DÆMONOLOGIA

SIVE

DE MAGIA NATVRALI, DÆMONIACA, licita, & illicita, deq; aperta & occulta, interuentione & inuocatione dæmonis

LIBRI QVATVOR.

Lib. 1. tractatur de Magia diuinatrice. Lib. 2. de Magia operatrice. Lib. 3. de punitione huius criminis in foro exteriori & iuridico. Lib. 4. de punitione interiori animæ videlicet, & officio Confessariorum.

AVCTORE

DON FRANCISCO TORREBLANCA VILLALPANDO CORDVBENSI I C. atque in Granatensi Cancellaria Regio Aduocato.

Nunc

Iussu D.D. PHILIPPI III. HISPANIARVM REGIS CONscripti, &, ad petitionem Fiscalis Generalis, cum adprobatione Senatus Regij, & S. Inquisitionis editi. In quibus non tantum artis Magicæ omniumq; Auctorum, qui hac de materia aliquanto fusius scripserunt, cum solida refutatione errorum, medulla continetur, sed etiam ea, quæ omnino noua, nec ab aliis inuenta, & quæ difficultate aliqua Nostri Seculi doctos quosque remoratos quasi in sirtim conijciunt, doctissime tractantur.

Nunc cum Summariis Capitum, rerumq; Indice iuris publici facti.

Cum Priuilegio Cæsareo ad decennium.

MOGVNTIÆ

Impensis IOH. THEOWALDI SCHÖNWETTERI.

ANNO CHRISTI

CORNELL
UNIVERSITY
LIBRARY

REVERENDISSIMO AC ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO PHILIPPO ADOLPHO, EPISCOPO HERbipolensi, Franciæ Orientalis Duci, &c. Domino meo clementissimo.

POSTQVAM Reuerendissime ac Illustrissime Princeps à Reuerendissimis & Illustrissimis Dominis Dominis Præsulibus, Iulio & Godefrido, commemorandæ memoriæ Celsitudinis vestræ Antecessoribus, non exiguis me beneficiis affectum sentio: sed tam gratioso ac splendido fauore (pro insigni eorum erga rem librariam & literarum propagationem affectu) auctum & ornatum; vt propter isthæc illustria in me merita, non solum benefactoribus, verum etiam Celsit. V. tanquam in eadem episcopali & principali Cathedra Successori, adeoq; toti nationi Franconicæ singulari gratitudinis vinculo, toto vitæ meæ tempore, me obligatum fatear & agnoscam: ideo mearum partium omnino duxi, ad hoc præsertim tam exoptatæ ac fœlicis inaugurationis pontificalis exordium, meipsum, vel inter postremos Celsitudini Vestræ gratulari, applaudere, & gratificari gestientium animo plane grato

atque ad omnia obsequia parato, sistere, ac præsentare. Quidquid ergo in animo meo viriū est, eas vniuersas, quasi agmine facto, contraho ac intendo ad gratulādum & optime precandum Reuerend. ac *Illustriß. Celsitudini V. propter hoc pontificale ac ducale munus ei collatum & inchoatum, cum quo & Patriæ & toti Vicinitati noua lux inter has bellicas tempestates emicuit, id vnum conceptis votis orans, vti Deus Opt. Max. qui Celsitud. V. ad hoc Ecclesiasticæ dignitatis fastigiū pro heroicarum virtutū eminentia, quibus in Perreuerendo ac Pernobili Dn̄orum Capitulariū choro, vti Luna inter minores stellas refulget, euexit, saluam & incolumē, ad maiorem diuini nominis gloriā & Cathol. Eccles. vtilitatem, protegere & conseruare dignetur. Et quoniā nihil mihi suppetit, præter munus librarium, quo huiusmodi grati ac optima Celsitudini Vestræ precantis animi mei significationem exprimere, & contestari hoc tempore poßim, consultū duxi præsens hoc opus literarium, quod ob insitam omnifariam ac amœnam eruditionem philosophicam, theologicam, iurisprudētem ita splendet, vt ascititiis ornamentis haud egeat, R. Cels. V. inscribere ac dedicare. Proinde sicut Reuerendißimorum ac Illustrißimorum Antecessorum gratiam similis in libris à me dedicatis obseruantia mea largiter atq; ad æternam laudis deprædicationem experta est: ita etiam spero, hunc laborem meum, & hanc gratulabundæ voluntatis & humilis obseruantiæ meæ erga C. V. notam non solum placituram, sed etiam ad illustre liberalitatis monimentum in posteros exstruendam, & instar fundamenti hac dedicatione collocandam. Francofurti Calendis Septembris 1623.*

Reuerendiss. ac Illustriss. Cels. Vest.

Cliens Iohan. Theobald. Schönvvetter Bibliop.

S. D. N.
D. PAVLO V.
PONT. MAX.

NOn temere ſecundum Apoſtolum Beatitudini Tuæ gladium datum, & vtriuſque Fori tribunal commiſſum, ſed vt Dei miniſter vindex in iram eis, qui male agunt. *a* Nam poſt corruptam naturam, & vitioſos motus licẽtius erumpentes, cum omnia flagitiis ferueant, in his ſe magis dehiſcit abuſus, quæ ex peſtifera ſocietate hominum & dæmonum emanarunt: *b* quia ſub lunari omnia dæmonib. ſcatẽt: *c* Quod extirpare conatus, Catholicę veritatis Canones (Chriſtianiſsimi Regis noſtri iuſſu ſcriptos) humiliter adfero, humaniorib. literis commendatos: vt ſeria, & ſalſa, quę raro inter ſe cohærent, ad vnum cõſpiciantur: nam laboris eſt, feſtiuis ſeria, & vtilibus conſerere dulcia: delectant quippe, & monent: *d* ſed tãto muneri indignus athleta (tot viris tacentibus) in publicum venire cogor, vt opera diaboli deſtruantur, cuius Verbi Dei incarnati, & Beatitudinis Tuæ munus eſt: *e* ſicut à Deo, à Te ſimul lumen ſpectat, limam (ſi opus fuerit) adhibe: nam quidquid dixero, Deo, & Tibi accepta refero. Vale. Matriti XII. Auguſti M. DC. XVIII.

a *Apoſt. ad Roman. cap. 13.*
b *D. Auguſt. lib. 2. doctr. Chriſt. c. 21. & 23.*
c *Pſellus lib. de dæmonib.*
d *Horat in arte Poet.*
e *D. Ioan. cano. 1. cap. 3.*

Licentiatus don Franciſcus Torreblanca Villalpando.

† 3 AL EX-

AL EXCELENTISSIMO
ſeñor el Cardinal Duque mi ſeñor.
E. I. R. S.

O ſin cauſa ha pueſto Dios el gouierno deſtos Reynos en manos de V. Excelencia, en quien tanto reſplandece nueſtra ſagrada Religion: A pues fue el Reyno, que el Padre eterno dio a Chriſto por mejora de ſu herencia, ſegun lo dixo por David: B Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ: donde comunmente ſe entiende España, porque en ella ſe puſieron los vltimos terminos i padrones del mundo. C I en lo natural tan iluſtre, que fue la fundadora de Roma cabeça del mundo: D ſegun el padre de la antiguedad Virgilio. E

Tunc manus Auſoniæ & Gentes venere Sicanæ.

Los quales fueron Eſpañoles, como lo afirman Dioniſio Halicarnaſeo: F i Strabon, G a quien llamaron Sicanos, del rio Sicano, H ſi ya no es Sicore, que paſſa junto a Lerida. I

Surgit Ilerda manu placidis præluditur vndis.
Heſperios inter Sicoris non vltimus amnis.

I conſeruando eſta grandeza deſpues de ſugetada por el Imperio Romano, K en vez del tributo, que las demas naciones le pagauan, ſola España le daua Emperadores, i Conſules que le gouernaſſen, ſegun afirma Claudiano. L

A Matute in Chriſti proſapia
B Pſalm. 2.
C Luc. de Tuy in Chronic.
D l. Roma. D. ad municipal.
E Vergil. lib. 8. Æneidos.
F Halicarnaſ. lib. 1.
G Strabo lib. 6.
H Thucyd Græc. lib. 6.
I Lucan. lib. 4 Pharſal.
K l. 2. D. de orig. iur.
L Claudian. in laud. bus Seren.

Sola

Sola nouum Latiis vectigal Iberia rebus
Contulit Augustos.

I aßi le dieron de mi patria a Trogo Pompeo por Emperator Romano en el tiempo de Antonio Pio, M *i a L. Anneo Seneca por Consul en el año* DCCCII. *de la fundacion de Roma:* N *sin otros muchos, de que estan llenas las historias:* O *sino es que ya le basta à España tener a V. Excelencia por hijo en lo natural, si bien por padre en lo demas, para competir con todas las naciones. En fe de lo qual auiendo de supplicar al Rey nuestro señor honre estos libros con su amparo, no le hallè mayor que el de V. Excelencia, mientras dispongo cosas mayores en que lleuar su dichoso nombre por el mundo, cuya esclarecida persona guarde nuestro Señor como puede. De Madrid y Agosto 12. de 1618.*

M *Chronic. in vitis Pontif.*

N *l. 2. D. ad S. C. Trebellian.*

O *Liuius, Dion. Strabo, Pompeus, Morales, & alij.*

El Licenciado don Francisco
Torreblanca Villalpando.

AL

AL REY NRO S^OR

Señor.

I bien la MAGIA en sus principios fue ciencia diuina, i natural: A estudio principal de los Reyes: B despues que hizieron lances en ella la idolatria i supersticion, se halla deprauada, de suerte que los mayores delitos son los suyos, como opoestos a nuestra sagrada Religion: C i assi escriuiendo contra ellos estos libros con autoridad del Consejo, no podian tener otro amparo que a V. Magestad, inmediata persona de Dios en la tierra: D para que como causa tan propia suya los defienda, ampare, y fauorezca, remunerando en ello este pequeño seruicio, i los grãdes del padre Iuan Baptista Villalpando mi tio, dignos de la estimacion que dellos hizo el señor Rey don Felipe Segundo (que esta en el cielo) padre de V. Magestad, segun lo afirma el Pontifice Clemente VIII. E que bastara para animaram e a cosas mayores, pues de treinta años escriui esto. La obra es de Dios, el trabajo mio, el prouecho destos Reynos, i el amparo de V. Magestad, a quien nuestro Señor guarde con aumento de otros mayores. De Madrid y Agosto 12. de 1618.

A D. Hieron. in Danielem.
B Guil. Paris. p. fin. de vnibus.
C Raphael de la Torre tom. 2. de vitiis oppos. reliq. q. 96. Franc. Suarez de relig. lib. 2.
D Prouer. c. 8.
E Clem. VIII. in Bulla ad perpetuam rei memoriam. Dat. Romæ sub annulo piscatoris die 9. Maij M. DC. IV. inserta tom. 1. fol. 13.

El Licenciado don Francisco Torreblanca Villalpando.

SACRA-

SACRATISSIMO
REGIO SENATVI.

AGIÆ damnationem adduco (Potentissime Domine) Celsitudinis Tuæ Maiestate ab iniuriis vindicatam ac Regio Tuo splendore, atque approbatione excusam: non cum anilibus deliramentis, aut idiotarum insomniis depugnaturus, sed cum ipsis dæmonibus, quorum ope & consilio Magi vtuntur; nam vt ait Apostolus, A *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus mundi Rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus.* Nam licet MAGIA principio consummata Philosophia sit, circa diuina, & humana, potissimum cognitio de Deo, & immortalitate animæ. B Postea diuinis apologiis velatam diabolus protulit MAGIAM secundam, reformidansq; ne forte veritas, cum qua perpetuas gerit inimicitias, suum partum enecaret, illum impudentiæ ac timori iunctis connubiali fœdere commendauit: C quod extitit in causa, vt difficile inter lepram & lepram discrimen constituatur; quia nonnulla Religionis, & sanctitatis prætextu, alia naturæ, & artificij vmbraculo patrata dignoscuntur, quæ prorsus illicita & damnata fuere, *quia diabolus vel naturæ vim mentitur, vel artificij.* D Sic enim incautis venenum auro propinat, & ne in adinuentionibus suis capiatur, eius perscrutationis scientiam odibilem reddit; *nam qui male agit, odit lucem:* E Cuius ignorantia corrupta passim & vbique sunt, cum apud Gratianum, sub Ancyrani Concilij nomine, veras Magorum translationes negatas agnoscam. F Ex quo hæretici eos non esse puniendos tumultuant, *Agrippa Paracelsus, Godelmanus, & VVierus:* & ex Catholicis, *Porta, Molitor, & Alciatus:* G cum potuerit Christum Dominum super pinnaculum templi Satanas, & in montem excel-

A *Apostol. ad Ephes. c. 6.*

B *D. Chrysost. tom. 2. in Matt. 2. hom. 2.*

C *Cœl. Calcag. lib. de Magia amator.*

D *Franc. Picus lib. 3. Pranot.*

E *Erasmus in Adagiis.*

F *Cap. Episcopi. 26. q. 5.*

G *Alciat. lib. 8. Parerg. 22. & in c. perniciosa. de offic. ordin.*

H D. *Luc. c. 4.*
I D. *Aug. lib. 3. de Trinit.*
K *L. 3. tit. 23. p. 7*
L D. *Thom. in sent. 4. d. 34. q. 1. art. 3.*
M *Apostol. ad Corinth 1. c. 10.*
N *Apostol. ad Rom. cap. 3.*
O D. *Luc. c. 23.*
P *Ps. 73. & 103.*
Q *L. sciant. C. de probat. l. singuli. C. de accusat. l. qui sententiam. C. de poen.*
R *l. Iustitia. D. de iust. & iur.*
S *D. Ioan. canonic. 1. cap. 3.*
T *Hora. in arte poet.*
V *l. 2. §. contrarium. C. de vetere iure enucl.*

excelsum seducere; H & immẽsas machinas sine fatigatione impellere; I Et leges Regni maleficia ad bonum finem permittant; K cum in omnibus pactum interueniat, L quod qualecumque sit, prohibitum existit; M quia docente Apostolo; N *Non licet malum facere, vt inde sequatur bonum:* quę cum in vtroque iure reperiantur, facile erit dignosci reliqua scripta quot erroribus scateant, quot reformationibus egeant: *nam si hæc in ligno viridi fiunt, quid fiet in arido?* O Persuadet tamen diabolus non esse iudicibus necessariam aliam, quam huiusmodi, vel similem vitiosam, aut confusam cognitionem, vt sic facilius vesanis deludat; P quia non sufficit MAGIÆ cognitio in communi ad hoc vt reus damnetur, nisi specifice fiat, luceque clarius patescat; Q & cum Theologi de singulis eius speciebus habeant sinuosa volumina, non potui non quin dolerem, apud nos (quibus iudicium est) nec notitiam quidem adesse, cum ex iusti, atque iniusti cognitione, diuinarum & humanarum omnium scientia dependeat. R Et quatenus Christiani MAGIÆ criminis disquisitionem, cognitionem, execrationemque profiteamur, quia docente D. Ioanne, S *In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli.* Quod me vrget adeo ad opus hoc suscipiendum, vt nullis parcerem sumptibus, nullis conniuerem laboribus in conquirendis, reuoluendisque eius disputationis libris fere omnibus, ex quorũ vtiliorib. probabilioribusq; sententiis EPITOMEN edere decreui, vt quos alij diffusione, aut confusione arcebant, veritate allicerem, & breuitate. T

vt cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantque fideles.

Vt sic inquam tot diffusa voluminibus materia percognita, vel modico studio, vel paruo ære comparata omnibus innotescat, & sublatis veterum fabulis, reddatur gratiosa, quæ tot sæculis sub infami nomine delituerant, quia teste Imperatore, V *Multo vtilius est pauca idoneè effundere, quam multis*

multis inutilibus audientium animos pragrauare. Quibus obsoletis nitorem, dubiis fidem, obscuris lumen, fastiditis gratiam adstruere institui; quod si minus assecutus sum, non ego euentum præstiti, sed conatum; *Nam plerique altis, & excelsis adiacent abrupta, tutius perplanum, sed humilius, & depressius iter.* x Faxit Deus. vt in Reipublicæ vtilitatem cedat, quam iam hodie Celsitudinis Tuæ coruscantem metuit Satanas, tremulus impedire fatiscit, concitat suos, discutit arma, ac tandem *oleum & operam perdit*: y quia hæc est Religionis nostræ potentia, quam aduersus Magos & hæreticos defendendam suscipimus, quod nec petita ruit, nec iactata mergitur, *quia porta inferi non praualebunt aduersus eam:* z Macte animi (Potentissime Domine) & vt has nostras lucubrationes oppugnatas defendisti, & in aduersariis ipsis Regia Tua Maiestate approbasti, nunc nobilissimis typis excusas foue, lege, atque tuere, nam vt ait Hispanus noster. §

x *Plin. lib. 9. ep. ad Lupercum.*

y *Erasmi in adag. Chil. 1. cent. 4.*

z *D. Matt. c. 16*

§ *Mart. lib. epig.*

Hac si displicui, fuerint solacia nobis,
Hac fuerint nobis pramia, si placui.

Datum Matriti ex nostro Musæo XII. Augusti. M.DC.XVIII.

Licentiatus don Franciscus
Torreblanca Villalpando.

LICENTIA
EPISCOPI CORDVBENSIS
REGII CONFESSORIS, &c.

NOs Fr. Don Didacus de Mardones, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Cordubensis, Regisq; Confessor atque Consiliarius, &c. licentiam & facultatem impertimur dilecto nobis in Christo Licentiato don Francisco Torreblanca Villalpando huius ciuitatis oriundo, atq; in Granatensi Cancellaria Regis Aduocato, vt habito Catholici Regis nostri priuilegio, typis, quibus maluerit, excudat Opus suum inscriptum Epitomes delictorum libri, in quibus aperta, vel occulta inuocatio dæmonis interuenit, ad Gratiani Decretum Caus. XXVI. *eo quod illud attente perlegimus, ac legi mandauimus per doctissimos, grauesq; viros, & eos quidem S. Inquisitionis Consultores, ac nostræ Ecclesiæ candidatos: & nihil in eo repertum est, quod Ecclesiæ Catholicæ dogmatibus, aut fidei nostræ synceritati, bonisq; moribus contradicat. Omnia enim sunt laude, atq; commendatione digna, quia in hoc cænoso superstitionis vado adeo strenue se gessit, vt omnib. patefactis erroribus, diuina à diabolicis discernantur, nihilq; ex eis haberi possit, quod non sanctum, pium, atq; Catholicum sit. In quorum fidem præsentes literas nostro nomine, ac sigillo munitas, & per infrascriptum Secretarium referendatas concedi mandauimus. Datis Cordubæ ex nostro palatio Episcopali XXVIII. Augusti M. DC. XII.*

F. D. Episcopus Cordubens.

Mandato Domini mei Episcopi.

Licentiatus Velez Calderon.

EL REY.

POr quanto por parte de vos el Licẽciado don Francisco Torreblanca Villalpando, Abogado de la nuestra Chancilleria, que reside en la ciudad de Granada, nos fue fecha relacion auiades venido à nuestra Corte a imprimir vnos libros, que auiays compuesto sobre la Causa veynte y seys del Decreto, que leystes en la Vniuersidad de la dicha ciudad, intitulados, *Epitomes delictorum, in quibus aperta, vel occulta inuocatio dæmonis interuenit*. Y auiendose visto en el nuestro Consejo de Iusticia, y aprouadolos por nuestro mandado personas de ambas facultades Theologa, y Iurista, y los Calificadores del santo Oficio, y dadoos licencia, y priuilegio para imprimirlos por diez años, sobre que auiendo empeçado la dicha impression los lleuastes à vuestra casa para disponer algunas cosas mejor, y otras exornarlas con nueuos Autores, en prouecho vniuersal de la Republica, a que se enderecan los dichos libros, tanto por la dificuldad de la materia, como por la necessidad della, los Alcaldes de nuestra Casa y Corte, pretendiendo ser esto falsedad os auian hecho causa dello, y sin ser de su Iurisdicion, por ser de lo reseruado al dicho nuestro Consejo, ni auer nada en perjuyzio de nadie, contra la fe, ni buenas costumbres, ni otra cosa ninguna que adnotar, sino mucho que imitar, y deprender, como era notorio, y lo testificauan los dichos censores, os auian desterrado, y lleuado cien ducados, y mandado, que los dichos libros se lleuassen al nuestro Fiscal para que viesse la culpa, despues de aueros condenato por ello. Attento lo qual nos suplicastes mãdassemos, que en razon dello el dicho nuestro Fiscal diesse su parecer, y hallãdo ser tales los dichos libros, que se os deuiesse, dexar vsar de vuestro priuilegio, se os diesse de nueuo inserta la razon, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del dicho nuestro Consejo, y lo dicho en razon dello, por el Licenciado Gilimon de la Mota nuestro Fiscal, a quien mandamos

los viesse por auto que proveyeron os mandaron boluer los dichos libros, con las hojas contadas, y rubricadas por Iuan Aluarez del Marmol nuestro escriuano de Camara, para que los trasladassedes, y pusiessedes en limpio, por estar muy borrados, y trasladados, los boluiessedes al oficio del dicho nuestro escriuano de Camara: y auiendo se os entregado para el dicho efeto, y trasladados, vistos por los del dicho nuestro Cõsejo, y lo dicho ansi mismo por el dicho nuestro Fiscal, a quien mandamos los viesse de nueuo: fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, y nos tuuimoslo por bien. Por la qual os damos licentia e facultad, para que por tiempo de diez annos contados desde el dia de la fecha della en adelante, vos, o la persona que vuestro poder ouiere, y no otra alguna, podeys imprimir, y vender los dichos libros, que de suso se ha fecho mencion por su Original, que assi aueys escrito por nuestro mandado, *que nueuamente se vio, y aprouò por los del dicho nuestro Consejo*, que van rubricadas las hojas, y margenes del, e firmados al fin del dicho Iuan Aluarez del Marmol nuestro escriuano de Camera, de los que en el nuestro Consejo residen. Con que antes y primero que se vendam los traygais ante ellos con el dicho su original, que assi va trasladado, para que se vea, si la dicha impression està conforme a el, o traygais fe en publica forma, como por corrector por nos nombrado se viò y corrigiò la dicha impression por el dicho original. Y mandamos al Impressor que ansi imprimiere los dichos libros, no imprima el principio y primer pliego dellos, ni entregue mas de vn solo libro con su Original al Autor, o persona a cuya costa lo imprimiere, para efeto de la dicha correcion, y tassa, hasta que antes y primero los dichos libros esten corregidos, y tassados poi los del dicho nuestro Cõsejo, y estando fecho, y no de otra manera, pueda imprimir el dicho principio y primer pliego, y seguidamente ponga esta nuestra cedula, y las dichas aprouaciones, que de los dichos libros se han hecho por nuestro mandado, y la tassa y erratas, so pena de caer e incurrir en las penas contendidas en las leyes, y prema-

y prematicas destos nuestros Reynos, que sobre ello disponen. Y mandamos, que durāte el tiempo de los dichos diez años, persona alguna sin la dicha vuestra licēcia no pueda imprimir, ni vender los dichos libros, so pena que el que los imprimiere, o vendiere, aya perdido, y pierda todos, y qualesquier libros, moldes, y aparejos que de los dichos libros tuuiere, y mas incurra en pena de cinquenta mil marauedis, la qual sea tercia parte para nuestra camara, Y la otra tercia parte para el Iuez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la persona que lo denunciare. Y mandamos a los del dicho nuestro Consejo, Presidente, y Oydores de las nuestras Audiencias, Alcaldes, y Alguaziles de la nuestra casa y Corte, y Chancillerias, y a todos los Corregidores, Assistente, Gouernadores, Alcaldes mayores, y ordinarios, y otros juezes e justicias qualesquier de todas las ciudades, villas, y lugares de nuestros Reynos, y señorios, y a cada vno dellos en su juridicion, que os guarden, y cumplan esta nuestra cedula, y contra ella no vayan, ni passen, ni consientan ir, ni passar en manera alguna, so pena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra Camera. Dada en Roa a veynte y nueue dias del mes de Nouiembre de mil y seyscientos y quinze años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor.

Pedro de Contreras.

APPRO-

APPROBATIO
REGII OLIM FISCALIS
Fr. Matthæi Valles ex Decreto ordinarij Granatensis.

EPitomes delictorum libros, circa Magiæ vtriusq; cognitionem, *Authore Licentiato don Francisco Torreblanca Villalpando Cordub. I. C. in hac Granatensi Cancellaria Aduocato*, ex Ordinarij commissione, attente perlegi: in quibus Author omnia, quæ ad pactum tacitum & expressum cum dæmone pertinent, per tot tantisque voluminibus dispersa, quasi ad Epilogum redegit, diuina humanis exornans documentis, abdita quæque, & difficillima: vbi nihil mancum, nihil superfluum reperitur; sed omnia integra, limata, tersa, candida, Catholicæ fidei dogmatibus, sanctorum Patrum assensu, & receptiori opinione suffulta: ideo non solum typis, sed hominum memoriæ mandandos censeo. Datis Granatæ XV. Septembr. M. DC. XII.

Fr. Matthæus Valles
I. Pontificij Doctor.

APPROBATIO
Sanctæ Inquisitionis, Calificatoris ordinarij Decreto.

DElictorum libros, in quibus aperta vel occulta inuocatio dæmonis interuenit, *Authore Licentiato don Francisco Torreblanca Villalpando Cordub. I. C. Regia huius Granatens. Cancellariæ dignissimo Aduocato*, ex domini Ordinarij cõmissione attente perlegi: opus, quod nihil fidei habet aduersum, imo Ecclesiæ Catholicæ, & Christianæ Reipubl. est vtilissimum: nam in eo elucet magnum & fœlix authoris ingenium, stupenda eruditio, Latinæ, Græcæque linguæ peritia: varia librorum lectio, & electio rara in eruendis & explicandis

candis sapientiæ vtriusque sensibus: ingens facundia, miraque dexteritas, vna cum modestia, pietate, & religione singulari; ideo communi luci, & eruditorum commercio donandum censeo. Datis Granatæ in Regio S. Crucis Collegio ordinis Prædicatorum IV. Octob. M.DC.XII.

Fr. Thomas de Saauedra
S. Theologiæ M. & S. Inquisit. Qualificator.

Imprimatur, si placet Domino nostro Regi. Granatæ 6. Octob. 1612.

Licentiatus Don Petrus
de Molina Vicarius.

APPROBATIO REGII SVPREMI SEnatus ex Theologiæ facultate.

MAndato supremi Regij Senatus, ea qua potui, ac debui diligentia recognoui *Epitomes delictorum libros., in quibus aperta, vel occulta inuocatio dæmonis interuenit, Authore don Francisco Torreblanca Villalpando Cordub. in Granatensi Academia publico Professore, & sacri Regij Senatus Aduocato*, & in eis nihil, quod Catholicæ fidei sit aduersum inueni, sed potius summam diuinæ, & humanæ sapientiæ, tum cognitionem, tum peritiam mirabilem, eximiam eruditionem, Latinæ, Græcæque linguæ facundiam, variam librorum lectionem, & electionem non minorem, præcisionem, modestiam, Catholicamque pietatem, quos quia in maximam Reipublicæ vtilitatem futuros spero, vt typis mandentur iudico, censeo, & subscribo. Matriti apud S. Philippum nostri Augustiniani Ordinis 19. Maij 1613.

Fr. Christophorus de Fonseca
S. Theologiæ Magister.

††† APPRO-

APPROBATIO
Regij Supremi Senatus ex Iurisprudentiæ facultate.

Ommissione supremi Regij Senatus doctissimos Epitomes delictorum libros perlegi, *quorum alter Magiam diuinatricem, atque operatricem, alter in criminis punitionem versatur ad Gratiani Decret. caus. X X V I. Authore Licentiato D. Frãcisco Torrel lanca Villalpando Iursc. Cordub. & sacri Senatus Regij Aduocato*, quos quia summa vtriusque iuris cognitio, diuinarum, & humanarum rerum stupenda eruditio exornat, nihilq; fidei aduersum, aut quod authoris ingenio claro non respondeat, existit: vt in Reipubl. vtilitatem, sapientiæ vtriusq; cognitionẽ, iudicum omnium, Prælatorum, & Aduocatorum adiumentum prælo mandandos censeo. Matriti 15. Iun. 1613.

Ioan. Vedoya Mogrouejo I Pontificij Doctor.

Imprimatur cum priuilegio ad decennium. Matriti 22. Iun. 1613.

Loco Rubricæ.

TASSA.

O Pedro Montemayor del Marmol escriuano de Camera de su Magestad doy fe, que auiendose pedido por el Licentiado don Francisco Torreblanca Villalpãdo Presbytero Abogado de la Chancilleria de Granada, se le tassasse vn libro por el compuesto, que con licencia de los señores del dicho Real Consejo fue impresso, intitulado, *Epitomes delictorum, in quibus aperta, vel occulta inuocatio dæmonis interuenit*, con su defensa, se mandò lleuar a la sala del Gouierno, y auiendose visto en ella se mandò se lleuasse al señor Licenciado Pedro de Tapia del dicho Real Consejo, y de la general Inquisicion, y auiendosele lleuado el dicho libro, se tornò a ver por los señores del dicho Real Consejo, y tassaron cada pliego de a quarto marauedis, el qual parece tiene ciento y quarenta y cinco pliego, sin principios, ni indices, que al dicho respeto monta cada cuerpo del dicho libro diez y siete reales y seys marauedis, y al dicho precio mandaron se vendiesse, y no a mas, y que esta tassa se pusiesse en cada cuerpo del, para que se supiesse el precio, porque se auia de vender. Y para que dello conste de pedimiento del dicho Licenciado don Francisco Torreblanca, di esta fe en la villa de Madrid a treze de Iulio de 1618.

Pedro Montemayor del Marmol.

LECTO-

LECTORI S.

SI quid in re tam varia multiplici elapsum, aut sicubi lapsus, Ecclesia Catholica, & Roman. Pontifex censores sunto: si tamen probe dixero, authori Deo laus & gloria esto.

Typographi, Correctoresve, si quid, me absente, peccauerint, nondum licuit videre: cuiuis docto, erudito corrigendi, emendandi fas sit.

Theologus, Iurista, Medicus, Philosophus, Criticus, hauriat quæ ad suam spectant, aliis parcat, vitiosis conniueat: qui à pluribus intenti, omnia ad vnguem reformare nequimus.

Multa omisimus, vt nota: alia, quæ parabamus disserere, insolenti causa præuenta in aduersariis nostris delituerunt, quorum alia ex Regio iussu trāscripta appendices sunt, ac duo posteriores libri; ideo hæc nondum suis numeris absoluta lucem aspiciunt.

Si quæ tibi videbuntur deesse, si monueris, curis secundis supplentur; quæ credideris errata, si suggesseris, corrigentur; quę superflua merito censebis, tollentur; cum causam docueris, nihil mihi optatius, quam à doctis moneri, doceri, iuuari. Vale ex nostro Musæo XII. Augusti M.DC, XVIII.

Licentiatus don Franciscus Torreblanca Villalpando.

ELENCHVS TITVLORVM ET CAPITVM, QVI IN VNIVERSIS Magiæ libris continentur.

EX LIB. I. DE MAGIA Diuinatrice.

Cap. XXV.

EX LIB. II. DE MAGIA Operatrice.

EX

EX LIB. III. DE CRIMINIS punitione in foro exteriori.

EX LIB. IV. DE CRIMINIS punitione in foro interiori.

FINIS ELENCHI.

DE MA-

DE MAGIA NATVRALI, SVPERNATVRALI ET DÆMONIACA, DEQVE APERTA ET OCCVLTA interuentione inuocationeq; dæmonis Libri IV.

Liber Primus

IN MAGIAM DIVINATRICEM AD Gratiani Decretum Caus. XXVI.

D. D. PHILIPPI III. HISPANIARVM REGIS Catholici iussu scriptus, ac totius Senatus Regij approbatione, ad Fiscalis instantiam vulgatus.

CAPVT I.

De Diuinationis partibus, & primo de Prophetia.

SVMMARIVM.

Operis institutum, & numinis inuocatio, num.1.

Diuinatio ex primo Adæ lapsu irrepsit in homines, n.2.

Diuinationis author diabolus est, n.3.

Diuinationis crimina nulla hodie frequẽtiora, n.4.

Diuinationis scelere, non solum mulierculæ, sed docti viri falluntur, n.5.

Diuinatio omnis non est prohibita. n.6.

Diuinatio sumitur pro ipsamet prophetia, n.7.

Diuinatio aliquãdo ꝓ sciẽtia infusa, n.8.

Diuinatio diuina primo exorditur, n.9.

Iurisperiti munus in diuinarum, & humanarum cognitione versatur, n.10.

Theologia priori sæculo Iurisprudẽtiæ adiuncta, n.11.

Prophetia nulla natura arte comparatur, num.12.

Prophetia vnde dicatur, n.13.

Prophetia duplex per sacerdotes, & per prophetas, n.14.

Prophetæ distinguebantur à sacerdotibus, num.15.

Ephoth sacerdotis applicabatur ad prophetiam, n.16.

Superhumerale sacerdotis pertinebat ad Prophetiam, n.17.

Rationale sacerdotis quod dicatur, n.18.

Rationale non tantum Deus propiciabatur,

Prophetiam diabolus conatur imitari, num. 63.

P. Ioan. Baptista Villalpando authoris auunculus commendatur, n. 64.

1 DIuinationis, † superstitionis, vanitatis, ac illiciti sciẽdi curiositatis & pacti cũ dæmone detestationẽ, damnationem, proscriptionẽ, prohibitionem, execrationem, atq; punitionem (post Herculeos labores) aggredimur: nõ nostris viribus, neque ingenio cõfidentes, sed omnem spem ad solã referẽtes summæ prouidentiam Trinitatis, vnde, & mundi totius elementa processerunt, & rerum dispositio in orbe terrarum producta est. *l. 1. C. de vetere iure enucle-*
2 *and.* † Quarum quidem abusus, & nefaria cõsuetudo ex primis parentibus in hominum mentes insidiose serpit, putantes se diuinos fieri deficientes à Deo, & legis obseruatione, Sathanæq; se emancipantes, atque credentes, dum ait Genes. cap. 3. *Eritis sicut Dij scientes bonum, & malum.*
3 † Qui totius pestiferæ diuinationis author est, vt tradit *D. Augustin. lib. 21. ciuit. Dei:* vnde Origen. in Iob lib. 1. *Maleficia, auguria, diuinationes, phylacteria, & incantationes, diaboli sunt seductiones; dæmonum irrisiones, idolatriæ fex; animarum infatuatio, atq; cordium*
4 *scandalum.* † Quę hodie propter hominum scelus, & corruptam naturam nulla sunt crimina frequentiora, Franc. Pegna ad Eymericum in director. Inquisitor. par. 2. commentar. 67. *Nulla est hodie frequentior disputatio, quam quæ de sortilegiis, & diuinationibus suscipitur. ob vanas, & inanium hominum superstitiones, qui vt desideriis suis impie satisfaciant, non verentur grauißima hæc delicta, & quæ Dei lex acriter detestatur perpetrare.* † Falluntur q; nõ 5
solum mulierculæ, sed docti, quandoq;, & graues viri sub naturali, diuino, aut artificiali velamine, dęmonum meras illusiones credentes: alij omnia condemnant, inter lepram, & lepram nesciẽtes distinguere, triticum cum zizania eradicantes, contra Domini præceptum *Matth. capit. 13.* † Nam quædam sunt à Deo 6
Angelis suis reuelata, qui illa hominibus præuia fecerunt, alia ipsis hominibus interna suggestione ostensa, alia per causas naturales manifestata, quia vt ait Apost. ad Roman. cap. 1. *Inuisibilia ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.*

¶ Vnde licet regulariter diuinatio in malam partem sumatur, vt 7
tradit *D. Thom. 2. 2. quæst. 95. articul. 1.* Aliquando pro ipsamet inspiratione, ac diuina prophetia accipitur, *capit. omnes, 38. distinct. cap. eos. 1. quæstio. 1. cap. prædicatur. 16. quæst. 1.* † Aliquando pro scientia infusa, & naturali, 8
Prouerb. cap. 16. *Diuinatio in labiis regis, in iudicio non errauit os eius.* Quare diuinatio diuiditur in *Diuinam*, & *Naturalem*, & *Dæmoniacam*, secundũ *Franciscum Picum lib. 1. prænotionis.*
† De quibus omnibus disputationem suscipiens, à diuina erit exordiendum, tum vt excellentiore, tum 9

vt ad damnatam peruenientes eius
cognitio facilius innotescat, quia
contrariorum eadem est disciplina.
l. Pomponius. §. *sed & his, Digestis de pro-*
curat. l. 1. *Digestis de his qui sunt sui, prin-*
10 *cipio Instit. eod. tit.* † Iurisperiti enim
munus non solum in iudicando, &
consulendo consistit, vt tenet *Cicer.*
in orat. pro Muren. sed diuinarum, &
humanarum omnium cognitione.
l. iustitia. §. *Iurisprudentia, Digestis de iu-*
11 *stitia & iure.* † Ex quo priori seculo
Theologiam Iurisprudentiæ iun-
ctam fuisse testantur nō poetæ mo-
do, sed *Petrus Vasconcel. in harmonia*
rubr. part. 1. *cap.* 1. *num.* 4. quia minus
perfecta esset Iurisprudentia si mo-
res corrigeret, diuina autem non
doceret, vt tradit *Clar. Syluius lib.* 1. *de*
legib. cap. 1.

12 ¶ Diuina autem diuinatio dicitur
Prophetia, quæ nulla naturæ, aut ar-
tis causa comparatur, sed solum ex
diuina Dei inspiratione infunditur
D. Paul. ad Roman. cap. 2. *& Corinth.* 1. *c.*
12. non solum de futuris, vt quæ de
Christi aduentu, & peccatorum pu-
nitionem prædixerunt *Isaias, Hiere-*
mias, Ezechiel, Daniel, & alij prophetæ.
Sed de præsentibus, & præteritis;
nam eo Samaritana Christum pro-
phetam agnouit, Diuus Ioan. cap. 4.
13 *vt video Propheta es tu.* † Frequentior
tamen prophetia ex futuris dicitur,
Damascen. lib. 2. *de fide orthodoxa, cap.* 4.
nam vocatur à voce Græca προφημι,
prophemi, quæ præfari, prædicere,
& vaticinari significat, vt docet *D.*
4 *Isidor. lib.* 7. *Etymol. cap.* 8. † Et in hoc
sensu prophetiæ vox duplex est alia
per sacerdotes, Numer. cap. 27. *Elea-*
zar sacerdos consulat Dominum, alia per
prophetas iuxta illud Ioel. c. 2. *Effun-*
dam spiritum meum super omnē carnem,
& prophetabunt filij vestri. † Nam licet 15
prophetæ plerique iidem fuissent,
quod sacerdotes, quo ad hoc mu-
nus tamen distinguebantur, vt col-
ligitur ex illo Reg. 1. cap. 28. *Consu-*
luerat Dominū, & non respōderat ei, neq;
per sacerdotes, neq; per prophetas.

¶ Prophetia autem per sacerdotes 16
fiebat per applicationē Ephod Reg.
1. cap. 13. *Applica Ephod.* & hoc duplex,
vnum linteum minoribus conces-
sum ordinibus, vt de puero Samue-
le legitur Reg. 1. cap. 2. *per accinctus*
Ephod lineo. † Alter sacerdotale, quod 17
superhumerale, & pectorale diceba-
tur *Exod. cap.* 28. eo quod ex humeris
aureis cathenulis appensum foret,
triplici colore, & gemmarum XII.
varietate ornatissimum, vt tradit a-
uunculus meus omnigena eruditio-
ne conspicuus *P. Ioan. Baptista Villal-*
pando in Regio Codice, tom. 2. *de extrema*
visione Ezech. lib. 2. *cap.* 40. † Quod a- 18
lias dicebatur *Rationale*, quia more
animantis ratione prædicti ratioci-
nabatur, & hac ipsa de causa *Iudicij*
elogio addito illum cohonestabant
vocantes *Rationale iudicij*, nec non et-
iam *Iudicium filiorum Israel*, vt anim-
aduertit *Alfon. Tostatus in Exod. d. c.* 28.
† Nam sacerdos rationale indutus 19
proponebat Deo hominum dubia,
desideria, & negotia: & per *Rationa-*
lem, non tantum Deus propitiaba-
tur,

tur, sed etiam significabat homini-
bus quid fieri vellet, vel quis rei suc-
cessus futurus esset, vt tradidit *Ribe-*
20 *ra lib.3. de Templ. cap.12.* † Non quod
lapidum splendore tantum Oracu-
lum illud funderetur, vt putat *Sui-*
das, contemptus, & derisus à *D. Au-*
gust. in Exo.q.117. Sed interna, vel ex-
terna quadam cum Deo locutione,
vt de interna non pauca sunt exem-
pla *Reg.1. cap.28. Reg. 2. cap. 5. & alibi.*
De externa Exod.cap.33. *loquebaturq;*
21 *cum Moyse cernentibus vniuersis.* † Quod
apud Israelitas ob eius miram certi-
tudinem, valde in pretio fuit, &
frequentissimum, vt docet *Iosephus*,
illius sæculi peritissimus, *lib. 3. antiq.*
cap.9. Et postea ob legis violationem
22 cessasse affirmat *Philo Iudæus.* † Licet
diu ante Iosephum, & iam inde à ca-
ptiuitate Babylonica finem imposi-
tum contendant *Thalmudici, & Iar-*
rhius, & Elias, quibus omnibus, &
sexcentis aliis Rabbinis recentiori-
bus (qui totius antiquitatis sunt im-
peritissimi) Iosephi authoritatem
præfero.

23 ¶ Hoc Oraculum Hebræi dicunt
factum per *Vrim*, & *Thummim*, in He
bræo quidem fonte, vt legitur *Exod.*
d.cap.28. Leuit.8. de quorum signifi-
catione ambigue loquitur *D. August.*
vbi supr. d.q.117. Et quid esse potuerit
professus est se nescire, *D. Greg. in Pa-*
24 *storal p.2.c.1.* † Rupertus affirmat i-
psorum lapidum fuisse nomina, quæ
alias vocantur *Soham, & Milluim*, la-
pides candorum, & plenitudinum,
vel lapides *Onychinos*, vt habetur *Exo.*
c.25. † Dumtaxat fieri potuisset, vt 25
hæc verba rationali insererentur te-
statur *Radulph. in Leuit. lib.6.* nec aliud
significari, quam *manifestatio, & veri-*
tas, affirmat *Tostat. vbi supra*, solus *Hu-*
go, & Victoria, & ex Patribus *Philo*, vi-
dentur hoc certo censuisse. † Nam 26
cum lapidum fulgor adeo micās es-
set, vt nulla alia voce apud Hebræos
(qui superlatiuis caruerunt) manife-
stari posset, dixerunt *Vrim*, quod i-
psum *splendorem* significat. † Et quia 27
de genere suo perfectissimi, appel-
larūt *Thummim*, per methonymiam,
concretum pro abstracto vsurpan-
tes, quæ ideo Vulgata nostra (ex
quadam breui anacephalæosi) *do-*
ctrinam, & veritatem interpretatur,
Exod. d.cap. 28. Deuter. 33. Leuit. cap.8.
Esdr.7.

¶ Prophetia per prophetas con- 28
cipiebatur, aut per *somnium*, aut per
visionem, vt tenet *Pradus apud auuncu-*
lum meum vbi supra tom.1. part.1. lib.1.
sect.1. & probatur Numer. cap.13. *si*
quis fuerit inter vos Propheta in visione
apparebo ei, aut per somniū loquar ad eū.
† Quare vt de somniis suo loco re- 29
mittamus; de *visione* sciendum est,
eam non raro cum *verbo* confunde-
re Græcos Patres, & septuaginta In-
terpretes, qui sacrā scripturam Græ-
co sunt interpretati, vt & ipsa scri-
ptura *visionem* dicit auditam, *Isai.cap.*
2. & 3. Verbum vero *visum*, vel osten
sum *Amos, & Abdias vterq; cap.1.* † Dif- 30
ferunt tamen, quod *visio*, est pro-
phetia, qua mens spirituali oculo
cernit obiectum propheticum ipsi

cœlesti lumini repræsentatũ: ex quo
Hebræi dicunt prophetas ראה
Roh, videntes, cõtemplatores, Ecclesiast.
c.49. *spiritu magno videt vltima*. Reg. 1.
cap. 9. *venite, & eamus ad videndum*.
31 † Verbum autem, quod D. Cypria-
nus dixit λόγος *logos*, prophetia est,
qua Spiritus sanctus mẽtali quadam
locutione prophetam occulta do-
cet, vt apud D. Isai. cap. 8. *sume tibi li-*
32 *brum*, & cap. 38. *vade dic Ezechiæ*. † Et
locutio ista fiebat, vel voce formata
in aere, & audita, vt Abrahamo ne
filium necaret *Genes. cap. 22.* vel ver-
bis in ore prophetæ positis, vt Balaa-
33 mo *Num. cap. 22.* † Quandoq; iungi-
tur cum exstasi, siue raptu per eleua-
tionem, siue abstractionem spiritus
à terrenis, & sensuum corporeorum
functione Ezechiel. cap. 11. *Adduxit*
me Dominus in spiritu. Reg. 4. cap. 3. *ele-*
uauit me spiritus.

34 ¶ Prophetiæ autem definitio non
vna traditur à doctoribus quorum
omnes consentiunt in ea, quam re-
fert Cassiodor. in præfat. ad Psalm. c.
1. relatus à Mart. Del-Rio lib. 2. Ma-
gic. *Prophetia est diuina inspiratio rerum*
à nobis procul distantium euenta, immobili
veritate, & maxima cum certitudine, præ-
35 *noscens, atq; denuncians*. † Primo enim
ponitur *diuina*, vt excludat *Rogerum,*
& Bacconem, qui prophetiam astro-
rum influentiis tribuunt; *Aristotelem,*
& Platonicos, qui corporis humori-
bus referunt; *Auicẽnam & Algazelem*,
qui naturali industriæ, studioq; ad-
36 scribunt. † Nam prophetia Sancti
Spiritus donum est, vt docet diuinus
Clauiger D. Petrus Canonic. 2. cap.
1. *Non enim voluntate humana alata est*
est prophetia, sed Spiritu sancto inspirate,
cui assentit D. Paul. ad Rom. cap. 2.
& Corinth. 1. c. 12. † Et additur *In-* 37
spiratio lata voce, pro quouis influxu,
instinctu, illuminatione; quã Theo-
logi diuidunt in imaginariam, & in-
tellectualem, *Suarez in Diuum Thom.*
part. 3. q. 30. art. 1. disp. 9. sect. 2. Fran. Pi-
cus lib. 2. prænot. c. 3. & fin. † Imagina- 38
riam dicunt, siue sensibilem, nõ quia
non pertingat ad intellectum, sed
quia primario fit per sensibilem, siue
imaginariam repræsentationem, ex
qua mentis conceptio nascitur, vt ex
olla accensa quam vidit Hieremias,
ciuitatis excidium *D. Hierem. cap. 1.*
† Intellectualem appellant eam, quę 39
non ducit originem à sensu, vel ima-
ginatione, sed oritur immediate per
lumen infusum intellectui, vel per
species intellectuales de nouo indi-
tas, vel existentes, sed diuina virtute
ad naturalem aliquam mentis con-
ceptionem formandam applicatas,
vt de Moyse, & Paulo tradit *D. Thom.*
p. 1. q. 12. art. 11. & 2. 2. q. 175. art. 3.

¶ Solet Deus hanc virtutem me- 40
diatore Angelo hominibus inspi-
rare in assumpto scilicet corpore,
vel apparitione tantum spirituali,
vt docet *D. August. lib. 3. de Trinit. Da-*
mascen. lib. 2. de fide Orthodox. † Sic 41
Moysi *in manu mediatoris*, data lex *A-*
cta Apost. cap. 7. sic & Zachariæ An-
gelus Domini loquebatur *Zachar.*
cap. 1. & D. Ioanni passim in *Apocaly-*
psi cap. 1. & 2. † Sed ex eo negan- 42
dum

dum non est posse Deum, si velit, ipsum immediate hominis mentes illustrare, vt censuere *D. Hieron. in Ezechiel. cap. 2. & Isai. 6. D. Gregor. lib. 18. Moral. Turrecrem. in proloq. reuelat. S.*
43 *Brigid.* † Quod quidem donum Deus aliquando confert hominibus tam viris, quam fœminis maxime probis, & sanctis, vt Eliæ, Isaiæ, Deboræ, Oldæ, & quam plurimis aliis,
44 quorum laus est in sacris libris. † Interdum etiam malis atque improbis, vt Balaamo *Numer. cap. 22.* Sauli *Reg. 1. cap. 10.* Caiphæ *D. Ioan. cap. 11.*
45 † Nec non & Gentilibus, vt *Sibyllis*, quorum nomen non est improbabile, deductum ex Hebræo קבל *Kibel*, Esther cap. 4. *recepit, acceptauit:* vnde *Kabala* doctrinam significat cœlitus traditione acceptam, vt tradit *Perera lib. 1. aduersus fallaces art. cap. 7.*
46 † Item ignaris, qui se minime norunt à Deo illuminari, *vt prædicto Caiphæ, & aliis.* Sed tum improprie prophetiam vocari censuit *D. Augustin.*
47 *super Genes. lib. 12.* † Aliquando inuitis, vt Sauli *Reg. 1. cap. 11.* iuxta quorundam interpretationẽ: sed sæpius sponte spiritum Dei accipiunt, vt docet *Genetricis meæ frater vbi supr. d. tom. 2. lib. 1. cap. 5.*

48 ¶ Dicitur præterea *rerum à nobis procul distantium*, vt omnia comprehendat, quæ natura sua lege ab humana distant cognitione: tum *ratione nostri*, vt abstrusiora Dei consi-
49 lia, mysteria fidei, &c. † Tum *ratione modi cognoscendi*, veluti cum Helizeus resciuit, quę cum Neamo Iesi pactus fuerat *Reg. 4. cap. 5.* & Diuus Petrus, quod inter Ananiam, & Saphiram conuenerat *Acta Apostolorum cap. 5.*
† Tunc *ratione temporis*, vel quia me- 50
moria obliuio eraserat, vt quæ de mundi creatione, & propagatione Moyses scripserat in *Penthateucon.* Ex quibus omnibus Samaritana Christum prophetam agnouit, D. Ioan. cap. 4. *vt video Propheta es tu.* † Tunc 51
ratione rei, vt ex futuro nondum cognita, quæ soli Deo reseruantur, *Diuus Isai. cap. 41. & 46. Daniel. cap. 2. Apostol. Corinth. 1. cap. 14. Acta cap. 1.* in quo sensu Prophetiæ vox frequentior est, *D. Gregor. ad Ezech. in præfat. Damascen. lib. 2. de fid. cap. 4. Chrysost. in Ioan homil. 8.*

¶ Item dicitur *immobile veritate*, vt 52
intelligatur de Prophetia absoluta, quæ vocatur *præsciẽtia*, cuius effectus semper prædictioni respondet, quia rem contemplatur prout in ipsomet Deo existit, qui solus immutabilis est Exod.... *Ego Deus, & non mutor.*
† Secus autem in prophetia *commi-* 53
nationis, vel consilij: nam quatenus hæc à causis secundis dependet, quæ sunt mutabiles, conditionata est, vt apparet in illis *Iona c. 2. Reg. 4. cap. 20. Isai. c. 38. Hier. 16. Ezech. 18.* secundum *D. Greg. lib. 16. Moral. cap. 2. & 6.* † Po- 54
nitur similiter, *maxima cum certitudine*; nam quibus diuina fit reuelatio, solent à Deo sic mente illustrari, & voluntate affici; & de fide, ac veritate reuelationis certiores reddi, vt aperte cognoscant Deum esse reuelationis, siue visionis authorem

thorem, vt docent *D. Aug. lib. 6. Con-*
55 *fess. & D. Greg. lib. 4. Dialog. c. 4.* † Et ita reuelationi diuinæ non assentientes puniũtur, vt Zacharias, cui Angelus linguæ vsum ademit. *D. Luc. cap. 1.* Et ille qui inobedientia discerptus fuit
56 à leone *Reg. 3. cap. 20.* † Et tandem additur *Pranoscens*, vt quæ profantur sciant se cognoscere, iuxta illud Daniel. cap. 10. *Reuelatum est Danieli ver-*
57 *bum verum, intellexitq; sermonem.* † Et similiter, *atq; denuncians*, nam prophetia datur ad Ecclesiæ vtilitatem Apost. Corinth. 1. cap. 14. *Qui prophetat loquitur ad ædificationem*, vt quæ Deo inspirante sancti cognouerunt ea cæteris annuncient, *Cardin. Turre-*
58 *crem. in præfat. S. Brigid.* † Quia eius impressio subitaria est similis affectioni transeuntis, ac facile recedentis, vt lumen lucenti in caliginoso *D. Pet. d. Canon. 2. c. 1.* quæ sæpe illos deserit, vt docent *Suarez, & Picus vbi supr.*

59 ¶ Et quia legitur Matth. cap. 11. *Omnes Prophetæ, & lex vsq; ad Ioannem*, dubitari solet an post Christi mortẽ hoc donum Ecclesiæ remanserit; & pars affirmatiua inualuit, quia non agit de prophetiæ perduratione, sed de implemento eorum, quæ ex lege, & Prophetis dictæ fuerant vsque ad
60 Ioannem, vt docet ibi *D. Hieron.* † Et ad hoc iuuat, quod ipse Dominus fateatur apud eundẽ Matth. cap. 5. *Non veni soluere legem, & prophetas.* Nam hæc fuit phrasis communis Euangelistarum scilicet legem, & prophetas appellare pro eis, quæ ab illis dicta fuerant, idem Matth. cap. 7. *Hoc enim lex, & Prophetæ*, & cap. 22. *vniuersa lex, & Prophetæ.* † Nam etiam post 61
Christi mortẽ prophetia in Ecclesia Catholica cõtinuata fuit in Simeone, Anna, Isabela, & Ioanne, *D. Luc. cap. 1. & 2.* & post eos in Agabo *Acta Apostol. cap. 11.* & filiabus Philippi *Marul. lib. 4. cap. 14.* Item in Apocalypsi Ioannis, quod Græce reuelatio dicitur, quę ab ineunte Ecclesia frequẽs fuit in electis *Apostol. Corinth. 1. cap. 14.*
† Vt sic interim taceam S. Brigidam, S. Catherinam Senensem, S. 62
Gertrudem, S. Melchiadem, & nostro sæculo B. Theresiam de Iesus illustrium Anachoretarum fundatricem, quæ iam diu in cœla rapiuntur fœlices; nam hoc prophetię donum Ecclesiæ semper fuit continuatum, ita vt olim, sic & hodie *D. Paul. Corinth. 1. cap. 12. & ad Ephes. cap. 4.* † Sed 63
quia diabolus diuinæ gloriæ cupidus hanc persæpe conatur imitari dando petentibus responsa, vel ex antris, vel ex statuis, vel ex hominibus, ad diuinæ prophetiæ imitationem, vide *auunculum meum Ioan. Baptist. Villalpando in Regio Codice* (sic dicto, vel quod D. Philippi II. potentissimi Regis nostri iussu, & sumptibus excusserit, vel Regis Regum opus illustrat) *tom. 1. part. 1. in Ezech. ex cap. 2. & part. 2. ex cap. 27. & tom. 2. de extrema visione Ezech. lib. 1. ex cap. 2. & lib. 3. ex cap. 10. & tom. 3. de vrbe ac temp. lib. 3. cap. 29.*

CAP.

CAP. II.

De diuinatione naturali.

SVMMARIVM.

Naturalis diuinatio permissa, quia naturam præscrutatur. n. 1.
Naturalia signa quærere licitum est. numer. 2.
Naturalis diuinatio circa prudentes. numer. 3.
Naturalis diuinatio circa rusticos. n. 4.
Naturalis diuinatio ex Deo pendet. n. 5.
Deus quomodo sit in mundo. n. 6.
Diuinatio naturalis prima ex auibus. numer. 7.
Aues præsentiunt aeris motus. n. 8.
Animalium præsagij causa. n. 8.
Instinctus naturalis quo bruta operantur. num. 9.
Brutis rationem inesse reprehenditur. n. 10.
Instinctus naturalis rationem, & prudentiam videtur imitari. n. 11.
Animalia multa ad salutem corporum inuenerunt. n. 12.
Auium sagacitatis multa remißiue. n. 13.
Charadri auis historia reprehenditur. numer. 14.
Animalium sagacitatis plura remißiue. num. 15.
Canones prænotionum vnde emanarunt. num. 16.
Æliani locus correctus. n. 17.
Aues ad inuicem confabulari, error. n. 18.
Voces auium intelligere qui gloriabantur. num. 19.
Diuinatio ex inanimantibus. n. 20.
Rosæ sub autumno pullulantes pestis annuntia. n. 21.
Pappi populnei volitantes per aerem tempestatem indicant. n. 22.
Terræmotus, maris tumor, fluuiorum insolitæ alluuiones pestis annuntia. n. 23.
Terræmotus causa naturalis. n. 24.
Terræmotus quo pacto habitatores inficit. n. 25.
Vapor terreus lethalis. n. 26.
Romæ hiatus, in quo Marc. Curtius se deiecit. n. 27.
Terræ multa sunt mortifera. n. 28.
Eclypses Solis, & Lunæ naturales quid portendant. n. 29.
Ratio influxus astrorum ad hæc inferiora. num. 30.
Impreßiones meteologicæ remißiue. n. 31.
Naturales præsentiones vltra naturales causas non debemus obseruare. n. 32.
Occisi sanguis ad cõspectum occisoris ebulliit. n. 33.
Sanguinis ebullitionis huiusmodi variæ causæ. n. 34.
Naturaliter sanguis occisi coram occisore ebullit. n. 35.
Lucretius laudatus. n. 36.

Diuinatio † naturalis, ex ipsiusmet naturæ abditis sumitur, & sic permissa, quia licitum est signa naturalia quærere *D. Thom. 2. 2. q. 95. art. 7. Azor. tom. 1. inst. moral. lib. 9. c. 15. Leonard. lib. 2. de iustit. cap. 43. dubitat. 7. n. 45.* † Quia vt prudẽtibus dedit Deus ad pluuiæ, & tempestatis causas, cognoscere Tetragonos, Diametros, & congressus solis, & lunæ, & aliorum errantium, & fixorum syderum pluuiarum, & aeris mutationis effectores. † Minus sapientibus dedit signa

signa in circumferentiis solis, & lunæ: Pastoribus in concussione vellerum ouium; agricolis in concussione aurium animalium, præsertim iumentorum ad quas culices humiditatem sentiẽtes fugiunt: nautis in maris tumore: mulieribus in galli-
4 narum speculationem. † Et causas naturales inuestigantibus, ex Alcionis ouorum incubatione, maris serenitatem, quia non nisi tranquillo mari incubat, *Arist. lib. 1. hist. animal. c. 8. & lib. 9. c. 14. Franc. Picus lib. 1. præ-*
5 *not. Wipina lib. de signis.* † Nam quãdo Deus hanc vniuersitatem creauit eadem potentia, & virtute qua fecit omnia, facultatem etiã singulis propriã dedit, qua peruenire possent ad finem rerum vniuersitati debitum; Sapient. cap. 1. *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc, quod continet o-*
6 *mnia scientiam habet vocis.* † Non quod Deus sit in mundo, vt anima mũdi, sicut *Iamblicus, Apuleius*, & alij sunt arbitrati, sed vt omnium opifex, & moderator *D. August. lib. 4. ciuit. Dei. c. 31. & lib. 7. cap. 6. D. Thom. p. 1. q. 2.* Vt sic Vergilius (quem Christianum sine Christo appellat D. Hier. ad Paulin.) lib. 6. Æneid.

Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

7 ¶ Et hęc diuinatio primo petitur ex auium motibus; nam cum hæc in aeris regione degant, & plurimum habeant aeris naturæ proprius cœlestium influxus, qui per aerem ad inferiora descendi, prænoscunt, vt docet *Clar. Sylu. lib. 1. de legib. cap. 10.*
† Vnde eleganter Vergilius, qui simul diuina, & humana percurrit libro 1. Georgicorum. 8

Verum vbi tempestas, & cœli motibus humor
Mutauere vias, & Iupiter humidus austris
Densat, eratque rara modo, & quæ densa relaxat,
Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat.
Conciunt: hinc illi auium concentus in agris,
Et lætæ pecudes, & ouantes gutture corui.

¶ Nam & si animalia præsagii sui sint ignara, impetum tamen naturalem sentiunt (mouente phãtasia) ad petendum, quæ commoda, & fugiendum, quæ noxia sint futura, quia vt ait D. Hierem. c. 8. *Miluus in cœlo cognouit tempus suum, turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui.* † Nam quid contemptius musculo, aut passerculo, tamen domus ille ruituras, hic aeris contagionem fuga præueniunt, vt docet *Cicer. lib. 1. diuinat.* ex instinctu huiusmodi naturali, quod quasi à Deo Vergil. Georgicor. 4. 9 10

Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo.

¶ Quod quia multi non ita intellexerunt in maximum lapsi sunt errorem, & secum alios attulerunt putantes brutis rationem inesse, vt defendit *Plutarch. lib. quod brutis ratio insit, Galenus in Isagogic. Plin. lib.* 11

10. cap.

10. *cap.* 41. *Porphyr. lib.* 3. *de sacrific.*
12 † Quod falsum, & erroneum est; nisi rationem intelligas, de illis, quæ solerter fiunt ab eis, quæ rationem, & prudentiam videntur imitari, vt docent, non solum Catholici *Albert. Magn. lib.* 3. *de Anim. & eius discipulus D. Thom.* 1. 2. *quæst.* 13. *art.* 3. *conciuis meus Cardinal. D. Franc. Toledo lib.* 3. *de Anim. quæst.* 7. Sed etiam Gentiles *Aristoteles lib.* 7. *historia animal. cap.* 1. *cum aliis ab Andr. Libauio lib. de con-*
13 *templat. intellect. cap.* 2. † Quemadmodum multa habemus à brutis ad salutem comperta, quæ hanc prudentiam videntur imitari, vt *Dyctamum* herbam ex ceruo percusso ad sagittas expellendas, qua ipse pellit *Plin. lib.* 8. *cap.* 27. ex hirundine *Chelidoniam* herbam ad oculorum maculas luendas, qua ipsa cœcos oculat pullos *Plin. lib.* 25. *cap.* 8. ex testudine *Bubulam* herbam contra serpentum venena, qua ipsa læsa purgatur *Plin. d. cap.* 27. † Similia de ciconiis, del-
14 phine, mergis, & aliis quibus pluuiæ tempestatesque instantes indicantur, vt tradit *Arist. lib.* 9. *cap.* 31. & 32. vt de credula matutinis instante vocibus.

Fuscaq; nonnunquam cursans per littora cornix.

15 ¶ De charadrio auicula nescio quid commentum adducat *Ælian. in hist. animal. lib.* 17. *c.* 12. quod si icteritium fixis oculis intueatur salutis, & vitæ esse inditium, quod si visum auertat indicat ægrotum moriturum, & astipulatur *Albert. Magn. lib.* 23. *lit.* C.

† Plura alia adducunt de equis *Plin.* 16
lib. 8. *cap.* 34. de elephante *Lipsius cent.* 1. *epist.* 50. de leone, vulpe, capra, & aliis *Aristot. Plinius, Ælian. vbi supr. Alexand. ab Alex. lib.* 1. *Genial. cap.* 3.
† Ex quibus omnibus emanarunt 17
Canones prænotionum, quibus vtuntur Nautæ, Pastores, & Agricolæ, vt apparet ex opere *Antonij Mizaldi*, quod inscribitur *Ephemerides rusticorum.*
† Dum tamen apud Ælianum illud 18
καλούντων συνίει, non vertas *loquentes intellexit*, vt interpres; sed *vocantes intellexit*, scilicet audito Græco nomine, quod ille educator mansuetarius indiderat. † Nam te misces 19
alio Ethnicorum errori, nempe quod aues ad inuicem confabularentur, de quo *Cicer. in Aratro*, quod adeo apud veteres crebuit, vt se voces bestiarum, concentus, & murmurationes auium intelligere gloriarentur *Thyresias & Melampus.*
† De Apollonio Thyanæo multa 20
huiusmodi refert *Porphyr. lib.* 3. περὶ ἀποχῆς, de aliis *Francisc. Picus lib.* 3. *Prænot. cap.* 3. nam vt ait Vergil. in Catalect.

Garrula quid totis resonas mihi noctibus aureis
Nescio quem dicis nunc meminisse mei.

¶ Ex *Inanimantibus* sumitur etiam 21
diuinatio naturalis, vt ex florum pullulantia verem aduentantem, Cant. cap. 2. *Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit.* † Rosæ 22
aut violę sub autumno iterum pullulantes, pestis annũtia sunt, ex naturę

contraria temperie, *Plin. lib. 13. c. 26.*
22 † Lanugines, & pappi populnei volitantes per aerem, tempestatẽ prænuntiãt, vt tradit *Conrad. VVipina lib. 1. de sign.* Lantiscus terræ cultus, & officia coloni.

Lantiscus triplici solita grandescere fœtu,
Ter fruges fundens, tria tempora monstrat arandi.

23 ¶ Terræmotus, maris tumor, fluuiorum insolitæ alluuiones pestis annuntia sunt, testibus *Amniano, & Procopio,* quorum exempla non pauca refert *Simon Maiol. Episcop. Vulturariens. lib. de admirand. natur. colloq. 1. 10.*
24 *& 11.* † Nam terręmotus cum fiat ab exhalatione infra terrã detenta, quæ exitum quęrens terram impellit, vnde tumor, ac tremor contingit, vt docet *Conciuis meus Seneca in Natural. qq.*
25 *lib. 6. cap. 12.* † In auram erupta vicinum inficit aer ex mala constellatione, quam ex opaca terra traduxit, qua animantia tabo consumit, ac necat omne ad quod exhalatio, seu vapor attingit, vt de hiatibus terræ (quæ solent terræmotibus succedere) tra-
26 dit *Dion. Xiphilin. in Traian.* † Nam vt ait Seneca vbi supr. lib. 6. cap. 28. *In pluribus Italiæ locis per quadam foramina pestilens exhalatur vapor, quem non hominem ducere, non fera, tutum est; aues quoque si in illum incidunt antequam cœlo meliore leniantur, in ipso volatu cadunt.*
27 † Cuius similis fuit terræ hiatus, quæ Romę in medio fori apparuit, ex quo tanta lues populo Romano fuit contracta, vt respondente Oraculo, non cessaturum malum, nisi res pretiosa quædam intus eiiceretur, Marcus Curtius phalerato equo insiliens pro salute publica se in hiatu pręcipitauit, vt narrant *Tit. Liuius lib. 7. decad. 1. D. August. lib. 5. ciuit. Dei. cap. 18. Osor. lib. 3. cap. 5.* † Nam cum terra multa 28
habeat mortifera, vt sunt tot venena, quæ in ea nascuntur, non erit quoq; difficile, has etiam exhalationes gignere, quæ tabem adferant. Ita enim Seneca lib. 3. cap. 21. *in quosdam specus, qui despexerint moriuntur.* Virgil. Mar. Æneid. 6.

Quam super haut illa poterant impune volantes
Tendere iter pennis, talis sese halitus atris
Faucibus effundens, supera ad conuexa ferebat.

¶ Eclypses Solis, aut Lunæ naturales (quorum alter fit quando circa 29
nos atque Solem, Lunare corpus, quod opacum est, interponitur: alter ex antepositione terræ inter Solem, & Lunam) pręnuntiant bella, fames, & alia naturæ incommoda, *Aristot. lib. 1. Meteor.* † Quia luce vitiata ad 30
vicinum aerem adfert nocumentum, & eius partes contiguæ ex eo contaminatæ ad nos vsque peruenit; Etidem dicendum de præsagio naturali cæterorum corporum cœlestium, vt docte animaduertit *Petrus Ciruelo Dorocens. lib. 1. & 2. de Astrolog. Christ.* † De impressionibus meteo- 31
rologicis, quæ per reflectionem lucis circa vapores, ac exhalationes fiunt, quia suo loco differendum est, hic

hic prætermisimus, ne de vna re duplex quæstio fiat, aut duobus iudicibus vexetur: suo enim sunt tradenda
32 loco, *Cicer. in Orator.* † Quæ omnia, quia causari possunt à malo dæmone, vt huic nobilissimæ hominis speciei deludat, ea præter suas naturales causas non debemus obseruare, vt docent *Petr. Gregor. in Syntag. lib. 34. cap. 14. Petr. Ciruelo vbi supr. lib. 4. cap. 1. &*
33 *cap. 3.* † Non prætermittam tamen, quod totius diuinationis naturalis captum superare videtur, scilicet, vt sanguis occisi hominis ad demonstrandum occisorem in eius præsentia ebulliat, vt tradunt Iurisperiti *Menochr. de præsumpt. p. 1. lib. 1. q. 3. n. 9. & q. 89. ex num. 118. Mascard. de probat. lib. 2.*
34 *concl. 867. n. 26.* † Quod licet alij tribuant miraculo, vt fuit illa ebullitionis, siue clamationis sanguinis Abel, Genes. cap. 4. *Sanguis Abel clamat ad me.* Alij casu, quod aliquando factum sit, ꝙ ideo nō est trahendum ad con-
35 sequentiam *l. nam ad ea, D. de legib.* † In illo semper causam naturalem agnosco, occisi nempe, & occisoris antipathiam, quæ similes ebullitiones medio aere causantur, vt docent *Leuin. Lemnius lib. de occultis natur. cap. 7. Ioan. Langius epist. 40. Aristot. lib. de immixt. element. & author lib. de natur. rer. cap. 13. Vinc. in historia natur. lib. 4. c. 13.*
36 † Nā & in id venit Lucretius, nō poeta modo, sed Philosophus insignis, cuius hæc sunt verba:

Idque petit corpus, mens vnde saucia amore,
Namque homines plerumque cadunt in vulnus, & illam
Emicat in partem sanguinis, vnde icimur ictu, &c.

CAP. III.

De Diuinatione artificiosa.

SVMMARIVM.

Artificiosa diuinatio, vnde comparetur. num. 1.

Diuinatio artificiosa ex præcedentibus, & subsequentibus colligitur. n. 2.

Artificiosæ diuinationis exempla. n. 3.

Alfonsi Regis Neapolis *sententia laudata. num. 4.*

Diuinatio metaphorica in iudiciariis. num. 5.

Diuinatio, & præsumptio in iure idem sunt. n. 6.

Diuinationis iudiciaria materia remissiue. n. 7.

Præsumptiones in iure sunt diuinationes. num. 8.

Iudicia sine inditiis institui non possunt, etiam ex mandato Principis. n. 9.

Condemnatur nemo ex inditiis, & præsumptionibus. n. 10.

Præsumptiones etiam plures, & euidentes non probant ad condemnationem. num. 11.

Probationes debent esse luce clariores. numer. 12.

Præsumptiones iuris, & de iure sufficiunt ad condemnationem. n. 13.

Iudex quare teneatur sequi præsumptiones iuris. & de iure. n. 14.

Diuinatione artificiosa Gentiles noui orbis explorationem prædixerunt. numer. 15.

1 ARtificiosa† diuinatio ex natura, & arte comparatur, ad alicuius rei occultæ indagationem, vel futuri prænotionem ex abditis naturæ, aut signi alicuius manifestationem, vt tradit *Martinus del Rio lib. 1. Magic. dis-*
2 *quis.* † Ita quandoq; ex præcedentib. & subsequentibus colligitur iuxta illud Prouerb. 16. *Diuinatio in labiis Regis, in iudicio non errauit os eius.* Hoc est prudentia in occultis, & perplexis iudiciorum latebris circa facta ambigua eruendis necessaria iudicij.
3 † Vt fuit illud Salomonis dum veræ matri filium restituit *Reg. 3. cap. 3.* Et Danielis inquisitio, qua senũ perfidia detecta Susañæ vitę honorẽ me-
4 rito restituit *Daniel cap. 13.* † Necnon Alfonsi I. Neapolis Regis sententia, qua ancillæ filium ad libertatem (ex Hispaniæ lege) proclamantem, eo quod Dominus matrem cõpresserat, artificiosa filij subhastatione, patri filium, matri debitam Rex libertatem asseruit, vt narrat *Anton. Panormit. lib. 2. de gestis Alf.*

5 ¶ Est enim quædam sicut in medicis causis, sic & in iudiciariis diuinatio metaphorica, qua quæ præterita sunt, & quorum veritas ignoratur
6 solerti discussione cõiiciũtur. † Quæ ideo in iure nostro appellãtur argumenta. *l. 1. l. milites. §. oportet. D. de qq.* Inditia. *l. absentem. D de pœn. l. sciant. C. de probat.* præsumptiones. *l. diuus. D. de custod. reor.* coniecturæ, *l. vtrum, & ibi gl. C. de don. inter l. vni. C. si tabul. test.*
7 *extab.* † Quia earũ termini sunt conuertibiles, vt docet *Mantic. de coniect. lib. 1. tit. 2.* de quibus fuse egerunt *Alciatus, Menochius, & Mascardus*, illi in libris de *Præsumptionibus*, hic vero de *Probationibus* aureo tractatu, & nouissime *Farinac. tom. 1. part. 2. tit. de inditiis, q. 36.*

¶ Præsumptiones, & inditia nihil 8
aliud sunt quam diuinationes in rebus dubiis, ex argumentis & indiciis per circumstantias frequenter euidentes collectæ, vt docent *Mascard. lib. 1. q 10. n. 8. Mantica d. lib. 1. tit. 2. ex n.*
5. † Etsi in omni negotio adesse de- 9
beant, alias inquisitio, processus, & acta nulla forent, etiam ex mandato Principis *DD. in l. milites. D. de quæstionibus, & in l. iustissimus. C. de offic. rector. cum aliis per Cened. collect. 34. ad Decretal. n. 3. Decian. tom. 2. lib. 6. c. 21. ex n. 37. Farinac. tom. 1. p. 1 q. 1. ex n. 40. & p. 2. q.*
36. ex n. 51. † Ex his nullus debet cri- 10
minaliter condemnari. *l. absentem. D. de pœn. l. qui sententiam. D. eod. l singuli. C. de accusat. cum aliis per Ant. Gomez. variar. 3. c 12. num. 25. Mascard. d. lib. 1. conclus. 459. ex num. 7. & lib. 3. conclus.*
1223. n. 29. † Etiam si tales ꝓsumptio- 11
nes sint probabiles, & euidentes *Cacheran. cons. 65. n. 46. Mascar. lib. 1. concl. 459. n. 8. & concl. 496. n 2. & lib. 3. cõcl. 1167. n. 3.* necnon plures simul concurrentes *Mascard. d. concl. 459. num. 9. Menoch. lib. 1. quæst. 40. num. 10.*
† Nam in criminalib. ad condemna- 12
tionem probationes debent esse nec dum concludentes, sed luce meridiana clariores. *d. l. absentem cum aliis. l. sciant. C de probat.* canonizata in *cap. sciant cuncti, 2. quæst. fi.* quibus respondet

13 det de iure regio. *l.2.tit.1.p.7.* † Nisi præsumptiones sint iuris, & de iure, in quibus, quia lex præsumit, & super præsumptionem statuit firmum ius, eam videtur approbare, *cap. is qui fidem de sponsal. cap. de illis de desponsat. impub. c. per tuas, de condit. appos. c. significauit, de eo qui duxit in matrim. l. fin. C. ad Macedon. l. antiqua. C.*
14 *ad Velleian.* † Et ita eam iudex sequi tenetur; nam sicut ex tali præsumptione legi crimen patet, ita etiam debet patere iudici, vt tradunt *Boss. in pract. tit. de coniectur. ex nu.29. Ant. Gomez. d. cap. 12. num. 25. Tiraquel. de pœnis casu 27. num.10. Iul. Clar. §. fin. q.20. Mascard. d. lib.1. concl.196. n.4. & lib.3. concl.1221. ex n.41.*

15 ¶ Ex naturali causa quandoque & congrua rei dispositione sumitur artificiosa diuinatio, vt quæ de orbis noui, & Indorum exploratione Gentiles docuerunt, quia totius mundi gyrum nondum reperta compleuerant, ex quo prædicit alterum orbem fore inueniendum conciuis meus L. Annæus Seneca in Medeam.

--- Venient annis
Sæcula seris, quibus Oceanus
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat tellus, Thyphisq; nouos
Detegat orbes.

CAPVT IV.

De Diuinatione monstruosa contra naturam.

SVMMARIVM.

Monstra à Deo fiunt quasi in alicuius mali signum. n.1.

Mons. r. ad Haruspices pagani deferebant. num.2.

Monstra diuinam iram, & peccatorum punitionem præseferunt. n.3.

Dei charitas erga nos ita se ostendit, vt nõ feriat nisi prius admoneat. n.4.

Monstra proprie quæ dicantur. n.5.

Monstruosus partus quis sit. n.6.

Monstruosi partus sceleris præsagium. num.7.

Deus quia natura est, monstra ex eius ira creduntur emissa. n.8.

Monstra generantur quandoq; vt peccata parentum manifestentur. n.9.

Mulier à cane prægnata. n.10.

Infans vrsi modo pilosus, & vnguibus armatus. n.11.

Imaginatio effluere non potest, vt fœtus aliis, quam suis parentibus assimiletur. num.12.

Humana forma propter crimina immutatur. n.13.

Nabuchodonosor propter peccatum degenerauit in bouem. n.14.

Rex ob impudicitiam conuersus in porcum. n.15.

Homines non solum, sed & bruta ad peccatorum punitionem immutantur. num.16.

Tritones, Nereades, Syrena in alicuius mali signum apparent. n.17.

Monstrum marinum ante Gaditanam cladem visum. n.18.

Animalium plerorumq; in aquis forma referuntur. n.19.

Monstra

Monstræ marina quando apparent mala indicant. n.20.
Monstra terrestria, & aerea mali signa. n.21.
Phantasmata, & spectra cur mala indicent. n.22.

1 MOnstra † licet naturaliter ex abundantia, vel paruitate materiæ contingant, vt dicemus *lib. 2. de Magia operatr. cap. 31. n. 6.* quia semper ex diuina dispositione fiunt, quę nihil perperam facit, quasi in alicuius mali signa semper sunt habenda; nam vt ait Cicer. lib. 1. diuinat. *quia ostendunt, portendunt, prædicunt, ostenta, portenta, monstra, prodigia dicuntur.*
2 † Vnde paganæ religionis Theologi, vt ab imminentibus malis præcauerent, quæ monstra huiusmodi portendunt, ad Haruspices referri iusserunt, vt iudicium inferentes, quæ timēda, quæ præcauenda, quæ vero expianda prædicerent, vt constat ex l. XII. tabul. PRODIGIA, PORTENTA AD HETRVSCOS, ET HARVSPICES SI SENATVS IVSSERIT REFE-
3 RVNTO. † Nos autem, vtpote Catholici non ad Hetruscos, neque Haruspices quorum omnes superstitiosi, & nefarij sunt, sed ad sacros scripturarum Interpretes sunt referenda, qui omnes vnanimes testantur, quod hæc monstruosa prodigia quando præter vel solitum naturæ cursum accidunt, diuinæ iræ, & peccatorum punitionem præseferunt, quemadmodū in Ægypto sub Pharaone Exod. cap. 7. *Et multiplicabo signa, & ostenta mea,* &c. † Nam Dei 4
charitas erga nos ita se ostendit, vt non feriat nisi prius admoneat, Psal. 59. *Dedisti metuētibus te signa, vt fugiant à facie arcus,* vnde Manil.

Siue Deus instantis fati miseratus in orbem
Signa per effectus, cœlique incendia mittit.

† Dicitur tamen monstrum ex pro- 5
pria significatione omne, quod fit contra naturam, vt ex Fronto docet *Erasmus in Adagiis.* Vnde Polyphemū monstrum appellat *Virgil. Æneid. 6.* de alio Æneid. 2.

Et monstrum infœlix sacrata sistimus arce.

Et Æneid. 3.

Horrendum dictu video mirabile monstrum.

¶ Hinc monstruosus partus dici- 6
tur, quod præter solitū naturæ cursum accidit. l. non sunt liberi. D. de statu homin. *Veluti si mulier monstruosum aliquid, aut prodigiosum enixa,* Terent. in Eunuch.

Monstrum est omne contra naturam.

¶ Quæ sane ad alicuius criminis 7
detestationem sunt referenda, vt tenet Cardinal. Petr. Damian. lib. de miracul. *Robertus Gallorum rex propinquam sibi copulauit vxorem, ex qua suscepit filium anserinum per omnia collum, & caput habentem, quos virum, & vxorem, & omnes fere Galliarum Episcopi communi simul excommunicauere sententia: Rex igitur his coarctatus angustiis ad sanum consilium rediens diuertit in-*

tit incestum, iniit legitimum coniugium.
8 † Nam cum Deus in natura sic, idcirco hæc à Deo per irā emissa sunt, quia vt ait Aristot. lib. de animal. c. 11. *Natura nihil contra naturam facit*, ex quo merito Stat. Papin. 7. Thebaid.

Nec monstra tenent, quæ plurima nectit
Prodigiale canens certi sors præuia fati
Quippe ferunt diros monitus volucresque feraq;.

9 ¶ Aliquando etiam Deus talia monstra permittit generari, vt parētum peccata manifestentur, & alij terreantur, vt tempore Alexan. VI. Pont. Max. mulier, quæ canem admiserat, caninam progeniem prægnans edidit, cuius criminis causa subiens pęnitentiam, Pontificem adit, ab eo quæ pro expiatione diploma obtinuit, vt narrat *Raph. Volaterran. li. 24.*
10 *tit de Vesica.* † Nam licet ex abuso naturæ sexu mulieres ex brutis, & bruta ex hominib. sæpius concipiant, semper id fit ex diuina volūtate, vt crimen agnoscant, & opera eius manifestentur, vt illa, quæ adulterio accusata ob prægnantem ventrem, cui nullus alius adulter fuit quam canis, vt narrat *Ælian. lib. 7.*
11 *cap. 18.* † Quod prodigio referendum est; vt tempore Martini IV. Pontif. Maximi infans, vrsi modo pilosus, & vnguibus armatus editus est, quamobrem Pontificis iussu Romæ vbiq; vrsorum imagines obliteratæ sunt, vt narrat *Episcop. Maiol. lib. de admirand. natur. colloq. 2. fol. 104.*

† Putauere enim imaginationem 12
matris in fœtu formando magis, quam parentum formam præstare, quod ego potius, vel iustam Dei punitionem, vel ob animale admissum putarim, quia imaginatio efficere non potest, vt infans aliis, quam suis parentibus assimiletur, *Perera in Genes. cap. 30. Valles de sacra Philosoph. c. 11. Mart. del-Rio lib. 1. Magicar. cap. 3. quæst. 3.*

¶ Et vt infans ob iustam Dei vin- 13
dictam in vtero immutatur, & à sua naturali forma degeneratus in aliā turpem monstruosam redditur, ita etiam iam natus propter crimina suam formam abiicere cogitur, & aliam induere, vt de vxore Loth versa in statua salis, quod aduersus Dei præceptū retro aspiceret, narrat sacra parœmia *Gen. cap....* † De Nabu- 14
chodonosor Rege satis vulgata est historia ex iusto Dei indicio (quod se Deum somniasset) in sui peccati pœnam conuersus fuisse in bouem, & more animātis fœno vescebatur, & sub dio degerat, & homines fugerat, vsq; dum pœnitentia correptus diuina voluntate formæ restitutus est *Daniel. c. 4. cap. Nabuchodonosor 23. q. 4.* † Simile aliud exemplū 15
habetur apud Metaphrast. 30. Septembr. *Teridates Armeniorum Rex, cum Virgines Ripsimem, & Galanam nefandis modis ad impudicitiā allicere adniteretur, martyresq; efficere, iustitia Dei versus est in insaniam, mutataq; eius forma in porcum.*

¶ Neq; homines tantum ad pec- 16

catorum punitionem solent degenerare, sed bruta etiam in mōstruosam formam solent inuerti, quasi in futuri mali signa, vt sub Theodosij senioris imperio, narrat Nicephor. lib. 12. c. 37. *Tum prodigia insolita visa sunt, quæ futura orbi mala portenderunt.*
17 † Cuiusmodi sunt Tritones, Nereades, Syrenæ, & alia monstra marina, quæ in mali alicuius præsagium solent apparere, & ad populorum notitiam deferri, (vt ante Lutherum Apostatam) marinum mōstrum visum est humana facie simul cū monachorum cucullo quandam similitudinem præbens, vt scribit *Olaus*
18 *lib. 21. cap. 1.* † Et paulo ante Gaditanam cladem, in Oceano marinum monstrum repertum est, vituli magnitudine, caudam in duas partes viperinam habens, quod regi nostro D. Philippo II. allatum in regia æde ageris affigi iussit, vbi hucusq; spectaculum præbet, quasi in signum illius Regni à quo cladem accepimus, quod à vera religione Apostata duplici graditur via, iuxta illud Ecclesiast. cap. 2. *Væ duplici corde, & labiis dolosis, & manibus male facientibus, & peccatori ingredienti terram du-*
19 *abus viis.* † Nam licet in aquis plerorumq; animalium formæ referantur, & eæ quidem naturaliter, vt testatur *Ælian. lib.* 10. c. 18. dum in hæc verba: *Leonum, fœminarum, arietum, pantherarum, equorum, effigies in pisci-*
20 *bus in Taprobanæ mari conspici.* † Quādo ad humanam notitiam referuntur aliquid mali indicant, vt tenet Episcopus Maiol. colloq. 9. in paruis fol. 457. *Censeo equidem hæc monstra in mari prolata esse, & populis in notitiam referri, vt Deum iratum, sicut cætera in terra monstra ostendunt, cum tanta populi carnis luxuria diffluunt, vt piscium incognitum coitum superare videantur, aut mollitiem aquatilium animantium præferre.* † Non minus quā 21
monstra alia terrestria (vt diximus) quia eadem ratio in omnibus monstris militat (etiam aereis) quæ per spectrorum apparitionem à dæmone causantur, ideo dicuntur φαντάσματα, in *l. ostentum, D. de verbor. significat.* vel φασματερατώδες, secundum *Alciat. lib. 2. prætermis.* † Nam 22
cum à dæmone fieri nequeant nisi permissu Dei per eius apparitionē (qui noster hostis est) ab imminentibus malis cauendum admonet *Petrus Thynau. lib. 1. de apparitione spirit.* quod nec Gentiles latuit; nam vt ait Vergil. Æneid. 3.

Sola nouum, dictuq; nefas Harpyia Celæno
Prodigiale canit, & tristes denunciat iras.

CAP. V.

De Diuinatione meteorologica, & prodigiosa præter naturam.

SVMMARIVM.

Meteorologicæ impreßiones calidæ, & humidæ resoluuntur in aquam. n. 1.
Impreßiones meteorologicæ calidæ, & siccæ cau-

1 Meteorologicæ † impressiones (vt ex arte procedamus) dicũtur, quæ fiunt ex vaporibus, & exhalationibus ex terrę superficie eleuatis solis, vel syderũ potestate, quorũ calidi, & humidi, ex crassitate ad ima pergere impediti in hac infima, vel media aeris regione detentę cõuertuntur in nubes, quæ secundum loci naturam resoluũtur in aquam, rores, pruinas, niues, grandines, & similia, vt tradit *Aristot. lib.* 1. *Meteor.*
2 *cap.* 4. † Alij autem calidi, & sicci ex leuitate frequenter ad extremam, & vltimam aeris regionem perueniunt (quæ calida est) ideo naturaliter incensi ad terram redeunt, & ad mediam aeris regionem peruenientes (quæ frigida est) ex antiperistasi, fortiores fiunt, & exitum procurantes fragores, & tonitrua causant, maiores, vt à maioribus exhalationibus petiti, vt tradit *Aristot. d.*
3 *c.* 4. † Nam ex his calidis, & siccis exhalationibus, ex tenuiorib. fiunt fulmina, fulgura, ecnephias, coruscationes, & aliæ impressiones momentaneæ: ex grauibus autem, & oleoginosis fiunt Cometæ, faces ignitæ, & volantes cœli dracones, prout potentia materiæ, vnde tonitrua, & ecnephias signa esse pluuiæ subsequuturæ, tradit *Aristot. d. lib.* 1.
4 *cap.* 5. † Nebula descendens serenitatem, ascendens imbres indicat, vt tradit *Franciscus Picus lib.* 3. *Pranot. cap.* 2. Niuium copiam anni fertilitatem, roris, & pruinæ multitudo sterilitatem potius denotant secundum *Wipinam lib.* 1. *de sign. cap.* 7.
† Nubes ab Occasu progredientes 5
pluuias indicant, nisi Auster impediat secundum diuinum Oraculum apud D. Luc. cap. 12. *Cum videritis nubem orientem ab Occasu, statim dicitis nimbus venit, & ita fit: & cum Auster flantem dicitis, quia æstas erit, & ita euenit.* † Halo, siue circulus, quod circa Solem, aut lunam solet apparere: 6
si paulatim euanescat designat serenitatem, si condensatur pluuiam ostendit: si vero ex vna parte incipiat deficere, & non ex alia, ventum futurum prænunciat, quia vt ait *Arist. Tunc talis materia transit ad generationem venti.* Iris dictus vulgo arcus Iunonis, quem veteres Theumantis filiam dixerunt, hoc est, admirationis filiam, pluuiæ cessationis signum est, vel ex eo, quod legitur Genes. c. 9. *Cum obduxero nubibus cœlum, apparebit arcus meus, & recordabor fœderis*, &c. Causa tamen (vtpote diuina) non traditur à naturalibus, colorũ tamen diuersitas ea est, quia causatur à Sole nubem ralidam, & aquosam repercutiẽte per obliquũ, vnde diuersi colores Verg. in Epig. de Iride.

Cum radiis imbres, & aquarum pendulus humor
Frangitur, apparet quam Græcia nominat, Iris,
Multorum insignis vario splendore colorum.

¶ Stellæ cadentes, & capræ saltan- 7
tes, & facies ignitæ, & volantes dracones, quia ab exhalationibus fiunt

calidis,

calidis, & siccis, temporis siccitatem
& sterilitatem prænuntiant, quia
terra quando similes exhalationes
emittit valde sicca, & calida est, au-
8 thore *Plin.lib.2.c.25.* † Sunt n. om-
nes huiusmodi impressiones è terra
tractæ, atque eleuatæ solis, reliquo-
rumque astrorum virtute in varias
formas efformantur, ita vt si calore
plurimo fuerit ditata ad supremam
partem aeris ascendit, etsi illi pars
aliqua crassior, insit inferius cōden-
sata, & conglobata subsistit, tenuior
autem ascendit, porrecta in lōgum
accenditur, & accensa perpendiculi
more manet, atq; inde nomen acci-
pit, diciturq; ignis perpendicularis,
8 vt notat *Arist.vbi supr.* † At è contra,
si crassa pars modica sit, non adeo
densatur, aut conglobatur inferior
pars, sed inferne aliquatenus exten-
ditur superiori parte subtili, ac te-
nui in longum porrecta ardēte, qua
forma lancea ardens dici cōsueuit,
vt de his tradit *Sim.Maiol.de admiran.*
8 *natur.colloq.1.* † Fulgura sæpe aduer-
sos casus prænuntiant, quia referun-
tur ad Dei iram, quare merito Verg.
inter signa, quæ suæ patriæ depopu-
lationē præcesserunt, ita dolens me-
minit Eclog.1.

Sæpe malum hoc nobis, si mens non læ-
ua fuisset
De cœlo tactas memini prædicere
quercus.

10 ¶ Sed omnium impressionum igni-
tarum admirabilior est Cometes,
tum ex altitudine loci, tum ex diu-
turnitate perdurationis, tum diuer-
sitate formæ, & coloris, quæ simili-
ter ab exhalationibus calidis, & sic-
cis causantur, quæ ex subtilitate ma-
teriæ ad supremam aeris regionem
peruenientes inflammantur, ac di-
uersificātur pro exhalationis, & pla-
netæ sub quo fit natura, vt tradunt
Leopold.de Austria. & August.Nimphus
in Aristot.meteor. † Ex quo primo de- 11
notāt temporis siccitatem, quia vis
Cometæ (quæ calida, & sicca est) o-
mnem vaporum, ac exhalationum
humiditatem absumit, vt docet *Ari-*
stot.lib.1.meteor.c 4. † Secundo ce- 12
reali, & aliorum terræ fructuū cor-
rupta seminaria, inopiam, annonæ
pretium, & famem; nam nimio ca-
lore terra adusta eius fructus, & ar-
bores languescunt, & exiccātur, fa-
mesq; propterea oritur, quēadmo-
dum extat apud Aratrum.

At, si contigerit plures ardere Come-
tas,
Inualidas segetes torrebit siccior aer.
Namque prorumpunt natura legibus
vltro
Experimenta soli, si iustis defuit hu-
mor, &c.

¶ Tertio prædicunt pestem; nam 13
ex hac fructuū corruptione sequi-
tur lectum pestilentib. morbis sub-
sterni, siue victu, siue ex aere vapo-
res illi infecti venenositatis vestigia
reliquerunt; nam vt ait Galen. lib.
1.epidem.cap.1. *morborum pestilentium*
causa, partim à victu, partim ab spiritu
(cuius attractione viuimus) generatur.
† Nam plantis & herbis corrupta 14
præbent animantib. pascua, vt inde

morbus in animantibus oriatur, & ex eis ad nos pestilens grassetur cōtagium: nam vt ait Lucret.

Sic, tempestiuis ex imbribus: humida tellus,
Vertit se primum in frondes, & pabula læta
In pecudes vertunt; pecudes in corpora nostra.

15 ¶ Quarto præter pestem alios morbos Cometæ prænunciant prouenientes ex adustione sanguinis, vt causones, empimiam, emigranam, erisipilam, tertianas febres, catarrhum, tabardillum, & id genus plura mala, vt tradit *Franc. Roxo. lib. 4. de comet. c. 19. 20. & 21.* Nam vt ait Manil. de comet.

Nunc grauibus morbis, & lenta corpora tabe
Corripit, exustis lethalis flamma medullis:
Labentesq; rapit populos, totasq; per vrbes,
Publica succensis peraguntur fata sepulchris.

16 ¶ Quinto hi effectus, quia ab influentia calida, & sicca proueniunt præcipue minantur biliosis, & quibus ardentiores sunt naturæ, vnde dicitur mortem minari Principib. Ducibus, & Magnatib. vt docet *Cardan. lib. 1. varietat. & lib. 4 subtilitat.*
17 *Sprenger. in Mall. p. 1. q. 4.* † Nam si fides historiæ est ann. 1506. quo Philippus I. Hispaniarum rex mortuus fuit Cometa, præfulsit in Septentrione prope plaustrum splēdida, densaq; cauda. Et ann. 1490. Cometa circa principium Arietis apparuit, & eo sequenti anno Innocentius Pontif. Max. moritur, & Alfonsus Portugalliæ rex equo delapsus florente ætate sine liberis decessit, vt suorum temporum tradunt *Chronic.* † Et anno 1558. die 17. Augusti 18
Cometa apparuit in parte occidentali ad secundam Virginis faciem, tristi admodum, & lugubri vultu, naturæ videlic. Saturninæ: atq; statim die 29. Septemb. secuta est mors inuictissimi D. Caroli V. quod similiter ante mortem Cæsaris dictatoris contigisse, narrant *Sueton. in eius vit. c. 88. Plin. lib. 2. c. 25. Dion. Cass. lib. 45. Iul. Obseq. lib. de prodigiis, cap. 128.*
† Sexto, quia Regum mortem, re- 19
gnorum mutationes, & vicissitudines causantur cometæ, non minus regnorum perturbationes, legum mutationes, potentium casus, & aliorum inopinatas exaltationes significant, & eo maxime, si vndecim à sole signis distant apparentes in angulo, vt tradit *Ptolomaeus aphorismo 100. & Lud. de Regiis aphoris. 98. & 137.* Nam vt ait conciuis meus Lucan. lib. 1. Pharsal.

Ardentemq; polum flammis cœloque volantes,
Obliquas per inane faces, crimenq; timendi
Syderis, & terris minitantem regna Cometa.

¶ Septimo Cometæ prænunciant 20
rixas, seditiones, & bella; nam ex alimentis infectis, vel aere, quem (velimus nolimus) inspirando trahimus,

himus, ſpiritus in corde generatur vitalis, in quo iraſcibilis, aut animoſa facultas reſidet, quæ cum ſuapte natura ad rixas, vindictam, & iras facile moueatur, ſi à ſanguine circumſtante aere, & influxu cœleſti in dies, & aſſidue irritatur, & viſcus, in quo reſidet, aſſiduo horum fot i calidior redditur, facile fit, vt in rixas, & iras homines prorumpant, vt tradit *Franc. Roxo tract. de comet. lib. 2. cap. 6.*

21 † Quæ quidem Cometæ in genere ſuapte natura prænunciant, & eo maxime ſi flammæ ſunt, vtpote, quæ magis habent malitiæ; nam ex denſitate vaporis à luce repercuſſa, cauſatur rubedo, & nocte maxime ex anteperiſtaſi: iuxta illud Vergil. Æneid. 10.

Non ſecus, ac liquida ſi quando nocte Cometa
Sanguinei lugubra rubent, &c.

22 ¶ De prodigioſis meteorologicis multa ſunt in ſacris, & humanis literis, quorum nonnulla ſeruato naturæ curſu, alia præter naturam cõtigerunt, non apud Gentiles modo, ſed etiam apud ſacros ſcripturarum authores, de quibus pleni ſunt

23 *Iulij, & Lycoſthenis libri de prodig.* † Equites per aera diſcurrentes, haſtas quoq; velut cohortes armatas, curſusq; equorum per ordinem digeſtos, ſcutorumq;, ac galearum motus, telorum iactus, ſed & gladios diſtrictos, ac loricatam gentem cœlo viſam memorat ſacer hiſtoricus

24 *Machab. lib. 2. c. 5.* † Eaque viſio dies quadraginta perdurauit, quo tempore Antiochus templum expoliauit, occiſis triduo octoginta millibus; nam quando hæc prodigia contingunt, Deus quaſi in mali euentura ſigna mittit, vt homines à peccato auertãtur, & iram Dei metuentes reſipiſcant, quia vt ait text. in cap. nouerit, de pœnit. diſtinct. 1. *Nouerit enim Deus mutare ſententiam ſi tu noueris emendare delictum.* Quippe vt ait Manil.

Si Deus inſtantis fati miſeratus in orbem,
Signa per effectus, cœlique incendia mittit.

¶ Armorum ſtrepitus in aere audi- 25
diti, & tubæ ſonitus ante Longobardorum in Italiam irruptionem ſcribit *Plin. lib. 2. cap. 57.* Sagitta, quæ ſingulos petere videbatur viſa eſt, teſte D. Greg. lib. 4. Dialogorum, cap. 36. *Ante triennium in peſtilentia, quæ hanc vrbem vehementer depopulauit, & corporali viſu ſagitta cœlo venire, & ſingu-*
los quoq; ferire videbatur. † Et vt ea ma- 26
gis in diuinæ vltionis ſigna perpendamus ſub Theodoſij ſenioris imperio, Niceph. lib. 12. cap. 37. *Tunc prodigia inſolita viſa ſunt, quæ futura orbi mala portenderunt, primo namque inopinata, & inſolens ſtella cœlo media noctis tempore prope Luciferum refulgens*
apparuit. † Altera ſtella viſa dum A- 27
laricus vrbem Romanam occuparet, cui tanta ſiccitas eſt ſubſequuta, vt more inſolito multi homines, & animalia interiiſſent, vt refert *idem Nicephor. libro decimotertio, cap. 36.*
† Quos quidẽ fulgores cometę ſpe- 28
ciem

ciem fuisse non dubito; nam ante Hierosolymitanam cladem supra vrbem astrum stetit gladio simile, vt narrat *Zonaras tomo primo*. Hominis sine capite, apud *Socratem histor.*
29 *Ecclesiastic. lib. 6. cap. 6.* † Vt non minus ante Demethrij Syriæ Regis mortem, & Acaicum bellum Cometes quantus Sol visus est, teste conciue meo *Seneca lib. 7. naturalium quæstionum cap. 15.* Et Neronis principatu sex menses fulgores visi, *i-*
30 *dem Seneca d. lib. 7. cap. 21.* † Quia ex varietate formæ, non mutatur natura, cum Cometes non vnius figuræ sint, sed variæ, prout varia exhalationis natura, & signi, atque Planetæ sub quibus fit, vt tradunt *Leopoldus de Austria, & Augustinus Nim-*
31 *phus vbi supra.* † Vnde nil mirum si in forma stellæ appareat, quin & ex eo stellæ appellantur, venerabilis Beda libro de natura rerum. *Cometæ sunt stellæ flammis crinitæ repente nascentes, regni mutationem, aut pestilentiam, aut bella, aut ventos, æstusve por-*
32 *tendentes.* † Quæ non solum fulgores sunt, aut in summa aeris regione impressiones, & ad tempus aliquod perdurantes, sed etiam cursum aliorum syderum sequentes, vt de dicta Cometa, quæ sub Theodosio apparuit scribit *Nicephor.* de alia Constantinopoli, Gaynæ insidias portẽdente, & cursum orbicularem haben-
33 te tradit *Sozomen. lib. 8. cap. 4.* † Nam stellas in cœlo ad peccatorum punitiones non legi apparere, sed cadere, vt inter alia diuinæ vltionis signa, quæ ad iudicii vniuersalis diem præcedent, sic legitur Matth. c. 24. *stellæ de cœlo cadent*, & Marc. cap. 13. *stellæ cœli erunt cadentes.* † Quando 34
enim stella noua in cœlo apparet, non punitionis, sed mercedis, & salutis signa sunt, & quasi cœlestia gaudii luminaria, quemadmodum de verbi incarnati præsagio, & Christi Natiuitatis signum annunciatum fuerat, Numer. c. 24. *Orietur stella ex Iacob.* † Quod non mystice tantum 35
verum etiam ad literam de prædicta Christi Natiuitate intelligendũ est, in qua lucida Magis præfulsit stella, ad cuius nutum eum venerunt adorandum, Matth. cap. 2. *vidimus stellam eius in Oriente*, secundum interpretationem *D. Thom. super Matth. 2.*
† Quã nullo modo impressionem 36
meteorologicam intelligo, sed veram stellam, nouamque tot sæculis ante pronunciatam per mille quasi, & quingentos annos, & Euangelii veritate confirmatam, quam non apparentem, sed veram, & realem, neq; aliorum syderum cursum habentem fatetur *D. August. serm. 34. de tempor.* † Nam si fuisset impressio 37
meteorologica, omnino miraculi vis subtraheretur, quẽ omnes S. Patres fatentur. Quamq̃ haut negem tres soles, qui eadem nocte in Hispania apparuerunt, vt tradit *Luc. de Tui. in Chronic.* fuisse meteorologicos ex naturali ad Paralleli meteorologici impressionẽ potestate, vt docet *Titelman. in compend. natural. Philosoph. lib. 6. cap. 15.* † Nam absque vlla mi- 38
raculi

raculi ratione eoſdem tres ſoles a-
liis temporibus viſos teſtatur *Plin.*
lib.2.c.31. & plures alios in hæc ver-
ba teſtatur Dio. lib. 47. *plures ſoles cõ-*
ſpecti in Boſphoro, qui à matutino tempore
durarunt in Occaſũ. Et poſteriorib. tẽ-
porib. tres ſoles viſos Witembergæ
teſtatur *Surius an. milleſimo quingen-*
38 *teſimo decimo quarto.* † Quorum ſi-
miles fuerunt cœli coruſcationi,
quæ eadem nocte paſtoribus aera
lucida (fugatis tenebris) reli-
quit D. Luc.cap.2.& eiuſdem natu-
ræ, columna ignis, quæ Hebræis per
deſerta eluxit *Exodi capite decimo ter-*
tio.

39 ¶ Solis autem, & Lunæ eclypſes,
quando pręter naturę ordinẽ fiunt,
veluti in Ægypto ſub Pharaone te-
nebris terra obſcurata, *Exodi capite*
decimo. ad iuſtam Dei iram ſunt re-
ferẽdę, ſiquidem quando totus Sol
obumbratur, vt tenebræ huiuſmo-
di fiant, non eſt naturale, nam Lu-
na, cuius interpoſitione radii Sola-
res impediuntur, longe minor eſt
quam Sol, *vt omnes teſtantur Aſtrolo-*
40 *gi.* † Quare ad hanc prodigioſam o-
perationem ſunt referendi, quem-
admodum ſub Alarico, tam magnũ
Solis deliquium viſum fuit, vt me-
dio die ſtellæ refulſerint, teſte *Nice-*
pho. lib. decimo tertio, cap. 36. Quod &
poſterioribus ſeculis contigiſſe me-
morat *Epiſcopus Vulturarienſis Simon*
Maiolus de admirandis naturæ colloquio
41 *primo.* † Et Scipione aduerſus Han-
nibalem prope Carthaginem, & pu-
gnante, & vincente integer fuit So-
lis defectus, vt ſcribit *Zonaras tomo*
ſecundo. Et Auguſti morte hæc præ-
ſagia fuiſſe meminit *idem Zonaras,*
quod ſcilicet totus Sol defecerit, &
cælum late ardere viſum, & ſtellæ
crinitæ ſanguineo colore apparaue-
rint, vt & teſtatur *Nicephorus libr. pri-*
mo cap. decimo ſeptimo. Quod in Chri-
ſti Domini noſtri morte verius pu-
to, vt in ſui creatoris nece, tanquam
pulla quadam veſte induta natura,
D. Matth. cap. vigeſimo ſeptimo, *&*
tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terrã.
† Nam illa Solis eclypſis præter na- 42
turam fuit, & aduerſus omnem a-
ſtrorũ rationem. Quia Paſcha erat,
quæ plenilunio celebrabatur, *Diuus*
Auguſtinus lib.3. ciuitatis Dei, ca.15. quo
nullam eclypſem poſſe fieri teſtatur
Dionyſius in Epiſtola ad Polycarpum pro-
pe finem.

CAP VI.

De diuinatione Prodigioſa ex reliquis elementis.

SVMMARIVM.

Prodigium vnde dicatur, num.1.
Prodigia præter naturam, & ſecundum naturam, n.2.
Terramotus diuinæ iræ ſignum eſſe, nu. 3.
Ozias Rex Iudæ lepra, & terræmotu percuſſus, n.4.
Terræmotus fit, capta ab Alarico vrbe, n.5.
Terramotu ædificia diſſoluta ſtatim connexa quomodo fiat ignoratur, n.6.
Antiochia terræmotu cõcuſſa ſub Leone, n.7

1 PRodigium † aliquando idem significat, quod monstrum, portẽtum, aut ostentum, dictũ quasi *prodicium*, quod porro dicat, authore *Festo*, nam teste Nonio prodigia sunt Deorum minæ, vel iræ, Cic. 6. Verr. *Etenim multa sæpe prodigia vim eius, numenq; declarant*, *Virg. AEneid.* 6.

Prodigiis acti cœlestibus ossa piabant.

2 † Nec semper præter naturam causantur, nam quandoque secundum naturam, vt ostenta fiunt, quia ex causis naturalibus comparantur insolito tamen modo, & præter ordinarium cursum, vt tradit *Francastor li. de prodigiis.* 3 † Sic enim terręmotus diuinæ iræ signum est, cuius

cuius primum audio sub Ozia Hebræorum rege *Amos cap.1.* quod fuit circa vrbem conditam; nam etsi tũ idolatriæ scelus, tum alia quoq; per orbem admitterẽtur crimina; nunquam tamen terrę motu iram suam manifestam fecit Deus, nisi violata
4 ecclesiastica à Regib. libertate. † Ozias enim Rex ingressus templum ausus est incensum offerre super altare Tymiamatis repugnantib. sacerdotib. ex quo pcussu s fuit lepra *Parapolim.2.ca.26.* & terrę motus secutus, & alia damna, vt tradit *D.*
5 *Hier. super Isai. c.7.* † Capta ab Alarico vrbe Niceph. lib.13. c.36. *Cum in multis terræ locis tanti essent terræmotus, laquearia, & tecta ædium à se ipsis ita magno cum sonitu, & fragore dirimi visa sunt, vt qui intus in domibus erat, clare oculis cælum conspiceret, & post eiusmodi rupturam, ita rursus sunt inter se apte coniuncta, vt nemini tam noua rei significationem aliquã præberent.* † Quæ sunt
6 adeo admiranda, vt nulla naturæ ratio suppeditari possit, cum & ipse Seneca totius philosophię naturalis facile princeps, licet huiusmodi res se vidisse fateatur, nullam reddit rationem, quod ita fiant *lib. 2. natural.*
7 *qq.c.30. & 31.* † Sub Leone Imperatore ita scribit Euagrius historicus lib.2.c.11. *terræmotus mirum in modum Antiochiam concussit, quo tempore multi è populo insanierunt, qui omnem beluinã feritatem induentes, præsagium futuræ*
8 *calamitatis præbuerunt.* † Diximus iã terręmotus causam esse spiritum, & venenatã exhalationem, ideo nõ solum in furorem vertere, verũ morte afficere probauimus *sup. cap. 2. ex nu. 23.* † Sub Theodosii imperio 9
terræmotus magnus omnes fere orbis partes concussit, *Niceph. lib. 14. c.46.* Sub Herode Iudæa motu terræ oppressa triginta hominum millia perierunt, vti tradit *Zonaras to.1.*
† Et licet Romã ab hac clade reseruatã dicat *Plin. lib.2. cap.84.* tremuisse etiam in dies XXXVIII. tradit *Liuius decad.4. lib 5. & decad.1. lib.3. & decad.4. lib.10.* † Terræmotu sub Martino Imp. tota Antiochia corruit 10 11
Nicephor. lib. 18. c. 13. & Amasea tota, excepto tẽplo, *Nissen. in vita S. Greg.* & totum orbem contremuisse ad Iuliani Apostatæ mortem narrat *D. Hier. in vita S. Hilarion. & Annian. Marcellin. lib. 26.* † In quo est aduertendum, quod dicunt *totum orbem*, non ita absolute esse accipiendum, vt vno motu vbique totus terrarum orbis contremat, sed successiue horarum, modo hanc regionem, modo illam: nam secundum philosophos, terræmotus nunquam ducẽta millia excedit, vt docet concius meus *Seneca lib. 6. natural. qq. ca. 25.* † Quanquam haut negem in Christi Domini morte, *totam terram* (vt in sui conditoris iniuriam) simul contremuisse, secundum illud Diui Matth. ca.27. *& terra mota est*; nam (etsi suppresso Christi nomine) Tiberii Imperio, sub quo Christus passus est an. XVIII. fatetur Plinius libr. 2. cap. 84. *Maximus terræ mortalium excedit motus, Tiberii Cæsaris principatu* 12 13

tu, duod cim vrbes Asiæ vna nocte prostitutas, quarum nomina recenset *Nicephor. lib.* 1. *c.* 17.

14 ¶Et quia terręmotui hiatus accedit, vt ait *Fulgos. lib.* 1 illud similiter diuinæ iræ signum agnosco, nã sub Theodosii Imperio cum Antiochia terręmotu quassata esset, terra dehiscens viuos frequenter absorbuit *Niceph. r. d. lib.* 14. *c.* 46. † Et Roma sub

15 Alarico capta Honorii Imperatoris tempore multis in locis terræ hiatus rupta ob nefaria crimina incolis sepulchrum extemporaneum, spõtaneumque facta est, vt idem narrat *Nicephor. lib.* 13. *cap.* 36. † Quæ abs-

16 que dubio adiustam Dei vindictam sunt referenda, cum & Datam, Abiron ob negatã Moysi iurisdictionem, & ob contemptum nolentes ad iudicium venire eos viuos terra absorbuit cũ tabernaculis suis *Numer. cap.* 16. † Vt sic sæculares metu-

17 ant ecclesiasticam contemnere iurisdictionem, & eorum malo, discãt diuinis iussionibus obedire, nec temere prælatos, viros ecclesiasticos spernant, sed à Deo quasi datam vereantur potestatem, cuius est vindicta, & retributio: eo quippe Ioroboa manus arida facta est, *Reg.* 3. *cap.* 13.

18 ¶Hiatus huiusmodi, non solum afflatus pestiferos, sed ignes persæpe solet emittere, qualiter de monte Æthna, sic tradit Solin. cap. 10. *In Æthna vertice hiatus duo sunt crateras nuncupati, per quos eructatus prærũpit vapor præmisso prius fremitu, qui per æstuãtes cauernarum latebras longo mugitu intra terræ viscera diu voluitur, nec ante flammarum globos attollit, quã internus strepitus antecedat.* † Plinius lib. 19

2. cap. 106. *In montium miraculis ardet Æthna noctibus semper, tantoque auo ignium materia sufficit niualis hybernis temporibus egestumq; cinerem pruinis operiens.* Quibus astipulatur *D. August. lib.* 3. *ciuit. Dei c.* 13. dum ait, *legimus apud Ethnicorum libros Æthnæis ignibus ab ipso montis vertice, vsque ad litus proximum decurrentibus ita ferbuisse mare, vt rupes exurerentur, & pices nauiũ soluerentur.* † Cuius rei rationem red- 20

dens conciuis meus Romanorum Imperator Trogus Pompeius lib. 4. *Sicilia est terra cauernosa, & fistulosa, quod fit, vt ventorum flatibus pateat, vnde ignis concipitur. Intrinsecus sulphur habet, & bitumen, vbi vẽtus per spiramẽta cauernarum incubuit diu luctatus cõcipit ignem: sic Æthna durat incendium.*

† Sed non in Æthna modo sunt i- 21

gnes, verum etiã in Islandia ad Heclam mõtem, quem ignes vna cum lapidibus mittere tradit *Surius an.* 1537. cuiusmodi plura de Vulcana tradit *Possidius*, de alio monte dicto Lypara, qui nocturnas euomit flãmas, meminit *Plin. lib.* 3. *ca.* 9. de Idęo flammivomo monte *Mela lib.* 1. *cap.* 6. † Vt sic interim taceam Campani 22

Vesuuiũ *Senec. lib.* 6. *cap.* 1. Lycię Chimęram, *Plin. lib.* 2. *cap.* 106. Æthiopię Aconocaumam *Solin. cap.* 32. & trãs Herculis columnas quædã nocturnis incendiis conspicua, & in Africa Guazeual ex amplissimo hiatu perpetuum ignem vomit, vt tradit

23 dit *Leop.3.* † Et in nouo orbe in Mexicano Regno aliud in prouincia Ciapopulam, vt tradit *Petr. Albar. ad Cortes.* Et in prouincia Quahatemalla, *Petr. Hispal. p. 1. ca. 23.* & in Regno Terrenate, non solum ignes, sed crepitus in modum bombardæ
24 *Balth. Diaz Ies. an.* 1556. † Nam omnia ignib. feruent, vt homines animaduertant impietatibus puniendis eiusmodi supplicia parata, eaq; longe maiora esse in ipsis terræ visceribus, vel quia sic ad extremum diem iudicii Deus asseruat, quo iudicandū est sæculum per ignem *D.*
25 *Petr. Canon. 2. c. 3.* † Quare huiusmodi ignes, quasi Dei vindices semper sunt habendi, vt timore perterriti homines à malo desistāt, quia ea mēte à Deo inducti sunt in Synai qn̄ populus vitulum coluerat Exod. ca. 19 *eratq; mons terribilis*, quia Dei charitas erga nos ita se ostēdit vt nō feriat nisi prius admoneat, Manilius.

Ne mirere graues rerum hominumq; ruinas:
Sæpe domi culpa est: nescimus credere cælo.

26 ¶ Terræ non minus siccitas (quia prӕter naturam est, vt vapores, quos aqua emittit, in aquam non resoluantur, sed exhalentur) similiter Deum iratum prædicit: vt tempore Regis Achab, quo ob diutinam scelerum consuetudinem ad Heliæ petitionē cœlum clausum est *Reg. 3. ca.*
27 17. † Non minori clade Hispani in peccatorum pœnam pependimus, cum recentib. annis ob denegatam terræ pluuiam famem, & pestem sustinuimus, & non multo antea toto septennio nunquam pluit, vsq; dum pœnitentia correpti, orationibus pluuias consecuti sumus, vt narrat *Vincent. hist. lib. 23. ca. 29.* † Et è con- 28
tra diluuia aquarum ad Dei vindictam similiter sunt referenda, non solum vniuersale *Genes. ca 6.* sed particulares, vt Deucalionis in Thessalia mille, & quingentos annos ante Romam conditam, vt scribit *D. August lib. 18. ciu. Dei ca. 8. & 10.* Ogyrii in Achaia, quod Deucalionis præcessit secundum *Osorium li. 1. ca. 7.* & aliud in Ægypto, de quo *Plato in Timeo.* † Et quod magis captū superat, 29
quādo nubes nō aquā, sed aliud extraneum, & suæ contrarium naturӕ emittunt, vt sanguinem Romæ in area Concordiæ *Tit. Liuius li. 9. decad.* 4. & nostro sæculo idem accidisse tradit *Surius an.* 1543. cineres Constātinopoli sub Leonis tēpore *Niceph. li. 15. ca. 20.* lanam in Peneste *Iul. Obseq. ca. 6.* † Lapides Amorrheis *Iosue* 30
ca. 10. quod aliis ēt temporib. accidisse docet *D. August. li. 3. ciu. Dei ca. fi. Tit. Liuius lib. 1. ab vrbe cond. decad. 1. & decad. 3. li. 3. 6. & 9.* pisces quoq; pluisse scribit *Plin. lib. 31. ca. 1.* Carnes meminit *idem Liuius. d. li. 3. decad. 1.* lac similiter, *idem decad. 3. lib. 7.* frumentū, & hordeum, & legumina, velut pluuiam in Campania *Vincent. li. 23. hist. ca. 148.* † Et omnium admirabilior 31
Manna ad populi Israelitici escā in deserto *Exod. ca. 16.* quod omnium escarū saporē habebat *Sap. ca. 16.* nec-

non Cothurnices *Numer.ca.*11. velut pluuiam à vento agitatas, Psalm. 77. *& pluit super eos, sicut pluuiam carnes, & sicut arenas maris volatilia cœli,* quæ iræ diuinæ absq; dubio prænũtiæ fuerunt, quia vt legitur d. Psal. 77. *Adhuc esca eorum erant in ore ipso-*
32 *rum, & ira Dei ascendit super eos.* † Nam cum hæc fieri nequeant, nisi ministerio bonorum, aut malorum angelorum, quia nubes naturaliter, non in carnes, aut lapides, nec quid simile resoluuntur, sed in aquam, quoties illa contingunt diuinæ iræ signum videntur, vt homines metuentes iram Dei à peccatis desistãt, & ad meliorem frugem se conuertant Psal. 59. *Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus.*

33 ¶ Similiter maris egressus diuinam iram prænunciat, nã cũ Deus terminum mari constituisset, Prou. c. 8. *Quando circundabat mari terminũ suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos,* & Psal. 32. *Congregans sicut in vtre aquas maris,* & Psalm. 103. *terminum constituisti quem præterire nõ*
34 *possunt.* † Sic ergo quando contingit illa terminos suos egredi, & quasi accepta à Deo libertate in terrenos sæuire, ac extẽdi criminum vltionem prænunciant, vt solo naturę lumine edoctus agnouit *cõciuis meus Seneca li.6. natural. qq. ca.26. & li.7. ca.*
35 *5.* † Nam Iuliani morte tot sceleribus fœdata egressa fuere maria terminos suos apud Epidauritanos, vt narrat *D. Hier. in vita S. Hilarion.* idẽque apud Alexandrinos recẽset *Niceph. lib.10. ca.35.* † Alius fuit maris 36
egressus in Sicilia, quo multæ insulæ sunt absorptę, eo ꝙ vitiis denegerarent, *Paulus Diacon. li. 11. ca.1.* † Si- 37
militer omnis maritima terra Phrisiæ, & Hedeleriæ absorpta est, an. 1164. eo quod epulis, & delitiis omnibus operã darent, *Saxo Grammat. in præfat. hist. Danicæ.* † Nam in hoc 38
imitantur diuinam iustitiam, quæ sic peccatores in his, quæ peccant solet punire, queadmodũ Pharaonẽ tumidũ, ac elatũ in rubro mari inexorabilẽ cum exercitu suo absorbuit, *Exod. ca.14.* † Vt sic, & merito 39
leges ciuiles nefarios homines, qui naturę nexui, & totius beneficii immemores sceleratas manus in parẽtes inferunt; mari (cui nulla fides) proiici iubent, §. alia deinde Instit. de publ. iud. *in vicinum mare proiiciatur, vt omnium elementorum vsu viuus carere incipiat, & ei cœlum superstiti, & terra mortuo auferatur.*

¶ Eadem ope diuina, vt feruent 40
maria fluctibus, ita quoq; feruent igni, ardentq; contra aquarum naturam in alicuius criminis detestationem: vt capta Roma sub Alarico maritimi fluctus perinde, ac campi plurimo igni exardescere diu visi sunt, prænũtiumq; id fuit indignatum numen ob Ioan. Chrysostomũ tyrannica potestate dimissũ in exiliũ, vt tradit *Niceph. li.13. ca.36.* † Hinc 41
illæ diuinæ vltiones in hominum scelera, vt vel ab aquis ignem excutiat, nam in Hispaniam olim è mari ortus fuit ignis, qui in varias fusus

regiones

regiones, vsq; ad Zamoram multa oppida incendio absumpsit, vt narrat *Alph. Venerus Vasæus in chron. Hisp.*
42 *an.* 939. † Quare absq; dubitatione credendũ est, si flumina ardent, aut maria, scãdescere Dei irã: nam ignis sæpius fuit Dei vindex, qui non solum Sodomam, & Gomorram ob nefaria crimina combussit *Genes. ca.* 19. sed vna die ex sectatoribus Datã centum, & quinquaginta millia viros interfecit. *Num. c.* 16.
43 † Et vt igne, sic & gelu mare (contra suam naturam) excandescit, vt tota Regis classis in mari Gottico ex repentino gelu ingentes naues simul, & triremes circumambitæ sit, perinde, ac retinaculis, ac repagulis adeo vallatę, vt nulla ratione cum loco moueri nõ possent, omnes perierint, vt narrat *Olaus li.* 11. *c.* 25. *Saxo Grammat. in præfat. Daniæ.*

CAP VII.

De diuinatione Astronomica, quæ iudiciaria dicitur.

SVMMARIVM.

Astrologiæ opiniones inuicem contrariæ, n. 1.

Astrologia iudiciaria in quo versetur, n. 2.

Chaldæi fuerunt Astrologiæ iudiciariæ authores, n. 3.

Chaldæus sumitur pro Astrologo, nu. 4.

Chaldæus pro maleficio, n. 4.

Astrologiæ iudiciariæ partes, n. 5.

Astrologia reuelationis, in quo permissa, n. 6.

Futura naturalia non necessario, sed contingenter, n. 7.

Astrologia naturalis fallit in iis, quæ de Indorum habitatione prædixerat, nu. 8.

Indorum prouinciæ multæ bis in anno fructus ferunt, n. 9.

D. Ludouicus de Gongora laudatus, num. 10.

Astrologia Genethliacum, in quo permissa, n. 11.

Homo nascitur secundum corpus sub corporibus cœlestibus, n. 12.

Homo ducitur affectione corporali, nu. 13.

Astrologia, quæ prædicit futuros euentus est falsa, n. 14.

Astrologiæ studium inane, n. 15.

Arbitri libertas nõ pendet ex astris, n. 16.

Futura contingentia non pendent ex astris, n. 17.

Astrologis non est credẽdum etiamsi vera dicant, nu. 18.

Astra nullius rei signa sunt, n. 19.

Astrologia electionum quibus casibus permissa, n. 20.

Astrologia electionum quando imponit futuris rebus necessitatem damnatur, vt hæretica, n. 21.

Futura contingentia nulla arte possunt assequi, n. 22.

Homo futurarum rerũ omnino est ignarus, n. 23.

Futurorum causas non assequitur homo, n. 24.

Homo nihil scit de iis, quæ sunt in cælo, aut in voluntate humana, nu. 25.

Futurorum præscrutandorum crimina, n. 26.

Futurorum scientia solius Dei est, nu. 27.

Futuri

1 ASTrologiæ naturalis omissa disputatione, quia ad rem nostrā non spectat, de iudiciaria erit agendum, non vt eam doceam, sed vt eius certitudinis, & fallatiæ canones præscribam, vt eorum (qui absq; distinctione licitam asserunt, & eorum, qui nullo casu sustinendā censent) sententiam ad se inuicem pugnantiū, veluti milites illi, quos ex draconis dētibus natos aiunt, ad concordiam reducam. † Astrologia
2 iudiciaria est illa, quæ ex astrorum cursu, stellarum cōformationibus, Planetarum aspectibus, & constellationibus, & aliorum cœli influentia, euenta futura non solum necessaria, sed contingentia prędicit tanquam ab astris necessitudine aliqua dependentia, vt tradunt *Picus Mirandulan. li. 12. aduers. 3. Astrolog. Bened. Perera lib. 3. aduersus fallac. art. q. 2. Tho. Sanchez in Sum. tom. 1. lib. 2. c. 38. ex n. 27.* † Cuius primi authores Chaldęi
3 fuerunt, vtpote omnium mortaliū antiquiores, vt tradit *Aristot. lib. 2. de cælo tex. 60. & extremo Meteor.* & in principio operis Metaphys. affirmat *Ægyptios omnium vetustissimos haberi, mathematica studia tractare, & colere cœpisse.*

4 *cœpisse.* † Vnde quasi eorum propriũ munus apud veteres *Chaldæos* Astrologum significauit, vt *Samaritanus, maleficum*; nam vt ait Aul. Gell. lib. 1. noct. Atticar. cap. 9. *quos Gentilitio vocabulo Chaldæos dicere oportet mathe-*
4 *maticos appellamus.* † Vnde similiter mathematicus pro malefico *in rub. C. de malefic. & mathemat.* Item, & Chaldæus Daniel, cap. 2. *Magi, & malefici, & Chaldæi,* qui ideo Astrologis arrogantiores, Iuuenal. Satyr. 6.

Chaldæis, sed maior erit fiducia, quidquid
Dixerit Astrologus.

5 ¶ Huius Astrologiæ partes quatuor sunt, scilic. *Reuelationis, Genethliacum, Electionum, & Imaginum fabricatorum.* Quarum prima *Reuelationis* dum tractatur ex vniuersalibus commensuratis, immediatisq; principiis, & aliis artis regulis potest probabiliter ex stellarum aspectibus, conformationibus, retrogradationibus, constellationibus, & oppositionibus prædicere cœli eclypses, terræ sterilitatem, annonę pretium, aeris salubritatem, vel corruptionem, & similia, nisi supputa-
6 tio, vel instrumentũ fallant. † Quia est scientia naturalis sine qua Philosophus perfectus esse nequit, permissa non solum, sed laudabilis, *c. si quis Grammaticam. 37. distinct. cap. ex tuarum, de sortileg.* quibus adstipulatur de Septimpartito iure, l. 1. tit. 23. part. 7. *Esta segun el fuero de las leyes non es defendida vsar a los que son Mae-*
stros, y la entienden. † Et ita absque 7
periculo potest futura huiusmodi, non necessario, sed contingenter prædicere, cum formidine oppositi, secundum Theologos (quibus de his iudicium est) *Conrad. Wipin. lib. 1. de Fato, & de superstit. 2. cap. 7. conciuis meus Cardinal. D. Franc. Toledo in summ. lib. 4. cap. 15. num. 6. Maluet. de sortileg. cap. 1. ex num. 31. Mart. del Rio, lib. 4. Magicar. cap. 3. quæst. 1.* † Di- 8
co non certo, sed contingenter: cum & ipsa Astrologia naturalis (quæ omnibus aliis certior est) ad ea etiam, quæ præsentia habet persæpe fallat, vt de illis, quæ sub *Torrida Zona* aspera, & inculta habitatione tot sæculis pronunciauerat ex Lactantio, & aliis *D. Augustin. lib. 16. ciuit. Dei cap. 9.* † In noui Orbis ex- 9
prolatione omnia irrita, & incassa fuere, cum omnium sit fertilissima, cibo, potuque abundans; ita vt in Hispania noua bis, aut ter fructus terra emittat quotannis, vt scripsit *alumnus Cortes.* Idemque in Brasila noui Orbis prouincia refert *Ambr. Perez Iesuita anno 1555.* quin etiam in toto illo nouo Orbe arbores nũquam frondibus destituuntur, sed perpetuo virescunt, vt scribit *Ouet. summ. cap. 79. & histor. lib. 9. cap. 16.*
† Vt sic merito totius encyclope- 10
diæ laude vnus nostro æuo clarissimus conciuis, & amicus noster D. Ludouic. de Gongora sic canit Solit. 1.

Tantos lugeo Astronomicos presagios
Frustrados, tanta nautica doctrina

Debajo, aun de la Zona mas vezina
A el Sol, calmas vencidas y naufragios.

11 ¶ Secunda dicitur *Genethliacum*,
quæ dum hominis nō futuros casus
& euenta, sed propensiones natura-
les rimatur, aut quid ei Horoscopus
protendat, prędicit: non necessario,
sed dispositiue (quia liberum arbi-
trium à nullo astrorum influxu cogi
potest) permissa erit similiter, vt do-
cet *D. Thom. 2.2 q.26. art.6. Grilland.*
de sortileg. q.3. n.13. & q.11. n.22. Franc.
12 *Suarez de relig. lib.2. c.11. n.8.* † Nam
homo secundum corpus, quia na-
scitur sub corporibus cœlestibus, vt
docet *Dionys. lib.1. de diuinis nom.* Et-
iam si secundum intellectum sit sub
Angelis *D. Thom. p.1. q.19.* & secun-
dum voluntatem sub Deo, Prouer.
13 c.11. *Cor hominis in manu Dei.* † Potest
spreta Dei inspiratione ad bonum,
& illuminatione boni Angeli, duci
affectione corporali, ad ea quæ in-
fluentia luminaria cœli inclinant, vt
tam voluntas, quam intellectus ma
litia, & erroribus. inuoluatur, Sapien.
cap.9. *Corpus, quod corrumpitur aggra-*
uat animam, & terrena inhabitatio de-
14 *primit sensum multa cogitantem.* † Alia
autem de statu fortunæ, liberorum,
&c. omnino erit falsa, & prohibita;
nam vt ait D. Augustin. in cap. illud.
h.26. q.2. *Et ipsi quamuis veram stella-*
rum propensionem dum quisque nascitur
consectentur, & aliquando etiam perue-
stigent: tamen quod inde conantur, vel
actiones nostras, vel actionum euenta præ-
dicere nimis errant, & vendunt imperitis
hominibus miserabilem seruitutem.

† Nam, vt ait D. Hierem. cap.10. *à si-* 15
gnis cœli nolite timere, vt timent Gentes,
quia vanæ sunt leges eorum, vel ex eo,
quod Phauorinus Philosophus a-
pud Aul. Gell. lib. 14. noct. Atticar.
cap.1. *Si dicunt prospera, & fallunt, mi-*
ser fies frustra expectando: si aduersa di-
cunt, & mentiuntur, miser fies frustra
timendo. † Vt sic merito Spiritus 16
sanctus huiusmodi diuinis non cre-
dendum per Moysis tubam intima-
uit populo, etiam si euentus prædi-
ctioni respondeat, Deuter. cap.13.
Etiam si dixerint vobis, & ita euenient, ne
credatis eis. † Quia futura cōtingen- 17
tia ex astris non pendent, sed ex di-
uina Dei prędestinatione, cuius ho-
mini nulla est cognitio, *Apost. ad Ro-*
man. cap.11. † Neque arbitrij liber- 18
tas astris arctatur, quia in nostra est
dispositione, *Genes. cap. 4. Sub te erit*
appetitus tuus, & tu dominaberis illi.
† Vnde astra nullius rei signa esse 19
defendit eleganter *Ioan. Picus Miran.*
tractat. aduersus Astrolog. per lib. XII.
Vt sic merito Thomas Morus mar-
tyr lepide in hos Astrologos inue-
hatur.

Astra tibi Æthereo pandunt sese om-
nia vati.
Omnibus, & quæ sint fata futura
monent.
Omnibus ast vxor, quod se tua publi-
cat, inde
Astra licet videant omnia, nulla
docent.

¶ Tertia dicitur *Electionum*, quæ 20
docet quid in singulis rebus consul-
to, & vtiliter est faciendum, quid o-
mitten-

mittendum, quando ædificandum, nauigandum, manendumve domi; si profiteatur suspitionem cum formidine Christianæ pietatis, permissa est: vt tradit *Caietan. in summ. v. a-*
21 *strorum obseruatio.* † Alias enim dum certo aliquid, & infallibiliter prędicit (vt quæ imponit futuris reb. necessitatem) tãquam hęretica damnatur, *in c. consuluisti. 2. q. 4. c. sciendum. h. 26. q. 3. Grilland. de sortileg. q. 3. n. 13. & q. 11. n. 16. Farinac. tom. 1. q. 20. n. 111.*
22 † Nam futura contingentia nulla naturæ, neque artificij arte assequi possunt, quia vt ait Aristot. lib. 2. Periherm. *de futuris contingentibus non est determinata veritas*, vt sic merito Vergil. Æneid. 10.

Nescia mens hominum fati, sortisque futuræ.

23 ¶Vnde merito admonet Sapiens Prouerb. cap. 17. *Ne glorieris in crastinum, nescis quid superuentura pariet dies*; nam vt ait Ecclesiast. cap. 10. *Ignorant homines, quid ante se fuerit, & quid post se facturus sit, quis poterit indicare?*
24 † Futura enim non dum existunt, quod autem non est, non intelligitur, nisi prout aliquo modo est, positum nempe in causis secũdis, quarum, quia tres sunt, Deus, cœlum, & voluntas humana, minus ex eis, cognosci possunt: nam alius quo ad Dei prædestinationẽ attinet, cognitio nulla est, vt docet D. Isaias cap. 40. *Quis cognouit sensus Domini, aut*
25 *quis consiliarius eius fuit?* † Quo ad cœlum autem spectat, non minus difficultate maxima implicantur; nam vt ait Sapientiæ cap. 9. *quæ in prospectu sunt inuenimus cum labore, quæ autem in cœlis sunt quis inuestigauit.* De voluntate autem humana Apostol. Corinth. 1. cap. 2. *Nemo nouit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis.* † Vnde 26
futura huiusmodi cognoscere asserentes Dei potentiam negant, & liberum arbitrium tolliũt, quia id repugnat dignitati diuinę gratiæ, quę vincit naturam: repugnat diuinæ legi, quæ talia vetat obseruari: repugnat nostræ mẽtis, & consilij dignitati, qua cunctis rebus sumus præstantiores, vt docet *Ioan. Picus Mirandul. lib. 2. aduersus Astrolog. cap. 5. &*
lib. 4. c. 11. † Repugnat similiter sacrę 27
Scripturæ authoritati, quæ docet futurorum præscientiam solius Dei esse D. Isaias cap. 46. *Ego Deus*, &c. *nec similis mei annuncians ab exordio nouissimum, & ab initio quæ nondum facta sunt*, & cap. 44. *annunciate nobis, quæ ventura sunt, & sciemus quia Dij estis.*
† Quam hominibus prorsus ademit, *Ecclesiast. c. 8.* monetque ne quis 28
discat Astrologiam, neq; ab astris sibi timeat, quia vanæ sunt leges infidelium *D. Hierem. c. 10.* siue philosophorum *D. Paul. ad Colos. 2.* † Cuius 29
ideo studium inutile & noxium esse docemur ex diuino Oraculo, D. Isai. c. 47. *Ego sum Dominus irrita faciens signa diuinorum, & Ariolos in furorem vertens, conuertens sapientes retrorsum, & scientiam eorum stultam faciens.*
† Cum non solum hominibus, sed 30
& Angelis id omnino ꝓhibuerit, vt interrogatus à discipulis de die vniuersalis,

uersalis iudicij, Matth.c.24. *Dic nobis quando hac erunt, aut quod signum aduentus tui.* Christus respōdit, *de die illa nemo scit, neq; Angeli in cœlo, neque Filius* (vt addit D. Marcus cap.13.)
31 *sed solus Pater.* † Nam licet Christus diem iudicij non ignoret simpliciter & absolute, sed solum certa quadam ratione, quia non à se, neq; ex humanitate sciebat, voluit tamen cum illa exaggeratione loqui ad retundendam curiositatem futurorum, vt docet *Franc. Suarez. lib.2. de*
32 *Religion. cap.7. num.6.* † Ex quo ipsi Apostoli edocti Iudæis interrogantibus quando restituturi essent regnum Israel: responderunt Acta Apostol.c.1. *Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, qua Pater posuit in sua potestate.*

33 ¶ Quarta, & vltima Astrologiæ iudiciariæ pars dicitur *Imaginum fabricatorum*, quę prorsus falsa est, inanis, & perniciosa, atque omni iure detestata, ideoque ab hominum animis exterminanda, quia nulla sunt signa, neque characteres, quæ per se virtutē possint elargiri, vt docet *D. Thom. 2.2. q.96. art.2. & contra*
34 *Gent. lib.4. cap.104. & c.105.* † Nam licet, quæ per characteres, & figuras, ac numeros Astrologi huiusmodi perficiunt, ea produci dicunt à virtute iis figuris cōmunicata sublimioribus, ex simpathia quadā naturali rerum inter se similium, quatenus hæc figurę ad amussim inuicē comparantur, vt docet *Lud. Dulcius*
35 *lib.3. de gemmis, cap.6.* † Merum quidem totum hoc Platonicorum figmentum est, natum ex illo Ptolomæi aphorismo, *vultus inferiores subiectos esse vultibus cælestibus*: quod iam diu improbarunt, non Theologi modo, *D. Thom. vbi prox.* sed etiam & Philosophi *Plutarch. in vita Pericli. Vayrus lib.2. de Fascin. c.11. Codronch. lib.2. de morb. venefic. cap.5.* † Quia 36
in cœlo, quas comminiscuntur imagines prorsus sunt fictitiæ, quatenus figuræ quædam similitudo, & imago picturis illis adscribitur: nominaque ad placitum imposita stellas inuicem distinguendi causa, vt tradit *Bap. Sibyllan. de peregrin. qq. decad.1. cap.9.* † Quis enim nescit nul- 37
las in cœlo esse veras Vrsas, Angues, Sagittarios, Crateras, Naues, & similia, quæ Astrologi huiusmodi obtrudunt? Fictitiæ vero figuræ nulla potest esse efficacia, quia talis est; nec cum vera figura, simpathia, vel amor naturalis: id enim quod non est, quem effectum in eo, quod est, nequit producere, *Aristotel. lib.1. Physicor.* † Vnde prohibitum est 37
Leuit. cap.19. ne figuræ aut stigmata fiant; quo intelligitur vetitum esse ne quispiam faciat signa superstitiosa, & imagines Astrologicas, & nomina ignota, & characteres, & id genus omnia, vt tradit *Episcop. Simanc. de cath. instit. titul. 63. num.22.*
† Quare eorum obseruatio sapit er- 38
rori manifesto de cœli animatione, nato ex eisdem Platonicorum deliriis; in quo licet non Gentiles modo, sed ex Catholicis Patribus nonnulli

nulli lapsi fuerint, eorum sententia, vt stolida, falsa, & scandalosa, iam pridem damnata fuit in Concilio Constantinopolitano, & aliis synodis, vt tradunt *Spencaus lib. de animat. cœl. & Eckius lib. de Pradestinat.*
39 † Quia non solum Christianæ religioni, sed veræ, germanæque philosophiæ repugnat principiis, vt tradunt *D. Thom. vbi supr. Vayrus lib. 2. de facin. cap. 14. Leloyher lib. 1. spectror.* & sapit similiter Idololatriæ damnatæ, Exod. cap. 20. *Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudi-*
40 *nem, qua est in cœlo desuper.* † Neque iuuantur similitudinibus de equo, quod ex opposito pariete causatur: & speculo concauo, in quo collecti radij oppositum corpus repercussum inflammant; & in cythara eodem modo, quo aliam tensis fidibus, si ferias alteram tintino suo
41 cogit concinere. † Quia in equo cuncta sunt entia realia, homo loquens, vox repercussa, & paries repercutientis, nec tamen vlla parietis cum homine similitudo. Et similiter in speculo omnia sunt re ipsa consistentia. Et in cythara euidens est à parte rei conuenientia, scil. intensionis modus, idem fidium concentus, & cythararum diuersa propinquitas, atque similis aeris crispatio, quæ sonum quasi plectro elicit.

42 ¶ Neq; obstat serpentem æreum Moysis à serpentibus morsos sanasse, *Numer. c. 21.* quia vis illa non fuit illi data, eo q̄ ad quandam cœli posituram fabricaretur, vt nebulones isti iocantur, sed à Deo virtus supernaturalis fuit, vt docet *Franc. Suarez lib. 2. de Religion. cap. 12. Raph. de la Torre, tom. 2. de vitiis oppos. relig. q. 96. art. 2.*
† Neq; minus obstat cœlos per se 43
res inanimes, mixta, & elemēta producere, necnon viuentia imperfecta, quia id fit per accidens, quando particulares causę materiam sic disposuerunt, vt tradit *Cardan. lib. 15. de subtilit.* † Neq; etiam obstat cœli a- 44
stra, quo ad viuentia perfecta habere virtutem similiter, quia cœlestia corpora non aliter concurrunt, quā adiuuando particularem causam eiusdem speciei, cum re genita, ex quo dicitur, *Sol, & homo generant hominem*, vt contra Auicennā, & Cœsalpinum defendit *Peripateticorum schola.* † Neq; tandem obstat, quo 45
ad animi affectiones cœlos habere virtutem, quia id fit in directo, eo quod sequi soleant corporis dispositiones mediante corporis temperie; nam semper arbitrij libertas integra manet, *Ant. Mirandulan. lib. 22. singularis certam. Franc. Valles de sacra philosoph. c. 31.* † Cœlū enim, & astra 46
causæ tantum sunt communes, & vniuersales, quatenus conseruant inferiora, ne à cōtrariis suis dissoluantur: atq; ita particularib. agentibus indirecte tantum, & mediate suppetias ferunt, vt tradunt *Veracruz lib. 1. Meteor. Greg. Venetus lib. 3. de harmonia mund. ex cap. 17.*

¶ Vnde omnes huius Astrologiæ 47
partes (exceptis iis dumtaxat in quibus licitam asseueramus) omni iu-

re,& authoritate improbantur. Primo enim damnant Ius diuinum *Leuit. cap.19. Deuter. cap.18. D. Isaias cap. 47. Soph. cap.1. D. Hierem. cap. 10. Sapient. cap 9. Reg.1. cap.28. Reg. 4. cap. 23.*
48 † Secundo damnat Ius Canonicum *in cap. illud 6. cap. sed & illud 9 huius. 26. q.2. cap. consuluisti, cap. sciendum, c. igitur. d.26. q. 3. cap. non statim, cap. non licet, d.26. q.5. cap. ex tuarum de sortileg.*
49 † Tertio Ius Ciuile. *l. item apud Labeonem. §. si quis Astrologos, D. de iniuriis. l.2. l. nemo haruspex. C. de malefic. & mathem. l. mathematicos. C. de Episcopal.*
50 *aud.* † Quarto damnãt Ius Regium. *l.2. l.19. tit.8. ordinam. l.1. tit.27 part.3. l.5. tit.1. lib.8. recopil.* vbi nõ solum Astrologi, sed eis fidem prębentes damnantur, *E los que vsam de Astrologia, e aquellos que les creen, deuen ser reputados*
51 *por hereges.* † Quinto damnant Patres Orthodoxi, *D. Ambr. lib.4. Hexamer. c.4. D. Chrysostom. in Matth. 2. D. Augustin. lib.2. super Genes. ad liter. cap. 17. & lib.2. doctrina Christian. ex cap. 21. & lib.5. ciuit. Dei fere per tot. & lib.*
52 *6. cap. 9. & lib.14. cap. 4.* † Sexto Theologi tam veteres *Petr. Lombard. Paludan. Gabriel. Maior. Richar. & alij in sentent. 4. D. Thom. 2.2. q.95. artic.5.* quam recentiores *Ioan. Picus Mirandul. aduersus Astrologos per lib.12 Franc. Picus eius nepos lib.5. Pranoct. Iul. Syren. lib.9. de Fato ex cap.29. Petr. Ciruelo de superstit. part.2. cap.3. & lib.1. Astrolog. Christ. cap.1. Mich. Medina lib.2. de recta in Deum fide, cap.2. Mart. del Rio lib.4. c.3. Magicar. q.1. & lib.6. Anacephaleos. monit.7. Franc. Suarez lib.2. de Religio. cap.11. Raph. de la Torre. d.q 96. artic.5. Thom. Sanchez in sum. tit.1. lib.2. c.38. ex num.33.* † Septimo damnant Iu- 53
risperiti *Abb. Anan. Ancharan. & alij in d. cap. ex tuarum, de sortileg. Cardinal. Turrecrem. in d. c. illud. Troil. Maluet. de sortib. p.1. Bald. & Salyc. in ll.2 & 5 de malefic. & Math. Grilland. de sortileg. q.3. ex n.8. q.11. ex n.16. Petr. Leloyher lib.3. spectror. c.9. Iul. Clar. lib.5. receptar. §. hæresis, num.25. Menoch. de arbitrar. lib. 2. cas.388. Damhauder. in Prax. cap.61. num.80. Medices in summ. pecc. part.1. tit.2. q.36. & in summ. hæres. p.3. c. de Astrolog. Lancellot. Conrad. in templo iudic. lib.1. c.1. §.3. Prosp. Farinac. tom.1. q.20. ex n.112.* † Octauo da- 54
mnant Philosophi, *Plato in Cratyl. & eius discipulus, atq; antipoda Aristot. lib.2. Periherm. & eloquentia parens Cicero lib.2. diuinat. & Phauorinus apud Aul. Gell. lib.14. noct. Atticar. c.1.* † No- 55
no damnant Medici, *Galen. lib.1. de sanit. tuend. Franc. Valles de sacra philosoph. c.31. Leuin. Lemn. epist. ad Politia. lib.12. Ioan. Langius epist.35.* † Deci- 56
mo damnant Historici, *Cornel. Tacit. lib.2. & lib.17. Annal. Euseb lib.6. historia Ecclesiast. c.6. & c.7. Mariana de rebus Hispan. lib.17. c.14.* † Vndecimo 57
damnant deniq; Poetæ Iuuenal. Satyra 6.

Nemo Mathematicus genium indemnatus habebit.

Et paulo post:

Non enim sunt ij, aut arte diuini, aut scientia,
Sed superstitiosi vates, impudentesq; Arioli.

CAP.

CAP. VIII.

De vanitate Astrologiæ iudiciariæ.

SVMMARIVM.

Astrologiæ vanitas secunda disputationis causa. n. 1.

Non oportet verum dicere nisi causas falsitatis assignemus. n. 2.

Viam ferro aperit, qui per contraria transit. n. 3.

Astrologia iudiciaria priori sæculo in pretio habita. n. 4.

Astrologorum error, qui se sacræ scripturæ locis tuentur. n. 5.

Abraham Astrologia imbutum, error. num. 6.

Astra licet non sint signa, esse tamen causas futurorum, error. n. 7.

Signa sunt characteres, quibus futura leguntur, error. n. 8.

Signis cœli Deum opera sua manifestasse, error. n. 9.

Omnia ab astrorum influentiis patimur, error. n. 10.

Magos, qui Christum adorarunt, fuisse Astrologos, error. n. 11.

Iacob Patriarcham fuisse Astrologum, error. n. 12.

Ioseph narrationis liber approbatus à doctis. n. 13.

Astrologiæ pars præter eam, quam author tradit, falsissima, & vana. num. 14.

Astrologia, quam author improbat non potest cohærere cum veritate Christianæ religionis. n. 15.

Futura Deus sibi reseruauit in diuinitatis prærogatiuam. num. 15.

Astrologos Deus ad insaniam redigit. n. 16.

Astrologos Deus in adinuentionibus suis solet obcæcare. n. 17.

Astrologiæ iudiciariæ vanitas ex sacris literis. n. 18.

Astrologia iudiciaria non cohæret philosophiæ naturali. n. 19.

Astrologia iudiciaria nihil scit de cœlorũ natura. n. 20.

Astrologia iudiciaria inutilis ad cœlorum disputationem. n. 21.

Astrologorum iactantia, qui à Chaldæis per quadraginta & septuaginta millia annorum scientiam obseruatam crediderunt. n. 22.

Cœli facies eadem omnino, vel nunquam, vel raro contingere. n. 23.

Stellæ multæ sunt, quæ vel non clare, vel nullatenus cernuntur. n. 24.

Astrologorum error in syderum influentiis. n. 25.

Syderum notitiam astrologis exiguam esse. n. 26.

Cœli posituram in hominis natiuitate, quam difficile sit obseruare. numero 27.

Iudiciariæ artis prædictio de humano statu quam falsissima. n. 28.

Punctum natiuitatis nequit Astrologus ad tot astrorum formas applicare. num. 29.

Syderum vis potentior est in conceptu hominis, quam in ortu. n. 30.

Hali Astrologi de potentia syderum in ortu hominis. n. 31.

Authoris sententia contra Genethliacos. n. 32.

Astrorum

Sacra

Sacra scriptura loquitur aliquando per prosopopœiam. n.69.
Per methonymiam etiam accipitur. numer. 70.
Per hyperbolem similiter interpretatur. n.71.
Per analogiam quandoque admittitur. n.72.
Cœli militia de astris, & stellis. n.73.
Hispani figurate alloquuntur. n.74.
Stellæ pro Angelis sumuntur. n.75.

1 ASTROLOGIA † iudiciaria licet nil aliud sit quam diuinatio astronomica, de qua in præcedenti capite actum est, quia non cessant aduersarij, iterum ad eam redire cogor; nam in hac Matritensi curia in omniũ ora sub specie liciti damnatę artis multa, & ea quidem Hispano sermone, audent propalare, quos vt in adinuẽtionib. suis capiamus pauca effundam: quia non oportet verum dicere, nisi causæ falsitatis assignentur, vt inquit *Aristot. lib. 7. Ethicorum, Neuizanus in Sylu. lib. 1. in præ-*
2 *fatione, n.5. & 6.* † Primo enim ad sacræ scripturę loca respondendum est, quibus vt ad sacram anchoram impius præceptor confugit, ad suos stabilendos errores, vt eius argumentis debilitatis veritas firmissima clarescat: Quia veritas sæpius examinata magis exclarescit in lucem, *cap. grauem, 35. quæst. 9. gloss. in capit. cum Ioannes, de fide instrumentorum.*
3 † Nihil enim magis iuuat ad veritatem enucleandam, quam argumenta contrariorum, neque aliud laude dignius, quam eis satisfacere; nam viam ferro aperit, qui per contraria transit, vt inquit *Bald. in l. precibus, C. de impuberum, & aliis substitutionib. & in l. si pecuniam, Digestis de conditione ob causam.* † Scio enim hanc quã 4
in præcedenti capite, & nunc impugnamus Astrologiam priori sæculo magno fuisse in pretio habitam, quippe eam laudarunt Democritus, Empedocles, Possidonius, & recentiores Porphyrius, & Aphrosidæus, ex illo Ptolomæi Aphorismo *vultus inferiores subiectos esse vultibus cœlestibus.* † Sed quia satisfecimus in præcedenti capite, quo ad 5
impugnationem, ad loca sacræ scripturæ veniamus, quibus blasphemo ore huic vanitati patrocinari conantur aduersarij, de quibus Apost. ad Tim. 1. c. 1. *Conuersi sunt in vaniloquium, volentes esse legis Doctores, non intelligentes, neque quæ loquuntur,* &c.

¶ Iulianus Apostata hæretica vesania turgidus in libro quem edit aduersus Christianos hac Astrologia insignem fuisse sanctissimum Patriarcham Abrahamum, eaque à Domino imbutum blasphemo ore non erubuit propalare, suumq; errorem nefarie patrocinatur, Gen. c. 15. *Eduxit Dominus Abraham foras, & ait illi, suspice cœlum, & numera stellas, si potes; sic erit semen tuum.* † Secundo 6 7
astra licet nõ sint causæ futurorum, sunt tamen signa, quibus futura indicantur, Genes. c. 1. *Et sint in signa: tempora, dies, & annos.* vt exponit *Euseb. lib.*

8 *seb.lib.6.præparat.Euang.c.9.* † Tertio
signa sunt tanq̃ characteres quibus
omnia descripta sunt futura tanquã
in libro extenso D.Isai.cap.34. *Cæli*
sicut libri complicabuntur. Et illud: *qua*
9 *extendit cœlum sicut pellem.* † Quarto
per cœli signa Deus opera sua ma-
nifestauit, quæ facturus est Psal. 18.
Cœli enarrant gloriam Dei. & Psal. 67.
Et opera manuum eius annunciat firma-
10 *mentum.* † Quinto, omnia ab astro-
rum influentiis patimur iuxta illud
Iud.c.5. *De cœlo dimicatum est contra*
eos, stellæ manentes in ordine, & cursu suo
11 *aduersus Sysaram pugnauerunt.* † Se-
xto, Magos illos, qui ab Oriente ve-
nerunt Christum adorãdum astro-
logos fuisse conatur persuadere, *Iu-*
lianus vbi supr. quod ducti stella ve-
nissent, Matth.c.2. *Vidimus stellam e-*
ius in Oriente, venimus adorare eum.
12 † Septimo, hanc artem fulciunt
ex libro quem citat *Origenes*, cui ti-
tulus erat *narratio Ioseph*, olim apud
multos in authoritate, & fide rece-
pto, in quo Iacob Patriarcha indu-
citur filios suos alloquens in hunc
modum, *legite in tabulis cœli quæcumq;*
13 *contigerint vobis, & filiis vestris.* † Vt sic
non solum sacris abutentes, sed a-
pocryphis insanientes fallatias suas
incautis hominibus persuadeant;
etiamsi dictã narrationem Ioseph
approbauerint *Plotinus condiscipulus*
Origenis lib. de Fato cap. 6. & Iul. Syren.
lib. 9. c. 35.

14 ¶ Sed his non obstantibus Astro-
logia huiusmodi (præterquam in
casibus à nobis in præcedenti capite
annumeratis) falsissima, stolidissi-
ma, scandalosa, vana, & hęretica cẽ-
senda est, omni cura cauenda, & à
Magistratibus acerbissimis pœnis
plectenda, vt quæ imponit futuris
rebus necessitatem, & libertatẽ ar-
bitrij tollit, & merita diuinæ gratiæ.
† Et ita non posse cohærere cũ ve- 15
ritate Christianę religionis ex mul-
tis probat *Ioan. Picus Mirand lib. 12.*
aduersus Astrolog. Nam futura huius-
modi ea sibi in diuinitatis prærroga-
tiuã Deus reseruauit Acta Apost.c.
1. *Non est vestrum nosse tempora, & mo-*
menta, quæ Pater posuit in sua potestate.
† Quapropter Dominus ea præscru 16
tantes ad insaniam solet redigere D.
Isai.c.44. *Ego sum Dominus irrita fa-*
ciens signa diuinorum, & ariolos in furo-
rem vertens, conuertens sapientes retror-
sum, & scientiam eorum stultam faciens.
† Siue vt ipsemet Dominus testatur 17
per Iob cap.5. *Comprehendam sapien-*
tes in astutia eorum, quia solet Domi-
nus eos in adinuentionib. suis ob-
cæcare, Apost. Corinth. c.3. † Et ita 18
apud eundem D. Isai.c.47. *Sapientia*
tua, & scientia tua hæc decepit te. Et
paulo post: *Defecisti in multitudine*
consiliorum tuorum: stent & saluent te
Augures cœli, qui contemplantur sydera,
& supputabant menses, vt ex eis annun-
cient ventura tibi.

¶ Neq; cohæret Philosophiæ na- 19
turali, quia Astrologi huiusmodi,
nec certo sciũt omnes astrorum vi-
res, defluxus, & effectus, nec si eas
res scirent satis id foret ad certam
rerum futurarum præsentionem,

vnde eos imperitia, & imprudentia arguit Phauorinus Philosop. apud
20 *Aul.Gel.lib.14.noct. Attic.c.1.* † Et quod nihil Astrologi huiusmodi de syderum doctrina sciāt, patet, quia si eos interrogamus de cœlorū compositione, & natura, an simplex, vel cōparata ex materia & forma, an qualis est omniū rerum sublunariū, an omnino diuersa; sit ne cœlū animatum, & an sua vi moueatur, vel intrinsecus ab Angelo, quæ præsentia sunt, & faciliora scitu, quā ea, quæ profitentur, eos inueniemus earum omnino rudes, atq; ignaros, quare difficiliorū scientes, & peritos esse credi nō debet; nam vt ait Eccles.c. 10. *Ignorat homo, quid ante se fuerit, & quid post se futurum sit, quis poterit indi-*
21 *care?* † Nihil n. sciūt de cœli natura, magnitudine, numero orbiū, & inter eos ordine, differentia, dignitatib. & varietate motuū, de astrorum numeris, eorumq; inter se magnitudine, luce, potestate, atq; effectu, cū Aristot. philosophorum omniū facile princeps ingenue fatet, se multarum rerum cœlestium, non exquisitam sciētiam, sed opinabilem tantum, & coniecturatā notitiā tenere
22 *lib. de cœlo, tex. 17.34.60. & 61.* † Neque n. veterib. illis philosophis sunt anteponendi, qui rerū naturalium notitia mortalib. incōprehensibili lōge aliis claruerunt; cū huius artis fundamenta eos aiunt à Chaldæis accepisse, quos in explorandis puerorū natalibus quadringēta septuaginta millia annorum cōsumpsisse iactatur, falsum sit, cum ab exordio mundi vsq; in præsens nondum sex millia annorū defluxerint: quinimo à Chaldææ gentis origine, hoc est, post euersionem turris Babel, facta nempe linguarum diuulsione, non sunt adhuc quatuor millia annorū cōpleta, vt tradit *Pic. Mirand. d. lib. 12.*
c.2. † Neq; cœli facies, & omnium 23
signorum cœlestium positura, quæ semel fuit, eadem omnino, vel nunquam, vel nō nisi post immensa annorum spatia redire potest; quippe octauus orbis, in quo sunt inerrantes stellæ, nō ante sex & triginta annorum millia circuitum suū absoluit, vt ex doctissimis Mathematicis
cis probat *Mirand. vbi prox.* † Præter- 24
ea multæ sunt stellæ, quæ vel nō clare, vel nullatenus cernuntur, earum vero, quę cernuntur paucas habent Astrologi cognitas, & permultas nec dum exploratas, vt concors est omnium sentētia, vt fatentur *Ptolo-*
maus, & Albumazan. † Quare igitur 25
ex paucis astris (quorum vires norunt) tam confidenter pręnunciant futura, cum per aliorum syderum (quorum nesciunt influxus) aut impediri, aut variari facile potuerit? nisi forte astrorū, quæ latent ipsos nullas esse vires, nullosq; influxus impudenter, & absurde mentiātur?
† Cōstat enim Astrologos numera- 26
re in octauo cęlo mille pręterviginti duas stellas, quarum cum quælibet maior sit terra, necesse est ingētem esse earum vim & potentiam: sed earum Astrologi, vel nullam, vel

perexiguam notitiam habent; nam tota eorum ars circa Planetas versatur, quã ab aliis impediri posse agnouit etiam philosophia naturali imbutus conciuis meus Senec. lib. 2. natural. qq. c. 32. *Quod est illud, quod errorem incutiat peritis natalium, quam quod paucis nos syderibus assignant, cum omnia, quæ supra nos sunt partem sibi nostri vendicent.*

27 ¶ Sed dato, quod omnium syderum potestates calleant (quod impossibile est) ad earum obseruationem plane errant; nam difficillimũ est punctum temporis, in quo quisque oritur, vel in eo ipso puncto aspectum syderum omnium, qui tunc vigent, obseruare: tum propter nubila, & crassorum vaporum, tum propter rapidissimam cœlorũ conuersionem, vt constellatio prius transuoluat, quam ab eis proprie annotetur: quippe per singula fere momenta alia, & alia cœli facies, & itidem diuersa astrorum positura

28 existit. † Et ita falsissima est Astrologorum iactantia, qua ex astris in natiuitate obseruatis existere alicui prænunciant futurum summum Pontificem, vel tot dignitates consecuturum, vel tot filios suscepturum, vel tot exitus habiturum; nam licet illa cœli constellatio prædicat, quam ipsi iactant, ab eis consequi non posse docent *B. Basilius super Genes. homil. 6. D. Augustin. lib. 5. ciuit. Dei lib. 2. cap. 2. doctrina Christ. c. 22. Suarez*

29 *de Religion. lib. 2. cap. 11.* † Nam punctum illud, quo quis aluo matris fusus lucem aspicit, licet obstetrix, & parentes, atque cognati subtilissime annotent, & prospectum habeant, Astrologus illud ad omnem cœli posituram illico nequit applicare, quia tot stellarum formas, signorum, & planetarum constellationes, aspectus, retrogradationes, & conformationes non valet superare; nam vt ait Sapientia cap. 9. *quæ in prospectu sunt inuenimus cum labore, quæ autem in cœlis sunt, quis inuestigauit?* † Quinimo syderum vis poten- 30
tior est in conceptu hominis, quam in ortu, authore Ptolomæo huius artis antesignano lib. Apotelesm. 3. *cum principium temporale hominis aliquid statuat, natura quidem, & per se illud erit, cum semen vtero genitali admittitur: potentia vero, & secundum accidens cum hora partus infans egreditur.*

† Vnde Hali nobilis Astrologus e- 31
leganter reliquit scriptum lib. Electio. *Efficaciam decernendi fatum hominis esse in hora conceptionis, sed quia hæc nescitur ab Astrologis, propterea ij ad horam natiuitatis præpostere, atque insipide confugiunt.* † Quibus ego addo 32
totum illud tempus, quod intercedit inter conceptionem, & natiuitatem, quo quis in vtero est actioni cœlorum subiectus, & reliquum vitæ tempus, quod post ortum incipit, dum virtutes cœlestes insigniores sunt effectu, & valentiores ad immutandum hominem, quam quæ tempore ortus eius fuerunt; quippe effectus illos, & defluxus astrorum nascenti homini impressos

necesse

necesse est variari commutata sæpius hominis corporis temperie, vel ob alias potentes constellationes, vel ob educationem, vel ob variam viuendi consuetudinem, vt colligitur ex *D. Thom. part. 3. quæst. fin. art. 1.*

33 † Vnde hanc artem esse falsissimam sequentibus rationibus probabo, vt sic ea omnia, quæ ab eius professoribus iactantur nullatenus euenire credas, neque ab eis posse sciri; etsi aliquamdiu acciderint, id non ex astris, sed ex Dei voluntate fieri, ad cuius cognitionem solent nefarie pacto cum dæmone implicari, & sic quanto errent manifeste dicat, Deuteronom. cap. 13. ***Etiam si dixerint vobis, & ita euenient ne credatis eis.***

34 ¶ Primo enim ad producendos effectus futuros opus est prçter causas cœlestes, quæ vt vniuersales cōcurrunt, causa etiam particularis efficiens, quia cœlum solum per se ea non producit, quippe ex sententia Aristot. ***Sol, & homo generant hominem, & omnia***, quorum si deerit alterum prorsus nullos futuros esse effectus probat ***Franc. Suarez. lib. 2. de***

35 ***Relig. cap.*** 11 ***num 6.*** † Quod experientia probatur; nam si cœli aspectus solus has, vel illas, qualitates influit, quare semina, quæ vno simul puncto seruntur, non tantum diuersis, sed eisdem terrarum locis diuersas qualitates, & diuersos effectus, & exitus sortiantur? an quando sydera, vt irridet ***Phauorinus*** in hominibus tantum valeant, in cæteris autem deficiant? † Neq; enim 36
mei solius est argumentum; nam prius excogitauerat Ecclesię lumen pariterq; columen, D. August. lib. 2. in Genes. ad liter. cap. 17. ***Multa corpora diuersorum generum, vel animātium, vel herbarum, vel arbustorum vno simul puncto tēporis seminantur, vno quoq; puncto tēporis innumerabiliter multa nascātur, non tantum diuersis, sed etiam eisdem terrarum locis: tanta sunt varietates in progressibus, in actibus, & passionibus eorum, vt vere isti (sicut dicitur) perdant sydera si ista considerent.***

¶ Secundo, si vera esset huiusmodi 37
Astrologorum doctrina, necesse esset Geminos, qui vno tempore concepti, & nati sunt similimos omnino fore, sed experientia rerum magistra cōtrarium docet; & probatur Proculum, & Euristhenem reges Lacedæmoniorum, eo tempore natos, quibus exitus, & gloria rerum gestarum dispar fuit, vt tradit ***Cicero lib. 2. diuinat.*** † Et vt alios interim 38
taceam, Iacob & Esau eodem concubitu (vt inquit ***D. Paul. ad Roman. cap. 9***) sati, eodemque tempore nati, dissimillimi tamen ingeniis, studiis, moribus & euentib. fuere ***Gen. c. 25.*** † Neque nodum effugies, si di- 39
xeris, quod breuissima illa mora, quę inter geminorum ortum intercedit, licet ea nobis perexigua videatur, in cœlo tamen ob eius vastitatem, & rapidissimam conuersionem esse admodum notabilem, ***vt proxime dictum est.*** † Nam si tam ra- 40
pidissima cœli vertigo est, videant,

 quo

quo delirent in eius præſcrutanda conſtellatione, tot mendacia inſectantur; nam vt ait Phauorinus d.c. 1. *Si tam rapidißimum eſt momentũ quo quiſq; naſcens Fatum arripit, quomodo*
41 *ab eis aſſequi poteſt?* &c. † Iacob enim proxime natus eſt poſt Eſau, manu plantam pedis eius tenens, perinde ac dicit D. Auguſt. lib. 2. in Gen. ad lit. c.17. *Vnus infans inſtar duorum, vel*
42 *duplo longior naſceretur.* † Vnde dixit D.Gregor.ſuper Geneſ.hom. 10. *Si propterea Iacob, & Eſau non cẽſentur nati ſub eadem conſtellatione, quod non ſimul nati ſint, ſed vnus poſt alterum: ob eandem profecto cauſam iudicãdum erit nullum hominem ſub eadem conſtellatione totum naſci, cum ex vtero totus ſimul non prodeat.*

43 ¶ Tertio, vt miſſos faciam geminos, quorum interruptus exitus aliquã Aſtrologis huiuſmodi præbet latebrã, de reliquis, qui in toto terrarum orbe naſcuntur hominibus facilior quæſtio eſt, ꝙ licet tot ſint, qui ſub eadem cœli poſitura naſcũtur, vix, aut raro in moribus, dignitatibus, aut vitæ exitu aſſimilantur, vt cõtendit *Phauorinus vbi ſupr. d. c.* 1.
44 † Idque apparet in Amazonis, qui vno die omnes vicinis accũbebant, & totidem vno die pariebant, ſed omnes eſſe eiuſdem animi propenſionis, ſtultum eſt opinari. Et quod vno die accubuiſſent, & pepiſſent, tradunt *D.Clemens S.Petri indiuiduus comes lib.9.recognit. Plin.lib. 6. cap.* 13. *Mela lib.1.c.2.Euſeb.lib.6.præparat. Eu-*
45 *angel.cap.*8. † Contra tamen multi ſunt, qui diuerſis nati conſtellationibus ſimiles ſunt animi paſſionibus, vitæ exercitiis, dignitatibus, & exitu, vt memorat *Euſeb.vbi ſup.d.c.*8. in hæc verba: *Apud Indos autem, & Bactros multa millia hominum ſunt, qui Brachmanes appellantur; hi nec animatum aliquid comedunt, vinum, aut cereuiſiam non bibunt, ab omni demum malignitate abſunt, ſoli Deo attendentes.*
† Et apud nos ſub his dieb. res notiſſima eſt, Sarracenos, quos appel- 46
labamus *Moriſcos*, ex Granatẽſi prælio per quadraginta plus minusve annos internos cõmoratos, omnes vna die ab Hiſpania perduellionis reos iuſtiſſime fuiſſe expulſos, quos omnes vna vitæ cõditio, vna fortuna, & vnus exitus tulit: ſed omnes ſub eadem cœli conſtellatione fuiſſe procreatos, inſanum eſt dicere.

¶ Quarto, ſi Aſtrologia iſta iudicia- 47
ria vera eſſet, & certa proculdubio philoſophiæ pars magna eſſet, hominibuſque optatiſſima, tum propter finis excellentiã, & prouidentiam in rebus agendis, tum propter nouitatem qua & ſapientes capiuntur, vt tradit *Ariſtotel.lib.*1. *Metaphyſ.*
† Attamen eius doctrina omni 48
tempore à præſtantiſſimis quibuſque Philoſophis, quin etiam Aſtrologis, contempta, proſcripta, damnata, & deriſa fuit, vt eleganter probat *Franc. Valleriolla lib.3.enarrat.medic.cap.2.* † Pythagoras, Democri- 49
tus, & Plato, qui longiſſimis peregrinationib. multa ex Chaldæis, & Perſis acceperunt, iudiciariã autem

Aſtro-

Astrologiam, vel discere neglexerunt, vel si didicerunt certe nunquã ea vsos fuisse ex eorum scriptis facile apparet.
50 † Aristoteles, (quem ex Corduba in Græciam profectum, Philosophiæ causa, *Ex Plinio, & Luc. de Tui tradit Ferd. Nunnez ad Io. de Mena in Coronat. March. Santill. copl. 37.*) cum solerti, subtiliq;, & copiosa disquisitione rerum cœlestium materiam aliquot libris explicuerit, nusquam tamen istius Astrologiæ, ne verbum vllũ fecit.
51 † Neq; in libris Meteororum, de Patribus, & Problematum, licet multas rerum mirabilium causas perquireret, ad nullius quæstionis enodationem istius Astrologiæ opera vsus est, imo eam expresse confutauit, dum ait lib. 2. Perierm. *de futuris contingentibus nõ est determinata veritas.*
52 † Eudoxum ætate Platonis, Casandrum, & Halicarnassæum sui temporis Astrologos laudat *Cicer. d. lib. 2. diuinat.* ꝗ totam istius Astrologię rationem repudiarunt.
52 † Auicenna lib. fi. primæ Philosoph. *Astrologos,* inquit, *non est credendum, quia ipsi nec puncta cœlestia tenent, neq; naturas rerum inferiorum plane necessarias ad faciendum iudicium de rebus futuris prospectas habent.*
53 † Nam vt ait Ptolomæus huius artis antesignanus lib. 1. de Iudic. cap. 2. *Non est putandum omnia supernis causis directo deriuari necessitate quadam inuiolabili, vt nulla alia vis, quam ita operentur obsistere valeat.*

54 ¶ Quinto extante libero arbitrio hominis, & immortalitate animi nostri ars ista nullo modo stare potest; nam si ea stet, illam funditus corruere necesse est, quem etiã post Adæ lapsum homini remãsisse probarunt *Genes. cap 4. Deut. 30. Ios. 24. Psal. 26. Sapient. cap. 9. Eccles. 15. Paul. ad Rom. 7. & Corinth. 1. c. 4.* † Et similiter 55
impij in flagitiis suis excusarentur, quod Astrorum necessitudine operarent', qui fuit error Lutheri decepti ex illo, Prouerb. c. 16. *Omnia propter semetipsum operatus est Dominus, etiam impium ad diem malum.* † Quia 56
nullo pacto homo à Deo tentatur, vt docet *D. Iacob. c. 1.* neq; inspirationibus cogitur parere, cum possit illis non assentire, D. Luc. c. 10. *Va tibi Corazain, va tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sydone facta fuissent virtutes, quæ facta sunt in vobis olim in cinere, & cilicio pœnitentiam egissent.* † Neq; et- 57
iam si homo Astrorum necessitudine cogeretur (quod falsum est) scientia ista esset necessaria; nam vt ait cõciuis meus Seneca lib. 13. epistol. *venio nunc ad illud, qui cœlesti doctrina gloriantur, Verg. Geor. 1.*

Frigida Saturni, quo sese stella receptet,
Quo signis cœli Cyllenius erret in orbes.

Hoc scire quid proderit? vt solicitus sim, cum Saturnus, & Mars ex contrario stabunt, aut cum Mercurius vespertinus facit Occasum vidente Saturno. † Et ita 58
scientia non solum falsissima est, sed etiam inanis, futilis, & superuacua; nam vt ait Phauorin. vbi supr. d. c. 1.

si dicunt

si dicunt prospera, & fallunt, miser fies frustra expectando, si aduersa dicunt, & mentiuntur, miser fies frustra timendo.

59 ¶ Neque obstant in contrarium adducta; nam vt missum faciam primum argumentum, quo Iulianus blasphemat diuinum Patriarcham Abraham, hac Astrologia fuisse peritissimum, eaque à Domino Deo edoctum, quia neque ex textu, quem citat, constat, neque induci potest, cum non de Astrologia, sed de longæua propagatione agat, vt notant *glossa, & Patres in illo Genesis*

60 *cap.15.* † Vnde ad secundum venientes non obstat illud Genes.cap.1. *Et sint in signa*, &c. Nam astra, neq; signa sunt, neque causæ futurorum, vt contra supradictos, & nonnullos alios mediocriter edoctos defendit

61 *D. Augustin. lib.5. ciuit. Dei, c.1.* † Nam licet *Origenes* super Geneseos libros aperte fateatur, astra esse à Deo posita in cœlo, vt per varios aspectus, & coniunctiones præsignificarent, quæ consequentibus temporibus, tum vniuerse, tum sigillatim euentura essent, sed non ea efficerent, vt memorat *Euseb. lib.6. præparat. Euang.*

62 *cap.9.* † Labitur plane Origenes; nam si verum esset, quod ait consequẽter Fati necessitatem astrueret, quam iam tot sæculis Ecclesia reprobauit, vt author est Catholicæ veritatis armarium *Angelicus D. Thomas*

63 *mas lib.3. contra Gent.* † Nam si cœli, & sydera sunt signa omnium rerum sublunarium: vel sunt earum rerum causa, vel sunt effectus, quorum neuter dici potest, nec Deus nil eorum promisit, nec colligi potest, dum ea ad diuidendos dies, annos & tempora constituit, vt notat *Perera in Gen. lib.1.* † Neque obstat, 64
quod Iris dicitur causa serenitatis, & Cometa sterilitatis; nam cum ista à superioribus causis ex corporalib. rebus excitentur, possunt esse signa effectus illius, cuius est communis vtriusq; causa, vt diximus *sup. cap.5.*
num.7. † Quod secus est in astris, 65
quia à nullo influxu superiore excitantur, nisi à Deo immediate, vel mediate Angelo, cuius mentis non sunt signa, quia per illa non solet manifestare, neque causæ, quia sine illis operatur, vt docet *Suarez de relig. lib.2. cap.11. ex num.13. Martin. del Rio lib.4. Magic. cap.2. quæst.3. Leonar. lib.2. de instit. cap.43. dub.6. nu.42. Thom. Sanchez in sum. tom.1. lib.2. c.38. ex num.33.*

¶ Neq; obstat tertium fundamen- 66
tum ex D. Isai. cap.34. *cœlum recessit sicut liber*, &c. Nam dum Propheta de die iudicij agit, sub illis verbis aperte demonstrat tantam fore diuinæ iræ vindictam, & demonstrationem: tantâque rerum omnium perturbationem, & cõfusionem, vt præ magnitudine mœroris videantur hominibus cœlestia luminaria restringi, Stellas de cœlo cadere, motusque earum conturbari, & deniq; cœlum cõplicari, & recedere, iuxta illud Apoc. c.6. *Et cœlum recessit sicut*
liber inuolutus. † Nam Hebræi libros 67
scribebãt vnico dumtaxat folio, siue membra-

membrana oblonga quam circa cylindrum complicabant, instar lineā telam radio textorio, & quia hi libri videbantur cœlorum referre aliquā similitudinem, qui in axe, seu polo reuoluuntur: sic in summam rerum angustiam dixit eos complicari, de quibus alias dixerat Psal. 103. *Qui ex-*
68 *tendit cælum sicut pellem.* † Siue vt ait D. Thom. & Lyra. *complicabuntur cæli tanquam liber, hoc est, non exercebunt vltra Ethnici Astronomantiam suam, nec posthac ex Astris diuinare audebunt euenta hominum, quasi legerent in syderibus descriptos casus, & euentus futuros.*

69 ¶ Neq; obstat quartum Psalm. 18. *cæli enarrant*, & Psal. 77. *annuntiat firmamentum*. Nam multa sunt in sacris literis, quæ figurate intelliguntur, idque quinq; modis, aut per *Prosopopœiam*, quia, quæ animata sunt inanimis tribuuntur, vt mare videre, & fugere *Psal.* 113. cœli, & terra audire, & placere, *Leuit. c. 26. Deut. 33.*
70 † Secundo per *Methonymiam*, in qua continens pro cōtento ponitur, vt cum terra dicitur corrupta *Gen. c. 16.* vel à Deo iudicanda, *Paralip. 1. cap. 6.* aut vrbi alicui remissius futurum,
71 *Matth. c. 11.* † Tertio per Hyperbolam, vt quādo lapides dicuntur clamaturi, *Leuit. c. 19.* terra dicitur aspectu Dei tremere, vel responsura in-
72 terroganti, *Psal.* 103. † Quarto per *Analogiam*, seu metaphoram, vt cum Sol dicitur præesse diei, & Luna noctu, *Gen. c. 1.* Luna vocatur Regina cęli, *Hierem. c. 7.* Stellis tribuitur immunditia, *Iob c. 15. & 38.* astra dicuntur laudare Deum, *Psal.* 32. † Quin- 73
to nō ex veritate, sed ex hominum opinione, vt cum dicimus militiam cœli de Astris, & stellis, *Sophon. c. 1. & alia sexcenta vti adnotata Ioan. Ganiuetus in epist. defens. Astrolog.*

¶ Neq; obstat † quintū argumen- 74
tum Iudic. c. 5. *Stella manentes*, &c. quia nō intelligitur de Astris, sed de Angelis, qui eo tempore procellā magnam excitarunt, quo Sysarę populus arma capere nō potuisset. † Id- 75
eo dicuntur *in ordine, & cursu suo*, propter ordinē militiæ, seu Hierarchię, in qua quisq; suum ordinem, & stationem seruat; nam Angeli Stellæ dicuntur Apoc. c. 12. *& cauda draconis traxit tertiam partem stellarum.*

APPENDIX.

Non enim † assentior iis, qui o- 1
mnia prorsus ab Astrorum influentiis prouenire arbitrātur, neq; illis, qui omnimodam illis negant potestatē, sed illis, qui vim quādam naturalē concedūt per media quasi elemēta ad nos vsq; cōmunicatam, quæ potens est causas naturales alterare, & nos quasi promouere, quatenus his materialib. corporib. inhabitamus, vt docet *D. Ioan. Damasc. lib. 2. c. 3. D. August. lib. 4. ciuit. Dei c. 5. D. Thom. p. 1. q. 115. art. 4. & lib. 3. contra Gent. c. 92. Scot. & alij in Sent. 2. dist. 4. q. 3.* † Vtrumq; enim vitiosum est, 2
ex Gentilismo, & Hebraismo deriuatum: nam illustrium veterum ab initio duę fuerunt de Astrorū scientia opiniones: prima dicentium

cœlos, & sydera nihil in nobis posse, sed solum Deum omnipotētem, per seipsum agere, secundū Magicū *Ptolomai aphoris.5. & 8.* quem sequūtur *Aphrosidaus, Paracelsus, Porphyrius,*
3 *Mizaldus, & alij Platonici.* † Ex quo negatum est liberum arbitrium, & merita diuinæ gratiæ; nam dicunt nobis inferna spectantibus, res apparere arbitrarias, & fortuitas, sed ad superna spectātib. omnia esse necessaria, quia non sicut nos, sed sicut ille vult, ita viuimus, facimus, & patimur omnes, & omnia, vt fuit sententia *Ioan. de Hus cōbusti in Concilio Constantia, secuta à Mart. Luthero eius discipulo lib. de liber. arbitr. art. 36.*

4 ¶ Altera fuit Stoicorum, qui cœlum in nobis necessitate operari arbitrabantur, & quæcunq; ab eo veniebant, vitari non posse crediderunt, quæ quidem cœli virtus vocata ab illis est *Fatum*, cuius sententiæ professores sunt *Heraclitus, Empedocles, Possidonius, Aristoteles, & alij*
5 *complures.* † Quæ adeo huiusmodi erroris macula inter Chaldæos, & Babylonicos crebuit, vt debita ineffabili, soliq; Deo sacrificia, & thura (nedum hæc, verum humanū sanguinem) Soli, & Lunæ, cœlestibusq; corporibus offerrent, vt tradit *Philo Iudaus lib. de migr. Abrahami, fol. 359.*
6 *& lib. de Abrahamo. fol. 312. to. 1.* † Quibus summus rerum conditor per Prophetas, præsertim per Isaiam (Astrorum cultores eos vocando) ideo minabatur, quia honorem, & cultum summo creatori debitum, cœlestib. creaturis tribuebant, quo respexit *Sophonias c. 1.* dum ait, *qui adorant super tecta militiam cœli.*

¶ Ex his nati sunt totius iudiciariæ 7
artis Canones, quibus futura & occulta rimantur, non aliter, quā quod ex stellarū aspectibus, retrogradationibus, & conformationibus quasi certa lege, & gyro dependentia impie conantur persuadere, quorum deliria, atq; errores iam satis refutauimus *duob. capitib. prox. præcedentib.*
† Restāt nunc temporū prædictiones, quas *Prognostica* appellamus; nā 8
eo, quod circa rem naturalem videntur versari, non desinunt singulis annis, qui prædictionib. suis orbem adimpleant; nam partē naturalem Astrologiæ à Doctorib. & legibus Regni, nec dum à nobis dicunt approbatā,
c. 7. de diuinat. astronom. ex n. 6. † Sed 9
quia his nō satis prouisum, dico, quod & si astrorū ortum, & occasum, motum, naturam, atq; cursum, aspectū, cōformationem, retrogradationē; eclypsen, & similia ex Ephemeridū, & Almagesti obseruationibus consequantur, non propterea pluuias, tempestates, morbos, annonæ pretiū, & similia, quæ impudenter prædicunt, possunt assequi; nam licet ex causis naturalib. aliquando cognoscuntur, ab iis naturalibus impediri possunt, vt tradit *Eugubin. lib. 3. de perenni Philosoph. cap. 14. cum multis seqq.*
† Vnde eos tanquā vanos, & supersti- 10
tiosos damnatos tradit *Mart. Olanus in Concord. antin. ad ll. Partit. correctas, n. 132. fol. 271.* nam vt ait Apostol. ad

Galat. 4. *Dies obseruatis, & tempora, & menses, & annos; timeo vos ne frustra laborauerim in vobis.*
11 † Et ita merito de Babyloniis irridens, qui huius artis fuerunt inuẽtores, postquam vanitatis sectatores, & stultos appellauit *D. Isai. c.* 44. eos augures cœli vocãdo sic inuehitur, c. 47. *Stent, & saluent te augures cœli, qui contemplantur sydera, & supputant menses, vt ex eis annuntient ventura tibi.*

12 ¶ Quo ad alia autem prognostica medicorum, agricolarum, & nautarum, quia circa res naturales tãtum versantur, non debent à peritis contemni, vt dictũ est *sup. c.* 2. 3. 4. 5. *& 6.* nam vt de medicis testatur eorũ coryphęus Hippocrat. lib. 1. de Diæta, aphor. 4. *Astrorum ortus, & occasus medicus agnoscat oportet, vt mutationes, excessusq; cauere sciat.*
13 † Quod quia minus dictum videbatur, subdit lib. de aere & aquis, & loco. *Periculosissima sunt enim ambo solstitia, maxime vero æstiuum: periculosum etiam æquinoctium vtrumq;, magis vero autumnale. Oportet & Astrorum exortus cõsiderare, præcipue Canis, deinde Arcturi, & Pleiadum Occasum: morbi enim in his maxime diebus iudicantur, alij perimunt, alij vero desinunt, aut in aliam speciem, aliumq; statum transmutantur.*
14 † Neq; ꝑpterea asserimus medicorum scientiam ab Astronomis esse petendam; nam idem Hippocrates, non Astrorum in morbis seriẽ, sed ipsam morborum speciem, vim atq; hominis naturam inspicere medicum iubet, *lib. 2. de rat. vict. acut. text.* 38. & lib. 3. presag. tex. 39. *Nihil ex Astris in morborum curationibus, & dignitatibus petendum, sed magis ex his, quæ natura cõstant theorematib. medendum.*
† Nam vt elegãter ait doctissimus Fran. Valleriola lib. 3. enarrat. medic. c. 2. *Cum sæpe videre sit, plerosq; vna eademq; cœli, & Astrorum configuratione in morbum incidere, non pari tamen exitu à morbo liberari: alter enim morte, salute dempta alter, morbo soluitur: celerius vnus, tardius alter, ad morbi iudicium properat: quin, & multos diuersis quidem temporibus in morbos delapsos, salubri exitu liberari, aut morte raptos occumbere.* 15

¶ Agricolæ similiter & nautæ suis non nimus finibus continentur naturalibus, quos trãsgredientes, errant plane, ac superstitione implicantur, plena Gentilium & perditorum deliriis, quæ de Mercurio, Marte, Saturno, & similibus tradidere, Sagittarios, Cancros, & Scorpiones, & similium plura in cœlo fingẽtes, atq; metuentes, imperitis vendunt miserabilem seruitutem; nam vt ait Propheta D. Hier. c. 10. *Iuxta vias gentium nolite discedere, & à signis cœli nolite timere, quæ timent Gentes, quia leges eorum vana sunt.* 16
† Et similes sunt Planetariis, & Mathematicis damnatis à S. D. N. Sixto V. Pontif. Max. in Bulla contra Astrologos edita, ann. 1586. *Tales inprimis sunt Astrologi, olim Mathematici, Genethliaci, & Planetarij vocati, qui vanam, falsamq; syderum, & Astrorum sciẽtiam profitentur.* 17
† Nam sub ꝑdicta Astrorum obseruatione pactũ cum diabolo 18

bolo solet inesse, quia nihil magis satagit, quam his vanitatibus homines à Deo ad creaturas auertere, & à cęlestib. curis, ad cęnosa terrenaq; seducere, vel saltem à seriis, & grauib. ad ludicra, & nugatoria, vt do-
19 cet *D. August. lib. 38. qq. c. 79.* † Ideo debent vitari ad occulti & futurorũ indagationem, q̃ detestamur, nam ad horum neutrum necessariæ sunt Ephemerides, nec Tabulæ Alphonsinæ, nec Almagestum Ptolomæi, & similium superstitionum, cũ meliores agricolæ, peritiores naucleri, atq; præstãtiores medici huiusmodi vnquã, vel respiciant deliria.......
20 † Vnde sub his diebus postq̃ cõtenta in præcedente capite scripserim, ex decreto supremi Senatus S. Generalis Inquisitionis, iam hodie Dei beneficio nulla iudiciarię artis extãt monumẽta, & rescriptũ est vniuersis Inquisitoribus, vt prognostica huiusmodi comburant, & aliis in omnibus obseruari faciant Constitutionem prędictam sanctissimi D. N. Sixti V. quæ talis est.

SIXTVS EPISCOPVS seruus seruorum Dei, Ad perpetuam rei memoriam.

COEli, & terræ creator Deus, quem vnum omnipotentem corde credimus ad iustitiam, & ore cõfitemur ad salutem, etsi homini, quem ad imaginẽ & similitudinem suam creauit, mentem dederit, quæ non solum diuino fidei lumine illustrata, mysteria illa cognosceret, q̃ humanam intelligentiam superant, sed etiam naturæ suæ vi, magno licet cum labore, præclara multa inuestigaret, atq; intelligeret, tamen; vt superbum animal homo non altum saperet, sed timeret, & immensam conditoris sui maiestatẽ, humi stratus veneraretur, sibi soli eorum, quæ euentura sunt, scientiam, & futurarum rerum cognitionem reseruauit. Solus enim ipse, cuius oculis omnia nuda, & aperta sunt, & ad intimas hominum cogitationes penetrat: & consequentes eorum actiones intuetur, solus ipse qui vocat ea, quæ non sunt tanquam ea, quæ sunt omnia præsentia, & ante oculos posita habet, solus denique omnia, & singula quæcunq; totius temporis decursu, & sæculorum ætatibus futura sunt, ab omni æternitate nouit, & admirabili prouidẽtia disposuit, quæ non modo humanæ mentis imbecillitas ignorat, sed nec dæmones ipsi præsentire possunt. Quare idolorum in futuris annuntiandis falsitatem & imbecillitatem, & eorum, qui eis cultum adhibebãt, vanitatem irridet Spiritus sanctus apud Isaiam illis verbis. Annunciate quæ ventura sunt in futurũ, & sciemus, quia Dij estis vos: & in nouo testamento Christus Dominus discipulorum suorum de futuris euentibus paulo cupidius inquirentium, interrogationem graui illa respõsione retudit, qua etiam omnium fidelium suorum curiositatem

tatem coercuit. Non est vestrũ scire tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate. Nec vero ad futuros euentus, & fortuitos casus prænoscendos (futuris euentib. ex naturalib. causis necessario vel frequenter ꝓuenientibus, quæ ad diuinationẽ non pertinent, dũtaxat exceptis) vllæ sunt veræ artes, aut disciplinæ, sed fallaces, & vanæ improborum hominũ astutia, & dęmonũ fraudibus introductæ, ex quorum operatione, cõsilio, vel auxilio omnis diuinatio dimanat, siue ꝙ expresse ad futura manifestãdo inuocentur, siue ꝙ ipsi prauitate sua, & odio in genus humanũ, occulte, etiã præter hominis intentionem se ingerant, & intrudãt vanis inquisitionibus futurorum, vt mentes hominum perniciosis vanitatibus, & fallaci contingentium prænunciatione implicentur, & omni impietatis genere deprauentur. Quæ quidem ipsis cognita sunt, non diuinitate aliqua, nec vera futurarum scientia, sed naturæ subtilioris acumine, & aliis quibusdam modis, quos hominum obtusior intelligẽtia ignorat. Quamobrem dubitandum nõ est, in huiusmodi futurorum contingentium, & fortuitorum euẽtuum inquisitione, & pręcognitione, diaboli operationem se fallaciter immiscere, vt sua fraude, ac dolis miseros homines à via salutis auertat, & laqueo damnationis inuoluat. Quæ cum ita sint, nonnulli hæc fideliter, & religiose, vt debent, non attendentes, sed curiosa sectantes, grauiter Deum offendunt, errantes ipsi, & alios in errorem mittentes: tales imprimis sunt Astrologi olim Mathematici, Genethliaci, & Planetarij vocati, qui vanam, falsam q; syderum, & astrorum scientiam profitentes, diuinæque dispositionis ordinationem, suo tempore reuelandam præuenire audacissime satagentes hominum natiuitates, seu genituras, ex motu syderum, & astrorum cursu metiuntur, ac iudicant futura, siue etiam præsentia, & præterita occulta, atque ex puerorum ortu, & natali die, siue quauis alia temporum, & momentorum vanissima obseruatione, & notatione, de vniuscuiusque hominis statu, conditione, vitæ cursu, honoribus, diuitiis, sobole, salute, morte, itineribus, certaminibus, inimicitiis, carceribus, cædibus, variis discriminibus, aliisque prosperis, & aduersis casibus, & euentibus præcognoscere, iudicare, & affirmare temere præsumunt, non sine magno periculo erroris, & infidelitatis: cũ S. Augustinus præcipuum Ecclesiæ lumen, eum, qui hæc obseruat, qui attendit, qui credit, qui in domum recipit, qui interrogat, Christianam fidem, & baptismum præuaricasse affirmet, vt illos merito Apostolus arguat, atque increpet illis verbis: Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos, timeo vos, ne forte sine causa laborauerim in vobis. Hi igitur leuissimi, & temerarij homines in

nes in miserãdam animarũ suarum ruinam, graue fidelium scandalum, & Christianæ fidei detrimentũ futuros rerum euentus, & quæcumq; prospere, vel aduerse obuentura sunt, ac actus humanos, ea deniq;, quæ ex libera hominum voluntate proficiscuntur, astris, syderibusque ascribunt, eisq; eam facultatem, vim seu virtutem, & efficaciam tribuunt significãdi futura, & ad præcognita ita inclinandi, vt sic omnino, nec aliter euentura sint, atq; ob eam caussam de iis rebus omnib. iudicia facere, prognostica, prædictiones, & præcognitiones sibi assumere, & palam venditare nõ dubitant, quibus non pauci rudes, & imperiti, aliiq; nimis creduli, & imprudentes tantam fidem præstant, vt ex huiusmodi iudiciorum, & prædictionum præscripto, aliquid certo esse credant, aut sperent, quorum sane & mendacium magistrorum temeritas, & infœlicium discipulorũ credulitas magnopere deploranda est, qui vel diuinis literis admoniti, nõ intelligunt hominis præstantiam, cui Cœli & stellæ, & clarissima Cœli sydera, Sol & Luna, Deo ita disponente, non imperant, sed inseruiũt, sic enim Moyses populum Dei, vt hunc errorẽ caueret, præmonebat. Ne forte eleuatis oculis ad cœlum, videas Solem & Lunam, & omnia astra Cœli, & errore deceptus adores ea, & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quæ sub Cœlo sunt. Sed quid sydera mirandum est hominí seruire? nonne nobilissimæ intelligentiæ Angeli ipsi, omnes sunt administratorij Spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis: nam rationales oues, ita diligit Deus, vt non solum Episcopos, quemadmodum à S. Ambrosio scriptum est, ad tuendum gregem ordinauerit, sed etiam Angelos destinauerit. Præclare etiam S. Hieronymus: Magna dignitas animarum, vt vnaquęque habeat ab ortu Natiuitatis in custodiam sui Angelum delegatum. Quod si Angeli homines custodiunt, quid aduersus Angelorum custodiam, & tutelam Astra moliri, aut efficere poterunt, quę cum ipsis Angelis nullo modo sunt comparanda? Nec sane hoc loco prætereunda est eximij Ecclesię Doctoris, & beatissimi Pontificis Magni Gregorij sententia, qui Priscillianistas hæreticos vnumquemque hominem sub constitutionibus stellarum nasci putantes, magno rerum, & verborum pondere confutat. Absit (inquit) à fidelium cordibus, vt aliquid esse fatum dicant, vitam quippe hominum solus hanc conditor, qui creauit administrat, neq; enim propter stellas homo, sed stellæ propter homines factæ sunt, & si stella fatum hominis esse dicitur, ipsis suis ministeriis subesse homo perhibetur. Vtinam insani homines hæc saperent, & intelligerent, ac Dei moniris obtemperarent in

Leuitico dicentis: Nō declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini, vt polluamini per eos: Neq; enim quæ Christiana, & vera pietas repellit, ac damnat, tanto studio inuestigarent, iisdemq; misere se decipi, atque irretiri paterentur. Sunt etiam inanes quidā homines, & curiosi, vel impij, & irreligiosi, qui futurarum & occultarum aliarum rerum notitiam adeo anxie habere student, vt ob eadem prænoscenda, & inuestiganda in diuinę legis offensionē multipliciter incurrant. Alij enim Geomantię, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chyromantiæ, Necromantiæ, aliisq; sortilegiis, & superstitionibus, non sine dæmonū saltem occulta societate, aut tacita pactione, operam dare, seu aleis, ac sordibus illicitis taxillorum, granorum triticeorum, vel fabarum iactu vti non verentur. Alij vero aliquas pristinæ & antiquatæ, ac per Crucis victoriam prostratæ Idolatriæ reliquias retinentes, quibusdam auguriis, auspicijs, similibusve signis, & vanis obseruationibus ad futurorum diuinationem intendunt. Alij item sunt, qui cum morte fœdus ineunt, & pactum faciunt cum inferno, qui similiter ad occultorum diuinationem ad inueniēdos thesauros, vel ad alia facinora perpetrāda, etiam expressa cum diabolo pactione facta, in manifestā suarum perniciem animarum nefarias magicæ artis incantationes, instrumenta, & veneficia adhibent, circulos, & diabolicos characteres describunt, dęmones inuocant, aut consulunt, ab eis responsa petunt, aut accipiunt, eis preces, & thuris, aut aliarum rerum suffimenta, seu fumigationes, aliave sacrificia offerunt, candelas accendunt, aut rebus sacris, vel Sacramentis, aut Sacramentalibus sacrilege abutuntur, adorationis, genuflexionis, aut quæuis alia impictatis obsequia præstant, cultum, venerationemve tribuūt, aut annulū, vel speculum, aut paruas phyalas sibi fabricant, aut fabricari curant ad dæmones in eis alligandos, seu includendos, vt putant, ad respōsa ab ipsis inde petenda, aut habenda. Alij præterea etiam in corporib. obsessis, vel lymphaticis, & phanaticis mulieribus dęmones de futuris vel occultis rebus aut factis exquirunt, vt merito ab eis, quos Dominus in Euangelio tacere imperauit, vanas, mendacesq; referant responsiones. Alij quoq; præstigiatores, frequentius vero mulierculæ quædā superstitionibus deditę in phyalis, seu vasculis vitreis aqua plenis, vel in speculo accensis candelis: etiam benedictis sub nomine Angeli sancti, & albi, diabolum omnium malorum satorem supplices adorantes, vel in vnguibus, aut palma manus, quandoq; etiam oleo perunctis eundem omnium fallaciarum architectum orant, vt similiter futura vel occulta quæuis per spectra, & apparentes imagines, seu phantasticas visiones

ſibi oſtendat, aut ab eodem patre mendacij diabolo aliis incantationibus, aut variis ſuperſtitioſis obſeruationibus, futurorum & occultorum huiuſmodi veritatem quærũt, & hominib. prædicere cõtendunt. Quorum omnium, quos ſupra enumerauimus, cõſimilis impietas parem exitum habet, nimirum, quod dæmonis præſtigiis, ac dolis, tum qui diuinãt, tum qui diuinationem expetunt illuſi, ac deluſi miſerrime reperiuntur. Itaq; cum futuros euentus in ſeipſis conſiderare, ante q̃ fiant, ſit Dei proprium, illud neceſſario conſequitur, vt Aſtrologi, & alij prædicti, qui huiuſmodi futura prænuntiare, aut prænoſcere quocumque modo, niſi Deo reuelante audent iniuſte, atq; impudenter, quod Dei eſt ſibi aſſumant, & vſurpent. Sic fit, vt dum ab eis, quod ſolius eſt Creatoris, perperam creaturis tribuitur diuina Majeſtas grauiter lędatur, fidei integritas violetur, & animabus pretioſo Chriſti ſanguine redẽptis, peſtis, atq; exitium importetur. Et licet iam pridem regulis indicis librorum prohibitorũ ex decreto ſacri generalis Trident. Concil. confecti, illud inter cætera conſtitutum fuerit, vt Epiſcopi diligenter prouiderent, ne huiuſmodi Aſtrologiæ iudiciariæ libri, tractatus, & indices legerentur, vel haberentur, qui de futuris cõtingentibus, ſucceſſibus, fortuitiſve caſib. aut iis actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certo aliquid euenturum affirmare audẽt, permiſſis tamen iudiciis, & naturalib. obſeruationibus, quæ nauigationis, agriculturę, ſiue medicę artis iuuandæ gratia conſcripta fuiſſent. Libros vero omnes, & ſcripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Chyromãtiæ, Necromantiæ, ſiuę in quibus cõtinentur ſortilegia, veneficia, auguria, auſpicia, incantationes artis magicę, prorſus reiici, & aboleri curarent. Non tamẽ errorum, corruptelarum, delictorum, & abuſuum prędictorum extirpationi vſq; adeo prouiſum eſt, quin etiam adhuc in nonnullis locis, & apud plurimos curioſius vigeant, cũ valde frequenter detectis diaboli inſidiis diuinationum, ſortilegiorum, & variarum ſuperſtitionũ omnia plena eſſe indies detegantur. Nos igitur, qui pro noſtro paſtoralis officij munere fidei integritatem inuiolatam cõſeruare debemus, & animarum ſaluti proſpicere, quantum diuina gratia adiutrice poſſumus, ex paternæ charitatis viſcerib. optamus, damnantes, & reprobantes omne genus diuinationũ, quæ diabolo auctore ad fidelium deceptionem à prædictis curioſis, vel perditis hominib. fieri ſolent. Cupiẽtes præterea ſanctam illam Chriſtianę Religionis ſimplicitatem, prę ſertim de ſumma Creatoris Dei poteſtate, ſapiẽtia, & prouidentia ab omni erroris labe integram, atq; incorruptam, vt par eſt, retineri. Volentes quoq; prædictæ falſæ credulitati, ac huiuſmodi illi-

citarum diuinationum, & ſuperſtitionum, deteſtabili ſtudio, & execrandis flagitiis, atq; impuritatibus occurrere, vt de Chriſtiano populo merito dici poſſit, quod de antiquo Dei populo ſcriptum eſt, nō eſt augurium in Iacob, neq; diuinatio in Iſrael. Hac perpetuo valitura conſtitutione, Apoſtolica authoritate ſtatuimus, & mandamus, vt tam cōtra Aſtrologos, Mathematicos, & alios quoſcumq; dictæ iudiciariæ Aſtrologiæ artem, præterquam circa agriculturam, nauigationem, & rem medicam in poſterum exercētes, aut faciētes iudicia, & natiuitates hominū, quibus de futuris contingentibus ſucceſſibus, fortuitisq; caſibus, aut actionibus, ex humana voluntate pendentibus aliquid euenturum affirmare audent, etiam ſi id ſe non certo affirmare aſſerant, aut proteſtentur, quam cōtra alios vtriuſq; ſexus, qui ſupradictas damnatas, vanas, fallaces, & pernicioſas diuinandi artes, ſiue ſcientias exercent, profitentur, & docent, aut diſcunt, quive huiuſmodi illicitas diuinationes, ſortilegia, ſuperſtitiones, veneficia, incātationes, ac præmiſſa deteſtanda ſcelera & delicta, vt præfertur, faciunt, aut in eis ſe quomodolibet intromittūt, cuiuſcumq; dignitatis, gradus, & conditionis exiſtant, tam Epiſcopi, & Prælati Sup̄iores, ac alij ordinarij locorum, q̄ Inquiſitores hęreticæ prauitatis, vbiq; gentiū deputati, etiā ſi in pleriſq; ex his caſib. antea non procedebant, aut procedere nō valebāt diligentius inquirant, & procedant: atq; in eos ſeuerius Canonicis pœnis, & aliis eorum arbitrio animaduertant. Prohibentes omnes, & ſingulos libros, opera, & tractatus huius Iudiciariæ Aſtrologiæ, Geomātiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chyromantiæ, Necromantiæ, artis Magicæ, aut in quibus ſortilegia, veneficia, auguria, auſpicia, execrabiles incantationes, ac ſuperſtitiones cōtinentur, ac vt ſupra in memorato indice interdictos ſub cenſuris, & pœnis in eo contentis à quibuſcūq; Chriſti fidelibus legi, aut quomodolibet retineri, ſed illos Epiſcopis, & ordinariis locorum, vel inquiſitoribus prædictis præſentari, & conſignari debere. Et nihilominus eadem auctoritate ſtatuimus, & mandamus, vt contra ſcienter legentes, aut retinentes libros, & ſcripta huiuſmodi, ſeu in quibus talia continentur, ſimiliter iidem Inquiſitores libere, & licite procedant, ac procedere, & pœnis cōdignis punire, & coercere poſſint. Non obſtantibus conſtitutionib. & ordinationibus Apoſtolicis, cæterisq; cōtrariis quibuſcumq;. Vt autem pręſentes noſtræ literæ ad communem omniū notitiam facilius deducātur, iubemus illas in valuis Baſilicarum S. Ioan. Lateranen. & Principis Apoſtolorū de Vrbe, ac in acie Campi Floræ affigi, ſeu appendi, eiſq; detractis ipſarum exempla, etiam impreſſa eiſdē in locis affixa relinqui. Et inſuper vniuerſis, & ſingulis Venerabi-

nerabilibus Fratrib. nostris Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, locorũ ordinariis, & prælatis, necnon Inquisitorib. hæreticę prauitatis vbilibet constitutis, per hæc cõmittimus, & in virtute sanctę obedientiæ districte præcipiendo mandamus; vt per se, vel alium, seu alios easdem pręsentes literas, postq̃ eas receperint, seu earum notitiam habuerint, in suis, & singulis parochialib. Ecclesiis; dum in eis populi multitudo ad diuina cõuenerit: deinde vero semel in anno, & quoties eis expedire videbit, vulgari sermone publicent, aut publicari faciant. Quia vero difficile foret præsentes literas ad singula quæq; loca, in quibus de eis fides faciẽda erit deferri; Volumus, vt earum trãsumptis, etiam impressis manu Notarij publici subscriptis, ac paruo sigillo S. Romanæ, & vniuersalis Inquisitionis, aut alicuius Prælati, vel Curiæ Ecclesiasticæ munitis, eadẽ prorsus fides in iudicio, & extra vbiq; locorũ adhibeatur, quæ eisdem originalib. literis adhiberetur si essent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statutorum, mandatorum prohibitionis, iussionis, cõmissionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario cõtraire. Si quis autem hoc attentare pręsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Dat. Romæ apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ 1586. Nonis Ianuarij, Pontificatus nostri anno primo.

H. Prodat.

Io. Baptista Canobius.

Anno à Natiuitate Domini 1586. indictione 14. die vero 9. mensis Ianuarij, Pontificatus S. D. N. D. Sixti diuina prouidentia Papa V. anno primo. Retroscripta litera Apostolica affixa, lectæ, & publicatæ fuerunt in valuis, seu portis S. Ioannis Lateranen. & S. Petri Principis Apostolorum de Vrbe, necnon Cancellaria Apostolicæ, & aciei Campi Floræ, & per aliquod temporis spatium dimissæ per nos Io. Frelie, & Nicolaum Tagliettum, S. D. N. P. Cursores.

Alex. Parabiachus M. Cursorum.

CAPVT IX.

De Diuinatione Physiognomica.

SVMMARIVM.

Physiognomia detestata, n. 1.
Physiognomia, quæ prohibita. n. 2.
Physiognomia, quæ permissa. n. 3.
Physiognomia naturalis scientia. n. 4.
Pythagoras, & Socrates Physiognomia discipulos cognouisse. n. 5.
Physiognomia probatur scriptura authoritate. n. 6.
Visu cognoscitur homo. n. 7.
Corporis ex habitudine colliguntur animi passiones. n. 8.
Animæ sequuntur sua corpora. n. 9.
Physiognomia petitur ex quadam cum animantibus similitudine. n. 10.
Natura quæ cuiq; animali indoli dotasset, singulis etiam addidit instrumenta

huic

huic in doli aptißima.n.11.
Cruribus debiles sunt celeres cursu.n.12.
Oculis paruis inuidi censentur.n.13.
Fuscos nimium pertinaces, molli cute pauidos.n.14.
Molli carne bonæ mentis sunt.n.15.
Naso crasso à summo vsq; ad deorsum, insensibiles.n.16.
Nasu obunco æmulatores.n.17.
Cœlum in his inferioribus potestatem habet permouendi, non tamen astringendi.n.18.
Naturalia immutabilia esse quomodo intelligatur.n.19.
Naturali affectione homo ducitur ad ea, ad quæ cœli luminaria inclinãt.n.20.
Physiognomia canones certiores Astrologia iudiciaria.n.21.
Authoris institutum in disputatione de Physiognomia.n.22.
Saturnini, qui sint.n.22.
Iouiales, qui sint.n.23.
Martiales, qui sint.n.24.
Solares, qui sint.n.25.
Venerei, qui sint.n.26.
Mercuriales, qui sint.n.27.
Lunares, qui sint.n.28.
Capitis signa.n.29.
Capillorum signa.n.30.
Faciei signa.n.31.
Radicalis figura faciei à quo sumatur.n.32.
Superciliorum signa.n.33.
Oculorum signa.n.34.
Nasus signa.n.35.
Labiorum signa.n.36.
Vocis signa.n.37.
Barbæ signa.n.38.
Manus signa.n.39.
Digitorum signa.n.40.
Pedis signa.n.41.
Vnguium signa.n.42.
Natura signati.n.43.
Facie deformior censetur animo quoque prauior.n.44.
Deformitas dæmoni tribuitur, quia pessimo.n.45.
Pulchritudo bonæ mentis imago, est & figura probitatis.n.46.
Pulchritudinis ratio commendatur in mandandis imperiis.n.47.
Corporis pulchritudine, animi excellentia dignoscitur.n.48.
Pulchritudine sponsi virtus eius denotatur.n.49.
Pulchrum à pollendo dicitur, q; optimum maximumq; in suo genere.n.50.
Hercules pulcher, quasi fortis.n.51.
Pulchritudo, & fortitudo ad se inuicem ponuntur.n.52.
Pulchrior præfertur in gemino partu.n.53.
Pulchrior, vt fortior egreditur Esau.numer.54.
Vir prior præsumitur natus in gemino partu, quam mulier.n.55.
Pulchritudo in signum bonitatis, & fortitudinis.n.56.

PHysiognomia, vt quæ pars est Astrologiæ iudiciariæ, improbatur à Pico Mirandulano, & aliis peritissimis viris, quos in præcedenti capite retulimus, sed quia non oẽs Astrologiæ partes detestantur, sed illæ tantum, quæ diuinationem, superstitionem, aut vanitatem continent, vt docet *Petr. Ciruelo in Apolog.* 1

2 *astrologiæ iudiciariæ.* † Illam tamē da-
mnatam intelligo physiognomiam,
quæ ex ineptis Gentilium, Arabum
& Ægyptiorum deliriis singulas ho
minis partes ad astra quæq; referēs,
futuros casus, & cōtingētes diuinat,
qualia cōtinentur in libris *Bart. Co-
cles in Anastas. physiog. & Luc. Guaitij, &*
3 *similium impiorum.* † Non tamē, quę
ex pilorum, & membrorum corpo-
ris colore, habitudine, & ꝓportio-
ne: de tēperie, valetudine, quędā et-
iam de moribus, ingenio, & animi
affectionibus iudicat, vt videre est
apud *Hippocrat. & Galen. lib. 6. physiog.
Aristot. lib. de naturæ signis ad Polemon.
Petr. Mozius lib. de multiplici temp. Con-
rad. W ipina* (qui omnia fere ab Ari-
stot. & Galen. tradita in compendiū
4 redegit) *lib. de sign. c.* 8. 9. *&* 10. † Nā
hæc scientia est naturalis, quia ex ef-
fectu naturali potest argui à causa
eius, vt docet *Aristot. lib. 2. physiogno.*
5 † Vt sic merito Pythagoras ex faci-
ei inspectione discipulos admisisset
& reprobasset, secundum *Aul. Gell.
lib. 1. noct. Attic. c. 9.* & Socrates con-
iectauit Platonem insignem virtu-
te, & doctrina futurum, vt tradit
6 *Iul. Sirenus lib. 6. de Fato, cap.* 39. † Et
comprobatur sacræ Scripturæ au-
thoritate, D. Isai. c. 3. *Agnitio vultus eo-
rum respondet eis*, hoc est, vultus exte-
rior secreta cordis patefecit, Prou.
c. 13. *Cor hominis immutat faciem illius.*
7 † Vt sic merito, & Prouer. c. 17. *In
facie prudentis elucet sapientia oculi stul-
8 torum in finibus terræ.* † Nam vt ait
Ecclesiast. c. 19. *Ex visu cognoscitur vir,
& ab occursu faciei cognoscitur sensatus,
amictus corporis, & risus dentium, ac
gressus hominis enunciant de illo.* † Vn- 9
de recte argumētatur Sapiens Pro-
uerb. cap. 6. *Homo apostata vir inutilis,
graditur ore peruerso, annuit oculis, terit
pede, digito loquitur, & prauo corde ma-
chinatur*, quia animæ sequuntur sua
corpora Aristotel. d. lib. 2. de phy-
siogn.

¶ Quare Physiognomia naturalis 10
primo petitur ex quadam cum ani-
mantibus similitudine; nam cum
Deus naturę gnarus esset, qua cuiq;
animali indoli dotasset, singulis etiā
addidit instrumēta, quæ huic indoli
forent quam aptissima. † Nam fero- 11
cibus, vt leoni, apro, tauro, vngues,
dentes, cornua. Timidis, aut fugaci-
bus, vt lepori, ceruo; artus celeri fu-
gæ necessarios. Fortibus araturis,
vel onera baiulaturis: toros, gibbū,
dorsi, humerorumq; robur, vt ca-
melo, boui, equo, & reliquis veteri-
nariis. † Quare contendit *Arist. vbi 12
supr. c. 6.* ꝙ cruribus debiles sunt ce-
leres cursu, quia tales cerui: articu-
latis, & neruosis; robustos, qa tales
elephantos. Dorso ingenti, colloq;
grosso, & carnoso, fortes, quia tales
tauros. Facie contracta calidi, quia
tales vulpes; torua, robusti, quia ta-
les leones, ex quo in sacra pagina fa-
ciem virorum robustorū similem
faciei leonis *Paralip. 1. c. 12.* † Paruis 13
oculis inuidi censentur, quia simiæ
tales: magnis, stupidi vt boues, & a-
sini. Pilosi circa ventrem, loquaces,
quia tales aues; ad tibias luxuriosi;

quia tales hirci: parua fronte indi-
sciplinabiles, quia tales sues: nimiũ
plana, sagaces, quia tales canes.
14 ¶ Item ex aliorum hominum si-
militudine, vt nimium fuscos, perti-
naces, quia tales Æthiopas. Molli
cute pauidi, ac leues, quia tales mu-
lieres sunt. Oculi nõ nictentes, ira-
cundi, q̃a irati fixis oculis intuent̃,
15 *Arist. vbi sup. c. 9.* † Molli carne bonę
mentis sunt, & ingenij, secundum
Arist. lib. 2. de anim. nam robusti cor-
pore mente cõiter sunt ineptissimi,
vt idem docet *Arist. lib. 1. Physi.* Vnde
illos natura esse dños, hos aũt ser-
16 uos dixit *lib. de Physiogn. c. 4.* † Nasu
crasso à summo vsq; ad extremum,
insẽsibiles sunt, vt sues: crassi ad ex-
tremũ tm̃, segnes, vt boues: acuto,
irascibiles vt canes: rotũdo, & obtu
so, magnanimi, vt leones. Quib. aũt
incuruus nasus à fronte mox dedu-
citur, inuerecundi sunt, vt corui: si
protrahitur à fronte, & medio in-
tumet, & ad extremũ tendens, vnci
speciem præbet, magnanimum si-
gnificat; nam ad aquilã referri con-
17 tendit *Arist.* † Nasu obunco æmu-
latores sunt vt Rhinocerotes: vnde
nasus pro æmulatione Mart. lib. 1.
Epigr. 4.

Et pueri nasum Rhinocerotis habent.

Et lib. 5. epigr. 20.

Iam dudum tacito rides Germanice, naso.

Et lib. 12. epigr. 90.

Tongilianus habet nasum, scio, non ego, sed iam
Nil præter nasum Tongilianus habet.

¶ Sunt plerique alij physiogno- 18
miæ naturales canones à luminari
influentia petiti, quorũ oẽs non cẽ-
sentur improbati, quia cęlum in his
inferioribus potestatem habet per-
mouendi corporis passiones, qui-
bus animus concitatur, non tamen
astringitur, quia liberum est homi-
nis arbitrium, vt probant *Mart. del
Rio lib. 4. Magic. c. 3. q. 4. Azor tom. 1.
instit. moral. tit. 9. c. 16. Leonard. lib. 2. de
iustit. c. 43. dub. 7. n. 45. Thom. Sanchez
in sum. tom. 1. c. 38. n. 44.* † Nam licet 19
naturalia immutabilia sint. §. *Sed na-
turalia. Instit. de iure natural.* Sapiens
animum in potestate habet, legem
sibi, quam vult dicit, & quam dixit
seruat, vt ait conciuis meus *Seneca
lib. 2. de benefic. c. 18.* † Vt sic, quæ ab 20
hac arte petuntur, omnino infalli-
bilia non credas, sed quatenus ho-
mo ducitur affectione corporali ad
ea, ad quæ cęli luminaria inclinant,
quæ solent animum permouere;
quia vt legitur Sapient. cap. 9. *Cor-
pus, quod corrumpitur aggrauat animũ,
& terrena inhabitatio deprimit sensum
multa cogitantem.* † Et ita physio- 21
gnomiæ canones certiores sunt to-
tius Astrologię iudiciariæ argumẽ-
tis, q̃a nec supputatio, nec instrumẽ-
tum fallit: cum in vnaquaque sua
prodat natura instrumenta, signo,
& planetæ suo correspondentia, vt
tradit *Petr. Mozius lib. de multipl. temp.* 22
Conrad. Wipin. de sign. cap. 10. † Sed
quia multi ea non sunt assecuti, ad-
eo somniis suis hanc diuinam, &
naturalem artem vitiarunt, vt eam

odibilem reddidissent, quam ab infami titulo vindicare cupiens, naturalia solū (quæ apud Catholicos, & melioris notæ authores inueni) referre institui, vt cætera, tanq̄ vana, & superstitiosa in suis authorib. igni mandanda relicta dignoscantur.

22 ¶ Primo enim, quia *Saturnus* est terreus, frigidus, siccus, melancholicus, masculinus, diurnus, maleuolus, & inimicus naturæ humanæ, qui eum habent in Oriente tempore cōceptionis, sunt terrei coloris, incessu graues, macilenti, curui, & habent paruos oculos, & barbam raram, cutem siccam, labia spissā, iuncta supercilia; qui cum ambulāt declinant oculos, & faciem ad terram, & sunt profundi consilij, silentij, fortis imaginationis & phantasiæ, & habent tolerātiam laborum, animique stabilitatem, & pertinatiam, & sunt dediti ad philosophiā naturalem, artes magicas, agriculturam, & populationem terrarum.

23 † Secundo, quia *Iupiter* est aereus, calidus & humidus, sanguineus, masculinus, diurnus, beneuolus, fortunæ & naturæ humanæ amicus, qui eum habent in Oriente tempore conceptionis, sunt faciei mediocris coloris, & habent oculos magnos, claros, nares non æquales, & in aliquo dentiū facit nigredinem, pupillā oculi latā, barbam crispā, & dēsam, & quandoq; facit hominem caluum, pulchræ staturæ corporis, nec multum pinguem: & sunt beneuoli, affabiles, liberales, cultores veritatis, iustitiæ, honestatis, religionis, sapientiæ, & intelligentiæ.

† Tertio, quia *Mars*, est igneus, calidus, & siccus, cholericus, masculinus, nocturnus, atq; naturæ nostræ inimicus, qui sub eo generātur, habent faciem rubicundam, & rotundam, capillos rufos, oculos croceos vel ignitos, & acuti visus; & sunt iracundi, audaces, superbi, inuerecundi, maledici, irrisores, mendaces, effusores sanguinis, oppressores proximorum, dediti medicinæ, & ad omne artificium igneum ad percutienda, & domanda metalla. 24

† Quarto, *Sol*, medius Planetarum, quia est calidus, & siccus temperate (quia calor eius est vitalis, non adurens sicut Mars) masculinus, diurnus, cholericus, beneuolus, amicus naturæ, qui sub eo procreantur, habēt faciem splendidam, cum colore inter croceum, & nigrum, id est, fuscū, sed rubedine tectū, capillos fuscos, cum aliquali rubedine, & aliquādo facit hominem caluū, breuem, crispum, rectum: & habēt ingenij claritatem, liberalitatē, sublimitatem, prudentiam, animi magnitudinem, appetitum honoris, & imperij. 25

† Quinto, *Venus*, quia orbem suum sub sole habet, & est parum frigida, & magis humida, fœminina, nocturna, parum distans à complexione Iouis, qui sub ea nascuntur, siue procreantur, habent faciem pulchram, rotūdam, oculis magnis, & nigris, capillis planis & multis, barba densa, cum decenti statura corporis: 26

poris: & sequuntur lætitiam, gaudium, suauitatem, amicitiam, appetitum cibi & potus, & venereorum
27 actuum. † Sexto, *Mercurius*, quia est siccus, temperatus, varius secundũ naturam stellarum, cui adiungitur, masculinus, diurnus, beneuolus sua natura, qui sub eo procreant, habẽt faciem mediocris coloris inter album, & nigrum, frontem eleuatam, faciem longam, & nasum prolixum, longos digitos, raram barbam, pulchros oculos, sed mobiles & claros; & sunt ingenij subtilis, animi inconstantis, atque inquieti; nam secundum varias commixtiones aliorum Planetarũ varias facit animorum qualitates, nunc bonas, & liberales, nunc malas, & miseras.
28 † Septimo *Luna*, quia aquea est, phlegmatica, frigida & humida, fœminea, benigna, & nocturna, q sub ea procreantur, habent faciem rotundam, pulchram, fœmineam, albam, sed iunctis superciliis, & oculis non penitus nigris, & causat signum in facie, & facit hominem beneuolum, & humilem; sed ex cõmixtione eius cum aliis Planetis varias aliquãdo habet significationes: nam cum Venere significat liberalitatem, suauitatem, lætitiam, honestatem, deuotionem: cum Marte, susurrationem, celeritatem, detractionem: cum Saturno odium, tristitiam, inuidiam, auaritiam.

29 ¶ Ex quibus artem Physiognomię physicam adaptans *Petr. Ciruelo Dorocensis Theologus, & omnigena eruditione clarus, lib. 3. Astrologia iudiciar. c.* 10. scriptum reliquit. Caput magnum (si nõ ex superfluitate materiæ) bonitatẽ phantasiæ, aliorumq; interiorum sensuum fortitudinem ostendit, & hominem prudentem, ac sapientem, propter sufficientem magnitudinem cellularum cerebri; contra tamen paruum caput denotat hominem leuem, fatuum, imprudentem, ac de talibus dicit Aristoteles, quod ipsi parũ dormiunt, somnus enim breuis inquietum, ac mobilem animum ostendit. † Ca- 30
pilli grossi, & colore obscuri magnã virtutem cerebri, & fortitudinem phantasiæ, complexionemq; melancholicam, ex cõmixtione Saturni, & Mercurij demonstrant: si tamẽ sunt grossi, & clari maxime rubei, colligantiam Martis, & Mercurij habent, ideo robur animi bellicosi, & iracundi ex complexione cholerica significant: si vero tenues, & nigri, atq; plani, phlegmaticam complexionem ex constellatione Veneris, & Lunæ ostendunt; si ergo fuerint crispi, siccam cõplexionem, & choleram, temperatam habent ex Mercurio à Ioue fortunato. † Fa- 31
cies hominis oblonga ingeniũ subtile, cum astutia tamen, & dolo, atq; inuerecundiã significat, quia sæpius procedit ex constellatione Capricorni, in quo duo infortunia exaltantur: nonnunquam vero procedit ex Virgine, & tunc indiscretionẽ ostendit, & animi vacuitatem. Facies tamen rotunda hebetudinem, & sim-

& simplicitatem habet maxime ex Tauro, vel Cancro procedens: si tamen ex Ariete, aut ex Libra, malitiam rusticitate admixtam: mediocris vero faciei prolongatio, & pulchritudo bonitatem animi ostendit, cum ingenio, & liberalitate.
32 † Nam radicalis figura faciei formatur à signo Oriente natiuitatis, sed variatur ex formis signi, in quo est Luna, quod idem fuit oriens conceptionis, & signi domini totius figuræ; præter signa pulchritudinis, & deformitatis, & cutis totius color, quæ solum variantur ex Planetis, qui sunt in oriente per præsentiam, vel aspectum; habita ratione parentum, quia causa particularis in pluribus magis assimilat sibi effectum, quam vniuersalis, vt docet *Aristot. lib. 1. Politicor.*
33 † Supercilia si grossa fuerint, & iuncta, ac in nasum descendẽtia, Saturninum hominẽ, ac melancholicum, tristem, imaginatiuum portendunt; si autẽ quamuis nigra, & iuncta subtiliora fuerint, Veneris, aut Lunæ phlegmaticam complexionem indicant: si vero rubra, q̃ rarissime iuncta sunt, cholericam demonstrant naturam, subtilitatem ingenij, & iracundiam: si autem eadem subtilia, & rara articularis figuræ versus frontem fuerint eleuata, arrogantiam, superbiam cum mentis eleuatione.
34 † Oculorum magnitudo Venerea est maxime, cum nigredine: sed cum nimia claritate, & lata pupilla ad Iouem pertinet: oculi mediocres cum decenti colore à Luminariis fiunt; parui, & nigri Saturnini sunt: sed parui, & rubei, atq; ardẽtes ad Martem referũtur; oculi cõcaui, & profundi aliorũ maxime, vident, & bonitatem ingenij ad literas aptissimã cum rectitudine phantasiæ significant ex Mercurio: eminentes vero debiliter vidẽt, & animi simplicitatem ostendunt: Puncturæ quædam in oculis caliditatẽ, astutiam, & dolum habent, maxime si rubeæ fuerint, quia proueniunt ex Mercurio à Marte infortunato: oculi glauci, & quasi virides admodum, atque densi, fraudem, inuerecundiam, deceptionem significant, ex Mercurio infortunato. 35
† Nasus rectus, & longus bonum, & liberalem animum cum aliquali prudentia, & ingenio: si longus, & curuus sit, ingenium cum astutia: at contra nasus breuis, & simius, indiscretionẽ, & fallaciam ostendit: si autem duæ nares sint inæquales, quia Iouis naturæ, beneuolentię indicium. 36
† Labia spissa, & apertura oris magna, imprudentem, & ineptum hominẽ reddunt, nescienterq; loquentẽ: sed cõtraria subtilitas labiorũ, ingeniosum: qa signũ est Mercurij in natiuitate: itẽ magna oris apertura, gulã & voracitatẽ denotat, & ècontra oris paruus hiatus modestiã & sobrietatem facit. 37
† Vox grauis, & sonora, vir prudens, ingeniosus ex ea ostenditur: acuta, exilisq; puerilem, ac effœminatum animum indicat: obscura, & rauca, choleram, aut melancho-

lancholiam: rigida, & grossa, iracũdiam, & crudelitatem, & modestiã.
38 † Barba densa, & copiosa in loco debito sita (nisi eius color extraneus) bonam complexionem ex natura Iouis, aut Veneris declarat: eius vero raritas, & rara situatio, signũ est complexionis siccæ, ac naturæ Saturninæ, vel Mercurii infortunati: Rufa barba Martis naturam cholericam satis demonstrat.
39 † Manus lõga, & bene proportionata, quæ suo corpore correspondeat, bonitatem ingenii ostendit: si longa extra debitam proportionem animum liberalem, & audacem denotat: si nimis breuis, miserum, astutum, pusillanimem: si subtilis, & gracilis, loquacem, & voracem: bene articulata, fortitudinem.
40 † Digiti subtiles, & male ad inuicem cohærentes adeo, quod aer trãspareat notabiliter inter eos, significat subtilitatem ingenii, & curiositatem, cum loquacitate: sed contra digiti crassi, & nimiũ adhærentes inter quos aer vix trãspareat, hebetem animum, simul & auarum, cum inuidentia ostendit. Digiti autem extensi, & recti, bonã complexionem denotant, & subtilitatem ingenii: curui tamen, versus palmam, auarum; & cautum hominem faciunt: reflexi autem ad dorsum manus, simplicitatem animi, & paruum ingeniũ portendunt.
41 † Pedes vltra proportionem membrorum, magni corporis fortitudinem ostendunt, sed simplicitatem animi, & naturalem seruitutem: contra pedes parui, & subtiles, ingeniosum, & viuacem animum significant, cũ debilitate viriũ corporis, ideo sunt à natura Domini, vt tradit *Aristot. lib. de Repub.*
42 † Vngues plani, magni, & speculares, atq; subrubentes, subtilesq;, optimam complexionem, ingenium bonum, & liberalem animum demonstrant, nam referuntur ad equos, & dicuntur *vngues equini*, solidi tamen, & curui, quamuis sint speculares, nec multum rubei, melãcholicam complexionem temperatam, & ingenium docile significant, nam referuntur ad mulos, ideo dicuntur *Vngues mulares.* Parui nec tersi, miseriã animi ostẽdunt, & maxime, si eius color terreus sit propter malam complexionem, nam referuntur ad asinos, ideo dicuntur *vngues asinini*, vnde pallidi vngues, & nigri, vel asperi malitiam non modicam complexionis habent.
43 † Qui manibus, aut pedib. continue collidendo ludit, & sonat, ac terit, inquietus est animi, instar eius, qui mobiles habet oculos: similiter monoculus, mancus, claudus, gibbosus, & lumine læsus à natura, suam secũ ferunt malitiam, ideo cauendum est ab omni homine à natura signato, nam vt ait Martial. lib. 12. epigr. 54.

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læsus,
Rem magnam præstas, Zoile, si bonus es.

44 ¶ Vnde merito in iure nostro qñ plures de crimine sunt suspecti primum

mũ quæstioni subiici debet ille, qui facie deformior est; quoniam censetur animo quoq; prauior, vt docet *Bald. in l. 2. nu. 5. C. quorum appellat. non recipiant. & in l. non ignorat nu. 12. C. qui accusare non poss. Hipol. Marsil. in l. 1. n. 4. D. de quæstionib. Carer. in pract. tract. 12. tit. de inditiis. num. 29. late Menoch. de præsumpt. lib. 1. q. 89. ex nu. 130.*

45 † Vt sic merito dæmoni tribuatur, quia pessimo, non quod deformitatem prę se ferat, quia spiritus est, sed quia à Deo deuiauit, quare appellatus est Sathanas, quod Hebræis diuertere significat, vt tradit *Oleaster. ad Genes. 26.* Et ita deformis, iuxta illud Psal. 53. *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus.* † Nam

46 pulchritudo bonæ mentis imago est, & figura probitatis, vt docet *D. Ambros. lib. 2. de virginib.* ex quo Deo tribuitur, quia bono, vt optime notat *D. Ioan. Bapt. Villalp. genitricis meæ frater* (cuius eximia corporis pulchritudo eius animi sanctitatis prębet specimen) *tom. 2. p. 1. ad Ezechiel. cap. 27. & in Apparat. lib. 3. de Vrbe, ac*

47 *templ. cap. 4.* † Vt sic merito apud Æthiopes, & Indos in mandandis imperiis, pulchritudinis maxime haberi rationem commemorat *Arist. de Repub. lib. 4. & 7.* nam solo naturæ instinctu apes formosiores eligunt in imperium, *Seneca lib. 1. de Clement. c. 9. Plinius lib. 11. cap. 16. cum aliis per Tiraq. de primog. cap. 3. Cauall. in Pract.*

48 *q. 248.* † Quia ex pulchritudine corporis animi excellentia dignoscitur, vt ex multis docet *Iacob. Menoch. de arbitr. cas. 226. num. 5. Tiraq. in ll. connubial. l. 2. n. 36. nam vt ait Ouid. lib. 6. Fastor.*

Par animo quoq; forma suo respondet in illa,
Et genus, & facies, ingeniumque simul.

¶ Vnde in pulchritudine sponsi 49
virtus eius, ac potentia denotatur Psalm. 44. *specie tua, & pulchritudine tua intende, prospere, procede, & regna,* &c. † Nam pulchrũ à pollendo di- 50
citur, quod optimum, maximumq; in suo genere, quia in suauitate oculis ostẽsa animum ita sibi deuincit, vt non minus separari queat, quam si à fortissimo milite detineretur, vt optime notat conciuis, & pceptor meus *P. Mart. de Roa lib. 3. singular. c. 3. & 4.* † Vt sic merito Hercules pul- 51
cher dictus sit, quasi fortis, cũ nihil minus Herculẽ deceat, q̃ pulchritudo; & Achilles pulcher, pro forte: & ẽ contra *Plauto in Pyrgo* de muliere agens, *quid nam fortis?* idest, *pulchra?* † qa pulchritudo, & fortitudo 52
ad se inuicem ponuntur, D. Isai. c. 3. *Pulcherrimi viri gladio cadent, & fortes tui in prælio.* Vbi posterior pars priorem interpretatur; Ezech. c. 32. *quo pulchrior es descende?* Hispani, *por quãto os teneys por meior, mas fuerte, y poderoso.* † Vnde in gemino partu ad suc- 53
cessionẽ Regni, vel maioratus, qñ non cõstat quis prior natus sit, pulchrior præfertur *Alciat. de præsumpt. c. 39. n. 4. Menoch. de arbitr. cas. 363. n. 7.* † Quia, vt potentior videtur prior 54
matris vincula perrumpere, vt contigit

tigit in Iacob, & Esau, vt hic, qui fortior erat prior exiret Genes. cap. 25. *qui primus egressus est, rufus erat, & totus*
55 *in morem pellis hirsutus.* † Nam ea de causa quando vir, & fœmina nascãtur, prior præsumitur editus vir, quia fortior, vt tenet *Gl. in l. idem erit. D. de statu homin. l. si fuerit. §. fi. D. de re-*
56 *bus dub.* † Est enim pulchritudo à natura data, in signũ bonitatis, & decoris, ac fortitudinis, vt sic merito de suo AEnea Vergil. lib. 6. cecinerit.

Ipse ante alios pulcherrimus omnes
Infert se socium Æneas, atq; agmina iungit.

CAP X.

De diuinatione chiromãtica.

SVMMARIVM.

Chiromantia absolute damnata, n.1.
Chiromantiæ quædam licita, n.2.
Chiromantia diuiditur in physicam, & astrologicam, n.3.
Chiromantia astrologica damnata, n.4.
Chiromantiæ damnatæ elementa, qui docuerint, n.5.
Petrus Ciruelo de chiromantia explicatus, n.6.
Chiromantia astrologica sustinetur, dum causa physica petitur, n.7.
Chiromantia astrologica quare prohibita, n.8.
Chiromantia quæ causam naturalem nõ habet superstitiosa, n.9.
Authoris institutum in chiromantia tractatione, n.10.
Lineæ manus de quibus iudicium, quinq; sunt, n.11.
Linea vitæ, seu cordis genitalis, & naturalis, quæ sint, nu.12.
Linea hepatis, & capitis, quæ dicantur, n. 13.
Iudicium de his manus lineis inferendum, n.14.
Linea cordis bene profunda, & non intermissa, & bene colorata, quid significet, n.15.
Linea cordis angusta, continue, & bene colorata, quæ importet, n.16.
Linearum omnium generale iudicium, n. 17.
Linea genitalis quibus prædita, vt virtutem ad generationem indicet, n.18.
Linea naturalis, quæ habere debeat, vt bonum ingenium ostendat, ac liberalem, n.19.
Linea hepatis quibus qualitatibus prædita, vt virtutem stomachi, audatiam, & lætitiam ostendat, n.20.
Lineæ hepatis alia iudicia, n.21.
Lineæ hepatis, quæ malam complexionem indicent, n 22.
Linea capitis quibus præfinita qualitatibus, vt bonitatem complexionis significet, n.23.
Trianguli in medio palmæ siti qualitates, n.24.
Angulus primus prope montem Indicis, si acutus ingenium ostendit, n.25.
Anguli primi obtusio malæ complexionis signum, n.26.
Anguli secundi qualitates, n. 27. & 28.
Anguli tertii quædam specialia, n.29.
Chiromantiæ de futuris iudicia temeraria, & prohibita, n.30.

1 CHiromãtia † licet absolute dãnetur ab *Eymerico in director. Inquisit. p. 2. q. 43.* dum ait, *qui ex manus d. lineamentis diuinant, & iudicant de effectibus naturalibus, & conditionibus hominis, superstitiosi sunt*, quem sequitur *Franciscus Pegna in Scholiis comm.*
2 67. † Distinguendum est tamen; nã & Petrus Ciruelo (quem citant, & alii docti viri) quædam chiromantiæ naturalia præscribit, quæ licita afferit idem *Petr. Ciruelo lib. 3. astrolo-*
3 *gia iud. ca.* 10. † Nam physiognomiæ pars est, ideo diuiditur in physicam, & astrologicam; quarum prima per lineas, & partes manus ipsam corporis temperiem considerat, & ex ea probabiliter indagat animæ passiones, ideo eam licitam, & laudabilem docuerunt *Arist. li. 1. hist. animal. c. 5. & 30. & in Problem. 34. sect. 10. Conrad. VVipina lib. de sign. cap.* 10.
4 11. & 12. † Altera vero, quæ dicitur Astrologica, palmam manus in certos colliculos, areolas, & lineas diuidit: areolis Planetas singulos, lineis astra quædam præficit: contendens astra, & Planetas ipsis areolis correspondere, quæ ideo falsa, stolida, vana, scandalosa, damnata, & proscripta sunt, vt tradunt *Ioan. Salisberiens. lib. 2. Polycrat. cap. 27. & Wipina vbi sup. d. cap. 12.* † Cuius quidem 5
artis elementa docuerunt *Bapt. Cocles* (qui plures chiromantiæ libros edidit) *Ioan. de Indagine, Ioan. Thaisnerus, Mich. Sauonarola, Petr. de Arca, Marull. Saya, Andr. Triscasius, Mich. Scotus, & alii ab Ecclesia proscripti, atq; damnati.* † Quorum errore etiam non fuit 6
immunis *Petr. Ciruelo d. cap.* 10. dum palmam manus in septem montes diuidit, quemlibet suo Planetæ correspondentem, nisi illa velis distinctionis causa inducta, quia aliud de tanto viro non est credendum. † Nã 7
licet physiognomia astrologica sustineatur; causa petitur tamẽ à physico temperamento tum ex syderũ potestate, qua talibus signis præditis, talibus correspondeant naturis, eo, quod sub tali Planeta, vel signo nascẽtes ex eius melãcholica, phlegmatica, sanguinea, cholerica, aut alia natura talibus in corporis mẽbris proportionem sortiatur, quæ sunt qualitati illi physicę aptissimę. † Quod secus est in chiromantia Astrologica, quia in ea nulla est causa naturalis, nec physica, quæ ex cœli influentia possit comparari; quidquid eam defendere conetur *Ant. Viderius lib. 7. variar. lect. cap. 9.* † Nã 8
9
vel ad primam illam physicam est referendus, vel ad sanos ducendus tutela propinquos, quia omnis chiromantia, quæ causam naturalem non habet, superstitiosa semper fuit iudicata, vt probat *Mart. del Rio lib. 4.*

Magicar.

Magicar.c.3.q.4.l.2.tit.23.p.7. Ciruelo de superstit.p.2.c.4. Simanca de cathol. instit.tit.21.n.18. Alcozer.in summ.cap. 14.fol.46. Ludou.Lopez.p.1. instruct.ca. 41. Thom.Sanchez in summ.tom.1.l.2. cap.38.n.47.

10 ¶ Et quia huius chiromantiæ partẽ pleriq; cum alia confundunt, ita vt dum res se obtulit discerni nequeat, quia omnes fere, qui de hac arte egerunt ab Ecclesia proscripti sunt, & detestati, vt in hoc cœnoso vado preciosa à vilibus separentur, vt in physiognomia fecimus huius tantum artis, quæ permissa sunt referam, vt cætera tãquam illicita ab-
11 horreas, & quærere desinas. † Lineæ manus principaliores (de quibus iudicium fit) quinq; sunt, nam de aliis minus principalibus, quę in manu inueniuntur, quia accidentales sunt, ad hoc iudicium non sunt in consideratione, quia per accidẽs veniunt, & mutantur, atq; variantur propter iuuentutem, senectam, maciem, pinguedinem, vel propter diuersa opera, & exercitia, quæ manibus suis homines exercent, ideo de his non agimus, quia vt ait Arist. *de his, quæ fiunt per accidens nulla est scientia.*

12 ¶ Et vt ad rem veniamus prima linea est, quæ montem pollicis circundat incipiens, quasi à monte indicis, & tendens versus iuncturam manus cum brachio, quæ à chiromanticis *linea vitæ* dicitur, & à medicis *linea cordis*. Secunda vero linea pollicis, seu pinguedinis manus, & auricularis digiti loca diuidens, à mõte auricularis digiti, versus mõtem indicis procedit, quæ *linea mensalis* dicitur communiter, seu *genitalis*. Tertia à principio primæ descendens per mediam palmam, vsq; ad pollicem manus peruenit, quæ cõmuniter *media naturalis*, siue *cerebri* dicitur. † Quarta linea ab hac tertia 13
ad primam pollicis, & cum vtraque earum angulos faciens locum medio palmæ quædam triangulo inclusum reliquit, quæ *linea tabularis* communiter dicitur, quam medici *lineam hepatis*, vel *stomachi*, appellant. Quinta linea vix in omni manu clara videtur, quæ descendit à monte indicis vsq; ad mensalem, & sæpius eidem copulatur, & dicitur *linea capitis*.

¶ In iudicandis autem his lineis 14
attendẽda est earum quælibet substantia, color, & continuatio, vna cum dispositione membri sibi adiecti, nam linea bene, & clare descripta, viuacem colorem habens, non intermissa, nec grossa, idest, puncturis infecta, significat bonam cõplexionem, & virtutem sui membri, vt tradunt *Aristot. & Wipina vbi sup.*
†Vnde si linea cordis reperiatur sa- 15
tis longa, bene profunda, & non intermissa ab aliis lineis accidentalib. & bene colorata, est signum sanitatis in corde, & magnæ virtutis eius, & multitudinis spirituum, & boni sanguinis, &c. & similiter significat audaciã, liberale ingenium ad om-
ne opus. †Si fuerit angusta, nihilo- 16

minus continue, & bene colorata, subtile ingenium, & bonum consilium ostendit: si tamen lata, & pallida, & bene cõtinua significat detrimentum virtutis in corde, & malã complexionem. Si grossa, & profunda, & colore tincta, rude ingenium demonstrat, si fuerit minus rubea, iracundum facit hominem: si liuida melancholicum.
17 † Et eadẽ ratio est habenda in omnibus aliis lineis principalibus respectu suorũ membrorum, quia bene formatæ, continuę, & coloratæ, bonam significant virtutem membri, cui adducuntur, sed contrario modo dispositę debilitatem, aut malitiam complexionis ostendunt, vt docet *Petr. Ciruelo vbi supra d. cap.* 10.

18 ¶ Secunda linea, quæ dicitur genitalis, si fuerit longa, lata, profunda, & continua, ostendit sanitatem, & sufficientẽ virtutem in membro illo: si autem contrarias dispositiones habuerit, debilitatem, impotẽtiam, ac vitium ostendit.
19 † Tertia linea easdem similes habens proprietates, signũ est bonæ complexionis cerebri, & virtutis eius, ac perinde boni ingenii, prudentis, ac liberalis animi: nã si esset adeo breuis, quod non exiret concauum manus, debilitatem cerebri, defectum rationis, inuidentiam, auaritiam, & miserum
20 ingenium ostendit. † Linea autem quarta, quæ est Basis trianguli, quãdo est satis longa, & decenter lata, continua, munda, & bene colorata, significat bonitatẽ virtutis stomachi, & hepatis; insuper audaciam, lętitiam, &c. † Si autem fuerit discon- 21
tinua, aut pallida, aut male colorata, est signum ægritudinis prędicti mẽbri, & debilis virtutis: si vero breuis, & male apparẽs est signũ phlegmaticæ complexionis. † Si fuerint in 22
ea puncturæ paruę duritiam vẽtris, & costarũ dolorem ostendit; si fuerit minus rubea, maxime versus lineam cordis dolorem capitis procedentẽ ex vitio stomachi, vel hepatis ostentat: si autem dicta rubedo huius lineę sit in alio angulo eius cũ tertia linea signum est fœtidi oris, pectoris & passionis ethicæ, maxime si manus hominis sit calida, sicca, & macilenta. † Quando autem 23
hæc linea fuerit intercisa multipliciter ab aliis paruis lineis indicium est malę complexionis, debilis digestionis, & infirmitatis phlegmaticę prouenien s ex inordinatione caloris naturalis.

¶ Trianguli autem in medio palmæ descripti regula est naturalis, 24
quod quanto maior fuerit, tanto meliorem animi qualitatem: & quãto minor, tanto miseriorem animũ hominis ostendit, vt tradit idem *Ciruelus. d. ca.* 10. † Angulorum vero e- 25
iusdem trianguli supremus, prope montẽ indicis apparens, si fuerit acutus, ingenii subtilitatẽ, bonã cordis, & cerebri virtutem, ac perinde laudabilẽ hominis conditionem, & virtuosam vitã demonstrat. † Si fue- 26
rit obtusus, vel imperfectus, adeo ꝙ lineę ad angulũ non cõcurrant, malam

lam complexionem, & indebitam animi inclinationẽ facit; si esset minus declinans ad cõcauum manus, existens fere inter indicem, & medium digitos, miserum, & auarum
27 hominem significat. † Angulus secundus eiusdem trianguli, ex concurrentia linearum cordis, & hepatis causatus, & ad restrictam tendẽs, si fuerit rectus, aut bene formatus, & boni coloris, signum est sanitatis cordis, boni sanguinis, spirituum, & virtutis fontis, omnisq; bonæ incli-
28 nationis naturalis. † Si fuerit valde acutus, animi angustiam, & miseriam facit; si obtusus, hebetudinem ingenii, & rusticitatem, ac pigritiã: si autem ex illa parte lineæ ad angulum non concurrant, inditium est instabilitatis, ac vanitatis animi.
29 † Angulus tertius in medio palmæ existens, quasi easdem habet differentias, easdemq; significationes cũ præcedente: hoc addito, quod si nõ fuerit perfectus angulus, nec lineæ in eo bene concurrant, naturalem infirmitatem stomachi, & hepatis ostendit.
30 ¶ Quibus veræ, & catholicę chiromantiæ canones absoluuntur, nã alia, quæ de vitæ successibus, tam anteactis, quam futuris conscribũtur, dignitatibus, fortunis, liberis, euentibus, casibus, periculis, &c. vt omnino stolida, falsa, vana, scandalosa, futilia, superstitiosa, diuinatoria, ac pacti suspecta improbarunt, non solum Theologi, sed Iurisperiti, & medici *D. Tho. 2. 2. q. 96. Nauarr. in Manual. ca. 11. n. 31. Did. Perez. in l. 6. tit. 19. lib. 8. Ordinam. Fran. Valles de sacra philosoph. cap. 32. Mart. del Rio lib. 4. Magic. cap. 3. q. 5.* † Quæ hodie solent 31
profiteri vxores ex illa colluuie pditorum hominum, quos Itali *Cingaros*, Latini *Ægyptiacos*, nos *Gitanos* appellamus, in quos multa collegit *Cresp. lib. de odio Sathan. discur. 12.*
† Qui cum sint à Turcis in Christianam religionẽ exploratores ad Hispaniam missi, fingunt se ex iniunctã sibi pœnitẽtia (rapinis, & impositionib. viuendo) per orbem peregrinari, vt tradit idẽ *Cresp. d. discur. 12 Műster. li. 3. Cosmograph. Phil. Camerarius horar. succisiuar. c. 17 Petr. Gregor. lib. 34 syntagm. cap. 16. n. fin.* † Nec 33
iuuantur ex illo Exod. cap. 13. *Et erit quasi signum in manu tua*, quia non de chiromantia, sed de festiuitate Azymorum agit, cuius obseruatio, vt Hebræis memorabilis fuisset in signum libertatis ab Ægypto sacer historicus dixit futuram, *quasi signũ in manu*, sumpta ab eis metaphora, qui vt aliquid recordentur solent digito annulari filum alligari, vel annulum indere. † Nec minus eis 34
suffragatur illud Iob. ca. 7. *qui in manu hominis signat, vt norint omnes opera sua*, qui loquitur de potẽtia diuina, quæ his inferioribus prædicatur: manus enim pro potẽtia est, & magnitudine, *Exod. c. 14.* vel de libero arbitrio, q in hominis manu, hoc est, in potestate positum est, Sapiẽt. cap. 36. *in manibus abscondit lucem*, & ita illud intelligunt *Franc. Suarez. lib. 2.*

lib. 2. de relig. cap. 10. ad fin. Raph. de la Torre tom. 2. de vitiis opp. relig. q. 95. art. 7. disp. 3.

CAP. XI.

De Magia diuinatrice absoluta quæ ad Oraculum spectat.

SVMMARIVM.

Diuinatio regulariter in malam partem sumitur, nu. 1.

Diuinatio diuiditur in Oraculũ, & Maganiam, n. 2.

Oraculum diuinam prophetiam conatur imitari, n. 3.

Ex antris dæmon responsa dare consueuit, n. 4.

Pœna Clemensi Hispania ob diuinationẽ inpretio habita, n. 5.

Ex statuis dæmon, quo nam pacto loquatur, n. 6.

Vox idolorum, & statuarum, qua nam sit, n. 7.

Diabolus quare vtatur voce stridula, subsibilante, & confusa, n. 8.

Diabolus quare vocẽ veram emittere nequit, n. 9.

Vox naturalis vnde petitur, n. 9.

Oracula Iouis Dodonæi, Apolonis, Hammonis, & aliorum, n. 10.

Caluaria, seu capita mortuorum Gentilium, in quibus dæmones locuti, nu. 11.

Caput æreum Alberti Magni, qua arte loquutum, n. 12.

Caput Traiani Imp. D. Gregorio loquutum, n. 13.

Ex hominibus loquitur dæmon dupliciter, n. 14.

Diabolus in hominum corporibus dilabitur, vt responsum daret, n. 15.

Energumeni vnde dicantur, n. 16.

Ventriloquos dictos, quod eis ex imo ventre vox prodeat, n. 17.

Pythones quare dicantur à dæmone possessi, n. 18.

Diuinorum causa adscribenda est dæmoni, n. 19.

Diabolus tam in possessis, quam obsessis linguam mouet, n. 20.

Diuini ignari sunt de his, quæ proferunt, n. 21.

Diuini dicuntur quasi Deo seu potius dæmone pleni, n. 22.

Enthusiasmus, quis sit, n. 23.

Vates vnde dicti, n. 24.

Orpheus, Thyresias, Sosipatra, & alii diuini, n. 25.

Pythia Delphis, & fœminæ Dodones, nu. 26.

Nicostrata, & Cassandra pythonissæ, nu. 27.

Montani veteres, Colophonii, Triphonii, Soractini, & Paredri, nu. 28.

Oracula Messalianorum, & Iuliani Apostatæ sectatorum, n. 29.

Anabaptistarum oracula, & Magdalenæ de la Crux, n. 30.

Indorum diuinationes, nu. 31.

Sibyllarum prophetiæ, n. 32.

Sibyllæ licet Gentiles donum tamen prophetiæ potuerunt obtinere, n. 33.

Sibyllarum oracula non nisi ex Deo probantur, n. 34.

Arreptitii, quo pacto dignoscantur, num. 35.

Dia-

Diuinatio absolute in malã partem sumitur, Numer. cap.5. 1
Non est augurium in Iacob, nec diuinatio in Israel. Ecclesiast. cap. 24. *diuinatio erroris, & auguria mẽdacia.* † Diuiditur in *Oraculum*, & *Manganiam*, 2
quam *furorem*, & *artem*, appellat D. *August. in cap. igitur. h. 26. qu. 3.* † Oraculum enim ad id respexit, quo 2
diabolus veram prophetiam conatus est imitari dando petentibus responsa, vel ex antris, vel ex statuis, vel ex hominibus. † Ex antris, multa extant literarum monumenta, 3
experientia comprobata eorum, qui non solum respõsa perceperũt, verum ipsi furore correpti aliis responsa darent, vt de illa, quæ Boetiæ fuit tradit ex *Pausania Leonicus in dialogo Trophon.* de antro Delphico, & aliis *Cicer. lib. 1. diuin.* † Præter illud, quod de antro Hispaniæ dicto 4
Pana Clemesi, vulgus iocatur, in eo dæmones responsa dare consueuisse; nam illud fuit olim S. Cibriani Ecclesiæ subterraneum in Salmanticensi vrbe, in quo *Clemens Potosi*, eius sacrista, postquam Magicæ artis professores ab Hispania expellerentur,

rentur,

rentur, quod illic secreto doceret locum fabulæ dedit, *vt accepi à præceptore meo Gabriele Henriquez primario iuris ciuilis Salmanticens. Doctore, & nunc Regio Consiliario.*

5 ¶ Ex statuis similiter loquitur Dæmon non proprie, nec naturaliter, sed vt in antris solet voce ementita, quia vt ait Regius Vates Psalm. 134. *Simulachra Gentium os habent, & non loquuntur, neq; est spiritus in ore ipsorum.*
6 † Quare producit sonum in aere humanæ vocis similem ad eũ ferme modum quo quis tibia, vel fistula, aliove instrumẽto sonũ vocis humanę exprimit, vel cauę valles exceptam, ac repercussam vocẽ articularem reciprocant, vt docet
7 *Alph. Tostatus in Exod. c. 7. q. 15.* † Vnde fit, vt vtatur voce stridula, subsibilante, confusa, obscura, debili, pusilla, & quasi ex dolio, vel testa rimosa, vt ex sagarum confessionibus narrat *Nicol. Remig. lib. 2. Dæmonol. c.*
8 8. † Nam humanæ voces formantur ex pulmonis respiratione per retractationem aeris corporis viui, quo dæmon caret, quia creatura est spiritualis, vt probat *Nata li. 3. de Dec.* Et ita in statuis, per se voces formare nequit, vt docent *Inquisitores Germaniæ in Mall. p. 2. q. 1. c.*
9 *10.* † Ex quo genere fuerunt Oracula, & responsa Iouis Dodonæi, Apollinis, Hammonis, Delphici, Clarii, Delii, Sminthæi, & alia innumera, de quib. plura *Cæl. Calcagn. li. de Oracul. Iul. Syren. lib. 6. de Fato, Petr. Leloyher li.*
11 *4. Spectror.* † Necnon caluaria, seu capita mortuorum Gentilium, in quibus dęmones sæpius locuti sunt, vt de illa Polycriti apud *Plethon. lib. 1. Mirabil.* Gabini, apud *Plinium senior. lib. 7. c. 5.* † Item, & cranium Magia- 12
pud *Fran. Picum lib. 7. Prænot. c. 10.* & Alb. Magni caput aereum secundũ *D. Thom.* eius discipulum, *lib. 3. contra Gent. c. 104.* † Pręter illud caput Tra- 13
iani Imp. D. Gregorii orationibus ab inferis liberatum, quod de suo statu, vita, morib. viro Dei interrogãti respondit, vt narrant *Io. Diacon. in vita Greg. lib. 2. ca. 44. D. Tho. in Sent. 4.*

¶ Ex hominib. loquitur dæmon 14
dupliciter, nam vel sola vmbra, & fumosæ nigredinis hominem obumbrat, & obtegit, illi suggerens quid velit, vt contingit in Obsessis secundum *B. Ildegrad. lib. sua reuelat.*
† Vel eorum corporibus illabitur, 15
in quibus, vt olim in statuis idolorum inhabitat, & ita illum Dominus iubet exire, quia intus erat *D. Matth. cap. 5.* & hi dicuntur possessi, vt docet *Sprenger in Mall. p. 2. q. 1. cap.*
9. † Non in ipsa anima, sed applica- 16
tione tantum, & oppressione per energiã, vnde dicti *Energumeni.* Neq; in corpus, vt informet, vel partes eius integret, sed tantum, vt loco, vel instrumẽto organico vsurus, vt fuse explicat *Episcopus Abulens. in Exod. d. cap. 7. q. 16.* † Quibus quia ex imo 17
vẽtre vox prodire videtur, sacra pagina *ventriloquos* appellat *Acta Apost. ca. 16.* & Pythones *Deuter. cap. 18. Leuit. 20. D. Isai. cap. 8.* à pythone, quem

Apol-

Apollo iaculis confecit *cap. igitur. h.*
18 *26. q. 3.* † Siue à πυνθάνεσθαι, *panthanesthai*, quod à sciscitãdo dictum docet *Cœl. Rodigin. li. 8. antiq. lect. c. 10.* Vsurpantes nimirũ *Pythonem*, pro dæmone ex imo ventre, vel ex terræ profundo specu adueniente, & respondente D. Isai. cap. 29. *& erit quasi Pythonis de terra vox tua.* † Nam ta-
19 les effectus adscribẽdi sunt dæmoni adsistenti, vel obsistenti hominẽ, vt probãt *Bapt. Codronch. li. 2. de morb. benefic. c. 8. & Fernelius lib. de abditis rer.*
20 *caus. 1.* † Nam siue in ventre sit, siue extra corpus obumbret, eius linguam mouet, vt non quod velit homo, sed dæmon voluerit loquatur, quippe diuinam prophetiam imitari prætendit, in qua Deus verba in ore prophetę ponit, vel eius linguã, vt calamũ scribẽtis mouet, Psal. 44. *lingua mea calamus scribe velociter scri-*
21 *bentis.* † Hac tamẽ differentia, quod veri prophetæ ea, quæ à Spiritu sancto cognouerũt, maxima cum certitudine, & veritate proferant, *vt diximus cap. 1.* hi vero ita correpti omnino ignari, nec sentientes quidem mira proferũt, & linguas quas non nouerunt loquuntur, quia animam illustrare nequit, *D. Thom. 2. 2. q. 172. art. 5. D. Chrysost. & Theophilact.*
22 *in ep. 1. ad Corinth. 12.* † Ex quo nimirum dicuntur *Diuini*, quasi Deo, seu potius dæmone pleni, vt tradit *D. Isidor. lib. 8. Etymolog. ca. 9.* transumpti-
23 ue *in cap. igitur. h. 26. q. 3.* † Et eorum furor *Enthusiasmus* à voce Græca ἔνθεος *entheos*, numine afflatus, vel diuinus, vulgo *endiosado*, melius, *endemoniado*: vnde Ouid. lib. 3. art. poet.

Est Deus in nobis, sunt & commertia cœli,
Sedibus Æthereis spiritus ille venit.

¶ Vnde & *Vates*, à vi mentis dici 24
contendit *D. Isidor. lib. 7. Etymol. cap. fi.* quos falsos prophetas appellat *D. Matth. c. 7.* & *pseudoProphetas, cap. 24.* & malos prophetas *D. Paul. ad Tit. ca. 1.* † Tales fuerunt Orpheus, Thy- 25
ræsias, Sosipatra, Musæus, Atticus, & similes de quib. *Eunap. in vita AEdesii, Lactant. lib. 4. Instit. c. 25. Ruffin. li. 2. Ecclesiast. hist. cap. 4.* † Talis Pythia 26
Delphis, vt tradit *Cœl. Rodigin. lib. 13. antiq. lect. cap. 33.* tales fœminæ Dodonides, vt docet *Natal. Comes lib. 6. Mytholog. cap. 10.* & puella pythonissa, de qua *Acta Apostol. cap. 16.* † Talis 27
Nicostrata mater Euandri, quæ ex furore, vulgo dicebatur *Carmenta*, vt tradit *Plutarch. in Romul.* talis Cassandra filia Priami, vt narrat *Lycoph. in Cassand. Verg. AEneid. 2.*

Sola mihi tales casus Cassandra canebat.

¶ Tales Montani veteres, qui fal- 28
sas reuelationes simularunt, vt tradit *Euseb. li. 5. Ecclesiast. h. c. 15. 16. 17. & 18.* tales Colophonii, Trophonii, Soractini, & Paredri, de quibus *Pausan. in Arch.* † Talia fuere Oracu- 29
la, & prophetiæ, quibus illusi Messaliani gloriabantur apud *Theodoret. lib. 4. de hæretic. fab.* Talia similiter Iuliani Apostatæ, & sectatorum

Marci Magi, vt narrat *Irenæus lib. 1. c.*
30 8. *& cap. 9.* † Talis nostro sæculo A-
nabaptistarum, apud Campanos, &
Magdalenæ de la Cruz, apud no-
stros Bæticos Cordubæ, vt tradit
Ribadeneyr in vita B. Ignatii lib. 5. ca. 10.
31 † Tales diuinationes Indorum, qui
sumpto *Caboba* semine exterrentur,
& mox cessante furore vaticinan-
tur, de quibus *Petr. Chieza p. 2. histor.*
32 *Peruanæ cap.* 27. † In quorum classe
referre non dubito Sibyllam Man-
to, Daphnē filiam Tyresiæ, Xeno-
cleam, Melessam, & Lampusam, &
alias huiusmodi, quibus meminit
Strabo lib. 14. Geograph. Non tamen a-
lias, quæ specialiter Sibyllæ sunt ap-
33 pellatæ. † Nā licet Gentiles, donū
tamen prophetiæ obtinere potue-
runt, *vt diximus cap. 1. nu.* 40. ex quo
eorum scripta, vt diuina commen-
dat *Lactantius lib. 1. cap. 6. & lib. 4. cap.*
15. eamque Virginitatis meritis tri-
34 buit, *D. Hier. contra Iouin.* † Nam quæ
de Christo nasciturо, & redēptio-
nis mysteriis prædicarunt, non nisi
diuino lumine assequi potuerunt,
nam ea dæmoni omnino sunt inco-
gnita, vt illi, cui mysteria fidei, & fu-
tura contingentia sunt denegata, *D.
August. lib. de natur. dæmon. cap.* 5. 6.
& 7.

35 ¶ Arreptitii huiusmodi, tā Ob-
sessi, quam Possessi facile dignoscū-
tur, vel ex tumore corporis, oculo-
rum intuitu, faucis raucedine, ser-
mone peregrino, insolito furore, vt
docet *Bapt. Codronch. lib. 2. de morb. be-*
36 *nefic. cap.* 8. † Nā diabolus solet, quos
corripit, varie vexare, vt illis, qui se
terra elidebant, & spumantes volu-
tabantur, *D. Marc. & Luc. vterq; cap.* 9.
& qui montes habitabant, & lapi-
dibus se cōcidebant, *Marc. c.* 5. † Eos- 37
que varie terrere solet, quia se putat
sic Deum imitari, cuius præsentia,
Exod. cap 19. *Erat mons terribilis*, &
in aduentu eius Acta. cap. 2. *Et factus
est repente de cœlo sonus tanquam adue-
nientis spiritus vehementis.* † Ex quo tā- 38
q̄ Dei simia, diabolus, cum videat
Zachariæ diuina visione, linguæ v-
sum adēptū, *D. Luc. c.* 1. sic quos corri-
pit, linguę vsū adimit, *D. Luc. c.* 11. &
qa Apostoli variis linguis loquebā-
tur *Acta Apost. c.* 2. suos varia, & mira
facit loqui *Acta Apost. cap.* 17. *Luc. c.* 4.
† Nam in his diuinum spiritum co- 39
natur imitari, vel ex eo, quod ait
Polychron. in Ezech. cap. 3. *quemad-
modum diuini, & incantatores ad demē-
tiam vsq; procedunt dæmone illis stuporē
ingerentē, ita è contrario prophetiæ sensus
afficitur dum anima spiritus efficacia col-
lustratur.* † Quare sic affatos *Lympha-* 40
tos, quasi *Nymphatos*, Græci vocant,
νυμφολήπτας, *Numpholeptas.* Vt visa Ce-
rere *Ceriti*, viso quoq; Fauno in me-
ridie, *mente attoniti*, audito Pane ter-
riti, *panico pauore*, dicuntur vexari va-
rio metu. † Vt non male de Phœbi 41
Sacerdotissa, siue Sibylla Cumea sic
effatur Vergil. Æneid. lib. 6.

Ante fores subito, nō vult⁹, nō color vnus.
*Non compta mansere comæ, sed pectus
anhelum,*
*Et rabie fera corda tumēt, maior q; vi-
deri:*

Nec

Nec mortale sonans affata est numine
quando
Iam propiore Dei.
42 ¶ Vnde eos *Fanaticos* appellat *Vl-*
pian. I.C. in l.1. D. de Ædil. edicto, non à
fando tantum, vt voluit *Petr. Gregor.*
in Syntag. p.3. lib.34. cap.3. n.9. sed à fa-
nis dæmonum, quibus versabantur.
43 † Quod quia minus intellexit *Bar-*
nab. Brissonius lib.2. selectar. cap.3. Fana-
ticos Cybeles sacerdotes appellat,
cum de illis non esset dubitatio in
morbosos non fuisse referendos, vt
de his, de quibus apud I.C. quære-
batur, an huiusmodi furorē in ser-
uis deberet emptori renunciare, eo
quod non à rabie, sed à numine du-
ceretur, nam vtrumq; à phantasiæ
vitio prouenit, ideo adiungit Plaut.
in captiu.
Aristophones, quod rabidus, & fanati-
cus sit.
44 ¶ In quibus causam physicā red-
dendo pleriq; auxie laborant pecu-
liarem contendentes quandam lo-
ci illius è terra exhalationem esse,
quæ Fanaticos efficit, vt illi quos a-
tra bilis exagitat, *Leuin. Lemnius lib.2.*
de occultis natur. cap.2. Iul. Syren. lib 9.
45 *de Fato.* † Quorum errore delapsus
Laurent. Valla li.1. hist. in Hispania pu-
tat esse populos natura diuinos, qui
regem Ferdinandum plurimum in
expugnatione Granatensi adiuue-
runt, quos vocat *Adelitos, & Almoga-*
46 *nenos.* † In quo duplici errore dila-
bitur primo dū putat illos esse po-
pulos (quorum à nullo chirogra-
phico mentio fit) cum sint militiæ
officiales, licet eos corrupte appel-
let, nam exploratores dicuntur, *A-*
dalides. & qui pedestres milites du-
cunt *Almocadenes*, vt constat ex *l.1. &*
l.5. tit.22. p.2. † Secundo errat dum 47
hanc diuinandi artem, quasi natu-
ralem genti illi adscribit, cum nul-
lus natura nascatur diuinus, vt do-
cet *Cicer. lib.1. Diuinat.* † Nam licet 48
naturaliter ex humore melancholi-
co humores attenuentur, vt homo
valeat linguis loqui, quas nō nouit,
vt tradunt *Aristot. in probl. sect.30. &*
Auicēna li.3 fen.1. tract.4. ca.19. † Nō 49
sequitur ex eo posse diuinare, quia
ex phantasiæ vitio potest homo lin-
guam fingere, & ex forti imagina-
tione, quasi propriam loqui, vt *Ma-*
niaci, qui putant se mortuos, & ideo
nec volunt bibere, neq; edere, quos
à *Diis Manibus* dictos putat *Gilb. An-*
gl. lib.2 de Mania. † Et merito quidē, 50
quia Dii Gentium dæmonia sunt,
Psalm.95. Apostol. Corinth.1. cap.10. D.
August. lib.8. ciuit. Dei. cap.24. cap. qui
sine saluatore. h.26. q.2. † Ex quib. satis 51
apparet hos, neq; à natura, neq; ab
arte diuinos, seu mente attonitos
nisi à dæmone, vt visa vmbra Creu-
sæ Æneas apud Verg. Æneid.2.
Obstupui, steteruntq; comæ, & vox
faucibus hæsit.
Vt & viso Mercurio Æneid.4.
At vero Æneas aspectu obmutuit a-
mens.
¶ Sed adueniente Christo Do- 52
mino nostro, hæc omnia phanati-
corum responsa, & Oraculorum e-
mentita diuinitus siluerunt, vt tra-

dunt *D. Athanas. de humanit. verb. in princip. & Euseb. de praeparat. Euangel.* Nam à die natiuitatis suę omnia Oracula obmutuerunt *Plin. li. 30, cap. 1. Plutarch. li. de tacente pythia Cicer. lib. 2. Diuinat.*
53 † Ad quod ego praeter alios considero illud Sapient. cap. 18. *Cum medium silentium tenerent omnia.* Vt non solum dictum sit de medio noctis silentio, & pace vniuersali, qua omnia in silentio detinebantur, sed quod omnia Oracula silerent, etiam diuina, quia vt testatur Matth. cap. 11. *omnes prophetae, & lex vsque ad Ioannem.*
54 † Attamen diabolus, quae in illis prohibitus fuit exercere responsa, in his emittit (ex diuina Dei permissione) in suorum peccatorum poenam, vt viui etiam, daemonis furorem experiri incipiant, qui se ei ita dederunt, vt tanquā ex lapide empta mancipia mali domini cruciati, ex his ad aeterna tormenta perueniant.

55 ¶Et quia sunt de expressa dęmonis professione; sunt haereticis, sunt Apostatis, sunt idolatris, & paganis deteriores; quia daemonem ipsum colunt, adorant, sacrificant, fidelitatis, & obedientiae Homagium praestant, quorum ideo crimen directo opponitur fidei, ex adiuncto, & cōcomitantia, vt tradit *conciuis meus Cardinalis D. Franc. Toledo in sum. lib. 4. cap. 14.*
56 † Vnde licet sacramenta expresse nō renunciauerint, neq; cōculcauerint crucem, neq; alia fecerint, quae facere solent haeretici: eo ipso, quod daemoni foederati sunt, pro haereticis manifestis habentur, vt docet alter conciuis meus *Episcopus D. Iacob. Simanc. in prax. cap. 11.*
† Siue quaerant à daemone, quae naturae eius sunt consentanea, vt praesentia, & praeterita, siue quae naturae eius repugnāt, vt sunt futura cōtingentia, &c. vt docet *Paul. Grilland. de sort. q. 10 ex n. 2.* 57
† Nā eo ipso, quod fiunt ab illo, qui est de expressa daemonis professione, haeretica omnino, & haereticalia sunt, si non respectu operis, saltem respectu operantis, vt docet *idem Grilland. d. q. 10. nu. 4. Menoch. de arbitrar. li. 2. cas. 388. n. 4. Oldrald. cons. 210. Farinac. tom. 1. q. 20. nu. 81.* 58

APPENDIX.

Sibyllas † donum prophetiae obtinuisse diximus *num. 32.* quorum nomen Eolicum est à voce *Sios*, quae significat *Deus*: & voce *Byli*, quod importat *Consilium*: quare apud Gētiles diaboli prophetissae videntur dicendae; quia Dii Gentium daemonia sunt, *Psalm. 95. cum aliis super num. 51.* 1
† Quod licet de Manto Daphne, Cassandra, Xenoclea, Melissa, Lāpusa, & aliis huiusmodi Gentilium Sibyllis dici possit, quas congessit *Strabo lib. 14. Geograph.* vt quae tot Idolorum cultum, sacrificia, atq; hominum coedes suaserunt, vt videre est apud *Tit. Liuium totius antiquitatis Romanae armarium, Plinium, Sigonium, & Halicarnasseum.* 2
† De aliis tamen, quae specialiter Sibyllae nomine sunt 3

appel-

appellatę; aliter dicendum videtur, & maxime de Sibylla Erythrea, quę est quinta in ordine ex illis decem, quas enumerat *Marc. Varro, quem se-*
4 *cutus est Eusebius, & Lactantius.* † Vtpote, quæ tot de Christi aduentu, & redemptionis mysteriis carmine prædicauit, in quibus, quia nullus falsorum Deorum cultus, sed detestatio, atq; summa pietas continetur; inter illos, qui pertinet ad ciuitatem Dei, connumerare non dubitat, *D. August. lib.* 18. *ciuit. Dei cap.* 23.
5 † Cuius carmina maxima in veneratione habuerunt Gentiles, & custodibus constitutis, illa asseruabāt in Capitolio. *Valer. Max. li.* 1. *ca.* 1. adeo vt pro eis legēdis Vergilius Mecænatis familiaritate vteretur, ex eisq; multa in suo opere concinnauit, & maxime in Genethliaco carmine, quod Augusti filio adscripsit
6 *Eclog.* 4. † Non Pollioni, aut alterius filio, vt in vulgatis typis inscribitur, nam Vergilius maiestatis accusaretur, si viuente Augusto, alii quam eius filio sæculorum instaurationē profiteretur; nam licet Augustus ex Liuia masculam prolem nō suscepérit, conceptam tamen abortauit, vt narrat *Sueton. in eius vita.*
7 † Quod iusto Dei iudicio adscribēdum est, nam tanta erat Vergilii authoritas, & Sybillini carminis male intellecti maiestas, vt si puer natus esset pro Deo coleretur: cuius Oraculum non Erythreæ modo Sibyllę fuit, sed Erophilis, seu Cumeę, Vergil. d. eclog. 4.

Vltima Cumei venit iam carminis ætas.

¶ Neq; obstat Gentilem fuisse, vt 8
quæ ad Traiani Superbi tēpora vixit, cui libros suę prophetię vēdidit magno pretio, & commendatione, quapropter maxima cura in Capitolio asseruabantur, *Tit. Liuius lib.* 1. *decad.* 5. *Plin. lib.* 13. *cap.* 13. *Aul. Gell. lib.* 1. *cap.* 9. *Valer. lib.* 1. *ca.* 1. nam multa de Christi aduentu Gentilibus fuerunt reuelata, vt docet *D. Tho.* 2.2 *q.* 2. *art.*
7. † Quinimo secundum alios non 9
Gentilis modo, sed ex fidelibus fuit, quia dicunt fuisse ex nuribus Nōe, quæ ingressæ sunt in arcā, ad quod credendum plurimum ipsiusmet Sibyllæ carmen conducit dum de se fatetur.

O gaudia magna,
Quod sortita fui postquam discrimina mortis
Effugi, iactata meo cum coniuge multum.

¶ Ex quibus colligitur plurimū 10
vixisse, cum carmina sua Græce sint conscripta, quod fieri non potuit nisi post confusionem Linguæ ex turre Babelis, quam diluuium præcessit annos D.XXV. nā ante id tēpus vnum erat omnium labiū, idioma scil. Hebræum *Genes. c.* 11. † Neq; 11
dicendum est fuisse Hebraice scripta, & translata in Græcum, nam in alia lingua, quam in Græca adaptari non pōt valor literarum, quibus nomen Iesvs comparauit ex ratione Græcarū literarū ad significāda nomina per numeros. † Alia autem 12
ora-

oracula de Christi aduentu, & redemptionis mysteriis vulgata anceps sum; an post euentum fuerint conficta, an illa ex Prophetarum lectione didicissent, & non propria reuelatione; cum Gentiles multa ex prophetarum voluminibus in suos vsus commutarint, Machab. 1. cap. 3. *Expanderunt libros legis de quibus scrutabantur Gentes similitudinem simulachrorum suorum.*

CAP XII.

De Oraculis terra effossis.

SVMMARIVM.

Antiquitati maxima reuerentia, numer. 1.

Prophetia vbi est, affirmat veritatem Oraculi, n. 2.

Diabolus diuinitatis cupidus, persape ementitur Oracula, n. 3.

Oraculum sepulchri Anthenoris, n. 4.

Oraculum sepulchri Dedali, quod expoliauit Darius, n. 5.

Oraculum sepulchri Platonis, n. 6.

Oraculum antri Toletani ante Hispanicam cladem, n. 7.

Deus propter summam benignitatem suã reuelat plerasq; Regni mutationes, per causas naturales, n. 8.

Regni mutationes per Angelos bonos, quãdoq; reuelantur, n. 9.

Angeli tutelares Regnorum, & Principatuum, n. 10.

Sathanas plerisq; adest inter Angelos bonos, n. 11.

Diabolus ab Angelis bonis (Deo permittẽte) de futuris illuminatur, n. 12.

Diabolus ex prophetarum lectione multã futura cognoscit, n. 13.

Diabolus quandoq; vera dicit in suis Oraculis, n. 14.

Diabolus mysteria aliqua nostræ fidei, quare cognoscat, n. 15.

Diabolus veritatem prædicat, n. 16.

Oracula terra effossa in turre Turpiana, & in sacro Illipulitano monte impugnata, n. 17.

Pergamenum turris Turpianæ continet prophetiam S. Ioannis Euangelistæ ex Hebræo, & Græco translatam, numer. 18.

Pergameni huiusmodi idioma satis recens post Gotthorum, & Vandalorum oppreßiones, n. 19.

Romani, quo tempore Hispaniæ dominati sunt, & vnde dictum Romance, nu. 20.

Hebræi in septuaginta annis amiserunt linguam Hebræam, & didicerunt Syriacam, n. 21.

Hispaniæ, quo tempore idioma nostrum inductum, n. 22.

D. Cecilius, vt prophetia dono præditus sic & linguarum, n. 23.

Liber plumbeus, qui adhuc non legitur in aliud tempus reseruatus, n. 24.

Linguis nouis loqui signum prophetiæ, n. 25.

Lingua, futura loqui donum Spiritus sancti, n. 26.

Garanad, quid significet, n. 27.

Episcopum Granatensem, quare se appellat D. Cecilius, n. 28.

Libri plumbei effoßi in monte Illipulitano laudati,

laudati, n. 29.

Arabice quare scripti sint libri plumbei effossi in monte Sancto, n. 30.

1 SVnt † multa terra effossa variis characterib. insignita Oracula, q̄ multi credunt, nulla alia de causa, quam quia vetustate sunt corrosa. Quia maxima est antiquitatis reuerentia. *l. 2. § .quæsitum. C. de vetere iure enucl. cum aliis per Aymon Crauet. de an-*
2 *tiquit. temp. p. 1.* † Idq; maxime, si aliqua in eis de futuris contingentibus prophetia videtur reuelata. Nā cū id solius Dei sit, oracula pro certa, & indubitata veneramur, D. Isai. cap. 44. *Annunciate nobis, quæ ventura*
3 *sunt, & sciemus, quia Dii estis vos.* † Sed cū id diabolus emētire conetur, nō sunt omnia, quæ terra effossa sunt Oracula, omnino amplectenda, sed examinanda: quia diabolus persæpe diuinitatis cupidus illa emittit, siue quod sic putat Deum imitari, siue q vult in eorum interpretatione, aut expectatione, homines torquere: siue deludere, vt à cœlestibus curis ad inania, & futilia seducat, vt tra-
4 dit *D. Aug. in qq...* † Sic constat multa Oracula de futuris à diabolo cōficta, & sepulchris Gentiliū effossa, vt Paduæ in sepulchro Anthenoris, quod in monasterio S. Francisci repertum est tempore Alberti Scaligeri, ensi cernebatur inscriptū; q dum terræ dominarentur illi, quib. prima nominis litera fuisset A, magnam cladem passuri essent, quod experientia postea comprobauit in Athila Hūno, Aguilulpho Gottho, Acciolino tyranno, & Alberto Scaligero, vt narrat *Bern. Scardon. in hist.*
Patau. † In sepulchro Dædali, quod 5
expoliauit Darius, vitrea arca fuit, olei plena, qua corpus tegebatur, sed paulululum olei in arca defecerat. Erat in marmore inscriptum, *quisquis me videat, curet, quod defuit olei, adimplere, alias sciat se male habiturum*; quo viso Darius iubet arcam olei refici, sed eo magis dilabebatur, quo stupefactus, tristis sepulchrum clausit, & statim secuta est sui exercitus clades, & ipsius misera mors à proprio filio illata, vt narrat *Ælianus lib. 13. de*
varia histor. Herodot. li. 2. † Et in Thra- 6
cia in sepulchro antiquissimo (quod nonnulli volunt fuisse Platonis) lamina reperta est, quæ tempus, quo reperiretur indicauit, & hæc Græce in ea erāt scripta, quæ Latine sonāt, *Christus nasciturus est ex Virgine, & in eum credo: tempore Constantini, & Irenæ Principum, ò Sol, iterum me videbis*, vt meminit *Paulus Diacon. li. 23. Fulg. lib.*
1. c. 6. † Et (si historiæ Auentariq; fi- 7
des est, quam fuit interpretatus Michael de Luna) ante miserā Hispaniæ cladem, Toleti in antro reperta est tabula eius miserandæ stragis p̄nuntia, Nam id ex diligentia coniuratorum, socordia, & incuria cauēdi, ac pellendi hostē, à dæmone potuit cognosci, *vt dicemus infra hoc li. 1.*
c. fi. n. 22. † Deus n. ꝓpter suam beni- 8
gnitatē summā, reuelat plerūq; futuras regni mutationes, vel signis, vel prodigiis, vel aliis modis, pro-

 ut sa-

ut sapientiæ suę incomprehensibili visum fuerit, vt tradunt *Marta de iurisd. d. p. 1. ca. 6. n. 21. Maroto de iure quæ-*
9 *sito lib. 3. ca. 49. ex n. 37.* † Aliquando etiam per Angelos, non solum custodes, sed etiam tutelares, & defensores Principatuum, atque Regnorum, quorum præsidio pręddicta regna conseruantur, ac proteguntur; nam cuiq; genti proprium esse Angelum tutelarem, tradit *D. Clem. lib. 2. Recognit. Dionys. lib. de Ecclesiast. Hie-*
10 *rarch. cap. 9.* † Et probatur ex Daniele cap. 10. *Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti, & vno diebus,* & paulo post, *apparuit Princeps Græcorum veniens,* & cap. 12. *consurget Michael Princeps magnus, qui stat pro filiis*
11 *populi tui.* † Et cum negari non possit plerumque inter Angelos bonos adesse Sathanam, vel ex eo, quod legitur Iob cap. 1. *cum venissent filii Dei, vt aßisterent coram Domino, affuit inter*
12 *eos Sathanas.* † Similiter quādo Deus permittit ab Angelis bonis diabolos illuminari, de huiusmodi futuris certior redditur, vt docet *D. Aug. lib. de natura dæmon cap. 6. & in Genes.*
13 *ad liter. c. 17.* † Nec non ex prophetiis p diuinos prophetas euāgelizatis, quæ vt minus cognita pro sua venditat, aut ex rerum experientia, qua quotidie magis pronehitur, atque addiscit secundum *Glos. in cap. pudor, v. fallere 32. quæst. 2. Petr. Lom-*
14 *bard. in Sent. 2. dist. 7.* † Et ita apparet in suis Oraculis de futuris aliquoties vera dixisse. Nam si semper mētiretur, neutiquam tot homines secum in perditionem adduceret, neque eius responsa venerarentur, nā vt ait Cicero lib. 1. diuinat. *Si Oraculum Delphis aliqua vera non dixisset, neutiquam in tanto pretio foret.* † Et non 15
solum futura, sed mysteria nostrę fidei ex hac causa diabolus perpēdit, Quia sic constat in Christo Domino diuinitatem cognouisse, & suis manifestasse D. Marc. cap. 1. *Et erat in Synagoga eorum homo in spiritu immūdo, & exclamauit dicens. Quid nobis, & tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio, qui sis, sanctus Dei.* † Et Pythonissa 16
apud Macedones de Paulo, & Sila prædicauit, veram esse eorum doctrinam, vt testatur D. Lucas Act. Apost. cap. 16. *Hæc subsequuta Paulum, & nos clamauit, dicens: Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annuntiant vobis viā salutis.*

¶ In qua classe nonnulli referre 17
conātur prophetias, tam pergameni in Turpiana turre reperti, quam librorum plumbeorum in cauernis sacri Illipulitani montis effossorum, negantes eos ex D. Iacobo, aut Cecilio, vel Thesiphone, vel alio ex suis discipulis scriptos, necdū trāslatos, quia pergameni idioma recentius est eorum memoria; & librorum seriem Mahumetanam esse, impie conatur persuadere *Maroto de iure quæsito d. lib. 3. ca. 49.* † Quo- 18
rum neutrum, nec credent pueri, qui nondum ære lauantur. Nam in dicto pergameno contēta prophetia est S. Ioannis Euangelistæ, ex Græco, & Hebræo interpretata per S. Ceci-

S. Cecilium primum Episcopum Granatensem, & ipsius Chyrographo subscripta, in cuius fidem asseruationis, & comprobationis miraculum, & ipsius prophetiæ veritas, literarum, & pergameni vetustas liquido asseuerant, vt constat ex iudiciario processu, superiorum qualificatione, facto per illustrissimum D. Petrum de Castro virum religionis, sanctitatis, ac literarum omniũ gloria vnum nostro æuo clarissimũ, tunc Archiepiscopum Granatensem nunc Hispalensem bene meritum Præsulem, vna cum Episcopis Guadixense, & Galipolense, & Abbate de Alcala, ac aliis doctis, & peritissimis viris *coram Doctore Hieronymo de Montoya, & Licentiato Michaele de Muru Notariis anno Domini*
19 *M.DC.* † Nam licet nonnulli (& ii quidem ex doctis) prædicti pergameni idioma posterioribus sæculis, post Gotthorum, & Vandalorum oppressiones dicant confictum: veritas tamen arguit, illo sæculo viguisse, quo à Romanis subacti Latinã linguam exprimere conantes Hispani, hoc, illoue idiomate loquebantur ex Latino, & Hispano cõflato, vnde dictum *Romance.*
20 † Nam à tempore, quo primæ cohortes Romanæ in Hispaniam sunt ingressæ, vsq; ad Natiuitatem Domini nostri Iesu Christi, secundum aliquos trecentis, plus minusue annis, vel vt alii volunt ann. XXVI. tantum percurrerunt, vt ex Dione Cassio, Strabone, & aliis tradit eruditissimus amicus noster, *D. Bernard. Aldrete li. 1. del origen de la leng. Espann. ca. 2. & li. 2. de las antig. de Espann. c....* † Ex quo vs- 21
que ad aduentum D. Iacobi in Hispaniam quadraginta plus minusue anni sunt transacti. Quo tempore Hispani ex propria lingua, & Latina hanc inducere potuerunt, quemadmodum Hebræi in septuaginta annis, quo apud Babylonicos in captiuitate sunt commorati, Hebræam linguam amiserunt, & Babylonicã non assecuti, induxerunt sibi Chaldæam, siue Syriacam, vt affirmat *D. Hier. in prologo Galeato*, quo fit vt tẽpore Esdræ sub Zorobabele legem Domini (quæ Hebraice erat scripta) non intelligerent *Esdr. 2. cap.* 8. † Ita 22
Hispani Romanorum dominatione in aliis septuaginta annis ex propria, & Latina lingua hanc tertiam inducere potuerunt, quę postea variis vicissitudinib. iactata Gotthorum, Vandalorum, Arabũ, & aliorum idiomatibus, vel ad illam deflecti, vel in aliam inflecti facile potuerit, Sed quæ nam determinate fuerit, palã profiteor ignorare, quia illius temporis Hispani idiomatis nullum aliud fidelius testimonium, quam hoc pergamenum, habemus.
† Nisi velis D. Cecilium, vt prophe- 23
tiæ dono præditum, sic & linguarum, illoque spiritu, vidisse futuræ ciuitatis augmentum, & Ecclesiæ suæ dignitatem, cui se Episcopum dixit, hoc autem loquutum tempori accommodato sermone, quo prophetia esset reuelanda, il-

ludq; pro signo suæ veritatis dedisse iuxta illud Apostoli Corint. 1. ca.
24 14. *linguæ in signum sunt.* † Quemadmodum dici potest de prophetia libri plumbei, cuius idioma, & litera, hucusq; à nullo sũt cognita, nec cognoscentur vsq; ad destinatum tempus, vt affirmat alter liber plumbeus, qui vna cum eo repertus est in cauernis prædicti sacri Illipulitani montis, vt testatur eleganter assertus, *D. Bernard. Aldrete. d. li. 2. de las an-*
25 *tig. de Espan. cap.* 19. † Nam quemadmodum Apostoli ad Euangelii veritatem stabiliẽdam linguis loquebãtur nouis, sic D. Cecilius ad prophetiæ comprobationem, nouam linguam loquitur. Nam vt prophetia, sic gratia linguarum, donũ Spiritus sancti est, secundum Apostol. Corinth. 1. cap. 12. *alii genera linguarum*, &c. quæ minor est, quam prophetia d. Corint. 1. c. 14. *volo autem vos loqui linguis, magis autem prophetare, nã*
26 *maior est, qui prophetat*, &c. † Nam etsi Apostoli linguis loquebantur nouis, & illis, quæ suo tempore vigebant, non negatur ideo loqui posse illis, quæ postea futuræ essent, nam vt ait Apost. d. Corint. 1. c. 14. *qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo*, qui tam præterita, quam futura, præsentia habet, Apost. ad Rõ. ca. 14. *vocat ea, quæ non sunt, tanquam*
27 *ea, quæ sunt.* † Neq; obstat D. Cecilium frustra se appellare Episcopũ Granatensem, cum illo sæculo ciuitas Granata non fuisset, neque eius Episcopatus. Nam cum D. Iacobus vna cum suis discipulis in Hispaniam venisset, missus à Beatissima Deigenitrice Maria, ad sepeliendũ trans Bosphorum in Hispaniam prædictum librum, qui adhuc non legitur, in locum vbi mortuus resurgeret, & id fieret in hoc Illipulitano sacro monte, prope antrum, Arabice dictũ *Garanad*, (quod postea Illipula depopulata nouæ huic fundationi prope Daurum nomen dedit, vt tradit prædictus *D. Bernar.*
Alderete. d. li. 2. ca. 24. † Quod post- 28
ea D. Cecilius vna cum sociis, & discipulis, aliisq; fidelibus nouiter ad fidem Christi conuersis habitans, cum eis præficeretur, qui prædicto antro conuenerant, dicto *Garanad*) merito Garanatæ nomine visus est, cui se Episcopum dixit, vel quia Episcopus creatus fuit à D. Petro, quo tempore in Hispaniã mitteretur, vel quia Episcopi appellabantur, qui aliquo cætui Christianorum præerant presbyteri. Acta Apost. cap. 20. *Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.*

¶De libris autem plumbeis præ- 29
dictis, qui vna cum Sãctorum Martyrum reliquiis, in cauernis præfati montis Illipulitani effossi sunt, nihil habeo dicere, quod non sanctũ, pium, ac summa veneratione dignum non sit, Quippe materiæ, & literarum tot sæculis adseruata diuinitas, à recentioribus Arabibus confixa, deque tot nostræ fidei Oraculis, non nisi diuino numini potuerunt innotescere, *vt patet ex dicto*

iudi-

iudiciario processu, quem originalem de mandato prædicti Domini, Archiepiscopi
30 *vidi.* † Neq; obstat prædictos libros esse Arabice conscriptos, vt de eorum fide dubitetur. Quia D. Cecilius, & D. Thesiphon earũ authores (quorum alter dicebatur ante conuersionem, Abdenatar) natione Arabes fuerunt, ideo materna lingua hunc thesaurum incomprehẽsibilem nobis reliquerunt, in quo plura de Trinitatis, & verbi incarnati mysteriis, de beatitudine, & diuina visione, & aliis huiusmodi (quę Mahumetanæ sectæ, & erroribus nõ quadrant) continentur, vt multoties prædictus sanctissimus Præsul, pro Christi fide cataphractus athleta, contra laruas, & nugones huiusmodi in arenam descendens, verbo, & scripto satisfecerit.

CAP XIII.

De arte Cabalistica.

SVMMARIVM.

Cabala significat recipere, acceptare, nu. 1.

Cabalæ artis origo secundum Hebræos, n. 2.

Cabala complectitur vniuersam philosophiam, nu. 3.

Cabala non addiscitur more aliarum scientiarum, n. 4.

Hebræa lingua prima omnium fuit, num. 5.

Adam simul cum nominibus vires, & officia dedisse, n. 6.

Phylacteria Iudæorum reprobantur, nu. 7.

Cabalistica ars, vt vana, falsa, & scandalosa damnata, n. 8.

Inanimata ex lingua Hebræa nominata non permoueri, n. 9.

Hebræa lingua post captiuitatem amissa, n. 10.

Esdras nouas literas Hebræis adinuenit, n. 11.

Moyses, & Aaron virtute Dei operati, non arte Cabala, n. 12.

Iosue, Samuel, Elias, Elisæi, Danielis miracula ex virtute diuina, n. 13.

Nomina nulla sunt, quæ per se valeant operari, n. 14.

Voces exorcismorum, & sacramentorum non comprehenduntur arte Cabala, n. 15.

Nomina esse radios quosdam earum rerũ, quas significant, n. 16.

Platonicorum error damnatus, n. 17.

Nomina quantumuis speciosissima nullã habent virtutem operandi, numer. 18.

Nomina, nec naturaliter, nec supernaturaliter vim sortiuntur, n. 19.

Nomina in vna lingua producere effectus, quos nequeunt in alia, n. 20.

Vocibus nulla res physica potest imprimi, n. 21.

Ars Cabalistica est diaboli commentum, n. 22.

Nomina scripta sunt, quid mortuũ, & omnis energiæ expers, n. 23.

Verba ore prolata vim habent aerem feriendi, n. 24.

Nomina, nec sunt substantiæ incorporeæ,

1 CAbala dicitur ex voce Hebræa לקח *accepit*, quia recipere, seu acceptare significat, eo quod non scripto, sed quasi per manus hominum deriuatam Hebræi tradiderũt, iuxta illud, Psalm. 77. *& patres nostri narrauerunt nobis*, superstitionib. & mendaciis eam complentes. † Dicunt enim fuisse traditam Moysi in monte Syna, qua cõtẽdunt ipsum in Ægypto, & deserto plura perpetrasse, necnõ ꝙ Iosue, Elias, Elisæus, Isaias, Daniel, & Samuel tot, tantaque fecerunt miracula, per nomina scil. Hebræa valde significantia, quæ si quis bene nosset, & ad vsum accõmodare sciret, omnia ad libitũ posse perficere, serio affirmant, vt habetur in libro pestilentis doctrinæ Artabel ארבוהאל *in sept.* 2. † Ex quo Cabala complectitur vniuersã philosophiam, diuinam, & humanã, necnon naturalem, omniumq; rerum doctrinam mystice, & symbolice, quam ideo defendere curauit *Ioan. Picus Mirandulan. lib. 1. contra Astrolog. & in conclus. Romæ propositis concl. 5. ex qua impugnatus se excusauit in Apolog.* † Quem satis irridet Petr. Ciruelo Dorocens. vir sane omnium literarum cognitione cõspicuus in Apolog. Astrologiæ Christ. nam vt ait Bened. Perera lib. 1. aduers. fallac. art. *licet hæc ars tantam sapientiam profiteatur, non eam more aliarum disciplinarum rationibus, & argumentis, disputationibusq; tractat, sed numeris, figuris, ac symbolis, ita vt in ea singulæ literæ, figuræ, nomina, elemẽta, apices, lineæ, puncta, accentus, ac spiritus profundissimam quandam, & abditissimam ingentium rerum significatricem doctrinam habeant.*

(margin numbers: 2 beside "mendaciis eam complentes. † Dicunt"; 3 beside "Artabel … † Ex quo"; 4 beside "Apolog. † Quem")

¶ Di-

5 ¶ Dicunt præterea ad hanc artem plus prodesse linguā Hebræā, quam aliam, quia fuit omnium prima, qua Adam, & filii eius fuerunt locuti, *D. August. lib. 16. ciuit. Dei, cap. 11. & li. 18. c. 39.* aitn. D. Hiero. in Sophon. c. 3. *linguam Hebraicam omniū*
6 *linguarum esse matricem.* † Quare testatur nomina rebus per Adamum in ipsam linguam imposita fuisse secundum suas vniuscuiusq; rei vires, atque naturas *Genes. cap. 2.* nam simul cum nominibus vires, & officia quædam distribuit, vt nominata obedirent, vt tradit *Ciruel. vbi sup.*
7 † Cuiusmodi phylacteria Iudæorum, quæ nominibus, & characteribus complectebantur omne bonum, etiam sanitatem restituendam, de quibus fit mentio in *cap. non oportet h. 26. qu. 5. cap. si quis ariolos. d. 26. quæst. 7.* Marbodæus lib. de gemmis.

Esse phylacterium fixum prohibetur in auro
Contra nocturnos fortis tutela timores.

8 ¶ Sed hæc fere omnia cum tot, ac tantis scateant vanitatibus, & superstitionibus, necnon mendaciis: hanc artem tanquam stolidam, vanam, scandalosam, superstitiosam, ac pacti suspectam improbant *D. Thom. 2. 2. quæst. 96. Perera. & del Rio vbi sup. Ciruel. in d. Apolog. & tract. de superstit. p. 3. Suar. de Relig. lib. 2. de Couar. li. 2. de falsa proph. cap. 18.* qua mera delirantium insomnia dixit *Waldens.*
9 *in opere sacrament.* † Nam incredibile est, Solem, Lunā, & cætera astra, elemēta, item & stirpes, cum ratione careāt, diuinam illā vim, quæ latet in vocibus Hebraicis, sentire, eaq; sic affici, & permoueri, vt homini pro eius arbitrio pareant? † Sed esto, nouerint illam vim, vel omnes res naturales, vel certe animantes, aut homines, quamuis totam suam substantiam nomina significantia audiant, nō permouentur. † Quod 10
si vim tantum tribuis vocibus, & characteribus Hebraicæ linguæ, quod omniū sit vetustissima, certe cōstat alios esse characteres Hebręos, qui nunc extant, quam qui olim fuerunt ante captiuitatem Babylonicam, quod Beatus Hiero. in prologo Galeato affirmat, *Certum est, Esdram post captam Hierosolymā, & restaurationem templi sub Zorobabele alias literas reperisse, quibus nunc vtimur, cum ad illud vsq; tempus iidem Samaritanorum, & Hebræorum characteres fuissent.*
† Nam vt ait Cardinal Bellarmin. in 11
lib. 2. de verbo Dei cap. 15. tom. 1. *Nam, & temporibus Esdræ desiit in populo Dei lingua Hebraica esse vulgaris. Si quidem in illis septuaginta annis, quibus Hebræi fuerunt inter Chaldæos in Babylone, obliti sunt linguam propriam, & Chaldaicam didicerūt, & deinceps Chaldaica, seu Syriaca fuit illis materna, quo circa li. 2. Esdræ ca. 8. habemus, quod cum legeretur liber legis domini vniuerso populo, Nehemias, & Esdras, & Leuitæ interpretabantur, quia alioqui nihil populus intelligabat.* † Nec verum est in 12
lingua Hebræa reperiri voces, quæ

quæ omnium rerum naturas exprimant, quod nequeunt in alia: nec Moyses, & Aaron per illa sunt operati, sed per mirabilem gratiã Dei,
13 *Exod.* † Nec Iosue retinuit cursum solis per hæc verba, sed voluntate diuina obediente Domino voci hominis *Iosue cap.* 10. Narrantur etiam in scriptura Samuelis, Eliæ, Esaiæ, Danielis, & aliorum sanctorum miracula, nec tamen vsquam de istis Cabalisticis mysteriis mentio fit.

14 ¶ Quare dicendum est nulla esse nomina, siue mente concepta, siue voce prolata, quæ naturaliter, & per se, hanc potestatem habeant, vt docent *D. Thom. d.* 2. 2. *q.* 96. *art.* 2. & *contra Gent. lib.* 4. *c.* 104. & *ca.* 105. *Leonard. Vayrus lib.* 2. *de Fascin. cap.* 11. Et si quam habent, eam ex pacto accipiunt, vt de his phylacteriis Iudæorum habetur *in ca. nec mirum h.* 26. *q.*
15 5. † Non loquor de exorcismis, & aliis sacris reb. Nam qui sacramenta instituit Christus, vim eis largiri dignatus est; sacramentalibus vero, quæ ab Apostolica traditione recipimus, etiam moralis vis à Deo tribuitur, quia Apostoli Christi ministri, & dispensatores ministeriorum sunt, *D. Paul. Corinth.* 1. *c.* 4. *Trid. sess.* 2.
16 *can.* 13. † Loquor tantum de Cabalisticis vocibus. Nam licet dicant nomina esse radios quosdam earũ rerum, quas significant, ex diuina eorum impositione, Psalm. 146. *omnibus iis nomina vocas*, & in eis quasi vitam latere D. Luc. cap. 19. *Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælis.*
† Non sunt ferendi, quia alio se miscent errori Platonicorum damnato, non solum à Theologis *D. Thom.* 2. 2. *q.* 96. *art.* 2. & *lib.* 4. *contra Gent. ca.* 104. & 105. *Petr. Ciruel. de superstit. p.* 3. sed etiam à Medicis *Hippocrate lib. de sacro morb. Galen. lib.* 6. & 10. *simplic. Codronch. lib.* 2. *de morbis benefic. cap.* 5. atq; philosophis *Theophrast. lib.* 9. *hist. plantar. Plutarch. in vita Pericli, Vayrus lib.* 2. *de Fascin. cap.* 11. † Quia nomina 17 18
quantumuis speciosissima, vt Raphaelis, Gabrielis, Salomonis, Machabæorũ, & similium nullam habent virtutem operandi, neq; naturalem, neq; artificialem, neq; supernaturalem, vt tradunt *Scaliger lib.* 16. *de subtilit. cap.* 349. *Langius epist.* 33. *Valles de sacra philosoph. c.* 3. † De vi natu- 19
rali nemo vnquam, vel suspicatus fuit; supernaturalis si foret, id gratiæ, vel miraculi foret, quod dici nequit, quia Deus nil tale promisit, neq; Ecclesiæ suæ reuelauit, non solum quo ad modum gratiæ, vel miraculi, sed etiam quo ad modũ prodigiosum, qui naturam non excedit, nisi ratione motus vt multę mirificæ operationes factæ per bonos, & malos Angelos, motu locali, vel subita naturali agentium applicatione, quia horum nulla potestas in his reperitur, vt docet *Hierony. in vita S. Hilarion.*

¶ Neque obstat, nomina in vna 20
lingua producere effectus, quos nequeunt in aliam translata, vt fuit error *Origenis lib.* 1. & *lib.* 5. *contra Cels.* quia sinceræ philosophię repugnat prin-

principiis, vt non minus, quod de Oratorum periodis ad Magica ista deliramenta tradit *Petr. Gregor. li. 19.*
21 *Syntagm. c. 8.* † Nec rei sacræ significatio, nec linguæ dignitas, nec hominis probitas instituētis, vllā qualitatem physicam possunt vocabulis imprimere, vt nugatur *Laurēt. Anananias lib. 3. de natura dæmon.* fol. 99.
22 † Vt sic totum hoc commentum à diabolo agnoscas, vt sanctissimis, quibusq; rebus facilius, & libentius mixtū, suos faciat abuti, vt definit *Parisiensis facultas Theolog. art. 9.*
23 *& 10. de Mag.* † Quia nomina illa, si scripta sunt, quid mortuum, & omnis energiæ expers, quę si quam vim habent ab atramenti, vel chartulæ, cui inscripta sunt temperamento, vt illa accipiant oportet, & perinde
24 sua propria vi non operantur. † Ore vero prolata verba vim tantum habent, contactu aerem feriendi, vt animalium reliquorum, soni: sed sonus non magis tactum valet immutare, quam color auditum, vel dulcedo visum, quia non sunt istorum obiecta. Quare verba, siue scripta, siue prolata, nihil ad hæc efficaciæ possunt adferre, *vt dicemus infra lib. 2.*
25 *c. 22. ex n. 16.* † Nā nomina, nec sunt substantiæ incorporeę, aut spirituales, nec sunt accidentia inhærentia subiecto, neque quid simile possunt habere, aduenίunt quoq; seu inducuntur rebus, quas significant, atq; denominant, extrinsece plane, quare neq; emanantes à reb. radii sunt
26 dicendi. † Multa quoq; sunt nomina nil significantia, multa, quid aliud à re significantia. Quin & ipsa illa, quæ naturā rei significant (qualia putantur, quæ creaturis Adamus imposuit) nullum potuerunt à naturis rerum influxū recipere. Quia res corporeę naturaliter efficere nō possunt in id, quod corporis expers est, vt sunt nomina. † Quinimo illa, 27
quæ ad hoc Magi huiusmodi vtuntur, non sunt nomina superstitionis vacua, vt in Concilio Romano, quod fuit congregatum sub Zacharia Pontifice ad damnādos errores, Alberti, & Clementis hæreticorū, vbi lecta vna oratione, in qua continebantur, hæc nomina *supplico vobis Angelis, Vriel, Raguel, Tubuel, Michael, Adimis, Tubuas, Sabaoth, Simiel,* &c. omnia damnata fuere (pręter illud Michaelis) tanquam Magica, & erroris, & superstitionis plena, vt habetur apud *Surium tom. 3. mense*
Iun. † Quia vera sunt dęmonum nomina, licet illud *Vriel*, reperiatur *Esdr. 4. c. 4.* qui liber ab Ecclesia receptus non est, sed vt apocryphus inseritur Bibliis *Trident. sess. 4.* ideo nihil infringit, nam & ibi reperies nomen *Ieremiel*, quod nullius Angeli est, vt probat *Nicol. Serarius in Tob. ca. 12. q. 10.* 28

¶ Neq; obstat illud Regii Vatis, *Psalm. 146.* nam ibi Deum cunctarum rerum, singulorum etiam Angelorum, & stellarum (de quibus agit) naturas nosse probat, & sic ea cū lubet propriis nominibus, hoc est, conuenientibus earum naturæ, vocare 29

care posse: sed ea nomina mortalibus incognita sunt, nec Magis reuelata.
30 † Nec minus illud *Luc. c.* 10. ad hãc magiam iuuare potest, quia nil aliud est *nomina discipulorum scripta esse in cœlo*, quam esse in amicorum Dei relata album, quod ibi dicitur,
31 *inscripta libro vitæ.* † Quod siue accipias secundum æternam Dei prædestinationem, quæ mutari nequit, siue secundum pręsentem iustitiam quę mutationi obnoxia est, ad inditi tia nomina nihil conducit, quibus Magi huiusmodi mirifica se scire, &
32 operari gloriantur. † Quæ omnino prohibita sunt, quia vt plurimum nituntur scripturis barbaris, & peregrinis, suntq; superstitionibus, & incantationibus plena, multisq; referta Mahumetanorum, & Arabũ deliriis, vt de quodam Romano Ramirez Toleti incinerato an 1600. narrat *Mart. del Rio l. 2. Magicar. q. 24.*
33 ¶ Neq; pro numeris obstat, quod ipsi extra numerum saltãtes ex Platonicorum deliriis contendunt; & vt ab Arithmeticis exordiar, dicũt *annum Climactericum* homini esse lethalẽ ex septenario numero; quod falsum est, quia id non procedit ex numerorum potestate, sed ab humorum, & cõplexionis, quæ in homine sunt, ratione, & periodo quadã naturali, eo quod Deus vitæ terminum constituerit homini *Genes. c.*
34 *6.* † Neq; obstat *dies criticos*, ex numerorum computo, morbi esse coniectabiles. Quia causa nõ à numeris petẽda est, sed ex ipsa humoris in corpore tum sæuientis, potestate. Nam quidam adeo celeres, & acres sunt, vt vno quoque die subiectum inuadãt: alii secundo die: sunt qui tertio, & qui quarto. Vnde febrium differentia, quorum accessionum dies medicis coniecturam præbent, quid sperandum sit de ægri valetudine, vt passim docet *Hippocrat. & Cels. li. 4. c.* 4. † Neq; ex nu- 35
merorum parium, & imparium ratione homo vitalis nascitur in septimo, & nono mense, & non in sexto, & octauo, vt *Pythagoras docuit,* quia nõ ex numerorum virtute, sed ex seminis concoctione fit, vt docet *Ludouic. Mercado li. 4. de affectionib. mulier. c. 1. & Peramato li. de hominis procreat. c. 8. Fed. Bonauent. tract. de octimestri part. lib. 2. ex cap. 7. & l. 7. ex nu. 27.* nam vt ait Arist. li. 4. de animal. ortu cap. *6. cum corpus ad nutriendum non sufficit, partum emittit.* † Vnde fit, vt 36
homo nascatur in sexto mense *l. in testato. D. de suis, & legit. hæred.* in octauo *Auic. lib. 9. natura animal.* in decimo *auth. de restituta, & ea quæ parit. §. fin. collat.* 4. nam vt ait Plin. lib. 7. hist. animal. c. 5. *homo toto anno, & incerto gignitur spatio, alius septimo mẽse, alius octauo, alius nono vsq; ad initia decimi, & vndecimi.*

¶ De musicis numeris adducunt 37
illum aphorismum Platonicorum *Harmonia omnia contineri*: quia Deus omnia in pondere, & mensura constituit, vt tradit *Mizald. lib. de harmon. cœl.* vnde Macrob. *Musica capi omne quod viuit.* † Hoc totum nititur duo- 38
bus

bus falsis hypothesibus, scilicet esse quandam communem mundi animam harmonicis numeris compositam, res singulas peruadẽtem, quæ musico concentu delectatur: item cœlum, & sidera esse animata rationis capacia, vt quæ ira concitentur, & voluptate sonora demulceantur, quæ iam pridem ab Ecclesia fuere damnata in Concilio Constantinopol. & aliis synodis, vt tradit *Espencæus l. de animat. cœli.*
39 † Ex quibus alia innumera nata sunt deliramenta, quæ de musica Orphei scripsere *Ouid. lib. 7. Metamor. Seneca in Hercul. furen. Horat. od. 9. Vergil. lib. 4. Georgic. & libr. 6. AEneid. Manil. in syder.*

At lyra diductis per cœlum cornibus inter
Sydera conspicitur, per quam, dum consonat Orpheus.
Omne, quod attigerat cantu Manesq; per ipsos
Fecit iter domuitq; infernas carmine leges,
Hinc similis honos, similisq; potentia causa,
Tunc syluas, & saxa trahens, tunc sydera ducit,
Et rapit immensum mundi reuolubilis orbem.

40 ¶Quæ enim auditu prædita sunt animalia, musicis modulis capi posse haud dubito, vt homines, & bruta: non tamen inanimata, vt saxa, & syluas. Et ita non assentior, quod ab Arionis Delphine, ad Megarenses, & Thebanis muris argumentantur *Plutarch. in Sympos. & Solin. cap. 7. Polihist.* nam capi carmine fera potuit, saxa vero non potuere. † Neq; 41
obstat lapides varios ab stellarum radiis moueri, vt *Selenites*, qui non solum figura, & coloribus Lunam imitatur, sed etiã subsequitur: *Magnes*, qui vim quoq; motũ aliis tradendi, & in alios transferendi accipit. *Pantaura*, qui cæteros lapides trahit. *Andradamas*, qui argentum, æs, & ferrum. † Quibus virtutibus 42
etsi præditos (quasi sint anima sensitiua compotes) dixerit *Philopon. lib. 1. de anim.* mentitur tamen. Quia solũ anima vegetatiua præditi sunt, vt tradit *Hippocrat. lib. de natura puer.*
† Operantur tamẽ ex virtute quadã 43
naturali intrinseca, & ex materię dispositione, cuius specifice idonei sunt, ad summos influxus recipiendos.

CAP. XIIII.

De arte Notoria.

SVMMARIVM.

Ars notoria sine vllo labore, omnium scientiam profitetur, n. 1.
Artis notoriæ ritus detestatus, n. 2.
Ars notoria diaboli figmentum, n. 3.
Ars notoria, vt vana falsa, & scandalosa damnata, nu. 4.
Artis notoriæ effectus non est naturalis, n. 5.
Artis notoriæ effectus non est miraculosus, n 6.

Salomon ex diuina voluntate scientiam adquisiuit, n.7.
Scientiã artis notoriæ ad scientiam Salomonis referre, damnatum, n.8.
Miraculum petere non necessarium, est tentare Deum, n.9.
Ceremonias, & ritus adhibere præter ab Ecclesia institutos, est ab Ecclesia dissentire, n.10.
Ceremoniæ, & ritus sunt signa diuini honoris, n.11.
Consilia diuina non sunt perscrutanda, n.12.
Notoriæ arti vacantes solet diabolus per aerem subleuare, & terræ allidere, nu. 13.
Notoriæ artis studiosi solent à mente deuiare, n.14.

1 ARs † notoria est illa, quæ sine vllo labore, lectione, auditioneue, sine præceptore, aut studio diuinarum omnium, & humanarum rerum cognitione breuissimo temporis spatio pollicetur similitudinem scientiæ, quæ Salomoni, vnius noctis spatio data est *Reg. 3.c.3.* quem impudenter, & nefarie dicunt huius artis fuisse authorem, vt apparet, ex *lib. de illa edito, & à Pontifice Pio*
2 *V. damnato.* † In hac enim discipulus primo per confessionem, totius vitæ maculas eluit, & per septẽ septimanas continuas quotidie septem Psalmos, & certas preces recitat, ieiuniis, & bonis operibus se exercet, quibus peractis aliæ precum concipiendarum formulæ præscribuntur, in septem primos Nouilunii dies recitandæ ipsi sole quotidie oriente, & postremo sibi diem eligit, in quo solus existit in templo, vel in agro, & flexis genibus, manibusque ad cœlum sublatis, terprimum versiculum hymni, *veni sancte spiritus* ꝓnunciat, quod cum fecerit, repente, non minus, quam Salomon, Apostoli, & Prophetæ, omni scientia eundem impleri dicunt, vt narrat *Petr. Ciruelo in apologia Astrolog. iudi. & tract. de superstit. p.3. cap.1. Mart. del Rio lib.2. Magicar. q.24.* † Hoc totum diaboli figmentum est diuini honoris 3
cupidi, quem adorant, cui ieiunant, cui recitant, cui preces effundunt, & scientias procurantes, stulti facti sunt, *capit. qui sine saluatoris huius 26. q.5.* Nam his ritibus diabolus procurat diuinos vsurpare honores, *D. August. li.10. ciuit. Dei, cap.9. & cap.10.*
† Et ideo hæc ars, vt vana, stolida, 4
falsa atque scandalosa, ac pacti suspecta, damnata fuit *Parisiis. an.* 1320. quam late impugnarunt, *D. Thom. 2. 2. q.96. art.1. Alex. de Hales. p.2. quæst. de sortileg. Bapt. Segnius libr. de vero Stud. Christ. cap.7. Ciruel. & Perera vbi supra Mart. del Rio lib.1. cap.4. quæst.3. Suarez de Relig. lib.2. cap.15. ex n.4.* † Nam ef- 5
fectus, qui expectatur, non est naturalis actui proportionatus. Quia ingenium humanum scientias non comprehendit repẽte, sed paulatim successu temporis, lectione, doctrina, & experientia, vt docet *Arist. lib. 4. physicor.* † Neq; est miraculosus, 6
quia Deus nil tale promisit, nec Ecclesiæ suæ reuelauit; Est ergo ex occulta

culta quapiam spiritualis creaturæ operatione: non Angelica, ab Angelis bonis, quia illi se adorari nolunt: Sed diabolica, quia diabolus his vanitatibus delectatur.

7 ¶ Neque obstat dicere Salomonem vnius noctis spatio sapientiam omnem acquisiisse, *Reg.3.cap.3.* quia nullis ritibus, neque ceremoniis, neque vllis conceptis formulis, scientiam comparauit, sed tantum diuina voluntate, nec quando ille voluit, sed quādo illa sua miseratione, dignata fuit eum loqui, vt probat *D.Thom.1.2.q.113.art.3. Perera li.2.ad-*
8 *uersus fallac.art.q.*10. † Vnde blasphemia est hanc ad illam referre, aut artem ad illam comparandam ementiri. Quia Deus arte nō flectitur, neque stolidorum hominum votis acquiescit, vt ad eorum nutum accedat, qui dispersit superbos mente
9 cordis sui, *D.Luc.c.1.* † Quinimo petere à Deo, vt infundat scientiam, sicut Salomoni, aut alio electo viro, est petere, vt miraculum edat sine necessitate, quod est tentare Deū ac prohibitum, *Deut.cap.6.D.Luc.&*
10 *D.Marc.vterque cap.4.* † Adhibere orationes, ritus, ceremonias ad id, ad quod Ecclesia non instituit, est manifeste ab Ecclesia dissentire, & pacto se implicare, atq; dæmonis adorationi se submittere, vt probat
11 *Suarez vbi sup.d.cap.* 11. † Nam ceremoniæ, & externi ritus, signa sunt adorationis, & diuini cultus, vt docet *D. August. lib.*10. *ciuit. Dei. cap....* quibus se dæmon promisit concursurum, D.Thom.d.quæst.96.art.1. *sunt signa pertinentia ad pactum per significationem, cum dæmonibus fœderatum.* † Pręterea ceremoniis promit- 12
tit scientiam supernaturalem, quā Deus absque illis concessit, olim paucis, hodie fere nullis. Quia mysteria fidei, & salutis, fide nobis sunt credenda, nec scrutāda diuina consilia, nam vt legitur Prouer.cap. 25. *sicut qui multum comedit, non est ei bonum; sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria.* † Et ita huic arti 13
vacantes solent dæmones, ex permissione diuina, in aerem subleuare per turbinem, & terra vndiq; raptatos semiuiuos relinquere, alios autem vtriusq; vitę iacturam subire cogit, vt tradit *Ciruel.d.capit.*11. † A- 14
lios loco sapientiæ solet mente priuare, atq; attonitos reddere, vt docet *Lauater.li.de spectris c.*14. quod nō male agnouerunt Reges nostri dicentes in l.2.tit.23.part.7. *de manera, que algunos dellos mueren, o fincan locos, o desmemoriados.*

CAP XV.

De arte Paulina.

SVMMARIVM.

Ars Paulina in multis conuenit arti notoriæ, n.1.

Angeli custodis, vel aliorum ministerio dicunt artem Paulinam comparari, nu. 2.

Artis Paulinæ duæ species, n.3.

Ars Paulina mera impostura est diaboli, vt hominem decipiat, n.4.

Diabolus quandoq; se transfigurat in Angelum lucis, n.5.

Ars Paulina de necessario tribuenda est diabolo, n.6.

Dæmones possunt scientias, & artes docere, si Deus sinat, n.7.

Dæmonis arte multi philosophi, & Poetæ effecti, n.8.

1 PAulina † ars (quam dicunt D.
Paulo in extasi rapto traditam)
species quædam est artis notoriæ,
nam in multis conuenit, in eo tamē
differt, quod Paulinam aiunt fieri
per modum subitæ infusionis, quā
2 aliter vocant *artem spirituum*. † Quia
dicūt ab spiritu prouenire intus inspirante,
vt quādocumq; homo velit
omnium rerum scientiam accipere,
illa faciat, quæ ipsi tradidere
(& nos prætermittimus, quia te nō
Magum, sed Catholicum facere decreuimus)
& tunc ministerio Angeli
custodis, vel aliorum bonorum
3 angelorum illa imbuetur. † Cuius
duas tradunt species, vnam *obscurā*,
quæ fit per viā eleuationis, trāsitus,
raptus, seu extasis. Alteram *claram*,
quam dicūt fieri visibili Angeli forma
corporea apparentis, & colloquentis.
4 quentis. † Sed hæc ars nihil aliud
est, quam mera γοηθεία, *goetheia*, mera
incantatio, ac impostura diaboli,
qui vt aliis in rebus, in his etiā hominem
deludit, vt probat *Bapt. Se-*
5 *gnius l. de odio Sathan. c.8. & c.9.* † Nā
hi Angeli nihil aliud sunt, quam dęmones
Paredri, hominum deceptionem,
& interitum enixe procurantes.
Quia non est ei nouum bonorum
Angelorum formam assumere.
Quia vt ait D. Paul. Corinth.
1. cap.11. *Et ipse Sathanas transfigurat se*
in Angelum lucis. † Nam cum scientia 6
ista similiter nō acquiratur luce naturæ,
nec diuina reuelatione, consequens
est, vt eam discant à diabolo,
qui illis ignaris, nec sentientibus
quidem, phantasiam mouet; vt hoc
vel illud dicant, vt docet *D. August. li.*
1. de natura dæmon. † Siquidem dæ- 7
mones possunt artes, & sciētias hominibus
infundere (si Deus sinat)
per loquutionem nempe, & manifestationem
sui conceptus: non solum
interna suggestione, sed apparēdo
in forma visibili, qua hominē
alloquatur, vt agnouit *D. Thom. 2. 2.*
q.96. art.1. † Vt de variis rusticis cō- 8
stat, qui subito arte dęmonis philosophi,
& poetæ prosiluerūt, vt de illo,
quem ex gleba exsilientē, Hetruscos
Aruspiciniā docuisse meminit
ca. nec mirum. h.26. q.5. de aliis *Suidas,*
& Pausanias, & Eunapius, & quos quasi
irridens Persius ita canit Satyr.1.

Nec in bicipiti somniaui Parnasso
Vt sic poeta repente prodirem.

CAP. XVI.

De Necromantia.

SVMMARIVM.

Necromantia vnde dicatur, n.1.

Necro-

perierunt, n.42.
Alcimi sententia de necromantia, numer. 43.
Dæmonis conatus est fallere, n.44.
Necromanticis pœna mortis naturalis est, n.45.
Necromanticis mors æterna, n.46.
Iure humano, quæ pœna sit necromanticis, n.47.
Iure regio mortis pœna est in Necromanticos, n.48.

1 NEcromantia † prima est, & præstantissima huius Magiæ diuinatricis pars, quę ad Mãganiam spectat, sic dicta ex Græcis νεκρὸς necros, quod mortuum significat, vel cadauer, & τῆς μαντείας, tes mãteias, quod dicitur diuinatio, vt docet *D. August. lib.10. ciuit. Dei cap.9. ca. nec mirum hu-*
2 *ius 26. quæst.5.* † Cuius quidem institutum fuit per artem Grymoriæ, mortuorum animas euocare, vt de occultis, vel futuris responsum redderent, vt docent *Petr. Leloyher lib.4. spectror. cap.4. Petr. Thyræus lib.1. de apparit. spirit. Raph. de la Torre tom.2. de vitiis oppos. relig. quæst.95. artic.3. disp.3.*
3 † Quod habuit originem ex errore Platonis, asserentis animas diuini numinis esse participes, & dum in hac vita viuunt, corporis grauamine esse sopitas, vt futura agnoscere nequeant, in quo & alii nostri temporis sunt hæretici, tuentes se illo, Sapient. cap.9. *corpus, quod corrumpi-*
4 *tur aggrauat animam*, &c. † Ideo dicebant dum ad mortem accedebãt (quia animæ expeditiores reddun-tur) hominibus contingere diuinare, *Cicero, lib.1. Diuinat.* quem præfati hęretici defendere conantur alio scripturæ loco, Iacob moribundi filios suos alloquentis, Genes. ca. 49. *Congregamini, vt annunciem, quæ ventura sunt vobis in nouissimis.* † Ita iam à 5
corporis expeditæ grauamine, quasi diuinitate arrepta futura cognoscere, eaq; renunciare facile potuisse, si ad hãc vitam arte aliqua reuocarentur, ad quod Necromantiam, & Grymoriæ canones finxerũt authore diabolo, quibus se Manes asscire, hoc est, mortuorum animas crediderunt Horat. lib.1. Saty.8.

Manes alliciunt animas responsa daturas.

¶ Quorum errores, quia iam diu 6
Ecclesia impugnauit, neq; erit nostrum respondere. Quia non vulgaria, & quæ apud alios sunt agere decreui, sed quę difficultate aliqua nostri seculi doctos quosque remoratos, quasi in sirtim impingũt. Quia leges de casu dubio, non de indubitato ferri debẽt.. † Animæ enim nõ 7
sunt ab æterno, neq; diuinę essentię participes, neq; quidquam sciunt, quod in corpus queant effundere, vt ab eo liberatæ, valeant diuinare, vt docent ex Gentilibus *Arist. lib.3. de Anim. cap.4. & in Problem. sect.30. & in Metaphys. lib.12. tex.17.* & ex Catholicis *D. Thom. p.1. quæst.84. art.3. Petr. Thyræus l.1. de apparit. spirit.* † Ne- 8
que in potestate earũ est apparere, quandoque velint, quia nullum habent

habent corpus, in quo appareāt, neque illud possunt cōparare, neq; ex elementis, neq; aliunde. Nam carēt organis corporeis, quæ illis ad mouendum corpus sunt necessaria, qñ erant in corpore, vt docet *Soto in*
9 *Sent.4.dist.45.q.1.ar.4.* † Neq; nudatæ semel à corporis integumēto, illud pro libito rursus induere valēt, Quia vt ait Regius vates Psalm.77. *homo spiritus est vadens, & non rediens: puluis est, & postquam semel defloruit, dicitur suum locum amplius nō recogno-*
10 *scere.* † Neq; diabolus eas potest exhibere; nam beatorum animæ in manu Dei sunt, ipsiq; soli obtemperant: damnatorum autem vt quæ pessimo carcere sunt mancipatæ (sine Dei licentia) nequit diabolus sinere egredi, *D.Thom.p.1.q.117.art.4.*
11 *Tertullian.lib.de anim.cap.fin.* † Vnde hanc artem, vt vanam, falsam, inanem, superstitiosam, mendacij, & periculi plenā, omnia iura improbarunt, *Leuit.c.10.Deut.18.Iud.12.Isa.8.Iob 13.Reg.1.c.9.Reg.4.c.1.d.c.nec mi-*
12 *rum.h.26.q.5.l.2.tit.23.par.7.* † Nam omnes sunt dęmonum illusiones, q in assumptis corporibus mortuorū animas ementiuntur, vt late probabimus *lib.2.de Magia operat.c.25 de animar.apparit.* nam vt in persona dæmonis quidam cecinerat:

Nos vero quoties animas Magus euocat Orco
Illarum assumpta mentimur imagine vultus,
Carminibus, foliis, auibus fumoq; ligari
Dicimur: & circumductis in puluere signis,
Sed veluti plerisque aliis ita fallitur isto
Mens hominum.

¶ Neq; obstat animam Samuelis 13
prophetæ ad Pythonissæ incantamenta Sauli apparuisse, *Reg.1.c.28.* Nam præterquam ꝙ phantastice fuisse repręsentatam affirmat *D. August.lib.2. ad qq. Sympliciani respondens ad q.3. & lib. 3. de octo Dulcici quæstio-*
nib.q.6. † Non magico carmine, sed 14
iussu, ac imperio Dei contigit, vt Sauli curiositatem reprehenderet, & finem suum annunciaret, vt docet *D.Thom.2.2.q.178.art.5.Petr. Leloyher lib.4.spectror.c.1. Perera aduersus*
fallac.art lib.1.c.11. † Nam animarū 15
apparationes ad absolutam Dei potestatem pertinent, vt probant *D. August.lib.de cura pro mort.c.10.& lib.3.de Trinit. D.Thom.par.1 q.89.art.8.*
† Ea enim, quę nobis dęmones ob- 16
trudunt, spectra sunt, & phantasmata *Tertullian.lib.de anim.cap.penult.D. Thom.p.1.q.117.art.4.Guilh. Parisiens. part.fin.de vniuers.cap.24.Suarez in D. Thom.part.3.q.53. Raph. de la Torre, tom.2.de vitiis oppos.relig.q.95.artic.3.*
disp.3. † Quæ ideo dæmonum phan- 17
tasmata appellat *Bart.Spina sacri Palatij Magister tractat.de strigib.cap.13.* Vmbras *Plin. lib.30.cap.2.* vnde recte Callimach.

Sunt aliqui Manes, lethum non omnia finit,
Luridaque euictos effugit vmbra rogos,

18 ¶ Nam vt ait Tertullian. lib. de Anim. cap. fin. *Necromantia secunda est idolatria, in qua se dæmones perinde mortuos fingunt, quemadmodum in illa Deos: itaq; inuocantur quidem defuncti, sed dæmones apparent sub eorum obtētu, & sub personis defunctorum delitescens aliquem
19 se ex hominibus affirmat.* † Nam sic dæmones facilius homini, quidqd velint persuadent. Nam homines animab. defunctorum, vel parentum, vel amicorum suorum, quos diligunt, & à quibus se diligi non dubitant, libentius, & promptius credunt, quam dæmoni, quem naturaliter abhorrent, vel ex illo Genes. 3. *inimicitias ponam inter te, & mulierem, semen tuum, & semen illius.*
20 † Deinde ita persuadent hominib. infernum non esse carcerem perpetuum, ex quo non liceat aliquando egredi, neq; adeo graues, & perpetuas inferni pœnas, vt Christiana veritas fatetur, & animas post mortem habere corpora, & in quæ velint migrare, & alia fidei Catholicæ contraria: necnon quod ipse de illis potestatem habeat, & arbitrium, & sic se esse similem altissimo, quod
21 eius conatus. † Sic ergo non ipsum, sed animas voluit inuocare. Nam *Manes*, qui in hac arte euocabantur, mortuorum animæ erant, quarũ exitus incertus fuit. Nam si certas, & bonas arbitrabantur, appellabant *Lares*, si malas, *Laruas*, seu *Lemures*, vt docet *D. August. lib. 9. ciuitat.*
22 *Dei. cap.* 11. † Ipse tamē in earum inuocatione apparebat, ex quo Manes, dæmones fuisse, qui mortuorũ animas ementiebantur dixerunt *D. August. vbi sup. D. Tho. p. 1. q. 117. art. 4. Alex. ab Alex. lib. 2. dier. genial. c. 9. & li. 4. c. 19. & lib. 4. 5. c. 23. & lib. 6. c. 21.*

¶ Ad quod quidem variæ fuerunt 23
ceremoniæ, & ritus, vt de amico suo Apione huic arti dedito, memorat *Cic. in Tuscul. qq.* (dum tũ corrigas illud, *falso sanguine*, quod in vulgatis codicibus, ex huius artis ignorantia legitur, reponendo *salso sanguine.*) † Nam his manibus san- 24
guis offerebatur, non falsus, sed verus, & feruens, quod sale spargebatur, vt mos fuit in aliis sacrificiis, sale victimam condire, *Plin. lib. 31. c. 7.* quod ab Hebræis mutuasse videtur, ex illo Leui. c. 2. *Quidquid obtuleris sale condies.* † Quod non minus car- 25
mine peragebatur, vt de Orpheo huius artis peritissimo Euridicē vxorem ab inferis reuocante canit Vergilius Æneid. 6.

Si potuit Manes accersere coniugis Orpheus
Threicia fretus cythara, fidibusq; canoris.

¶ Vnde huius artis institutum du- 26
plex fuit, vnum per sacrificium, siue inuocationem solam, cuius meminit textus in c. illos 8. huius 26. q. 2. *quasi nullum esset sacrificium, & nulla preces ad aliquem spiritum ob diuinationem dirigerentur.* † Alterum fuit, 27
mortui alicuius cadauere adhibito, cuius exuuias cantibus, & imprecationibus, spiritus subire cogebatur, vt responsum daret, iuxta illud D.

Isai.

Isai. c. 8. *nunc requiret pro viuis à mor-*
28 *tuis.* † Loquitur enim propheta secundum vulgarem sententiam, qua cogebatur mortui spiritus acciri, & respondere, vt eam magis detestetur, alias non hominis spiritum, sed dæmonem esse, qui adsciscebatur, non solum diuinis, sed prophanis Vatibus notum fuit Tibul. lib. 1. Eleg. 2.

Iam ciet infernas magico stridore cateruas.
Iam iuuat inspersos lacte referre pedes.

29 ¶ Prima species vocabatur, σκιομαντεία, *sciomanteia*, quam Canidia peregit apud *Horatium saty.* 8. Circe apud *Hom. in Odis.* Medea apud *Ouid. in Metamorph.* Erichteus apud *Lucan. lib. 6. Farsal.* Orpheus apud *Vergil. Æneid.*
30 6. † Necnon Thyresias, quem in nemore obscuro, densitate arborum opaco, horrendo, tenebroso, & Hecati sacro, & spectris infesto hanc Magiam peregisse docet conciuis meus Seneca in Oedip.

Vates amictu corpus, & frontem quatit,
Lugubris imos palla perfundit pedes:
Squalore vultu mœsto ingreditur senex:
Mortifera canam, taxus astrinxit comam,
Nigro videntes vellere, atque atra boues
Retrahuntur, flamma predatur dapes,
Viuumq; trepidat igne ferale pecus.

31 ¶ Alter modus fuit Thessalicus adhibitis funeralibus ritibus, ossibus, fibrisque mortuorum, & aliis rebus plene feralibus, & vocatur proprie νεκιομαντία, *neciomantia*, siue νεκρομαντία, *necromantia*, quam alter conciuis meus *Lucanus*, de Erichteo excitante animam defuncti militis Romani sic aggreditur lib. 6. Farsalic.

Pectora tunc primum feruenti sanguine supplet,
Vulneribus laxata nouis, taboque medullas
Abluit, & virus large Lunare ministrat:
Huc quidquid fœtu genuit natura sinistro
Miscetur: non spuma canum, quibus vmbra timori est,
Viscera non lyncis, non diræ nodus hyænæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla,
Non Arabum volacer serpens, innataque rubris.
Æquoribus custos pretiosæ vipera conchæ:
Aut viuentis adhuc Lybicæ membrana cerastæ,
Aut cinis Eoa positi phenicis in ara.
Quo postquam viles, & habentes nomina pestes,
Contulit, infando saturatas carmine frondes,
Et quibus os dirum nascentibus inspuit herbas
Addit, &c.

¶ Credebãt enim veteres quasdam 32
esse herbas, quib. mortui ad vitam

reuocarentur, vt docet *Empedocles apud Laertium, cap. 8.* quemadmodum *Xantius* de herba *Belli* narrat, Tilonem, & Draconem vitæ restitutos, quorum neutrum credo, nõ minus quam quod de *Cinocephali* herba, quę in Ægypto vocatur *Osyrites*, me-
33 morat *Plin. lib. 30. cap. 2.* † Omnia enim sunt commentitia, quia nulla naturæ arte suscitari possunt, quæ perierunt; aut de non esse adesse reduci; & ita mihi suspecta sunt. Similiter, quæ de pellicano proprio sanguine pullos mortuos viuificãte, & leunculo defuncto, voce, & spiritu parentis resuscitato; licet ea grauissimi authores prodierint: quia de priuatione ad habitum non est possibilis regressus, vt docet *Aristotel. lib. 5. Physicorum. & lib. 2. de Generatione.*

34 ¶ Sed post herbas sequebatur incantatio, duplici videlicet modo: primo vlulatu, incondito ferarum sono, vt Canidia, de qua sic Horat. Satyra 8.

Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, passoq; capillo.
Cum Sagana maiore vlulantem.

35 ¶ Deinde concepto, ac solemni carmine, quo inuocat Orcus, Styx, Chaos, Megęra, Pluto, Eumenides, Elysis, Proserpina, Hecates, Charon, Thesyphone, & iubentur Cadmeę gentis Manes libere pati exire,
36 cæteros manere. † Vt de Erichto docet Lucan. vbi supr.

Tunc vox Letæis cunctis pollentior herbis
Excantare Deos, confundit murmura primum
Dissona, & humana multum discordia lingua.
Latratus habet illa canum gemitusq; luporum,
Quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur
Quod strident, vlulantq; feræ, quod sibilat anguis
Exprimit, ------
--- Mox cætera cantu.
Explicat Æmonio, penetrantq; in Tartara lingua.

Sed iam vmbra † præsens, si corpus subire verebatur. 37

Verberat immotum viuo serpente cadauer,
Perque cauas terræ, quas egit carmine rimas
Manibus illatrat, regniq; silẽtia rumpit, &c.

Et tandem † responso dato Erichto veniam poscit redeundi: 38

------ Sic postquam fata peregit
Stat vultu mœstus tacito, mortemq; poposcit
Carminibus magicis opus est, herbisq; cadauer
Vt cadat, & nequeant animam sibi reddere fata.

¶ Periculi plena res tunc ipsi Mago, quem diabolus interdũ aufert, & vitę adspectuiq; subtrahit, vt do- 39
cet *Fran. Picus lib. 4. Pranot. c. 9.* † Tũc ipsis, qui curiose consulunt, ꝗ nonnunq̃ mente abalienãtur, l. 2. tit. 23. 40
part.

part. 7. *De manera que algunos dellos mueren, o sin can locos, o desmemoriados,* quos ideo Lymphatos, Ceritos, & Imaginosos appellat. *Lauater. lib. de*
41 *spectr.* † Et tandem male pereunt, vt de Saule legitur *Reg. 1. cap. 28.* de Zoroastro Magiæ inuentore, *Plin. lib. 30. cap. 11. & lib. 11. cap. 42.* De Numa Pompilio, *Plutarch. in Num.* de Tullo Hostilio, *Tit. Liuius lib. 1. ab vrbe Cond.* de Valeriano, *Nicephor. lib. 10. cap. 29.* de Heliogabalo, *Xiphilin. in*
42 *eius vita.* † De Orpheo, Mopso, Amphiarao, plura, *Ouidius, Seneca, & Statius,* de Pythagora Samio *Laert. in eius vita,* de Rege quodam nostris temporibus, *Remigius lib. 2. dæmonol.*
43 *cap. 3.* † Nam vt ait Alcim. lib. 2. carm. 15.

Cum tamen eductis inferi, sedibus vmbris
Colloquium miscere putat, & nota referre
Spiritus erroris, qui tunc vagatur in illis
Ne vero multis dicantur singula verbis
Præsenti illusus, damnabitur ille perenni
Iudicio, quisquis vetitus cognoscere tentat.

44 Stultus enim, & excerebratus est, qui dæmonis responsa quærit, cum eius sciat fallere conatus *D. Hierony. in Isai. cap. 41. D. August. lib. 3. Ciuit. Dei.*
45 *Franc. Picus lib. 4. prænot. cap. 9.* † Ideo vtrique consultori, & consulenti pœna mortis naturalis iure diuino infligitur, Leuit. cap. 20. *Vir, siue mulier in quibus pythonicus siue diuinationis spiritus fuerit, morte moriatur, lapidibus obruant eos, sanguis eorum sit super eos.* Deuter. cap. 18. *Neque pythones consulat, aut diuinos.* † Et post hanc 46
vitam quia mendacia sunt secuti, ad æternam mortem sunt damnati, Apocalyps. c. 21. *Veneficis, & idolatris, & omnibus mendacibus pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure, quod est mors secunda.* † Iure humano de- 47
portationis, in personas nobiles, mortis vero in viliores pœna statuitur *l. Prætor ait. §. aduersus C. de sepulch. violat. l. qui sepulchrum, C. eod. tit.* † Po- 48
steriore vero iure in vtriusq; speciei euocatores à Constantino lethale supplicium sancitur *in l. multi, C. de malef. & mathem.* quibus respondent de iure Regio, *l. 3. tit. 23. p. 7. l. 5. tit. 3. lib. 8. Recopil.*

CAP. XVII.

De Ariolatione ex Idolorum aris.

SVMMARIVM.

Ariolatio omnem diuinationem complectitur. n. 1.

Arioli proprie dicti, qui circa aras Idolorũ ob diuinationem versabantur. n. 2.

Arioli absque aspiratione, sunt scribendi. n. 3.

Ariolis primo interuenit idolatria. numer. 4.

Ariolis pœna mortis debet affingi. numer. 5.

Sacrificium exterius inuisibilis sacrificij est signum. n. 6.

1 ARiolatio licet omnem diuinationem aliquando complectatur, iuxta illud Danielis cap. 2. *pracepit Rex, vt conuocarentur Arioli, & Magi.* Leuit. cap.19. *Non declines ad Magos, neque ab Ariolis aliquid sciscitari.*
2 † Nunc tamen accipio Ariolos pro illis tantum, qui circa Aras Idolorum diuinabant, quorum proprium fuit munus D. Isidor. lib. 8. etymolog. cap. 9. *Arioli dicuntur, qui circa Aras Idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt: iisque celebrantibus daemonis responsa accipiunt.* † Et ita 3
Arioli scribendi sunt, non *Harioli*, vt in vulgatis codicibus legitur, quia ab *Ara* dicitur, non ab *hara*, cuius alius sensus est; nam hara mansionem porcorum significat, *Cicer.* in Pison. *ex hara producti, non ex schola.* Ouid. Ep. 1.

Tertius immundae fidelis hara.

Plaut. in Asinar.

At herus in hara, haud aedibus habitat.

† Quare in hac diuinatione interuenit Idolatria grauior, quam Israhelitarum. Quia illi aureum vitulum coluerunt, ij ipsum daemonem, cui sacrificia offerunt foedius, quam vlli olim pagani, *Grilland. de sortileg. quaest.* 3. *Farinac. quaest.* 20. *ex num.* 81. *tom.*1. † Qui ideo sunt idolatrae, haeretici, apostatae, & paganis deteriores: quia derelicto proprio creatore Deo, cui se in baptismo addixerunt, ad daemonem eius hostem confugiunt, quod leges ciuiles poena mortis multarunt. *l. desertorem. §. is, qui ad hostes, D. de re milit.* † Nam vt ait Diuus 6
Augustin. lib. 10. ciuitat. Dei cap.... *visibile sacrificium exterius, inuisibilis sacrificij interioris est signum, quis enim sacrificare censuit, nisi illi, quem vt Deum sciuit, aut credidit, aut finxit.*
† Ex quo Angelus Domini, cum 7
Manue vir de stirpe Dan, ob filij

euange-

euangelizatam dignitatem, voluisset hœdum de capris sacrificare, eum in hunc modum alloquitur, Iudic. cap. 13. *Si me cogis, non comedam panes tuos: si autem vis holocau-*
8 *stum facere, offer illud Domino.* † Vt sic merito videas quanto minus offerenda sint dæmoni, aut idolo, eius nomine, quia imago refert similitudinem eius, in cuius persona fit, vt docent *Athanas. lib. 4. contra Arrian. Brun. lib. de imaginib.*
9 *cap.* 20. † Nam per adorationem imaginis conferri honorem, cui addicitur, nihil magis tritum est, atque vulgatum *cap. perlatum de consecrat. distinct. 3. Brun. vbi supr. cap.* 19. *Episcop. Simanc. de Cathol. instit. tit.* 33.
10 *ex num.* 7. † Quo fit, vt caueatur in l. nemo. C. de pagan. & sacrific. eor. *absit à seculo nostro infandis execrandisque simulachris honorem pristinum reddi, redimiri sertis templorum impios postes, profanos aris accendi ignes, adoleri in iisdem thura, victimas cadi, pateris vina libari, & religionis loco existimari sacrilegium.*

11 ¶ Grauissimum enim est crimen. Ideo Dominus iussit Idolorum simulachra destrui, & lucos in quibus colebantur succindi, ne maneat memoria eorum, Exod. cap. 23. *Non adorabis Deos eorum* (scilicet Amorrhæorum) *sed destrues eos, & confringes statuas eorum*, & cap. 34. *& aras eorum destrue, & confringe statuas,*
12 *& lucos succende.* † Et in Deuter. cap. 7. *Aras eorum subuertite, & confringite statuas, lucosque succidite, & sculptilia comburite*, & cap. 12. *subuertite omnia loca, in quibus coluerunt Gentes, quas possessuri estis. Deos suos super montes excelsos, & colles, & subter omne lignum frondosum, dissipate aras eorum, & confringite statuas, & lucos igne comburite, & idola comminuite.* † Ex quo 13
merito Dauid Philistæorum idola iussit comburi *Paralip. 1. cap.* 14. & post Manasses, qui Magos, & Maleficos multiplicauit, *Reg. 4. cap.* 21. eius nepos Iosias eorum altaria deleuit, & eorum sacerdotes combussit, Magosque exterminauit *Reg. 4. cap. 22. & 23. Paralipom. 2. cap.* 35. Ionathas Dagon templum succendit *Machabaeor. 1. cap.* 10. † Eze- 14
chias omnia idolorum altaria dissipauit, & serpentem æneum, quem erexerat Moyses in deserto, confregit, quia populus sacrificabat ei, & adolebat incensum, *Reg. 4. cap. 18. Paralip 2. ap. 29. Simanc. vbi sup. n. 15. Paramo de origin. S. Inquisit. lib. 1. tit. 3. c. 3. n.* 103.

¶ Arioli autem tanquam veri Ido- 15
latræ debent occidi Deuter. c. 18. *qui immolat Diis occidetur*, nam vt legitur in Apoc. c. 21. *veneficis & idololatris, & omnibus mendacibus pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure, quod est mors secunda.* † Quod He- 16
bræi ꝓprio damno (quib. per Moysis tubam fuerat intimatũ) didicerunt, quia vna die triginta millia eorum, qui vitulum coluerunt, à Leuitis sunt interfecti, *Exod. c.* 32. Dathan, & Abiron igne combusti, *Numer. cap.* 16. Ex quo ignito gladio compe-

compeſcendos huiuſmodi ariolos, Pontifices, & Imperatores docuerunt, illi in *cap. de Apoſtat.* ij vero *in l.* 1. *&* 3. *C. eod. tit. l. nemo. C. de malefic. & math. l. nemo. C. de pag. & ſacrific. eor.*

17 † Vt ſic interim taceam, quę aduerſus Ariolos, & Idolatras ſcripſerũt, *Cyprian. Lactant. Cyrillus, & alij Patres ſuper Corinth.* 8. *Sapien.* 13. *Hierem.* 20. *Baruch. fin. Clemens lib.* 5. *Recognit. Cyprian. de Idolor. vanit. & lib. de exhortat. ad martyr. Chryſoſt. lib. contra Gentil. Lactant. lib.* 1. 2. *&* 3. *diuin. Inſtit. Cyrill. contra Iul. Iuſtin. mart. in Apolog.* 2. *pro Chriſt. & orat. parenet. ad Gent.*

CAP. XVIII.

De Aruſpicinia.

SVMMARIVM.

Aruſpices, qui ſint. n. 1.
Aruſpices ex fibris animalium futura cõiectabant. n. 2.
Aruſpices dicti ab obſeruandis oris in ſacrificio. n. 3.
Tages Hetruſcis Aruſpiciniam docuit. num. 4.
Aruſpiciniæ libros Romani ex Hetruſca in propriam linguam commutarunt. num. 5.
Aruſpiciniæ olim idololatria interueniebat, non tamen pactum. n. 6.
θυμαλικὴν *rimabatur ex victima adhuc viua. n.* 7.
Ariolatio implicitam habet idololatriam. num. 8.
Arioli conſentiunt malitia idololatrorum. n. 9.
Seneca de Ariolatione illuſtratus. n. 10.
ἱπατοσκοπία *ſingula mactata hoſtia membra rimatur. n.* 11.
Vita non eſt in iecore, ſed in corde. n. 12.
Iecur colendum dæmon ſuaſit, quia fomes libidinis. n. 13.
Ariolationis ritus circa corda, & iecora. n. 14.
Homines ſacrificare Idolis in vſu fuit. num. 15.
Pueri ſacrificabantur apud Romanos. num. 16.
Tartari pueros conſueuerunt ſacrificare. num. 17.
Chaldæi in honorem Moloch, & Belphegor filios ſacrificabant. n. 18.
Cecropides filios in ſuorum Idolorum cultum ſacrificabant. n. 19.
πυροσκοπία *circa flammam hoſtia verſabatur. n.* 20.
Ignis diuinationis, cuius ritus. n. 21.
Ignis luſtratio, quæ fuit. n. 22.
Luſtrationem ignis ob filiorum bonum omen. n. 23.
Pyræ tranſiectiones in honorem Beatorum ſunt reliquiæ veteris paganiſmi. num. 24.
Pyrarum circumiectiones, & tranſiectiones ad mali auerruncationem. n. 25.
καπνομαντεία *fumi obſeruatrix fuit. n.* 26.
Diuinatio ex fumo granorum papaueris. n. 27.
Fumus ſacrificiorum ob diuinationem obſeruatus. n. 28.
Fumus rogi obſeruatus ſimiliter. n. 29.
Daphnomanteia ex fumo lauri incenſi. num. 30.
Verbenas, & thura adolebantur ad hanc diuinationem. n. 31.

σποδονομαντεία *ex cineribus ſacrificia comparata. n.32.*

Cineres aræ Alphei, & Daphnidis ad diuinationem. n.33.

οἰνοπομαντεία *obſeruabat colorem vtriuſq; laticis in ſacrificio fuſi. n.35. & 36.*

χελτομαντεία *ab eduliis variis deſumpta. num. 37.*

Mola, & libamenta ſacrificiorum obſeruata ad diuinationem. n.38.

1 ARuſpicinia † licet cum Ariolatione ſæpius confundatur, differt tamen, quod à dæmone immediate, qui illi intenderant ſacrificio aſſiſtentes reſponſa accipiunt; hi vero ex mactatis animalium fibris cõiectabant reſponſa, vt colligitur ex *Cic.lib.2. Diuinat.* † Vtriuſq; mu-
2 nus circa idolorum ſacrificia exercebatur, illi reſponſa accipientes, ij coniectantes, circa aras idolorum vterq; verſatus, ex quo Aruſpicinia ſine aſpiratione debet proferri, ab aris idolorum, quibus intenti diuinationem parabant animalium viſcera introſpiciẽtes, ex quo ait Vergil. Æneid. 10.

Cui pecudum fibra, cœli, cui ſydera parent.

3 Nam † licet D. Iſidorus Archiepiſcopus Hiſpal. qui tot ſæculis omni genere eruditionis coruſcat, Haruſpiciniam dici contendat ab obſeruandis in ſacrificio horis, & per conſequens eſſe ſcribendam cum aſpiratione, tanto tamen viro ſua authoritas ſit; niſi velis à voce Oſca *Haruga*, quæ hoſtiam ſignificat, authore *Donato.* † Hanc artem à ru- 4
ſtico quodam ex glebis exiliente inuentam putat *Raban. lib. de Magor. præſtig.* ſed veritas arguit Tagem quendam Aruſpiciniam Hetruſcos docuiſſe, abſque vlla ratione, & veritate, vt tenet conciuis meus Luc.

Fibris ſit nulla fides, ſed conditor artis
Finxerit illa Tages.

¶ Cuius artis elementa, vt Tages 5
dictauit, Hetruſci ad artem reduxerunt, eiuſque libros Romani ex Hetruſca lingua in propriam mutauerunt, vt docet *D. Auguſt. lib. 20. ciuit. Dei,* tranſumptiue in *cap. nec mirum. h. 26. quæſt. 5.* † Quam nunc pro 6
tota ἱεροσκοπία, *hieroſcopia*, veterum, ſiue diſciplina diuinãdi in ſacrificiis Gentilium, ſolitam vſurpari obſeruo. In qua olim interueniebat ſemper Idolatria, nõ tamen pactum explicitum. Hodie fieri poteſt, vt neutrum intercedat.

¶ Prima ſpecies huius diuinatio- 7
nis dicitur θυματικὴ, *thumatice*, quæ rimabatur ex victima adhuc viua, dum producebatur, dum ad aram ſiſtebat, dum attrectabatur, dum vinum ei infundebatur, & ob id dicta *Victimaria*, cuius ſingula exemplis confirmat *Barnab. Briſſon. lib. 1. de formul. popul. Roman.* † Quæ ſecum 8
implicitam habet idolatriam: nam licet ipſi non ſacrificent, conſentiunt tamen facientibus. Quia hæc victima dæmoni, vt Deo offerebatur, ad imitationem *Holocauſti*, in quo animalia vero Deo fuerunt ſacrifica-

crificata, *Exod.cap.29.Leuit.c.6.& 9.*
9 †Nam quemadmodum offerentes
Dæmonem propitiare conantur,
ex talis victimæ oblatione, sic ex
ea diuinantes credunt dæmonem
propitiatum signa dare, ex quibus
optata coniectentur, & sic consen-
10 tiunt eorum malitiæ. † Ad quam
quidem speciem spectat illud con-
ciuis mei Senecæ in Oedip.

Appellite aris candidum tergo bouem
Curuoque nunquam colla deprensum iugo
Optima sanctas victima ante aras stetit.

11 ¶Secunda dicitur *Extispicinia*, quę
motum, & singula mactatæ hostiæ
membra rimatur, & iecur maxime,
vnde Græcis dicta ἡπατοσκοπία *hepa-
toscopia*, de qua in l. ne quis morta-
lium.C.de paganis,& sacrifi.eor. *Vt
inspectione iecoris extorumque præsagio
12 vanæ spem promissionis accipiat.* † Pu-
tabant enim in iecore esse vitam, q̃a
sine iecore viuere non potest, quod
ideo colebant, vt dæmonem vitæ
authorem significarēt, cum vita nō
sit in iecore, sed in corde, vt docet
Aristot.lib.3. de corde, & part.cap. 4. &
13 7. † Sed hoc modo colendum esse
iecur callidus dæmon persuasit, q̃a
agnouit, quod sit fomes inexplebi-
lis, in quo cupiditates accenduntur,
Claudian.

At si cuncta patens nil collatura Cupido
In iecur, & tractus imos compulsa recessit.

14 ¶Quam ideo superstitionem satis
irridet *Lucan. lib. de sacrific. & Arnob.
lib. contra Gent.* Ritus tamen de-
scribit idem conciuis meus Seneca
vbi supr.

Cor marcet ægrum penitus, ac mersum latet,
Liuentque venæ, magna pars fibris abest,
Et felle nigredo tabidum spumat iecur.

¶Sacrificabantur ad hoc non so- 15
lum bruta, sed & homines quo He-
liogabalus monstrum, non homo,
vsus fuit, necnon Iulian. Apostata,
qui ad hoc grauidarum aluos exse-
cabat, vt narrat *Theodoret. lib.3.c.21.
& 22.* † Cuius nefandi ritus apud 16
varias nationes communis, suo sæ-
culo meminit Iuuen.Sat.6.

Pectora pullorum rimatur, & exta catelli,
Interdum pueri.

¶Et hæc fuit tertia Aruspiciniæ 17
pars, quæ dicebatur, ἀνθρωπομαντεία,
anthropomanteia, à qua ni fallor Tar-
tari edocti pueros cōsueuerunt sa-
crificare, vt meminit *Cromer. lib. 8.
histo.Polon.* quin & Lusitani veteres,
vt author est *Strab.lib.3.* † Necnon 18
Chaldæi, qui in honorem Beelphe-
gor filios immolabant, Psalm.106.
*Et immolauerunt filios suos, & filias suas
dæmonibus.* Et in honorem Molochi
eosdem filios igne absumebāt, *Reg.
4.c.20.* Item *Ezech.c.20.* † Item, & 19
Cecropides, vt videre est apud Ver-
gil.Æneid.6.

Cecropides iussi (miserum) septena quotannis

Corpora

Corpora natorum.

20 ¶ Quarta species appellat̃ πυροσκο-πία, *pyroscopia*, quæ hostia in ignem proiecta flammæ modum considerabat, vtrum in vnum coiret pyramidem, quod prosperum: an vero diuideretur, quod aduersum; quia ignis color, splendor, ascensus, strepitus; Seneca in Oedip.

Non vna facies mobilis flamma fuit.

21 ¶ Dicebatur ignis diuinatio, quia circa ignem sacrificij versabatur an cito victimam comprehenderet; quod prosperum: an cito extingueretur, quod infaustum, Seneca vbi supra.

Quid flamma? Largas iam ne comprehendit dapes?

Subito refulsit lumen, & subito occidit.

22 ¶ Quinta fuit *ignis lustrationis*, quæ in filiorum consecratione fiebat, siue expiatione, ad stabiliendam eorum fortunam. De qua agit sacra Paræmia *Reg. 4. c. 17. Et consecrauerant*
23 *filios suos, & filias per ignem.* † Quę fiebat ex transiectione per ignem, ex qua similiter fœlices illi casus prænunciabant: quam superstitionem damnatam inuenio Deut. c. 18. *Nec inueniatur in te, qui lustret filium suum,*
24 *aut filiam ducens per ignem.* † In quo peccant Germani in succesione pyrarum, quas pie in honorem D. Ioanni accendunt, dum ad crepitum, fumum, flammæ modum, & similia attendunt; nam sunt reliquiæ veteris paganismi, vt censet *Conrad.* Wi-
25 *pin. de diuinat. c. 2.* † Necnon qui pyras huiusmodi definitis vicibus se circumire, & transilire debere putant in futuri mali auerruncationẽ, vt tradit *Glicas p. 2. Annal. fol. 269.* quod vt hodie, ita olim teste Ouid. lib. 4. Fastor.

Certe ego transilij positas ter in ordine flammas.

¶ Sexta species dicitur καπνομαντεία, 26
capnomanteia, hoc est, *fumi obseruatrix*, & hæc duplex, vt tradit *Cardan. lib. de vera sapient.* † Nam vel grana 27
sesami, vel papaueris nigri in ardentes prunas coniiciebãt, & inde surgentem fumum notabant, qui si rectus tenderet, quasi virga prosperũ sibi profitebantur, iuxta illud Cantic. 3. *quasi virga fumi.* † Vel sine hu- 28
iusmodi granis, solum sacrificij fumum obseruabant, quemadmodũ, & Iudæi ex victimarũ sacrificio fumum obseruasse docẽt *Theophylact. in Oseam c. 4. Pictor. lib. de Magia c. 11.*
† Interdum fumum rogi captabãt, 29
vt de illo Polynicis, & Etheoclis narrat Ouid. in Ibin.

Et noua fraterno veniet concordia fumo,

Quam vetus accensa separat ira pyra.

¶ Interdum Lauri rami ad hoc 30
comburebantur, vt tradit *Rodigin. lib. 5. antiq. lect. cap. 7.* sed id magis pertinet ad *Daphnomanteiam*, ad quam laurus sulphure tinctus incendebatur, Ouid.

Incendens viuas crepitante sulphure lauros.

Aliquando bitumine deliniebãtur, Vergil. Eclog. 8.

Et fragiles incende bitumine lauros.

31 ¶ Aliquando etiam non laurus, sed verbenas, & thura ad hoc incendebant, Verg. vbi prox.

Verbenasq; adole pingues, & mascula thura,

Et ad id aris apponebãtur, vt notat Statius.

Thurea nec supra volitante altaria fumo.

32 ¶ Septima dicebatur σποδονομαντεία, *spodonomanteia*, quæ sumebatur ex cineribus sacrificij, vt videtur factum in ara Apollonis, Ismenij, & aliorum, de quibus *Valer. Maxim. lib. 1. cap. 6.* ideo *Sophocles in Oedi. Tyr.* vocauit μαντείαν σποδῶν, *manteiam spodon*, hoc est, *cinerem diuinatorium.*

33 † Quod tamen dicendum in cinere Alphęi, quẽ idcirco Moscus vocauit κονινηρὰν, *conin heram* docuit *Mart. del Rio in comment. ad Senecam in Med. v.*

34 81. † De cinere Daphnidis meminit Vergil. d. Eclog. 8.

Fer cineres Amarylli foras riuoque fluenti

Transque caput iace.

35 ¶ Octaua est οἰνομαντεία, *Oinomanteia*, quæ considerabat colorem vtriusque laticis in sacrificio fusi, quod Persis maxime in vsu, vnde vini diuinationem eis tribuit *Alexand.*

36 *Neapolit. lib. 5. cap. 13.* † Ad quod spectat illud Didonis apud Vergil. Æneid. 4.

Vidit thuricremis cum dona imponeret aris

(Horrendum dictu) latices nigrescere sacros,

Fusaque in obscænum se vertere vina cruorem.

¶ Nona species dicitur κριτομαντεία, 37
critomanteia, cuius species plures sunt partes, quæ ducuntur ab eduliis variis, vt notant Tostat. & alij ad illud Numer. cap. 11. *frangebat mola.* † Nam in sacrificiis obseruabant 38
molas, & libamenta, & præcipue triticum, hordeum, far, & ex eo tosto, fresoque factam farinam, & ex eo mox subsecutam victimæ conspersionem, vt notant *Theocrit. in Pharmaceut. Mar. del Rio ad illud Senec. in Oedip.*

Et sparge salsa colla taurorum mola.

CAPVT XIX.

De Pyromantia.

SVMMARIVM.

Pyromantia vnde dicta. n. 1.

Ignis sphæram melioris notæ authores negarunt. n. 2.

Pyromantiæ inuentor. n. 3.

Fulmina signa diuinæ iræ. n. 4.

Volsinum oppidum fulmine concrematum. n. 5.

Tullus Hostilius fulmine ictus periit. numer. 6.

Borbonius, Moncata, Dorbinius, & Aurautius fulmine perierunt. n. 7.

Anastasius Imper. fulmine ictus interiit. num. 8.

Fulmina diuinæ iræ causam referre. numer. 9.

Signa cœlestia licitum est obseruare, vt in me-

PYromantia dicitur à voce Græca πῦρ pyros, quæ ignem significat, eo quod ignem captat, & illum maxime, qui de cœlo descendit vt sunt fulgura, fulmina, & similes ignes elementares, vt tradit *Orosc. de Couar. libr.* 2. *de falsa prophet. cap.* 7. † Elementares dico, eo quod ex regione aeris superiore in terram descendant. Nam ignis sphęram propriam nullam esse, iam diu melioris notæ authores probarunt, *Hieronym. Cardan. lib.* 1. *variet. rer. c.* 2. *cognatus meus D. Gasp. Cadillo Villalpando maioris Complut. Collega in comment. ad Arist. de cœlo, Franc. Valles de sacra philosoph. cap.* 50. Nam vt ait Auson. in Gryph.

1
2

Tres charites, tria fata, triplex vox, trina elementa.

3 ¶ Cuius quidem artis authorem alij dicunt fuisse *Amphiaraum*, alij *Argonautas*, alij *Begoes* nympham, vt tradit *Seru. ad Æneid.* 6. & eius professionis artem composuit Thirenus, vt scribit *Diodor. lib.* 5. *cap.* 9. apud Romanos vsam Tanaquil te-

4 statur *Valer. Max. lib. 1. cap. 6.* † Quæ sane fuit magno in pretio habita, quia fulmina iræ diuinæ signa esse agnouerunt, & ob id suis Auguriis maxime commendarunt, vt testatur *Clar. Syluius lib. 1. de legib.* quo spectat vetus illa lex XII. Tab. FVLGVRA, ET OBSTITA
5 PIANTO. † Nam sæpe in Dei iram emissa proprio malo didicerunt; cum Volsinum Tuscorum oppidum opulentissimum ob cõtemptam religionem totum fulmine concrematum meminerit *Plin. lib. 2. cap. 52.* cuiusmodi plura *Euseb. lib. 5. histor. Eccles. cap. 5. Tertullian. in Apologet. cap. 5. Nicephor. lib. 16. cap. 35.*
6 † Tullus Hostilius Tertius Rom. Imp. eo quod se superstitionib. dedisset fulmine ictus periit, vt narrat *Zonar. tom. 2. D. August. lib. 3. ciuit. Dei*
7 *c. 15.* † Borbonius, Moncata, Dorbinius, & Aurantius, qui tempore Clementis VII. Pont. Max. Romã depopulati sunt, à fulmine icti perierunt, vt refert *Surius anno Domini*
8 1527. † Et Anastasius Imp. eo quod Eutychianæ hæresis fautor, infœlix fulgure percussus miser interiit, vt
9 refert *Zonaras tom. 3.* † In quibus, & aliis multis similibus (quos passim inuenies, quia nostri instituti non est omnia prosequi; sed ab aliis prætermissa notare) inuenies fulmina diuinæ iræ causam referre; nam vt ait Statius lib. 7. Thebaid.

Infestumq; tonat pater, & mala fulgura mittit

10 ¶ Quare si pyromantia his tantum cancellis concluderetur, vt homines iram Dei metuentes ad meliorem vitam reuocaret proculdubio licita esset. Quia licitum est huiusmodi signa obseruare, vt in melius vitam nostram instituamus *Medina lib. 2. de recta in Deum fide cap. 2. Franc. Picus lib. 6. Pranot. cap. 6. Iul. Syren. lib.*
9. de Fato c. 19. & 20. † Sed hunc ti- 11
morem tot, ac tantis superstitionibus inuoluebant, vt non solum vulgares, sed sapientiorum animos allicerent; nam in Codice Theodosiano est *l. 1. C. de pagan. & sacrif.* in hæc verba, *si quid de Palatio nostro, aut cæteris operibus publicis degustatum fulgure esse constiterit, retenta moris veteris obseruantia, quid portendat ab Aruspicibus requiratur.* † Quorum obserua- 12
tiones nil aliud q̃ mera delirantium insomnia cõtinebãt: Nam si nocturna erãt fulgura, qa ex Ioue infernali prouenire putabant (qui malus dicitur, h. e. infœlix, ad distinctionem cœlestis, qui bonus) infausta erant, vt docet Stat. lib. 9. Thebaid.

Sic vbi nocturnum tonitru malus æthere frangit
Iuppiter.

¶ Si diurna autem, & læua, prospe- 13
rum auspi cium, & conati non irriti indicium fuit, Vergil.

Vix ea fatus erat senior, subitoq; fragore
Intonuit læuum.

Et lib. 2. Æneid.

Intonuit læuum, & cœlo delapsa per vmbras
Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.

¶ Et

14 ¶ Et eo potiſſimum, ſi fiebant ſere-
no cęlo. Nam cum ad miraculoſam
Dei operationem tunc referantur,
pro diuino ſigno (etiam viri Dei) illa
aliquando acceperunt, vt narrant
D. Anton. tit. 6. cap. 14. D. Gregor. lib. 3.
15 *Dialogor cap. 15.* † Etiamſi naturaliter
fieri poſſit, vt fulgura & tonitrua ſe-
reno cœlo mittantur ſecundũ con-
ciuem meum *L. Annaeum Senecã lib. 1.*
natural. qq. c. 1. cui adſtipulatur eius
patruus alter conciuis meus Lucan.
in Farſal.

Emicuit cœlo tacitum ſine nubib. vllis
Fulmen.

16 ¶ Quæ ideo licet ſancti viri ea pro
ſigno diuinæ voluntatis acceperint,
nobis tamen, qui adeo incompertæ
ſanctitatis non ſumus, ea ad id ob-
ſeruare ſanum non erit, ne pagano
errori nos immiſcẽtes, incerta qui-
dem, atque dubia inſectemur, quia
etiam fulgura ſereno cœlo in ſignũ
mali euẽtus vidimus poſt Iulij Cæ-
ſaris obitum, Vergil.

Non alias cœlo ceciderunt plura ſe-
reno
Fulgura, non diri toties arſere Co-
metæ.

17 ¶ Cuius varietatis cauſam nullam
aliam agnoſco, quam ſic Deum vo-
luiſſe, vt homines ab hac diuinandi
ſuperſtitione arcerentur, vt in adin-
uentionib. ſuis impingant, cũ mo-
do ſic, modo illic contigiſſe agno-
ſcant, quia Deus noluit conſilia ſua
18 ſcrutari *Prouerb. cap. 25.* † Vnde præ-
ter quam quod ad ſigna diuinæ in-
dignationis fulgura non ſunt refe-
renda, vt in melius vitam noſtram
inſtituamus, ad quod Deus omnib.
naturæ cauſis admonet, & maxime
fulminibus, & ignib. de cœlo, qui-
bus perſæpe de peccatoribus vindi-
ctam ſolet ſumere, vt in filios Iſ-
rael *Numer. c. 11.* † In filios Aaron ob 19
violationem præcepti *Leuit. cap. 10.*
cuiuſmodi apud Lemouicinam vr-
bem ob Dominici diei violationẽ
plæroſq; cœleſti igne conſumptos
ſcribit *Greg. Turon. lib. 10. hiſt. Gallor.*
cap. 29. † Et Moyſes ex ſectatoribus 20
Dathan vna die centum, & quin-
quaginta millia viros interfecit,
Numer. cap. 16. & de nefando Sodo-
mæ, & Gomorræ ſcelere ignis de
cœlo vindictam ſumpſit, ac pœnas
repetiit *Geneſ. c. 19.* † Et Elias ſeruos 21
Oziæ regis combuſſit igne de cœlo
petito *Reg. 4. cap. 1.* & alibi paſſim.
Quare in re plana non eſt neceſſe
plura congerere. † Sed ne homines 22
ex eo ſibi artem fabricarent video
ſimiliter ſanctos viros igne de cœlo
periiſſe, vt Simeonem Stylitam ſan-
ctiſſimæ vitæ virum, qui igne de cę-
lo fuit peremptus, vt ſcribit *Sophron.*
in prato ſpiritual. † Et vt alios interim 23
taceam, Diuinus Iob ad ſanctitatis
exercitium, & probationem diuina
permiſſione igne de cœlo filios, &
pecora amiſit, *Iob cap. 1.* neque fru-
ſtranea ſignificatione. Nam igne
purgari, & probari aurum ſolet, nõ
abſumi, *D. Petr. canon. 1. cap. 1.*

¶ Ex quibus ſatis apparet, quam 24
incerta ſit pyromantia cum modo
ſic, modo illic Deus fulminibus, &

ignibus

ignibus de cœlo vtatur, & non solũ diuersis, sed contrariis casibus pro vt sibi conuenire arbitratur, & ita improbata est *in cap. igitur, huius 26.*
25 *q. 3. cap. nec mirum d. 26. q. 5.* † Nam licet multi eam suadere conẽtur ex illo Psalm. 103. *qui tangit montes, & fumigant*, & Psal. 143. *tange montes, & fumigabunt*, quibus adstipulatur Vergil. Eclog. 1.

De cœlo tactas memini prædicere quercus.

26 Intentionem † tamẽ suam minime probant: Nam licet Vergilius phrasim scripturæ obseruet, nullatenus tamen Regius Vates in illis ad hanc artem respexit, neq; vllus sacer eius Interpres tale protulit, neq; Ecclesia recepit, cui standũ est vbi de sensu sacræ Scripturæ quæritur, vt tradunt *Origen. in Matth. homil. 29. Iren. lib. 3. aduersus hæres. cap. 40. & lib. 4. c.*
27 *43. & 45.* † Sacer enim Vates ad differentiam alterius ignis de cœlo, qui non vrit (quales ignes fatui, de quibus agendum est *lib. 2. de Magia operatr. c. 12. ex n. 39.*) vt eius vim proprius exprimeret, de qua agebat, mõtes fumigare dixit, non vt impij artem componant, sed vt ignem vrentem à Deo fieri agnoscant, vt dixerat d. Psalm. 103. *& ministros tuos ignem vrentem.*

28 ¶ Fulmina enim alia vrunt, alia non vrunt, quia à causa vrente non proficiscuntur, siue vt ait conciuis meus *L. Annæus Seneca lib. 2. natural. qq. cap. 40. Tria sunt fulminum genera, aliud terebrat, aliud discutit, aliud vrit.*

† Quare vt omittam, ea quæ non vrunt (quia huic non est locus) ex eis, 29
quæ vrũt, duæ sunt species, q̃ a vt ait Aristot. in Meteor. lib. 2. sum. 3. cap. 4. *fulmen est ventus accensus.* † Ful- 30
men enim quando causatur ab exhalatione terrea subcinerea comburit omne id in quod cadit: sicut narrant Peripatetici, quod fulmen, q̃ cecidit super Palatium remansit locus, casus eius, & per multũ tempus ascendebat ex eo fumus, *vt narrat conciuis meus Auerroes in Aristotelis Meteor. lib. 2. sum. 3. cap. 4.* † Et quia 31
proueniunt ab exhalatione terrea, in locis vbi cadunt, solent reperiri lapides, & alia corpora metalli similia, vt idem meminit Auerroes ex relatione Auicennæ alterius conciuis vbi supra *Narrauitque Auicenna, quod aduenit ex terrestreitate huius exhalationes in terris Casam, & Turch inueniri in locis, in quibus cadũt ista fulmina, corpora similia ferro, & æri, & quod ipse laborauit liquefacere illud, seu accẽdere, & non potuit. Et in Corduba cecidisse lapidem magnum in die sereno, quem ipse vidit, & habebat odorem sulphureum, & quasi naturam armoniaci.*

¶ Alia fulmina proueniunt ab ex- 32
halatione aerea, quæ absq; fumi vestigio corrũpunt corpora resistẽtia, & validiora, in qua vadunt, mollia autem non dissipant, de quo authorem habeo eundem Senec. lib. 2. natural. qq. cap. 53. *Fulmina nõ eodem modo naturam omnem vexant, valentiora, quia resistunt vehementius dissipant, cedentia autem sine iniuria transeunt.*

33 *eunt.* † Cuius rei rationem reddens Titelman. in compend. philosoph. lib.6.c.11.*corpora rara, & peruia, absq; nocumento pertransiens, in interiora magis densa, magisq; resistentia deseuit, ita*
34 *intacta veste hominem consumit.* † Sic ergo gladium in vagina, & aurum in marsupio dissoluit, vagina, & marsupio illæsis: & illæsa matre fœtum enecat; vas frangit vino illæso, & intacta carne ossa comminuit: & alia plura, quæ accurate congessit *Greg. Reisch in sua marg. philosoph. lib.9. cap.20.*

35 ¶ Fuit similiter alia pyromantiæ species, qua ex sacrificiis flamma captabatur, rogi vel pyræ, vt dictum est, *supr. cap.* 8. & ad hoc quandoque grana sesami, vel papaueris in igne coniiciebantur, indeq; fumus exortus considerabatur.

CAPVT XX.

De Ærimantia, Hydromantia, & Geomantia.

SVMMARIVM.

Diuinatio omnis ex igne, aere, aqua, & terra comparatur. n.1.

Authoris institutum circa hanc tractationem. n.1. & 2.

Ærimantia per spectrorum apparitionem fiebat. n.3.

περοσκοπία, *quæ sit. n.4.*

Hydromantia fiebat ex aqua inspectione. num.5.

Hydromantiæ species. n.6.

Stagna, fontes, & paludes ob Hydromantiam sacra. num.7.

Cisterna in templo Aphameno, & palus in Apollinis Thyrxei oraculum. numer.8.

Germani recentes natos Rheno fluuio cōmendant ob Hydromantiam. n.9.

Chaldæorum & Persarum mos in Hydromantia. n.10.

Genes. cap.44. de Hydromantia, negatus. num.11.

Ioseph Hydromantiæ deditum negatur. num.12.

Persæ non eligebant in Regem, nisi quem Magiæ deditum cognouerant. n.13.

Aquæ figuræ repræsentabantur in Hydromantia. n.14.

Hydromantia frequens in Africa. n.15.

Geomantia styli punctatione in terra fiebat. n.16.

Geomantiæ nulla ratio, nulla veri species subest. n.17.

Diuinatio omnis infidelem cum dæmone amicitiam continet. n.18.

Diuinationes superstitiosæ sunt. n.19.

QVia vt † Varro ait, omnis diuinatio comparatur ex igne, aere, aqua, aut terra: absoluta ignis diuinatione, ad alias necesse est descēdere; nō vt eas addiscas, sed vt detesteris, quia omnia, quæ in hac parte tradidimus ea mente à nobis sunt delineata, vt agnoscas, quibus fallaciis ad decipiendos homines dæmon vtatur, non tamen, vt eos imiteris, quia adhoc aliorum scholas debes intrare: nam vt ait Vergil. Eclog.2. 1

Inuenies alios si te fastidit Alexis.

 ¶ Catho-

2 ¶ Catholica quippe, vt hucusq; tradidimus ita erunt à nobis vsq; ad finem tradenda, salua semper in omnibus correctione matris Ecclesiæ, & melius sentientis iudicio, quibus paratus sum assentiri, illa sola authoritate, quia errare non potest, *Matth. c. 9. & 27. Luc 22. cap. hac est fides*, 24. *q.* 1. huic vero, dum causam docuerit, quia *nullus addictus iurare in*
3 *verba magistri.* † Aerimantia ex aere incantato per spectrorũ apparitionem fiebat, vt docet *Pictorius in Epitom. de Mag. c.* 10. quæ à dęmone causabantur: vel in elementari corpore apparendo, vel casus futuros repręsentando, vt tradit *Psellus lib. de dæ-*
4 *monib.* † Considerandum tamen est, quod si attenduntur tonitrua, vel fulgura pertinẽt ad Augurium, si cœli aspectum ad Astrologiam: si ad quædam aerorum insolita visa ad τερατοσκοπίαν. *teratoscopiam*, de qua *Aristophon. in nubib.*

5 ¶ Hydromantia captabatur ex aquæ inspectione, in qua dæmon futuros casus, & euentus repræsentabat, vt colligitur ex tex. in cap. nec mirum. h. 26. q. 5. *Est enim Hydromantia in aqua inspectione vmbras dæmonum*
6 *obseruare.* † Et hęc fiebat, vel in aqua æstiua coniectis lapillis, & eorũ obseruatis gyris, vel in vasculo aquæ pleno, & annulo filo suspenso ex constitutis ad latera ictibus, vel in olei guttula aquæ infusa, à dæmone casus, & euenta repræsentabantur, vt docent *Mart. del Rio ad Senec. in Tragœd. Raph. de la Torre tom. 2. de vitiis*

opposit. relig. q. 95. art. 3. disput. 3. † Ad 7
quod quidem apud veteres stagna, fontes, & paludes sacræ fuere, vt tradunt *Macrob. lib. 5. Saturnal. c. 19. D. Augustin. lib. 8. ciuitat. Dei cap. fin.*
† Talis in Ægypto cisterna in tem- 8
plo Aphameno fuit, de qua plura memorat *Zozimus in vita Aurelian.* necnon Iunonis paludem, & Apollinis Thyrxei oraculum, authore *Pausania in Arcad.* † Ad quam qui- 9
dem superstitionem, refert del Rio consuetudinem Germanorum, qua recens natos Rheno fluuio commendabant, ea mente, vt si spurij essent absorberentur: si legitimi, innoxij supernarẽt, iuxta illud Claud.

Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus.

¶ Aliquando autẽ ad hanc artem 10
aqua in peluim, vel scyphum infundebatur, ibiq; aurum, gemmas, & res pretiosas iniiciebant certis characteribus insignitas, & ex profundo aquæ voces audiebant, frequenter apud Chaldæos, & Persas. † Et 11
ita intelligitur *Genes. c.* 44. vbi serui Ioseph eius fratres reprehendentes sic dicunt, *scyphus, quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, & in quo augurari solet.* † Ex quo Iosephum 12
huic arti ditũ blasphemat impius *Agrippa*, & eo maxime suadere conatur, quia ipsemet Ioseph subdit. d. c. 44. *an ignoratis, quod nõ sit similis mei in augurandi scientia?* † Sed Iosephũ 13
Dei virum ei deditum non credo, sed simulare se ea arte furtum comperisse, vt fratres de illo cõuinceret,

siue

ſiue vt Regi addictus, eius artem ſe profiteri oſtentauit, quia apud Perſas non eligebatur in Regem, niſi qui Magiæ eſſet deditus, vt narrat
14 *Cicer. lib. 1. diuinat.* † Et non ſolum voces nudæ in aqua audiebãtur, ſed figuræ etiam repræſentabãtur, quæ ad interrogata reſpondebant, *vt in d. c. nec mirum*, quod ſumptum eſt ex
15 *D. Iſid. lib. 8. Etymol. c.* 9. † Quas quidẽ figuras impollutos pueros videre, & in Africa frequentem eſſe tradit *Leon. in hiſt. Afric. lib.* 3. & quando in vaſe lato fiebat dicebatur *Gaſtromã-tia*, à voce περγβοκοτίαν, quæ amphoram ſignificat.

16 ¶ Geomantia olim in terra ſtyli punctatione fiebat, hodie in abaco, vel tabula ſedecim figurarum technica depicta, ſedecim additis punctorum ordinibus, ſingulis ſignis reſpondentibus, quibus futura rimantur, vt docent *Magus Oliuerius, & Gaſp. Peucerus in libris de ipſa editis.*
17 † Qui etſi Lutheri ſint ſectatores, poſt longam eius narrationem aperte fatentur toti illi diſquiſitioni nullam prorſus rationem, nullam veri ſpeciem ſubeſſe, de quo multa *Iul. Syren. lib. 9 de Fato, cap. 38. Conrad. Wipin. lib. de diuinat. cap. 5. Franciſc. Picus lib. 6. Pranot. cap.* 3. cuius extat illud.

Atque frequens bibulam mucro cum
pungit arenam.

18 ¶ Omnes ſane artes fallatia, vanitate, ſuperſtitione, ſcandalo, ac peccato mortali, & apoſtaſia contaminatæ ſunt, quantumuis à pio viro exerceantur. Quia omnis diuinatio infidelem cum dæmone amicitiam continet, *D. Auguſt. lib. 2. doct. Chriſt. c. 22. D. Thom 2. 2. q. 95 art. 2.* † Et ita 19
ſigillatim hæ omnes artes expreſſe prohibentur *in d. c. nec mirum. h. 26. q. 5.* nam omnes ſuperſtitioſę ſecundum Mantuan. in Apolon.

Qui rimatur aquas, & qui conſiderat
ignes,
Qui pluuias, ſpecula, & pelues, niti-
dasq́ ſecures
Inſpicit, & temere deſcripta in pulue-
re ſigna.

CAP. XXI.

De Augurio, & Auſpicio.

SVMMARIVM.

Augurium, & auſpicium circa aues verſantur. n. 1.

Augurium fiebat ab his, qui erant de expreſſa eius profeſsione. n. 2.

Augurium dictum quaſi auium garritus. num. 3.

Auſpicia dicuntur, qua iter facientes obſeruant. n. 4.

Auſpicia, quaſi auium inſpicia dicuntur. num. 5.

Augurum collegia ex Romulo. n. 6.

Auguria in pretio habita apud varias nationes. n. 7.

Auguria pro calatis comitiis. n. 8.

Calatis comitiis teſtamenta. n. 9.

Auſpicia data pro omnibus veteris Iuris Magiſtratibus eligendis. n. 10.

Auſpicialis dies Kalendis dictus. numer. 11.

AVgurium, & † Auspiciũ vtrumque circa aues versabatur, earum volatus, & garritus perscrutando, ex arte quadam, & superstitiosa obseruatione, cuius ritus & formulas ostendit *Barnab. Brisson. lib. 1. de formul. populi Roman.* † Augurium fiebat ab his, qui erant de expressa eius professione, quæ ab Hetruscis habuit originem, & apud Romanos in pretio habita, ad quod fuerunt collegia Augurum, de quibus plura *Plin. lib. 7. cap. 56. & lib. 8. cap. 28.* † Vnde Auguria dixit *Varro,* quasi *auium garria,* eo quod auium garritus, & volatus obseruent: vel *auigeria,* quod *aues gerant,* vt testatur *D. Isid.*

1
2
3

4 *Isid.lib.8.Etymol.cap.9.* † Auspicia autem dicuntur, quæ iter facientes obseruant volatus auium, & voces intendentes aliaq; signa rerum, vel obseruationes improuisas hominibus occurrentes ferunt, vt docet *D.*
5 *August.lib.de natur.dæmon.* † Quare *Auspicia*, quasi *auium inspicia*, dici cõtendit *D.Isid.vbi supr.transumptiue in cap.igitur h.26.q.3.* quandoque pro fortuna, Vergil.Æneid.6.

En huius, nate, auspiciis illã inclyta Roma.

Quandoque pro Imperio, & potestatę. Vergil.Æneid.4.

Paribusq; rogamus auspiciis.

6 ¶ Auguria enim religiosiora fuere, quia & commendauit Romulus, qui collegio Augurum instituit, & ex singulis tribub. Augurem vnum eligi præcepit, vt ex Cicerone, & aliis narrat *Alexand.ab Alex.lib.5.dier.*
7 *Genial.c.19.* † Vnde Auguria in pretio habita, non solum apud Phrygios, hoc est, Troianos, quos huius artis dicit authores *D.Isid.d.c.9.* Et Chaldæos à quibus Græci edocti illam Hetruscos docuerũt: sed etiam apud Romanos, quibus nihil sine auguratione agere licebat, *Cic.lib.1.*
8 *diuinat.* † Hinc Auguria pro calatis comitiis, quæ pro Collegio Pontificum habebantur, aut Regis sacrorum, & Flaminum inaugurandorum causa, vt tradit *Aul.Gell.lib.15.*
9 *noct.Attic.c.26.* † In quibus non leges modo, arrogationes, emancipationes, sed etiam testamenta solemni ritu fiebant, vt docet Iustinian. Imper. in principio Instit. de testam. ordin. *sciendum est olim quidem duo genera testamentorum in vsu fuisse, quorum altero in pace vtebantur, quod calatis comitiis appellabant.* † Si- 10
militer, & Auspicia data pro omnib. veteris Iuris Magistratib. eligendis, maiora pro maiorib. secũdum officij functionem, vt docet idem *Aul. Gell.lib.13.noct.Attic.cap.14.* † Quæ 11
quia Kalendis fiebant, ille *dies Auspicialis* dictus fuit: non quod Magistratus auspicia sumpsissent modo, sed quod aliquid ex munere delibarent, & leues aliquas, & translatitias causas, dicis causa, propositas audirent: vt tradit *Sueton.in Neron.* † Hinc ludos publicos, scenas, 12
salutationes, & bona verba, Ouid. lib.1.Fastor.

Prospera lux oritur, linguis animisq; fauete.

Nunc dicenda bono sunt bona verba die.

† Hinc comessationes, choreas, 13
cantus, saltationes, modulationes, & lęta omnia, quasi in principio anni boni fati augurio, vt tradit *D.August.epist.64.ad Aurelian.* quæ quia ad nos peruenerũt prohibentur in *Concilio Antisiodorensi Can.1.cap.si quis Kalendas, cap.non obseruetis, cap.non oportet, h.26.quæst.7.* † Hinc mune- 14
rum profusiones, esculenta, & id genus plura, quæ adeo larga fuerunt, vt lege Cintia de muneribus, moderarentur, quia Ptolomæo viginti talenta pro capite obtulissent. *Ioseph.lib.12.cap.4.* † Ex quo apud 15
nos

nos originem habuerunt, *ſtrena* Hiſpane *Aguinaldos*, quæ ſimiliter ex hoc capite prohibentur *in d.cap.non obſeruetis*. Ne populus Chriſtianus ſuperſtitioſo ritu implicaretur, vt notat conciuis, & præceptor meus *P.Mar.de Roa de die natal. cap. 5. & 6.*
16 † Et eo ſenſu conuiuia etiam ſunt damnata, & alia quæ auſpicij cauſa fuerunt, niſi fiant in honorē Chriſti, & vt magis charitati impendamus; nam vt ait D.Gregor.lib. 2. epiſt.37. *Conuiuia, quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, recte veſtra*
17 *fraternitas commendauit.* † Dum tamen omnis abſit ſuperſtitio, omne paganæ religionis dogma, omniſque augurij, aut ominis obſeruatio, quæ in his adeſſe ſolet, Ouid. lib. 1. Faſtor.

Tempora commiſſi noſcuntis rebus agendis,
Totus ab auſpicio ne foret annus iners.

18 ¶ Vnde Augurum ſumma poteſtas fuit, non ſolum in Magiſtratibus eligendis, ſed etiam in legibus condendis, & abrogādis, ita vt ſi Augur ex aliqua ſibi viſa ſuperſtitione pro lege, ſeu cōtra legem proferret ſententiam, nulla alia expectata cauſa, legem ferebant, vel abrogabant, & calata comitia diſſoluebant, & omnia ꝑ libito moderabātur, vt tradit
19 *Clar.Siluius, lib. 1. de legib. c. 10.* † Nam eorum arbitrium ſuper omnes poteſtates, & Sacerdotes fuit, ex l. XII. Tabul. quam refert *Cicero lib. 2. de legib.* in hunc modum, QVÆCVNQVE AVGVR INVSTA, NEFASTA, VITIOSA, DIRA, DEFIXERIT, IRRITA, INFECTAQVE SVNTO. † Nam per 20
aues de voluntate Deorum certiorari arbitrabantur, quibus caſus, & euentus hominibus enunciari crediderunt, Stat. lib. 3. Thebaid.

Iuppiter omnipotens, nam te pernicibus alis
Ædere conſilium, volucreſque implere futuri
Ominaq́ꝫ, & cauſas cœlo deferre latentes.

¶ Sed aues non omnes in Augurio 21
fuerunt, ſed quibuſdam, vt docet *Plin. lib. 1. c. 13.* neq; omnibus deſeruiebant; nam Cygnus ſigna dabat nauigantibus, Vergil.

Cygnus in auguriis, nautis gratiſsimus ales,
Hanc optant ſemper, quia nunquam mergitur aquis.

† Pica apud Græcos amantib. fau- 22
ſta, vt teſtatur *Ariſtoph. in auibus*, apud Romanos columba ſolis Regibus auſpicium dabat, quia nunquam ſola volat, Vergil. Æneid. 6.

Maternas agnouit ille aues.

¶ Ex his, & aliis quædam dicebātur 23
Oſcines, quæ cantu ſeu garritu putabantur prædicere, quia vt ait Varro lib. 5. de ling. Latin. *Oſcines dicuntur, quod ore faciunt auſpicium: ab ore & cano*, quales coruus, turdus, cornix, Vergil. Eclog. 1.

Sæpe ſiniſtra caua prædixit ab ilice cornix.

¶ Nam putabant veteres ad ſe inui- 24
cem

cem aues confabulari, vt diximus *supr.cap.2.ex num.*18.ex quo nata fabula Alcoranis, quod Regina Saba ex auium vocibus habuisset notitiam Salomonis, vt tradit *Horos. de*
25 *Couar.lib.2.de fals.Proph.cap.*21. † Ex quo similiter Thyresias, & Melampus gloriabãtur se voces auium intelligere, quemadmodum apud Vergil.Æneid.3.

Qui Tripodas Clarij lauros, qui sydera sentis,
Et volucrum linguas, & prapetis omina penna.

Nam vt ait Stat.lib.3.Thebaid.

Tunc omnia in astris.
Consonat arcana volucris bona murmura lingua.

26 ¶ Aliæ dicebantur *prapetes*, eo quod volatu ad auguria deseruirent; nam vt ait Fest. *antiqui dicebant propetere, pro ante ire*, quales erant aquila, bubo, turtures, vultures, vt idem tenet
27 *Fest.in voce alites.* † Quarum differentia in eo fuit, vt si illæ aues quæ volatu infaustum protẽdebant, canerent: bonum erat augurium; nam vt ait Amnian.lib.30.*omnes enim aues oscines mala, prapetes bona sunt; vel è con*
28 *tra mala prapetes, oscina bona.* † Vt bubo, qui cantu infestus fuit, volatu & situ faustus fuit arbitratus, vt narrat Seruius ad illud Vergilij Æneid.4.

Solaque culminibus ferale carmine bubo
Sape queri, & longas in fletum ducere voces.

29 ¶ Fuit similiter alia augurij species ducta à pastu, in qua pullus gallinaceus (ad hoc enutritus) è cauea educebatur, qui si auide cibum arripebat, ita vt è rostro grana exciderent, bonum esset augurium, sin autem cõtra: aut nollet edere, pro infausto habebatur, vt tradũt *Fest. Varr. & Cic. vbi sup. Arnob. li. aduers. Gent. Val. Max. lib.1.c.4.* † Sed omnium auguria re- 30
dacta fuerunt ad volatum, & ad id Augur ex sublmi loco illa obseruabat, tam auide, & religiose, vt si in summa illa quiete, qua totus populus in calatis comitiis tenebatur, vt narrat *Plutarch.in Numer.* forte mus exaudiretur, irrita omnia fuisse, tradit *Plin. lib.8.c.*57. † Quod adeo a- 31
pud populum Roma. crebuit, vt ex hac sola tam leui auspicii infausta superstitione Fabius, ad Dictaturam accitus, nõ perueniret, & Cai. Flamminius ad Magistratum equitum vocatus, non pertingeret, vt tradit *Valer. Max. d. lib.1.* † Quarum quidẽ 32
auium ostenta, alia dicebantur *oblatiua*, quæ non poscebantur, alia *imperatiua*, quæ veniebant optata, & quęsita, vt docẽt *idem Fest. in voce Pul, & Cic. lib.1. diuinat.* † Ex his quędam 33
è cœli regione designata captabantur, & dicebatur *ostentum*, quædam ex tonitruis, & fulgetris hæc vocabantur *templum*, vt docet *Varro lib. 6. de ling. Latin.* † Quarum alia 34
bruta, quę nulla ratione nitebantur, alia *fatidica*; & hæc rursus, vel *pestifera*, vel *consiliaria*, vel *auxiliaria*, & huiusmodi nugacissima, vt tradunt Seneca in natural. qq. Plin. lib.1.

lib.1.cap.52.& lib.28.c.2.Seruius,& Acron ad illud Vergil.Æneid.12.

Accipio, agnoſcoq́ deos.

35 ¶ Quæ omnia vanitatis, & ineptiæ dānauit, *Cic.lib.2.diuinat.* longe prudentior hac in re, quā *Plato in Phædr.* & *Xenophon in Cyri pæd.* nam vt ait Deut.c.18. *Gentes iſtæ quarum poßidebitis terram augures, & diuinos audiunt, tu autem à Domino aliter inſtitutus es.*

36 † Quo reſpexit Hecatæus Abderita, qui in hiſtoria Iudęorum ſcripſit, dum iter tenderent ad mare rubrū Augurē illos ſtare iuſſiſſet quouſq; auis (quæ ſtabat) quo tenderet, cognouiſſent, vt illuc ſe conferrent: miles quidam ſilentio arcu tracto auem percuſſit, atque interfecit, ex quo Augur, & alij exclamātes. *Quis eſt*, inquit, *iſte furor ô homines, quomodo enim auis iſta ſui fati inſcia de abitu potuit nos monere?* quod vt prudenter factum, & ſcite dictum memorant *Ioſeph lib.1. contra Apion. Euſeb. lib. 9. præpar. Euang. c.2 Polydor. lib.3. de prodig.*

37 † Et Hector ille fortiſſimus Polydamantem augurem, quo Seruanij auguriis attrahere curabat, arguit apud Homer. Iliad.12.

—— Tuis me cupis accedere vanis
Auguriis, quæ ſperno equidem, quia ſtulta videntur,
Seu dextræ expectentur aues Phaetontis ad ortum.
Siue ſiniſtra petant occaſum lumina ſolis,
Nil rationis habent, cum ſint ratione carentes.

38 † Vnde Augurij nomen ſemper in malam partem accipitur. Num c.5. *Non eſt augurium in Iacob, nec diuinatio in Iſrael.* Eccleſiaſt. c.34. *Diuinatio erroris, & Auguria mendacij.* † Ideo 39 ſemper prohibitum, ac deteſtatum *Leuit.c.18. Deut. 10. Eccleſiaſt.34. Hierem.27. Iſai.2. Reg.4.c.17. & c.21. c.illud, cap. ſed & illud, h.26.q.2.cap. ſi quis Epiſcopus, c.aliquanti, cap. ſi quis clericus, cap. Auguriis. d.29 quæſt.5.* † Neque 40 obſtat in hac arte ſanctiſſimus Patriarcha Ioſeph ſe peritum profiteri, Geneſ.cap.44. *An ignoratis, quod non ſit ſimilis mei in Augurandi ſcientia.* † Quia vel ex populari ſententia 41 loquitur, in qua pro Mago habebatur, vel magis vt de furto fratres conuinceret, qui ea arte comperiſſe crederent, vel dum in aula Principis familiaritate eius vteretur, eam voluit ſcientiam profiteri, qua ipſe tenebatur, cum Reges Perſiæ omnes Magi eſſent, *Cicero lib.1. Diuinat.* † Nec minus obſtat Noe 42 per coruum, & columbam diuinaſſe, ex primo non ceſſaſſe diluuium, ex altera terram apparuiſſe, Geneſ. cap.8. *At illa venit ad eum ad veſperam portans ramum oliuæ virentibus foliis in ore ſuo: intellexitque Noe, quod ceſſaſſent aquæ ſuper terram.* † Nam multa 43 Deus cauſis naturalibus ſolet oſtendere, quæ quia diuina ſunt, non debent ad hanc ſuperſtitionem referri; quemadmodum in columba, quæ ſuper Chriſtum aſcendit in ſignum aduentus Spiritus ſancti, *Matth. cap.3.* quam naturalem fuiſſe docet *D.Thom. part.3.q.39. art 7.*

† De

44 † De altera colūba, quæ visa est Angelico Doctori, eūq; vt veræ Theologiæ antesignanum D. Thomam Aquinatem alloqui *Sur. to.* 2. de coruo, qui Eliam pauit, *Reg.* 3. *c.* 17. † De
45 alio coruo, qui D. Vicentio mortuo adstitit, qui volucres, & alias feras volatu graui irruentes arcebat, *Metaphrast. in eius vit.*

46 ¶ Quæ quidem Auguria (si ita dici valent) cum sint diuina signa, & à Deo tanquam suæ voluntatis nuntia hominibus missa, non solum licita sūt, sed ea sub peccati reatu debemus obseruare, vt tradit *Frā. Suarez de relig. lib.* 2. & huiusmodi est signum illud, quod Eleazar obseruauit pro vxore ducenda filio domini
47 sui, *Genes. c.* 24. † Necnon vaccarum mugitus in signum supplicii Israelitarum, *Reg.* 1. *c.* 6. & manus Regi Balthasari apparens, *Daniel. cap.* 5. quia Dei charitas erga nos ita se ostēdit, vt non feriat, nisi prius admoneat, Psalm. 59. *dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus.*
48 † Nec desunt qui ad hanc partē referre conentur campanam oppidi de *Velilla*, quæ antequam respublica Christiana aliquod damnum patiatur nullo pulsante edit sonū, vt narrat *Leonar. Vayrus lib.* 2. *de Fascin. c.* 14.
49 † De quibus signis siue auguriis, vtpote diuinis nō loquor, cum de augurii detestatione agimus, neq; de naturali auium præsentione, quia cū hæc pendeant à natura nulla artificii, neq; vanitatis admixta superstitione, licita sunt, vt alia naturalia, quemadmodum diximus *sup. hoc li.* 1. *cap.* 2.

CAP XXII.

De Sortilegio.

SVMMARIVM.

Sortilegium omnem diuinationem complectitur, n. 1.
Sortilegium sumitur pro diuinatione, quæ sorte celebratur. n. 2.
Sortilegium habuit originem ex fortunæ veneratione, n. 3.
Sortes Phœbeiæ, Deliæ, Lyciæ, Anciates, & Delphicæ, n. 4.
Sors pro Fortuna, & pro Oraculo, num. 5.
Sortes quare prohibitæ fidelibus, numer. 6.
Sortes prohibentur omni iure, n. 7.
Omnis diuinatio vertitur in Dei iniuriā, n. 8.
Diuinatio omnis, etiam bono zelo interdicta, quia amicitia dæmonis prohibetur, n. 9.
Sortilegii euentus à Fortuna expectatus continet idolatriam, n. 10.
Sortilegii casus si à Fato attenditur est hæresis, n. 11.
Rota Fortunæ, quibus scateat superstitionibus: n. 12.
Rota Fortunæ damnatæ, n. 13.
Ars Planetaria Carolo Magno missa, nu. 14.
Sortilegii effectus de necessario adscribendus est dæmoni, n. 15.
Talorum, vel Tessararum sortes, n. 16.

Pro-

1 SOrtilegium † licet omnem diuinationẽ complectatur, vt tradit *Plin. lib.8. cap.* 4. *Paul. Grillan. de sortileg. quæst.1. nu. 3. Petr. Gregor. in syntagm. p.3. lib.34. c.1. num.* 11.
2 † Nunc tamen illud accipio pro diuinatione, quæ sorte tãtum celebratur, delusorium sane genus, & summe noxiũ, quia non fit absq; dubio dæmonis ministerio, *cap. qui sine saluatore. h.26. quæst.2. D. Thom. 2. 2. quæst. 95. art.* 3.
3 † Quod videtur habere originem apud Gentes ex veneratione Fortunæ Deæ, in cuius templo, loco Oraculi sortes mittebantur, vt in templo Prænestæ tradit *Cicer. lib.2. Diuinat.* ex quo dictæ *sortes Prænestinæ.*

† Cuiusmodi fuerunt plura alia, vt 4
Phæbeiæ, de quibus meminit *Seneca in Oedip* Deliæ, Lyciæ, Anciates, ac Delphicæ, vt apud Horat. in Arte poet.

Et diuina futuri
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.

† Vnde sors pro Fortuna in *auth.* 5
vt omnes obediant iudic. § arripiant, collat.5. Item, & pro Oraculo, vt tradit Valer. Max. lib. 1. *cuius rei explorandæ gratia legati ad Delphicum Oraculum missi responderunt Principi sortibus,* & pro necessitate fatali, Vergil. Æneid.3.

Hic exitus illum sorte tulit.

† Vnde licet sortibus nihil insit 6
mali, prohibentur tamen fidelibus ne sub specie diuinationis, idolatriç cultus irrepat, *c.ii, qui c. sortes. d.26. q. 2. Troil. Malu. tract. de sortib. q.* 3.
† Ex 7
quo omni iure prohibentur, *ca. sortilegi. d.26 q.1. cap. non exemplo, c. illud d.26. quæst.2. cap si quis Episcopus, c. non licet, cap. non oportet, ca. aliquanti, c. sortes. d.26. q.5. cap. si. de sortileg. l. nullus. l. nemo. l. quicumq; C. de malefic. & math. l.1. tit. 23. p.7. l.6. tit.3. l.8. Recop.*
† Ne- 8
que tolerari debent, quia omnis diuinatio infidelẽ cum dæmone amicitiam continet, *D. Augu. lib. 2. doctr. Christ. c.* 22. & ita in iniuriã Dei vertitur, *D. Thom. 2.2. q.95. art.6. & 7. Petr. Greg. in syntag. l.34. ca.7. n.* 5.
† Ideo 9
grauissimum est peccatum, etiam si bono zelo exerceantur, *cap.2 de sortileg.* quia nobis interdicta est omnis cum dæmone amicitia, Apo-

ſtol. Corinth. 1. c. 10. *nolo ſocios vos fie-*
10 *ri dæmoniorum.* † Nã ſi effectus à Fortuna Dea expectatur, manifeſtam continet idolatriam, vt tradit *Euſeb. lib. 9. præparat. Euang. c. 2.* quia vt ait Iuuenal. Satyr. 10.

Te facimus Fortuna Deã cœloq; locamus.

11 ¶ Si à Fato euẽtus expectatur, cõtinet manifeſtã hæreſim. Quia Fatũ eſſe credit, quod tot ſæculis Eccleſia impugnauit. Quia nihil aliud eſt hæreſis, quam aliter, quam Eccleſia tenet ſentire, *cap. hæc eſt fides 24. q.*
12 *1.* † Quemadmodũ in rota Fortunæ inuenimus p̃ quoſdã circulos, Planetis, Signis, & numeris diſtinctos (cum de alicuius fato quæritur) ſuperſtitioſe inueſtigari, vt dum puer eſſem apud multos vidi, & maxime in vſu eſſe in Fez, narrat *Ioan. Leo in*
13 *hiſt. Afric. lib. 3.* † Quæ expreſſe quidem damnantur *in cap. non obſeruetis. h. 26. q. 7.* ſub illis verbis, *ſiue qui per quoſdã numeros literarũ, & lunæ, & per Pythagoricam necromantiam, ægrotantium vitam, vel mortem, vel proſperam,*
14 *vel aduerſam fortunam inquirũt.* † Cuiuſmodi fuit *Ars Planetaria* laminis inſcripta, & Carolo Magno miſſa obtinendæ cauſa cognitionis ſupernaturalis artium, & ſcientiarum, de qua *Mart. del Rio lib. 2. Magicar. cap. 2.*
15 † Nam cum ſortes huiuſmodi naturaliter nullã habere virtutem dignoſcantur, neq; à Deo ſint inſtitutæ, de neceſſario effectus adſcribẽdus eſt dæmoni, cuius pacti ſunt ſigna, ideo ea obſeruare peccatum eſt mortale, contra religionem, vt do-
cet *Suarez. lib. 2. de relig. cap. 12.* † Siue 16
per talos, vel teſſaras tales ſortes experiantur, vt quę de fato ſuo quęrebunda in ſuum caput recidere agnouit apud Alciat. embl. 129.

At cui iactato male ceſſerat alea talo.

¶ Siue etiam per fabas, vt olim 17
infælix illa Beatrix, quæ die à Ferdinando viro ſuo vna cum Commendatariis in adulterio deprehẽſa fuit Cordubæ interfecta, fortunam cõſulens mali exitus fabæ nigræ ſigna dederunt, vt in eorum tragędia meminit *Lope de Vega Carpio.* † Nec ſolũ 18
Hiſpaniæ figmentum eſt, nam priori ſeculo apud Romanos in vſu video, vt conſtat ex Ouid.

Et nigras accepit ore fabas,
Aduerſuſq; iacet: ſed dum iacet hæc ego mitto,
His inquit redimo meq; meoſq; fabis. 19

¶ Sed inuenio ſortes variis de cauſis in ſacris litteris admiſſas, *Leu. c. 16. Num. 17. 26. & 33. Ioſ. 7. & 18. Reg. 1. c. 10. & 14. Paralip. 1. c. 25. Eſdr. 2. cap. 11. Prouerb. 16. & 18. Exech. c. 21. Ion. 1.*
Act. Apoſ. 1. † Quare diſtinguendum 20
eſt inter ſortes diuinatorias, & conſultorias, & diuiſorias, nam primæ nullo modo ſunt licitæ, ſecundæ vero poſſunt aliquando permitti, tertiæ vero ſemper permittuntur, vt probant *Mart. del Rio l. 4. Magic. c. 4. Tho. Sanch. in ſum. to. 1. li. 2. c. 38. ex n.*
57. † Quare vt diuinatorias omiſſas 21
faciam, quia ſemper prohibitæ; de Conſultoriis ſciendum eſt tot exigere conditiones, vt raro licitus ſit earum vſus, vt multis relatis, tenet

Raph.

Raph. de la Torre tom. 2. de vitiis oppos. relig. q. 95. art. 8. disp. 2. & quaest. 97. art. 1.
22 † Primo enim attendi debet, quod euentus expectandus est non à fortuna, neq; à Fato, neq; ab astris, neque à Dæmone, neque ab alia causa naturali, sed à solo Deo, iuxta illud Ps. 30. *In manu tua sortes meæ*: quia vt ait Sapiens Prouerb. c. 16. *Sortes mittuntur in sinum, & à Domino temperantur.*
23 † Nam si euentus expectatur à dęmone, secum habet suam improbationem: si ab astris mortale esset peccatum, si à fortuna, vel fato, idolatria, vt docet *Veracruz, & Toledo libr. 2. Physicor. spec. 5.*
24 † Secundo quod adhibeatur simplex sors, sine vlla superstitione, vel ab vsu rerũ sacrarum, aut sacræ scripturæ, vt docet *D. Aug. in c. 3. h. 26. q. 3.* Quarum abusus mortale est peccatum, *Suarez de relig. li. 2. c. 19.*
25 † Tertio, quod illi, qui sortiũtur æquali iure nitantur, alias enim esset iniusta sortitio, & quidẽ grauior si de bono publico ageretur, vt docet *Soto in 4. d. 37.*
26 † Quarto, quod non proterue, aut superstitiose iactentur, vt voluntas diuina dignoscatur, quia hoc illicitum est, *D. Aug. li. 1. Doct. Christ. c. 28.* Sed iusto pietatis zelo, vt lites submoueãtur, Prouerb. c. 18. *Contradictiones comprimit sors, & inter potentes quoq; diudicat.*
27 † Quinto, quod nullum aliud suppetat remedium: quia tunc licitum est Deum consulere, & signum ab eo petere, vt fecerunt serui Abrahæ pro vxore ducenda filio domini sui, *Genes. c. 24.* secundum expositionem *D. Tho. 2. 2. q. 95. art. 7.*
28 † Idq; maxime si diuina præcedat reuelatio, vt in furto Acham, *Ios. ca. 7.* Et in scelere Ionatham, *Reg. 1. c. 14.* Et de causa tẽpestatis *Ion. c. 1.*
29 † Necnon precibus ad Deum fusis, vt Apostoli in electione inter Matthiam & Barnabã sortes mittentes, Acta Ap. 1. *Et orantes dixerunt, tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris.*
30 † Ni velis Apostolos sortes admisisse, quia ante acceptum Spiritum sanctum adhuc ceremoniali lege vtebantur, quæ sortes inter alia admisit, vt tradit *Venerabilis Beda in illo actor. 1.*
31 † Cũ post acceptũm Spiritum sanctũ amplius sortibus vsi non sint, sed orationibus, vt in electione Diaconorum, & Presbyterorum, *Act. Ap. c. 6. & 14.* Quia Deus non sortientibus, sed orantib. cuncta promisit *Matth. c. 7. Marc. 11. Ioan. 14.*

32 ¶ Vnde errare videtur, qui vt tales Apostolorum sortes imitentur librum sacrum aperiunt, vt ex primo occurrentibus sortes accipiant, vt in c. vnico, ibi; *Scripturarum inspectione, h. 26. q. 1. c. hi qui d. 26. q. 2. de paginis Euangelicis sortes legunt.*
33 † Quas ideo, quia sanctorum, & Apostolorũ sortes nefario sacrilegio vulgus appellat, sub eo nomine non vno Concilio damnantur, *d. c. vnico, c. non statim, c. non exemplo, h. 26. qu. 2. c. aliquanti, cap. sortes, c. si quis clericus d. 26. quaest. 5.*
34 † Nam id potius pertinet ad στοιχειωμαντείαν, *stoicheiomanteian*, quã ex versu Homeri, Musei, Virgilii. vel alterius, veteres habuerunt,

vt tradunt *Plato in Critone, Cic. l. 1. diuinat. Valer. li. 1. c. 5.* Et Virgilii fit mẽtio apud *Esparcian. in vita Adria. & apud Lamprid. in vita Ale. Seu.*
35 † Ex quibus natus est ludus, qui describitur in δωδεκαέδρῳ *dodecaedro,* & vocatur *ludus pastorum* ad cognitionem matrimonii, furti, dignitatum, liberorũ, &c. quem dum puer essem ex religioso quodam habui: sed à prudentissimo patre meo D. Michaele Hieronymo Torreblanca reprehensũ combussi de quo vide *Andr. Cesalpin. l. de inuestig. dæmon. c. 12.*

36 ¶ Neq; obiicias, vel *D. Aug. l. 8. cõfess. cap. 13.* de libris sacris nomina sumentem: vel Christianissimos reges Francorum de simili scripturarum inspectione solicitos, vt narrat *Gregor. Turonens. l. 4. hist. Francor. ca. 16. & 20. & l. 5. c. 14.*
37 † Quia sancti viri libros sacros nõ aperiunt, vt diuinationem quærant, sed vt aliquem lectionis fructum percipiant, vt qui libros pios pro sua spirituali consolatione solent legere, vt ex eis, quæ se primo offerunt illo die meditanda, sumant, vt vita, moribus, & sanctitate, conspicua genitrix mea D. Anna de Villalpando se quotidie facere me admonuit.
38 † Vt de suæ Prouinciæ matronis testatur *Cæsari. l. 8. Miracul. c. 56.* & de sorciendo patrono Ferdinandum Cortesium idem fecisse narrat *Frã. Gomera l. 1. hist. Mexican. c. 21.*
39 † Ad quod referre nõ dubito laudabilem consuetudinẽ, qua in sanctissimæ Trinitatis nobilium congregatione singulis mensib. aliquem nobis ex Beatorum cætu flexis genibus sortimur, cui illo tẽpore plus cæteris honoris, & obsequii impendamus, nam vt ait Ouid. li. 1. Metamorph.

Placuit cœleste precari
Numen, & auxilium per sacras quærere sortes.

¶ Diuisoriæ sortes fere semper licitæ sunt, nã terra Promissionis per sortem fuit diuisa, *Deut. c. 1. Acta Ap. 17.* & alibi Psalm. 77. *Et sorte diuisit eis terram,* Paralip. 1. cap. 24. *Dauid sortibus diuisit vtramq;.* 40
† Et in iure sæpe sortes mittuntur, vt de iure dicẽdo. *l. sed cum ambo, D. de iudic.* de optione pluribus relicta *l. si duobus. C. commũ. de legat.* de cautione ab hæredibus danda *l. si quæ sunt, D. famil. herciscund.* de finibus regundis, & cõmuni diuidundo, plura *Petr. Greg. in syntag. d. l. 34. c. 5. ex n. 1.* 41
† Vnde iudicium sortis frequentissimum in iure probãt *Ascon. Sigon. l. 2. de iud. c. 12. Minsinger. l. 4. Obseruat. cap. 37.* Et apud nos l. 28. Taur. *En tal caso echen suertes.* 42
† Quorum iudiciũ sequi debemus in his omnibus casibus, qui à iure sunt expressi *DD. in l. si duobus, C. commun. de leg. Bart. in l. meminimus. C. quando, & quib. quar. l. 10. Peralta in l. si quis seruũ. §. si inter duos, n. 12. D. de leg. 2. Azeued. in l. 12. tit. 4. li. 5. Recop. n. 3.* 43
† Et quando vertitur dubium in iure, secus in facto, *gl. in l. 1. C. vti possidet. Ias. in d. l. si duob. Imol. in l. huiusmodi. §. fi. D. de leg. 1. Ant. Gom. in d. l. 28.* Taur. *n. 7.* vbi dicit, quod ab hoc iudicio non appellatur, quia sors, vel fortuna non habet in 44

bet in mundo superiorem, *Matien c.*
45 *in d.l.12.gl.5.n.1.* † Ex quo in bello capta milites sorte diuidere consueuerunt priori seculo, & cruci astantes in Christi vestimenta miserunt sortes *Matth.c.24.Luc.c.23.* Et apud Maronem belli milites Æneid. 6.

Clypeum, cristasq; rubentes
Excipiunt sorte.

46 ¶ Item in electionibus non solum prophanis, sed etiam sacris, & inter sacros viros sortes admissas compe-rio, vt in electione Saulis, *Regum* 1.c. 10. Sacerdotes *Paralipomenon.1.c.24. 25. & 26.* Et in nouo testamento. D. Luc.c.1. *Sorte exit vt incensum poneret.* Acta Apost. 1. *Cecidit sors super Mat-*
47 *thiam.* † Neque obstat quod in electionibus Ecclesiasticis sortes non admittantur. *c. Ecclesia de sortileg.* quia in talib. lectionib. necessaria est forma data in *c. quia propter de elect.* ideo sortes non admittuntur; quia ex illis requisitis nō sunt, siue vt ait tex. in ca. vnico, de eo qui mittit. in poss. lib. 6. *ne vitiosus pateat ingressus.*
48 † Quare dum cessat prædicta ratio, & causa talis est naturæ, quod absq; sorte nequeat terminari, quia in iure dubitatur, non negarem sortes admitti debere, etiam in Ecclesiasticis, gl. in cap. licet causam de probat. *Vbi nullus, vel vterque ostendit titulum, & omnino sunt æquales probationes: nec patet, quis ad iudicium prouoca-*
49 *uerit sorte dirimatur.* † Et ita in omni electione sortes esse admissas, vbi causa aliter terminari nequit tradūt *Suarez de Relig. lib. 2. cap. 12. num. 9. Azor. tom. 1. instit. Moral. lib. 9. cap. 21. Thom. Sanchez in summ. tom. 1. l. 2. c. 38. ex n. 58.*

¶ Ex quibus nata est sors politi- 50
ca, quæ reipublicæ dignitates, & officia inter ciues distribuit, vt docet *Martinus del Rio lib. 4. Magicar. c. 4. q. 1.* inter æquales videlicet, vt sit licita. *Suarez 12. Raph. de la Torre. tom. 2. quæst. 95. art. 8. disp. 3. Maiol. de admiran. nat. t. 2. colloq. 2.* † Quod ex Atheniensi- 51
bus habuit originem, qui Magistratus in Areopago coniectis in vrnā variis litteris nomina sortiebantur, vt tradunt Demosth. & Aristophones, & alii relati ab *Ascon. Sigonio, lib. 3. de Repub. Atheniens.* † Ex quibus a- 52
pud alias nationes officia, dignitates, & regna sorte diuisa, nec non, & Consulatus. Titus Liuius lib. 7. *Censuit igitur senatus Consules sortiri Prouincias,* cui astipulatur *auth. de cōsulibus in princip. Dionys. Halicarnas. lib. 6. antiq. Val. Max. lib. 3. cap. 7.* † Item 53
Proconsules sortiri. *l. emācipati D. de adoptio.* Atque Quæstores, *l. 1. D. de quæstor. Cic. pro Muren. & act. 3. in Verr.* necnon Prætores sorte electi, vt tradit *Suetōn. in Cæsar. cap. 18. & in August. 3.* † Nam Dii ipsi de imperio sor- 54
tiebātur apud *Homer. Iliad. 15.* qui Iouem, Neptunum, & Plutonem patris regna sorte diuidentes inducit, ex quo eius simia Vergilius Neptunum sic ventos alloquentem adduxit Æneid. 1.

Non illi imperium pelagi, sæuumq; tridentem,
Sed mihi sorte datum.

Hinc

55 † Hinc coloniæ sorte diuisæ, domos, & alia *Alciat. lib. 5. Parerg. c. 22.* nam vt ait Verg. Æneid. 5.

Interea Æneas vrbem designat aratro
Sortiturq; domos.

56 † Hinc Regna, & Imperia sorte diuisa tradit *Tiraq. de primogen. c....* officia, & labores belli, vt apud Græcos in obsidione Troiana, Vergil. Æneid. 2.

Hinc delecta virum sortiti corpora furtim.

57 † Hinc tempore tempestatis licitũ est sortiri, quis naui eiiciatur, vt *Ion.* 1. & tempore pestis sortiri, quis parochus in vrbe remaneat, vt docet *D. August. Epist.* 180. *ad Honor. & lib.* 1.
58 *doct. Christ. cap.* 28. † Item si dubitaretur inter milites, quis primus vrbẽ ingrediatur, vel inter religiosos, quis esset ad Indos iturus ad fidei ꝑpagationem, nam sic legitur Apostolos diuisisse inter se missiones ꝑ orbem, *D. Cyrill. lib. 5. in Isai. c.* 81. *Ter-*
59 *tullia l.* 8. *const. Clem. c.* 5. † Sors enim controuersias dirimit, & inter potentes quoq; diiudicat, *Prou. c.* 18. & loco iudicialis sententiæ accipitur, Verg. Æneid. 6.

Ne vero hæc sine sorte data, sine iudice sedes.

60 † Hinc in vsu contractus *Lotheria*, Hispane, *de la Rifa*, in quo merces pluribus contrahentibus sortitur cui obtingat, licitus sane, & permissus, vt probat *Franc. Garsia de contractibus lib. 3. ca.* 20. Quidquid aliud videatur sentire *Conrad. l. 3. de contract.*
61 *q. 71. concl.* 2. † Etiam in foro conscientiæ, vt tenet *Molina de Iust. & Iur. p. 3. disput.* 509. quia inter partes potest de contractus forma conuenire, *l. neque emptio. D. de contrah. empt.*
† Cũ & matrimoniũ (quatenus cõtractus) sorte celebratum tradit *Tiraq. in l. 3. connubial.* & annuere videtur *tex. in ca. non licet huius 26. q. 5.* ibi, 62
vel coniugia sorcianda. † Vnde Olympias apud *Plau. in Caßin.* vxorem sibi sorte designat, & *Tiberius* (authore Sueton. in eius vita) *quempiam quæsturamouit, quod vxorẽ pridie sortitione ductam, postridie repudiasset.* † Ex quo 63
natum videtur *sortiri vxorẽ*, pro *ducere*, vel matrimonio sibi collocare. *l. neq; fœmina D. de Senatoribus. l. Si rogatus. §. matrimonii. D. de manumis. vindict. l. 2. C. quando, & quib. quam. lib.* 64
10. † Quibus astipulatur conciuis meus Seneca in Octau. act. 2. 65

Sortita fratris more Iunonis toros.

Necnon Propertius cuius locũ nõ teneo, verba sunt.

Me quoque per talos Venerem quærente secundos
Damnosi semper insiluere canes.

CAP. XXIII.

De purgatione vulgari Monomachiæ Crucis, Ignis, & Aquæ.

SVMMARIVM.

Purgationes vulgares quoddam sortilegii genus, n. 1.

Purgationes vulgares, appellatur plebeia inuen-

1 PVrgationes † vulgares quoddã sortilegii genus sunt ad quas homines descẽderunt, ex quadam vulgi vsurpatione, atque obseruatione superstitiosa, damnata, atque prohibita, qua innocentes se ostendere conabantur, vt tradit *Turrecremat. in*
2 *cap. consuluisti. de purgat. vulg.* † Quas ideo plebeias inuẽtiones, peregrina iudicia, fabricationes inuidiæ ac diaboli dolos appellabant Pontifices, *in cap. consuluisti, cap. Memna. cap. in libro namq; 2. q. 5. cap. sententiam san-*
3 *guinis, ne Cleric. vel Monach.* † Quarũ prima sit Monomachia, siue duelli disceptatio, quæ priori sæculo valde frequens fuit, quia sic homines veritatem suam comperiri credebãt; per victoriam Deum manifestantẽ; quæ à mundi exordio trahit originem, vel ex illo Genes. cap. 4. *Dixitq; Caim ad Abel, egrediamur foras.* † In o- 4
mnes nationes pariter obseruata, atq; in pretio habita propter crebra pericula, vt videre est in *l. antiquis, & in l. fi. tit. 4. lib. 2. ll. Longobard.* † Apud 5
Palæstinos in vsu cõstat, ex Goliath prouocatione quem Dauid superauit, *Reg. 1. cap. 17.* apud Italos ex primæ Romanæ Monarchiæ cõditoris Æneæ inquam & Turni pugna, de qua *Vergil. Æneid. 11.* † Post Barbaro- 6
rum in Italiam irruptionem apud Longobardos satis vsus apparet ex *tit. qualiter se quisq; defend. & in tit. de purgat. rei in ll. Longobard.* † Apud Gal- 7
los idem probat, *Guido Papa dec. 191. Hotoman. lib. 3. obseruat. cap. 13.* Apud nos Hispanos ex Septimpartito iure in *titul. 3. 4. & 11. p. 7. & in Foro ll. lib. 4.*

¶ Ritus duelli, seu Monomachiæ 8
possunt colligi *ex Annalibus Baiorum, lib. 4. & histor. Ticenensi Bernardi Sacci lib. 9.* † Armorum genus non idem 9
apud omnes, nam Carolus Magnus voluit, vt fustib. disceptarent: postea arma regionis admitti placuit: ac tandem constitutum est, vt rei sit optio, vt tradunt *Bapt. Susius, & Hieron. Vrrea lib. de duell.* † Quo ad cau- 10
sas tantum criminales Gallis duelli vsum Carolus Magnus statuit, *in l. mentio, tit. 54. legum Francorum.* † Nõ 11
homicidii tantum causa, vt voluit *Afflict. in Constit. Regn.* sed ob aliud quod-

quoduis graue crimen, vt Iure communi fuerat statutum, *Alciat. & Horosc. in l. ex hoc iure, D. de iust. & Iur. Bald. in cap. vnico. §. si quis hominem de pace Constan. Menchac. lib. 1. illust. qq. ca.*
12 *40.* † Postea ad ciuiles quoq; causas extensum, vt apud eosdem met Gallos constat, *ex eorum ll. tit. 4. lib. 5.* & apud Moscos, & Danos tradunt *Olaus lib. 1. cap. 20. & Saxo l. 5.*

13 ¶ Inter Principes tãtum pro Regno, vt inter Corbẽ, & Orsam Hispanos, tradit *Liuius lib. 38.* inter Petrum, & Henricum Reges, *Marian. lib. 5. Morales 9. hist. Hisp.* inter Edmũdum Anglum, & Canutũ Danum
14 Reges, *Polidor. l. 7. histor. Anglo.* † Pro Principibus inter priuatos, vt Charellum, & accusatorẽ Reginæ Gon-
15 dilbergæ, *Ricius l. 3. hist. Neapol.* † Pueri quoque pro vxore Henrici III. contra Gigantem, *Paul. Dian. lib. 4. histor. Longobar. ca. 16.* Burchardi cõtra Conradum iactantem se cum Regis nepte concubuisse, *Naucler.*
16 *gener. 35.* † Sed quia sæpe contigit, multos quorum causa iusta erat (ex diuino iudicio) in Monomachia succubuisse, vt tradunt Innocentius III. Pontifex. *in cap. 2. de purg. vulg.* & Rotharius Rex *in l. 1. tit. de*
17 *Monomach. in ll. Longobard.* † Iure optimo sublata est hæc purgatio in *cap. consuluisti, cap. Memna. cap. in libro namque 2. quæst. 5. cap. sententiam san-*
18 *guinis, nec Clerici, vel Monach.* † Ne homines vana curiositate decepti consilia Dei audeant perscrutari *Lancell. Conrad. in templo Iudic. lib. 1. ca.* *1. §. 3. & tractat. de duell. in præfat.* † Nã 19
repugnat primo iuri naturæ, vt docet *Susius d. lib. de duelli iniust.* secundo iuri diuino, quo prohibitum est occidere. *Deuter. cap. 22.* & Deum tẽ-
tare, *Deuter. cap. 6. Matth. 4.* † Tertio 20
Iuri Canonico, *cap. cum aliis de purgat. vulgar. ca. 2. de Clericis pugnant. in duell. cap. 1. de Torneament. cap. Monomachia.*
2. qu. 4. † Quarto Iuri Ciuili *l. 1. C. de* 21
gladiatoribus. lib. 11. & apud nos *l. fin. tit. 8. li. 8. Recopil.* per quam correctæ sunt leges Fori, & Partitarum supra allegatæ. *Menchac. lib. qq. illust. cap. 12.*
& 49. † Quapropter non solũ pro- 22
hibetur, sed domini temporales, qui illud exercent iudiciũ, consenserint & in illud, priuantur iurisdictione, & dominio locorũ, in quo permiserunt: & patrini excommunicantur, ac bonorum suorum confiscatione perpetua infamia deuinciuntur: ac ipsi duello contendentes, vt homicidæ puniuntur; & si in ipso conflictu decesserint, perpetuo carent Ecclesiastica sepultura: & consilium præbentes, atq; expectatores excommunicationis reatu tenẽtur, vt videre est in *Concilio Tridentino. Sess. 25. de Reformat. c. 19.*

¶ Fuerunt præterea aliæ purga- 23
tiones vulgares ad innocentiam ostendendam, ad quas frequens vulgus deuenit propter crebra piuria, & iurisiurandi cõtemptam religionem, se vt innocentes ostenderent, secundum *Nauar. in Manual. c. 11. ex*
n. 39. † Quarum alia fuit per Crucẽ, 24
de qua mentio fit *in Const. Carol. Magni.*

gni.li.3.fol.62. vbi inuenitur litigantes *Cruce*, aut *sectuo*, vel *fuste* disceptare.
25 re. † Ex quo *Crucem* fuisse genus armorum quidam nõ apte voluerũt, quibus non assentior, sed crucẽ fuisse genus purgationis per sortes, quibus se ad crucem aliquã manus imponens, vel eam amplectens quis
26 de crimine expurgabatur. † Vel genus armorum non ad disceptandũ, sed ad purgandum adductum, vt de Rege Alphonso de fratris sui nece in obsidione Zamorensi suspecto ad crucem, seu arcum ligneum, vulgo *vallestondepalo*, se purganti nar-
27 rat *Marian.lib.15.* † Crucis iudicium etiam Frisones superstitiose exercebant, vt docet eorum lex XIIII. Ritus Gallis communis apud quos *disceptare cruce*, nihil aliud fuit, quam
28 *Crucis iudicio* stare. † Quod, quia Deum tentare est, non licet eo vti, nisi habita prius Dei reuelatione, vt de S. Arnulpho ex Lotharingiæ Principe eremita, & Matẽsi Episcopo narrat *Fulg.l.6.c.9.*

29 ¶ Per ignem fuit præterea alia purgatio, hoc est, per rogũ, per prunas, per ferrum incensum, vomeres, seu lateres, vel chirothecas ardentes, quibus innocentia probabatur, si illæsus quis abiret, si nocens haberetur, vt tradit *Turrecremat. in cap. Con-*
30 *suluisti.2.q.4.* † Huic iudicio non fuit certus vomerum numerus; vt nec formæ ferri certa species, vel pondus præfinitum: vt patet ex *Maiolan.*
31 *t. 2.coll.3.* † Richarda Caroli III. Imperatoris vxor adulterio insimulata ferro candenti manu apprehenso crimen diluit, vt narrat *Baior. lib. 4. Annal.* † Kunigundem Henrici II, 32
vxorẽ candenti ferro pedib. nudis calcato se expurgasse confirmat *Fulgos.lib.8.Miraculor. cap.1.* † Emnam 33
quoque Angliæ reginam ad contestandam pudicitiam nudis pedibus super ignitos vomeres ambulasse, scribit *Polydor.lib.8.hist. Angli.* † Qui 34
pyram ingressi probandæ innocentiæ causa multos inuenio apud *Paul. Æmil.lib.4.hist. Francor. Nicephor.lib. 15.cap.23. Crantzius lib.4.Dan. cap.24. Sax.lib.10. Cæsarius lib.9. Miraculor.c. 16.&17. Villegas in disput. hac de re edita post SS. Vitas.* † Res quidem olim 35
miraculi plena ad imitationem fornacis Babylonis inducta, in quo Sydrach, Misach, & Abdenago diuino iudicio illæsi seruati sunt, *Daniel. ca. 3.* † Postea non iniuria, sed iure sub- 36
lata, *cap.fin. de purgat. vulgar. cap. Consuluisti 2.q 4. cap. Memna, cap.fi. d.2.q. 5. cap. sententiam sanguinis ne cleric. vel Monach.* † Nam miraculum petere 37
non necessarium, tẽtare Deum est, *cap.si nulla.23. quæst.fi.* Peccatum repugnãs fidei, & religioni, vt probat *D.Tho. 2. 2. q.79.* † Vnde merito hãc 38
purgationem, siue vulgarem diuinationem, vt vanam, & superstitiosam improbarunt, *Abb.in cap.licet, ne clerici, vel monach. Anchara.ind. c.fi.2. q.5. Nauarr.in Manual. cap.11. ex n.39. Petr.Gregor.par. 3.syntag. lib. 38.n.19. Nicol.Remig.lib.3. Dæmonol. c.9. Dambauder.in Prax.criminal. cap.43. Binsfeld.p.2.confess.maleficar. q.1.*

¶ Per

39 ¶ Per aquam calidam, vel frigidam fuit præterea alia purgatio, ſiue diuinatio ad innocentiam comperiendam quarum vtrumq; prohibetur, *in cap. Conſuluiſti, c. Memna, ca. in libro namq; 2. q. 5. ca. ſententiam ſanguinis, ne cler. vel monach.*
40 † Quam ideo iudex nō valet admittere, & ſpecialiter in hoc Magiæ crimine, vt tradunt *D. Thom. 2. 2. q. 95. artic. 8. Nauarr. in Manual. cap. 11. Petr. Gregor. in Syntag. lib. 48. c. 19. And. Gail. lib. 2. de pace public. c. 7. n. 24.*
41 † Alias peccauit mortaliter, quia cōtra legem facit, *D. Auguſt. lib. 2. contra Fauſt. D. Th. 1. 2. q. 71. art. 6.* Et in foro ſæculari grauiter eſt puniendus, vt qui à recepta ſentētia ſine cauſa diſcedit. *l. 1. D. de offic. quæſtor. cap. 1. cap. ne initeris, & vtrobiq; DD. de Conſtit. Zauall. in Pract. ad proœm.*
42 † De calida aqua, ſeu feruente purgationem conſtat fuiſſe receptam legibus Longobardorū, *l. 1. tit. 10.* Saxonū, *l. 1. art. 39.* Friſiorū *tit. 3.* & 14. & aliorū frequens in *cap. nobilis. 2. q. 4.*
43 † Hanc igitur non ore bibebant, ſed manum in eam immittebant, vt narrant *Annales Baior. lib. 4.* Et exemplo Catholici Diaconi cum Arriano diſputantis, confirmat *Greg. Turonenſ. li. 1. de gloria martyr. c. 81.*
44 † De frigida eundē puto ritum ſeruatum, videlicet Deum, vt in feruenti innocentis manum ſeruaſſe innoxiam, ignis actione prohibita: ſic in frigida nocentis manum aliquando amburebat cōtrariam aquæ actionem tribuens.
45 † Ad quod ita putandum me docet exemplum de Gandulphi vxore, quæ ſe adulteram negās in fontem tepidum manum immittit, ad probandam ſuam aſſertionem, cui hæc accidit ſecundum Surium 11. Maii. *Ecce autem mēbris fere omnibus obrigeſcit, & in digitis, & brachio quo vſq; aqua pertingit abſtracta cute nuda caro cernitur.* † Aliquando in aqua frigida quis totus mergebatur, vt docent *Abb. in cap. licet in fi. ne clerici, vel monach. Afflict. in Conſt. Neapolit. lib. 2. tit. 31.* ad quod reſpexit Propert. 46

Ah nimium faciles, qui triſtia carmina cadis
Fluminea tolli poſſe putatis aqua.

¶ Neque obſtat in lege diuina aquæ probationem eſſe admiſſam in poculo zelotypiæ, *Numer. cap. 5.* quia id vt ceremoniale veteris legis Euāgelii promulgatione ceſſauit, vt notat doctiſſ. conciuis, & amicus noſter *P. Thomas Sanchez in ſum. tom. 1. lib. 2. cap. 34. num. 2.* 47
† Id enim miraculo fiebat ceremonias legis veteris obſeruantibus, quod hodie petere peccatum eſt grauiſſimū, quia eſt Deum tentare, quod opponitur religioni, *D. Thom. 2. 2. q. 97. art. 3. late Suarez de relig. tom. 1. lib. 1. cap. 2. ex num. 5.* 48
† Et dabatur aqua adulteris huiuſmodi, vt in his, quæ peccarunt punirentur, vt colligitur; d. Num. ca. 5. *Et dabit aquas amariſſimas potu mulieris, in quibus cum execratione maledicta congeſſerat, quas cum biberet mulier vterus eius dirumpebatur, & fœmora putreſcebant.* 49
† Aqua enim coeuntibus dabatur ad animi motus 50

ſedandos,&laſciuiæ crimen prætexendum, vt notat *Iuſtus Lipſius lib. 1. Antiq. lect. cap. 12.* nam vt ait Ouid. lib. 3. Amor. Eleg. 6.

Neve ſuæ poſſent intactam ſcire miniſtræ,
Dedecus hoc ſumpta diſsimulauit aqua.

51 † Et ſic intelligitur locus difficilis à nullo eius interprete hucuſque explicatus apud Martial. lib. 6. Epigr. 69.

Non miror, quod potet aquam tua Baſſa Catulle,
Miror, quod Baſsi filia potet aquam.

52 † Nam aqua ſymbolum fuit luxuriæ, ideo Babylon mater fornicationis ſedebat ſuper aquas, *Apocal. ca. 7.* vnde apud Mart. lib. 14. Epig. 130.

Ingrediere viam cœlo licet vſque ſereno.
At ſubitas nuſquam ſcortea deſit aquas.

CAP. XXIIII.

De Manganiæ variis ſpeciebus.

SVMMARIVM.

Mangania quid ſit, n. 1.

L. 1. tit. 23. p. 7. l. 6. tit. 3. lib. 6. Recop. de variis Manganiæ ſpeciebus explicatæ ex n. 2.

Ex huius diſputationis inſcitia, quam plures errores, n. 3.

Sternutatio indicat in aduerſum aliquid cui ſternutat, n. 4.

Ominis auerruncatio, n. 5.

Sortilegii varia genera, n. 6.

Hydromantia apud Perſas in precio habita, n. 7.

Hydromantia Nactanabus vſus fuit, non tamen Ioſeph, n. 8.

Chyſtallomanteia quibus rebus comparatur, nu. 9.

Catopromanteia rerum quæſitarum figuras in ſpeculis exhibet, n. 10.

Catopromanteia habuit originem à Pythagora, n. 11.

Diuinatio alia ex enſe, gladio, aut aſcia, n. 12.

Axiomanteia ex aſcia comparabatur, n. 13.

Imaginum fabricatio ob diuinationem, n. 14.

Cephaloionomanteia ex aſini capite ſumpta, n. 15.

Diuinatio ex virginis palma, vel impolluti pueri, n. 16.

Onichomanteia, ex vnguibus oleo, & fuligine tinctis peracta, n. 17.

Laurus bitumine, & oleo tingebatur ad diuinationem, n. 18.

Diabolus ſub vanis reb. diuinitatem promittit, n. 19.

Authoris inſtitutum in diuinationis tractatione, nu. 20.

Robdomanteia quibus ex rebus comparatur, n. 21.

Palomanteia ex ſacris litteris habere originem videtur, n. 22.

Diaboli commenta ad aliquam veritatē referuntur, n. 23.

Diuinatio duorum lignorum æqualium apud Philippenſes, n. 24.

Ezechiel cap. 21. de diuinatione explicatus, n. 25.

1 MAnganiā † voco ipsā γοηθείαν *goetheiam*, quā Iulianus audet appellare θεουργίαν *theourgian*, rem pessimam honestioris nominis pallio tegens, vt tradit *D. August. lib.* 10. *ciuit. Dei cap.* 6. *Petr. Leloyher. lib.* 4. *spectror. cap.* 5. † Cuius varias species 2
tradiderunt Reges nostri in *l.* 1. *tit.* 23. *p.* 7. *& in l.* 6. *tit.* 3. *lib.* 6. *Recopil.* in his verbis, ***Que catan agueros de aues, o de estornudos, o de palabras, que llaman prouerbios, o echan suertes, o catan en agua, o en cristal, o en espejo, o en espada, o en otra cosa luziente, o fazen fechuras de metal, o de otra cosa qualquiera, o adeuinam en cabeca de ome muerto, o de bestia, o en palma de ninno, o de muger virgen.***
† In quibus exponendis interpretes perinde se habent, tanquam si in lege non scriberentur, aut ad eos non pertineret expositio: Quia non sufficit iudicanti scire nomina tantū diuinationum prohibitarū, nisi sciat qua de re prohibeantur; Alias enim naturales auium præsensiones damnauit pro augurio; vrbana verba, pro omine; contractus Lotheriæ pro sortilegio, & sic de reliquis, quia scire leges non est verba earum tenere, sed vim, ac potestatem. *l. scire leges. D. de legib.* † Vnde 4
ad explicationem deuenientes, vt Auguria omittamus, quia de illis late egimus sup. ca. 22. *de augurio, & auspitio.* Alia diuinatiouis species, ***o de est ornudos***, captatur, vt Omen, de quo infra agendum est, nam sternutatio indicat in aduersū aliquid cui sternutat, ca. illud h. 26. q. 2. ***Redire ad lectum, si quis dum se calceat sternutauerit, Propert. l. 2. eleg. 3.***

Nunc tibi nascenti primus (mea vota) diebus
Aridus argutum sternuit omen amor.

5 † *De pal abras quellaman prouerbios*, fuerunt enim apud veteres, quædã solemnia verba ad ominis auerruncationem, de quibus hic Reges nostri egerunt, nam vt ait Ouid.

Prospera lux oritur linguis animisq; fauete,
Nunc dicenda bono sunt bona verba die.

6 † *Echan suertes*, ad quod præter ea, quæ diximus *sup. cap. XXII. de sortileg.* sciendum est adhoc varium fuisse talorum ludum, seu thesserarum ad futura, & occulta cognoscenda, qui dicebatur ἀστραγαλισμὸς *astralogismos*, seu *talorum ludus*, quorum alii πεττεῖα dicebantur, alii κυβεῖα, de quibus *Simon. Maiol. de admir. natur. tom.2. colloq.2.*

7 ¶ *Catan en agua*, hoc est, Hydromantiã peragunt, de qua supra; vel ληκανομαντείαν *lecanomanteiam*, quæ apud Persas fuit in precio, ad quam inpeluim aqua plenã cõiiciunt preciosos lapillos, auri, argentiq; laminas variis characterib. insignitas, & ex peluis fundo responsum audiebant, vt tradunt *Psell. lib. de dæmonib.*
8 *cap. fi. & Nicetas lib.2. Annal.* † Qua arte verum Alexandri patrem Ægyptii regem Nactanabum Magiæ peritissimum coniectasse scribit *Glycas in Annal. p.2.* Non autem Ioseph, qui ad constringendos fratres scyphũ, ad hanc artem habuisse iactatur, *Genes. cap.* 44. vt notat *Maiol. vbi sup.*

† *En cristal*, quod pertinet ad χρυσταλλομαντείαν 9
Chrystalomanteian, q̃ ex chrystalli frustis annulo inclusis, comparatur, vel etiam nudis, & in cylindrum, aut obolum conformatis, quib. etiam se finxit dæmon inhabitare. † *En espeio*, q̃ vocatur κα- 10
τοπτρομαντεία, *catoptromanteia*, nam rerum quæsitarum figuras in speculis politis exhibet, vt docet *Pausan. in Archad.* qua vsum fuisse Iulianum Imperatorem, narrat *Sparcian. in Iulian.* † Originem habuit à Pytha- 11
gora, qui solitus fuit in speculo concauo inscribere litteras humano sãguine temperatas, & per speculum lunæ oppositum diuinare, vt ex Suida, & aliis meminit *Cœl. Rodigin. l.9. c.23. Petr. Leloyher l.4 spectror.* † Item 12
en espada, o en otra cosa luziente, qui ad similitudinem catoptromantiæ captabatur; in ense, aut gladio stricto variis ritibus incãtato: Aut in ascia, vel securi gagatis lapide superimposito, quã igne amoto peruri negant, si res euentura est, vt narrat *Plin. l.36. c.* 19. † Vel sola incantatio- 13
ne, q̃ in ascia, & securi peragebant ad alicuius rei perpetuationem, & ideo dicebant *Axiomantiam* ab ipsa *ascia*, ex quo puto Regium Vatem in euersionẽ Hierosolymitanã his instrumentis deiecturam fore euangelizasse, vt eorum vanitatẽ argueret, Psalm.73. *in securi, & ascia deiecerunt eã*, nã vt ait Mantuan. in Apol.

Qui pluuias, specula, & pelues, nitidasque secures
Inspicit, &c.

Facem

14 † *Facem fechuras de metal, o de otra coſa qualquiera*, quod pertinet ad ſuperſtitionem illam imaginum fabricatarum, de qua diximus *hoc li. 1. c. 7. ex n. 32.* quas in poſſeſſionem, præſidẽtium ſpirituũ faciunt, de quib. Ioan. Salisberienſ. li. 1. de nugis curial. ca. 11. *Imaginarii ſunt, qui imagines, quas faciunt, quaſi in poſſeſſionem præſidentiũ ſpirituum mittunt, vt ab eis de rebus du-*
15 *biis doceantur.* † Similiter *en cabeca de ome muerto, o de beſtia*, quæ pertinet ad κεφαλαιονομαντείαν *Cephaloionomanteiam*, quę ex capite hominis, vel caprę, vel aſini ſuper prunas aſſo cõparabatur, vt docet *D. Greg. li. 7. ep. 7. & li. 3. dialogor. c. 28.* ex quo apud Ægyptios aſini caput pro Deo cultum putat, *Maiol. de admirand. nat. tom. 2.*
16 *colloq. 3.* † Item *en palma de ninno, o de muger virgen.* ad quamquidem diuinationem palmam manus impolluti pueri, vel fœminæ incorruptæ oleo, vel fuligine illiniebãt, & manu ſolem verſus obuerſa certum quid ſubmurmurantes videbant, quæ optabant, vt tradit *Pictorius lib.*
17 *de Magia cap. 13.* † Aliquando etiam non palmam manus, ſed vngues oleo, & fuligine perungebãt, quę ideo dicebatur ὀνυχομαντεία *onichomanteia*, & oleo ſolo ſup ſcuto infuſo figurę à dęmone repræſentabantur, vt meminit *Suidas in Ariſtoph. col.*
18 767. † Aliquando oleo, aut bitumine lauri ramus tingebatur & incendebatur, Verg. Eccl. 8.

Et fragiles incende bitumine lauros.

Quarum Oraculum non per figuras, ſed per crepitus fiebat, nam ſi magni, bonum ſignum fuit: quo reſpexit Tibul.

Et laurus vbi ſigna dedit gaudete coloni.

Contra tamen, ſi vrebatur ſine crepitu infœlix omen, Propert.

Et tacet extincto laurus aduſta foco.

¶ Sed præter dictas diuinationes 19
tot, ac tantas dęmon excogitauit ad fallendos homines ſuperſtitiones, vt omnium eorum ſint appetitus futiles, atq; vaniſſimi, vtpote ab eo qui primis noſtris Parentibus ſub vnius arboris eſu totius boni, & mali ſcientiam fuit pollicitus, Geneſ. c. 3. *aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dii*
ſcientes bonum, & malum. † Et licet in 20
eis referẽdis, & improbandis incaſſus labor futurus eſſet, non tamen excuſor nonnullas alias referre ad huius artis (quam intẽdo) diſſuaſionẽ, vt earum perſpecta vanitate omnis populus Chriſtianus mecum diffiteatur: quarum non omnes, ſed quæ ad intelligẽtiam ſacræ ſcripturæ, aut iuris enodationem ſunt neceſſariæ delineabo. † *Robdomanteia*, 21
ſiue *Palomanteia* diuinatio fuit, quæ ex virga fiebat arboris fructiferę ex parte decorticatæ & in ſurcos amputatæ, & poſtea notis quibuſdam inſcriptæ, quam Germanis tribuit, *Tacitus lib. de eorum morib.* † Quæ vi- 22
detur habere originem ex virgis illis amygdalinis albis, & nigris, quas Iacob poſuit in canalibus aquæ, vt in ipſo calore coitus oues eas concipiẽtes parerẽt maculoſas, *Gẽ. c. 30.*

23 † Quia omnes suas artes dęmon in-
stituit ad aliq̃ veritatē referre, vt ma-
gis fidem arriperet: licet in illo Ia-
cob non diuinationem, sed meram
naturæ operam agnoscãt, *Bened. Pe-
rera in Genes. d. cap. 30. Valles de sacra
philosop. cap. 11. Mart. del Rio lib. 1. Ma-*
24 *gicar. ca. 3. q. 3.* † Alia huic similis di-
uinatio est, duorum lignorum æ-
qualiũ certo præfinitio ritu, vt nar-
rat *Mendoc. lib. 2. histor. Chinens. cap. 4.*
Eadem quoque apud Philippenses
25 refert *Ignat. in Itinerar. cap. 8.* † In sa-
cris literis inuenio duas huc perti-
nentes diuinationes: prima sagitta-
rum, apud Ezech. cap. 21. *stetit enim
Rex Babylonis in biuio in capite duarum
viarum diuinationem quærens, commi-
cens sagittas: interrogauit idola, exta con-
suluit: ad dexteram eius facta est diuina-*
26 *tio.* † Altera diuinatio est ligni, &
baculi apud Oseam cap. 4. *Populus
meus de ligno interrogauit, & baculus e-
ius annunciauit ei*, quã apud Ethni-
cos in vsu, narrat *Herodot. lib. 4. Stra-
bo 15. Cœl. Rodig. lib. 7 antiq. lect. cap. 29.*
27 † Rabbini aliam nobis diuinationē
Iudæorũ obtrudunt, nempe per *Ie-
duim*, animal quoddã nomine ידעה
Iedua, de quo dicunt fieri mentionē
à Moyse, *Exod. cap. 18. & Leuit. cap. 19.*
28 † Humana forma præditũ, de quo
multas fabulas fingunt, ac tandem,
quod ex eius ossibus ore certo ritu
gestis vaticinandi donum nacti ho-
mines, vt narrat *Moses Sanson F. in præ-
cept. negatiu. 38.*
29 ¶ Ad delicta, & furta maxime
comperienda fuit alia diuinatio re-
cepta apud nostros Iurisconsultos,
nempe per lãcem, & licium, quibus
comperta furta tanquam manifesta
puniebantur, *ex l. XII. Tab.* quam re-
fert *Aul. Gell. li. 11. noct. Atticar. c. 18. §.
furtorum Instit. de obligat. quæ ex quasi
delict.* † Cuius similis est alia diuina- 30
tio per cribrum forcipi impositum,
& funi alligatum, quod binis digi-
tis comprehenditur, & eleuatur, dũ
suspecta nomina recitãtur, & in cu-
ius nominis prolatione cribrũ tre-
mebat, is delinquens habebatur
*Theocrit. & Lucian. Horos. de Couar. li. 2.
de falsa proph. ca. 6.* † Item fuit alia di- 31
uinatio ad furta comperienda, quæ
vocabatur κλειδομαντεία *cleidoman-
teia*, nam in ea clauus æreus cypres-
sino malo infigitur in circulo bar-
baris literis insculpto, & nescio qui-
bus admurmuratis verbis, cum Le-
tania, & Psalmis, formidabilem
ad Deum orationem mittẽtes, quo
peracto fur oculos amittebat, vt
tradit *Mart. del Rio li. 3. Magicar. p. 2. q.
4. sect. 9.* † Ad furta domestica fuit a- 32
lia diuinatio appellata κερατομαντεία
cratomãteia, in qua serui ad sacerdo-
tem ducebantur, qui crustam panis
suspectis prębebat, & cui adhęrebat
gutturi, pro reo vtiq; habebatur, de
qua idem *Mart. del Rio in comment. ad
Senec in Oedip.* quo respexit Mart. lib.
1. Epist. ad Fusc.

*Vt que sacerdotis fugitiuus liba recu-
sat.*

¶ Ad obstetrices aliæ pertinent di- 33
uinationes, prima dicitur ὀμφαλο-
μαντεία *omphalomanteia*, qua per no-
dulos

dulos vmbilico, & secundis adhærens coniiciunt quotiens puerpera sit postmodum paritura; nam dicũt hac arte agnouisse obstetricẽ in natiuitate Esau, quod post eum nasciturus esset Iacob, & ob id alligauit eum filo coccineo, vt ab eo discerneretur, *Genes. cap....*
34 † Secunda sumitur ex membranula, qua infantis caput nascentis est inuolutum, ex cuius colore rubicundo, vel liuido fortunam infantis obstretrices aniculæ ariolantur, de qua vanitate legendus est, *Leuin. Lemn. l. 2. de occultis*
35 *natur. c.* 8. † Tertia dicitur *Pardenomanteia*, quæ ad explorandam virginitatem fiebat: & hæc dupliciter cõcipiebatur, vel tenuem Achatem redactum in pollinem in potu prębebant, quam quæ sumpserit, ni virgo sit, statim cogitur euomere, vt tradit *Guilh. Parisiens. p. fi. de vniuers. c.* 32.
36 † Vel per funiculum collo circundatum, quæ res etiam hodie in vsu prauo, & videtur olim respexisse Catull. in nupt. Pelei, & Thedit.

Non illa nutrix, orienti luce reuiscens
Hesterno poterit filo circundare collo.

37 ¶ Apud Arithmeticos sunt similiter aliæ diuinationes ex Pythagorea Schola: prima dicitur *ἀριθμαντεία arithmanteia*, quæ per valorem literarum futurum victorem considerat, cuius nomen maiores numeros continet, vt docet *Raymund.*
38 *li. de Antichrist. c.* 20. *cum seqq.* † Quod Chaldæis maxime in vsu fuit, qui literis pro numeris vtebantur: & ita intelligitur *Apoc. c.* 13. vbi nomẽ Antichristi per numerum *666.* significatur: non quod ad hãc Arithmeticam diuinationem Euãgelista cõducat, sed quod numerorum inuolucris hanc prophetiam cõtexerit, vt notat *Ribera in Apoc. d. ca.* 13. † Secunda dicitur *ὀνομαντεία onomãteia*, 39
quę similiter à Pythagoreis habuit originem, qui literarum elementis certos, diuinosq; tribuebãt numeros: numeris vim præsagam futuri, occultiq; ad cœlorũ signa eam referentes, quorum deliria detexit *Simon Maiol. de admirand. natur. d. colloq.*
2. † Item, & *ἀναγραμματισμὸς anagrammatismos*, quæ petitur ex nomine consulẽtis, per elementa nominis diuersimode collocata, & quasi per Anagrammatismũ faustũ quid, vel contrarium indicantia, vt *Saul Rex*, lux eras, *Dauid es Rex*, Dei Duxeras, *Salomon Rex Iudæ*, de noxa læuis amor, *Carolus Magnus*, cumulans agros, *Carolus Quintus*, qui clarus, notus, *& Otho Secundus*, tu decus honos, & aliis multis relatis à *Sim. Maiol. dierum canicularium. d. colloq.* 2. † Et 40 41
Salmanticensis Academiæ elogiũ pro Scholis maiorib. FELIPE DE AVSTRIA, resoluto in illud LA FE PIDE SER TVIA. Nec non illud, quod S. D. N D. Clementi VIII. Pontifici Maximo auũculus meus, siue Genitricis meę frater de nominę interroganti, respondit, *Villalpãdo*, dicens *valida pando.* † Tertia appellatur *ἀλεκτρομαντεία alectromanteia*, qua Alphabetũ æqualibus partibus distribuitur, & in eis singu- 42

 lis

lis granum frumenti imponitur, & oscen gallinaceus ad hoc enutritus introducitur, quia grana comedat, postea notantur literæ, quarũ prima grana depascit, vt tradit *Couarr.*
43 *lib.2.de falsa prophet.cap.*11.† Qua quidem arte vsus fuit Valens Imperator, qui de successore quærens, eo quod grana notata fuissent θ. ε. ω. δ. hoc est TH. E. O. D. omnes Theodoros, Theodotos, Theodosios, Theodulos occidi iussit, vt narrant *Zonaras tom.3. in Valent. Amnian. lib.*
44 *26.hist.Nicephor.lib.11.cap.45.* † Sed si omnium delirantium artes, (licet hac breuitate) essem prosecuturus, me tempus deficeret; Quia dæmon pro vniuscuiusq; ingenio varias diuinandi artes finxit, & eas quidem vanissimas, quæ vtinam, vt mihi, sic aliis forent inexpertæ. Nam solum lectione assidua percepi, quid in hac re essem ad detestationem tra-
45 diturus. † Vide si plura velis præter *Wipin. Salisberiens. vbi supr. eundẽ Salisberiens. libro secundo de nugis curial. cap.vigesimo octauo. Iul. Syren. lib. 9. de fato, cap.decimo quinto, & decimo sexto, Michael. Medina libro secundo de recta in Deum fide, Eusebium libro quarto de præparar. Euangel. Franciscum Picum libro tertio prænot. Petrus Gregorius parte tertia syntagmat. libro trigesimo quarto, Couarruuias lib. secundo de falsa prophetia, Martin. del Rio libro 4. Magicarum disp. ca. secundo, Farinatium tomo primo par. 1. quæstione vigesima, Suarez. lib. secundo de Religione, Raphael. de la Torre tomo secundo de vitiis opposit. Religion. quæst. nonagesima quinta, articulo tertio, Simon. Maiolum de admiranda natura colloquio secundo. Thomas Sanchez in summa, to. primo lib. secundo, cap. trigesimo nono, & quadragesimo.*

CAP XXV.

De obseruatione Somniorum.

SVMMARIVM.

Somniorum non vnum est genus, n.1.
Somniorum varia genera, n.2.
Somniorum genera ad duo capita reducuntur, n.3.
Somni definitio, n.4.
Somniorum causa ad diabolũ relata, n.5.
Somnia nulla dari à Deo negat Aristoteles, n.6.
Hippocrates de somno commendatus, n.7.
Somnia tribus authorib. referuntur Deo naturæ, & dæmoni, n.8.
Naturalia somnia quibus ex causis proficiscuntur, n.9.
Somnia naturalia licitum est obseruare n.10.
Intrinseca causa somnii nascitur ab animæ passionibus, n.11.
Ecclesiast. ca.5. de somnio naturali explicatus, n.12.
Somnia naturalia, non solum hominibus, sed brutis sunt communia, n.13.
Somnium quietis ad actionem vigilantis comparatur, n.14.
Somni causa intrinseca corporalis, nu.15.
Somnii ex causa intrinseca corporali exempla, n.16.
Ἐφιάλτες, seu incubus somnus vnde proueniat,

NOn †vnum est genus neq; vna 1 somniorum ratio. Quocirca nec par est omnium causam approbare,

bare, neq; improbare. Multa quidē somnia derident sacræ literæ, alia damnant, quædam vero commendant, ac venerãtur: Sunt pleraq; inania, nec pauca naturalia ex certis naturæ causis profecta; sunt & alia dęmonis calliditate, ac malitia mortalib. iniecta.
2 † Horum duos tantũ priores modos agnouit *Macro. l. 1. de somnio Scipion* quos ad quinq; capita reuocauit, *Io. Salisberiens. li. 2. c.* 17. videl. *Insomnium, spectrum, somnium, visum, & oraculum.* Quorum rationem complectens *Artemidorus, lib. 1. ca. 2.* sub *insomnio*, spectrum, sub *somnio*
3 comprehendit oraculum. † Quod Homerus fabularum integumentis expressit *Odyss.* 7. Fingens duas somniorum portas, vnam corneam, per quam emittuntur vera, alteram eburneam, per quam eduntur falsa, quem Virgilius, eius simia imitatus, ita cecinit Æneid. 6.

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris,
Altera candenti perfecta nitens elephanto:
Sed falsa ad cœlum mittunt insomnia Manes.

4 † Nam species primę *Insomnium, & spectrum* ἀσημαντους *asemantous* sunt, nihilq; significant, vel præmonent. *Somnium* autem stricte sumptum, vt opponitur *Insomnio* definit Cõrad. vbi sup. lib. de Insomn. & lib. de diuinat. c. 14. *Motum, ac figmentum animæ, multas formas futurorum malorum, vel bonorum significantium.* † Vtriusq; 5
causam dæmonibus adscribit *Plato in Sympos.* quos bonos, & malos dixit *Porphyrius.* falsa malis, vera bonis adscribens. Quos appellat Apuleius *salutiferos*, & ante Platonem fuit Empedoclis, & Pythagoræ sententia, quam iam diu impugnauit *Diu. Augustin. lib. 18. Ciuitat. Dei, cap. 20. & 21.* † Sed dari à Deo hominibus 6
somnia negat *Aristotel. lib. de Diuination. ex Somniis.* Quasi eius maiestatis indignum sit adire lectos dormientium, & incursare grauatos, quæ sentẽtia etiam fuit Epicuri, quã satis improbant *Gregor. Nisen. lib. de Opific. homin. cap. 33. Raphae. de la Torre, tom. 2. de Vitiis opposit. relig. quæst. 96. artic. 5. disput. 4.* † Melius tamen *Hip-* 7
pocrates lib. de Insomn. ea diuidens in *naturalem, & diuinam*; rem acu tetigisset, si tertium membrũ addidisset, nempe *dæmoniacam*, non prætermissum à *D. Greg. l. 8. Moral. cap. 13. & lib. 4. Dialogor. cap. 48.* † Qui rectissi- 8
me somnia tribus authorib. adscribit *Deo, naturæ, & dæmoni*, quam distinctionem sequuntur Medina lib. 2. Pareneſ. Christ. ca. 1. Turrecrem. in cap. non obseruetis, *huius 26. q. 7. Francisc. Valles. de sacra philosoph. c. 32. Rapha. de la Torre, vbi sup. Suarez. de Relig. l. 2. c. 13. ex n. 6.*

¶ Naturalia somnia proficiscun- 9
tur, vel à causa intrinseca, vel extrinseca somniantis, vt docent *Aristotel. lib. de Anima, & li. de Diuinat. per som. Hippocrat. lib. 6. Epidemiar. & lib. de Insomniis, Galen. lib. 1. de præsag. ex somn.*

somn. & lib. 3. de Locis male affect. cap. 4. Argenterius de Somno, & vigilia li. 2. Petr. Garsia ad Galenum de Locis male af-
10 *fect. disp. 3. c. 2. 3. & 4.* † Quæ quidem somnia quatenus naturalia sunt, licitum est obseruare, vt tradunt *D. Tho. 2. 2. q. 95. art. 6. Greg. Nisen. d. li. de Opific. hom. ca. 13. Caiet. & aliorum in d. 2. 2. D. Antoni. Archiepis. Flor. part. 2. tit. 12. ca. 1.*

11 ¶ Intrinseca causa somniorum nascitur ab animæ passionibus, & ideo dicitur somnium *Animale*, quia fit de rebus quibus cogitatio vigilãtis fuit intenta, vt docet *Greg. Nisen. d. ca. 13. D. Greg. d. li. 8. Moral. c. 13. Raph.*
12 *de la Torre, d. art. 6. disp. 1.* † Cuiusmodi fuit somnium Annibalis Æmiliani à Cicerone, vel accurate confictum, vel disertissime narratum, nam vt ait Eccl. c. 5. *Multa curæ sequũtur somnia.* Claudian.

Omnia quæ sensu voluuntur vota diurno,
Tempore nocturno reddit amica quies.

13 † Idq; non solum hominibus, sed, & brutis accidit animantib. Quia quo ad somnium attinet omnibus communis causa est. *Arist. li. de anim. c. 2. & li. 4. hist. animal. ca. 10. Petr. Garsia in disput. ad Galen. de locis affect. dict. disp. 3. c. 1.* Vnde lepide piscator, apud Theocrit. *Omnis*, inquit, *canis panes*
14 *somniat, & ego pisces.* † Nam multoties somnia in quiete ad actiones vigilantis comparantur, vt non male docent *Aristoteles, & Galenus in præcitatis locis.* Vnde recte in hunc modum Petronius Arbiter.

Quidquid in luce fuit tenebris agit, oppida vallo
Qui quatit, & flammis miserandas sæuit in vrbes,
Tela videt, versasq; acies, & funera Regum:
Atque exundantes profuso sanguine campos,
Qui causas orare solet, legesque forumq;,
Et pauido cernit inclusum corde tribunal,
Condit auarus opes, defossumq; inuenit aurum,
Seruit amatori meretrix, dat adultera munus,
Et canis in somnis leporis vestigia latrat.

¶ Alia causa *intrinseca* est quę potissimum pendet à corpore, & ideo somniũ hoc dicitur *corporale*, quod oritur à præsenti dispositione, ac tẽperamento corporis, dũ crapula repletum, aut homore aliquo nimis p̃dominante, vel alio vitio phantasia læditur, vt docẽt *Arist. Hippocr. & Gal. vbi sup. D. Th. d. q. 95. D. Isidor. li. 3. sent. c. 6. Sprenger. in Mall. p. 1. q. 16. Petr.* 15
Garsia, d. disp. 3. cap. 4. † Nam qui sanguine abundat, somniat rosas puniceas, crocum, hortos, cõuiuia, choreas, cõplexus, & læta omnia. Qui phlegmã copiosiorẽ habet balnea, nauigationes, submersiones, onera grauia, tardam ac impeditam à noxiis fugam. Qui melancholia vexatur, fumos, caligines, tenebras, plãctus, infortunia, & cũcta tristia. Cui cholera dominatur, cædes, rixas, incen- 16

incendia, assultus, & omnia bellica, vt tradunt *Hippocrat. 6. Epidem. p. 8. Maiol de admirand. natur. tom. 2. colloq.*
17 4. † Quibus tamen viscoso humore affectę sunt partes cerebri posteriores, se cõprimi, & suffocari in somniis videtur, quem morbum Græci ἐφιάλτην, *ephialtem*, Latini *incubum*, Hispani *la pesadilla*, Galli *la coquemara* appellant, de quo plura *Galen. l. 6.*
18 *de præsag. ex som.* † Quæ causa quandoq; tã vehemens est & accelerata, vt quandoquis somniat aliquid sibi accidere, id re vera illi accidat; vt de illo, quem cum somniasset alterum crus sibi factum lapideum mox ea corporis parte paralyticum extitisse, refert *Galen. l. 1. epidem. com. 3. Maiol. vbi sup. d. colloq. 4.*
19 ¶ Alia causa dicitur *extrinseca*, quando dormientis cogitatio ab agente extrinseco mouetur, vt docet *Aristotel. vbi supr.* Non tamen, vt putat Porphyrius ex motionibus, quas animus ex alia vita, quando venit in corpus attulit. Nam id à veritate, & fide alienum est, Quia animus hominis, corpore non est antiquior, neque aliunde aduenit, neque quãdo infunditur à Deo, secum adfert aliquas species creatas, vt docet *D.*
20 *August. l. 8. Ciuit. Dei, c. 21. & l. 9.* † Sed caussantur per aerem ambientem, aut per influxum corporum cælestium. Nam cum phantasia sit corporea, & organis corporeis immersa, potest in eã producere varias species imaginarias, & maxime quãdo sensus exteriores ligantur somno, vt est sententia *Aristot. & Galen. vbi sup.*
† Quod non est intelligendum, vt possit cælũ directe, & per se influere 21
in phantasiã varias imaginarias species, sicut in materiam corporalem varias formas. Quia impossibile est, vt in phãtasiam virtute cæli imprimantur nouæ formæ, quando sensus exteriores illas nondum percepit, vt docet *D. Thom. p. 1. q. 111. artic. 3.*
† Et ita impossibile est, ex huiusmo- 22
di somnio tãquam ex puro effectũ, alium effectum futurum cognoscere, vel naturalem cum certitudine, vel contingentem ad vtrũlibet, vel librum vllo modo, vt sentit *Caiet. d.*
2. 2. q. 95. art. 6. † Nam cælum nõ est 23
immediata causa somnii, vnde non per se necessitat phantasiã ad hanc, vel illam apprehensionem, sed solũ mediis humorib. corporeis, & potentiis, & organis, quæ alterat, & mouet; vnde varia somnia oriũtur, non ex aspectu cæli, sed ex varietate materiæ, & dispositionis eius. † Ex 24
quib. huiusmodi somnia non debẽt attẽdi, nisi vt melius vitam nostram instituamus, sicut docent *Medina lib. 2. Parenes. c. 2. Turrecre. in c. nõ obseruetis h. 26. q. 7. Fran. Picus, l. 6. Prænot. c. 8. Suarez d. l. 2. c. 13. ex n. 12.*

¶ Quibus de naturalibus som- 25
niis præmissis, quæ pendent ex naturalibus causis, deuenitur ad alias somniorum species, quæ pendent à Deo, vel Angelis bonis, aut à dæmone concitando, qui sunt in corpore, humores, ex quib. animæ passiones agitãtur, & sic sõnia immittit,

& in eis, quæ vult repręſentat etiam futura, quæ ex certis naturæ cauſis aliquando ſunt prouentura, vel quę
26 ipſemet poſtea facturus eſt. † Somnia à Deo immittuntur interdum per modum expreſſæ locutionis, per conceptus aliquarum vocum, quæ ita formantur in phãtaſia dormientis, ac ſi ea per auditum corporis audiret. Nam vt ait Dominus Numer. cap. 12. *Si quis fuerit inter vos Propheta, in viſione apparebo ei, aut per*
27 *ſomnium loquar ad eum.* † Et horum alia veniunt cum aliqua animi commotione, & horrore, Iob c. 4. *In horrore viſionis nocturnæ*, & cap. 7. *Terrebis me per ſomnia*, alia pacifice, vt *Geneſ. cap.* 28. alia cum hortatione, vt *Machab. 2. cap.* 11.

28 ¶ Aliquando etiam immittuntur ſignificantia per apprehenſiones viſionum, quæ ſunt veluti imagines rerum quarũdam ſignificandarum. Vt qñ in ſomniis vidit Iacob aſcendentes mares ſuper oues fœminas, varios, & maculoſos, & diuerſorum colorum, in ſignum, quod pacturus erat cum Labaan ſocero, *Geneſ.*
29 *cap.* 31. † Simile D. Pauli ſomnium de Macedone deprecante illum, vt Macedoniam peteret, *Acta Apoſt. cap.* 16. & Theodoſij quando pręuidit coronam Imperij ſibi imponi à Meletio Antiochiæ Epiſcopo, vt narrat *Theodoretus lib. 5. hiſtor. cap. 6.*
30 *&* 7. † Aliquando etiam oſtenduntur imagines, quæ tãtum metaphorice ſignificant, vt de ſomniis Ioſeph manipulorum, Solis & Lunæ, & Stellarum, *Geneſ. c.* 37. de ſomno pincernæ, & magiſtri piſtorum Pharaonis, *Geneſ. c.* 40. & ipſius Pharaonis ſomnus de ſeptem bobus, & ſeptem ſpicis, *Geneſ. c.* 41. & de ſtatua Nabuchodonoſoris, *Daniel. c.* 2. & de arbore magna, *Daniel. c.* 4. & de quatuor ventis, & beſtiis quatuor, *Daniel. c.* 7.

¶ Quando enim fiunt per loquu- 31
tionem, aliquando ipſemet Deus alloqui videt̃, vt Abimelech, *Gen. c.* 20. Abrahamum, *Geneſ. c.* 28. Iacobum, *Geneſ.* 46. Salomonem, *Reg. 3. cap.* 3. Interdum etiam alloquitur Angelus bonus, vt Ioſephum diuinę Mariæ ſponſum, *Matt. c.* 1. & tribus Magis, *Matth. c.* 2. † Quæ quidẽ ſomnia 32
nihil differunt à prophetia, niſi ꝙ hæc in ſomniis, illa autem vigilantibus tribuatur, & ita prophetia Ezechielis, & Zachariæ appellatur viſio, *vtrumq; cap.* 1. & Danielis, & Ioſeph ſomnium, *Geneſ. c.* 28. *& Daniel. c.* 4. Cum idem fuiſſet omnium inſtitutum, Numer. d. cap. 13. Ioel c. 2. *Senes veſtri ſomnia ſomniabunt, & iuuenes veſtri viſiones videbunt.* † Vnde in- 33
ter alia Spiritus ſancti dona annumerantur ſomnia, apud eundem *Ioel. d. cap.* 2. nam vt ait D. Iob cap. 33. *Quando homines dormiunt in lecto, tunc aperuit aures virorum, & erudiens eos inſtituit diſciplinam.* † Ita in ſomniis 34
præſignificauit aliquando Deus, & prędocuit futuros rerum humanarum euentus, vt Abraham, *Geneſ. c.* 15. Pharaonem, *Geneſ. cap.* 41. Nabuchodonoſorem, *Daniel. cap. 2. &* 4.

35 † Scientiæ similiter in somniis à
Deo datæ sunt, vt Adamo humani
generis protoplasto, Genes.c.2. *im-
misit soporem*, & regi Salomoni, Reg.
3.c.3. *Igitur euigilauit Salomon, & in-*
36 *tellexit quod esset somnium.* † Interdũ
etiam in somno reuelata sunt diui-
na mysteria, cuiusmodi fuit somniũ
Iacob de illa mystica scala, *Genes.cap.*
28. & Danielis de Regno Christi,
37 *Daniel.c.7.* † Similiter arcana phi-
losophiæ, & medicinæ illustria in so-
mnis sunt reuelata, vt Alexandro
Magno herbam ad sagittam vene-
natam expellendam in somnis de-
mõstratam fuisse narrat, *Trog.Pomp.*
Galeno ægrotante venam, ex qua
sanguis erat mittendus, vt *Menopolit.*
decad.1.c.8.q.3. Eulogio difficili loci
explicationem, D.Augustin.lib.de
cura pro mort.c.11.

38 ¶ Somnia diabolica sunt illa, quæ
ad horum imitationem diabolus
imm ttit, vel concitando corporis
humores, vel applicando phantasiæ
rerum figuras per motum localem,
ex quibus fiat repræsentatio tam ꝓ-
pria, quam symbolica, vt docet *D.*
Thom.p.1.q.111.art.3. D.August.lib.12.
39 *Genes.ad liter.c.13.& 14.* † Qualia
fuere somnia *Anabaptistica*, & fuere
olim *Enthusiastarum*, & admiranda
quędam Gentilium, vt Ædesij apud
Eunapium in eius vita, Ptolomęi apud
Tacit.lib.4.Annal. Nestori apud *Zo-
zimum Annal.4.* Odati, & Zariadri
apud *Athenæum lib.13. Dypnosticar. c.
13.*& aliorum apud *Valer.Maxim.lib.*
40 *1.cap.7.* † Ad quod quidem fuerunt
Lectisternia Gentilium in fano
*Æsculapi, Serapidis, Pasiphaes, Padaly-
rii*, & similium, in quibus dæmones
dormientibus responsa dare con-
sueuerunt, vt Regi Latino apud
Vergil.Æneid.7. & aliis innumeris,
quibus respexit D.Isai.cap.65. *Qui
immolat in hortis, & sacrificat super la-
teres, qui habitant in sepulchris, & delu-
bris Idolorum dormiunt.* eo scilicet, vt
notat ibi D.Hieron. *vt dæmonis re-
sponsa accipiant.* † De quib. quidem 41
somniis intelligitur illud D.Hiere.
cap.29. *Non attendatis ad somnia ve-
stra, quæ vos somniatis*, & illud Nu-
mer.cap.22.& Leuit.c.19. *Neque ob-
seruabitis somnia*, Deuter.18. *Nec ob-
seruent somnia*, & illud Eccles.c.1. *Vbi
multa sunt somnia, plurimæ sunt vanita
tes*, quæ omnia de his diabolicis in-
telliguntur, vt docet *Tertullian. lib.
de anim. cap.46.* † Et quia difficile 42
est horum discrimen constituere,
quia sæpius Sathanas transfigurat
se in Angelum lucis, *Apostol.Corinth.
2.cap.11.* Non debemus somnia vl-
la obseruare nisi præcedente diui-
na reuelatione. Ecclesiastic.cap.34.
*Nisi ab altissimo missa fuerit visitatio, ne
des in somniis cor tuum.* † Nam vt ait 43
Ecclesiast.d.c.34. *Multos errare fece-
runt somnia, & exciderunt sperantes in
eis*; Quemadmodum de Cyro Per-
sarum Rege narrat *Anton.Sabellicus,
lib.6.ab orbe condit. Ænead.2.* de Xer-
xe. *Herodot. lib.7.* de Onomarcho.
Diodor.Sicul.lib.16. de Antigono, &
Pompeio. *Plutarch.in Demetr.*

¶ Vnde superstitiosum cẽsendum 44
est

est consilium *Syreni lib. de Insomniis*,
suadentis, quemque sibi suis ex so-
mniis, cum eorum, quæ postea ex-
pertus est artem debere compone-
re, quam inutilem, & vanam esse
iam pridem sapiens docuerat Ec-
clesiastic. cap. 34. *Quasi qui appreben-*
dit vmbram, & prosequitur vanitatem,
45 *sic qui attendit ad visa mendacia.* † Nã
quoties non constat, quod somnia
sint à Deo, neque à natura, de ne-
cessario debet causa ad dæmonem
referri, & ita, vt aliæ diuinationes,
ꝓhibita est huiusmodi obseruatio,
cap. Episcopi, 26. quæst. 5. D. Augustin. lib.
46 8. *ciuitat. Dei, cap.* 16. † Et continet
peccatum manifestum infidelita-
tis, quando præcedit expressum pa-
ctum dæmonis, qui per somnia re-
spõdere promisit, vel etiam si post-
quam quis somnia vidit, & non in-
tellexit recurrit ad dæmonem pro
eius interpretatione, sicut fecit Na-
buchodonosor, *Daniel. cap. 2. &* 4.
47 † Aut si peculiaribus ceremoniis,
vel ante somniũ, vel in modo ipso
dormiendi, petit vt sibi per somnia
reuelentur occulta. Quod quia spe-
ctat ad Gentilitios mores, ideo pa-
ctum, & infidelitatem continet. *Cæl.*
48 *Rodigin. lib.* 17. *antiq. lect. c.* 14. † Idem
deniq; vitium est si pactum tacitum
intercedat, vt quando quis nihil de
Deo cogitans, nec rationem habẽs
ad credendum esse à Deo, illis fi-
dem adhibet. Nam cum talia signa
non sint naturalia, sed ad placitum
instituentis, qualis dæmon præno-
scitur, sequitur, qui ea credit, dęmo-
nem habere magistrum, & illi fidem
adhibere, vt docet *Suarez. d. lib. 2. c.*
13. *num.* 20.

¶ Diuina autem somnia nõ solum 49
debemus obseruare, sed eis fidem
adhibere sub peccati reatu. *D. Thom.*
d. q. 95. art. 6. D. August. lib. 12 ad Genes.
Lactant. lib. de opific. Dei, cap. 18. *Grego.*
Nyssen lib. de opific. homin. c. 33. *Grilland.*
de sortileg. q. 11. ex n. 31. † Et ratio est, 50
quia Deo loquenti fides est adhibẽ-
da etiam si in hoc, vel in illo modo
loquatur, d. Num. 13. *Aut per somniũ*
loquar ad eum, & ita talis credulitas
non minus necessaria est quam fi-
des, quando Deum constat locutũ.
Vt tradit Suarez. vbi prox. † Quod di- 51
gnoscitur ex signis traditis à Theo-
logis in præfatis sacrę Scripturæ lo-
cis præsertim. *Gerson tract. de probat.*
Spirit. Perera lib. 1. in Daniel. Mart. del
Rio lib. 4. Magic. c 3. q. 6. Quas viri Dei
satis percognitas habent. Nam vt
ait D. Gregor. lib. 4. Dialogor. c. 48.
Sancti viri inter illusiones, & reuelatio-
nes ipsas visionum voces & imagines quo-
dam intimo sopore discernunt, vt sciant,
quid à bono Spiritu percipiãt, & quid ab
illusione patiantur. † Quod inter alia 52
memoria digna, quæ à genetrice
mea D. Anna de Villalpando adhuc
viuens accepi, illud est, quod in his
somniis diuinis (quasi naturæ no-
stræ amicissimis) animus non tur-
batur, & semper aliquid suauitatis
percipitur, cum interna quadam a-
lacritate, atque vtilitate nostra, vel
communi, vel priuata, cum aliqua
monitione, vel cohortatione ad

bonum, & mali tædio, quæ late prosequuntur *Cardinal. Turrecremat. in defens. S. Brigid. in præfat. Gerson. in com-*
53 *pend. reuelat. cap. 2.* † Nam dum somnia quieta sunt, sine horrore, & ad bonum consulunt, pacem, vel pietatem suadent, vel nos meliores reddunt, satis Deum indicant, authore D. Iacobo, cap. 3. *Quæ autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est; deinde pacifica, modesta, suadibilis, boni consulens, plena mericordia,*
54 *& fructibus bonis.* † Etiam si cum somnio non detur intelligentia, quia regulariter solet Prophetis reseruari, vt de statua, quam in somniis vidit Nabuchodonosor, cuius interpretatio Danieli reuelatur. Daniel cap. 2. *Est Deus in cœlis reuelans mysteria, quæ indicauit tibi.* Et in somno Pharaonis, cuius interpretatio reuelata fuit Iosepho, *Genes. cap.* 41. Nam vt ait D. Paulus Corinth. 1. cap. 2. *Quæ Dei sunt, nemo nouit, nisi*
55 *Spiritus Dei.* † In quo notandum est etiam quando datur interpretatio cum ipso somno, non in ipsiusmet somni calore discerni, vtrum sint à Deo, quia reuelationis iudicium in vigilia perpendendum est, iuxta illud Iacobi, Genes. cap. 28. *Vere Deus est in loco isto, & ego nesciebam,* & D. Petri in actis Apostol. cap. 12. *Nunc scio vere, quia misit Dominus Angelum suum.*

CAPVT XXVI.

De Ominis vana, & inepta curiositate.

SVMMARIVM.

Omen captatur ex vocibus fortuito, & præter intentionem prolatis. n. 1.
Omini plurimum tribuerunt Romani, Græci, Ægyptij, & Syri. n. 2.
Omen quod puellæ Hispanæ captant, in nocte S. Ioannis. n. 3.
Omen ex primis vocibus, vt augurium sumebatur. n. 4.
Omen ex nominis significatione. n. 5.
Nomina non casu, sed significanter ponebantur. n. 6.
Genes. c. 27. Reg. 2. c. 15. & 18. de omine explicati. n. 7.
Nominibus aliquam diuinitatem inesse veteres sunt arbitrati. n. 8.
Verbis scriptis, & loro suspensis captabatur omen. n. 9.
Bona verba dicere in vsu ad ominis auerruncationem. n. 10.
Omen ex factis subito enatis, & aliis huiusmodi. n. 11.
Omen ex brutis sumptum. n. 12.
Omen ex inanimatis quandoque captatum. n. 13.
Ominis causa incerta. n. 14.
Ominis inanissimæ obseruationes. n. 15.
Ominosa sunt, si salinum euersum, si vinum effusum, &c. n. 16.
Ominosum, si membrum aliquod salierit. n. 17.
Salisatores qui sunt. n. 18.
Salisatores à ciliis oculorum. n. 19.
Auris sonitus ex alterius recordatione. num. 20.
Sternutatio ominosa fuit. n. 21.
Sternutanti bona verba dicere quare in vsu. n. 22.

Sternu-

1 OMen est illud ꝙ Hispane dicimus *Arfil*, & est Augurij species, sed eo dignior, ꝙ illud ex brutis, hoc ex homine, & eius operatione regulariter sumitur, & præsertim ex vocib. fortuito, & præter intentionem prolatis, vt docet *Cicer.lib.1. diuinat.*
2 † Omini plurimũ olim Romani tribuerũt teste *Val. Max. lib.1. c.5.* Græci, & Ægyptij, vt tradunt *Pausan. in Arcad. & Theophr. in Caracter.* necnon & Syri, vt legitur Reg. 3.c.20. *Et viri pro omine acceperunt,* licet

 cet

cet eius nominis mentionem in sacris literis fieri negauerit. *D. August.*
3 *lib.1.Retract.* † Quod quidem sumebatur ex vocibus,&rebus fortuito, & prçter intentionem enatis ad futuros casus,&euentus prædiuinandos,non secus ac nostri sæculi puellæ, quæ in nocte S. Ioannis, vel S. Pauli ad fenestras spectãtes,primas prætereuntium voces captãt,vt cui nubant coniectent, vt tradit *Horos.*
4 *Coua.lib.2.de falsa prophet.c.*14.† Nam omnia, vt Auguria, ex primis actis sumebantur, Ouid.lib.1.Fast.

Omnia principiis inquit inesse solent.

Ad primam vocem timidas aduertimus aures.

Et primo visam consulit Augur auem.

5 † Aliquando etiam à nominis significatione, vt de Cn. Pōpeio Magn. scribit Valer.Max.vbi sup. *Gubernatorem interrogauit,quod ei nomen esset, qui respōdit κακοβασιλέα vocari,qua vox spem eius quantulumcumq; restabat com-*
6 *minuit.* † Quia nomina multoties non casu,sed significãter ponebantur,vt constat ex illo Abigail ad Dauidem de marito Nabal Carmelo, nomine,Reg.2.c.15. *Iuxta nomen suũ*
7 *stultus est.* † Et Esau de fratre Iacob. Genes. cap. 27. *Iuste vocatum est nomen eius Iacob,supplantauit me in altera vice.* Et Dauid de Achimaa. Reg. 2. cap.18. *Vir bonus est, & bonum portat*
8 *nuncium.* † Ex quo Gentiles,qui sæpius sacram Scripturam sunt contemplati,hanc superstitionem fuerunt ementiti credentes nominib. aliquid diuinitatis inesse. *Cicer.lib.1. diuinat.* vel nomina propter omina imposita. Ouid.

Nominibus semper omen adesse solet.

¶ Et non solum in verbis, sed in 9
scripturis subito apertis,vel loro suspensis fuit etiam huiusmodi superstitio:& ita lapidem Diogenes cum inuenisset super domum cuiusdam improbi, cum hac inscriptione suspensum: *Insignis victoria Herculis hic habitat; nil mali ingrediatur.* Quomodo ingrediet (inquit) Dominus ædium? vt narrant *Theodoret. lib. 6. de Dei prouident. Simanc. de Cathol. instit. tit. 63.n.26.* † Namq; bona verba di- 10
cere semper in vsu fuit ad ominis auerruncationem. Ouid.lib.1.Fast.

Prospera lux oritur linguis animisq; fauete,

Nunc dicenda bono sunt bona verba die.

† Quandoq; etiam *Omen*, circa fa- 11
cta subito enata versatur, vt à cibo primum arrepto. *Ælian.lib.2. de Varia histor.* à gleba oblata, *Plutarch. in qq.Græcis*, à maculis vnguiũ. *Cardan. lib.8.Variet.c.43.* à barba nata mulieri. *Herodo.lib.8.Pedasens.* vel immaturis annis viro. *Dubrau. lib.39.* † Ex 12
brutis quandoq;,&id varie:nam apum examen Bruto infaustum. *Plutarch. in Brut.* Druso vero faustum omen. *Plin.lib.11.cap.17.* Muscæ dapibus insidentes Traiani mortem. *Cuspinian.in Traian.* Formicæ Midæ diuitias. *Cic. lib. 3. natura Deor.* Cimoni mortem. *Plutarch. in Cimon.*

† Ex

13 † Ex inanimatis similiter omen captatur, vt scopę in palatio florentes, vilium exaltationē. *Cardan. lib. 5. Variet.* Arbores sponte renascentes, meliora omnia. *Plin. lib. 16. c. 32.* frumenta in arboribus nata, magnam victoriam. *Plin. lib. 18. c. 18.* Laurus nascens fœlicitatem. *Idem Plin. lib. 15. c. fin.* Exsiccata mortem. *Sueton. in*
14 *Neron.* † Quorum causa petebatur ex euentibus, ideo pro eius varietate varium omen fuit, *Petr. Blesens. epist. 56. Ioan. Salisberiens. lib. 1. de Nugis curial. c. fin. Nausea lib. 2. Mirabil.* sed incertum. Nam vt ait Claudian.

Si buxos inflare velim, ferale gemiscunt,
Tympana si quatiam planctum mihi tympana reddunt,
Ah vereor, ne quid portendant omina veri.

15 ¶ Quibus adiunguntur millia inanissimarum obseruationum, vt si qs domo egressus, monachum viderit, ominatus est; si virgo occurrerit, sterilis dies: si meretrix, dextera, & plena: vt narrat *D. Chrysost. hom. 21. ad*
16 *pop. Antioch.* † Si salinum euersum, si vinum effusum, si canis vlulauit, si coruus tecto insidens crocitauit, & alia huiusmodi ominosa apud *Spren*
17 *ger. in Mall. p. 2. q. 2. c. 7.* † Si membrū aliquod salierit, *vt in c illud. h. 26. q. 2.* ex quo *Salitores*, siue *Salisatores*, huiusmodi ominosos appellat, *text. in*
18 *c. igitur ad fi. h. 26. q. 3.* † Qui cū membrorum quodcumq; parte salierint, aliquid sibi exinde prosperum, seu triste significari prædicunt, vt tradit *D. Isidor. lib. 8. Etymol. c. 9.* † Siue à ci- 19
liis oculorum, vt docet *Cal. Rodigin. lib. 7. antiq. lect. c. 29.* nam vt ait Plaut. in Pseud. *Nisi quia futurum est, ita supercilium salit.* † Quemadmodum 20
auris sonitus ex alterius recordatione putant euenire, vt de Lesbya narrat Catull.

Sonitu suopte Tintinant aures.

Nam aures cōsecrabantur memoriæ. Virg. Eclog. 1.

Cinthius aurem vellit, & admonuit.

¶ Sternutatio similiter ominosa 21
fuit, quia indicat aduersum aliquid ei, qui sternutat, vt tradit *Herodot. lib. 6. & Plutarch. in Themist.* Vnde illud: *redito ad lectum, si quis dum se calceat, sternutauerit*, quod habetur in *c. illud h. 26. q. 2.* † Ideo sternutāte aliquo, 22
astātes ei bona verba dicere semper consueuerunt, vt si quid potenderēt mali, id fausta precatione auerruncarent, vt docet *Apuleius in Asin. lib. 2. Plin. lib. 28. c. 2.* † Matutina sternuta- 23
tio prorsus infausta: meridiana firmissimi auspicij & conatus non irriti indicium fuit, *Arist. in Problem. c. 11. sect. 3.* Et ita intelligitur Catull. Epig. 36.

Dextra sternuit approbatione.

Et illud Propert. lib. 2. eleg. 3.

Nunc tibi nascenti primis (mea vota) diebus,
Aridus argutū sternuit omen amor.

¶ Pedis offensio non minus omi- 24
nosa fuit, postquā Romani viderunt infortunia, quæ acciderūt Tyberio Gracccho, & filio Crœsi, quorum alter in die, qua occisus est, domo egrediens

grediens grauissime pedē offendit: alter ad bellum cum Parthis ineundum, quod infaustos exitus habuit, pedem offendens ruit, vt de vtroq; tradunt *Plutarch. in Grach. & in Cress. Val. Max. lib. 1. c. 4.*
25 † Quod extitit in causa, vt de successu belli anxia Laodomia scriberet ad Paridem apud Ouid. in Heroic.

Cum foribus velles ad Troiam exire paternis,
Pes tuus offenso limine signa dedit:
Vt vidi, ingemui: tacitoque in pectore dixi,
Signa reuersuri sint precor ista viri.

26 † Quę si aliquando vera fuerunt, nō propterea sunt admittenda. Cum possit dæmon belli euentus, & inopinatam mortem, vel ex potentia cōiuratorum, aut imperitia cauendi illa coniicere, atq; his signis ostēdere, vt fiduciam in ipsum homo ꝓfiteatur, aut qa fortuito contingūt non sunt attendenda, vt docent *Azor. tom. 1. Instit. Moral. lib. 9. c. 22. q. fin. Thom. Sanchez in sum. tom. 1. lib. 2. c. 38.*
27 *ex n. 38.* † Vnde superstitiosum est illud; *Redito ad domum si procedens offenderit*, vt habetur *in d. c. illud h. 26. q. 2.* Quia ex Ethnico illo prouenit errore, & ominosa superstitione deducto. *Tibul.* lib. 1. eleg. 3.

O quotiens ingressus iter mihi tristia dixi,
Offensum in porta signa dedisse pedem.

28 ¶ Abruptio corrigię, calceus ruptus, vestis si à soricibus roditur, & alia huiusmodi, quæ ominosa censentur, nō minus superstitiosa sunt, quæ late improbauit Ecclesiæ lumen, pariterq; columen *D. August. d. lib. 20.* transumptiue, *in d. c. illud h. 26. q. 2.* † Et licet defendere cone- 29
tur, *Caietan. in sum. v. superstitio*, dum ait in hæc verba: *Potest homo absque omni præsagio cauere prudenter ab imminentibus malis dubitando ne præsens occursus. signum sit futuri mali.* † Vanis- 30
sima sunt, inepta, & illicita, vt ex multis docent *Iul. Syren. lib. 9. de Fato, cap. 22. Medina lib. 2. de recta in Deum fid. cap. 2. Conrad. Wipin. lib. 1. diuinat. cap. 14. Francisc. Picus lib. 6. Prænot. c. 5. Bened. Perera in Genes. cap. 24. disp. 6.*
† Quia sine diuina præcedente re- 31
uelatione nulla omina licet attendere, vt de somniis dictum est, ne portam pandamus ad ominosam istam superstitionem, quam nō solum Catholici, sed & Ethnici illicitam iudicarunt, Cic. lib. 1. diuinat. *Hoc si suscipimus, & pedis offensio nobis, & abruptio corrigiæ, & sternutamenta erunt obseruanda.* † Quasi eos 32
ore pleno irrideat? cum non solum apud plebeios, verum etiam apud Principes in pretio fuerint, Vergil. Æneid. lib. 7.

Hinc sceptra accipere, & primos attollere faces
Regibus omen erat.

¶ Neq; obstat, quod D. Marcus 33
Alexandriam petens, cum nauem egrederetur, calceum rupit, ex quo euāgelizauit iter suum fuisse expeditum, vt narrat *Petr. Blesens. epist. 56.*
† Quia minime Euangelista ad hāc 34
super-

superstitiosam curiositatem attendit, cum & si calceus nunquam ruptus fuisset, ei tamen expeditionem itineris, per Spiritum sanctum Dominus reuelarit, vt agnouit *idem*
35 *Blesens. vbi prox.* † Non minus quam sanctus Booz, ex quo natus est Christus Dominus, qui fuit atauus Dauid in pacto propinqui Ruth calceum soluit, quia signum fœderis Ruth cap. 4. *Dixit ergo propinquo suo Booz tolle calceamẽtum tuum, qui statim*
36 *soluit de pede suo.* † Sunt enim multi ritus ad pacta ineunda secundum varios nationum mores, quæ tantũ sunt signa fœderis, non superstitionis, vt apud Hebræos hæc calcei solutio, apud Romanos prænsatio manus, vt notat *Pierius in Hierogl. lib.* 35. quod etiam apud Hebræos probat Ezech. cap. 17. *Et ecce dedit manum suam*, apud Sidonios, vt Dido, apud Verg. Æneid. 4.

Nec te noster amor, nec te data dextera quondam.

37 ¶ Neq; minus obstat, quod Eleazarus seruus Abrahæ pro vxore ducenda, filio domini sui omen illud perscrutatus sit, Gen. c. 24. *Puella cui ego dixero inclina hydriam tuam, & illa responderit bibe, quin, & camelis tuis dabo potum: ipsa est quam præparasti seruo tuo Isaac: & per hoc intelligam, quod feceris misericordiam cum Domino meo.*
38 † Nam satis probabile est, signum, illum ab hac arte nõ expectasse, sed à Domino Deo, apud quem nulla est vanitas, neq; ea protulit ab hac superstitione, sed à Spiritu sancto edoctus, vt agnosceret signo aliquo quam Dominus in vxorem Domini sui elegisset, *D. Thom.* 2. 2. *q.* 95. *art.* 7. † Neq; etiam ad hanc super- 39
stitiosam curiositatem attendit diuinus Gedeon Dux Hebræorũ pro viris idoneis ad prælium cõtra Madianitas eligẽdis, Iudic. c. 7. *Qui lingua lambuerint aquas sicut solent canes lambere, separabis eos seorsum; qui autem curuatis genibus biberint, in altera parte erunt.* † Neq; Saul ad hanc ominis 40
obseruationem attendit pro scelere comperiẽdo Ionathan Reg. 1. c. 14. *Si in me aut in filio meo est iniquitas hæc, da ostensionem.* Nam vterq; signum à Domino expectarunt, vt notant *Suarez de Relig. lib.* 2. *cap.* 10. *Raph. de la Torre, tom.* 2. *de vitiis oppos. Relig. q.* 95. *art.* 7 *disp.* 3. † Neq; ipse Ionathas 41
ad stationem Philistinorum pergẽs cum armigero, conditionem ponens, ad hanc superstitionem respexit, Reg. 1. d. c. 14. *Si dixerint ascendite, ascendamus: quia tradidit illos Dominus in manibus nostris.* † Nam 42
cum Ionathas, neque à Prophetis tunc, neque nunc à Patribus reprehendatur, credendum est signum illud non expectasse ab ominosa superstitione, sed à Domino Deo, quod nõ est improbabile, vel ex iis, quæ sequuntur. *Non est Deo difficile saluare, vel in multis, vel in paucis.*
† Neq; obstat Sacerdotes, & diuinos Phylistinorum dedisse signum 43
pro arca Domini, in quo à nullo Propheta sunt reprehensi, Reg. 1. cap. 6. *Si per viam finium suorum cõtra*

Bethsames ascenderint, ipse fecit nobis hoc malum grande; sint autem minime, scie-
44 *mus, quia nequaquam.* † Nam cum verum Deum nō agnouissent, potuerunt absq; superstitione signum ab alio expectare, vt notat *Abulens. d. Reg. 6. q.* 18. Quinimo nil vetat quin dicas Sacerdotes illos peccasse, & secutos suam augurandi consuetudinem, vt tradit *Franc. Suarez, d. lib. 2. cap.* 11.

45 ¶ Neque obstat illud sanctæ viduæ Iudith cum ad castra Holofernis progrederetur suis dixisse, Iudith c. 8. *Vos autem nolo, vt scrutemini actum meum*, quasi interrogatio aliquid ominis habuisset, vt delirat
46 *Cornel. Agrippa.* † Quia hoc est mentem eius sinistre interpretari, quæ id vetuit, ne quis allocutionib. & salutationibus, eius vel iter moraretᷣ, vt & Dominus discipulos admonuit apud D. Luc. c. 10. *Neminem per viam salutaueritis*, & Elisæus Sunamiti, Reg. 4. c. 4. *Si occurrerit tibi homo, non*
47 *salutes eum.* † Nec minus diuinus Iob ad hanc ominosam obseruationem conducit dum pro filiis orans bona verba pro impiis factis emittere voluit, Iob c. 1. *Ne forte peccauerint filij mei; & benedixerint Deo in cor-*
48 *dibus suis.* † Nā licet *benedicere* pro *maledicere*, vsurpauerit, vt docte animaduertit omnigena eruditione clarus amicus meus *P. Ioan. de Pineda in Iob d. cap. 1. vers. 6. num. 25. & vers. 12.*
49 *num. 7.* † Id non intelligo ex ominosa ista superstitione dictum, neq; diuinum Patriarcham ad eam respexisse, vtpote sibi detestatam, vt apparet apud eundem *Iob cap. 14. & c. 21.* † Nam licet Hebræi ex Genti- 50
lium commercio, & maxime Ægyptiorum, cum quibus quadraginta annos versati sunt, multa in suos vsus commutarint, vt docent *D. Augustin. lib. 2. Doctr. Christ. cap. 18. D. Hieron. ad Pauli Galat. 3. D. Ambros. lib. 4. de Fid.* illa tamen quæ ad superstitionem conducebant, omnino repudiarūt, quia agnouerunt, ex Psal. 30. *Odisse Dominum obseruantes vanitates super-*
uacue. † Neq; ex antiphrasi id dictū 51
puto, vt delirat Lyra, quia id merum Grammaticorum figmentum est, vt late probant *August. Dattus lib. de Antiphras. & in Græcis præceptor meus Francisc. Sanc. Brocens. lib. 2. Paradox.*
† Nam cum nomina simulachra 52
sint illius rei, quam imitantur, vt docet *Plato in Cratil.* Absurdum est, ea per contrarios sensus vsurpare; quia vnico nomine vnica tantum est significatio, vt pulchre animaduertit *Aul. Gell. lib. 11. noct. At-*
ticar. cap. 12. † Quare dicendum est 53
diuinum Iob non ex ominosa superstitione, neque ex antiphrasis figmento *benedicere* posuisse pro *maledicere*, sed Euphonismi causa, quo impia facta piis nominibus recensentur, vt benignius percipiantur, ne religiosas aures offendāt, vt docet idem amicus noster *P. Ioan. de Pineda, vbi sup. vers. 12. num. 2.* † Quod 54
in sacris literis passim reperitur, dū idolatria appellatur ludus, Genes. cap. 21. *Cum vidisset Sara filium Agar luden-*

ludentem cum Isaac, Exod. c.32. *Sedit populus manducare, & bibere, & surrexit ludere.*
55 † Vxores appellantur sorores, Canticor. cap. 5. *Soror mea sponsa*, & Canticor. cap. 8. *Soror nostra parua est, & vbera non habet*, secundum expositionem *Hieron. Prado apud auunculum meum siue genetricis meæ fratrem in regio codice, ad Ezech. cap.16.* Paralip. 1. cap. 2. *Et septimus Dauid, quorum sorores fuerunt Saruia, & Abigail*, quæ inter Dauidis vxores
56 connumerantur *Reg.1. cap.25.* † Et ita intelligendus est text. in l. eum qui, C. de Episc. & Cleric. *consortio sororiæ*, quia in profanis literis sororem appellant concubinam. Mart. lib.10.epigr.65.

Desine me appellare fratrem,
Ne te Carmenion vocem sororem.

Et lib.12.epigr.20.

Quare non habet, Fabulle, quæris
Vxorem Themison habet sororem.

57 † Nisi velis *benedicere*, pro *maledicere*, dictum à Patriarcha, vt notat doctiss. conciuis, & præceptor meus *P. Mart. de Roa lib.1. singular. cap.9.* iuxta illud Reg.2.cap.14. *Cadens Ioab super faciem suam adorauit, & benedixit Regi*, hoc est, *besoletas manos, y despidiose*
58 *del.* † Nam hæc phrasis valde frequens est in sacris literis, in hoc sensu, vt apud eundem Iob, dict. cap.1. *Nisi in facie benedicat tibi*, & cap.2. *Benedic Deo, & morere*, Reg.3. cap.21. *Benedixit Naboth Deum & Regem.*

CAPVT XXVII.

De vana dierum obseruatione.

SVMMARIVM.

Vana obseruatio quæ sit. n.1.
D.Thomas Aquinas laudatus. n.2.
Dæmonis conatus in vanis obseruationibus. n.3.
Vanæ obseruationes odiosæ apud Deum. num.4.
Vana obseruatio habet pactum implicitum. n.5.
Diei, aut horæ præfinitio ad vanam obseruationem pertinet. n.6.
Fausta, & infausta tempora ad vanam obseruationem pertinent. n.7.
Herbas colligentes in festo S. Ioannis sunt ominosi. n.8.
Causa naturalis, aut diuina vbi non est, erit superstitiosa. n.9.
Naturalis causa se nō extendit vltra naturales effectus. n.10.
Diuina causa non censetur, quæ ab Ecclesia non est recepta. n.11.
Dies festi in honorem Dei, vel sanctorum sunt liciti. n.12.
Festi diei cultus non pertinet ad vanam obseruationem. n.13.
Diei obseruatio ad effectum futurum vana est n.14.
Kalendarum obseruatio, & cultus ad vanitatem pertinet. n.15.
Kalendarum festiuitas quando ad idolatriam spectet. n.16.
Conuiuia amicitiæ conseruandæ causa laudantur. n.17.
Conuiuia in honorem Dei sunt meritoria. n.18.

1 VAna † obseruatio cẽsetur quotiens attenditur aliquid ad cognoscendum, vel operandum, ad quod minime spectat, vt docet totius Theologiæ, atq; bonarũ literarum parens vere Angelicus, & ipse Angelus noui testamenti; cuius approbatione scripta diuino ore laudant, & Ecclesiæ veneratione suscipiunt, *D. Thom. Aquinat. 2.2.q.96.* † Cuius 2
effectus, quia nõ est naturalis, neq; miraculosus à Deo, quia nil de illo tale promisit, nec Ecclesiæ suæ reuelauit, consequens est, vt expectetur à diabolo, qui his vanis, & inanibus rebus oblectatur, *c. illud huius 26. q.2. Azor tom.1. instit. Moral. lib.9. c.26.* † Vt sic homines à Deo ad cre- 3
aturas auertat, & à cœlestibus curis ad cenosa, terrenaq; seducat, vel saltem à seriis, & grauibus, ad ludicra & nugatoria, vt docet *D. August. lib. 83. qq. c.79.* † Vnde Regius Vates 4
Psal.30. *Beatus vir cuius est nomen Domini spes eius, & non respexit in vanitates, & insanias falsas,* quia vt ait paulo post: *Odit Dominus obseruantes vanitates superuacue.* † In quod vitiũ homines 5
hodie magis dilabuntur propterea, quod putant eiusmodi esse licita, quia nullo pacto cum dæmone vident niti, ignari quod in vanis obseruationibus persæpe lateat implicitum pactum, imo quod ipsa obseruatio pactum sit, quo promisit dæmon se adiuturum, *c. non licet h.26.q.5.*

¶ Ad hoc genus pertinent omnes 6
orationes & deuotiones, quę certis diebus præfinitis iubentur fieri, aut in tali hora diei, licet in aliis videantur piæ, & sanctæ, vt tradit *Ciruelo de superstitione, part.3.* † Item, qui certis 7
diebus, siue mensibus, siue annis nolũt, aut volunt aliquid inchoare, eo, quod secundum vanam hominum opinionẽ fausta, aut infausta existiment tẽpora, vt tradit *D. Aug. in*

Enchi-

8 *Enchirid.c.79.* † Item qui colligunt herbas in festo S. Ioannis, credẽtes eo die habere virtutẽ efficaciorem, vel addunt circumstantias inutiles, aut orationes otiosas, quæ aliquando incantationes esse solent, c. non liceat h.26. q. 5. *Neque in collectionibus herbarum, quæ medicinales sunt, aliquas obseruationes, vel incantationes li-*
9 *ceat attendere.* † Nam cum in his causa naturalis non subsit, nec diuina, de necessario vana & superstitiosa sunt censenda, *Petr. Gregor. in Syntag. lib. 34. c. 14. Franc. Suarez de Relig. li. 2. c. 2. Raph. de la Torre to. 2. de vitiis o-*
10 *pos. relig. q. 96. ar. 3. disp. 3.* † Quia causa naturalis se nõ extendit vltra naturales effectus, vt apud agricolas in plantatione, & insitione arborũ, apud fabros in incisione lignorum, apud pastores in tõsione vellerum, & impraegnatione ouium, eo quod ex cœli influentia, Lunæ cõformatione: & terræ dispositione meliores in vno, quam in alio euentus experiantur, vt tradit *Petr. Ciruelo Docens. lib. 4. de Astrolog. Christ. c. 1. & 3.*
11 † Diuina autem causa non est, quæ ab Ecclesia non est recepta: quę aũt recipit, venerationẽ habet, vt dies festi, quibus in honorẽ Dei, à seruilibus curis vacamus, vt dies Dominicus, qui in locum Sabbathi successit, quo requieuit Dominus ab omni opere, quod patrauerat, *Genes. c. 2.* & si quæ sunt alia de præcepto Ecclesiæ, *D. Thom. 2. 2. q. 122. art.*
12 *4.* † Sic nec vana sunt, quæ in honorem Dei, vel sanctorum, non solum Ecclesia, verum etiam Episcopus præcepit obseruari, c. conquestus de feriis, *cæterisq; solemnitatibus, quas singuli Episcopi in suis diœcesib. duxerint solemniter venerandas.* † Nam 13
in horum obseruatione nulla interuenit vanitas, nec superstitio: imo maximus Dei cultus, ac eximia veneratio, quibus Deo non odiosi, sed amabiles reddimur, ideo obseruanda esse, ex multis probat *Franc. Suarez de Relig. lib. 2. c. 1. 2. 3. & 4. cum seqq.*
† Reliqua autem dierum obseruatio, quæ vana est, vt si ex vno die cæteros anni euentus velis cõiectare, quemadmodum si ex die Conuersionis S. Pauli, festiuitate S. Vincentij, Vrbani, & similibus, cum superstitiosis hominibus anni casus diuinare coneris apud *Burchar. vbi sup.* ex quo superstitiosos fecerunt versus. 14

Clara dies Pauli bona tempora denotat anni.

¶ Item vanitatis obseruatores sunt, 15
qui Kalẽdis Ianuarij, quasi in principio anni, boni fati auguria obseruant, aut festiuo ritu colunt, vt prosperum sibi quidquam profiteãtur, quia vana cẽsetur obseruatio mixta diuinationi, ac periculo, vt in *Concilio Toletan. IV. Can. 10. & in c. non obseruetis, d. 26. q. 7.* † Si vero etiã præ- 16
dictum diem, ritu paganorũ colant in honorem Iani, vel Strenæ deæ epulis vacent, aut Strenas mittant, vel accipiant, mera est idolatria, vt docet *Burchard. in pœnitent. lib. 19. c. de arte Mag. vers. obseruasti Kalendas.* † Se- 17
cus tamen, si animi tantum causa,

vel amicitiæ conſeruandæ pro conſuetudine Chriſtianorum cõuiuentur, nullũ eſſet peccatum, vt docet D. Greg. lib. 2. epiſt. 37. *Conuiuia, quæ ex intentione impẽdendæ charitatis fiunt recte veſtra fraternitas commendauit.*
18 † Quinimo ſi in honorem Dei fiãt, & non habentib. ſubueniatur, merentur coram Deo, Eſdr. 2. c. 4. *Ite, comedite, & bibite mulſum, & mittite partes his, qui nõ præparauerunt ſibi, quia*
19 *ſanctus dies Domini eſt.* † Idem puto dicendum de vigiliis, quæ in honorem Sanctorum fiunt, vulgo *Velas*, & nouẽdiariis deuotionib. quas Hiſpani **Nouenas** vocant. Dum tamẽ ab Eccleſia earum epulæ arceantur, vt *deciſum eſt* in *Concilio Laodicenſi, Can.* 28. *& Trid. ſeſ.* 25. Nam vt ait Apoſt. Corinth. 1. c. 9. *Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum?*
20 *aut Eccleſiam Dei contemnitis.* † Niſi id ex nimia fiat deuotione, vel ſimplicitate, vt ſentire videtur Paulin. in natali S. Fœlic. IX.

Ignoſcenda tamen cenſentur talia paruis.
Gaudia, quæ ducunt epulis; quia mentibus error
Irrepſit rudibus, nec tãta cõſcia culpæ
Simplicitas pietate caret, male credula ſanctos
Perfuſis halante mero gaudere ſepulchris.

21 ¶ Dies enim obſeruare vanæ ſuperſtitionis dogma eſt, plenum vanitatis, ac periculi, Chriſtiano cuiq; ſemper abhorrendum, vt docet D. Paul. ad Galat. c. 4. *Dies obſeruatis, & tempora, & menſes, & annos, timeo vos, ne fruſtra laborauerim in vobis.* † Nam 22
licet dies ex Solis parellelo, & Lunę mutatione, quo ad res naturales diuerſificentur, quo ad externam tamen politiam, vel humanã gubernationem attendendi non ſunt, qa omnes dies æquali bonitate Deus creauit, quo ad has actiones, & ita aliud tenentes ſuperſtitione implicãtur, vt docent *Gl. & PP. in d. Gal.* 4. *Ciruel. de Superſtit. p.* 3. *c.* 6. *Alcozer in Sum. c.* 14. *Thom. Sanchez lib.* 2. *c.* 40.
ex n. 1. † Et ita ſuperſtitioſi ſunt, qui 23
in die Martis Deo belli conſecrato, matrimonia negant contrahenda, ne lites, & bella, & diſſenſiones ſuboriãtur, damnati in cap. qui æſtimaret h. 26. q. 7. *Qui certis diebus, ſiue menſibus, ſiue annis nolunt, aut volunt aliquid inchoare, eo quod ſecundum varias doctrinas Gentium fauſta, aut infauſta*
exiſtiment tempora. † Et ita vt hanc 24
ſuperſtitionem à fidelium animis auerruncaret Rex noſter D. Philippus II. qui iam diu ad cœlos euolauit, matrimonium die Martis contraxit. Et Lucullus in Armenia cõtra Tigranem cum bellum eſſet ſuſcepturus admonitus, quod ille dies inter nefaſtos connumeraretur; reſpõdit ſe ideo ſtrenue pugnaturum, vt illum diẽ ab impia acceptione redimeret, vt narrat *Plutarch. in Apoph-*
teg. † Et conciuis meus religione, 25
nobilitate, atque animi virtute clarus, cui merita, & eximia facta, magni ducis, magnis ex cauſis nomen dederunt, Auguſto diademate dignus

gnus D. Gundisaluus Ferdinandez de Corduba, cum milites aliquibus diebus pugnam capessere contradicerent, eorum animos excitauit dicens, Age, quia non nobis, sed aduersariis nefastus est dies, vt narrat
26 *Paulus Iotiius in eius vita.* † Nam hic strenuus Dux omni sæculo cōmendandus, in nullius alterius sinceræ fidei, & religionis cultu magis coruscat, quam in huius vanitatis detestatione; & ita cum puluerē tormentarium ignis inuaderet, milites in malū id omen accipientes cōfortauit dicens, state animo, quia hæc sunt luminaria sequentis victoriæ, vt ex Iouio narrat *Couarru. lib. 2. de falsa prophe. cap. 24.*

27 ¶ Apud Rabinos varij fuerūt dies ominosi, scilicet dies Lunæ aliquorum mensium, quia crediderunt in eo natum fuisse *Cain*, Apud Athenienses nefastus fuit dies Martis, apud Medos dies Mercurij, apud Phrygios dies Iouis, apud Troianos dies Veneris, apud Persas Saturni, ita vt si omnium nationū dies computarentur, quos pro ominosis habuerunt, omnes omnino anni dies obscæni, & ominosi essent, vt tradit *Alex. ab Alex. lib. 4. Dier. Genial. cap. 20.*
28 † Quorum omnium deliria, ac vanę superstitionis ineptiæ ab Ægyptiis sunt natæ, qui totius diuinationis fuerunt authores, vt habetur *in cap.*
29 *sed & illud h. 26. q. 2.* † Apud quos fuerunt aliqui *dies atri*, rebus agendis infesti, Græce dicti ἀποφράδες à veteribus deducta voce, vt docet *Cœl. Rodigin. lib. 7. antiq. lect. cap. 9.* † Quos ideo appellamus Hispane, 30 *dias aziagos*, quasi Ægyptiacos, quorum fuit mentio *in d. c. non obseruetis, cap. quis æstimaret h. 26. q. 7.* licet eius nominis deriuationem dicat se nescire, *Raphael de la Torre, vbi supr. d. disput. 2.* † Ex quo apud nostrosmet 31 Iuris-Consultos, *Dies cretionum* emanarunt, quibus hæreditas adiri non poterat, vt tradit *Petr. Gregor. vbi supr. d. cap. 34. num. 14.* Quos vt mere superstitiosos improbat Imperator, *in l. cretionum dies, C. de iure deliberan.* † Ad quos quidem respexerunt ve- 32 teres illi *Fasti, & Nefasti dies* in iure nostro passim, vt notat *Alciatus:* FASTI, quibus Prætori iurisdicendi potestas fuit, NEFASTI, quibus solemnia illa verba *do, dico, abdico*, intercludebantur, Ouid. lib. 6. Fastor.

Ille nefastus erit per quem tria verba silentur
Fastus erit per quem lege licebit agi.

¶ In quorum classe referendi sunt 33 Chyrurgi, qui vt sanguinē minuant, siue vt cucurbitulis corpus euacuēt *Dies Indicos* solent attendere, quos *Criticos* appellarunt ex medicis. † In 34 quibus Lunæ imaginarios angulos, & aspectus, & conformationes fingentes, de morbis iudicant, quo pacto sit medendum, & quæ cuique eueniat ægritudo, quæ vt mera delirantium insomnia refellit *Conradus Wipin. lib. 3. de superstit. cap. 8. & 9.*
† Nam astrorum tanta vis nō est, vt 35 naturalem cursum impediant, vel materiæ

materię indispositionem adaptent, vt censent *Galen. lib. 2. de dieb. critic. & conciuis meus Auicenna lib. 4. Fen. 2.*
36 *tract. 2. c. 1.* † Quare dies isti *Critici* magis pendent ex materiæ dispositione, concoctione, & stati morbi temporibus, & symptomatibus, q̃ ex syderum influentia, vt passim do-
37 cet *Hippocrat. & Cels. lib. 4. cap. 4.* † Et ita merito eos contempsit *Galen. lib. 12. Therapeutic.* & multis eorum patefactis erroribus impugnauit *Ioan. Langius medicus eximius epistol.* 35. & nullo ex his citato *Mart. del Rio omnium literarum gloria conspicuus, lib.*
38 *1. Magicar. cap. 3. quæst. 1.* † Et qui iunior ista defenderat *Marsil. Ficinus libro de vita cœlitus comparand.* Postea palinodiam decantauit, & nostram sentētiam professus est *lib. 12. epist. ad Polician.*

CAP. XXVIII.

De simulata religione, siue de superstitione.

SVMMARIVM.

Superstitio nil aliud est quam inanis, ac superfluus timor. num. 1.

Superstitio vnde dicatur. n. 2. & 3.

Superstitionis duplex professio. n. 4.

Superstitio committitur in cultum veri Dei. n. 5.

Superstitionem in vera religione nō committi. n. 6.

Peccatum per excessum in vera religione committitur. n. 7.

Missæ cum tot numero candelarum, aut alio præfinito ritu ab Ecclesia non recepto improbantur. n. 8.

Missæ vulgo de la luz, *sunt superstitiosæ. num. 9.*

Diabolus sanctissimis quibusq; rebus abutitur. n. 10.

Missæ S. Amatoris damnantur. n. 11.

Missæ vulgo treintanario reuelado, *& Missæ* del Conde *prohibentur. num. 12.*

Missæ de la Emperatriz, *& Missæ,* del anima sola *detestandæ. n. 13.*

Missæ quæ promittunt euentum sunt damnatæ. n. 14.

Clerici celebrantes Missas huiusmodi peccant mortaliter etiam si bono zelo faciant. n. 15.

Clerici huiusmodi tacite consentiunt in pactum. n. 16.

Oblationem facientes ex bonis per eleemosynam impetratis, superstitiosi sunt. num. 17.

Reliquias Sanctorum, vel Euangelia gestantes adiunctis vanis circumstantiis superstitiosi. n. 18.

Orationes in quibus aliquid continetur otiosum, vel extraneum, superstitiosa sunt. n. 19.

Orationes pollicentes euenta damnantur. num. 20.

Rebus sacris vana admiscentes detestandi. n. 21.

Superstitionis vacua multa ex paganis. num. 22.

Partus affectæ imagines Deo suspendere non est superstitiosum. n. 23.

Anathemata suspensionis in cultum veri Dei carent superstitione. numero 24.

Anathe-

1 SVperstitio nihil aliud est, quam inanis, ac superfluus timor, vt docet *D. Thom. 2.2. q. 93.* seu importuna, ac inepta religio, vt voluit *Aul. Gell.*
2 *lib. 10. noct. Atticar.* † Ducta voce à verbo *supersto*; nam vt ait D. Isidor. lib. 8. Etymolog. cap. 3. *Superstitiosi dicuntur à senibus, qui multis annis su-*
3 *perstites per ætatem delirant.* † Siue vt ait Cicer. lib. 2. naturæ Deor. *Qui totos dies immolabant, vt eorum liberi superstites essent superstitiosi sunt vocati.*
† Et horum duplex professio, aut in 4
cultum falsi Dei, hoc est dæmonis, iuxta illud D. Paul. in act. Apost. c. 7. *Viri Atheniēses per omnia quasi superstitiosos vos esse video.* † Aut in cultum 5
veri Dei, vt si quis hodie vitulū Deo sacrificaret, vel Sabbatha coleret, aut filios circumcideret, quæ lege Moysis Deo vero statuebātur, absq; dubio essent superstitiosi; vt docet *D. Ambros. in Psal. 118.* † Nam etsi La- 6
ctantius Ciceronem reprehendat, eo quod putauerit superstitionē in vera religione cōmitti dicēs, in cultu veri Dei non posse esse excessum, *lib. 4. instit. c. 28.* † Respuēdus est ta- 7
men, quia peccatum per excessum in vera Religione cōmittitur, vt ex multis probat *doctiss. Franc. Suarez de relig. lib. 2. c. 1. & 2.*

¶ Ex quo capite primo damnan- 8
tur, qui Missas faciunt celebrari cū tot numero candelis, aut alio præfinito ritu ab Ecclesia tamen non recepto, vt patet ex sacro Concil. Trident. Sess. 22. in decreto de obseruand. & vitand. in Missæ celebrat. *Quarundam Missarum, & candelarum certum numerū, qui magis à superstitioso cultu, quam à vera religione inuentus est, omnino ab Ecclesia Episcopi remoueant.*
† Idem dicendum si tot continuis 9
diebus, & non interpolatis, aut tali hora, scilicet oriente Sole, *como en las Missas de la luz*, aut tot orationibus etiam receptis, sed præter Ecclesiæ vsum admissis, & numero præfinito, aut

X

to,aut quid simile; nam vt ait Dominus,Deuter.c.12. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito, neque addas quid-*
10 *quam, nec minuas.* † Nam licet sanctæ,& piæ videantur, non propterea licita debent censeri, quia diabolus sanctissimis quibusq; rebus abutitur, vt grauius homines seducat, siue vt ait D.Thom. part.2.quæst.1. artic.4. *Vt sic non solum per Apostasiam à fide, verum etiam perfidia sacrilegij vitium incurrant, atque ipse creator amplius offendatur, & vt maiori opportunitate plures ruere faciat, cum sacris rebus videant huiusmodi pacta commendari.*

11 ¶ Vnde damnantur, primo Missæ, quæ sub nomine S. Amatoris habentur, & similes in quibus numerus Missarum, & precum præfinit, nulla Ecclesiastica sanctione inductas; vt probant *S. Vincentius Ferrer. homil.2. Dominic.4. in Aduent. Petr. Ciruelo Dorocens. tract. de superst. part.3.c. 11. Mart. del Rio lib.3. Magic. disquisit. p. 2.q.4. sect.7. Raphael de la Torre tom.2. de vitiis oppos. religion. quæst.95. & nouissime conciuis meus Thomas Sanchez in summ. tomo 1. lib.2. cap.11. num.1.*
12 † Item, & Missæ, quas appellant, *del treyntanario reuelado*, & alio nomine *Missas del Conde* damnatæ sunt, vt superstitiosæ per *S. Vincentium, & Ciruelum, vbi supr. Caietan. 2.2. quæst. 96. artic.4. Thomas Sanchez d. num. 41. ad fin. D. Martin. de Aiala in Concilio Prouincial. Valent. anno 1566. Sess.*
13 *3. cap.6.* † Similiter, & Missæ, quæ dicuntur *de la Emperatriz, de la anima sola*, & aliæ in quibus varia euenta pollicentur, & cognitionē futurorum, & horæ mortis denunciationem. Quia cum hæc nullo modo miraculo tribuantur, quia nil Deus tale pmisit, nec causa naturalis, nec artificialis subest: de necessario, pacto cum dæmone est tribuendum, vt docent *Caietan. in summ. v. incantatio Valent. in D. Thom. 2.2. quæst. 12. disputat. 6. Victoria in relect. de Magia. num. 16.*

¶ Quare hæ omnes Missę, & simi- 14
les, quæ ex simulata religione prouenerunt, ex earum numero, aut orationibus spem, & fiduciam profitentes animas ab inferis liberandi, aut optata consequendi, vel futura, aut remota cognoscendi, tanquam superstitiosæ improbantur variis Conciliis, Sanctorum doctrinis, & doctissimorum testimoniis, *S. Vincentius, Delrius, Thomas Sanchez, Ciruelus, & alij vbi supr. D. Christophor. de Rojas Episcopus Obetens. in sua synod. ann. 1553. lib.3. titul. de celebrat. Miss. constitut. 9. Episcopus D. Didac. Ramirez in synodo Conchens. ann. 1531. titul. de offic. diuin Episcopus D. Didac. de Alaba in sua synod. ann. 1549. titul. 2. cap. 14. & in Concilio Prouinciali Valent. d.c.6. Alcozer in sum. c.14. Suarez de religio.*
lib.2. † Et ita clerici tales Missas ce- 15
lebrantes peccant mortaliter, quia cooperantur eorum malitiæ, etiam si bono zelo, & in simplicitate cordis faciant, vt per *Doctores in cap. 2. de sortileg. cap. si quis Episcopus, 26.*
quæst. 5. † Quia eo ipso, quod fa- 16
ciunt,

ciunt, quod à talibus superstitiosis est institutum, tacite cõsentiunt pacto, saltem inito cum primo facti auctore, qui in vanis huiusmodi circumstantiis decreuit fiduciam collocare, *secundum D. August. super Gen. 2. ad liter. D. Thom. 2. 2. quæst. 95. art. 5. & ibi Caietan. art. 2. Victoria in relect. de Mag. quæst. 6. nu. 28. Suarez lib. 2. de relig. c. 9. ex num. 13.*

17 ¶ Secundo damnantur, qui faciũt oblationem ex bonis per eleemosynam impetratis, credentes maioris esse efficaciæ ad effectũ consequendum: & qui metiuntur cingulum ægrotantis ad cognoscendum à quo sancto sanitas sit petenda, vt docet *Burchard. in Pœnitent. lib. 19. cap. de arte Magic.* † Aut qui gestant reliquias
18 Sanctorum, vel Euangelium S. Ioannis, aut aliquos versus Psalmorũ, non ex deuotione, sed adiunctis vanis circumstantiis, vt docent *Diuus Thom. 2. 2. quæst. 95. artic.* 4. Nauarr.
19 *in Manual. cap.* 11. *numer.* 35. † Vel orationes in quibus aliquid continetur otiosum, vel extraneum, vel nomen incognitum etiam Dei, vel alicuius Angeli, vt tradunt *Martin. de Ales tractat. 10. de superstitio. Turrecremat. in cap. non obseruetis huius 26.*
20 *quæst. 7.* † Vel etiam cogniti, ita tamen vt ad id, ad quod adhibetur, nullam habere efficaciã dignoscatur. Vel si eo quis polliceatur, euitari aquam, ignes, carceres, vel manus iustitiæ. Quia omnia ista superstitiosa sunt, vt docent *Petr. Ciruelo, d. cap. 11. Raphael de la Torre de vitiis opposit. relgio. tom. 2. quæst. 95. disputatione tertia.* † Aut rebus sacris va- 21
na quæque admiscent, vt qui ante febris accessionem manus lauant, & interea certum ex Psalmis versum submurmurant, vel laborantis manu prehensa dicunt, *Æque facilis tibi hæc febris fiat*, &cæt. vel quid simile apud *Burchardum, vbi supra.*

¶ Neque ad hanc superstitionem 22
refero consuetudinem eorum, qui vt euasere periculum mortis; vel valetudinis aduersæ, vel naufragij, vel quid gloriosum in bello patrarunt; tabellas rerũ gestarum seriem continentes, aut earum loco vestes, quibus ęgroti fuerant induti, arma, quibus vel ab hostibus se occisum iri credebant, vel quibus ipsi hostes deuicerant, catenas, & compedes quibus detenti captiui erãt, affectæ partis imagines, cæsariemq; ex voto ad templorum parietes appẽdere solent. † Nam licet ex vano, & 23
superstitioso Deorum cultu cõsuetudo ista originem habere videatur, nihilominus in sacris literis eius vsum approbatum comperio in honorem veri Dei, vt Arioli cõsuluerunt Philistæis, Reg. 1. cap. 6. *Facietisq; similitudines annorũ vestrorum, & similitudines murium, qui demoliti sunt terram, & dabitis Deo Israel gloriam.*
† Quem quidem morem respexisse 24
videtur sancta illa Iudith in Holophernis victoriam Iudith cap. final. *Et conopæum, quod ipsa substulerat de cubili Holophernis obtulit in anathema obliuio-*

25 *obliuionis.* † Nam anathema fuit, quod Deo dicabatur, consecrabatur, vel suspendebatur in facti alicuius memoriam, ab ἀναθεῖναι, quod suspendere, vel dicare significat, vt tradunt *Nauarr. in Extrauagant. de dat. & promiss. num.* 10. *Suarez tom.* 5. *de censur.*
26 *disputat.* 8. *sect.* 2. *num.* 4. † Quo Deos propitiari Gentiles crediderunt, licet conciuis meus Apostolica familiaritate conspicuus L. Annæus Seneca, quem sanctum appellat *D. Hieron. libro de viris illustrib.* non anathemate, sed pia voluntate Deum deuinci conclamet, epistol. 16. *Nec auro, argentoque suspenso, nec in thesauris stipe infusa, sed pia, & recta volun-*
27 *tate.* † De tabulis in alicuius euenti memoriam, Tibullus lib. 1. eleg. 3.

Nunc Dea, nunc succurre mihi, nam posse mederi.
Picta docet templis multa tabella tuis.

28 † Addebatur picturis inscriptio casum referens carmine, Propert. libro 2.

Pro quibus optatis sacro me carmine damno
Scribam ego: per magnum est salua puella Iouem.

Vel soluta oratione titulum, Ouid. Amor. 2. eleg. 13.

Adiiciam titulum, seruata Naso Corinna.

29 † Cereos, & hominum simulachra Diis, sed præcipue Saturno, apud antiquos author est Macrobius lib. 1. Saturnal. c. 11. *Cœpisse Saturno Cereos potius accendere, & in sacellum Ditis ara Saturni cohærens Oscilla quædam pro suis capitibus offerre.* † Quæ non Cereæ 30
vt hodie, sed laneę, vel stupeæ fuerunt, vel ex argilla, vt notant *Festus,* & *Varro,* ille *lib.* 14. hic vero 6. *de ling. latin.* quæ in cuspide, vel in altum defigebant, Vergil. Georg. 2.

Oscilla exalta suspendunt mollia pinu.

¶ Dicationis armorum sacrorum 31
facit mentionem Paremia Machab. 1. c. 6. *Velamina aurea, lorica, & scuta, quæ reliquit Alexander Philippi Rex Macedo.* † De Hercule sagittas ad Apol- 32
linis, & ferramentis quibus equus Troianus compactus fuerat, ad Mineruæ in Metapontinis collocatis scribit *Iustin. lib.* 20. † De Herode 33
Rege spolia barbarorum ad sacrarij orbem affigente, tradit *Ioseph. lib.* 15. *antiq. cap.* 15. de aliis plura vterque *Plinius* alter, *lib.* 15. *natur. hist. cap.* 30. alter vero in *Panegyr. ad Theodos.* † De 34
nostra Hispania *Strabo lib.* 3. Is monumenta quædam de Vlyssis errore in Mineruæ templo esse commemorat, parmas suspensas, palustria, rostraq; naualia, qua de re diuinus Poeta:

Aere cauo clypeum magni gestamen Abantis
Postibus aduersis figo, & rem carmine signo.
Æneas hæc de Danais victoribus arma.

† Manumissos catenas, & compe- 35
des Laribus dicasse scribit *Horat. Satyr.* 1. & 5. Saturno autem Martial. lib. 3. epig. 29.

Has

Has cum gemina compede dedicat catenas.

Saturne tibi, Zoilus, priores.

36 † Ex quo captiui diuina mercede redempti, qui ex paganorum seruitute ad hanc auram euolarũt, templis solent catenas, & cõpedes quibus reuincti fuerant suspendere. Item, & milites arma quibus hostes profligarunt, vt Laodomia ad Protesilaum, apud Ouid. in Herois epist. 13.

Dŷ precor à nobis omen amouete sinistrum,

Et sua det reduci vir meus arma Ioui.

37 † Vestem voti causa ad vitandum imminens aliquod periculum Deis dicari solitam testis est Silius.

Fœmineus matres graditur chorus ordine longo,

Iunoni pallam, conceptaque vota dicabant.

38 † Vestium etiam, & comarum Deo dicatarum mẽtionem facit Statius lib. 12. Thebaid.

Mœstarumq; super libamina serta comarum.

Pendent, & vestes mutata sorte relicta.

39 † De coma idem Statius in planctu Lycurgi de morte Artemidori filij, lib. 6. Thebaid.

Iupiter hanc crimen voti reus ante dicaram.

Et Amphiaraus Diti patri sacrificãs eundem Stat. lib. 3. Syluar.

Accipe commissum capiti decus.

CAPVT XXIX.

De signis quibus diuinatio à prophetia dignoscatur.

SVMMARIVM.

Diuinatio est falsa prophetia. n. 1.

Spiritus probandus an sit à Deo. n. 2.

Probationis spirituum difficultas. n. 3.

Falsi prophetæ qui dicantur. n. 4.

Falsi prophetæ non solum ignaros, sed prudentes quosq; fallunt. n. 5.

D. Ignatŷ de Loiola laudes. n. 6.

Magdalena de la Cruz sanctitatis prætextu multos fefellit. n. 6.

Monialis Lusitana quibus fallatiis vtebatur. n. 7.

Ioanna la pucella apud Gallos famosa saga. n. 8.

Signa falsæ prophetiæ. n. 9.

Humilitatem præ se ferunt prophetæ ex Deo. n. 10.

Falsa prophetia sub prætextu sanctitatis. num. 11.

Arrogantia, & propria præsumptio non cohæret veræ prophetiæ. n. 12.

Falsi prophetæ qui Christi nomine multos deceperunt. n. 13.

Simon Magus Dei nomine cultus. numer. 14.

Magi, qui se Deos & Prophetas appellarunt. n. 15.

Prophetia, quæ proprium commodum potius quam aliorum respicit vtilitatem non est à Deo. n. 16.

Prophetia ex proprio commodo vertitur in diuinationem. n. 17.

Diuinatio † quia falsa prophetia 1
est, ideo de illa nonnulla sunt tradẽda, quibus dignoscatur. Nam Sathanas transfigurat se in Angelũ lucis, vt docet *Apost. Corinth. 2. cap. 11.* Et ipsiusmet Christi formam assumit, vt narrant *Paladius in hist. SS. PP. & Sulpic. Seuer. in vita S. Martin.* † Vn- 2
de merito admonet Dominus apud Marc. c.13. *Videte ne quis vos seducat,* & D. Ioan. epist. 4. *Nolite credere omni spiritui,* & Canonic. 1. c. 3. *Probate spiritus, an sint ex Deo.* † Sed si eo q; dixit 3
probate spiritus, dixisset quomodo essent probandi, subsisterem; nam quæ apud alios recte dicta sunt nõ inculco, sed inexplorata, aut minus clare dicta, siue intellectu difficilia, qualia sunt ista, quæ Herculeis humeris dixit formidanda, *D. Chrysost. ad Pauli Corinth. 1. hom. 29. & in Matt. c.24.* † Sunt n. falsi prophetæ, qui 4
verita-

veritatem supplantare conantur, ꝙ
vel ex eo cognoscimus, ꝙ ait Dñs in
Euangelio, Matth. c. 7. *Attẽdite à fal-
sis prophetis*, cuiusmodi multi annu-
merantur, ex prophetis Baal, *Reg. 3.*
5 *c.18.* † Et alij innumeri sunt, qui nõ
solũ ignaros, sed & prudẽtes quoq;
viros solent decipere, vt docent *D.
August. lib. de diuinat. dæmon. Lactant. li.
2. diuinar. inst. c. 17. D. Chrysost. & Theo-
philact. in Euang. D. Ioan. ille hom. 18. hic
6 vero c 1.* † Quæ causa fuit vt tẽpore,
quo diuinus Patriarcha ille, tot vi-
rorum literis, virtute, & religione
coruscãtium, pater, atq; pastor vigi-
lans D. Ignatius de Loiola illustris-
simę Religionis societa. Iesu funda-
tor inter viuos degebat, Cordubæ
in arctissimo Religionis cœnobio
diabolus sanctitatis specie suscita-
uerit Magdalenam de la Cruz, quæ
per triginta annos non solum con-
ciues meos (quorum omnes cauti,
& perspicaces sunt) verũ ipsosmet
Principes in spectatione detinuit,
quo ipsa tanti sceleris tædio addu-
cta, crimen Inquisitoribus confessa
salubrem pœnitentiam obtinuit, vt
narrat conciuis meus *Episcopus D. Ia-
cob. Simanc. de Cath. instit. tit. 21. n. 24.
& Petr. Ribadeneira in vita B. Ignatij lib.
7 5. cap. 10.* † Et eodem tempore, cir-
ca annũ Domini M. D. XLVI. fuit
in antiquissima literis, & armis po-
tente Lusitania altera fœmina non
minori sanctitatis, & religionis ve-
lamine à dęmone delusa, quę tot fi-
ctis miraculis, & reuelationibus se
commendabat, vt ab omnibus pro
sancta haberetur, adeo vt illius Ec-
clesiæ Prælatum etiam in errorem
induxerit, vt illam pro altera D. Ca-
tharina Senensi, (quia plagas finxe-
rat) veneraretur, vt meminit *Horos.
Couarr. lib. 1. de falsa prophetia, cap. 24.*
† Et nõ multo antea in nobilissima 8
Francia altera fœmina fuit nomine
Ioanna, dicta *la pucella*, quæ in suæ fi-
ctę reuelationis testimonium map-
pam laceratam in omnium oculis
redintegrauit, vt narrat *Ioan. Nide-
rius in Formicar. lib. 5. c. 8.* quæ & alia
huiusmodi non sunt dæmoni im-
possibilia, vt Deo dante dicemus se-
quenti *lib. 2. de Magia operatrice.*
† Primum enim ad discernendam 9
diuinationẽ à prophetia multa sunt
consideranda circa vitam, mores, &
exercitia prophetæ; an sit elati ani-
mi, ambitionis aut proprij cõmodi,
vel existimationis aliquid prę se fe-
rat, quia hæc nõ sunt à Deo, vt pro-
bant *Cardinal. Turrecrem. in defens. S.
Brigid. in præf. Ioan. Gerson. tract. de pro-
bat. spirit. c. 2. Ribadenei. de tribulat. c. fi.*
† Nam à Deo illuminatus ex diuino 10
consortio humilitatem, modestiã,
& propriam despectionem semper
præ se fert, D. Ioan. c... *Discite à me,
quia mitis sum.* Cõtra autem diabo-
lus arrogantiam, superbiam, & hu-
iusmodi alia contra charitatem sua-
det, sine qua nihil valet prophetia,
D. Paul. Corin. 1. c. 13. *Etiam si habuero
prophetiam, & nouerim mysteria omnia;
si charitatem nõ habuero, nihil sum.* † Et 11
ita quãtumuis sancti appareant, dũ
tamen aliqua ex parte aliquid huius-
modi

modi

modi cernitur, fugiendi sunt tanq̃ diaboli sectatores, quia vt ait Dn̄s per D. Matth. c. 7. *Attēdite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus aūt sunt lupi rapaces.*

12 ¶ Secundo, quando Propheta aliquid arrogātiæ præ se fert, qua quis se Dei prophetā appellat, aut Deus, aut Christus falsus propheta est, & ideo non est illi credēdum, vt docet Dominus per Matth. c. 24. *Si quis vobis dixerit, ecce hic est Christus, aut illic*
13 *nolite credere.* † Sic enim multos decepit, vti illum del Estella, qui apud Gallos se Christum finxit, vt scribit *Guil. Neubrigens. lib. 1. cap. 19.* & apud Hispanos alius Christi nomine,
14 *Sulpic. Seuerus in vita S. Martini.* † De Simone Mago notissima res est Romæ tempore D. Petri Principis Apostolorū quod multos deceperit Dei nomine, quo se Deum apud illos fuit ementitus, vt narrat *Euseb. lib. 2. histor. Eccles. Tertull. in Apologet.*
15 † De Theuda falso propheta, hac ambitione elato narrat *Ioseph. lib. 20. antiq. c. 2.* de Nathan Iudæo. *Idem Ioseph. lib. 7. de bello Iudaic. c. fin.* de falso Moyse in Creta, *Sozomen. lib. 7. c. 38.* de alio falso Moyse tempore Iustini, *Niceph. lib. 17. cap. 6.*

16 ¶ Tertio si propheta magis proprium commodum, quam aliorum vtilitatem respicit, non dicitur à Deo illustratus. Nam vt ait Doctor Gentium D. Paul. Corinth. 1. c. 14. *Qui prophetat hominibus loquitur ad ædi-*
17 *ficationem.* † Nam de malis prophetis dictum est prophetiam vertisse in diuinationem, quia suam vtilitatem & commodum respexerunt, & pro ea pecunias acceperunt, vt docet *D. Hieron. super Michæam, transumptiue in c. nunquam, 1. q. 1.* † Quia 18
de consulentib. falsum prophetam Balaam legitur Numer. c. 22. *Perrexeruntq́; seniores Moab, & maiores natu Madian, habentes diuinationis precium in manibus.* † Et ita Apostoli Simoni 19
Mago offerenti pecunias pro diuina Dei inspiratione, responderunt in Actis Apost. c. 8. *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam cogitasti donum Dei pecunia possidere.*

¶ Quarto requiritur, q̄ prophetia 20
sit conformis vniuersis scripturis veteris & noui Testamenti, Sanctorum omnium doctrinis, ac fidei, q̄ vt ait D. Ioan. Canonic. 2. cap. 3. *Omnis spiritus, qui soluit Iesum, à Deo non est.* † Et ita in Thessalonica Diuus 21
Paulus ad probandam Catholicam (quam profitemur) veritatem ex sacris Scripturis illam ostendit iuxta Acta Apostol. cap. 17. *Et per Sabbatha tria disserebat eis de Scripturis adaperiens, & insinuans, quod Christum oportuit pati.* † Nam 22
ex diuinatione anxie diabolus satagit fidei fundamenta peruertere, & ita errores suos persæpe prætextu prophetiæ diuulgauit, vt docet *Diuus Augustin. lib. de hæresib. cap. 16.*
† Vt de Montano scribit *Apollinar.* 23
Hierosolym. de Mahometh, *Illescas in Pontific.* de Luthero, & Serueto, *Plateol. de hæretic. lib. 10.* de Monetario, *Lindan. dialog. 1.* de Philomena

D. Augu-

24 *D Augustin. lib. contra Academ.* † Et ita licet Angelus prædicat aliquid, ꝙ etiam in minimis contradicat Euangelio, aut sacris Scripturis; non Angelum, sed Sathanam iudicabo. Nam vt ait Apostol. ad Galat. cap. 1. *Si Angelus euangelizat vobis, præterquam, quod euangelizauimus vobis, anathema sit.*

25 ¶ Quinto, discernitur verus à falso propheta, ex ratione fidei: nam licet miracula faciat, & secreta reuelet, aut futura, aut alia, quę Deo sunt reseruata, non tamen propterea verus Propheta cēsendus est, teste Apost. ad Rom. c. 12. *Habentes donationem secundum gratiam, quæ data est nobis, siue prophetiam secundum rationem fidei.*
26 † Nam hæc omnia etiam falsus ꝓpheta pręstare solet, de qualibus sic testatur D. Matth. c. 24. *surgent pseudo Christi, & pseudoprophetæ, & dabūt signa magna, & prodigia: & ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiā*
27 *electi.* † Quemadmodum de Apollonio Thyanæo legitur tot, ac tantis prodigiis doctrinam suam confirmasse, mortuos resuscitasse, & alia huiusmodi quæ vera miracula videbātur, & Christi miraculis maiora, vt tradit *D. Augustin. epist. 5. & in*
28 *Apolog. Philostr. in vita Apollon.* † Et alij huiusmodi, qui ꝓpterea non sunt à Deo, etiā si in eius nomine fecerint D. Matth. c. 7. *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tum confitebor illis, quia non noui vos.*

¶ Sexto, falsus propheta cēsendus 29
est, si de omnibus, de quibus interrogatur respondet, & vbique vult, quasi propriū sibi munus exercere. Nam vt ait D. Petr. Canonic. 2. c. 1. *Non volūtate humana allata est prophetia, sed Spiritu sancto inspirante.* † Aut 30
si pro omni tempore, & omni loco respondet. Quia satis signū euidens est illum fuisse authorem, qui Saulem in medio domus vexabat, *Reg. 1. c. 18.* † Aut si in vno tēpore magis, 31
quam alio suas visiones, siue reuelationes patiatur. Quia id fieri solet ex humore melancholico, quo Augustus Cæsar in vere magis, quam alio tempore, portentosa videbat, vt narrat *Sueton. in eius vita.* † Quia 32
prophetia cum à voluntate diuina pendeat eam non vbiq;, neq; palam solet Deus conferre, Deut. c. 13. *Si quis fuerit inter vos propheta in visione apparebo ei, aut per somniū loquar ad eum.*
† Neq; obstat super Iahazaelē Spi- 33
ritum Domini descendisse coram Iosaphat, & omnibus qui cum eo erant in templo, Paralip. 2. c. 20. *Super quem factus est Spiritus Domini in medio turbæ.* † Quia præterquam ꝙ 34
non in domo, sed in templo fuit, manus Domini non est abbreuianda, vt quibus velit, & quando velit hoc donum largiatur, D. Paul. Corinth. 1. c. 12. *Alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum, &c.*

¶ Septimo, si prophetia sit de vanis 35
rebus, & futilibus, aut non necessa-

riis à diabolo habet originem, qui vanis & futilib. delectatur; non autem à Deo, quia vt ipsemet testatur per D. Isai. c. 48. *Ego sum Dominus do-*
36 *cens te vtilia.* † Aut si falsa sint, & nō euenerint, quia tum etiam non est à Deo prophetia, Deuter. c. 18. *Quod in nomine Domini Propheta prædixerit, & non euenerit, hoc Dominus non est lo-*
37 *quutus.* † Nam licet veri Prophetæ prædicant aliquando, quę non contingunt, vt in prophetia *Ionæ cap.* 1. non tamen propterea sententiam mutat. Quia prophetia fuit comminationis, & ideo certa secundum præsentem iustitiam. Sed quia homines desierūt peccare, etiam Dominus retardat punitionem. Nam vt ait in cap. nouerit, de pęnit. dist. 1. *Nouit Deus mutare sententiam, si tu no-*
38 *ueris emendare delictum.* † Neq; obstat prophetiam Nathan non fuisse comminationis, & tamen nō fuisse certam, vt legitur, *Reg. 2. c. 7.* quia illa non fuit à Deo, sed ex mente sua, ideo correptus fuit, vt docet *D. Hieron. super Ezechiel. hom. 1.*
39 ¶ Octauo, quando nescienter loquuntur, dæmoni est reuelatio referenda. Quia cum non possit ad animæ interiora penetrare, loquitur in corpus tantum, & sic interrogati nesciunt rationem reddere, *vt diximus supr. cap. 11. de diuinatione abso-*
40 *luta.* † Secus in prophetia diuina, quia cum Deus sit qui loquitur, qui ad animæ interiora penetrat, *Apost. Corinth. 1. cap. 14.* Prophetas suos solet de fide, ac veritate certiores reddere Daniel. cap. 10. *Reuelatum est Danieli verbum verum intellexitque sermonem.* † Nam licet redemptionis 41
mysterium ab exordio mundi sit annuntiatum, & sub lege scripta multi fuerint Prophetæ, qui eum non intellexerint, vt docet *D. Augustin. lib. 7. Ciuitat. Dei cap. 32.* Non tamen propterea desierūt esse Prophetæ, ideo mancos prophetas eos appellet *Franciscus Picus lib. 2. de Prænot. cap. 2.* † Quia prophetia ma- 42
gis consistit in intelligentia, quam in visione, Daniel. dict. cap. 10. *Intelligentia opus est in visione*, nam vt ait Amos cap. 3. *Non faciet Dominus Verbum nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos prophetas.* † Nam vi- 43
siones sine intelligentia plerisque dantur, qui non sunt prophetæ; intelligentia autem prophetis, vt manus illius, quam vidit Balthasar, cuius visionis intelligentiam explicauit, *Daniel. cap. 5.* & Ioseph visiones vaccarum Pharaonis, *Genes. c. 41.*

CAP. XXX.

De huius artis fallacia, atque de iis, quæ dæmon valet reuelare.

SVMMARIVM.

Curiositas reprehenditur. n. 1.

Diuinatio reprobatur non solum ob curiositatem, sed etiam ob damnum. num. 2.

Diuinis pœna mortis infligitur. numero 3.

Diuina-

Diuinationis totius auctor diabolus est. num. 4.

Diabolus hostis mendacissimus. n. 5.

Diabolus quamplures fefellit. n. 6.

Diuinationis signa irrita, & stulta sunt. num. 7.

Sapientia huius sæculi stultitia est apud Deum. n. 8.

Diuinatio tam in secunda, quam prima lege Moysis prohibita. n. 9.

Sapere plusquam oportet, sapere prohibetur. n. 10.

Leges Partitarum, quæ diuinationem permitunt, sunt correctæ. n. 11.

Futurorum scientia nulla est. n. 12.

Futurorum scientia soli Deo reseruata. num. 13.

Diabolus cognoscere nequit euentus liberos. n. 14.

Supernaturalia mysteria dæmon cognoscere non valet. n 15.

Futura, quæ pendent ex arbitrij libertate diabolus non cognoscit. n. 16.

Angelus non cognoscit futura. n. 17.

Dæmonum prædictiones de futuris falsæ reperiuntur. n. 18.

Diabolus angelico ingenij pollet acumine. num. 19.

Diabolus diuturna experientia non modica sibi comparauit. n. 20.

Futura qua arte diabolus prædicat. numer. 21.

Diabolus ex præsentibus coniectat futura. n. 22.

Diabolus sapientia, & rerum experientia longe aliis hominibus antecellit. n. 23.

Diabolus substantia est spiritualis plena intelligentia & sapientia. n. 24.

Ezech. cap. 28. de sapientia diaboli illustratus. n. 25.

Diabolus certo nouit, quæ ex causis naturalibus dependent, quæ ab aliis naturalibus nequeunt impediri. n. 26.

Diabolus certo non nouit, quæ pendent ex causis naturalibus, quæ ab aliis impediri possunt. n. 27.

Futurorum duplex cognitio. n. 28.

Diabolus in prædicendis futuris, vtitur subdolis, & æquiuocis verbis. n. 29.

Oracula diaboli varia æquiuocis verbis prolata n. 30.

Diabolus cognoscit præsentia, & præterita. n. 31.

Diabolus in instanti potest multa ex longissimis partibus renunciare. n. 32.

Apollonius dum Ephesi esset exclamauit, vt præsens in spectaculo, Romæ interfici Domitianum. n. 33.

Exempla varia de remotorum cognitione ex pacto. n. 34.

Cogitationes diabolus diuinare nequit. num. 35.

Cogitationes soli Deo reseruantur. numer. 36.

Cogitationes diabolus cognoscit, quæ signis exterioribus indicantur. n. 37.

Cogitationes diabolus non assequitur supernaturaliter. n. 38.

Cogitationes qua arte diabolus diuinare valeat. n. 39.

CVriositas † sciendi nõ necessa- 1
ria, non modo nihil iuuat, sed
valde quoq; noxia est, Prouerb. c. 25.
Sicut qui multum comedit, non est ei bonũ, sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. † Sic ergo omnis diui 2

natio recte prohibetur, D. Hierem. c. 27. *Nolite audire prophetas vestros, & diuinos*: non solum ex curiositate, sed ex damno, Leuit. c. 19. *Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini, ne polluamini per eos.*
3 † Ex quo eis pœna mortis infligitur, Leuit. cap. 20. *Vir, siue mulier, in quibus Pythonicus, aut diuinationis spiritus fuerit; morte moriatur, lapidibus obruant eos, sanguis eorum sit super eos.*
4 † Nam totius diuinationis author diabolus est, qui principio mundi statim in idolatriam fere totum genus humanum pellexit, vt tradunt *D. Augustin. lib. 2. doctr. Christ. cap. 22. D. Thom. 2. 2. quæst. 95. art. 2.*
5 † Nam cum illa non acquiratur luce naturæ, nec diuina reuelatione, consequens est, vt eam discant à diabolo humani generis hoste mendacissimo, D. Ioan. cap. 8. *Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit: cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est.*
6 † Sic constat fefellisse Crœsum, & Pyrrhum authore *D. Hieron. in Isai. cap. 41.* Mamphredum, teste *Francisc. Pico lib. 4. Prænot. cap. 9.* Indos plures, apud *Osorium lib. 2. histor. Lusitan. cap. 15.* Ferrantem, & alios, quos refert *Mart. del Rio lib. 4. Magicar. cap. 3.*
7 † Vt sic homines in his, quæ peccarunt puniantur, & in errore suo obcæcentur, D. Isa. cap. 44. *Ego sum Dominus irrita faciens signa diuinorum, & Ariolos in furorem vertens, conuertens sapientes retrorsum, & scientiam eorum*
8 *stultam faciens.* † Sapientia enim huius sæculi stultitia est apud Deum, *D. Paul. Corinth. 1. cap. 3.* nam vt ait Ecclesiast. cap. 19. *Melior est homo, qui minuitur sapientia, & deficiens sensu in timore; quam qui abundat sensu, & transgreditur legem excelsi.* † Et ita 9
merito in secunda lege Moysi admonemur, Deuter. cap. 18. *Non inueniatur in te, qui Ariolos sciscitetur, nec qui Pythones consulat, nec diuinos, &* paulo post, *Gentes istæ, quarum possidebitis terram, augures, & diuinos audiunt, tu à Domino Deo tuo aliter institutus es.*
† Non enim debemus scire plusquam oportet sapere, vt ait *Apostolus*, sed sapere ad sobrietatem, Ecclesiast. cap. 3. *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus*, quippe vt ait Alcim. lib. 2. Carmin. 15. 10

—— Damnabitur ille perenni
Iudicio, quisquis vetitum cognoscere tentat.

† Neq; obstat iure Regio diuinationes permitti, & à pœna iniuriarum excusari licet in diuinando falsum contra aliquem dixerint diuini. *l. 7. ti. 9. p. 7.* quia nō solum pdicta lex, sed aliæ etiam leges, quæ de diuinis agunt, in dicto Septimpartito iure *tit. 23. d. p. 7.* correctæ sunt meliori iure per *l. 5. 6. & 7. tit. 3. de los hereges, y adiuinos, li. 8. Recopi.* † Nam futurorum scientia nulla est, vel ipso teste, *Arist. lib. 2. Periermen.* Quia quemadmodum se habet res ad esse, ita se habet ad cognitionem: futura autem nondum existunt, ergo à nullo 11 12

nullo cognosci possunt, nisi à Deo,
de quo scriptum est per Apostol. ad
Rom.c.4. *Vocat ea quæ non sunt, tan-*
13 *quã ea, quæ sunt.* † Nam vt ipsemet te
statur per Isai.c.46. *Ego Deus,&c. nec*
similis mei annuncians ab exordio nouis-
simum,& ab initio, quæ nec dum facta
sunt, quibus cõcordat ipsemet *Isai.*
c.41.& cap.44. Daniel.c.2. D.Paul. Co-
14 *rinth.1.cap.14.* † Quare dæmon co-
gnoscere nequit euentus liberos,
siue exemptos à causalitate rerum
temporalium, aut futuros non ne-
cessarios, sed contingentes, vt do-
cent *D.August.lib.3.de Trinit.& lib. de*
natura dæmon. D.Thom. 2.2. quæst.95.
art.6.& 7. Castro lib.1. de iusta hære-
ticor.punit. cap.14. Suarez de Relig. lib.
2.c.8. Paul.Grilland.de sortileg.q.10.n.
2.& q.11. ex n.1. Farinac.tom.1.q.20.
15 *ex n.79.* † Non solum supernatura-
lia mysteria, vt sunt mysteria fidei,
gubernationes, & mutationes re-
gnorum, de quibus Acta Apost.c.1.
Non est vestrum nosse tempora, vel mo-
menta, quæ Pater posuit in sua potestate.
16 † Sed etiam, quæ pendent ex arbi-
trij humani libertate, vt quid cras
facturus sim, vel cogitaturus, D.Isa.
cap.44. *Annunciate nobis quæ ventura*
17 *sunt,& sciemus, quia Dij estis vos.* † Quia
omnia ista, & similia omnino sunt
incognita, non solum dæmoni, sed
cuiuis alteri Angelo, etiam in gratia
existenti, D.Matth. c.24. *De die illa*
nemo scit, neque Angeli in cœlo, sed solus
18 *Pater.* † Quare merito D.Chrysost.
in Ioan.homil.18. *Hoc vel maxime Dei*
opus est, quod neq; dæmones immutari
possunt, quamuis maiorem in modum ad-
nitantur. In miraculis n. sæpè sub verita-
tis vmbra decipi possumus: prædictio futu-
rorum immortalis Dei dumtaxat opus
est. Quod si quando dæmones aliquid præ-
dixerint, stultum, & incautum vulgus
deceperunt: eorum namq; vaticinia pas-
sim falsa deprehenderunt.

¶ Quæ quia certo non nouit, ea 19
probabiliter tantum, & coniecturã
faciens conatur indicare, lõge per-
spicacior, quã omnes homines, q
Angelico ingenij pollet acumine,
vt in *c.nec mirum b.26.q.5.* † Et diu- 20
turna obseruatione experientiam,
non modicam sibi comparauit: no-
uitq; rerum omnium naturalium
facultates, & hominum inclinatio-
nes mediante appetitu sensitiuo, vt
docent *D.August.lib.de natura dæmon.*
c.5.& 6. Suarez vbi sup. d.c.8. Damasc.
lib.2.de fide. † Quare sæpe contingit, 21
vt ad amussim prędicat, quod Deus
hunc, vel illum populum sit puni-
turus: quod talis exercitus gladio,
fame, aut peste affligetur: & q talis
à tali sit occidẽdus, & alia huiusmo-
di. † Item, quod Princeps de solio 22
sit exturbandus, vel aliter affligen-
dus, vel strage periturus: Nam id ex
diligentia coniuratorum, socordia,
& incuria cauendi, vel pellendi ho-
stes potest colligi, vt ostendisse do-
cet *Basilatius apud Nicet.lib.3.Chronic.*
Petr.Gregor.in Syntag.p.3.lib.34.cap.7.
† Nam cum hæc ab aliis hominib. 23
cõiecturate cognosci valeant, mul-
to melius à dæmone, quia sapientia
& rerum experientia longe aliis ho-

minibus antecellit, vt tradunt *D. August.lib.10.ciuit. Dei, relatus in d.cap. nec mirum*, *D. Thom.q.16.de dæmon.art.*
24 5. † Quia substantia est spiritualis plena intelligentiæ, & sapientiæ, *D. Thom d.q.16.art.6. Dionys.lib.de diuin. nomin.c.4.* Nam vt ait Ezech. c.28. *Tu signaculum similitudinis altissimi: ple nus sapientia, & perfectus decore in deli-*
25 *tiis Paradysi Dei fuisti.* † Nam licet Propheta de Rege Tyri loquatur, tamen figurate de Sathana intelligit secundũ *D Hieron.* vel ex eis, quæ postea sequuntur. *Tu Cherub extẽtus, & protegens posui te in monte sancto Dei: in medio lapidum ignitorum, ambulasti perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te, peccasti, & eieci te de monte Dei, & perdidi te.*

26 ¶ In aliis autem, quę ex causis necessariis dependent, quę ab aliis naturalib. nequeunt impediri, vt Solis eclypses, astrorũ coniunctiones, & similia, non tantum coniectatione, sed certo dæmon prædicere potest, vt rerum naturalium peritissimus, vt tradunt *Grilland de Sortileg q. 6. ex n.3. Medina lib.2. de recta in Deum fide, c.1. Petr. Binsfeldus in rub. C. de malefic. & mathem. notab.10. Franc. Pegna*
27 *in direct. Inquis. p.2. comment.67.* † Nã de illis, quæ ab aliis causis impediri possunt, vt imbres, pluuiæ, nimbi, tempestatesq; sonantes, non certo, sed cõiectatione prædicit, præter illa, quæ nouit se (permittente Deo) postea facturũ, vt eleganter docet *D. August. lib.8. ciuit. Dei c.23. Eugubin. lib.3. de perenni philosoph. c.14. cum seqq.*

† Futurorum enim duplex est co- 28
gnitio: vna, quantum est in se, & natura sua, quæ soli Deo reseruatur: alia in suis causis, vel secundum potentiam causarum, quæ dicitur cognitio coniecturalis, & demonstratiua, quæ dæmoni non denegatur, vt docet *D. Thom. d.q.16. de dæmon. ar.*
7. † Sed ne apud cultores suos pon- 29
dus authoritatis amittat, in iis etiã quæ Deo reseruantur, impie, & impudenter se inserit, æquiuocis, & subdolis verbis vtendo: vt interpretibus suis signorumq; suorum coniectatoribus culpa tribuitur, quãdo decepti fuerunt, vel mentiti, vt tradit *D. August lib. de diuinat. dæmon. c.6. relatus in c. sciendum, h 26. q 3. Grillan.*
de sortileg q.6.n.7. † De quibus varia 30
suppeditant exempla, *Cic. lib. de diuinat. Euseb. lib.4. præparat. Euang. c.1. & lib.5.c.6. & lib.6.c.10. Grilland. de sortileg. d.q.6.n.7.* vt in quacumq; parte se res vertat de mendacio nõ possit accusari, vt illud:

Aio te Æacidam Romanos vincere posse.

¶ De præsentibus, aut præteritis 31
res obscura nõ est posse dęmonem, quæcumque actu exteriori prodita sunt reuelare: vel quæ aliena relatione accepit, vel ipso coram gesta sunt, vt secreta furta, res perditas, thesauros olim effossos, metalla subterranea, & alia huiusmodi, quæ hominũ cognitionem fugiũt, quia dæmonibus nota sunt, vt docet *D. August. de diuinat. dæmon. c.3. 4.5. & 6. c. nec mirum, h.26.q.3.* † Etiam si in 32
longin-

longinquis ac remotis terræ partib. agantur: Nam cum non solum cursus quorumlibet hominum, vel ferarum: verum etiam volatus auium incōparabiliter vincat, potest multa in instanti cognoscere, ac renunciare, vt ab ignaris putentur multo antea prędicta. *d.c. sciendum h.26.q.3.* quia vt ait Tertull. in Apologet. cap.
33 22. *Dæmones momento sunt vbiq;.* † Et ita Apollonius dum Ephesi esset (ex dæmonis suggestione) exclamauit, vt pręsens spectaculo, Romæ interfici Domitianum, vt narrat *Philostr.*
34 *in vita Apollon.* † Aliud exemplum de quodam Iuuene refert *Aul. Gell. lib.15. noct. Attic. c.18.* aliud de Chariberto, *Arnob. lib.3. Annal. c.22.* Aliud sui temporis *Grilland. de sortileg. q.6. n.7.* plura alia nostri æui, *Nic. Remig. lib.3. dæmonol. cap.14. Medin. Binsfeld. vbi supra.*

35 ¶ Excipiuntur tamen cogitationes in animo manentes; nam licet præsentes sint, dæmonis tamen nō subiacent arbitrio, vt docent *D. Hieron. in Matth. c.9. & D. Ambros. in Luc.*
c.5. † Nam soli Deo reseruantur, qui 36
scrutatur renes & corda, Sapien. c.1. *Quoniam renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus.* Cui astipulantur *D. Hiere. c.17. Reg.3. c.8. Paral.2. c.6. D. Matth. c.16. D. Luc. c.6. Acta Apost. c.1.* † Quare illa à dæmone 37
sciri non possunt, nisi exterioribus signis prodita sint, quibus illi innotescunt, vt docet *D. August. lib. de natura dæmon. c.5. D. Tho. 2.2. q.95. c. sciendum h.26. q.3.* † Signis dico exte- 38
rioribus, quę ab aliis puris creaturis agnosci possunt; quia supernaturaliter illa assequi (vt voluit Agrippa) hæreticū est dicere, vt docent *Theologi Sent.2. dist.5. D. Aug. lib. de natur. dæmon. & lib.2. Retract. c.30. c. quodam loco h.26. q.3.* † Quamquam haud 39
negem, posse diabolum phantasmatibus immissis hominum mētes ita turbare, vt nil aliud cogitare queant, quā quod ab eo suggestum est, vt sic cogitationes diuinare videatur, vt docent *D. August. & Angelicus Thom. vbi sup. Raph. de la Torre d. q.95. art.7. disp.1. & 2.*

DE MA-

DE MAGIA NATVRALI, SVPERNATVRALI, ET DÆMONIACA, DEQVE APERTA ET OCCVLTA Interuentione inuocationeq; dæmonis,

LIBER SECVNDVS

IN MAGIAM OPERATRICEM AD GRATIANI Decretum Caus. XXVI.

CAPVT I.

De Magia diuina & naturali.

SVMMARIVM.

Napellum

OPeratricis † Magiæ tractationem suscipiẽtià nominis significatione est exordiendum. Nam qui virtutes vocabulorum ignorãt, facile παραλογίζονται, id est, decipiũtur, vt dicit *Arist. l. 1. Elenchor.* † Quinimo, & Etymologia, & vera diffinitio est secundum *Platonem in Cratil.* quam Aristoteles, *orationem explicans nominis significationem* præscribit. † Quæ à re physica ex operatione intellectus concepta nõ distinguitur. Nam res quæ incorporeæ sunt, 1 2 3

non nisi ex efficiēte, & fine dari possunt, vt docet præceptor meus *Bro-*
4 *cens.l.* 1. *dialect.* † Magiæ enim nomē Persicū est, apud quos *Magi* significant eos, quos apud Græcos *Philosophos*, apud Latinos *Sapientes*, apud Gallos, *Druydas*, apud Ægyptios, *Prophetas*, apud Cabalistas, *Sacerdotes*, apud Assyrios *Chaldæos*, apud Indos *Gymnosophistas*, vt tradit *Bapt.*
5 *Porta, l.* 1. *de Magia natural. c.* 1. † Nam Magia principio consummata philosophia fuit circa diuina, & humana potissimum cognitio de Deo, & immortalitate animi, *Plato Alcibiad.*
6 1. *D. Chrys. to.* 2. *in Matth.* 2. *ho.* 2. † Quę cum cæteris scientiis Adamo elargita est, à quo posteritas edocta, per manus, & orbem eam propagauit, vt apparet ex magia Zoroastri, quæ nunc excusa est, vt tradit *Perer. li.* 1. *de*
7 *Mag. c.* 2. † Hanc definiunt Proculus, & Psellus, ille li. de Mag. hic vero de dæmon. *Exactior quædam arcanarum rerum cognitio, qua cœlorū, ac syderū cursu, & influxu: & sympathiis atq; antipathiis rerum singulariū obseruatis suo tēpore, loco, ac modo, res rebus applicantur, & mirifica quædam perficiuntur.*
8 ¶ Multa n. sunt naturę miracula incompertæ adhuc rationis (& vt Plinii verbis vtar) in naturæ maiestate penitus abdita, vt si quis hominum eis occulte vtatur, Magus vulgó diceretur, aut diuinus, vt tradit *Victo-*
9 *ria in relect. de Magia.* † Vulgaris narratio est de *Echeni de* pisciculo, vulgo *Remora*, experientia comprobata, ꝙ si nauigio adhæret, licet ingēti cursu, ac incitatissimo feratur, illud sistere, ac effrenare cogere *Arist. li.* 2. *c.* 14. *Plin. l.* 9. *c.* 29. *Ælian. l.* 1. *c.* 27. nam vt ait conciuis meus Lucan.

Puppim detinens Euro tendentes rudentes
In mediis Echeneis aquis.

† Arist l. 9. c. 37. *Torpedo piscis, quæ attingit, afficit ea ipsa, quam in suo corpore continet facultate torpendi, atq; ita retardata animātia præ stupore capit, iisq; vescitur.* † Addit Alber. Magnus li. 8. tr. 3. c. 1. & l. 24. *Experimtēo, se didicisse, summo digito tangentē quempiā brachio toto per semestre immobiliter laborasse: eādemq; vim stupefaciendi inesse halitui, & aura ipsius torpedinis, nā & hasta contactu idem accidit.* † Magnes lapis cuius virtus tam mira est, vt de illa sola librum integrū scripserit *Ioa. Bapt. Porta*, nō solum ferrum ad se trahit, sed ferro attracto alii ferro trahendi virtutem largitur, vt scribit *D. Aug. l.* 21. *Ciu. Dei, cap.* 4. † Cuius vis, quia cœlestis est per eius influxum communicata, vt ait *D. Tho. quodlibet.* 12. *art.* 15. adeo Aquilonem (cum quo habet sympathiam) insequitur, vt si acus aciē in Austrū vertas, protinus illa in Aquilonē inuertat, vt docet *Arist. li. de lapid.* † In Nymphæo exit de petra flamma, q̄ pluuiis incenditur: vt narrat *Plinius l.* 2. *c.* 107. & ne putes fabulosū, vide in sacris literis ignē de petra exiliētē, *Iud. c.* 6. quod naturale putat *Valles l.* 2. *de sacra philosoph.* † Et de eadem petra, Arist. li. 1. de admirand. c. 34. *In locis montanis Apolloniatidis iuxta Atitaniā (is Nymphai*

Right-margin numbers: 10 (Arist l. 9. c. 37), 11 (Addit Alber. Magnus), 12 (Magnes lapis), 13 (Cuius vis), 14 (In Nymphæo), 15 (Et de eadem petra).

phæi locus est) petram quandam esse aiunt ex qua ignis emanans non cernitur, at cũ in illa oleum funditur è continuo flamma
16 *insurgit.* † Et in calce non minus mirandum est, quod igne alba fiat, contra eius naturam, qui ligna amicissima, nigerrima reddit: itẽ, & asseruare ignem, quæ aqua incenditur, oleo tñ extinguitur, actione cõtrarie, cuius ideo miratur *D. Aug. l.* 21
17 *Ciu. c.* 4. † Et est ꝑterea lapis nomine Asbesto, q̃ semel accẽsus nũq̃ absumitur, teste *eod. Aug. d. l.* 12. *c.* 6. ex quo in sepulchris Gẽtiliũ lucernas ꝑmultũ tẽp⁹ duraturas scribit *Solin. c.* 21.
18 ¶ In Insula Chio præterea duo fontes sũt, quorũ altero qui biberit hebetis fit ingenii, altero subtiliores sensus adipiscitur, vt tradit *Pli. l.* 31. *c.* 2. & in Bœtia duo alii sũt fõtes. quorũ alter obliuionẽ inducit, alter v. illustrat memoriam, vt narrat *Pli. d.*
19 *d. c.* 2. *D. Isidor. lib.* 13 *c.* 13. † In Cyzico fons est, cuius aquã potanti venereos stimulos extinguit, vt author est *Pli. d. c.* 2. & apud Geloniũ stagnũ alii duo fontes emanãt, quorũ altero q̃ sumpserit mulier ex sterili fœcũda fit: altero si fœcunda hauserit, vertitur in sterilẽ, *D. Isidor. d. c.* 13. *Soli.*
20 *c.* 10. *Seneca l.* 3. *c.* 25. † Fons Gelopis Thraciæ potãtib. mortifer est, *Arist. li. de admirand. c.* 216. fons Potinæ in vrbe Thebis bibentes efferare cogit, & in rabiem inflammat *Ælian. li.* 15. *c.* 25. Lyncestis in agro Caleno inebriat, vt vinum, *Pli. l.* 2. *c.* 103. *Senec. Natur. qq. l.* 3. *c.* 20.

Lyncestius amnis,
Quęquicunq; parũ moderato gutture traxit,
Haut aliter titubat, quam si mera vina bibisset.

¶ Plin. li. 16. c. 20. & li. 24. c. 11. *Herba* 21
dicta sabina, aliis Rododaphenes sẽpiterna fronde rosa similitudine, caulibus fruticosa, iumentis, caprisq;, & ouibus venenum est: eadem homini contra serpentum
venena remedio. † E cõtra vero Napel- 22
lũ verba homini ꝑsentaneũ venenũ est, passerib. vero, ac turdis saluberrima esca, vt narrat *Dioscorid. l.* 4. *Alb.*
Mag. l. 25. *c.* 2. † Propterea Ladislaus 23
Neapolitanorum Rex per insidias physici cuiusdam, cuius filiam ille stuprarat, hoc Neapello cũ ipsa muliere necatus est, vt tradit *Collenut.*
in cõpẽd. li. 5. † Accipitrẽ panis necat, 24
quo homo alitur *D. Aug. l.* 2. *de morib. Manichæor. c.* 8. Rosarum odore scarabeus moritur, quo homo delectatur, *Arist. de admirãd audit. c.* 140. *Clẽ.*
l. 2. *Pædagog. c.* 8. † Similia de Sardo- 25
nia narrat naturalium præstantissimus Solin. c. 9. *Sardonia herba si edulio fuerit, vescentib. neruos contrahit, rictu ora diducit, vt qui mortem oppetunt*
ridentium facie intereant. † De veneno 26
Tarantulæ seu phalãgii Calabri verissimum est, ab eo morsis nõ aliud vitæ, & remedii præsidium esse, quã si certo musicæ sono saltitare, & ad numerum cõpellantur, donec cõcidant fatigati, vt narrat *Alex. ab Ale.*
l. 2. *dierum Genial.* † Fraxinus arbor a- 27
deo serpentib. inimica est, vt si frõde eius in gyro claudatur ignis, & serpens inducatur: potius in ignẽ, q̃

in fraxinum fugiet, vt narrat *Plin. li. 16. c. 13. Vincent. hist. nat. l. 20. c. 14.*

28 ¶ Alexãdri milites in Indico mari arbusculas repetere, colore bubuli cornu ramosas, & cacuminibus rubentes, quæ cum tractarẽtur, vitri modo fragiles erant, in igne autem, vt ferrum inardescebant, vbi forẽt restinctę, primo colori reddebantur, *Plin. l. 13. c. 25.* † Sunt pleraq; alia ligna, quę igne nõ cõsumuntur, vt tradit *D. Hier. sup. Leu. c. 27.* & alia quę aqua non putrescunt, ita vt si ex eis naues fiant, & mergantur, post ducentos annos maneant incorruptæ, *Plin. li. 16. c. 41.*

29

30 ¶ Ligna putrida nocte lucent, vt tradit *Olaus lib. 2. cap. 14.* & expertus sum, cum ad Matridensem Curiam anno elapso pergerem in hospitio, quod dicitur *del Alcalde*, pernoctans vna cum illustr. Comite de la Puebla, animi causa extra hospicium ꝓfecti longe vidimus lucem ingentẽ ad quam vbi venimus, erat querci truncus putridus, qui reliquos in hospicio astantes in admirationem rapuit. † Solin. c. 21. *In saltu Hircinia aues gignuntur, quarum penna per obscurum emicant, & interlucent quamuis dẽsa nox obtegat.* Cuia stipulantur *Plin. l. 10. c. 47. D. Isidor. li. 12. c. 7. Albert. Mag. li. 23. animal. lit. L.* † Noctilucæ siue cicindelæ vermis genus, nocturnis temporibus lucem emittunt, quia cum sanguine careant, adeo igneæ partes circa digestionem concurrunt, & ibi lucent, vt alter ab altero discernatur, *Gregor. Reis in sua marga. philosop. li. 10. tract. 2. c. 10.* † Animalculum Indicum, de genere cicindelarum, sed maius, instar scarabæi, quod & si toto corpore luceat, oculis tamẽ maxime, qui pro corpusculi modo ingentes tantum fundit luces, vt ad eam legere, & scribere soleant, quem vocant *Cocuiium*, & micat luce quaternarum stellarũ, cuius si quis pinguedine manus, & faciem inungat, ardens, & formidabile spectrum apparet, vt refert *Petr. Chieza p. 2. hist. Peru. ca. 30.* † Item vapores variis formis cõformati, quales illi, quos Syla vidit hircorum similitudine capitibus apud Epheum concurrere, de quib. *Plutarch. in Syll.* † Et similia, quæ in equorum, & equitum forma apparuerunt *Mach. 2. ca. 3. & 5.* & alia, quæ apud Syrtim maiorem ex eadem causa contingere scribit *Diodor. Sicul. lib. 3. Biblioth.* & plura alia præter ista *Raph. de la Torre, tom. 2. de vitiis oppos. relig. q. 95. & in prælud. disp. 3. 4. 5. 6. & 7.*

31

32

33

34

35

36 ¶ Sunt pleraq; alia naturæ miracula, quæ si idiotis referantur (qui nihil credunt, nisi quod vident) omnino fidem perdunt. Insulas natitantes in mari, vt in Italia, & alibi celebrant veteres scriptores *Arist. li. de admirand. audit Seneca lib. 3. natural. qq. Plin. senior lib. 2. natural hist. c. 95. & iunior l. 8. epist. 10.* † Arboresq; immensas ex imo mari assurgere in altũ multaq; proceritate propagari, atq; perpetuo seruare folia, narrat *Plin. l. 13. c. 25.* quod & testantur, qui nouum orbem perlustrarunt *Petr.*

37

Martyr.

Martyr.in summ.& Ouetens.in hist.Ind.
38 *li.2.ca.5.*† Ignes inextinguibiles vel-
uti lucerna illa, quæ in sepulchro
Pallantis ad caput ardebat, vltra an-
nos M.D C. quæ nec liquore, nec
aere extingui poterat, vt narrant
Vincent.li.25.c.34.Metropo.li.4.cap.15.
39 *Naucle.li.2.decad.2.*† De alia lucerna,
quæ in sepulchro Tulliæ, maiorum
memoria ardens apparuit, narrat
Viues ad August.li.21.Ciu.Dei c.6. & de
aliis *Maiol.dierum canicul.c.22.*

40 ¶ Quis enim, vel literis dumta-
xat tinctus philosophicis, nescit
multas esse virtutes rerum natura-
lium, occultas mirabilium rerũ ef-
fectrices, quas si quis bene nosset,
& ad vsum accõmodare sciret, haut
40 dubie mira posset efficere.† In Insu-
la *Ombrio*, quam nostri dicunt *del hi-
erro*, proxima Canariæ, arbor est, quę
quotidie ante ortum solis tum à sti-
pitibus tum à ramis aquam tantam
emittit, quæ incolis, & iumẽtis suf-
ficit. Quia nunquam ibi pluit, nec
vllus aquarum puteus, nec fluuius,
nec lacus est, vt narrant *Petr.Martyr.*
41 *& Ouatens.li.2.hist.c.9.*† Et vt exter-
na prætermittam (ne minus doctis
incredulus sim) notissima res est de
paleis frigore suo niues conseruan-
tibus, & calore fructus maturanti-
bus, vi contraria *D.Isidor.lib.17.ca.3.*
Nã hæc, & si vulgaria, maxime lau-
dantur *D.August.lib.21.Ciuit.Dei, c.4.*
42 *5.& 6.*† De Agrigentino sale, qui li-
quatur igne, aqua vero induratur
Plin.lib.31.c.7.Solin.c.10.D.Isidor.lib.
43 *14.c.6.& li.16.c.2.*† De dictamo her-
ba, qua ceruus sagittas expellit, *Va-
ler.Max.lib.1.c.8.* de Chelidonia, qua
hirundo cæcos oculat pullos *Plin.
lib.7.c.27.*† De aliis plura *Arist.d.lib.* 44
*de admirand. audit. Albert. Mag. lib.2.
mineral.tract.2.c.1.11.& 17.Francastor.
lib.de sympath.Mars.Ficinus li.4.Theo-
log.Platon.Bapt.Porta lib.de Mag.natu-
ral.Iul.Siren.lib.9.de Fato cap.6.Ioan.
Langius epist.33.*† De farina qua Eli- 45
seus herbarum amaritudinem sub-
mouit *Reg.4.c.4.* De felle piscis, qua
Tobias paternam cæcitatem discu-
tit *Tob.c.7.* De Callionymo pisce quẽ
ad id naturaliter aptũ cõmemorãt
*Gale.lib.10.simplic. Valles de sacra phi-
losoph.c.42.*† De virgis amygdalinis 46
in canalibus aquæ positis, in quarũ
aspectu oues concipientes parie-
bant maculosa, *Genes.c.30.* quod na-
turaliter factum contendunt *Tostat.
& Perera in Genes.d.c.30. Valles vbi sup.
c.11.* † Nam & sola aquæ virtute id 47
naturaliter fieri potest, Arist. lib.3.
hist. animal. c. 12. *Sunt aquæ multis in
locis, quas cum oues biberint, moxq; inie-
rint, nigros generant agnos*, & in aliis
deaurantur Ouid. lib.15. metamor.

*Electro similes faciunt auroque capil-
los.*

† Vt sic interim taceam, quæ de Sal- 48
macidis vnda, de fluuio Scamãdro,
Xanto, Epiri fonte, celebrant vete-
res scriptores, in quibus nõ immo-
ror, an vera sint, sed quid fieri possit.
Nam patriæ meæ fluuius Bætis hac
virtute à multis cõmendatur, Mart.
li.12.epig.100.

Bætis oliuifera crinem redimire corona

Aurea, qui nitidis vellera tingis aquis.

49 † Quod nō poeticum modo putes, nam vt ait D. Ambros. lib. 1. Hexamer. c. 11. *Aureum enim vellus aqua nutrit, & immemorati specimen metalli gignunt litora*, quod ex auri abundantia factum putat, idem Mart. lib. 9. epig. 62.

Vellera natiuo pallent vbi flaua metallo.

50 † Quæ adeo in pretio fuerunt, vt singuli eius arietes Talento distractos memoret *Strabo*, quod sexaginta minas appendit, singulæ vero cētum drachmas, quę faciunt libram Romanam, & drachmas quatuor, teste *Budeo l. de asse. Couarruu. lib. de col-*
51 *lat. numis. c. 4. n. 5.* † Et quia ad opertorium Tabernaculi eos Hebręi habere nō potuerant rubricatis pellibus vtebantur, Exod. c. 36. *Fecit & opertorium Tabernaculi de pellibus arie-*
52 *tum rubricatis.* † Nam rubeus ille color nostrorum arietū quodammodo purpuram imitabatur, vt docet idem Matt. lib. 14. epigram. 133. de lacerna Bæticæ.

Non est lana mihi mendax, nec mutor aeno.

Sic placeant Tyriæ me mea tinxit ouis.

Nam in purpura roseus color inest, Catull.

Tincta tegit roseo conchylis purpura fuco.

Qui est auri color, Vergil. de ortu sol.

Aurea fulgebat roseis aurora capillis.

¶ Huius quidem artis peritissimi 53
fuerunt Moyses, Laban, Iacob, Daniel, Tobias, & alii, quorum laus est in sacris literis, necnō, & Reges, qui venerunt ad Christum adorandum, D. Matth. c. 2. *Ecce Magi ab Oriente venerunt.* † Item, & Salomon, vt colli- 54
gitur ex illo Reg. 3. c. 4. *Et disputauit Salomon de lignis à cedro, quæ est in Lybano, vsque ad hysopum, quæ egreditur à pariete, & disseruit de iumentis, & volatilibus, & reptilibus, & piscibus.* † Vbi no- 55
ta cum *D. Hiero.* non fieri mentionē de exorcismis, & incantationibus, vt ea quæ de huius vanitatibus, & superstitionibus Salomoni tribuūtur, falsa omnino, & commentitia credas: *vt in libro de morborum curat. & lib. Almutem*, quod inscribitur *Clauicula Salomonis*, & alii huiusmodi, quos ei adscribit *Ioseph. lib. 8. antiq. Iudaic.* † Nam licet Salomon exi- 56
mia illa eruditione tria millia librorum de Parabolis composuisset, & quinque millia librorum de Canticis, præter alios innumeros de natura rerum, qui omnes combusti fuere à Nabuzardan Chaldeo; nihil de incantationibus scripsisse omnes assentiuntur Patres, vt docet *Sixt. Senens. & Biblioth. SS. lib. 2. in Salomon.* † Nisi in illud referatur tem- 57
pus, quo se idolatriæ, & omni superstitioni immerserat, vt apparet ex *Reg. 3. c. 11.* vt pluribus adductis contendit *Bapt. Segnius lib. de vero stud. Christ. c. 7.*

* * *

CAP. II.

De Magia artificiosa.

SVMMARIVM.

Artificiosa magia diuiditur in Mathematicam, & præstigiatoriam, n.1.
Artificiosa Mathematica, quæ sit, n.2.
Horologia ex Magia artificiosa inuenta, n.3.
Horologium in annulo D. Carolo. V. Imper. oblatum, n.4.
Horologium memoria dignum in Prēgēse Vngariæ, n.5
Clepsydra D. Carolo V. dono data, n.6.
Clepsydra apud veteres Romanos, n.7.
Clepsydræ mira narratio, n.8.
Auiculæ aureæ cantillantes, & serpentes ex metallo sibilantes, n.9.
Aues, & serpentes ex metallo quo pacto volent, & sibilent, nu.10.
Aues ex metallo cantitare in arbore visæ, n.11.
Cantitare aues aureæ possunt ex internis organis, n.12.
Aer per tenues rimas subiens frangitur, & sibilos reddit, n.13.
Aeris sibili cantus imitantur, n.14.
Alberti Magni statua loquens, qua arte confecta, n.15.
Simulachrum aereum cubitalem super mensam cytharam pulsans, n.16.
Archimedis speculum, quo in Syracusana obsidione naues combussit, n.17.
Specula vstoria à Proculo facta, n.18.
Amulius machinis quibusdam tonitrua tonitruis, & fulgura fulguribus referebat, n.19.
Bombardarū vsus vnde emanauit, n.20.
Bombardarum vsus à quo inuentus, & quo tempore repertus, n.21.
Mulieres, quæ ad ingredientis passus per funiculos pauimento extensos insurgebant, n.22.
Statua aerea, quæ in expectantem sagittas iaculabatur, n.23.
Aquila aurea volās per aerem oblata Carolo V. Imp. n.24.
Triremis argentea, quam remiges eiusdē materiæ impellebant, & sistebant, nu. 25.
Ducis de Lerma hortus commendatur, n. 26.
Horti varii Hispaniæ memoratu digni, n. 27.
Escurialis S. Laurentii templum laudatum, n.28.
Salomonis templum illustratum, n.29.
Templum S. Laurentii collatum Salomonis, n.30.
Scriptura vsus inter artificia collocatur, n.31.
Scriptura inuentor quis non fuerit, n.32.
Impressoria ars commendatur, n.33.
Impressoria artis inuentor, n.34.
Impressoria ars defenditur, n.35.

NAturalis † artificiosam genuit Magiam, quia naturam ars imitatur, vt docet *Fab. lib. 3. Instit.* & hæc duplex Mathematica videlicet, & Præstigiatoria, de qua dicendum est *in cap. sequenti.* † Mathematica est, quæ Geometricis Arithmeticis, & aliis Mathematicis principiis nititur, vt sphæra illa Archimedis

medis vitrea, quę omnes cœlestium orbium conuersiones suis motibus clarissime repræsentabat, vt narrat *Cic.l.1.Tuscul.qq.& li.2.de natur.Deor.* de qua Claudia.

Iura poli, Regnumq; Deorum
Ecce Syracusis transtulit arte senex:
Percurrit proprium mentitus signifer annum,
Et simulata nouo Cynthia mense redit.

3 † Quemadmodum nostro sæculo hac arte adinuenta sunt horologia, quibus non solum horæ obelisco notentur, verum etiam aeris sonitu horarum numerus audiatur, ex libramentis videlicet, ac rotis non eodem modo tantum, sed cõtrario currẽtibus peritissime compositis, vt tradit *Polid.Vergil.li.2.cap.*
4 5. † Augere etiam miracula artificũ ingenia, vt cum tot sint rotæ currẽtes, & recurrentes, compertus sit artifex, qui & campanulam, & indicem, cæteraque libramenta omnia in Caroli V. Imp. annulo digiti collocarit, & cũ his diebus D.Hiero.Zapata amicum nostrum summi ingenii virum adirem, præfatum horologium, quod ei ad concordãdum adduxerunt, ostendit, & rota maior lãcicula minima amplior nõ
5 erat. † Et quod omnium vires superare videtur, quod in Prængense Vngariæ, habetur horologium in turri Prætoriana, quod totius anni reuolutionem continet, cum recto cursu, & Lunæ numeroque certo mensium, atque dierum, & assignatione Kalendarii, seu festorum integri anni: habens item ortum, meridiemque, altitudinem Solis, & Lunæ solstitia, æquationes, quantitates dierum, ac noctium, adscensiones, oppositiones, & quadras Lunæ, cũ cœlesti cursu congruentes, iuxta nõ solum motum naturalem, sed violentum quoq;, similiter ortum, & Occasum XIII. signorum Zodiaci, vt refert *Grego.Bruin. in Praga.* † A- 6
liud horologium seu insignem clepsydram olim D.Carolo V.Imp.dono missam ab Aaron Persarum Rege anno Dom.807. narrat Naucler. gener. 28. *Inter quæ horologium ex aurichalco arte mirifice compositum, in quo duodecim horarum cursus, ad clepsydram vertebantur, cum totidem æreis pillulis, quæ ad complectionem horarum accedebant, & casu suo subiectum sibi cymbalũ tintinnare faciebant, additis eiusdem numeri equitibus, qui per duodecim fenestras completis horis exibant.* † Et Clepsydræ 7
non quidem res noua, nam in vsu fuit apud veteres Romanos, quæ guttis aquæ horam ostenderunt cũ è vase leniter deciderent, vt Alexandriæ Chrysipus inuenit authore *Cicer. lib. 2. natura Deor.* Cui successit, quod nunc ex minutis arenis habemus authore *Polid.lib.2. c 5.* † Acces- 8
sit & aliud, quod non digerit horas, sed ad quam horæ nolis tintinnant, atq; motu suo expergefacit dormientes, in quo adeo ingeniũ potuit, vt ictu mallei è silice ignem excutiat, vt spongia ibi apposita sponte aduratur, & lichnus proximus accen-

cendatur, vt lumen exsplendescat, absq; humano opere, vt narrat *Simon. Maiol. dierum canicul. c. 23. tom. 1.*

¶ Ad quam quidem Magiæ par-
9 tem pertinent Leonis Imperatoris auiculæ aureæ cantillantes, & Architę columbæ ligneæ volantes, de quibus *Aul. Gel. lib. 10. noct. Atticar. c. 12.* atq; serpentes ex metallo sibilãtes, quas Boetius conflauit, & αὐτόματα *automata* Dedali, de quibus *A-*
10 *rist. lib. 1. animal. & li. 1. Polit.* † Nam ita libramentis suspensum fuerat simulachrum, & aura spiritus inclusa, atq; occulta concitum, vt & cantillare, & volitare facile potuisset, vt tradit *Phauorinus, apud Aul. Gel. d. lib. 10. noct. Attic. c. 12. Cassiodor. lib. 1. Vari-*
11 *or. epist. pen. Polician. in Panepist.* † De cantu enim auium ex artificio Luitprand. lib. 6. c. 2. *Erat illa ornata sumptuosissime, ibi aerea inaurata arbor ante ipsius Imperatoris solium assurgebat, expansis magnum in modum ramis æreis, atq; inauratis, in his frequentissime variarum specierum aues arte conficta, quarum singulæ speciei proprias voces, cãtusque*
12 *que emittebant, incredibili arte.* † Quod ex internis organis comparari potest, nam vt ait Episcopus Maiol. d. to. 1. dierum canicul. c. 23. fol. 1066. *Vidimus nos Romæ organa, quæ tubas, tympana, hominumq; choros referrent, adeo, vt quisq; pueriles fœmineas similesq;*
13 *voces simul se audire non dubitaret.* † Nã aer per tenues rimulas subiens frãgitur, & sibilos reddit vocis humanæ, & cãtilenæ auium similes Clemens Alex. lib. 6. strom. *In Britannia syluis cum mouentur folia per repentinũ, & densum spiritus impetum edit sonum, auium cantui persimilem.* † Cuius rei 14
rationem reddens Senec. lib. 2. natur. qq. c. 28. *Ventus enim lenis, inquit, qui irruit, in syluis permeat varias arbores repercussusq; variis modis frangitur, ramis, foliis, atq; aliis eiusmodi obsistentibus, cum igitur erumpat, velut à scissuris, & foraminibus lenem illum sonitum sibilo edit tenui persimilem.* † Qua arte 15
intelligo Albertum Magnum statuam hominis construxisse, quæ voces emittebat humanis verbis similes, quam D. Tho. Aquinas eius discipulus studiose ab Alberto missus perterrefactus confregit, nam aliud de tanto viro credi nequit, nec D. Thomæ factum suadet, nam rebus diuinis magis, quam naturalibus deditus, dum puer esset, factum illud stupuit, vt ipse narrat *lib. 3. contra Gent. c. 104.* † Quod artificio pla- 16
ne fieri potest ex libramentis quibusdam, rotis, atque aliis machinis intro latentibus, quemadmodum in aula Regis nostri vidi æreum simulachrum cubitale, ea arte à Ioanelo confectum, vt super mensa cytharam pulsaret, psalleret, & susurraret, qualiter, qui ad numeros tonum applicat.

¶ Archimedis in obsidione Sy- 17
racusana machina naues hostiles attrahebat, & in altum deductas demittebat, vt impetu in aquas relapsæ mergerentur, itidemq; absque materiali igneo, naues adurebat, per speculum versus solem suspen-

ſum, in quo radios excipiebat, aereque ob denſitatem, & leuitaté ſpeculi exiis radiis incéſo effecit, vt ingens flamma recta in naues illata omnes eas concremaret: vt meminit
18 *Zonaras t. 2. in obſidion. Syracuſ.* † Proculus ſimiliter ex aere ſpecula vſtoria fabricauit, eaq; de muro è regione hoſtilium nauium ſuſpendit, in quæ cum ſolares radii impegiſſent, ignem inde fulminis inſtar erumpétem claſſiarios, ipſaſq; naues hoſtium combuſſiſſe narrat *Idem Zonaras to. 3. in Anaſtaſio Dicor.* † Amulius
19 machinis quibuſdam tonitrua, tonitruis, & fulgura fulgurib. referebat, ac fulmina arte iaculabatur initio conditæ Romæ, vnde ſe pro Deo venditaſſe ſcribit *Idem Zonar. to. 2. in*
20 *princip.* † Vnde nonnulli putant bõbardarum vſum emanaſſe, ſcilicet ab his fulguribus, & tonitruis arte confectis, quarum originem ad Othonis IV. tempora refert *Nauclerus*
21 *anno Dom.* 1212. † Licet Polyd. Vergil. lib. 2. c. 11. ad ann. 1330. referat à Germano quodam inuenta, ſed fieri potuit, vt ipſe inperfectioré formam redegerit; nã multo antea legitur Chriſtophorum Danorũ Regem bõbardæ ictu periſſe an. 1280. vt refert *Krantius lib.* 8 *Vandal. ca.* 23.
22 † Vt ſic interim taceam ſimulachra illa, quæ Don Hieronymus de Aiãza in hac Matritenſi Curia cõfecit, quæ ad ingredientis paſſus per funiculos pauimento extenſos inſurgebant, & Aquilam ligneam, quam ex Cœnobio Domnæ Mariæ de Aragon in omnium ora verſus Regis palatium per aerem miſit.

¶ Ad quam quidem Magiæ partem pertinet globus ille artificioſus, ſiue aerea ſtatua ſic confecta, vt ex occulto loco, funiculo, qui intéſus fuerat, remiſſo, ſagittas in ſpectanté iacularetur, quo pacto Kénethum Scotorum Regé à Feneſtella interemptum, *Maioris Boethi Scotiæ proteſtantur annales.* † Et Architæ, & Boetii ſimilis auorum noſtrorum ſæculo oblata D. Carolo V. Aquila aurea volans per aerem: & Pariſiis triremis argentea, quam remiges eiuſdem materiæ, & impellebant, & ſiſtebãt, cuius ſimilis alia D. Philippo III. Regi noſtro, ex ligno confecta Valleſoleti oblata eſt, quam nũc vidi in armario Regio in hac Matritenſi Curia. † Qualia fuerunt etiam Hydraulia veterũ, & hodie in hortis Eſtenſibus Tiburi admiranda, de quibus Claudia. 23 24 25

Intonat erranti digito, pedibuſq; trabeli,
Vnde laborantes in carmina concitat vndas.

¶ In qua claſſé referenda ſunt innumera alia arte cõfecta, quæ in hac Matritenſi Curia in hortis Regiis cernuntur, & in illo maxime, quæ nuper Excellétiſſimus Dux de Lerma Regia Maieſtate coruſcans, ad pratum Sancti Hieronymi extruxit, quod non ſolum peregrinos allicit oculos, verũ etiam aſſuetos. † Sunt alia Hiſpaniæ de quibus Laurent. Valla lib. 3. *Proxime Valentiam Hiſpania* 26 27

niæ horti sunt, non tantum citris consiti, sed etiam citrinis parietibus viuente materia conclusi, vt dubites horti, ne sint, an
28 *ædes.*† Sed inter omnia alia, quæ arte humana memorari possunt tam multa sunt in Regio S. Laurentii Mausoleo, quod ad Scurialis oppidum Hispanus noster Salomon D. Philippus II. Religione sane, & pietate primus, industria & arte auunculi mei D. Ioannis Baptistæ Villalpādo, tum eius seruitio dediti, postea sanctissimæ Religionis Societatis Iesu alumni magnis sumptibus extruxit, quæ potius silentio duxi prætermittenda, quam rudi calamo pernarranda; magna enim silentio veneranda sunt, vt tradit *Pausan. in*
29 *Eleacor.* 1. † Sed omnium admirabilius, vtpote qui Deum habuit artificem, *Paralip.* 1. *c.* 28. *&* 29. Salomonis templum fuit, de cuius fabrica, artificio, magnitudine, ac diuitiarum potentia, ex iussu præfati domini nostri Regis D. Philippi II. eleganter scripsit prædictus auunculus meus, siue Genitricis meę frater in commentariis super Prophetam Ezechielem vulgo *Codex Regum*, nūcupatis, quos tribus Tomis diuisit, ac Regiis sumptibus Romæ nobilissimis typis, ac æreis laminis euulgauit anno salutis M.DC.III. ætatis suæ LII. postquam in opere conficiendo, consumpsit annos XXXVI.
30 † Et quia præfatū S. Laurentii Scurialis Templum si fortunarum copia, quæ Salomoni affluit Regi nostro suppeditaret, non dubito quin Salomoni non solum compararetur, verum etiam superaret: cum in iis, quę facta sunt cætera mundi miracula vicerit, longe melius, quam de Domitiani amphiteatro cecinit Hispanus noster Martia. epig. 1.

Vnum pro cunctis fama loquatur opus.

¶ Sunt pleraq; alia innumera arte hominis confecta, quorum omnia si recensere vellem, opus immēsum efficerem, inter quæ non minimam partem obtinet scriptura, non characteres modo, sed ipsa scripturę series, qua animi conceptus exprimuntur, absentia redduntur præsētia, & lōgo præterita sæculo, ex scriptura facile innotescunt, quod admiratur *D. Hier. ad Marcel.* dum ait, *scriptorum libri ingeniorum effigies, & vera, & æterna monumenta sunt.* † De inuentore autem constat, Mercurium scribendi artem inuenisse, vt narrat *Euseb. lib.* 1. *præparat. Euang. c.* 6. *&* 7. à quo Ægyptii edocti, inter quos versatus Moyses scribendi vsum Hebræis adinuenit, vt narrat *Polidor. Vergil. lib.* 2. *de inuentor. rer. ca.* 7. deinde ab Hebræis Phœnices, quorum author Cadmus fuit, didicerunt: nam Cadmū vetustiorem Moyse tradit *Euseb. d. lib.* 2. *c.* 2. & sic Moysem vetustissimū omniū fuisse scriptorem dixit *Iust. Mart. in Apolog.* 2 *contra Gent.* † Et scripturæ successit impressoria ars, cuius beneficio omnes scientiæ facile innotescunt, ac paruo ære emūtur, quæ apud veteres magno pretio comparabātur, nam vno die ab vno homine (etiā litera-

31 32 33

terarum imperito) tot paginę cudū-tur, quot alter toto anno, peritissimus noctu diuq; scribere nequiret.
34 † De cuius origine sic scribit Polidor. Verg. lib. 2. de inuent. rer. cap. 7. *Ioannes Vthembergus natione Theutonicus equestri vir dignitate primus omnium in oppido Germania quam Maguntiam vocant, hanc imprimendarum artem excogitauit; decimo sexto deinde anno, qui fuit salutis humanæ 1458. quidam nomine Conradus homo itidem Germanus, Romam primo in Italiam attulit, quam deinde Nicolaus Ienson Gallicus*
35 *primus mirum in modū illustrauit.* † Et licet eorum ingenium pleriq; detestentur, eo quod in tanta librorum copia homines desidiosi facti sunt, nō propterea ars debet vituperari: nam vt ait Bergomas.

O fœlix nostris memoranda impreßio sæclis,
Inuentore nitet vtraq; lingua tuo.
Desierat quasi, totum quod fundis in orbem,
Nunc paruo doctus quilibet esse potest.

CAP. III.

De Magia præstigiatoria.

SVMMARIVM.

Præstigiatoria Magia, lubrica, & deceptatoria est, n. 1.
Præstigiatoria Magia exempla, n. 2.
Præstigiatoria Magia fit per meram imposturam, n. 3.
Magia præstigiatoria, vsi sunt Sacerdotes Beli, n. 4.
Magia præstigiatoriæ quæ pertineant, n. 5.
Specula ex Magia præstigiatoria confecta, n. 6.
Magiam præstigiatoriam, quæ detestantur, n. 7.

PRæstigiatoria † autem Magia 1
lubrica, & deceptatoria est Quia eius effectus non sunt tales qualiter videntur, vt quæ à gyrtis, circulatoribus, & funambulis videntur patrata ex agilitate pedū, vel manuū, cuiusmodi multas, apud *Luidrand. li. 6. c. 4. Sur. to. 2. Maiol. to. 1. dierum canicular. colloq.* 4. † Necnon per anima- 2
lia bruta longo vsu edocta, vt quæ ex capra vidi (dum puer essem) à nebulone quodam in patria mea Cordub. publice in theatro patrata: & quæ de asino, & camelo, narrat *Ioa. Leo lib. 8. & 9. hist. Afric.* † Interdum 3
per meram imposturam, vt Sacerdotes Serapidis in Alexandriæ templo, qui per abditos meatus, & cuniculos, Idolorum vocem ementiri assueuerunt, vt scripserunt *Nicep. lib. 12. cap. 26. Petr. Greg. p. 3. syntagm. lib. 34 cap. 8.* † Quorum similes fuerūt 4
Sacerdotes Beli, qui à dracone cibos deuoratos fingebant cum ipsi eos denocte subducerent, ingredientes per occultas latebras, quorum Daniel conuincit, ac eorum imposturam detegit, *Daniel. ca. 14.* † Vel quā- 5
do ex abditis naturæ, alia res, quam res est ostenditur, vt ignis in cyatho malua-

maluatici ad carbones bullientis, tactu accensæ candelæ succensus astantes sub forma tam liuida repręsentantur, vt Acherontis spiritus in humana specie videatur inuadere, vt narrat *Sylu. li. de strigim. cap. 8. punct. 1.*

6 † Cuius similia sunt specula illa, quę ex aduerso asini capite appenso, ipsũ te habere repręsentant, vt apud *Baptist. Port. de Magia natural. lib. 4. cap. 10. 11 & 12. Hiero. Cardan. lib. de variet. rer. Guil Parisiens. part. fin. de vniuers.*

7 † Et similium plura, quæ apud nimium confidentes Principes nouitii circulatores obtrudunt, quæsi naturæ vires, aut artificis solertiam excedere videntur; vt pacto dæmoniaco fœdata detestanda, & puniẽda sunt, *Crespet. lib. de odio Sathan. discurs. 12. Mart. del Rio lib. 1. Magicar. cap. 4. & lib. 6. Anacephaleosi monit. 5. Raph. de la Torre to. 2. de vitiis oppos. relig. q. 95. in præamb. disp. 5.*

CAP. IV.

De Chrysopæia, seu arte conficiendi aurum.

SVMMARIVM.

Chrysopæia vnde dicatur, & à quo inuẽta, n. 1.

Alchimiæ institutum ad meras nugas pertinere, n. 2.

Aurum verũ ex alchimiæ arte factũ probatur ex Chimicis, & Iurisperitis, n. 3.

Theologi probant aurum ex arte alchimiæ fieri, n. 4.

Philosophi docent ex alchimia aurum factum, nu. 5.

Alchimiæ arte aurum factum probatur ratione, n. 6.

Metalla ex quibus principiis coalescant, n. 7.

Quibus ex caussis generatur ferrum, æs, stannum, argentum, & aurum, num. 8.

Aurum natura semper conatur producere, n. 9.

Chimici ex metallis vitia summouent, vt medici, ex corporibus, n. 10.

Cayri ex ouis non aliter, quam matris fotu ad ignem pullos eliciunt, n. 11.

Arnaldus Villanouanus, & alii aurum produxerunt, n. 12.

Alchimistarum artem esse veram probatur, n. 13.

Alchimiæ ars quare damnata, cum sit naturalis, n. 14.

Dæmonis potestatis est ex quouis metallo aurum producere, n. 15.

Diabolus ditare homines non curat, sed decipere, n. 16.

Alchimia ars improbatur experientia, n. 17.

Alchimiæ ars reipublicæ damnosa, nu. 18.

Alchimiæ ars, vt vanitatis sectatrix improbatur, n. 19.

Aurum ex alchimia factum non potest vendi pro vero, neq; ad commertia vsurpari, n. 20.

CHrysopæia † ars est conficiendi aurum, quam Arabes dicunt *Alchimiã*, à voce Græca χειμεία *Che-* 1

meia, vel Ægyptiaca *Chamia*, à Chad- mo Noe filio, à quo Ægyptus vocatur Cham, *Psal.* 78, *& Psalm.* 105. huius artis inuẽtore, vt tradit *Plutarch.*
2 *in comment. Isidis, & Osyr.* † Cuius quia institutum est, ex quouis metallo aurum producere: ad meras nugas, & præstigias, meroſq; iactatorum bombos pertinere arbitrantur, ex medicis conciuis meus *Auerroes lib.* 1. *de generat.* ex Theologis *To-*
3 *stat. in Exod. c.* 7. † Contra tamen aurum verum hac arte factum docẽt, non solum chymici, *And. Libauius. li.* 1. *Syntax. Licin. l.* 1. *Chemicor. c.* 13. Sed ex nostris *Bald. & Plat. in l.* 1. *C. de Argentar. lib.* 10. *Abb. in cap. ex tuarum de sortileg. Guid. Papa decis.* 388. *Hippolit.*
4 *sing.* 71. *Oldrad. cons.* 74. † Et ex Theologis *D. Thom.* 2. 2. *q.* 77. *art.* 2. *Perera lib.* 1. *Mag. cap.* 12. *Raph. de la Torre to.* 2. *de vitiis opposit. relig. q.* 96. *art.* 2. *disp.* 9. *Mart. del Rio lib.* 1. *Magicar. cap.* 5. *sect.* 1.
5 2. & 3. † Probant similiter philosophi *Cardan. lib.* 1 *de subtilit. & li. de metall. Cæl. Rodig. lib.* 11. *antiq. lect. cap.* 13. nam vt alter de suo lapide philosophico gloriatur.

Ipsius, vt tenui proiecta parte per vndas
Æquoris argentum, si viuum tum foret æquor
Omne, vel immensum mare verti posset in aurum.

6 † Et probatur ratione, quia ex terræ portione crassa, & viscosa aqua pingui, & aerea commixta, comparatur prima (vt ita loquar) elemẽtaria auri materia, omnium simul metallorum, ac lapidum productitia, vt docent *Plato in Thimeo, Aristot. lib.* 3. *Meteor. ad fin. Albert. lib.* 3. *de metall. tit.* 1.
cap. 2. † Ex quibus gignuntur imper- 7
fectiora quædã, sulphur, videlicet, & argẽtum viuum, quæ solis calore coalescunt in metalla, vt docent *Albert. & alii vbi prox.* nam vt ait D. Iob. cap. 28. *Et lapis solutus calore in æs vertitur.* † Cuius partes si plus habent 8
terrę admixtionis, fit ferrum, ęs, aut plumbum; si plus aerii, liquidi, stagnũ; si plus adsit sulphureę subtilitatis, argẽtũ: si maxima, & rubra, aurum, vt docent *Libauius, & Licin. vbi*
sup. † Quod semper, vt perfectiorẽ 9
natura conatur producere; sed cum nequit eo mineralis decoctio pertinere, contenta est aliorum generatione, pro modo materiæ proximæ dispositionis, vt docent *Fanianus, Treuisanus, Fallopius, Villanouanus, & alii qui de re metallari libros con-*
scripsere. † Quorum vitium Chy- 10
mici natura, & arte (vt morbos medici) conantur amouere, vt metalla in aurum perficiantur, disponendo illa ad ignis calorem, solis imitatorem, vt qui ex auri pigmento aurum perficiunt, *Plin. lib.* 33. *histor. natural. cap.* 4. † Necnon Cayri, qui so- 11
lent ad fornacis calorem ex ouis (nõ secus ac fotu matris) pullos educere, vt tradit *Iul. Scaliger contra Cardan. exercit.* 23. qui magis ab ouis differunt, quam metalla reliqua ab auro, vt tradunt *Villanouanus, & alii vbi prox.* † Vnde artem naturalem, & 12
ex occultis philosophorum dicunt *Perera, & Delrius vbi sup.* Eaque verum

rum aurum produxisse Arnaldum Villanouanum dixit *Abb. in d. cap. ex tuarum de sortileg.* de Raimundo Lull. tradit *Theatr. vita human. vol. 20. l. 3.* de Gallo quodam *Cœl. Rodigin. d. cap.* 13 13. † Nam vt eleganter ait Ant. Mirandulan in li. 19. singular. certam. sect. 7. *Dicimus veram esse Alchimistarum opinionem, quod aurum possit fieri, & ab arte, & à natura, quia transmutare possunt argentum viuum, & alia, quæ ad id requiruntur, ita vt fiat eadem materia, sicut non solum à natura, sed etiam ab arte animalia generari possunt.* 14 † Sed quia hoc rarissime, & cũ maxima difficultate factũ cõperimus, licet artẽ laudemus, Reipublicę necessariam negamus, imo asserimus, debere Magistratus eã prohibere, ac ipsos Chymicos perseuerantes punire. Nã pro philosophico lapide fortunas suas dilapidant, & dæmonis aliquando auxilium exposcunt, 15 vt docet *Marti. del Rio, vbi sup.* † Qui licet applicando actiua passiuis, per modum naturalem artificiosæ productionis possint insecta viuẽtia producere, vt fecerũt Magi Pharaonis, *Exod. cap.* 7. 8. & 9. tamen multo maius est, aurum ex metallis elicere. 16 † Præstare illud etiã nolunt, ne homines ditentur, nã vt ait Psellus c. de collat. aur. *Nihil eorũ, quæ diabolus promittit, ex se præstare solet, sed visui tãtum inania suis cultorib. præbere.* 17 † Quare licet hęc ars physice defendi possit; moraliter tamen improbatur, & propter ipsam experientiam, quę in rebus naturalibus maximam vim habet. Quia licet multi Chymici in huiusmodi laborauerint, & in veri auri effectionem acerrimis studiis, atque incredibili cupiditate, incubuerint, nemo tamen adhuc fuit, præter vnum, aut alterũ, quẽ liquido cõstet verũ aurum effecisse. † Ex 18 quo merito dicit Perera, vbi sup. d. c. 12. ad fi. *Alchimistas non efficere aurũ, sed absumere: non implere crumenas, sed magis deplere: & quia faciunt falsum aurum, falsamq; monetam, atque gemmas pro veris passim venditant, ex quo Respublica hominumq; societates magnum capiunt detrimentum, prohibendi sunt.* † Quare eos, vt vanitatis sectatores, ac Reipublicæ noxios, damnarunt Pontifices, *in cap. firmissime de hæreticis, & in Extrauagante spõdeat, inter communes, de crimine falsi.* † Et aurum ea arte confectum, pro auro vero vendi non posse, neque eo vti, ad commertia, neque in antidotis dari, quia non est eiusdem ponderis, neque virtutis, sed apparentis tantum bonitatis affirmat *D. Thom. 2. 2. d. quæst. 77. & in Sent. 2. dist. 7. q. 3. art. 1.*

19

20

CAP. V.

De Magia Dæmoniaca.

SVMMARIVM.

Magia dæmoniaca, naturali, & artificiosa occultatur, n. 1.

Magia dæmoniaca negatur à multis, numer. 2.

Magiam

MAgia † dæmoniaca, naturali, 1
& artificiosa solet occultari:
nam diabolus, vel naturæ vim mentitur,

titur, vel artificium, vt docet *Mart. del Rio lib.1.Magicar.cap.3.q.4.* † Hanc ore pleno negarunt *Democritus, Auerroes, Simplicius, & alii Epicurii*, qui vna cum Sadducæis dæmones eſſe
3 negarunt. † Impia ſane, & hæretica ſententia, non ſolum Catholicis inuiſa *D. Auguſt. lib.11. Ciuit. Dei ca. 6. D. Thom. lib 3. contra Gent. cap.104.* ſed ipſis Ethnicis, tam Platonicis *Pſello, Proculo, Plotino, & Apuleio*, quam Ariſtotelicis, *Theophraſto, Ammonio, A-*
4 *uicēna, & Algazelo.* † Quibus conuenit ſacra Paremia dum dęmones eſſe affirmat *Leuit. cap.17. Deuter. 32. Paralyp. 2. ca. 11. Pſal. 105. Baruc. 3. Matth. 8. 9. & 12. Marc. 1. 3. 5. Luc. 4. 8. & 9. Act. Apoſt. 5. & 19. Ioann. 8. & Canonic. 1. cap. 2. Apoſtol. ad Epheſ. 6. & Corinth. 2. cap. 4. D. Petr. 1. Can. 2. Apocal. c. 12.*

5 ¶ Alii paulo nequiores, dæmones eſſe fatentur, ſed negant hanc Magiam ab eis emanaſſe, nam eius effectus tribuunt immediate Deo, per Magos huiuſmodi operanti: vel Deo, per Angelos bonos ea perficienti, *Bodin. lib. dæmonoman. cap. 4. &*
6 5. † Priores dicūt eſſe quaſdam gratias gratis datas, ſicut sūt gratię linguarum, & ſanitatum apud *Apoſtol. Corinth. 1. cap. 12.* nec non & prophetia, quæ vt Balaamo, *Numer. cap. 23.* ſic & aliis improbis concedi nō raro ſolet *Matth. c. 7. Apoſtol. d. Corinth.*
7 *1. c. 13.* † Sed hæc mera blaſphemia eſt, magicis artibus tribuere, quod eſt proprium gratiarum gratis datarum, & cum veris miraculis præſtigias confundere, torquendo ſcripturam ſacram in ſenſus alienos, vt docet *D. Paul. ad Timoth. 1. c. 1. & Co-*
rinth. 2. cap. 4. † Quæ ſi docet Deum 8
aliquādo per impios miracula edere, id ad fidei, & gloriæ diuinæ propagationem fit, non tamen ad impiorum conſilii probationem, vt tenet *Raph. de la Torre, to. 2. de vitiis oppoſ. relig. q. 95. in prælud. diſp. 2.*

¶ Alii qui dicūt hos eſſe effectus 9
bonorum Angelorum quos per excellentiam vocant *Spiritus*: contendunt hunc aerem inferiorem plenum eſſe ſpiritib. qui amicitias noſtras colunt, & neceſſitatibus ſubueniunt, vt fuit impoſtura Platonicorum, *Iamblichi, Porphyri, Proculi, &*
Iuliani Apoſtatæ. † Nam boni Angeli 10
dici non poſſunt hi, qui ſe tanquam Deos iubent à maleficis adorari, & ſacrificari, & qui concurrunt ad patrādá adulteria, homicidia, furta, & alia facinora, quæ boni Angeli ſemper deteſtātur, & abhorrent, vt do-
cet *D. Auguſt. lib. 3. de Trinit.* † Verum 11
enim eſt Angelos bonos ſe non pati adorari, vt D. Ioan. volentem id facere compeſcuit Angelus, Apoc. cap. 19. *Vide ne feceris, conſeruus enim tuus ſum*, &c. *Deum adora*, nec ſacrificari, vt Manue volenti hædum offerre dixit Angelus Iudic. cap. 13. *Si me cogis, non comedam panes tuos: ſi autē vis holocauſtum facere, offer illud Domi-*
no. † Præterea ii ſpiritus à Magis im- 12
perantur, & coguntur, quare de bonis intelligi nequit, nam homines in Angelos bonos poteſtatem non habent, vt tradit *Euſeb. lib. 5. de Præpa-*

13 *rat.Euang.c.6.* † Habent ergo in dæmones, vel quia superior dæmon, cum quo Magus habet societatem, cogit inferiores parere, vel quia ipsi se à suis cultoribus cogi simulant, vt magis eos in fœdere detineant, vt tradem*us in ca.seq.*

14 ¶ Quæ quidem Magia ex prima, adulterata, & corrupta irrepsit, vt docet Philo lib. de special.legib. *Ex hoc adulterata, & corrupta descendunt, quæ proprio maxime vocabulo malas artes dicimus, circulatorum, ariolorũq; studia, mulierum, mancipiorumque nequissimorum expactiones, & lustrationes profitētium, mutationesq; amoris in odium, aut ex aduerso in amorem odii, per quasdam passiones amatorias, & irritamenta idonea.*

15 † Quam sane ex principio mundi à Cain filio Adæ originem trahere contendit Cassian. Serenus, Abb. collat. 8. ca. 21. *Scientiam omniũ rerum cœlestium, & sublunarium, quam Adam à Deo acceperat, tradidisse ipsum filio suo Seth, cuius semen eam seruauit incontaminatam, & (donec diuisum à sacrilega propagine Cain) propagauit eam doctrinam ad Dei cultum, & ad vtilitatem vitæ communis exercuit, cum vero fuisset impiæ generationi permixtum, ad res profanas, atq; noxias, quæ pie didicerat, instinctu dæmonis deuiauit; curiosasque ex ea maleficiorum artes, atq; præstigias, ac magicas superstitiones audacter instituit.*

16 † Post diluuium autem Cham filius Noe eam homines docuit, D. Clem. lib. 4. Recognit. *Dæmones docuerunt homines, quod artibus quibusdam obediebant mortalib. ac veluti ex fornace quadam, & officina malitiæ totum mundum subtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerũt; ex quibus, & aliis causis, diluuium introductũ est, & omnes qui erant super terram deleti sunt, excepta Noe familia, qui cum tribus filiis, eorumque vxoribus superfuit, ex quibus vnus Cham, nomine quidam ex filiis suis, qui Mezraim appellabatur, à quo Ægyptiorum, Babyloniorum, & Persarum ducitur genus, male compertam magicam tradidit disciplinam: hunc gentes, quæ tunc fuerant Zoroastrum appellarunt.* † Est enim communis omniũ 17
sententia Zoroastrum fuisse Magiæ huiusmodi authorem, vt Diogenes, Laertius, Diodorus, Eudoxus, Hermippus, Aristoteles tradidere, Plin. lib. 30. cap. 1. *Sine dubio in Oriente orta est Magia in Perside à Zoroastre, vt inter authores conuenit: Eudoxus Zoroastrum hunc sex millibus annorum ante Platonis mortem fuisse prodidit, sic & Aristoteles, Hermippus, qui de tota ea arte diligentissime scripsit, & vices centum millia versuum à Zoroastre condita indicibus quoque voluminum eius positis explanauit, præceptorem à quo institutus est Zoroaster tradit Azonacem, quinque millibus annorum priorem bello Troiano.* † Con- 18
tra autem Xantus, Lydius, & alii, vt refert Laertius, multo recentiorem eum faciunt, hoc est, sexcētis dumtaxat annis ante Xerxis transitum in Græciam; sed illi nimium multos computant annos: vel illos nõ quales nostri sunt, sed quales Ægyptii, & Arcades habuerunt, scilicet trimestres, aut Zoroaster, non vnus fuit,

fuit, vt tenet *Arnob. lib. 1. contra Gent.*
19 † Constat enim Zoroastrem fuisse tempore Nini primi Assyriorũ Regis, quo regnãte natus est Abrahã, ab ortu autem Abrahę vsque ad primã Olympiadẽ, fluxerũt anni mille centũ septingenti, & paulo amplius sexaginta, nam qui plures quam cęteri annos Monarchiæ Assyriorum, & Medorum, vsq; ad Cyrum attribuerũt, illi mille trecentos sexaginta, huic trecentos quinquaginta as-
20 signarunt. † Cœpit autem Cyrus regnare initio, quinquagesimæ quintæ Olympiadis: quare à Nino, & Zoroastre, vsque ad primam Olympiadem numerantur anni mille quadringenti nonaginta quatuor. Bellum autem Troianum septẽ, & quadringentis annis pręcessit Olympiades. Xerxis transitus in Græciam in LXXV. excessus Platonis, in CVIII.
21 Olympiadis incurrit. † Quare verius mihi videtur sentire, diabolum primum Magicarum artium fuisse authorem, non solum ex Cain post corruptam naturam, sed etiã in Paradiso (in integra hominis innocẽtia) dum formam sibi induens serpentis, vel occulte per verum, & naturalem serpentem Euam alloquẽs blandissimis deceptã promissis omnem boni, & mali scientiam pollicetur, Genes. cap. 3. *Eritis sicut Dii scientes bonum, & malum.*

22 ¶ Præcipua ergo causa ipse diabolus est, qui humano ingenio ex originali labe detorto dolose festiui apologi frondibus velatam protulit hanc Magiam secũdam. Quam per omnes mundi ætates, propagauit, ex pestifera illa societate hominum & dæmonum, *cap. illud, ca. nec mirum h. 26. q. 5. D. August. lib. 2. doctr. Christ. cap. 21. & 23. & lib. 11. Ciuit. Dei cap. 6. Ioan. Salisberiens. lib. 1. de nugis curial. cap. 9.* † Et sic horum perfidia, Magia 23
diuinis principiis defraudata, diaboli altera incantationibus suffulta irrepsit, quæ sub præstigiarum crepundiis educata, iam pinnulis præmunita, infatuorum arces euolauit, nam vt ait Cœl. Calcagnius lib. de Magia amator. *Vanitas olim iuncta miraculo furtiuo concubitu genuit Magiam secundã cognomine, reformidansq́; ne forte veritas, cum qua perpetuas gerit inimicitias, suum partum enecaret: illum impudentia, ac timori iunctis, connubiali fœdere commendauit.* † Et hæc dicitur 24
absolute *Magia specialis*, quę mera est γουτεία, *gouteia* mera incãtatio, atq; impostura, fallax inquam, & nociua vt satis eius diabolum indicet authorem, qui ante diluuium illã docuit malos illos Gigantes, à quibus ea Chadmus imbutus, & ab eo eius posteri Ægyptii, Chaldæi, Persæ, & alii subtracto pietatis lumine impietatis fumo orbẽ repleuerũt. † Si- 25
ue vt ait Casian. vbi sup. d. ca. 21. *Sed quomodo hæc curiosa, & malefica doctrina diluuio nõ perierit, in causa fuit Chã, vt antiquæ ferũt traditiones, qui superstitionib. & sacrilegis artib. fuit infectus, easq; artes cũ in arcã, in qua cũ Noe patre suo iustißimo, & sanctis fratrib. ingressus erat, inferre nõ auderet, diuersorũ metallo*

rum laminis, quæ scilicet aquarum non
corrumperentur iniuria, & durissimis la-
pidibus, qui vim ignis non sentirent, in-
sculpsit: quæ diluuio peracto eadem, quæ
ille celauerat curiositate perquirens, sacri-
legiorum, ac perpetuæ nequitiæ seminariũ
26 *transmisit in posteros.* † Et hanc *Magiã*
specialem Archimagus, in duas species
distinguit, *lib. de vanitate scient.* vna
cuius cultores dæmoni sacrificant,
& adorant, quam dicit legibus diui-
nis, & humanis vetitam, nefandis-
simam, & cunctis ignibus plecten-
dam. Alteram quam ipse vellet per-
suadere à pacto cum dæmonib. im-
munem esse, dicens, *Inuitos cogi ob-*
temperare, virtute quorundam diuinorũ
27 *nominũ adiuratos.* † Cui licet in prio-
ri, vt in arte peritus credendum sit:
in posteriori tamen mentitur, pri-
mo dum negat eam fœdere cũ dæ-
monibus niti: nam re vera semper
expresso, vel tacito pacto corrum-
pitur, vt censet *Mart. del Rio lib. 2. Ma-*
gicar. q. 3. secundo dum asserit ea dæ-
mones cogi, quia est merum deli-
rium, *vt dicemus cap. seq.*
28 ¶ Duæ enim species sunt Magiæ,
quarum altera à Deo ipso Adamo v-
niuersali omnium parẽti, ac proto-
plasto vna cum cæteris scientiis, da-
ta est: altera à diabolo ad eius æmu-
lationem ementita filiis suis, & po-
steris tradita fuit, quæ pactis, & su-
perstitionib. nititur, omni iure de-
testanda, *cap. illud, cap. qui sine saluato-*
re b. 26. q. 2. cap. Episcopi, cap. nec mirum,
29 *dict. 26. q. 5.* † Quare Magiam in bo-
nam, & malam secant. *D. Hier. in Da-*
niel. cap. 2. quam *albam, & nigram* ap-
pellat *D. August. lib. 12. Ciuit. Dei, cap.*
4. quarum vtranq; Persis tribuit *A-*
puleius Apolog. 1. qui duos earum cre-
diderunt authores: alterum bonũ
Oromazum, quem solem putabant,
alterum malum *Arimanem*, quẽ Plu-
tonem dixerunt, vt docet *Plutarch.*
in comment. Isidis, & Osyr. † Vnde Ma- 30
nichæi delirantes duos Deos esse
fatentur, vnum bonum cœli præsi-
dem, creatorem omnium incorpo-
ralium, & inuisibilium: alterum ma-
lignum, creatorem rerum omnium
visibilium, & corporalium, asseren-
tes non esse facta hæc à Deo Patre
cœlesti, sed à diabolo malo, & Sa-
thana quem ipsi vocant Deum ma-
lignum, & Principem huius seculi,
vt tradit *Nicol. Eymeric. in Director. In-*
quis. p. 2. q. 13. † Et quia plerunq, ma- 31
la, pro bona irrepsit, ne auro vene-
nũ incautis propinetur: in primis,
vt Magos, hæreticos, & dæmonia-
cos damno libros *Artis notoriæ, Pau-*
linæ, Caballistæ, & libros qui de Magia
inscribũtur *Adæ, Abeli, Abrahæ, Enoch,*
Razieli, Tobiæ, Pauli, Hnori, & Cypria-
ni. † Item, & *Anselmum Parnensem,* 32
Picatricem Hispanum, Cicchum Esculа-
num, Petrum, de Abano, Cornel. Agryp-
pam, Theophras. Paracelsum Apolonium,
Thyanaeum, Godelmanum, Ficardum, V-
uierum, Melanchthonem, & huiusmodi
alios ab Ecclesia proscriptos, & authorẽ
pestilentis lib. ארבעהאל *innomina-*
tum. † A quorum labe omnino, nõ 33
sunt immunes lib. *Roberti Perscruta-*
toris de Magia ceremoniali, & de myste-

riis

riis secretor. Qui ex Agryppa delibauerunt non pauca, *Archindus, Rogerius, Bacchonus, & Geber Arabs*, multis scatent superstitiosis *Raymun. Lullus, & Arnal. Villanouanus*, sunt ipsi quoque in nonnullis hęreseos notati ab *Eymerico in Direct. Inquis. & Marian. de reb. Hisp. lib. 14. cap. 9. & lib. 15. cap. 4.*
34 † Item, *Thomas Bungey li. de Magia natural.* & eodem titulo alius *Georg. Riplai*, qui post mortem Necromanticus fuit iudicatus. *Hiero. Cardanus lib. de subtilit. & Variet.* iamdiu ab Ecclesia expurgati, qui iam lima librorũ traduntur, caute ideo legendi, quia passim latet anguis in herba, *Ioa. Baptist. Porta* in specioso libro Magiæ naturalis superstitiosa multa, & illicitę Magię velare nititur, ideo ab eo
35 cauendum. † *Albertus Magnus* tribus libris, de mirab. vanitate, & superstitione refertus est, sed tanto Doctori partus suppositus: scripsere etiam hanc Magiam *Iulian. Chaldæus lib. 4. de dæmonibus.* & Francis. Picus testatur se legisse libros Chaldaice scriptos *Esdræ, & Melchiar.* Magorum, quorum impiis scriptis vtebantur
36 Gnostici. † *Antonii Mizaldi liber de Magia naturali*, superstitiosa à naturalibus non discernit, *Ioan. Wecherus*, sine antidoto non est legendus, vt nec *Ponzetus, & Ardonius Medici in libris de venenis.* Porphyrius alios citat, de quibus hodie tantum extant Zoroastri χαλδαικα, quæ ex Platonicorum scriptis collegit Picus obscuritatis magis, quam vtili-
37 tatis. † Salomonis liber *Almutem,* & lib. *de morborum curatione*, & alius qui ei inscribitur *Clauicula Salomonis*, suppositi sunt, quos Iudæi, & Arabes in Hispania suis posteris hęreditario iure relinquebant, quibus mirifica operabantur, vt tradit *Pegna in Direct. Inquis. comm.* † Cuius vanita- 38
tis sectatores non viles modo, sed Principes, & Magnates erant, nam auorum adhuc memoria est, huius Gœtiæ celebres scholas fuisse apud nos Salmanticæ, & apud Italos ad lacum Nursinum, & in Spelæo Visigniano, vt tradit *Anan. lib. 3. de natura dæmon. fol.* 104. † Eorum artes a- 39
pud nos ex Regum Catholicorum beneficio fũditus exterminatæ sũt, & seuerissimis legibus punitæ, nam vt ait Tertullian. li. de Idolatr. *post Euangelium nusquam inuenies, aut sophistas, aut Chaldæos, aut Incantatores, aut Coniectatores, aut Magos, nisi plane punitos, vbi sapiens? Vbi literator? Vbi conquisitor huius æui? Nõ ne infatuauit Deus sapientiam huius sæculi?*

CAP. VI.

De pacti dæmoniaci obligatione.

SVMMARIVM.

Pactum dæmoniacum prohibetur, n. 1.
D. Isaias cap. 28. de pactis dæmoniacis interpretatus, n. 2.
Dæmones libenter cum hominib. pactum ineunt, nu. 3.
Pacti dæmoniaci formula, n. 4.

DÆmones, † Qui superiori ca- 1
pite negarũt, hoc pactum negant similiter, sed affirmat cõmunis Theologiæ, & Iurisprudẽtiæ Schola, cum Propheta D. Isai. cap. 28. *Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* † Quod D. Tho- 2
mas satis probabili interpretatione Magis accommodat 2.2. *q.* 95. *artic.* 4. vt & Pontifices Ioan. XXII. in extrauagan. contra Magos, quæ incipit *super specula,* & Six. V. in bulla cõtra Astrolog. an. 1591. *Castro de iusta hæret punit. lib.* 1. *ca.* 14. *Grilland. de Sortileg. q.* 3. † Hoc dæmones libenter 3
cum hominibus ineunt: qui Christo Domino ausi sunt pacti cõditionem offerre, Matth. ca. 4. *Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me.* † Cõ- 4
tractus innominati formula, *Do, vt facias* de qua in *l. Labeo scribit, l. Iurisgẽtium,*

tium, *D. de pact.* apud Magos passim recepta, quib. diabolus promittit, *Si te mihi addixeris vlciscar te, ditabo te,* &c. vt tradit *Petr. Binsfeld. in confess.*
5 *malefic. prælud. 6.* † Ex quib. præscriptis verbis nascitur obligatio pura, *l. obligatio. l. naturalis, §. sed si facio, D. de præscript. verb. cum aliis per Loriot. de*
6 *apicib. iur. tract. 10. ex n. 15.* † Aduersus hominem videlicet, non tamen aduersus dæmonem: nã & si cõtractus Arithmetica constent proportione & vltro citroq; obligationem pro-
7 ducant, *l. Labeo, D. de verb. signif.* † In dæmonem tamen cadere, nõ potest obligatio, neq; ciuilis, neq; naturalis. Quia non est pura creatura anima, & corpore constans, vt tradunt *D. Tho. 2. 2. q. 95. conciuis meus Card. To-*
8 *ledo in summ. lib. 4. c. 15.* † Neq; ex hoc homo queri potest; nam qui cõtrahit, vel est, vel debet esse non ignarus conditionis eius, cum quo contrahit, *l. pen. D. ad Macedo. l. qui cum alio, D. de reg. iur. cum vulgatis.*

9 ¶ Cum enim diabolus spiritus sit Angelicus, natura sua splendidissimus, quia naturalia ei lapsu immutata non sunt, vt docent *Dionys. de diuin. nomin. cap 4. D. Thom. p. 1. q 63. art.*
10 *4. & q. 64. art. 1.* † Eum adigere non possumus per modum imperii, aut compulsionis, nisi simus à Deo delegati per exorcisticam dignitatem, vt docet *Petr. Thyræus l. 1. de apparit. spi-*
11 *rit. c. 15.* † Amice autem, & precario ridiculum est. Nam dæmon aduersarius noster est irreconciliabilis, qui si maluit carere beatitudine æterna, quã parere Deo, parebit ergo homini aduersario? Quem tanquã leo rugiens querit, vt deuoret, *D. Petr. Canonic. 1. ca. 2.* † Aut qua arte illũ 12
alligare possunt? cum ex pacto illis non astringatur. D. Iob. ca. 40. *Num quid fecit tecum pactum, & accipies eum quasi seruum sempiternum?* Neq; vllis vinculis alligari, neq; vllis cancellis concludi valent, idem D. Iob. d. cap. 40. *Nunquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancilis tuis?* † Aut qua- 13
re in eius fide niteris, qui conflatus est ex mendacio, D. Ioann. cap. 8. *Ille homicida erat ab initio, & in virtute non stetit, cum loquitur, mendatium ex propriis loquitur, quia mendax est.*

¶ Nunquid sigillo, imagine, an- 14
nulo, charactere, strepitu, susurro, voce, ære fracto, aut simili alligatũ tenes eum, qui hæc te docuit, vt irrideat? *Psal. 73.* siue illudat, Psal. 103. *Draco ille quem formasti ad illudendum ei.* † Nõ enim dæmon accedit à Ma- 15
go accersitus virtute characterũ, & signorum, vt animalia cibis: sed vt spiritus signis, in quantum ei exhibentur in signum diuini honoris, cuius ipse cupidus est, vt docet *D. August. li. 21. Ciuit. Dei, cap. 6. D. Thom. p. 1. q. 115. art. 5.* † Neq; eis astringitur, 16
quia cum sit creatura spiritualis, omnibus rebus naturalibus superior est, & si aliquando se cogi simulat, id facit, vt magis homines in fœdere detineat, vt tradit *Francisc. Picus li. 7. Prænot. cap. 4.* † Quia nullæ sunt res 17
naturales, quib. cogi possit, vt accedat,

dat, fugiat, appareat, veniat, aliquid faciat, vel facere desinat, quia in eius potestate est præstare, aut fallere, vt docet *D. Aug. li. de natura dæmon. ca.* 3.
18 † Neque per hoc assentior hæreticis, qui exorcismis, ac rebus sacris vim eripiunt. Nam qui illa instituit Christus, virtutem dedit supernaturalem, vt docet *Petr. Thyræus part.*
19 *3. de dæmoniac. ca.* 43. † Neq; philosophis, & Iurisperitis, qui non admodum perite censent his næniis dæmones compelli virtute signorum adiuratos, *Procul. lib. de Magia cap. 9. cum aliis per Grilland. de Sortileg. quæst.*
20 *3. ex n. 22.* † Quia satis ridiculum est putare res posse effingi naturales, quæ naturaliter operando dæmonem cogant, qui factus est, vt nihil timeat, vt docent *Diuus Iob. cap.* 40. *Diuus August. lib. 10. Ciuit. Dei, Conrad.* W*ipina lib. 2. de superstitio. cap.* 10. 11. *&* 12. *Valles de sacra philosoph. cap.* 15.
21 *&* 18. † Præterquam, quod res omnes naturales, quæ adhibentur, sunt vanæ, ac ridiculæ, vt radices variæ, vnguiū fragmina, acus, pelles, & similia, quæ sunt apud *Cælestinā. in tragœd. Calisti, & Melibea act.* 5. necnon obseruationes, vt Dido apud Verg. Æneid. 4.

Vnum exuta pedem, vinclisq; in veste recincta.

22 † Et verba, quæ adhiberi solent varia sunt similiter, & futilia, vt docet Porphyrius epist. ad Anebon. quem *citat Euseb. lib. 5. præpar. Euang. cap. 6.* in hæc verba, *Tu, inquiūt, qui è limo emersisti, qui sedes in loco, qui nauigio nauigas, qui singulis locis formam commutas, & in singulis Zodiaci signis perambulas.* † Quib. enim, vt ait D. Chrysost. relatus à Simanc. de cath. inst. tit. 63 n. 31. *Simulat se captum, vt te capiat, se victū, vt te vincat, se tibi subditū, vt te sibi subdat, atq; præstringat.* † Nam vt recte alius in persona dæmonis cecinerat apud *Simanc. vbi sup.* 23 24

Carminibus, foliis, auibus, fumoq; ligari
Dicimur, & circunductis in puluere signis
Sed veluti plerisque aliis, ita fallitur isto
Mens hominum.

† Quia cum omnibus his non minus permoueri possint, quam lapides *D. Th. in Sent. 4. dist. 7. art. fin.* quia res naturales in creaturam spiritualem non operantur, (licet à dæmone sint institutæ) falsum est eis credi astringi, vt post alios docet *Bart. Sybillan. lib. de peregrin. qq. decad. 3. cap. 8. q. 1.* † Nisi velis cogi à dęmone superiore *Paredrio*, vel *Serectino*, cum quo Magus societatem inierat, vulgo *Familiar*, vt de Deo Socratis refert *Tyrius ser. 26.* & de Simone Mago, *D. Clem. lib. 2. Recognit.* & de aliis *Nicol. Remig. li. 1. dæmonol.* † Non quidem physica coactione, sed morali, quatenus volunt stare conuentis, vt docet *D. August. lib. 21. Ciuit. Dei, D. Thom. contra Gent. 4. cap. 90. Victoria in relect. de Magia n. 27. Valent. 2. 2. disp. 6. q. 13. Azor tom. 1. instit. moral. lib. 9. ca. 26. q. 2. Thom. Sanchez in summ. to. 1. li. 2. cap. 42. n. 11.* † Nam vt Angeli boni 25 26 27 28

sibi

sibi superioribus, spõte, & alacriter
obtemperant: sic è contrario caco-
dæmones superioribus suis, vt pra-
ua mancipia duris dominis, aut im-
becillior tyranno potentiori, nõni-
si inuiti, & malo domiti obediũt, vt
doctrina, & exemplis docet elegan-
ter *Mart. del Rio l. 2. Magicar. q. 30. sect.*
1. Petr. Binsfeld. in cõfessio. maleficar præ-
29 *lud. 10.* † Sic legimus enim Asmo-
dæum (quem cacodæmonem fuisse
nullus dubitat) ab Archangelo Ra-
phaele ligatum in deserto, *D. Tob. ca.*
8. & quatuor Angelos (quos malos
fuisse spiritus Beda testatur) ligatos
ab Angelo in magno Euphratis flu-
mine legimus, *Apocal. c. 9.* & ab An-
gelo itidem ligatum diabolum ca-
tena per annos mille in abyssum, *A-*
30 *pocal. cap. 20.* † Sic intelligendus *Eu-*
sebius li. 5. præpar. Euang. c. 6. dum fate-
tur dæmones ab hominibus posse
detineri. Sic similiter, & *Victoria lib.*
de Mag. cum censet dæmones annu-
lis includi, sic Archimagus dum ait,
Inuitos cogi parere virtute quorundam
31 *diuinorum nominum adiuratos.* † Neq;
per hoc Regnũ eius diuiditur, quia
vt perniciem humano generi paret,
etsi compulsus, alacriter venit, nam
vt ait D. Luc. cap. 11. *Si autem Satha-*
nas in se ipsum diuisus est, quomodo stabit
Regnum eius: quo ad malum alios a-
liis obtemperare satis demonstrat
paulo post *Tum vadit, & assumit se-*
32 *ptem spiritus nequiores se.* † Nam pactũ
frustratur quando maiorem huma-
no generi perniciem nõ sperat: pa-
ctum seruat, quando Deus ei per-
mittit, & ipse sperat se sic plures illa-
queaturum, vt docet *Crespet. lib. 1. de*
odio Sathan. discur. 15. Petr. Binsfeld. in
confess. malefic. prælud. 6. † Quorum o- 33
mnium deliria recenset conciuis
meus Lucan. li. 6. Farsal.

Quis labor hic superis cantus herbasq;
sequendi,
Spernendiq; timor? Cuius commertia
pacti
Obstrictos habuere Deos? Parere ne-
cesse est,
An iuuat? Ignota tantum pietate me-
rentur,
An tacitis valuere minis? Hoc iuris in
omnes
Est illis superos an habeant, hæc carmi-
na centum
Imperiosa Deum: qui mundum co-
gere quidquam
Cogitur ipse potest.

CAP. VII.

De pacto implicito, & explicito.

SVMMARIVM.

Pactum duplex expressum, & tacitum, n. 1.
Pactum expressum contrahitur dupliciter n. 2.
Pactum expressis verbis fit dupliciter, n. 3.
Pactum expressum simpliciter, n. 4.
Pactum expressum solemniter, n. 5.
Pactum abnegatio fidei, & Sacramentorum, n. 6.
Abiurationes, & execrationes pacti expressi, n. 7.
Homagium pacti expressi, n. 8.
Dæmoni promissa in pacto solemni, n. 9.

PActum † huiusmodi duplex est, expressum, & tacitum, vt docent *D.Tho.2.2.q.95.&q.96. Albert. Magnus in Sent.2.disti.7. artic.fin. conciuis meus Card.D.Francisc. de Toledo in summ. lib. 4.c.15. alter conciuis meus Episcop. Simãc. de Cathol. instit. tit.36. Grilland. de Sortileg. qu.3. n.2. Mart. Azpilcueta dictus Nauar. in Manual. c.11. nu.25. Francisc.*
2 *Suarez de relig. li.2. ca.8.* † Pactum expressum contrahitur dupliciter, aut expressis, & conceptis verbis à dæmone institutis, aut fit ipso facto, vel actione, quãdo quis facit illud, quod nouit dæmonẽ pro signo, seu tessera suę opis, & efficacię cõstituisse, vt docẽt *Caiet. ad D.Tho.2.2.qu.95. art.3. Naua. d.c.11. n.21.* † Expressis, & 3
conceptis verbis fit, aut solemniter, aut simpliciter, qualiter religiosi solent votũ solemne profiteri, & alii qui votum simplex emittunt, vt tradit *Grillãd. de Sortileg. d.q.3.n.4.* † Sim- 4
pliciter celebratur ipsi cacodęmoni priuatim apparenti, vel loquẽti tm̃, & non apparẽti, vel Mago eius nomine stipulãti, ne paciscens dęmonis aspectum reformidet, vel libello simplici diabolo, vel Vicario Mago p̃sentato, vt ex sagarũ confessionib. tradũt *Inquisitores G.rm. in Mall. part.2.q.1.c.2. conciuis meus Card. Toled. d.ca.14.n.10. Grill. d.q.3.n.3. & q.7.n. 28. Suarez d.ca.8. Farinac. to.1.q.20.n.*
77. † Solemniter autem celebratur, 5
qñ Nouitius à Magisterculo de nocte, per aerẽ ad conuenticula deuehitur, & deducitur ad Sathanam, q̃ in forma visibili residet specie hirci, vel alterius animalis sedẽtis in solio regio mirifice ornato more Principum, & ibi astantib. maleficis, & sagis publice se ei deuouet, vt ex iudicialib. confessionib. obseruãt hæreticæ prauitatis Inquisitores *Paul. Grill. d.q.3.n.4. & q.7.n.26. Bernar. Comens. tract. de strigiis, ex n.1. Eymeric. in direct. p.2.q.47.* † Postea abnegat ba- 6
ptisma, & omnia fidei Sacramenta

hæretica attonitus vesania repudiat, quia vt legitur, apud D. Ioa. c. 8. *Venit diabolus, & tollit verbũ de corde ipsorum ne salui fiant.* Hoc est fidem verã eiusq; confessionem, secundum *Diuum Aug. li.* 10. *Ciu. Dei c.* 20.
7 † Et Deiparæ Mariæ patrociniũ blasphemo ore renunciat, & promittit se eius imagines, & Crucem, & beatorũ reliquias nefarie solo prosternere, atque pedibus conculcare, vbi primũ cedat occasio, nunquamq; ad fidem Catholicam reuersurum, neq; eius præcepta seruaturum, sed solum ea, quæ per ipsum Principem erunt decernenda, in quibus semper addictũ & obedientem esse pollicetur, & ꝙ veniet ad ludos, & aderit sacrificiis, & solitas cum aliis preces effundet, & qua poterit alios ad suam perfidiã seducet, vt ex sagarũ cõfessionib docent *Idem Grill. d. q.* 7. *n.* 26. *Bodin. l.* 1. *dæmonol. cap.* 4. & 5. *Petr. Binsfeld. in confess. malefic. prælud.* 6.
8 † Quæ omnia, & alia multa scelera, iureiurando per ipsiusmet Principis salutem confirmant, tactis scripturis super quodam magno libro obscuras paginas continente, ac tandem de his omnibus dæmoni *Homagium* pstant sup circulo in terra insculpto, quia circulus expers principii, & finis, symbolum est diuinitatis, cuius ipse cupidus est *D. Th.* 2. 2. *q.* 95 *art.* 5.
9 † E conuerso autem dęmon Mago promittit, illum semper se adiuturum, diuitias, honores, & gaudia immẽsa, quę in hoc mundo desiderauerit, præstiturum: & post hanc vitam alia maiora daturum: cõstituitq; ad custodiam ipsius Magi vnum dæmonem: qui eum nunquam relinquat, sed in omnib. ei inseruiat, quæ cupit, vt tradunt *Idem Grillan. Remig. & Binsfeldius, vbi sup.*

¶ Quibus peractis deletur iste de libro vitæ, & inscribitur in libro 10
mortis nigerrimo, rebaptizatur, & nouo nomine induitur, ac velut de lapide empta mancipia fugitiua, stigmate, vel charactere inuritur, vt tradunt *Tertull. li. de præscript. aduers. hæres. Remig. d. l.* 1. *c.* 5. *Nider. l.* 5. *Formicar.* † Cuius variæ solẽt esse figuræ, 11
nam aliquib. est ad instar vestigii leporis, aliquib. ad similitudinẽ manus bufonis, rubetæ, lacerti, aut catelli nigri, *vt tradunt præfati authores.*
† Et apparent variis in locis impres- 12
sa, nam aliquib. cernũtur in sinistro fœmore, vt de Mugeta saga scribit *Idem Remig. d. c.* 5. aliquib. in humero sinistro, vt de Bayarone fœmina tradit *Charond. lib. de Antichrist. not.* 1. aliquib. in fronte, vt de Antichristo legitur, ita suos signasse *Apocal. ca.* 13. aliis posterioribus partibus extantię dexteræ auris, *Irenæus lib.* 1. *cap.* 24.
† Ac deniq;, suo Principi in supre- 13
mæ suæ potestatis recognitionem, exhibent partem rerum externarum, & vtensilium, vt scribit *Archimagus lib. de vanit. scient.* & ex bonis corporis sanguinem, vt in sacris Baal, *Regum* 3. *cap.* 18. ex bonis naturæ, filios, vt in sacris Molochi, *Reg.* 4. *c.* 26. ex fortunæ bonis fragmẽtũ vestis: an qa Regi soliti sint subster-

nere vestimenta, *Reg. 4. cap. 9.* Matth.
14 cap. 21. † Et tandem peragitur sacrificium per Magum reuestitum cum casula sine cruce astantibus maleficis, & sagis, cum candelis ex pice, lumine ex aduerso pollice dæmonis petito, qui in forma hirci, vel alterius animalis residet magna cum maiestate, & simulatione, dum ei talis cultus latriæ submittitur, vt videre est in sentẽtia Auinione lata, an. 1582. apud *Sebast. Michaelem, in Pneu-*
15 *malog.* † Postea parantur mensæ variis dapibus adstructæ, præsertim ex carnib. infantum necatorum assis, aut coctis sine sale, ibiq; epulantur, ac bibũt maxima cum exultatione, ac postea psallunt, cantant, ac tripudiant in honorem asserti Principis: ac tandem dæmonibus commiscẽtur, viri succubis, fœminæ incubis, & alia fœdissima peraguntur crimina, vt testatur *Remigius, vbi supra, &*
16 *Binsfeld. in confess. maleficar.* † Quibus absolutis suum Martinellum assumit, (sic vocant assertum dæmonem paredrum) & in locum ex quo exierant, reuocantur, antequam lux adueniat, & tum omnia subito oculis euanescũt, vt præter Remig. & Binsfeld. tradit *Grilland. de Sortileg. d. qu. 7. num. 25. 26. 27. & 28.*

17 ¶ Pactum autem implicitum siue tacitum censetur, quoties quis superstitiosis vtitur signis, nesciens esse mala, & à dæmone instituta, vt ex multis tradit *Raph. de la Torre tom. 2. de vitiis oppos. relig. qu. 96. art. 4. dis-*
18 *put. 2.* † Vt qui ad leuandum dolorem capitis vteretur chartula, subscripta *Iehoua*, certis ritib. insignita, de quibus *Paracels. lib. de cœlesti medic.* aut ad sanguinem sistẽdum formula illa, *in sanguine Adæ orta est mors, &c.* vel quid simile. † Putans ea esse 19
licita, vel quia ea ab hominibus vulgo habitis bonis accepit, vel quia legit in libris (etiam superstitiosis) putans esse probi philosophi, quod tunc, vel nullum, vel leuissimum esset peccatum, vt docent *Diuus Tho. 2. 2. quæstion. 74. articul. 5. & ibi Medin. & quæstion. 76. articul. 2.* † Quia igno- 20
rantia inuincibilis à quouis excusat crimine *ca. 2. de constit. cum aliis per doctissimum Præsidem Episcopum D. Didac. Couarru. in cap. alma mater, part. 1. §. 10. num. 12. & 13. de sent. excommunicat.* † Cæteri autem grauissime pec- 21
cant, etiam si pactum nullum cum dæmone, aut Mago contraxerint: nam eo ipso, quod faciunt, quæ ab eis sunt instituta fieri, tacite cõsentiũt in pacto, saltem inito cũ primo facti authore, vt tradit *Remig. d. lib. 1. cap. 1.* † Et per consequens discedũt 22
à Deo ipso, docente per D. Luc. cap. 11. *Qui non est mecum aduersus me est,* quod grauissimum est peccatum, *D. August. lib. 2. in Genes. ad lit. cap. pen. Turrecrem. in cap. non obseruetis huius 26. q. 7.* † Quare se pactis huiusmo- 23
di implicari nihil aliud est, quam Christi militiam deserere, & ad tẽtoria diaboli, perfidiæ, transfugii, & Apostasiæ crimine se recipere, vt tenent *Suarez de relig. lib. 2. cap. 9. Binsfeld. d. prælud. 6.* † Est n. nobis ab in- 24
eunte

eunte luce indictum bellum cum
dæmone, quod Dominus, vt Pater-
patratus in Paradiso indixit Gene. c.
2. *Inimicitias ponam inter te, & mulie-*
25 *rem, semen tuum, & semẽ illius.* † Quod
postea Sacramento adacti seruandũ
nomine Ecclesiæ rogante Sacerdo-
te, & patrinis pro nobis responden-
tibus, iterum atq; iterum promisi-
mus *Nos abrenuntiare Sathanæ, & pom-*
26 *pis eius.* † Quare etsi tale pactum ma-
nifesta hæresi damnari nequeat, ta-
men ab expresso, lethali crimine
excusari non põt, vt Deo inobediẽ-
tis, tam per Moysis *Exod. cap. 20. non
habebis Deos alienos coram me*, quam
per Apostoli tubam intimanti, D.
Paul. Corinth. 1. cap. 10. *Nolo socios
vos fieri dæmoniorum.*

CAP. VIII.

De inuocatione dæmonis.

SVMMARIVM.

Inuocatio dæmonis signum est pacti expliciti, n. 1.

Inuocatio quibus modis fiat, n. 2.

Magicarum ritus signa sunt ad inuocationem, n. 3.

Ritus quibus pacta inesse solent, n. 4.

Superstitiosis reb. vti non licet etiam pro salute obtinenda, n. 5.

Inuocatio signũ est diuini honoris soli Deo debiti, n. 6.

Inuocationi interuenit latria cultus, n. 7

Inuocatio prima est, & præstantissima latriæ pars, n. 8.

INuocatio † dæmonis, signum est 1
pacti expliciti, & cultus latriæ ex-
pressus, quo se dæmon promisit
responsurum, vel facturum, quod
inuocator petit, vt tradit *Eymeric. in
Direct. Inquis. par. 2. quæst. 43.* † Nam 2
dæmon non concurrit sine inuoca-
tione, siue expressis vocibus conce-
pta, vel nudis signis inducta, quan-
do quis facit, quod ipse pro signo,
seu tessera, suæ opis, & efficaciæ cõ-
stituit, vt docet *Remig. lib. 1. dæmonol.
cap. 7.* † Nam omnia, quæ fiunt in 3
rebus Magicis, à dæmone sunt insti-
tuta ad inuocationem, vt ex senten-
tia Porphyrii, sic testatur Euseb. lib.
5. præparat. Euangel. ca. 7. *Porphyrius
testis citetur, qui in libro de Responsis ait,
non solum fœlicem conuersationem suam,
verum etiam quibus rebus gaudeant, &
quibus alligentur Dii hominibus signifi-
carunt.* † Quarũ multæ sunt quibus 4
solo aspectu dæmon inuocatur, vt
de annulo Gygis tradit *Plato lib. 2. de
Republ.* aliæ sola portatione chara-
cteris, vel sigilli impressione, vt de
alio annulo, qui eiectus in flumine
Carolum Magnum coegit, vt circa
se habitaret, vt tradit *Francisc. Areti-
no in fonte mirab.* † Quarum rerum 5
sola portatione, quando ex ea dæ-
mon promisit adiuturum, grauissi-
mum est peccatum etiam pro sani-
tate obtinenda, nam vt ait D. Chry-
sostom. hom. 8. ad Colossens. *Citius
mors homini Christiano subeunda, quam
vita ligaturis redimenda.* † Inuocare e- 6
nim, cultus est diuini honoris soli
Deo debitus, vt constat ex illo Ge-

nes.c.4. *Cœpit inuocare nomen Domini*, vbi glo. ait *inuocare idem est, quod colere, aut venerari*. † Nam vt ait D. Paul.
7 ad Rom. c. 10. *Qui inuocauerit nomen Domini saluus erit*, quasi diceret, *el que acudiere à Dios en sus necessidades, el le librarà*, Iudic. c. 10. *Ite, & inuocate Deos, quos coluistis*, veneramini, & supplices petite auxilium Deorum vestrorũ
8 vt legitur *Reg. 3. cap.* 18. † Nam rogatio prima est, & prꝍstantissima latriꝍ pars, vt non male agnouit Mart. lib. 8. epig. 24.

Qui finxit sacros auro, vel marmore vultus,
Non facit ille Deos, qui rogat ille facit.

C A P. IX.

De signis quibus pacta conuẽta cum dæmone dignoscantur.

SVMMARIVM.

Signa quibus pacta huiusmodi intercedũt perscrutantur, n. 1.

Effectus quando superat naturæ vires, aut artificii solertia si nullatenus constet, quod sit diuinus, de pacto est suspectus, n. 2.

Dum nec miraculi, nec naturæ vires, nec artificii solertia intercedit, pactũ interuenit, n. 3.

Verba secreto prolata, tactus, afflatus, vel quid simile, quod naturaliter virtutẽ non habet, de pacto suspectum est, numer. 4.

Orationes, quæ præscriptis, & conceptis verborum formulis vtuntur superstitiosæ sunt, dum ad id ad quod adhibẽtur virtutem habere non dignoscuntur, n. 5.

Nomina, quæ pollicentur euenta, superstitiosa, n. 6.

Consecrationis formula ex pacto vulnera sanabantur, n. 7.

Sancti viri ad miracula non sunt vsi certis verborum formulis, n. 8.

Sãcta verba quando ad effectum, ad quod adhibentur non sunt instituta de pacto sunt suspecta, n. 9.

Exorcismi, & coniurationes, præter Ecclesiæ vsum, damnantur, n. 10.

Exorcismis, & coniurationibus vtentes nõ præditi ordine exorcistarum detestantur, n. 11.

Clerici, aut Religiosi, qui exorcizationes, quasi sibi peculiares vindicant, damnantur, n. 12.

Clerici omnes cum sint æquali exorcizãdi virtute præditi, qui aliud dixerit debet ostendere, n. 13.

Vicarii Episcoporum, qui insecta, locustas excommunicant, non carent superstitione, n. 14.

Orationes, & deuotiones in quibus obseruatur dies, & horarum tempus superstitiosæ sunt, n. 15.

Missæ S. Amatoris, & similes quare damnatæ, n. 16.

Superstitiosum est omne id, quod horarũ, vel dierum rationem obseruat, nu. 17.

Superstitiosum est, quod habet spem in modo scribendi, recitandi, &c. nu. 18.

Orationes otiosæ de pacto sunt suspectæ, n. 19.

1 QVia, † vt ait D. Ioa. Canon. 1. ca. 3. *Probate spiritus an sit à Deo*, nõnulla sunt nobis præmittenda quibus pacta huiusmodi dignoscantur, ne nos in errorem inducant, quia vt ait Dominus per D. Matth. ca. 24. *Surgent pseudo Christi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna, & prodigia: ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.* † Primo enim quoties effectus superat naturæ, aut artificii vires, si nullatenus constat, 2

quod

quod sit diuinus, neque Deo tribui possit, aut per sacram Scripturã, aut Ecclesiæ traditionem, pacto cũ dæmone inito tribuẽdus est, vt probat
3 *Angelicus D.Th.2.2.q.95.art.4.*† Quia vbi nec miraculi, nec naturę vis, nec artificii solertia interuenit, pactum intercedit, vt docet *Caietanus in sũm. v.incantatio, Valent.in D.Tho.2.2.q.12. disp.6.Francisc.Victoria in Relect.de Ma-*
4 *gia.n.16.* † Quare ex hoc capite pacti suspectæ sunt curationes morborum, quando ad illos nullæ res naturales, neq; supernaturales adhibentur, sed solum verba secreto, vel palam prolata, tactus, afflatus, vel nodi, linthei applicatio, vel quid simile, quod naturaliter nullã habet virtutem ad sanitatem conferendã, vt probant *Leonard.Vayrus li. 2.de Fascin.c.9.& 10.Codronch. lib.12. de morbo venefic.c.2.& 5.Mart.del Rio l.1.Ma-*
5 *gicar.ca.3.q.* 4. † Similiter pacti sunt suspectæ orationes omnes in quib. ꝑscriptis, & cõceptis verborum formulis vtuntur, etiam si sancta, & pia sint verba, & ab Ecclesia approbata, dum tamen ad effectum illud ad quod adhibentur non sint instituta, vt docet *Petr.Ciruelo de superstit.p.3.c.*
6 11.† De quo genere sunt nomina, in quib. continetur aliquis versus Psalmorum, vel Euangelium sancti Ioannis, vel quid simile sanctũ, ac venerandum, quib. promittunt portantib: felicitatem temporalem, vel quid aliud ad quod ea Christus non instituit, vt docet *Ciruelo d.par.3.c.3.*
7 † Nam eo Ipris impostor quidam, qui vulnera sanabat, recitatis consecrationis verbis, vt Magus fuit dãnatus: nam hic effectus expectatur à Deo per modum miraculi, quod assidue, & quasi ex frequentia, & cõsuetudine poscere, Deum est tentare: peccatum contra fidem, & religionem, vt tenet *Suarez de relig. li. 2. c.7.*† Præterq̃ quod sancti viri ad mi- 8
racula edenda non sunt vsi certis, & quasi cõceptis verborum formulis, sed modo sic, modo aliter ꝓ vt Spiritus sanctus suggerebat, vt docet *Raph.de la Torre, to.2.de vitiis opposit.religio.q.96.art.4.disp.1.*† Idq; maxime 9
sacrosancta cõsecrationis verba, quę non ad corporis vulnera consolidãda, sed ad panis, & vini transsubstãtiationem à Saluatore nostro sunt instituta, quæ ideo ad alios sensus trahi non debent, vt defendit *Mart. del Rio, li.3.Magicar.ca.2.q.4.sect.2.*

¶ Secundo, de pacto suspecti dã- 10
nantur exorcismi, & coniurationes omnes aduersus morbos, tempestates, & energumenos, quæ præter receptum ab Ecclesia ritum, exercentur, vt docet *Petr.Thyreus de dæmoniac. p.3.c.4.*† Qualiter nebulones, qui ad 11
cyniphes, & locustas exterminandas à populis conuocari, certis verborum formulis vtuntur, quibus eis tempus præscribunt, vt ex agrorũ finibus exeant, eas maledicentes, & execrantes, nonnullis ab Ecclesia nõ receptis exorcismis: aut etiam receptis, dum eis vtuntur non præditi ordine exorcistarum, quasi ex officio, aut peculiari gratia, donoue Dei

hoc

12 hoc sibi munus vsurpantes. † Clerici ue aut religiosi pditi, qui hoc donum quasi sibi peculiare vindicant: dicentes ad exorcizãdum plus virtutis sibi esse, quam cęteris eiusdem ordinis, aut gradus, vt tradit *Mart. del Rio Magicar. l. 6. Anaceph. monit.* 10.
13 † Nam cum hãc potestatem Ecclesiæ suæ Saluator noster concesserit, omnib. ea dignitate præditis, *D. Luc. c.* 10. *Matth.* 16. Qui sibi peculiarem vindicant, id ratione priuilegii debet ostendere, alias erit de pacto dęmoniaco suspectus.
14 † Cuius labe ét non videntur immunes Vicarii Episcoporum, qui pro locustis, seu aliis insectis litem promotore fiscale contestantur, & causa conclusa cõstituto pro eis defensore, ridicule sententiam ferunt, qua illis præcipiunt, vt sub excõmunicationis pœna campestria loca derelinquant, atq; extra territorium suum exeant, vt tradunt *Petr. Ciruel. d. part.* 3. *cap.* 10. *Mart. del Rio lib.* 3. *Magicar. part.* 2. *q.* 4. *sect.* 9. *& in Anacæphaleos. lib.* 6. *monit.* 12.

15 ¶ Tertio, suspectæ sunt de pacto dęmoniaco deuotiones, & orationes omnes, in quibus obseruatur dies, vel horarum tempus, vt in ca. qui ęstimaret huius 26. q. 7. *Qui certis diebus siue mensibus, siue annis nolunt, aut volunt aliquid inchoare, eo quod secũdũ varias doctrinas Gentium fausta, aut in-*
16 *fausta existiment tempora.* † Ex quo dãnãtur qui faciunt celebrari Missas S. Amatoris, S. Augustini, S. Vincẽtii Imperatricis, triginta, trinas clausis aut apertis forib. & alia huiusmodi, in quib. numerus Missarum, & orationum præscribitur. Nam vt ait Dominus, Deut. ca. 11. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito, neq; addas quidquam nec minuas.* † Est enim supersti- 17
tiosum omne id, quãtumuis pium, & sanctum appareat, in quo ex nulla Ecclesiæ lege numerorum, horarũ, vel dierum tempus obseruatur, nã vt ait Apost. ad Galat. 4. *Dies obseruatis, & menses, & annos, timeo vos ne frustra laborauerim in vobis.* † Item si ad- 18
hibeatur spes in modo scribẽdi, vel recitandi, vel iubeatur fieri tali hora, vel à tali persona, vel tali corporis positura, vt docet *Sprenger. in Mall. q.* 2. *c.* 7. vt Canidia apud Horat. Saty. 8.

Pedibus nudis passoq; capillo.

Dido apud Vergil. Æneid. 4.

Vnum exuta pedem, vinclisq; in veste reuincta.

¶ Quarto pactum inest, quoties 19
adhibentur orationes otiosæ, vt ad sanguinem sistendum illa, *in sanguine Adæ orta est mors,* &c. aut illa *sanguis mane in te, vt sanguis Christi mansit in se,* &c. † Aut falsæ orationes, vt ad 20
leuandum dolorẽ capitis, *Virgo Maria Iordanẽ transiuit, & tunc S. Stephanus ei obuiauit,* &c. quę habetur apud *Sprenger. in Mall. p.* 2. *q.* 2. *c.* 6. † Vel va- 21
næ, vt contra nocturnas infestationes illa *Zelo Chuiz Lilith*, vt habetur apud *Petr. Greg. in Syntag. part.* 3. *li.* 34. *ca.* 19. *n.* 5. † Vel absurdæ, vt illa vete- 22
rum *Danatadaries*, vel recentiores *Abrach Maymon*, &c, vel illæ pani inscri-

ſcriptæ *Irioni, Teberioni*, &c. vel illæ *Hax, Pax, Max*, contra morſus rabidorum canum, apud *Weckerum de*
23 *ſecret.l.*4.† Vel præpoſteræ, vt in illa, cuius finis eſt *gloria Spiritui ſancto, Filio, & Patri*, apud *Paracelſ.* aut illæ contra peſtem.

Imparibus meritis tria pendent corpora rami
Dimas, & Geſtas, &c.

24 ¶ Quinto damnantur, vt pacto ſuſpectæ orationes omnes etiā piæ, & ſanctæ, in quibus aliquod continetur extraneum, aut incognitum ſignum, Grill. de Sortileg. q. 11. n. 25. *Qui faciunt ſcedulas, aut breuia, & ligaturas ſuſpendendas ad collum, dum continent aliquod extraneum ſignum, vel characterem, vel nomen, quod non tendit ad*
25 *concluſionem.* † Nam dæmon ſæpe aliquid admiſcet, quo fiduciam in ipſū homo profiteatur, vel quo nos à Deo ad creaturas auertat, & à cœleſtib. curis ad cœnoſa, terrenaq; ſeducat, vel ſaltē à ſeriis, & grauib. ad ludicra, & nugatoria, vt docet *D. Au-*
26 *guſt. li.* 83. *qq. ca.* 79. † Cuiuſmodi ſūt orationes quantumuis ſanctiſſimis verbis pręſcriptæ, dum in eis nomina ſunt incognitæ ſignificationis, vel cognitę, ſed ad id ad quod adhibentur non tēdunt, vt in illa *Adonai, Iehoua, Tetragrāmaton*, quibus certo modo adhibitis iactatur ſe omnem morbum pellere *Paracelſ. li. de cœleſt.*
27 *med.*† Vel nomina trium Regū, aut Machabæorum, Salomonis, aut Zachariæ, vel quorundā ſanctorum, in quib. etiā interuenit blaſphemia, dū hoſce ſanctos fingunt nefarie Magicis initiatos; & qui ſignum Crucis quo vincit ille Magnus Imperator Conſtantinus, annumerat ſigillis ſuis dæmoniacis, iunctis aliis ſuperſtitionibus aut characteribus, de quibus *in ca. illud h.* 26. *q.* 2.

¶ Sexto ſuſpectæ ſunt orationes 28
omnes, quæ petunt à Deo, Deipara, aut ſanctis reuelationes, vel apparitiones, quia hoc eſt plenum periculi, audaciæ, curioſitatis, ac deceptionis, iuxta illud Iudith. ca. 8. *Non eſt iſte ſermo, qui miſericordiam prouocet, ſed potius, qui iram excitet & furorem accēdat: nam poſuiſtis vos tempus miſerationis Domini, & in arbitrium veſtrum diē*
conſtituiſtis.† Item, quæ pro mittunt 29
diem mortis reuelari, vel quid ſimile, quia plenum eſt mendatii, & blaſphemiæ. Quia Deus ſimiliū deliriis non concurrit, neq; alibi permittit renunciari. Acta Apoſt. ca. 7. *Non eſt veſtrum noſſe tempora, & momēta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate.*
† Aut eas geſtantes non morituros 30
morte ſubitanea, & improuiſa, neq; in aqua, aut igne, neq; patiētur carceres, furcas, *&c.* quia hęc omnia de pacto ſunt ſuſpecta, vt probat *Ciruelo, vbi ſupr. d. c.* 11. *c. illud h.* 26. *q.* 2.† Aut 31
ſi iubentur ſuſpendi talib. filis, vel colorib. vel recitari tali hora, vel tāli voce, tono, vel rhythmo, vt apud *Spreng. vbi ſup. part.* 2. *q.* 2. *cap.* 6. Nam hæc ſigna ſunt pacti latentis, vt ſaga apud Lucan. li. 6. Farſal.

Confundit murmura primum, &c.

¶ Septimo pacto cēſentur ſuſpe- 32
cta

cta omnia illa, in quibus adhibẽtur
res ẽt naturales, dum ad id ad quod
adhibẽtur nullã virtutẽ habere di-
gnoſcantur, vt ad faſcinationẽ rutã,
pœoniam, & oſſicula quędã palma-
rũ neſcio, qua religione polita, & a-
lia huiuſmodi, de quib. dicendũ eſt
33 *c. de faſcinaſ.* † Nam cũ hos effectus à
natura nõ habeant, neq; à Deo per
ſupernaturalẽ virtutẽ, de neceſſario
pacti ſunt ſuſpecta, vt docẽt *D. Tho.*
2. 2. q. 96. & in opuſcul. 25. de ſortib. ca. fi.
Mart. Arl ſ. tract. de ſuperſtit. Simanc. de
34 *Cathol. inſtit. tit. 62. n. 33.* † Ad quod
genus pertinẽt omnes ligaturę, atq;
remedia, quæ medicorum quoque
diſciplina commẽdat, quorum ex-
empla refert ex D. Aug. cap. illud h.
26. q. 2. *Sicut inaures in ſummo aurium*
ſingularũ, aut ſtrutionum oſsibus anſulæ
indigitis, aut cum tibi dicitur ſingultien-
ti, vt dextera manu ſiniſtrum pollicem te-
35 *neas.* † Aut ſi colligentur, vel appli-
centur cum aliquib. orationib. aut
obſeruationib. quę ad id neq; ab Ec-
cleſia, neq; à natura, ſunt inſtituta,
nam vt ait text. in ca. non liceat h. 26
q. 5. *Neq; in collectionibus herbarum, quæ*
medicinales ſunt, aliquas obſeruationes,
36 *vel incantationes liceat attendere.* † Aut
ſi vna cum rebus naturalibus, quæ
inefficaces creduntur, verba alia ad-
hibeantur quib. effectus ſortiri cõ-
tingat, vt tradit *Pariſienſ. in ſumm. de*
vniuerſ. ca. fi. Aut res ſacræ, quæ non
tendunt ad id ad quod adducuntur,
37 *Farinac. to. 1. q. 20. n. 98.* † Nam cum
ad id efficaciam nõ habeant tanquã
teſſeræ pacti initi ſunt, quib. dæmõ
promiſit ſe operam laturum, qui la-
tenter virtutes aliarum rerum quas
nouit in propoſito cõducere accõ-
modat, & ex eis elicit, quaſi quintã
eſſentiam, quæ latenter applicat, &
ſic contingit ex rebus inefficacibus
effectum ſortiri, vt tradit *Petr. Thy-*
raus p. 3. de locis infeſt. ca. 57.

¶ Octauo, pactum ineſt quoties 38
adhibentur imagines, præter Dei,
Deiparæ, aut alterius ſancti perco-
gniti, vel aliud ſignum præter Cru-
cem, vel Crux ipſa, ſed non, vt opor-
tet, locata, aut locanda, vt oportet,
ſed nihil tendens ad cõcluſionẽ, q̃a
pleriq; Magi huiuſmodi incãtatio-
nes ſuas Crucib. & aliis reb. ſacris ſo-
lent occultare. † Aut ſi iubeantur 39
fieri ſub tali cœli poſitura, vel ſub ta-
li ſigno, vel quid ſimile, quod paga-
nam, & idolatricam doctrinam cõ-
tinet, damnata; Exod. ca. 20. *Non fa-*
cies tibi ſculptile, neq; omnem ſimilitudi-
nem, quæ eſt in cœlo de ſuper, & quæ eſt in
terra deorſum. † Nam licet Platonici 40
contendãt imagines factas ſub qua-
dam cœli poſitura, ad cœleſtes ima-
gines correſpondentes, virtutẽ im-
primere, vt tradit *Ludou. Dulcius li. de*
gemm. ca. 6. ex illo Magico Ptolomęi
aphoriſmo, *Vultus inferiores ſubiectos*
eſſe vultib. cœleſtib. † Falſum tamẽ om- 41
nino eſt, ſcandaloſum, & hæreticũ,
vt diximus *lib. 5. c. 1.* Quia vt ait text.
in cap. non liceat h. 26. q. 5. *Non liceat*
Chriſtianis tenere traditiones Gentilium,
& obſeruare, vel colere elementa, aut Lu-
næ, aut Stellarum curſus, aut inanem ſi-
gnorum fallaciam pro domo facienda,

aut propter segetes, vel arbores plantãdas.

42 † Nam etsi obiicias de Aureo numero, Epacta, festis mobilibus & aliis huiusmodi ab Ecclesia receptis, quę syderum cursum obseruant, nō propterea aduersus nostram sententiam obtines, quia illa tantum licita sunt, quæ Ecclesia recepit, cætera tanquam vana fugienda, vt diximus, *d. ca.* 7. *&* 8.

43 ¶ Nono, pacti sunt suspectę omnes morborum curationes, de quibus nil medici proferre valent, sed ambiguo animo huc illuc vagatur, quod quidem signum satis euidens est ad cognoscendos morbos à dæmone illatos secundum Pontifices in cap. fraternitatis, de frigidis, & malef. *Nec ope medicorū poterit adiuua-*

44 *ri.* † Quare dum eorum remedia nō sunt supernaturalia, cætera suspecta censentur, quia vt ait Paracels. li. hyperphys. *Neq; Auicenna, neq; Galenus de illis scripserunt, aut sciuerunt quidquam.*

45 † Cognoscuntur tamē morbi quādo sunt à dæmone illati, si ægrotus grauissime doleat, in qua tamē parte dolorem habeat, nequeat indicare: si suspiria sine causa emittat, si renes, & corda corrodi videantur, & remediis ex arte adhibitis morbus se non remittit, sed potius exasperatur, vt tradit *Bapt. Codronch. lib. 3. de*

46 *morb. venefic. cap.* 11. 12. *&* 13. † Et vt omnia compēdio referam signa, quibus morbi à dæmone illati, vulgo ***hechizos*** dignoscantur, ac curentur tradiderunt *Bapt. Codronch. d. lib. 3. de morbis venefic. Andr. Cæsalpin. lib. de inuestigat. dæmon. ex c. 22. cum multis seqq. Mart. del Rio lib. 6. Magicar. ca. 2. sect. 2. q. 3. Raph. de la Torre to. 2. de vitiis opposit. relig. q. 96. art. 2. disp. 11.*

CAP. X.

De Magorum vera, & apparente operatione.

SVMMARIVM.

Magorum effectus alij naturales, alii præstigiosi, n. 1.

Magorum signa apparentia, n. 2.

Operatio dæmonis quib. fallatiis nitatur, n. 3.

De loco ad locum transferre dæmoni non denegatur, n. 4.

Actione mediata qua arte dæmon operatur, n. 5.

Per motum localem operatio dæmonis duplex, n. 6.

Dæmonum lapsu, naturalia immutata non sunt, n. 7.

Dæmon spiritus est Angelicus natura sua splendidissimus, n. 8.

Diabolus motu locali excitat vētos, & tēpestates, n. 9.

Diabolus potest humana corpora de loco ad locum deferre, n. 10.

Applicando actiua passiuis, quo pacto diabolus operetur, n. 11.

Diabolus naturalium omnium rerū substantias perspectas habet, n. 12.

Magi sæpenumero efficiunt multa, quæ nō fierent si diabolus artificiosa applicatione non iuuaret, n. 13.

Iammis, & Membris Magorum Pharaonis mi-

MAgorum † Effectus, ad quos tota dæmonis operatio reducitur, alii sunt naturales, alii præstigiosi, quos veros, & apparentes dixit Theologorum Schola *D. August. lib.21. Ciuitat. Dei cap.4. D. Thom. 2.2. q.96. art.1. Castro de iusta hæretic. punit. lib.1. cap. 6. conciuis meus Cardinal. D. Francisc. Toledo in summ. lib. 4. cap.16.* 1
† Nam omnia tanquam delusoria respicere insanæ mentis est, & omnia, vt vera probare leuitatis animi habetur. Nam vt ait Christus Dominus, apud Matth.24. *Surgent pseudo Christi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna, & prodigia, ita vt in errorem inducantur, (si fieri potest) etiam electi.* † Tota enim operatio dæmonis, aut fit actione immediata per motum localem, quãdo dæmon seipsũ mouet, vt in illo Iob cap.1. *Circuiui terram, & perambulaui eam,* & Matth. 2 3

cap.12. *Cum autem immundus spiritus exierit ab homine ambulat per loca arida*
4 *quærens requiem.* † Aut quando per se alia corpora immediate impellit, vel assumit, ea transferendo de loco ad locum, vt Dominum nostrum super pinnaculum templi, & in mōtem excelsum, D *Matth. ca.* 4. † Vel
5 mediate idq; dupliciter, illudendo sensus, vel applicando actiua passiuis per alterationem veram, aut per delusionem, vt docent *D. Aug. li. 3. de Trin. c. 7. 8. & 9. & li. de diuinat. dæmon. cap. 3. & 5. D. Thom. lib. 3. contra Gent. cap. 104. Cardinal. Toledo, vbi supr. d. cap. 16.*

6 ¶ *Per motum localem* datur in dæmone operatio dupliciter (vt dicūt philosophi) transiens, & immediata, quæ à dæmone immediate proficiscitur, nec immoror an talis virtus motiua dæmonis, sit distincta ab intellectu, & voluntate eius, quia distinctam arbitror, licet plerique
7 negent.) † Qua quidem virtute dęmon multa consequitur, potentia sua naturali, non secus, ac alius Angelus, quia naturalia ei lapsu immutata non sunt, *D. Dionys. lib. de diuinis nomin. cap. 4. D. Thom. part. 1. q. 64. art.*
8 1. † Nam cum spiritus sit Angelicus natura sua splendidissimus, potest vastas moles, & ingentia corpora, velocissime impellere, *D. August. lib. 3. de Trinit. cap. 7.* Quia hæc inferiora Angelis parent. *D. Thom. p. 1. q.*
9 100 *art. 2. & quodlibet. 9. art. 5.* † Ita enim dæmon potest ignem, ex suprema aeris regione demittere, quo multa absumat, & perdat, procellas & tempestates mari terraq; excitare per rapidissimos ventos, Iob. ca. 1. *Cecidit ignis de cœlo, & tactas oues pueros q; consumpsit, & repente ventus irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus.* † Potest similiter huma- 10
na corpora per aera vehere, vt in veteri testamento Habacuch ex Iudęa in Babylonem vectus est ab Angelo, *Daniel.* 14. in nouo Christus à Sathana super templi pinnaculum, & super montem excelsum, *D. Matth. cap.* 4. & in primordiis Ecclesiæ, Simon Magus à diabolo, *Euseb. l. 2. hist. Eccl.* in historiis Gentilium Dipse apud Ouid.

Hac ego nocturnas viua volitare per vmbras
Suspicor, & pluma corpus auile tegi.

¶ *Applicando actiua passiuis* dæmon 11
similiter operatur, quarum alteratione, siue mutatione rerum mirabilia sæpe facit, nam vt ait tex. in ca. nec mirum h. 26. q. 5. *Insunt enim rebus corporeis per omnia elementa quædam occultæ seminariæ rationes, quibus cum data fuerit opportunitas temporalis, atq; causalis perrumpunt in specie debitos suos modos, & fines.* † Dæmon enim natu- 12
ralium omnium rerum substantias, & proprietates peculiares perspectas habet, commoda nouit, applicandi tempora; solertiæ, & artificii vix est, quidquam quod ignoret, vt docet *D. Tho. d. p. 1. q. 110. art. 2. & lib.*
3. contra Gent. cap. 103. † Itaque sæpe- 13
numero efficiuntur multa, quæ naturæ solius operatio nunquam fecisset,

ciſſet, niſi dæmon, artificioſa applicatione, iuuaret, quę ideo cauſarum ignaris; vel præſtigiatoria, vel miraculoſa videntur.

14 † Vnum pro cunctis ſit exemplum Iamnis, & Mambres Magorum Pharaonis, qui ad ęmulationem Moyſis, conuerterunt virgas ſuas in dracones, *Exod. c. 7.* ſecundum *D. Paul. ad Timoth. c. 3.*

15 † Nã licet ad hoc, vt vera eſſet conuerſio, neceſſe fuerit applicare cauſas naturales, quas noſſet efficaciores eorum productrices, naturaliter tamẽ operando, ſubito ſerpentes producere non potuerunt, ex materia nõ apte diſpoſita, vt tradunt *Procopius,*

16 *& Rupert. in Exod. d. c. 7.* † Quare contendunt prodigia illa Magorum nõ fuiſſe veros, & naturales effectus, ſed tantum ſimulatos, & apparẽtes, ac dæmonis præſtigias oculos deludentes, in quo veniunt, *Ioſeph. lib. 2. antiq. Iudaic. & Philo li. 2. de vita Moyſis, D. Hiero. & Ambro. ad Timot. 2. c. 3. Ter-*

17 *tul. de Anim. ca. 57.* † Quibus aſtipulatur Cœl. Sedulius in Paſchal. li. 4. quem maximis laudib. extollit Gelaſius Papa in Decreto diſt. 15.

Sic tempore Moſæ
Carminibus quidam vanis Memphitis in oris
Signa dabant non ſponte Dei, ſed imagine falſa
Viſibus humanis Magicas tribuere figuras.

18 † Sed hæc ſententia licet à tot ſapientiſſimis viris probata, mihi tamẽ non placet. Nam ſi ſerpentes Magorum apparẽtes tantũ fuiſſent, Moyſes detegeret, neq; diceret ſacra Paræmia *Virgam Aaron,* hoc eſt ſerpentem, ex virga factum, *deuorauit ſerpẽtes Magorum*: quæ ad actum verũ referri debent. † Alias enim niſi (quia 19
vt ſerpẽs Moyſis verus fuit, ita Magorum veri) ſerpentes fuiſſent, non affirmaret ſacer hiſtoricus, d. cap. 7. *Fecerunt etiam ipſi, per incantationes Ægyptiacas arcana quadam ſimiliter, ac Moyſes.* † Itaq; tenendum puto, ve- 20
ros ſerpentes, veraſq; ranas produxiſſe, ex hac naturali operatione, Nam licet virga, à ſerpentis materia ſit admodum remota, ita vt deberent variæ transformationes præmitti, quæ ſubito fieri nequeunt, vt ſtatim, atq; Magi proiecerũt virgas ſerpentes apparerent: vt legitur *d. ca. 7.* † Potuit tamen dæmon virgas 21
præparare antequã ad Moyſis conſpectum venirẽt, ac tot transformationes operare (vt Chimici metalla, quæ longo tẽpore cõuertuntur in aurũ, arte ſua, paruo interuallo vrgent, vt formam accipiant) & ita pparatas efficere, vt inſtanti illo, quo dracones eſſent ex eis erumpendi, Magi proiicerẽt virgas, quas verſas eſſe in veros ſerpẽtes docẽt *D. Aug. li. 3. de Trin. ca. 7. & 8. D. Tho. ad Matth. ca. 24. & part. 1. q 14. n. 4. Bonauent. in Sent. 2. diſt. 7. q. 2.* † Aut dicendum eſt 22
ſerpentes veros fuiſſe, modum tamen fuiſſe præſtigiatorium. Nam diabolus non aduertentibus expectantibus potuit virgas ſubtrahere, & eorum loco veros ſerpẽtes virgis mole æquales ſupponere, tã ſubito,

&

& subtiliter, vt spectatores omnino crederent ipsarum virgarum formã commutasse, vt docent *Lyran. & Tostat. in Exod. d. c. 7.*
23 † Quemadmodum apud Gentiles dæmonis ope Circẽ fecisse memorat Ouidius li. 14. Metamorpho.

Exiluere loco (dictu mirabile) sylua
Ingemuitq; solum, vicinaque palluit arbor,
Sparsaq; sanguineis rubuerunt pabula guttis
Et lapides visi mugitus edere raucos
Et latrare canes, & humi serpentibus atris
Squalere.

24 ¶ *Per delusionem* operatur dæmon quando effectus non sunt taliter, qualiter vidẽtur, vt de Sathana, vel Antichristo venturo prædixit D. Paulus ad Thessal. 2. ca. 2. *In omni virtute insignis, & prodigiis mendacibus, & omni seductione iniquitatis, qui pereunt, eo quod charitatem veritatis non receperunt, mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendatio.*
25 † Nam quando motus localis, nec applicatio huiusmodi non satis iuuant, tũc dęmon recurrit ad circulatorias deceptiones, & veri specie sensus deludit humanos, vt docent *Molina in D. Tho. d. p. 1. q. 111. art. 4.*
26 † Qualiter ille, qui media bruma hortum amænissimum in Cæsaris palatio arborib. herbis, florib. cantillatione auicularum subito enatis, & auditis producebat, vt narrat *Ioan. Salisberiens. lib. 2. de nugis curial. c. 17.*
27 † Si pedẽ attrahebat, alterius pes subsequebatur, & homo innoxius, persistebat, manus, caput, & pedes amputabat, quæ pelui coram imposita sanguine stillantia cunctis spectanda præbebat, & ea statim suis locis restituebat, vt meminit *Mart. del Rio lib. 1. Magicar. c. 4. & lib. 6. Anacephal. monit. 4.* † Zadechias Iudæus tempore Ludouici Pii hominem in aera iactabat, & in membra discerpebat, & ea recollecta adunabat, currum etiam onustum fœno cum equis, & agitatore coram toto populo absorbebat, vt narrat *Maiol. tom. 2. dierum canicular. colloq. 3.* 28
† Similia demensis ab Apollonio opipare dapib. astructis narrat *Philostrat. lib. 4. ca. 5.* de Numa Pompilio, *Plutarch. in Num.* de Menippo adolescente, & toto illo nuptiarum cum Lamia apparatu, *Idem del Rius in comment. ad Senec. in Medeam.* 29
† Eadẽ de Simone Mago narrat *D. Clem. lib. 2. Recognit.* & ex eo Glicas p. 2. Annal. *Statuas faciebat ambulare, idemq; in ignem prosiliens, nõ vrebatur, in aere subuolabat, ex lapidib. panes faciebat, in alias atq; alias formas migrabat: effecit vt ianuæ clausæ sua spõte aperirẽtur, vasa domestica sponte moueri ad vsus humanos.* 30
† Quæ imperito illo seculo adeo expectantes rapuerunt in admirationem, vt illum pro Deo coluerint, vt testatur *Euseb. lib. 2. hist. Eccles.* & ideo publicam statuam meruit cum hac inscriptione SIMONI DEO SANCTO, vt narrat *Tertullian. in Apolog.* 31
† Quod per motum localem fieri potuit, quemadmodum Apollonius cum esset in conspectu Domitiani 32

tiani

tiani Imperatoris repente ex omniũ
oculis euanuit, & hac ratione dici
potest de annulo Gygis, quo se inui-
sibilem faciebat, vt narrat *Plato li. 2.*
33 *de Republ. Cic. lib. 3. offici.* † Et ita for-
tasse fecit dæmon, dum Claudia.
Vestalis ad suam pudicitiam conte-
standam nauem hærentem in Ty-
beri, Zona sua, quo vellet, duceret:
& Tuccia similiter Vestalis aquam
cribro ex Tyberi in Capitolium du-
xit, vt legitur apud *Titum Liuium li-*
34 *bro 2. ab vrbe cond.* † Similia alia fecit,
apud conciues meos Magdalena de
la Cruz dum dolia confracta re-
dintegrabat, rosas in hieme, niues
in æstate adferebat: & quod magis
admiratur dum viaticũ corpus Do-
mini per vias præteriret, parietes
monasterii (cui se deuouerat) in
duas partes scindebat, vt eum ado-
raret, & rursus, eas vniri compelle-
bat, vt dum puer essem audiui ex *A-*
uo meo Francisco Ferdinandez teste ocu-
lato, genitoris mei Michaelis Hieronymi
35 *Torreblanca patre.* † Quod non solum
pręstigiis fieri potest, sed etiam mo-
tu locali, nam dæmon potuit parie-
tes scindere dum corpus Domini
præteribat, & interim molem su-
stentare ne lapides ruerent, & post-
ea eadem celeritate, atque dexteri-
tate, iterum eos in suum locum re-
ponere, vt docet *Mart. del Rio l. 2. Ma-*
36 *gicar. q. 17.* † In extasi frequenter ra-
piebatur: *Extasis* dico, non quod a-
nima eius extra corpus peregrina-
retur, nam quamdiu quisque viuit,
anima sine carne esse non potest, vt
docet *Tertullian. lib. de anim. & lib. de*
Resurrect. carn. † Sed sopitis sensibus 37
è terra per dæmonem motu locali
eleuabatur, vt pro sancta haberetur,
vt de Marco Mago narrat *Irenæus li.*
1. contra hæres. cap. 6. & de aliis *del Rius*
d. lib. 2. q. 25. † De alia saga apud Gal- 38
los nomine *Ioanna la pucella*, quæ a-
pud Regem mappã laceratam in o-
mnium oculis subito redintegra-
uit, narrat *Ioan. Nider. in Formicar. lib.*
5. cap. 8. † Per motum scilicet localẽ, 39
vitiata subtrahendo, & alia illæsa
repositando, vel per delusionem, vt
qui comederunt bouem, & post-
ea in sua pelle, & ossa viuere osten-
tarunt, apud *Bartol. de Spina sacri pa-*
latii Magistrum, tractat. de strigib. ca. 17.
† Nam animalia perfecta, quæ fiũt 40
ex generatione, vt boues, postquam
semel vitam amiserint, dęmon non
minus valet ea suscitare, quam ho-
mines, vt ex multis docet *del Rius d.*
li. 2. q. 29. sect. 1. Binsfeld. in l. 6. C. de ma-
lef. & Math. † Neq; etiam quæ ex pu- 41
trefactione nascũtur animalia, post-
quam semel vitam amiserint, dæ-
mon valet ad vitam reuocare: nam
licet nouerit vim caloris putredina-
lis, & cætera ad earum productio-
nem requisita, postquam tamen
iam perierunt, non valet eadem
numero suscitare, vt docet *Soto in*
Senten. 4. dist. 43. quæst. 1. artic. 3.
Suarez in D. Thom. p. 3. q.
53. sect. 2.

* * *

CAP. XI.

De Magorum falsa præsumptione circa ordinem naturæ, & leges vniuersi.

SVMMARIVM.

Magi possunt, quod dæmon potest, n.1.
Dæmon efficere non potest, vt tollatur connexio vniuersi, n.2.
Dæmones sunt partes vniuersi vnde nõ habent potestatem in totum, n.3.
Angeli cœlos rotare faciunt, n.4.
Vniuersi leges refigere non datur, nisi cui fixit, n.5.
Diabolus non potest elementum vllum, ex suo loco transferre, n.6.
Diabolus non potest facere, vt duo corpora sint simul in loco, n.7.
Dæmon non potest corpus mouere per distans, n.8.
Diabolus non potest immediate formam substantialem producere, n.9.
Diabolus nihil potest creare, ex nihilo, nu. 10.
Diabolus nõ potest ex quolibet facere quod libet, n.11.
Diabolus non producit formas substantiales, nisi prauiis alterationibus, numer. 12.
Diabolus non potest animalia perfecta, sine semine producere: neque imperfecta subito secundum perfectam magnitudinem, n.13.
Diabolus non potest peruertere ordinem, qui est inter formas, n.14.
Diabolus miraculum vllum facere non potest, n.15.
Cœcus à natiuitate non potest sanari, nisi à Deo, n.16.
Diabolus non potest cœcorum oculos aperire, n.17.
Cœci à natiuitate valet argumentum ad mortuum suscitandum, n.18.
Diabolus facit mira respectu nostri, num. 19.
Miraculum diabolus facere non potest, nu. 20.
Mira absolute diabolus nequit præstare, n. 21.

VErbum † est, quod quidquid 1
dæmon potest, id per eum ex pacto Magi possunt: neque ipsi possunt, quod nequeat dæmon, vt probat *Raph. de la Torre tom. 2. de vitiis opposit. relig. quæst. 95. in præl.ud. disput. 4.*
† Dæmon enim efficere non potest, 2
vt tollatur connexio, & subordinatio legis vniuersi, quia ordinem naturæ immutare nequit, nisi author naturæ, vt docet *D. Thom. in qq. de potentia, quæst. 16. art. 8. & lib. 3. aduersus Gent. cap.* 108. † Sunt enim dæmones 3
partes vniuersi, cum sint creaturæ, pars autem non habet vim, neque potestatem in totum, cuius est pars: sic recte D. Paul. ad Hebræos cap. 2. *Non subiecit Deus Angelis orbem terræ futurum.* † Vnde licet per motum lo- 4
calem possit dæmon absque fatigatione vniuersam mundi machinam impellere, cum Angeli cœlos rotare faciant *D. August. in lib. 3. de Trinitat.*

D. Gregor. lib. 4. Dialogor. In quo dæ-
mones nō sunt inferiores, quia na-
turalia eis lapsu immutata nō sūt, vt
tradit *Dionys. lib. de diuin. nomin. cap. 4.*
5 † Non possunt tamen peruertere
ordinem vniuersi, cum authore A-
ristotele, *Bonum vniuersi sit ordo*: nec
perturbare, vel suis locis commo-
uere principes partes mundi, ex qui-
bus eius integritas coalescit. Nam
leges vniuersi refigere non datur,
nisi cui fixit; vt docet *D. Augustin. vbi*
6 *supr.* † Et hac ratione non possunt si-
stere cœlum: nec motum eius in cō-
trarias partes agere, nec elementum
aliquod ex vno loco in alium trans-
ferre: nec facere, vt detur vacuum:
cum vacuum tollat cōiunctionem,
connexionem, atque subordinatio-
nem omnium partium vniuersi, in
quo eius conseruatio, atque subor-
dinatio consistit, vt docet *Aristotel.*
7 *lib. 1. Physicor.* † Et cum dæmones
habeant vim motiuam definitam,
non possunt quantumlibet corpus,
quantalibet velocitate mouere: ne
dum in instanti: nec possunt facere,
vt duo corpora simul sint in loco,
vel vnum corpus in duobus locis si-
mul, vel vt vnum penetret dimēsio-
nem alterius, vt tradit *Mart. del Rio.*
8 *lib. 2. Magicar. q. 17.* † Nec potest dæ-
mon distans à corpore illud moue-
re secundum locum. Quia mouens,
& mobile debent esse simul: alio-
quin posset mouere per vacuum: &
per quantancumq; distantiam: nec
potest trāsferre corpus de extremo
ad extremum prętermisso medio, vt
docet *Sim. Maiol. tom. 2. dier. canicular.*
colloq. 3.

¶ Et licet multa similiter dæmon 9
operetur per alteram actionem, quā
mediatam diximus (cuiusmodi est
naturalis alteratio, corruptio, & ge-
neratio rerum naturalium) non po-
test tamen producere vllam formā
substantialem, vel accidentalē. Quia
cum sit incorporeus non potest im-
mediate alterare materiam corpo-
ream, vnde formę naturales educā-
tur. † Similiter non potest aliquid 10
creare ex nihilo, tū quia id requirit
infinitam virtutem actiuam, qualē
Deus solus habet: tum quia nec mo-
tus localis dæmonis, nec operatio,
quam per causas naturales exercet,
in nihilo recipi, aut circa nihil ver-
sari possunt. † Nec minus potest ex 11
quolibet facere quodlibet, vt ex
qualibet causa, vel instrumento me-
dicus, aut artifex non potest quem-
libet morbum sanare, nec per quæ-
uis instrumenta, quodcunq; volue-
rit opus perficere. Quia Angeli non
sunt creatores rerum, nec possunt
transmutare formas rerū, nec face-
re materiam corporalem ad nutum
eis obedire, vt docet *D. Aug. li. de po-*
tent. dæmon. † Item non possunt dæ- 12
mones producere formas substan-
tiales, non præuiis alterationib. &
pręmissis dispositionib. nec in instā-
ti, aut quantumlibet paruo tempore
producere: nec quamlibet rem na-
turalem immediate in quamlibet a-
liam transmutare etiam adhibendo
causas naturales. † Neq; etiam pos- 13

ſunt animalia perfecta ſine ſemine producere: nec imperfecta ſubito ſecũdum perfectam magnitudinẽ, & virtutem eius: nam quod ſuperat vires agentium naturalium, & eorũ diſpoſitionem, & ordinationem, à dęmone fieri nequit, vt docet *D. Au-*
14 *guſt. vbi ſupr.* † Et tandem non poteſt peruertere, atq; immutare ordinẽ, qui eſt interformas, & diſpoſitiones rerum naturaliũ; vt poſſit poſteriores inducere, non inductis prioribus, aut extremas non inductis mediis, quo fit, vt mortuos ad vitam reuocare non poſſit, quia ad abſolutam Dei poteſtatẽ pertinet, vt docet *D. Auguſt. lib. 3. de Trinit. capit. 8.*

15 ¶ Vnde cum hęc omnia ad abſolutam, & miraculoſam Dei poteſtatem pertineant, hæreticum eſt ea dæmoni concedere, quia dæmon miraculum vllum facere nõ poteſt, ex Euangelica lectione D. Ioann. c. 3. *Nemo poteſt hæc ſigna facere, niſi fuerit*
16 *Spiritus Dei cum eo.* † Et ita cœcus ille diuinus, quem Dominus erudiuit veniens ex natatoria Siloe ſanus ad probandam diuinam ſui medici virtutem ſic alloquitur ſcribas apud D. Ioann. cap. 9. *A ſeculo non eſt auditum, quia quis aperuit oculos cœci nati: niſi eſſet hic à Deo non poterat face-*
17 *re quidquam.* † Et apertius Dominus hanc noſtram concluſionem profitetur, dum ad conuincendas Iudęorum calumnias, hoc patenti miraculo virtutem ſuam à Deo eſſe probauit, D. Ioann. cap. 10. *Hæc verba non ſunt dæmonium habentis, quia dæmonium non poteſt cœcorũ oculos aperire.*
† Valet enim argumentum de ſani- 18
tate reſtituenda cœco à natiuitate, & mortuo reſuſcitando. Quia in vtroq;, de priuatione ad habitum datur regreſſus, quod dæmoni eſt impoſſibile, & ita Iudæi fatentur in reſurrectione Lazari D. Ioann. cap. 11. *Quidam autem ex ipſis dixerunt; non poterat hic, qui aperuit oculos cœci, facere, vt hic non moreretur?* † Et licet dæ- 19
mon non poſſit facere miraculum, quia ad infinitam virtutem pertinet, cuius ipſe eſt incapax: aliquando tamen ea facit, quæ miracula videantur: & ſint ſecundum quid, & reſpectu noſtri, quia quomodo ſint facta ignoramus, & ita intelligendus eſt conciuis meus *Card. D. Frãciſc. Toledo in comment. in D. Ioann. d. ca.*
3. † Nam miraculũ vllum à dæmo- 20
ne fieri nequit, vt probant *Origen. in d. cap. 3. annot. 2. & lib. 2. contra Celſ. Diuus Auguſtinus lib. 3. de Trinitat. capit. octauo, & libro de diuinat. damon. cap. 4. & 5. D. Thom. part. 1. quæſt. 110. cap. nec mirum, huius 26. quæſt. 5.* † Et 21
licet alii dicant, quod etſi non valeat pręſtare miracula, poſſit tamen præſtare mira, idem dicendum eſt, quia mira abſolute à dæmone præſtari nequeunt, Pſalm. 71. *Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui fecit mirabilia ſolus,* & Pſalm. 135. *Qui fecit mirabilia magna ſolus.*

* * *

CAPVT

CAP. XII.

De Magorum iactantia circa orbes cœlestes, & elementa.

SVMMARIVM.

Sol ad Iosuæ petitionẽ sistit, & Ezechiæ retrograditur, n.1.
Diabolus, vt Dei simia, conatur opera diuina æmulari, n.2.
Diabolus potest immensas machinas sine fatigatione impellere, n.3.
Angelis non subiecit Deus orbem terræ futurum, n.4.
Magi iactantia de orbis reuolutione, num. 5.
Diabolus nõ valet purum elementum immutare, n.6.
Vacuũ in natura à dæmone dari nequit, n.7.
Ca. nec mirum 26. q. 5. de elementorũ cõquassatione explicatum, n.8.
Diabolus naturaliter excitat tempestates, n.9.
Leges Regni de tempestatis excitatione exornatæ, n.10.
L. Annæus Seneca de tempestatis excitatione relatus, num. 11. & explicatus num. 12.
Tempestates à dæmone excitari non posse ex hæreticorum sententia, n.13.
Dei licentiam præsupponimus quoties de Dæmonis potestate agimus, n.14.
Diabolus excitare potest tempestates, ex Patrum sententia, n.15.
Diabolus excitat tempestates, ex Theologorum sententia, n.16.
Diabolus excitare valet tempestates, ex Iurisperitorum doctrina, n.17.
Diabolus excitare potest tempestates, secũdum Ecclesiæ consuetudinem, n.17.
Philosophi, & historici probant diabolum excitare tempestates, n.19.
Poetæ assentiuntur tempestates diabolum excitare posse, n.20.
Tempestates, vt excitare, sic & sedare diabolus valet, n.21.
Diabolus in tempestatis sedatione diuinã virtutem imitatur, n. 22.
Deo similem se ementiri diabolus conatur n.23.
Tenebras diabolus inducere valet, numer. 24.
Ventos diabolus excitare potest, numer. 25.
Pileum Regis Gottorum, vt in quam partem verteret, ventos excitaret, num. 25.
Diabolus potest aerem, aquam, & terram, certis in locis corrumpere, n.26.
Auernus in Italia, & in Iudæa mare mortuum corruptum, n.27.
Aeris corruptio non ita perdurans, nu. 28.
Igne excepto omnia in putredinem labuntur, n.29.
Terræmotus causatur à dæmone, nu. 30.
Christi morte terramota est, n.31.
Terræmotus quatuor species, & primo de Brasmantia, n.32.
Climatia in terræmotu quæ sit, n.33.
Chasmatia in terræmotu quæ dicatur, nu. 34.
Micemantia in terræmotu, quæ fuerit, n. 35.
Terræmotus causa, n.36.

Reg.3.c.19.de aeris sonitu illustratum, n. 37.

Fluuios ad tempus sistere diabolus valet, n. 38.

1 SAthanas † Diuinæ gloriæ æmulator cum solem ad Iosue petitionem videat sisti *Ios.cap.*10.& ad Ezechiæ, retrogradi, *Reg.4.c.20.D.Isai.c.*
2 38. † Vt Dei simia conatur multa similia insanis hominibus persuadere, quæ Vicarii eius, hoc est Magi sua virtute, & ope fecisse gloriantur, vt Orpheus apud Manil. in Syder.

Manesq; per ipsos
Fecit iter domuitq; infernas carmine leges
Tunc syluas, & saxa trahens, tunc sydera ducit,
Et rapit immensum mundi reuolubilis orbem.

3 † Vera mendaciis confundit. Nam licet Magus ex pacto, possit syluas, & saxa trahere. Quia hæc dæmoni non denegantur, qui immensas machinas pôt sine fatigatione impellerè, cum Angelis hæc inferiora corpora pareant, *D.Tho.p.1.q.*110.*art.* 2.
4 *& quodlib.9.art.5.*† Sydera tamẽ, aut orbes cœlestes, aut terrestres, siue aliud quoduis purum elementũ nullatenus Magi, neq; dæmones possunt ducere, aut reducere. Quia vt ait Apost. ad Hebræos ca.2. *Non subiecit Deus Angelis orbem terræ futurum.*
5 † Vnde mentitur, dum hanc potestatem habuisse gloriatur Magus apud Petron.

Trepidusq; furenteis
Flectere Phœbus equos, reuoluto cogitur orbe.

† Nam vt orbes mutentur, necesse 6
est, vt tollatur connexio, & subordinatio partiũ vniuersi, quod dæmoni adeo denegatur, vt ex eo, nec purum elementum valeat immutare. Nam de necessario daretur vacuũ, quod principiis Philosophiæ repugnat, *Aristo.li.1.Physicor.Seneca li. 2.natural.qq.* † Aut quod dæmon aliud 7
elementum subintraret: non ex alio loco, quia nõ est, ergo noua creatione, quod ei semper fuit denegatum, vt docet *Mart.del Rio li. 2. Magicar.q.*10.quare frustra Medea Circis neptis apud Ouid. in Hipsypel.

Illa reluctantem cursu deducere Lunam.
Nititur, & tenebris abdere Solis equos.

¶ Neq; obstat text. in ca. nec mi- 8
rum huius 26.q.5. ibi *Elementa concutiunt*, quia non agit de elemento in totum, sed de parte aliqua, quã à dæmone concuti non negamus, vt imbres, grãdines, fulgura, tonitrua, atque alia Metheorologica excitentur, nimbi, pluuiæ, tempestatesq; sonantes, vt probatur ex *Iob. ca.1. & 2.*
†Nam vt ait text. in ca. scienduũ hu- 9
ius 26.q.3. *Dæmon in aeris affectione sibi nota, nobis ignota futuras præuidet tempestates*, l. eorum, C. de malefic. & mathem. *Ne maturis vindemiis metuerentur imbres aut ventis, grandinisq; lapidatione quaterentur.* † Quibus astipula- 10
tur Regia *l. 1. & 2. que echan granizo, tit.23.p.7.*& de illa XII. Tabularum Cic. li.2. de LL. NE QVIS ALIENOS

NOS FRVCTVS EXCANTAS-
11 SIT. † Nam licet eius dispositionẽ
irrideat conciuis meus L. Annæus
Seneca li. 4. natural. qq. dicens: *Rudis
adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres
cantu & repelli, quorum nil posse fieri,
tam planũ est, vt huius rei causa nullius*
12 *philosophi schola intranda sit.* † Intelligendus
est tamen, quatenus veteres
putabant, hæc à dæmone immediate
causari, cum nõ fiant, nisi mediate
ex causis naturalib. aptis ad pluuias,
& grandines excitandas, illas pellẽdo
motu locali, quocũq; velit. Quia
dæmon non est supra naturam vt illam
immediate valeat immutare, vt
probat *Ciruelo de superstit. part. 3. ca. 9.
Petr. Binsfeld. in conf. malefic. part. 2. conclus.
10. & in l. 6. C. de malefic. & math.*
13 † Contra autem hæc à dæmone excitari
nõ posse, est error, quem tuẽtur
ex hæreticis *Wierus medicus, &
Godelmanus Iurista*, & ex Catholicis
Vlder. Molitor de pythonic. mulierib. neq;
excusatur, quod subdat, *non posse nisi*
14 *licentia Dei accedat.* † Nam quis contrarium
Catholicorum asseruit? omnes
clamamus licentiam Dei necessariam
esse. Id enim præsupponimus
semper, quotiens de dæmonis
potestate agimus. Nam vt ait text. in
ca. nec mirum, d. 26. qu. 5. *Neq; ideo
quisquam credere debet quoslibet Magicis
artibus aliquid facere posse sine permissu*
15 *Dei.* † Licentia tamen obtenta, ea omnia
posse præstare non est dubitãdum,
quia hæc est vtriusq; scholæ
communis sententia, quam probãt
primo Patres Orthodoxi *D. August.
lib. 8. Ciuitat. Dei cap. 9. D. Isidor. lib. 8.
Etymol. D. Clemen. lib. 4. Recognit. D.
Hieronym. li. 7. in Isai.* † Secundo pro- 16
bant Theologi *D. Thom. Caietan. & alii
in Sentent. 2. distin. 7. & 8. Cardinalis
Toledo in summ. li. 4. c. 15. Orig. li. 8. contra
Celsum, Perera li. 1. Mag. ca. 6. Castro
li. 1. de hæretic. cap. 16. Sprenger. in Mall.
part. 2. quæst. 2. cap. 7.* † Tertio confir- 17
mãt Iurisperiti *Paul. Grilland. de Sortileg.
quæst. 6. Simanc. de Cathol. institut.
titul. 63. Nicol. Remig. lib. 1. dæmonol. cap.
25. & 29. Petr. Gregor. lib. 34. Syntag. ca.
11. & 13. Petr. Binsfeld. in Leorum, C. de
malefic. & Mathem. Farinac. tom. 1. qu.
20.* † Quarto comprobat praxis 18
quotidiana Ecclesiæ, qua in huiusmodi
tempestates ab spiritibus immundis
excitatas, orationes, & exorcismos
instituit, vt constat ex Manuali,
& tradit *Mart. del Rio lib. 5. Magicar.*
† Quinto probant Philosophi 19
*Pausan. in Arcad. Plin. li. 28. hist. animal.
cap. 2. & lib. 30. capit. 1.* Item, & Historici
*Dion. Cassius lib. 56. Xiphilin. in
Anton.* † Sexto assentiuntur Poetæ, 20
conciuis meus Seneca in Medæam.

Et euocaui nubibus siccis aquas.

Et patruus eius Lucan. lib. 6. Farsal.

*Torpuit, & praceps audito carmine
mundus.
Axibus, & rapidis impulsus Iuppiter
vrgens
Miratur non ire polos; tunc omnia cõplent
Imbribus.*

† Et vt eas immittere, ita & sedare, 21
pacare, & arcere eisdem carminibus.

bus Magi huiusmodi gloriãtur, Laert. li. M. de vitis philosophor.

Compescesq; truces ventorum rite procellas.

Tibul. li. 1. eleg. 2.

Cum licet hac tristi depellit nubila cœlo.

22 † In quo videntur imitari diuinam virtutem qua Christus Dominus à discipulis in magna maris tempestate excitatus, illam compesci, effrenari præcepit, quo facta est tranquillitas magna *Matth. ca.* 8 *Marc.* 4. *Luc.* 8.

23 † Nam hæc est mens diaboli se similem Deo ementiri, ex primo illo diuinitatis anhelitu, quo omnia eius opera æmulatur, vt apud eundem Lucanum. vbi sup.

Vocibus iisdem

Humenteis late nebulas, nimbosq; solutis

Excussere comis, ventis cessantibus æquor

Intumuit, rursus vetitum sentire procellas.

24 ¶ Et vt tempestates, sic, & tenebræ ope dæmonis possunt induci, vt de Tartariis scribit *Mart. Venetus in peregrin. Asiat.* eos adeo pollere dæmonum præstigiis, vt tenebras cum velint, & vbi velint, inducant, & similia apud *Haiton. in histor. Sarmatar.*

25 † Ventos similiter hac ex arte Finnios populos septentrionales venales habuisse scribit *Olaus lib.* 3. *cap.* 16. Et Empedocles magnum Agrigentinum coreis asininis extensis ven-
26 tos refrenauit, vt narrat *Suidas.* † Ita similiter Eritius Gottorum Rex in quam partem verteret pileum, ventos excitabat, vt refert *Saxo, & ex eo Magn. lib.* 17.

¶ Possunt similiter dæmones aerem, aquam, & terram certis in locis corrumpere, & tabificam, lethalemq; reddere. Quia possunt iis tetrum odorem conciliare, vt tradit *D. Aug. li. de natura dæm. Maiol. tom.* 2. *dier. Canicular. colloq.* 3. *Binsfeld. in confess. malefi. concl.* 7. † De terra, & aqua absque controuersia conclusio procedit: nõ totam terram, aut aquam, sed earum partes aliquas, qualiter in Italia *Auernus*, & in Iudæa *mare mortuum.* † De aere non ita, quia licet continuo fluat, vim tamẽ habet imbecillem ad resistendũ, sed leui momento frigescit, aut calescit, quo fit, vt corruptio in eo non possit perdurare. † Contra tamen aerem corrumpi, & fœtidum reddi posse testatur *Nicephor. lib.* 14. *histor. Ecclef. cap.* 18. nam vt ait Aristot. li. 4. Metheor. cap. 1. *Igne vno excepto omnia in putredinem labuntur: terra, aqua, & aer putrescunt.* 26 27 28 29

¶ Terræmotus causatur etiam à dæmone, vel immisso vehementi spiritu in cauernis terræ, vel agitatione aeris, qui in eius visceribus detinetur: quod intellige: non vt tota terra contremat, sed regio aliqua, quę secundum philosophos nũquã ducenta millia excedit, *Seneca lib.* 6. *natur. qq. ca.* 25. † Præter illud, ꝙ in Christi Domini morte contigisse testatur D. Matt. ca. 27. *& terra mota est*, nam vt de illo suppresso Christi 30 31

nomine

nomine testatur Plin.lib.2.cap. 84. *Maximus terræ mortalium accidit motus, Tiberij Cæsaris Principatu duodecim*
32 *vrbium Asiæ vna nocte prostratu.* † Terræ enim motus quatuor species sunt secundum Philosophos: prima dicitur *Brasmantiæ*, quando humum intus suscitantes moles propellunt, vt emersit, Delos, Hiera, Anaphe, Rhodus, Ophicosa, Pelagia, Eleusis, etiam in Boetia, secundum *Maiol.*
33 *dierum Canicul. tom.1. colloq. 1.* † Secunda *Climatiæ*, quando ruentes montes omnia complanant per vehementem spiritum intus detentum, & ita Arthemisius, vt ædes Zenonis demoliretur puluere tormentario sub terræ antro concluso igne admoto succendit, quod cum inflammaretur, & exitum quærens non inueniret, omnia circum circa fecit corruere, vt narrat *Agathius*
34 *Gotticar. rer. lib. 3.* † Tertia *Chasmatiæ*, quando hiatu absorbentur, vt contigit in Athlantico mari Europæo orbe potiore, Insula Platone teste, & in Crisio situ Helicæ, & Bura, & Ciminia Italiæ oppido Succiniēse; quæ alias dicitur *Chasma*, vt in
35 *l. forma. §. quare, D. de censib.* † Quarta *Micemantiæ*, sonitu, fragore, fremituque tantum audiuntur, cum dissolutis elementorum compagibus, vltro adsiliunt, vel relabuntur considentib. terris *Anniam. Marcell.*
36 *lib. 17.* † Quod ex naturalibus aeris per terræ viscera meatibus contingit, Clem. Alexand. stromat. lib. 6. *In Britannia Insula esse quandam speluncam monti subiectam, in fastigio autem hiatum, cum autem ventus incidit in speluncam, & in fossæ sinum alladitur, audiri sonum cymbalorum, quæ numero pulsantur.* † Quod non ita intelli- 37
gendum, sed cum è visceribus antri spiritus aerque commoueatur per frequentes minimasque rimulas, venticulus ille permeat exsibilans, vt occultus lenisque sonitus sentiatur velut per organorum numerorum fistulas, qualiter Helias in ostio speluncæ audiuit auram lenem, & tenuem, & sibilum, *Reg. 3. cap. 19.*

¶ Fluuios ad tempus sistere, fon- 38
tes venis exsiccatis obdurare, scopulos, & saxa nouis fontibus terra productis diluere, aquas dirimere, & in caput repellere, vt retro fluere videātur, possunt similiter à Magis præstari, vt de suis temporibus memorat *Plin. lib. 2. c. 103.* de Medea Ouid. lib. 7. Metamorph.

Cum volui ripas ipsis mirantibus omneis
In fontes rediere suos conuersaque sisto, &c.

CAP. XIII.

De Magorum potentia circa externa, seu fortunæ bona.

SVMMARIVM.

Lutherus de potentia dæmonis relatus. num. 1.

Diabolus hæreticorum Deus. n. 2.

Diabolus,

1 LVtherus, † vt hãc dæmonis potestatẽ præfiniret, dixit in comment. ad Paul. Galat. 3. *Sumus nos omnes, corporibus, & rebus subiecti diabolo, quia hospites sumus in mundo, cuius ipse Princeps, & Deus est. Ideo panis, quem edimus, potus quem bibimus, vestes quibus vtimur, imo aer, & totum, quod viuimus in carne, sub ipsius imperio est.*
2 † Retuli, vt de potestate dæmonis expertum discipulum audiatis: licet blasphemeDeum, diabolum appellet; sibi nimirum. Quia nos Catholici, Deum vnum confitemur, dæmonum omnium iudicem, Principemq; mundi, & cõditorem, & rectorem: sic dominum atque Deum.
3 † Diabolo autem nullam potestatem, neq; in corpus, neq; in fortunas nostras, nisi mandatam vel permissam agnoscimus. Nam vt ait Dominus, *Mea sunt omnia*, excipit Lutherus, *Quæ in mũdo sunt omnia*, & ea adiudicat diabolo, quasi ꝓpria, cũ non valeat ex se capillum vllum de albo facere nigrũ, *Matth. c.* 5. † Credit Sathanæ Homotrapezæ suo, di- 4
centi apud D. Luc. c. 4. *Quia mihi tradita sunt, & cui volo, do illa*: sed mentitur, quia non pleno iure illi tradita sunt, sed quæ accepit, precario, & definita potestate accepit, vt probat ex Iob c. 1. *Dixit ergo Dominus ad Sathanã, ecce vniuersa, quæ habet, in manu tua sunt: animam autem eius serua.*

¶ Neque obstat, quod *D. Paul. ad* 5
Ephes. cap. 6. dæmones appellat *mundi rectores*, nam vt *D. Augustin. in Psal.* 14. in hæc verba testatur, *mundi*, dixit tenebrarum harum, *mundi*, amatorum mundi: *mundi*, impiorum atque iniquorum, iuxta illud D. Ioan. c. 1. *Et mundus eum non cognouit*, & c. 15. *Si mundus vos odit, me priorem odio habuit.* † Et ita in hoc sensu accipit 6
similiter, *D. Ioan. c.* 12. dum dæmonẽ *Principem mundi* appellat, & D. Paul. Corinth. 2. cap. 4. *Deum seculi huius.*
† Sed imperite Lutherus *mundum*, 7
& sæculum, accipit de rebus, quæ in mundo sunt omnibus, quod de solis malis hominib. per methonymiã dictum est, qui cum mundo, & seculo seruiant: mundi, & sæculi nomen meruerunt, iuxta illud D. Ioan. cap. 1. *Et mundus eum non cognouit.*
† Et quia se mancipia diabolo dedi- 8
cant, ipse Princeps eorum, & rector est: & quia eum colunt, sic Deus eorum dicitur, sicuti, & Lurconum

Deus est venter, vt ait *D. Paulus ad Philippens. cap.3.* & ita docent *D. Augustin. lib.22. contra Faust. cap.2. & 9. Iren. lib.3. contra hæres. cap. 7. & lib. 4. cap.48.*

9 ¶ Et licet dæmonis potestas, suprema Dei prouidentia ligata sit, quandoque tamen relaxatur, vel in peccatorum punitionem, vel ad virtutis probationem, vel ob aliam nostrã vtilitatem, ex qua Deus permittit dæmoni multa grassari, cum sine eius licentia, quidquam facere nequeat, *c. nec mirum h.26.q.5.*

10 † Licentia tamen obtenta (cum spiritus sit Angelicus natura sua splendidissimus) quia ei lapsu naturalia immutata non sunt, tam multa in nos, & fortunas nostras operatur, qualia de tam potente aduersario colligi possunt, de quo D. Iob c. 41. *Non est potestas, quæ comparetur ei, qui factus est, vt nihil timeat.*

11 † Quare si Deus eum sinat in instanti, vel nictu oculi facile nos omnes, & res nostras deleret, vt Iob filios, & fortunas, *Iob d. cap.1. & 2.* ciuitates illas in mari mortuo, *Genes. c. 19.* & exercitum Senacherib, *Isai. c.37.* & alios, de quibus *Sprenger. in Mall. p. 2. Thyraus lib.7. Cosmograph. c.13.*

12 † Et ita hanc sententiam, vt veram, certam, communem, atque laudabilem commendant *D. Augustin. lib.10. Ciuitat. Dei, Grilland. de Sortileg. q.3. & 5. Binsfeld. in l. multi, C. de malefic. & mathem. Cardin. Turrecrem. in cap. non obseruetis h.26. q.5. Godelman. de Lamiis lib.1. cap.7.*

¶ Ad quod præstandum Magi accedunt tripliciter, vel solo carmine, vt docent Pontifices *in cap. igitur, h.26. q.3. & in cap. nec mirum d.26. q.5.* quo dæmon concurrit, & exhibet venena latenter, tempestates in agros, ignes in domos, lupos in gregem immittit, aut alia arte illa præcipitat, & interimit: nam dęmon in porcos irruens constat eos præcipitasse, *D. Matth. c. 8.* 13

† Vel minutum puluerem à dæmone acceptũ spargendo, quo excitantur erucæ, bruchi, locustæ, campæ, & id genus pestes agrorum, vt ex maleficorũ confessionibus docent hæreticæ prauitatis Inquisitores, *Sprenger. d. part. 2. Remig. lib.1. dæmonolat. cap. 24. & 25. Binsfeld. in l. 4. C. de malefic. & sacri palatij Magister, Spina de strigib. c.15. Vairus lib.3. de Fascin. c.1.* 14

† Vel virgæ alicuius tactu, quã eis dæmon præbet ad æmulationem mirabilis virgæ Moysis, *Exod. c. 7. 8. & 9.* vt de Mercurio narrat Verg. Æneid. 4. 15

Tunc virgam capit, hac animas ille euocat Orco
Pallentes, alias sub tristia Tartara mittit, &c.

† Ita enim dæmõ fruges, & fructus terræ perdit, sterilitatem agris inducit, vel exsiccando terram, vel fructus præcoces deturbando, vel alia arte, cuius nõ ignarus Ouid. sic canit de Circe. 16

Carmine læsa Ceres sterilem vanescit in herbam
Deficiunt læsa carmine fontis aquæ.

Illicibus

Illicibus glandes, cantataque vitibus vua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt.

17 † Sic inquam Magus dæmone ac-
cersito, potest fructus omnes terræ
perdere, armenta & pecora interi-
mere, domos, ac vrbes solo æquare,
segetes comburere, ac fortunas o-
mnes conquassare, vt docet *Remig.*
18 *vbi sup. d. lib. 1. c. 21. & c. 24.* † Nam o-
mnia, quæ sublunaribus iacent in-
fluentiis, eius potestatem non fu-
giunt, vt non male apud Petron.
Magus gloriatur.

Quidquid in orbe vides, patet mihi flo-
rida tellus
Cum volo siccatis arescit languida
succis,
Cum volo fundat aquas vastus mihi
pontus inerteis
Submittit fluctus, Zephyriq; tacentia
ponunt
Ante meos sua flabra pedes, mihi flu-
mina parent,
Hircanique tigres, & iussi stare dra-
cones.

19 † Perite quidem, & ex arte, quia
dæmon licet possit aquas elicere ex
terra, vel petra, illud tamen fit, quia
petram vel terram findens, aquam
per rupturam cogit subire: secus
autem in Deo, cuius iussu ipsa terra
& petra aquas emittit, vt iubente
Moyse, Exod. cap. 17. *Percutienteque*
petram, exiuit ex ea aqua, vnde Sedu-
lius in Paschal. lib. 1.

Et ieiuna nouum vomuerunt marmo-
ra potum.

¶ Possunt similiter alienos fru- 20
ctus, & pecora in suos agros pelli-
cere, & alio traducere, vt probat
Plin. lib. 28. histor. natural. cap. 2. D. Au-
gustin. lib. 8. Ciuit. Dei, Petr. Binsfeld. in
comment. ad l. 6. C. de malef. & mathem.
† Captiuos de carcere extrahere (si 21
Deus sinit) motu locali. Quia dæ-
mon potest velocissime corpora
longissime dissita, traducere, vt te-
net *D. August. lib. de diuinat. dæmon. c. 3.*
& 5. Sed hoc facit, quia dum Magi
capiuntur, cum sua morte, vult eo-
rum animas lucrari, *Binsfeld. in con-*
fess. malefic. † De fructuum tradu- 22
ctione assentiunt decem Viri in l.
XII. Tabul. NEVE ALIENOS
FRVCTVS PELLEXERIS, de
qua plura *Balduin. & Pratei. in eius*
comment. Seruius & Acron. ad illud
Vergil. eclog. 8. *Atque satas alio vidi*
traducere messes, quod pœna capitis
damnatur *in l. sciendum. D. arbor.*
furt. cæsar. † De quorum genere sunt 23
Saccularij, qui vetitas artes exercen-
tes partem subducunt, partem ve-
ro subtrahunt *l. Saccularij D. de ex-*
traord. crimin. quam perperam ex-
ponit *Petr. Gregor. part. 3. Syntagm. lib.*
37. cap. 14. num. 7. † Item, & *Darda-* 24
narij, qui alienos aceruos in sua hor-
rea traducunt, vt docet *Columel. in*
hort. dicti à Dardano Mago ea exer-
cente, vt carius venderet, secun-
dum *Turneb. lib. 9. aduersar. cap. 16.*
quorum artes eo nomine prohi-
bentur *in l. Dardanarios. D. de pœn.*
& in l. annonum. D. de extraord. crimin.
† Nam cantu fruges traduci proba- 25

 tur,

tur, vel ex eo, quod ait Tibul. lib. 1. eleg. 8.

Cantus vicinis fruges traducit ab agris,
Cantus, & irati detinet anguis iter.

26 † Nam, & si alia animantia, fruges, & plantas incātari agnoscam, in angues & serpentes incantationis potētiam exercere potius semper existimaui, ob fraudem, qua primi parentes à serpēte sunt decepti, vt docet *D. August. lib. 11. in Gen. ad liter. cap.*
27 28. † Nam, & ad hoc conducunt duo loca S. Scripturæ, quæ earum incantationem, vt veram profitentur, D. Hierem. c. 8. *Ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio.* & Psal. 57. *Quæ non exaudit vocem*
28 *incantantium.* † Cantu enim serpens incantatur, ita vt sisti cogatur, vt docet Petron. vbi supr.

Hircaniq; tigres, & iussi stare dracones.

Rumpiturq;, Vergil. Eclog. 8.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Atque necatur, Lucan. lib. 6. Farsal.

Humanoque cadit serpens afflata veneno.

Et veneno exarmatur, Silius Ital.

Serpentes dico exarmare veneno
Doctus Atyx, tactuque graues sopire Chelydros.

29 ¶ Possunt similiter alienæ famæ nocere, variis præstigijs, & ludificatione sensuū, vt de Maguntino dæmone diffamatore mirifico narrat *Petr. Leloyher in prodig. ann.* 858. & dæmon alius sanctū quendā monachū in Lusitania Santareno exhibēs, de quo *Mart. del Rio lib. 6. Magic. c. 2. q. 3. sect. 3.* † Possunt etiam assumpta hominum innoxiorū figura, se eorum 30
specie in suspectis locis exhibere, ꝙ facile potest, si Deus id nō impediat, vt docet *Cuman. in lucer. Inquis. nu. 13.* vt de Sagis absentibus, quę à dęmonib. exhibentur in cōuentibus, narrat *Petr. Binsfeld. in confess. malef. par. 2. dub. 6. in solut. argu. fol. 383. Petr. Leloyher. lib. 2. spectror. c. 5.* † Quod licet de 31
innocentibus negauerit *Binsfeld. vbi supr.* non posse dęmones, quę huius pacti sunt expertes repræsētare: verius tamen puto Deū id permittere aliquando, ad maius meritum, & gloriam sufferētiæ, vt affirmat *Spina sacri Palatij Magist. lib. de strigib. cap. 14. & in Apolog. 3. c. 3.* † Possunt similiter 32
famæ nocere, peccata occulta reuelando, vt solēt Energumeni, vel falso insimulando, vt de Doroteo narrat *Metaphrast. apud Sur. Ian. 5.* de alio Ludouici II. Imperatoris tempore narrat *Sigisbert. in Chron. Vincen. li. 15. c. 37.* † Nam potest dæmon rumorē 33
in populo spargere vnde fama oriatur, quæ ex minimis principiis incipiens se extollit, ac de bonis mala, & de malis bona falso rumore concelebrat, vt docet *Tertullian. in Apologet. cap. 8.* quia vt ait Vergil. Æneid. 4.

Fama malum, quo non aliud, velocius vllum
Mobilitate viget viresque adquirit eundo.

¶ Possunt

34 ¶ Poſſunt è contrario dæmones
hominibus dignitates varias cõpa-
rare, vt de innumeris cõſtat, qui arte
Magica ampliſſimas honoris ſedes
ſunt adepti, vt narrat *Monſtrelat. li.2.*
35 *hiſtor.c.248.Maier.lib.15.*† De Ponti-
ficibus refert Simoneta, & Platina
in vitis Pontific. *Martin. II. Benedi-
ctum IX. Ioannem XXII. Siluestrem II.
Gregoriũ VII. Põtifices maximos,* malis
artibus ad Apoſtolatus apicem per-
36 ueniſſe. † Sed credendum non eſt
Deum vnquam permiſſurum, vt ſe-
des Apoſtolica Magico inſeſſore
contaminetur: *ſed malis artibus perue-
niſſe,* hoc eſt, ſimonia, ambitu, calu-
mnia, & ſimilibus, quæ malæ artes
ſunt, vt tradit *Card. Bellarmin. tom.1.*
37 *lib.4. de Roman. Pontific. c.13.* † Idque
maxime cum diabolus, vt plurimũ,
& ſemper Magos decipiat inani di-
gnitatis, vel principatus ſpe: & pro
ſceptro, palum: pro corona, rogum
vrẽdis largiatur, vt tradit *Maiol. die-
rum canic. tom.2. colloq.3.*

38 ¶ De victoria ſatis perſpectum eſt
poſſe dæmonem, cui placeat largiri,
præſtigiis, & induſtria varia, vt de
Rege Sigisberto ab Hunnis pro-
fligato carmine obiectis ſpectris,
memorat *Grego. Turonenſ. lib.4. hiſtor.*
39 *c.28.* † De Ollero Magica arte apud
Suecos armis claro, narrat *Saxo
Grammat. lib.3. Dan.* Similia de Biar-
menſibus *Olaus lib.3. c.19.* de Odone
pyrata *Saxo* lib.3. de Siderio *Dubrau.*
40 *lib.3. hiſtor. Boem.* † Nam vires con-
cedere, quibus homines alios pro-
fligent, ac indefeſſo animo Gigan-
teas moles ſuſtineant, non eſt dæ-
monis potentia, ſed Dei, qui vt na-
turæ conditor eius imbecillitatem
ſupplet, vt Dauid puero, qui virtute
Gigantem Goliath ictu lapidis pro-
ſtrauit, & caput amputauit *Reg. 1. c.*
17.† Et Brocha monachus ieiuniis, 41
& pœnitentiis maceratus, Dei vir-
tute ingentem molem ſuſtentauit,
vt narrat *Sophron. in Prato ſpirit. cap.*
190. . . . .

¶ Et vt potentes viribus dæmon 42
vere reddere nequit, ita nec celeres
curſu agileſq; ad palæſtram: Nam
hoc ſolius Spiritus ſancti donũ eſt,
qui & ipſum Dauid fecit, vt puer
leonem, & vrſum curſu anteuerte-
ret *d.Reg.1.c.17.* † Alij enim celeres 43
curſu, & corpore agiles natura ſunt
præditi, vt de puero, qui Fonteio, &
Vipſano Conſſ. Romæ XLV. millia
paſſuum à meridie, vſque ad veſpe-
rem tranſibat, vt narrat *Solin. cap.6.*
de Philonide tot itineris nouẽ ho-
ris conficiente meminit *Plin. lib. 2.*
cap 71. † Quod dæmon, quia præ- 44
ſtare nequit, nõ minus, quam clau-
do pedes, cœco oculos, & ſimilibus,
ea quæ natura eis denegauit; arte v-
titur, & eorum pedes tam celeriter
mouet, ex operatione latente, vt ce-
leres à natura præuertere videãtur,
aut per aera vehit, quod ei facilli-
mum, vt Deo dante dicemus, *cap. de
translat. corpor.*

¶ De diuitiis & theſauris dicen- 45
dum eſt poſſe dæmonem, ſi Deus
velit, & permittat (non ſolet aũt ni-
ſi rariſſime, & graues ob cauſas) illa
dona-

donare, vt docet *Psellus, vbi supr. cap.*
46 *de collat. aur.* † Nam cum nouerit omnes thesauros absconditos, & in mare submersas diuitias, auri, argentique fodinas, vnionum, & gemmarum latibula, inde poterit nemine vetante, aut audente resistere, quæ vellet sumere; longe quoque vafrius, & occultius potest ex cuiusvis scrinio, vel sacciperio nummos, quam quisq; mortalium subducere, & cui velit donare, vt tradit *Annan. lib. 4. de natur. dæmon.*
47 † Sed id non facit, quia non cupit homines ditare, sed decipere, vt illi accidit, qui accepta dono à dæmone (vt sibi blandiebatur) pecunia, gestiens domum rediit, vt numeraret, sed excusso sacco, nil, nisi testas, & carbones reperiit, vt narrat *Re-*
48 *mig. lib. 1. dæmonol. cap. 4.* † Quemadmodum Faustum, & Agrippam fama refert, cum iter facerent, solitos in diuersoriis nummos ad oculum sinceros hospitib. numerare, quos qui receperant, post paucos dies, cornuum frusta, & scruta vilissima repetiebant, vt hæc & alia similia refert *Dambauder. lib. de pecuniæ vituper. Lauren. Annan. d. lib. 4. de natura*
49 *dæmon.* † Nam Deus ditari à diabolo homines non finit: vt apparet in thesaurorum inuestigatoribus, qui maximas sibi diuitias pollicentes, cæteris pauperiores, & sordidiores existunt, *cap. firmissime, de hæretic.*
50 † Ne derelicto proprio creatore (qui nos amantissimo amore prosequitur, & ea solum concedit, quæ ad vitam æternam consequendam sunt necessaria) dæmonem nostrorum omnium hostem irreconciliabilem (eo solo, quod pecunias condonaret) colerent, ac venerarentur, vt tradunt *Grilland. de Sortileg. quæst. 3. Andr. Cæsalpin. de inuestig. dæmon. cap. 12.* † Nam Deus appellatus fuit 51
à dando, vt Iupiter à iuuando, vt docet *Cicer. lib. 2. natura Deor.* ex quo Mecœnates, atque patroni ob liberalitatem, & clementiam in suos hoc sibi nomen inuenere diuinum, vt probat conciuis, & præceptor meus *Pater Mart. de Roa lib. 1. singular. cap. 9.* † Diuitesque dicti 52
sunt quasi diui, quia bona beant homines, siue beatos reddunt, vt tradit *Tapia Aldana lib. 1. de vera homin. nobilit.* nam vt ait Iuuenal. lib. 3. Satyr. 7.

Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit nummos, nisi fulserit annulus ingens
Respicit hoc primum, qui litigat, an tibi serui
Octo, decem comites, post te ansit sella, togati
Ante pedes: ideo conducta Paulus agebat
Sardoniche, atque ideo pluris, quam Cossus agebat.

CAPVT XIV.

De potestate dæmonis circa animæ potentias.

SVM-

SVMMARIVM.

Diabolus potest memoriam iuuare, eius organum adaptando. n.1.
Memoriam diabolus iuuare potest artificio, & praeceptis. n.2.
Mithridates viginti Gentium linguis loquutus. n.3.
C. Iulius Caesar quaternas simul epistolas dictabat. n.4.
Michael Hieronymus de Torreblanca loqui & dictare simul. n.5.
Memoriam diabolus modis contrariis potest debilitare. n.6.
Memoria priuatus est lapsus è sublimi. num.6.
Messalla Coruinus orator memoria destitutus. n.7.
Eusebius Sophista in peccati pœnam memoria priuatus. n.8.
Theodas in vita Barlaam, & Iosaphat memoria m defraudauit. n.9.
Athalida memoria qualis fuerit. numer.10.
Obliuio Simonis Thurbaui, & Hetruriae iuuenis qualis. n.11.
Intellectum potest diabolus meliorem reddere. n.12.
Diabolus intellectum non iuuat, sed obnubilat. n.13.
Scientias potest diabolus docere. numer.14.
Sosipatra gesta Philosophorum ex daemone incubo renunciauit. n.15.
Roman. Ramirez arte daemonis medicinã adeptus. n.16.
Amphiareus, & anus Pindari arte daemonis poeta facti. n.17.
Diabolus qua arte faciat suos linguis loqui cum donum sit Spiritus sancti. num.18.
Daemonis potestas in voluntatem nostram qua arte operetur. n.19.
Diabolus nequit inuito consensum extorquere. n.20.
Arbitrij libertas in omni opere semper integra manet. n.21.
Diabolus potest concupiscibilis, & irascibilis facultatis organa turbare. numer.22.
Haeretici reprehenduntur, qui motus concupiscentiae peccato adscribunt. num.23.
Inspirationibus diuinis, non secus ac suggestionibus diaboli valemus assentiri, vel non. n.24.
Arbitrij libertas post lapsum, homini integra mansit. n.25.

ANimæ † potentiæ, quia tres 1
sunt, *Memoria, Intellectus, & Voluntas*, de his primo differendum est. Posse diabolum memoriam iuuare, constat eius organum adaptando, vt facilius recipiat, & firmius retineat species: vel motu locali noxia pellendo, vel iuuantia applicando, qualiter medici solent ex rebus naturalibus, *l. eiusdem legis, § adiectio, D. ad l. Cornel. de sicar.* † Vel artificio, 2
& pręceptis, vt qui ætate nostra memoriæ artes proposuerunt varias, vt non sine sale & acumine *Thomas Alexander, Disconus Arelius, & mihi in Graecis praeceptor Francisc. Sanctius Brocens. Salmanticensis Rectorices primarius libro de artificiosa memoria.* † De Mi- 3
thridate enim constat, cum Rex

 fuisset

fuisset duarum & viginti Gentium, totidem linguis iura dedisse, & pro cōcione singulos sine interruptione affatus, & eorum omnium narrationibus responsum dedisse, sine interprete, vt narrat *Plin.lib.7.c.24.*
4 † De C.Iulio Cæsare Imperatore vulgaris fama est, quaternas simul epistolas dictasse, & cum scriberet, loquebatur simul, & dictabat, & ardua quæq; audiebat, & cum amicis confabulabatur, vt meminit *Idem*
5 *Plin.d.lib.7.c.25.* † Quod naturaliter fieri potest, vt de genitore meo Michaele Hieronymo Torreblanca (qui ex ingenij præstantia prudentis nomen commeruit) expertus sum, quod earum rerum, quas ipse semel vidisset, aut audiuisset, nunquam oblitus fuerit, eúdem dictasse, & scripsisse simul diuersas scripturas. Intellectus enim, & memoria sæpius cohærent, vt probat *Bocon. lib. de memoria, & intellectu ad princip.*

6 ¶ Eadem similiter potest dæmon modis contrariis quam plurimum debilitare, & tollere; nā vt ait Plin. lib. 7. cap. 24. *Ictus lapide, oblitus est*
6 *quidam literas.* † Ita, & lapsu è sublimi per allisionem corruptis sensibus corrumpitur etiam memoria, vt de alio, qui ex præalto tecto lapsus matris, & affinium oblitus perpetuo
7 perdurauit, *Idem Plin.d.c.24.* † Messala Coruinus orator adeo sui, suorumq; oblitus est ob ægritudinem, vt nominis sui non recordaretur, *Idem Plin.d.cap.24.* quem tamen plurimum sensu valuisse testatur *Solin. cap.6.* † Aliquando etiam ex per- 8
missione diuina, atq; in peccatorū pęnam euenit memoria quempiam priuari, vt Eubolium sophistam, qui ex animi inconstantia, q̃ tempore Constantini religionem Christianā professus: denuo ad Iuliani Imperium peruersus, ad Gentilitatem rediit: & mortuo Iuliano ad Christianos reuersus, ex templo stultus factus in templo iacebat, vt narrat *Maiol. tom. 1. dierum canicul. colloq. 4.*
† Et quia hoc ex causis naturalibus 9
fieri potest, nil vetat, quin eis dæmō vtens memoriam foueat, & cōtrariis defraudet, vt fecit Thodas in vita Barlaam, & Iosaphat, apud *Damascen.* .... † Talem puto 10
fuisse memoriam Athalidæ apud *Laert. lib. 8. in vita Pythagor.* talem Apollonij Thyanæi, quam laudat *Suidas, Dubraui apud Eunapium.* Talem, † & obliuionem cuiusdam 11
Clerici apud *Fulgos. lib. 1. Exemplor. cap. 6.* talem Simonis Thurbaui, de qua *Polydor. lib. 15. histor. Anglor.* talem iuuenis Hetruriæ testibus *Codronch. lib. 3. de morb. venefic. cap. 6. & Cæsalpin. lib. de inuestigat. dæmon. cap. 10.*

† Secūdo potest intellectum sub- 12
tiliorem, & meliorem, quo ad functiones ingenij, & iudicij reddere, per cōmodiores organi dispositiones: humoribus, videlicet, densioribus, motu locali depulsis, vel agētium naturalium adhibitis medicamentis, *vt tradit Raphael de la Torre tom. 2.*

tom.2.de vitiis oppos.relig.q.95.in prælud.
13 *disp.6.* † Sed hæc bonorum Ange-
lorum quasi ꝓpria sunt munia: Nã
mali isti dæmones potius humorũ
densitate, spirituumq; paucitate, im-
becillitate, atq; impuritate tenebras
mentis amant humanis effundere:
suis etiam tribuũt mala pharmaca;
quibus à recta mente homines de-
ijciant, vt per se non raro præstant
iis, quos obsedere *D. Matth. cap. 8. D.*
14 *Marc. 5.* † Ex quibus sequitur an
possit dæmon scientias, & artes do-
cere? & dico posse, si velit, & Deus
sinat, per locutionẽ nempe, & ma-
nifestationem sui conceptus: non
solum interna suggestione, sed etiã
in forma visibili apparendo, & ho-
mini loquendo, vt fatetur *D. Thom.*
15 *2.2 q.96.ar 1.* † Et ita Sosipatra, quę-
cunque, alibi (ea absente) gesta Poe-
tarum, Philosophorum, & Orato-
rum scripta omnia à dæmonibus
incubis edocta pronuntiabat, vt re-
fert *Eunap. in Edesio*, de Euase testis
est *Suidas:* de Thynico, *Socrates:* de
nostri seculi Anabaptistis *Niderius.*
16 † De Romano Ramirez adhuc ex-
tat memoria Toleti incinerato ann.
1600. qui præmissis Arabum riti-
bus, & ieiuniis *del Ramadam*, factis
Guadoc, & zala, siue *Guadò gua zala*,
recitando *azoras*, versa facie *Alque-
bra*, dicendo *Ala queuir*, medicinę ar-
17 tem fuit adeptus. † Non secus ac il-
li, qui arte Notoria, Paulina, aut
Cabalistica scientias adquirunt dæ-
monis auxilium quærentes. Nam
Amphiareus sic vates factus narrat

à *Pausan. in Corinth.* & anus Pindari
hymnũ edocta, *Idem Pausan. in Boet.*
† Imitatur n. Deum simia diabolus, 18
qui suos variis linguis facit appare-
re, vt Apostoli, qui accepto Spiritu
sancto, Act. Apost. c. 2. *Cœperũt loqui
variis linguis prout Spiritus sanctus dabat
eloqui illis*, quod quia nequit præsta-
re, mentem deludit, & ipse in ore
verba profert, quia gratia linguarũ
donum Spiritus sancti est, D. Marc.
1. *linguis loquentur nouis.*

¶ Tertio in voluntatem nostram 19
longe restrictior est Magiæ, dæmo-
nisq; potentia: quia dæmon nõ po-
test voluntatem nostram mouere
aliter quam obiecto; tanquam odi-
bili, vel amabili exterius posito: vel
excitatis imaginariis visionibus, &
cogitationibus: & allecta, & incli-
nata voluntate per passiones in par-
te sensitiua inflammatas, *Binsfeld. in
l. eorum. C. de malefic. & math.* † Quæ 20
quo vehementiores sunt, eo quoq;
& acrius inclinant, & quasi abripiũt
aliquando: nunq̃ tamen voluntati
necessitatem imponunt, quia inuito
consensum nequeunt extorquere,
*D. Thom. 1.2. q. 80. art. 3. D. Cyril. Cate-
ches. 4.* † Alias enim arbitrij liberta- 21
tem tollerent, si vllam voluntati ne-
cessitatem imponerẽt; etiam in iis,
q̃ mortiferis culpis sunt irretiti. Nã
homines certe desijssent esse, si li-
bertatem arbitrij amisissent: sunt e-
nim ij gratia gratum faciente desti-
tuti; attamen, nec naturali volunta-
te arbitrij, nec communi auxilio
Dei sunt orbati. † Neque obstat, 22

quod dæmon poſſit ſenſus internos mouere, & concupiſcibilis, atque iraſcibilis facultatis organa turbare, motis ſimul corporeis membris: nam appetitus hic ſenſitiuus cum libertate careat, & coactione quadam in obiectum ſuum compellatur, poteſt veterator eum in malum actum impellere, cui voluntas non ſolum non ſubeſt, quia longe dignior; verum etiam reſiſtere valet, Apoſtol. ad Roman. cap. 8. *Scio, quod neque Angeli, neque Principatus, neque Poteſtates poterunt me ſeparare à charitate.*
23 † Quare ex eo nobis maioris meriti, & mercedis occaſio gignitur, quidquid hos motus concupiſcentiæ peccato adſcribant *Godelman. lib. 3. de Lamiis, cap. fin. Danaus lib. 2. Ethica Chriſtian. cap. 7. Lutherus, Caluinus, & alij hæretici Geneſ. 4.*
24 † Quia hi ſunt fructus errorum de libero arbitrio, denegato, & materia originalis peccati male intellecta; cum etiam inſpirationibus diuinis valeamus aſſentiri, vel non, ex diuino oraculo dicente apud Matth. cap. 23. *Hieruſalem quotiens volui congregare filios tuos, & noluiſti.*
25 † Nam etiam poſt lapſum in homine arbitrij libertas integra manſit, *Geneſ. d. c. 4. Deuter. 30. Ioſ. 24. Pſal. 16. Sapien. 9. Eccleſiaſt. 15. & 31. Apoſtol. Corinth. 1. cap. 3. & 7.*

CAPVT XV.

De ſenſus deceptione, tam interni, quam externi.

SVMMARIVM.

Dæmonis conatus eſt homines in errorem inducere. n. 1.
Senſus decipit diabolus turbando phantaſiam, non tamen immutando. numer. 2.
Ex ſpeciebus rerum, quas homo aliquando vidit, efficitur corpus phantaſticum in intellectu. n. 3.
Imaginationes quo nam pacto dæmon retractet. n. 4.
Senſuum externorum deluſiones remiſſiue. n. 5.
Phantaſiam diabolus valet ita commouere, vt quis vigilans more dormientiũ varia videat. n. 6.
Phantaſia viti.ta facile eſt, vt viſus decipiatur. n. 7.
Halabol morbi, quo quis vidit gemina. n. 8. & 9.
Gentiliũ falſæ apparitiones, & reuelationes vnde emanarunt. n. 10.
Imaginoſi morbi duæ ſpecies, & primo de φρενῖτις. *n. 11.*
Κορυβαντιασμὸς *ſenſui tollit ſenſum, auribus inducit vitium. n. 12.*
Tactus ſolet decipere. n. 13.
Guſtus & odoratus ex humorum vitio ſæpe decipiunt. n. 14.
Diabolus ſenſibus ſe inſerens decipere ſolet. n. 15.
Dæmon quomodo decipiat, ex parte obiecti. n. 16.
Diabolus quando decipit per artem perſpectiuam. n. 17.
Diabolus ex parte aeris medij quando decipiat. n. 18.
Gygis annulus, & Orgi galea, quibus homines

mines reddebantur inuisibiles. numer. 19.

Diabolus facere nequit, vt corpus quantum, & coloratum reddatur inuisibile. n. 20.

Diabolus ex elementis format visui obiecta. n. 21.

Pictores facere possunt ex coloribus commixtis picturas, vt oculos fallant. n. 22.

Diabolus ad instar pictoris, ex elementis format obiecta. n. 23.

Diabolus imbuens medium aliqua qualitate varia repræsentat. n. 24.

Diabolus moto aere facit, vt species simul moueantur. n. 25.

Diabolus ex varia conformatione, vel multiplicatione specierum sensilium vnam rem varie repræsentat. numer. 26.

Diabolus ex parte organi mutato eius situ res facit, vt quæ in loco est videatur esse in alio. n. 27.

1 POst † dæmonis potestatem circa animę potentias vegetatiuas, restat dicere de eius potētia circa sensitiuas, & qua arte sensus decipiat humanos, tam internos, quam externos, vt homines in errorem inducat, indicatur eius conatus, *c. nec*
2 *mirum h. 26. q. 5.* † Et primo de internis dicendum est, posse dæmonem eorum functionem decipere, vel turbando phantasiam, non tamen immutando, vt qui à natiuitate nunquam vidit, recte de rerum coloribus imaginetur, vt docet *Aristot. lib. 3. de anim.* nam imaginatio motus est à sensu actu factus, authore eodem *Arist. 2. de anim.* † Quan- 3
quam haud negem, posse ex speciebus rerum, quas homo vere aliquādo vidit, iis per imaginationem commixtis, & confusis effingere aliquando corpus phantasticum, illudque per imaginationem oculis obijcere, vt chymera conflata ex capra, leone, & dracone, vt est communis cum *D. Thom. p. 1. q. 111. artic. 3.*
† Vel concitatis in corpore, quæ 4
sunt motionibus, per humorum inæqualem commixtionem, & agitationem, assumendo, & deducendo vapores instituto suo accommodatos, vt quas vult imaginatione homo retractet, vt docent *D. Augustin. lib. de cura pro mort. cap. 12. Victoria in relect. de Mag. num. 35. Ioseph Angles in Sentent. 2. distinct. 8. quæst. 3. dub. 5. Molina in D. Thom. part. 1. q. 111 art. 3.*

¶ Quo ad sensus autem externos 5
plura possem cōgerere, nisi me breuitas, quam affectaui, reuocaret. Ostendam in quo delusio consistat, exempla vero petātur, ex *Guilh. Parisiens. p. fin. de vniuerso, c. 22. Remig. lib. 1. dæmonol. c. 11. Ioan. Salisberiens. lib. 2. de nugis curial. Mart. del Rio lib. 2. Mag. q. 14. Raphael de la Torre tom. 2. de vitiis, oppos. relig. quæst. 95.* † Dæmon e- 6
nim (si Deus sinit) potens est, qui sunt in corpore humores, ita turbare, & phantasiam commouere, vt quis vigilans putet, more dormientium, se varia videre, & audire, quæ reuera, neque oculis vidit, neque

auribus vnquã hausit, vt docet *Caietan.2.2.q.95.art.3.* † Nam phantasia vitiata facile est, vt visus decipiatur iuxta illud Prouer.c. 13. *Oculi tui videbunt extranea,* hoc est, *visiones admirandas,* iuxta Chaldaicam versio-
8 nem. † Quod adeo naturale est, vt cuiusdam morbi dicti *Halabol,* meminerit conciuis meus *Abynzohar lib.1.Theiçir,tract.8.c.1.* quo qui effecti, singula putant se videre gemina.
9 † De alio Aristoteles refert, qui suã imaginem, siue simulachrum in aere, sibi, quasi in speculo propter oculorum vitium semper obseruare existimabat, vt & meminerunt alteri conciues mei Arabes *Auerroes,*
10 *& Algazel.* † Ex quo emanarunt tot falsæ Gentilium apparitiones, reuelationes, extases, & similia. Quia quod dæmon efficere non potest, arte vtitur, vt decipiat, vt docent *D. August.lib.de cura pro mort.cap.12. Molina d.q.111. art.3. Angles in Sent.2.dist.8.q.3.dub.1.*

11 ¶ Auditus similiter vitiatus sæpissime solet decipere, vt in iis, q morbum imaginosum patiuntur; cuius ægritudinis duę species cõstituunt: vnam notiorẽ, cui nomen est φρενῖτις, *phrenitis,* qua phantasmata obiiciuntur animo, visibili imaginatione, de qua specie scripserunt *Cornel. Celsus,*
12 *& Cal. Aurelian. medici.* † Altera species dicitur Κορυβαντιασμὸς *coribantiasmos,* quæ sensui tollit sonum, auribus indit vitium, quo sibi audire tinnitus, & sonitus videntur, de quo Varro in Prometh.

Leuisona mens sonorificas imagines adfert.

¶ Tactus similiter solet decipi non 13
solum ægris, vt Isaac, qui tactu Iacobum non discernit, *Genes.cap.27.* sed etiam bene valentibus, vt Abraham, qui Angelos in assumptis corporibus tactu, & pedum lotione nõ deprehendit, *Genes.c.18.* † Gustus 14
quoque & odoratus nõ raro solent fallere, vt probat *Celsus lib.3.cap.18.* quibus, & eorum singulis, cum se dæmon possit inserere, facile est, vt decipiat per eorum humorum perturbationem, vt docet *Raphael de la Torre, vbi supr.disp.6 & 7.* † Nam vt 15
ait D. Augustin.lib.18. qq. *Serpit hoc malum diaboli per omnes auditus sensuales, dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subiicit, infundit se saporibus, & quibusdam nebulis implet omnes meatus intelligentia.*

¶ Modus tamen, quo hæc præsti- 16
giatoria dæmon operari solet, varius est. Primus ex parte obiecti, aut ostensarum rerum agitatione, subita occultatione, varia collocatione, separatione, vel conglutinatione latente, vt faciunt gyrtæ, & circulatores de quibus plura *Raph. de la Torre d. disput.6.* † Aut per artem perspe- 17
ctiuæ, certa quadam dispositione obiecti, in ordinem ad oculum videntis, vt quando quis lineas confuso ductas ordine per foramen, vel rotata tabula videt, ex aduerso, quæ exhibent speciem artificiosæ picturæ, vt tradit *Guielh. Parisien.par. fin.*

18 *fin. de vniuers. c. 22.* † Aut ex parte aeris medij impediendo species ne ad oculum, vel alium sensum deferantur, vt fecit Apollonius, vt quascunque res vellet, inuisibiles faceret. Et Venus, apud Vergil. Æneid. 1.

At Venus obscuro gradientes aere sepsit
Et multo nebulæ circum Dea fundit amictu
Cernere ne quis eos, ne quis contingere posset.

19 † Et ita intelligo, quod vulgo circumfertur de Gygis annulo, quo reddebatur inuisibilis, apud *Platon. lib. 2. de Republ.* & de Orgi galea, cuius amictu vnusquisque fiebat inuisibilis,
20 apud *Homer. Iliad. 5.* † Quia dæmon facere nequit, vt corpus quantum, & coloratum, reddatur inuisibile; nam id diuinæ Maiestatis attributū est, qui in medio Iudæorum inuisibilis factus, per medium illorum ibat, neque ab vllo cernebatur, *D. Io-*
21 *an. cap. 8.* † Vel per organum visiuum formando subito ex elementis potissimum aeri obiectum, quod offert spectantibus, quod adeo ementiri potest, vt etiam tractum fallat, vt docet *Molin. d. quæst. 111. art. 4.*
22 † Nam sicut pictores, & sculptores, ex materiis sibi subiectis varias formas, & figuras rerum effingunt, & interdum tales, vt veræ & naturales videantur, sicut traditur de illis vuis à Zamolxide pictis, vt ab auibus appetitæ, fallerent. *Plin. lib. 35.*
23 *cap. 10.* † Ita dæmon ex aere iungens partes terreas, & aqueas, nubium, vaporum, atque exhalationum, vt colores, hac mixtione facilius exprimantur, efficere potest, vt visui aliquid offeratur, quod re vera esse iudicetur, vt dicendum est alio loco, quod haud latuit Vergil. Æneid. 6.

Tunc dea nube caua tenuem sine viribus vmbram.
In faciem Æneæ.

† Secundo decipit dæmon si mediū imbuat aliqua qualitate, qua species per id transeuntes, sic modificentur, vt obiectum non quale est repræsentetur: vt si iuncos, & paleas humi sternas, & lucernam inde ex cera, & corio serpentis sulphurato inducas, videntur serpentes saltitantes, vt meminit *Bonauent. & Gabriel. in Sentent. 2. quæst. 8.* † Tertio si moto aere medio simul species moueantur, vt nauigantibus cōtingit, qui ad motum nauigij, arbores, & vrbes moueri arbitrantur, vt fecit diabolus dum nauis, quæ Claudiæ zonam vehebat matrem Idæam sequi videretur, vt tradit *Tertullian. in Apologetic. cap. 22. Diuus Augustin. lib. 10. Ciuitat. Dei. cap. 16.* † Quarto, si ex varia conformatione, vel multiplicatione specierum sensilium, vna res varia videatur, vt quādovnicum conspicillum plures nobis vnius obiecti figuras exhibet, quod & per solam specierum sensilium, quæ sunt in phantasiæ transitu, vsque ad sensus exteriores potest contingere, vt docet *D. Thom. in Sentent. 2. distinct. 8. quæst. 1. artic. 5.*

† Aut

27 † Aut ex parte organi, mutato eius situ, vt res, quæ vno in loco est, videatur esse in alio, vel gemina, quæ vnica est, perturbando humores, quorum agitatione res aliter quam est repræsentatur, vt de ebriis meminit Varro in Prometh.

Duplicem solem, & geminas se cernere Thebas.

CAP. XVI.

De hominis in belluam degeneratione.

SVMMARIVM.

Transformationes hominum negari non possunt. n. 1.

Transformationes fieri posse à dæmone negatur. n. 2.

Diabolus non potest creaturam in aliam formam mutare. n. 3.

Hæreticorum lycantropia damnantur. num. 4.

Nabuchodonosor, & vxor Loth Dei ministerio transformati sunt. n. 5.

Nabuchodonosorem bouini corporis effigiem non induisse, sed mente abalienatum. n. 6.

Nabuchodonosor vere in bestiam transformatus est. n. 7.

Loth vxor vere in statuam salis conuersa est. n. 8.

Vxor Loth conuersa in statuam salis, vsque in præsens durat. n. 9.

Carmina D. Cypriani de vxore Loth referuntur. n. 10.

Præstantij in caballum conuersio. numer. 11.

Arcades in lupos, & socij Diomedis in aues, Vlyßis in sues conuersi. n. 12.

Progna, & Philomena in aues, Apuleius in asinum, Anthaon in ceruum, & alij transformati. n. 13.

Gentilium transformationes hæretici veras esse conantur persuadere. numer. 14.

Deus solus, qui hominem creauit, valet transformare. n. 15.

Diabolus, quæ non valet præstare, ementitur per delusionem. n. 16.

D. August. de transformationibus dæmonum commendatus. n. 17.

Diabolus animalia perfecta, nec creare, neque transformare valet. numero 18.

Diabolus aquam in vinum nequit conuertere. n. 19.

Diabolus facere potest, vt sibi homo persuadeat in lupum conuersum esse. num. 20.

Lycantropia, quæ sit. n. 21.

Mania inter quos morbos annumeretur. num. 22.

Maniaci varia sibi persuadent. num. 23. & 24.

Diabolus, vt homines in bestias conuersi ab aliis videantur varie solet decipere. n. 25.

Iphigenia, qua arte è medio sublata. numer. 26.

Socij Diomedis, quo pacto in aues videbantur conuersi. n. 27.

Ascanius è medio quare à dæmone sublatus. n. 28.

Diabolus facit homines varie apparere eos aerea circumdans effigie. numer. 29.

Ouidius

Ouidius de transformationibus dæmonis commendatus. n. 30.
Homines in lupos transformatos vere tenent plures. n. 31.
Exempla eorum, qui in lupos sunt translati quomodo accipiantur. n 32.
Diabolus nō valet capillum vllum album facere nigrum. n. 33.

1 NAturæ † humanæ transitus de vna in aliam speciem, vt est hominis in delineamēta bestialia conuersio, aut alterius perfecti animalis degeneratio, negari non potest, cum videamus vxorē Loth conuersam in statuam salis *Gen. c. 19.* & Nabuchodonosor in bouem; *Daniel. c.*
2 4. † Sed horum exemplo, ita à Magis posse fieri, ore pleno negandum est. Quia hominis trāsformatio, nō minus q̃ eius creatio, & productio ad absolutam Dei potestatem pertinet, & per consequens dæmoni, & Magis omnib. denegatur, *D. August. lib. 3. de Trinit. ex c. 7. & lib. 83. qq. c. 79. D. Thom. p. 1. q. 65. & lib. 3. contra Gent. c. 103. Annan. lib. 4. de natur. dæmon. Remig. lib. 2. dæmonolat. cap. 15. Binsfeld. in confess. malefic. conclus. 3. Petr. Thyræus lib. 2. de apparit spirit. ex cap. 15. vsque ad*
3 *cap. 24.* † Neque obstant exempla primo adducta de vxore Loth, & Nabuchodonosore Rege. Quia hęc diuina potētia & virtute facta sunt, quæ ad Magicas incantationes trahi non debent, vt decisum est in Concilio Ancyrano in cap. Episcopi huius 26. quæst. 5. *Quiuquis credit posse fieri aliquam creaturam in melius, aut deterius immutari in aliam speciem, aut similitudinem, nisi ab ipso creatore, anathema sit.* † Vt sic aperte conuin- 4
cantur hæretici, qui ex supradictis exemplis Lycantropias suas conantur persuadere, qualiter *Bodin. lib. 2. Magor. dæmonon. c. 6.* quæ mera sunt phantasmata secundum *D. Augustin. lib. 18. ciuit. Dei, c. 17. D. Thom. part. 1. q. 114. art. 4. Spina de strigib. q. 8. Malleus malef. part. 1. q. 10. Grilland. de Sortileg. q. 7. Victoria in relect. de Mag. prope fin.* † Neque ad sacram historiam 5
referendam; nam vt ait Daniel d. cap. 4. *Eadem hora sermo Domini completus est super Nabuchodonosor, & ex hominibus abiectus, & fœnum, vt bos comedit, & rore cæli corpus eius infectum est, donec capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent; & vngues eius quasi auium.* † Etiam si de Nabucho- 6
donosore pleriq; negāt bouini corporis effigiem induisse, sed duntaxat mente abalienatum, vt se bouem crederet, *Perera lib. 5. in Daniel. Medina lib. 2. de recta in Deum fid. c. 7.*
† Verius tamē puto, Regem in be- 7
stiam transformatum fuisse, sensusque, & formam accepisse bouis, vt pecudum more quadrupes incederet, & fœno vesceretur, & homines fugeret, & subdio degeret, vt docet *D. Gregor. lib. 5. Moral. cap. 8. Molina in D. Thom. part. 1. quæst. 111.*
† De vxore tamen Loth nullus du- 8
bitauit, ipsam transmutatam, & conuersam fuisse, quia vt ait Genes. dict. cap. 19. *Respiciensque vxor eius post se, versa est in statuam salis.*

9 † Quæ vsque in præsens perdurat in Segor, quæ aqua non resoluitur, nec igne crepitat, nec ruit ventis, nec mutilatione fraudatur; nam si quis aduena aliquid ei de corpore diminuerit, statim redintegratur, & patitur menstrua, quasi esset viua, vt optime recolit *Episcopus Maiol. tom. 1.*
10 *dier. Canic. colloq.* 18. † Nam vt ait D. Cyprianus relatus à dict. Maiol. vbi proxim.

Durat adhuc etenim nuda statione sub æthram,
Nec pluuiis dilapsa, situ, nec diruta ventis,
Quin etiam si quis mutilauerit aduena formam,
Protinus ex sese suggestu vulnera complet:
Dicitur, & viuens alio iam corpore sexus
Munificos solito dispungere sanguine menses.

11 † Quæ quia dæmon non valet imitari, præstigiis deludit, ac fingit se conuertere homines in varias bestiarũ formas, vt de patre Præstantij, qui se caballum fuisse, & annonam, cum aliis iumentis baiulasse scribit *D. August. lib.* 18. *Ciuit. Dei c.* 17.
12 † De Arcadibus in lupos hausto liquore, Deo suo Lyceo, *c. nec mirum h.* 26. *q.* 5. de sociis Diomedis in aues, apud *Homer.* Vlyssis in sues, de quibus Vergil. Eulog. 8.

Carminibus Circes socios mutauit Vlyssis.

13 † De Progne, & Philomegna in aues, de Apuleio in asinũ, de Antæone in ceruum, *Ouid. lib.* 3. *Metamorph.* de Puella in equã *Syluest. lib. de strig.* 2. *c.* 8. de iudice in saxum, idem Ouid. lib. 13. Metamorph.

Certata lite Deorum
Ambraciam versumque vident sub imagine saxum.

† Quos omnes, & alios innumeros, 14
quorum trãsformationes celebrauit antiquitas, licet vere transformatos asseuerent *Paracels. lib. de Philosoph. magn. & Spondan. in Homeri Odiss. lib.* 10. perperam argumentantur tamen ex illa statua vxoris Loth & Nabuchodonosoris historia.
† Nam cum hæc sint à Deo facta, 15
ad Magicas incãtationes iuuare nõ possunt: Ille enim, qui hominem ex limo terræ suscitauit, *Genes. c.* 2. poterit eum in quamvelit formam inducere, vt docet *D. Hierem. cap.* 18.
† Quarum vlla, quia dæmon nõ va- 16
let imitari, conatur ementiri, atque sensus delusione effingere, quod non valet superare, d. cap. nec mirum huius 26. quæst. 5. *Hæc omnia magicis præstigiis fingebantur, quam rerum veritate complerentur*, quia vt ait Horat. od. 5.

Venena magnũ fas, nefasq; non valent
Conuertere humanam vicem.

† Cuius rei rationem præscribens 17
in hæc verba eleganter testatur D. August. lib. 18. Ciuit. Dei, c. 18. *Non ita solum animum, sed nec corpus quidem vlla ratione crediderim dæmonum arte, vel potestate in membra, vel delineamenta bestialia veraciter posse conuerti, sed phantasticum hominis, quod etiam cogitando,*

tando, siue somniando per rerum innumerabilia genera variantur: & cum corpus non sit, corporum tamen similes mira celeritate formas capit: sopitis, aut oppressis corporeis hominis sensibus, ad aliorum sensuum nescio, quo ineffabili modo
18 *figuram corporum posse perduci.* † Nam licet dæmon possit virgas in serpentes transformare, & ex limo cõcreto ranas producere, nõ sequitur tamen posse hominem commutare. Quia ex virgis, & limo putrefactis naturaliter serpentes, & ranæ prodeunt, quarũ accelerata cõcoctione potest dæmon actiua passiuis applicando illa producere, q̃ ad hominem trahendum non est, *vt diximus supr. cap. 10. de Magorum vera, & ap-*
19 *par. operat.* † Cum etiam aquam in vinum, quia naturaliter non transformatur, licet dæmon possit ementiri, non tamen potest conuertere, quia hoc solius Dei est, qui in nuptiis Cana Galileæ fuit operatus *D. Ioan. cap. 2. aquam vinum factam*, ex quo Cæl. Sedulius lib. 3. Pasc.

Cuius sub tegmine blando
Mitis in occiduas enutriuit pampanus vuas.

20 ¶ Quare ad præfatas dæmonum transformationes dicendum est: quod si aliquando contigerunt, id fuisse, quia dæmon fecit, quod talis homo id, ita sibi persuadeat. Quod fieri potest ex humorum vitio, & atræ bilis excessu, effectus quidam lupini, & odium in greges, desideriumque eos inuadendi, & lacerandi mentem occupare, vt docent *Inquisit. German. in Mall. p. 2. q. 1. c. 8. & q. 2. c. 4.* † Quos morbos Græci λυκανθρωπίαν, *Lucanthropian* vocant: Arabes *Chatrab*, Latini *melancholiam*, qua se simul canes, boues, asinos, saxa, & alia huiusmodi putãt, ex traditis à cõciue meo (secundum multos) *Auizenna lib. 3. Fen. 1. tract. 4. c. 29.* 21
† Quales sunt à *Mania* possessi, qui se mortuos arbitrantur, ita vt nec bibere, neq; edere velint, dicentes talia mortuos nõ facere, aut corpus duplex habere, vt tradit conciuis meus *Abynzohar lib. 1. Theicir tract. 9. c. 16.* & exemplis exornant *Nider. lib. 5. Formicar. c. 12. Petr. Garsia in disputationib. ad Galen. de locis affect. dispat. 14. Sim. Maiol. tom. 2. dierum Canic. colloq. 3.* † De Theophylo medico, qui opinabatur, dum febriret, prope lectulum tubicines, & cornicines assistere, & continue auribus eius cãtum insonare, idq; iam sanus, accidisse sibi pertinaciter contendebat, vt narrat *Galen. lib. de different. sympto.* 22 23
† De alio huiusmodi vitio laborante, ex phantasiæ læsione. Horat. epist. ad Florum. 24

Qui se credebat miros audire tragædos
In vacuo lætus sessor, plausorque theatro, &c.

¶ Secundo, vt ita ab aliis videatur 25
solet dęmon diuersimode decipere, vel substituens corpus ferinum, vel illis absentibus, vel alicubi, loco abdito soporatis: ipse tamẽ assumpto lupi corpore, vel alterius animãtis, vel ex aere formato, & sibi circumdato, ita gerit, quæ putant homines

ab illo misero, & absente patrata.
26 † Quemadmodum de Iphigenia (dum immolaretur) inferā conuersa narrat *Sebast. Michael. in Pneumalogia*, quæ re vera à dæmone è medio sublata fuit, & fera supposita, vt narrat *Sim. Maiol. vbi supr.*
27 † Vt socij Diomedis, qui dæmonū præstigiis in aues conuersi videbantur, dum ipsi alibi degerēt, vt probant *D. Aug. d. lib. 18. c. 18. D. Thom. p. 1. q. 14. art. 4.*
28 † De Ascanio sic à dęmone è medio sublato narrat totius Philosophiæ, & moris maiorum coryphæus Vergil. Æneid. 1.

At Venus Ascanio placidam per membra quietem
Irrigat, & fotum gremio Dea tollit in altos
Idaliæ lucos.

29 ¶ Tertio, vt hominem ita faciat apparere, eum aerea circumdat effigie belluæ, & membra membris, quoad patitur, similitudinem circumponit, vel alia arte sensus deludit, vt tradunt *D. Augustin. d. cap. 18. Petr. Thyræus lib. 2. de apparit. spirit. d. c. 15. cum seqq. Remig. lib. 2. dæmonol. cap. 5. Malleus malef. part. 2. q. 1. ex c. 9. Bart. Spina de strigib. ex c. 8. maxime cap. 30. 31. 32. & 33. Vlder. Molitor de python. mulier. cap. 3. & 8.*
30 † Vt non male sublata fabula docet Ouid. lib. 4. Metamorph.

Si non euanuit omne
Herbarum virus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit, & effigiem nullo cum corpore falsi
Finxit apri, prǽterq; oculos transcurrere Regis
Iussit, & in densum trabibus nemus ire videri.

¶ Sed homines arte dæmonis in 31
veros lupos translatos apud graues viros comperio, nudata hominis forma, & prorsus commutata in ferinam, vt ex multis probant *Wierus lib. 6. de præstig. c. 13. Henric. Colomiens. lib. de Lamiis. Olaus lib. 18. ex cap. 45. Maiol. dier. Canic. tom. 2. colloq. 3.* † Per 32
quos frequentissima exempla referuntur iudiciali processu comprobata eorum, qui in lupos translati gregem inuaserunt, ac pastores lacerarunt, multasque strages vicinis intulerunt. Quod si aliquo ex prædictis modis non fuit patratum, causam prorsus ignoro, referant alteri, quia non omnia possumus omnes. † Illud enim pro certo scio, 33
quod naturam humanam in aliam formam, vel ferinam inuerti, à dæmone fieri non potest, neque sic inuersam in pristinam formam restitui, neq; quoduis aliud metamorphoseum, quantumuis minimum in homine videatur, quia vt legitur in Euangelio D. Matth. cap. 5. *Dæmon non valet capillum vnum album facere nigrum.*

CAPVT XVII.

De sexus mutatione.

SVMMARIVM.

Sexum mutari posse probatur. n. 1.

Mulieres

SExus † mutari, ita vt ex fœminis mares fiant, adeo literarum monumentis est proditum, vt illud negare prorsus sit insanire. Nam vt ait Plin. lib. 7. c. 4. *Ex fœminis mutari in mares non est fabulosum. Inuenimus in annalibus: P. Licinio Crasso, & C. Cassio Longino Coss. Casini puerum factum ex virgine sub parentibus, iussuque Aruspi-* 1

cum deportatum in insulam desertam.
2 † Et Regnante Ludouico XI. apud Aluernos, idem contigisse scribit *Marcell. Donat. lib. 6. hist. mirab. cap. 2.* & mulier piscatori nupta, post quartum decimum annum è muliere in virum transiit, vt meminit *Pontanus*
3 *lib. 10. de rebus cœlest.* † Sed omnium fidem superare videtur alia mulier, quæ prius filium peperit, postea virilem sexum adepta est; & ad monasterium translatam affirmant. *Marcell. Donat. vbi supr. Anton. Copus, dial. 1. cap. 8. Marul. lib. 1. memorab.*
4 *cap. 3.* † Et vt externa prętermittam, apud nos, de quadam Francisca versa in marem meminit *Petr. Hispal.* de Maria Pacheco apud Lusitanos, *Amatus Lusit. Cent. 7. curs. 39.* de alia Cordubæ, & alia Matriti monacha S. Dominici, conciuis meus *Petr. Peramato tract. 2. de regin.*
5 *pregn. cap. 8. fol. 117.* † Et dum hæc cuderentur in ciuitate *de Vueda*, altera monialis S. Dominici, oriunda ex oppido *Sabiote*, dicta *Magdalena Munnoz* repente in marem euasit dum onus viriliter arriperet, & alij quæ dum violentius saltaret, virilia erupisset scribit *Michael. Montan.*
6 *lib. 1. experiment. cap. 21.* † Suntque alia innumera exempla, quibus insanum est non assentiri. Nam *Fulgos. lib. 1. cap. 6.* ita scribit: *Regnante Ferdinando Ludouici Guarnæ Salernitani, ex quinque fœminis filiabus duæ Francisca, & Carola post quintum decimum annum traditæ sunt, & thori vita ambabus genitalia membra in marium morem erupere, mutatoque habitu publice pro maribus habiti sunt Franciscus, & Carolus nuncupati.* † Et Alexandro 7
VI. Pontifici Maxim. supplicibus libellis fuisse expositum, narrat Volaterranus lib. 29. titul. de Vesica in fin. *Adolescentula etiam cum ad nuptias transiisset in virum euasit, quamobrem absolutionis, & expiationis causa, simul, & dispensationis Pontificem adiit.* † Nā 8
etsi compertum sit Hermaphroditos ad nuptias posse transire, illud fit eligendo sexum, quo postea non possunt abuti, & vtrique incumbere, & prosterni, sed vno electo, in eo permanere, *Bald. & alij in l. quaeritur, D. de statu homin.* † Ideo dispen- 9
sationis auxilium fuit necessarium, quia prius pro muliere habita, & ipso sexui matrimonio tradita, non potuit eo abvti, & viri loco in alio matrimonio collocari, donec Pontifici de varietate constiterit, vt tradit *Petr. Damian.*

¶ Neq; enim solum incalescendi 10
vis immutatur, sed etiam naturæ instrumenta sunt inuersa, vt Aulus Gellius docet lib. 9. noct. Atticar. c. 4. *Licinius Mutianus prodidit visum à se Argis Ariscontem, cui nomen Arescusa fuisset, nupsisse etiam, mox barbam, & virilitatem prouenisse. Eiusdem sortis, & Smirnæ puerum à se visum. Et ipse in Africa vidi mutatum in marem die nuptiarum L. Cossicium ciuem Tisdritanum, viuebatque dum proderem hæc.* † Cuius rei causa ea esse potest, vt 11
homines, vtriusq; sexus natura præditi nascantur quales Androgyni,

quos

quos nunc Hermaphroditos vocamus, quos naturaliter fieri teſtatur *Idem Gellius, vbi prox. d. cap. 4. ad fin.* Eamque gẽtem eſſe, quæ ſupra Naſomanes confines Maclias habitaſ-
12 ſe ſcribit *Plin. d. lib. 7. cap. 2.* † Et quemadmodum in iſtis vtriuſque ſexus natura præditis, quælibet earum manifeſta proditur: ita poteſt ſimiliter eos vno occulto, altero patente inſinuare, quod creſcente, vel minuente calore facile fit, vt fœminæ in mares, & verſa vice cõuertantur, vt tradit *Cardan. lib. 8. variar. rer. cap. 43. Wier. lib. 4. cap. 24. de præſtig. dæmo n. Marcell. Donat. lib. 6. hiſt. mirab.*
13 *cap. 2* † Nam vt ait Albert. Magnus lib. 18. animal. tract. 2. cap. 3. *Si igitur vtriuſque genitalis materia ſuperflua ſit, tum maris, tum fœminæ, neque valet altera alteram ſuperare, & abſumere, neceſſarium illud ſequitur, vt vtriuſque forma retineatur: & ideo erit Hermaphroditus, atque cum alterius genitale ſemen ab altero abſumitur, eius forma redditur, quod alterum efficacia ſu-*
14 *perauit.* † Quare non ſolum in homines, verum etiam in gallinas cadere, vt verſa vice, ex fœminis mares, & ex maribus fœminas conuerti affirmat *D. Auguſtin. lib. 3. Ciuit. Dei, cap. 31.* idque exemplis confirmat *d. lib. 3. cap. fin.* nam vt ait *Auſon. lib. 1.*

Fœmineam in ſpeciem conuertit maſculus ales
Pauaq; de pauo conſtitit ante oculos,
Nam ſatis antiquum, quod Campano in Benabento
Vnus ephœborum virgo repente fuit.

† Frequentior tamen eſt, ex fœmi- 15
nis fieri mares, tum quia natura ad perfectiora ſemper aſpirat, tum quia facilius eſt virilia erumpere, quam retrocedere, & abſcondi, vt docent *D. Auguſt. d. c. fin. Plin. & Gellius vbi ſup. Hippocrat. lib. 6. Epidemiar. cap. 8. Neuizan. in Sylua nupt. V. eſt nubeandum, num. 34. Ioan. Schenckio in obſeruat. medic. to. 2. lib. 4. tit. de genitali. obſeruat. 5.*
† Et ita raro, aut nunquam vidimus 16
fœminam factam ex mare, vt Thyreſiam ex mare factum fœminam, & in Sabinis olim infans natus incertum an maſculus, an fœmina eſſet, erupit in marem, & alter annorum ſexdecim ambiguo ſexu iuuentus teſtatur *Liuius lib. 1. ab vrbe condita, decad. 4.* & de Speleta virgine conuerſa in marem, idem *Liuius, vbi ſupr. lib. 34.* † Item quod 17
de Salmacidis fonte Strabo ſcribit lib. 14. *μαλακίζεσθαι τὺς πιόντας, bibentes ex eo malleciſſari,* quia non tantum ad mutationem ſexus, quam ad emaſculationem, & (vt Varro loquitur alio tamen ſenſu) mulierationem, retulerim, vt qui agere
neqret, pati inciperet. † Erat enim 18
in fonte maleficium iniectum, ita vt ingredientes in ſexus naturam contrariam exardeſcerent, quod dæmoni non eſt impoſſibile, ſexum tamen mutare nequit, niſi in illis quos natura Hermaphroditos voluit, vt cauſas caloris, vel frigiditatis excitando efficere, vt citius erumpant, vt probat *Mar. del Rio lib. 2. Mag.*

† Nam

19 † Nam licet homines principio vtroq; sexu præditos ab ipsamet natura Deo disponente contendat *Martin. Polonus*, affirmans sexus non futuros diuisos, si peccatum Adæ non interuenisset, falsum tamẽ est; nam fuit hæresis orta sub Innocen. III. ex illo, Genes. cap. 1. *masculum,*
20 *& fœminam creauit eos.* † Nam omnes hæreses, ex aliquo loco scripturæ male intellecto pullularunt; Et ad huius comprobationem addebant gentem esse vtriusq; sexus prędită omnes inter se promiscue coeuntes supra Nasamones confinesq; illis Maclias Androgynos, vtriusq; sexus inter se vicibus coeuntes, vt tradunt *Calliphanes, & Aristot. Plin. lib. 7. cap. 2. Aul. Gell. d. c. 4. D. Isidor. lib.*
21 *11. cap. 3.* † Sed hos omnes, vt Hermaphroditos inter monstrosos annumerat *Vlpian. lib. 1. ad Sabin. relatus in l. quaritur, D. de statu hom.* nõ secus ac illos, qui duplicibus manibus aut pedibus nascuntur, vt tradit *D. August. lib. 16. ciuitat. Dei, cap. 8.* quos bimembres appellat *Orosc. lib. 5. histor.*
22 *cap. 6.* † Et ne laudem sibi arroget turpissimum hoc hominum genus ab illis Geneseos verbis, idem Augustin. de Genes. ad liter. lib. 3. cap. 22. *Ne quisquam arbitraretur ita factum, vt in homine singulari vterque sexus exprimeretur, sicut interdum nascuntur, quos Androgynos vocant, ideo pluralem numerum continuo subiecit,*
23 *hoc est, fecit eos, & benedixit eos.* † Neque enim homines tantum Hermaphroditi nascuntur, qui in inuicem cohærent, sed aues etiam, vt vultures secundum *Plin.* Quidquid aliter sentiat Ælian. in histor. lib. 2. cap. 46. *Vultures omnes fœminæ sunt, non est vnquam masculus, vento prægnantur non nidificant, neque oua excludunt, sed pullos pariunt, ijque statim à partu volantes sunt.* † Quod mihi 24
improbabile videtur, vt vento concipiant; nam licet de equis Hispaniæ, quæ ad Tharte ssum pascebant Fauonio vento concipere tradiderint *Solin. c. 26. Plin. lib. 8. c. 42. Ælian. lib. 4. c. 5.* Id potius ex agilitate nimia, quam ex rei veritate dictum agnosco. † Vnde si inter vultures 25
nulla generis differentia dignoscitur, ad se inuicem cõmisceri probabile est; nam *Albertus Magnus* experimento se didicisse confirmat, vultures cõmisceri, & gignere, *lib. 23. de animal. liter. V. D. Isidor. lib. 12. cap. 7. Vincent. lib. 16. cap. 149. & 152.* † Nam 26
& bruta animalia quandoque etiam reperiuntur ad se inuicem coeuntia, vt hyæna, quæ vno anno deseruit in fęminam, altero in marem, vt narrat *Plin. d. lib. 7. natural. histor.* Vnde Ouid.

Alternare vices, & qua modo fœmina tergo
Passa marem, nunc esse marem miremur hyænam.

¶ Mutare non sexum, sed mores 27
possunt mares, effœminatiq; mollitiem induere, ideoque nullo vnquam seculo licuit viris fœmineo habitu vti, absq; magna ignominiæ nota: cum tamen mulieres sexum

ementi-

ementitas legerimus laude plurima decoratas, vt Eugeniam Philippi Consulis filiam, quæ vt commodius Christo deseruiret Eugenius credita monachalem cucullum induit, ac virtutis meritis coruscauit, vt Abbatis officio fungi Alexandriæ meruerit, vt memorat *Marul. lib.* 4.

28 † Et Marina in Achaia viri habitu monachum repræsentans accusata, quod mulierem prægnantem reddidisset, patienter accusationem tulit, partumq; accusatricis diligenter educauit: omnemq; ab Abbate impositam pœnitentiam peregit, potius quam se esse fœminam aperiret, vt scribit *Lipomen. tom. 6. Iul.* 17.

29 *in præfat.* † Et huiusmodi tam multa sunt ad manum, vt non videantur pluribus prosequenda, quia paginas adimplere non curaui, sed sententias, qui plura vellet, videat præter *Marul. & Lipomen. vbi supr. Metaphrast. Septembr.* 11. *&* 25. *& Octob.* 8. *Gregor. Turonens. in gloria confes. c.* 16. *Histor. SS. Patrum, & alia passim.*

30 † Dum tamen caueas à populari sententia, quã in sanctam sedem Apostolicam hæretica vesania effutiuit, asserens mulierem fuisse Papam Ioannem VIII. vt tradunt *Adrian. in quodlibet. q.* 10 *liter. d. Neuiza. in Sylua nupt. V. est nubendum, nu.* 29.

31 † Nam hęc plena mendacij est, quã nec credent pueri, qui nondum ęre lauantur, dum ob diuinum numen, quod semper afflare solet in hoc Pontificum eligendorum negotio, tum ob totius Ecclesiæ culmen, & caput ne acephala fieret, tum ob sacramenta, tum ob reliqua Ecclesiæ functionis munera, quæ irrita fuisset nemo dubitat. Nam contrarium est hæresis Pepuzianorum, quæ mulieribus sacerdotium permittebat, *D. Augustin. de hæres. cap.* 27. † Ne- 32
que enim vllus sanæ mentis, qui Pontificum historiam cõscripsere, huic impudicæ fabulæ assentitur. Nam Pandulphus, quo nullus alius est vetustior, qui Pontificum seriem contexuit, nullam de illo mentionem facit, nec inter Leonem IV. & Benedict. III. quo tempore prędictum Ioannem VIII. cõstituunt, amplius quam quindecim dies interuenisse affirmat, quibus eligi, & tam mira patrari (qualia de illo fabulantur) non potuerunt. † Sed 33
nullum tam impudens est mendacium, quod non aliqua occasione suscepta, manarit. Fuerat quidam Ioannes nomine, qui postea Benedictus III. dictus est, qui cum valde pius esset, & pronus ad lachrymas, à perditis curialibus lachrymosã mulier appellabatur, & eo tempore fuit mulier, quæ Papissa nuncupata floruit, quæ prędicabat, & plurima virilia officia subibat, & sic factus est locus fabulæ prædictum Ioannem mulierem fuisse, vt narrat *Simon Maiol. dier. Canicul. tom.* 1. *colloq.* 3.

CAPVT XVIII.

De senili cum iuuenta commutatione.

SVMMARIVM.

Senes in iuuenes conuerti posse naturale est. n.1.
Animalia multa, quæ senescentia nouam inducunt iuuentutem. n.2.
D. Isai. c.40. de hominis renouatione illustratus. n.3.
Multa sunt, quibus humidum radicale restauratur. n.4.
Fontis aqua, quæ senilem ætatem cum iuuenta commutat. n.5.
Arbor vitæ in lōgissimum æuum hominis vitam conseruabat. n.6.
Vitæ arbor Paradysi vim naturalem habuit vitam prorogandi. n.7.
Vitis arbor succedit in locum arboris vitæ. num.8.
Myrabalani vitam in longissimum conseruant. n.9.
Diabolus potest naturaliter operando senectutem cum iuuenili ætate cōmutare. n.10.
Canos capillos in nigros verti naturale est. n.11.
Capilli quare in senibus albescant. numer.12.
Albani statim à die quo nascuntur capillo sunt albo. n.13.
Caniciem accelerant animi languores. num.14.
Vipertus iuuenis in Episcopum electus repente incanuit. n.15.
Neronis tempore in Hispania puer repente incanuit. n.16.
Senescere breui tempore fieri potest naturaliter. n.17.
Pueri decem annorum grauidantes nutrices, & fœmina nouem annorum cōcipientes. n.18.
Senes octogenarij & nonagenarij filios genuerunt. n.19.
Senescunt homines ex frequenti, & anticipato coitu. n.21.
Fœnix durat quingētos annos, quia nunquam coit. n.21.
Hominis vita terminum constitutum habet. n.22.
Homines, qui ex continenti vita diu vixerunt. n.23.
Mors retardari potest natura, & arte. num.24.

SEnes † in iuuenes conuerti pos- 1
se, non minus naturale existimo, cum natura aquilæ concedat renouari, *Psal.* 102. & serpenti, vt nouam induat iuuentutem *Aristot. lib.* 8. *histor. animal. cap.* 17. † Et innumera 2
alia de genere insectorum, sibi inuicem renouātur, vt de illis, quæ crusta teguntur tradit *Aristot.* de bombyce, *Albert. Magn. lib.* 26. *de lanific.* de papilione, Silpha, cicada, scarabæo, & aliis idem *Aristoteles.* † Quare 3
cum hoc circa pusilla animalia reperiamus, credendum non est naturam id homini (qui cunctis rebus præstantior est) denegasse: nam vt ait D. Isai. c. 40. *Qui sperat in Domino mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ.*

¶ Multa enim latent, nondum 4
inuenta, quæ hominibus ignota, quibus

quibus humidum radicale restauratur senectutis ariditas temperatur, cæteraq; deperdita supplentur, vt tradit ***Marsil. Fiscin. lib. de vita long.***

5 † Nam in orbe nouo, quædã Insula reperitur ***Bonica*** nomine, in qua fons scaturit, cuius aqua senium cum iuuenta commutat, vt post Cardanum narrat ***Ioan. Languis epist.*** 79. & similis virtutis ***Lucayan*** fontem esse meminit ***Petr. Chieza p. 2.***

6 ***histor. Peru. cap. 41.*** † Neque negandum est absque inustionis nota, in Paradyso fuisse arborem vitæ, siue ***lignum vitarum***, vt Hebræi volunt, quæ esu suo vitam humanam in æuum longissimum cõseruabat, Genes. c. 3. ***Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, eijciamus eum ne forte mittat manum suam, & sumat de ligno vitæ, &***

7 ***comedat, & viuat in æternum.*** † Quam vim ei naturalem fuisse etiam post Adæ lapsum docuerunt ***D. Thom. p. 1. q. 97. art. 5. Scotus eius antipoda in Sent. 2. dist. 19. q. 1. Bellarmin. tom. 3. controuers. lib. 1. cap. 19. Perera in Genes. lib. 3.***

8 ***quæst. 4.*** † In cuius locum successisse vitis arborem docet Hier. Pradus apud auunculum meum Ioan. Bapt. Villalpando in Regio Codice tom. 1. ad Ezech. c. 15. fol. 172. ***Appelles merito vitem alteram artificiatam non nisi diuino auxilio à Noe inuentam, vt succederet inuicem ligni vitæ hominis***

9 ***vetiti.*** † Et prædictæ virtutis, vitam scilicet in longæuum conseruandi quasdam plantas reperiri, nomine ***Myrabalanos***, à senectutis squalore homines præseruantes, & humidũ radicale sufficientes, affirmat ***Marsil. Fiscin. vbi sup.*** † Quas cum dæmon 10
nosset, nil vetat quin possit Magis adaptare, vt præstent, quod de se Medea gloriatur, apud Ouid. lib. 6. Metamorph.

Barba, comaque
Canicie posita nigrum rapuere colorem
Pulsa fugit macies, abeunt pallorq; situsque
Abiectoque caua supplentur corpore ruga.

† Est enim naturale canos capillos 11
in nigros aliquando verti. Nam in Cresia dicit Solin. cap. 55. ***Apud Indos quosdam infantes statim natos, canos fieri: rursusq; alteram ibi gentem esse, quæ in iuuentute sit cana, nigrescat in senectute***, quos dici ***Pandoras*** scribit ***Plin. lib. 7. cap. 2.*** cui adstipulatur ***Aul. Gell. lib. 9 c. 4.*** † Canicies enim ea ratione 12
causatur, quod capillus rarior albescit, qui colorem humoris, quo nutritur, imitatur, nempe flegma, & cum senio in sanguinem transit, necessarium est capillũ sanguineo humore enutriri, & ideo fieri nigrum, docet ***Macrob. lib. 7. cap. 9.*** † Nam 13
eo fit etiam, vt Albani (qui ita dicuntur, quod albo crine nascantur) vt primum nascũtur cani sint, postmodum in senectute nigrescant, vt narrant ***Solin. cap. 19. Aul. Gellius, vbi supr. d. cap. 4.*** † Animi quoque an- 14
gores caniciem accelerãt. Nam frigescit corpus, flegmaq; augetur, atque ita canicies superuenit, vt de illo qui à Catholico Rege in carcerem

coniecto, cum adhuc iuuenis esset,
in ipsa carcerationis nocte repente
incanuisse narratur *à Petr. Hispal. p.*
15 *2.c.7.* † Et Vipertus iuuenis cum in
Racemburgensis Ecclesiæ Episco-
pum fuisset electus Romamq; pro-
fectus dispensationis causa super æ-
tate à Pontifice contemptus, nocte
sequenti totus incanuit, quo viso
Pontifex eũ confirmauit, & dispen-
sauit simul, atq; consecrauit, vt nar-
16 rat *Krant. Metrop. lib. 9. c. 47.* † Quin-
imo, & in nostra Hispania (vt alia
prætermittam) cum Sergius Galba
à Nerone ad sedãdos motus missus
esset, ac ingressus Prouinciam sacri-
ficaret intra ædem publicam, puero
è ministris acerram tenenti capil-
lus repente toto capite incanuit, vt
tradit *Sueton. in Neron. & in Galb. Va-*
17 *seus in Chron. Hispan. ann. 70.* † Na-
turaliter enim contingere potest,
vt quis breui tempore senescat, vt
tradit *Solin. c. 4.* nam vt ait Plin. lib. 7.
c. 16. *Inuenimus in monumentis Salami-*
ne Euthimenis filium in tria cubita trien-
nio adoleuisse, incessu tardum, sensu he-
betem, & iam puberem factum, voce ro-
busta, absumptum contractione membro-
18 *rum subita triennio circumacto.* † Nam
in his, quos natura breui præclusura
est, viriles actiones solet anticipare,
vt de puella nouenni prægnante
narrat *Albert. Magn. lib. 18. tract. 2. c. 2.*
& in Europa octauo anno conce-
pisse apud Mosellam sub Benedict.
XII. Pontif. Max. meminit *Gene-*
brard. & Infantem, qui ad decimum
annum nondum peruenerat, nutri-
cem prægnantem reddentem reco-
lit ex D. Hieronym. *Rodiginus lib. 14.*
antiq lect. c. 8. † Contra autem luxu- 19
riæ minus deditos senes octogena-
rios, & nonagenarios, genuisse tra-
dit conciuis meus *Abynzohar lib. 2.*
Theiçir tract. 2. c. 1. & ex eo *Matth. de*
Gradi in comm. Rasis, ad Almanc. lib. 9.
c. 29. Plin. lib. 7. cap. 14. & in centesi-
mo anno *Sauonarol. tract. 6. cap. 21.*
rub. 23. Ioan. Schenckius tom. 2. obseruat.
medic. lib. 4. obseruat. 124. † Quia ex 20
anticipato, & assiduo coitu homi-
nes citius senescunt, ac moriuntur.
Quia coitus est morbus comitialis
quo breui totius corporis compa-
go dissoluitur, ac extinguitur, vt
docet *Hippocrates.* Quippe vt ait A-
ristot. *Generatio vnius est corruptio alte-*
rius. † Ex quo auem Phœnicẽ quin- 21
gentorum annorum vita perduras-
se (quia nunquam genuit) scribunt
Herodot. lib. 2. cap. 5. Mela lib. 3. cap. 9. &
esse homines, quos ad ducentos an-
nos viuere meminit *Plin. lib. 7. c. 48.*
quam sententiam, Plinium doctis-
simum laudans secutus est *D. Augu-*
stin. lib. 15. ciuit. Dei, cap. 9. † Nam li- 22
cet post diluuiũ humanæ vitæ meta
cõstituta sit annorum CXX. quam
præterire non possumus, *Genes. cap.*
6. siue vt ait Regius Vates LXX.
annorum, quia reliquum tempus
laboris, & doloris, *Psalm. 89.* hoc
fit de ordinaria lege, secus tamen
speciali Dei priuilegio, quo parti-
culares vitas in præmium castitatis
voluit protogare, vt author vitæ, &
mortis cognoscatur, *D. Ioan. cap. 1.*
† Nam

23 † Nam eo Dauid Episcopus Scotus vixit vltra annos CLXX. vt tradit *Olaus lib.* 4. *c.* 4. & S. Seuerus in virginitatis, & sanctitatis meritum vixit ad ann. CCC. vt tradit *Petr. Natal.*
24 *in eius vita.* † Potest enim natura, & arte mors retardari, non tamen vitari, vt docet *Franc. Vallesc. lib.* 6. *controuers. cap.* 1. & aliquando senectus in puerilem ætatem cõuerti, vt tradit *Ioan. Schenckius tom.* 2. *obseruat. lib.* 4. *obseruat.* 123.

CAP. XIX.

De virginitate restituenda.

SVMMARIVM.

Diabolus non potest sanare quæ perierunt. num. 1.

Virginitas semel amissa recuperari nequit. n. 2.

Virginitatis amißione membra mutilantur, secundum alios. n. 3.

Virginitatis sententia ex Auerroe. n. 4.

Hymen virginis quid sit. n. 5.

Virginibus in primo congressu dolor, & sanguis. n. 6.

Deuteronom. cap. 22. *de virginitatis signis explicatur. n.* 7.

Virginitatis amißione membrum non rumpitur. n. 8.

Membranula nõ est virginibus, nisi morbosis. n. 9.

Virginitas est in sola labiorum, & symphisis compreßione. n. 10.

Sanguis non est signum virginitatis. numer. 11.

Virginitas sophisticatur à dæmone, & à medicis. n. 12.

Medici non possunt remedia præbere ad ementiendam virginitatem. n. 13.

Remedia virginitatis in quo casu possint dari. n. 14.

Stuprator si non habet causam aggrauantem luxuriam non tenetur, nisi ex fornicatione, in foro exteriori. num. 15.

Stuprator in foro conscientiæ non tenetur manifestare stuprum, sed fornicationem. n. 16.

Concors † sententia est inter omnes Theologos, & Philosophos non posse dæmonem sanare, quæ perierunt, quia de priuatione ad habitum nõ est possibilis regressus secundum *Aristot. lib.* 5. *Physicor. & lib.* 2. *de gener.* † Ex quo genere est virginitas; nam semel amissa, neq; artificio, neque dæmonis ope fieri potest, vt quæ iam esse virgo desierit, virgo esse incipiat, aut iterum virgo sit, quæ esse desiit, quia à præteritis non est potentia, vt tradit *Aristot. vt supr.* † Nam secundum aliquos in virginitatis amissione membra mutilantur, vt tradit *Fallopius in obseruat. anotomat.* quia authore conciue meo Auicenna lib. 3. fen. 21. tractat. 1. cap. 1. *Ante violationem virginis sunt in collo matricis panniculi contexti ex venis, & ligamentis subtilibus valde ortis ex omni membro eius, quos destruit violator.* † Alter conciuis meus Auerroes lib. 1. collectaneor. cap. 35. *Et orificium vuluæ est crispum,*

1 2 3 4 (margin numbers of the right column, beside the lines beginning "Concors", "& lib. 2.", "Aristot. vt supr.", "destruit violator")

& ex crispitudine illa oriuntur venæ mi-
nuta habentes pelliculam vnam conte-
5 *xtam duabus texturis.* † Quæ vocatur
hymen à medicis, Andr. Vessalius
lib. 5. de fabrica corp. hum. cap. 15.
Sic à tergo huius colli vesicæ inferioris
paulove interius, carnea occurrit mem-
brana, quæ hymen, & eugion appellata
virginibus est peculiaris, in cæteris namq;
mulieribus coitu, aut alioqui petulanti
quopiam attritu diuulsa, laceratave ab-
6 *oletur.* † Vnde in virginitatis amis-
sione, & primo viri congressu, virgi-
nibus dolor est, & profluuium san-
guinis; nam vt ait sacra pagina Deu-
ter. cap. 22. *Si duxerit vir vxorem, &*
postea odio habuerit eam, quæsieritq; occa-
siones, quibus dimittat eam, obijciens ei
nomen pessimum, & dixerit vxorem hanc
accepi, & ingressus ad eam, nō inueni vir-
ginem, tollent eam pater, & mater eius, &
ferent secum signa virginitatis eius. &c.
7 † Quam esse pannum, vel camisiam in
sanguine madidam omnes Ortho-
doxi Patres fatentur, & communis
Theologorum schola cum glossa in
illa verba asseuerat, quibus assenti-
untur ex medicis *Ioan. Alfonsus de*
Fontecha in speculo medic. Christ. lumi. 3.
Petr. Garsia Carrero ad Galen. de locis af-
fect. disp. 67. c. 1.
8 ¶ Sed his non obstantibus contra-
rium verius est, nempe in virginita-
tis amissione, seu virginis stupratio-
ne membrum non rumpi, quia in
ore vuluæ, neq; in aliqua eius parte
aliquid est in custodiā virginitatis,
quod destruat violator, vt tradunt
And. Laurent. lib. 7. de re anatomat. c. 12.
Marcell. Donatus lib. 4. de admirab. me-
dic. cap. 15. Fernelius lib. 1. cap. 7. † Vn- 9
de si qua membranula in aliquibus
reperitur, morbosa est, & non pro-
pterea signum virginitatis, quia ex
vitio conformationis contingeret,
vt tenent *Ætius tetrab. 4. serm. 4. c. 96.*
Paulus lib. 6. c. 72. Oribasius lib. 24. col-
lectaneor. cap. 32. Capibazeus lib. 4. c. 2.
Nicol. Florentin. serm. 6. tract. 1. cap. 6.
& tract. 3. serm. 8. cap. 30. † Virgini- 10
tas enim, sine vlla membranula est,
in sola labiorum compressione, &
simphysis, seu coalescentium partiū
angustia, quæ cum sine dilatatione
membrū viri admittere nequeant,
ex venarum coalescentium ruptio-
ne fit dolor, & sanguis, vt docent
præter supradictos *Franc. Valles de*
sacra Philosoph. cap. 25. Horat. Augerius
tom. 2. epist. 1. cap. 4. Ioan. Alfons. Fon-
techa vbi supr. d. lumin. 3. Petr. Garsia
ad Galen de locis affect. d. disp. 67. cap. 1.
† Quare sanguinem nō esse signum 11
virginitatis, quia sine sanguinis e-
missione virgo cognosci potest à
viro, eleganter agnouit Ioan. Fra-
goso de arte meden. tract. de expla-
nat. *Assi que la sangre que suele salir en*
el primer coito, no siempre es de la tela
corrompida que imaginan, sino de las ve-
nillas que alli se hallan apretadas: por lo
quallas mugeres que tienen ya edad
madura no sienten dolor en aquel acto, ni
les va sangre, especialmente si el hombre
tiene el miembro genital proporcionado
con la grandeza del cuello de la madre.
† Vnde cum membra non muti- 12
lentur, sed solum coalescentium

partium sequatur dissolutio: poterunt à dæmone physicis remediis coadunari, ita vt mulieri virginitas reddita videatur, vt ad hoc sæpius ab obstetricibus, & medicis sophisticantur, vt multa remedia adducens obseruat *Ioan. Alfon. de Fontecha, d.lum n.3.fol.611. & 617. Petr. Garsia,*
13 *vbi supr. d.disp.67.c.2.* † Sed an absq; periculo conscientiæ possint medici, & obstetrices huiusmodi corruptis pręstolari, vt suum vitium detegant, & se virgines emētiantur, dubitari solet, & pars negatiua inualuit, quia non licet mulieribus homines seducere, quin teneantur de dolo, cum aliud agitur, aliud simulatur *l.1.§.1.D.de dolo, l.rei communis,*
14 *l.merito, D.pro socio.* † Et ita licitum non est huiusmodi circumuentionibus opem dare, nisi in casu quo virgo sit desponsata, & metuat mortis, aut honoris periculum, si vir eius amissam virginitatem agnoscat, quia poterit sophisticari, vt suum, & suorum honorem tueatur, vt ex consilio pręstantissimi Doctoris de la Camera Complutensis, Cathedræ Scripturæ moderatore, & Petr. Vazquez societatis Iesu resoluit
15 *Ioan. Alfons. vbi sup. fol.613.* † Et cum huiusmodi defloratione membrum non mutiletur, quando raptus, neque alia vis interuenit, aut qualitas aggrauans luxuriam, nec promissio dotis, vel matrimonij, vel quid simile, vir non tenetur, nisi ex simplici fornicatione, vt docet *doctiss. conciuis, & amicus meus Thom. Sanchez tom.2. de matrim. lib.7. disput.14.* † Neque in foro conscientiæ tenetur stuprator ad nil aliud ex sola virginis defloratione, quam ex simplici fornicatione, vt docent *idem Tho. Sanchez d.disp.14. Nauarr. de restitut. lib.2.cap.6.part.4. num.419. Vazquez 1.2.disput.112.num.1. Henriq.2.2.q.61. art.1.dub.7.* 16

CAPVT XX.

De animæ à corpore separatione, siue de Extasi.

SVMMARIVM.

Mortem diabolus parat. n.1.
Extasis quomodo causatur. n.2.
Extasis diuina remissiua. n.3.
Extasis diabolica, quibus causis comparatur. n.4.
Diabolus Magos, & sagas in extasin rapit. n.5.
Magi, & Gentiles in extasin rapti. numer.6.
Anima extra corpus peregrinatur in extasi secundum hæreticos. n.7.
Animam extra corpus peregrinari est delirium. n.8.
Anima postquam semel locum deseruit amplius non recognoscit. n.9.
Anima extra corpus non peregrinatur etiam in vera, & supernaturali extasi. n.10.
D. Paulus non agnouit se raptum extra corpus. n.11.
Diabolus, quibus fallatiis vtatur in extasi. n.12.

1 DE † animæ ſeparatione à corporis integumento, quæ per mortem fit, non loquor: id enim ſatis probant Aſmodæus ille, qui ſeptem viros Saræ necauit *Tob. cap.* 3. & Sathanas, qui filios omnes Iob
2 interemit, *Iob c.*1.*&* 2. † Sed de ceſſante ſenſuum corporeorum functione, hoc eſt *Extaſi*, ſiue *raptu*, vulgo *Arrobo*, quæ ligando, vel ſoluẽdo ſenſus exteriores cauſatur, ſecundũ
3 *D.Thom.quæſt.*13.*de veritate.art.*1. † Et in hac non agimus de diuina, quia ſedes Theologorum eſt, quam ſcripſerunt *Doctor Angelicus D.Thom.*2.2. *quæſt.*175.*&* *Raph.de la Torre tom.*2. *de vitiis oppoſ.relig.q.*95. *art.*6. *diſput.* 10.
4 *vſque ad* 16. † Agimus nempe de dęmoniaca, quam diabolus præſtare ſolet, vel quia illos tramites obſtruit, quibus à cerebro ſpiritus ſenſitiui, ſe ad exteriores ſenſus penetrant, vel quod eoſdem ſpiritus ab exterioribus ſenſibus attrahit, ibiq; retinet, ne ad exteriorum ſenſuum organa deſcendant, vt docet *Mart.*
5 *del Rio lib.*2.*Magic.c.*24. † Quod quidem ſic acceptum prout naturale eſt, dæmonis potentiam non excedit, quin poſſit multos Magos, & ſagas in extaſin rapere. Qualiter auorum noſtrorum ſæculo fuerunt fœminæ duę, hoc ſanctitatis prætextu, magno in pretio habitæ, vna Cæſar Auguſtæ, altera Cordubæ, quarum meminit *Mart. del Rio lib.* 4.
6 *Magicar.c.*1.*q.*3.*ſect.*3. † De fœmina alia apud Luſitanos retulit *Oroſcius de Couarr. lib.* 1. *de falſa prophet. c.* 24. de Marco Mago narrat *Irenæus lib.* 1. *contra hæreſ.cap.*9. de aliis ex Gentilium, & Arabum opinione *Ant.Mocenicus libro de tranſitu homin.* † De 7
quorum extaſi errat *Bodinus lib.*2.*dæmonolat.cap.*3. dum cenſet reuera animam à corpore peregrinari, & aliis in locis interea ſeparatam verſari, vt fuit error *Platonicorum & Caballiſtarum*, quorũ neutris, nec credent pueri, qui nondum ære lauantur. † Nam vt ait Tertullian. lib. de 8
anim. *delirium eſt hanc licentiam animæ, ſine morte fingere*, & libro de Reſurrectione carn. *Nuſquam anima ſine carne eſt, quamdiu in carne eſt.* † Si- 9
quidem poſtquam ſemel locum deſeruit, eum amplius recognoſcere negarunt Regius hymnographus Pſalm. 77. *Spiritus vadens, & non rediens*, & Iob cap. 7. *Non reuertetur vltra in domum ſuam, neque cognoſcet amplius locum ſuum.* † Quia in vero, & 10
ſupernaturali extaſi anima extra corpus nõ peregrinatur, ſed ſolum homo per ſpiritum diuinum, ad rerum ſupernaturalium contemplationem, ſiue cogitationẽ, cum abſtractione mentis à ſenſibus eleuatur, vt pręclare agnouit *D.Thom.*2.2. *q.*175. † Nam poteſt Deus animam 11
à corpore per raptum ſeparare, & interea in corpore idoneas iterum recipiendæ animæ diſpoſitiones conſeruare, quod an ſibi contigerit dubitat *D.Paul.ad Corinth.* 2. *cap.* 12. neque ego audeo aſſeuerare.
† Dæmon enim quotiens vult has 12
extaſes inducere, ea, quæ diximus in ſen-

in sensibus vtitur potestate, ita vt corpus viuum cadaueris mortuiq; immobilis speciem prę se ferat, idq; agilitat, ac è terra eleuat, & ea quæ vult suggerit, vt de quodam hac arte deluso narrat *D. Augustin. lib.* 14. *Ciuit. Dei, cap.* 23. de aliis *Raphael de la Torre, d. disp.* 16.

CAP. XXI.

De inedia perferenda.

SVMMARIVM.

Diabolus potest efficere, vt quis multo tempore ieiunus maneat. n. 1.

Fames vltra septimum diem protrahi nō potest. n. 2.

Christus quadraginta dies ieiunauit. num. 2.

Hippocrates de inedia perferenda explicatus. n. 3.

Spirensis puella vltra quadriennium ieiuna fuit obseruata. n. 4.

Puella Germana, & Arabs, multo tempore sine cibo manserunt. n. 5.

Aristoteles refert hominem solo aere vixisse. n. 6.

Chamaleon ex pulmonis magnitudine solo aere viuit. n. 7.

Cacaore herba famen expellit. n. 8.

Sanctorum ieiuniis miraculi vis non est subtrahenda. n. 9.

S. Eucharistia assumptione quam plures, sine cibo annos vixerunt. n. 10.

Puella, quæ sola Eucharistia annos XXX. vixit. n. 11.

Vestimēta sine atteritione Deus suis conseruat. n. 12.

NOn † dubito posse dæmonem 1
efficere, vt quis multo tempore inediam perferat, seu vt absq; cibo, & potu ieiunus transeat, vt probat *Al. Tostatus Episcopus Abulens. in Exod. cap.* † Etiam si vltra septimum 2
diem famem naturaliter protrahi posse negauerit *Hippocrat lib. de carnib.* ex quo Christum, quod quadraginta diebus ieiunasset, miraculo adscribit *Procop. in illud Luc. cap.* 4.
† Sed Hippocratis sententia intel- 3
ligitur de illis, quibus ventriculus, & ieiunum intestinum humore chiloso vacat, secus in his qui abundāt humore phlegmatico crudo, lento, & viscoso. Quia calor naturalis illo vtetur pro alimento, donec totus humor absumatur. † Vt de puella 4
Spirensi, quæ Ferdinandi Imperatoris iussu ieiuna (veritatis explorandæ gratia) vltra quadriennium fuit asseruata, corpore interea bene forti, sano, nec vlla macie tentato, vt affirmat eius rei testis oculatus, qui seruandæ puellæ curæ interfuit *Girard. Bucoldianus medicus in Epidem. de ipsa puella edita.* † Similia de alia 5
puella Germana refert *Sim. Portius lib. de puella German.* de puella alia Arabe *Mart. del Rio lib. 6. Magicar. cap. 2. sect.* 3. † E quod magis fidem 6
superare videtur ex Aristotele, qui vidisse se hominem, exemplo quoque Olympidori, affirmat, qui solo aere, soleque viueret, testatus est *Ficinus ad Phœdum Platonis in argum.*
† Quod prorsus impossibile nō vi- 7
detur, si ad chamæleontem ocu-

los conuertas, qui ex eo quod pro corporis portione pulmo sit illi maximus, sola respiratione soloque aere viuit, vt narrat *Plin. lib.* 11. *cap.* 37. vnde illi pauor, & colorum mutatio, *Plin. lib.* 28. *cap.* 8.
8 † Apud Indos herba quædam reperitur *Cacaore* nomine, quæ famem expellit, vt referunt, qui nouum orbem perlustrarunt *Petr. Chieza in histor. Peru. part.* 1. *cap.* 96. *Aug. Zarate lib.* 1. *eiusdem histor. cap.* 8.
9 † Neque per hoc sanctorum naturam excedentibus ieiuniis, miraculi vis abstrahenda est, vt D. Mariæ Ægyptiacæ, & D. Catharinę Senens. & similium: quia Deus, qui creauit eas virtute sua, sine corporali sustentat cibo, vt docet *Picus Mirandul. lib.* 3. *Pranot. cap.* 5.
10 † Aliquando etiam sola Sacramenti Eucharistiæ assumptione absque alio alimento plures annos, & eo amplius perdurarunt, vt narrat *Fulgos. lib.* 1. de puella annorum duodecim in territorio Tullensi sola Eucharistia triennio perdurasse meminit *Vincent. lib.* 24 *cap.* 27.
11 † De alia puella in villa Eykel circa ann. 1288. quam sola Eucharistia omni potu & cibo carentem, vixisse ad annos triginta, narrat *Naucler. Gener.* 43. & circa ann. 1478. eodem miraculo alios compertos commemorat *Gener.* 50.
12 † Et vt corpora sine cibo ab omni macie Deus athletis suis immunia asseruat, ita vestes, & alia corporis integumenta, Deuter. cap. 8. *Vestimentum tuum, quo operiebaris, nequaquam vetustate deficit, & pes tuus non est subtritus, en quadragesimus annus est*, & cap. 29. *Adduxit vos quadraginta annis per desertum, & non sunt attrita vestimenta vestra, nec calceamenta pedum vestrorum vetustate corrupta sunt.*

CAPVT XXII.

De maleficio somnifico.

SVMMARIVM.

Somnia causantur ex humectatione cerebri. n. 1.

Rusticus ex dæmonis ope totum autumnum & hyemem dormiendo fuit absorptus. n. 2.

Epimenides Cretensis, qui LXVII. dormiuit annos. n. 3.

Sardorum Semideorum somnus dæmonis fuit. n. 4.

Septem dormientium somnus diuinus fuit. n. 5.

Diabolus ex humorum perturbatione somnum altum conciliat. n. 6.

Diabolus vt somnum immittat, soporiferis herbis vtitur aliquando. n. 7.

Pharmaca multa sunt quibus somnus cõciliatur. n. 8.

Vergilius de somni cõciliatione commendatus. n. 9.

Magi ad sua crimina vtuntur maleficio somnifico. n. 10.

Maleficium somnificum dupliciter patratur. n. 11.

Manus vel pedes mortuorum accensi maleficium somnificum parare solent. num. 12.

Fasci-

Fascibus excantatis de certo genere lychno maleficium somnij patratur aliquando.n.13.

Fascibus huiusmodi, quo nam pacto Magi vtantur.n.14.

1 SOmnia † causantur ex humectatione cerebri, vt docet *Galenus lib. de causis symptomat. cap.fin.* Quare medicamentis naturalibus tantum humectantibus posse causari docet idem *Galenus lib. 5. de simplic. medic. cap.* 18. non refrigerantibus, quia stuporem generant, vt tenet
2 *Valles lib.9. controuers. cap.*13. † Vnde somnum altum conciliare posse dæmonem quibus velit, & Deus sinat, res tam plana est, vt non videatur pluribus prosequenda: qualem puto illius rustici somnum, qui in Germania totum autumnum, & hyemem dormiendo fuit absumptus, vt tradit *Lelius Girald.in*
3 *histor. Poet.dial.*4. † Et Epimenides Cretensis, qui cum meridiano æstu ouem quæreret, speluncam ingressus sopore graui victus LXVII. iuxta *Pausaniam*, vel XLVII. iuxta *Eudemum*, paulo pauciores se-
4 cundum alios quieuit annos. † Fortasse horum quietis causa naturalis fuit: etsi de Epimenide potius adscribant dæmoni: vt de Sardorum Semideorum somno, qui reuera erant mortui, dæmonum præstigio visi sunt, & dormire, & excitari, de quibus plura *Aphrosid. &*
5 *Simplic. in Physicor.* 4. † Neque ex hoc nego aliquando per miraculum somnum tam longum immissum à Deo, vt fuit septem dormientium sanctorum, qui integrum sæculum dormierunt, vt tradunt *Laurent. Surius, & Maiol. cap.* 4. *fol.*164. & aliorum quinque *apud Paul. Diacon.*
† Sed de his non agimus, sed ex diabolo immissis, qui in his etiam diuina miracula conatur imitari. 6
Ad quod aliquando per se humores turbat, & ex condicto sibi pacto, homini somnum conciliat, vt de Mercurio narrat Vergil. Æneid.4.

Dat somnos, adimitque & lumina morte resignat.

† Aliquando naturalib. vtitur her- 7
bis soporiferis, vt de Narcoticis pharmacis tradit *Plinius*, de lapillo Memphitis *Dioscorid.lib.5. c.*115. & aliis Ouid.lib.7. Metamorph.

Peruigilem superest herbis sopire draconem,
Qui crista linguisque tribus, præsignis, & vncis
Dentibus horrendus.

† Sunt enim plura pharmaca, quib. 8
humores turbãtur, neruorum origines obstruũtur, sensatio impeditur, ac sopor altus conciliatur, quæ vt medicus, ita dęmon ex herbis soporiferis valet cõparare, vt docent *Binsfeld. in confess. malef. p.1. concl.3. Remig. lib.2. dæmonol. c.4. Codronch. lib. 1. de morb. venef. Franc. Valles lib.9. cõtrouer. d. c.*13. † Quod haud latuit totius 9
Philosophiæ, ac rerum naturalium peritissimum Vergil. lib. 6. Æneid. dum de Cerbero sic loquitur:

Cui vates horrenda videns iam colla colubris
Melle soporatam, & medicatam frugibus offam
Obiicit, ille fame rabida tria guttura pandit
Corripit obiectum, atq; immania terga resoluit.

10 † Ad quod Magi, & Lamiæ in suis criminibus, vt securius patrentur, solẽt vti malo carmine, quibus dæmon concurrit, & ex his, aut aliis causis solet vigilantes soporare, vt apud conciuem meum Senecam in Med.

Tu quoq; relictis peruigil Colchis ades
Sopire primum cantibus serpens meis.

11 † Et hoc varie, per appensionem membrorum alicuius cadaueris, vt narrat *Cæsarius Cistern. lib. 6. Miracul. c. 10.* aut certis accensis luminibus, quas *Apuleius in Asin. lib. 1.* appellat
12 *nebulas somnij.* † Interdum accendunt pedes, vel manus mortuorum inunctas prius oleo quodam à dæmone accepto, vel ad singulos digitos candelis affixis, vt ex sagarum confessionibus obseruat *Remig. lib.*
13 *2. dæmonol. cap. 3. & 4.* † Interdum facibus excantatis de certo genere lychnorum, & nota sibi pinguedine iniunctis, vt singula comprobat exemplis *Mart. del Rio lib. 3. Magic. p. 1. q.*
14 *2.* † Et his vtuntur, vt ipse ait, vel accensis sibi prælucentes, vel eas domi certo loco defigẽtes accensas, & sopor durat, quamdiu lumen illud ferale: ad quod spectat Medea, apud Ouid. in Heroicis:

Flammea subduxi medicato lumine somno,
Et tibi quæ raperes vellera tuta dedi.

CAP. XXIII.

De maleficio taciturnitatis.

SVMMARIVM.

Maleficium taciturnitatis, quibus in partibus abscondatur. n. 1.

Maleficij taciturnitatis causa. num. 2. & 3.

Tolerantiam tormentorum non Christiani modo, sed Gentiles exhibuerunt. num. 4.

M. Attilij Reguli exemplum de tolerantia tormenti. n 5.

Dæmon qua arte efficiat, ne homines dolorem sentiant. n. 6.

Sodomitis cæcitas claris oculis, vnde contigerit. n. 7.

Loqui non posse ex dæmonis pacto quomodo fiat. n. 8.

Audire impeditus ex dæmonis pacto. n. 9.

Sentiendi vis à dæmone impediri potest. n. 10.

Diabolus quibus fallatiis vtatur, ne Magi in equuleo tormenta sentiant. numer. 11.

D. Paulus ad Hebræos cap. 11. de martyrum tolerantia explicatus. num. 12. & 13.

Aciem gladij retundi Gentiles carmine crediderunt. n. 14.

Camisia inferni ad quid comparata. n. 15.

Peria-

Periapta quædam ad aciem gladij retundendam. n.16.

Maleficium taciturnitatis, ex corde infantis confectum. n.17.

Taciturnitatis maleficium fit apum Rege deglutito, vel membranulis certo ritu adhibitis. n.18.

Stigmatis impreßione fit maleficium taciturnitatis aliquando. n.19.

Baryonæ stigmatis impreßio sensum ademit. n.20.

Stigmatis huiusmodi impreßio varia. n.21.

Maleficium taciturnitatis totum exspectatur à dæmone. n.22.

Vnguentum sagarum, consopiendi vim non habet n.23.

1 TAciturnitatis † maleficium appellatur à Magis, quod datur suspensis, per potum, vel esum, vel capillis irretitur, vel scapulis imprimitur, vel inter carnem, vel cutem absconditur, ne in tormento, quidquam pronunciét, vt docent *Inqui-*
2 *sitores German. in Mall. p.3. q.14.* † Cuius causa multiplex est: nam vel tacent, quia dolorem non sentiunt, vel quia loqui non possunt, etiam si sentiant, vel quia nec sentiunt, nec loqui possunt, vt qñ quis profundo somno opprimitur, vt tradit *Petrus*
3 *Binsfeld. in confeß. malef.* † Vel quia licet sentiant, vel loqui possint: robusti tamen atq; fortes tolerãt, vel obstinato animo cruciatũ, interrogationesque omnes contemnunt, vt docet *Petr. Binsfeld. in confeß. malef. & in l. multi, C. de malefic. & mathem.*

† Et eo renitentes, ridenteśq; simul 4
cuncta supplicia perferunt, quod causarum ignari miraculo solét tribuere: quod non raro, & Gentiles, & Christiani exhibuere: vt de Marco Sergio narrat *Plin. lib.7. c.28.* de Mucio Scæuola *Tit. Liuius lib.2. dec.1.* de aliis plura *Fulgos. lib.8. exemplor. c.4. Maiol. tom.1. dier. canicul. c.4.* † De 5
Marco Attilio Regulo in hæc verba refert Silius Ital.

Non ignis, cadensq; Chalybs, non verbera, paßim
Ictibus innumeris lacerum scindentia corpus,
Carnificisq; manus, penitusve infusa medullis
Pestis, & in medio lucentes vulnere flammæ
Cessauere (ferum visu, dictuve) per artem
Sæuitiæ extenti, quantum tormenta iubebant
Creuerunt artus, atque omni sanguine rupto
Ossa liquefactis fumarũt feruida membris:
Mens intacta manet, superat, ridetq; dolores
Spectanti similis: fessosq; clamore ministros
Increpitat, dominosq; crucem clamore reposcit.

¶ Vt non sentiant, solet dæmon 6
efficere, per quandam naturalem vim obstupefaciendi sensus, habentia, quibus fit, vt vel dolorem non sentiant, vel lenior & tolerabilior videatur, vt doce *Iamblicus lib. de my-*

 ster.

7 *ster. Ægypt.* † Quia crassiore aliquo humore obstruunt viam, ne spiritus ad organum perueniant, vel alia ratione vim sentiendi hebetant, qua forte ratione Angeli Sodomæos, claris oculis cæcitate percusserunt,
8 *Genes. c.* 19. † Vel licet sentiant, loqui tamen non possunt, quia eis silentium inducit occupatione corporea maleficij præclusis illis interius faucibus, & ore: ea moderatione, ne præfocentur: loqui tamen nequeunt, vt de possesso à dæmone
9 narrat *D. Luc. c.* 11. † Interdum etiam organo auditus sic obstructo, vt iudicis voces, interrogationesq; non exaudiant, vt exemplis confirmat
10 *Remig. lib.* 3. *dæmonol. cap.* 8. *&* 9. † Aliquando vtitur inunctionibus, & pharmacis, etiam naturalibus confectis ex oppio, solano, & similibus quibus humores turbantur, sopor altus conciliatur, neruorum origines obstruuntur, & sensatio impeditur, vt de lapillo Memphiti tradit
11 *Dioscorid. lib.* 5. *c.* 115. † Aliquando autem dæmon pondera appensa ipse leuat, & corpus ipsum subleuat, funes quoq; quibus ligati, & extensi, laxat: aliqñ vero, ea quæ corpori infligi, vel infundi videntur, ipse alio auertit, aut vim eorum priusquam corpus contingant, tollit: aut aliud medium densum, & solidum
12 interponit. † Sic nonnulli volunt Deum martyres suos in tormentis, & cruciatibus illæsos asseruasse, iuxta illud D. Pauli ad Hebræos c. 11. ***Obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, fugauerunt aciem gladij,*** &c. † Quod cum sit à Deo factum, 13
potius miraculi, quam naturæ vim agnosco, licet fatear in sacra Scriptura, quotiens ex causis naturalib. ratio consequi potest, non esse miraculo tribuenda, vt docet ***Fran. Valles lib. de sacra Philosoph.*** † Illud tamẽ 14
perspectum est, sic censuisse Gentiles Magico carmine aciẽ gladij retundi, vt nec leui vulnere cutem queat pertingere, vt impij milites, qui se invulnerabiles putant, si arma certo ritu incãtent, vel sacrilego ausu crucifixi imaginem cõpungant, vt tradit ***Sprenger. in Mall. p. 2. q. 1. c. 16.***
† Vel adferant interulam lineam 15
horrendis inscriptam imaginibus, quam vocant ***Inferni camisiam***, vt docet ***Pomponat. lib. de incantat. c. 5.*** † Vel 16
si periapta quędam ferãt variis characteribus Magicis insignita, aut orationibus, quas blaspheme admodum, & mẽdaciter tribuunt D. Leoni, vel Carolo Magno insignitas ***Magnis*** (sic Magi loquuntur) ***Dei nominibus.***

¶ Hoc maleficium Magi frequenter 17
conficiunt, vel ex corde, vel aliis membris infantis nondũ baptizati, sed violenter necati, & in puluerem redacti, vt tenet ***Sprenger. in Mall. par. 3. q. 14. & 15. Franc. Pegna in direct. Inquis. comm. 39.*** † Vel deglutito a- 18
pum Rege, vel corpore alligatis membranulis cum certo ritu, vel characterum genere, vel inter carnem & cutem absconditis, vt tradit ***Hippolit. in Prax. tit. de qq. Paris. de Puteo***

teo in syndicat. cap. de tortura, q. 4. *Dam-*
19 *hauder. in Prax. c.* 73. † Vel stigmatis impressione, vt de Mugeta saga, quę ad hoc maleficium taciturnitatis, in sinistro fœmore stigma, in modum Verrucæ, portabat, qua deuulsa ex dolore clamare cœpisse narrat
20 *Remig. lib.* 1. *dæmonol. cap.* 5. † De Bayarone fœmina, quæ humero sinistro stigma portabat ad denarij magnitudinem, quæ eam omnis sensus expertem reddidit, scribit
21 *Charon. lib.* 1. *de Antichrist. not.* 1. † Huius stigmatis figura non omnibus vna, sed varia esse solet. Nam aliis apparet in forma vestigii leporis, aliis manus bufonis, aliis catelli nigri, qualiter videbatur in tergo Ioan. de Vaulx Stabulens. apud *Oranũ*, vel gemini carbonis in pedibus, vt
22 Allobrogini, apud *Gerson.* † In quibus non solum, sed etiam quando naturalib. vtuntur philtris Magorum huiusmodi effectus non expectatur à natura, sed à dæmone, quia si præter formam adducantur nihil operari valent, vt docet *Tostat. in Ge-*
23 *nes.* 13. *q.* 354. † Cum & vnguentum illud sagarum, quo ad transuectiones vtuntur, nec consopiendi quidem naturalem vim habere cõtendat *Bart. Spina sacri Palatij Magister tract. de strigib. c.* 31.

CAPVT XXIV.

De admirandis cadauerum, circa conseruationem, & colloquia.

SVMMARIVM.

Diabolus suorum sectatorum corpora aliquando adseruat, vt neq; putrescant neq; dissoluantur. n. 1.

Corpora incorrupta causis naturalibus possunt asseruari. n. 2.

Alimenti parsimonia efficere solet, ne corpora mortua putrescant, & viua, neq; tundi, neq; emungi soleant. n. 3.

Loci natura potest corpora incorrupta asseruare. n. 4.

Fulmine ictorum corpora non sentiunt putredinem. n. 5.

Cadauera suspendiosorum quare vngues & pilos emittant. n. 6.

Traiani anima ad suum corpus reuersa respondit. n. 7.

Spiridionis filia post mortẽ depositi locum indicauit. n. 8.

Macharij iussu occisi corpus de suo interfectore, respondit. n. 9.

Caluaria varia quæ in mundo loquuta sunt. n. 10.

Mortua ex pheretro virum alloquuta. numer. 11.

Occisus improuisa morte, aggressoris facinus amico in somnis indicauit. n. 12.

Gentilium reuelationibus, ex animarum mortuorum factis non est omnino fides deneganda. n. 13.

Statua Theodoriti; *ipsiusmet Regis exitũ renuntiauit. n.* 14.

Christi effigies D. Thomam alloquuta. n. 17.

D. Franciscum alia Christi imago alloquitur. n. 16.

D. Bernardum S. Mariæ imago salutat. num. 17.

Imagi-

Imagines ex se loqui, vel ministerio Angelorum. n.18.
Imagines Dei ministerio lac, sanguinem & voces amittere. n.19.
Captiui vngue Christi effigies in marmore sub Almancore Cordubæ expressa. num.20.
Omnia cedunt suo creatori. numero vigesimo primo.
Diabolus quonam pacto voces ementitur. num.22.
Cadauera, aut statuas dæmon facere nequit, vt loquantur. n.23.
Voces quare diabolus emittere non valeat. num.24.

1 SOlet † diabolus, vt affectatã sanctitatem imperito vulgo persuadeat, suorum cultorum corpora asseruare, vt neque putrescant, neque dissoluantur, & aliquãdo in ignem proiecta efficere ne incinerentur, vt de quodam Guidone de Lachia narrat **Bern. Luxemburgicus in Catal.**
2 **hæret. lit. G.** † Nam id efficere potest motu locali noxia pellendo, vel vi vnguentorum, iuuantia applicando, vel alia ex causa naturali, vel ex propria hominis complexione, vt qui exustis solibus terris nascuntur, qui resolui non solent, sed arescere, vt tradit **Cardan. lib. 8. de va-**
3 **rietet. rer. cap. 4.** † Vel victu, vt qui eius parcitate sustentantur (nam eo quod arcent humorum copiam) solent arescere, vt Anachoretæ, & plures ex sanctissimis Religionibus discalciatorum fratrum, qui vt plurimum in sepulchris arefacti comperiuntur, & viui eorum plures alij, neq; tundi, neq; emungi solẽt, vt de Persis, hac de causa scribit **Xenophi. in Pediacyr.** † Vel ex loci na- 4
tura, vel situs, vt docet **Pausan. lib. 5. de scriptor. Græcor.** dum saucium hominẽ in Iunonis Eleæ templo inter tabulatum, & scandulare tectum inuentum tradit, vt de integro cadauere armato meminit **Aristarc. in Olymp.** † Quod non minus ratione 5
mortis potest contingere, vt fulmine ictorum corpora non sentiunt putredinem, vt docet **Plutarch. lib. 4. q. deconu. 2. Seneca lib. 2. natural. qq. cap. 53.** † Et suspensorum cadauera, 6
quæ ex eo, quod subito illis spiritus intercluduntur ex aliqua vegetãtis animæ dispositione pilos, & vngues solent emittere, vt docet **Binsfeld. in confess. malef. prælud. 2. dub. 4.**

¶ Auget etiam admirationem, ꝙ 7
huiusmodi cadauera voces emittãt. Nam aliquando ipsius mortui anima ad suum corpus reuersa respondit, vt creditur de anima Rom. Imperatoris Neruæ Traiani Hispani, quæ ad D. Gregorij interrogationem respondit, & ex summa eius pietate baptismum meruit, vt tradit **Ioan. Diacon. in vita S. Gregor. lib. 2. cap. 44.** † Item, & anima Spiridio- 8
nis filiæ Irene mortuæ, cui vnus ex familiaribus patris depositum dedit, ipsa terra defodit, & cum mortẽ oppetiisset nulli renũciato, depositor instaret, Spiridion ad sepulchrũ filiæ venit, quę interrogata, clara voce depositi locũ indicauit, vt narrat

Socrat.

Socrat. lib. 1. c. 8. & Ruffin. lib. 1. histor. Ec-
9 *cles. c. 5.* † Et cum in B. Macharij loco homicidium fuisset perpetratũ, & cuidã falso obiiceretur; ille ad Macharium confugit, vna cum ipsis etiam calumniatorib. Coram eo igit verbosis contentionibus hincinde peractis, interrogauit Macharius, vbi occisus ille sepultus esset, & cum ad locum peruenisset, interrogauit an is esset, qui ei mortem intulisset? qui de sepulchro respondit, non esse ab eo se interfectum, vt legitur *in libro de vitis Patrum, part. 2. c. 37. Fulgos.*
10 *lib 1. exemplor. c. 6.* † De colloquio caluariæ, & alterius Macharij de variis sedibus damnatorum meminit *Marul. lib. 6. cap. 14.* de cranio Magi, *Franc. Picus lib. 7. Pranot. c. 10.* de alterius Magi, *Melch. Flauin. lib. de stat. anim.* de aliis caluariis seu capitibus mortuorum plura *Plethon. lib. de mi-*
11 *rab.* † Sunt & alia huiusmodi admirãdæ virtutis. Nam apud Albernos vir, & vxor cũ abstinuissent perpetuo à carnis cõmercio, ille quidem clericatum subiit, hæc vero religionis habitum: defuncta postea puella, dum iam sepulchro imponeretur maritus, hæc protulit, *Gratias ago Deo, quod eam illi reddo intactam, & impollutam,* cui illa de pheretro respondit: *Sile, sile, vir Dei, quia non est necesse aperire nostrum, nemine interrogante secretum,* vt refert *Gregor. Turo-*
12 *nens. in gloria confess. cap. 32.* † Similia sunt, quæ narrat *Valer. Max. lib. 1. cap. 5.* de duobus Arcadibus, qui iter facientes, Megeram cum venissent, alter ad hospitale se contulit, alter ad tabernam meritoriam diuertit, quorum alter ab infido hospite occisus, & ad portam stabuli sepultus comiti suo homicidium, & locum in somnis indicauit, similia de capite Gabinij meminit *Plin. lib. 7. hi-*
stor. anim. c. 52. † Quanquam Gen- 13
tiles non vocãt miracula huiusmodi reuelationes, siue mortuorum colloquutiones, quando in bonum publicũ tendunt, aut peccati emendã, vel occulti facinoris detectionem, ad quod solẽt diuino iussu viuentibus, vel in somniis apparere, vel illa palam loquendo manifestare, vt docet *D. August. lib. de cura pro mort. cap. 10.*

¶ Aliquando etiam hęc, & similia 14
ministerio bonorum Angelorum fiũt, vt docet *D. Tho. q. 5. de mirab.* qui cadaueris linguam mouent, & voces in aere formant, quibus verba integra proferuntur, vt contigit in statua Theodorici Gottorum Regis, quæ eum alloquens ipsiusmet Regis infœlicem exitum renuntiauit, vt narrat *Procop. Gottic. bell. lib.*
2. † Neque absimile est miraculum 15
illud, quod diuino illi, atque Angelico Thomæ totius Theologiæ, ac Catholicæ veritatis parenti, contigit Neapoli in templo Prædicatorum, dum crucifixi Christi effigies oranti respondit: *Bene de me scripsisti Thoma, aduersus Gentes, mercedem accipies,* vt narrat *Bapt. Fulgos. lib. 1. cap. 6.*
† Necnon aliud, quod antea Sera- 16
phico D. Francisco, Deo, & homi-

nibus amãtiſſimo in Eccleſia S. Dominici verſanti contigit, dum Christi imagine monitus eſt, vt domum ſuam repararet, quæ ruinam minabatur, quod Seraphicus ille ipſiuſmet Chriſti imitator, ac plagarum ſocius ſtrenue peregit, vt recolit eius alumnus, *Card. Bonauent. in eius*
17 *vita, cap. 2.* † Cuius rei inſigne etiam miraculum eſt, cum D. Bernardus Spiram Pontificis Innocent. II. iuſſu ad fœdera inter Principes componenda profectus, Imperatore, & reliquis pleriſque Principibus aſtantibus, ac innumera multitudine audita eſt clara voce ex D. Mariæ Virginis imagine, hæc ſalutatio expreſſa *Salue Bernarde*, vt narrat *Nau-*
18 *cler. Gener. 39. ann.* 1142. † Quæ cum ſint à Deo facta per miraculum valde addubito, an miniſterio bonorum Angelorum voces ſint formatæ, an ex ipſiſmet imaginibus, ex diuino priuilegio voces expreſſæ, vt qui hominem, ex limo terræ factum inſufflauit in animam viuentem, & quæ terra erat voces emittere iam cognouimus, diſcu-
19 tiant alij. † Scio enim ex ipſa imagine lapidea ipſimet diuino Bernardo in eius os lac emiſſum, & à tyrannis compunctas alias imagines ſanguinem emanaſſe. Nam cum Deus potens ſit ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ, non videtur irrationabile ex eis voces, lac, & ſanguinem exprimere, qui aquam ex petra eduxit in deſerto,
20 *Exod. cap. 17. Pſal. 77.* † Non ſcaturientis modo riui venam aperiendo, ſed ipſam petram in aquam diſtillando. Nam hęc eſt vis miraculi, vt qui in carcere Almanzoris captiuus ferra manibus domauit, & ad confirmationem fidei in Mezchita vngue, Chriſti effigiem in marmorea columna impreſſit, quæ hodie in noſtra Metropolitana Cordubẽſ. Eccleſia, non ſine admiratione veneratur. † Cedit enim ſuo Creatori 21
natura, & ita, vt lapidem in lac, ſanguinem, aquam, & cibum conuertat, & ad vnguis impreſſionem molleſcit, diſponit ſimiliter eius aſperitatem, vt valeat voces emittere imperio Dei per quem omnia facta ſunt, *D. Ioan. c. 1.*

¶ Diabolus tamen, quia hæc effi- 22
cere nequit, quia miraculum vllum præſtare non valet: arte vtitur, formando ſonum in aere humanæ vocis ſimilem, ad eum ferme modum, quo quis tibia, vel fiſtula, aliove inſtrumẽto ſonum vocis humanæ exprimit, vel cauæ valles exceptam, ac repercuſſam vocem articulate admodum reciprocant, vt docet *Alf. Toſtat. in Exod. c. 7. q. 15.* † Nam ca- 23
daueris ſpiritum reuocare nequit ad vitam, neq; corpori ſuo infundere. Quia hoc ad abſolutam Dei poteſtatem pertinet, neq; efficere, vt cadauer ipſum voces articuletur, non minus quam marmorea, aut lignea ſtatua, de qua ſcriptũ eſt Pſal. 134. *Simulachra Gentium os habent, & non loquuntur, neq; eſt ſpiritus in ore i-*
pſorum. † Nam cum voces ex pul- 24
monis

monis respiratione per retractionem aeris formentur, illas sane diabolus, neq; in cadauere, neq; in statua valet emittere, sed ementiri, dũ illud corporis viui similia cogit actione, gestuq; imitari, *vt dicendum est c.30. de incubis, & sucubis.*

CAP. XXV.

De brutorum loquela, & an possit dæmon eis discursum elargiri.

SVMMARIVM.

Brutis rationem inesse secundum alios. num.1.

Homo solus ratione præditus. n.2.

Homo ex iustitiæ violatione peior bruto. num.2.

Bruta ex instinctu naturali rationem videntur imitari. n.4.

Elephantis multa insunt, quæ rationem imitantur. n.5.

Elephas domini vxorem mœcham, cornu transfixit. n.6.

Elephantes ad prælia disciplinantur. numer.7.

Elephantes turrib. ligneis plenis militum impositis ad prælia ire. n.8.

De delphino, cane, leone, vulpe, simia, & aliis multa miranda. n.9.

Simiæ factum argutum in authoris aula. num.10.

Brutis rationem inesse hæreticum est. numer.11.

Supernaturalis operatio diabolo denegatur. n.12.

Diabolus facere nequit, vt boues, asini, & similia loquantur. num.13.

Asina Balaam vere loquuta. n.14.

Deus supplet vices partium defectarum in genere causæ efficientis. numero 14.

Multi in persecutione Vandalica abscissis linguis loquebantur. n.15.

Episcopi ab Arrianis linguis expoliati loquuti. n.16.

Asina Balaam ministerio Angelorum loquuta. n.17.

Bos arantis ante mortem Cæsaris dictatoris loquutus. n.18.

Boues variis temporib. loquuti apud Gentiles. n.19.

Iunonis Monetæ simulachrum qua arte loquutum. n.20.

Gymnosophistarum vlmus, & flumen, Caucasus, quo nam pacto loquerentur. n.21.

Canis Simonis Magi, quercus Dodonea, & aues Dodones n.22.

Aues naturaliter vocem ementiri. numer.23.

Turdus, cornix, psittacus loquuntur. numer.24.

Corui sutoris miranda. n.25.

SVnt † qui putant brutis rationẽ 1
inesse, *Plutarch. lib. an brutis ratio insit, Galen. in Isagog. Plin. lib.10. cap. 41. Porphyr. lib. 3. de sacrific.* † Sed 2
hoc falsum est, quia ex cunctis animantibus solus homo ratione compos existit, ex quo diffinitur ab Aristot. *animal rationale*, quod nullis aliis conuenit, & conuertitur cum suo definito. † Licet ipse ali- 3
quando ex iustitiæ violatione peior

 bruto

bruto existit, Psalm. 100. *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis, & similis factus est illis.*
4 † Cætera enim animantia nullius rationis capacia sunt, etsi quodammodo, ex naturali instinctu rationẽ videantur imitari, vt ex Catholicis, & Gentilibus probauimus, *lib. 1. de Magia diuinatriçe, cap. 2. ex num.* 11.
5 † Vt de Elephante tradit *Aristot. lib. 9. histor. animal. cap.* 46. se Regi submittere, & eius maiestatem adorare, addit vigilias, & excubias per vices illum agere oportere ac nosse, *Albert. Magn. de anim. lib. 8. tit. 5. cap. 2.*
6 † Et cum sui domini vxorem mœchantem agnosceret, cornu transfixam, vna cum adultero interemit, *Ælian. lib. 11. c. 15.* Nam fornicationem abhorret, ex quo ipsum in abscondito coire narrat *Plin. lib. 8. c. 5.*
7 † Sunt præterea tantæ docilitatis, vt imperata facere discant, & ad prælia strenue disciplinentur, ita vt turres armatas militum eximia sua fortitudine dorso ferẽtes in aduersarios irruant, vt meminit *Albertus*
8 *Magnus, vbi supr. lib. 22.* † Nam licet id admiretur *D. Basilius in Examer. homil. 9.* manifestum tamen comperio ex sacris literis, Machab. 1. c. 6. *Sed & turres ligneæ super eos firmæ protegentes super singulas bestias: & super eas machinæ, & super singulas viri virtutis triginta duo, qui pugnabant desuper.*
9 † Vt sic interim alia prętermittam, quæ de delphino, cane, leone, vulpe, simia & aliis animantibus ex ingenito naturali instinctu facta dignoscimus, quę discursum, & rationem prorsus videntur imitari, de quibus videndi sunt *Aristoteles, Plinius, Ælianus, Albertus Magnus, & alij naturalium scriptores.* † Quibus ad- 10
de, quod puer vidi, dum vna cum parentibus meis, & domesticis ad focum discumberem. Erat simia gesticulationibus grata, quæ cum vidisset à seruis castaneas prunis, & cineribus assandas condiri, earum auida, cum lignum, quo prospexerat extrahi, non videret, in famulã, quæ dormiens erat, repente insiluit, ac vna manu ad sinum detinens, altera brachium eius apprehendit, & castaneas cæpit extrahere, quousque eiulatibus aulam implens ad eam nos conuersi, vidimus illam castaneas, hanc articulos adustos portare. † Quæ licet proxima 11
ratiocinio videantur, omnino rationis expertia sunt. Quia hæreticũ est in brutis rationẽ asserere, quantumuis rationabilia agere videãtur, vt ex multis probat *Andr. Libauius de contemplat. intellect. cap. 2. Sebast. Medices in summa hæres. part. 3. D. Thom. 1. 2. q. 13. art. 3.*

¶ Et cum natura brutis rationem 12
denegauerit absurdum erit, asserere quod eam dæmon possit elargiri. Quia contra naturam non potest quidquam operari, neque efficere, quod natura denegauit. Nam hæc esset supernaturalis operatio, quę Sathanæ & Angelis eius est denegata, *D. Thom. p. 1. q. 110. artic. 4.*
† Vnde neq; efficere potest, vt bruta 13
loquan-

loquantur, qualia sunt boues, asini,
& similia. Quia non sunt eis apta
organa, & ad hoc instituta, vt pro-
14 bat *D.Cyril.lib.3.contra Iulian.* † Ne-
que obstat Angeli ministerio asi-
nam Balaam locutam, *Numer.c.22.*
quæ vere, & realiter intellexit Cæl.
Sedulius lib.1. Pasch.(maxime lau-
datus à Gelasio Pontifice in Decret.
dist.15.)

Linguaque rudenti
Edidit humanas animal pecuale lo-
quelas.

15 † Nam cum sit à Deo factum, non
est trahendum ad consequentiam.
Quia potuit supplere vicem partiũ
deficientium in genere causæ effi-
cientis, vt in persecutione Vandali-
ca multi abscissis linguis mirabili-
ter loquebantur, *l.1.D.de offi.Præfecti*
16 *Prætor.Africæ* † Non minus quam de
Lybicis Episcopis ab Arrianis lin-
guis spoliatis narrat Procopius eos
Constãtinopoli profugisse, vbi lin-
guis radicitus euulsis, perinde locu-
ti sunt, ac si tale ꝑpessi non fuissent,
Euagr.lib.4.c.14 Vict.Vticens.in persec.
Vandal.lib.3.D.Greg.lib.3.dialog.c.32.
17 † Pręterq̃, quod nonnulli putant a-
sinam non vere locutam, sed Ange-
lum formasse vocem in aere, qua lo-
quuta est Balaam, vt docent *D.Tho.*
q.5.de mirac. Grilland. de Sortileg.q.7.
18 *n.25.* † Et ita non solum Angeli bo-
ni, sed etiam mali efficere possunt,
vt bruta loqui videantur, vt ante
mortem Cæsaris dictatoris bos a-
ratori instiganti loquutus est, *Potius*
homines defecturos, quam messes, vt nar-
rat *Fulgos.lib.1.cap.4.* † Et Caio Vo- 19
lumnio, & Seruio Sulpicio Coss.
dicitur bos humano sermone lo-
quutus, & bello punico secundo
fertur Gneo Domitio bos dixisse
Caue tibi Romana, vt meminit *Titus*
Liuius lib.2.ab vrbe condit. † Nam 20
dæmon fuit, qui vocem formauit
in aere non secus, quam in statuis
idolorum efficere assueuit, vt dixi-
mus *d.lib.1.cap.11.ex num.6.* & ita
intelligendum est, quod de Iuno-
nis monetæ simulachro fertur di-
xisse, se velle Romam transferri, vt
narrat *Valer.Maxim. lib.1. cap.fin.*
† Et sic dæmon Gentiles decipit, 21
qui crediderunt vlmum Gymnoso-
phistarum Apollonium salutasse a-
pud *Plutarch.in vita Apollon.* & Cau-
casum flumen dixisse *Salue Pythago-*
ra, vt meminit *Porphyr. in eius vita.*
† Et canis Simonis Magi, qui Diuo 22
Petro, & aliis fuit loquutus, vt tra-
dit *Glicas in Annal.* Item, & quer-
cus Dodonea, & aues Dodones, lo-
quebantur apud *Lucian. in Mycill.*
† Licet quoad aues fatear quidem, 23
in iis quibus organa sunt apta ad
loquendum, posse dæmonem id ef-
ficere, vt vere loquantur, quemad-
modum homo illas potest institue-
re, vt plura verba ordine referant,
vt de turdo Agrippinæ narrat *Plin.*
lib.10.cap.42. † De cornice ex Bæ- 24
tica allata, quæ plura verba vno
contextu referebat, *idem Plin. dict.*
lib.10.cap.43. & psittacus Cardi-
nalis Asconij perpetua serie reci-
tauit Latino idiomate symbolum

 fidei,

fidei, vt narrat *Cæl. Rodigin. lib.3. an-*
25 *tiq. lect.cap.32.* † Et coruus ſutoris dum matutinis horis euolans in roſtra, claro ſermone primum ſalutabat Tyberium Imperatorem, deinde Germanicũ, & Druſum Cęſares nominatim, mox tranſeuntem populum Romanum, vt narrat *Plin. d. lib.10.cap.43.*

CAP. XXVI.

De reſurrectione mortuorum, & an à dæmone præſtetur.

SVMMARIVM.

Reſurrectio mortuorum antiquis Philoſophis incognita. n.1.

D. Paulus ab Epicureis contemnitur, quod reſurrectionem annuntiarit. num.1.

D. Iacobus Cordubæ irridetur, quod diuinam eſſentiam, & reſurrectionẽ mortuorum prædicarit. n.2.

Democritus reſurrectionem defendens ab Athenienſibus deluditur. n.3.

Chryſippus Stoicus reſurrectionem aſſeruit. n.4.

Animæ nudatæ ſemel corporis integumẽto illud pro libito aſſumere non valent. num.5.

Dei potentiæ eſt mortuos reſuſcitare. numer.6.

Diabolus facere non poteſt miraculum. num.7.

Miraculum quare diabolus facere nequeat. n.8.

Miranda reſpectu noſtri diabolus præſtat. num.9.

Reſurrectio mortuorum repugnat animæ naturæ. n.10.

Reſurrectio mortuorum repugnat dæmonum poteſtati. n.11.

Reſurrectiones mortuorum quas dæmon obijcit, ſpectra ſunt. n.12.

Apparitiones animarum dicuntur phantaſmata, oſtenta, & vmbræ. n.13.

Viſiones, quæ apparuerunt Dionyſio, Curtio, Pertinaci, Tacito, Conſtantio, & Iuliano, cuius ſint naturæ. n.14.

Caſtoris, & Pollucis apparitiones, Fauni, Satyri, Syluani, Laruæ, Genij. numer.15.

Diabolus in ſuis apparitionibus corpora ex elementis comparat. n.16.

Diabolus, vt reſurrectionem ementiatur ſolet corpora furari, & ſubſtituere alia aerea. n.17.

Diabolus hac arte quamplures decepit. num.18.

Diabolus ad hanc reſurrectionem ſolet fingere, vt quæ vere cadauera ſunt, videantur viuere, illa ſubingrediendo. num.19.

Suſcitatio ab Apollonio, Simone Mago, Æſculapio, Thyanæo, Glauco, & Armeno, quomodo facta. n.20.

Ariſtea, Clazomania, & Lappi, reſurgentes. n.21.

Viuenti animæ duplex modus naturalis quorum neutrum præſtare diabolus poteſt. n.22.

Diabolus in extaſin ſuos rapit. n.24.

Dæmonis ſuperiores cogunt inferiores cadauera ingredi. n.25.

Reſuſcitata à diabolo in fœtida oſſa reſoluuntur. n.26.

Diaboli in his mendacium. n.27.

Reſur-

1 RESurrectio † mortuorum anti-
quis Philosophis incognita
fuit, qui Athenis prędicante D. Pau-
lo leguntur conclamasse in Actis
Apost. c. 17. *Quidam autem Epicurei,
& Stoici Philosophi disserebant cum eo,
& quidam dicebant, quid vult seminator
verborum hic dicere? alÿ vero nouorum
dæmoniorum videtur annunciator esse,
quia Iesum, & resurrectionem annuncia-
bat eis*: & paulo post: *cum audiissent
autem resurrectionem mortuorum, qui-
dam quidem irridebant, quidam vero di-*
2 *xerunt, audiemus te de hoc iterum?* † Et
D. Iacobus speciali mandato à sa-
cratissima Virgine Maria in Hispa-
niam trans Bosphorum missus ad
Euangelij prædicationem, cum ad
Cordubam patriam meam perue-
nisset, ab Ethnicis illis Philosophis
irrisus fuit, quod diuinam essentiã,
vitam æternam, & resurrectionem
mortuorum prædicarit, *vt constat ex
libris plumbeis in cauernis sacri montis*
3 *Illipulitani repertis.* † Democritus
Abderita cum resurrectionem an-
nunciaret, ab Atheniensibus delu-
ditur, teste Plin. lib. 7. cap. 55. *Similis,
& de asseruandis corporibus hominum,
ac resuscitandis promissa Democrito va-*
4 *nitas, qui non reuixit ipse.* † Et non
Democritus modo, sed & Chry-
sippus ipse, licet Stoicus mortuo-
rum resurrectionem asseruit, vt re-
fert *Lactant. lib. de diuino præm. cap. 23.
quin & Plato in Phædro, & in libris de
Republica, dialog. 10. nec non & conci-
uis meus Seneca epistol. ad Lucill. lib. 1.
epist. 36.*

† Errarunt tamen omnes huius- 5
modi veteres Philosophi (licet re-
surrectionem faterentur) credentes
animæ virtute fieri, non minus
quam qui eam negarunt, quia ani-
mæ nudatæ semel à corporis inte-
gumento, illud pro libito rursus as-
sumere non valent, ex sacra autho-
ritate, Psal. 77. *Homo spiritus est vadens
& non rediens puluis est, & postquam se-
mel defloruit, dicitur suum locũ amplius
non recognoscere.* † Cui adstipulatur 5
Homer. Iliad. 9.

Sed vis animai,
Cum semel excessit, nunquam redit
amplius intra
Corporis humani testitudineum fi-
gmentum.

¶ Hoc enim est solius Dei poten- 6
tiæ, qui Lazarum quatriduanũ su-
scitauit, *D. Ioan. c. 11.* Et filium viduæ
reuocauit ex pheretro, *Matth. c. 18.*
& puerum Sunamitidis ad Elisæi
petitionem, *Reg. 4. cap. 4.* vt docent
*D. August. lib. 3. de Trinit. & lib. de cura
pro mort. cap. 10. D. Thom. p. 1. q. 89.
art. 8.* † Quod dæmon præstare ne- 7
quit, quia miraculum vllum facere
non potest, vt est communis *Theolo-
gorum schola cum D. Thom. par. 1. q. 110.
art. 4. ad 2. Alexan. de Alex. par. 2. q. 45.
Michael Medina lib. 1. de recta in Deum
fid. cap. 7. Episcop. Maiol. tom. 2. dierum
canicular. colloq. 3.* † Nam miracu- 8
lum est, quod supra naturæ poten-
tiam consueuit fieri, ad quod dæ-
monis potestas non extenditur.
Quia ex causis naturalibus tantum
(vt pura creatura) operatur, *D.
August.*

Augustin.lib.de natura dæmon.cap.4.& 5. Raphael de la Torre tom.2.de vitiis oppos.releg.q.95.in prælud.disp.3.4.5.6.& 7.
9 † Quæ ideo quantumuis miranda sint, miracula tamen dici non possunt, nisi respectu nostri, qui cũ non possimus illa præstare, neque quomodo facta sint intelligere, ea pro miraculis habemus. Nam vt ait Valer.Max.lib.1.c.8. *Quæ quia vnde emanauerint, aut qua ratione constituerint, dignoscere non valeamus, merito miracula dicimus.*
10 † Repugnant n. naturę animarum huiusmodi apparitiones, & resurrectiones mortuorum. Quia vt ait D.Thom.p.1.q.117.art.4. *Non potest anima separata naturali virtute mouere aliquod corpus: cum enim sit naturalis forma humani corporis, non habet vim mouendi secundum locum, nisi corpus, quod informat, & viuificat. Quare animæ defunctorum, neq; assumere corpora, nec cum illis ad viuos venire possunt.*
11 † Repugnat similiter dæmonis potestati, quia Beatorũ animæ in manu Dei sunt, & soli Deo obediunt, damnatorum autem, vt quę perpetuis (diuino iudicio) sunt addictæ suppliciis, sine eius permissione nequit diabolus sinere egredi, quę autem sunt in Purgatorio, vt quæ pessimo carcere à Deo sunt emancipatæ, absque eius licentia exire non possunt, vt docent *D. Augustin. lib. de cura pro mort.c.16. Suarez in D.Thom. part.3.q.53. Petr.Thyraus lib.1. de apparit.spirit.cap.11. Petr.Binsfeld.in confess. malefic. dub.2. conclus.2.*
12 † Vnde apparitiones & resurrectiones mortuorum, quas nobis dæmones, & Magi obtrudunt, non animas, sed spectra, & phantasmata esse docent *Tertullian.lib.de anim.cap.fin. D.Thom. part.1. quæst.117. art. 4. Guil. Parisiens. part.fi. de vniuers.c.24. Soto in Sent.4. distinct.34. quæst.1. art.3.* † Quæ ideo 13
phantasmata dicuntur *in l. ostentum. D. de verb. signific.* vmbræ vero Callimach.

Lucidaque euictos effugit vmbra rogos.

Vergil. de Anchise filio post mortẽ patris apparenti.

Infœlix simulachrum atq; ipsius vmbra Creusæ.

Nam vt ait Æneid.6.

Admoneat volitare caua sub imagine formæ.

¶ Tales fuerunt visiones, quæ ap- 14
paruerunt Dionysio Syracusano apud *Plutarch. in eius vita*, Curtio Ruphino apud *Tacit. lib.11. Annal.* Pertinaci Imperatori apud *Capitolinum*, Tacito apud *Vopiscum*, Constãtino, & Iuliano apud *Ammian. lib.21. & 25.* Valentino apud *Zozimum lib.4. & 5.*
† Tales Castoris, & Pollucis appa- 15
ritiones ad lacũ Iuturnæ apud *Symmach. lib.1. epist.29.* tales Fauni, Satyri, Syluani, Laruæ, Genij, Penates, Harpyæ, Sirenes, Nymphæ, tam Dryades, quam Hamadryades, Nereades, Ægypanes, & similium apparitiones, *Petr.Thyræus lib. de apparit. spirit. c.9.* † Quæ vt plurimum, for- 16
mando corpus ex elementis, potissimum aere, dæmon solet ementiri,

iungens partes terreas, & aqueas,
nubium vaporum, & exhalationũ,
vt & colores hac mixtione facilius
exprimantur, vt docet *Mol. in D. Tho.*
17 *p. 1. q. 51. art. 2. disp. 2.* † Nam aliquãdo
corpora mortuorũ furatur, & sub-
stituit alia aerea, quæ mouet instar
viuentium, & eorum similes cogit
actiones, gestusq́, imitari. Sic enim
abstulisse corpus Romuli narrat *Li-
uius lib. 1. ab vrbe cond. & Plutarch. in*
18 *Romul.* † Sic & alios ad tempus su-
stulit pro Glauco, Pio Thyanæo,
Ero, & similibus quos, à mortuis re-
uocatos veteres crediderunt, vt tra-
dunt *Petr. Leluyher lib. 1. spectror. Alex.
ab Alexand. lib. 2. dier. genial. cap. 9. & li.*
19 *5. cap. 23.* † Aliquando etiam, quæ ve-
re cadauera sunt, fingit viuere, ipse-
que illa subingreditur: & sicut nau-
ta solet mouere nauim, sic ipse illa
mouet, non aliter quam motor in-
tus existens, & viuentium similes
cogit actiones, gestusque imitari,
vt tradit *Sprenger. in Mall. part. 1. quæst.*
20 *3. & part. 2. q. 1. cap. 4.* † Quemadmo-
dũ desuscitatis ab Apollonio nar-
rat *Philostratus in vita Apollon. lib. 6.*
de suscitatis à Simone Mago *D. Clem.
in Itinerar. & Egesip. lib. 3. de excessu Hie-
rosolym. cap. 2.* de suscitatis ab Æscu-
lapio, Thyanæo, Glauio, & Arme-
21 no, *Plato lib. 10. de Republ.* † Similia de
Lappis resurgentibus apud *Olaum
lib. 3 cap. 18.* de Aristea à mortuis re-
uocata, *Plin. lib. 7. ca. 52.* de Clazoma-
22 nia, *Orig. lib. 3. contra Cels.* † Vnus e-
nim est modus naturalis vniendi a-
nimam corpori, per generationem
nempe, & creationem, quorũ neu-
trum dæmon valet præstare, vt do-
cent *Soto, & Suarez, vbi supr. Cardinal.
Toledo lib. 2. de Generat. q. fin.* † Quare 23
si quæ à dæmone, aut Magis visa
sunt resuscitari, penitus mortua nõ
fuerunt, sed sensibus sopita, vel ex
deliquio animi, vt de Enarcho ad
vitam reuocato narrat *Euseb. lib. 11.
cap. 18.* † De Tondalo & aliis, quos 24
quasi per extasim raptos ferunt ad
vitam reuocatos, ac mira de damna-
torum sedibus retulisse, *Dionys. Car-
tusian. de quatuor nouiss. cap. 49. & 50.*
† Vel si mortua fuerunt eiusmodi 25
corpora, superiores dæmones infe-
riores ex pacto coegerunt, vt cada-
uer ingrederentur, mouerent, cæ-
teraq; ad tempus facerent. Nam ve-
ra resurrectio mortuorum ad solam
Dei absolutam potestatem pertinet
D. August. li. 3. de Trinit. † Et ita, quæ 26
dæmonis ministerio reuiuiscere vi-
dentur pacto finito, in fætida ossa
redeunt, vt exemplis comprobat
*Guil. Parisiens. in summ. de vniuers. p. fin.
Cæsarius li. 12. mirabilior. ca. 3. Spina, de
Strigib. ca. 7.* † Non secus quam de in- 27
fante à dæmone suscitato recolit
Remig. lib. 2. Perioch.

*Deserta vacuas sedes statione relin-
quens,*
*Sulphureo nidore fugam, strepituque
fragoso*
*Prodit, atque olidas pulsans erupit in
auras.*

CAP. XXVII.

De animarum apparitione.

SVMMARIVM.

Senten-

Sententia de vero Samuele apparēte Sauli placuit olim Rabbinis, n.37.
Regum 1. cap. 28. de Samuelis anima explicatum, n.38.
Qui Gehenna, & Limbo emancipantur inferni habitatores sunt, n.39.
Elias, & Moyses in vero spiritu cum Christo apparuerunt in Tabore, n.40.
B. Maria ad Herebum Cæsar Augustæ Diuo Iacobo apparuit, n.41.
D. Iacobus in Hispaniam venit, numer. 42.
Christus Dominus Petro, Thomæ, Magdalenæ, & Discipulis apparuit, n. 43.
D. Ioannes, Agnes, Geruasius, & Protasius post mortem apparuerunt, n.44.
D. Petrus B. Ignatio de Loiola apparuit, n. 45.
Apparitiones plures tam proborum, quam improborum, n.46.

1 EPicuri † de grege porcorum errore omisso, qui animam negant immortalem, & corpori volunt commori, quia hæresis est & iā pridem à Platone, Aristotele, & aliis Philosophis confracta, & proscripta, & ab Ecclesia damnata emancipetur, *Sebast. Medices in summ.*
2 *heres. p. 1. Irenæus lib. 2. c. 15.* † Alii sunt sensibus nimis addicti, quibus vt ait D. Augustin. serm. 147. de temp. *Tota regula intelligendi est consuetudo cernendi*, qui nihil credunt, nisi quod vident, *Quia animalis homo non perci-*
3 *pit, ea, quæ spiritus sunt.* † Fatentur enim animam corpori superstitem esse, sed videri illam à viuis posse negant, vt ex Theologis arbitratur *Lauatherus lib. de spectr.* † Eo nempe, 4
quod spiritus cum corporis sit expers, cerni corporeis oculis, vel vllo à nobis sensu corporeo perspici non possit, vt Christus Dominus insinuare videtur dum ait apud D. Luc. cap. fi. *Palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet*: vnde Lucret.

Tangere, vel tangi nisi corpus, nulla potest res.

† Alii clamant huiusmodi animarū 5
apparitiones superstitiosas esse, & vana anicularum insomnia, vel dæmonum delusiones, vt *Riuius li. de veteri superstit. Aretius in problem. Marbach. de mirab.* quibus assentit ex nostris *Tiraquel. ad Alexand. lib. 2. dier. genial. cap. 9. & lib. 5. cap. 23.* Et ex Theologis *Hieronym. Magius lib. 4. Miscella. c.12.* † Qui maiori eruditione quam 6
iudicio ausus est scribere: nunquam quæ circa mortuorū sepulchra, vel cœmeteria conspiciuntur simulachra, mortuorū animas esse: sed sēper dęmones, aut malos Genios hominum deceptores, vt apud Vergilium.

Infœlix simulachrum, atq; ipsius vmbra Creusæ
Visa illi ante oculos, & nota maior imago.

† Sed horum sententiam, vt stolidā, 7
& falsam iam olim impugnarunt *D. Augustinus, Chrysostomus, & alij relati à D. Tho. part. 1. qu. 117. art. 4. Tertullian. lib. de Anim. cap. penult.* † Nam mor- 8
tuorum animas diuina potentia, & virtute, viuentib. apparere, & fidei

Catholicæ ſcitis, & veræ, germanæque Philoſophiæ placitis conſentaneum eſt, vt probant *D. Thom. & Soto in Sentent. 4. diſt. 45. q. 1. art. 4. Cardinalis Bellarmin. lib. 2. controuerſia. cap. 8. Alciat. in l. oſtentum, D. de verb. ſignific.*
9 *Couarru. lib. 4. variar. cap. 6.* † Non quod animæ nudatę ſemel à corporis integumento, illud prolibito rurſus induere valeant, aut huc illucq; diuagari, vt olim Platoni obiicit non ſatis gratus diſcipulus *Ariſto-*
10 *tel. lib. 1. de Anim. text. 41.* † Sed quia vel inuitæ detinentur in diriſſimorum cruciatuum ergaſtulo, vel liberæ obediunt totius vniuerſitatis dictatori, à quo in hanc coloniam deductæ ſunt, vt tenent *Tertullian. vbi*
11 *ſup. Perera lib. 1. de Mag. cap. 11.* † Apparent enim quotiens Deus ſinit, non in proprio corpore, quia illius expertes ſunt, vt probat *idem Ariſtotel. d. lib. 1.* ſed vel in cadauere, vt Lazarus apud D. Ioann. cap. 11. *Et ſtatim prodiit, qui fuerat mortuus ligatus pedi-*
12 *bus, & manibus.* † Vel in aereo corpore, vt Elias, & Moyſes in Tabore *Matth. cap. 17.* ſecundum doctrinam *D. Auguſt. lib. de cura pro mort. cap. 15. D.*
13 *Thom. part. 3. quæſt. 45. artic. 3.* † Non ab ipſa compoſitum corpus autem huiuſmodi eſt anima. Nam caret organis corporeis, quæ ad mouendum corpus ſunt neceſſaria dũ eſt in corpore, vt docet *Soto in Sentent. 4. diſt.*
14 *45. q. 1. art. 4.* † Sed ab Angelis fabricatur, quod ipſa poſtea ſubingreditur, ac impellit, non aliter quã motor intus exiſtens, vt docent *Suarez in D. Thom. part. 1. q. 117. art. 4. & p. 3. q. 45. diſp. 32. ſect. 2. Raphael de la Torre to. 2. de vitiis oppoſ. relig. to. 2. q. 95. art. 3. diſput. 3.* † Quod quia non ita ſunt aſſe- 15
cuti Gentiles, in maximos lapſi ſunt errores, credentes, hoc à dæmone, vel ab ipſa anima fieri, ad quod Grymoriæ artem induxerunt, vt Circe apud *Homer. in Odyſſ.* Medea apud *Ouid. in Metamorph.* Erictho apud *Lucã in Farſal.* Tyreſias apud *Senec in Oedip.* Canidia apud *Horat. in Epod* Manto, apud *Papin. in Thebaid.* † Et Maga 16
apud conciuem meum Ioa. de Mena, Muſarum ſui temporis coriphęũ in poemate ſuo, quod Regi D. Iuan. II. inſcripſit, ord. 7. copl. 246.

Al cuerpo ya viuo deſpues de finado.

† Credebant enim ipſoſmet defun- 17
ctos certis ritibus ad vitam reuocari, vt diximus *li. 1. de Magia diuinatric. cap. 16. de Necron*, quorum animas laruas, & lemures appellabant, ſi bonas autem, Manes, vt Erictho apud Lucan. vbi ſup.

Manibus illatrat Regniq; ſilentia rumpit.

Quas animas eſſe fatetur Horat. lib. 1. Saty. 8.

Manes eliciunt animas reſponſa daturas.

¶ Vnde has animarum apparitio- 18
nes tanquam veras ex Gentilibus docuerunt *Plutarch. in Cimone, Dione, Bruto, & Alcibiade, Dion in Caracall. Vall. Flacus lib. 1. Sueton. in Neron. Apulei. in Aſin. lib. 1. apolog. 1. Valer. Max. lib. 1. cap. 8.* † Quibus aſſentiuntur Iudæi, *Ioſeph. lib. 6. antiq. cap. 15. & lib. fin.* 18
de

de bello Iudai. Philo in vita Moys. Bonioaz, Rabanas, & alij relati à Petr. Leloyher. li.
19 *3. spectror, cap. 5. & 6.* † Item, Arabes fere omnes *Auicēna, Abynzohar, Rasis, & Auerroes*, quos Cordubæ natos Almanzoris tēpore testantur *Ferd. Nunnez alias dictus Commendatarias Gracus in comm. Ioan. de Mena ad coronat. March. Santill. c. 37. Ambros. de Mo-*
20 *rales in laud. Cordub. to. 2.* † Assentiuntur similiter Indorum Brachmanes, Calecutii, Coloimi, Malabarenses, & cæteri Orientales apud *Paul. Venet. li. 3. c.* 28. & Floridēses Peruuii, & cæteri Occidentales, vt tradit *Leuin.*
21 *Apollo. in hist. Peru.* † Non quod eorū errori assentiar, sed vt contra Lauricas, & nugones huiusmodi, laruas etiam, & nugas producamus, vt vana vanis confundantur.

22 ¶ Probatur præterea hæc cōclusio tribunalium legibus. Nam Vlpian. I.C. agnouit ostentum quoddā φασματοειδῶδες, quasi mortuorum animas, *in l. ostentum, D. de verb. signifi.*
23 † Et Manes protulit Marcianus I.C. *in l. tantum, D. de rerum diuis.* & Magica sacrificia, quibus spiritus euocari arbitrabantur Modestinus I.C. *in l. ex S natus Consulto, D. de l. Cornel.*
24 *desicar.* † Quod Manes acciri vocat, & à multis fieri queritur, & pœna mortis interdixit Constāt. in l. multi. C. de malefic. & Math. *Et Manibus*
25 *accitis audet ventilare,* &c. † Nō quod animas apparere neget, sed quod Manes isti dæmones fuerint, qui mortuorū animas in assumptis corporibus ementiebantur, vt probabimus, *d. cap. 16. ex nu.* 12. † Quales 26
sunt illi, qui in domibus, certis temporibus, & locis solent apparere, tumultus, & vexationes varias exhibere, vulgo *Duendes*, de quib. plura *Budæus, & Alciat. in d. l. ostentum Alexa. ab Alex. lib. 2. dier. genial. cap. 9. & lib. 4. ca. 19. & lib. 5. cap. 37. & lib. 6 cap. 21. Leloyher. lib. 3 spectror. cap. 4.* † Et Hispaniæ 27
forensis praxis confirmat, qua licitum est conductori, qui ante idignorabat, spectrorum sic inquietātium causa domos relinquere conductas, vt post Portium censuit *Couarru. lib. 4. variar. c. 6.*

¶ Comprobatur sacræ scripturæ 28
authoritate mortuorum animas viuentibus apparere. Primo, ex veteri testamento, in quo Samuelis Prophetæ anima Sauli Regi apparuit, *Reg. 1. cap.* 28. Et Hieremias, & Onias Iudæ apparuerunt, *Mach. 2. cap. 15.*
† Quamuis de Propheta Samuele 29
dubitatum video an vere Sauli apparuerit. Nam vt ait Tertullian. lib. de Anim. *Ecce hodie eiusdem Simonis hæreticos tanta præsumptio artis Magicæ extollit, vt etiam Prophetarum animas ab inferis mouere se spondeant, & credo, quia mendatio possunt: nec enim Pythonico tūc spiritui minus licuit animam Samuelis effingere, post Deum mortuos consulente Saule.* † Quibus, & aliis proximis 30
consequentibus verbis aperte docet, non fuisse illum verum Samuelis spiritum, at tamen *D. Thom. p. 1. qu. 89. articul. 8. & 2. 2. quæst. 95. articul. 5. & quæst. 174. art. 5. ad 4.* dubitāter loquitur, secutus nimirum *D. Augustin.*

lib. de cura pro mortuis, ca.15. relatum in
31 *ca. nec mirum h. 26. quæst. 5.* † Sed mihi
probabilius est, fuisse veram animã
Samuelis, quæ Sauli apparuit, exer-
cente quidem Pythonissa artẽ suã,
sed non eius artis vi, & potentia, sed
iussu Dei, atque imperio, vt impio
Regi finem vitæ renunciaret *Petr.*
32 *Leloyher lib. 4. spectror. cap. 1.* † Neq; ad
hoc probandum, vel persuadendũ
opus est argumentis, cum id sacra
scriptura perspicue tradiderit, Ec-
clesiast. cap. 46. *Et post hæc dormiuit Sa-*
muel, & notum fecit Regi, & ostendit illi
finem vitæ suæ, & exaltauit vocem illius
de terra in prophetiam, delere impieta-
33 *tem gentis.* † Et sane D. August. & D.
Thom. in præcitatis locis non ob-
scure significant, si liber Ecclesiasti-
ci tanquam sacer, & canonicus re-
cipiatur. Quod ideo hodie absque
dubio procedit, cum inter Canoni-
ca volumina suscipiatur in *Concilio*
34 *Tridentino Sess. 4.* † Et iuuant simili-
ter illa ex d. Reg. c. 28. *Dixit autẽ Sa-*
muel ad Saulem, quare inquietasti me vt
suscitarer: nam suscitari de mortuis
dicitur ex vulgari Hebræorũ phrasi,
quibus *dormire*, pro *mori*, est, vt pro-
batur ex *D. Petr. Canonic. 2. cap. 1. D.*
35 *Paul. ad Thessalon. ca. 4.* † Ex quo Græ-
ci sepulchra dicunt *κοιμητήρια coi-*
meteria, hoc est, *dormitoria*, vt probat
Leloyher. vbi sup. pro quibus sunt etiã
illa verba Ecclesiast. *Et post hæc dormi-*
uit Samuel, & infra *exaltauit vocem de*
36 *terra.* † Nam quid hoc est, nisi egres-
sus ex inferno (qui est in terræ cen-
tro) propria voce prophetauit? Vti
que non alius, quam ille, qui mor-
tuus dormierat. Et ita hæc senten-
tia de vero Samuele placuit olim
Rabbinis Abia, Saadia, Eliazaro, & Io-
sepho lib. 6. antiq. cap. 15.

¶ Neq; obstat, quod si verus Sa- 37
muel esset, se adorari à Saule nõ pa-
teretur, neq; diceret viro pestilen-
ti digno Gehennæ Sauli, *cras mecum*
eris, nam Samuelis anima in Lymbo,
Saulis autem in inferno esse debue-
rat, vt docent *Tertullian. de Anim. cap.*
57. D. Cyril. de adorat. spirit. & Author. li.
de admirab. sacra Scrip. 2. & lib. qq. ve-
ter. testam. qu. 27. † Quia referri de- 38
bet ad similem mortis conditionẽ,
quasi diceret, *cras non vnus viuentium,*
sed vnus mortuorum eris, vt eleganter
notat *D. August. qu. 3. ad Simplic.* † Vel 39
ad similem loci similitudinem, nam
Lymbus Patrum, & locus Gehennæ
eiusdem inferni sunt diuersa rece-
ptacula, & quemadmodum conci-
ues dicimur omnes, qui in eadẽ ci-
uitate habemus domicilia, licet sint
diuersa, ita, qui Gehennæ, & Lym-
bo emancipantur inferni habitato-
res sunt, quia in eadem sunt regione,
licet diuersis mansionibus distin-
guantur.

¶ Confirmatur tandem nostra 40
sententia ex nouo Testamento, vbi
Elias, & Moyses (qui diu præmortui
fuerant, *Deuter. cap. 34. Reg. 4. cap 2.*)
cum Christo Domino colloquen-
tes in Tabore apparuerunt, *Matth.*
ca. 17. Luc. 9. † Res tota deniq; histo- 41
riarum monumentis fulcitur. Vnũ
pro cunctis sit illud B. V. Mariæ de
columna

columna exemplum, sancto Iacobo
Zebedæo apparentis, ad eremum
Cæsaraugustæ, vt Cantabrorum o-
mnium protestantur annales, *Gu-
bert. in Chron. Aragon. prol. 3. Hart. Scha-
del. in histor. ætatis mund. in vita S. Iaco-
42 *bi, Ant. Beuter. p. 1. hist. cap. 23.* † Cuius
vel solo testimonio negari non po-
test S. Iacobi in Hispaniam aduen-
tus, præter alia, quæ pro hac verita-
te docte accumulant *Ambros. de Mo-
ral. lib. 9. Chronic. Hisp. ca. 7. Hieron. Ro-
man. lib. de las republicas del mundo, tit.
de la Republ. Christ. lib. 1. cap. 3. Ioan. de
Pineda in monarch. Eccles. part. 2. lib. 10.
cap. 25. §. 3. Fr. Francis. de Iesus lib de la
43 *venida de Santiago.* † De Christo in-
dubitatum est post mortem D. Pe-
tro, Thomæ, Magdalenę, discipulis,
& aliis apparuisse *D. Matth. ca. 28. D.
Mar. c. 26. Luc. ca. 24. D. Io. 20. & 21.*
44 † De D. Ioanne Præcursore refert
Gregor. Turonens. lib. de miracul. de D.
Agnes, *D. Ambros. serm. 90.* Ex Ger-
uasii, & Prothasii apparitione, vbi
nam sepulta fuissent corpora eorum
D. Ambrosius cognouit, vt docet
45 *D. Augustin. lib. 22. Ciuit. Dei ca. 8.* † De
Petro Ecclesiæ Principe notissima
res est, apparuisse B. Ignatio de Loio-
la diuinæ societatis Iesu Religionis
fundatori, quæ tot pro fide marty-
ribus clara, Religione, literis, virtu-
te, miraculis, & sanctitate coruscat,
*Petr. Ribadeneira in vita B. Ignat. lib. 1.
46 *cap. 1.* † Plures alias tam proborum,
quam improborũ apparitiones re-
ferunt *Sozomen. lib. 8. cap. 21. & lib. 9.
cap. fin. Zonor. lib. 4. cap. 14. & lib. 5.
cap. 25. Glicas part. 2. Annal. Nicephor.
lib. 12 cap. 49. & lib. 14. cap. 28. & lib.
16. cap. 37. Paul Iouius in vita Actii vice-
comit.*

CAP. XXVIII.

De spectrorum repræsentatione.

SVMMARIVM.

Diabolus corpore caret, vt non possit videri n. 1.

Dæmones aeris, & subtilibus corporibus præditos, secundum Platonicos, num. 2.

Spiritus omni corpore destitutus est, numer. 3.

Diabolus est spiritualis creatura, n. 4.

Liber fundamenti Ecclesiæ probat dæmones esse spirituales, n. 5.

Spectra tam diurnis quam nocturnis horis apparent, n. 6.

Spectra apud Aquilonares, Suecos, Ilandos, Polonos, Romanos, Athenienses, & Venetianos, n. 7.

Spectrorum alia genera, n. 8.

Spectrum D. Petri, & D. Mariæ de Padila. n. 9.

Diabolus vt visui subiaceat, assumit corpus quantum, & coloratum, n. 10.

Corpus humanum assumit diabolus in suis apparitionibus, n. 11.

Diabolus qua arte corpora post tẽpus dissoluta ad compaginem redigat, n. 12.

Corpora diabolus suscitans ementitur spiritum, n. 13.

Diabolus corpora aerea qua arte comparet,

1 Spectra,† quæ hominibus solent dæmones offerre, quamplures negarunt ex antiquis. Quia cũ hæc dæmoni tribuantur, duorum alterum asserendum videbatur, aut non esse à dæmone, aut spectra non esse. Quia dæmon creatura est spiritualis corpore carens, quod possit esse visui subiectum, vel ipso diuino oraculo attestante apud D. Lucam. cap. fi. *Palpate, & videte, quia spiritus carnẽ & ossa non habet.* † Vnde quamplu- 2
res ex veterum philosophis, ne spectra negarent, & alias dæmonis operationes, eos corporeos esse impie ausi sunt effutire iuxta Platonicorum errorem, qui dæmones subtilibus corporibus, & aereis quidẽ præditos asseuerarunt, *Orig. ad Ephes. c.6. Iamblic. li. de myster. Apulei. li. de Deo Socrat. & alii relati à D. August. lib. 21. Ciuit. Dei. c.10.* † Sed iam hoc assere- 3
re delirium est, non solum ex supradicta Christi authoritate, sed ex innumeris versibus Psalmorum, quibus dæmones spiritus appellantur: spiritus autem omni corpore destitutus est, vt patet in Euangelio *D. Marc. c.5.* vbi legitur in vno homine legionem fuisse dæmonum, cum tamen in vno corpore plura esse corpora philosophiæ repugnet principiis *Arist. lib. 1. Phys.* † Probatur ẽt ex 4
Concilio Nyceno, quod Deum creatorem visibilium, & inuisibilium pronunciat, & ex Concilio Lateranense in c. firmiter de summ. Trin. *Creator spiritualium, & corporalium.* † Et in 5
libris plumbeis nostro seculo repertis in cauernis S. Montis Ilipulitani legitur, in libro cui titulus est *fundamentum Ecclesiæ*, Deum creasse Angelos incorporeos, & ex eis inobediẽtes fuisse dæmones: quod confirmãt *D. Dionys. de diuin. nom. cap. 4. Damascen.*

ſcen.lib.2.de fide c.3.D.Grego. Nazianz. lib.2.ſuæ Theolog.ad fi.D.Thom p. 1.q.50. art.1.

6 ¶ Sed his ſuppoſitis difficultas manet circa primam aſſertionem, quod ſint ſpectra, verũ authoritate, & experientia ſatis perſpectum eſt, nocturnis non ſolum, ſed diurnis etiã horis clara luce, homines ſpectra huiuſmodi inquietare, ac deludere, vt probant *Petr. Thyreus lib. 1. de apparit. ſpirit. Petr. Leloyher lib. 1. ſpectror. Remig. lib. 2. dæmonol. Lauater. de ſpectr.*
7 *Binsfeld. in confeſſ. maleſic.* † Qualia ſunt, quæ de Aquilonari plaga narrat *Olaus Mag. lib. 3. cap. 11.* de Suecis, *lib. 20. cap. 19.* de Islandia, *lib. 2. cap. 3.* de Polonia, *Cromer. li. 3. hiſtor. Polon. 2.* de Romana *Alex ab Alexan. lib. 5. dier. Genial. c. 21.* de Athenienſi, *Lauater. de ſpectr. fol. 71.* de Venecia, *Cardan. de va-*
8 *riet. lib. 16. c. 93.* † Cuiuſmodi fuit etiam mulier grandis verrens domũ ante filii necem, quæ Dionyſio Syracuſano apparuit, vt meminit *Plutarch. in Dion.* & ꝓdigioſũ illud Genium mala protendens Bruto, vt narrat idem *Plutarch. in Brut.* equeſtres, ac pedeſtres milites in Ciſtercienſium fundatione, vt tradit *La-*
9 *uater. vbi prox. fol. 260.* † Et quod de iuſtiſſimo Rege D. Petro de Caſtella, & D. Maria de Padilla apud nos in fabulis annumeratur, Hiſpali terrarum opulentiſſima vrbe equitantes intempeſtæ noctis ſilentio ſæpius videri. Nam ſi id aliquando cõtigit, dæmonis ſpectrum eſt, vt de Neronis matre ipſam inquietantẽ narrat *Sueton. in Neron.* ac de alio Rege *Lauater. vbi prox.*

¶ Quæ quidẽ, & alia huiuſmodi, 10
ꝙ paſſim ſunt apud authores, vt diaboli præſtari valeant (quia corpus non habent, quod videri, aut palpari poſſit) arte vtuntur, & corpus ſibi aſſumunt quantum, & coloratum, vt viſui fiat obiectũ, vt docẽt *Magiſt. in Sent. 2. diſt. 8. & ibi Bonau. Tho. Scot. Ricar. & alii, idem D. Tho. p. 1. q. 51. art. 2. D. Antonin. p. 2. tit. 4. c. 7.* † Quod dæ- 11
mon facit dupliciter, vel aſſumens corpus humanum, vel ferinũ, quod valet ita attẽperare, vt viſum, & tactum omnino fallat quia minus eſt affabre ſimulare, quam de nouo effingere, vt probat *Guil. Pariſien. p. fi. de vniuerſ.* † Nam licet corpora poſt lõ- 12
gum tempus diſſoluta per tabem, à ſolo Deo poſſint ad cõpaginem reduci, *D. Ioan. c. 11.* negandum tamen non eſt (Dei permiſſione) ab eius ſimia diabolo poſſe confingi, & ſimulari, vt tradunt *Michael Medin. lib. 2. de recta in Deum fide cap. 7. Petr. Binsfel. in conf. maleſi. prælud. 12.* † Ea tamen dif- 13
ferentia, quod verus ſpiritus à ſolo Deo cadaueri infunditur, quem dæmon ementitur, quia vita à ſolo Deo eſt *D. Ioan. c. 1.*

¶ Aliquando etiam ex elementis, 14
potiſſimum aere corpus ſibi adaptãt iungendo partes terreas, & aqueas, niuium vapores, & exhalationes, vt & colores hac mixtione facilius exprimantur, vt docet *Molina in D. Tho. p. 1. q. 51. art. 2. diſp. 2.* † Quibus non ſo- 15
lum viſibilis, ſed etiã palpabilis ca-

ro, & ossa (si Deus sinat) possunt ex-
hiberi, vt docent *D. Tho. quolib. 6. art.*
8. Sprenger. in Mall. p. 1. q. 3. & p. 2. q. 1. c.
4. Caiet. in 2. 2. qu. 95. artic. 3. Raph. de la
Torre to. 2. de vitiis oppos. relig. q. 95. disp.
16 7. † Sic constat Angelos apparuisse
Loth in corporibus assumptis, qui
nec pedum lotione discerni potue-
runt *Genes. ca. 19.* Abrahę *Genes. 18.* Ia-
cob *Genes. 32. & 37.* Elisæo, *Reg. 4. ca. 6.*
Tobiæ, *Tob. ca. 9.* Iosue, *Ios. cap. 2. & 5.*
17 Heliodoro, *Machab. 2. cap. 3.* † Sic for-
tasse & ipse dæmon fecit, vt Euam
deciperet dum serpentis formam
assumpsit *Gen. c. 3.* & vt tẽtaret Chri-
18 stum *Matth. & Luc. vterq. c. 4.* † Sic &
apud Gentiles in variis apparitioni-
bus, Pan, Syluani, Fauni, Satyri, & si-
milibus formis apparuit. Nã vt de
Venere ait Verg. Æneid. 6.

Tunc Dea nube caua tenuem, sine viri-
bus vmbram
In faciem Ænea.

Et Æneid. 8.

At Venus æthereos inter Dea condita
nimbos.
Dona ferens aderat.

19 † Nam secundum res, quas acturus
est congruas, & instituto accõmo-
datas subit formas. Vt quando vult
familiaris speciem prębere, canis as-
sumit effigiem, vt Agrippa, Corne-
lius, & Simon Magus tales sunt na-
20 cti Paredrios. † Si ad vehendum, in
equum se trãsformat, vt de Hadin-
go narrat *Olaus d. lib. 3.* si per locum
angustũ, aut rimam subiturus, ve-
spertilio, musculus, aut mustela fit,
vt docet *Apule. in Malefia.* Si vt gregẽ
laceret, vt sæuiat in animantes, lupi
induit, aut leonis formam, vt docet
Remig. li. 1. ca. 13. † Si quos terrere vo- 21
let, aut turbare, varias ferarum assu-
mit formas, vt serpentis Leopardi,
quomodo se præsentauit apud *Ma-*
rul. li. 5. ca. 7. draconis Diuæ Marga-
retæ, & Ferdinando Gonzaluo Ca-
stellæ Cõmiti, eiusque exercitui, vt
tradit *Rodericus Sanchez p. 3. hist. Hispa.*
ca. 21. † Quãdo ad malum specie bo- 22
ni volet inducere, apparet in forma
Christi, prout apparuit D. Martino
apud *Seuerum*, vel forma Dei, vt Teo-
doræ viduæ, vel in forma Angeli, vt
D. Iulianæ, apud *Marul. vbi prox.* & a-
liis apud *Gerson. tract. de apparit. spirit.*
† Si quos ad libidinem velit prouo- 23
care, mulieribus apparet in forma
viri, specie decora, vt *D. Mariæ Ægy-*
ptiaca viris in forma fæminę lasciuę,
vt *Antonio, & Machario*, & aliis apud
Gerson vbi prox. & Ferrar. in compẽd. re-
uelat. † Idem dicẽdum de pueris ni- 14
gris cirratis, *D. Aug. l. 22. Ciu. Dei ca. 8.*
de Æthiopibus religiosos Carthagi-
nensis Ecclesiæ infestantibus, *Victor.*
Vticens. li. 2. de persecut. Vandal. de aliis
Parisius in summ. de vniuers. p. fi. cap. 24.
Olaus lib. 3. cap. 12. Cardan. lib. 14. variet.
rer. Petr. Leloyher. lib. 4. spectror. † No- 25
tandum tamen est, quando dæmon
in forma humana apparet, quod a-
liqua nota ei solet inesse insolitę de-
formitatis, vt ex diuina prouiden-
tia dæmon author dignoscatur, vt
tradunt *Anan. lib. 3. de natura dæmon.*
Thyræus li. 1. apparit. spirit. ca. 9. Binsfeld.
in confess. malefic. prælud. 12. Remig. lib. 1.

da-

dæmonol. cap. 7. 8. 10. & 14. & lib. 3. cap.
26 10. † Ideo fere semper apparet corpore atro maxime, & minimum luminoso, squalido, fœtenti, tetro, ac formidabili, ore, rictuq; profundo, luminibus abditis, & flammantib. manibus pedibusq; aduncis, strigiosis brachiis, cruribusq; admodum villosis, caprinis etiam, vel asininis tibiis, vno, vel vtroque pede bifido, corneoq;, statua corporis nunquã iusta, vt narrat *Simon. Maiol. dier. canic. tom. 2. colloq. 3.*

CAP. XXIX.

De variis dæmonum generibus.

SVMMARIVM.

Dæmonum, vt variæ sunt operationes, sic & varia genera, n. 1.

Maleficorum operationes variæ prout varia dæmonum concurrentium natura, n. 2.

AEthereum dæmonum genus quale sit, n. 3.

Animalia ignita, quæ sint apud Aristotelem, n. 4.

Ephemera animalia ignita, n. 5.

AEthereum dæmonum genus refutatur, n. 6.

Aereum genus dæmonum in aere degit, nu. 7.

Nulla mundi pars dæmonibus vacat, numer. 8.

Aerea dæmonia sæpius obiiciunt phantasmata, turbant aerem, & tempestates excitant, n. 9.

Aquaticum dæmonũ genus circa fluuios, & lacus habitat, n. 10.

Naiades, Nereides, & Dryades ex dæmonibus aquaticis, n. 11.

Terrestrium dæmonum genus versatur in syluis, & montibus, n. 12.

Hecates, Ceres, Diana, Mater magna, & similes ex dæmonibus terrestribus, nu. 13.

Sphinx Thebana dæmonium terrestre fuit, n. 14.

Genus dæmonum, qui ad luctãdum compellunt, n. 15.

Alastoris dæmon quis nam fuerit, numer. 16.

Laruæ, seu Lemures vulgo Trasgos, *siue* duendes, *n. 17.*

Laruæ tumultus in domibus solent excitare, n. 18.

Nimphæ aliud dæmonum genus, n. 19.

Parcæ vulgo Hadas *aliud dæmonum genus, n. 20.*

Genus dæmonum, quod tempore pestis solet apparere, n. 21.

Multa sunt per quæ Deus denunciat futura mala, n. 22.

Spectra dæmonum varia mala indicãtia, n. 23.

Genus dæmonum, quod non apparet, sed auditur tantum, n. 24. & 25.

Genus dæmonum apparens in forma castrensium militum, n. 26.

Præmonstratensiũ fundatione dæmon specie armatorũ militiũ apparuit, n. 27.

Genus dæmonum, quod monumẽtis inhabitat, n. 28.

Manes, dæmonum genus, quod mortuorũ animas ementitur, n. 29.

SVnt † dæmonum, vt variæ ope- 1
rationes, atq; libidines: sic & varia genera, sibiq; inuicem quandoque contraria. Quia diuisum est imperium Sathanæ, *D. Luc. c.* 11. † Om- 2
nes sunt immundi, & mali, hominibusq; infesti, vt post Chrysippum, Plutarchum, & Philonem, recte cõtra Iamblicum *Porphyr. lib. de abstinẽt. animal.* Qui vt varii sunt, ita malefaciendi potestas non est omnibus vna, sed in maleficis varia, prout cũ dæmonibus cõcurrunt natura subtiliorib. vel grossioribus, diuersa ratione locorum, in quæ cadentes, à principio, sunt detrusi. Nam dæmonum genus ab eorũ habitatione est petitum, vt docet *Psellus lib. de dæmonib.*

¶Primum dæmonum genus ap- 3
pellatur *Æthereum*, siue *igneum*, de quo Tritthemius li. qq. ad Max. q. 5. *Igneum est, quod circa superiorem peruagatur aerem, nec vnquam ante iudicii diẽ ad inferiora demergitur: sed continuo cum regionibus permanentes sublunarib. nullum habent cum hominibus commertium.*
† Hinc motus opinor Apuleius di- 4
xit, dæmones animalia esse ignita. Propter quod *Aristoteles lib. 5 hist. animal. ca. 19.* cõfirmat, quædam in fornacibus Cypri reperiri quæ alii hos dæmones esse crediderunt. † Quib. 5
non assentior. Nam ex illis volatilia sunt ephemera, quæ cum igne oriũtur, & cum igne extinguũtur, quod dæmonibus non conuenit, *Plin. lib. 11. ca. 36. Ælian. lib. 2. c. 2.* † Quare hoc 6
genus fictititium credo, & ab Orpheo

pheo *Ætherenum* vocatum, quia putabat in cælis degere, quod iam pridẽ inprobauit *D. Aug. lib. de agone Christ. cap.3.*

7 ¶ Secundum genus dicitur *aereũ*, quod in aere errans nobis propinquo commoratur, vt docet *Plato in Phædr.* quia aer iste plenus est dęmonibus, vt ait *D. Athanas. in vita S. Anto.*
8 † Quod Mercurius in alio sensu dixerat, *nullam mundi partem dæmonũ præsentia esse destitutã*, quod de sublunari mũdo intellige, alioquin falsũ
9 docet *D. Aug. d. c.3.* † Hi possũt ad inferiora descendere, & assumptis de crassiore aere corporib. quandoque hominib. apparere: aerẽ sæpius (permittẽte Deo) perturbant, tonitrua, & tempestates concitant: & omnes simul in perniciem humani generis conspirant, de quibus Stellanus li.2.

Hos vẽtos, vel Dij aerei, vel sydera mittunt.

10 ¶ Tertium genus dæmoniorum dicitur, *Aquaticũ*, quę circa fluuios, & lacus inhabitant, de quo fit mentio à Christo Domino in Euangelio D. Luc. c.11. *Cũ immundus spiritus exierit ab homine, perambulat per loca ina-*
11 *quosa quærens requiem.* † Et nunc frequenter in fœminea specie solet apparere, vt Naiades, Nereidesque Nymphæ, atq; Driades, nam eo ipso ꝙ in locis versentur humidis molliorem vitæ ductum sequuntur: aliquando in virili forma apparent, vt *Neptunus, Nereus, Proteus, Acheloeus, Tritones.*

12 ¶ Quartum genus dęmonum dicitur *Terrestrium*, quorum alii versãtur in syluis, atq; nemorib. qui venatoribus ponunt insidias: alii vero patulis degunt in campis, qui nocte aberrare faciunt itinerantes: nonnulli demorantur in locis abditis, atq; cauernis: reliqui cæteris minus furiosi, ac perturbati demorari cum hominibus in obscuro delectantur, vt narrat *Trithemius vbi sup. d. quæst.5.*
† Quales fuerũt hodie Hecatis Mater magna, Ceres, Diana, cum Soda- 13
libus Fatuæ, Furiæ, & earum mater Furina, & Manium, necnon Pluto, Cerberus, Charon, & huiusmodi alii, de quibus *Arnob. lib. contra Gent.*
† Ex quib. quintum genus dicitur, 14
quod in ænigmatibus gaudet torquere homines, vt *Sphinx*, illa Thebana de qua *Strabo li. 9. Natal. Comes li. 9. Mytholog. c.8.* ideo dicta, qa sub specie simiarũ apparebat, quę sphinges appellantur, vt docet *Solin. c.30.*

¶ Sextum genus dæmonũ est il- 15
lud, quod homines ad luctandum compellit, qualis ille, qui infestabat Themesẽ, fingens se Polytæ, & Brutis amissi animam, de quo *Pausan. in Eliac. & Strabo li. 6.* imitabatur simia Angelum, qui cũ Patriarcha Iacob fuerat luctatus *Gen. c.23.* † Septimũ 16
fuere, & admodum truculenti, qui *Alastores* dicti, fortassis iidem cum Nemesi, nam *Nemesin* fingebant vltricem scelerum, quod officium Alastori tribuit *Origen. li. contra Celsum*, & fortassis, hic est ille exterminator, de quo in *Apocal. c.9.*

¶ Octauum genus est illud, quod 17

domibus maxime gaudet, solis illusionibus territare homines, vt Larnæ, & Lemures, quos Hispane appellamus *Trasgos*, siue *Duendes*, sic dicti, q. a domesticos se fingunt & domos inhabitare, vt notat *Oros. de Conarru. li. 1. de vera prophet. c.* 13.
18 † Quorum spectra certis temporibus, aut locis solent tumultus, & vexationes varias exhibere, vt de Temesio dæmone *Aelian. de varia hist. li.* 8. de pueris nigris cirratis *D. Aug. lib.* 22. *Ciuit. Dei, c.* 8.

19 ¶ Nonum genus est, quod in nemoribus, & aliis amænis locis sese ostentat in forma puellarum, vt Nimphæ interdum in veste alba, vt illæ tres, quæ Machabæo Banckoni Regnum prænuntiarunt, apud *Boeth. li.*
20 12. *hist. Scotor.* † Quas Gentiles *Parcas*, Hispani *Hadas* appellant, quales *Fatales sorores*, falso putatæ bellorum præsides, quæ Hotero Regi familiares fuerunt, vt tradit *Olaus lib.* 3. *hist. Septentrional. c.* 10.

21 ¶ Decimum genus est illud, quod solet apparere tempore pestis, aut cum alia mala nos inuadunt, vt docet *Mart. del Rio totius eruditionis gloria conspicuus in commentar. ad Senec. in Oe-*
22 *dip. v.* 172. † Nam multa sunt, per quę Deus denunciat futura mala, & mutationes Regnorum: vt in nocte, quæ seditionem Antiochenorum præcessit, visa mulier ingens, & formidabili aspectu aerem scutica tam fortiter verberans, vt tota sonus vrbe exaudiretur, *Sozomen. lib.* 7. *ca.* 23.
23 *Nicephor. lib.* 9. *cap.* 42. † Priusquam Hunnericus persecutionem in Catholicos Africæ inchoaret, super cacumine montis Ziquemi homo giganteæ molis visus, & auditus clamare *egredimini, egredimini.* Et in æde Fausti, quæ Carthagine est, visa multitudo Æthiopum sanctos Ecclesia fugans, vt refert *Vticens. lib. de persecut. Vandal.*

¶ Vndecimum genus est, quod 24
non apparet, sed auditur tantum, vt de vocibus, & sonis auditis in Marathone post pugnam cum Persis tradit *Pausan. in Attic.* & ante pugnam cum Cimbris *Plin. lib.* 2. *cap.* 59. & ante bellum ciuile Syllanum in eadem Italia *Appian. li.* 1. *de bello ciuil.* † Ante 25
primum prælium Pharsalicum Antiochiæ, *Cæsarius lib.* 3. *de bello ciuil.* ante mortē Cæsaris dictatoris domi eius *Dion. Cass.* alia multa apud *Cardan. lib.* 14. *variet. rer. Fulgos. lib.* 1. *de prodig. Nider. in Formicar. lib. fin. Guil. Parisiens. in summ. de vniuerso, p. fi. cap.* 24.

¶ Duodecimū genus est cohor- 26
tium acierum, castrorum militariū. Nam sicut bonorum Angelorum acies visæ bis in sacris literis, *Gen. ca.* 32. & *Reg.* 4. *c.* 6. Sic & simia diabolus ea imitatur, vt in vita S. Guthalei Anachoretæ apud *Surium mense April.*
† Similia in primordiis diuinæ Re- 27
ligionis Præmonstratensiū (sic dicta à premonstrata Dei fundatione) specie armatorum militum in quosdā Religiosos dæmonia incurrisse, *legitur in vita D. Norberti, c.* 26.

¶ Terdecimum genus dæmonū 28
est,

est, qui monumentis inhabitant, cineribus, & ossis sæuientes. Ad quos fugandos Ecclesia aqua benedicta, & sanctis orationibus pie, & sancte vtitur, quia sæuum, & truculentum est, vt in Euangelio S. Matth. c. 8 *Occurrerunt ei duo habẽtes dæmonia, de mo-*
29 *numentis exeuntes, sæui nimis.* † Cui generi dæmonum illud simile est, eorũ qui prædictionibus futurorũ in admirationem sui trahere cupiunt audientes, vt *Manes*, qui mortuorum animas ementiebantur, de quib. diximus, *l.1. de Magia diuinatr. c.13. n.* Nã vt ait Leloyher l. 4. spectror. c. 6. *Dæ-*
30 *mones fingunt se animas esse.* † Et illi quidem aliquando flammis circundati eos, quibus viuis occasio peccandi fuerunt, tormenta pati denuntiant, vt milites illi, q monacho Limpurgio apparuerũt, apud *Trithe. in Chron. Hisgab. an.* 1168. de aliis *Nider. in Formi-*
31 *car. l. fi. Chromer. l. 5. hist. Polon.* † Quos dæmones fuisse satis probant *Leloyher. vbi sup. Guilh. Parisiẽs. p. fi. de vniuer. c.* 24. & in his imitantur diuinam iustitiam, quæ frequenter in quo quis peccauit, in eo punit, quod haud latuit Verg. Æneí. 6.

Quæ cura nitentes
Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos.

32 ¶ Decimum quartum genus dicitur illud, quod hominum gaudia in mœrorem, & tristitiam conatur cõuertere, vt *Harpyæ*, de quib. *Hesiod.*
33 *in Theagon. Apollon. l. 2. Argonaut.* † Decimumquintũ est trucidum ac cruentum, vt *Eumenides*, de quarum habitu, & conditione fuse *Mart. del Rio in comment. ad Senec. in Med. v. 13. cum seqq.* Pluto, Charon, & Gorgones tres, de quarũ forma, & genere, *idem Delrius. vbi prox. v.* 831. † Decimumse- 34
xtum sunt *Satyri*, quorum Princeps *Faunus* fuit, qui terribiles ac inopinatos sonitus edebant. Hos Psellus vocat *Asinipedes*, à forma *Onoscelles*, vt narrat *Sozomen. li. 8. ca. 6.* quos pilosos, & Syrenas appellat *D. Isai. cap. 2.* quia frequenter in hirci forma solent apparere.

¶ Decimum septimum genus di- 35
citur, *Subterraneum*, quod in speluncis, & cauernis montiumq; remotis concauitatibus demoratur. Et isti dæmones affectione sunt pessimi, eosque inuadunt maxime, qui puteos, & metalla fodiunt, & qui thesauros in terra latentes quærunt, in pernitiem humani generis paratissimi: hiatus inficiunt terræ, ventosque flammiuomos suscitant, & fundamenta ædificiorum concutiũt, vt narrat *Trithemius, vbi sup.* † Ex 36
quib. quidam sunt incubonos thesaurorum, quos auaritia mortalium in terra abscondit, & ne rursus in vsus perueniant hominum, eos subducunt, furãtur, & custodiunt, quales fuere olim canis ille horridus, & illa semianguineo corpore mulier, de quibus *Stumphius in Chroni. Heluet. & Cedren. in Anastas.* † Talis fuit, 37
qui Cabadi Regi Persarum, & omnibus aditũ arcebat dæmon thesauri custos, apud *Glicam pag. 4. Annal.*
† Talis dæmon, qui in forma draco- 38
nis,

nis, custos fuit ad aurea poma in hortis Hesperidum filiarum Regis Atlantis, q̃ (subacto dracone) Hercules tulit, authore *Seneca in Herculē furent.* Vnde, & serpens aureus in thesauri custodiam apud *Ascan. Centor. lib. 4. Transylu.*

39 ¶ Decimum octauum genus dicitur *Lucifugum* propterea, quod lucem maxime abhorreat, & detestetur genus hominum penitus tenebrosum, passionibus frigidis agitatum, maliciosum, inquietum, & perturbatum, quod occurrentes homines violenter comprimit, nocturnis horis sæpiusq; Deo permittente, aut flatu quosdam interficit, aut conta-
40 ctu. † Qualis fortasse fuit Asmodæus, qui septem viros Saræ necauit, *Tob. ca. 5.* non tamen athleta ille, qui tota nocte cum Iacobo Patriarcha luctatur, *Genes. cap. 31.* licet Hæbræi id velint, & *Origen. in Periarch. 3.* quia bonum Angelum fuisse satis
41 docēt ibi *Græci, Latiniq; Patres.* † Huius dæmonū generis meminit Regius Hymnographus, Psalm. 90. *Nō timebis à timore nocturno à sagitta volāte in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu, & dæmonio meridiano,* vbi quatuor annumerantur pericula, seu pestes, quas omnes vult esse dæmonū genera, *Paraphrastes Chaldeæ.*

42 ¶ De timore nocturno tradit *Procop. lib. 2. de bello Persic. & nos late infra c. 20. de lamiarum origine*, de sagitta volante, in die, dicendum est, hoc esse dæmonum genus, qui lucente sole, & clara luce frequenter grassantur, vt de *Pana* truculento dæmone, iracundo, ac formidabili tradit *Theocr. Eidyl. 1.* † De incursu, & dæmonio 43
meridiano, siue incursu dæmonii meridiani, vt volunt *Aquila, & Symmach.* notandum est duobus ex causis sic appellari, primum à loco, quia credebant in deserto versari, quod Hebræis ad meridiem est. Et ita legimus ferocissimorum dæmonum copiam maximam habitasse in horto, vbi sepulchrum Iamnis, & Mambres, vt narrat *Palladius, & Macarius.*
† Et dæmonum genus, Lamias sci- 44
licet, in desertis habitasse Lybiæ *Diō. in hist. lib.* & dæmones gaudere syluarum, & deserti habitatione, tradit *Procop. in Isai.* Quia hoc dæmonū genus est solare, & leoninæ naturæ, quorum propria hæc conditio, vt docet *Psellus lib. de natura dæmon.* † Et 45
Raphael Asmodæum ablegat in desertum *Tob. ca. 8.* & Christus Dominus in deserto tentatur, *D. Luc. ca. 4.* & Dauid dæmones hosce vocat *Bestias sylua*, iuxta nonnullos, *Psal. 103.*
† Sic ventus, qui filios Iob oppressit 46
venit à deserto *Iob. ca. 1.* hoc est à meridienali plaga, idq; meridiano tempore, nempe prandentibus illis, vt optime notat ibi *Orig. & Aquil.* † Se- 47
cundo igitur à tempestate diei dicitur *meridianum*, eo quod hoc genus dæmonum in meridiano tempore, & apparere solitum sit, & homines crudelius, acriusque infestare: tum spirituali tentatione, ac prælio maxime luxuriæ, & acediæ stimulis,

quæ

quæ duo peccata vrgent vehementius hominem cibis distentum, & plenum, vt docet *Eutym. ad Theodoret.*
48 *in Psalm.* † Tum etiam corporis affectionibus, vt in Russia orientali, sub meridiem, messis tempore, solitus erat perambulare rura dæmon habitu viduæ lugentis, operariisq; nisi protinus viso spectro, in terrã proni venerarentur, brachia, cruraq; frangebat, vt narrat *Petr. Greg. li. 12. de Republ. cap. 20.*

CAP. XXX.

De incubis, & succubis dæmonibus cum Lamiis rem habẽtib. & an ex tali cõgressu proles nasci queat.

SVMMARIVM.

Dæmones, quia carent corpore, mulieribus potiri negarunt veteres, nu. 1.

Dæmones incubos, & succubos negarunt non solum hæretici, sed & Catholici, n. 2.

Maleficos, & sagas cum dæmone coire, probarunt plures, n. 3.

Genes. ca. 6. *de incubis, & succubis dæmonibus loqui negatur, n. 4.*

Enoch liber apocriphus de incubis, & succubis agens, n. 5.

Genes. ca. 6. *loquitur de filiis Seth, & filiabus Cain, n. 6.*

Filios Dei ad filias hominũ ingressos in Genesi de quibus intelligatur, n. 7.

Authoris sententia de incubis, & succubis, n. 8.

Authoris sententia, hac in re probata, à Theologis, n. 9.

Authoris sententia, hoc in casu probata à Iurisperitis, n. 10.

Incubos, & succubos fatetur D. Augustinus, n. 11.

Pilosi quare dæmones appellentur in sacris literis, n. 12.

Sabirim in lingua sancta, quare vertit Vulgatus dæmonia, n. 13.

Hyrci antiqua forma, qua de causa dæmoni data, n. 14.

Dæmon varia nomina, ex lasciuiente natura, n. 15.

Dæmonum tripudia in assumptis corporibus sæpe visa, n. 16.

Nimphæ, Oreades, Napeæ, Hyades, Hamadriades, Nereides, & Naiades, fuerunt dæmonum spectra, n. 17.

Syrenæ dæmones fuerunt ad libidinem deludendam, n. 18.

Dæmones cum Sagis libidinem præposteram exercere, n. 19.

Dæmones incubi, & succubi dupliciter corpus assumunt, n. 20.

Dæmonis delusio in re venerea, n. 21.

Diabolus cadauera non viuificat, sed cogit vitales actiones ementiri, n. 22.

Principis cuiusdam mortui corpus, integro priusquam sepeliretur, anno dæmon gestauit, n. 23.

Corpora assumpta à dæmone quare sint tactu frigida, & horrida, n. 24.

Corpora assumpta quando diabolus calore vitali attemperat, n. 25.

Dæmones generare posse in tali congressu negant plures, n. 6.

DÆmones, † quia carēt corpore, & appetitu sensitiuo, rē venereā cum mulieribus habere negarunt expresse Eugubin. lib. 8. de perenni philosoph. c.26. *Natura fieri non potest, nec assentitur philosophia, spiritus corpore nudatos amore fœminarum capi, aut ex eis generare posse. Nā vbi non est cibus, & potus, non est sperma: vbi non quæritur successio, & propagatio, non adhibuit natura cupiditatem generandi.* † Vnde hos incubos, & succubos dæmones negarunt, non solum hæretici Wierius, *Gudelmannus, & Ficardus*, verum etiam Catholici *Cardanus, Poncinibius, & Bapt. Porta.* † Cōtra tamen Maleficos, & Lamias cū dæmonibus, illi quidem succubis, hæ vero incubis actum venereum exercere, aperte censuerunt *D. Cyprianus, Tertullianus, & alii relati à Sixto Senens. li.5. Bibliothec. annot. 77. Perera lib. 8. in Genes. disp. 1. Valles de sacra Philosoph. cap. 8.* † Qui in eo quod volunt dæmones posse cum mulieribus rem habere, optime senserunt: in eo

in eo vero à recentioribus iure reprehenduntur, quod de huiusmodi concubitu Mosis etiam verba de filiis Dei, & filiabus Cain acceperunt
5 *Genes. cap. 6.* † Nam licet, hæc sententia reperiatur in libris de *Enoch* (qui Angelos, quos vigiles appellat trāsfiguratos ait in homines, vt mulieribus potirentur) commentitia est, tamen nec in tantum virum referēda. Nam vt ait D. Aug. l. 15. Ciu. Dei c. 13. & q. 23. in Gen. *Cur autem hoc, nisi quia ob antiquitatem, suspectæ fidei iudicata sunt, nec verū hæc esset, quæ Enoch*
6 *scripsisset, poterat inueniri, &c.* † Quare non de dæmonib. sed de filiis Seth filii Adam, & filiabus Cain sunt accipienda, vt omnes Græci, Latiniq; Patres senserunt, *D. Chrysost. hom.* 22. in *Genes. d. cap. 6. D. Theodoret. in Genes. q. 47. D. Ambr. de Noe, & arca cap. 4. D. Thom. p. 1. quæst. 51. art. fin. Abulens. in Genes. d. cap. 6. quæst. 6. & in Exod. cap. 7. q.*
7 12. † Quorum omnes transeunt in sententiam Suidæ *Sethum illius ætatis homines Deum appellabant, & merito igitur Sethi, & Enoßi, & Enochi filii Dei, & Deorum filii authore Symacho intelliguntur, qui victi libidine ad Cain filias sunt ingreßi, ex quorum impuro coniugio, nati sunt Gigantes.*

8 ¶ Neque per hoc negandum est, posse dæmones mulieribus potiri. Quia possunt defunctorum corpora assumere, vel de nouo sibi ex aere, & aliis elementis, ad carnis similitudinem palpabilia effingere, ac formare, & quem natura non habent sexum, artificiose exhibere, & viris specie fœminea, & fœminis specie virorum abuti, & has subigere, & illis se substernere. † Vnde hanc 9
de incubis, & succubis sententiam, præter supradictos, probarūt *D. Tho. in sen. 2. dis. 8. & p. 1. q. 51. ar. 3. & 2. 2. qu. 96. ar. 3. Toledo in summ. l. 4. c. 15. Castro de iusta hæret. punit. li. 1. c. 16. Annan. li. 4. de natura dæm. Spreng. in Mall. p. 1. q. 4. & p. 2. q. 1. ca. 4. & q. 2. c. 7. Nider. in Formicar. li. 5. Spina de strigib. concl. 6. Mart. del Rio lib. 2. Magicar. qu. 15.* † Quibus as- 10
sentiuntur iurisperiti *Episcopus Simāc. de Cathol. instit. tit. 34. Vlder. Molitor. de pythonic. mulier. ca. 5. & 6. Paul. Grillan. de sortileg. q. 7. ex num. 9. Petr. Binsfeld. in confess. malefic. p. 1. prælud. 7. & p. 2. conclus. 5.* † Nam vt ait D. August. lib. 11
22. Ciuit. Dei cap. 23. *Creberrima fama est, multiq; se expertos, vel ab eis, qui experti erant, de quorum fide dubitandum non est se audiuisse confirmant, Syluanos, & Faunos, quos vulgus incubos vocat, improbos extitisse mulieribus, & earum appetiisse, & peregisse concubitum.* † Ex quo 12
dæmones vocantur pilosi ab *Isai. ca. 13. & cap. 34.* Nam vox Hebræa: שעירים *Sahirim*, vel *Sahir*, quæ habetur *Leuit. cap. 17. & Paralip. 2. cap. 11.* idem est, quod *hirtus*, siue *hircus*.
† Quam vulgatus vertit *dæmonia*, 13
ob huius animalis lasciuiam, superbiam, & petulantiam dæmonibus communem, vt docet *Remig. li. 1. dæmonol. cap. 24.* † Vnde eis hircus an- 14
tiqua forma, & Iupiter *Hammon* in hirci specie cultus, vt tradit *Arnobius lib. 6. contra Gent. Ouid. lib. 15. Metamorph.*

Medio tua corniger Hammon
Vnda die gelida est, ortu obituq; calescit.

15 † Item hac eadẽ de causa vocantur Talpæ, & Syrenes ab *Isaia cap.* 2. Lamiæ, & Oenocentauri, *ab eodem cap.* 13. necnon Ægypanes, quasi capricornes *Plin. lib. 5. hist. natur. ca.* 1. Quales à Poetis finguntur. Et horum tripudia sępe videri, & audiri Athlante mõte confirmat *idem Pli. d. li.* 5. *c.* 34.
16 † Et hodie videri, & audiri testãtur *D Thom.* 1. 2. *q.* 89. *art.* 4. *Scaliger lib.* 3. *Georgicor. Saxo Grammat. lib.* 1. *Danum hist.* Vnde illud.

Trux Lemurum Chorus aduenit Princepsq; per auras
Cursitat, & vastos edit ad astra sonos.
Accedunt Fauni, Satyri, Panumq; caterua,
Manibus ad mixta militat ore foro.

17 † Ex quibus alii fuerunt succubæ, vt *Nimphæ*, quarum quædam aereæ, vt *Sybilla*, de qua *Plutarch. lib. de sera num. vindict.* Quædam terrestres, vt *Oreades, Napeæ, Dryades, Hamadryades:* Quædã aquaticæ, *vt Nereides, & Naiades:* illæ maris, hæ fluuiorum, quarum omnes dęmonum spectra fuisse, satis probat *Mar. del Rio in comment.*
18 *ad Senec. in Hercul. & Medeam.* † Nec desunt, qui Syrænas dæmones esse affirment ad libidinem deludendã, vt de *Sphinge*, illa Thebana narrat *Pierus lib. 6. Hieroglyph. & Solin. cap.* 30.
19 † Nam dæmon per omnes lasciuiæ partes accurate discurrit, vt homines à vera Dei pietate in cæno isto detineat: quare nec præposteram libidinem horrere fatentur *Ponzinib. lib. de Lamiis n.* 64. *Annan. li.* 4. *de natura dæmonol. fol.* 148. *Ouid. lib.* 10. *metamorph.*

Rex superum Phrygii Ganimedis amore
Arsit, & inuentum est, aliud quam Iuppiter esse.

¶ Quæ vt dæmones patrent, solent elementare corpus assumere, vel sibi mortui cadauer induere, quod impellunt, ac mouent, nõ aliter quã motor intus existens, vt docẽt *Cardan. lib. 16. variet. rer. cap.* 93. *Siluester li.* 1. *de strigimag. cap.* 14. *punct.* 4. *cap.* 15. *pun.* 3. *D. Thom. Sentent.* 2. *dist.* 8. *art.* 4. 20
† Et ita diabolus delusit militẽ, qui 21
cum putaret se formosa potitũ virgine, inuenit se in complexu cadaueris belluini tabe soluti apud *Guilh. Parisiens. in summ. de vniuers. p. fi.* † Nõ 22
quod illud valeat informare, aut quod in essẽtiam eius dilabatur, sed duntaxat, vt in loco existens vitales eius actiones imitetur: cadauer regit, & spiritum ementitur vt tradit *Tostat. in Exod. cap.* 7. *q* 13. *cum seqq.* † Vt de 23
quodam Principis mortui corpore, quod integro, priusquam sepeliretur, anno dæmonem gestasse, & rexisse narrat *Cæsarius lib.* 12. *Miracul. ca.* 13. de Cornelio Agrippa, Simone Mago, & aliis *Remig. lib.* 2. *dæmonol. c.* 1.
† Vnde illa esse tactu frigida, & hor- 24
rida ex sagarum confessionib. narrant *Petr. Binsfeld. in confess. malefic. p.* 1. *prælud.* 6. *Alex. ab Alex. lib.* 2. *dier. genial. cap.* 9. *Tostat. & Remig. vbi sup. Raph. de la Torre tom.* 2. *q.* 95. *in prælud. disput.* 6.

† Nisi

25 † Niſi quando ſub certi alicuius vi-
ri, aut fœminæ ſpecie velit deludere,
& nolit ſciri ſe eſſe dęmonem. Quia
tunc corpus aſſumptum temperat,
ne contactu timor, horror, aut a-
ſpernatio ſequatur, quẽadmodum
fecerunt Angeli Loth, ne cõtrecta-
tione dignoſcerentur, *Gen. ca.* 19.

26 ¶ Sed quod magis vrget in con-
cluſione propoſita, illud eſt: an ex ta-
li congreſſu proles naſci queat: &
pro parte negatiua ſunt *Plutarch. in
Num. Remig. lib.* 1. *dæmonol. c.* 6. *Vld. Mo-
litor. de Python. mulier. cap. fin. Ariſtot. li.*
1. *de generat. cap.* 4. *Peramato lib. de ho-
min. procr. c.* 1. *Frã. Valleriolla to.* 1. *enarr.
medic. Ambro. Pareus li.* 34. *demonſtr. &
27 prodig. c.* 10. *de ſuccub. & incub.* † Eo nẽ-
pe quod hominis procreatio ſit a-
28 ctus corporis viui. † Quod dæmo-
nes nequeunt præſtare, quia ſunt vi-
tæ expertes, & mortis origo, neque
corpus vllum aereũ, neq; quoduis
aliud habent omnino, vt contra Pla-
tonicos defendit *Natta lib.* 7. *de Deo
fol.* 57. & probat *D. Cecilius primus E-
piſcopus Granatenſ. in lib. prumbeo in ca-
uernis montis Illepulitani reperto, cui ti-
29 tulus eſt fundamentum Eccleſiæ.* † Ne-
que dæmones inter ſe vllam habent
indiuidui, vel ſpeciei multiplicatio-
nem, vt fuit error *Gregor. Niſeni lib. de
natura dæmon. cap.* 18. neque inter ſe
commiſceri poſſunt, vt tradit *Perera
30 lib.* 8. *in Geneſ.* 6. *diſput.* 12. † Neque vl-
lum ſemen prolificum (quantumuis
tenue, & aereum) habent omnino,
vt placuit *Ioſepho, & Hebræis.* Quia dę-
mones ſunt ſubſtantiæ incorporeæ,
& ideo de ſuo, non poſſunt corpo-
reum ſemen præbere, vt tradit *Gril-
land. de Sortueg. q.* 7. *ex num.* 9. † Sunt 31
enim expertes animæ vegetantis: ad
quam pertinet (naturali calore) ci-
bum acceptum concoquere; ex quo
ſanguis, & ex eo ſemen compara-
tur, vt docent *Fran. Valles de ſacra phi-
loſoph. cap.* 13. *Tiraquel. in ll connubial. l.*
15. *ex n.* 12. † Vnde ſi qua ſeminis de- 32
ciſio in hac copula à dæmone cauſe-
tur, non veram, ſed deluſoriam eſſe,
nullamque ſagis adferre voluptatẽ,
palam confeſſæ ſunt apud *Remig. lib.*
1. *dæmonol. cap.* 6. nam vt ipſe ait lib. 2.
Perioch. 1.

*Itur in horrendos complexus, iungi-
tur impar
Abſurdo coitus Venus irreditiua nefan-
dos.*

† Quod fieri puto quando dæmon 33
cauſa generationis non accedit: nã
quando in gratiam id optantis ſuc-
cubę congreditur, adhibet inſtituto
neceſſaria, & ſemen prolificũ quæ-
rit aliunde carnali actu deciſum, &
inuentum conſeruat, ac tanta cele-
ritate perfert, ac fouet, ne vitales ſpi-
ritus euaporent, & tunc quando, ac
quale oportet infundit, vt docent
D. Auguſt. lib. 3. *de Trinit. D. Thom. in Sẽ-
ten.* 2. *d. diſt.* 8. *& p.* 1. *quæſt.* 51. *& in quod-
lib.* 7. *quæſt.* 10. *Annan. lib.* 4. *de natura
dæmon. Sprenger. in Mall. p.* 2. *quæſt.* 1. *ca.*
4. *Grilland. d. quæſt.* 7. *ex num.* 12. *Nider.
in Formicar. lib.* 5. *cap.* 9. *&* 10. *Petr. Binſ-
feldius in confeſſ. malef. memb.* 1. *concluſ.*
5. † Ex quo ſequitur naturalis gene- 34
ratio, & Deus (vt naturæ author)

concurrit, vt organicum corpus infantis formetur, vt concurrit ex incæstu, & adulterio procreatis. Quia natura solũ postulat, vt ex viri prolifico semine apte admixto semini muliebri proles nascatur, vt docent *Galen. li. 1. de generat. & alii relati à Iabelico lib. 8. metaphys. q. 17. Florentin. ad Auicen. de generat. embrion. Vega lib. 1. de arte medend. cap. 3. Valles li. 2. controuersiar. ca. 6. Abulens. lib. 1. Paradox. cap. 48.*

35 † Siue à corpore, siue à cerebro vis gignẽdi oriatur spiritus genitalis ipsi semini est implantatus in ipsa seminis ab humano corpore decisione: nullo facto discrimine, an ab homine ipso, an dæmonis ministerio infundatur, quia ex vero hominis, & mulieris semine nascitur homo, *D. Tho. d. quodl. 6. art. 8. Spreng. in Mall. p. 1. q. 4. ca. 2. Syluest. vbi sup. lib. 2. cap. 3. pun. 3.*

36 ¶ Neq; propterea credo multa, quæ ex hac de causa graues quidam, & docti viri tradiderunt, de muliere concipiente semine aliunde deciso. Quia nugæ sunt muliercularum ad patrocinium puerperarum confictæ, pro iis, quę ex adulterino concubitu cõceperunt, vt credulis ma-
37 ritis alienos obtrudãt hæredes. † Vt de illa, quam in balneo ex semine in aqua deciso concepisse scribit *Auerroes collectaneor. 2. c. 10.* & ex eo narrat *Albert Magnus lib. de format. homin. ca. 1.* quia falsum est, & nimia credulitate ductus Auerroes, qui ita se audiuisse à vicinia sua scribit, reprehenditur à *Hieron. Mercurial. lib. de morbis mulier. cap. 2.* † De Bambergensi pu- 38
ella quæ dicitur eadẽ de causa, prægnans reddita, meminit *Nider. in Formicar. d. lib. 5. ca. 10.* Quod de mentis virginitate accipiendum est. Nam corporis virginitatem amiserat, per eam copulam, per quam conceperat, quia mulier à viro cognosci non potest, sine virginitatis iactura, nec impraegnari, nisi cognoscatur. † De 39
alia in patris sui lecto dormiente, q cum in somnis pollueretur, semen eius ad matricem filiæ peruenit, & inde puella concepit, & aliis huiusmodi, quę nec incautis rusticis queã persuadere, ex traditis *Hiero. Mercurial. vbi suprà. Ioann. Schenckius tom. 2. obseruat. medic.* † Nam ad generatio- 40
nem si semen tantisper euaporet (etiam intra claustra mulieris receptũ) nihil habet efficatiæ. Quo fit, vt homines habentes virgam nimis breuem, aut longam, non generent, quia modica illa distantia, quæ est inter locũ pollutionis, & caput matricis, facit semen euaporare, vt tradunt *Arist. lib. 1. generat. cap. 6 Ambros. Paræus lib. 34. de monstr. & prodig. ca. 16.*
† Quinimmo ex semine aliunde de- 41
ciso, quod per tam longum tempus quidem refrigeratur, sed quia diabolus norit spiritus vitalis cõseruationem, & vim caloris putredinalis, & applicãdi tẽpus, & alia naturæ arcana, & quib. valeat semẽ asseruari, quominus nõ euaporet, ac quale, & quantum, & quando opus sit infundere; anceps sum, an ex eius cõgressu proles valeat generari, ideo quæstioni

stioni subsisto, donec melioribus nixus fundamentis, possim definire.

APPENDIX.

42 SVnt † multi, qui ex muliere, & incubo dęmone nati creduntur, vt Hercules, Seruius, Tulii, & alii Semidii, quos ex Diis, hoc est ex dæmonibus natos fuisse probarunt *D. Thom. p. 1. q. 50. art. 1. Arnob. lib. 5. contra Gēt. Orig. li. 6. cōtra Cels.* †
43 Romulus ex Rhea & incubo, Martis nomine procreatus est, *Ouid. lib. 1. Fastor.* Alexander Magnus ex Olympia & Hāmone, vt refert *Quint. Curtius lib.* 1. nec desunt, qui Lutherum in hac classe referant, *Fontan. in histor. de statu relig.*
44 † Quod apud Indos frequentissimum docet *Petr. Chi: za histor. Perù p. 2. cap. 27.* dum scribit in Hispaniola *Corocotē*, dęmonem misceri solitum mulieribus, & ex eo natos bicornes
45 † Æneā ex Anchise, & Venere succuba natum narrat *Vergil. Æneid.* 1. quod nō ita approbo, etiam si id teneat *Syluester. lib. 2. de strig. cap. 3. pun. 3.*
46 † Nam licet in conceptione par sit vtriusque conatus, post omnia solius sunt matris tam in disponendo, quā in alendo fœtu, & alia naturæ arcana: quæ succuba præstare nequit, quia corpus in tempus accipit, vitæ, & caloris naturalis expers. †
47 Vnde Æneam à dæmone Veneris specie suppositum potius credo, quam cōceptum, vt de vacca illa, quæ infantem peperit narrat *Ioan. Reynardus li. de peregr. gent. serm.* & de succuba Baberii, quæ filios plures ei supposuit, *Sabin. in Ouidii metamorph.* † Qui au- 48
tem à dæmone procreantur, ex hac copula, ponderosissimi sunt, & quatuor nutricum rumis exhaustis pallidi, & macilenti vagiunt, ex quo eos Itali *Vagiones* appellant, de quibus plura, *Sprenger. in Mall. p. 2. q. 2. cap. 7. Annan. lib. 4. natura dæmon. Molitor. de python. mulier. ca. 6. Maiol. dier. canic. to. 2. colloq. 3.*

CAP. XXXI.

De Gigantibus, & Pigmæis, & aliis monstris terrestribus.

SVMMARIVM.

Gigantes ante diluuium, & post diluuium fuisse, n. 1.
Goliath habebat altitudinem sex cubitorum, & palmi, n. 2.
Og Gigantis cubile nouem cubitorum in longum, n. 3.
Cubiti Hebræi conficiunt digitos XLV. n. 4.
Cadauer cubitorum XXXIII. n. 5.
Puella mortua fluminis alluuione aducta cubitorum XL. n. 6.
Anthei ossa in longum cubitorum LX. numer. 7.
Cadauer in Creta adinuentum cubitorū XLV. n. 8.
Cadauer pedum XXX. in montanis Narbonensibus, n. 9.
Corpus in Anglia fluminis alluuione detectum, pedum L. n. 10.

Pallan-

Pallantis corpus Romæ repertum cuius lõgitudo muros vrbis altitudine æquabat, n.11.

Molaris centum nostrorum magnitudine, & alius pugno maior, n.12.

Batuecis cadauer repertum altitudine pedum XII. n.13.

Indi, elephantes, vt nos equos transiliunt, n.14.

Indi, portarum custodes pedum XV. num. 15.

Gigantes generantur quando semen est craßißimum, & calidißimum, & spiritibus affluens, n.16.

Giganteã mulierem Romæ visam cuius parentes reliquis hominibus æquarentur, n.17.

Gigantes inter monstra non annumerantur, n.18.

Gigantes potest diabolus causare, numer. 19.

Gigantes relati in Genesim non fuerunt ex dæmonibus incubis, & succubis, num. 20.

Filij Dei non appellantur dæmones, num. 21.

Pygmæi quam breuißimi statura, numer. 22.

Pygmæos triennio gignere, & octennes mori, & gruibus pugnare, n.23.

Pygmæos non esse fabulosos, n.24.

Pygmæos fuisse homines cubitales, num. 25.

Ezechielis cap. 27. de Pygmæis interpretatio, n.26.

Pygmæos potest diabolus inducere, numer. 27.

Pygmæi ex semine humano pusillis brutis commixto, possunt à dæmone educi, numer. 28.

Gottos Reges, ex vrso, & virgine nobili natos, n. 29.

Homo non nascitur, ex homine, & fera, sed monstrum, n.30.

Ferinum semen perfectionis humanæ expers est, n.31.

GIgantes, † vt compertum est an- 1
te diluuium fuisse, Genes. ca. 6. *Gigantes autem erant super faciem terræ*, ita post diluuium Numer. cap.13. *Vidimus monstra quædam filiorum Enoc de genere Gigantæo, quib. comparati quasi locustæ videbamur.* † De eorum statu- 2
ra nihil certo præfinitum est quam quod de Gigante Goliath sacra cõmemorat Parœmia eum altitudinem habuisse sex cubitorum, & palmum, *Reg.1. cap. 17.* in hæc verba, *Et egressus est vir spurius de castris Philistinorum nomine Goliath de Geth altitudinis sex cubitorum, & palmi.* † Et Gigantis Og- 3
thori fuisse nouem cubitorum in longum, & quatuor in latum, Deuteron. cap. 3. *Solus quippe Og Rex Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus eius ferreus, qui est in Rabbath filiorum Ammon nouem cubitorum habens longitudinis, & quatuor latitudinis.* † Quorum singuli cubiti conti- 4
nent digitos XLV. quæ conficiunt pedes III. minus digitis III. vt apparet ex Bibliaco computo tradito ab auunculo meo **Ioann. Baptista Villalpando** in Regio Codice to.3. Apparat. & recolit *Theodoret. in Genes. quæst.* 48. *Sixt. Biblioth. lib.5. annot.76.* † De aliis 5
tam mira tradũtur ab scriptoribus, vt

vt verear nequid fabulosum admiſcuerint: verba referam, vt eorũ fides apud authores ſit Solin. cap. 4. *Quod bello Cretico, cum elata fluuiali impetu pluſquam viam inuecta terra rupiſſet post diſceſſum fluctuum inter plurima humi deſidia humanum cadauer repertũ*
6 *eſt cubitorum* XXXIII. † Ariſtoteles, ſiue quis alius lib. de natura rer. affirmat, *In Occiduis partibus reperta eſt puella, quam vnda fluuiorum gurgites ab Oceano terris adduxerint, ignoratur in capite vulnerata, & mortua, quæ quinquaginta cubitorum latitudinis erat*, ꝙ licet fidem excedere videatur confirmat
7 *Vincen. li.* 31. *hiſt. natural. ca.* 125. † Strabo irridet Gabinium Romanum hiſtoricum qui lib. 17. teſtatus eſt in Mauritania vidiſſe Anthæi oſſa longa cubitor. LX. quamuis Gabinus in teſtem adducat Sertorium, ſed aſſentit Plutarchus, vt refert *Fulg. lib.*
8 1. *cap.* 6. † Plin. lib. 7. ca. 16. poſtquam plura de Gigantis proceritate ſcribit addit *corpus illud, quod in Creta terræmotu rupto monte adinuentum erat cubitorum* XLV. & Æthiopes ait eſſe o-
9 ctonum cubitorum *d. lib.* 7. *ca.* 2. † In montanis Narbonenſibus ſub Carolo VII. Gallorum Rege repertum eſt cadauer pedum XXX. vt ocula-
10 tus teſtis narrat *Fulgoſ. d. ca.* 6. † Et in Anglia fluminis alluuione, detecta ſunt humati hominis oſſa adhuc ordine compoſita, vt totius corporis longitudo facile innoteſceret ad pedes L. vt recolit eius ſeculi ſcriptor
11 *Robert. Ment.* † Fuit etiam Pallantis corpus Romæ repertũ anno Dom. 1039. cuius longitudo muros vrbis altitudine æquabat, inuentum quoque vulnus in pectore longum pedes quatuor, vt memorat *Vincent. lib.*
25 cap. 34. † De molari Gigantis dente inuento centum noſtrorum magnitudinis, tradit *D. Aug. li.* 15. *Ciuit. Dei cap.* 9. cui addit *Viues* in feſto D. Chriſtophori in Valentiæ vrbis templo oſtenſum ſibi molarem dentem pugno maiorem, cuius argumento ad alias corporis partes illum referens longum vlnarum XXX. fuiſſe affirmat. † Et non longe à noſtris 13
temporibus apud *Batuecas*, aliud cadauer repertum eſt altitudine pedũ XII. in antro ad parietem incumbens clypeo, & haſta armatũ, ex cuius literis, & ſi vetuſtate corroſis Gothum hominẽ fuiſſe facile colligebatur, cuius ſcutum ſe vidiſſe, & alia in propoſito narrauit præceptor meus *Doctor Ioan. de Leon. Salmanticẽſis primarius, à quo in iure Canonico, & Cæſareo, Baccalaureatus gradum accepi ann.* 1603. *&* 1604. † Mela lib. 3. c. 4. 14
tantæ proceritatis ſcribit apud Indos reperiri homines, corpore adeo ingenti, vt Elephantos etiam maximos, ſicut nos equos, facile tranſiliant, & aſſentit *Solin. ca.* 53. † Et qui 15
nouum orbem perluſtrarunt, referunt in vrbe Regia Paſquim portarum cuſtodes eſſe Gigantes proceritatis pedum XV. vt refert *Melchior Nunnez Ieſuita in literis ſuis an.* 1555. & in Hiſpania alios reperiri pedum XII. ſcribit *D. Iſidor. lib.* 11. *Etymolog. cap.* 3.

16 ¶ In quibus non immoror an ſint
vera, ſed quod fieri poſſint, & pro-
creari, vel à Gigantæis parentibus,
vel ab aliis, qui non ſint Gigantes,
dum tamen ſemẽ craſſiſſimum, & ca-
lidiſſimum habeant ſpiritibus afflu-
ens, & ſeri expers, quæ fœtum fa-
ciunt excreſcere docet *Hippocrat.* &
17 *Celſus.* † Et ita verum eſt, quod teſta-
tur *D. Auguſtin. lib.* 15. *Ciuit. Dei cap.* 23.
Romæ paulo ante quam à Gothis
vrbis excidium fieret, mulierem Gi-
gantæam ſe vidiſſe, cum tamen pa-
rentes eius reliquis hominibus æ-
quarẽtur: cui accedit *Vincen. vbi ſup. l.*
18 19. *cap.* 3. † Quod quaſi agnoſcens
Paul. I. C. lib. 4. *ſententiar.* Gigantes in-
ter monſtra annumerari noluit, li-
cet à communibus parentib. naſcã-
tur, dum ait in l. non ſunt liberi D. de
ſtatu hom. *Partus autẽ qui membrorũ
humanorum officia ampliauit aliquate-
nus videtur effectus, & ideo inter liberos*
19 *connumerabitur.* † Quare cum natu-
rale ſit Gigantes, ex ſeminis poten-
tia procreari, poterit dæmon eo vti,
eligens homines calidos, & robu-
ſtos, & abundantes multo ſemine,
quibus ſuccumbat, deinde mulieres
ſimilis conditionis, quibus incubat,
& ſic Gigantes propagare, vt docet
Franc. Valles tract. de ſacra philoſ. cap. 8.
20 † In quo præclare ille de illo, quod
fieri põt, ſed erronee, quatenus Gi-
gantes illos ſacræ Scripturæ putat ex
dæmonibus incubis, & ſuccubis ꝓ-
creatos, quod ſatis impugnarunt,
præter illos, quos in præcedenti ca-
pite retulimus, *D. Tho. Scotus, Sotus, &
alii in Sent.* 2. *diſt.* 8. *D. Iſid. lib.* 8. *Ethim.
And. Caſalp. de inueſtig. dæm. cap.* 9. *Theo-
doret. in Geneſ. q.* 47. *Rupertus Procopius
Abulenſ. in Geneſ. d. c.* 6. *Alex. de Hal. part.*
1. *q.* 78. *Mart. del Rio lib.* 2. *Mag. quæſt.* 15.
† Nam ſacra Scriptura ſub filiis Dei, 21
non intellexit dæmones, ſed filios
Seth iuſti filii Adami, qui ex vitæ ꝓ-
bitate filii Dei appellabantur qui cũ
filiabus Cain cõgreſſi dicuntur. Nã
vt ait Suidas, *Sethum illius ætatis homi-
nes Deum appellabant, &c. Merito igitur
Sethi, & Enoſi, & Enoch filii Dei, & Deo-
rum filij authore Symacho intelliguntur,
qui victi libidine ad Cain filias ſũt ingreſ-
ſi, è quorum impari, & impuro cõiugio na-
ti ſunt Gigantes.*

¶ Pygmæi ſunt breuiſſimæ ſtatu- 22
ræ homunculi cubitales, vt tradit
Aul. Gell. lib. 9. *noct. Attic. cap.* 4. *D. Iſidor.
lib.* 11. *Etym. capit.* 3. Seu trium ſpitha-
marum, vt ait *Plin. libr.* 1. *cap.* 2. Quos
perdicibus ſimiles tradit *Nicephor. li.*
12. *cap.* 37. † Et triennio gignere, & 23
octennes mori memorat *Albert. Ma-
gn. lib.* 7. *animal. tit.* 1. *cap.* 6. & pro ſa-
tis frugibus contra grues dimicant,
vt dicit *Mela lib.* 3. *cap.* 9. & hominum
genus affirmat *Plin. lib.* 1. *c.* quare eos
gruum hoſtes dixit *Sol. c.* 15. 2. & *lib.* 4.
cap. 11. & *lib.* 5. *cap.* 29. & *lib.* 6. *cap.* 19.
& 30. † Quod non eſſe fabulam in 24
hæc verba teſtatur Ariſtot. lib. 8. hi-
ſtor. animal. cap. 12. *Ex Cythiſis campis
ad paludes Ægypto ſuperiores grues ve-
niunt quo in loco pugnare cum Pygmæis
dicuntur: non enim id fabula eſt, ſed certe
genus tum hominum, tum etiam equo-
rum.* † Confirmat Ezechiel capit. 25
27.

27.*Pygmæi in turrib.tuis*, in Hebræo a fonte גמד *Cubitales* significat *Iud. c.* 3. Quod vertit Vulgata *Pygmæos*, quare non illud vt ꝓpriū, sed vt appellatiuū nomē accepit *D. Aug. lib.16. Ciu.*
26 *Dei ca.7.* † Sed cū LXX. Interpretib. intelligo, nō ꝙ staturæ tales, sed ꝙ turres tā altæ fuerint vt viri ēt fortissimi, & maximi in imo versantib. vix cubitales apparerent. Nam Pygmæos non esse veros homines, sed bruta, vel monstra, & ad classem simiarum referendos, tradunt *Aul. Gell lib.9. noct. Atticar. cap.4. Cæl. Rodi-*
27 *gin. libr.4. antiq. lect. ca.3.* † Et licet sint homines, potuit dæmon, vt Gigantes inducere, ita contrariis ex causis Pygmæos procreare, atque efficere, vt ad iustam staturam corporis homines non perueniant: vt lucri auidi parentes, certis medicamentis efficiunt, vt filii pumiliones nascan-
28 tur. † Vel etiam humanum semen pusillis brutis immittendo potuit eos educere Nam Pygmæos non esse homines, sed bruta simiarum naturæ testantur *Alexan. ab Alexand. lib.2. dierum genial. Annan. lib.4. natura dæm. Lycaston. in prodigiis. Leu. Lemn. lib.1. de*
29 *occult. natur. cap.8.* † Quem admodū Reges Gotthos ex vrso, & virgine nobili natos confirmat *Iornan. de rebus Gottic.* nam in agro Suetico vrsus virginem rapuit, & cum eam compressisset, prægnantem reddidit, vt narrat *Saxo Grammat. lib.10. de rebus*
30 *Dan.* † Quod si quando accidit, potius ex muliere, & incubo dæmone vrsi forma, quam ex muliere, & vrso natos existimo. Nam ex homine, & fera non nascitur homo, sed mōstrum, vt ex hyæna, & lupo thoes: ex equa, & asino, mulus: & ex aliis specie discrepātib. animātib. leopardi, antheræ, & aliæ hybrides. † Quia 31
ferinū semē ꝑfectionis illius expers est, quæ ad tam nobile animæ domiciliū requiritur, vt non male Manil.

Permiscet sæpe ferarum
Corpora cum membris hominum, non semini at illi
Partus erit, quid n. nobis cōmūe ferisq;.

CAP. XXXII.

De Centauris, Onocentauris, & Hippocentauris.

SVMMARIVM.

Centauros, Onocentauros, & Hippocentauros negarunt Imperatores, & Iurisconsulti, n.1.

Onocentauros, Centauros, & Hippocentauros negarunt Philosophi, n.2.

Hippocentauros, Centauros, & Onocentauros negarunt Medici, n.3.

Centauros, Onocentauros, & Hippocentauros, negarūt Patres Orthodoxi, n.4.

Hippocentauros, Onocentauros, & Centauros, negarunt Iurisperiti, n.5.

Onocentauros, Hippocentauros, & Centauros negarunt Poetæ, n.6.

Hippocētauros se vidisse affirmat Plini⁹ n.7

Centauros, Onocentauros, & Hippocentauros, veros esse probatur ex sacris, & humanis litteris, n.8.

Centauros, Onocentauros, & Hippocentauros ex homine, & bruto nasci, n.9.

Hominis adulterata natura, quam varia monstra producat, n.10.

1 CEntauros, † Onocentauros, &
Hippocentauros viua animan-
tia esse negarunt Imperatores, & Iu-
risconsulti, illi in §.1. Instit. de inutil.
stipulat. *At si quis rem, quæ in rerum na-*
tura non est, aut esse non potest dari stipu-
latus fuerit, &c. aut Hippocentaurum, qui
esse non potest, inutilis erit stipulatio. Hi
vero in *l. si ita stipulatus* 97. *D. de verb.*
2 *obligat.* † Ex Philosophis idem do-
cent Cicero Tusculan. 1. *Is plane per-*
spiciet inter Hippocentaurum, qui nun-
quam fuerit, & lib. 2. naturæ Deor. *Et*
enim videmus cæteras opiniones fictas, at-
que vanas diuturnitate extabuisse. Quis
enim Hippocentaurum fuisse, aut Chyme-
ram putet? Seneca autem conciuis
meus lib. 8. epistol. 59. *Et hæc autem,*
quæ non sunt in rerum natura comple-
ctitur, quæ animo succurrunt, tanquam
Centauri, Gigantes, & quidquid aliud
falsa cogitatione formatum habere ali-
3 *quam imaginem cœpit.* † Ex Medicis
probat *Galen. li. 3. de vsurpat.* Dum im-
possibile asserit nasci potuisse Hip-
pocentauros ex hominibus, & equis
Magnesiis. Artemidorus Daldian.
lib. 4. de somnior. interpret. cap. 49.
Quæcunque monstruosa sunt, & nequaquã
possibilia, vt existant, velut Hippocentau-
4 *rus, &c.* † Quibus astipulantur ex Pa-
tribus *D. Isidor. lib. 11. origin. D. August.*
lib. 18. Ciuitat. Dei cap. 13. qui testatur
in hæc verba. *His temporibus fabulæ fi-*
cta sunt de Triptolem, &c. de Minotauro,
&c. de Centauris, de quorum hominum ne
5 *fuerint natura concinnata.* † Et ex no-
stris *Couarr. lib. 4. varior. cap. 2. Alciat.*
lib. 9. Parerg. cap. 13. Corrasius lib. 5. Mi-
scellan. cap. 2. Marot. de iure quæsit. lib. 1.
cap. 22. ex num. 43. Maiol. tom. 1. dierum
canicular. colloq. 2. † Item, & Poetæ,
Lucret. lib. 4. 6

Non certe ex viuo, Centauri confit imago
Nulla fuit quoniam talis natura animai.

Et libro quinto.

Sed neque Centauri fuerint, nec tempore in vllo
Esse queant, duplici natura, & corpore bino
Ex alienigenis membris compacta potestas.

¶ In contrarium tamen inuenio 7
aliorum opinionem, asserentiũ Hip-
pocentauros esse vera, & non com-
mentitia animalia, reueraque in rerũ
natura, & non in operatione intel-
lectus dumtaxat existere, vt grauis-
simus author, quin & oculatus te-
stis, id asseruit, Plinius lib. 7. natur.
hist. cap. 3. *Claudius Cæsar scribit Hip-*
pocentaurum in Thessalia natum eodem
die interiisse; & nos principatu eius alla-
tum illi ex Ægypto in melle vidimus. † In 8
cuius veniunt sententiam multi alii
non contẽnenda lectione viri, nam
AElian. li. 17. hist. animal. c. 9. Centau-
ros, & Onocentauros esse affirmat
Tertullian. li. de mirabil. Hippocentau-
ros veros testatur *Apuleius lib. 4. de a-*
sino aur. Xenophon. in Pedia Cyr. lib. 4.
Quibus astipulatur sacra pagina D.
Isai. cap. 34. *Et erit cubile draconum, &*
pascua struthionum, & occurrent dæmo-
nia Onocentaurus, & pilosus clamauit al-
ter

9 *ter ad alterum.* † Quo in loco licet varia Patres, & Septuaginta interpretes cōminiſcantur, vulgatæ tamen lectionis rigore retento Centauros, Onocentauros, & Hippocentauros exiſtere in rerum natura non dubito, qui ex parte equi, vel aſini ſint, & ex parte hominis, vel ex vtriuſque animantis commixtione, vt probat *Plin. lib. 7. cap. 3.* & Plutarchus ait in Gryllo, *Quando, & capris tentarunt viri, & Serophis, & equis illudere, mulieres quoque in beſtiarum mares inſanierunt, ex eiuſcemodi enim nuptiis Mino-*
10 *tauri vobis, & AEgiopanes, &c.* † Itaque ex adulterina, & nefanda commixtione natos eſſe Hippocentauros aſſeueramus. Ac monſtra hæc, vel caſu naſci, aliquam talium dari poſſe ſpeciem, quemadmodum vel Satyrorum, & Cynamolgorum in Æthiopia, & India canina habentium capita, vel ſimilia, de quibus ſequēti capite dicendum eſt.

CAP. XXXIII.

De Lemniis, Arimapſis, Cynamolgis, Satyris, & aliis naturæ monſtris.

SVMMARIVM.

Monſtra humana naturæ reperiri probatur, n. 1.

Idiotæ ignorant quæ vident, & credere nolunt, niſi quod vident, n. 2.

Lemnii homines ſine capite, & vultu omnes eius partes in pectore habent, numer. 3.

Lemnios ſe vidiſſe teſtatur D. Auguſtinus, n. 4.

Lemnios huiuſmodi eſſe probat D. Iſidorus, n. 5.

Lemnios fieri poſſe probatur ratione, numer. 6.

Homo biceps natus ſub Theodoſio, *n. 7.*

Homo, qui duo capita, & quatuor manus habebat, n. 8.

Arimapſi vno tantum oculo præditi, numer. 9.

Arimapſi ex prauitate materiæ procreantur, n. 10.

Indiis naſci homines monoculos aliquando, n. 11.

Monoculos apud AEthiopias habitaſſe, numer. 12.

Cyclopes vno tantum oculo præditi, numer. 13.

Polyphami hiſtoria ex Arimapſis commēta, n. 14.

Cynocephali ſunt homines canino capite præditi, n. 15.

Indii homines canino capite in montibus habitare, n. 16.

Homo, qui retro totus erat canis, numer. 17.

Cynamolgos caninis capitibus inſignitos, n. 18.

Cynocephalos poſt vaſtam AEgypti ſolitudinem habitare, n. 19.

Cynocephalis humanos mores mentemq́; ac rationem ineſſe, n. 20.

Cynocephali in Europam delati viſi ſunt, n. 21.

Satyri toto corpore hirſuti ſunt, pilis ve-

1 NAturæ † monstra esse non solū historici, sed & Philosophi tradidere, quorū omnia dogmata hic non sunt recensenda, sed probanda, quæ

quæ possunt fieri, aut quæ à dæmone induci, quorum vtrumq; agnouit Vlpian. I.C. in l. ostentum 38. D. de verb. signif. *Ostentum Labeo definit, omne contra naturam, cuiusq; rei genitũ factumq;. Duo genera autem ostentorum, vnum quotiens quid contra naturam nascitur, tribus manibus forte, aut pedibus, aut qua alia corporis parte, quæ naturæ cõtraria est. Alterum cum quid prodigiosum videtur, quæ Græce φαντάσματα vocat.*

2 † Principaliorum omnium eorum nonnulla referam, vt exemplis fiat res clarior, & vt multa, quę apud bonarum litterarũ authores comperta sunt, certa habeantur. Nam apud idiotas fidem perdunt, quæ suo pusillo, & contracto iudicio non subiacent, ea quæ vident ignorantes, credere nolunt, nisi quod vident.

3 † *Lemnij*, seu *Blemij* homines sunt, qui apud Æthiopes habitant, qui sine capite sunt, ac vultum, & omnes eius partes in pectore habent, vt scribit *Mela li.1.ca.4.* de quibus Sol.ca.3. *Sunt qui ceruicibus carent, & in humeris habent oculos,* quib. astipulantur *Plin. li.5.ca.8. & li.7.c.2. Aul.Gel.lib.9.ca.4.*

4 † Sed ad hoc credendum nemo nos cogit præterquam quod *D. Augu. ad fratres in Erem. ser.* 37. qui de illis agẽs in hæc verba testatur; *Ego iam Episcopus Hipponẽsis eram, & cum quibusd ãseruis Christi ad Æthyopiam perrexi, vt eis sanctum Christi Euangelium prædicarẽ, & vidimus ibi multos homines, ac mulieres capita non habentes, sed oculos grossos fixos in pectore, cætera membra æqualia*

5 *nobis habentes.* † Et licet mihi tanti viri testimonium sufficiat, alius non minoris authoritatis accedit Solini, & Melæ sententiam approbans doctissimus Archiepiscop. Hispalens. D. Isidor. lib.11. cap.3. dicens; *Lemnios (ijdem sunt, quos Mela Blemios dicit) in pectore, & humeris oculos habere, carereq; capite.* † Quod fieri potest ex 6
seminis vitio, nam vt ex abundantia generantur Gigantes, & bimembres, sic ex paruitate ceruix eminere nequit; vt Pigmæos, quos ad rectam corporis staturam non deducit, vt tradunt *Ambrosius Paræus lib. 24. de monstr. & prodig. capit.* 13. *Petr. Garsia Carero ad Galen. de locis affect. disput.* 73. *cap.*3. Nam vt ait D. August. lib.16. ciuitat. Dei, cap. 8. *Qualis ratio redditur de monstrosis apud nos hominũ partibus, talis de monstrosis quibusdam gentibus.* † Quemadmodum incom- 7
pertum est ex nimia materiæ copia, vt non vna tantum ceruix emineat, sed plures, cuiusmodi biceps homo natus sub Theodosio, vt narrat *Sigisbert. in Chronic. & Vincent. hist. natural. li.31. ca.*118. † De alioqui duo ca- 8
pita, & quatuor manus habebat, *D. August. lib.16. cap.* 8. De alio bimẽbri, quoad omnes corporis partes *Oros. lib.5. hist. c.*6. Et de illo qui humanorum membrorum officia ampliauit. *l. non sunt liberi, D. de stat. homin.* quorum omnium exempla refert *Ambr. Paræus d. li.*24.

¶ Arimaspi sunt, qui circa Cuspiũ 9
mare habitant, vno tantum oculo præditi, ideo dicti monoculi, Aul. Gell. lib.9. noct. Attic. cap. 4. *Apud*

Scythas

Scythias quosdam esse vnum oculum ha-
bentes in frontis medio, qui appellantur A-
10 *rimapsi.* † Qui similiter ex paruitate
materiæ procreãtur, vt probare vi-
detur Plinius naturalium diligen-
tissimus apud omnes magno in pre-
tio habitus li. 7. c. 2. *Vnoculos media in*
fronte, & Arimapsos sic enim absq; vtroq;
11 *oculo nasci homines contingit.* † Quibus
accedit Solinus cap. 19. *Arimapsi circa*
Besglithram (non longe à Caspio mari po-
siti) nonocula gens est: & cap. 53. *legimus*
monoculos apud Indos nasci singulis cru-
rib. & singulari pernicitate suarũ plãta-
12 *rũ magnitudinine inumbrantur.* † Et vt
omnis dubitatio tollatur (nã cuius-
uis sancti viri authoritas apud me,
magis q̃ philosophorũ argumenta
operatur) etiam opinio est Ecclesiæ
Antistitis, atq; Doctoris eximii do-
ctrina, & religione clari *D. August. vbi*
sup. qui in hæc verba testatus est, *vi-*
dimus in inferioribus Aethyopiæ partibus
homines vnum tantum oculum in fronte
13 *habentes.* † Cuiusmodi sunt κυκλῶπες
Cyclopes, vt testatur *Aul. Gellius lib. 9.*
noct. Atticar. c. 4. nam vt ait D. Isidor.
li. 11. ca. 3. *Cyclopes Indos monoculos asse-*
14 *uerant.* † Non tamen Polyphemum,
nam eius historia commentitia est
apud *Verg. AEneid.* 6. quam Hispanis
carminibus nullis sane postponen-
dis, ingenio, & eruditione clarus cõ-
ciuis, & amicus noster describit *D.*
Ludouico de Gongora in Poemate ad Co-
mitem de Niebla.

15 ¶ Cynocephali homines sunt ca-
nino capite præditi, apud Tartaros
habitantes, qui cum ipsis Tartaris
perpetuam gerunt hostilitatem, ad
quorũ pugnã hyeme se aquis mer-
gunt, postea in arena sese voluunt,
grauataq; per eum modũ cute, quasi
ferreo tergore obtecti sagittas ad-
uersariorum contẽnunt, in quos ir-
ruunt, ac solis dentibus, & vnguib.
dilaniant, vt tradunt *Vincent. lib. 31. c.*
11. Antonin. tit. 19. c. 8. §. 18. † Apud In- 16
dos quoq; homines canino capite
esse testatur Solin. c. 52. *Megasthenes*
per diuersos Indiæ montes esse scribit natio-
nes capitibus caninis, armatas vnguib. a-
mictas vestitu tergorum, sermonẽ huma-
no nullo, sed latratibus tantum sonantes,
asperis rictibus. † Quod incredibile 17
non esse testatus est *D. August. li. 16.*
Ciuit. Dei cap. 8. cum sæpius homines
nasci visi sint canino capite, & apud
Albanos muliercula quædã pepe-
rit infantem, qui ante totus erat ho-
mo, retro totus erat canis, vt scribit
Vincen. lib. 26. cap. 46. † Et Cinamol- 18
gos caninis capitibus esse testatur
etiam *Plin. lib. 6. cap. 30. & lib. 7. cap. 2*
Aul. Gell. lib. 9. noct. Attic. cap. 4. Eosque
Cynocephalos appellat *D. Isidor. lib.*
11. cap. 3. † Quibus accedit Ælian. lib. 19
10. cap. 26. *Post vastam AEgyptii solitu-*
dinem, quam septem diebus transiri ferũt
secundum viam, quæ ad AEthyopes perti-
net Cynocephali homines habitantes ex
venatu Dorcarum, & Bubulorum viuũt,
nigro aspectu, capite, & dentibus caninis
præditi sunt: vocis quidem expertes sunt,
sed strident acute. † Et humanos mo- 20
res, mentemque ac rationem Cy-
nocephalis inesse demonstrat idem
Ælian. d. lib. 10. cap. 31. *Cynocephali*
esculen-

esculenta testaceis inuolucris circum vestita rapiunt, cuiusmodi sunt amygdala, glandes, nuces excernunt praeclare intelligentes, intima quidem esculenta esse, extima vero reiici oportere.

21 † Probanda igitur est hæc de Cynocephalis sententia, vt pudeat tot authoribus refragari: quando quidem etiam in Europam delati visi sunt in summorum Regum ædibus: nã vt ait Vincent. lib. 31. cap. 126. *AEtate nostra delatum est Regi Franciæ Ludouico monstrũ, aut homo canino capite, cætera membra corporis habens, vt homo, crura quidem humano more nuda, manusq; & brachia, collum album, ac nudum: dorsum vero pilosum: erectus vt homo stabat, & vt homo sedebat, coctis carnibus vescebatur, vinumque libentissime bibebat, cibum manibus capiebat, ac ori suo inferebat, genitale membrũ habebat vltra quam corporis moles exigebat: puellis, ac fœminis libentissime iungebatur, & in sexu viri, ac fœminæ discretionem præseferebat.*

22 ¶ Satyri sunt, quos semiferos appellat *Mela libro primo capit. tertio.* Nam toto corpore hirsuti sunt pilis vestiti, ac pedibus ferinis, sola tamẽ facie humana præditi, siue vt ait idem Mela capit. quarto. *Satyri præter effigiem nihil humani præseferunt.* & Plin. lib. 5. cap. 8. *Vultu excepto, humani nihil eos habere.*

23 † Quorum naturam, vt aptius describat, *idem Plinius lib. 7. capit. 2.* sic testatur *subsolanis Indorum montibus (Cartadulorum dicitur Regio) Satyri sunt pernitiosissimũ animal, tum quadrupedes, tum recte currentes humana effigie propter velocitatẽ, nõ nisi senes, aut ægri capiuntur.*

† Quare eos inter beluas annumerandos censet Ælian. lib. 16. *In India montes Coruda locus est opacissimus, vbi bestiæ Satyrorum formam toto corpore hirsutæ, equi caudam habent, & à summis montium saxa deuoluunt in venatores.* 24

† Sed ii homines sunt, & rationis compotes, atque ex Adam (tametsi natura corrupta) profecti. Nam vt ait D. Isidor. lib. 11. ca. 3. *Gens reperitur cuius pars superior hominis sit, inferior belluarum.* 25

† Neque *Mela* videtur diffiteri dum homines esse posse equinis pedibus testatur lib. 3. cap. 6. *In Insulis Oonis Septentrionalis maris sunt Oones, qui equinis pedib. sunt, & Hippopodes dicuntur.* 26

† Cui & astipulatur Solin. cap. 21. *Hippopodes humanæ vsque ad vestigium formæ in equinos pedes desinunt,* quos homines huiusmodi, qui apud Oones nascuntur equinis pedibus, affirmat *Plinius libro quarto cap. 13.* 27

† Nam vt ait D. Augustinus lib. 16. ciuitat. Dei, capit. 8. *Apud Hipponem natum esse hominem quasi lunatas habentem plantas, & in eis binos tantummodo digitos similes, & manus.* 28

† Quorum similis est Hippocentaurus, cui anterior pars hominis erat, posterior equina, vt sub Claudii principatu eius simile monstrum allatum se vidisse ex Ægypto testatus est. *Plin. lib. 7. cap. 3.* 29

† Nam licet non loquantur, non propterea desinunt esse homines, quia Trogloditæ sermone carent, & homines esse, testatur *idem* 30

31 *Plin.lib.5.ca.8.* † Et Chromandas syl-
uestres esse sine voce, *idem li. 7 .cap.2.*
& apud Æthyopas alios scribit, sine
linguis, alios sine ore, odoribus vi-
32 uere, *lib.6.cap.30.* † Nam licet *Strabo*
lib.15. hæc derideat, tamen non esse
incredibile testatur, *D. August.lib.16.*
Ciuit. Dei cap. 8. nam lingua donum
Dei est, *Exod.cap.* 4. & potest quibus
velit adimere, vnde quæ nutu con-
ceptum exprimat gentem esse affir-
mat *D. Isidor.lib.* 11.*cap.3.* & vt ait Me-
la li.3. c.4. *Extra Aegypti, & Macrobio-*
rum deserta multi sunt populi, & quibus
pro eloquio nutus est, alij sine sono linguæ,
alij sine linguis, alij labris etiam cohæren-
tibus.

33 ¶ Sunt pleraque alia ex corrupta
natura humani generis monstra,
quæ ex istis dum referantur nō mi-
raberis, quia omnia sunt, ex vitiosa
hominum generatione propagata,
& ita si in ea rationis vestigium, mē-
tisque dignoscatur, inter homines
annumeranda esse docet *D. Augu. ad*
34 *fratres in Erem serm.* 37. † Et vt id ma-
nifestius confirmet, ita ait in Enchi-
rid. ad Laur. cap.87. & 91. *Et ideo in die*
resurrectionis resurrectura sunt monstra
omnia, reformatis membris in decorem,
35 *cœloque dignam formam.* † Et ita vt ve-
ros homines recte Senatus censuit
apud veteres Romanos monstra nō
esse occidenda, nec comedenda.
Plin.lib.30.cap.1. *Quantum Romanis*
debeatur, qui sustulere monstra, in quibus
hominem occidere religiosissimū erat, mā-
36 *di etiam saluberrimum.* † Nam hi om-
nes vel ex iusto Dei iudicio, vel ex a-
liqua fera, & homine sunt propaga-
ti, cuius concubitus satis probatur,
vel ex illo Leuit.cap. 20. *Qui cum iu-*
mento, & pecore coierit morte moriatur:
& mulier, quæ succubuerit iumento, simul
interficietur cum eo. † Et quod ex tali 37
coitu proles nascatur, probat Plin.
lib.7.cap.2. *Homines feris coire, atque*
inde gignere monstra, nam vt ait Æliā.
lib.6.cap.41. *Hircus ob riualitatem in*
vrbe Sibari adolescentem pastorem oc-
cidit, quod capram adamaret, & ei coi-
ret : nam ex ea natus est Syluanus in-
fans humana facie, sed caprina habens
crura.

¶ Quare si mente pollent inter 38
homines sunt annumerandi, nam
Chelenophagi homines syluestres
sunt hirsuti corpore, præter faciem,
quæ lenis est, & pellis loco vestiun-
tur coriis piscium, vt tradit *Solin.cap.*
55. *Plin.lib.6.cap.*24. † Carmani hirsu- 39
ti toto corpore præter capita fera-
rū more, sine veste, ac fruge, pecu-
dum more, sine sedibus piscium cu-
te se velant, & carne vescuntur, vt
tradit *Mela lib.3.c.*4. & alii apud Tar-
taros vestiuntur non villis sed auiū
more plumati sunt, vt tradit *Gellius*
*lib.9.cap.*4. † Arthabatritæ proni at- 40
que quadrupedes, non secus ac fe-
ras, sine sedibus euagari meminit
Solin.cap. 32. de aliis *Plin. lib. 5. cap.*8.
*& lib.6.cap.*30. *D. Isidor.lib.* 11.*cap.3.D.*
August.lib.16.ca. 8. † Et similium plu- 41
res, qui ex nefario hominis, & be-
luę concubitu esse potuerunt, vel ex
iusta Dei punitione, qui in peccato-
rum pœnam, aut pro culpis corri-
gendis

gẽdis homines à sua dignitate facit degenerare, vt Nabuchodonosor Rex, qui ob stoliditatem conuersus
42 est in bouem, *Daniel. cap. 4.* † Aut dęmon ad hoc sua arte, & caliditate vtitur, miscendo semen humanum ferinis animantibus, vel imaginationem parentum concitare, vt has, vel illas formas mente recolant, quibus fœtum præditum esse voluerit. Nam tanta est ei in humanum genus hostilitas vt quocumq; possit, modo fœdare velit hanc nobilissimam speciem.

APPENDIX.

43 IMaginatio † Parentum tempore conceptionis formam fœtus immutat, per impressionem specierum in cerebro ad semen descendẽtium, vt docent ex Orthodoxis Patribus *D. Augustin. libro contra Iulian. cap 9. & lib. 12. Ciuit. Dei, cap. 25. & lib. 18. capit. 5. & lib. 3. Trinitat. capit. 12. D. Hieroym. in qq. Hebraic. super Genes. D. Isidor. lib. 12. capit.* 1. ex Philosophis *Conimbricens. de generat. & corrupt. lib. 1. capit. 4. quæst. 30. articul. 2. Plin. lib. 7. capit. 12. Cardanus de subtilit. lib.* 12. ex Medicis conciues mei *Auicenna lib. 5. de animalib. & Peramato libro de homin. procreat. capit. 17. Galen. libro Therapeutic. ad Pison. cap. 14 Marsil. Ficinus lib. 13. de immortal. anim. capit. 1. Leuin. Lemnius lib. 1. de complex. cap. 6. Thom.*
44 *de Vega ad cap. 49. artis paru.* † Aut ex imaginatione matris tantum superuenientis tempore grauiditatis, vt q̃ tanto tẽpore fœtũ fouet, ac format, vt secundum species phantasiæ immissas fortius quam pater præstare valet, quia mater fortius cogitat, ac delectatur, & maiori tempore (quam pater) semen retinet, vt phãtasiæ species valeat imprimere, vt tradunt *alter Auicenna Persa inquam secundum Sorsanum in eius vita, Fen. 2. lib. 1. doctri.* 14 *Plutarch. lib. 5. de placit. cap. 11. Hippocrat. libro de superfœtat. Picolomineus libr. Physicor. disp. de facultate mot. cap. 23. Fran. Valles lib. 1. de sacra Philosoph. cap. 11. Pomponat. de incantationibus, Cataneus, Wierus, Codronchus, Paræus, & alij*, quorum nomina, & authoritatẽ recordor, & loca quærere piget.

¶ Sed omnes fere conueniunt in 45
imaginatione, quę fuit tempore cõceptionis, vt mulier, quæ produxit pulchram prolem intuitu pulchræ picturæ, quam tempore concubitus præ oculis habebat, vt ex doctrina Sorani tradit *Diuus Augustin. d. capit. 9. contra Iulian.* & alia, quæ nigram prolem peperit, quod in cubiculo pictura nigra Æthiopis pependisset, quam adulterii ex eo insimulatam Fab. Quintilianus defendit, vt narrat *Cæl. Rodigin. lib. 20. antiq. lect. cap* 15. † Persina Æthyops, 46
ex marito Hydaspe Æthyope similiter peperit Cariclæam albo, & pulchro corpore, eo quod conceptionis tẽpore intuita fuisset picturam Persei, & Andromedæ, vt narrat *Herod. libr. 1. histor. AEthiop.* & alia mulier Romæ vrsi modo pilosum

 edi-

edidit infantem, & vnguibus armatum, quod tempore conceptus vrsorum imagines familiæ vidisset, vt tradit *Guil. Paradin. in histor. Sabaud. in*
47 *epilog. ca.* 46. † Quod nō in homine solum, sed & in brutis reperiri eandem vim imaginationis testantur *Aristot. in Problem. sect.* 10. *problem.* 12. *Plin. lib.* 7. *histor. natural. cap.* 12. quæ quia in coitu ad res externas vix, aut raro se diuertunt, frequentior suis parentibus assimilantur, vt multis exēplis annumeratis concludit Oppianus li. de Venat.

Tunc mater gignit maculosum corpore pullum,
Concipiens oculis obiectos mille colores.

48 ¶Sed contra hanc sententiam vrget grauiter, quod phantasia per se, & immediate non immutat fœtum. Nam cum anima parentum hoc proculdubio non præstat, neq; phantasia, quæ tantum est eius instrumentum, *D. Tho. part.* 1. *quæst.* 117. *art.* 3. & phantasiam per se non esse actiuam probat *Thom. Fienus de viribus imagin. q.* 4. *conclu.* 20. quia nec corpus proprium potest mouere, *idem Fienus conclus.* 21. quinimo alienum, quod omni ratione improbatur, *D. Thom. part.* 1. *quæst.* 110. *art.* 2. *disput.* 1. *& quæst.* 117. *& part.* 3. *quæst.* 13. *art.* 3. *& libr.* 3. *contra Gent. ca.* 103. *Zoaras in Metaph. disp.* 18. *sect.* 8. *ca* 25. *Conimbricens. de generat. & corrupt. lib.* 1. *cap.* 4. *qu.* 30. *art.* 2. *& Physicor.* 7. *cap.* 2. *quæst.* 1. *art.* 7.
49 † Est enim phantasia potentia cognoscitiua, & eius actio est immanens, quare non potest esse causa fœtui formationis effectiua, quia ad hoc, vt formaret fœtum deberet esse in ipso semine aut fætu: nā in cerebro existens formare nequit, quę sunt in vtero, quia ageret in distantes, omisso medio, quod dari non potest, ergo falsa est opinio præcedentium authorum, vt multis aliis adductis tradit *Thom. Fienus, d. tract. de viribus imagin. q.* 16. *concl.* 41. 42. 43. 44. *&* 45. † Item signaturas peculia- 50
res, seu imaginatas, non potest phātasia edere mediantibus animi passionibus, vt docet *D. Tho. p.* 1. *qu.* 110. *art.* 2. *& q.* 117. *& p.* 3. *q.* 13. *art.* 3. & minus fœtui imprimere, quia eius formatio non pendet à phantasia, sed à potentia conformatrice, in quam phantasia nullum habet imperium, vt probat *D. Tho. d. p.* 1. *q.* 82. *art.* 4. *Medina* 1. 2. *q.* 9. *art.* 1. *concl.* 2. *Conimbricēs. to.* 3. *de anim. cap.* 13. *q.* 1. *art.* 3. neque cū ea sympathiam, *Fonseca lib.* 3. *Metaph. lib.* 9. *ca.* 2. † Quare ancipites sunt ad 51
huius quæstionis resolutionem, nā licet phantasia possit conformatricem dirigere, vt tenent *Auicenna lib.* 3. *fen.* 21. *tract.* 1. *cap.* 6. *Fienus, vbi sup. qu.* 15. *concl.* 46. ad immutandum hominem in parentum extraneam naturam ægre assererem, quia causa particularis efficiens magis assimilat sibi obiectum, quam aliæ extraneæ concurrentes, vt tradit *Petr. Ciruelo Dorocens. lib.* 3. *Astrolog. Christ. cap.* 4.
† Quare in monstruosis partubus 52
causam potius Deo adscriberem, per Angelos bonos, aut malos ea efficien-

ficienti, vel seminis abundantiæ, aut inequæ matricis dispositioni, aut ex admissa in coitu fera contingere, potius quam phantasiæ potentiæ, & sic illam, quæ Æthyopam prolem edidit, Æthyopum parentem admisisse, excusari tamẽ credulis maritis, dum eis alienos obtrudunt heredes, vt tradit *Huarte de San Ioan. lib. de examen. de ingen. cap.* 12. Nam semen humanũ sui simile ẽ sẽp procurat generare, vt tradit *Aristot. li.* 1. *de generat. Peramato de hominis procreat. capit.* 16. *Valles lib.* 2. *Epidemiar. p.* 2. *comm.* 20.

CAP. XXXIV.

De Syrenis, Tritonibus, Nereadis, Harpiis, & aliis monstris marinis, & aereis.

SVMMARIVM.

Syrenes, Tritones, Nereades in aquis procreantur, n. 1.

In aquis plerorumq; animalium formas referri, n. 2.

Mari Trapouano Syrenas, & Tritones esse, n. 3.

Syrenes, & Tritones pleriq; in mari referuntur, n. 4.

Triton marinus Tiberij Principatu in specu visus, & auditus, n. 5.

Ægyptijs in Nilo monstra visa hominis, & mulieris persimilia, n. 6.

Hispaniæ lis fuit orta de vectigali Syrenũ ad quem pertineret, n. 7.

Holandriæ lacu reperta mulier ex Syrenũ genere, n. 8.

Syrenes, Tritones, & Nereades ex corrupta hominum natura nasci negatur, n. 9.

Apulus, qui Nicolaus dictus fuit, ex natãdi consuetudine pro pisce habitus, numer. 10.

Calamus, qui ea de causa Colapiscis dictus est multa de maris scopulis patefecit ac tandem miserabiliter perijt, n. 11.

Monstra marina, quæ hominem in totum referunt homines sunt, ex natandi cõsuetudine mari degentes, n. 12.

Monstra marina ad dæmonis delusiones aliquando referuntur, n. 13.

Harpyæ specie decora, pedibus obuncis circa mensas volitant, n. 14.

Harpyæ si omnino veritate aliqua careret de illis per tot viros non fieret mentio, n. 15.

Harpyæ fuerunt dæmonum spectra, num. 16.

Harpyæ fuerunt poetarum figmenta, vt vita humanæ miseriam ostenderent, numer. 17.

Aues humana facie generari non possunt, n. 18.

Aquilam coire lupis, & ex tali coitu prodire dracones, fabula est, n. 19.

Harpyæ dictæ filiæ Ponti, & terræ, quia ex elemẽtatis corporibus comparabantur, n. 20.

Hispaniæ equas vento concipere, ex earum agilitate dictum est, n. 21.

Aues cornibus armatas, ex lasciuiente natura, n. 22.

Struthiocamelus auis simul, & fera, oua parit, & arena pullos excludit, numer. 23.

1 SVnt † alia monstra humana facie prædita, quæ ab hominum congressu nõ emanant, quales Tritones, Syrenes, Nereades, q̃ in mari nascuntur, illi viri, hæc fœminæ speciem referentia, non qualia contendit *Plin. li. 10. c. 49.* vt superiori parte hominis sit, reliqua in piscem degeneretur, quia hæc fabula est, vel teste Horatio in arte poet.

Desinat in piscem mulier formosa superne.

† Nam homo terra compositus, ter- 2
ram colit, neque in aquis continuo viuit, vt de his recensetur, neque cũ piscibus habet cõgressum, vnde talia monstra pisces fuere hominem referentia, non tamen homines: nã constans omnium est sententia in aquis plerorum animalium formas referri. Ælian. lib. 10. cap. 18. *Leonum, fœminarum, arietum, pantherarum, equorum effigies in piscibus in Taprobanæ mare conspici.* † Et ita verum existimo 3
Syrenes, Tritones marinos reperiri, qui hominem referant, vt tradit *Alexand. ab Alexand. lib. 3. Genial. cap. 8.* nam vt ait Ælian. lib. 16. cap. 18. *Mare quod Taprobanem circunfluit pisces procreare ferunt habẽtes Satyrorum speciem, similitudinemque, ac cæte existere, muliebri facie, eisque pro crinibus spinas esse.* † Sunt & alii ex recentioribus, qui 4
similia affirmant. Nam in littore Æthyopico vltra Bonæ spei promontorium tradunt piscis cadauer visum homini persimile, *Ramusius tom. 1.* & in Noruegię Oceano marina quędam monstra esse quibus sit humana facies, quibus esse cũ Monachorum cucullis quandam similitudinem, tradit *Olaus lib. 21. c. 1.* † Quod 5
quidem ne fabulam putes, testatur Plin. lib. 9. cap. 5. *Tiberio Principi nunciauit Olysiponensium legatus visum, auditumq; in quodam specu conchacanẽtem Tritonem, qua noscitur forma, & Nereidum (falsa non est) squamis modo hirsuto corpore, & humana effigie.* † Et de vtro- 6
que

que sexu Fulgos. lib. 1. cap. 6. *In Ægypti Nilo Mena Præfecto vna cum populo deambulante, in loco, qui dicitur Delta, sole orto animalia humana formæ persimilia apparuere in fluminis medio, vir scilicet, & mulier visebantur, vir quidem pectore ingenti, vultuque terribilis, russa coma, vsque ad lumbos denudatus, mulieri mamillæ erant cum fœmineo prorsus*
7 *vultu, ac cesarie prolixa.* † Quarum copiam ingentem fuisse in nostro Hispaniæ mari, testatur Petrus Damian. lib. de mirabil. *In antiquis Lusitaniæ Regni archiuis cum de monstris ad se pertinentibus inter Regem, & Magistrum S. Iacobi contentio esset, transactione finita, decretum est Regi deberi vectigal Syrenum, aliarum belluarum marinarum, quæ etiam in litoribus Magistri*
8 *caperentur.* † Et quod omnium fidem superare videtur ex Theophane tradit *Simon Maiol. libr. de admirand. natu. cap. 9. fol.* 460. in hæc verba. *Anno Domini* 1403 *capta in Holãdia lacu marina mulier, fuit eo è mari reiecta, & in Harlemum vrbem delata, cum nuda esset passa est se vestibus indui, panis, lactis, & cæterorum vsum admisit, didicit quoq; fila è collo deducere, & obsequi rebus multis muliebri more, nunquam tamen loquuta est.*

9 ¶ Quæ quidem licet vera esse, & in aquis referri crediderim, nam inverecundum est tot authoribus refragari, nullatenus tamen ex homine nasci, neq; ex eius semine in aquis produci firmiter tenendũ est. Quia homini cum piscib. neq; in natura, neq; in elemento quidquam cõmune est, neq; in aqua degit, nisi ad tẽpus. † Quamquam haud negem ex 10
maxima natandi consuetudine, homini quasi piscium naturam inuerti, vt aquis magis quam solo delectetur, vt homo ille Apulus, qui ꝑ plures annos inter beluas in mari adeo viuere assuetus fuit, vt pro pisce haberetur, tum tamen homo esset, & baptizatus, nomineq; Nicolaus appellaretur. † Non secus ac alius, qui 11
Calamus dicebatur, vulgo *Colapiscis*, ex hac natãdi peritia, in qua à puero exercitatus fuerat, in Regno Siciliæ, ita qdẽ vt dies, & noctes in mare trãsiret, procellis, & aliis incommodis maritimis assuetus multa de maris scopulis patefecit, ac tandem ab Alphonso Rege, aureo cratere in præmium vrinationis proposito, certaturus infœlix Colapiscis, maris ima petens vlterius non est visus, vt narrat *Alexand. ab Alexand. lib. 2. Genial. capit. 21. Petr. Hispal. p. 1. capit. 21.*
† Quare si aliquando è mari aliquid 12
reiectum est, aut visum, quod omnino hominem referat, si aliqua rationis vestigia ostendat, vt de muliere proxime dicta retulimus, credendũ est hominem esse, non monstrum, ex aquę tamen consuetudine torpere, cuius frigiditate fieri põt, vt organa vocis sint obstructa, sic vt loqui nequeat. † Aut possunt in dæmonis 13
præstigiis referri, non producentis, sed in elementari corpore ea ostentantis, quo non solum visum fallere potest, sed etiam tactum, quemadmodum Angeli Loth in assumptis

cor-

corporibus apparuerunt, vt nec pe-
dum lotione, nec tactu discernere
eos Patriarcha potuerit *Genes. ca-
pit.* 19.

14 ¶ In aere similiter sunt aues, quæ
non minus humanam formam re-
ferũt, quam pisces, vti Harpyæ, quæ
specie decora pedibus obuncis cir-
ca mensas volitantes dapes rapiunt,
& fœtidum aeré relinquentes gau-
dia nostra in mærorem conuertunt,
vt tradit *Virgil. Aeneid.* 3. *Ouid. in Me-*
15 *tamorph.* † Nam licet pleriq; in fabu-
lis annumerent, non est credendũ
quod tot gentes, & eæ quidem peri-
tissimę si veritate omnino carerent,
eis fidem darent, neq; tempus in va-
num tererent, vt tradit *Mart. del Rio*
16 *lib.* 4. *Magicar.* † Vnde tenendum est
ea fuisse dęmonũ spectra ex elemen-
tari corpore emẽtita à Diabolo, qui
formatus est ad eludendũ nos. *Psal.*
77. quas ideo ab inferis excitari dixit
Vergil. Æneid. 3.

Haud sæuior vlla
Pestis, & ira Deum Stygijs se se extulit
vndis.

17 † Vel sunt Poetarum figmenta, vt
vitæ humanæ miseriam ostenderẽt,
vel dæmonum similiter spectra gau-
dia hominum inquietantium, quẽ-
admodum de Empusa phantasmate
à dæmone inducto, vt videntes ter-
reret, *Suidas in dictionar.* de Syluani
apparitione terrorẽ incutiente *Va-*
18 *ler. Max. lib.* 1. *c.* 8. † Quia nullo pacto
generari possunt aues ab homine,
neque ex hominis semine produci.
Quia aues cũ hominibus nihil ha-
bent commune. Quare licet aliquã-
do visa sit mulier infantem parere,
anserinum per omnia collum, & ca-
put habentem, non ad coitum, cum
ansere, sed ad diuinum miraculum
referendum est, vt tradit *Petr. Da-*
mianus lib. de miracul. † Neque obstat 19
quod ex vulgi Africani sententia re-
fert Leon, cap. 9. *Aquilam coire lupis,*
inde partum gigni, non nasci, sed erumpe-
re draconem rostrum auis, serpẽtina cau-
da, lupinis pedibus, maculatis oculis, super-
ciliis grauatis. Fabula est, ideo respu-
enda, vt censet *Maiol. vbi sup. cap.* 6. *fol.*
269. † Vt non minus, quod de ge- 20
neratione Harpyarum tradũt Poe-
tæ, scilicet eas esse Ponti, & terræ fi-
lias, nisi velis de elementatis earum
corporibus agi, qui ex terra, & aqua
comparantur. Nam in elementatis
corporibus admiscẽt dæmones par-
tes terreæ, & nubiũ vapores, vt co-
lores hac mixtione facilius expri-
mantur, *vt diximus su. cap. de spectror.*
repres. † Nam fabulosum est eas ter- 21
ra, & aqua concipi, nisi ad elementa-
ta corpora reducantur; vt non mi-
nus ex Fauonio vento in Hispania
equas concipere, ex earum agilitate
veteres tradiderunt *Solin. cap.* 26. *Pli.*
li. 8. *c.* 42. *Aelian. li.* 4. *ca.* 5.

¶ Neque dicendum est esse auiũ 22
monstra, ex abusa propagatione
procreata. Quia animal cum aue nõ
coit, & si coeat non generat, quia
dissimilis est vniuscuiusque indiui-
dui propagatio. Vnde si quę visa sunt
animalia referre, id potius ex lasci-
uientis naturæ causa, quam ex ge-

nere discrepantium coitu credi de-
bet, vt aues, quæ arietinis cornibus
armatas apud Machrobios testatur
Mela libr.3.cap.4. Et in Taprobana
Solin. cap. 32. & apud Æthyopes *Æ-*
23 *lian.lib.17.cap.10.* † De struthioca-
melo notissima res est, auem esse, ꝑ
ut suadent plumæ, & rostrum, atta-
men caput, & pedes ceruini sunt,
qua de causa, & quia non volat vo-
lucrem esse negat *Plin.lib.10.capit.1.*
Sed volucer est, & oua parit, quæ in
arena condit, ibique mater natura,
solis calore pullos excludit, vt tra-
dit *Bart. Anglic. libr. de propriet. rer. in*
24 *struthione.* † Nam vt ait Iob. cap. 30.
Quando derelinquit in terra oua sua (*de*
struthione agit) *forsitan in puluerem ca-*
lefaciens ea? &c. Et ita in arenosis Ly-
biæ frequentius nasci ob radiantis
solis æstuariam impressionem ele-
ganter obseruat *conciuis, & amicus,*
noster Bapt. Nauarrete in Threnos Hie-
25 *rem.capit.4.* † Quia falsum est visu
fouere oua, & ferrum comedere, vt
tradit *Albert.Mag.l.23.lit.S.* Nam ego
vidi struthiocamelum, qui in horto
excellentissimi Ducis de Lerma,
ferrum respuere, sæpius oblatum
atque in offerentem excandescere
solebat quod animal stolidissimum
26 esse dicit *Plin. d. cap.1.* † Et quia stru-
thiocamelus fera est simul, & auis,
non videtur incredibile Gryphes
esse, quos feras, & volucres esse fe-
runt: nam licet similiter falsum cẽ-
seat *Plin.libr.10.cap.49.* in Æthyopia
tamen Arimaspos cum Gryphis
contendere testatur *idem Plin. lib. 7.*
ca.2. † Nam Gryphes re vera esse, & 27
fuisse negandum non est, cum de
illis fiat mentio in sacris litteris *Leu.*
cap.11. Deuter. cap.14. significantque
homines superbia elatos cum sint
carnales, qui diuina præsumentes
attentare, & in adinuentionib. suis
obcæcantur, quia sunt ferę simul, &
aues, *Albert. Magn. de animal. libr.23.*
lit. G.

¶ Sunt enim multa, quæ vltra as- 28
suetũ naturæ cursum apud nos di-
uinitus procreantur ad aliquod vi-
tium prænotãdum, vt aues sine pe-
dibus in Iaua maiore Insula, vt au-
thor est *Plin.li.11.c.47.* Quas apodas
dixit *Arist.li.1.hist.anim.ca.1.* † Quæ 29
significãt homines desidiosos, qui-
bus nulla rerum contemplatio. Sed
diligentia est suis tantum delitiis in-
cumbentes, Prouerb.ca.26. *Sicut o-*
stium vertitur in cardine suo, ita piger in
lecto suo: abscondit manus sub axilla, & si
ad os suum eas conuertat, sapiẽtior sibi vi-
detur septem viris loquentibus sententias.
† Contra autem serpentes pedibus 30
obuncis armatas, & alatas ex mem-
branula quadam quasi vespertilio-
nes per aera tendere testantur *Plin.*
lib.11.cap.47. Aristot.lib.1.cap.5. & lib.
2.cap.1. Strabo lib. 15. Albert.25. Di-
uus Augustin.lib.3.Ciuit.Dei cap.fi.Paul.
Iou.lib.18.histor. † Quas ex limo ter- 31
ræ suscitari scribit Mela lib.3. cap.4.
Non procul à Nilo, vbi Pygmæa gens vi-
uit, multa serpentum genera procreantur,
certo anni tempore ex limo concretis pa-
ludibus emergere, & in magno examine
volantes Ægyptum tendere. † Easque de 32

noctu proficisci in maximũ reipublicæ damnum testatur Ælian. lib. 16. cap. 42. *Alatæ serpentes ex limo concretæ noctu proficiscuntur, non interdiu, traduntque eas vrinam reddere, quam id statim corpus in quod defluxerint putrefacere scripsit Magasthenes.*
33 † Nam insipientes significant, qui ex limo terræ suscitati ad aurã huius sęculi clãculum elati euehũtur, qui omne in quod vadunt stultitia sua destruũt, ex quo eos in iudices nõ nisi per errorem eligi contendit sapiens Ecclesiast. cap. 10. *Est malum quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens à facie Principis positum stultum in dignitate sublimi.*

34 ¶ Quæ licet multi in fabulis annumerent, & alii in naturæ monstris conẽtur referre, earum authoritas apud authores sit, qui non solum supra dicta mõstra, sed alia tradidere *Arist. lib. 2. histor. animal. cap. 6. AElian. libr. 2. animal. cap. 46. Plutarch. in Problem. 93. Claudia. libr. 3. de raptu Proserp. Solinus, Mela, Maiolus, & alij plures.*
35 † Præter vnum Phœnicis auis miraculum, nõ ex monstruosa procreatione editum, sed ex diuina dispositione (qui omnia fecit) ꝓcreatum, de cuius natura, Mela libr. 3. c. 9. *Fœnix semper vnica, non enim coitu cõcipitur, partu ve generatur, sed vbi quingentorum annorum æuo perpetuo durauit super exaggeratã variis odorib. struẽ sibi ipsa incubat, soluiturque, deinde putrescentium membrorum tabe concrescens ipsa se concipit, atque ex se rursus renascitur.*
36 † Vt sic Domini nostri humanitatis, & resurrectionis hominib. ꝓberet exẽplũ, qui nullo cõcubitu genitus, mortuus & sepultus ex propria virtute ad superos euolauit, vt tradunt *D. Clemens D. Petri successor, ac indiuiduus comes lib. Apostolic. Constitut. & D. Cypriani in exposit. Symb. D. August. ad fratres in Erem. serm.* 18. & ita vt de vero volatili fit mẽtio *in Concilio Aquisgrano sub Ludouico Pio an.* 830. *ca.* 112. *& c.* 113. *D. Isidor. lib.* 12. *cap.* 7. *& nouissime concius meus, & amicus D. Franc. de Corduba in dedascalion.*

CAP. XXXV.

De insectorum productione, transformatione, & resurrectione.

SVMMARIVM.

Purpuræ, buccinæ, & omne genus testaceorum fiunt ex limo, & materia putrescente, n. 1.

Rana, mugillus, & mus, fiunt ex limo putrefacto, n. 2.

Tabani, culices, & id genus plura fiunt, ex imbre, & terra, in ligno arido, numer. 3.

Tineas generat puluis in lanis, & in veste, in ligno accarus, & xyloptheros in ceteris, n. 4.

Bombycines quædam ex terræ halitu animante florem decussum imbribus, n 5.

Producuntur ex niue vermiculi, ex pilis equinis vermes, ex mulierib. serpentes, n. 6.

Insecta

Insecta generantur dum calor cum humiditate ratione aliqua coeat, n. 7.

Ipes in vitibus, carpæ in oleis, gurgulio in farre pullulant, n. 8.

Pytiocampæ ex pinu, mindaim ex faba, & id genus plantæ, & fruges suos hostes generant, n. 9.

Pediculi ex humidis, & corruptis vaporibus intercutantes resudantibus generantur, n. 10.

Animalia, quæ pediculis aut ricino infestantur, n. 11.

Lumbricæ tam intestinis, quam vẽtre generantur, n 12.

Ascarides recto adhærent intestino, & hemorrhoides in ima sede procreantur, n. 13.

Vestiolæ murium similes in dissecto mulieris ventre repertæ, n. 14.

Vespes ex ouibus, fuci ex equis, crabrones ex asinis procreantur, n. 15.

Serpentes ex hominis spina producuntur, n. 16.

Cantharides, peuces, cinacanthæ ex aliis vermiculis generantur, n. 17.

Bruchi, locustæ, cicadæ fiunt ex phalangis araneis, n. 18.

Scarabei, tauri, & id genus alia, gignuntur ex vermibus, n. 18.

Bombicum serici narratio, n. 19.

Diabolus rerum naturalium quia peritissimus est, potest insecta huiusmodi producere, n. 20.

Bestiolas in corpore humano potest diabolus producere, n. 21.

Diabolus iungendo actiua passiuis per alterationem veram insecta producit, n. 22.

Magi Pharaonis ex limo, & virgis serpentes, & ranas produxerunt, n. 23.

Insecta postquam semel vitam amiserint, non valet dæmon eadem numero suscitare, n. 24.

PVtrefactioni † omnia sunt obnoxia, quia secundum Philosophum *Generatio vnius est corruptio alterius.* Sed quæ non ex semine producuntur, insecta vocantur. Quia ex aliis rebus putrefactis fiunt, vt ex limo, & materia putrescente, generantur purpuræ, buccinæ, & omne genus animalium restaceorum, vt tradunt *Aristot. lib. 5. histor. animal. ca. 15. Plin. lib. 9. cap. 51.* † Ranas semestris vita resoluit in limum, nullo cernẽte; & rursus vernis aquis renasci, docet *Ælian. lib. 2. animal. cap. 16.* Nascitur & mugilus ex limo, apua quoque spuma maris incanescente. *Aristot. li. 6. animal. ca. 15.* mures quoque *Diodor. lib. 1. cap. 1.* † Generantur præterea ex imbre, & terra in ligno arido, cossi, tabani, & id genus plura, & arescente humore, culices: te redines terrestres, tineæ, thripæ, cerastes, qui cum tãtũ corroserit, vt circũ agat, aliũ generat. *Pli lib. 17. ca. 4.* in vestibus tinea, alia in humido in cauernis volucria, *Plin. li. 11. ca. 33.* † Puluis in lanis, & veste tineas generat, quæ & in chartis cũ natura arescit, nascitur, & in ligno candidũ animal dictum accarus, item & xylophteros nascitur, & in ceris, *Aristotel. libr. 1. histor. animal. capit. 32.* † Bombyces in Insula Cò nascuntur terra halitu animante florem de-

1
2
3
4
5

decussum imbribus, terebinthi, fraxini, & quercus, *Pli. d. li. 11. c. p. 23.* Pulices minima quadā putredine, & sedes sui ortus obtinent sordes ari-
6 das, *Arist. d. li. 5. ca. 31.* † Generantur & in niue vermiculi in medio rutuli, & hirti cum pilis, grandiores, torpescenteſq;, *Plin. d. lib. 11. cap. 35.* Ex pilis equinis vermes, ex pilis mulieris serpentes.

7 ¶ Gignuntur non minus alia animalia ex plātis. Quia nulla fere plāta est, quæ non aliquod animal ex se gignat, quippe vbiq; natura animal gignit modo calor cum humiditate ratione aliqua coeat: humiditas, seu materia, subiacet calori, ad excoctionem conficiendam; sic flatibus austrinis, stirpes putrescunt, & in radicibus generantur vermes, vt tradit *Theophrastr. de causis plant. lib. 3. ca.*
8 27. † Vermiculantur quoq; ex siti arbores, in vitibus vermes ipes nominati, carpæ in oleis: populatq; ingentem farris aceruum gurgulio, tritico, & hordeo infestissimum animal, vt experientia docet, & cōpbat eleganti carmine *Verg. l. 1. Georg.*
9 † Ex pinu & pinea nascuntur pytiocampæ, erucæ virulentissimæ: fabæ quoq; generant vermiculum mindain dictum, ciceres similiter; & aliæ plantæ, & fruges suos hostes ex se natos gerunt, exceptis borragia, saluia, & cicoria, vt tradit *Cardan. li. 7. varietat. rer. ca. 28.*

10 ¶ Et viuentibus similiter animalibus insunt alia animalcula ex putrefactione nata, extra in cute, & intra corpus. Nā ex humore, qui per summa corporis animalium existit, nascuntur cimices, item pediculi, humidis, & corruptis vaporibus intercutātes, resudantibus generantur, & ideo color illorum imitatur colorem humoris quo generantur; qui ex sanguineo, rubei; qui ex phlegmatico, molles, albi: ex cholerico, veloces, acuti, longi, citrini: ex melācholico, cinerei, subnigri, macilenti, tardi, vt docet *Petr. Garsia Carero à Galen. de locis affect. disput. 57. ca.*
1. † Vnde omnia animantia pediculis sui generis infestantur: potissimum aues, quibus penna caulo cōstat item animalia quibus pili, dempto asino, qui nec pediculis, nec ricino infestatur; canes ricino agitātur, boues, & ricinium, & pediculū habent, oues, & capræ, redinos, pediculis autem vacant, sunt & pisces, veluti tunnis subpinna, asilus oritur, *Aristotel. li. 5. histor. animal. cap. 21. Plin. lib. 11. cap. 33. & 34.* † Intra corpus animalia nascuntur, vt in intestinis, vermes, dicti ελμινθες hoc est teretes lumbrici, sunt etiam tineæ lati vermes, qui non modo intestinis, sed ventre generantur, secundū *Plin. lib. 26. cap. 8. & lib. 28. ca. 14. Petr. Garsia vbi supra cap. 2.* † Sunt, & ascarides vermes, qui recto adhærent intestino, & qui ima sede procreantur hæmorroides, de quorum natura, ac lumbricarum differentia late scripserunt *Hippocrat. 3 aphoris. 26. Arist. d. lib. 5. cap. 19. Celsus lib. 4. cap. 17. Aetius lib. 9. cap. 40. Paul. Aeginet. lib. 4. cap.*

14 4.*ca.*57.&58.†Et repertas fuisse disiecto mulieris ventre bestiolas quasdam nõ absimiles muribus, & soricibus tradit *Leuin. Lemnius lib.2. de occult.natur.ca.*40. Quod fieri potuit, si oua, vel seminale excrementum rubetarum, vel bufonum edatur, vna cum oleribus non satis purgatis, vel à maleficis propinẽtur impiissimis.

15 ¶ Sed ex animantib. mortuis solent similiter alia animantia generari, & ex vna in alterã migrare speciem, vt ex bobus, vespes: ex equis, fucos: ex asinis crabrones: vt tradũt *Plin.d.lib.*11.*cap.*20.*Plutarch. in vita Cleomed. Ioan. Riolan. in comment. ad Fernelium lib. de homin. procreat. cap.*1.

16 † Ex hominis cadauere generantur vermes, & ex ossium medullis, præsertim spinæ producuntur serpentes, vt docent *Aristotel.d. lib.*5.*cap.*20. *Plin.lib.*10.*ca.* 66.& astipulatur conciuis meus Ioann. de Mena in Poema ad Regem D. Ioann. II. ordin. 7. copl.241.

De sierpe formada de espina de muerto.

17 ¶ Et viua aduc animantia quandoq; permutant speciem, & nasci, atq; generari noua videntur. Nam cantharides ex vermiculis ficuum, piri, peuces, cynacanthæ, & rosæ generantur, auhore *Plin. lib.* 11. *cap.*

18 35.† Ex phalangeis araneis procreantur bruchi, locustæ, cicadæ, papiliones ex erucis: erucæ ex virentib. foliis; scarabæi tauri gignuntur ex vermib. qui in linguis aridis nascũtur; ex erucis pilosis, sed paruis micendulæ, quæ deinde fiunt pennigera animalia, vt multis aliis annumeratis docet *Arist.d. li.*5.*cap.*19.

†De Bombyce serico res notior est, 19
primo ex eruca fieri vermem, post ea foliis mori pasci, & pastu tumens dormit, atq; deponens cutẽ decrescit in digiti magnitudinem, & arbusculam ascendens sericam pilam ore proprio construit, in qua claussus moritur, seu dormit iterum, ac tãdem in auem conuersus rupta pila euadit, ac sibi pari copulatur, ouaque parit, ex quib. suo tempore vermes excitantur, vt tradunt *D. Ambr. in Examer.li.*5.*ca.*23.*Vincent.li.*20.*hist. natur.ca.*67.*Niceph.li.*18.*ca.*30.

¶ Quæ quidem omnia cum ex 20
mera naturæ operatione fiãt, nil vetat, quin à dæmone patrentur, qui rerum naturalium peritissimus est, nouit causas & caloris putredinalis originem, & applicandi tempora, vt tradit *D. Aug. lib. de natur. dæmon.* † Id- 21
eo bestiolas huiusmodi in corpus humanum potest inducere excitando humores, non quoslibet, vt voluit *Oribasius lib.* 3 *aphorism.*30. Sed pituitam, quæ sola materia est taliũ bestiolarum, vt tradunt *Auicenna li.* 3.*Fen.*16.*tract.* 5. *Hieron. Mercurial. lib.* 3.*de morbis pueror.cap.*4.*Petr. Garsia ad Galen. de locis affect. disp.* 57.*cap.* 1. † Et 22
similiter iungendo actiua passiuis potest diabolus alias bestiolas cœno, terra, marique producere, ex ipsis materiis apte dispositis, per alterationem veram, & physicam opera-

perationem, vt tradunt D. *August. lib.*
3. *de Trinit. cap.* 7. *&* 8. *D. Tho. ad Matth.*
cap. 24. *& p.* 1. *q.* 14. *n.* 4. *& q.* 110. *art.* 2.
23 *& lib.* 3. *contra Gentes. cap.* 103. † Quẽ-
admodum fecerunt Iamnes, & Mẽ-
bres Magi Pharaonis ad ęmulatio-
nem Moysis, dum serpentes, & ra-
nas produxerunt, illas ex virgis, has
ex limo concreto, vt asserimus *hoc*
lib. 2. *cap.* 10. *de Magorum vera, & appa-*
24 *rente operat. ex num.* 11. † Sed animalia
huiusmodi postquam semel vitam
amiserunt, an dæmon ea valeat su-
scitare, multi non dubitant asserere;
ego tamen, licet fatear nosse calorẽ
putredinalem, & omnia alia ad pro-
ductionem requisita, postquam iã
perierint, non valet dæmon eadem
numero suscitare, *vt dixi d. cap.* 11.
num. fin.

CAP. XXXVI.

De translatione corporali, & an Magi possint transferri de loco ad locum.

SVMMARIVM.

Translationem corporalem à dæmone fieri in Magorum crimine negarunt hæretici, n. 1.

Translationem huiusmodi negarunt Catholici, n 2.

Translationem similiter negarunt Iurisperiti, n. 3.

Cap. Episcopi 26. qu. 5. *de translatione Magorum explicatum ex n.* 4.

His quæ in somnis fiunt nec meremur, nec demeremur, n. 5.

Cogitatio pœnam non meretur, n. 6.

Pro hæreticis non habentur nisi, qui certa, & manifesta labe deprehenduntur, n. 7.

Quæ à Gratiano in Decreto sunt compilata, eorum authoritas penes authores est, n. 8.

Multa sunt à Gratiano per errorẽ in Decreto cõgesta, quæ postea abrogata sunt n. 9.

Alia per Gratianum compilata, quæ cum veritate ipsa pugnauerunt, n. 10.

Cap. Episcopi 26. q. 5. *vt se tueãtur hæretici ex Concilio Aquileiensi desumptum contendunt, n.* 11.

Cap. Episc. 26. q. 5. *non reperitur in duobus Concilijs Aquileiensib. n.* 12.

Cap. Episc. 26. q. 5. *quam varijs Concilijs tribuatur, n.* 13.

Librarij dictante alio voces excipientes multa ex similitudine literarum corruperunt, n. 14.

Anquirani, Ancyrani, & Ancyrani, vnũ, & idẽ nomẽ est ab vrbe Græca ἄγκυρα *n.* 15.

Cap. Episc. 26. q. 5. *non reperitur in Cõcilio Ancyrano in nulla Conciliorum editione, n.* 16.

Cap. Episc. 26. q. 5. *euidenti mendacio tribuitur Beato Gregorio, n.* 17.

Cap. Episc. 26. q. 5. *non minori errore tribuitur D. Augustino, n.* 18.

Cap. Episc. 26. qu. 5. *perperam tribuitur Damaso Papæ, n.* 19.

Cap. Episc. 26. q. 5. *dum certiora habentur relinquitur Concilio Ancyrano, n.* 20.

Cap. Episc. 26. q. 5. *quæ habeantur in*

Con-

Concilio Ancyrano, n. 21.

Burchardus, Iuo, & Gratianus Canonum compilatores particularis sunt authoritatis, n. 22.

Cap. Episc. 26. q. 5. *verba quæ nullo Classico authori quadrant, n. 23.*

Conclusio generalis ex particularibus non deducitur, n. 24.

Priuilegia singulorum legem non possunt facere communem, n. 25.

Cap. Episc. 26. q. 5. *multa habet ab imperitis per modum narrationis inserta, n. 26.*

Stultum est dicere nullos Prophetas, nullosue Apostolos, vere, & corporaliter vllas visiones vidisse, n. 27.

Princeps Apostolorum vere, & realiter ab Angelo deductus est ex carcere, nu. 28.

Christus Dominus à Satahana super Tēpli pinnaculū, & super mōtem excelsum translatus est, n. 29.

Habacuc Propheta ab Angelo ex Iudæa translatus in Babylonem, n. 30.

Magos deferri posse à dæmone probatur euidenti illatione, n. 31.

Translationem veram Magorum probāt Patres Orthodoxi, n. 32.

Translationem veram Magorum probant Theologi tam veteres, quam recentiores, n. 33.

Translationem probant Iurisperiti, num. 34.

Translationem similiter probant hæreticæ prauitatis Inquisitores, n. 35.

Translationes Magorum non minus Medici asseuerant, n. 36.

Lamiæ ipsæ, tam in equuleis, quam spontanea confessione huiusmodi translationes veras esse fatentur, n. 37.

Translationes huiusmodi probatur similiter experientia, n. 38.

Magi fatentes se à dæmone delatos non pro illusionibus, sed pro veris, & nefaris excessibus puniendi sunt, n. 39.

Ecclesia vniuersalis practica Magi vt vere delinquentes puniuntur, n. 40.

Concilium Ancyranum circa translationē Magorum errauit secundū aliquos, n. 41.

Concilia Prouincialia Ecclesiam vniuersalem non repræsentant, n. 42.

Cō. ilia Prouincialia errare possunt, n. 43.

Concilium Ancyranum non agere de Sagis nostri temporis, n. 44.

Concilium Ancyranum credētes Lamias, vt hæreticas damnauit, n. 45.

Concilium Ancyranum non damnauit Sagas, quod se deuehi putant, sed quod hæreticorum labe implicantur, n. 46.

Strygum huius sæculi secta Concilij Ancirani tēpore nondū nata fuit, n. 47.

Stryges huiusmodi ab illis in plurimis differunt remissiue, n. 48.

MAgos † huiusmodi ad sua crimina non vere, & corporaliter 1
à dæmone deferri, sed per imaginationē deludi cū Luthero, & Melanchtone docuerūt ex hæreticis *Ponzinibius, Wierus, Godelmanus, Agrypa, Paracels. & Bod. li. 2. de Magor. dæmon. ex c. 5* † Ex Catholicis *Vlder. Molitor. de* 2
Python. mulie. c. 8. Bapt. Porta li. 2. Magiæ natur. Ioan. Salisberiens. lib. 2. Polycrat. c. 17. † Et ex nostris *Alciat. lib. 8.* 3
Parerg. c. 22. & in c. pernitiosa n. 66. de off. & potest. ord. Duarē. ad l. Corn. de sicar † Et probatur Decreti authoritate 4
in c. Episc. h. 26. q. 5. in hæc verba, *Illud*

lud enim non est omittẽdum, quod quædã scelerata mulieres retro post Sathanã cõuersæ, dæmonum illusionibus, & phantasmatibus seductæ, credunt, & profitentur, se nocturnis horis, cum Diana Dea paganorum, vel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierũ, equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spacia intempestæ noctis silentio pertransire,

5 *&c.* † Cuius Canonis authoritas hæreticis Achilles est; hunc vrgẽt, hũc torquent, vt obtineant pro his excessib. Lamias, & Magos non debere supplicio affici. Nam his, quæ in somnis fiunt, nec meremur, nec demeremur, *c. maiores. § verum, de Bapt. Clem. 1. de pœnit. D. Tho. in Sent 4. dist. 9. artic. 4. Ias. in l. vt vim. D. de iust. & iur.*

6 † Nã cogitatio pœnam non meretur, *Reg. 1. c. 16. Apost. Corinth. 1. ca. 4. ca. cogitationis, de pœnit. dist. 1. cap. humanæ*

7 *aures 22. q. 5.* † Vnde si ista, quæ Magi huiusmodi de se profitentur, per somni excessum patiuntur, vt hæretici damnandi non sunt. Quia pro hæreticis non habẽtur, nisi qui certa, & manifesta labe deprehenduntur, *ca. erubescant 32. dist. ca. Christiana*

8 *32. q. 5. ca. consuluisti 2. q. 5.* † Quare instãt Canonis anthoritate, & eo seruẽtur, ꝙ in Decreto sit. Sed hæc leuissima ratio est. Nã q̃ à Gratiano in Decreto sũt cõpilata, licet à sede Apostolica recepta sint, ea tamẽ cõditione recepta sunt, vt earũ authoritas penes authores sit, & fontes, ex quib. Canones emanarũt, vt docẽt *Abb. & Fel. in c. 2. de Rescript. cum alijs cõgestis per Cened. collect. 16. ad Decretũ n. 5. 6. & 7.* † Nã multa sunt à Gratiano 9

ꝑ errorẽ in Decreto cõgesta, q̃ postea in Decretalib. Sexto Clemẽtinis, & Extrauagãtib. abrogata sũt: multa alia, q̃ cũ veritate ipsa pugnauerunt, q̃ nũc nil necesse est recẽsere. 10

† Notarũt ea viri docti, & Catholici *D. Ant. Aug. in opere dialogor. & Genitricis meæ frater D. Ioa. Bap. Vilalpando in Regio Codice ad Ezechiel. & non vno in loco Cæsar Baron. in Annal. Ecclesiast. tomis nouẽ distinctis, & alij plures præter hos, quos refert Cenedo d. collect. 16. n. 3.*

¶ Quare Bodinus, & Danæus hæ- 11
retici, vt prædicta Canonis authoritate pugnẽt, ab authore aliquo Canonico desumptũ suadere conãtur, & ideo cõtẽdũt desumptum esse ex *Concil. Aquil. ex ca. 1.* † Quod quia de 12
primo, ꝙ celebratũ est sub Damaso Papa restauratæ salutis an. CCC. LXXXI. & secundo sub Sergio an. DC.XC.VIII. nullibi reperitur: tertiũ, ipsi producũt, ꝙ nõ Cõciliũ, sed Cõciliabulũ est, & sic ei nulla fides habẽda. † *Spreng. in Mall. & Iaquer. in* 13
Flagel. Canonẽ citãt ex Concilio *Aquirensi*, alii ex Cõcilio *Anchirẽsi*, alii ex Cõcilio *Aquileiensi*, sed Burchardus, & Iuo ex Cõcilio *Ancyrensi* dicunt fuisse desumptũ, quorũ omniũ nomina eiusdẽ Cõcilii sunt, vt ꝓbat *Ant. Aug. li. 1. ad Gratiã. dialog. 1.* † Facta 14
nẽpe differẽtia ex literarũ C. & Q. æquiuocatione: nã librarii, qui dictante alio voces excipiebãt (anteq̃ typorum vsus esset inuentus) multa ex similitudine literarum corrupe-runt, vt probat mihi in Græcis ꝑceptor

ptor *Sanctius Brocens. ad Horat. in art.*
15 † Anquirani, Ancyrænsi, & Ancyrani, vnum & idem nomen est ab vrbe Græca Ἄγκυρα, de qua mentio fit in *cap. Diaconi, cap. Syracusana, distinct. 28. cap. Presbyteros, distinct. 50. cap. si q'ta de rebus, 12. quæst. 2. cap. desponsatas, 27. q. 2.*

16 ¶ Sed alij, neque ex Concilio Ancyrano desumptum Canonem volunt; eo quod nec in Græca Conciliorum editione, nec in ea, quam Balsamon interpretatus fuit, nec in Latinis versionibus Cresconiana, vel Dionysiana, vel Tigurina Canon iste Concilio Ancyrano inseratur, vt tradunt *Turrecrem. in d. cap. Episcopi, Tostat. in Exod. 7. & in Matth. 4. Victoria in relect. de Magic. quæst. 7.*
17 † Vnde illud ex nullo Concilio desumptum, sed ex aliquo Patrum volumine censuerunt *Ant. Aug. & Castro vbi supr.* & ita Beato Gregorio (sed euidenti mendacio lapsus) ad-
18 scripsit *Bezius in præceptor.* † Ex Diuo tamen Augustino in lib. de spirit. & anim. vult desumptum *Sprenger. in Mall.* sed talis libri Augustinus author non est, vt docuit *Possidius in*
19 *Indiculo August.* † Ideo à Damaso Papa statutum censuit *Cæsar Baronius tom. 4. Annal. ann. CCC. LXXXII.* Sed in eius scriptis nusquam reperitur, vt docet *Theodoret. lib. 5. histor. Ecclesiast. c. 11.*

20 ¶ Quare dum certiora habeamus, eum Concilio Ancyrano relinquimus: Nam in eo conueniunt *Burchardus lib. 10. cap. 1. & Iuo par. 11. c. 30. necnon Gratianus Canonum cōpilator in eius epigraphe.* † Sed ea lege, vt Con- 21
cilio tantum tribuamus, quæ solum in eius actis contenta sunt, videlicet ex illo *Episcopi eorumq; Prælati,* vsque ad illud *à tali peste mundari debet Ecclesia*, quæ habentur in *Concilio Ancyrano Can. penult.* & referuntur ad literam in *cap. qui diuinationes, h. 26. q. 10.* † Cætera autem minoris 22
sunt authoritatis, non solum Augustino, aut Damaso indigna, verum & Concilio Ancyrano, aut quouis alio Canonico authore, sed tantum Burchardo, Iuoni, aut Gratiano Canonum compilatoribus tribuenda, qui particularis sunt authoritatis, vt multis adductis probat *Petr. Cenedo d. collect. 16. num. 7. & 8.* † Quod 23
negare nihil aliud est nisi insanire, vel ex eo quod subiungitur. *Quis vero tam stultus & hebes sit, qui hæc omnia quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidisse arbitretur, cum Ezechiel Propheta visiones Domini in spiritu, non in corpore viderit? & Ioannes Apostolus Apocalypsis Sacramentum in spiritu, non in corpore vidit? & D. Paulus non audet dicere se raptum in corpore.* † Non se- 24
quitur enim: Hoc cōtigit Ezechieli, Ioanni, & Paulo in spiritu: ergo aliis non contingit in corpore; nam ex particularibus conclusio generalis non deducitur, vt probat *cognatus meus D. Gaspar Cadillo Villalpando lib. 3. Summularum (quem ex instituto. Complutensis Academia auditoribus legit) c. 9.* † Quia priuilegia sin- 25
gulorum, legem non possunt face-

re communem, *c. nō statim h. 26. q. 2. c. fi. de reg. iur. lib. 6. l. 2. C. de legib. l. cum seruus. D. de verb. oblig. l. 1. §. quæsitum.*
26 *D. de aqua quotid. & æstiua.* † Vnde illa à Gratiano, Palea, aut quæuis alia in modum narrationis inserta Cōcilij mentem non assequuntur, vt tradit *Bart. Spina sacri Palatij Magi-*
27 *ster lib. de strigib. cap. 10.* † Nam quis tam stultus & hebes sit, vt credat talia D. Augustino, Damaso, aut Concilio vlli in mētem venire potuisse? Nulli Prophetæ, nulliue Apostoli, vere, & corporaliter vllas visiones
28 viderunt? † Somniabat ne Princeps Apostolorum, quando excitatus Angelum vidit, & ab eo deductus ex carcere solutis cathenis libe
29 ratus fugit? *Acta Apost. c. 12.* † Dormiebat ne Christus Dominus, qñ à Sathana super Templi pinnaculū, & super montem excelsum transla-
30 tus est? *Matth. c. 4.* † Delirabat ne Habacuc quando ab Angelo ex Iudæa translatus in Babylonem cibum Danieli præbuit? & Daniel ne in somnis cibum comedit in leo-
31 num lacu. *Daniel. cap. 14.* † Hæc inquam audebis impugnare? Apage sis hæreticus. Quare ergo si hæc ab Angelo, & dæmone præstari potuerunt, illa negas? quæ communis Patrum, Theologorum, & Iurisperitorum melioris iudicij sententia defendit.

32 ¶ Primo enim hanc sententiam de vera translatione probant Patres Orthodoxi, *D. Grego. lib. 1. dialog. c. 4. & lib. 2. in Iob. c. 9. D. Epiphan. lib. 1. contra hæres. c. 30. D. August. lib. 2. ad Simplic. q. 3. & lib. 2. Ciuit. Dei, c. 23. & lib. 7. c. fin. & lib. 8. c. 29. & lib. 10. c. 9. & lib. 18. c. 17. & lib. 21. c. 7.* † Secundo 33
probant Theologi tam veteres, quā recentiores, *D. Thom. 2. 2. q. 92. & q. 93. & lib. 3. contra Gentes. cap. 104. & 105. & Sentent. 2. q. 7. & Sent. 3. dist. 19. Ioan. Maior in Sent. 2. distinct. 14. quæst. 3. Albertin. de agnos. assert. quæst. 24. Caiet. in 2. 2. q. 96. Tostat. in Matth. 4. q. 47. Fr. Victoria in relect. de Magia q. 7. Annan. lib. 4. de natur. dæmon. Guil. Parisiens. in summa de vniuers. p. fin. cap. 23. Alph. Castro de iusta hæret. punit. lib. 1. cap. 16. Concius meus Cardin. Franc. Toledo in summ. Sacerd. lib. 4. cap. 15. Mart. del Rio nulli postponendus libr. 2. Magicar. q. 16. & post eum Fran. Suarez de Relig. lib. 2. c. 16.* † Tertio probant 34
Iurisperiti *Cardinal. Turrecrem. in d. cap. Episcopi h. 26. q. 5. concius meus Episcopus Simanc. de Cathol. instit. tit. 37. ex num. 6. Mart. Alpizqueta dictus Nauarrus in Manual. cap. 11. num. 38. Medices in summ. hæres. p. 1. q. 9. Farinac. tom. 1. q. 20. Damhauder. in Praxi cap. 61. ex num. 134. Nicol. Remig. lib. 1. dæmonol. c. 14. 24. & 29.* † Quarto confirmant 35
hæreticæ prauitatis Inquisitores *Sprenger. Iaquerus, & Nider. illi in Mall. p. 2. q. 1. cap. 3. & in Flagel.* Hi vero *in præceptor. p. 1. c. 11. q. 4. Bernar. Comensis in lucerna Inquis. & tract. de strigib. ex num. 5. Cuman. lib. 1. cap. 14. & lib. 2. cap. 1. & 4. Franc. Pegna in direct. Inquis. part. 2. comm. 68.* † Quinto affir- 36
mant expresse Medici, *Ronsæus lib. 2. de morb. venefic. c. 8. & lib. 3. c. 8. Casalp.*

lib. de

37 *lib. de inuestigat. dæmon. c.* 20. † Sexto Lamiæ ipsæ tam in eculeis quam spontanea cõfessione iureiurando has translationes veras esse fatentur, & se ad conuentus corporaliter deferri affirmant, nota sibi pinguedine inunctę, vel etiam sine vnctione insidentes aliquando scopis, arundini, baculo (etiam vero) à dæmone tamen subleuato, hirco, cani, vel alij animali elementato, furcæ, collo, vel cremethræim posito vno pede, vt narrant *Remig. lib.* 1. *dæmonol. c.* 74. *Grilland. de sortileg. q.* 4. *ex n.* 26. *Petr. Binsfeld. in confess malefic. memb.* 1.
38 *concl.* 12. † Septimo experientia cõprobatur earum, quæ intercepto itinere, vel soluta impia societate diuino quodam iudicio in pratis & campestribus locis nudæ repertæ sunt clara luce supinæ, ita vt pedibus ad patriam redire cogerentur, vt obseruant *Ioan. Cæsarius lib.* 10. *miraculor. c.* 1. *Cuman. in Lucerna Inquis. Sprenger. in Mall. p.* 2. *q.* 3. *Grillan. de sortileg. q.* 7. *nu.* 27. & 28. *Remig. lib.* 1. *dæmonol. c.* 14. *Spina de strig. c.* 17. *cum seqq. Binsfeld. vbi supr. prælud.* 6.

39 ¶ Vnde in Lamias & Magos huiusmodi, qui dicũt se à dæmone deuehi acriter, & non pro illusionib. sed pro veris, & nefariis excessibus animaduertẽdum esse docent Pontifices Innoc. VI. ad *Inquisitores German.* Hadrian. VI. *ad Inquisit. Lombard.* Clem. VII. *ad Episcopum Bolens.* quorum Bullas referunt Sprenger. in Mall. ad princip. *Spina de Strigib. c.* 15. & *Apolog.* 1. *cap.* 11. *Binsfeld. in confess. malefi. memb.* 1. *conclus.* 12. *Pegna in directorio Eymeric.* † Et ita sentiunt 40
cuncta Tribunalia Ecclesiastica Hispaniæ, Italiæ, Germaniæ, Galliæ, sic & semper Apostolici Inquisitores in praxi obseruant, vt apparet ex eorum *Lucerna, Itinerario, Viatorio, & aliis Sancti Officij actis.* Ergo, vel Ecclesia errat, vel isti Pyrrhonij. Ecclesiam tamen in re ad fidem pertinentem errare, qui dicat anathema maranata sit. *Trid. Sess.* 4. † Qua- 41
re præfata Canonis verba, quæ sagas huiusmodi deludi putant non sunt vllatenus Concilio Ancyrano referenda: nisi velis Concilium errasse, quod Prouinciale fuisse fatentur *conciuis meus Episcopus Simanc. de Cathol. instit. tit.* 37. *Castro de iusta hæretic. punit. c.* 16. † Nam Concilia 42
Prouincialia Ecclesiam vniuersalẽ non repræsentant, cui Deus promisit se adesse, vsq; ad consummationem sæculi, *Matth. c.* 27. & pro qua rogauit ad Patrem, ne deficiat fides sua *Matth. c.* 9. *Luc.* 22. *cap. hæc est fides. cap. cudenda,* 24. *q.* 1. † Ita errare pos- 43
se docuerunt *DD. in cap. Pastoralis.* §. *Pysana de re iudic. Petr. Gregor. in Syntag. p.* 3. *lib.* 49. *cap.* 3. *num.* 24. *cum aliis à nobis congestis in lectura primariæ cathedræ ad l. de quoduultdeo de iudic. ex num.* 49.

¶ Præter quam ꝙ Canonis verba 44
non diriguntur in sagas nostri temporis, quæ vere, & realiter deuehũtur, sed in quasdam hæreticas, quæ credebãt, quod Diana fuit in Deam conuersa, & quod creatura mutari,

aut transformari possit de vna in aliam substantiam, vel de vna in aliã speciem ab alio quam à vero Deo, & quod bestiis vehebantur, vt Herodiadi seruirent, quæ omnia falsa sunt, & erronea, & hæretica, & à Lamiarum nostrarum secta longe diuersa, vt probat *Simanc. vbi sup. d.*
45 *tit. 37. ex num. 9.* † Quæ quia credendo à fide deuiát, vel ex illis quæ subduntur, *quia huiusmodi mulieres aliquid numinis, & diuinitatis extra vnum Deum arbitrantur*, & putantes in veras bestias tot se terrarum spatia peragrare, quæ vera sunt dæmonum phantasmata, grauiter errant, & superstitionibus maximis inuoluuntur, quia credunt *se cum Diana & Herodiade paganorum numinibus in-*
46 *tempesta noctis silentio equitare.* † Non quod se deuehi putent, sed quod tot hæreticorum labe irretiantur, merito excommunicantur, vt docent *Bernard. Comensis tract. de strigib. ex n. 1. post Lucernam Inquisit. Grilland. vbi supr. d. quæst. 7. num. 29. Suarez de Relig. lib. 2. cap. 16. Raph. de la Torre tom. 2. de vitiis oppos. relig. q. 95. in Praamb.*
47 *disp. 5.* † Nam strigum huius sæculi secta Concilij Ancyrani tempore nõdum nata fuerat, ac fortassis nec Gratiani sæculo (qui anno demum M.C.L. vel circiter, vt voluit *gl. in c. cum post appellationem. §. forma vero, 2.*
48 *q. 6.* Decretum compilauit.) † Vnde eas in plurimis ab illis differre docent *Comens. in Lucerna Inquis. c. 4. Pegna in director. Inquis. comm. 68. Castro vbi sup. d. c. 16. Tostat. in Matth. 4. q. 47. Siluest. lib. 1. Strigimag. c. 14. & li. 2. c. 1. Spina de strigib. c. 1. cum seqq. Simanc. de Cathol. instit. cap. 27. Grilland. d. q. 7. ex num. 30.*

APPENDIX.

EST † enim concors omnium 1
sententia, quod Lamiæ huiusmodi corporaliter de loco ad locũ deuehantur. Licet aliquando non translatæ, sed iacentes eodem loco repertæ sint, vbi se inunxerant, vt de vna narrat *Abulens. in Exod.* de quatuor *Spina lib. de strigib.* de aliis multis *Annan. lib. 4. de natura dæmon.*
Remig. lib. 2. dæmonol. cap. 4. † Nam di- 2
co huius rei varias esse causas, tum ex parte Dei, vt quando Iudices curiositate mouentur ad huiusmodi explorationes, eos permittat à diabolo decipi, vt in peccati pœnam confundantur, & excæcentur, vt docent *Spina vbi supr. Castro d. cap. 16. Cæsalpin. de inuestigat. dæmon. cap. 20.*
† Tum ex parte dæmonis, quia qñ 3
ipsi vtilius est, tum sagas decipit, eas loco non mouendo vt sic Principibus, & Iudicibus persuadeat falsa esse, quæ de talibus transuectionibus feruntur, vt eos in errorem in-
ducat. † Neque obstat in vinculis 4
detentos à carcere non eximi. Quia id multoties fit ex inefficacia pacti, quia ad tempus contractum est, vel eo quod ad mortem accedentes illos nolit eximere, quia nil auidius quærit, quam animas earum lucrari, vt tradunt *Grillan. d. quæst. 71. num. fin.*

5 *fin. & quæst.9.num.*1. † Pactum ergo rustratur quando maiorem humano generi perniciem spectat, pactum seruat; quando Deus ei permittit, & ipse sperat se sic plures illaqueaturum, vt docet *Crespet. lib.*1.
6 *de odio Sathan. disc.*15. † Quia nõ nego diabolum sagas huiusmodi posse deludere per phantasiæ repræsentationem, aut mentis excessum extasi, siue raptu, vt tradit *Petr. Binsfeld. in confess. malef. membr.*1. *conclus. final.* in quibus simia diabolus imitatur diuinam virtutem quæ appellatur, *transferri in spiritu* Ezechiel. cap. 8. *Et eleuauit me spiritus inter cœlum & terram: & eduxit me in Hierusalem in*
7 *visionem Dei.* † Quod dæmon non præstat per spiritus eleuationem vt Deus, sed per delusionem sagis huiusmodi somnum altum immittendo, & interea eis præsentat, quæ velit renunciari, vt somniantibus contingit, & persuadet quod de loco ad locum transuehantur, per phantasiæ motum, & meram delusionem, vt docta Dipse venefica fatetur apud Ouid.

Hanc ego nocturnas viuam volitare per vmbras
Suspicor, & pluma corpus anile tegi.

8 ¶ Neque minus obstat, quod Lamiæ huiumodi de se profitentur, videlicet ad infanticidia, & alia crimina se in cubicula, clausis ianuis ingressas, vel per rimas tenues in forma catti, vel alterius animalis pusilli intromissas, & demum formæ restitutas, vt persuaserunt striges Lotharingiæ *Remigio lib.*1. *dæmonol. cap.*14. & Scaphius *Niderio lib.*5. *Formicar.* † Quod, cum sit impos- 9
sibile (quia dæmon non potest quantitatem corpoream sic mutare, vt homo instar catti, per tenues rimas in cubiculum irrepat, & multo minus per ianuas clausas, vt diximus alio loco, vt tradit *Mart. del Rio lib.*2. *Magic. quæst.*17. Videtur esse delusorium, aut in solo spiritu contingere, *vt in d. cap. Episcopi.* † In 10
quo dico similiter posse dæmonem sagas huiusmodi decipere, aut per mentis excessum, vt ipsæ dormientes illa patrare videantur, intereaque dæmon earum forma assumpta illa patrat, vel in forma catti, vel alterius pusilli animalis, & ipsis persuadet in eorum formam fuisse conuersas, & in cubiculis clausis ianuis, vel per tenues rimas intromissas, vt docet *Sacri Palatij Magister Spina tract. de strigib. cap.*19. † Aut 11
etiam dæmon illas corporaliter deuehit, & ipse præcedens latenter aperit, & claudit ianuas, vel fenestras, vel rimas corpori earum capaces, per quas eas intromittit, & persuadet eas in forma huiusmodi animantium pusillarum fuisse intromissas, vt prudentiores Italiæ sagæ fuerunt confessæ, *Grilland. lib.*2. *de sortileg. quæst.*8. *num.*1. *Spina vbi supr. cap.*32. *cum seqq. Sprenger. in Mall. part.*2. *quæst.*1. *cap.*9. † Ex quo Wie- 12
rus hæreticus cum Magistro suo Caluino blasphemant, dum Christum sic clausis ianuis ingressum

fuisse docent ad discipulos, vbi Catholici omnes patentis miraculi rationem agnoscunt cum *D. Augustin. tract.* 121. *in Ioan.*
13 † Et Beza de Christi Domini Natiuitate, quæ cōtigit illęso claustro virginali: & in Resurrectione clauso manente sepulchro similiter contendit. Homines isti animales, hæc aperta fuisse dum penetraret, & postmodum iterum derepente clausa, fingunt. Quasi non potuerit creatura suo creatori, vt in cæteris rebus, ita in hoc etiam obtemperare.

CAP. XXXVII.

De fascinatione vulgari, physica, & dæmoniaca.

SVMMARIVM.

Fascinatio diuiditur in physicam vulgarem, & dæmoniacam. n. 1.

Fascinatio vulgaris est illa, quæ ex vulgi facilitate proficiscitur. n. 2.

Vulgares non modo, sed & Philosophi crediderunt imaginatione corpus extraneum permoueri. n. 3.

Vulgaris fascinatio non modo nuda apprehensione, sed emißione quoque spirituum fieri alij crediderunt. numer. 4.

Fascinationem vulgarē per certos radios fieri improbatur. n. 5.

Imaginatione fieri aliquid reale reprehenditur. n. 6.

Idea in mente diuina est substantia, & efficit realia. n. 7.

Noctambulis quam mirāda ex sola imaginatione contingant. n. 8.

Imaginatio potens est in iis, quæ naturalem cum illa habent coordinationem. num. 9.

Imaginatio non potest agere in corpus alienum mediantibus vllis radiis. numer. 10.

Imaginatio tempore conceptionis in filios solet operari magis, quam parentū forma. num. 11.

Imaginatio parentis immutat filium, quia pars est viscerum matris. numer. 12.

Imaginatione alterius nullus potest fascinari. num. 13.

Visione sola nullus potest fascinari. numer. 14.

Oculus nihil emittit, quod noscere poßit num. 15.

Non cernimus res in rebus ipsis, vt vere sunt, sed vt per species repræsentantur. num. 16.

Vergil. Eclog. 3. *de fascinatione vulgari explicatus. n.* 17.

Vulgi opinamenta ex fascinatione ad periculum. n. 18.

Fascinationis vulgaris auerruncatio ex bona precatione. n. 19.

Fascinationis huiusmodi auerruncatio ex turpiculi gestatione. n. 20.

Diges *in puerorum iocalibus quare appendantur. n.* 21.

Higa *in puerorum fucamenta ad fascinationem. n.* 22.

Oßicula palmarum ad fascinationem. num. 23.

Bezoar, Ruta, & radices variæ ad fascinationem. n. 24.

Antidota fascinationis vanißima sunt, vt ipsa

1 FAscinatio † prout est infectio oculis illata, & concepta, diuiditur in *Vulgarem*, seu Poeticam, *Physicam*, seu naturalem: *superstitiosam*, seu dæmoniacam, vt docent D. *Thom.part.1.q.117. Abulens. in Genes. cap.21. Sprenger.in Mall.p.1.q.2.*
2 † Vulgaris est illa, quæ ex vulgi facilitate ꝓficiscitur, dum putat visione ipsa, seu aspectu actiuo maleuoli, homines fascinari: eo ꝙ aspiciant, vel laudent illud, à quo sunt auerso animo, Vergil.Eclog.3.

Nescio quis teneros oculos mihi fascinat agnos.

3 † Credebant enim non vulgares modo, sed & ipsi Philosophi ex potentia imaginationis corpus extraneum permoueri, longe dissitum hominem morbis affici, pluuias, & nubes excitari, vt fuit error *Auicenna*

cenna 6.natural.ſect. 4.*c.* 4. quem ſe-
quuntur *Algazel.lib.*5. *Phyſicor. cap.*9.
Alkindus & Paracelſus lib. 6. *de imagi-
nat.Marſil. Ficinus lib.*13. *Theolog. Pla-
ton.cap.*1. *Pomponat.lib. de incant. cap.*
4 4. *Iacob.Forliuio* 3.*tech. quæſt.*11. † A-
lij putarunt faſcinationem fieri nõ
mero imperio, & nuda apprehen-
ſione, ſed emiſſione ſpirituum in
res externas, qui malignis qualita-
tibus, quibus prædíti ſunt, eas affi-
ciant: cum *Auicenna, Paracelſo, & Ful-
ginate, & Arabibus fere omnib.* & pro-
barunt *Galen.lib.*7.*de plac.* & 10.*de vſu
part. Plato, in Timæo. D.Thom.lib.*3.*con-*
5 *tra Gentes cap.*103. † Sed hoc ab hæ-
reticis tam male intelligitur, vt tan-
quam vulgare omnino ſit fugien-
dum, quorum alij poſſe illa efficere
volũt per certos, quos ipſi ſomniãt,
6 radios, *Alkindus lib.de imaginib.* † Et
alii per ſpiritus vi imaginationis
expulſos, quos poſſe gignere ali-
quid reale, res loco mouere, & o-
mnia pro libito efficere conten-
dunt *Pomponat. libr.de incantat.cap.*3.
& 4. *Paracelſus, libr. de imaginat.*
7 † Quod confirmant exemplo de I-
dæa in mente diuina, quod eſt me-
re blaſphemiæ. Quia illæ ſunt ſub-
ſtantiæ, & non accidentia, & alte-
rius ordinis, quam hi ſpiritus, vt
8 probat *D.Thom.part.*1.*q.*49. † Nec
iuuantur eo quod imaginatio de re
venerea, pudenda excitet, & in no-
ctambulis ſola imaginatio illos à le-
cto ſurgere, & in ſomniis mira co-
gat efficere, vt de illo, qui dormiens
ſe armabat ad prælium, & alia per-
agebat, narrat *Libauius li.de Noctamb.
Cœl.Rodigin. lib.*30.*c.*9. † Nam ima- 9
ginatio potẽs eſt in iis, quæ natura-
lem habent coordinationem cum
imaginatione; non tamen in aliis,
cum imaginatio efficere non poſ-
ſit, vt quis adiiciat ſtaturæ ſuæ pal-
mum vnum, *D.Matth.cap.*7.*D.Thom.
part.*3.*quæſt.*13.*artic.* 2. & *lib.*3. *contra
Gent.cap.*103. † Quinimo vt in cor- 10
pus alienum agat mediantibus vl-
lis radiis, ſpiritibus, vel ſpeciebus,
quia hæc communiter reprobatur
à Theologis, *D.Thom. d. part.*3.*q.*3.
*Medina lib.*2.*de recta in Deum fid. cap.*
7. *Picus Mirandul. lib. de imaginat. To-
ſtat. in Geneſ. cap.*30. *Valent.*2.2.*diſpu.*
6.*q.*13.

¶ Neq; obiicias, Imaginationem 11
tempore conceptionis in filios ſo-
lere operari magis quam parentum
formam & ſpecies, *D.Hieron. in He-
braic.qq. Menoch.de arbitrar.caſ.*89. &
98. *Maſcard. de probat. tom.*1.*concluſ.*
792.*ex num.*7. † Nam præter quam 12
quod id negarunt viri docti & reli-
gioſi *Bened. Perera in Geneſ.cap.*30.
*Mart.del Rio lib.*1.*Magic.c.*3.*q.*3.*Franc.
Valles de ſacra Philoſoph.cap.*11. Ex eo
minime probatur poſſe in corpus
alienum agere, vt imaginoſi iſti vo-
luerunt. Quia infans dum in vtero
eſt, pars dicitur viſcerum matris, *l.
qui in vtero. D.de ſtat.hom.Tho.Fieno de
viribus imaginat. q.*13. † Vnde plus q̃ 13
manifeſtum eſt, nullũ poſſe alterius
imaginatione faſcinari, vt probant
ex Theologis *D.Thomas, Medina, Va-
lent. Toſtat. Perera, Mirand. & Vayrus*
vbi

vbi sup. ex Philosophis *Aristot. in Problem. Conimbricens. in Physicor. 7. cap. 2. q. 1. art. 7. Priscian. Lydius lib. de phantas. & intellect.* ex Medicis *Valles d. cap. 11. & cap. 68. Codronch. lib. 1. de morb. venefic. cap. 5. Bokel. lib. de philtris capit. 3. Thomas Fienus vbi supr. quæst. 12.*

14 ¶ Vnde hæc sententia de fascinatione vulgari, vt falsa, & ridicula reiicienda est. Quia nec minus ex solo visu homines possunt fascinari, similiter compertum est, cum nec visus Basilisci, vel reguli cuiquã noceat, vt probat *Vayrus d. lib. 2. de fasci.*
15 *cap. 9.* † Nam ex oculo nihil emittitur quod nocere possit. Quia potestas videndi potentia est passiua, quæ per specierum introsumptionem obiectum repræsentat, vt eleganter probat *genitricis meæ frater D. Ioan. Baptista Villalpando vir Theologiæ, Mathematices, & omnigenæ eruditionis laude vnus, hoc æuo clarissimus in Regio Codice, to. 2. de extrema visione Ezechiel.*
16 *lib. 2. c. 7.* † Quia non cernimus res in rebus ipsis, vt vere sunt, sed vt per species repræsentantur, vt ad oculũ ostẽdit *idem Auunculus meus vbi prox. d. lib. 2. cap. 8.* quem suppresso nomine sequitur *Raph. de la Torre, tom. 2. de*
17 *vitiis oppos. relig. q. 96. ar. 2. disp. 6.* † Et ita intelligẽdum est secundum vulgi opinionem locutus bubulcus ille, qui apud Vergilium querebatur pecora sua visu maleuoli marcescere, Eclog. 3.

Nescio quis teneros oculis mihi fascinat agnos.

¶ Sed ex hac vulgi opinione, alia 18
emanarunt opinamenta, videlicet, hoc periculum imminere potius pulchris, quam deformibus, pueris quam maioribus ætate, eo quod leuiore sanguine sint præditi. † Item, 19
& mederi quibusdam euphimiis, nempe si bene precentur iis, quos cum laude, & admiratione intuemur, vt insinuat veterator ille apud Plaut. in asinar.

Præfascini hoc nunc dixerim.

Titinius in setin.

Ad laudem addito præfascini, ne puella Fascinetur.

† Secundo si aliquid turpiculũ ge- 20
stetur appensum quo intuentium oculi auertantur, vt docet *Varro lib. 6. de ling. latin.* Qualiter virile membrum cui ideo olim fascini nomen inditum fuit, vt docet *Vergil. in Priap.*
† Cui postea medius digitus duobus 21
proximis contractis successit, ex quo puerorum fucamẽta appellamus *Diges*, à digito medio. Mart. lib. 2. epigr. 28.

Et tu digitum porrigito medium.

† Et mutato in paulo honestiori 22
modo manum totam ex gagate, vel ebore digitis duobus cum pollice sic inserto appendi placuit, quam vulgo dicimus *Higa.* † Tertio si 23
nonnullæ res naturales in antidotis adferantur, vt ossicula palmarum lunata, nescio qua religione polita apud *Plin. lib. 3. cap. 4.* † De Bezoa- 24
re ad id meminit *Elpidan. lib. de venen.* de Ruta agresti *Aristot. Problem. 34.* Radices varias refert *Ioseph. lib. 8.*

antiq. cap. 2. Lupi caudam Ronsæus in venat.

Pars caudæ prodesse viris, quos fascina vexant.

25 † Quæ omnia ipsam fascinationẽ vt prorsus vanissimã, & nugacissimã ꝓbarunt *Abulens. in Gen. c.* 21. *& Paradox.* 4. *q.* 10. *vsque ad* 16. *Iul. Scaliger de subtilit. exercit.* 349. *Annal. lib.* 4. *de natura Deor. Petr. Ciruelo de superstit. par.*
26 3. *cap.* 5. *Vayrus de Fascin. lib.* 3. † Nam pueri potius quam adulti fascinantur, non quod ex leuiore sanguine, hoc est minus melancholico, & fœculento componantur, vt vulgus contẽdit, sed quod, dum pueri sunt, facilius in morbum dilabũtur, propter tenuiorem ætatem, ac naturam minus aptam ad resistendum.
27 † Ita pulchri potius quam deformes similiter in morbum incidunt, non quod venustiores inuidiam excitẽt, & sic fascinentur, vt vulgus iocatur, sed eo quod dum ex meliore habitu corporis plus solito crassiores sunt, & per consequens formosiores, ad morbum se inclinant, ex sententia *Celsi*, locus excidit, verba sunt: *Qui nitidiores solito sunt suspecta bona sua*
28 *habere debent.* † Nam cum naturæ terminus cõstitutus sit, quem prærerire non possumus, vt docet *D. Iob. capit.* 40. Dum plus solito, in corporis valetudinem proficimus, ad ægritudinem properamus. Cuius rei causam vulgus ignorãs fascinationi tribuit, cum mere naturalis sit; nam vt ait Hippocrat. aphoris. 1, text. 3. *Habitus qui ad summum bonitatis attingit, periculosus est.* † Ne- 29
que obstat aliquando euphymiis quibusdam malum istud depelli, vt antidota sustineamus; quia id persæpe vel casu, vel ex pacto cum dæmone contingit, Ronseus vbi supr.

Sic Stryx dira oculos, & totos fascinat amens
Artus, & lento consumit corpore tabo.
Horrendum accinui: sed magni Rector Olympi
Antidotos homines docuit.

¶ Fascinatio physica, seu naturalis 30
dicitur, quando anima alicuius vehemẽter affecta impressionem adfert nocumentl. Nam ex animi affectione immutatur cor, & ex eo corpus cõiunctum, ex quo ad oculos virus prouenit, vt ad partes subtiliores, & ex oculis aer proximus inficitur, & ex eo partes contiguæ, & sic ad partem aeris proximam illi, qui est inficiandus virus peruenit, vt docent *D. Thom. d. q.* 117. *& lib.* 3. *contra Gent. cap.* 103. *Auunculus meus vbi sup. d. lib.* 2. *cap.* 5. † Et sic intelli- 31
gendus est Plinius, dum affirmat oculis venena esse, & in iis maxime, quibus duplex pupilla est, vt ex Plinio, & Cicerone refert *Aul. Gell. lib.* 9. *noct. Attic. cap.* 4. Nam vt testatur *idem Plin. lib.* 7. *natur. hist. c.* 21. in hæc verba: *In Africa familias quasdam esse fascinantium Isigonus, & Nymphodonus tradunt, quarum arte arescunt arbores, & moriuntur infantes.* † Neq; enim 32
fabulosum est cum videamus huius mali fieri mentionẽ in sacris literis, cuius

cuius fides cætera mundi Paremia vincit; atq; prosternit, Apostol. ad Gal. 4. *O insensati Galatæ, quis vos fascinauit?* Et Sapien. 4. *Fascinatio nugaci-*
33 *tatis obscurat bona.* † Cuius vltimum de inuidentia & concupiscentia rerum alienarum intelligunt Patres, quæ mentis bona obscurat, & ideo eam appellat D. Ioan. epist. 1. *Concu-*
34 *piscentiam oculorum.* † Vere nugaces, quia fallaces sunt Psal. 4. *Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium,* quæ ideo dicuntur, *Obscurare bona,* nam vt ait D. Paul. ad Timot. 1. *Cu-*
35 *piditas radix est omniũ malorum.* † Vnde hanc fascinationis speciem alij dicunt esse inuidentiam, iuxta illud Deuter. c. 28, *Inuidebit fratri suo.* Vbi Græcus legit βασκανεῖ *bascanei,* quod *D. Hieron. in Hebraic. qq.* interpretatur
36 *fascinationem.* † Chaldæus autem teste Bened. Ariomõtano nostræ Hispaniæ laude, *Habebit oculum nequam,* ad quod Dominus videtur respexisse, dum ait Matth. cap. 20. *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Quod de inuidentia mercedis alie-
37 næ dictum nullus dubitat. † Et in hoc censu accipiendum est illud Eccles. c. 21. *Nihil oculo nequius creatum,* nam vt ait Horat.

Non isthic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat, non odio obscuro, morsuq; venenat.

37 † Nam inuidia cum se ipsam consumat, multo magis perdere curat aduersarium. Et quia sedes eius cor est, *D. Matth. cap. 7.* ideo ex illo ad oculos virus emittit, ex naturali antipathia inuidi, & inuisi, vt docet *Wierus lib. 3. de fascin.* † Aliquando 38
etiam lasciuę cupiditatis petulantia ad oculos virus emittit. Vt de quadam puella, hac de causa vnius horæ interuallo perempta narrat *Maiol. de admir. natur. colloq. 3. fol. 136.* † De 39
mulieribus menstruis solo visu specula maculantibus tradunt *Aristot. lib. 3. histor. animal. cap. 19. Abulens. lib. 4. Paradox. quæst. 16.* † Ad quod 40
referri possunt Narcissi & Euthelidæ fabulæ, quas ex hac naturali fascinatione veteres commenti sunt. De primo propriæ pulchritudinis specie capto in morbum incidente narrant *Ouidius, Vergilius, & alij.* † De secundo, Plutarch. in Sym- 41
pos.

Euthelida fuerant pulchri per colla capilli,
Sed tibi dirus homo, conspecto in fluminis vndis
Inuidit, turpisq; inuasit protinnus illum
Morbus & inuidia corrupta est gratia forma.

¶ Nam si quid tale accidit, vtriq; 42
contagiosam aliquam fontis exhalationem fuisse exitio arbitror, aut violento halitu, ac virulento vicinum inficiente aerẽ, qui necat aspicientes, vt de Basilisco narrat *Solin. cap. 29.* † Nam vt ait Heliodor. in 43
histor. Æthiop. lib. 1. *Hic aer nobis circumfusus per oculos, nares, halitum, aliosque meatus ad profunda penetrans, & ex qualitatibus exterioribus eo secum*

 inferens,

inferēs, qualis influxerit, talem etiam iis,
44 *qui excipitur habitum ingerit.* † Qui aer licet aliquando per oculi globum transmittatur, tamen sæpius per cauitates illius, vnde lippitudo exit, & simul per os & nares maiore efficacia, vt tradit *Thom. Fieno de vi-*
45 *ribus imag. quæst.* 12. † Cum putridi vapores ab ore in cor, per asperam arteriam, potius quam per aliam partem soleant emitti; vt docent *Galen in Terapeutic. Francisc. Valles de*
46 *sacra Philosoph. cap.* 68. † Sed hæc non proprie fascinatio, sed contagium, seu potius infectio erit dicenda, quæ maxime per oculos emitti solet, ideo Ouid. lib. 1. Amor.

Dum spectant oculi læsi, læduntur, & ipsi,
Multaque, corporea transitione, nocent.

47 ¶ Fascinatio dæmoniaca, vti minus habet subtilitatis, & indagationis, ita breuius exponēda. Est enim illa, quam Magi, ex pacto tacito, vel expresso cum dæmone operantur, vt docet *D. Thom. & Abulens. vbi supr. Franc. Suarez in Metaphys.* 7. *disput.*
48 18. *sect.* 8. *cap.* 26. † Nam nefarij isti homines solent cum dæmone pacisci, vt quos liuide, vel iracunde aspexerint, iis dæmon perniciem inferat, vt docet *Sprenger. in Mall. part.*
49 2. *quæst.* 1. *cap.* 11. † Vt de sene quodam narrat Hieron. Vida libr. 2. Bombyc.

Ille truci (scelus) obtutu genus omne necabat.
Raptantum, tenues animas, paruasq; volantes
Quin etiam, si quando hortos ingressus, &c.
Nam quocunq; aciem horribilem intendisset, ibi omnes
Cernere erat subito afflatos languescere flores.

† Solent visu aliquādo carmina misceri, vt Circes apud Ouid. lib. 14. Metamorph. 50

Ore suo volucresq; vagas retinere solebat.

† Vnde fascinum hoc à fando dici voluit Leonard. Wierus de Fascin. lib. 1. *Fascinum dicitur à fando, quoddā incantationis genus, quo homines ita ligantur, vt liberari non possint, nec mente compotes esse, sæpeq; ad extremā maciem deueniunt.* † Aliquando hoc crimen tactu perficiunt, & eo solent esse causa puerperis, abortiendi summo cum vitæ periculo, vt exemplis cōprobat *Remig. lib.* 2. *dæmonol. cap.* 7. *Leloyher. lib.* 2. *Spectror. c.* 5. de Circe Ouid. canit. 51 52

Cuius ab attactu variarum monstra ferarum
In iuuenes veniunt, nulli sua mansit imago.

APPENDIX.

Non dubito † hoc malum aliqñ, non pacto solum cum dæmone, sed etiā naturaliter, tactu, & halitu diffundi. Vt de puella quadam, quæ veneno alebatur, & de alia quę sudore, tactu, & halitu, viros, qui eius in 1

ius in concubitum fuerant admissi, veluti veneno, necabat, narrat *Al-*
2 *bert. Magn. lib. 25. animal. c. 2.* † Cambaiæ Rex ab infantia (vt Mithridates) veneno nutritus adeo habuit halitum lethalem, vt muscas ascēdentes interimeret & alios tactu (ēt ipso non animaduertēte) necaret. Quāobrem, vix vlla ex vxoribus suis, quę illi commiscebatur effugit mortem in diem proximam, vt narrat *Ludou.*
3 *Barthema lib. 1. Indicar. c. 2.* † Quemcunq; enim oderat, aut necandum statuerat, solo aspectu in eum misso interemit, vestes eius nemo vnquā attigit. Nam & ipsæ interficiebant tactu, vt tradit *Barthema vbi prox.*
4 † Cuius similes sunt Phamaces in Æthiopia, qui pestifero sudore, & tactis corporibus tabem afferunt, vt narrat *Plin. lib. 7. c. 2.*

5 ¶ Et non solum homines halitu interimunt, sed etiam antra, & cauernas Seneca lib. 3. natural. qq. cap. 21. *In quosdā specus, qui despexerint moriuntur, tam velox malum est, vt trans-*
6 *uolantes aues deiiciat.* † Et lib. 6. cap. 28. *Pluribus Italiæ locis per quadam foramina pestilens exhalat vapor, quem nō hominem ducere, nō feras tutum est: aues quoque si in illum inciderint, antequam cœlo meliore leniantur, in ipso volatu*
7 *cadunt.* † Vt de Auerni hiatu, totius Philosophiæ, & moris maiorum armarium docet Maro lib. 6. Æneid.

Quam super haud vllæ poterant impune volantes
Tendere iter pennis, talis sese halitus atris
Faucibus effundens, supera ad conuexa ferebat.

¶ Sunt & animalia similiter, quæ afflatu necant, vt de Basilisco tradit 8
Solin. cap. 29. *Ægyptus Basiliscum creat malum in terris singulare: serpens est pene semipedem longitudinis, alba quasi mitrula lineatus caput: nec hominem tantum, & alia animantia exitio dat; sed terræ quoque ipsius, quam polluit, & & exurit, vbicunque ferarum sortitur receptaculum: denique extinguit herbas, necat arbores, ipsas etiam corrumpit auras, ita vt in aera nulla alitum impune transuolet infestū spiritu pestilenti.* † Et 9
ne vni testi credamus Plin. lib. 8. c. 21. *Cyrenaica basiliscum generat prouincia, duodecim nō amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, vt quodam diademate insignem, sibilo omnes fugat serpentes, nec rectus in medio incedens: Necat frutices, non contactos modo, verum & afflatos: exurit herbas, rumpit saxa.* † Nec Basiliscus solus ha- 10
litu necat; nam vt ait Platina in vita Ioan. IV. *Romæ inuentus est Regulus, qui solo halitu, venenoq; multos mortales perimeret, quem Leo ipse suis orationibus, & signo Crucis interemit.* † Vt sic 11
videas seruis Dei omnia subiici venena, quibus Deus promisit, Luc. cap. 10. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones.*
† Nostræ igitur culpæ est, ac imbe- 12
cillitatis, quod nos lædant serpentes summo Dei consilio procreati, quos sola fide valemus superare, D. Marc. c. 4, *Qui crediderint, serpētes tollent, & si mortiferū quid biberint, non eis nocebit.*

13 *nocebit.*† Nam ante quam homo noxam sibi contraheret, nulla erant illi noxia, cum omnia, quæ Deus creauit, fuerint valde bona, *Gen.c.*1.& 2. Post peccatum in eis virus apparuit. Nam vt ait D. Greg. homil. 35. Exod. 40. *Quoniam in cunctis delinquimus, in cunctis ferimur, vt impleatur quod dictum est Sapient.*5. *Et pugnauit pro eo orbis terrarum contra insensatos.*

CAP. XXXVIII.

De Lamiarum origine, & infanticidio.

SVMMARIVM.

*Lamiæ vnde nomen sortiantur. n.*1.
*Lamia fera, muliebri facie homines allicit, & captos deuorat. n.*2.
*Lamiæ solent ostensis mammis, puerorum singultus comprimere, dum eos rapiunt. n.*3.
*Stryges appellantur Lamiæ ab strige auicula, quæ rapuit pueros. n.*4.
*Puerorum sanguinis potu humidum radicale restauratur. n.*5.
*Lamiæ quare dicantur Laruæ & Lemures. n.*6.
*Empusa dicitur Lamia, quod veneri propensa carnes humanas esuriat. numer.*7.
*Lamiæ quare in pueros maxime grassentur. n.*8.
*Puerorum pinguedine conficitur famosum vnguentum sagarum. n.*9.
*Puerorum pinguedo propinatur nouitiis lamiis, vt artis arcana ebibant. numer.*10.
*Puerorum corpora igni assa, vel decocta lamiæ manducant. n.*11.
*Sacramentū infanticidij, & cœna Thyestæa. n.*12.
*Læstrygones dicuntur lamiæ ab esu carnis. num.*13.
*Indi ad Isthmum habitantes ab esu carnis dicti Lestrygones. n.*14.
*Fœminæ quare potius maleficæ, quam viri reperiantur. n.*15.
*Mulieres trahuntur magis voluptate, appetitu, & sensualitate, ideo potius maleficæ reperiuntur. n.*16.
*Obstetrices magis, quam aliæ mulieres de maleficiis notantur. n.*17.
*Vetulæ potius, quam iuuenes sunt maleficæ. n.*18.
Pueros rapiunt Lamiæ viuos, vt sanguinem feruentem exsugant. numero 19.
*Pueros potius, quam adultos, quare Deus permittat à Lamiis infestari. numer.*20.
*In adultos aliquando grassantur Lamiæ. num.*21.
*Incubum dæmonem tota nocte cum Iacob luctatum. n.*22.
*Iacobi antagonistam bonum Angelum fuisse probatur. n.*23.
*Nocturno tempore maxime diabolus solet esse infestus. n.*24.
*Diabolus dicitur Princeps tenebrarum. num.*25.
*Lamias eo, quod de nocte cum dæmone grassantur, Hebræi dicunt Lilith. num.*26.
*Lucifugæ appellantur Lamiæ, quod de nocte robur habeant, & mane euanescant. n.*27.

Hebræo-

1 LAmiæ † dicuntur à Lamia fœmina Beli, & Libyes filia, quæ zelotypia furens, ꝙ maritus in mala deditus, adulterã fouerit, prolemque adulterinam sustulerit, quam impio corde necauit, cæterosq; eodem odio est prosecuta, vt tradit
2 *Dionys. Cas. lib. 2. Lybicar cap. 22.* † Siue à fera Lamiæ nomine, quæ in Africa versatur, mulie bri facie, vberibus, ac toto pectore adeo speciosa, vt homines alliciat, & captos deuoret, vt tradit *Dionys. in histor.*
3 *Afric.* † Vnde eas *Mammas* alij appellant, vt tradit *Alciat. lib. 8. parerg. cap. 22.* Quia vt pueros alliciant, solent mammas ostendere, vt sic eorum singultus, ac vlulatus comprimant, dum eos viuos è cunis rapiunt, vel iniecta culcitra præfocant, & ita intelligitur illud D. Hieronym. Threnor. 4. *Nudauerunt Lamiae mammas suas.* † Ex quo alij eas appellant 4
Stryges ab stryge auicula, quæ rapere solet pueros, ac sanguinem exsugere, Ouid.

> *Praeterea si forte premit stryx atra puellos,*
> *Virosa immulgens exsertis vbera labris.*

† Nam cũ Lamiæ huiusmodi vetulæ sint, tali potu eas docuit dæmon 5
reiuuenescere. Quia vt naturalium rerum peritissimus agnouit, iuuenili sanguine humidũ radicale suffulcitur, vt docet *Marsil. Ficinus lib. 2. de vita long. c. 11.* † Et quia ad hoc in- 6
tempestæ noctis silentio, vel illius auis figura, vel alterius rei laruatæ cum dæmone grassantur, merito alij eas dixerunt *Laruas*, & *Lemures*, vt scribit *Philostrat. in vita Apoll. lib. 4. c. 8.* † Alij Empusas ad amorem, & 7
venerem propẽsas, quam sæpe cum dæmone explent, & carnes humanas, maxime formosorum esurienter appetere narrat *Cœl. Rodigin. lib. 29. antiq. lect. cap. 5.* † Sed præcipue 8
in pueros grassantur, vel quod eorum ætas imbecillior est ad resistendum, incautior ad cauendum: nequitque earum conatum deprendere, aut reuelare, vel accusare. † Vel quod petunt ab his instrumẽ- 9
ta maleficiorum. Nam ex eorum corpusculis, truncis videlicet (abscissis pedibus, manibusque & capite) decoctis, conficiunt famosum illud vnguentum suum, sine quo ad conuen-

conuenticula deferri se posse negant, secundum *Binsfeld. in l. multi. C. de malef. & mathem. Grillan. de sortileg.*
10 *q. 3.* † Vel q; ea in ahenis decoquunt vsque ad consumptionem, eorumque pinguedine vtrem complent nouitiis Lamiis propinandum, quo artis arcana ebibere credunt, vt docet *Remig. lib. 2. dæmonol. cap.* 7. † Si-
11 ue etiam quod talia corpora ad prãdium igni assa, vel decocta in suis conuenticulis accommodant, eaq; auide esuriunt, vt tradit *Nider. in For-*
12 *micar. lib. 5. cap. 3.* † Ex quo Sacramentum infanticidij apud *Tertullia. in Apologet. c.* 7. Et cœnæ Thyesteæ apud *Theoph. lib. 3. de Autolyc.* quo respexit Horat. Carm. 1.

Nec pransæ Lamiæ puerum viuum extrahat aluo.

13 † Vnde ab esu carnis dictæ sunt *Læstrygones*, vt notant *Mart. del Rio in comment. ad Senec. in Med. v.* 732. qui fuerunt populi ferocissimi Formias Campaniæ vrbem incolentes, qui humanam carnem esuriebant, *Plin.*
14 *lib.* 7. † Et ita Indorum indigenas, qui ad Isthmum maris illius habitabant, eo quod humana carne vescerentur Læstrygones appellat eruditissimus conciuis, & amicus meus carminum sale, atque candore notissimus D. Ludouic. de Gongora in Solitud. 1.

Rompieron los que armò de plumas ciento
Læstrygones el Isthmo aladas fieras.

15 ¶ Sed in hoc crimine potius fœminæ quam viri reperiuntur. Quia mulieres proniores sunt ad credendum, & facilius decipiuntur quam viri, quamobrẽ frequentius eas dæmones aggrediuntur, & fallunt, vt tradit *Episcopus Simanc. de Cathol. instit. tit. 37. n. 3.* † Siue etiam quod to- 16
ta illa diabolica tragœdia, quam maleficæ istæ cum diabolo peragunt, ad id tendit, vt fœdissimis amplexibus coniungantur, in quo mulieres trahuntur magis propter insatiabilem libidinem, quia trahuntur magis voluptate, appetitu, & sensualitate, *c. quod proposuisti. 23. q. 7. glos. in c. 1. de clandest. despons.* † Obstetrices 17
magis quam aliæ mulieres, propter puerorum notitiam, vt de Heluetia narrat *Sprenger. in Mall. par. 2. q. 1. cap.* 13. de aliis *Remig. lib. 1. dæmonol. cap. 5.*
† Vetulæ potius quam iuuenes ex 18
fiducia humidi radicalis restaurationis, odij pueritiæ, & naturæ infestationis, vt quæ primam ætatem deperditam plorãt, vt dicit *Ioan. Neuizan. in Sylua nupt. ver. non est nubendum.* † Et pueros petunt præsertim, 19
qui nondum sacro Baptismate initiantur, & qui nutricis cura egent, quos viuos dilaniant, atque sanguinem feruẽtem exsugunt, Ouid. lib. 6. Fastor.

Nocte volant puerosq; petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis
Carpere dicuntur lactantia viscera rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.

† Quod Deus in pueros potius, q̃ 20
in ad-

in adultos permittit, vel quia sic à
multis peccatis præseruati in cœlũ
rapiuntur fœlices, securi, quod ma-
litia non mutauerit intellectum, vel
in pœnam parentum, vel ad eorum
probationem, vt docet *D. Aug. li. 21.*
21 *Ciuit. Dei c. 14.* † Aliquando etiam in
adultos hæc pestis grassatur, quos
dormientes solent comprimere, ita
vt suffocari videantur, quem ideo
veteres *dæmonem Incubum dixerunt,*
Hispani *la pesadilla* vt tradit *D. Aug. li.*
22 *15. ciu. Dei.* † Ad quod genus dæmo-
niorum antagonistam illũ Iacobi,
qui tota nocte cũ eo fuit luctatus,
Gen. cap. 32. referendum putat *Franc.*
Gerson. in Problem. SS. tom. 1. sect. 3. prob.
23 *234.* † Sed illi nõ assentior, quia An-
gelum bonũ fuisse Latini, Græciq;
Patres iam diu docuerunt. Etiamsi
fatear dæmonem nocturno tẽpore
maxime esse infestum, vt tradunt
Aristomenes, & Thelephon apud Apulei.
24 *li. 1. & 2.* † Quo tempore etiam spe-
ctra se sæpius ostentare docent *Plu-*
tarch. in Brut. Plin. l. 7. epist. Idq; ratio-
nibus comprobat *Mart. del Rio in cõ-*
25 *men ad Senec. in Hercul. Oet. v. 1. 3.* † Vn-
de & dęmonem appellat D. Paul. ad
Ephes. 6. *Principem tenebrarum,* & Di-
uus Ioannes cap. 11. *Potestatem tene-*
brarum. & contra eius nocturnas in-
festationes, & suppressiones Eccle-
sia carmen instituit ex Diuo Am-
bros.

Procul recedant somnia,
& noctium phantasmata, &c.

26 † Quare Lamias huiusmodi eo q̃
de nocte cum dæmone grassentur,
Hebræi appellarũt *Lilith,* à voce *La-*
il, quæ nox significat, vt docet *Petr.*
Greg. in Syntag. p. 3. lib. 34. ca. 20. † Ex 27
quo eas dixerunt *Lucifugas* vt notat
Psell. l. de dæmonib. quia earum spectra
de nocte robur habent, de mane e-
uanescũt, vt docet *Mart. del Rio in cõ-*
ment. ad Hercul. fur. v. 123. † Vnde si- 28
militer apud Hebræos nata super-
stitio versiculum in parietibus cu-
biculi inscribere, ETZELO
CHVIZ LILITH, Quo se à dæmo-
ne illo nocturno tutari arbitraban-
tur, vt tradit *Petr. Greg. vbi prox.* † Ad 29
quod respexerũt eorum phylacte-
ria, quibus pro his infestationib. ar-
cendis vtebantur, *ca. non oportet h. 26.*
q. 5. c. si quis ariolos d. 26. q. 7. q̃ in auro
freq̃ẽter insculpebantur, Marbod.
libr. de Gemm.

Esse phylacterium fixo prohibetur in
auro
Contra nocturnos fortis tutela timo-
res.

† De cuius superstitione agere vide- 30
tur Regius Vates, dum ab hoc dæ-
monio nocturno non esse timendũ
præcepit Psal. 90. *Non timebis à timore*
nocturno à sagitta volante in die, à nego-
tio perambulãte in tenebris, ab incursu, &
dæmonio meridiano, siue incursu dæ-
monii meridiani, vt volunt *Aquila,*
& Simmach. † Vbi dęmonũ ista dãna 31
duo, puto posita primo, & quarto
loco, vt significet ẽt ea, q̃ homines
dãna inferũt: ex quo omissis inter-
mediis *timorẽ nocturnũ* cum *dæmonio*
meridiano, coniungit *D. Greg. Naz. o-*
rat. de sacro Baptis. † Quia hæc pestis 32

eo quod in desertis habitet, meridianum dæmonium solet appellari. Quia Hebræis desertum ad meridiem fuit, vt probat *auunculus meus omnigena eruditione conspicuus Ioa. Bapt. Villalpando in Regio Codice tom. 2. lib. 1.*
33 *c. 9.* † In quo Lamiæ huiusmodi sæpe versantur, vt de desertis Lybicis tradit *Dionys. li. 1. Libycar. hist.* vbi adhuc hodie multa spectra confirmāt
34 *D. Cyril. & Procop. in Isai. c. 2.* † Et ad hoc respexit *D. Hiere. in Thren. cap. 4.* quem multi huc vsq; non sunt assecuti, qui varias Lamiæ feræ, & struthionis auis naturas perscrutantur, cum de hac peste loquatur Propheta. *Sed & Lamiæ nudauerunt mammas, lactauerunt catulos suos, filia populi mei*
35 *crudelis, sicut struthio in deserto.* † Vnde eas *Bruias* appellamus, quasi *bruchas* pestes agrorū, mutata C. in G. quod Hispanis sæpissime in vsu venire solet in dictionib. ex latino descendētib. vt ex tritico, *trigo*, ex amico, *ami-*
36 *go*, &c. † Cuius naturæ puto fuisse dæmonium illud, quod prandentes filios Iob interemit. Iob. ca. 1. *Repente ventus vehemens venit à regione deserti.* Seneca in Oedip.

Vaga per lucos simulacra virum
Maiora viris.

CAP. XXXIX.

De maleficio hostili, quo hominum salus, & vita infestatur.

SVMMARIVM.

Homo noxam contrahens cuncta sibi noxia reddidit, n. 1.

Homo solus suæ speciei animantes insectatur, n. 2.

Maleficio plus est occidere hominem, quā gladio, n. 3.

Hostile maleficium quare appelletur, nu. 4.

Maleficij duplex genus, n. 5.

Maleficium per introsumptionem datur per cibum, vel potum, n. 6.

Maleficium huiusmodi fit aliquando per inunctionem, n. 7.

Vnguentum maleficiorum, quib. de causis dignoscatur, n. 8.

Venenum, quod statim operatur, & aliud ad tempus, n. 9.

Maleficium per applicationem exteriorē fit quandoq; per halitum, n. 10.

Maleficium huiusmodi fit ex dæmonis pacto, n. 11.

Diabolus ex condicto concurrrit in maleficio hostili, n. 12.

Maleficium hostile per applicationem exteriorem, quibus rebus comparetur, n. 13.

Vnguentum super portarum coronides, & puluerem super vestem sparsum, num. 14.

Olarum defossio sub terra, & in puteo ad maleficium, n. 15.

Venenum, quo stapedes inuncta equitem ipsum perimit, n. 16.

Venenum huiusmodi ex pacto operatur, n. 17.

Auerroes intoxicauit Auicennam ponendo venenum super folia libri, n. 18.

L. Cum quædam, D. de extraord. crimin. *de maleficio hostili explicata, n. 19.*

Σχοπε-

1 CVm † Deus nobilissimam hominis creaturam ad suam imaginem, & similitudinẽ fabricasset, nulla ei noxia dedit, cum omnia essent valde bona, *Genes. cap.* 1. ipseque præsens, & dominator earum imperabat, & illæ obsequebantur, *Genes. capit.* 2. vsque dum noxam contrahẽs, ea sibi noxia reddidit, vt impleatur Scriptura, Sapient. cap. 5. *Et pugnauit pro eo orbis terrarum contra insensatos.* † Et ipse homo aduersus ho- 2
minem contra naturæ legem insidiator existat, quod brutis omnib. in sui specie animantibus denegauit, vt exclamat conciuis meus *Seneca li. 2. de Ira Pli. li. 7. hist. cap.* 1. Nam vt ait Horat. in Epist.

Neq; fuit lupi mos, neq; leonibus vnquam
Nisi in dispar, feris.

† Vnde hoc maleficium immanius 3
omnibus, ac detestabilius est, *l. si excepta, l. fin. C. de malefic. & math.* Quia plus est hominem occidere veneno quam gladio, *l.* 1. *C. eod. l.* 10. *tit.* 9. *par.* 2. † Et appellatur *hostile*, quod hostis 4
more clam, & ex insidiis in corpus, aut fortunæ damnum inferat, aut aptum est inferre, aut idcirco adhibitum fuit à malefico, vt inferat, vt tradit *Simon Maiol. de admirandis natur. to. 2. colloq.* 3.

¶ Cuius generis duos modos a- 5
gnouit *Grilland. de sortileg. quæst.* 3. *& quæst.* 5. alter est per introsumptionẽ, alter per applicationem exteriorẽ, *Martin. del Rio lib.* 3. *Magicar. par.* 1. *qu.* 4. *sect.* 2. *Raph. de la Torre tom.* 2. *de vitiis oppos. q.* 96. *art.* 2. *disputat.* 10. † Per in- 6
trosumptionem maleficium fit, quando per cibum, vel potum venena latenter in puluerem trita immiscentur, de quibus mul-

ta *Ambr. Paræus de venen. c. 2. Io. Schenckius tom. 2. obseruat. medic. lib. 7. de venenis, Dioscorid. & alii plures.*
7 † Aut quādo per inunctionem dormientium corpora venenatis vnguentis deliniuntur, quæ durante somnii calore dormientis carnes per vapores penetrāt, vt docte agnouit *Paul.*
8 *Grilland. d. q. 3. n. 29.* † Quæ communiter sunt albi coloris, vel subruffi, instar bituminis, & si in ignem proiicias fulgorem, strepitum, nidoréque edunt, cui similes res aliæ nullæ, vt tradit *Remig. vbi sup. lib. 1. cap. 3.*
9 † Quæ non solum pacto fiunt, sed causis naturalibus quandoq; comparātur, vel vt statim corpus soluāt, vel vt lento morbo consumant corpora. Quia fiunt, vt ad certum tempus effectum sortiantur, vt tradunt *Ponzettus lib. 1. cap. 13 Galeotus cap. 12. Paradox. 3. titul. 27. Mercurial. de venen. lib. 1. cap. 7. Cardan. li. 2. tract. 5. contrad. 9. Matthiol. in 6. Dioscorides fol. 1399.*

10 ¶ Per applicationem exteriorem maleficia fiunt, aut per inhalationē, vt maleficia illa apud *Spreng. in Mall. p. 2. q. 1. cap. 11.* quæ dum à lictore lignorum præparatæ pyræ imponeretur, quasi facta sibi gratia dixit, *En tibi mercedem*, & simul in vultum eius insufflauit, & ecce miser operitur totus horrenda lepra, quæ paucorum dierum spatio plures infecit.
11 † Non ex ipsius anhelitus virulentia tantum, vt male arbitratur *Bodinus*, sed ex dęmonis pacto, adhalitū, vt ad signum concurrentis, vt senex ille apud Hier. Vidam li. 2. Bombyc.

Cernere erat subito afflatos languescere flores.

† Nam etsi venena nulla adhibeantur, ipso tamen agentis determinato signo, dæmon ex condicto concurrit, & opus perficit, vt tradunt Pontifices in cap. nec mirum, h. 26. q. 5. *Ac sine vllo veneni haustu violentia tantum carminis interimunt*, nam vt ait Lucan. li. 6. Farsal. 12

Mens hausti nulla sanie polluta veneni,
Excantata perit

† Item per applicationem exteriorem fit maleficium, quādo sub certa forma, cōposita, chlamydi assuūt, vel in lecto abscondunt ipsius maleficiandi, aut sublimine ostii, super quo destruendus sit transiturus, aut aliquo loco subterraneo fouea facta susurris, aut imprecationibus includunt, vt tradit *Grilland. d. quæst. 5. n. 7.* 13
† De vnguento super portarum coronides, & puluere super vestes clā sparso, quibus homines tabe consumi, ac lento morbo dissolui, narrat *Hieron. Cardan. li. 15. variet. rer. cap 80.* 14
† De ollarū infossione sub terra, & in puteo ad maleficiū ligaminis, & hostilitatis, quarum amotione ægros liberari docet *Godelman. de Lamijs cap. 7. Spreng. in Mall par. 2. quæst. 1. cap. 1.* 15
† De veneno, quo stapedes inunctæ equitem ipsum perimunt astruit *Iuuertus medicus*, & ex nostris alia huiusmodi *Grillan. d. quæst. 3. num. 30.* 16
† Cuius veneni actiuitas cum tanta esse nō possit, vt per tot inuolucra se diffundat, potius in eo concursum diaboli, quā vim veneni agno- 17

gno-

gnosco, vt docent *Codronch. de morb. venefic. lib. 3. ca. 6. Cæsalpin. de inuestigat.*
18 *dæmon. cap.* 17. † Nisi ex eius natura pestifera aerē dicas infici contagio, & sic hominem interire. Vt accidit in veneno epistolarū Italiæ frequētissimo, vt qui eas legerit, statim necesse habeat interire vt narrat *Codronch.* quo Auerroes intoxicasse Auicennam ponēdo venenum super folia libri, narrant *Philip. Bergomens. in supplem. Chronicar. cap.* 30. *Pet. Binsfeld in confess. malefic. par.* 1. *concl.* 7.
19 ¶ Apud Arabes genus fuit quoddam maleficii hostilis, quod vocatur *scopelismus*, cuius meminit I. C. *in l. cum quadam D. de extraordin. crimin.* cuius hæc sunt verba, *Plerique inimicorum solēt prædiū inimici σκοπελίζειν, id est, lapides ponere initio futuros, si quis eum agrum coluisset, maloletho periturū esse insidiis eorum, qui scopulos posuissent.*
20 † Cuius pœna capitalis fuit non quod sacrilegii crimine implicarētur, vt putat *Menoch. in opere de Arbitr.* nam solæ mortis minæ tam acriter, nisi ex pacto cum dęmone, non punirentur, vt docte animaduertit amicus noster totius eruditionis gloria conspicuus *Ioann. de Pineda in*
21 *Iob. ca.* 5. *v.* 23. † Cuiusmodi fuerunt imaginum fabricatores, qui ex cera frequenter simulachra confingunt & eius nomine (cui damna sunt inferenda) baptizant & acubus pungunt, vel igne liquefaciunt, vel frigunt, interimq; quos designāt, dęmō ipse, vel tabem, vel mortem infert, vt tradunt *Salicet. & Angel. in l. multi, C. de malefic. & Matth. Spreng. in Mall. d. quæst.* 1. *cap.* 12. *Castro de hæretic. lib.* 1. *cap.* 15. *Grilland. de Sortileg. quæst.* 3. *Cardinal. Toledo in summa lib.* 4. *cap.* 16. *n.* 7. *Card. l.* 15. *varietatis rerum cap.* 10.
† Quemadmodum de simulachro 22
Duffi Scotorum Regis à maleficis fabricato, narrat *Hector Boethus li. histor. Scotorum*, de aliis *Maiol. to.* 2. *dier. canicul. colloq.* 3. Nam vt perite, & omnino ex arte, sublata fabula docet Ouid. in Hipsypel.

Deuouet absentes simulachraque cerea finxit,
Et miserum tenues in iecur vrget acus.

† Cuius maleficii genus non ita as- 23
secutus *Horat. li.* 1. *saty.* 8. illud ad animarum euocationē imperite trāstulit, dum Saganam, & Canidiam Lamias introducit imagines fabricantes, ceream nempe referentem maleficio imbuēdam, laneam vero, quæ maleficæ vicaria erat infligenda altera.

Lanea at effigies erat, altera cerea maior
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem
Cerea suppliciter stabat, seruilibus vsque
Iam peritura modis.

¶ Quo referendi sunt *Sagittarij*, 24
siue *Balistarii*, genus quoddam maleficii, quorum artem mortiferam, & odibilem, cum anathematismis damnarunt *Pontifices in cap.* 1. *de sagittar.* † Non vt ibi gregatim Iuris in- 25
terpretes arbitrantur, de bello iniusto Christianos lacessentibus cum

arcub. & sagittis; sed de maleficiis, eorum qui dæmoni fœderantur, vt quem longissime dissitũ volent necare, maleficio, vt arcu, & sagitta intenta illũ infallibili ictu traiiciãt, vt docent *Inquisitores Germ. in Mall. par. 2. quæst. 1. c. 16.* † Quod diabolus pręstare solet ad sacræ Paremiæ imitationem, dum simili facto Propheta Syriã delere profitetur Regi Israel, Reg. 4. ca. 13. *Tolle sagittas: qui cum tulisset, rursus dixit ei, percute iaculo terrã, & cum percussisset tribus vicibus, & stetisset, iratus est vir Dei contra eum, & ait; si percussisset quinquies, aut sexies, aut septies, percussisses Syriam, vsq; ad consummationem: nunc autem tribus vicib. percuties eam.* Nã solo pacto fit, de quo conciuis meus Lucan. lib. 6. Farsal.

26

Viuentes animas, & adhuc sua membra regentes
Infodit busto fatis debentibus annos
Mors inuita subit.

27 ¶ Et cum in hoc crimine delictũ maxime proditionis, aleuosiæ, assasini, aliorumque enormissimorum circunstantiæ interueniant, infame, abominale, & vilissimum, vt docent *Reges nostri in l. 1. tit. 18. lib. 8. Recopilat.* Pontifices *in cap. 2. de homicid.*
28 Imperatores *in l. 1. C de assasi.* † Quid in eo dicendum: cum conatus proditionis grauitatem homicidii semper aggrauet, sitque maior, & dolosior proditio, quotiens cauendi, aut prohibendi minor occasio, vel potestas est, *l. propter insidias, C. qui accusare non poss. cap. si cupis 16. q. 1. Gutierrez in pract. li. 1. quæst. 2. Anton. Gomez variar. 3. capit. 3. Menoch. de Arbitrar. li. 2. cas. 357.* † Dæmones sunt insidiatores inuisibiles in omnem nocendi occasionem intenti, quorum nec insidias cauere, nec vim (si Deus illis permittat) atque ferociam, prudentia, aut vires humanæ ferre valent. Quia non est potestas, quæ cõparetur ei super terram, *Iob. capite* 41. † Vnde cũ sola proditio morte naturali puniatur, *Exod. cap. 21. capit. 1. de homicid.* Quid malefici huiusmodi sperare debent, nisi vt ad caudam equi traducti ad publicum, & vltimum supplicium deferantur? vt in Hispania docent *Couarruu. Gregorius, Villalpando, Auiles, Plaza, & reliqui*, apud Italos, *Grillandus, Foller, Bossius, Clarus, Decianus, & Farinacius.* † Quemadmodum eis iure communi fuerat prefinitum, *l. 1. §. Diuus, l. eiusdem legis, §. hæc adiectio D. ad l. Cornel. de Sicar. §. item lex Cornelia Instit. de publ. iudic. l. multi, l. eorum, C. de malefic. cap. contra idolorum h. 26. q. 5.* † Etiam si mors non sequatur, quia in pditionis crimine, vt in atrocioribus, affectus punitur, licet effectum non sortiatur *Bald. in l. hoc edicto, §. hoc autem D. quod quisque iur. Couarru. in Clemen. si furiosus p. 2. num. 9. de homicid. Plaza de delict. lib. 1. cap. 19. num. 9. cum aliis per Caual. in pract. commu. contra commun. q. 540. n. 5.* † Dum tamen ad actum externum deueniãt proximum delicto, qui qualis sit, & quomodo probetur plura *Petr. Cenedo collect. 26. ad Sext. & Farinac. to. 4. q. 123.*

29 30 31 32 33

34 *q.123.inspect.4.ex n.*101. † Qui licet tales affectus de cõsuetudine dicat non puniri pœna ordinaria *nu.*115. in his regnis non attenditur extante *l.2.tit.*23.*lib.* 8. *Recopil.* quæ proditori mortem infligit, etiamsi mors non sequatur. Quare allegans consuetudinem tenetur probare, quia cum sit res, quid facti non præsumitur, nec vltra loca extenditur, vt per *DD.in l.2.C.quæ sit long. consuet.*

CAP. XL.

De morbis maleficio illatis.

SVMMARIVM.

*Morbos à dæmone inferri non posse secundum aliquos, n.*1.

*Morbos ex causis naturalibus oriri, n.*2.

*Sagas non posse nocere nisi vero, & naturali veneno, n.*3.

*Maleficia in homines, & fortunas immitti probatur ex Patribus, n.*4.

*Maleficia esse probatur ex variis Conciliis, n.*5.

Maleficia probantur ex Pontificum, Regum, & Imperatorum decretis, num. 6.

*Morbos à dæmone illatos fatentur Medici, n.*7.

*Morbos à dæmone inferri probatur Scripturæ authoritate, n.*8.

*Morbos à dæmone inferri probatur Euangelij veritate, n.*9.

Morbi huiusmodi probantur ratione, nu. 10.

*Diabolus morbos immittit ex rebus naturalibus, n.*11.

*Magi vtuntur rebus venenosis, quib. morbi inferri valent, n.*12.

*Dæmones causa accidentaria morborum, quo sensu appellentur, n.*13.

*Venena dari non solum vt illico interimant, sed etiam ad tempus, n.*14.

*Medea, & Circes ad neces naturalib. venenis vtebantur, n.*15.

*Venenis solent Malefici carmina admiscere, n.*16.

*Carmina Magorum non minus metuenda, quam venena, n.*17.

*Venena, quæ ad naturalem virtutem non adhibentur, sunt pacti signa, n.*18.

Maleficia (quæ non proueniunt à causa naturali) medicina tolli non possunt, n. 19.

*Morbi ex maleficio illati magis diuersos progressus sortiuntur, quam naturales, n.*20.

*Iuuenis maleficiati exemplum, n.*21.

*Ligna, lapides, & ossa in congruis partiũ sinubus gigni possunt, n.*22.

Ligna, lapides, & ossa, & si in corpore gignantur, per guttur, & alias tenuissimas partes exire non possunt, numer. 23.

Prægnans (dæmonis maleficio) ad manus obstetrices eiecit lapides, ligna, &c. n. 24.

Maleficiis adiunguntur, quæ vult Magus in corpus maleficiati vrgere, numer. 25.

*Serpentum ossa, & acuum fragmina ad quid maleficio iungantur, n.*26.

*Quisquiliæ quæ maleficio annecti solent, quid operentur, nu.*27.

Dæm-

Dentes, & laquei suspendiosi cur maleficio annectantur, n. 28.

Ossa mortuorum cur maleficio comparẽtur, n. 29.

1 MOrbos † nullatenus à dæmone inferri posse asserebãt, nõ solum veteres Philosophi *Seneca in natural. qq. & Aristo. lib. 8. physicor. & li. 12. Metaph.* Sed etiam Medici, *Hyppocrat. lib. de sacro morb. & Auicenna Fen.*
2 *1. tract. 4.* † Contendentes morbos ex solis causis naturalibus oriri, illis, qui aut improba secundum naturam temperatura constant, infirmaq; compage, aut pleniore cœlo, & inclementi, insalubri regione, incauto victu vtuntur, vt docent *Hyppocrat. li. de aere, aquis, & locis, Galen.*
3 *lib. 1. de sanit. tuend.* † Quibus assentitur Wierus, dum Sagas putat, nocere nõ posse nisi vero, & naturali veneno. Nã hæretici, & plures ex antiquis Philosophis dæmones negarunt: & illi, qui eos fatentur plures hoc malum ab eis emanare negant, quia nondum eis veritatis lumen luxerat, ideo varia protulerunt, cæci
4 cæcos ducentes. † Nos autem qui veritatis vestigiis inhæremus firmiter asseueramus dæmones esse, & ab eis maleficia in hominum corporibus, & rebus excitari, Magorũ nefariis pactis, & inuocationibus interuenientibus, vt certa fide tenendum docent Patres Orthodoxi *D. August. lib. 2. doctr. Christ. c. 19. & lib. 8. Ciuit. Dei, ca. 19. D. Isidor. lib. 8. Etymol. c. 9. D. Chrysost. l. de fato sermi. 7. D. Tho. p. 1. q. 135. art. 5. in Sent. 4. dist. 34. q. 3. & li 3. cont. Gent. c. 103. D. Antonin. p. 2. tit. 12. cap. 1.* † Quibus assentiuntur varia Concilia *Laodicen. can. 36. Carthagin. 4. can. 89. Ancyran. lib. 6. can. 7. Agathen. lib. 8. Turonens. 3. c. 42. cum aliis adductis à Gratiano in Decret. p. 2. caus. 33. q. 1. & 26. q. 1. 2. 3. 4. & 5.* † Quibus conueniunt Pontifices in Decret. *tit. de sortileg. & tit. de frigid. & malefic. atque tit. de sagittar.* Imperatores in Codice Iustin. *tit. de malefic. & math.* Reges in Septipartito Iure *titul. 23. par. 7. & lib. 8. Recopil. tit. 3.* Quæ omnes maleficos punire iubent, idque non fieret si maleficium re vera nõ esset, vt dicemus *lib. 3. de crim. punit. c. 13.* † Idq, expresse fatentur Medici *Leonard. Vayrus lib. 3. de fascin. Cæsalpin. lib. de inuestigat. dæmon. c. 1. & c. 8. Bapt. Codronch. de morbis venefic. lib. 1. & 2.* Qui citant pro sua sententia *Hypocrat. in prognost. lib. 1. cap. 1.* dum ait, *& si quid diuinum in morbis habetur*, quasi non à naturali, sed supernaturali causa, ac diuina, quia Dii Gentium dæmonia sunt, *Psalm. 95.* † Et comprobatur euidenti, irrefragabilique sacræ Paremiæ testimonio, morbos à dæmone inferri, cum in sacra historia aperte testatur Iob. cap. 2. *Egressus igitur Sathan à facie Domini percussit Iob vlcere pessimo à planta pedis, vsque ad verticem eius.* † De spiritu nequam Saulem vexante satis docet sacer historic. *Reg. 1. ca. 16.* de Epileptico, *D. Marc. cap. 9.* siue Lunatico, *D. Matth. cap. 17.* qui simul fuerat Energumenus, vt qui Mania vexabatur apud

Margin numbers in right column: 5, 6, 7, 8, 9

apud *D. Luc. cap.* 8. quæ alias vocatur spiritus infirmitatis, *D. Luc. capit.* 13.

10 ¶ Et ꝓbatur ratione, quia cũ sanitas cõstet ex cõsensione, dispositione, & adæquatione humorum, poterit diabolus ea ꝑturbare, per se, vel ꝑ causas naturales latenter immissas, per se quidem, aut intus operando, aut inficiendo aerem circunstantẽ, quem homo respirando attrahit, & sic morbum, aut mortem inducere, vt in tempore pestis docet *Frãc. Valleriola libr.* 2. *locorum communium, cap.*

11 2. *& lib.* 3. *cap.* 18. † Per causas autem naturales, ex rebus venenosis maxime, educendo quãdã quasi quintam essẽtiã, quam in spiritus vitales influit, vt prudenter agnoscunt *Andr. Cæsalpin. libr. de inuestigat. dæmon. ca.* 16. *Bapt. Codronch. lib.* 3 *de morb. venefic.*

12 *ca.* 9. † Quæ quidem naturaliter operando morbos inducere valent, vt probat *Codronch. vbi sup.* vt de Medea testatur Tibul. li. 1. Eleg. 2.

Illa tenere malas Medea dicitur herbas.

Quibus ad maleficia Circes eius neptis vsa est apud Ouid. li. 14. metamorph.

Illa nocens sparsit virus succosque veneni.

13 † Ex quo dæmones causas accidentarias vocat *Leuin. Lemnius lib.* 2. *de occult. natu.* quia accidentarias intellexit, efficientes. Nam quandoq; dæmon talia per se infert interna solũ agente causa, vt accurate docet *Fra.*

14 *Valles de sacra Philosoph. ca.* 28. † Quæ quidem venena naturali sua virtute dari possunt, vt non solũ illico corpus dissoluant, sed etiam ad tempus quod lento morbo hominem consumat, vt contra multorum Medicorum sententiam eleganter probat *Franc. Valleriola lib.* 2, *locor. commun. cap.* 18. † Quibus maxime, quia 15

Medea, & Circes præditæ erant, earum arte gloriatur alter apud Claudia. lib. 2. in Rufin.

Nec me latuere fluentes
Arboribus succi, funestarumq; potentes
Herbarum, quidquid lethali gramine pollens
Caucasus, & Scythiæ vernant in gramine rupes,
Quas legit Medea ferox, & callida Circes.

¶ Sed vt dæmon opus perficiat 16

solẽt malefici venenis carmina admiscere, Verg. Georg. 3.

Miscenturque herbis, & non innoxia verba.

Nempe incantationes, quas docuit dæmon, & ob id Hecateia dicta, Ouid. in Metamorph.

Protinus horrẽdis infamia pabula succis.
Conterit, & triticis Hecateia carmina miscet.

† Quare multis venenis annumeratis, ea non minus metuenda docet 17

conciuis meus Seneca in Med.

Addit venenis verba non istis minus
Metuenda.

Nam vt ait Claudianus libr. 2. in Rufini.

Multosq; canendo,
Quibus Parcarum restarent fila peremi.

18 † Quæ quando ad suam virtutem naturalem non adhibentur, non vt venena, sed vt signa pacti latentis adducuntur, quibus dæmon ex cõdicto concurrit, & opus perficit, vt docent *Codronch. d. cap. 4. Remig. lib. 2. dæmonol. ca. 7. & 8. Cæsalpin. de inuestig.*
19 *dæmon. cap. 2.* † Vnde his maleficiatis causę naturales contrariæ proficere non solent, vt in *cap. ex literis, de frigid. & malefic. Codronch. de morb. venefic. lib. 3. ex cap. 11. Cæsalpin. de inuestigat.*
20 *dæmon. capit. 22. cum seqq.* † Et morbi progressus dissimiles sunt aliorum morborum naturalium, euacuationes, euaporationes, dolores, vomitus, & huiusmodi alia, quæ licet in aliis reperiantur, diuersimode tamẽ operari solent, vt videre est apud *Andreã Cæsalpin. lib. de inuestiga. dæm. ex c. 22. Bapt. Codronch. li. 3. de morbis venefic. cap. 13. & nos diximus supra cap. 9. de signis quibus pacta conuenta cum dæmon. dignosc.*

21 ¶ Vnum pro cunctis sit exemplũ de iuuene illo, qui cum grauissime doleret, in qua tamen parte dolorẽ sentiret, nequibat indicare: & dum mederetur per summum os eiecit spinas, setas, crines, glomos pilorũ, ossa, lingua, lapides, vitrorum frusta, acus, cultros, & alia ferramenta apud *Sprenger. in Mall. par. 2. q. 1. ca.*
22 *1.* † Quæ licet ex causis naturalib. in congruis partium corporis finibus possint gigni, vt docent *Galen. libr. 2. ad Glauc. & Leuin. Lemn. de occultis natur. c. 40.* & exemplo confirmat *Ioa. Schenckius to. 2. obseruat. medicar. lib. 4. tit. de variis vteri affectib. obser. 11. & 12.*
† Ea per guttur, & alias tenuissimas 23
partes (quę minime nisi ad functiones suas dilatantur) exire non possunt; Quare illa potius à dæmone supponi in vomitu credo, aut oculis repræsentari, quam gigni aut expelli sum arbitratus cum *Hiero. Cardan. lib. de variet. rer. c. 8. Grillan. de sortileg. q. 3.* † Vt de illa quæ à dæmone 24
oppressa pręgnans sibi videbatur, in tempus pariẽdi ad manus obstetricis (loco infantis) per os vuluæ clauos, ossa, ligna, lapides, & alia huiusmodi expellit, vt narrat *Iacob. Ruffus lib. 5. de infirmit. cap. 6.* & huiusmodi plura sunt in *Theatro vitæ huma. lib. 8. Remig. li. 3. dæmonol. cap. 1.*

¶ Quæ quidẽ vt Magus præstet, 25
ea solet maleficio annectere, q̃ vult in corpus maleficiati vrgere, vt suæ mentis dæmon conscius existat; vt de illa quæ ad ostiũ stabuli reperiit maleficiũ, in quo erant grana quædam alba ad modũ quo pustulæ inerant in corpore, vt meminit *Sprẽger. vbi sup. p. 1. q. 1. ca. 12.* † De alia, quę 26
serpẽtum ossa, & acuum fragmina, quibus corda corrodi, & pungi videbãtur, maleficio sub limine ostii reposito admixta reperiit, *Cesalpin. lib. de inuestiga dæm. c. 17.* † Aliquando 27
maleficæ tot reptilium, volatiliumque partes, frugum, & lapidum vngium præsegmina, capillos, oculos, ossa, & huiusmodi plura asseruant,

vt videre est apud Celestinam in tragœdia Callisti, & Melibea, cuius author arbitra-
28 *tur conciuis meus Ioan. de Mena.* † Dentes, & laqueos suspẽdiosi, vt meminerunt conciuis mei *Seneca in Medea, & Lucan. in Farsal. l. 6.* necnon & vitta lanea eius, qui maxime tertia feria supplicium patitur, Propert. lib. 3.

Cinctaq; funesto lanea vitta viro.

29 † Neq; ipsa sepulchra ab earum infestatione tuta sunt, vt tradit *Apuleius lib. 2. in Miles.* nam ex bustis, & rogis ossa, & reliquias legunt, ad exitiales viuentium neces, idem Propert.

Per tumulos errãt sparsis distincta capillis,
Ipsaq; de tepido colligit ossa rogo.

CAP. XLI.

De maleficio Incendiario.

SVMMARIVM.

Ignis materialis à dæmone excitari potest, n. 1.

Ignem possunt Magi ex pacto in agros, & domos immittere, n. 2.

Ignis elemẽtaris à dæmone causari potest, vt pecora comburat, n. 3.

Ignis vim diabolus non potest impedire directè, n. 4.

Dei solius est ignis vim directò impedire, n. 5.

Diabolus arte vtitur ignis vim impediens, ne vrat, n. 6.

Agentis naturalis actio quomodo impeditur ne se in obiectum insinuet, n. 7.

Flammam quonam pacto diabolus impediuit ne exureret capillos Iulij, n. 8.

Flammam iniectam atrio Iouis Apameni diabolus impediuit ne Fanum absumeret, n. 9.

Æthnæ flammæ, quas in fretum eructat vertuntur versus aquas, n. 10.

Æthnæ flamma in montis cacumine niues conseruat illæsas, n. 11.

Ignes fatui, à causa vrente non proficiscũtur, n. 12.

Ignes fatui, cur diuersis coloribus appareant, n. 13.

Santelmum cur nautis post tempestatem appareat, n. 14.

Ignes fatuos cur diabolus ad suorum sectatorum capita soleat adducere, n. 15.

Sancti viri claritate solent coruscare, nu. 16.

Stella ad probandam sanctitatem sanctis viris ad capita apparuit, n. 17.

Lux diuina alterius ordinis, quam naturalis, n. 18.

Ignes non vrentes aliquando à Deo inducti, n. 19.

Montes naturaliter solent ardere, & non absumi, n. 20.

Diabolus facere potest vt montes ardeant, & non absumantur, n. 21.

Ignis inferorum cuius natura sit valde cõtrouersum, n. 22.

Ignis corporeus nõ potest in animas incorporeas agere, n. 23.

Spiritus damnatorum cruciantur igne in inferno, n. 24.

IGnis † quia ex motu alterato generatus est, naturali quidẽ, & phy- 1

 fica

sica operatione causatur, ideo à dæmone bene potest excitari, & in quam partem velit immitti, vt de corona Creusæ à Medea flammis combusta, narrat *Cal. Rodigin. lib. 15.*
2 *antiq. lect. cap. 13.* † Vnde mirum non est si Magi ex pacto incendia magna excitent, domos, ac vrbes comburant atq; in fauillam redigant, nullum materialem admouendo ignẽ, sed verba, aut puluerẽ, vel quod simile pacti signum, ad quod dæmon concurrens flammam excitat, vt docet *Remig. lib. 2. cap. 13.* quæ semina flãmæ appellat Tragicus in Med.

Domisq; meis semina flammæ
Condita serua.

3 † Alius est ignis elementaris, qui similiter à dæmone causari potest, & quid velit exurere. Nam petito igne de cœlo seruos, & pecora Iob absumpsit *Iob ca. 1. & 2.* & ita Lauiniæ coma Verg. Æneid. 7.

Comprendere crinibus ignem,
Atq; omnem ornatum flamma crepitante cremare.

4 ¶ Sed an eo modo quo induci possint ignes, valeat diabolus eorũ vim impedire, nõ ita assentior, quia agentis naturalis vim habentis omnia ad agendum necessaria, nequit diabolus directo impedire, vt tradit *Ioseph. Angles in Sent. 2. qu. 5. art. 4.*
5 *dub. 1. different. 5.* † Quia hoc solius Dei est, qui martyres suos ab ignis incẽdio seruauit illæsos, vt tres pueros Hebræos, *Daniel. c. 3.* & alios passim, quos longũ esset recensere. Nã vt ait Apostol. ad Hebr. cap. 11. *Sancti per fidem impetum ignis extinxerunt.* † Quare diabolus cum id non pos- 6
sit directo, arte vtitur, & ignis vim causis naturalibus adhibitis summouet, ne vrat, quemadmodum magnes adamãte impeditur ne ferrum attrahat, vt docet *Plin. lib. 37. ca. 4.* & similia apud *Fracastor. lib. de sympath. & antipath.* † Et hoc varie, vel 7
per aerem interiectum celeri, ac violento motu, quo agentis naturalis vis impeditur, ne se in obiectũ insinuet; quemadmodum solemus moto aere fumum (ne oculis noceat) abigere. † Et ita fortasse dia- 8
bolus Gentiles decepit, dum fecit, ne flamma exureret capillos Iulii, *Tit. Liuius lib. 1. ab vrbe cond. Plin. lib. 2. cap. 107.* Seruii Tulli, & L. Marci, vt narrat *Valer. Max. lib. 1. cap. 6.* † Ita et- 9
iam flammam atrio Iouis Apameni iniectam dæmon impediuit ne fanum absumeret, *Theodoret. lib 5. histo. Eccles. cap. 21.* † Vel alia actione natu- 10
rali nobis ignota, ipsi tamen percognita, qualiter in Ethna, natura fecit, vt flammæ, quas in fretum eructat, voluantur versus aquas, vt refert *Petr. Leloyher lib. 1. Spectror. cap. 1.*
† Nam etiã naturaliter flamma ni- 11
ues, in cacumine conseruat illæsas, Seneca, Strabone, & Solino authoribus, Claudian.

Scit niuibus seruare fidem,
Lambens contiguas innoxia flamma pruinas.

† Nisi velis ignes fuisse fatuos, qui 12
à causa vrente non proficiscuntur, vt ad Medeæ incantationes tauro-

rum

rum flammiuomum halitum innocuum factum Poetę canunt, de quo plura *Maiol. tom. 1. dier. canicul. colloq. 1.* vt de flamma, quæ Iulii comam arrepsit, Vergil. Æneid. 2.

Lambere flamma comas, & circum tempora pasci.

13 † Quia à dæmone induci possunt ab exhalationibus, quæ ab aere frigido, & minus cōdensato causantur, eas prope nos detinendo, quæ postea per vehementem quarundam exhalationum inuicem succedentium cōpulsationē calefiunt, & inflammantur, quæ diuersos colores, & figuras recipiunt, prout vapor crassior, aut subtilior fuerit.

14 † Quales sunt flammulæ, quæ post tempestatem nautis super malū nauium, aut armamenta (nihil adurētes) apparent, quas Gentiles *Castorē & Pollucem*, dixerunt: nos *San Telmū* appellamus, de quib. plura *Mart. del Rio in comment. ad Senec. in Hercul furent.* Erichtus apud Lucan.

Inseveratq; suas flammis cœlestib. vmbras.

15 † Ita enim quæ ad suorum sectatorum capita ignes, aut luces diabolus adduxit, ex hac causa sunt comparatæ, ad ementiendam diuinitatē eorum, quos Deus sibi prælegit, qui ex diuino consortio luce coruscāt,

16 vt de Moyse legitur, *Exod. c. 34.* † Et Christus Dominus facie præfulgēs, vt Sol, apparuit in Tabore. *Matth. ca. 17.* & in eius Natiuitate cœlum coruscat, *Luc. ca. 2.* & ad populi Israelitici fauorē, in nube lucida pręiuit in deserto, *Exod. c. 13.* † Et Nonnus Abb. 17
cum oraret, super faciem eius apparebat stella lucidissima, vt narrat *Sophron. in prat. spirit. cap. 104.* & ad caput alterius Monachi cadaueris stella emicuit, vt refert *idem Sophon. vbi prox. ca. 6.* † Quorum claritas mira- 18
culosa est, & alterius ordinis quam præfati ignes, nullamq; ab hac elementari habens dependentiam, vt probat *Petr. Thyræus lib. 1. de apparit. spirit. c. 14.* † Quandoq; tamen à Deo 19
ignem non vrentem inductum obseruaui in sacris literis, vt in rubro Moysis *Exod cap. 3.* & in raptu Eliæ, *Reg. 4. c. 2.* † Quandoque etiam ignē 20
vrentem, vt in monte Synai ex quo tanquam è fornace egrediebatur fumus, *Exod. cap. 19.* & nihilominus mons non absumebatur, vt notat ibi *Tost.* † Quod dæmon imitari va- 21
let, quia naturaliter montes solent ardere & nō absumi, vt de Ethna, & aliis testatur *D. Aug. lib. 21. Ciu. Dei ca. 4.* quia frigoris, & humoris pseuerans copia successiua efficit, ne mōs ipse absumatur, vt tradit *Bart. Melypolitan. in peregrin. qq. decad. 1. cap. 3. qu. 4.* † Et an eiusdem naturæ sit ignis, 22
qui in inferno cruciat damnatos, valde controuersum est. Nam ignē esse satis probat Dominus p Matth. cap. 25. *Ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius.* † Sed cum sit 23
corporeus, & eiusdem speciei cum nostro, sequitur animas non posse torquere, quia in res spirituales nequit agere, vt fuit error Lactan. lib. 7. cap. 21. *Nam cum in se nihil habeat solidum*

lidũ & cõtrectabile, à solidis, & corporalibus nullam vim pati posset. Quem satis impugnat *D. Greg. li. 9. Moral. ca. 38. n.*
24 39. † Nã re vera spiritus huiusmodi cruciat tactu suo, nec lucet, licet sit ignis, nec fouetur alimento, vt docent *D. August. li. 2. Ciuit. Dei, ca. 10. D. Greg. lib. 4. dialogor. cap. 28. D. Thom. in Sent. 4. q. 44.*

CAP. XLII.

De maleficio ligaminis, & impotentia coeundi.

SVMMARIVM.

Maleficium ligaminis quodnam sit, numer. 1.

Ligaminis maleficium probatur authoritate Canonica, n. 2.

Maleficium huiusmodi probatur Theologorum sententia, n. 3.

Maleficium huiusmodi probatur praxi Ecclesiæ, n. 4.

Maleficium huiusmodi ex Medicorum doctrina, n. 5.

Maleficium huiusmodi probatur ratione, n. 6.

Ligaminis maleficium fit si seminis decisio impeditur, n. 7.

Ligaminis maleficium fit si spiritus vitales prohibeantur transire ad membrũ, n. 8.

Ligaminis maleficium fit si virga flaccida reddatur, n. 9.

Ligaminis maleficium fit si viri genitalia retrahantur, n. 10.

Ligaminis maleficium fit, si corpora impediantur, ne mutuo appropinquent, n. 11.

Ligaminis maleficium fit, si alter alteri reddatur odiosus, n. 12.

Ligaminis maleficium fit phantasia turbatione, n. 13.

Ligaminis maleficium per corporis impedimentum, n. 14.

Ligaminis maleficium non solum in homines, sed in fœminas se extendit, n. 15.

Ligaminis maleficium frequentior in viros serpsit, n. 16.

Fœmina potest à natura arctari, vt à viro cognosci nequeat, n. 17.

Fœmina potest à dæmone tam in ossibus, quam in carnositate comprimi, n. 18.

Cap. ex literis de frigid. & malef. *exornatur, n. 19.*

Cap. fraternitatis de frigid. & malef. *illustratur, n. 20.*

Maleficium aliud in tempus, aliud in perpetuum, n. 21.

Authoris sententia de maleficio ligaminis à multis probatur, n. 22.

Dæmones aliquando sanare non possunt, quæ nocuerunt, n. 23.

Maleficium ligaminis quibus signis dignoscatur, n. 24.

Maleficiatus virgam non erigit, nec iuuatur pharmacis, nec polluit, n. 25.

Signa maleficij ligaminis à dæmone illati, n. 26.

Cap. literæ de frig. & malef. *exornatur, n. 27.*

Maleficium respectiuum, quod sit nu. 28.

Galeatius cum concubinis coiret, cum vxore non poterat, n. 29.

D. Anton. Portocarrero, & D. Ildeph. Guz-

1 Ligaminis † maleficium fit quotiens quis malo carmine, veneni ve contagio, vel signi alicuius suspēsione, vel defossione, vt in *Malleo p. 2. q. 1. cap. 1.* redditur mulieri inutilis, siue impotens, quem Canones frigidum, & maleficiatū appellant, vt per *DD in rubr. de frig. & malef.*
2 † Quod fieri posse, & solere probatur tum authoritate Canonica in *ca. si per sorciarias 23. qu. 1. c. 1. cum aliis*
3 *de frigid. & malefic.* † Tum Theologorum sententia cum *D. Thom. in Sēten. 4. distinct. 34. quaest. 1. artic 3. & par. 3. quaest. 58. artic. 2. Henriq. de matrim. lib. 12. cap. 8. cum aliis congestis à doctissimo amico meo & conciue Thoma Sanchez tom. 2. de matrim. lib. 7. disp. 94. ex num. 1.*
4 † Tum praxi Ecclesiae, quę sic affectos per triennii experientiam irritam, & adiuncta septem testium iuratorum manu, separare consueuit, *ca. laudabilem de frigid. & malefic.*
5 † Tunc Medicorum doctrina, *Andr. Caesalpin. de inuestigat. daemon. ca. 10. & 11. Codronch de morbis venefic. lib. 3. cap. 5. & 6. Wierus lib. 3. de praestig. cap. 18. Ioann. Schenkius tom. 2. obseruat. medic. libr. 4. obseruat. 51. & 52. Petr. Forestus tom. 1. obseruat. lib 26. obseruat. 18. Fernelius lib. 6 Pathologn. cap. 13.* † Tūc 6 deniq; ratione potest hoc fieri naturaliter, castratione, elisione, ruptione, infrigidatione, & desiccatione, & similibus ex causis, quas cum norit dęmon poterit illis vti, vt multis adductis probant *Mar. del Rio li. 3. Magi. p. 1. sect. 8. q. 4. Maiol. to. 2. dier. canicu. colloq. 3. Petr. Binsfeld. in confess. malef. p. 2. concl. 6.*

7 ¶ Cuius varios modos, & plusquam quinquaginta agnouit *Remig. lib. 2. daemonol.* quae ad sex capita possunt reduci. Primum, si seminis decisio impediatur obturando venas, vel alio modo, vt tradit *Ioa. Maior. in 4. dist. 3. art. 3.* 8 † Secūdo, si spiritus vitales prohibeantur transire ad mēbrum generationis, in quib. virtus motiua existit, vt docet *Iacob. Spreng. in Mall. par. 2. q. 1. ca. 6.* 9 † Tertio, si virga flaccida fiat, saltem quando quis vult actum carnalē exercere, ita vt necquicquam pharmaca applicando, vel intus operando, vis coeundi omnino tollatur, vt docet *Syluest. in summ. v. maleficium, Abulens. in Matth. cap. 19. q. 90.* 10 † Quarto, si viri genitalia retrahantur, abscondantur, vel adimantur, vt de malefica narrantur, q̄ in auiū nidulis virilia iuueni, cui sua ademerat, ostentauit apud *Sprēg. in Mall. p. 2. q. 1. cap. 7. Wierus de praestig. ca. 18. Remig. l. 2. daemonolat. c. 5.* 11 † Quinto, si corpora impediantur, ne sibi mutuo appropinquent, vel aliter phantasmata medio iniiciat, vt contigit iuueni, cui

vxoris amplexus ſuccubus dæmon
fefellit apud *Vincen. lib. 28. hiſtor. D.*
Antonin. p. 2. tit. 16. cap. 7. §. 4. Maiol. to.
12 *2. dierum canicular. colloq. 3.* † Sexto, ſi
alter alteri reddatur odioſus, quod
dæmon præſtare poteſt, aut morbi
alicuius immiſſione, vt Medea inie-
cto pharmaco fecit, vt omnes fœ-
minæ Lemni grauiter ore olerent,
ex quo mariti eas ſunt aſpernati, vt
narrat *Natalis lib. 6. Mytholog. cap. 7.*
13 † Aut phantaſiæ turbatione, vt li-
cet pulchræ ſint, deformes omnino
videantur, vel generationis mem-
bra prorſus incongrua oſtentando,
vel præ nimia magnitudine, vel for-
ma horribili, aut ſupra modum fœ-
da, vel alia arte ſenſus deludendo, vt
tradit *Saxo Grammat. l. 14. hiſtor. Dan.*
14 † Nam de corporum impedimen-
to eleganter cecinit Propert. lib. 2.
Eleg. 2.

Inuidiæ fuimus, quis me Deus obruit? aut quæ
Lecta Promethæi diuidit herba iugis.

15 ¶ Quod quidem maleficium nõ
ſolũ in homines, ſed in fœminas ſe
extendit, vocaturque maleficium
ſterilitatis, vt docent *Annanias lib. 4.*
natura dæmon. Nider. in Formicar. cap. 5.
Sprenge. in Mall. p. 1. qu. 8. Soto in 4. diſt.
34. q. 1. art. 3. Petr. Garſia, Carrer. ad Ga-
16 *len. de locis affect. diſput. 74.* † Licet fre-
quentius hoc malum in viros ſer-
pſerit, quod plus operis, & inſtru-
mẽti in eis deſideretur, & quia plu-
res ſunt maleficæ, quam malefici, &
ſic potius viros, quam fœminas læ-
dere conantur vt tradiderunt *Abu-*
len. Delrius, & conciuis noſter vbi ſup.
† Nam cum fœmina à natura poſſit 17
arctari, vt viro cognoſci nequeat, *ca.*
ex literis 3. de frigid. & malef. ibi *vt om-*
nino viro ſit facta inutilis, & membrum
eius impeditum, ita quod vir ei commi-
ſceri non poſſit. † Poterit à dęmone ex 18
eiſdem cauſis tam in oſſibus, quam
in carnoſitate comprimi, vt docent
Henriq. d. lib. 12. ca. 7. n. 3. Soto, Victoria,
& Ledeſm. in 4. diſt. 34. & nulli poſtpo-
nendus conciuis noſter Thomas Sanchez
vbi prox. † Et aſſentiuntur Pontifices 19
in *d. cap. ex literis*, dum dicunt, *nec ope*
medicorum poterit adiuuari. Nã ſi ma-
lum ſe per medicinam nõ remittit,
ſed potius exaſperatur, à dæmone
inducitur, vt tenent *Codrõch. de mor-*
bis venefic. li. 3. Grilland de Sortileg. q. 2.
n. 2. & 3. † Et ita de curatione acturi 20
in *c. fraternitatis, eod. tit.* nõ ſolũ reme-
dia naturalia, ſed huiuſmodi malefi-
cii alia fatentur, ibi, *vtrũ videl. artifi-*
cio medici, an concubitu viri, ſeu alio quo-
libet modo. Nempe maleficii diſſolu-
tione, vel terminatione, vt apud
Spreng in Mall. par. 2. q. 1. cap. 12. † Nã 21
ſi hæc ſemel, cur non ſæpius poterit
dæmon, & totiens, quotiens Deus
permiſerit? & ita maleficium aliud
erit ad tempus, aliud in perpetuum
quidquid in contrarium velit *gloſ.*
& DD. in cap. ſi per ſortiarias, & in
cap. requiſiſti 33. quæſt. 1. † Nam 22
hanc noſtram ſententiam expreſſe
probarunt *Nauarr. conſ. 1. lib. 4. Abu-*
lenſ. d. q. 90. Magiſter Sentent. & D. Tho.
in 4. diſt. 34. doctiſſimus Thomas Sanchez
vbi ſup. & Epiſcopus præſes Couar. in opere
poſthu-

posthumo de frigid. & malefic. q. 1. & 2.
23 † Nec minus erat glossa supradicta dum maleficiũ ab authore semper dissoluendum docet. Nam aliquãdo non possunt dæmones sanare, q̃ nocuerunt. Nam si membrum pręsciderint, non magis valebunt restituere, quam vitam semel ademptã, vt ex multis probat insignis cõciuis & amicus noster Thom. Sanchez vbi sup. d. disp. 94. n. 8.

24 ¶ Dignoscitur tamen maleficium ligaminis quando sit à natura, quãdo à dæmone. Nam quando morb. est naturalis prouemiens ex frigiditate, vir non appetit coitum, vt tradit Alphon. Tostatus Episcopus Abulens. vbi sup. q. 90. col. 3. Codronch. de morb venef. l. 3.
25 † Neq; vnq̃ virgam erigit, nec pharmacis ad directionem adiunctis iuuatur, nec polluit, vt docent Ioann. Andr. in cap. 1. de frigid. & malefic. Abb. in cap. laudabilem eod. tit. Spreng. in Mall. p. 1. quæst. 8. & cum alijs Thomas Sanchez vbi sup. d. disput. 94. numer. 5.
26 † Quando autem morbus prouenit ex maleficio, tunc quis coitum appetit, & virgã erigit, ita vt ad copulam aptus videatur; sed cum ad vas fœmineum penetrandum accedit, relaxatur & cõcidũt subito organa, & leuato iterum rigent, & si iterum copulari nitatur, denuo laxantur, quæ ex causa naturali nequeunt prouenire, quia membra rigentia semel, nõ laxantur, quo vsq; exufflentur, vt docet Tostat. d. q. 90.
27 Soto in 4. distinct. 34. q. 1. art. 3. † Item si cum vna nequeat, cum cæteris possit, iuxta tex. in ca. litera 7. de frigid. & malef. in hæc verba, quod nunquam illam cognouerat, tamen se habere potentiã cognoscendi alias. † Et hoc appellatur 28
maleficium respectiuũ, quo Theodoricum Regem affectũ docet Paul. Æmil. in vita Cleotar. Poterat nempe cum concubinis, cum vxore tamen non poterat, de quo plura Henriq. d. cap. 8. nu. 2. Capella Toloss decis. 381. dub. 1. n. 1. † Et Galeatius Sfortię similiter 29
fraude tactus fuit, ne matrimonio Isabelæ Aragoniæ potiretur, vt refert Franc. Guicciard. in hist. Ital. Quod fieri posse, & solere tradunt Ricard. & Paludan. in Sent. 4. ille dist. 34. art. 1. hic vero q. 2. n. 10. conciuis, & amicus noster P. Thom. Sanchez tom. 2. de matrim. disp. 19.

¶ Quando etiam naturaliter vir 30
non cognoscit vxorem qui potest alias, vel quod vxor nimis arcta, aut membrũ nõ est vaso cuiuis proportionatum, vt sub his dieb. contigit in hac Granatensi vrbe D. Antonio Portocarrero, & Cordubæ D. Alfonso de Guzman, qui vxorib. tamẽ non sunt potiti, cum alias multas alias se cognoscere affirmarent, & iudiciali sententia diuortium fuit indictum. † Solet id contingere ex 30
membri incongrua proportione, inæqualitate, curuatione, gracilitate, vel quid simile, aut infrigidatione, qua indebitam erectionem se extendi nequit, vt tradunt Aetius lib. 11. cap. 35. Paul. lib. 3. de partib. ineffic. ca. 58. Ioann. Schenckio tom. 2. obseruat. medic. lib. 4. tit. de in potentia vener. obseru. 50.

31 50.53.*&* 54.† Vnde iudex cautus esse debet, nam primum vitium nulla arte medetur, & ideo diuortium potest indici, secundum vero multis medicamentis refici valet, quæ prius tentanda sunt, vt docent *Paulus, Aetius, & Schenckius vbi prox. Auicēna li.3. Fen.20.c. 11. tract. 1. Hippocrat. libr. de superfetat. Celsus lib. 3. ca. 3. Galē. lib. 5. simplic. facul. & lib. 1. de semine. Aristotel. lib. 2. de gener. cap. 2. & in Problem. lib. 4. problem. 20. Iacob. Oethæus lib. obseruat. prop. Christ. Vega de arte meden. lib. 3 sect. 10. c. 5. Fran. Valleriola lib. 5. enarrat. medic. cap. 4. Petr. Forestus tom. 1. obseruat. libr. 26. obseruat.* 18.

32 † Sed si medicamentis naturalibus ab his, & aliis medicis traditis non reficitur, erit vitium naturale, aut ex maleficio, & tunc alia remedia sunt tentanda, diuina inquam, & triennii experientia, vt leges, & canones suadent, vt multis adductis eleganter obseruat conciuis, & amicus noster *P. Thomas Sanchez vbi sup.* & post eum adductis *Couarruuias, de frigid. & malef. qu. 3. Morato lib. 5. de iure sito cap. 9. Fran. Valleriola in enarrat. med. de obseru.* 4.

33 † Si tamen conualescit, & vxorem nihilominus nequit cognoscere, experienda est mulier an vitio sui contingat, & si arcta non est in eū modum, vt medicis, & obstetricibus innotescat, eam in pedes extentam, & pannis circumuolutā suffumigari licet, vt si vapor per rectum syphonem recta in matricem delapsus odorē ad nares perueniat, signum est permeabile esse corpus, & ideo ex suo vitio non esse, vt docet *Galen. in comment. ad Hippocrat. aphor. 1. tex. 59.* fumum autē ex oliuiano, myrrha, stirace, & mastiche ad id conducere dixit *Valleriola vbi sup.*

CAP. XLIII.

De maleficio Abortus, & quo tempore fœtus maturus sit ad nascendum.

SVMMARIVM.

Abortus causæ naturales multæ, ac variæ esse solent, n. 1.

Abortus causa ex maleficio duplex est, numer. 2.

Maleficium abortus fit malō carmine, vel serpentium defossione, n. 3.

Maleficium abortus fit tactu, aut afflatu, n. 4.

Maleficium abortus quando capite punitur, n. 5.

Maleficium abortus quando punitur extraordinarie, n. 6.

Maleficium abortus secundum criminis naturam, n. 7.

Sixtus V. grauissimis pœnis puniuit abortum procurantes, n. 8.

Gregorius XIIII. Constitutionem Sixti V. de abortu ad ius commune reuocauit, n. 9.

Abortionis poculū quib. casibus dari permittatur, n. 10.

Abortionis pœna non tenetur qui poculū præbet antequam anima corpori sit infusa, n. 11.

Anima quando corpori infusa dicatur ad ab-

abortionis pœnam non cohærēt interpretes, n.12.

Animationi fœtus ad aborsus pœnam secundum authorem, n.13.

Infans maturus dicitur ad nascendū postquam à quinto mense egreditur, num. 14.

Infans ante quintum mentem non viuit, nisi ex miraculo, n.15.

Homo toto anno, & incerto gignitur spacio, n.16.

Quinquemestres, semestres, & octimestres non sunt vitales, secundum Iurisperitos, n.17.

Quinquemestes, semestres, & octimestres negant Medici, n.18.

Astrologorum ratio cur semestres, & octimestres non viuant, n.19.

Arithmeticorum ratio cur semestres, & octimestres non sint vitales, n.20.

Quinto mense cur nasci contingat, n.21.

Quinto mense nascens vitalis est, n.22.

Quinquemestres non faciunt cessare fideicommissum, ex iurisperitorum sententia, n.23.

Quinquemestres vitales, & naturales sūt ex Medicorum sententia, n.24.

Comitissa de Pradas generis claritate, & animi sanctitate coruscās in quintum mensem peperit, n.25.

Comitissa de Triultis, & aliæ nobiles fœminæ, in quinto mense pepererunt, nu. 26.

Semestres vitales sunt ex Medicorum placitis, n.27.

Centesimus octogesimus secundus dies legitimus est ad nascendum, n.28.

Octimestres vitales esse probant Medici, n. 29.

Octimestres in Hispania, Ægypto, Corduba, Italia, & Venetia passim, num. 30.

Legitimus partus est in quocunq; tempore nascatur dum viuat hora XXIIII. n.31.

Abortum procurans ex quinto mense punitur vt homicida, n.32.

Homo nascitur toto anno quia ad duodecimum mensem protrahitur, n.33.

Decimus mensis homini formationi datur in sacra Paremia, n.34.

Fœtus qui vltra decimum mēsem protrahitur legitimus non est, ex lege Regni, n. 35.

Annus Romanus decem mensium fuit, n. 36.

Philosophorum, & Medicorum sententia sequenda est in his quæ ad suam spectant professionem, n.37.

Medicæ artis laudes remissiue, n.38.

ABorsus † causæ multę, ac variæ 1
esse solent, tam intrinsecę ipsius mulieris, quam extrinsecæ, vt Apollineæ facultatis Doctores docuerunt *Hippocrat. lib. de natura puer. Galen. libr. 3. de facultat. natural. & in comment. ad* Hippocrat. 5. *aphoris.* 30. 31. 34. 37. 43. & 45. *Soranus ad Hippocrat. libr. de fœtu, Aetius libr. 16. capit. 12. Ioann. Schenkius tom. 2. obseruat. med. libr. 4. Petr. Gartia, de locis affect. Petr. Forestus tom. 1. obseruat. lib. 28. obseruat. 66. & 67. Hieronym. Mercurial. libr. 2. de morbis mulier. capit. 7.* † Sed de his 2
non agimus, sed de maleficio patratis, quæ triplices esse solent. Primo intrinsecæ per potum, vel esum,

caussis naturalibus adhibitis, vt in *l. si quis aliquid.* § *abortionis, D. ad l. Cornel. de sycar.* & tradit *Bapt. Codronch. li.*
3 *3. morbis venefic.* † Secundo extrinsecæ, malo carmine, vel serpentis alicuius defossione, vel quo simili, cui dæmon ex condicto concurrit. Nã sunt signa pacti latentis, vt tradunt *Inquisitores Gernan. in Mall. p. 2. q. 1. c. 7. Leon. Vayrus lib. 1. de Fascin. Andr. Cæsal-*
4 *pi. de inuestig. dæmon. c. 10.* † Aliquando tactu, vel afflatu, quib. causa esse solent puerperis abortiẽdi summo cum vitę periculo, vt de multis narrat *Remig. lib. 2. dæmonol. ca. 7. Nider. in Formicar. lib. fin. Leloyher. lib. 2. spectror. cap. 5.*
5 ¶ Hoc omne grauissimũ est peccatum, & quomodocumque perpetretur capite punitur, si fœtus animatus est, aut matris mors sequatur, *l. 1. D. ad Cornel. de sycar. l. penult. C. eod. titul. l. 1. D. ad l. Cornel. de parricid.*
6 † Alias enim punitur extraordinarie, & humilis in metallũ, honestior in insulam relegatur, decima parte bonorum confiscata, *l. si aliquid* 38. §. *abortionis, l. Cicero* 39. *D. de pœn. l. Diuus D. de extraordin. crimin. cap. quod vero,*
7 *cap. Moyses* 32. *q.* 2. *l.* 8. *tit.* 8. *p.* 7. † Et aliquando minus, aliquando magis prout vnius cuiusq; criminis natura postulat, vt tradunt *Bossius in prax. tit. de homicid. n. 5. Iul. Clarus lib. 5. Receptar. § fi. q. 62. n. 2. Cacheran. decis. Pedemont. 60. Menoch. de Arbitrar. lib. 2. cas. 329. n. 6. & cons. 357. Plaza de delict. lib. 1. cap. 26. n. 8. Nauarr. in Manual. ca. 27. n. 222. Couarru. lib. 2. variar. ca.* 20. *n. 9. & in Clem. si furiosus. par. 2. § . 2. n. 1.*
† Quod innouatum est per S. D. N. 8
Sixtum V. P. M. & grauissimis pœnis promulgatum aduersus omnes, qui abortum procurant, consilium, vel auxilium præstant, venena præbent, vel manus inferunt, siue fœtus animatus sit, siue non, quos præsertim maioris excõmunicationis pœna, sedi Apostolicæ reseruata multauit, *vt constat ex motu proprio Datt. Romæ. 4. Kal. Nouemb.* 1588. *quod est in Bullario p. 2. const. 23.* † Hodie tamen 9
quoad pœnas procurantium abortum, aut poculum exhibẽtium, vel sumentium, venena sterilitatis, vel abortionis, aut quocũq; modo auxilium, vel consilium præbentium, ad terminos Iuris communis redactum est, cæteris in suo robore manentibus, per *S. D. N. Greg. XIIII. pridie Kal. Iu. an. 1591. Pontificatus sui ann.*
1. † Sed quando ex parte conceptus 10
euidens periculũ apparet, vel quod puerpera soleat ad extremũ deduci, aut nimis arcta sit, aut fama eius lædatur, aut aliter vitæ discrimen, vel existimationis possit subire, bene poterit poculum abortionis præberi, dum fœtus tamen non sit animatus, vt tradunt *D. Anton. p. 3. tit. 7. c. 2. § . 2. Siluester in summ. v. medicus. q. 4. Couarr. in Clem. si furiosus de homicid. p. 2. § . 3. n. 1. Armilla. v. aborsus. n. 2. Nauar. in sum. cap. 25. num. 62. Corduba in sum. q. 173. Thomas Sanchez de matrim. to. 2. lib. 9. disp. 20. n. 9.* † Et ita com- 11
ponuntur differentiæ aliorum, qui nullo casu abortionis poculum pręberi

beri poſſe affirmant. Quia non ſunt facienda mala, vt inde ſequātur bona, *Apoſt. ad Rom. cap. 3.* nam vt ait tex. in c. aliquando, §. *ſed his 32. q. 2. Non eſt homicida, qui abortum procurat, antequam anima corpori ſit infuſa.*

12 ¶ Ex quibus ſane altera non minor difficultas ſuboritur, circa tēpus, quo anima corpori infunditur ad hoc, vt pœnā homicidii talia pocula præbentes, ſubeant. In quo interpretes non minus quam milites illi, quos ex draconis dentib. natos aiunt, pugnantes ſententiis pereūt, nam alii dicunt in dies XXX. alii XXXV. alii XL. alii LX. alii denique LXXX. vt conſtat *ex gloſ. & DD. in d.*
13 *l. Diuus, D. de extraordin. crimin.* † Et licet non noſtrum ſit tantas componere lites, vt quæſtioni ſatis faciam, dico; quod iura de tā tenui animatione non loquuntur, hoc eſt de inſtanti, quo anima corpori infunditur, vt quis pro homicida puniatur, ſed de animatione perfecta, qua infans maturus eſt ad naſcendum, vt tradunt *Theſaur. in deciſ. Pedem. 12. ex n. 5. Suarez in commun. opin. v. abortui. Petr. Plaza de delict. lib. 1. cap. 9. nu. 10. & cap. 26. num. 8. Menoch. de Arbitrar. lib 2. caſ. 357. ex n. 2. Ant. Gomez variar.*
14 *3. cap. 32.* † Infantem autem maturum ad naſcendum dicimus, poſtq̄ā quinto menſe egreditur. Quia tunc ſolidioris carnis eſt, & iniuriis aeris tolerandis validior, ita vt nec pharmacis queat expelli, ſecundum
15 *Galen. lib. 4. Aphoriſ. comment.* † Nam ante id tempus infans naturaliter viuere nequit, niſi ex miraculo, vt inter ſigna vniuerſalis Iudicii ab Eſdra adducitur, libr. 4. capit. 6. *Pugnantes immaturos parient infantes, trium, & quatuor menſium, & viuēt.* † Poſtquam autem fœtus à quinto 16 menſe egreditur, ſi naſcatur, vitalis eſt, in quocunq; tempore. Quia iam perfectus eſt ad naſcendum. Nam vt ait Plinius ab omnib. Medicis, & Philoſophis laudatus l. 7. nat. hiſt. c. 5 *Homo toto anno, & incerto gignitur ſpatio alius ſeptimo menſe, alius octauo, vſq; ad indicia decimi, & vndecimi.*

¶ Sed aduerſus prædicta obſtat, 17 quod quinquemeſtres, ſemeſtres, & octimeſtres non ſunt vitales, ſed tantum ſeptimeſtres, nonimeſtres, & decimeſtres, vt probant *DD. in l. ſeptimo menſe, D. de ſtatu homin. & in l. inteſtato, D. de ſuis, & legitim. hæred. & in l. Gallus, D. de liber, & poſthum. & in l. vxoris abortu, C. de poſthum. hæred. inſt. & in Auth. de reſtit. & ea, quæ par. §. fin. coll. 4. Alciat. in l. qui mortui. D. de verb. ſignif. & lib. 3. Paradox. cap. 1. Tiraq. in l. ſi vnquam, C. de reuocand. donat. v. ſuſceperit.* † Nam quinquemeſtres, & ſe- 18 meſtres negant *Cenſorin. de die natal. Plutarch. lib. 5. de placit. Philoſoph.* & octimeſtres exclamat *Hippocrat. li. de octimeſtr. par.* cuius rei varias cauſas reddit *Bonauentura tract. de octimeſtr. lib. 1. & 2.* † Aſtrologi totum hoc ex 19 Planetarum curſu pendere arbitrātur. Ideo negant ſemeſtres. Quod nō eſt completus eorum numerus, & octimeſtres. Quia redeuntibus ad tetragonum Saturnus mortem

 adfert,

adfert, Sed horum deliria iam refutauit *D. Ludou. Mercado li. 4. de affectio.*
20 *mulier. cap. 2.* † Arithmetici enim dicunt ideo seximestres, & octimestres non esse vitales, cum sint septimi, & noni, quia impar numerus perfectior est pari. Sed conuincuntur, cum eo decimestres debeant negare, & quinquemestres, & trimestres concedere, cum numerus ternarius, aliis omnibus imparibus perfectior sit, & suo Deo amabilior, Verg. Ecclog. octaua.

Despue ter virgo, numero Deus impare gaudet.

21 ¶ Quibus reiectis fœtũ ex quinto mense vitalem affirmo. Nã quãdo calor cordis adeo excreuit, vt infans sine ventilatione, & refrigerio inspirati aeris minime viuere possit, aut alimentum, quod à matre sumit, nõ ei satisfacit, & cogitur quod deest aliunde suscipere, calcitrat; & pelliculam internam motu perrumpit; vt sic aliis externis obstaculis debilitatis à natura exire cogatur, vt tradit *Ludou. Mercado l. 4.*
22 *de affect. mulier. c. 1.* † Et cum id persæpe quinto mense contingat, vt tradit conciuis meus *Petr. de Peramato lib. de homin. procreat. cap.* 12. facile est vt eo tempore infans vitalis nascatur. Nam vt ait Arist. libr. 4. de animal. ortu cap. 6. *Cum corpus ad nutri-*
23 *endum non sufficit, partũ emittit.* † Vnde quinquemestres vitales assero, quidquid calcitret *Socinus sen. in l. cũ auus. D. de condit. & demonstr. nu.* 100. adeo vt nec faciat cessare fideicommissum, licet viuus nascatur. Quia pro non nato haberi dixit *Bart. in d. l. vxoris abortu, Mascard. de probat. tom. 3. conclus.* 1146. † Quia falsum 24
nihilominus est. Nam quinquemestres vitales, & naturales esse probarunt præter *Mercadum, & Peramatum vbi supr. Ferd. Bonauent. d. tract. de octimestr. lib. 1. cap. 6. & lib. 2. fere per tot. Ioa. Schenckius tom. 2. obseruat. medic. li. 4. de partu vital. obseru.* 152. † Et pro- 25
batur exemplo Illustrissimæ D. Annæ Henriquez Comitissæ de Pradas (quę eximia generis claritate nõ minus quam vitę integritate, & animi virtute coruscauit) in quinto mense parientis filiam, multis annis superstitem, sed adeo delicatam, vt sibi immaturi exitus naturam quasi argueret, vt accepi à *Genitore meo Michaele Hieronymo Torreblanca, qui vna cum aliis nobilibus partui interfuit.* † Et 26
Comitissæ de Triultiis, & aliis nobilibus fœminis idem accidisse (vt in quinto mense parerent) enarrant *Hieronym. Cardan contrad. 8. tractat. 3. lib. 1. Franc. Valles de sacra Philosoph. cap. 18. Ioann. Schenckius d. obseruat. 152. Franc. Valleriola libr. 3. enarrat. med. cap. 7. Horat. Augenius tract. quod homini non sit cert. temp. ad nascend. lib. 1.*

¶ Semestres non minus vitales 27
sunt, vt ex communi Philosophorum placito probant *Auicenna lib. 9. natur. animal. cap. fi. Cardan. dict. tract. tertio capite primo. Claudius Giardinus tractat de seximestri par. Iacob. Sigarra ad Galen. de facultat. natural. libro 3. capite*

pite 3. *late Bonauentura vbi supra libr.*
28 *septimo ex capite* 32. † Nam vt ex sententia Hippocratis testatur Vlpianus I. C. libr. 14. ad edictum in l. intestato, D. de suis, & legitimis hæred. *de eo autem, qui centesimo octuagesimo secundo die natus est, Hippocrates scripsit, & Diuus Pius Pontificibus rescripsit, iusto tempore videri natum.*
29 ¶ Octimestres vitales esse, late probarunt *Mercado, & Peramato vbi supra, Bonauentura d. tract. de octimestr. libr.* 3. *&* 4. *qui lib.* 9. *Medicis, & Philosophis contrarium sentientibus satisfacit, Horat. Augenius libr.* 2. *quod homini non sit cert. temp. Franc. Valleriola lib.* 3.
30 *enarrat. obseruat.* 7. † Eosque frequētes in Hispania, & AEgypto testatur *Auicenna libr.* 9. *natural. animal.* in Corduba, *Peramato lib. de homin. procreat. cap.* 9. in Italia *Plinius li.* 7. *histor. natural. cap.* 5. in Venetia, *Cardan. dict. tract.* 3. *controuer.* 8. in Florentia, *Marsil. Ficin. libr.* 3. *de vita cœlit. comp.*
31 † Quibus omnibus Reges nostri astipulantes nullam temporis durationem ad partum legitimum statuerunt, dum tamen viuat horas XXIV. in l. 13. Taur. *Ordenamos, i mādamos, que el fiio se diga naturalmēte nacido, i que no es abortado, quando nascio viuo todo, i que alomenos despues de nacido viuio veinte i quatro horas naturales, i*
32 *fue baptizado antes que muriese* † Quare vt homicida puniendus est, qui abortum procurat, aut poculum p̄bet prægnanti in quocunque tempore postquam à quinto mense egreditur fœtus. Nam vitalis est, & toto anno ex quinto mēse legitime nascitur, vt probant *Mercado, & Peramato vbi prox. Bonauentura dict. libr. secundo, tertio, quarto, & quinto, Heratius Augenius dict. lib.* 1. *&* 2. *Io. Schenckius d. li.* 4. *tit. de partu vital. præcoce, & serect. obseru.* 153. *&* 154. *Franc. Valleriola l.* 3. *enarrationū medicarū, capite septimo, Franciscus Valles lib.* 2. *controuers. ca.* 10.

¶ Dixi toto anno, quia vsque ad duodecimum mēsem partum protrahi posse affirmant *Alciat. & Tiraquel. vbi supr.* Et D. Hadrianus causa cognita decreuerit in vndecim menses nasci posse, vt tradit *Aulus Gellius libr.* 3. *noct. Atticar. cap.* 16. Et L. Papyrius prætor dederat bonorum possessionē puero terdecimo mense nato, vt narrat *Plin. libro* 7. *capite quinto.* † Quod licet ex Philosophorum placitis possit defendi, & aliquando contigerit, non propterea tamen regula statuenda est. Nam quæ raro accidunt prætereunt legislatores, *l. nam ad ea, D. de legibus* nam fœtus humani terminus decem mensium est Sapient. capit. 7. *In ventre matris figuratus sum caro, decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine.* † Vnde protractum fœtū (qui post decem menses nascitur) non credo, fuisse ex genito primo, sed aliud quod ex superfætatione succedit, vt tenet *Hippocrates libr. de superfætatione.* Nam vt ait Regia l. quarta, titul. 23. part. tertia.

33 (margin, beside "Dixi toto anno")
34 (margin, beside "quinto. † Quod licet")
35 (margin, beside "in sanguine. † Vnde")

Mas

Mas si la nacencia de la criattura tocare vn dia del onceno mes, non deue ser contado por fiio.
36 † Neque obstat Plinius dũ toto anno hominem gigni contendit, nam apud Romanos annus fuit decem mensiũ, vt tradunt *D D. in rub. C. de indicta viduit. tollend.* & astipulatur expresse Ouid. lib. 1. Fastor.

Tempora digereret cum conditor vrbis in anno
Constituit menses quinque bis esse suo,
Quod satis est vtero matris dum prodeat infans,
Hoc anno statuit temporis esse satis.

37 ¶ Neque obstant in contrarium Iurisconsultorum sententiæ, qui septimestres, & decimestres tantum agnoscunt, negantes quinquemestres, seximestres, & octimestres. Nam in his, quæ ad naturã attinẽt, aut naturales eius operationes, Iurisperitos non sequor, sed Philosophos, ac Medicos. Cum omnia, quæ ipsimet Iurisconsulti, hac in parte laude digna protulerint, ab ipsismet Philosophis, & Medicis accepta palam fateantur, vt ex Hippocrate *in d. l. septimo mense, & in d. l. intestato, & alibi passim.*
38 † Est enim Medicina naturæ imitatrix authore eodem *Hippocrat. libr. de flatibus* constans ac firma, vt dixit *libr. de arte*, & artium omnium præclarissima, vt idem docet *libr. de legibus*, quæ Deo accepta refert *lib. de veter. medic.* Vel quod omnis medela sit à Deo, vel quod ipsi medicinæ authores ex mirabili arte pro Diis haberentur, vt de Æsculapio sic testatur Q. Seren.

Tuque potens artis, reduces, qui tradere vitas
Nosti atque in cœlum, manes reuocare sepultos,
Qui colis Ægæas, qui Pergama, quique Epidaurum.

CAP XLIII.

De maleficio Sterilitatis.

SVMMARIVM.

Sterilitatis maleficium in fœminas dirigitur, n. 1.

Sterilitatis causa interna, vel externa. n. 2.

Interna causa ex parte ipsius mulieris, numer. 3.

Fœminas semen emittere, vt viri, & in capite matricis, n. 4.

Sterilitas causatur ex parte seminis mulieris, n. 5.

Sterilitas fit quando fœmina non conuenit viro, n. 6.

Sterilitas quomodo fiat ex parte vteri, n. 7

Sterilitas ex vitio circa conceptionis viã, n. 8.

Experimentum ad cognoscendam sterilitatem, n. 9.

Sterilitas ex causa aeris medij, vel temperamenti cœli, n. 10.

Sterilitas ex animi passionibus, n. 11.

Sterilitas ratione potus intemperati, numer. 12.

Steri-

1 STerilitas licet tam viri impotentia, quam mulieris dici possit, proprie tamen ad fœminas dirigitur, quando in tempore debito viro coeuntes non valent concipere, quod fuit apud Hebræos valde ignominiosum, *Exodi cap....* & apud Romanos exquisitissimis pœnis multatum in *lege Papia, & Popaa,* quam moderatur *lex vnica, C. de ca-*
2 *ducis tollen.* † Causa autem est interna, vel externa, vt Medicorum definit schola hanc distinctionem adferentium *Hippocrates lib. de sterilib. Galen. libro de semine, Auicen. lib. decimo, & decimo tertio de animal. Peramato li. de hominis procreat. Petrus Garsia Carrero ad Galen. de locis affectis, disput. 74.*
3 *ca. secundo.* † Interna causa est ex parte ipsius mulieris, & qualitatis vteri, & situs, secundum *Albertum Magnum lib. 16. de animant. ca. 1.* quia mulierem semen emittere non agnouit, secutus *Peripateticos, & Aristotelem lib secundo de generat. cap. 4. & lib. 1. de anim. cap. 2. Galen. libro 1. de sanitate tuenda. capit. 1. & lib. 2. de naturali facultate, capit. 9. Auicenna libr. 9. animal. capit. 1.* † Sed verius est fœminas 4
semen emittere, non intus, vt alii volunt, sed in capite matricis, vt viri, & licet non ita prolificum, necessarium tamen est ad hoc vt fœtus concipiatur, & alatur, vt docent *idem Galenus sibi contrarius, Hippocrates, & alij relati à Labello libr. 8. Metaphysic. quæst. 17. Florentin. ad Auicen. de generatio. embrionis. Vega lib. 1. de arte medendi, cap. 3. Valles libr. secundo Controuersiarum, cap. 6. Petrus de Peramato lib. de hominis procreatio. cap. 1. cum multis sequentibus.* † Et ita ex parte semi- 5
nis mulieris causari potest sterilitas (non minus, quam viri) quando est nimis frigidum, vel supra modum calidum, aut parum decoctum, vel nimis attenuatum, vt tradunt *Arist. lib. 4. generat. capit. 1. & libro 2. capite quinto & in Problem sect. 3. qu. 4. Galen. lib artis medendi. cap. 45. Auicenna Fen. 2. libr. tertio tractat. 2. capite decimo sept.*
† Aut non conueniat viro, vel si- 6
mul non concurrat in coitu, vt docet *Hieronym. Mercurial. libro primo. de morbis mulier. cap. 2.* referens, & laudans illos Lucretii versus lib. 4. natural.

Vt semina possint.
Seminibus commisceri genitaliter apta.

Crassaq; conueniant liquidis, & liquida crassis.

7 † Et parte vteri solet sterilitas causari, ex mala cōformatione, situatione, vel quod à natura ita partes genitales oblæsas habeat, vt omnino concipere non possit, vel ex ægritudine, vel à natura, eo quod angustior sit, vt tradunt *Aristote. dict. lib. 2. cap. 4. Hippocrat. lib. de superfetat. & de morbis mulier. Auicenn. de animal. li. 10.*

8 † Vel quid aliud circa conceptionis viam patiatur, vel intemperiem, de qua *Hippoc. 5. aphor. 62. Abynzohar. lib. 2. tract. 5. c. 1.* aut menstrua non fluant, quia fit ex corporis obstructione, *Aristot. li. 1. genera. Rasis continen. 9.*

9 *Hippocrat. lib. de genitura, & alibi.* † Et ita ad cognoscendam sterilitatem Galenus consuluit in commentariis ad Hippocrat. 1. aphoris. text. 59. *Suffitus ad mulieris pudenda fiat, aromatib. super prunas accensis, & vaporem per rectum syphonem recta in matricem delapso: sic enim recte iudicium fieri poterit: nempe si odorem naribus percipiat, indicium est permeabile esse corpus, nec obstructioni obnoxium, nec vterum densitate affici, atque ob id conceptioni aptum.*

10 ¶ Ex parte autem extrinseca fit sterilitas, ex causa aeris medii, vel cœli temperamenti, ex quo mulieres in æstate non concipere, docent *Hesiod. li. operis, & diei, Arist. in Problem. & li. 1. de generat.*

11 † Vel ex animi passionibus, nam timor, mœror, & ira immodica causæ sunt sterilitatis, vt probat *Ætius lib. final. cap. 26.* Quare licet mulierem cōcipere sine coitus voluptate, dixerit *Aristotel. lib. 1. generat.* apud Medicos non est receptum, vt tenet *Mercurial. d. capit. 2.*

† Ratione potus mulieres etiam fiunt steriles, vt de aqua nimis frigida scribit *Arist. lib. 4. de generat. Hippocrat. lib. de aere, & aqua, Rasis Continent. 9.* copia vini etiam sterilizat, *Aristot. libr. 3. Problem. Plin. libr. 14. capit. 18.* 12

† Itē, & ratione victus, vt cibi multum frigidi, multum calidi, multū sicci, multum humidi causæ sunt sterilitatis, secundum *Hippocrat. libr. de diata, Aristotel. lib. 20. Problemat.* vt de Menta scribit *Auicenna de cibis nimis acid.* & de aliis *Medici passim.* 13

¶ Coitus similiter immodicus sterilitatem præbet, vt si statim post coitum iterum copulentur, nam conceptus concubitus destruit, vt docet *Hippocrat. lib. de superfetat. Rasis continent. 11. cap. quinto.* 14

† Ex quo merito consulit *D. Hieronym. in capit. hac origo 32. quæst. 4.* in hæc verba, *Postquam venter vxoris intumuit, non perdam filios,* vbi glossa ait, *periit partus ex frequenti concussione.* 15

† Nam terra, quæ sæpius aratro finditur, vix aut raro fructus adfert, ita mulieres, quæ sepius coeunt non concipiunt, vt eleganter probat conciuis meus *Petr. de Peramato* (*qui ea de causa Corduba vxorem suffocauit*) *dict. lib. de homin. procreat. capit. 9.* 16

† Quo fit vt meretrices non pariant, vt tradit *Rasis dict. continent. 9.* Nam licet concipiant sæpius fœtum pene destruūt, vt aliis adductis exornat *Andr. Tiraquel. in ll. connubial. 15. ex numer. 141.* 17

† Sal-

18 † Saltationes similiter, & alii motus post coitum causa solent esse sterilitatis, nam motu semen ex vase dilabitur, vt probat *Ætius Tetrabil.* 4. *sermon.* 4. *capit.* 16. & quæ in coitu retractat clunes, & frequenter agitat, nam vt ait Lucret. l. 4. de natural.

Fecit enim sulci media regione viaque
Vomerum, atq; locis auertit seminis ictum.

19 † Quare cum sterilitas inducatur naturaliter, similiter potest, & dæmonis pacto Maleficus eam inducere, vt probant *DD. in cap. aliquando* 32. *quæst.* 2. *D. Thom. in Sentent.* 4. *quæstione* 1. *articulo* 2. *Ioan. Schenckius tom.* 2. *obseruat. medicar. lib. quarto obseruat.*
20 117. † Et cum sterilitatis maleficio conceptionis via impediatur, non licet Mago illũ præbere, quin nec medico remedia naturalia pręstare, quibus sterilitas inducatur, *D. Thomas in Sentent.* 4. *distinct.* 31. *Caietan.* 2. 2. *quæstione* 154. *articulo* 1. *Diuus Augustinus in dict. capite aliquando*, *Tabie-*
21 *na in Summa, vers. matrimonium.* † Nisi quando probabiliter cõstaret mulierẽ in partu vitæ discrimen subituram, vel quia nimis arcta, vel præ vteri angustia fœtum ferre nequeat, vt docent ex Theologis *conciuis meus Anton. Corduba*, *in Summ. quæstion.* 173. *& libro primo quæstionum Theolog. quæstione* 38. *dub. tertio, Ludouic. Lopez par.* 1. *Institut. capit.* 63. *Aragon.* 2. 2. *quæst.* 64. *articulo* 7. *amicus noster P. Thom. Sanchez lib.* 9. *disputatione* 20. *numer.* 15. † Ex Medicis *Aretius d. Te-* 22
trabil. 4. *serm.* 4. *capit.* 16. *Auicenna fen.* 21. *lib.* 3. *tract.* 2. *capit.* 17. *Rasis continent.* 22. *tractat. septimo capit. secundo. Petrus Garsia Carrero ad Galen. de locis affect. disp.* 74. *cap.* 1.

CAP XLV.

De maleficio difficilis partus.

SVMMARIVM.

Difficilis partus quibus proueniat de causis, n. 1.
Difficilis partus ex incongrua infantis positura, n. 2.
Difficilis partus ex pueri exitu, numero 3.
Difficilis partus ex morte infantis, num. 4.
Infans mortuus quibus partibus excludatur, n. 5.
Difficilis partus ex aeris loci, & temporis natura, n. 6.
Difficilis partus ex aliis extrinsecis, num. 7.
Odores vehementes difficultatem adferũt pariendi, n. 8.
Difficilis partus ex dæmonis pacto, & calliditate, n. 9.
Difficilis partus maleficium quando morte puniatur, n. 10.

Partus † difficilis fit vel à causa 1
intrinseca, vel extrinseca mulieris, *secundum medicos*, intrinseca est

est ægritudo, vel debilitas corporis, apostema matricis, ani, & vesicæ, item, & hæmorroides, & rhagades, vt tradit *Hieronym. Mercurial. libr. 1. de*
2 *morbis mulier. ca. 3.* † Aut quando infans nõ recta via, sed retrorsum, aut ad genua inuolutus solet ad nascẽdum venire. Nam tũc matrem cruciat, quia per os vuluæ exire non valet, vnde dolores, & ipsius pueri suffocatio gignuntur, vt tradit *Cæsar. Arantius in obseruat. anotom. cap. 39.*
3 † Aliquando etiam puer suffocatur ob vasa vmbilici, duabus, vel tribus circumuolutionibus ambientibus collum. Nam intestinum vmbilicale fertur circa superiorẽ pueri frõtem, ideo caput deorsum inclinat, puerique intestinum extra remanet. Quare si in decessu capitis ad posteriora minme feratur, super faciem ad iugulum vsque descendit, & circa collum obuoluitur, eodemque pacto cincti pueri nascuntur, & interdum suffocantur, vt probat *Ioann. Schenckius tom. 2. obseruat. medic. lib. 4. titul. de partu difficil. obser-*
4 *uat. 164.* † Et suffocato puero suboritur difficultas maxima pariendi. Nam cũ ossis sacri hiatus ille claudatur, & inde natura conatum relaxet, nec puer ipso sui motu ad exitum adiuuetur, mater viribus laxatur, & difficulter parit, vt docet *Petr. Garsia Carrero ad Galen. de locis affect. disputat. 76.* Et exemplis atque narrationibus exornat *Ioann. Schenckius vbi prox. d. obseruat. 164. cum mul-*
5 *tis sequentibus.* † Quare opus est infantem mortuũ extrahere, & interdum in frusta dissectum, quando totus per os vuluæ exire nequit, & quandoque ventrem secare ne tabida matris viscera putrescant, vt multis adductis exornant *Marcell. Donatus lib. 4. histo. medic. capit. 22. Beniuenius de abditis ca. 29. Ambrosius Paræus lib. 23. cap. 26. Valleriola lib. 5. obseruat. 2. Carol. Stephan. li. 3. de dissect. partium corp. human. capit. primo & 2. Mizald. li. Memorab. cent. 1. aphorism. 100.*

¶ Ex parte extrinseca fit difficilis 6
partus ab aere ambiente, aut influxu corporum cœlestium, loci, & tẽporis temperamento. Nam nimiũ frigus causa est difficilis partus, & sic in hyeme difficulter parere notat *Alber. Magn. libr. 4. animal. cap. 10.*
† Item, & omnia caustica, & astrin- 7
gentia difficultatem adferunt pariendi, vt docet *Galenus.* Idem efficere mœrorem, & tristitiam, aut iram nimiam, tenet *Rasis continen. 9.*
† Necnõ odores vehementes. Quia 8
naribus adhibitæ faciunt vt vterus sursum trahatur, quod intellige antequam os matricis aperiatur, nam post aperturam suffumigationes iuuant, & maxime ex Gallia, & quæ virtutem habent externutandi. Nã sternutare, & clamare illo tempore maxime iuuat, vt est doctrina *Hippocrat. & Galeni 5. aphoris. 35. Hieronym. Mercurial. lib. 1. de morbis mulier. cap. 3.*
† Vnde per Magos dæmonis arte, 9
& calliditate fieri potest, vt mulier difficulter pariat, vt probant *Grilland.*

land. de sortileg. quæst. 6. Apuleius lib. 1. Asin. Pausan. in Bœot. Mart. del Rio li. 3. Magicar. p. 1, quæst. 4. sect. 3. Rapha. de la Torre tom. 2. de vitiis oppos. relig. qu. 96.
10 *art. 2. disput.* 10. †Et quando infantis, aut matris mors sequitur tenentur de occiso, *cap. si aliquis de homicid.* ibi, *vel nasci soboles*, secus si fiat, vt pariat, quia non tenētur de dolo, *l. 3. §. hac adiectio, D. ad l. Cornel. de sycar. Grillan. vbi sup. q. 12. n.* 10. *Ant. Gomez. variar. 3 cap. 3. Baiard. ad Clar. quæst. 68. ex numer. 7.*

CAP. XLVI.

De maleficio lactis exsiccationis.

SVMMARIVM.

Lac ex sanguine generatur, n. 1.

Lac exsiccatur tam intrinsecis, quam extrinsecis causis, n. 2.

Lactis exsiccationis causæ naturales intrinsecæ, n. 3.

Lactis exsiccationis causa intrinsecæ supervenientes, n. 4.

Lactis exsiccationis causæ externæ, n. 5.

Aer purum, aut nimis calidum lac solet exsiccare, n. 6.

Lactis exsiccationis maleficium quomodo à dæmone patretur, n. 7.

Lactis exsiccationis maleficium actione naturali, n. 8.

1 LAc † enim, quia ex sanguine generatur, siue purissimo, vt voluit *Hippoc. libr. de natur fœt. & libr. de morb. mulier.* siue menstruo, vt contendit *Galen. 5. aphorism. 37. & lib. 14. de vsurpat. ca. 8.* † Multis ex causis exsiccari potest tam intrinsecis, quam 2
extrinsecis, vt docent *Hiero. Mercur. l. 3. de morb. mulier. ca. 1. Petr. Forestus to. 1. obseruat. Medicar. libro 17. obseruat. 18.* † Internæ, aliæ sunt naturales, aliæ aduentitiæ: naturales 3
sunt, paruitas mammarum, & vasorum angustia, propter quod sanguis ab vtero, ad ea non potest deriuari, per debilitatem virtutis attractricis, vt contendit *Auicenna lib. 2. fer. 3.*
† Aduenticiæ vero causæ lactis ex- 4
siccationis, sunt febres ardentes, & pituitosę, quibus sanguis vitiatur, & lactis via impeditur, vt docet *Gale. l. 1. simplic. capit. 20.* Item, & animi angores, & nimius labor, vel qd simile, vt tradit *Petr. Forest. d. obseruat. 18. & 20.*

¶ Externæ causæ sunt, quę ab ex- 5
ternis procedunt actionibus, vt victus multum calidus, & siccus, *Plin. de semine Cyrcæ, Albert. Magn. lib. 9. animal.* ant emplastra ex melle, mentha, althea, aut terebintina, vt tradit *Petr. Forest. vbi sup. de obseruat. 20.*
† Aut aer impurus vel nimis cali- 6
dus, & adurens, quo humores attenuantur, aut sanguinis copia arcetur, vel desiccatur, vt tradunt *Auicenna, & Mercurial. vbi sup.* Nam vt ait Verg. Ecclog. 2.

Si lac præceperit æstus.

† Quæ cum dæmon agnoscat, nil 7
vetat quin eis latenter vtens naturaliter lac exsiccet, vel lactis mate-

 riam

riã arceat, vel vias impediat, vt docent *Bernard. Comensis tractat. de strigib. post Lucernam Inquis. numer.* 14. *Andr. Cæsalpin. de inuestigat. dæmon. capit.*
8 10. † Vel clanculum lac subducens, vt quæ epistomio parieti infixo ex vrceo vaccis lac emulgebat, vt tradunt *Grilland de sortileg. q.* 10. *Sprenger. in Mall. par. 2. q. 1. cap. 6. Cæsalpin. de inuestigat. dæmon. cap.* 12. Nam vt ait Verg. Ecclog. 3.

Et succus pecori, & lac subducitur agnis.

CAP. XLVII.

De maleficio deuouendi, & poculo amatorio.

SVMMARIVM.

Energumenos à dæmonib. sæpe inuadi, & possideri, n. 1.

Tradendi potestatem dæmoni apud Apostolos, & sanctos viros, n. 2.

Malefici solent alios deuouere, ac dæmoni mancipare, n. 3.

Deuotionis dæmoniaci quoddam genus, n. 4.

Simulachrorum vsus quandoq; in maleficio amatorio, n. 5.

Poculum amatorium quid sit, & vnde dicatur, n. 6.

Poculum amatorium datur per esum, vel potum, n. 7.

Hostia consecrata, & aliis reb. sanctis vtũtur malefici in poculo amatorio, n. 8.

Poculum amatorium ex h... [illegible]arum foliis, & aliis naturalibus comparatur, n. 9.

Diabolus rebus naturalibus quandoq; vtitur tanquam pacti signis, n. 10.

Diabolus voluntatem nostram cogere non potest iuxta Theologos, n. 11.

Voluntatem nostram diabolus cogere nequit iuxta Iurisperitos, n. 12.

Res, quæ poculo amatorio annectũtur voluntatem non cogunt sed humores perturbant, n. 13.

Remora, rubeta, cerebri fel, & similia irritant corpus, n. 14.

Pellicula quæ reuellitur à frõte pulli infurorem adducit, n. 15.

Dido ad maleficium amatorium pellicula huiusmodi vsa, n. 16.

Liberum arbitrium Deus hominibus relinquit, n. 17.

Liberum arbitrium neq; Deus, neq; Angelus cogunt, n. 18.

Diaboli potestas versatur in tentatione, n. 19.

Homo valet resistere tentationibus diaboli, n. 20.

Diabolum ad amorem posse cogere, hæresis est, n. 21.

Diabolus ad amorem inducit humores cõcitando, n. 22.

Humorum concitatio quandoq; in furorem adducit, n. 23.

Diabolus qua arte vtatur ad amorem cõciliandum, n. 24.

L. eorum, C. de Malef. & Mathe. *de maleficio amatorio explicata, n.* 25.

Defixio *Magicæ deuotionis, & execrationis genus fuit, n.* 26.

Animus defixi minime cogitur, numero 27.

Maleficiũ amatoriũ extra corpus quãdo paretur, n. 28.

Male-

1 DEuouendi † maleficio supponendum est, Energumenos à Dæmonibus sæpe inuadi, & possideri, hoc est hominum corpora ingredi, & simul potestatem aliquam eos vexandi, seu affligendi accipere, vt docent *Mergus in fuste dæmon. & Petr. Thyræus disput. de dæmoniac. par. 1. capit. 1.* 2 † Sic dæmoni tradendi potestatem, cõstat olim Apostolos habuisse ex Pauli verbis Corinthio. 1. cap. 5. *tradere homini Sathanæ*, & alios quosque sanctos viros, vt olim, sic, & hodie eam à Deo accepisse, *ad Timoth. 1. cap. 1. cum aliis per Thyræum vbi prox.* 3 † Maleficos autem eam habere satis ex eorum actis, & confessioni-

sionibus constat, qui solent, sic alios deuouere, ac dæmoni mancipare, vt eos tanquam prædia sua possideat, vt de Simone Mago narrat *Anasta. Nicen. in locis sacræ Scriptur. q. 23.* de aliis *Codronch. lib. 3. de morb. venefic. c. 7. Thyræus vbi prox. c. 29. Remig. l. 2. dæmonolat. ex capit. 9. Ioan. Cæsarius lib. 5.*
4 *exemplor. cap. 11. & 26.* † Quibus astipulatur Ouidius in Heroicis, dum huiusmodi maleficii mentionem faciens ita scribit.

Deuouit absentes, simulachraq; cerea fingit.
Et miserum tenues in iecur vrget acus.

5 † Nam licet ad maleficium hostile pertinere videatur, ex eis quæ diximus *sup. Cap. XXX.* ad hoc tamen etiam amatorium conducere, tenet *Io. Salisberiens. l. 1. de nugis curial. cap. 11.*
6 Quod aliquando *Poculum amatoriũ* appellatur, siue in potum, siue in esũ detur, vel aliter extra corpus affingatur, vt docet *Grill. de sortileg. q. 3. ex n. 15. & q. 5. ex n. 2.*
7 ¶ Intra corpus per esum, vel potum componitur ex hostia consecrata, *gl. in cap. accusatus, §. sane, de hæretic. lib. 6.* Vel non dum consecrata, sed notis, & litteris sanguineis circumscripta, oleo sancto, thure benedicto, aqua baptismali, lapide sacro, & aliis Ecclesiastico ritu benedicta & cõsecrata, vt docet idẽ *Gril-*
8 *lãd. d. q. 3. n. 18.* † Quia diabolus sub aliquo sanctitatis tegmine sortilegia sua abscondit, & cultu veræ religionis obumbrat, vt simplices credentium animos fallatiis suis, decipiat, & ad hoc etiam vti solet reliquiis sanctorum *cap. Episcopus, cap. aliquanti h.*
26. q. 5. † Item per aliquas mixturas 9
compositas, ex herbarum foliis, vel radicibus, metallis, vel reptilibus terræ, plumis, intestinis, membrisue auium, piscium, vel animantium particulis. Quia multa sunt pharmaca, quæ vim habent naturalem turbandi humores, irritandi semen, excalefaciendi totum corpus. *l. eiusdem legis. § adiectio D. ad l. Cornel.*
de Sicar. † Et si nullæ essent, posset 10
dæmon rebus, quibus vellet vti, tãquam signis conuentis, & deinde iuxta pactum, ipse per se turbationem, & flatulentiam, & pruritum, & calorem in corpus inducere, simulq; personæ certæ importunam suggestionem imaginationi, quasi valde digna esset amari, obiicere, vt
docet *Ioan. Bokelius l. de Philtr.* † Nam 11
dæmon, neque in bonum, neque in malum finem, voluntatem nostram cogere valet, ad ea, quæ nolumus amandum, vt docent, & ex Theologis *D. Thomas, Paludanus, & alij in Sēt. 4. distinct. 34. Sprenger. in Mall. p. 1. qu. 7. Medina lib. 2. de recta in Deum fide, Castro lib. 1. de iusta hæreticor. punit. cap. 15. Mart. del Rio lib. 3. Magicar. disput p. 1. qu. 3. sect. 2. Suarez lib. 2. de Relig. c. 9. Raph. de la Torre tom. 2. de vitiis opposit. relig. qu. 96. art. 1. disput. 2.* † Quod 12
simul probant Iurisperiti *Bald. & Binsfeld. in l. eorũ. C. de malefic. & Math. Ancharan. in capit. ex tuarum de Sortileg. & in capit. si per sortiarias. 33. q. 1.*

33.q.1.Grilland.de Sortileg.q.3.num.12. & q.10.num.3. Nider.in Formicar. lib. 5.cap.5. Leloyher lib.1.spectror.cap.5.Ti-
13 *raquel.in l.13. connubial.* † Nam res, quæ ad amorem adhibentur, voluntatem non cogunt, nec consensum extorquent, sed solum humores perturbant maleficiati, & quasi in furorē accendunt, vt præter Sprenger.& Leloyherum vbi supra accurate docet Ouid. sed locus excidit, verba autem sunt:

Nec data profuerint pallentia philtra puellis,
Philtra nocent animis vimq; furoris habent.

14 † Vt de Remora, Rubetæ oscillo, cerebro felis, vel asini pulli, pellicula & aliis huiusmodi, quæ vim habent irritandi corpus, vt docet *Cal.*
15 *Calcagnius lib. de Magia amatoria.* † De pellicula, quæ reuellitur à fronte pulli equæ nascentis (cuius odor eā in furorem redigit) plura tradunt *Aristot.lib.6.histor.animal.cap.18. Plin.*
16 *lib.8.cap.42.* † Ex quo Dido furibunda ad Æneæ amorem repetendum, inter alia artis arcana apud Verg.Æneid.6.

Pubentes herba nigri cum lacte veneni
Quæritur, & nascentis equi de fronte reuulsus,
Et matri præreptus amor.

17 ¶Deus enim creauit hominem, & reliquit in manu consilij sui *Eccles.c.17.* Nam, vt ipsemet Deus ait Genes.4. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illi*, quia liberum est hominis arbitrium *Deut.r. cap.30. Ios.24. Psalm.26. Sapient.9. Corinth.1.*
cap.3. † Vnde cum Deus hanc in ho- 18
minem potestatem renunciauerit, nulli sunt Angeli, neque Principatus, qui sibi eam possint vindicare, secundum Apostol. ad Rom.cap.8. *Scio, quod neq; Angeli, neque principatus, neque potestates poterunt me separare à*
charitate. † Ergo multo minus dia- 19
bolus, cuius potestas solum versatur ad tentationem Apocal.cap.2. *Ecce missurus est Sathanas, vt tentemini.*
† Quia minime in voluntatem a- 20
git, cum possit illi homo resistere. Quia vt Apostolus testatur Corint. cap.10. *Fidelis Deus, qui non patitur vos tentari vltra id, quod potestis.*
† Quare, qui dixerit posse dæmo- 21
nem ex poculo amatorio homines ad amorem cogere, hæreticus est, vt tradit *Bern.Basim. de artib. Magic.*
conclus.6. † Nam quod dæmon po- 22
test, solum est imaginationem, & phantasiam turbare, humores concitare, & totū corpus interius quasi accendere, adeo vt variis tentationum illecebris interius æstro quodam libidinis vexetur, ad desiderium carnalis copulæ cum aliquo
in genere. † Quod quandoque ex 23
causa naturali tam vehemens esse solet, vt homines in furorem venire cogat, vt multis annumeratis docet *Petrus Forestus tom.1. obseruat. Medic.lib.10.obseruat.29. & 30.* Quod dæmon præstare valet, vt Cupidinis nomine docet, Vergil. Æneid. prima.

Vt facie mutatus, & ora Cupido
Pro dulci Ascanio veniat, donisq; ferentem
Incendat Reginam.

24 † Quod si tunc temporis maleficus amator accedat, & artibus, quibus solent mulierculę capi, eam tam instanter vrgeat, vel dæmon de illo vno tam assidue memoriam, & phantasiam moueat, exhibendo species circumstantiarum, propter quas amore dignus videatur, & subtrahendo eas, quæ indignum reddant, facile fiet, vt in nassam præda ca-
25 dat. † Et ita intelligitur text. in l. eorum, C. de malefic. & Math. *Impudicos animos ad libidinem deflexisse*: non tamen defixisse, vt putat *Cuiacius*, quasi Magicum verbum, vt cōstat ex lege XII. Tab. QVÆCVNQVE AVGVR INIVSTA, NEFASTA, VITIOSA,
26 DIRA DEFIXERIT. † Sed *defixio*, magicæ deuotionis, & execrationis quoddam genus fuit, & non animæ permouendæ, sed sanitatis corporis perdēdæ institutum, Plin. lib. 28. histor. cap. 4. *Defigi diris imprecationibus nemo non metuit*, Ouid.

Sagaque Phœnicia defixit nomina cera.

27 † Nec satis Latinum est *animum defigi*, sed *deflecti*, vt apud *Iul. Paulum lib. 5. sententiar.* Quod minime coactionem importat, sed tantum seductionem, vt saga illa apud Vergil. Æneid. 4.

Hæc se carminibus promisit soluere mentes
Quas velit, ast aliis diras immittere curas.

¶ Extra corpus, maleficium fit a- 28
matorium, quando sub certa forma, composita, chlamydi assuunt, vel tunicæ maleficiādi, vel abscondunt sub capite lecti, aut sub limine ostij, vel alterius loci super quo ipse maleficiandus sit transiturus, vt docent *Grilland. d. q. 3. n. 23. & q. 5. nu. 3. Pomponat. lib. de incantat. c. 8. Marsil. Ficin. lib. 13. Theologia Platot.* † Item per 29
imaginum fabricationem ex cera, vel argilla, quas ad ignem vrebant, & sic illis, quibus illas defixerāt, ardorem, & vstionem in eorum amore pollicebantur. De quo authorem habeo, quem proxime laudaui, Vergil. Eclog. 8.

Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit,
Vno eodemq; igni sic nostro Daphnis amore.

† Ad quem morem respexisse vide- 30
tur Babyloniorum mos apud Prophetam Baruch cap. 6. *Mulieres autem circumdata funibus in viis sedent succendentes ossa oliuarum: cum aliqua ex ipsis attracta ab aliquo transeunte dormierit cum eo, proxima sua exprobrat, quod ea non sit digna habita sicut ipsa, neque funis eius diruptus sit.* † In cu- 31
ius explicatione variant Interpretes, *Caßianus & Lyranus* delirant. Rem acu tetigit *diligentißimus comitiis, & præceptor meus P. Mart. de Roa libr. 3. Singul cap. 9.* Si tamen funis eius circumdatio, & succensio oliuarum, ad hoc maleficium referatur.

32 tur. † Nam cum Babylonicæ fœminæ magicis artibus fuerint deditissimæ, hanc non prætererunt, ad Veneris expiationem, in cuius templo semel in vita commorari tenebantur, donec ab aliquo transeunte attractæ dormirent cum eo, vt
33 docet *Herodot. lib. 1.* † Quare vt citius se expedirent magica solebant incantamenta peragere ad prætereuntium animos conciliandos. Quia honoris fuit à pluribus appeti, citiusq; se expedire, & sic vicinis suis exprobrabant, quod illæ non
34 essent dignæ habitę sicut ipsæ. † Cuius rei causa circumdatę funibus sedebant, Magicæ imprecationis ritu, Vergil. d. Eclog. 8.

Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore
Litia circundo, terque hæc altaria circum
Effigiem duco

35 † Amati nempe simulachrum, vel ipsius amantis, quod ligabatur conceptis verbis. Idem Verg. vbi prox.

Necte tribus nodis ternos Amarylli colores
Necte Amarylli nodos, & Veneris, dic vincula necto.

36 † Quæ vt plurimum laneæ fuerunt, & rhombo torquebantur, vel deuoluebantur ab orbe, vel glomo, Popert. lib. 3.

Improba non vincit me moribus illa, sed herbis
Staminei rhombo ducitur illa rota.

37 † Neque ossa oliuarum ad nil aliud succendi existimo, quam quod prætereuntes in earum simul amore succenderentur, ne diutius pro Deæ expiatione commorari cogerentur, vt docet *Herodot. vbi supr.*
† Quidquid alia Cassiodorus, Procopius, & Lyranus ex antiquitatis 38
ignorantia comminiscantur. Nam ossa oliuarum, hoc est minutas oliuas, & duriores cæteris, & pene osseas, vt flectebantur igne, sic prætereuntium ossa, & corda vrere, & adolere precabantur, vt tradit *Salisberiens. l. b. 1. de nugis curial. c. 11.* † Quo respexerunt & Romani, 39
dum loco ossis oliuarum, lauros, & bitumen ad amorem cōciliandum adolere consueuerunt, Vergil. d. Eclog. 8.

Sparge molam, & fragiles incende bitumine lauros
Daphnis me malus vrit, ego hanc Daphnide laurum.

¶ De remediis non minus di- 40
cendum est, ea vana, & superstitiosa esse, quæ in huius maleficij antidotis veteres tradiderunt, vt de herba Promethea, de hirci vrina, de rubeta corio pecoris recentis alligata, de virga lupi, & similibus apud *Pomponat. libr. de incantationibus. Plin. libr. 28. 32. & 39.*
† Turpius apud *Cardanum libr. 2.* 41
variet. rer. scriptum est. *Eum, qui stercora recentiora amicæ in suo ponat calceo, & calceum statim induat, amore liberandum.* Vtatur ille suo remedio: appage, has sordes! equidem tetro odore cum fastidio commutādum crediderim, quamdiu fœtor

42 durabit. † Alij dicunt hoc maleficium altero maleficio esse tollendum, *Bart. & Salicet. in l. eorum, C. de malefic. & Mathem. Codronch. lib. 4. de morbis venefic. cap. 9. Grilland. de sortileg. q. 2. num. 4. & 5.*
43 † Nam vt ait Tibul. lib. 1.

Quid credam? nempe haec eadem se dixit amores
Cantibus, aut herbis soluere posse meos.
Et me lustrauit tadis, & nocte serena
Concidit ad Magicos hostia pulla Deos:
Non vt totus abesset amor, sed mutuus esset
Orabam: nec te posse carere velim.

44 † Putabant enim his lustrationibus duorum alterum euenire, vel vt amore liberarentur, vel votis potirentur: sed cum euentus neq; à natura, neque à Deo expectatur, totus pendet ex Daemonis pacto, quo his miseris frequenter solet irridere, vt non male Nemesius pastorem inducit querentem haec omnia sibi incassum cecidisse.

Quid prodest, quod me peregrini mater Amyntha
Ter vittis, ter fronde sacra, ter thure vaporo
Lustrarit, cineresq; auersa effudit in amnem.
Incendens viuos crepitantes sulphure lauros:
Cum sic in Meroem totis miser ignibus arsi.

45 ¶ Vnde recurrendum est ad remedia Ecclesiastica, quae prosunt semper animae, & corpori nunquã nocent: de quibus *dicemus infra, cap. fin.* vel ad moralia, quibus caro maceratur, & concupiscentiae motus licentius erumpẽtes compescuntur, vt opera poenitentiae, humi cubationes, cilicia, flagella, & similium plura apud *Mart. del Rio d. q. 3.* † Et 46
simul vitare lasciuiae irritamenta, vt libidinosos complexus, tactus, colloquia, & similia, de quibus late *Neuizan. in Sylua nupt. lib. 2. Thom. Sanchez. de matrim. tom. 3. lib. 10. disp. 46. ex n. 32.* Nam vt ait glos. in l. quod ait lex D. ad l. Iul. de adulter.

Visus, & alloquium, tactus, post oscula factum.

Lusus similiter, qui sunt veneris ꝓpinationes, *Ouidius libr. 3. artis Amandi.* † Quare vasallus, qui pro- 47
pter adulterium commissum cum vxore domini priuatur feudo, priuatur similiter, si cum ea turpiter luserit, *cap. vnico, §. 1. quibus mod. feud. amitt. in vsibus feudor.* † Cuiusmodi 48
sunt saltationes, & gesticulationes venereae, vulgo *Chaconas*, aut *Zarabandas*, & alia huiusmodi, quae pudicitiam tentant, *D. Antonin. par. 2. titul. 3. cap. 7. §. 5. Alcozer in Sum. cap. 20. & lib. de lud. cap. 54. Cordub. quaest. 5. conclus. 2. Thom. Sanchez vbi supra ex num. 42.* † Quarum modus 49
non sane Hispaniae nouus ex Indorum communicatione ortus; nam similes saltationes apud veteres inuenio, Gaditanis in vsu, Mart. lib. 5. Epigr. 79.

Nec

Nec de Gadibus improbis puellæ
Vibrabunt sine fine prurientes
Lasciuos docili tremore lumbos.

Iuuenal. lib.4. Satyr.11.

Forsitan expectes vt Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, plausuq; probata
Ad terram tremulo descendunt clune puellæ
Irritamentum Veneris languentis.

50 ¶ De ea prohibitione, ac pœna re-
stat dicere circa poculum amato-
rium, quod si mors ex eo fuerit se-
cuta quam vt plurimũ sequi tradit
Hipp. Marsilius in l. eiusdem legis, D. ad l.
Cornel. de Syc. Aut amoris illiciti cau
sa exerceatur, pœna mortis puni-
tur, vt per *DD. in l. si quid aliquid, D. de*
pœn. l. nemo haruspex. C. de malefic. &
Math. Iul. Paul. lib.5. Receptar. tit. ad l.
51 *Cornel. de Sycar.* † Si mors autem nõ
sequitur, aut dolo malo nõ fit, quia
præstatur ad conciliandum maritũ
ab vxore immerito aspernatum, vel
dæmon non inuocatur expresse (qa
res tantum superstitiosæ adhiben-
tur) relegationis in nobiles, dam-
nationis in metallum in viliores
pœna statuitur *d. l. si quis aliquid, §.*
52 *abortionis, D. de pœn.* † Quæ hodie ad
Iudicis arbitrium est redacta, vt tra-
dunt *Grilland. de sortileg. d. q.11. n.26.*
Petr. Binsfeld. in d. l. eorum, q.3. Menoch.
53 *de Arbitrar. lib.2. cas.358.* † Qui si in
omnibus delictis pronior debet es-
se ad absoluendum, quam ad con-
demnandum, *l. absentem, D. de pœn.*
in hoc maxime dixit *Abb. in rubr. de*
hæretic. num.13. † Nam delicta, quæ 54
amoris causa committuntur mitius
puniri debent, & à pœna ordinaria
excusantur, *Anton. Gomez variar.3.*
cap.14. num.28. Simanc. de Cathol. Inst.
tit.17. ex n.43. Tiraq. de pœn. tem. cas.4.
Iul. Clarus in Prax. §. fin. q.60. num.18.
Petr. Gregor. in Syntagm. part.3. lib.30.
c.3. num.9. † Quia potentissimus est 55
effectus amoris, qui non consilio,
sed furore ducitur, vt docet *D. Hie-*
ron. in Ioel. cap.1. & lib.2. contra Iouin.
Sanctius, & Minois ad Alciat. emblem.
105. 106. & 107.

CAP. XLVIII.

De maleficio Odij.

SVMMARIVM.

Maleficium odij quare à dæmone causetur. n.1.

Bufones oculis consutis in maleficio odij parantur. n.2.

Serpentum capita, vel pelles defodere ad maleficium odij. n.3.

Quisquilia in maleficio odij adhibita signa sunt pacti latentis. n.4.

Maleficium † odij, vt morali- 1
ter, ita à dæmone causari po-
test, vt se inuicem abhorreant, o-
portunas ad id, vel ad irascibilem
concitandã imagines phantasiæ ad-
ducendo, ita vt cum occurrerint a-
nimo, vix queat homo non grauissi-
me irritari, & scandesci, etiam in il-
los, quos (hac perturbatione desi-
nente) affatim amat, vt de quo-
dam

dam Iacobo ab vxore aspernato, narrat *Codronch. lib. 3. de morb. venefic.*
2 *cap. 8.* † Ad quod perpetrandum solent maleficæ bufones ollæ includere consutis oculis, & eos sub lecto abscondere, vt narrat idem *Co-*
3 *dronch. d. lib. 3. cap. 6.* † Vel serpentum capita, & pelles defodere sub limine, vel in angulis domus, vt obseruat *Cæsalpin. de inuestig. dæmon. c.* 10.
4 † Sed hæc & aliæ quisquiliæ signa tantum sunt pacti conuenti cũ dæmone, quibus concurrit, & opus perficit, vt ille, qui paredrio suo dicebat apud Port.

Tu potes vnanimes in prælia mittere fratres.

CAP. XLIX.

De maleficio sanitatis, vulgo *Ensalmo*, & an visu, contactu, voce, afflatu, osculo, vel nudi linthei applicatione vulneribus & morbis naturaliter medeatur.

SVMMARIVM.

Contactu, voce, afflatu, osculo, vel nudi linthei applicatione sunt qui causam physicam exquirant. n. 1.

Origenes, & alij de maleficio sanitatis reprehensi. n. 2.

Sanitatis maleficiũ naturali animi complexioni tribuit Auicenna. n. 3.

Sanitatis virtus temperamento corporis bene disposito tribuit Fulgines. numer. 4.

Sanandi virtus lapidum, & herbarum reperitur in homine vt in microcosmo. num. 5.

Sanandi virtutem alij tribuũt imaginationi. n. 6.

Imaginatione sanitas conferri non potest. num. 7.

Sanitatis virtus tribuitur influxui corporum cœlestium. n. 8.

Visio cum imaginatione nuda ad vulnera sananda non conducit. n. 9.

Videndi potestas potentia est passiua. numer. 10.

Rupiculæ fabula de visiuo maleficio reprehenditur. n. 11.

Visui multa tribuuntur, quæ sympathiæ, & antipathiæ sunt referenda. numer. 12.

Basilisci visus non nocet, sed virulentus halitus. n. 13.

Struthiocamelus visu non excludit oua, sed aspicit vt auertat nocitura. numer. 14.

Lynceos, quos dicimus Zahories, *probant non Poetæ modo, sed Philosophi. n. 15.*

Lyncei huiusmodi fabula deprehenditur. num. 16.

Contactus sanitatem adferre non potest. num. 17.

Contactu quam multa fiant. n. 18.

Bufonis biantis, miro cum eiulatu, mustela ori deuoranda se inserit. numer. 19.

Echeneis pisciculus adhærens nauigio id sistere cogit. n. 20.

Verba vlla naturaliter non possunt vulnera, vel morbos sanare. numero 21.

Verba

Saluta-

Salutatores huiusmodi quantumuis piis rebus, & verbis vtantur superstitiosi censentur. n. 54.

Salutatores huiusmodi quanto sanctioribus rebus vtuntur, tanto superstitiosiores censentur. n. 55.

Salutator damnatus Ipis, quod sacrosanctis consecrationis verbis vulnera sanasset. n. 56.

Salutatores vocantes, & eis fidem præbentes eorum pacto irretiuntur. numer. 57.

1 SVnt, † qui in his rebus causam physicam exquirunt, ipsis vocibus, contactibus, afflatibus, osculis, & similibus vim tribuentes, vt *Arabes fere omnes, Cabalistæ, & recentiores Iudæi, atque Magi Pomponatius*
2 *Agrippa, Paracelsus, & Wierus.* † Quorum errore non fuit immunis *Origen. contra Cels. libr. 1. & 5. Serenus libro de re medic. Aetius lib. 8. cap. 5.* & ex nostris *Grilland. de sortileg. quæst. 8. Petr. Leloyher lib. 1. Spectror. cap. fin. &*
3 *lib. 4. cap. 4.* † Cuius rei causam ex naturali animi complexione tradit *Auicenna*, dum censet intellectui bene disposito, & supra materiam eleuato, res cunctas, quæ materia constant, cœlestes, & terrenas, simplices, ac mixtas obedire, quod vt erroneum improbarunt *Annan. lib. 4. de natura dæmon. & Sibyllan. de per-*
4 *egri. qq. decad. 3. quæst. 3. cap. 8.* † Alij hanc virtutem largiuntur speciali cuidam temperamento corporis bene disposito, ratione humorum, & qualitatum actiuarum, quibus aiunt posse mira effici, vt de Christi Domini temperamento tot miraculis coruscantis blasphemant *Fulginus Medicus, Agrippa Magus, & Paracelsus hæreticus.* † Contendunt e- 5
nim, quod sicut in herbis, lapidibus, & animantibus inuenitur hæc virtus sanandi, ita in homine, vt in Microcosmo similis virtus reperiatur, ita vt in vno homine sit virtus talis lapidis, in alio talis plantæ, &c. quibus subscribit *Pomponat. lib. de incantat. cap. 3.*

¶ Alij hanc vim imaginationi tri- 6
buunt, quam dicunt posse immutare corpus disiunctum, & separatum ab imaginatione, vt tradunt *Marsilius Ficinus lib. 13. Theolog. Platon. Medina lib. 2. de recta in Deum fid. cap. 7.* 7
† Quod siue accipiant ex solo animæ præstantioris imperio, vt ex doctrina *Auicennæ tradunt Auger. Ferrer. libro 2. de Metod. cap. 11.* siue mediantibus radiis visiuis, vt de fascino *diximus supra cap. 53. ex num. 12.* vt merum delirium damnarunt *Valent. 2. 2. disput. 6. quæst. 13. punct. 2. Vayrus libr. 2. de Fascin. cap. 9. Annan. libr. 4. naturæ dæmon.*
† Alij simili vesania læsi tribuunt in- 8
fluxui corporum cœlestium ex illo Magico Ptolomæi aphorismo, *Vultus inferiores subiectos vultibus cœlestibus.* Cui consentiunt *Aphrodisæus, Paracelsus, Porphyrius, & alij Platonici,* & recentiores *Pomponatius, Ficinus, Dulcius, & Mizaldus.*

¶ Vnde visio sola, vel etiam cum 9
imaginatione nuda ad vulnera sananda

nāda satis inefficax est, vt docet *Leo-*
nard. Vayrus lib. 2. de Fascin. cap. 9. Ba-
ptista Codronch, lib. 2. de morbis venef.
cap. 2. Laurent. Annan. lib. 4. natur. dæ-
10 *mon. Bekelius lib. de philtr. cap. 1.* † Nam
ex oculo nihil emittitur, quod no-
cere possit, vt diximus *supr. cap. 34.*
quia potestas videndi potentia est
passiua, quæ per introsumptionem,
obiectum repræsentat, vt docet *A-*
uunculus meus D. Ioan. Baptista Villal-
pando in Regio Codice, tom. 2. de extre-
11 *ma vis. Ezech. lib. 2. cap. 7.* † Nec ob-
stat quod de Rupicula, siue Hian-
cintilla narrat *Plutarch. lib. 5. Sympo-*
siat. cap. 7. Quod si oculos in icte-
rium defigat, sibi morbum, ægro
sanitatem adferre. Quia ridiculum
est, nisi ad aliquam similitudinem,
& sympathiam naturalem morbi, &
auiculæ referas, vt diximus de cha-
12 radrio *lib. 1. cap. 2. num. 2.* † Ex hac
n. leo metuit galli aspectū, & lupus
viso homine raucescit, & è contra,
vel quia ob micātes eius oculos, &
aspectū formidabilem, qui in feram
improuisam incidunt, metuunt ve-
hemēter, timor repētinus sanguinē
ad cor fugat, & frigus cæteris mem-
bris inducit, vnde raucedo, & vocis
impedimentū, secūdum *Auinzohar*
13 *lib. 1. Theicir tract. 10. c. 45.* † De regu-
li, siue Basilisci intuitu notior narra-
tio est, q̄ verior. Nam si reperit tale
animal, violento halitu, ac virulēto
vicinū inficit aerem, iste necat acce-
dētes, vt narrat *Leonar. Vayrus vbi sup.*
c. 9. & nos diximus *sup. c. 39. de fascina-*
14 *tione ex nu. 42.* † Neq; minus obstat
struthiocamelū, & tardigradam, &
domi portam, testudinē aspectu pul
los ex ouis excludere, q̄ non credo.
Nam in arenis oua derelinquunt, &
aspiciunt solum vt arceāt nocitura,
postea benigna mater tellus, ea ca-
lore maturat, vt in lacertis cōtingit,
Arist. lib. 1. natur. anim. † Neq; obstat 15
etiā genus quoddā Hispaniæ homi-
num, quos vocamus ZAHVRIS, &
Lynceos possumus appellare, q̄ se vi-
dere abdita in terræ viscerib. venas
aquarum, & metallorū, thesauros,
& sub sarcophagis sita cadauera, vt
docent non Poetæ modo, sed Phi-
losophi *Cæl. Rodigin. lib. 16. antiq. lect.*
c. 2. Vayrus d. lib. 2. c. 4. † Quia præter 16
venas aquarū, & metallorū, quarum
illæ ex vaporibus, hæc vero ex her-
bis ibi nasci solitis, noscūtur, vt pr-
sus falsū habendū est. Nam mediū
istud sarcophagorū, aut telluris, tam
dēsum, solidum, & opacum est, siue
illuminationis expers, vt nequeat
visu penetrari, nisi pactum accedat
cum dæmone, vt docet *Mart. del Rio*
ad Senec. in Med. v. 231. & lib. 1. Magic. c.
3. q. 4. Thom. Sanchez in Sum. tom. 1. lib.
2. c. 38. num. 37.

¶ Secundo contactus per se ad id 17
nō minus est idoneus. Nam hic da-
tus fuit homini ad propriæ vitæ cō-
seruationē, nec vim habet aliā, nisi
tangēdi: si vero aliam habet, huius-
modi mira perpetrandi vis illa sit o-
portet salutaris natura sua, vel no-
xia: si salutaris, suo prius corpori sa-
lutem adferret: si noxia, prius noce-
ret eum, cui inest: horum tamen ni-
hil cernimus contingere, ergo, &c.
vt concludit *Vayrus vbi sup. lib. 3. c. 6.*

18 † Sed qui cõtrariam tenent senten-
tiam obiiciunt nobis hyęnæ vmbrã
canem obmutescere, serpentẽ quer
nis contactam frondibus emori,
pennis aquilarum cęteris admixtas,
eas absumere: lupinas fides, si iun-
gas agninas, istas desilire, & similiũ
plura, quæ minime ad hominis cõ-
19 tactum sunt trahenda. † Nam illa
proueniunt ex naturali antipathia,
& occultarum qualitatum noxa dif-
fusione, vt bufonis hiantis, quasi
coactam, miro cum eiulatu muste-
lam videas se ori deuorandam in-
serere, vt narrat *Fracastor. lib. de an-*
20 *tipath. & sympath. cap.* 1. † Echeneis
pisciculus, vulgo *Remora*, nauigio
adhærens (licet ingenti cursu fera-
tur) illud sistere, & infrænare co-
git, vt narrat *Aristot. lib.* 2. *histor. anim.*
cap. 14. Lucan.

Puppim retentat Euro tendente ru-
dentes
In mediis Echineis aquis.

21 ¶ Tertio quoad verba attinet, pluſ-
quam compertum est, nulla esse si-
ne voce prolata, siue literis conce-
pta, quæ hãc vim naturalem vulne-
ra, vel morbos sanandi, vel noxas a-
lias pellendi possint elargiri, vt do-
cent ex Theologis *D. Thom.* 2. 2. *q.*
96. *art.* 2. *& lib.* 4. *contra Gent. c.* 104.
& 105. *Ciruelus de superstit. p.* 3. *cap.* 3.
22 *Suarez de Relig. lib.* 2. † Ex Iurisperi-
tis *Vlpian. in l.* 1. *D. de extraord. cognit.*
Grilland. de sortileg. quæst. 3. Ex Me-
dicis *Hippocrat. lib. de sacro morb. Ga-*
len. lib. 6. *&* 10. *Simplic. med. Ioan. Lan-*
gius epist. 33. *Valles de sacra Philosop. c.* 3.
Ex Philosophis *Theophrast. lib.* 9. *hist.*
plantar. Plutarch. in vita Pericli. † Nam 23
vox inaudientem nihil potest ope-
rari, nisi per accidens, ratione soni,
vel significationis verborũ alteran-
tis audientem, vt ea, quæ adfert læ-
titiam, timorem, &c. vt docent *Leo-*
nard. Vayrus lib. 2. *de Fascin. c.* 11. *Bapt.*
Codronch. lib. 2. *de morb. venefic. cap.* 5.
† Neq; obstat Magorum carminib. 24
beluam prosterni, vt mortuam, &
rursus aliis in pedes agi. Qui a illa nõ
vi carminis, aut vocis, sed pacti, &
incantationis à dæmone fiunt, vt
quæ execrationibus filium reddit
immobilem apud *Lauren. Annaniam*
d. lib. 4. *de natura dæmon.* † Neq; mi- 25
nus obstat adiuratio illa Zelotypiæ
Moysis, ad cuius prolationem, adul-
teræ vterus dirũpebatur, & fœmora
putrescebant, *Numer. c.* 5. quia quam
habebat efficaciam, desursum habe-
bat, fere sicut hodie, preces Eccle-
siæ, formulę Sacramentorum & sa-
cramentalium, quæ vim habent su-
pernaturalem ex Dei institutione,
vel gratioso concurrendi modo.
¶ Quarto de afflatu, halitu, & o- 26
sculo solet dubitari, vtrum eis mor-
bus, an salus inducatur. De morbis
satis diximus suo loco, virulẽto ha-
litu posse hominem necari. Quia ex
eo inficitur proximus aer, & ex eo
partes contiguę, vt sic ad partẽ aeris
proximam illi, qui est inficiandus,
virus perueniat, vt habetur *sup. c.* 34.
de Fascinat. ex n. 29. † Sed an eodem 27
modo sanitas possit induci cõtrario
halitu valde addubito. Nam sicut
in homine qualitas nociua, ita & sa-
natiua, nõ sequitur. Nam plura sunt
necessa-

necessaria ad sanitatem, quam ad æ-
gritudinem, vt docet *Aristot. in Pro-
blem. sect.* 7. malum enim ex quouis
defectu, bonum ex integra causa se-
8 cundum *Platon. dial. de republ.* † Neq;
obstat Pomponatij fundamentum
superius adductum. Nam si saluta-
toribus vis illa naturalis inesset, &
eam ratione speciei humanæ acce-
pissent: oporteret omnes homines
ea vi pollere. Quia omnis magnes
ferrum attrahit, & omne rhabarba-
29 rum bilem expurgat. † Si ratione
indiuidui, & singularis complexio-
nis: omnes deberent eiusdem natu-
ræ, simili virtute coruscare. Quod
falsum est. Nã & si duo simul, & vno
temporis momento nascantur, si-
mili virtute præditi non sunt, vt
probat *Leonard. Vayrus vbi sup. lib.* 3.
30 *c.* 6. † Vnde blasphemant Agrippa,
& Paracelsus in loco proxime cita-
to, dum huius tẽperamenti vi Chri-
stum Dominum tot miraculis co-
ruscasse cõtendunt. Quod vt pror-
sus falsum, & commentitium reiicit
Mich. Medina lib. 2. *de recta in Deum*
31 *fid. c.* 7. † Neq; assentiendum est Al-
bert. Magno, id constellationi cœ-
lesti tribuenti. Nam si loquitur de
constellatione, quando iste nasce-
batur, omnes eandem vim habe-
rent, qui tunc nati: Si de constella-
tione sub tempus contactus, pote-
runt sanare omnes, qui tunc tange-
32 rent. † Et tãdem linthei nudi appli-
catione, res dilucidior est. Nam cũ
illam virtutẽ non habeat à natura,
(quia ab alio factũ nihil operatur)
necesse est, quod sit supernaturalis,
à quapiam creatura spirituali ꝑdu-
cta, non Angelica, quia Deus nil ta-
le promisit, ergo diabolica, quæ his
neniis oblectatur. † Quoties enim 33
nec miraculi, nec naturæ vis, nec ar-
tificij solertia intercedit, pactum in-
teruenit, vt docet *D. Thom.* 2. 2. *q.* 96.
disp 6. *quæst.* 12. *Fr. Victoria in relect. de
Mag. num.* 16.

¶ Sed ad hæc omnia obiiciũt præ- 34
terea varia curationũ genera, quasi
frequentia: obstatq; in primis pra-
xis quotidiana militum, qui solo ta-
ctu, afflatu, vel linthei applicatione,
vulnera sanant atrocissima, quo-
rum professionem vocant *artem S.
Anselmi.* † Item, & genus illud, 35
quod Hispani vocamus *saludadores*,
Itali *S. Catharinæ alumnos*, propter
eius rotæ vestigia scapulis impressa;
Belgæ *filios Parasceues*, quia nati
sunt eo die, quo omnes dono sani-
tatis in variis morbis se præditos
gloriantur, ex virtute flatus, vel cõ-
tactus, vel confidentiæ, & imagina-
tionis, vt contendit *Pomponat. lib.
de imaginat.* † Qui eo mihi semper 36
suspecti visi sunt, quia donum con-
ferendæ sanitatis, siue curationis,
non esse donũ naturale (vt ipsi con-
tendunt) sed supernaturale, & gra-
tiam gratis à Deo datam, certa fide
tenendum est, ex Apostoli verbis
Corinth. 1. cap. 12. *Alij gratia sanita-
tum in vno spiritu, alij gratia virtutum,
alij prophetia, alij discretio spirituum.*
† Vnde eos tanquam superstitio- 37
sos, & de pacto dæmoniaco suspe-
ctos damnarũt *Alphon. Vera Cruz lib.
2. de anima specul. 2. Mercado to. 1. lib. 2.*

class.3.q.168.art.4.Thom.Fieno de virib.
38 *imag.q.24.*† Neq; obstat ꝙ de Chri-
stianissimis Regibus Francorũ solo
tactu strumas,& scrophilas sananti-
bus narrant non solum annales, sed
etiam & Medici *Ioan.Tagaucius Instit.*
Chirur.lib.1. Guidon.in Chirurg. magn.
39 *tract.2.doctr.2.c.5.* † De Regib. An-
gliæ idem priuilegium, seu donum
obtinentibus narrãt Annales, dum
eos referũt olim quosdam annulos
benedixisse vtiles neruorum cõtra-
ctioni, spasmo, & morbo comitiali,
& similiter tactu strumosos sanare
solitos, *Polydor.Virgil.lib.8.hist.Anglo.*
40 *fol.140.*† Quod puto obtinuisse dũ
in gremio fuerunt Ecclesiæ. Nam
quæ ipse de sua Elisabetha Regina,
vt caput vngat, videtur referre *fol.*
105. vel fictitia sunt, si nõ vere ægri,
vel fieri possunt physica aliqua vi
emplastorum, vel aliarum rerum la-
tentiũ, aut pacto tacito, vel expresso
cum dæmone, à quo nec hæretico-
rum genus, nec aliæ quędã circum-
41 stantiæ multum abludunt. † Nam
quod ipse subdit *d.fol.*105. non om-
nibus, nec semper, sed quibusdam
aliquando hanc gratiam, & grauate
solere impertiri, & *fol.*106. ꝙ pars
magna hominũ curata istius gratiæ
beneficio, statim reuoluatur in pri-
stinum morbi statum; rem faciunt
42 suspectã. † Nam si hoc charisma, ꝙ
ipse vult persuadere, fuisset natura-
le, non in quosdam nominatim, sed
in omnes, etiã quos nollet, diffun-
deret. Si à Deo vero, non illis tantũ
contingere, neq; relaberentur, quia
eius opera perfectissima sunt, *Apost.*
ad Roman.c.11. † Præterquam quod 43
miracula edere ad confirmationem
falsæ fidei cõmunis Theologorum
Schola semper negauit, vt probat
Maldonat.in Matth.c.7.v.21. vel ex il-
lo Nicodemi de miraculis Christi
apud D.Ioan.cap.3. *Nemo potest hæc*
signa facere, nisi fuerit spiritus Dei cum
eo. † Sed si obijcias à malis quoq;, 44
& perperam de fide sentientibus
nonnunquam vera miracula edita
fuisse, vt à Balaamo, & Caipha: non
propterea sequitur ea fuisse ad con-
firmationem falsæ fidei. Quia mi-
racula vera Pseudoprophetarum in
nomine Christi eduntur, *D. Matth.*
c.7. & propterea in veræ fidei con-
firmationem, *D. Augustin.lib.10.Ci-*
uit.Dei cap.16.D.Thom.part.1. q.100.
art.4.

¶ Neq; obstat Christianissimos 45
Reges Francorum (licet aliquando
peccatores) hoc donum obtinuisse.
Quia nullus adhuc eorum aperte
hæresim professus est. Peccata enim
actualia gratię gratis datę beneficiũ
non impediunt, quia manus Domi-
ni abbreuianda non est, vt quibus
velit hanc virtutem largiatur, *D.Isa.*
c.59. † Nam vt donum Prophetiæ 46
Balaamo, *Numer. c.22.* Sauli *Reg.1.c.*
10. Sic & sanitatis aliis improbis
dari consueuit, & per consequens
istis salutatoribus, qui licet alias sint
perditissimi, hanc tamen eos gratiã
posse obtinere contendit *Nauarr.in*
Manual.cap.11.num.36. † Vnde eos 47
in totum damnari nõ debent, cum
multi hac virtute præditi reperian-
tur. Sunt tamen lynceis oculis
exami-

examinandi, an naturalibus vtantur remediis, an vero per solam gratiam gratis datam, an per pactum cum dæmone operentur, quæ ex circumstantiis sunt dignoscendæ, vt docent *Nauarr. vbi supra. Vera Cruz libr. 2. de anim. specul. 2.*

48 ¶ Nam primo falsa sunt illa, quæ præfati salutatores de se profitentur, videlicet de iactantia reuelationis eorũ, quæ procul à se gesta sunt, vel superstitiosa. Nam eo, quod dicunt in quarta, & sexta feria maiorem virtutem habere de pacto sunt suspecti, vt docet *Vera Cruz vbi prox.*

49 † Secundo, quod dicunt in præsentia alterius salutatoris vim maiorem salutandi habentis se sanare nequire: absurdum est. Deberet enim potius vis illa, si naturalis esset, magis intendi, si diuina, non retractari: ergo est dæmoniaca, qua alterius dæmon inferiorem cogit parere, *vt*

50 *diximus supr. cap. 4.* † Tertio mentiuntur dum dicunt naturaliter vnũ salutatorem ab aliis salutatoribus dignosci. (Licet eum prius nunquã viderit) propter signum alicuius notæ illi à dæmone impressæ, quale vestigium habuit S. Catharina, de qua supra, vel stigmatis, *vt in dict.*

51 *cap.* † Quarto falluntur dum putant contra morsus rabidorum canum, & infectis toxico proficere panem à se demorsum, vt tradunt *Codronch. & Vayrus vbi supr. Raphael de la Torre tom. 2. de vitiis oppos. relig. quæst. 96. artic. 4. disputatione 7.*

† Quinto delirant, dum putant se tractare posse carbones, & ardentem clibanum subire sine nocu- 52
mento. Quia naturaliter non fit, nec diuine, quia miracula ex consuetudine, & quasi ex frequentia non fiunt: Quare de pacto sunt suspecta, aut impostura, præmunientes se prius lotione rerum frigidissimarum, & tunc non nisi ad breue tempus, vt tradit *Vayrus lib. 2. de Fascinat. cap. 11.*

¶ Et ita vt plurimum tales salu- 53
tatores sunt superstitiosi, ac de pacto dæmoniaco suspecti. Nam cum talis effectus non sit naturalis, nec diuinus, vt iam ostendimus, de necessario dæmoni est tribuendus, vt probant *Ciruel. de superstit. part. 3. cap. 3. Victoria in relect. de Mag. num. 28. D. Anton. part. secunda, titul. 12. cap. 1. §. 11. Thomas Sanchez in Summ. tom. 1. cap. 40. ex numero 39. & maxime numero 45. Petrus Binsfeld. in Confeßione maleficar. prælud. fin.* † Etiam si rebus 54
sacris vtantur, vt Euangelio Sancti Ioannis, vel reliquiis sanctorum, aqua benedicta, &c. quia plerique sua dæmon crimina specie sanctitatis obumbrat, vt incautos quosque decipiat, & vt facilius deceptos irretiat, & in perpetua damnatione detineat, vt docet *Andr. Cæsalpin. de inuestigat. dæmon. cap. 15. & nouißime concius, & amicus noster Licentiatus Henrique Vaca de Alfaro, magnæ spei iuuenis, medicinæ, poetices, ac bonarum literarum gloriæ deditißimus, tract. de las heridas de cabeça (qui nunc*

55 *typis excudi paratur) lib. 1. cap. 1.* † Et ita quanto sanctiores res sunt quibus vtuntur tanto superstitiosiores, & punibiliores sunt habendę. Quia tales res Deo debitas, & dedicatas offerunt diabolo eius hosti, vt docet *Petr. Ciruelo de superstition. part. 3.*
56 *cap. 11.* † Quare quidam salutator Ipris, vt necromanticus damnatus fuit, qui recitatis sacrosanctis consecrationis verbis vulnera omnia sanabat. Quia eis vtebatur ad eum finem in quem à Christo non sunt instituta, quod signum est manifesti pacti, vt tradit *Martin. del Rio lib. 3. Ma-*
57 *gic. cap. 2. q. 4. sect. 2.* † Et ita eos vocantes, vel curationi eorum consentientes sunt pacto eorum irretiti, vt tradit *Petrus Ciruel. d. part. 3. cap. 3.* quod omnino fugiendum, etiamsi salus ex eo consequatur. Quia vt ait D. Chrysostom. Homil. 8. ad Colocens. *Citius mors Christiano homini subeunda, quam vita ligaturis redimenda.*

APPENDIX.

1 NEque sunt audiendi, qui ex hac causa ab eruditione, & pietate implumes pulli, extra Ecclesiæ matris gremium euolarunt: qui diuinæ sapientiæ (in qua vera iurisprudentia nititur) tam sunt expertes, quam maledicentiæ, virulentiæ periti, & superbia hæretica turgidi. Vnus de hoc grege, postquam caninam suam facundiam ante aliquot annos venalem exhibuerat, antiquitatis omnis ignoratione cerebri vesania læsus *Godelmanus lib. 1. de Lamiis, cap. 6. ex num. 21.* Presbyteros & Exorcistas damnare nititur: cur quæso? *quia Aretius scribit hos vt plurimum Magos esse.* † Vah! quan- 2
tæ fidei, quantæ nimirum hostis Pontificiorum hæreticus Svvinglianus idoneus testis, cui credas incurato? sed addit alios eiusdem farinæ *Lauaterum, Peucerum, Bodinum, & Wierum*, intestabiles omnes, & vna linea inducenda nomina. † Quorum errore obcæcatus, 3
mentisq; lumine obrutus damnat sacrosanctam consecrationis formulam, quasi magicam, *num. 26.* dicens *Ad hac prolatione verborum* HOC EST ENIM CORPVS MEVM, *cum halitu facta se panis substantiã mutare, corpus Christi de cœlo detrahere, & in hoc illum conferre, plane Magia sibi, & aliis persuadent.* † O linguam era- 4
dicandam stirpitus! o os impurum! ergo Christus Dominus magus? qui asserit eum, quem manu tenebat panem, corpus esse suum, *D. Luc. c. 22. D. Marc. 14 D. Matth. 26. D. Ioan....*
† Magini Apostoli D. Petrus, & D. 5
Andreas, qui in suis *Liturgiis*, siue *Missis*, verba illa obseruarunt, ac retulerunt? Magus ne D. Iacobus dictus *Boanerges*, seu tonitrui filius, qui omnium primus Hispaniæ in Granatensi sacro Illipulitano monte Missam Christianis celebrauit, dum rogat, *vt Spiritus sanctus faciat hunc panem corpus suum.* † Maga ne 6
tota Ecclesia, quæ ita obseruandum statuit,

ſtatuit, ac decreuit? Apage blaſphe-
7 me. † Quid ergo Magicum? tranſ-
ſubſtantiatio? ſi eam halitu fieri, aut Chriſtus de cœlo extrahi motu locali credis, ſtultus & excerebratus es. Quia nullus alius afflatus neceſſarius eſt, q̄ qui ad verba proferenda deſeruit, nec Chriſtus extrahitur motu locali, quia omnibus rebus, ſine vllo motu præſens exiſtit, ac panem in ſuum corpus conuertit, vt ex fidei articulis ſub anathemate credendum conſtituitur in ***Conciliis Romanis duobus contra Berengarium, & Turonenſi contra eundem, & Conſtantienſi contra Wicleph, & nouiſſime Tridentin. contra Lutherum, Seſſ. 13. cap. 2.***

8 ¶ Pergit Leguleius ille damnare Exorciſmos, quaſi Magica incantamenta, *d. cap. 6. de Lamiis, num.* 24. de nomine ait eſſe Magum, ſed mentitur plane. Nam vox eſt Græca ἐξορκίζω, *Exorzizo*, quæ Latinis *adiurationem* ſignificat; Apoſtolis, & Sanctis receptam, Acta Apoſtolorum capite 19. *Adiuro vos per IESVM*, & Diuus Iuſtinus Martyr in Apologet. *Adiurati dæmones parent.*
9 † Sed de poteſtate in alium dilabitur errorem, quia non vi verborum, ſed poteſtate diuina dæmones pelli contendit D. Cyprian. lib. 4. epiſtol. 7. *Per Exorciſtas voce humana, & poteſtate diuina dæmones flagellari, vri, & torqueri.* D. Cyrill. in præfat. Catecheſ. *Per exorciſmos ſpiritus immundos pelli.* † Quia exorciſmi
10 nihil aliud ſunt, quam preces, & orationes ad Deum, vt tradit *D. Auguſtin. lib. 22. Ciuitat. Dei, cap.* 8. Et imprecationes contra dæmonem, ex diuina inſtitutione, vt docet *Petr. Thyræus de Dæmoniac p. 3. c. 46.* † Qua- 11
re vires natura ſua non habent, ſed ex diuina inſtitutione. Nam qui Sacramenta inſtituit Chriſtus, vim eis largiri dignatus eſt: Sacramentalibus vero, quę ab Apoſtolica traditione recipimus, etiam moralis vis à Deo tribuitur. Quia Apoſtoli Chriſti miniſtri, & diſpenſatores myſteriorum ſunt, *D. Paulus Corinthiorum prima cap.* 4. *Tridentin. Seſſ.*
2. *Can.* 13. † Cætera autem verba 12
quantumuis pia, & ſacris formulis concepta, nullam ad hoc, neque ad morbos ſanandos, vel vulnera curanda obtinuerunt vim, neque naturalem, neque artificialem, neque ſupernaturalem, vt ex multis docet ***Raphael de la Torre tom. 2. de vitiis oppoſ. relig. quæſt. 96. artic. 4. diſput. 1.***
† De vi artificiali, nemo vnquam, 13
vel ſuſpicatus fuit: Supernaturalis ſi foret, id gratiæ, vel miraculi foret. Hoc autem dici nequit, quia Deus nil tale promiſit, neque Eccleſiæ ſuæ reuelauit, quale Magi iactant, neq; iuuat Deus Magicas incantationes, neque in Belzebub ſic operatur, nec gloriam illi ſuam communicat, qualem ſolet Angelis, & Beatis.

CAP.

CAP. L.

De maleficio ad bonum finem, & an maleficio liceat maleficium tollere.

SVMMARIVM.

*Maleficij curationis nec Auicenna, nec Galenus meminerunt quidquam. numer.*1.

*Maleficium maleficio tollendum contendunt hæretici.n.*2.

*Hæretici cum dæmonibus commertium licitum arbitrantur.n.*3.

*Salutem ex inimicis nostris nullo pacto debemus quærere.n.*4.

*Maleficium ope medicorum nequit adiuuari.n.*5.

*Maleficium ad bonum finem Catholici licitum arbitrantur.n.*6.

L.Eorum, C.de malef.& Mathem. *de maleficio ad bonum finem illustrata.n.*7.

L.3.tit.23.par.7.*de malef. ad bonum finem,ex num.*8.

*Maleficiis omnibus dæmon inuocatur. num.*9.

*Inuocatio dæmonis omnimodo prohibita. num.*10.

*Malum non licet facere,vt inde sequatur bonum.n.*11.

Ochozias Rex *morte mulctatus eo quod Magica quæsiuit præsidia. n.*12.

*Maleficia ad bonum finem detestanda. num.*13.

*Maleficia salutem conferre nequeunt.numer.*14.

*Incantationes medicinis non sunt annumeranda.n.*15.

Cap. Qui sine Saluatore,26. quæst. 2.*de maleficio ad bonum finem. numer.*16.

*Mors citius subeunda quam vita ligaturis redimenda.n.*17.

*Qui amat animam suam plusquã Deum perdet eam.n.*18.

*Precario non licere à maleficis impetrare, sed verberibus.n.*19.

*Qui cogit inuitum iniuriam facit, & cooperatur eius malitiæ.n.*20.

*Consensum non licet præbere in peccatum alterius.n.*21.

*A malefico parato licet petere,vt maleficium tollat maleficio.n.*22.

*Maleficus, haud dubie potest induci, vt per modum licitum tollat maleficium. num.*23.

*Fornicans cum meretrice non excusatur, quod sit parata peccare.n.*24.

*Actum per se malum nemo vnquam licite facit.n.*25.

*Peccat non minus qui orat paratũ, quam qui cogit inuitum.n.*26.

*Iudices errant, qui cogunt maleficas maleficium maleficio tollere.n.*27.

*Curatio maleficij à malefico semper illicita.n.*28.

*Leges prædictas de maleficio ad bonum finem errare.n.*29.

*Peccatum non possunt Principes dispensando licitum facere.n.*30.

SIc inquam de singulis delictis, quæ ope dæmonis patrantur peracta disputatione, de remedio, & curatione, restat dicere pauca. Quia

Quia vt ait Paracelsus lib. Hyperphis. *De tali curatione nec Auicenna, nec Galenus scripserunt, aut sciuerunt quidquam, neque in Academiis omnibus disci-*
2 *tur.* † Vnde ad Magos, & Sagas recurrendum esse, vt maleficium altero maleficio tollant, multis argumentis contendunt *Apollonius Magus, Wierus Medicus, Godelmanus Iuri-*
3 *sta.* † Hæretici omnes, vtpote commercium licitum cum dæmonibus existimãtes, ex illo Magico eiusdem Paracelsi Aphorismo lib. de morb. caduc. *Nihil refert an Deus, an Diabolus, an Angeli, an immundi spiritus ægro ferant opem, modo morbus curetur.*
4 † Vnde apud nos Hispanos prouerbium inualuit, *hagase el milagro, i hagalo el diablo*, quod eiusdem impietatis vitio laborat, quidquid dicant *salutem ex inimicis nostris*, quod in alio sensu dixit Ecclesia, ipsi vsurpant ad suam ipsorum perditionem, *Triden. Sess.* 4.

5 ¶ Maleficium ope Medicorum nõ posse adiuuari docent Pontifices in *cap. ex literis, de frigid. & malefic. cap. nec mirum h. 26. q. 5. Grilland. de sortileg. q. 2. num. 2. & 3. Codronch. lib. 3. de morb. venefic. cap. 11. 12. & 13. Cæsalpin. de inuestigat. dæmon. ex cap. 22. cum*
6 *seqq.* † Vnde altero maleficio esse tollendum iam non hæretici modo, sed Catholici asserunt, quia licitum maleficium ad bonum finẽ arbitrantur *Albertus Magnus in Luc. cap. 9. Guill. Parisiens. in Summ. de vniuers. Codronch. lib. 4. de morbis venefic. cap. 9. Grilland. de sortileg. q. 2. num. 3. & 4. Petr. Ærodius lib. 8. rerum iudic. tit. 7. cap. 6. Binsfeld. in confess. malef. part. 1. dub. 3.* † Quod tribuna- 7
lium legibus est approbatum, in l. eorum, C. de malefic. & Mathem. *Nullius vero criminationibus implicanda sunt remedia humanis quæsitis corporibus, aut in agrestibus locis innocenter adhibita suffragia.* † In quo, & Reges 8
nostri veniunt in l. 3. tit. 23. part. 7. *Pero los que fiziren encantamẽto con intencion buena assi como de sacar demonios de los cuerpos de los homes, ò para des ligalos que fueren marido, è muger, ò para de satar nube, que echa granizo, porque no corronpa los frutos, ò pata matar langosta, ò pulgon, que damna el pan, ò para otra razon prouechosa semejante destas, no deue auer pena, antes decimos que deue recebir galardon por ello.*

¶ Implicatior res est, quam vno 9
verbo queat enodari. Nam primo sententia ista, & decisiones expresse sunt contra Apostoli authoritatem ad Corinth. 1. cap. 10. *Nolo socios vos fieri dæmoniorum*; nam ad omnia maleficia tam mali, quam boni finis, dæmon inuocatur secundum *D. Thom. in Senten. 4. distinct. 34. q. 1. art. 3.*
† Quod semper fuit prohibitum 10
Leuit. cap. 19. *Non declines ad Magos, neque ab Ariolis aliquid sciscitemini, ne polluamini per eos*, & pœna mortis multatum, idem Leuit. cap. 20. *Anima, quæ declinauerit ad Magos, & Ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam in medio populi sui.*
† Neque excusari possunt, quod ad 11

bonum faciant finem. Quia vt ait Apostol. ad Roman. cap. 3. *Non licet malum facere, vt inde sequatur bonum*, cum aliis per *Martam de iurisdict. par.*
12 *2. cap. 12. ex num. 14.* † Et ita pro saluto etiam obtinenda Rex Ochozias, qui magica quæsiuit præsidia, morte fuit multatus. Reg. 4. cap. 1. *Nunquid non est Deus in Israel, vt eatis ad consulendum Beelzebub Deum Accaron? quamobrem hæc dicit Dominus de lecto super quem ascendisti non descendes,*
13 *sed morte morieris.* † Et ad morbos pellendos, & tempestates arcendas maleficia exercentes, iure canonico excommunicantur, *cap. non licet, h. 26. q. 5. cap. admoneant, cap. non obseruetis d. 26. q. 7.* Sicut & pro rebus etiam Ecclesiasticis inueniendis *cap. 2. de Sortileg.*

14 ¶ Quinimo per maleficia neque salus, nec aliud quid boni generi humano comparatur, *cap. admoneat h. 26. q. 7.* cuius hæc sunt verba: *Nouerint magicas artes, incantationes, quibuslibet infirmitatibus hominum nihil*
15 *remedij posse conferre.* † Et ita merito incantationes medicinis annumerandas negauit *Vlpian. I. C. in l. 1. D. de extraord. cognit.* & validis rationibus probat *Ioan. Heurnius in Prax.*
16 *medic. lib. 3. cap. 28.* † Nam vt ait tex. in cap. qui sine Saluatore, h. 26. quęstione 2. *Qui sine Saluatore salutem vult habere, & sine vera sapientia æstimat prudentem se fieri, non sanus, sed æger, non sapiens, sed stultus in damnatione*
17 *æterna permanebit.* † Et quamuis salus aliqua his incantationibus posset adferri, debemus ei tamē potius renunciare, quam ęterna subire pericula, prout notat D. Chrysost. homil. 8. ad Colossen. *citius mors homini Christiano subeunda, quam vitā ligaturis redimenda.* † Quia ex diuino Ora- 18
culo, *qui amat animam suam plusquam Deum, perdet eam*, sic recte Iacob. Gādensis testatur:

Si qua valetudo fato grassante sinistro
Corpora curari nescia tristis agam,
Nulla fides vnquam tamen est adhibenda Magia,
Et temere infandam hanc nemo requirat opem.

¶ Neq; audiendus est *Remig. lib. 3. dæmonolat. cap. 3.* dum asserit *Precario* 19
non licere à maleficis impetrare, sed licere vi, & verberibus eam extorquere. † Nā
qui cogit inuitum, iniuriam ei facit, 20
& simul cooperatur cum eo. Quia eius cōsentit malitiæ, quod semper est illicitum, vt docet *D. Thom. tract. de malo. 13. q. 4.* † Quia non licet pręstare consensum in peccatum alte- 21
rius, secundum *Apostol. ad Rom. c. 1.* † Nec minus errat *Petr. Aureolus in*
Sent. 2. dist. 34. q. 2. dum asserit, *licere* 22
à malefico parato, petere, vt maleficium maleficio tollat. † Quia haud dubie
potest maleficus induci, vt per ali- 23
quem modum licitum tollat maleficium, vt tenent *Doctiss. conciues mei Cardinalis, D. Franc. Toledo, & P. Thomas Sanchez vterque ex Societate IESV, ille in Summ. lib. 4. cap. 16. hic vero tract. de Matrim. tom. 2. lib. 7. disput. 96.*

num.

num. 7. & 19. D. Thom. Scot. & alij in Sent. 4. dist. 34. q. 1. Sprenger. in Mall. p.
24 3. q. 16. Castro de hæret. lib. 1. c. 1. † Quare errat similiter Niderius in Formicar. cap. 3. ad fin. dum secutus opinionem Aureoli ponit exemplum de meretrice, quod est addere errorem errori. Nam qui fornicatur cum meretrice, non excusatur per hoc, quod sit parata peccare; quia
25 tunc nō faceret, nisi inducta. † Quia vt actum per se malum nemo vnquam licite facit: sic neque ad eum licite poterit induci, D. Thom. 2. 2. q. 78. artic. 4. Soto de Iustit. & iur. lib. 6. quæst. 1 art. 5. Turrecrem. in cap. mo-
26 neat te 22. quæst. 1. † Vnde manifestum est non minus peccare eum, qui orat paratum, quam qui cogit inuitum, vt eleganter docuerunt D. Thom. d. q. 78. art. 4. Abulens. in Matth. cap. 19. q. 90. Castro vbi sup. d. lib. 1. c. 15.
27 † Et ita teneo grauiter errare Iudices, qui ex horum delira opinione decepti, cogunt maleficas benedictione maleficium tollere. Nam huiusmodi benedictio nihil aliud est, quam formula, qua ex pacto dæmon se cessaturum promisit, Raph. de la Torre tom. 2. de vitiis oppos. relig. q.
28 95. art. 4. disp. 2. † Quibus omnibus pactum intercedit, vt in curatione illa Iurisconsulti apud Grilland. de sortileg. q. 8 num. 16. Vetulæ apud Godelman. lib. 1. de Lamiis cap. 8. & aliorum apud Mart. del Rio lib. 3. Magicar.
29 par. 2. q. 4. sect. 9. † Quare præfatas leges (ex sui sæculi ignorantia) errare manifestum est, dum putant maleficia esse licita ad bonum finē, cum in eis omnibus pactum interueniat, vt probant Doctiss. Thom. Sanchez in Summ. tom. 1. lib. 2. capit. 42. Mart. del Rio lib. 6. Magic. Baptist. Codronch. de morbis venefic. lib. 4. capit. 2. Maiol. tom. 1. canicular. colloq. 3. † Ideo grauissimum est peccatum, vt 30
communis Theologorum schola definit, quod Principes dispensando licitum facere non possunt, c. etsi Christus, de iureiuran. cap. super eo, de vsur. cum aliis per Ludou. Gomez. in regul. Cancell. de impetrat. benefic. viuent. quæstione tertia.

CAPVT LI.

De curatione maleficij.

SVMMARIVM.

Maleficij curatio ex causa naturali. numer. 1.

Maleficij curatio ex Deo in veteri lege. num. 2.

Matth. cap. 10. de eiectione dæmoniorum exornatus. n. 3.

Dæmoniorum extractio per radicem Salomonis ad nares applicatam videtur superstitiosa. n. 4.

Christus Dominus per se multos ab immundis spiritibus sanauit. n. 5.

Dæmonis pellēdi potestati Apostoli à Christo præficiuntur. n. 6.

Apostolis dæmonia subijciebantur. numer. 7.

Christi potestate dæmones fatentur se torqueri, & deijci. n. 8.

Christus Dominus ex dæmonis eiectione

Meßias arbitratus. num. 9.

Dæmones inferiores per superiores coguntur locum deserere. n. 10.

Magi, qua virtute dæmones eijciant. numer. 11.

Magi in nomine Christi quandoq; dæmones eijciunt. n. 12.

Magi seorsum à Christo eius nomine inuocato dæmonia eijciunt. n. 13.

Africani superstitiosis ritibus dæmones eijciunt. n. 14.

Iurisconsulti veteres incantationibus dæmones pelli fatentur. n. 15.

Dæmones inferiores per superiores nõ tam coacte pelluntur, quam sponte discedunt. n. 16.

Morbos incantationibus curari. numero 17.

Hadrianus Imperator aquam intercutem incantationibus eduxit. numero 18.

Sanguis incantationibus sistitur. numer. 19.

Hipericon, & Pendactis herbas certis ritibus dæmones pellere. n. 20.

Buphtalmi, Peoniæ, & Mandragoræ fructum, certis incantationibus dæmonia pellere. n. 21.

Cyphi suffitu certis ritibus Lunaticos sanat. n. 22.

Res naturales quando certis ritib. operantur habent effectum diuinum, vel dæmoniacum. n. 23.

Res naturales, quibus maleficia leniuntur remißiue. n. 24.

1 TRiplex causa † est sanandi maleficium, atq; pellendi dæmones, vna Naturalis, altera Diuina, altera Dæmoniaca. Naturalis est ad maleficij curationẽ per ea, quæ sunt vomitus prouocatoria, balnea tepida, suffitus, & alia remedia naturalia, quæ vim habent corrigendi humores, & maxime attractilem, in qua dæmon persæpe residere solet, vt docent *Andreas Cæsalpin. libr. de inuestigat. dæmon. cap. 22. Bapt. Codronch. lib. 2. de morb. venefic. c. 8.* † Diuina au- 2
tem est quando opus totum expectatur immediate à Deo, etiam caussis naturalibus adhibitis, vt de vetere lege narrat testis oculatus Ioseph. lib. 8. antiq. cap. 2. *Vidi enim quendam Eleazarum de gẽte nostra, præsente Vespasiano, & eius filiis, & tribunis, alioque simul exercitu, curantem eos, qui à dæmonibus vexabantur: Modus autem medicinæ fuit huiusmodi; intulit naribus eius, qui à dæmonio vexabantur, annulum habentem sub signaculo radicem à Salomone demonstratam, deinde per nares odorantis dæmonem abstraxit.* † Ad 3
quam quidem potestatem dæmonis pellẽdi videtur Dominus respexisse, dum ad arguẽdos Iudæos, qui eum pacto dæmoniaco contaminatum blaspheme asserebãt dicentes, *In Belzebub Principe dæmoniorum eijcit dæmonia*, respondit apud D. Lucam cap. 1. Matth. cap. 10. *Filij vestri in quo dæmonia eijciunt?* † Quasi 4
dictæ curationi aliquid superstitiosum extra diuinum numen admisceatur. Nam modus euellendi radicem, & alia, quæ ad id commẽdat *Iosep. h. d. cap. 2. & lib. 7. de bello Iudaico, cap. 23.* rem quodammodo superstitio-

ſtitioſam reddunt, vt tradit *Pictorius in Epitome de Mag. capit.* 26. *&* 27.

5 ¶ Quod tamen omni ſuperſtitione vacet remediũ diuinum, à Chriſto Domino oſtenſum eſt, qui per ſe multos ab immundis ſpiritibus vexatos, ſanauit, ac dæmones inuitos locum deſerere coegit, atque imperauit alio abire, vt affirmant *D. Luc. cap.*4. *&* 8. *Marc.*6. *&* 9. *Matth.*8.
6 *&* 15. † In qua quidem poteſtate diſcipulos ſuos præfecit, vt teſtantur D. Luc. c. 9. *Conuocatis duodecim Apoſtolis, dedit illis virtutem, & poteſtatem ſuper omnia dæmonia*, Matth. c. 10. *Dæmones eijcite*, Marc. cap. fin. *In nomine*
7 *meo dæmonia eijcient.* † Qui ea virtute ſe præditos affirmant apud D. Luc. cap. 10. *Domine in nomine tuo dæmonia ſubijciuntur nobis.* Nam ad imperium Pauli dęmonem à Pythoniſſa exeũtem vidimus, *Acta Apoſt. cap.* 19. & attactu eius ſudarij dæmonia profli-
8 gata, *Acta Apoſtol. cap.* 15. † Ipſique dæmones fatentur ab ipſo ſe contortos inuitos locum deſerere, vt teſtantur apud *D. Matth. c.* 17. *Marc. cap.* 9. *Luc.* 9. Exclamantq; dicentes: *Quid nobis, & tibi Ieſu? veniſti perdere*
9 *nos?* † Ex quo eum Meſſiam vniuerſa multitudo bene cõcludere videtur apud D. Marc. cap. 1. Luc. 4. & 9. *Quod eſt hoc verbum? quænam doctrina eſt hæc noua? nunquam ſic apparuit in Iſrael, nunc quid hic eſt filius Dauid? Meſſias?*

10 ¶ Dæmoniaca eſt, quæ ope ipſius dæmonis fit, quando ex pacto coguntur inferiores dæmones per ſuperiores locum deſerere, vt de Apollonio Thyanæo, & Philoſtrato narrat *Euſebius in octo libris contra*
Philoſtr. † Hac Magi communiter 11
vtuntur, diuinam virtutem ementientes. Nam vt ait Dominus per Matth. c. 24. *Surgent Pſeudochriſti, & Pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna,*
& prodigia, &c. † Pſeudos Chri- 12
ſtos vocat, quia in nomine Chriſti falſo has virtutes operari ſolent, vt de ipſiuſmet Chriſti tempore teſtantur Apoſtoli apud D. Luc. cap. 9. *Vidimus quendam eijcientem dæmonium nomine tuo, qui non ſequitur no-*
biſcum. † De hac etiam loqui vide- 13
tur in Euangelio, dum Dei nomine inuocato ſeorſum à Chriſti amicitia, & eius fide alieni dæmonia pellere ſe profitentur apud D. Luc. cap. 10. *Nonne in nomine tuo dæmonia eiecimus, &c. & reſpondetur eis, quia non*
noui vos. † Hac ſimiliter vſi ſunt 14
ſuperſtitioſi Africani, vt narrat Leo in eorum hiſtor. *Poſt ductos aliquo circulo, & charactere in fronte dæmoniaci, interrogantque dæmonem, eundem*
ab hominibus exigebant. † Hac deni- 15
que vſi ſunt veteres noſtri Iuriſconti, authore Vlpian. lib. de variis, & extraordin. cognit. *Qui incantarunt, qui imprecati ſunt, qui exorzizarunt, de eorum mercede ius eſſe dicen-*
dum. † Quibus manifeſte conſtat 16
pluribus ex cauſis dæmonem cogi, non ſolum diuina, & naturali, ſed etiam dæmoniaca poteſtate, vt locum deſerat; Nam quod Domi-

nus alicubi probare videtur fieri nõ posse, vt dæmones dæmonia eijciant; significare voluit, inuitos per socios nunquam pelli, quia non tam expelluntur, quam spõte egrediuntur, vt probat *Petr. Thyreus in dæmoniac. p. 3. c. 34.*

17 ¶ Sic enim morbos incantationibus curari, nemo est qui ignoret, *Plin. lib. 28. cap. 2. Cæl. Aurelian. libr. Chronic. cap. 1. Andr. Cæsalpin. libr. de inuestigat. dæmon. cap. 22.* Nam ad capitis dolorem herbam conducere (addita incantatione) scriptum re-
18 liquit *Plato lib. 4. de Republ.* † Hadrianus Imperator aquam omnem intercutem incantationibus eduxit, & legimus incantationibus cancrum mortificari, lumbricos interimi, accessionem Epilepticam sisti, magicis nominibus in aure prolatis, dentium dolores mitigari, strumas quibusdam imprecationibus sanari, author est *Ætius.*

19 † Antolici filij sanguinem è vulnere manantem carmine sistebant, vt scribit *Homerus Odyss. 19.* & sanguinis similiter fluxus ex Oroondate carminibus, & incantationibus immobilis reddebantur, vt testatur *Heliodor. lib. 9. histor. Æthiop.* Vnde Q. Seren.

Hac simul incantans sisti debere cruorem, &c.

20 † Sunt & alia amuleta quæ certo ritu adhibita contra dæmonum infestationes, ac morbos ex eo prouenientes, conducunt, vt de Hypericone scribit *Plinius*, Artemisiam manu contractam, nocentes feras, ac dæmones fugare docet *Fernelius*, Pendactis Solis ortu, Luna crescente, euulsam ad fascinationes, & dæmonia valere, testatur *Messues.*
† Buphtalmum collectum crescen- 21
te Luna, dæmonis mala medicamenta, ac fascinationes demoliri, testatur *Auerroes*, Peoniam collectam ante quam Sol oriatur, & suspensam, medicamentis malis, & fascinationibus esse aduersam, ac dæmonis incursusque nocturnos expellere, affirmat *Auicenna*, Mandragoram ad id conducere contendit *Plinius.* † Cyphi suffitu ma- 22
lum spiritum abigi, Lunaticos restitui, si cum spuma tauri ab ortu Solis, vsque ad ortum Lunæ diebus triginta adhibeantur, recolit *Nicol. Myrepsius sect. 2. antid. 298.* qui recẽset similiter adiurationem quandam ad fluorem sanguinis narium, *antid. 405.* † Quæ ex superstitio- 23
so ritu, ac vano applicandi modo, de pacto dæmoniaco prorsus sunt suspecta. Nam adhibita simpliciter cum virtutem nõ habeant, sequitur virtutem esse supernaturalem, non diuinam, quia Deus his vanitatibus non delectatur, ergo diabolicam, & vt pacti signum, vt diximus *supra libr. 2. capit. 9. de signis quibus pact.* † Nam de aliis, quæ 24
simpliciter adhibentur, alia ratio est petenda, nempe naturalis ad humores corrigendos apta, quorum temperie dæmones conatu frustrantur, vt de lapidibus variis,

herbis,

herbis, plantis, animalium fibris, atque vermiculis tradiderunt *Dioscorides, Plinius, Trallianus, Ætius, Chyrannus, Rhases, Theodorus, Piscianus, qui sub nomine Quinti Horatiani in lucem prodijt Marcellus Empiricus.*

CAP. LII.

De remediis naturalibus contra maleficia.

SVMMARIVM.

Naturales res in dæmones virtutem non habent secundum alios. n.1.

Naturalia remedia quare illicita ad maleficia. n.2.

Res naturales quia non adhibentur vt causa, sunt vt signa pacti occulti. num.3.

Dæmones alliciuntur naturalibus non vt animalia cibis, sed vt spiritus signis. num.4.

Dæmones non minus quam lapides naturalibus alliciuntur. n.5.

Dæmones quando rebus naturalibus pelluntur. n.6.

Dæmones quando inferendo mala naturalibus vtuntur, naturalibus pelluntur. n.7.

Vomitoria cur in dæmoniacis conducant. num.8.

Balnea, & suffumigationes contra dæmones operantur. n.9.

Dæmones, quando humore melancholico commiscentur, quibus rebus pellantur. num.10.

Naturales res dæmones non cogunt, sed indirecto. num. 11.

Piscis hepar super prunas assum, fugauit dæmonem. n.12.

Iob. cap.8. *de fugatione dæmonis explicatus. n.13.*

Daniel quare rebus naturalibus dæmonem pellit. n.14.

Naturales res secundariã, & indirectam virtutem habent dæmonem pellendi. num.15.

Dæmones fugantur rebus naturalibus quando sunt irrisibilia, & fœtida. num.16.

Cornium suffitu, & stercoris caprini quare dæmones fugentur. numero 17.

Dæmones fugantur naturalibus ex quadam hypothesi. n.18.

Ruta agrestis quare dæmonem pellat. numer.19.

Adamas, cur dæmonem eijciat. numero 20.

Sulfuris odore quare dæmon fugatur. num.21.

Dæmones fugantur ex atra bilis excedentis curatione. n.22.

Dæmoniacus sanatus atra bili purgata. num.23.

Dauid malum spiritum Saulis cythara abegit. n.24.

Reg.1.cap.16. *de musica Dauid contra dæmones explicatum. n.25.*

Musica vulnera sanat. n.26.

Maleficia curantur rebus naturalibus quando ad ea inferenda Magus naturalibus vsus est n.27.

Energumenis quare res naturales portare permittantur. n.28.

Res naturales quando piè adhibentur, vt instru-

NAturales † res videntur in dæmones agere non posse. Quia directo, & per se potestatem non habent dæmonem cogendi, vt accedat, appareat, fugiat, aliquid faciat, vel facere desinat, vt docet *D. Thom. in Senten. 4. distinct. in 7. art. fin.* 1
† Ideo naturalia remedia illicita esse ad maleficia docent *D. Thom. 2. 2. q. 96.* 2

q. 96. art. 2. & contra Gent. 4. cap. 104. & 105. Wipina de superstit. cap penult. Nauarru. in Manual. cap. 11. & cap. 25. Sprenger. in Mall. p. 1. q. 8. & p. 2. quaest. 6. Thom. Sanchez de Matrim. tom. 2. dis-
3 *pos. 95. ex n. 2. vsq; ad n. 6.* † Nam cum res istæ non adhibeantur, vt causæ, (quia nulla virtus ad eum effectum operandum illis inest) ergo adhibentur, vt signa, non diuina, cum non sint sacramenta, nec sacramentalia, ergo vt signa pacti occulti, cũ
4 dæmone initi. † Et ita licet testetur Porphyrius apud D. August. lib. 21. ciuit. Dei cap. 6. *dæmones allici per varia genera lapidum, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum*, ligantur tamen solummodo, vt ipsemet Augustinus testatur, *non vt animalia cibis, sed vt spiritus signis, in quantum ei exhibentur in signum diuini honoris,*
5 *cuius ipse cupidus est.* † Nam dæmones non minus, quam lapides his naturalibus rebus alliciuntur, aut etiam superstitiosis, quibus licitum esse maleficia tollere, vt vana vanis confundantur imprudenter asseuerant *Hostiens. in cap. fin. de frigid. & malefic. Syluest. in Summ. V. maleficium. num. 9.*

6 ¶ Sed cum dæmones pessimis humoribus delectentur, in eisq; resideant, vt in proprio loco, rebus naturalib. expelli possunt, quibus prędicti humores leniuntur, vt docet *And. Caesalpin. de inuest. dæmon. cap. 22.*
7 † Nam vt ait Bapt. Codronch. de morbis venef. lib. 4. c. 2. *Dæmones ad inferenda mala persæpe rebus naturalibus vtuntur, varias obstructiones, ac intemperies modo mitiores, modo validiores procurando, continuum soluendo, noxios humores concitando, vel vtiles putrefaciendo, ac delatoria, prauaque qualitate coinquinando, ac ad principalia, vel ignobilia traducendo, poterit, & medicus obstructiones tollere, intemperiem corrigere, vanitatem restituere, humores compescere, quod putidum est educere, & prauam, ac venenosam qualitatem delere.*
† Sic vomitoria ad id maxime iu- 8
uant, vt tradit *Codronch. vbi sup. d. lib. 4. c. 4.* nam bilem expurgant, vt docent *Hippocrat. lib. 7. Epidemiar. Galen. 2. de antid. c. 7. & lib. quos purgare opor. Dioscorid. lib. 4. c. 169.* † Balnea quoq; 9
& suffumigationes ad id commendat *idem Codronch. d. lib. 4. c. 5. & 6.* & maxime fumum lauri, iuniperi, rosmarini, saluiæ, thuris, myrrhæ, verbenæ, cupressi, vt tradit *Mengus in Flag. dæmon.* Vergil. Eclog. 8.

Verbenasq; adole pingues, & mascula thura.

† Et quia dæmones humori melan- 10
cholico facile commiscentur, qui cum amarus, tristis, ac turbulentus sit, locum dæmonum naturæ congruentem præstant. Prodest vero contra hoc maleficium, sena, lapis Lazuli, veratrũ, vel aliud simile medicamentum quo humor ille ex toto educit, vt cõtendit *Bapt. Codronch. vbi sup. d. c. 2.* † Et ita probat dæmo- 11
nes naturalib. adstringi causis. Nã etsi directo dæmonem non cogant, possunt tamẽ indirecto efficere, vt locum deserat, vt docent *Victoria in relect.*

relect. de Magia, q. 6. Valles de sacra Philos. c. 28. Raph. de la Torre d. q. 96. art. 2.
12 *disp. 12.* † Ita legimus piscis hepar super prunas assum fugasse Asmodæum, qui septem viros Saræ necarat, Tob. c. 6. *Cordis eius particulam, si super carbones imponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorũ.*
13 † Fumus enim ille tanq̃ instrumentum diuinæ iustitiæ fuit. Nam Angelus vna cum virtute naturali operabatur, Tob. c. 8. *Recordatusq; Tobias sermonum Angeli protulit de cassidili suo partem iecoris posuitq; eam super carbones viuos. Tunc Raphael Angelus apprehēdit dæmonium, & relegauit illud in deserto superioris Ægypti.*
14 † Ita & Daniel in Regis Babylonis præsentia dæmonē fugauit (qui sub dracone inerat) massa confecta ex pice, adipe, & pilis, Daniel. c. 14. *Tulit ergo Daniel picem, & adipem, & pilos, & decoxit pariter, fecitq; massam, & dedit in os Draconis, & diruptus est.*
15 ¶ Non enim assentior iis, qui omnem omnino efficaciam reb. corporeis in dæmones tollunt, nec iis etiam, qui directam vllam vim naturalem in dæmones cōcedunt, sed iis assentior, qui secundariam & indirectam tātum tribuunt, vt præter supradictos Theologos, & Medicos tradunt *Dionys. Carthus. in Tob. c. 8. Parisien. p. fin. de vniuers. Leuin. Lemn. lib. 2. de occult. natur. Cæsalp. lib. de inuestigat.*
16 *dæmon.* † Nam primo fugantur dæmones rebus naturalib. indirecto, quando sunt irrisibilia, & fœtida. Quia omnia, quæ fiūt circa corpora obsessa dæmones accipiūt, vt facta, & vergentia in eorum despectum, ac ludibrium. Nam cum sint intolerantis iniuriæ, malunt fugere q̃ eam pati. † Et ita compertum est fugari 17
dæmones *corniũ suffitu, stercorisve caprini, dictamo, galbano, onagri vngula, & similib.* vt ex Dioscoride, Galeno, Plinio, & aliis tradit *Mart. del Rio lib. 3. Magic. c. 2. sect. 2. § 1.* Nec non asini pelle Marbod. lib. de gemm.

Infantum cunas pellis villosa defendit.
Horrificosque metus pellit, & ista simul.

¶ Secundo fugantur dæmones re- 18
bus naturalibus ex quadā hypothesi, quia signa videntur recordatoria, & pœnarum, quas luūt, memoriam ingerunt, quæ dæmones valde abhorrent, & detestantur secundum *D. August. lib. de natur. dæmon.* † Ita ru- 19
ta agrestis dæmonem fugat, *Aristot. problem.* 34. quia signum est amaritudinis Christi, q generis humani redemptionem est operatus. Similiter *gagas* ad hoc commendat *Galen. lib. 9. Simplic. c. 8.* quia tristitiā denotat, in qua dæmon ad finem vsq; est detrusus. † Necnon *Adamas*, quia ob- 20
stinati eius animi duritiam portendit Marbod. *vbi sup. c. 1.*

Ad Magicas artes idem lapis aptus habetur.

† Sulphur ad hoc conducere docet 21
Auicenna Fen 1. tract. 1. lib. 5. quia carceris infernalis figura, ac signũ est, cui ipse est addictus, atq; mancipatus, Tibul. lib. 2. Eleg. 5.

Ipseque ter circumlustraui sulphure puro,

Carmine

Carmine cum magico præcinuisset anus.

22 † Tertio fugantur dæmones rebus naturalibus quãdo eis atræ bilis excessus, ac cæteri humores sedantur, quibus dæmon inhæret, eo ꝙ ægre ferat hæc sui domicilij quasi turbari possessionem per meliorem humorum temperiem, vt docet *Andr. Ca-*
23 *salpin. lib. de inuest. dæmon. c. fin.* † Sic n. contingit quendam dæmoniacum sanatum atra bili purgata apud *Bap.*
24 *Codronch. lib. 2. de morb. venef. c. 8.* † Et sic intelligitur, quod Dauid malum spiritum Saulis cythara abegit, *Reg. 1. c. 16.* cuius hæc sunt verba: *Quandocunq; spiritus Domini malus arripiebat Saul, Dauid tollebat cytharam, & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saul, & lenius habebat. Recedebat enim ab eo*
25 *spiritus malus.* † Quia non dulce melos directo dæmonẽ pellit, sed harmoniæ cõcentu humorem pessimũ deliniuit, quo Saulem lenius habere contigit, vt docet *idem Cæsalp. vbi sup. Petr. Thyræus de dæmoniac. p. 3. c. 48.*
26 † Et ita musica, vulnera dicuntur sanari, *Plin. lib. 28. cap. 2. Tiraq. de Nobilit. c. 31 ex n. 30* 1. nam vt ait Horat. libro 2 epist. 1.

Auertit morbos, metuenda pericula pellit.

27 ¶ Item rebus naturalibus maleficia curantur, quando ad ea inferenda dęmones naturalibus, & physicis vtuntur causis, nihil addẽtes ex sua malitia. Quia tunc nihil vetat, quin contrariis noxa pellatur, vt docent *Codronch. d. lib. 4. de morb. venef. c. 4. Cæsalpin. de inuestigat. dæmon. c. fin.* † Et ita 28
Energumenis permittuntur portare lapides, herbæ, & alia naturalia, *c. dæmonium, h. 26. q. 7.* Pæoniam enim ad id conducere dicit *Plin. lib. 25. c. 4.* Hipericum & Veruenam, *Dioscorid. lib. 4. c. 56.* † Nam si pie, & deuote 29
adhibeantur tanquam instrumenta diuinæ iustitiæ, possunt maleficia impedire, & noxam pellere, quia Deus simul cum virtute naturali operatur, vt docet *Richard. quodlibet. 3. q. 8.* † Et ita intelligitur ꝙ de Verba- 30
sco tradit *Apuleius lib. de virtut. herbar. c. 71.* de aliis innumeris *Dioscorid. Plinius, Ætius, Rhases, & alij.* Nam vt ait Hierem. c. 8. *Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi?* De spina alba, Ouid. lib. 6. Fastor.

Spina, qua tristes pellere posset
A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.

¶ Quarto fugantur dęmones re- 31
bus naturalibus ex quadam necessitate, scilicet vibratione aeris, quia eius conquassatione continuus aer dissipatur, quo corporis assumpti cõpago (in quo dæmones grassant) dissoluit, & ita euenit, vt dæmones arceantur. *Petr. Thyræus p. 3. de locis infest. c. 53.* † Ita aeris sonitu dæmones 32
fugari docet *Macrob. lib. 5. Saturnal. c. 19.* Ex quo in Ecclesia campanarum vsum contra tempestates (præter q̃ quod sanctus & pius) ad hoc naturaliter conducere tradit *Stephan. Durand. lib. 1. de ritibus Ecclesiast. cap. 21. Ioan. Andr. in cap. 1. de offic. custod.*
† Et exemplis comprobatur sagarũ, 33

 quas

quas ad campanæ sonitum dæmo-
nes baiulantes deiecerunt, vt tradit
Grilland. de Sortileg. quæst. 7. Remig. lib.
1. dæmonol. cap. 26. Petr. Binsfeld. in con-
34 *feß. malefic. part. 2. dub. 6.* † Ex quibus
apparet quam docte acie gladij spe-
ctra fugari docuerit *Homer. Odyss. 7.*
non quod illam timeant, sed quod
pœniteant corpus assumptum hoc
pacto dissolui, vt Sibylla docet Æ-
neam apud Virgil. lib. 6. Æneid.

Tuq; inuade viam, vaginaq; eripe fer-
rum, &c.

35 ¶ Cætera de plumbo liquefacto
in scutellam aquæ planam infun-
dendo ad maleficij curationem, vt
superstitiosa tradiderunt *Sprenger.*
in Mall. par. 2. c. 1. q. 12. Petr. Gregor. lib.
13. de Republ. cap. 1. ex num. 2. Bapt. Co-
dronch. lib. 2. de morb. venef. c. 2. & lib. 3.
36 *c. 13.* † Licet hoc ad maleficij inda-
gationem magis conducat, & plura
ad id docte & accurate cōgesserint
Cæsalp. de inuestig. dæmon. c. 22. Codronc.
de morbis benef. lib. 3. cap. 11. 12. & 13.
37 † De superstitiosa ablutione ma-
nuum ad maleficia impedienda *Re-*
mig. lib. dæmonolat. cap. 1. de lotione
humana *Annan. lib. 4. de natura dæmo.*
quam damnat *Ioan. Saliberiens. lib. 1.*
38 *Polycrat. c. 8.* † De superstitiosis ver-
borum formulis plura *Myreph. sect.*
2. antid. 298. & 405. & sect. 12. antid.
405. Theophrast. Paracels. lib. hyperphys.
& de morb. caduc. Agrippa, Wierus,
Pomponatius, Mizaldus, Wecherus, Ro-
gerus, Godelmanus, Riplaus, Esculanius,
Melanchtonius, Sabellius, Aphrosideus,
Trieteius, & similibus, quos omnia
damnamus *sup. c. 9. ex n. 4.* † Qualia 39
puto nomina illa Ephesia, per quæ
à dæmone obsessi liberabãtur, teste
Plutarch. in Symposiac. & conuitia, &
Iędorias, quas commēdat *Apollon. a-*
pud Philostrat. lib. 2. de quibus *Thyræus*
de locis infect. p. 3. c. 56. † De sigillo, si- 40
gno, imagine, charactere, & simili-
bus tanquam vanis & superstitiosis
tradidere *Mart. del Rio lib. 1. Magic. c.*
4. q. 1. Suarez de Relig. lib. 2. c. 12. Raph.
de la Torre d. q. 96. ar. 2. disp. 2. † Quid- 41
quid Aphrodisęus, Paracelsus, Por-
phyrius, Pōponatius, & similes con
tendant ex illo serpente æneo Moy-
sis, qui à serpentib. morsos sanabat,
Num. c. 21. quia eius vis, atq; potestas
supernaturalis à Deo fuit, his deli-
riis minime communicanda. † Ex 42
quo perperam emanarūt philacte-
ria Iudęorum, vt de Chrysolito mu-
lieris figura naturaliter formato tra
dit *Thetelm. Iudæus lib. de sculptilib.* de
aureo sigillo Marbod. vbi sup.

Esse phylacterium fixos prohibetur in
auro,
Contra nocturnos fortis tutela timo-
res.

F ¶ Vnicum tamen remedium na- 43
turale contra maleficium habetur
per amotionem signorū maleficij,
quæ ex pacto Magus adhibuit, vt
quamdiu illa essent appensa dæmon
malum continuaret, vt de vidua, &
presbytero signa concremantibus,
quo maleficia cessarunt, narrat *Co-*
dronch. lib. 1. de morb. benefic. † De co- 44
mite ollam maleficij amouente, re-
fert *Sprenger. in Mall. p. 2. q. 1. c. 1.* de lo-
ci amo-

ciamotione *Cæsalpin. lib. de inuestig. dæmon. c.* 17. de nodi dissolutione *Rosæus in medit. venat. c.* 50. † Quod tamen remedium illicitum videtur. Primo ex eo, quod qui talia signa amouet, cum spe cessationis, miscet se pacto, quod Magus, cum diabolo celebrarat, nempe vt signo posito ipse noceat, signo amoto, nocere desinat. Quia non debemus præstare consensum in peccatum alterius, *Apostol. ad Rom. c.* 1. † Secundo, quia amouere signa, est colere diabolum. Est enim protestari, quod possit nocere, quibus, & quando voluerit, quasi ab alio non pendeat, & quod sit fidelis, & verax, quasi pactū seruet cum suis, & quasi vicissim illum timeant, cōtra regis vatis doctrinā, *Psal.* 90. † Tertio, qa dæmon signis non ligatur, vt diximus, nec potest diutius, nec fortius hominem affligere, quam Deus ei permiserit, qui pactis huiusmodi non astringitur. Quare illa amouere superstitiosum est. Quia & aliqui sunt dæmones, qui non eijciuntur, nisi in oratione, & ieiunio, *D. Matth. c.* 17. † Et ita inter legitima remedia non annumeratur huiusmodi amotio signi, *cap. si per sortiarias* 33. *q.* 1. vt concludit *And. Cæsalpin. vbi sup.* † Quibus, & aliis rationibus argumentatur *Ioan. Hassels. in prælect. lib.* 4. *Sent.* vt hoc remediū tanquā omni modo superstitiosum, impugnet, quibus argumētis nobis implicari non libet. Nam accurate respōdit doctissimus diuinarum, & humanarum literarum gloria conspicuus *Mart. del Rio lib.* 6. *Magicar. c.* 2, *sect.* 1. *q.* 3. *ad fin.*

45

46

47

48

49

¶ Verissimum enim est licitum esse signa maleficij tollere, vt opera diaboli destruantur, vt docent *Angelicus D. Thom. D. Bonauent. & eorum præceptores Albert. Magnus, & Pet. Lombar. & Gabriel. in Sent.* 2. *dist.* 8. *q.* 2. *Aureolus in Sent.* 4. *dist.* 34. † Primus ex professo de hac re disserens, q̄ tempore D. Thomæ vixit est *Henr. Goethaltz. lib.* 5. *q.* 33. qui post longam disputationem concludit: *Licet autem pernitiosum est operib. superstitiosis communicare, Catholicum tamen est destruere opus superstitiosum dæmonis, & in hoc ei contraire, & sic dico, quod licitum est maleficiū deponere simpliciter, quemadmodum licitum est, idolothitum in cloacam proijcere.* † Et contrariū sentientes ridet Scotus in Sent. 4. distin. 34. *Ex quo patet, quod superuacanea est illa quæstio, an liceat tollere maleficiū, intentione curandi maleficiatum? nō enim solum licet, sed est meritorium destruere opera diaboli; nec in hoc est aliqua infidelitas, quia destruens non acquiescit operibus malignis.* † Etiā si ad hoc Magus adhibeatur; nam vt ait Caiet. tract. 12. tom. 2. *Et hoc absq; dubio licitū est, quia non est opus malefici, vt maleficus est, sed hominis scientis impedimentum proximi sui, quia nulla hic euenit inuocatis dæmonis, sed sola dissolutio signi, quo durante diabolus statuerat malum alterius continuare.* † Vnde elegāter Illustrissimę Dominicanę familię alumnus, Domini Imperatoris à secretis confessionibus prępositus, literarum eruditione

50

51

52

53

54

ditione non minus, quam religione & sanctitate clarus Dominic. Soto in 4. dist. 34. q. 1. art. 3. *Nos posse maleficum cogere, & ab eo pecunia extorquere, vt ligaturas, quas habet sepultas, aut suspẽsas, aut alicubi asseruatas, illinc dimoueat, quia illud maleficum facere virtutis est, & quicunq; sciret vbi sunt, posset illas*
55 *inde subtrahere.* † Et ita hoc non solũ licitum, sed, & meritorium censuerunt *Ioseph. Angles in flor. Theolog. q. de art. Mag. art. 6. diffic. 2. Castro lib. 2. de iusta hæret. punit. c. 15. Ledesm. p. 3. q. 58. art. 2. dist. 8. Henric. lib. 12. de Sacram. c. 8. n. 3. Syluest. in Sum. v. maleficium, q. 7. & 8. Angel. v. superstitio, §. 13. Turrecre. in c. moueat te, 22. q. 1. Nauar. in Manual. d. c. 11. Binsfeld. in l. eorũ, C. de malef. & mathem. q. 5. Raph. de la Torre d. q. 95. ar. 4. disp. 3. Leonar. lib. 2. de iust. c. 44. dub. 6. ex n. 36. concivis meus Thom. Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 96. ex nu. 3. & in sum. tom. 1. lib. 2. c. 41. num. 19. Suarez*
56 *de relig. lib. 2. c. 17. ex n. 9.* † Etiam si tollatur signum, quod est pacti vinculũ, cum spe cessationis. Quia licitũ est vitare locum, & personas à quibus se lædi putat, & maleficos de medio tollere, ne hominib. amplius noceat per diabolum, vt eius viua instrumenta, vt docet *Mart. del Rio vbi sup.*
57 *d. q. 5. art 5.* † Et ita dicendum est hac intentione maleficia tollẽtem nullo modo cooperari pacto. Non primo, quia iuxta illud non operatur: non secundo, quia illud non curat, sed vult facto suo destruere, quatenus signo illo seruatur: atq; ita non confirmat, sed rescindit, vt docet *Abulens. in Matth. c. 19. q. 90.* † Nec o- 58
pus illud amotionis signorum, per se est dæmonis inuocatio, vel honoratio ex natura rei, neq; ex intentione signum amouẽtis. Quia non intendit hac ratione dæmonẽ honorare, vel eum inuocare, sed intendit inuocationem dæmonis per Magũ signo posito factã, impedire, & annihilare, vt per *Delrium vbi prox. ar. 3.*
† Neq; obstat, quod dæmon signis 59
non ligatur, quia sine signis nocere potest quamdiu Deus ei permiserit. Quare respondeo, non ligari naturaliter, sed moraliter ex hypothesi, dum vult stare pactis conuentis, quã constituit nõ se cessaturum, quamdiu talis ligula sic nodata fuerit, vel loco suspensa, vel terræ defossa; quia sæpe, imo ordinarie Deus permittit multa fieri per maleficos, & signa malefica, quæ eis immediate prohibuit, vt docet *Victoria in relect. de Mag. ad fin.*

CAP. LIII.

De remediis diuinis, quibus maleficia tolluntur, & dæmones fugantur.

SVMMARIVM.

Diuina remedia contra maleficia, & dæmonum potestates valde proficiũt. n. 1.
Diuina remedia ad maleficia conducere Apostoli fatentur, & ipsi dæmones. num. 2.
Diuina remedia prosunt semper animæ, & corpori nunquam nocent. n. 3.
Recurrendum est ad Deum quando opera hu-

1 Diuina remedia † contra maleficia, & dæmonum potestatem valde proficere nullus est, qui ignoret, quæ Deus Ecclesiæ reliquit D. Marc.cap.fin. *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eÿcient*, & rursus, *dæmones eÿ-*
2 *cite.* † Cuius virtutem ad hoc efficacem esse fatentur ipsi Apostoli tantum munus admirati apud D. Luc.cap.10. *In nomine tuo dæmonia subÿciuntur nobis*, fatentur, & ipsi dæmones, qui diuinis verbis profligati se torqueri, ac cruciari queruntur apud *D.Matth.c.17.Luc.& Marc.vter-*
3 *que c.19.* † Vnde remedia diuina, atque Ecclesiastica præ cæteris rebus veneranda sunt. Quia carent omni peccato, atq; periculo, & psunt semper animæ, & corpori nunquã nocent, & à morbis, aliisque maleficiorum noxis liberant, atque præseruant, vt tradit *Bapt.Codronch. libr.*
4 *4.de morb.venefic.c.2.* † Quæ ad maleficij curationem maxime conducunt. Nam vt ait iustus Rex Iosaphat, Paralip.2.cap.20. *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te Domine.*

5 ¶ Ex quibus quidem primum remedium est *vera, & viua fides*, cuius loricam induendam in omni negotio docet *Paul.ad Ephes.6. & Thessalo.* 5. & ad hoc commendat *D. Cyprian. ad Fortunat.de exhort.Martyr.Lactant.*
6 *lib.2.c.16.* † Nam credenti omnia sunt possibilia, vt docet Dominus per D.Matth.c.17. *Amen dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, & dicetis monti huic, transi: transibit, & nihil impoßibile erit vobis.* † Secundo le- 7
gitimus Ecclesiæ Sacramentorum vsus: vt pro nondum initiatis *Baptismus*, vt docet *Dominic.Soto in Sent.4. dist.3. art.9.* † Vt de Tamracunga 8
Indorum Rege baptismo à dæmonibus liberato narrat *Petr.Chieza p. 1.hist.Peruan.cap.11.* de Cassano Rege Tartarorum, *Boßius lib. 1. de notis Eccles.* nam vt de eius virtute ait Dominus per D.Marc.cap.fin. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.* † Tertio iuuat Sacramentum Con- 9
firmationis, vt qui nõdum recepit, ei cõsulatur eo initiari, ex doctrina *Gregor.Nazian.orat.1.in Iulian.* de cuius effectu plura *D.Clemens lib.7.constit.Apostol.c.24.& lib.8.c.35.* † Nam 10
vt ait Prudent.

Ac quis alumnus
Chrismatis inscripto signaret tempora signo,
Qui Zoroastreos turbaret fronte susurros.

† Quarto sacrificium *Missæ* ad hoc 11
maxime conducit, vt tradit *D. Augustin.lib.22.de Ciuit. Dei, c.8.* & exemplis confirmat de B.Theodoro *Metephrast.in eius vita mense April.* de Episcopo Brixiensi *Leon.Luxenburg. in Catal.hæret.lit. G.* † Pura peccatorũ 12
confessio secundum *tex.in c.si per sortiarias 33.q.1.* de cuius ad hoc, mirabili virtute, plura exemplis astruũt *Cæsarius lib.1. miraculor.c.6.& lib.3.c. 13.Theod.de Apoldia lib.6.vitæ S.Dominici cap.3.Surius tom.2.mense Mart.22.*

Meta-

13 *Metaphrast.* 14. *August.* † Necnon sacrosanctæ Eucharistiæ assumptio, atque perceptio deuota, *Cæsarius lib.* 9. *miraculor. c.* 12. *Metaphrast in vita S. Auxentij* 14. *Februar. Palladius in Lausiaca c.* 19. *Vayrus lib.* 3. *de Fascin. c. fin.*

14 † Nam ex eius assumptione vna caro fit cum Deo, secundum eius promissionem in Euangelio, D. Matth. cap.... *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem manet in me, & ego in illo.*

15 ¶ Quinto prodest Oleum sanctū, iuxta illud D. Marc. cap. 6. *Dæmonia multa eijciebant, & vngentes agros oleo*

16 *sanabant.* † Quod ex diuina institutione ad hoc Apostolus D. Iacobus promulgauit, *D. Matth. c.* 6. *D. Iacob. cap.* 5. & Ecclesia quasi à Christo per Apostolorum manus recepit, *cap. ad abolendam de hæret. Trident. Seß.* 7. *Can.*

17 1. † Non ad peccata remittenda, vt est vnctio, secundum hæreticos, sed vt est Sacramentum secundum Catholicos, vt tradit *D. Chrysost. homil.* 4. *in Corinth* 1.

18 ¶ Sexto proficiunt *Exorcismi* Ecclesiastici, quia vt ait Dominus apud D. Luc. cap. 10. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem ini-*

19 *mici.* † Quia nihil aliud sunt quam preces ad Deum, *D. Augustin. lib.* 22. *Ciuit. Dei, c.* 8. & imprecationes contra dæmonem, *Petr. Thyraus lib. de da-*

20 *moniac. p.* 3. *c.* 40. † Per mille quasi, & trecentos annos ab Ecclesia ad hoc obseruati, *vt tradit Euseb. lib.* 6. *histor. Ecclesiast. cap.* 35. *Suarez in D. Thom. p.* 3. *q.* 63. *ar.* 4. *disp.* 15. † De quorum for- 21 ma, & ritu plura *Hieron. Mengus in Flagel. dæmon. Sprenger. in Mall. part.* 2. *q.* 2. *c.* 6. *Annan. lib.* 4. *de natur. dæmon.*

† Quidquid fremant hæretici, quia 22 Apostoli Christi ministri, & dispensatores mysteriorum sunt, *D. Paulus Corinth.* 1. *cap.* 4. *Trid. Seß.* 2. *Can.* 13.

† Quare merito Prudent. vere pru- 23 denter in Apotheosi:

Intonat Antistes Domini fuge callide serpens,
Exue te membris, & spiras solue latentes,
Mancipium Christi cur corruptißime vexas, &c.

¶ Septimo iuuant formæ cereæ 24 orbiculares à Romano Pontifice benedictæ, quas vulgo appellamus *Agnus Dei* propter agnum vna in facie impressum, de cuius effectibus liber extat integer *Vincentij Bonardi.*

† Octauo conducunt *Orationes*, tam 25 communes Ecclesiæ, quam priuatę Sanctorum virorum, vt tradit *D. Augustin. lib.* 22. *Ciuit. Dei, & lib.* 2. *de Symb. ad Catechum. c.* 1. *Sozom. lib.* 6. *c.* 28. † Et exemplis astruunt *Remig. lib.* 26 1. *dæmonol. c.* 13. *& lib.* 2. *c.* 4. *Pet. Thyraus in dæmoniacis p.* 3. † Ieiunia, & alia pia 27 opera, quia vt ait Dominus p Matt. c. 17. *Hoc genus dæmoniorum non eijcitur nisi in oratione & ieiunio.*

¶ Nono Saluatoris nostri Domini 28 Iesu Christi nomen, & inuocatio, D. Paul. ad Rom. c. 10. *Qui inuocauerit nomen Domini saluus erit:* nam vt ipsomet Domino testantur Apostoli apud D. Luc. cap. 10. *Domine etiam*

dæmonia subijciuntur nobis in nomine
29 *tuo.* † Et exemplis illustrant, atque confirmant *Surius tom.4. fol. 154. & tom.5. fol.827. & tom.6. fol 671. & to. 7. fol.567. Tertullian. in Apolog. Origen. contra Cels. lib. 1. & 6. D. Athanas. in Verbo incarnat. Alph. Villegas in Flor.*
30 *Sanctor. p.3. vit.173.* † Necnon eius sanctissimæ Matris Deiparæ Virginis S. Mariæ, quæ quia caput diaboli conterit, *Genes. c.3.* ad eius infestationes maximum remedium est, atque salutare, vt tradit *Cæsarius lib.6. mira-*
31 *cul. c.26. & 27.* † Nam eius sola inuocatione, hostis validissimus confractus diabolus metuit aduenire oppressor, atque ita fugatur, vt eius venena exarmata reddantur, quia vt ait Prudent. Cathemer. hym. 3.

Namque Deum merita
Omnia Virgo venena domat.

32 ¶ Decimo iuuant *Sanctorum*, qui in cœlis beatitudine perfruuntur æterna, *Reliquiæ*, vt contra Nouatores defendunt, *D. Hieron. contra Vigilant. D. Chrysost. contra Gentil. D. Ambros. serm.77. Gregor. Turonens. lib.2. de gloria martyr. c.45. Ioan. Gibbonus disp. de Sanctis, ex nu.319. Petr. Thyræus p.3. de dæmoniac. c.43. & de locis infest. par.3.*
33 *cap.67.* † Nam vt de reliquiis Doctoris Gentiū D. Pauli legitur apud D. Lucam Euāgelistam in Actis Apostol. cap.19. *Super languidos deferebantur à corpore eius sudaria, & semicinctia, & recedebant ab eis languores, &*
34 *spiritus nequam egrediebantur.* † Panis & salis benedictio ad id iuuat, vt statuitur in *Concil. Nannetensi can.9.* de quibus plura congerunt *Fran. Suarez vbi sup. d. disp.15. Stephan. Durand. lib.2. de ritib. Eccles. cap.58. Metaphrast. mense Decembr. Grazer. lib.3. de S. Cruce, cap.37.*

¶ Vndecimo plurimum iuuat *Aqua benedicta*, vt decisum est in *cap. a-* 35
quam de consecrat. dist.2. quam lustralem appellamus, & ad hoc maxime commendat *Theodoret. lib. 5. histor. Ecclesiast. c.21.* & eius vsum ab Apostolis desumptum probat *D. Clemens*
lib.8. Constit. Apostol. cap.31. † Et ex- 36
emplis exornat *Surius in vitis Sanctor.* de efficacitate *Cretzer lib.4. de Cruce, c.36.* Idq; cacodæmones Indiis confessos narrat *Fran. Gomera in histor. Mexican. c.235.*

¶ Duodecimo pro coronide sit si- 37
gnaculum *Sanctæ Crucis*, quod aduersus omne maleficium, & venenum esse præstantissimum antidotum docet Dominus per D. Marc. cap. fin. *Signa autem eos, qui crediderint hæc sequentur, in nomine meo serpentes tollent, & si mortiferum quid bi-*
berint non eis nocebit. † Quare illud 38
telum dæmonis formidabile vocat *Eusthathius in vita Euthych. lib.1. cap.10.* & omnem Magiam tollere affirmat *S. Athanas. lib. de incarnat. Verb.* & arma inexpugnabilia aduersus dęmo-
nes, *Metaphrast. mense Nouembr.* † De 39
cuius mirabilib. effectibus liber integer esset conficiendus, etsi plura, non pro merito quidem scripserint *D. Cyprian. sermone de Pass. Christi. Origen. lib.3. in Iob, Lactant. lib.4. cap.24. Suarez in D. Thom. part.3. q.25. artic.6.*

disput.56.D.Gregor Nazianzen.orat.1. in Iulian. D.Chrysost.homil.8.ad Colossens.D.Augustin.lib.2.de symbol.ad Catechum. D. Gregor.lib.2.dialogor.c.10.

40 † Quæ omnia exemplis cõfirmant *Thom. Rosius lib.de signis Ecclesiast.cap. 8. & sequentibus, G ycas Annal.part.4. Sprenger. in Mall.part.2.quæst.4.cap.1. Petr.Thyraus in dæmoniac. d.part.cap. 44. & lib.de locis infest.part.3.cap.68. Iacob. Græzer.lib.3. de Cruce, Surius tom. 2. Cassanæus in Catal. gloriæ mun. part.4.conclus.98.& 99. Cenedo collectan.22.ad Sext.num.3.*

41 † Quia verum signum bellicum est contra spirituales hostes validissimum. Quippe ex eo pendet verus,& vnicus Imperator noster Christus Optimus Maximus ad fugandos hostes, & incitandos suorum animos apprime necessario, militiæ nostræ vexillo. † Ad cuius glo- 42

riam, & maiorem laudem, qua potui breuitate vtriusque Magiæ opus expleui: in quo si quid laudate dixerim, quod Ecclesiæ minus probetur, pro indicto, illaudato habetur. Datum Granat. ex nostro Musæo xviij. Maij.

M. DC. XII.

D. Franciscus Torreblanca Villalpando
V. I. Licentiatus.

EPITOMES DELICTORVM, IN QVIBVS APERTA VEL OCCVLTA INVOCATIO daemonis interuenit,

LIBER TERTIVS

DE CRIMINIS PVNITIONE IN Foro exteriori.

D.D. PHILIPPI III. HISPANIAVM REGIS Catholici iussu scriptus, ac totius Senatus Regij approbatione, ad Fiscalis instantiam vulgatus.

CAPVT I.

De externa criminis punitione.

SVMMARIVM.

Iudicia externa negant haeretici. num. 1.

Iudicium externum impium non esse. num. 2.

Haereticum non occidendum, sed vitandũ dicunt. n. 3.

Christus Apostolos compescuit, qui Samaritanos volebant perdere. n. 4.

Lutheri de iudicio externo sententia. n. 5.

Haereticorum sententia de iudicio externo detestanda. n. 6.

Iudices violatae religionis, apud Athenienses. n. 7.

Religionis causa multi puniti. n. 8.

Crimen nullum magis, quam quod in religionem committitur. n. 9.

Delictorum punitio tendit in bonum publicum. n. 10.

Poena vnius metus est multorum. n. 11.

Bonis nocet, qui malis pepercit. n. 12.

Haeretici Sathanae imitatores. n. 13.

Sacrae scripturae sensus ad ecclesiam pertinet. n. 14.

D. Matth.

IVdicij † partes suscepturo contra Magos, & hæreticos huiusmodi, qui derelicto ꝓprio creatore Deo, eius hostis dæmonis præsidia quærunt, pactis, & superstitionibus nitentes, vt pro tanto crimine debitas iure pœnas persoluant, à criminis punitione est exordiendum. Quia contra eam exclamant **Ioan. de Hus, Ioan. Wicleph, Mart. Lutherus, & omnes fere hæretici**, vt se & suos cōtra Pontificem Maxim. & Potestates temporales tueantur, dum iudicia negant ex illo Matth. 7. *nolite iudicare.* † Contendentes iurisdictio- 2

nem externam impiam esse, vtpote, quæ incertis, & variabilib. testimoniis nititur cōtra diuinam Dei creaturā fragili, & caduco iudicio perdendam, sibi crimen, dum alios iudicant imponentes, Paul. Corint. 1. c. 6. *iam quidem delictū est in vobis, quia*
3 *iudicia habetis inter vos.* † Nam dicūt hæreticum non occidere, sed vitare dominum docuisse *Matth.* 18. dum in pertinaces hæc subdit. *Si autem Ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus.* Apost. ad Tit. cap. 3. *Hæreticum hominem post vnam, & secundam correptionem deuita; sciens quia*
4 *subuersus est.* † Et ita dicunt, quod Apostolos, dum volebāt ignem de cœlo deducere, & Samaritanos hæreticos perdere, compescuit Christus, dicens apud D. Luc. cap. 9. *Nescitis cuius spiritus sitis. Non venit filius hominis animas perdere, sed saluare.*
5 † Ex quibus concludit Lutherus nō esse boni spiritus hæreticos, & magos huiusmodi occidere, & comburere, sed mali spriritus, qui erat homicida ab initio, & filios Chaldæorum, quorum Deus Vr semper vrit, & sęuit, ideoq; nullum esse cogendum suscipere religionem *cap. de Iudæis, distin.* 45. *cap. maiores, §. item de baptism.*

6 ¶ Quæ licet sententia tot Sacræ Scripturæ testimoniis comprobari videatur, falsa nihilominus est, hæretica, detestabilis, scandalosa, ac temeraria. Quia hæreticos & impios, qui in religionem aliquid machinātur (quales magi huiusmodi) omni cura occidendos esse, ac vtroq; gladio persequēdos ex omni iure comprobarunt *Alfon. Castro lib. 1. de iusta hæreticor. punition. conciuis meus Episcopus D. Iacob. Simanc. de Cathol. instit. tit.* 46. † Nam eos, qui religionem tur- 7
bant, aut ab ea decedunt, nō solum Catholici, sed & Ethnici grauiter punierunt. Apud Athenienses iudices fuerunt violatæ religionis, per duo millia annorum ante Christum natum, qui sacerdotes fuerunt sacri Eleusini, omnibus sacratiores, *Pausan. Eliac. lib. 5. & de reb. Phocens. lib.* 10.
† Et Prothagoras, Anaxagoras, A- 8
nacharsis, & innumerabiles alij, Græci, Scythę, & Persæ ob eā causā, variis tormentis, & suppliciis affecti, vt tradunt *Ioseph. lib. 2. contra Apion. Plutarch. lib. de superst. & in vita Nicia, Diogenes Laert. in eorum vita, D. Chrysost. hom. 4. in Pauli Corinth. 1. D. Cyril. lib. 6. contra Iulian.* † Nam cū 9
nullum sit crimen maius, quam ꝙ in religionem committitur, *Cic. lib. 1. natur. Deor.* merito in hoc crimen omnes nationes excanduerunt, ac acerbissimis pœnis damnarunt, vt tradit *conciuis meus Episcopus Simanc. de Cathol. instit. tit. 34. ex n. 1. & tit. 46. ex nu. 34.* † Quia in peccatorum pu- 10
nitione non tam delinquentis correctio attenditur, quam bonum publicum, quod ex tali emendatione nascitur, siue, vt ait D. Isidor. lib. 5. Etymolog. cap. 20. relatus in cap. factæ sunt leges, dist. 4. *vt humana coerceatur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia: & ipsis improbis formida-*

midato supplicio refrænetur nocendi fa-
11 *cultas.* † Vt vnius pœna metus sit
multorum, *Deut. cap.*13. *&* 19. *&* 21.
*Prou.c.*19.*&*21.nam dum flagellatur
pestilens, etiam innocẽs astutior fit
12 *l.*1.*C.ad l.Iul.repetund.* † Vnde meri-
to dicere solebat conciuis meus L.
Annæus Seneca lib.de morib. *bonis*
nocet, qui malis pepercit,& Lactan.lib.
de ira Dei, c.17.*bonorum salutem custo-*
dit, qui malos punit.
13 ¶ Neque obstant in contrarium
adducta quibus se hęretici tuentur,
perperam Scripturam sacram intel-
ligentes, atq; vsurpantes, qui eorum
patre Sathana, sacris testimoniis
abutendo, Christo persuadere vo-
luit, vt à templi pinnaculo mitteret
14 se deorsum *D.Luc.c.*4. † Sic nobis
passim religionis veritate imbutis,
ipsi hęretica vesania turgidi errores
suos sacris testimoniis palliatos so-
lent obiicere, diuinã omnem, & hu-
manam sapientiam præuertentes,
dum sacram Scripturam ex suo ca-
pite interpretari audent, cum sensus
illius ad Ecclesiam pertineat, vt tra-
dunt *Iræn.lib* 3. *aduers.hæres.c.*40. *&*
*lib.*4.*c.*43.*Origen. in Matth. homil.*29.
15 *Simanc.de Cath.instit.c.*59.*ex n.*4.† Et
vt ad obiecta veniamus, non obstat
illud *Matth.*7. quia Christus ibi iu-
risdictionẽ contentiosam non pro-
hibuit, sed illos, qui temerario ausu
in aliorũ vitas, sine lege, & potestate
cẽsores existunt admonuit, vt in suã
potius vitam oculos coniiciant, q̃ a-
liorum facta carpant. Nam vt ait A-
postol.ad Rom.c.14.*Tu quis es, qui iu-*
dicas seruum alienum? † Nec minus 16
obstat illud *Paul.Corint.*1.*c.*6. Nam
cum iudiciorum cõtentiones, qua-
les gentes inter se habuerant, absq;
inuidia exercere nequeant, clericos
eas accipientes, delictũ habere pro-
fitetur. Quia iurgiorum cõtentio-
nes nõ sunt altitudine ecclesiastica
dignæ. D.Matth.c.5. *Qui vult tecum*
iudicio contendere, & tunicam tuam tol-
lere, dimitte ei, & pallium. † Neq; etiã 17
obstat illud *Matth.*18. *& Apost.ad Tit.*
3.Nam cum argumentum à negati-
uis, neq; arguat, neq; probet, nõ se-
quitur; hoc non reperitur, ergo nõ
debet fieri, vt asserũt *Dialectici.*† Nã 18
etiam si Christus hęreticos exuren-
dos non instituisset: num ob id, pa-
stor vigilãs eos patietur impune in
Christi gregem grassari? nam hære-
tici lupi appellantur, *D. Matth. c.* 7.
† Ob id enim irascitur Deus in pa- 19
stores suos apud Ezech.cap.34.*Quia*
pro eo, q̃ facti sunt greges mei in rapinam,
& oues meæ in deuorationem omnium be-
stiarum agri, eo quod non esset pastor (nec
enim quæsierũt pastores mei gregẽ meum:
sed pascebãt pastores semetipsos, & greges
meos nõ pascebant) propterea pastores au-
dite verbum Domini, hæc dicit Dominus
Deus: Ecce ego ipse super pastores requi-
ram gregem meum. † Et licet in di- 20
cto loco eos occidendos non præ-
ceperit, aliis tamen locis expresse
cauit D.Matth.cap.18. D. Marc. c.
9. *Væ homini illi per quem scandalum*
venit: expedit enim ei, vt suspendatur
mola asinaria ad collum eius, & demer-
gatur in profundum maris.

† Et

21 † Et tum hæreticos vitari docuerit, quando ipse sacrilegos ementes, & vendentes de tẽplo eiecit, *D Matth. c.21. Marc.11. Luc.19. Ioan.2.* & D.Petrus eo præsente, nec vetante quidem, auriculam Malcho seditioso amputauit. *D. Ioan.c.18.* & D.Petrus Ananiam, & Saphyram hæreticos occidit, *Act. Apost.5.*

22 † Neque etiam obstat illud *D. Luc. cap.6.* quia ꝓpter hoc discipuli merito à Christo reprehendũtur, quod ignem de cælo contra Samaritanos peterent. Quod magis ex vindicta, quam animarum salute facere videbantur. Secus est in Magistratib. qui iure non iniuria puniunt, vt tradit *Ioan. Roffen. tract. cõtra assert. Luth.*

23 *art.33* † Neque dicendum est nullũ esse cogendum ad suscipiendam religionem. Nam illud intelligitur de illis, qui illam nunquam sunt professi, nõ autem de eis, qui iam fidem Catholicam susceperunt. Tales enim cogendi sunt in ea perseuerare, ne arbitrio suo abutentes in hęreses insanissimas pręcipitẽtur, & perditi ipsi cæteros perdant. *cap. displicet.23. q.4. c. vides.23. q.6. cap. Iudæis, dist.45.*

24 † Nam virga, atq; correctio tribuit sapientiam *Prouerb. cap.19.* siue vt ait D.Isai. c.26. *Sola vexatio intellectum dabit auditui*, & c.28. *Misereamur im-*

25 *pio, & non discet iustitiam facere.* † Vnde tales hęretici non sunt audiendi. Nam libertas illa Lutherana, magis seruitus est quam libertas, D. August. epist.166. *Posse peccare nõ libertas,*

26 *nec pars libertatis.* † Et Aristot. lib.5. Polit. c.9. *Vitiosum esset viuere, vt vnusquisq; vult, viuere autem conuenienter reipublicæ nõ seruitutem, sed salutem esse.* † Nam vt ait D. Chrysost. ad Rom. 27
ser.23. *Libertas dissoluta, & moderamine carens vbiq; mala, & confusionis causa est:* quia vt ait Comicus, *Deteriores nos omnes sumus licentia.* † Vt sic me- 28
rito de his prophetico lumine testetur D.Petr. can.2. c.2. *In errore conuersantur, libertatem promittentes, cum ipsi serui sint corruptionis.*

¶ In criminibus enim puniendis 29
tres causæ cõsiderantur. Vna, vt is, qui delinquit corrigatur, atq; emẽdetur: Altera vt ei satisfiat, cui damnum est illatum. Tertia vt cæteri à similibus peccatis deterreantur. Quæ omnia pereũt, si à pœna mentes arceantur *D.Thom.2.2.q.10. cum seq. Castr. li.2. de iust. hæret. pun. c.3.* † Et 30
licet pœnam illam, quæ tendit ad emendationem duntaxat eius, qui peccauit, leuior esse soleat, cuiusmodi est castigatio parentum, maritorum, & dominorum, *l.1. C. de emend. seruor. l.1. de emendat. propinq. l. item quæritur. §. Iulianus. D. locati.* † Ea 31
tamen quæ ad damnum datum resarciendum dirigitur, longe considerabilior est. Nam ad iustitiam commutatiuam pertinet: commutat enim mulctam pro culpa; quinimo iustitia ipsa punitiua, est commutatiua pœnæ pro culpa, & non respicit punctum indiuisibile, *Soto in sent.4. dist.19.* † Et in grauioribus 32
non tantum satisfieri debet ei, qui damnum passus est, sed etiam vniuersæ

uersę reipublicę, cuius in primis interest, ne crimina sint impunita. *l. locatio. §. quod illicite, de publician. & vectigal. cap. vt famæ de sentent. excommunic.*

33 ¶ Quod autem pertinet ad publicum exemplum, magis perpendi solet, vt vnius pœna metus sit multorum. Nam vt legitur Deuter. cap. 13. *Vt omnis Israel audiens timeat.* & cap. 19. *Vt audientes cœteri timorem habeant,* & cap. 21. *Vt vniuersus Israel*
34 *audiens pertimescat.* † Nam pœna eorum qui delinquunt documentum, doctrina, & exemplum est aliorum; Prouerb cap. 19. *Pestilente flagellato, stultus sapientior erit.* & ca. 21. *Dum flagellatur pestilens, etiam innocens astutior*
35 *fit.* † Itaq; merito à republica puniũtur improbi, vt qui semel peccauit, non peccet iterum: & qui tranquillitatem publicam perturbauit, eam deinceps promoueat, dum is, qui p̃buit exemplum peccandi, prębet aliis exemplum satisfaciendi, vt docet *Seneca lib. 1. de ira, Biesius lib. 2. de re-*
36 *publ.* † Quibus accedit alia causa ne bonis noceant. Et alios sibi similes faciant, vt dicit *Plato libr. 10. de legib.* Nam vt ait Demosth. contra Aristogiton. *Insanabile ingenium oportet exterminare, & tollere de medio, nec eo vsque expectare, dum accipiat malum.*
37 † Quare merito Cic. Philipp. 8. *In corpore si quid eiusmodi est, quod reliquo corpori noceat, vri, ac secari patimur, vt membrorum aliquod potius quam totum corpus intereat.* ex quo recte versus.

Sed immedicabile vulnus
Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.

¶ Quib. ex causis non modo veræ religionis cultores punire solent hæreticos huiusmodi, sed hi etiam qui verum Deum ignorabant. Nã Iulius Paulus lib. 5. Receptar. scriptum reliquit, tit. de vaticinat. *Qui nouas, & vsu, vel ratione incognitas religiones inducunt, ex quibus animi hominum moueantur, honestiores deportentur, humiliores capite puniantur.* † Nam omnia quæ in Deorum prouidentiã excogitabantur, aut contra receptã religionem verterentur damnauit antiquitas, authore *Plutarch. li. de superstit.* vt sic noua religio reprimeretur, vt ait *Euseb. l. 4. præparat. Euang.* † Sic Diopites decretum fecit, vt omnium qui de Diis non recte sentirent, aut de reb. cælestibus nouos sermones inducerent, nomen deferretur, & iuuante populo decretum ratum fuit, vt narrat idem *Plutarch. in Pericl.* † Quod apud alias nationes ét inualuit. Nã Schytæ Anacharsin occiderunt, & regem suum Scylam regno priuarunt, & necarunt propter externos ritus, vt narrat *Herodot. lib. 4.* † Anaxagoras impietatis accusatus est, quod solem lapidem esse dixerit, authore *Plutarch. lib. de superst.* & Diagoras, quia opem Deorum negauit, exterminatus fuit, vt tradit *Tatianus in orat. contra Græc.* † Et Socrates dãnatus fuit, quod nouam religionem introducere videretur, vt tradunt *Plato in Apolog. epist. 7. Cic. l. 1. de natu. Deor. Se-*

Fff *neca*

Margin numbers (right column): 38 beside "Quib. ex causis"; 39 beside "humiliores capite puniantur. † Nam o-"; 40 beside "† Sic Diopites"; 41 beside "Plutarch. in Pericl."; 42 beside "Herodot. lib. 4."; 43 beside "Et Socrates dãnatus fuit".

44 *neca epist.* 105. † Alcibiades absens tãquam hæreticus damnatus est, vt narrant *Thucydides lib.* 6. & 8. & *Plutarch. in eius vita.* Aristoteles impietatis accusatus, quod cultus Deorũ minus probaret in Chalcidem profugit, vt meminit *Laertius in eius vita.*

45 † Vt sic contra hæreticos huiusmodi, qui Magos occidi negant, nõ solum diuina, sed prophana testimonia adducamus, quibus videãt, quã antiquum, quam vsitatum, omni sæculo, & apud omnes nationes fuerit hæreticos punire, ac de Deorũ criminibus in externo iudicio cognoscere.

CAP II.

De pœna violatæ religionis per omnes mundi ætates.

SVMMARIVM.

Religionis causa apud omnes nationes prima habita, n. 1.
Athenięses violata religionis causam vindicabant, n. 2.
Eumolpides apud Athenienses qui fuerint, n. 3.
Eleusina sacra quare omnibus religiosiora n. 4.
Ciuitas sine religione stare non potest, n. 5.
Religio necessaria ad reipublicæ conseruationem, n. 6.
Religio totius beatitudinis causa, n. 6.
Luzbel apostasia reus primus è cœlo eiectus, n. 7.
Ludouicus Paramo correctus, n. 8.
Adam ex violata religione punitus, numer. 9.
Adam ex sua electione hæresim contraxit, n. 10.
Nemrot primus post diluuium induxit idolatriam, n. 11.
Nemrot turrim ædificat vt contra Deum se tueri posset, n. 12.
Labij confusio facta Nemrot in peccati pœnam, n. 13.
Abraham pro religione à Chaldæis in ignem coniectus, n. 14.
Chaldæorum igne liberatur Abraham, n. 15.
Sara ex violata religione Ismaelem, & Agarem eiecit, n 16.
Iacob violata religionis causam experitur, n. 17.
Moyses Iudæos idolatras, Chore, Datham, & Abiron schismaticos occidit, num. 18.
Abimelech idolatras ex violata religione occidit, n. 19.
Dauid Deos alienos iussit comburi, n. 20.
Manasses multiplicauit Magos, & maleficos, quia Solem, & Lunam coluit, n. 21.
Iosias Magos, & idolatras exterminauit, n. 22.
Nabuchodonosor ex violata religione Iudæos puniuit, n. 23.
Nabuchodonosor inquisitoris munus exercuit, n. 24.
Esdras inquisitoris munus sustinuit, num. 25.
Mathathias idolatriam destruit, nu. 26.
Iudas Machabæus Apollonium ob violatã religionem occidit, n. 27.

Iona-

1 Religionis † caussa apud omnes nationes prima, & præstantissima habita fuit. Quia vt ait conciuis meus L. Annæus Seneca (quẽ sanctum appellat *D. Hieronym. de viris illust.*) lib. 4. de benefic. ca. 4. *Nulla gens adeo extra leges, moresq; proiecta est, vt Deum neget.* † Quare apud Atheniẽs. 2 qui in Deorum cultu, studioque religionis longe alios omnes antecelluerunt, quales fuere Areopagitæ impios seuerissime punierũt, sicuti & violatæ religionis apud Eumolpidas caussa agebatur, vt narrat *Demosten. in orat. aduersus Androt.* † Erat 3 autem sacratissimorũ pars Eumolpidæ, qui Eleusinis sacris, (omnium primis) præponebantur, ex quo apud eos impietatis causa tractari iussa fuit, qui ad augustiora religionis erant propositi, in qua paganæ totius Theologiæ mysteria continebantur, vt tradit *Pausan. Eliacor. li. 5. & de rebus Phocens. lib. 10.* † Vtpote 4 in quibus diabolus humanæ ruinæ triumphum sibi instituit decantandũ, quod ex Eua reportarat, vt tradit *Anton. Clar. Syluius, lib. 1. de legibus Rom. iuris antiq. cap. 13.* † Fuit enim re- 5 ligionis cultus, non solum ad bene, beateq; viuendum necessarius, sed etiam ad externam politiam. Quia sine religione ciuitas stare non potest, vt docet *Cic. l. 1. natu. Deorũ, Arist.*

6 *lib.7.Politic.cap.* 8. † Nam vt ait Plutarch. li. aduersus Colot. *Facilius credo sine area ædificari posse, quam sine religione respublicas gubernari.* Vnde *Machiauellus* homo sane impius, ac politicorum nostri tẽporis antesignanus *lib.1. suorum discurs. cap.*11. Religionem necessariam esse ad rempublicam gubernandam affirmat, *& li. 1. cap.*12. certius nullũ, inquit, indiciũ repereri potest ad alicuius reipublicæ ruinam, quam si in ea religio, & cultus diuinus deficiat. † Nã
6 totius principatus potentiam, subditorum obseruantiã, peccandi metum, ac reipublicæ tranquillitatẽ in religione sitam esse contendit *Bodinus (eiusdem labis homo) lib.4. cap. 7.*

7 ¶ Vnde sapientia æterna ante mũdi creationem in illa diuina, & primæua Angelorum republica Spiritus, qui arrepta sibi diuinitate similes altissimo esse voluerunt, ipsemet Deus inquisitoris officio fungens Luzbelem, & sequaces hæresis, & apostasiæ reos (omnibus gratiæ bonis cõfiscatis) à cœlesti sede in inferorũ perpetuũ, & tenebrosum carcerem detrusit, *D. August. lib. 3. de Tri-*
8 *nitat.* † Quod adendum est ad *Ludouicum Paramo tract. de origine & progres. S. offic. Inquisit.* virũ sane eruditũ, dum huius tam celebris apostasis criminis oblitus originem ab Adæ lapsu repetere instituit, cum prima creaturę infidelitas Angelorũ fuerit, vt tradunt *Tostat. & alij ad illud Ezech. ca.*28. *Tu Cherub extentus, & protegens posui te in monte* Dei, &c.

¶ Post mundi autem creationem 9
in prima ætate in Adamum humani generis protoplastum, ac vniuersalem parentem non minori scelere proprio ore confessum, ac mulieris testimonio conuictum, excommunicationis sententiam protulit Genes. cap.3. *Maledicta terra in opere tuo,* ac bonorum confiscationis, *Et misit eum Dominus de paradyso.* ac loco sacci benedicti, *Fecit quoq; Dominus Deus Adæ, & vxori eius tunicas pelliceas, & induit eos.* Ex quo sacci benedicti pœna emanauit, vulgo *Sanbenito*, nam pœnitentiã peragentes apud antiquos sacco induebantur, Esther ca. 4. *Et*
indutus est sacco. † Nam Adam ex sua 10
electione hæresim contraxit, vt docet *Diuus August. lib. 1. aduersus Iulian. cap.*3. Nam vt ait Tertullianus lib.2. aduersus Marcion. cap. 2. *Quis dubitauit ipsum illud Adæ delictum pronunciare, quod per electionem suam potius quam diuinam sententiam admisit.*

¶ In secunda mundi ętate, qui in- 11
cipit illico post vniuersalem cataclysmum, qui vniuersam terram operuit, ab origine mundi secundũ Hebræos anno 1658. & secundum septuaginta interpretes 2244. Nẽrod filius Chus, nepos Cham, & pronepos Noe, *Genes. ca.*10. primus induxit hominibus idolatriam, vt ignem quasi Deum colerent, vt tradit *Hugo de Sancto Victor. in adnotat. ad*
Genes. † Et suasit ædificare turrim, 12
*Genes. cap.*11. cuius culmen pertingeret ad cœlum, eo animo, vt inquit *Diuus Augustinus lib. 16. ciuit. Dei cap.*

13 4. *vt contra Deum se tueri posset.* † In tāti sceleris pœnam cōfudit Deus linguas eorū, vt nemo potuerit intelligere proximum suum. Quo pacto etiam Deus sacrilegos ausus hominum hęreticorum solet compescere, vt in varias linguas, ac opiniones diuisi cōfusione puniantur, vt tradit *Ludouicus Paramo vbi supra, li.1.tit. 3.cap.1.n.3.*

14 ¶ In tertia mundi ætate, quæ incipit secundum Hebræos ab anno 2032. & secundum septuaginta Interpretes 3389. Abraham primus Chaldæis exprobrans quod ignem colerent, ab eis in ignem deiicitur, vt cremaretur, sed liberatus diuinitus, Pater fuit futuri sæculi, vt tradit *Diuus August. lib. 12. ciuit. Dei, ca. 3. Ru-*
15 *pertus li.3. de Trinit.* † Et ita intelligūtur illa verba Genes. cap. 15. *Ego sum Dominus qui eduxi te de Vr Chaldæorū*, id est, *de igne Chaldæorum*, Esdr. 2. cap. 9. *Tu es Deus, qui elegisti Abraham de i-*
16 *gne Chaldæorum.* † Quin, & Sara eius vxor Inquisitoris officium fungens Ismaelem idolatram cū Agare matre Ægyptia de domo expulit Genes. cap. 21. *Cum vidisset Sara filium Agar ludentem cum Isaac.* Ludere enim idolatrare significat, Exod. cap. 32. *Sedit populus manducare, & bibere, &*
17 *surrexit ludere.* † Item & Patriarcha Iacob hoc inquisitoris munere vsus fuit, cū vocatis domesticis suis monet vniuersam suam familiā, vt abiiciant Deos alienos, quos adorabāt
18 plures ex eis, *Genes. cap. 34.* † Item & Moyses, dum Iudæos vitulum adorantes à Leuitis occidi iubet, *Exod. cap.33.* & schismaticos Chore, Dathan, & Abiron. *Num. cap. 16.* † Nec 19
non Abimelech, cum propter idolatriam septuaginta fratres suos occidit, *Iud. ca. 9.* & Saul dum Magos, & Ariolos exterminare fecit. *Reg. 1. cap.28.*

¶ In quarta mundi ætate, quæ in- 20
cipit ab origine mundi secundum Hebræos ex anno 2929. & secundum septuaginta Interpretes 4295. nō defuerunt, qui pro religione pugnarent: Nam Dauid in octauo anno regni sui deuictis Philistæis, eorum Deos iussit comburi, *Parali. 1. ca.14.* † Et postea Manasses, qui ad- 21
orauerat Solem, & Lunam, & vniuersæ militię cœli ędificauit altaria, & multiplicauit magos, maleficos, & incantatores, ob idem crimē captiuus in compedibus ab Assyriis ductus fuit in Babylonem, *Reg. 4. ca. 21. Paralip. 2. ca. 33. & 36.* † Eius nepos 22
Iosias in regno succedens acerrimi Inquisitoris officium sustinuit. Nā altaria, & simulachra Baal destruxit, lucos excidit, Soli, & Lunæ sacrificantes occidit, fana Moloch comminuit, ac ossa sacerdotū ibi sepultorum exhumauit, atq; combussit insuper, & omnes magos, & idolatras in vrbibus Samariæ, Manassæ, Ephraim, & Simeon, vsq; Nephtalim subuertit, *Reg. 4. ca. 22. & 23. Paral. 2. c. 35.* † Et anno quinto desola- 23
tionis Iudeę Nabuchodonosor Rex Babylonis vastat Ægyptum, repertosque ibi Iudæos partim occidit,

partim transfert in Babylonem. Et in Iudæa, & Hierosolyma numerum ingentem occidit propter idolatriam, & quibus vitam concessit eos in captiuitatem duxit, vt tradit *Ioseph. lib. 10. antiq. cap. 11. Hierem. cap. 52.*

24 ¶ In quinta mundi ætate, quę incipit ab origine mundi anno 4743. secundum septuaginta Interpretes & secundum Hebræos 3367. & ab vrbe condita 163. in trāsmigratione Babylonis Nabuchodonosor obstupefactus miraculo illo fornacis ardentis relinquentis intactos tres pueros Ananiam, Azariam, & Misaelem, Inquisitoris exercēs munus, edicto publico iussit, vt occidatur quisquis Deum Israel blasphemauerit,

25 *Dan. cap. 3.* † Et post captiuitatem Babylonis sub Resa filio Zorobabel primi Ducis Iuda Esdras scriba inquisitoris munus exercuit dum in templo è suggesto legeret edictum legis Domini à mane vsq; ad meridiem vniuersa multitudine virorū, ac mulierum audiente, flente, Deūque adorante, vt habetur *Esdr. lib. 2.*

26 *capit. 8. & lib. 3. capit. 9.* † Item, & Mathathias sacerdos cum quinque filiis suis Antiocho Regi, nec se, nec suos idolis sacrificaturos respondit, & Iudæum sacrificantem occidit, idolatriam destruxit, vindicauit legem, ac Dei cultum reuocauit. *Machabæorum 1. capit. 2. & libr. 2. capit. 5.*

27 † Et mortuo Mathathia Iudas Machabæus eius filius succedens, non minori religione omnes impios trucidat, & Dei hostem Apolloniū Cælesyriæ ducem occidit, exercitūque eius delet, *Machab. 1. cap. 3. & lib. 2. ca. 8.* ac blasphemum illum, & impium Nicanorem, & exercitum eius, ex quinquaginta septem millibus bellatorum cōflatum, Deo fretus fugat, *Machab. 1. ca. 7. & lib. 2. cap.*

15. † Defuncto Iuda succedit Ionatas frater eius Inquisitor perstrenuus, qui Azotū, & templū Dagon succendit *Mach. 1. ca. 10.* & eius nepos Hircanus, ob idolatriam, Samariam obsidione captam, solo adæquat, vt tradit *Ioseph. li. 1. de bello Iudæ. cap. 2.* 28

¶ In sexta mundi ætate Christus Dominus noster primus Inquisitor fuit legis Euangelicæ, qui decimotertio suæ natiuitatis die notum fecit vniuersæ Hierosolymæ, per tres Reges Magos se in mundum venisse, *Matt. c. 2.* ac in duodecimo anno docens illos in templo præstantissimi Inquisitoris specimen præbuit, 29

Matth. c. 3. † Item, & eiiciens sacrilegos de templo flagellans eos, qui de diuina Dei præsentia malesentientes, eius domū commertiis suis fædauerant, *Matth. cap. 21. Marc. 11. Luc.* 30

c. 9. † Et similiter quando conuicit hæreticos Iudæos futurā mortuorum resurrectionem negantes, eos testimonio scripturæ redarguens, 31

Matth. ca. 22. Marc. 12. Luc. 20. † Ac passim eorū peruersa dogmata corrigit, & Discipulos ad Emaus iter facientes, de sua resurrectione quodāmodo dubitātes, tarditatis vitio, 32

com-

33 compeſcit, *Luc. ca.* 24. † Et tandem in punitionem eorum, qui non crediderunt, Iudæos priuat regno, & ſacerdotio, diruit templum, ac tradit eos in perpetuam infamiam, captiuitatis gentium, à qua non liberabuntur vſq; in finē mundi, propter infidelitatem, & hæreſim, & mortē Chriſti, vt tradit *Ioſeph. l. 7. de bello Iu-*
34 *daic. cap.* 24. † Secundum quod eis prædictum erat per Prophetas, *D. Iſai. c.* 28. 29. 42. 49. 50. 59. *&* 65. *Hierem. cap.* 3. 5. 8. *&* 12. *Oſeas ca.* 3. *Amos.* 8. *Michæ.* 5. *Sophon.* 3. *Zach.* 11. *Pſal.* 20. 68. *&* 108. *Luc. c.* 9. *D. Petr. canon.* 1. *c.* 2 *D.*
35 *Paul. ad Rō.* 9. † Et Chriſti ſucceſſores Apoſtoli, quib. data eſt inquiſitorū iuriſdictio in cauſa fidei, & poteſtas ſuper omnia Magica incantamenta, D. Luc. c. 10. *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, &*
36 *ſuper omnem virtutem inimici.* † Paſſim inquiſitorum ſuſceperunt officiū. Nam D. Petrus Ananiam, & eius vxorem Saphiram de Spiritu ſancto mentientes, tanq̄ hæreticos morte afficit, *Acta Apoſt. c.* 5. & Simonem arte magica volantem de medio aere vi orationis deiecit, ac contriuit, vt
37 refert *Hegeſipus.* † Et D. Paulus in Papho inſula Elymam magnum, & pſeudoprophetam Iudæum ſuæ p̄dicationi reſiſtētem dicto excęcat, *Act. Apoſt. c.* 13. & Hymenæum, & Alexandrum hęreticos, quos excommunicauerat tradidit Sathanæ, *ad*
37 *Timoth.* 1. *ca.* 1. † Et fornicarium, qui nouerca ſua vxoris loco vtebatur, & de matrimonio maleſentiebat, præcipit publico Eccleſiæ conſenſu tradi Sathanæ corporaliter, *ad Corinth.* 1. † Et D. Ioannes Euangeliſta 38
cum liberatus ab exilio rediiſſet Epheſum, reperit Ebionē, Cerinthiū, & Marcionem hæreticos aſſerentes Chriſtū ante Mariam non fuiſſe, neq; eſſe Deum aduerſus quos ſcripſit, tam dilucide ſuū Euangeliū, & Apoſtoli omnes horum hęreſin dānarunt in celebri illa Synodo, quam habuerūt in Hieruſalē, *Act. Apoſt. c.* 15

¶ Sed Apoſtolis ſucceſſerunt E- 39
piſcopi, qui diuino iure Ordinarii fuere Inquiſitores Act. Apoſt. 2. *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* † Nam Epiſcoporum 40
munus eſt cuſtodire oues ſibi creditas, & hæreſes extirpare, *cap. excōmunicamus. §. addicimus de hæretic. cap. ad abolendam, eodem tit. lib. 6. cap. fœlices. cap. eam te de reſcript. Simancas de Cathol. inſtit. tit.* 25. *ex nu.* 1. *Roſas. ſing.* 44.
† Et ideo multis ſynodis deciſū eſt, 41
vt cauſas omnes hęreſis expedirent, & præſertim *in Concilio Nicano, relato in cap. quoniam. diſtinct.* 18. *& in Concilio generali Lateranenſ. relato in cap. cum ex iniuncto; & in cap. vt commiſſi de hæretic. & in d. cap. ad abolendam.* † Vſque 42
dum ad corrigendos Albingenſiū errores, de Trinitatis myſterio, ac ſacramento pœnitentiæ maleſentientes (qui adeo fideles vexabant, vt Epiſcoporum diligentia pro eis extirpandis non ſufficeret) à ſede Apoſtolica delegati fuere primi Inquiſitores ex nobiliſſima D. Bernardi.

di familia tempore D. Innocent. III. vt tradit *Ludouicus Paramo, de origine*
43 *S. Inquisit. lib. 2. tit. 1. ca. 1. ex n. 7.* † Qui primordia huius sacrosancti tribunalis, ac fundamēta iecerunt, in eorum locum alios substituerunt pro emergentibus negotiis creatos vsque ad tempora D. Alex. III. Pontific. max. quo Christianæ fidei vindex D. P. S. Dominicus de Guzman Hispanus Oxonens. diœcesis, religione, litteris, & nobilitate clarus, nobilissimi ordinis Prædicatorum fundator, primus Inquisitor Generalis, creatus est anno Domini M.C.LXX. sub Alphōso III. Rege Castellæ, *vt Hispaniæ testantur Chronic.*
44 † Et postquam D. P. Dominicus miraculis coruscans vltimum diem clausit, Inquisitoris officiū ad suos fratres, quasi hæreditario iure trāslatum illud per omnes orbis partes strenue gesserunt, ac plurimi eorū pro fide, & religione tuenda, nō dubitarunt impiorum gladiis in memoriam posteritatis occumbere, vt tradit *Paramo vbi supra. d. lib. 2. tit. 1. ca.*
45 *5. ex n. 1.* † Quorum multi, ac de sanctissima Franciscana religione alii, qui non minore pietate coruscant postmodum in Hispaniā missi fuerunt: licet ante Reges Catholicos nullum sanctæ Inquisitionis tribunal erectum comperiam. Nam tēpore Regis Ioan. II. ad damnandum Henricum Marchionem Villenæ Magiæ crimine diffamatum, ab ipso Rege electi fuerūt iudices, quorum alter Alphon. ab Spina grauiter queritur illo sæculo nullum existere inquisitorem in *lib. in scripto fortalitium fidei in præfat.* † Reges autem 46
Catholici de fidei incremento satagentes à sede Apostolica impetrarunt, vt in Hispania vnus Inquisitor Generalis crearetur, cum potestate alios Prouinciales inquisitores instituēdi, pro vt sibi videretur, & cum id obtinuisset, primus omnium creatur Inquisitor Generalis D. Thom. Turrecremata, familiæ Prædicatorum, pietate, & religione præclarus, vt tradit *Zurita lib. 1. Annal. cap. 49.* † A quo vsq; in hodier- 47
num diem sanctæ Inquisitionis tribunalia tot viris litteris, & religione præclaris distincta, ad tantum fastigium sunt euecta.

APPENDIX.

Obiectio de Eleusinis sacris.

Bona Deæ sacra solis mulierib. quare data, n. 1.

Bona Dea prima materia fuit, n. 2.

Terra non solum hominum, sed Deorum præbuit materiam, n. 3.

Bonæ Deæ nomen quare prodere nefas, n. 4.

Bona Dea Ena fuit, n. 5.

Sacra bonæ Deæ ad humani lapsus triumphum diabolo decantandum inducta, n. 6.

Serpens in honore quare esse cœpit, num. 7.

Serpens cultus in sacris Isidis, & Osiridis, n. 8.

Serpentibus coronabantur celebrantes

Orgia

¶ Reprehendor quod in sacris Eleusinis dixerim paganę totius religionis mysteria contineri, quia in illis diabolus humani lapsus,& ruinæ triumphum (quē ex Eua reportauit) sibi instituit decantandum, *n.*
1 4. † Nam dicunt sacra fuisse bonæ Deæ, solis mulieribus dedita,& noctu celebrata propter nefandissima scelera, quæ nec diu, neq; à viris fieri licebant, vt tradit *Pausan. Eliacorum.*1.*Prop.*

Interdicta viris metuenda lege piamur.

† Bona Dea, prima materia fuit in 2
qua bonum est per se, quod in aliis mediante forma contingit *Aristot.* 2.*Physicorum.* Ideo Opem, Rheam, Maiam, Cererem, Tellurem, Materteram, & alia terræ nomina appellabant, vt tradit *Varro lib.*4.*de lingua Latina.* † Quia terra non solum 3
hominum, sed Deorũ præbuit materiam *D. August.lib.*6.*ciuit. Dei.cap.*8. Nam à Diis sola potentia distinguimur, non natura, *Apolon.*1.*Argonaut.*
† Sed nomen prodire nefas fuit ob 4
inimicitias mulieris, & serpentis, quas Deus in tanti sceleris pœnam indixit *Genes. cap.* 3. Siue ob religionem, Papin. Thebaid.4.

Et triplici mundi dominum quem scire nefastum
Illud, sed taceo.

† Nam bona Dea Eua fuit, ideo fin- 5
xerunt, ei Bacchum nutriendum traditum, quem ipsa deprauauit. Quia arborem vetitam primis parentibus vitem fuisse crediderunt, vel ex illo Esdræ.4.ca.5. *Ex omni arbore solam sibi Deus vitē elegit.* † Quã 6
postea patrem, serpentis forma deflorasse tradiderunt. Quia sub his ambagib. diabolus humani lapsus, & ruinæ sibi instituit triumphum, qui Euam sub serpentis specie corrupit, & à iustitia originali auertit *Genes.* 2. † Vnde serpens in honore 7
esse cæpit,& antiqui Dei superstitio orta, qui ad populi terrorem *Domogorgonon* dicebatur quasi dæmõ ser-

pens: nam γόϱγον serpens significat
8 *Eustach.* Iliad. θ † Et in sacris Isidis, & Osiridis serpẽs cultus, authore *Plutarch. in eorum comment.* vnde Ouid. li. 1. Metamorph.

Sistraq; erat, nusquamq; satis quaesitus Osiris,
Plenaq; somniferis serpens peregrina veneni.

9 † Quare celebrantes Orgia Bacchi serpentibus coronabantur clamantes tota nocte, *Euoi, Euam*, teste *Dionys. de situ Orb.* vt sic in illo mysticae matris scelus proderent, ex quo Bacchus Euhius aut Euam dicebatur, Ouid. 4. Metamor.

Nictelius q;, Eleleusq;, parens, & Iachus, & Euam.

Hor. *dissipat Euhius curas edaces.*

10 † Qui similiter liber pater dicebatur, quia vinum libertatem significat, quam daemon Euę promisit Genes. capit. 2. *Eritis sicut dij.* Horat. Carm. 2.

Euoe parce Liber
Parce graui metuende Thyrso.

11 † Sed quia non fuit vera libertas, sed tantum defectio à Deo, ideo in eius sacro vinum non proprie, sed lactis nomine offerebatur, vt libertatis blanditias ostenderent; lac enim blanditiae sunt Prouerb. cap. 5. *Si te lactauerint peccatores*; & capit. 16.
12 *Vir iniquus lactat amicum.* † Nec lac proprie libabatur, sed nomen tantum, quia doctissimus author huius superstitionis intellexit in Eua non esse principium generationis, quia sanguinem à muliere non trahimus, sed à viro *l. 1. §. consanguineos. D. de suis, & legit. l. non facile. §. 1. D. de gradibus cognat.* † Principium enim est, 13
quod ex se, non aliunde dependet, quod in Eua dari nequit, quia è viri corpore educta est, *Genes. capit.* 1. & ita nil mirum si vxor in iure vicem filiae sustineat. *l. 1. D. rerum amotar.* Vnde viri arcebantur, Propert.

Interdicta viris metuenda lege piatur.

† Non quod virgo esset, quae mater 14
fuit cunctorum viuentiũ, sed quod materia, quae est mulier forma periclitatur, seu polluitur, siue quod maiestas superiorem abhorret, Seneca.

Nec regna socium ferre, nec tedae sciunt.

† Quae vt arcana fierent condebantur 15
in cista, Catull.

Pars obscura cauis celebrabant Orgia cistis.

Principio singulis mensibus, quo mulieres menstrua patiuntur celebrabant à viris seductę, per noctem concurrentes.

Et non assuetis pernox vlulauit Eleusis Mensibus.

† Postea annale sacrificium in hac 16
forma describitur ab Ouid. lib. 10. metamorph.

Festa pia Cereri celebrabant annua matres
Illa quibus niuea velatur corpora veste
Primitias frugum dans spicea serta suarum,
Perq; nouem noctes venerem, tactusq; viriles

In

In vetitis numerant.

17 † Nocturna enim sacra fuerunt, quia religiosiora, vel quod Græci mysteria sua noctu celebrarent *D. Clemen. strom.* 4. vel vt eius antiquitatis esset inditium. Quia nox prior est quam dies, qui actionem significat, cum prior sit status, quã motus in his sẽsibilibus. Quia omne quod fit necesse est fieri ab aliquo principio immobili. Nam si mouetur, nõ erit principium, *Arist. lib.* 1. *Physicor.*

18 † Siue etiam quod nocte anima sensuum motu, & officio liberata ad seipsam reuoluta quiescit; Horat. in Oepod. od. 5.

O rebus meis infideles arbitra
Nox, & Diana, quæ silentium regis
Arcana cum fiunt sacra.

19 ¶ Putabant enim arborem vetitam homini, vitẽ fuisse, iuxta illud ꝙ ait de huiusmodi lapsu propheta Ezechiel. cap. 15. *Filij hominis quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna syluarum? nunquid tolletur de ea lignum, vt fiat opus, aut*

20 *fabricetur de ea paxillus,* &c. † Quo in loco Hieronym. Prado apud auunculum meum Ioan. Bapt. Villalpando in Regio Codice, tom. 1. ad Ezech. d. cap. 15 fol. 172. *Appelles merito vitam, alteram artificiatam, non sine diuino auxilio à Noe inuentam, vt succederet in vicem ligni vitæ, homini vetiti.*

21 † Quare Moyses (qui Geneseos libros scripsit) non sine mysterio vitem auream in templo collocauit, quam Aristobulus ad Pompeium dono misit, vt tradunt *Annæus Florus nostrorum Senecarum origine lib.* 3. *ca.* 5. *Ioseph. antiq. Iud. cap.* 14. *Iustus Lipsius li.* 2. *Elector. cap.* 5. † Et sacerdotibus nõ 22 solum vinum, sed omnem vitis fructum, quasi præuaricationis causã, interdixit Leu. ca. 6. *Acetum ex vino, & quidquid, quod ex vua exprimitur, non bibet, vuas recentes, sicasque non comedet.*

CAP III.

De suprema Regis iurisdictione, & potestate.

SVMMARIVM.

Adamo primo parenti data est iurisdictio omnis & potestas, n. 1.
Iurisdictio omnis à Deo emanauit, numero 2.
Ecclesi. 17. *Sap.* 9. *explicantur de iurisdictione, n.* 3.
Regum eligendorum causa, n. 4.
Regum officium, n. 5.
Regis munus iudicare, n. 6.
Iudices Regum loco constituti, n. 7.
Imperatores iura obibant, n. 8.
Nunnus, Rasura, & Laincalum iudices, n. 9.
Iudices purpurati, & coronati, apud Hebræos, n. 10.
Regis manu omnia expediebantur, num. 11.
Consules vnde dicti, & quare creati, nu. 12.
Consulis officium iudicare fuit, numer. 13.

IVrisdictio † omnis, & potestas à 1
Deo Domino data est primo omnium parẽti ac protoplasto Adamo Genes. ca. 1. *Replete terram, & subijcite eam & dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & vniuersis, quæ mouentur super terram.* † Nam vt ait Sapiens 2
Ec-

Eccles. cap. 17. *Deus creauit hominem, &c. & dedit ei potestatem eorum, quæ sūt super terram,* & Sapient. ca. 9. *& sapientia tua constituisti hominem, qui do-*
3 *minaretur creaturæ.* † Quæ sane ad iurisdictionem, & imperium esse referenda expresse docent *D. August. li. 14. Ciu. Dei, cap. 21. Dionys. lib. de diuin. nomin. c. 12. D. Thom. p. 1. q. 96. art. 1. &*
4 *lib. 3. de regim. Princip.* 1. † Sed discretis gentibus, & vrbibus conditis, cū omnia vnius arbitrio regi non possent; cœperunt homines, bene moratos Principes constituere, vt pœnis, & præmiis propositis corruptā naturam, & vitiosos motus licētius erumpentes in officio continerent
5 *l. 1. D. de iust. & iur.* † Nam Regis officium est vrbes, atq; homines fœlices, & beatos facere, vt docent *Socrates, & Aristoteles*, ille relatus à *Xenophon. lib. 3. de dictis, & factis Socrat. & libr. 2. &* 8. *de Cyropæd.* hic vero *libr.* 8. *Ethicor. cap. 11. Iamblic. epist. ad Dyoscol.*
6 † Vnde eorum munus apud omnes nationes iudicare fuit Reg. 1. cap. 8. *constitue nobis Regem, vt iudicet nos sicut vniuersæ habent nationes.* Reg. 3. ca. 10. *Constitui te Regem, vt faceres iudicium,*
7 *& iustitiā.* † Ex quo apud Hebræos Regis loco iudices constituti sunt à Moyse vsque ad Saulem, vt patet ex libris *Iosue, & Iudicum, Ruth. c. 1. quando Iudices præerant.* Qui rexerūt Israel per annos CCCCL. Acta Apost. ca. 13. *& destruens gentes septē in terra Chanaan sorte distribuit eis terram eorū quasi per quadringentos, & quinquaginta annos, & post hæc dedit iudices vsq; ad Samuel propheta.* † Hinc Augustus Imper. assidue iura reddebat, vt tradit 8
Sueton. in eius vita ca. 33. Vespasianus, Domitianus, Galba, Claudianus, Traian. Hadrianus, Aurelius, Cōmodus, Pertinax, Seuerus, Caracalla, Iustinianus, Fredericus, & alii, quos refert *Tiraq. de Nobilit. cap. 28. ex n. 17.* † Ex quo apud nos Regis vices 9
gerentes *Nunnus Rasura, & Lain Caluus* iudices appellati sūt. Et inuictissimi pariterq; potentissimi Reges nostri hanc sibi, & posteris legem imposuerunt, vt singulis hebdomadis, semel ad minus subditorum cōtrouersias proprio iudicio dirimerent *l. 1. l. 2. tit. 2. libr. 2. Recopil. Greg. in l. 29. tit. 9. p. 2.* † Vt sic quasi propriū 10
Regum munus exercentes Iudæi iudices, purpurati, coronatiq; iudicabant, vt tradit conciuis, & præceptor meus *P. Mart. de Roa in singularibus locis, singularitate, & eruditione plenis lib. 3. c. 7. &* 8. quod Reges apud Troianos præstiterunt, Virgil. Æneid. 6.

Hoc Priami gestamen erat, cum iura vocatis
More daret populis.

¶ Quare apud populum Romanum licet variis vicissitudinibus iactatum, Magistratuū, qui supremæ iurisdictioni, & imperio præponebantur munus erat iudicare. Nam principio ex Romulo omnia manu Regis expediebantur *l. 2. D. de orig. iur. Tit. Liuius lib. 1. ab vrbe cond. Decad.* 11
1. † Sed Regibus expulsis, cum nihil 12
nocentius vnius dominatione pro-

prio malo dedicisset, imperiũ duobus viris mandarunt, qui eo quod reipublicæ consuleret Consules dicti sunt, vt tradit *Fenest. de Magistr.*
13 *Ayn. Riual. lib. 2. hist. iur.* † Qui in eandem regiam iurisdictionem successerunt *l. 2. D. de orig. iur.* & iudicio p̃positi fuerunt, vt ex lege XII. Tab. tradit *Riual. d. lib. 2.* REGIO IMPERIO DVO SVNTO: IIQVE PRÆEVNDO, IVDICANDO, CONSVLENDO: PRÆTORES, IVDICES, CONSVLES
14 APPELANTO. † Sed ne ipsi, vel posteri deinceps per omnia, regiam potestatem sibi vindicarent, lege cantum est, vt à Consulibus ad populum prouocatio esset, ne ipsi iniussu populi in caput ciuis animaduertere potuissent, vt tradunt *Tit. Liuius l. 1. ab vrb cond. Decad. 1. Aymar. Riual. lib. 2. hist. Iur. Car. Sygon. de antiq.*
15 *Iure Rom. li. 1.* † Quod postea Dictatori cõcesserunt, cui in summo periculo creato, libera animaduersio data est, quam (ob summam, quam habebat potestatem) vltra sex menses fas non erat retinere *d. l. 2. D. de Orig. iur. Tit. Liuius, & Sygon. vbi sup.*

16 ¶ Sed cum Cõsules finitimis bellis auocarentur, neq; in ciuitate esset, qui ius reddere posset, Prætor creatus est, sic dictus, quia iurisdictioni præesset, vt constat ex L. XII. Tab. quam referunt *Riual. d. li. 2. Alciat. lib. 3. Parerg. cap. 3. Alex. ab Alex. lib. 2. dier. Genial. cap. 15. & lib. 4. ca. 4.* IVRIS DICEPTATOR, QVI PRIVATA IVDICET, IVDICARI VE IVBEAT PRÆTOR ESTO. † Quibus Quæstores 17
parricidii, Triumuiri capitales, Ædiles, & alii iudices regio imperio successerunt, vt docent *Tit. Liuius li. 3. Decad. 2. Aymar. Riual. d. li. 2. Dionys. Halicarnas. li. 1. Carol. Sygon. lib. 2. Annaus Florus nostrorum Senecarum origine, de gestis Rom. c. 2.* † Vsque dum C. 18
Iul. Cæsar in Dictatorem electus, donis, & beneficiis allecto populo, summam potestatem Imperatoris nomine (cum Regi inuisus esse) vsurpauit: & ne amplius populo libertatis esset spes, legẽ Regiã tulit, vel eã populũ ferre coegit, quæ lex Imperii appellatur *l. ex imperfecto C. de testam.* propterea quod de Cæsaris Imperio lata est, *Corn. Tacit. l. 17. Annal.* † Per quam omnis potestas in 19
Principem translata fuit, siue reddita *l. 2. C. de vetere iur. enucl. Duaren. li. 2. disp. c. 19. Ioann. Corrasius l. 6. Miscell. ca. 8. Couarr. lib. 1. variar. c. 1. nu. 3. Petr. Gregor. in syntag. p. 3. lib. 47. ca. 20. n. 5.*
† Ex cuius dignitate alii Magistra- 20
tus pullulare cœperunt, vt Præfectus Augustalis, Præfectus Prætorio, Præsides Prouinciæ, Proconsules, Præfectus vrbis, & alii de quib. extant *tituli in Iustin. C. lib. 1.* de quorum singulis egerunt *Sygon. & Riual. vbi sup.*

¶ Ex quorum omnium progres- 21
su multi politiam nostram conflari suadere conantur, vel ex Romana illa dominatione, qua subacta Hispania, in nos habitum, mores, & linguam transmisit, vt author est in

hæc

hæc verba Strabo, *Turdetani autem, maxime, qui ad Bætim sunt, plane Romanos mores assumpserũt, nec sermonis quidem vernaculi memores, ac pleriq; facti sunt Latini, & colonos acceperunt Romanos:*
22 † Ex quo idioma nostrum veteres merito dixerunt *Romance* quasi *Romanum*, vt notat omnigena eruditione clarus amicus noster *D. Bern. Alderete li. 2. de lorigem. de la leng. Espan.*
23 *c. 7.* † Quod adeo est verũ vt ẽt postquam Gotti, Hunni, Wandali, & alii barbari plurima nobis vitia induxerint, Hispane loquẽdo possimus Latine loqui simul, vt primi omniũ tentarunt conciues mei *Ioan. de Mena in cant. & Amb. de Moral. ad Arithmeticã Silicei, & eius ex sorore nepos Ferd.*
24 *de Oliua in Dialog.* † In quo patria mea Cordubensis lõge aliis antecelluit, vt de suo tempore testatur Romanę eloquentiæ parens Cicero in Orat. pro Archia poet. *Vt etiã Corduba natis poetis pingue quoddam sonantibus atq;*
25 *peregrinum aures suas dederunt.* † Et ciues Romani habiti sumus, ex Constitutione Antonini Pii *Auth. vt liberi de cætero. §. fin. collat. 6.* quam somniis inuoluit *Accursius in l. in orbe Ro-*
26 *mano C. de statu homin.* † Nam imperiosa illa ciuitas, vt omnes ad se alliceret, etiam quos armis subegit, sociorum nomine deuinxit, & ciuiũ Romanorum priuilegia concessit *Machab. 1. capit. 8. D. August. libr. 5. Ciuitat. Dei, cap. 17.* nam vt ait Claudian.

Matris non Domina ritu, ciuesque vocauit,
Quos domuit, nexuque pio longinqua reuinxit,

¶ Sed capta à Romanis Hispania 27
(à quib. ipsa Roma condita, & gubernata fuit) vltra Prætores (qui vrbanis, & Prouincialib. reb. præsidebant *d. l. 2. D. de orig. iur.* de quib. late *Sigon. & Rinal. vbi sup. Tit. Liuius li. 2. ab vrbe cond.*) Alius Magistratus intro- 28
duci cæpit, qui *Comes* appellabatur, & cũ suprema iurisdictione & imperio mitti consueuit, vt apparet ex inscriptione multarũ legũ, ad hos Comites rescriptarum, & præcipue ad *Constant. Comitem Hispaniæ in l. cũ seruum 6. C. de seruis fugit. & ad Octau. Comitem Hispaniæ in l. 1. C. vbi senator.*
† Ad quẽ vt ad *Viceregẽ* difficiliores 29
causæ referebantur, vt apparet ex *l. vnica. C. de offi. Comitũ Oriẽt.* quia magis ad dominationẽ q̃ ad iudicium præponebatur. Nam ad id Proconsulis officiũ deseruiebat *l. 1. C. de offi. Proconsul. & leg.* † Qui ẽt Hispanię nõ 30
defuit, & *Proconsul Bætica* appellabatur, vt apparet ex l. 2. D. de his q̃ sunt sui, *ex rescripto D. Pij ad Æliũ Marcianum Proconsulẽ Bætica.* † Sed Comitis 31
dignitas multis sæculis ante captam Hispaniam Hebræis fuit à tempore Dauid Regis Iuda, Reg. 2. c. 20. *Qui esse voluit pro Ioab Comes Dauid.* Dauid autem regnauit secundũ Hebræos circa annum mundi 2900. Hispania autem capta est à Romanis ab vrbe cõdita anno D.XXXV. qui fuit ante natum Christũ XXVI. *vt ex Dion. Cassio, & aliis tradit Bern. Alderete, lib. 1. del origen. de la leng. Espan. cap. 2.*

¶ Quod

32 ¶ Quod extitit in causa, vt iam Romano iugo depulso, qui supremæ iurisdictioni, & imperio Hispaniæ præponerentur, non Reges, sed Comites appellarentur, vt de Ferdin. Gonzales Castellæ Comiti (à quo Reges nostri originem ducunt) & aliis tradunt conciuis meus *Ambr. de Moral. lib.* 10. *Marian.* 8. *Guardiol. de la nobleza de España. c.* 40. † Sed creatis postea Regibus Comites temporales esse cæperunt. Nam à Regib. ad alicuius populi iurisdictionem præponebantur, non secus, ac hodie Rectores ciuitatum, quos appellamus *Corregidores*, vt tradũt *Zurit. tom.* 1. *Annal. lib.* 2. *c.* 64. *& Amb. de Moral. d. lib.* 10. *c.* 33. quia in Regis Vicarios eligebantur, *Belluga in speculo Princip. rub.* 22. §. *& quia. n.* 56. † Quorum munus hodie perpetuum est, & ad successores deuenit iure hęreditario, cum dignitate, & imperio, *Ant. Gom. in l.* 90. *Tau. n.* 12. *Greg. Lop. in l.* 12. *tit.* 1. *p.* 2. *Molin. de primogen. lib.* 1. *c.* 11. *n.* 10. † Vnde eos Rectores perpetuos appellat *Auend. in cc. Prætor. c.* 7. *n.* 1. *Azeued. in rub. tit.* 7. *&* 25. *libr.* 3. *Recopil.* † Atq; ita quemadmodum à sententia Vicarii Præfecti vrbis, siue Rectoris appellari non potest ad ipsum Rectoré, quia vnum, & idé tribunal est, & vtriusq; vna, & eadé iurisdictio. *c. Romana, & ibi omnes, de appellat. in* 6. *Bart. in l.* 1. *D. quis, & à quo appellet. & in l. precib. C. de appellat. Couar. in pract. c.* 4. *n.* 8. † Ita similiter à sententiis iudicum dictarum potestatum, ad ipsosmet Duces, Comites, & Marchiones appellari nõ potest *Angel. in l.* 1. §. *qui mandatam. D. de offici. Couarru. d. c.* 4. *nu.* 6. *Capicius dec.* 27. *Rolan. cons.* 4. *n.* 41. *& cons.* 75. *ex n.* 15. *vol.* 3. † Quidquid ex pragmatica Guadalaxaræ contrarium suadere conetur *Castillo de Bobadilla in Polit. lib.* 2. *c.* 16. *n.* 77. Quia in Regia nostra Granatensi Cancellaria, nunquam vidi eorum sententias per dominos Auditores reuocari, vel confirmari: sed attenta solum, quæ à Vicario eorum, lata est sententia, ad vlteriora procedi, & reuocari, vel confirmari supplicationis libellum. Quod non fieret, si vtrumq; esset validum *ex tit. ne liceat tertio prouoc.*

33

34

35

36

37

38

¶ Et quia idem *Bobadill. vbi sup. lib.* 1. *c.* 1. *n.* 19. Regis nostri iurisdictioné ab illa Cęsaris potestate deriuari conatur persuadere, respuendus est, ne tanto Principi, tam vitiosum principium tribuamus, cum Reges nostri, nõ ex lege regia, sed ex Deo imperium acceperint *Prouerb.* 9. *Tu elegisti me Regem populo tuo, & iudicem filiorum tuorum.* † Cuius collatio facta non est ex illa vsurpata Cæsaris potestate, sed ex legitima D. Pelagii electione, qui post miseram Hispanię cladem à Gothis, qui ad Cantabros, & Astures se receperũt, electus fuit summa cum potestate, & imperio, à quo ad posteros iure hæreditario, & successiuo regnum delatum est. *l.* 2. *tit.* 15. *p.* 2. *Couar. in pract. c.* 1. *ex nu.* 1. † Nam ante Pelagium Reges Hispaniæ nullo iure sanguinis, sed per electionem Primatuum, & Presbyterorum

39

40

41

tetorum creabantur, vt apparet ex Conc. Tolet. 4. can. fi. *Sed defuncto in pace Principe, Primates totius gentis cum sacerdotibus successorem Regni consilio cõ-
42 *muni constituunt.* † Idemq; statuitur in *Concil. Tolet. 5. can. 3. & concil. 6. pluribus locis:* & in libro antiquissimo legum Hispaniarũ, dicto, *Fuero iuzgo in Procem. l. 2.* cuius hæc sunt verba: *Doncas est ablecemos, que de aqui adelante los Reyes deuen seres leidos en la ciudad de Roma, oen aquel lugar do murio el otro Rey, con consei de los Obispos, e delos ricos*
43 *omnes de la corte, ydel pueblo.* † Post Pelagiũ tm̃, quia in eo summam virtutem, & religionem subditi agnouerunt, quasi eum perpetuum regem volentes constituere à Gottis lege generali sancitum est, vt si Rex fuisset Catholicus, primogenitus eius ad regnum vocaretur, vt tradũt *Ioa. Lupus de obtent. Regni Nauar. §. 9. p. 6. Lud. Molin. de primoge. lib. 1. ca. 2. nu. 13.*
44 † Et ita potentissimus Rex noster, nullo electionis vitio, nulla tyrannica dominatione, nullo ambitu externæ gloriæ, sed ex diuina dispositione, iure hæreditario, & successiuo Regno potitur, ipseq; est caput, & finis totius iurisdictionis, *l. 2. & l. 5. cum seq. tit. 23. p. 3. l. 1. 2. & per tot. tit. 1. lib. 4. Recop. Parlador. lib. 2. rer. quotid. c. 1. n. 5. Valasc. de iure emphit. q. 8. ex n. 20. Matiem. in l. 1. tit. 10. gl. 21. ex n. 6. li.*
45 *5. Recop.* † Ex cuius capite, vt ex limpidissimo fõte omnes Hispaniæ Magistratus deriuantur, quibus quia de iisdem alii fuse egerunt, nobis, qui ad alia properamus immorari non licet, nam vt vere Comicus.

Non ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, vsus semper aliquid apportet noui,
Aliquid semper moneat. &c.

APPENDIX.

Reprehendor, † quasi nimis iactans dixerim, Romam ab Hi- 1
spanis conditam, & gubernatam, *n.* 27. quia asseratur Romam à Romulo conditam. *l. 1. D. de orig. iur. l. fi. D. de rer. diuis.* & ab Hispanis nunquam gubernatam. Quia regimen vrbis non nisi ciuibus Romanis dabatur, *l. Barbarius Philippus. D. de offi.*
præsid. † De origine enim vrbis mul- 2
tis sæculis ante Romulum natum, quinimo ante Æneæ in Italiã aduentum, totius antiquitatis, & moris maiorum armarium sic testatur Virg. Maro lib. 8. Æneid.

Tunc manus Ausonia, & gentes venere Sicanæ.

† Sicani isti, Hispani fuerũt autho- 3
re Dionys. Halicar. lib. 1. *Sicani tunc eam tenuerunt*, de Roma agit, *genus Hispanum, quod fugatum à Ligurib. paulo antea ibi habitare cœpit.* † Nam vt ait 4
Strab. lib. 6. *Ex quibus fuerunt Hispani, quos Ephorus primos de barbaris, ait, istã insulam inhabitasse,* quã Romam fuisse probat Seruius ad illud Æneid. 7.
Rutuli, veteresq; Sicani. † Et vt alios p̃- 5
termittã Thucidides Græcus (quẽ

maximis laudib. extollit Cic. in Orat.lib.10.c.1.) idem confirmat. Sic enim ille l. 6. *Sicani primi demonstrantur Romam incoluisse, atq; vt ipsi praedicant omnium primi, quippe cum sint illius terrae indigenae, sed veritas arguit eos Ibe-*
6 *ros esse oriundos à flumine Siccano.* † Siue malueris *Sicore*, qui trãsit prope Leridam, quem hodie vocamus *Segre*, vt non indigne recenset conciuis meus potior historicus, quam poeta Lucan.li.4.Farsal.

Super hunc fundata vetusta
Surgit Ilerda manu, placidis praeluditur vndis,
Hesperios inter Sicoris non vltimus amnis.

7 † Quibus in Romanae monarchiae Imperio successerunt Aborigines, qui subiugandis finitimis, & aedificãdis vrbib. à Tyberi vsq; ad Lyrim, vocatiq; Aborigines vsq; ad bellũ Troianum, vt narrant *Tit. Liuius lib. 1. ab vrbe cond. & Annaeus Florus l. 1. hist. Halicarnasseus, Panuinus, Sigonius, Frosterus, & alij qui Romanam historiam*
8 *conscripserunt.* † Exusta Troia, Aeneas ad Italiam appulit, ibiq; ab Euandro hospicio receptus (qui tũc Romae Imperio potiebatur) ad quadã politiam Romanos redegit, vt testatur *Virg. vbi sup.* ex quo merito Imper. Iustinianus Nouel. 47. *Aeneas Rex Troianus, quadam nobis reipublicae initia dedit, & nos ab illo Aeneadae appel-*
9 *lamur.* † Is ex Lauinia Syluium suscepit, qui Aeneam Syluiũ creat, deinde Latinum Syluium, Latino Alba ortus, Alba Atys, Ati Capys, Capi Capetus, Capeto Tyberinus, Agrippa deinde Tyberini filius, post Agrippam Romulus Syluius à patre accepto imperio regnat; quib. & aliis Proca succedens Numitorẽ, & Amulium filios tulit, vt *narrat Tit. Liuius d. lib. 1. Decad. 1.* † Ex quoũ primo Rhea filia inter Vestales consecrata ex milite (Martis nomine) gemellos suscepit filios, qui ob matris incestũ ad Tyberim proiecti, à Faustulo Regii pecoris magistro reperti sunt, qui Accae Laurentiae vxori tradit educãdos. Quae quia corpus venale habebat Lupa inter pastores appellabatur, atq; hinc factus est locus fabulae, qua creditur eos à Lupa educatos fuisse vt narrat *Marc. Ant. Sabelicus, l. 2. ab orbe cõd. decad. 2.* † Qui 11
ex eo ꝙ Romae sub Lupercali rupe educarentur Romulus, & Remus, dicti sunt, non è contra, vt falso vulgus opinatur. Nam Roma dicta est, siue à Romo Aeneae Comite vt voluit *Caphal. Gergicius*, siue à Roma, filia Athlãtis Itali, & Leucariç matronae Hispanae, ꝙ alii volunt fuisse fũdatricẽ, *Plut. in Rom. Fr. Io. de Pineda in Monar. Eccl. p. 1. l. 2. c. 17.* §. 2. † Siue à 12
voce Graeca ῥομάλε@ quae robustũ significat, vt tradit *D. Hier. l. 1. contra Iou.* siue ex Hebrea voce ראמה *Romah* quae excelsum importat, eo quod in excelsis collib. sita esset, vt ad illud Gẽ. c. 26. *Vox in Romah audita est*, tradit Guil. Hamer. & ex eo diligentissimus conciuis, & amicus meus *Io. Bapt. Nau. in Threno. Hierem. c. 1. fol.* 14.
† Qui quidẽ Romulus, & Remus, 13

eo

eo quod Romam patriã muris cinxissẽt, ac collapsam politiã erexissent cõditorum nomen sunt adepti non aliter quam de Semirami ad Babyloniam meminit *D. Aug l.16. de ciu. Dei c.4.* De ipsa Roma quam ante Euandrum Ianus, & Saturnus gubernarunt Virg. d. Æneid. 8.

Hanc Ianus pater, hanc Saturnus condidit vrbem.

De ipso Euãdro vbi proxime Maro.

Tunc Rex Euander Romanæ conditor arcis.

14 ¶ Quo ad imperium autem barbare adducitur, *l. Barbarius*, quia Hispani ciues Romani erãt, vt diximus *n.* 24. & ob id Traianus natus in Hispania Romanum Imperium obtinuit, nec nõ Trogus Pompeius Romanorũ Imperator Hispanus fuit, natus Cordubæ, *vt constat ex vitis Põtif.*

15 † Et vt alios interim taceam L. Annæus Seneca, quem Reges nostri Cordubensem fuisse fatentur in *l.2. tit.4. p.2.* Romæ publice consulatum gessit, anno vrbis DCCCII. vt patet ex l.1. D. ad S.C. Treb. *Factum est senatus consultum tempore Neronis VIII. Kal. Sep. Annæo Senec. & Trebellio Max. Cõss.*

16 † Fuit enim Hispania apud veteres magno in pretio habita, quæ ideo πανια *Pania* dicebatur, seu *Pannonia*, ducta voce à *Pana* filio Dionysii, qui primus Hispaniam coluit *Plin. libr.3.*

17 *cap.1.* † Siue à πανα *Pana* Græcum, quod Latine *totum* significat, ob eius diuitiarum potentiam, auri, argẽtiq; mineras, hominum ingenia, virtutem, & doctrinam, vt notat *auunculus meus P. Ioan. Baptista Villalpãdo in Regio Codice tom.1. p.2. ad Ezech. c. 27.* † Postea autem *Spania* dicta est, 18 addita S. quæ litteræ P. & anteponebatur, & postponebatur, vt notat Marc. Capella lib.3. de semiuocal. *S nonnulli litteram non putarunt, quam Messalla quendam sibilum dixit, quæ tamẽ vtriusq; P. littera copulatur, vt spado, psitacus.* † Vnde ex ελλα dicimus *sella*, 19 ex ερπο *serpo*, ex υπερ *super*, nam vt ait Marc. Varro li.2. de re rust. *Sus Græce dicitur* υσ & libr. 4. de ling. Latin. ἕρπυλλον *adita S serpillum.* † Nam Hi- 20 spania ob nimiam gentis virtutem, terræ fertilitatem, & metallorum copiam, adeo veterum animos in admirationem rapiebat, vt inter omnes Romani imperii prouincias prima, & præstantissima habita esset, secundum *Plin. lib.3. c.3.* ideo addita Σ dixerunt *Spaniam*, nam Græcis Σπανιον *Spanion* nimirũ est, vt notat Plato in Euthyd. τογαρ Σπανιον ω ἐυθυδημετιον. † Vnde licet aliæ pro- 21 uinciæ, quæ Romano suberant imperio in tributo earum rerũ essent, quibus abundabant, Hispania solũ viros dare consueuit (loco tributi) quibus Romana monarchia regeretur, vt notat Claudian. in laudib. Seren.

Nam alias gentes, quas fœdere Roma recepit,
Aut armis domuit, varios aptauit in vsus
Imperij, &c.
Sola nouum Latiis vectigal Iberia reb.
Contulit Augustis.

CAP IV.

De Pontificis iurisdictione in temporalibus.

SVMMARIVM.

Innocentius III. deposuit Othonem 3. Imperat, n. 68.

Innocentius VIII. deposuit Ferdinandum Apuleiæ Regem, n. 69.

Iurisdictionem externam esse penes Pontificem, n. 70.

1 HÆretici, † & nouatores in Christum, ac diuinum eius Vicarium, Ecclesiæ principem, ac omnium nostrorum rectorem, patrẽ, atq; pastorem canina rabie perfusi, blasphemiis, & cõuitiis lacessere nõ desinunt, temporalem potestatem ei denegantes, quo se sua crimina tueri arbitrantur, quorum primus (quod ego scio) *Ioan. de Hus, & Ioann. Witcleph* inter alia sui erroris dogmata, hæc etiam seminarunt, quæ damnata sunt cum suis authoribus *in Concilio Constantiens. sess. 15. & fin.*
2 † Post hęc *Martin. Lutherus* defensionem prædicti Ioannis de Hus sui præceptoris suscipiens, eo quod Pontificis iussu concrematus fuisset, in ipsum Pontificẽ diuinæ Maiestatis Vicariũ, & vices Dei in terris gerentem, blasphemo ore oggãnit, ac D. Petri successorem nõ esse, nec Vicarium Dei tam impudenter ausus est insanire, vt nec relatu dignus videatur, quem strenue confutauit *Episcop. Ioan. Roffensis, artic. 25.* quiid eo fuit ab hæreticis decollatus, vt tradit *Alphon. Castro de iusta hæretic. punit. li. 3. cap. 4.* † Quam quidẽ
3 sententiam sequuntur alii hæretici, *Caluinus lib. 4 instit. ca. 11. § 8. q. 10. & 11. vsq; ad 14. Petr. Martyr. ad Pauli Rom. cap. 13. Magdeburgens. cent. 1. lib. 2. cap. 4. col. 435. & cent. 8. q. 10. & 11. cap. 10.* quos satis refutat *Robert. Bellarmin. Cardinalis Societ. Iesu, vir omnigena eruditione clarus tom. 1. de controuer. Christ. fid. lib. 5 cap. 1.* † Ideo Concilium Flo- 4
rentin. sub Eugenio IIII. pro Græcorum vnione celebratum hanc protulit sententiam. *Definimus sanctam Apostolicam sedem, & Romanum Pontificem in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum Pontificem successorem esse D. Petri principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusq; Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum patrem, atq; doctorẽ existere.* † Idemque probatur ex verbis *A-* 5
postol. ad Roman. capit. 13. & Corinth. 2. capit. 10. & 13. capit. si quis suadente 17. q. 4. cap. ita quondam de Iudæis, cap. conquesti, de sentent. excommunic. ca. nolentes de hæretic. cap. pastoralis de offic. Ordin. capit. quicunq; de sent. excomunic. in 6. cap. fœlices de pœn. lib. 6. Clem. cupientes de pœn. & Clem. grauis de sent. excommunicat. Extrau. vnam sanctam de maiorit. & obedient. & Extrauag. inter cunctas. §. duos de priuileg. Trident. sess. 6. de reformat. capit. 1. & sess. 8. in decreto de translat. Concil. & sess. 9. de prorogat. sessionis, & sess. 14. cap. 7. & sess. 21. capit. 2. & sess. 24. capit. 1. † Eandemque sen- 6
tentiam tuentur Patres Orthodoxi, *D. Gregor. lib. 4. homiliar. homil. 27. Theophylact. super Matth. 16. & super Luc. 22. Leo Papa huius nomin. 1. serm. 3. de anniuers. suæ Pontifi. D. August. tract. 56. super Ioann. lib. 2. contra Donatistas, sermon. 124. de tempor. & sermon. 26. de san-*

sanctis & epist.157. De Hieronym. pluribus epistol. ad Damasum Pap. D. Ambros. ad Pauli Galat. capit.1. Petr. Chrysostom. homil.56. super Matth.16. Athanas. in epist. ad Liberium Pap. Eusebius Casariens. lib.2. Ecclesiast. hist. cap.14. Hilarius super Matth. lib.6. de Trinit. Cyprian. epist. 3. lib. 2. & epist. 8. lib. 4. Origenes super Matth. homil.6. Irenaus lib.3. aduers. hæreses. cap.3.

7 † Defendunt etiam Theologi *D. Thom. contra errores Græcor. opusc.1. libr. 1. de regim. Prin. capit.1. & 6. & li.3. c.8. & 18. & 19. & in Sent. 2. dist. fin. & part.1. quæst.59. articul. 2. Petr. de Palude libr. de potestate Eccles. Henriq. quodlib.6. q.25. Durand. de orig. iurisd. quæst 3. Caietan. in Apologe. tom.1. opusc. tractat.2. cap.13. ad Octau. & 2.2. q. 43. art.8. Victoria in relect.1. de potest. Eccles. q. penult. & relect. de Indis insulam. p.1. num.26. Soto lib.4. de iust. q.4. articul.1. Bannez de iust. in præamb. de Domin. q. 4. dub.2 Driedo lib.1. de libert. Christ. ca. 15. & 16. & lib.2. cap. 2. Sanderus lib.2. de visib. Monarch. capit.4. Ant. de Corduba in qq. Theolog. libr.1. quæst.57. dub.3. Melch. Cano de locis Theolog. lib.6. cap.3.*

8 † Et est communis Canonistarum, & Legistarum, *gloss. Innocent. Abb. & alij in capit. nouit. de iudic. & in cap. causam quæ, qui filij sint legit. Anch. in cap.1. de constit. num.3. gloss. in Clem. ad nostram de hæretic. Innocent. in cap. ex suscepto de foro compet. Ioann. Andr. in Clemen.1. de iureiurand. Speculat. in tit. de leg. §. nunc ostendẽdum. v.39. & de rescript. §. ratione autem. Bartol. in l.1. §.1. D. de req. reis, & in l. fin. C. de legibus. Bald. in proæm. Digestor. numer. 18. & in l. non ambigitur. D. de legibus, nume.6. Oldrad. cons.180. num.12. Alexand. 24. num.23. volum.5. Marsil. in l fin. D. de iurisdictione omnium iudicum. num.148. Conrad. in templo Iud. libr.1. capit.1. § 2. numer.8. & 9. Turrecremat. tract. de potestate Pap. Steph. Aufer. in Clem. vt clericorum de offic. Ordin. Syluester. in summa. v. Papa. Bellarmin. in cap. futuram, 12. quæst.1. Petr. de Monte tract. de orig. iurisd. q.1.*

¶ Nã licet nullum extare textum de 9 iure diuino (qui hanc potestatem Petro, & successorib. concessisse videatur) audacter affirmet omnigena eruditione clarus *Episcopus Præses Couarru. in Pract. cap.31. nu.2* respondens ad illud Psal.104. *Nolite tangere Christos meos,* & illud Matth. cap. 18. *Quæcunq; ligaueris, &c.* & illud Ioan. cap. fi. *Pasce oues meas,* & aliis, quibus præfati authores hãc Pontificis potestatem tuẽtur, loquutos de iurisdictione tantum spirituali. † In qua 10 etiam sunt sententia, *Innocent. in cap. 2. de maiorit. & obedient. Alciat. in cap. cum non ab homine de iudic. & in l. iuuenmus nullum. C. de sacros. Eccles. Iul. Clar. in pract. q.36. num.1. Boer. decis.31. ex n. 3. & decis.69. ex n.1. cum alijs per Cened. collect.37. ad Decret. & collect.57. ad Decretal. num.1. Anastas. Germon. de sacror. immunit. libr.3. capi.13. nu.108. Ioann. Garsia ad l. Cordub. glos.9. num. 12. Gregor. in l.56. tit.6. part.1. Azeued. in l.10. tit.1. libr.4. Recop. Cauall. in pract. quæst. 550. Farinac. to.1. q.8. num. 2.* † Nihi- 11 lominus tamen sententia nostra vera est, & tenenda. Nam Christus

Ec-

Ecclesiæ suæ de pastore prouidens iura etiam tēporalia concessit quibus iura diuina tueri posset, & aduersus hostes se tueri, vt persisteret, & conseruaretur. Nam vt ait Apost. ad Corinth. ca. 2. *Potestas mihi data in*
12 *ædificata, & conseruanda.* † Nam cum spiritualem potestatem etiam hæretici Petro demandatam fateātur, de necessario concedere tenentur temporalem, quatenus conducit ad spirituale, & ratione peccati. Quia iurisdictione cōcessa, omnia illi videntur concessa, sine quibus illam exsequi non potest. *l. 2. & ibi omnes D. de iurisdict. omnium iudicum, capit.* 1.
13 *cap. preterea de offic. deleg.* † Et ita iurisdictionem temporalem penes Ecclesiam esse, ore pleno fatēdum est: non temporaliter, vt suadere conatur *Maria tract. de iurisdict. p.* 1. *cap.* 18. *cum seqq.* Sed ratione peccati, & in ordinem ad spiritualem, vtpote cui omnes Christi fideles subditi sumus de necessitate salutis, vt docet Bonifacius VIII. Pont. Max. in *Extrau. vnam sanctam inter communes, de ma-*
14 *iorit. & obedient.* † Nam licet Sacramentarii ex hac diuina constitutione potestatem temporalem Papæ diffiteantur, quia ab eo condita est: in errore suo obcæcantur, quia legis ratio est æterna, *D. Tho.* 2. 2. *q.* 96. Ideo licet in ea nō sit scripta potest allegari, *c. ratio nulla*, & ibi DD. *de præbend. l. scire oportet. §. sufficit. de excusat. tutor.* Quin imo disponente Pontifice, de quo scriptum est. D. Luc. ca.
14 10. *Qui vos audit, me audit.* † Obsistant ergo stelliones, & calida, quam merentur perfundam. Quia Ecclesia vnica est, vna fides, vnum caput, qui Christus est, & eius nomine Petrus, & successores. Quia vt ait Apostolus ad Ephes. cap. 4. *Est vnum corpus, vnus spiritus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus, & Pater omnium.*

¶ Verum enim est quod Ecclesia 15
Catholica sit vnica, & tanquā corpus quoddam mysticum vnico capiti præficitur, quod est Christus, cuius omnes fideles sunt membra, vt docet *Apostolus ad Colossens. ca.* 2. *ca. quemadmodum. cap. preterea.* 23. *qu.* 7. Et ita in articulis fidei vnam sanctā Catholicam Ecclesiam confitemur, & habetur in cap. *Ecclesia de consecrat.*
dist. 1. † Vnde sicut in corpore hu- 16
mano monstrosum est plura alia capita, quam vnū, constituere; ita detestabile, & hæreticum est in hac Ecclesia militante aliud caput, quā Christi Vicarium constituere *cap.* 1. *& 2. de sum. Trinit. & fide Cathol glos. in*
cap. non autem 7. *q.* 1. † Nam Ecclesia 17
militans ad normam triumphantis componitur, vt docet *Apost. ad Hebr. cap.* 3. cuius caput solus Deus est, *ad Hebr. c.* 1. de qua D. Ioan. in Apoc. ca. 21. *Vidi Hierusalem nouam descendentē*
de cœlo. † Quare vt absurdū est plu- 18
ra dare principia, Aristot. lib. 2. Metaphys. *In quolibet genere causa oportet vnum principium dare ad quod posteriora reducantur.* Ita similiter in Ecclesia, quia ex pluralitate nascitur diuisio, quæ in omni politica republica est fugienda, *ca. quoniam in plerisq; de offi.*
Or-

Ordin. quia scriptum est, *Omne regnũ*
19 *in se diuisum desolabitur.* † Vnde verisimile est Deum voluisse per vnicũ caput Ecclesiam suã gubernari, pro vnitate magis conseruanda, quam semper commendat Apostolus ad Ephes.cap.3.& cap.4. *Vt essent soliciti seruare vnitatẽ.* & Act.Apost.4. *Erat multitudinis credentium cor vnum.* Ioann. capit.17. *Vt fiant vnum, & idem.*

20 ¶ Nam licet qui contraria tenẽt hæc vera in spiritualibus profiteantur, nam potestas temporalis simpliciter considerata, non quatenus est in ordine ad spiritualia, sed solum vt tendit ad fœlicitatem temporalem est quid penitus diuisum, & separatum à potestate Ecclesiastica, & ita potest esse sub alio principe, etiam non subdito, quia per hoc non scinditur vnitas Ecclesiæ.
21 † Nihilominus tamen sententia nostra tenẽda est, quia finis iurisdictionis temporalis in Christiano homine non est vltimus finis, sed antecedens vltimo fini, & illi seruiẽs, & propterea, qui eius curam habet, subditus esse debet illi, qui præest vltimo fini. Nã si ad regimen aliorum regnorum à sapientissimis, & doctissimis viris post longas disputationes decisum est, non posse ea commodius regi quam per vnum regem. *Plato de repub.dial.1. Aristot.lib.8.Ethicor.cap.10. Homer.Iliad.2.*

Non multi præsunt domini bene, sit caput vnum.

22 † Hoc multo magis conueniens, imo necessarium videtur dicendum in regimine Christiani status in quo continentur omnes fideles coniuncti tanquam in vno corpore, cui ꝓmissum est per vnum regem, & pastorem gubernari, Ezech.capit.87. *Faciet gentem vnam, & ponet regem vnũ.* & capit.34. *Suscitabo super eos pastorem vnum.* & cap.37. *Pastor vnus erit omnium vestrum,* quod Christus confirmat per Ioan.c.10. *Et fiet vnum ouile, & vnus pastor.*

¶ Quare cum in hac potestate 23
Christus constituerit D. Petrum in pastorem omnium D.Ioan. cap.fin. *Pasce oues meas:* omnem in illum potestatem videtur transferre. Nam pascere spiritualiter, & temporaliter regere significat. Paralip. 1.cap. 11. *Tu pasces Dominum meum Israel, & tu eris princeps super eum.* & lib 2. Reg. cap.5. *Tu pasces populum meum Israel, & tu eris dux super Israel.* Micheas cap.5. *Et stabit, & pascet in fortitudine Domini.* † Quare pascere pro gubernare, 24
atq; regere accipitur in *cap. quamuis de regul. iur.* & pro regimine spirituali, & temporali *in cap. inter cætera de offic. ordin.* & alia adducens id tenet *Maria de iurisdict.p.1.cap. 13.ex nu. 8.* † Quod etiam insinuatur in illo 25
Matth.cap.18. *Quæcumq; alligaueris super terram, erunt alligata, & in cœlis,* &c. Nam alligare significat legem imponere, Matth.cap.23. *Alligant enim onera grauia* (de lege Pharisæorũ agit) *& importabilia humeris hominum,* & ita intelliguntur *cap alligant.26.q. 7.cap.baptismus, de consecrat. distinct.4.*

26 † Quia dicto loco dominus Petro promisit, vt *quidquid ipse ligauerit*, id est, *quam obligationem præcipiendo ipse fidelibus imposuerit*, sit ligatum, & in cœlis, id est, *se ratum habiturum*; vel quod iudicando damnauerit se cõfirmaturũ. Nam ligari, & ad forum trahi paria sunt, vt tradit *Maria de*
27 *iurisdict.p.4.cent.1.cas.55.n.5.* † Nam in iudicio Apostolorum ipse Deus est qui ligat, ipse qui præcipit, ipse qui iudicat, ideo dicit apud D. Luc. ca.10. *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit*, quæ verba proprie ad Apostolos, & eorum successores pertinere docent *D.Cypria.li. 4.epist.*
28 *9.& D.Basil.in const.monast.c.23.* † Nã Apostoli missi sunt à Christo in eadem potestate, qua ipse à Patre missus est, D.Ioan.cap. 20. *Ecce ego mitto*
29 *vos sicut misit me Pater.* † At Christus Dominus missus est à Patre, nõ tm̃ vt redemptor, & hominum reparator, sed etiam vt præceptor, & legislator, D.Isai.cap. 53. *Dedi eum ducem, & præceptorem gentibus.* & Psalm. 9. *Constitue legislatorem super eum*, quæ ad litterã de Christo intellexit *Clemens Alex.in Pædagog.*

30 ¶ Neq; obstat illud *D.Ioan.cap.18. Regnum meum non est de hoc mundo*: quia Christus se Regem non negauit, sed regnum suum nõ esse caducum, vt illorum, qui eum de prædicta potestate interrrogabant, sed æternum, quod nullis vicissitudinib. auferatur, Daniel. cap.2. *Et regnum*
31 *eius, quod non corrumpetur.* † Et ita dum se regem dixisset, ne de hoc regno caduco intelligeretur, fugit in montem dum illum Regem eligere volebant Iudæi apud *Ioan. cap. 6.* vt docet *Turrecremat. q.116. Præposit. in cap. cum ad verum. 96. distinct.* Vt sic merito dicere posset apud eundem Ioan.ca.5. *Claritatem ab hominibus non accipio.* † Neque minus obstat illud 32
Ioann.ca.3. *Non enim misit Deus filium suum, vt iudicet mundum, &c.* Quia ad redemptionis mysteriũ iudicia dirimere non fuit necessarium: non q̃ earum potestatem non habuisset, cum controuersias dirimeret de dimittenda vxore, *Matth.cap.* 19. Et de tributo reddendo Cæsari, *Matth.ca.*
22. † Neq; obstat familiæ herciscundæ iudicium non suscipere, *D. Luc.c.* 33
12. Nam vt re parui momenti non debuit Dominus ea implicari, quẽadmodum Principes ea non iudicant, non ex defectu potestatis, sed quia non decet præterquam in arduis, vt Ietro consuluit Moysi *Exod.*
c.18. † Neq; minus obstat illud *Ioan.* 34
c.8. Nam licet adducatur ad id quod noluerit Dominus adulteræ iudicium suscipere. Ego illud contra intelligo, quod Dominus illud iudicium suscepit, ac iudicando sententiam tulit, tum cum dixit, *Qui primus vestrum*, &c. tum etiam cum adulteræ loquitur, *Neq; ego te condemnabo*: quia hoc est iudicis munus, cum de delicto non constat, relaxare, *c. graue.11.q.3. Couar.li.1.varior.cap.1.n.8.*

¶ Neque etiã obstat illud Marc. 35
cap.12. *Reddite quæ sunt Cæsari Cæsari*, quibus Christus à se, & Petro incipiens

piens soluit tributum, quia id fit ad euitanda scandala cum liber esset, *Vt autem non scandalizemus vade, &c.* vt & obseruauit edictum Cæsaris,
36 *D. Luc. c. 2.* † Neq; minus obstat illud Matth. c. 19. *Nisi quis renuntiauerit terr nis*: quia potest intelligi vt actu, vel etiam vt ex animi præparatione, vt docet *D. Thom. 2. 2. q. 184. artic.* 7. vel sæculi illecebris, nam vt alibi legitur, *Qui manum mittit ad aratrum, & respicit retro non est aptus ministerio.* quia vt ait Apostolus ad Timo. cap. 2. *Nemo militans Deo, sæcularibus negotiis se immiscet.* † Neq; tandem ob-
37 stat illud Matth. cap. 20. *Principes gentium dominantur eorum, &c.* Quia dictum est ad tollẽdam eorum ambitionem, qui quærebant, quis eorũ maior futurus esset, & sui ipsius exemplum ostendens dixit, *Filius hominis non venit ministrare*, quod nõ inhibet potestatem, sed exercitium,
38 *Albert. Pigh. li. 5. cap. 1.* † Et ita non obstat illud D. Petr. Can. 1. cap. 2. *Subditi estote Dominis vestris.* & illud Pauli ad Rom. 13 *Omnis anima sublimiorib. potestatibus subdita sit.* quia solum loquuntur in priuatis, & subditis viris, non autem in sacerdotibus, vt docet *Pigh. d. cap. 1.* & intelligit illa verba *Innocent. III. P. M. in cap. solita de maiorit. & obed.*

39 ¶ Christus enim, vt pote æterni Patris filius in omnium Regem, & Pontificem constitutus fuit Psal. 2. *Et adorabunt eum omnes Reges terræ, & omnes gentes seruient ei.* & Psalm. 71. *Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terræ.* Micheas cap. 5. *Ex te egreditur, qui sit dominator Israel.* Zachar. cap. 11. *Dominium eius à mari vsq; ad mare*: quod ad litteram de Christo intelligit *D. Thom. lib. 3. de regim. Princip. cap. 12. 13. & 14.* † Et in Nouo Testamento D. 40
Ioann. cap. 13. *Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus.* Luc. cap. 10. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* D. Paul. ad Hebr. cap. 1. *Quem constituit hæredem vniuersorum.* & ad Hebr. 2. exponens illud Psalm. 8. *Omnia subiecisti sub pedibus eius.* Apocalyp. cap. 1. *Princeps Regum terræ.* † Vnde suæ potesta- 41
tis constituens Vicarium sibi Petrũ in eadem quam habuit à patre potestate omnia videtur demandasse, ac cœlestis, & terreni imperii iura committere capit. omnes 22. distin. *Petro æternæ vitæ clauigero terreni simul, & cœlestis regni iura commisit.* facit etiam text. *in cap. tibi Domino. 63. dist. cap. alius cap. nos sanctorum. 15. q. 6. cap. quia præsulatus. 1. quæst. 4. capit. duo. 96. distin.*

¶ Sed cum hæc sint iura positiua, 42
ne Pontifices ex suo capite fingere hæretici oggenniant, eandem conclusionem iure diuino probabo *D. Luc. c. 22.* ex quo duos gladios ad vtriusq; iurisdictionis Ecclesiasticæ, & sæcularis potestatem Apostolis Christum concessisse aperte testantur *gl. & DD. in cap. nouit de iud. & in c. causam quæ, qui filij sint legitim. & in capit. licet ex suscepto de foro compet. Abb. & Felin. in Extrauagan. vnam sanctam, de maiorit. & obed. Ioann. Andr. in*

 Clem.

Clem. ad nostram de hæretic. Idem Abb. in d. cap. nouit. ex nu. 11. *& consil.* 82. *vol.* 1.
43 † Confirmatur præterea ex verbis Pauli hanc externam iurisdictionẽ penes Ecclesiam esse *Act. Apost. cap.* 2. in hæc verba, *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* † Nã
44 Episcopus ordinariæ iurisdictionis munus fuit Cic. lib. 7. ad Attic. *Vult me Pompeius esse quem tota Campania, & maritima ora habet Episcopũ.* Vnde eos Præsides sui territorii dixit *Bal. in l. siue pars D. de dilat.* quia iudices ordinarii sunt *cap. de persona* 11. *q.* 1. ideo dixit, *regere Ecclesiam*, quia ad iurisdictionem præponitur Virgil. Eclog. 4.

Pacatumque reget patriis virtutibus orbem.

45 ¶ Neque id munus ab Ecclesiastica dignitate est alienum, vt multi ex nostris sunt arbitrati. Siquidem sacerdotium veteris legis, quod nostri fuit repræsentatio, Apostol. ad Hebr. cap. 10. *Vmbram habet lex futurorum bonorum*, quia vt ipsemet Paulus ait Corinth. cap. 10. *Hæc omnia in figura contingebant illis.* ad iurisdictionem, & imperium præponebatur Malach. ca. 2. *Labia sacerdotis custodit scientiam, & legem exquirũt*
46 *de ore eius.* † Nam sacerdotis munus fuit lites, & controuersias dirimere, & de earum singulis iudicium ferre, Deuter. cap. 17. *Si difficile, & ambiguũ apud te iudicium esse prospexeris, inter sanguinem, & sanguinem: causam, & causam: lepram, & non lepram, & iudicum inter portas tuas videris verba variari, surge, & ascende ad locum, quẽ elegit Dominus Deus tuus: veniensque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresq; ab eis, qui indicabit tibi iudicij veritatem.* † Quod 47
receptum est *in cap. per venerabilem, qui filij sint legitim.* nã sacerdotis munus ad iudicia præponebatur D. Hierem. cap. 1. *Ecce constitui te hodie super gentes, & regna, vt euellas, destruas, dissipes, disperdas, ædifices, & plantes.*

¶ Neq; obstat dicere hanc gladii 48
potestatem esse prohibitam Pontifici, cum Petrus iussus sit illum mittere ad vaginam, vt tradit *D. Bernard. lib.* 10. *ad Eugen. P. M.* quia non iussus est proiicere, aut relinquere, sed cõuertere, hoc est, seruare in aliud tẽpus, vt docet *idem Bernard. libr.* 4. *de consid. ad Bonifaciũ*: & ita hanc gladii potestatem penes Ecclesiam esse fatetur idem *Bonifac. VIII. in d. Extrauag. vnam sanctam, de maiorit. & obedient.* † Nam ex primitiua Ecclesia, 49
in qua promittitur Christus sacerdos secundum ordinem Melchisedec. *Psalm.* 109. Sacerdotes gladii materialis potestatem habebant, quippe Moyses sacerdos Psalm. 38. *Moyses, & Aaron in sacerdotibus.* Ægyptium interficit *Exod. cap.* 2. & mandauit Leuitis, vt interficerent Idolatras *Exod. cap.* 32. *cap. disciplina distinct.* 45. *cap. quod crudele.* 23. *q.* 4. *cap. non inferendæ.* 23. *q.* 3. † Phinees filius Sacer- 50
dotis Eleazar, & ipse quidem Sacerdos arrepto pugione mæchum Iudæum

dæum confodit nomine Zambri, coeũtem cum scorto Madianitidę, & meruit pactum sempiterni Sacerdotii, vt legitur *Num.ca.25. & in can.*
51 *occidit.23.q.8.* † Et Samuel Sacerdos mandauit in frusta concidi Agag Regem, 1.*cap.* 15. & Elias Propheta occidit Prophetas Baal. *Reg.3.ca.28.* & duos quinquagenarios Regis Ochoziæ *Reg.3.cap.1.* & Matathias Sacerdos occidit Iudæum falsis Diis
52 sacrificantem *Mach.1.cap.* 2. † Similiter post Christi aduẽtum, ipsimet Christus acceptis funiculis eiecit ementes, & vendentes de tẽplo, *D.Luc.cap.19.Matth.cap.21.Marc.* 11.*Ioan.2.cap.vendentes.1.q.3. cap. eyci-*
53 *ens,dist.*88. † Et Petrus primus eius Vicarius ad defensionem Magistri auriculam Malcho amputauit, *Ioan. cap.*18. Et Ananiam, & Saphiram occidit, *Acta Apost.cap.5. cap. legitur, cap.*
54 *occidit,cap.Petrus 23.q.8.* † Et Paulus obcæcauit Elymam magum, *Acta Apost.cap.* 14. Et alia temporalia pro rei exigentia laudabiliter obiit. Nã vt ipsemet ait Apostol.Corinth. 1.c. 6. *Nescitis quoniã Angelos iudicabimus, quanto magis temporalia?*

55 ¶Sunt enim Imperium, & Sacerdotium velut vnius corporis duo membra præcipua, quorum alter alterius auxilio sẽper eget, *c.dilecto,*
56 *de sentent.excommunic.* † Vnde idem homo vtramq; potestatẽ sustinuit, Ecclesiasticam nempe, & temporalem, licet duæ functiones diuersæ non in fine, quia vtriusque idem est scopus mandatorum diuinorum in otio, & pace conseruatio, *Apost.ad Roman.cap.9.* sed quo ad exercitium, quia vna in diuinis, altera in humanis imperium obtinet, *cap. duo sunt,*
96. distinct. † Hinc semper iidẽ fuerunt Reges, & Pontifices, vt tradit 57
Euseb.lib.1.Ecclesiast,hierarch.c. 5. nam apud Hebræos sacerdotium Regno iunctum fuisse docte animaduertit *Auunculus meus D.Ioan.Bap.Villalpando in Regio Codice, tom.1.p.2.ad Ezech. cap.28. & tom.3.Apparat.p.1.lib.3, cap.*
15.*n.32.* † Et ita licet Dominus, quo 58
ad officia, & rerum suarum, inter clericos, & laicos discrimen constituisset, & voluit Leuitas sacra tractare; attamen viuente Moyse illius iudicio cæteri omnes, tam qui ex Leui, quam qui ex aliis tribubus descendebant erant iudicandi, vt optime agnouit *Idem Genitricis meæ frater.vbi prox.& tom.2.p.2.de extrema*
*visione Ezechiel.cap.*58. † Similiter a- 59
pud Romanos probatur sacerdotium regno iunctum fuisse, vel ex eo quod memoriæ protulit Tit. Liuius, lib. 1. ab vrbe condit. *Tunc sacerdotibus creandis* (de Numa agit) *quam ipse plurima sacra obibat, & maxime, quæ ad Flaminem Dialem pertinet.*
† Idque apud alias nationes obser- 60
uatum testatur doctissimus amicus noster P.*Ioann. de Pineda in Iob. tom.*1. *cap.12.vers.19.n.* 1. Nam vt de Anio Græcorum Rege memorem Virgil. Æneid.3.

Rex Anius, Rex idem hominum, Phabiq; Sacerdos.

¶Et cum pastoris officium factũ 61

 sit

sit propter gregem, dicendum non est in persona Petri expirasse, vt Lutherus & sequaces contendunt, sed eo defuncto ad successores peruenire quamdiu grex perdurauerit. Nã cũ veteris legis Sacerdotium figura sit nostri Pontificatus, extra controuersiam est defuncto Aaron successisse Eleazarum. *Num. c. 20.* & Eleazaro Phineen *Iud. 20.* † Quod
62 in Dei Ecclesia deficere non debebat, ne esset acephala, & ita Romanum Pontificem successorem esse diui Petri, tam in spiritualibus, quã in temporalibus, etiam si id non exprimant electores, accurate probarunt *Concil. Nican. can. 6 & Constantinop. action. 4. & Synod. 6. act. 2. & Lateranens. cap. 5. & Lugdunens. Generale sub Greg. X. quod habetur in cap. vbi periculum de elect. in 6. & Trident. sess. 14. ca.*
63 *7.* † Nam pastoris officium est errãtes oues reuocare, cõtagiosas auertere, inobedientes punire, & omnia alia pro rei exigentia præstare. Quia pascere, tam spiritualiter quam tẽporaliter gubernare significet, vt docet *Maria de Iurisd. p. 1. cap. 13 ex nu.*
64 *8.* † Et ita ex hac temporali potestate, vacante Imperio, Pontifex in administrationem succedit, donec alio fulciatur, vt statuit *Innocent. III. in ca. licet. de foro compet. & Concilium Vienen. in Clem. Pastoralis de re iud. & ad id est optimus text. in Extrauag. si fratrũ, §. sane in nostram, ne sede vacant. & aliis relatis tenet Maria de iurisd. d. p. 1. ca. 20.*
65 *ex n. 33.* † Ac Imperatorem iudicat *cap. conuenior. 24. q. 8.* ac eius sententias nullas declarat *Clem. pastoralis, 15. de re iudicat.* atque eum deponit, *cap. Apostolicæ de re iud. li. 6.* Vt Zacharias Papa qui priuauit Regem Francorum Chilpericum eo quod erat stupidus in regni administratione, & Pipinũ Caroli Martelli filium ad regnum sustulit, *c. alius. 15. q. 6.* † Et 66
Innocent. IV. cognoscẽs, quod Sanctius II. Rex Portugalliæ erat negligens, dedit illi coadiutorem Comitem Boloonum eius fratrem, *c. grandi de supplend. neglig. prælat.* † Et Stephan. 67
II. transtulit Imperium à Constantinopoli ad Germanos ex causa mere temporali, *cap. venerabilem de electíon.* & eadem ex causa translatum est de Germanis ad Græcos, *Ioan. Auentin. li. 6. fol. 636.* † Innocent. III. deposuit 68
Ottonem IV. Imperatorem, & elegit in Regem Romanorum Fredericum Regem Siciliæ. Itidẽ & priuauit Frederic. IV. Imperatorem, & substituit Comitem Holandr. † Et In- 69
nocent. VIII. Ferdinandum Apuleię regem deposuit, & Paul. III. Henricum Angliæ Regẽ priuauit, & Pius IV. inter Oratores Hispaniarum, & Galliæ de p̃cedentia iudicauit. † Ex 70
quib. licet exemplis non ita cõcinnatis *D. Maria vbi sup. p. 1. c. 23. ex n. 6.* penes Pontificem externam iurisdictionem esse directo, & nõ ratione spiritualitatis ausus est affirmare, verumtamen si recte omnia perpẽdantur, iurisdictio pontificia temporalis causam spiritualitatis habet annexam, aut bonum publicũ, aut pacem conseruandam. Ex quibus in tem-

temporalib. datur Ecclesię cognitio c. nou. de iud. c. discordãtes, c. placuit, dist. 90. c. de presbyterorum. 17. q. 4.

CAP. V.

De iurisdictione delegata Inquisitorum.

SVMMARIVM.

Inquisitorum potestas à Sede Apostolica dependet, n. 1.
Inquisitores sunt delegati à Papa, n. 2.
Inquisitores posse vires suas alteri subdelegare, n. 3.
Delegatus à Principe duplex est, n. 4.
Delegatus à Principe, aut in locum Ordinarij, aut ad causam specialem, numer. 5.
Delegatus à Principe, subdelegare potest, n. 6.
Delegatus à Principe non subdelegat quãdo eius industria videtur electa, num. 7.
Pesquisidores subdelegare non possunt, numer. 8.
Inquisitores in locum ordinarij constituũtur, n. 9.
Inquisitores constituuntur ad vniuersitatem caussarum, n. 10.
Inquisitores à Sede Apostolica iurisdictionem, & potestatem accipiunt, numer. 11.
Inquisitor Generalis instituitur à Papa cum authoritate nominandi Inquisitores, n. 12.
Inquisitores à Generali Inquisitore nominati à Papa videntur electi, n. 13.
Delegatus à delegato nõ potest subdelegare, n. 14.
Delegatus à delegato non potest sententiã suam mandare executioni, n. 15.
Executio sententiæ est meri Imperij, num. 16.
Merum Imperium non transit in delegatum, n. 17.
Iudex post sententiam functus est officio suo, n. 18.
Delegatus à Principe, siue ab inferiore sententiam suam executioni mandat, n. 19.
Leges non dedignantur sacros Canones imitari, n. 20.
Delegatus ab inferiore iure ciuili sententiam mandat executioni, nu. 21.
Causa in delegatum commissa plena potestas transfertur super omnibus quæ ad actum pertinent, n. 22.
Causa sine executione manca est, numer. 23.
L. à diuo Pio D. de re iud. explicata de iudicibus datis, n. 24.
Iudices dati non habebant iurisdictionem sed notionem, n. 25.
Iudicibus datis à præscripta formula recedere non licebat n. 26.
Leges plures de iudicibus datis explicatæ, n. 27.

POntificis † iurisdictionem in tẽporalibus fundatam sequitur Inquisitionis potestas (quæ contra Magos, & hæreticos huiusmodi dirigitur) rationabilem, firmam, stabilitam esse. Nam omnis Inquisitoris potestas à Sede Apostolica dependet. Quoniam 1

niam à quocunq; eligantur, semper ab Apostolica Sede habent authoritatem, vt docet *Eymeric. in direct. Inquis. p. 3. q. 3. & 6. & ibi Pegn. com. 52.*
2 *& 53.* † Et ita censentur delegati à Papa & non subdelegati ab Inquisitore Generali, qui eos nominat, *ca. ne aliqui cap. vt officium cap. per hoc de hæretic. lib. 6. capit. ad abolendam eodem tit. gl. in Clem. nolentes de hæretic. Lapus allegat. 32. Abb. in cap. causam de offic. delegat. & in cap. fin. de re iudic. Alciat. in rub. de offic. Ordin. n. 19. Simanc. de Cathol. instit. tit. 34. n. 13. Cuma. in Lucern. v. Inquisit. ex n. 5. Roias de hæretic. singul.*
3 *44. & 97.* † Vnde plusquam manifestum est, posse aliquẽ alteri vices suas subdelegare, (quidquid alii oggänniant) & commissarios, & vicarios ad causam mandatam constituere, vt tradunt *Eymeric. d. p. 3. qu. 15. & ibi Pegn. comm. 64. Villadie. de hæret.*
4 *q. 7.* † Non tantum fauore fidei, vt præfati testantur authores, sed etiã ex mero iure. Nã delegatus à Principe duplex est, aut in locum Ordinarii cum eadem iurisdictione *l. 2. C. de offic. eius qui vicer. alter. l. 1. §. præ-*
5 *fecto. D. de leg. 3.* † Aut ad causam specialem, in qua maior est, quocunq; Ordinario *d. c. pastoralis. c. tua de offi. vicar.* & causas omnes meri, & mixti imperii expedit. *d. l. 2. de offic. eius.*
6 † Quorum vterq; subdelegare potest. *d. c. pastoralis, c. super quæstionem. §. porro de offic. deleg. l. 2. à iudice. C. de iu-*
7 *dic. l. 19. tit. 4. part. 3.* † Nisi eius industria videatur electa, vt in *cap. fin. §. cæterum, de offic. deleg. ca. licet de decim. l. inter artifices. D. de solution. Couar. lib. 3. variar. cap. 20. n. 5.* † Qualiter in re- 8
giis delegatis, quos *Pesquisidores* dicimus, *Auendan. de exeq. mandat. cap. 1. n. 26. Pet. Gregor. in syntag. p. 3. libr. 47. cap. 22. ex n. 8. Azeued. in l. 6. tit. 5. lib. 3. Recop. n. 3.*

¶ Attamẽ Inquisitores à Papa in lo- 9
cũ ordinarii cõstituuntur ad caussã hæresis, quæ principio Episcoporum fuit, vt decisum est in *Cõcil. Nicæn. relato in can. quoniam, distinct. 18. & in Conc. generali Lateranens. relato in cap. ad abolendam, c. cum ex iniuncto, cap. vt commißi de hæretic.* † Item ad v- 10
niuersitatem caussarum, vt docet *Cardinal. in Clem. multorum de hæretic. Archidiacon. in cap. ne aliqui, eod. tit. lib. 6.* quia omnis causa hæresis eidem commissa est, *vt per DD. in d. c. ne aliqui, gloss. in Clem. nolentes de hær.* † Vn- 11
de tanquam delegati ab ipso Pontifice, habendi sunt. Nam Inquisitor Generalis, qui eos nominat solum præstat nudum ministerium. Ipsi à Pontifice iurisdictionem, & potestatem accipiũt, vt docet *Pegn. in direct. d. p. 3. comm 75.* † Quia Inquisitor 12
generalis à Papa instituitur cum authoritate nominandi alios inquisitores, & ita in eorum electione Papa est, qui instituit, arg. *tex. in l. pater. D. de manumiss. vindict.* vbi dicitur, ꝙ si pater scripsit filio, vt aliquem ex seruis suis manumittat, & ille manumiserit Stichũ, quod ille Stichus erit liber. Solum enim electionem filio concessit, ipse vero pater manumisit. *l. item eorum. §. si de curiones. D.*

13 *quod quisq; vniuersit.* † Quare Inquisitores nominati, seu electi virtute dictæ commissionis, quæ à Pontifice max. dicto Inquisitori generali cõmittitur à Papa videri electi probant *DD. in c. is qui, de præbend. in 6. Eymeric. d. p. 3. q. 6. & Pegn. com. 55.*

14 ¶ Alias enim si non à Papa, sed à delegato iurisdictionem acciperet, non solum alteri subdelegare non possent, *c. super quæstionem. § si vero de offi. deleg. c. cũ causam, de appellat. l. more. D. de iurisdict. omn. iudic. l. fi. D. de offi. eius l. à diuo Pio. D. de re iudic. l. à iudice.*

15 *D. de iud.* † Verum etiam neq; sententiam suam mandare possent executioni, quia recurrendum esset ad superiorem, hoc est, ad eum qui eos delegauit, *Bart. in d. l. À diuo Pio n. 14. Ias. 13. Alciat. li. 2. Paradox. c. 2. n. 3.* quia non propria, sed mandata iurisdictione vterentur, & vices eius, qui eos delegauit. *l. 1. §. qui mandatam. D.*

16 *de offi. eius.* † Nam cum executio sententiæ sit meri imperii. *l. imperium. l. iubere cauere. D. de iurisdict. omn. iud.* quod non transit in delegatos. *l. 1.*

17 *D. de offi. eius.* † Pro eius executione deuoluẽdum esse ad delegatum videtur tenere *tex. in d. l. à diuo Pio*, dũ ait *iudicum à se datorum sententias exe-*

18 *quẽtur, ij qui eos dederunt.* † Quia postquam sentẽtiam dixit, iam functus est officio suo. *l. si vt proponis. C. quomodo; & quando iud. l. Paulus. l. iudex. D. de re iud.*

19 ¶ Quod licet tot iuribus, & rationib. fulciatur, falsum est tamen. Nam delegatus, siue sit à Principe, siue ab inferiore sententiam suam executioni mandare potest, *ca significasti, cap. ex litteris, de offi. deleg. c. si delegatus, eod. tit. lib. 6. cap. cum Bertoldus, cap. cum venissem, de eo qui mittit. in possess.* † Quibus quidem nonnulli superati differentiam interius canonicum, & ciuile constituunt, quos refert *Menoch. lib. 1. Arbitr. q. 74. nu. 4. & 8.* refugium quidem miserorum, nam leges non dedignantur sacros canones imitari, *capit. 1. & 2. de noui oper. nunt.* † Nam etiam iure ciuili delegatus ab inferiore sententiam suam executioni mandat. *l. fin. C. de iud. l. si reus paratus iuncta gl. v. præses. D. de procurat. l. si soluturus D. solut. auth. de exhibend. reis. §. si vero collat. 5.* † Nam causa simpliciter in delegatum cõmissa, potestas plenaria transfertur super omnibus, quę ad actum expectant *l. 2. D. de iurisd. omn. iudi. c. præterea de offi. deleg.* † Alias enim causa sine executione manca omnino relinqueretur *Ant. de Prato in l. fin. D. de offi. eius Gouean. libr. 2. de iurisd. & imper.*

(margin: 20, 21, 22, 23)

24 ¶ Neq; obstat tex. in d. l. à D. Pio, *Sententiam exequãtur ij, qui eos dederũt,* quia non loquitur in iudices delegatos, sed datos, qui à Prætorib. & aliis huiusmodi Magistratib. ad causæ tantum cognitionem dabantur. *l. 1. iudices litigantibus dare*, l. imperiũ, *iudices dandi licentia* D. de iurisdict. omn. iud. † Qui quidem non habebant iurisdictionem, sed tãtum notionem. *l. ait Prætor. D. de re iudic. l. fin. C. vbi & apud quem.* & notat *Reuard.* 25

pro Tribunal. capit. 11. Duaren. in l. actiones. D. de in litem iurand.
26 † Ii namque ex eo sententiam executioni mandare non poterant. Quia à præscripta sibi formula, nec latum vnguẽ recedere licebat, vt docte contra Bartolum, & alios defendit præceptor meus *Gabr. Henriq. primatius Salmant. in lec. ad l. à diuo Pio typis excusa ex nu.* 18. *Et ante eum Longobal. in d. l. imperium ex n.* 170. *& alij relati à Caual. in Pract. q.* 632.
27 † Et ita intelligẽdus tex. *l. pen. D. de confess.* vbi qui cõdemnare poterat, absoluere nõ potuit, & tex. l. vt fundus. D. commun. diuidund. *quod in iudicium deductum est*, debet enim intelligi de iudicio à
28 Prætore præscripto. † Et tex. *in l. in priuatis D. de iud.* vbi pater in causa filii fuit iudex dat⁹. Quia nõ suo arbitrio, sed formula sibi præscripta iudicat non alias vt in *l. qui iurisdictioni. D. de iurisd. omn. iud. l. venditor.* §. *iudices. D. de iud.* vt notat *Bald. in* §. *item si adhuc, n.* 18. *Inst. mandat.*

CAP. VI.

De Magiæ criminis immanitate.

SVMMARIVM.

Magiæ criminis immanitas, n. 1.
Magiæ professores quo ad primum sunt hæretici, n. 2.
Magis vtitur dæmon ad fallendos homines, n. 3.
Magiæ crimen grauius est hæresi propriè dicta, n. 4.
Dæmonum immolationes morte naturali multata, n. 5.
Dæmonum consecrationes morte puniuntur, n. 6.
Dæmonum consultationes morte vindicantur, n. 7.
Rebaptizatio primus apostasiæ aditus, n. 8
Magi Deum blasphemant, n. 9.
Milites, qui votiuam deserunt disciplinã, morte puniuntur, n. 10.
Magi vt hæretici puniuntur, n. 11.
Magiæ crimina ad hæresim spectant, nu. 12.
Magis pœnitentiæ locus iure ciuili denegatur, n. 23.
Niniuitæ, Hierosolymitani, & Cananæi ob magiæ crimen puniti, n. 14.
Saul, & Ochozias ob magiæ crimen morte multati, n. 15.
Manasses ex magiæ crimine mortem oppetiit, n. 16.
Manasses de magiæ crimine testimonium. n. 17.
Iezabel vt venefica nota præcipitata fuit, n. 18.
Numa Pompilius, & Tullus Hostilius magiæ crimini dediti, n. 19.
Nero, Valerianus, Iulianus apostata magi, n. 20.
Zoroaster igne succensus quod magiam sectaretur, n. 21.
Simon Magus ob magiæ artem præcipitatus, n. 22.
Magiæ sectatores varij qua strage perierint, n. 23. *&* 24.
Magiæ crimẽ damnatur lege Moysis, n. 25.
Magiæ crimen damnatur Regum edictis, n. 26.

Ma-

1 MAgiæ † crimẽ immane, ac detestabile est. Nam ex eo offenditur Deus Opt. Max. Deipara Virgo, & omnes cœlites, & vniuersa Ecclesia, genusq; humanum, & ani-
2 mata, inanimataq; omnia. † Nam eius professores, quoad primum sunt hæretici, quibus dæmon vtitur, ad fallendos homines quasi formosis meretricib. quibus hæresis compa-
3 ratur, *D. Isai. c.1.* † Et quemadmodũ lenones: quãdo scorti forma defloruit: ex scorto lænam faciunt, ita dæmones cum prima illa hæresis species ita periit, vt minus homines in errorem pelliciantur, ex hæreticis magos faciunt, vt tradit *Mart. del Rio*
4 *in proloq. Mag.* † Vnde hoc crimẽ grauius est hæresi proprie dicta. Nam in eo primo interuenit idolatria grauior quam Ismaelitarum. Nam illi aureum vitulum coluerunt, *Exo. c.32.* Hi vero ipsi Cacodæmoni, quẽ adorant, sacrificant, obediẽtiæ homagiũ, & fidelitatis præstant, vt tra-
5 dit *Remig. lib. 1. de Dæmonol.* † Quod crimen morte naturali damnatur iure diuino Exod. c. 22. *Qui immolat Diis occidetur.* Nã ex eo Rex Achab iussu Dei occiditur à Iehu, *Reg. 4. c. 9.* & Ioas à suis occiditur, *Reg. 4. c. 12.* & Amasias, *Reg. 4. c. 14. Par. 2. c. 25.* † Se- 6
que suos dæmoni addicunt, ꝙ non minus mortis pœna ꝓhibetur, Leu. c. 20. *Siquis dederit de semine suo idolo Moloch morte moriatur*, vt impius Acha, & Manasses fecerunt, *Reg. 4. ca. 20. & 23. Paral. 2. c. 28.* † Secundo tã- 7
quam Deum dæmonem consulũt, ab eoq; edoceri cupiunt, & iuuari, ꝙ pœna mortis in Ochozia Rege fuit multatum, Reg. 4. c. 1. *Nunquid non est Deus in Israel, vt eatis ad consulẽdum Beelzebub Deũ Accaron? quamobrẽ hæc dicit Dominus, de lecto super quẽ ascẽdisti non descendes, sed morte morieris.*
† Tertio rebaptizãtur, ꝙ est primus 8
apostasię aditus, vt maiori Christianã religionẽ afficiãt iniuria, *c. rebaptizare, c. ostenditur cũ aliis de consecrat. dist. 4. c. 1. de summa Trin. & fide Cath. c. fi. de baptism. Trid. sess. 7. cap. 9.* Quod similiter pœna mortis damnatur. *l. siquis rebaptizare. C. ne sacrum baptis. iteret. l. 9. tit. 4. p. 1.* † Quarto vt veri 9
apostatæ Deum blasphemant. *l. 2. & l. 3. C. de apostat.* & exercẽt ritus, & sacrificia diabolo, fœdius, quam vlli olim pagani. *l. 1. & 2. & l. nemo. C. de pag. & sacrif.* † Quod quia transfu- 10
giũ est de Deo (cui se sacramẽto militiæ in baptismo addixerant) ad dęmonem eius hostẽ, non minus debẽt morte puniri, q̃ milites, qui votiuam deserunt disciplinã. *l. desertorẽ. §. is, qui ad hostes. D. de re milit. l.*

 aut

aut damnum §. *hostes autem. l. si quis ali-*
11 *quid.* §. *transfugæ. D. de pœn.* † Quæ omnia, cum in vno concurrant crimine, quorum singula morte naturali damnantur, manifeste apparet, iustissime illos ignito gladio, ac aliis hæreticorum pœnis, puniri, vt infra trademus in *capit.* 9. 10. 11. & 12.
12 † Non solum malefici, & haruspices, vt in *l.* 3. *C. de malefic. & math.* sed etiam magi, sortilegi, incantatores, ac diuini (quia sunt apostatæ, sũt hęretici, sunt peccantes contra naturam) hac legitima pœna puniri debent, vt tradunt *Abb. & Hostiens. in c. ad abolendam de hæretic. & in capit.* 1. *de apostat. Brun. lib.* 5. *de hæretic. cap.* 3. *Co-*
13 *rasius lib.* 3. *Miscellan. cap.* 8. † Et quidẽ Magia est grauius crimen hæresi ꝓprie dicta. Quia non solum Deo renuntiant Magi, sed etiam dæmoni eius hosti fœderantur, & ab eo edoceri cupiunt. Quare licet hæreticis pœnitentiæ locus sit, attamen his magis iure ciuili, diserte denegatur.
14 *l.* 3. *C. de apostat.* † Vt sic merito resipiscant. Nam inter causas pręcipuas excidii Niniuæ memorat propheta *Nahum. c.* 3. quod in ea magi, & malefici magni fierent: & eam ob causam minatur Hierosolymæ *Micha. c.* 5. & Cananæi deleti, & pulsi sedib.
15 suis, *Deuteronom. cap.* 18. † Et Saul nõ excidit regno, nisi postquam magię præsidia quæsiuit, *Regum* 1. *c.* 28. qua de causa Ochozias fuit morte mul-
16 tatus, *Regum* 4. *cap.* 1. † Et Manasses ob maleficiorum imitationem calamitosi regis specimen fuit, *Regum* 4. *ca.* 21. cuius peccatum posteri luerunt. *d. Regum* 4. *cap.* 25. adeo vt nec pacari Deus potuerit Iosiæ pietate,
Regum 4. *cap.* 23. † Nam vt de illo te- 17
statur Paralip. 2. cap. 33. *Obseruabat somnia, sciscitabatur auguria, maleficis artib. inseruiebat, habebat secum Magos, & incantatores: multaq; mala operatus est corã Domino, vt irritaret eũ.* † Qua- 18
re Iezabel, vt Venefica nota præcipitata de fenestra fuit, & lacerata à canibus, *Reg.* 4. *c.* 9. eundemq; finem sortitus fuisset Ezechias, nisi pœnituisset, *Reg* 4. *ca.* 21.

¶ Et vt sacra prętermittam, de ex- 19
ternis Regibus idem habetur. Nam omnes qui magiæ dediti sunt strage perierunt, vt de Numa Pompilio narrat *Plutar. in Num.* de Tullo Hostilio *Titus Liuius lib.* 1. *ab vrbe condit.*
† De Nerone, *Plin. lib.* 30. *ca.* 1. de Va- 20
leriano, *Nicephor. lib.* 6. *cap.* 10. de Iuliano apostata, & aliis *idem Nicephor.*
lib. 10. *cap.* 29. & *lib.* 7. *cap.* 45. † Nam i- 21
psius magiæ inuentor, *Cham,* seu *Zoroaster* ab ipso dæmone, quem importunius sollicitabat, igne succensus, & concrematus fuit, vt narrat
Clemens, libr. Recognit. † De Simone 22
mago notissima res, quod in aerẽ à dæmone subleuatus, præcipitatusque, fractis cruribus, cum ignomi-
nia, & dolore interiit. † Horũ simi- 23
lia de Cynope mago narrat *Prochorus,* de Zaroe, & Arphaxat, *Abdias li.* 6. de Odane, Hollero, Metothimo;
Magus Olaus in hist. Septentr. † De So- 24
patro, *Eunapius in Ædisio,* de Orpheo, Mopso, Amphiareo, qui omnes ma-

magi fuere, & strage conciderunt, narrat *Cœl. Rodigin. li. 19. antiq. lect. capit.* 7.

25 ¶ Quare magiæ crimen omni iure prohibetur, & authoritate. Nam primo damnatur lege Moysis Leu. cap. 19. *Non declines ad magos, neq; ab ariolis aliquid sciscitemini, ne polluamini*

26 *per eos.* † Secundo Regum edictis Reg. 3. cap. 28. *Saul sustulit magos de terra, & interficit eos, qui pythonem ha-*

27 *bebant in ventre.* † Tertio Prophetarum elogiis, Hierem. cap. 27. *Nolite audire prophetas vestros, & diuinos, & somniatores, & augures, & maleficos.*

28 † Quarto iure Ecclesiastico, *c. si quis Episcopus, c. non oportet, c. aliquanti, cap. si quis clericus, huius 26. q. 5. cap. ex tua-*

29 *rum de sortileg.* † Quinto iure ciuili tam Imperiali *l. nullus. l. nemo. l. quicunque. C. de malefi. & mathen.* quam Regio, *l. 1. tit. 23. part. 3. l. 6. tit. 13. lib. 8. Re-*

30 *copil.* † Nam vt ait Ecclesiast. cap. 3. *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi Deus illa cogita semper, & in pluribus operibus*

31 *eius ne fueris curiosus.* † Curiosi pro malefico meminit Horatius, sed locus nõ occurrit, plura in id memorat *Cuiat. li. 20. obseru. cap. 22. & li. 27.*

32 *ca.* 17. † Iustinianus tamen curiosos dixit illos, qui passim delicta in re militari commissa nuntiabant, vt notat *Alciatus in Rub. C. de curiosis, &*

33 *stationar. lib.* 11. † Curiosus enim dicitur à cura non parua, vt putat *Laurent. Valla,* sed magna, & nimia, & ita qui de rebus vanis, & futilibus admodum satagebant, dicebantur *curiosi,* & sic in malam partem pro malefico inualuit in l. nemo aruspex. C. de malef. & mathem. *Sileat omnibus perpetuo diuinandi curiositas.*

APPENDIX.

Magię † crimẽ grauius esse hęresi proprie dicta asserui, *nu.* 4. 1
Nam qui ad magiam huiusmodi deflectunt peiores sunt, quam qui ad cœteras diaboli sectas degenerant, etiam Mahumetanas. Cum illi nunquam Deũ abnegent, nec Deiparæ Virginis Mariæ patrocinia renuncient, neq; alias abominationes faciant, quales isti perditi, *de quibus sup. lib. 2. cap. 7. ex n. 6.* † Nam apud 2
Mahumetanos Christum Dominũ abnegare, aut beatissimam eius matrem Mariam maledicere, crimen grauissimum est, tum quia ex eorũ propagine Mahumet se natum gloriabatur, quem maledicere crimen læsę maiestatis fuit *l. 1. C. si quis imperatori maledix. l. quisquis. C. ad l. Iul. Maiestat.* † Tum etiam quia Virginem 3
Mariam beatissimam prædicant in Alcorano conceptam sine peccato originali, ex qua Christus Dominus carnem suscepit, quem dicunt *Rhob Ala,* hoc est, *Spiritum Dei*, datum ad generis humani reparationem in eius vtero, *Rhob Alabem Maritm.* † Nã 4
dicunt primo datum Moysen ad legis promulgationem, quę quia Hebræi non receperunt, missum fuisse à Deo Spiritum eius Iesum Christũ, quem quia Hebræi crucifigere vo-

 lentes,

lentes, in cælum raptum, tradunt missum postea Mahumet, vt veritatem doceret, suadẽtes hoc ex illo D. Ioa. ca. 17. *Cum venerit ille spiritus veri-*
5 *tatis docebit vos.* † Et ita his tribus appellant *Cidena*, quod significat, *Dominus noster*, legum promulgatores *Cidena Muza. Cidena Iza, & Cidena Mahumet*, ad suos stabiliendos erro-
6 res vera falsis admiscẽtes. † Quare ad Mahumetanam sectam degenerãtes Christiani, nõ coguntur Christum Dominum abnegare, aut eius beatissimam matrem maledicere, aut fidem renunciare, sed solum dicere, *Lahidla hed Ala Mahumet arazol Ala*, quod significat, *Vnus Deus est, &*
7 *hanc veritatem docuit Mahumet.* † In quo tota Mahumetanorum religio versatur. Quia eius fide saluos fieri credunt, errãtes in Trinitate, & verbi incarnatione, Mahumet prophetam Dei, & veritatis authorem cõfitentes, qui Sathanæ discipulus, & pater mẽdatii fuit, vt de suo testatur magistro D. Ioan. ca. 8. *Cum loquitur mendacium ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius, nempe mendacij.*

CAP VIII.

De magiæ huiusmodi qualificatione, siue de his, quæ sapiunt hæresin.

SVMMARIVM.

Magiæ crimina trifaria sunt naturæ, n. 1.

Maleficia distinguũtur in hæreticalia, & non hæreticalia, n. 2.

Inuocare dæmonem ad faciendum, quod facere nequit, sapit hæresim, n. 3.

Credere dæmonem tanquam Deum, est mere hæreticum, n. 4.

Petere à dæmone quæ non repugnant eius naturæ, non sapit hæresim, n. 5.

Barbatia de maleficiorum differentia reprehensus, n. 6.

Inquisitores de solis criminibus, quæ hæresim sapiunt, cognoscunt, n. 7.

Dæmonem tanquam Deum consulere sapit hæresim, n. 8.

Latriam dæmoni submittere, sapit hæresim, n. 9.

Cupere à dæmone edoceri de reb. quæ sunt Deo reseruatæ sapit hæresim, n. 10.

A Dæmone petere, quæ naturæ eius repugnant sapit hæresim. n. 11.

Hæreticalia sunt omnia quæ cum mago hæreticali exercentur, n. 12.

Hostiam cõsecratam miscere ad maleficia sapit hæresim, n. 13.

Chrismata sacra, aut aliud sacramentorum miscere ad maleficia, sapit hæresim n. 14.

Verbis Euangeliorum, vel sacræ scripturæ abuti ad alium sensum, quam Ecclesia instituit, est de hæresi suspectum, n. 15.

Baptizare imagines sapit hæresim, num. 16.

Rebaptizare pueros sapit hæresim, num. 17.

Sacramentalia miscere quasi habeãt virtutem efficaciorem ad maleficia, sapit hæresim, n. 18.

Sentire aliter de sacramentis quam Ecclesia

sia sapit hæresim, n. 19.

Inuocare dæmonem vt amicum Dei, & charum sapit hæresim, n. 20.

Hæreticus est qui peruersum habet dogma, aut falsas, aut nouas opiniones gignit, n. 20.

Futura contingentia petere à dæmone, sapit hæresim, n. 21.

Præsentia, aut præterita petere à dæmone, vt ab ipso creatore sapit hæresim, nu. 22.

Omnia quæ fiunt à mago de expressa dæmonis professione, sunt hæreticalia, nu. 23.

Societas omnis cũ dæmone prohibita nobis est, n. 24.

Comensis qui putauit inuocationem dæmonis licitam per modum imperij reprehensus, n. 25.

Inuocatio dæmonis ab habente pacto inter hæreticalia annumeratur, n. 26.

Hæreticalia respectu operis, n. 27.

Adoratio data Angelis, & hominibus, nu. 28.

Dulia veneratio sanctis, & beatis data vt Dei charis, n. 29.

Dæmoni dulia, nec latria cultus datur etiam respectu creatoris, n. 30.

Dæmoni latriæ cultum, vel dulia exhibentes tanquam hæretici sunt habendi, n. 31.

Hæresis non in opere, sed in mentis errore consistit, n. 32.

Factum malum præsumitur mala intentione factum, n. 33.

Facta suapte natura hæretica, n. 34.

Præsumptiones iuris vere, & proprie probationes dicuntur, n. 35.

Facta fortiora sunt ad demõstrandum animum quam verba, n. 36.

Animus talis præsumitur qualia facta, n. 37.

Plus est in factis demonstrare, quam verbis enucleare, n. 38.

Omne maleficium praua intentione præsumitur factum, n. 39.

Facta maiorem animi deliberationẽ præsumuntur habere, quam verba, n. 40.

Facta confessa, vel probata quæ mala sunt sua natura, non excusant facientes, si dicant se praua intentione non fecisse, n. 41.

Hæreticus non dicitur nisi qui peruersum dogma in mente recepit, n. 42.

Ecclesia non iudicat de occultis, n. 43.

Ex factis præsumitur de affectu, numer. 44.

Facientes alia quæ magi hæreticales facere solent pro hæreticis habentur, num. 45.

Ceremoniæ, & cultus externi sunt signa ad obseruandam quampiam religionem, n. 46.

Diabolus solet sanctißimis quibusq; rebus abuti vt in errorẽ facilius homines dilabantur, n. 47.

Facientes, quæ ab Ecclesia non sunt instituta fieri, valde sunt suspecti, n. 48.

Facta mala confessus, & prauam intentionem negans tanquam hæreticus puniendus, n. 49.

OMnia † magię crimina, de quibus suscipitur disputatio, trifariæ sunt naturæ. Nam aut sunt *hæretica facta*, id est, quæ hæresim præseferunt, aut *hæreticalia*, siue quæ sapiunt hęresim, aut *nõ hæreticalia* q̃ peccato 1

cato tantū aut superstitione inuol-
2 uuntur. † In quorum primo ab aliis dissētio, qui maleficia omnia in hęreticalia, & non hæreticalia tantum distinguunt, vt tradunt *Paul. Grilland. de sortileg. q. 10. ex n. 2. & q. 11. ex nu. 1. Nicol. Eymeric. in director. Inquisit. p. 2. q. 42. Nauarr. in Manual. cap. 11. ex n. 28. Iul. Clar. lib. 5. Receptar. §. hæresis, Farinac. tom. 1. q. 20. ex n. 79. Maria de iurisdict.*
3 *p. 2. ca. 12. nu. 2.* † Inuocare enim dæmonem ad faciendum, quod ipse neq; scire, neq; facere potest, vt reuelare futura, & suscitare mortuum, sapit tantum hæresim manifestam *Alphon. Castro li. 1. de iust. hæret. puni. c. 15. Cuman. in Lucerna Inquisi. v. sacra abuti, Roias de hæretic. p. 2. assert. 12. n. 267. Grilland. de sortileg. d. q. 10. n.*
4 *16. Farinac. d. q. 20. n. 85.* † Credere a. illa posse præstare ex propria virtute non solum sapit hæresim, sed etiā est mere hæreticum. Quia tribuere creaturæ, quæ sunt propria creatoris, est error in mente. In quo proprie hæresis consistit, *c. hæresis c. hære-*
5 *ticus. 24. q. 3.* † Petere autem, vt reuelet furta, aut ad libidinem tētet, aut quid aliud quod eius naturę nō repugnat, neq; est hæreticū, neq; hæreticale. Quia nullus fidei error cōtrarius accedit, vt tradit *Eymeric. d. q. 42. Panorm. in c. 2. de sortileg. Grillan. d.*
6 *q. 10. n. 16. Oldrad. cons. 210.* † Quod quia non ita distinguit *Barbat. consil. 55. li. 1.* indocte contendit, quod dæmonem inuocare ad cognoscendū, vel faciendum, quod ipse facere, vel cognoscere potest à Deo non impe-
ditus, sapit hæresim manifestam, & ideo eius cognitionem ad dominos hæreticę prauitatis Inquisitores pertinere, quem sequuntur *Pegna ad Eymeric. d. q. 42. Spina in Apolog. 4. aduersus Ponzinib.* † Sed cum in his nullus 7
mentis error sit, neq; sapit hæresim, neq; ad dominos hæreticæ prauitatis Inquisitores pertinet, c. accusatus, § sane de hæret. lib. 6. *Inquisitores hæreticæ prauitatis à sede Apostolica deputati de diuinationib. aut sortilegiis (nisi hæresin saperet manifestam) se intromittere non debent.*

¶ Sapere autem hæresim dicitur 8
quando actus ex se diuinitatem aliquam creaturæ tribuit, vt qui dæmonem tanquam Deum consulit, *c. ij qui 26. q. 2. c. igitur. d. 26. q. 4. Archidiacō. in d. § sane. Oldr. cōs.* 210. † Vel ei 9
submittit latriam, eum tanquā Deū adorando. *d. c. igitur. d. 26. qu.* 4. nam etiam Angelos bonos, & beatos latriæ veneratione adorātes sunt hæretici, *c. quidam hæretici 24. q. 3.* Quinimo dæmones colere Dei hostes, prohibitum est *Exod. c. 20. Leuit. 19.*
† Vel ab eis edoceri cupiunt de re- 10
bus, quæ sunt Deo reseruatæ, vt fecit Ochozias consulens Beelzebub de morbi euentu, *Reg. 4. c. 1.* vel de futuro belli cōtingēte, vt Saul, *Reg. 1. c. 28.* † Vel à dæmone petiit, quæ sūt 11
vltra suam naturam, vt Solem sistat sicut Iosue, *Iosue c. 10* mortuum suscitet vt phytonosia putabatur, *Reg. 1. c. 28.* hominem trāsformet vt Nabuchodonosor, *Dani. c. 4.* Vel quid simile, quod solius Dei est,

vt tradunt *D. Thom. Alb. Mag. Bonau. & alij in sent. 2. dist. 7.*

12 ¶ Item sunt hæreticalia omnia, quæ cum aliquo dicto aut facto hæretico exercentur, vt si quis in sortilegio etiam amatorio Deum abnegaret, vel crederet illa posse voluntatem cogere, vel quid simile, quod fidei repugnat articulis, quod est
13 hæresis, *c. hæc est fides 24. q. 1.* † Vel misceantur aliqua Ecclesiæ sacramenta, vt hostia consecrata, *c. accusatus §. sane de hæret. lib. 6.* Nam licet nullum hæreticum proferat verbum, satis tamen suspectus est de fide, qui sacrosanctum illud Saluatoris corpus pro dæmonis responsis offert, aut conuiciatur, vt tradit *Grilland. d. qu.*
14 *10. n. 4.* † Item si misceatur sacrum Chrisma, aut aliquid aliorum sacramentorum. Quia faciendo mētionem de corpore & sanguine Christi, & baptismo consequens est vt etiam intelligatur de aliis sacramētis. Quia de similibus simile est iudicium, *c. inter cœteras de rescrip. & ita concludit Comens in lucerna Inquis. v. sa-*
15 *cra abuti.* † Item si abutantur verbis Euangeliorum vel sacræ scripturæ ad alium finem quā Deus instituit. Nam eo solo est sortilegium qualificatum, & valde de hæresi suspectū vt tradit *Roias de hæret. p. 2. assert. 12. n. 167.* Quia hæreticorum proprium est verba sacræ scripturæ commutare, vt tradit *D. Paul. ad Timoth. 1. cap. 1.*
16 † Item sunt hæreticalia quæ præseferunt aliquid, quod est hæresis, vt baptizare imagines. Quia est error, putare illas esse capaces hui⁹ sacramēti, vt docet *Fr. Pegn. in direct. Inquis. p. 2. comm. 67.* † Vel rebaptizare pue- 17
ros, vel putare formam, vel materiā baptismalem esse aliam, quā Christus instituit, *c. rebaptezare, c. ostenditur de consecrat. dist. 4. ca. fin. de baptism. Trident. sess. 7. can. 11.* † Vel si miscean- 18
tur sacramentalia, vt aqua benedicta, thura paschalia, rami Dominicæ in Palmis Agni Dei, Arę fragmentum, & alia Ecclesiastico ritu benedicta, & consecrata credēdo ad maleficia habere virtutem efficatiorē, vt tradit *Comens. in Lucern. Inquisi. v. sacra abuti.* Non enim illa adhibuis- 19
set, nisi crederet habere virtutem ad maleficiorum operationem, quod hæresis est. Quia aliter sentit de sacramentis, & sacramentalib. quam Ecclesia instituit, *ca. ad abolendam de hæret. lib. 6.*

¶ Item sunt hæreticalia omnia in 20
quibus dæmon inuocatur, vt amicus Dei, & carus, vel si putat hoc esse peccatnm, vel saltem non graue, vt ttadit *Fran. Suarez lib. 2. de releg. ca. 8.* † Quia ille qui peruersum habet 21
dogma à fide, vel falsas, aut nouas opiniones gignit, aut fouet, est hæreticus manifestus, *cap. hæreticus, ca. inter schisma. 24. q. 3.* † Vel si petat à dæ- 22
mone illa, quæ ipse facere, vel cognoscere non potest, vt futura contingentia, secreta cordis humani, & similia Deo reseruata. Quia est tribuere creaturæ, quæ sunt propria creatoris, quod est hæreticum. *d. §. sane de hæretic. li. 6.* † Vel etiam il- 23

la, quæ ipse valet præstare, si tamen credit illa posse scire, vel facere, etiã Deo non permittente, vel petat nõ vt à creatura, sed vt à Deo omnino infallibiliter, vt tradit *Bart. spina l. de artib. magic. concl. 1. cum seq.*

23 ¶ Item sunt hæreticalia omnia quæ fiunt ab hæretico, vel mago, qui est de expressa dæmonis ꝓfessione. Nam licet non respectu operis, saltem respectu operantis hæreticalia sunt, vt tradunt *Menoc. de arbitrar. lib. 2. cas. 388. n. 4. Farinac. d. q. 20. ex n. 81.*
24 *Maria de iurisd. p. 2. c. 12.* † Non solum quando fiunt per modũ adorationis, sed ẽt per modũ Imperii. Quia omne commercium cum dæmone nobis interdictum est, vel ipso Apostolo proclamante Corinth. ca. 10.
25 *Nolo socios vos fieri dæmoniorum.* † Vnde errat *Comens. in Lucerna Inquisit. v. dæmones inuocare*, docens inuocationẽ dæmonis per modũ Imperii esse licitam. Quia cũ illud nõ sit per exorcisticam dignitatẽ, omnis via perclusa est, vt docet conciuis meus *Si-*
26 *manc. de Cathol. inst. c. 21. n. 13.* † Et cum talis inuocatio à mago fit habente pactũ expressũ, manifestã sapit hæresim, licet non misceantur verba hæreticalia, vt contra Grillandũ tenent *Castro de iusta hæret. punit. lib. 1. c. 15. Oldr. d. cons. 210.*

27 ¶ Item sunt hæreticales omnes inuocationes dæmonis etiam à non habente expressum pactum, dum dæmoni offeruntur sacrificia, adorationes, suffumigationes, submissiones, cantus, & orationes execrabiles, vel quid aliud ex arte adhibitum, etiam si incerto nomine offerant, vel alio quam dęmonis nomine, vt sacerdotes Baal, qui in ipso idolo dæmonem inuocabant, *Reg. 4. c. 18.* † Nã licet adorationem absque 28
reprehensione Angelis tribuant sancti viri, vt Abraham, *Gen. c. 18.* Loth *Genes. 19.* & datam videamus Angelo Manue, *Iud. 13.* Item & Regibus, & Assuero, *Ester. c. 3.* Dauidi *Reg. 3. cap. 1.* Prophetis, vt Ietro, *Exod. cap. 18.* † In 29
illis enim propter superioritatẽ, & naturæ excellentiam, qua Deo chariores præsumuntur, merito ab inferiorib. adorantur duliæ veneratione, vt sancti, & alii beati Deo chari, quia in illis Deum veneramur, vt tradit *Pegn. in direct. Inquis. part. 2. com. 67.* † Quod secus est in dæmone. 30
Nam nullo modo licitum est ei latriæ cultum, vel duliæ venerationẽ submittere etiam respectu creatoris. Nam hæc est hęresis damnata ab Inquisitoribus Aragoniæ de mandato Domini Papæ, vt testatur *Eymeric. vbi sup. p. 2. q. 10.* † Quare dæ- 31
moni latriæ cultum, vel duliæ exhibentes, credentes, sacrificantes, inuocantes, vel aliquid quod Deo reseruatur, tribuentes tanq̃ hæretici sunt habendi, vt tradit idem *Eymeric. d. part. 2. q. 43. & ibi Pegn. comm. 68.*

¶ Nam licet nullus facto dica- 32
tur hæreticus, quia hæresis non in opere, sed in mentis errore cõsistit, *cap. hæresis, cap. hæreticus 24. q. 3. D. Tho. 2. 2. q. 11. art. 2. Castr. lib. 1. de iusta hæret. punit. capi. 7. Tabiena in summ. v. hære-*

ticus, n. 1. & copiosius. §. 25. num. 66. Simanc. de Cathol. inst. tit. 31. n. 4. Albertin. de agnoscend. assert. q. 2. n. 2. Couarr. lib. 3. variar. Brun. de hæretic. lib. 1. cap. 2. Ro-
33 ias p. 1. q. 40. Cano. lib. 12. cap. 8. † Attamen quia ex facto animi error ostẽditur, recte quis punitur pro hæretico. Nam cum factum suapte natura est damnatum, & malum tunc præsumitur mala intentione factũ, l. si non conuicij. C. de iniuriis, & famos. libel. cap. 1. de præsumpt. Panormit. in ca. cum te. n. 29. de re iud. & in cap. ad hæc. n. 1. & 3. de appell. & facit text. in l. nã lu-
34 dus, & in l. itẽ Mela. D. ad l. aquil. † Vt si quis dæmones adoraret, idolis genua flecteret, reuerentiam hæreticis scienter, & suo more, exhiberet, communionem ab eis, vel consolationem acciperet, aut se more Iudæorum circuncideret, incantationes faceret, vel similia, quæ nullo modo possunt in bonã partem ac-
35 cipi, vt docet Eymeric. d. p 2 q. 34. † Nã hæc facta pro manifesta hæresi habentur. Cum ex eis oriantur iuris p̃sumptiones, quæ veræ, & propriæ ꝓbationes dicuntur, l. fi. ad fi. D. de probat. Ias. in l. 1. num. 9. C. de militar. testam. & in l. sicut Imperator. nume. 8. D.
36 de legat. 1. † Imo fortiora sunt facta ad demonstrandum animum quam verba l. nostram prouisionem. C. de testã. l. 3. §. falsus. D. rem ratam haber. l. fi. C. de repudiand. hæred. Nam ex factis & gestis exterioribus, animus, & voluntas intelligitur. l. nutum. D. de leg. 3 ca.
37 vidua de regul. iur. † Siquidem talis p̃sumitur animus, qualia sunt facta, c. existiment. 11. quæst. 3. capit. cauete. 22. quæst. 5. Quia rei qualitas agentis intentionem demonstrat. l. non codicillum. C. de testam. † Quia qualis est a- 38
ctus talis est iudicandus animus. l. si proponis. §. 1. D. de inoffic. testam. Cum plus sit factis demonstrare, quam verbis enucleare. l. si tamen. §. ei qui seruum. D. de ædilit. edict. l. reprehenda. C. de instit. & substit. † Quare dum 39
factũ per se est damnatũ, p̃sumitur mala intentione in faciente. l. si conuitij. C. de iniur. c 1. de præsumpt. Omne enim maleficium praua intentione, & voluntate præsumitur factum. l. nã ludus. l. itẽ Mela D. ad l aquil. † Ma- 40
iorem enim animi voluntatem, & deliberationem facta, quam verba ostendunt, cap. filij de hæret. cap. contra Christianos eod. tit. lib. 6. ca. dilecti de appellat. cap. fi. distinct. 30. l. Paulus. D. rem ratam haber.

¶ Vnde talis Magus dum con- 41
uincitur magorum imagines adorasse, inuocasse dæmones, fecisse pactũ, vel quid tale infidelitatis opus, non excusabitur, etiã si dicat se praua intentione non fecisse, puta mulieris in amorem pelliciẽdi, vel thesauros inueniendi, quod per se non est hæreticum factum, vt probat Simanc. de Cathol. inst. tit. 30. n. 26. † Nã 42
hæreticus non dicitur, nisi qui peruersum dogma in mẽte recepit cõtra aliquem fidei articulũ Imola, & Ant. in cap. firmiter de summ. Trin. & fide Catho. Brun. de hæret. lib. 1. c. 2. Guerrero in Thesa. relig. titul. de hæret. numer. 20. Iul. Clarus in pract. §. hæresis, Alber-

 tin.

tin. de agnoscend. asser. q. 6. n. 8. & q. 23.
43 *n. 52.* † Sed quia Ecclesia non iudicat de occultis, *cap. sicut tuis, cap. tua nos de simonia.* Nam ex his quæ sunt in animo, solus Deus cognitor est, *ca. nunc quid, de pœn. dist. 1.* nec per testes probari possunt *Innocent. in c. super eo, de renunt. Hippol. in l. 1. §. diuus Adrian. D. ad l. Corn. de sicar. n. 36. & in l. 1. C. eod. n.*
44 † Per signa exteriora animũ interpretatur. Nam factis præsumitur de affectu, *cap. qui viderit 22. q. 5. cap. nuper de bigam. l. dolum. C. de dolo.* Quia plus est in facto, quam in verbo aliquid facere, *cap. dilecti, de appellat.* nec refert an quis voluntatem suam exprimat verbis, an factis. *l. de quib. D. de legib.*
45 † Vnde merito talia facientes, quæ hæretici, aut magi hæreticales facere solent, pro hæreticis habentur, ex iuris præsumptione, quæ liquidissima probatio est *glos. in l. si tutor peritus. C. de periculo tutor. Bal. in rub. de præsumpt. n. 5.*
46 † Nam ceremonia, & cultus externi, sũt mores, & ritus ad obseruandam quampiã religionem, vt sic merito eam habere censeatur, cuius ceremoniis & ritibus vtitur, *cap. fin. dist. 30. cap. 2. ca. filij, cap. contra Christianos de hæret. lib. 6. Archid. in cap. fi. de baptis. Roias de hæretic. p. 1. num. 314.*
47 † Etiam si talis cultus religiosissimus videatur in ieiuniis, pœnitentiis, orationibus positus in quibus nihil mali habere videtur. Nam solet diabolus sanctissimis quoq; rebus abuti, vt in errorẽ facilius homines dilabantur. Nam vt ait Apostolus ad Coloss. capit. 2. *Nemo ergo vos seducat in cibo, vel potu, aut parte diei festi, aut Nœomania, aut Sabbatorum, &c.* † Neq; excusari 48
possunt ignorantia. Quia eo ipso quod faciunt, quæ ab Ecclesia non sunt recepta, aut instituta fieri, valde sunt suspecti. Quia nullus dicere, aut facere præsumitur, nisi quod prius mente cogitauit. *l. Labeo. D. de supellect. leg.* & ita licet intentionem neget, tamẽ animũ facta p̃dicant, *cap. cauete 22. q. 5. cap. humanæ aures. d. 22. q. 4. cap. existimant. 11. qu. 3*
† Vnde dum se talia fecisse profitetur, sed prauam intẽtionem negat, 49
tanquam pertinax negatiuus est relaxandus curiæ sęculari ad punitionem, *Anan. in cap. excommunicamus. §. credentes de hæret. num. 11. Turrecrem. in summ. Eccles. lib. 4. cap. 4. Imola in Clemen. 1. § fin. de vsuris. Roias de hæret. part. 1. ex n. 276. & max. n. 311. Albertin. de agnoscend. assert. q. 32. n. 17. & q. 34. num. 53. & q. 36. num. 18. Simanc. de Cathol. inst. tit. 24. & 47. n. 22. & in Enchirid. tit. 40.*

CAP VIII.

De sortilegiis non hæreticalibus.

SVMMARIVM.

Hæreticalia non sunt, quæ fiunt à non habente pactum expressum, dum nullus fidei error contrarius accedit, numero 1.

Dæmonem inuocare vt reuelet præsentia, aut

1 NOn † hereticalia autem sunt omnia, quæ fiunt à non habēte pactum expressum cū dæmone, dū nullus fidei error cōtrarius accedat, vt si inuocaretur dæmon ad faciendum, vel cognoscendum, quod ipse facere, vel cognoscere potest à Deo non impeditus, vt docent *Menoch. de Arbitrar. cas.* 388. *Oldrad. cons.* 210. *Farinac. q.* 20. *tom.* 1. *Tiraq. de pœn. cas.* 4. *n.* 3. *Grilland. de sortileg. q.* 10. *n.* 13. *&* *q.*
2 11. *n.* 19. *&* 20. † Vel reuelare præsentia, & preterita, res loco mouere, insecta viuentia producere, tempestates excitare, & similia, quæ dæmonis naturæ non repugnant, de quibus in suis locis fuse à nobis actum
3 est *lib.* 1. *&* 2. † Nam inuocare dæmonem ad quodcumque opus naturæ, non vt dæmonem, sed vt spiritum scientem, & valentem ex diuina permissione, ordinaria præstare, non est hæreticum. Quia nullum errorem in mente fouet, in quo hæresis consistit, *cap. hæresis, cap.*
4 *hæreticus* 24 *quæst.* 3. † Neque in contrarium facit *Nicolaus Eymericus in direct. Inquisit. part.* 2. *quæst.* 43. dum enumeratis multis casibus, in quibus hæresis interuenit, hæc subdit ex D. Thom. *In aliis operibus magicis, complementum operis ex virtute dæmonis expectatur. In omnibus enim est apostasia à fide propter pactum initum cum dæmone, vel verbo tenus si inuocatio intersit, vel facto aliquo, etiamsi sacrificia desint.*
5 † Quia ibi *D. Thomas*, ex quo prædicta verba refert, *ex Sent.* 2. *dist* 7. *art. fin.* de sortilegiis agit hæreticalibus, in quibus à dæmone quæritur aliquid quod est extra suam naturam, per meram inuocationem, virtute præcedentis pacti, quod satis est ad hæresim ipsomet Eymerico docente, *& Pegna. commentar.* 68.

¶ Neq; minus obstat *Albertus Magnus, vere magnus, & omni commendatione dignus in Sentent.* 3. *distin.* 7. *artic. fin.* dum ait, *Si autem non sit* (de inuocatione agit) *nisi opere simplici, tunc est apostasia*, nam apostasia non semper hæresim continet. Nam quandoq; transgressionem precepti significat, *cap. si quis venerit, cap. illud, de maioritate, & obedientia, glos. in cap.* 1. *de apostat.* quæ in quocumq; magiæ opere interuenit, vt tradit *Petr. Binsfeldus in confessionibus malef. part.* 1. † Nec inuocatio semper exhibet actum latriæ, vt docet *D. Augustinus tom.* 3. *lib.* 1. *locution.* cuius hæc sunt verba; *Iacob benedicens nepotes suos filios Ioseph, ait inter cætera: inuocabitur in his nomen meū, & nomen patrum meorum: Quare notādum non solum exauditionem, sed etiam inuocationem dici aliquando, quæ non Dei, sed hominis est.* † Et in iure inuocare accipitur pro implorare auxilium, seu gladium ciuilis Magistratus, *l. Episcopale. C. de Episcopali audientia, cap.* 1. *de officio Ordinarij, Baldus in l.* 1. *D. si quis ius discenti non obtemperauerit.* 6 7 8

¶ Item non sunt hæreticalia per se Astrologia, Physignomia, Chiromantia, Augurium, Sortilegium, & similia, in quib. vanæ sunt obseruatio- 9

tiones, aut superstitiosæ vanitates, vt
tradunt *Eymeric. in direct. Inquisit. p.* 2.
q. 42. *& ibi Franc. Pegna comm.* 67. *Ma-*
ria de iurisdict. part. 2. *cap.* 12. *n.* 6. *Fari-*
nac. tom. 1. *quæst.* 20. *Menoch. de arbitr.*
10 *cas.* 388. † Dum tamen caueas ab *Ey-*
merico. part. 2. *qu.* 43. dum de chiro-
mantia agens, hæc generalia verba
scripta reliquit: *Quidam sunt sortilegi,*
& diuinatores meri, vt qui ex manus de-
lineamentis diuinant, & iudicant de ef-
fectibus naturalibus & conditionibus ho-
11 *minis.* † Nam chiromantia in mul-
tis casibus naturalibus permissa est,
vt diximus *lib.* 1. *cap.* 9. quam licet su-
perstitiosi homines somniis suis de-
prauauerint, non tamen propterea,
quæ naturalem habent causam, re-
spuenda sunt. Quia propter malos
pisces non rumpimus retia, nec de-
bemus occidere impium cum iu-
12 sto, *Genes. ca.* 18. † Item non sunt hæ-
reticalia sortilegia omnia, quæ ten-
dũt ad alicuius occulti cognitionẽ,
etiamsi dæmonis expectetur auxi-
lium, vt quando per inspectionem
Astrolabii, furtum indagare procu-
rant, vt in *cap. ex tuarum, de sortileg.*
13 † Ita dæmonem inuocare, vt mu-
lierem ad libidinem tentet, vel in a-
morem polliciat, non est hęreticum
per se, quia Dominus eum vocat tẽ-
tatorem, *Matth. c.* 4. & ita tenent *Pa-*
norm. in c. in tabulis, de sortileg. Comens.
in lucerna Inquis. v. sortilegia, D. Thom.
14 2. 2. *q.* 92. *art.* 2. † Neq; etiam sortile-
gia, quæ imagines faciũt ad procu-
randum amorem mulieris, vel ali-
cuius morbi curationẽ (nisi in pro-
fessorib. & pactũ expressum habẽ-
tib.) vllo modo hęresim sapiunt per
se, quia magis est superstitiosum, q̃
hæreticum, vt docet *D. Aug. l.* 10. *ciu.*
Dei, cum aliis per Oldr. cons. 208. *Gemi-*
nianus in ca. accusatus de hæret. in lib. 6.

¶ Item non est hæreticale admi- 15
scere sacramentalia, dum non cre-
dit habere virtutem ad maleficia,
quia actus nude, & per se nõ est hæ-
reticus, sed superstitiosus, vt tradit
hæreticæ prauitatis Inquisitor *Paul.*
Grill. de sortile. q. 10. *n.* 15. 16. 17. & 18.
† Nec non etiam miscere reliquias 16
sanctorũ, aut eas dissoluere ad ma-
leficia, non est hęreticum, quia non
est contra latriam, sed contra duliæ
venerationem, vt tradunt *Veracruz.*
l. 1. *de adorat disp.* 6. *c.* 8. *Suarez de Relig.*
li. 3. *ca.* 6. *Valent. tom.* 3. *disp.* 1. *q.* 24 *pun.*
2. † Et sic similiter non est hæretica- 17
le imagines beatæ Virginis (etsi ei
maxima veneratio debeatur) vel a-
liorum beatorum terra prosterne-
re, aut ausu temerario cõpungere,
vel conuiciare, licet grauissimum sit
peccatum, *c. si canonica.* §. *fi. de offi. ord.*
lib. 6. † Item admiscere hostiam non 18
consecratam, licet sacerdos plures
Missas super illam celebrauerit, ꝙ
putatur aptum ad amorẽ cõcilian-
dũ, non pertinet ad hęresim, *c. de ho-*
mine de celebrat. miss. † Item nec cleri- 19
cus dicitur hæreticus, qui talẽ ho-
stiam non consecratã populo ado-
randã proponit, nec qui causa dolo-
ris expoliat altaria, & cõsueta lumi-
naria extinguit, vel celebrat Missas
defũctorũ, ꝓ viuis, vt citius moriã-
tur,

tur, *c. quicumq; h. 26. q. 5.* † Similiter si super hostiam litteris inscriptã, quæ putantur apta ad sortilegia Missas celebrauerit, aut super cuticulam panis, vel quid simile aptum ad maleficia, non est hęreticus, *c. si quis Episcopus. d. 26. q. 5.*

2 ¶Hæreticum enim sola mens facit dum in iis quæ sunt fidei quis errat per intellectum, & pertinaciter adhęret errori, per voluntatem, approbans falsa pro veris, & vera pro falsis, vt docent *D. Thom. 2. 2. q. 11. art. 1. Alexand. de Ales p. 2. qu. 181. membr. 1. Albertin. de agnoscend. assert. qu. 2. nu. 12. & q. 6. n. 8. & q. 23. n. 52. Palac Rubeus in*
22 *allegat. de hæresi.* §. 3. & 4. † Itaque nullum opus exterius quantumuis horrendum, est hæresis absq; errore in intellectu, siue in eo, vt moto à voluntate eligente, taliter quod in hæretico requiratur falsa credulitas ex parte rationis, & peruersa volũtas ex parte concupiscibili, *cap. dixit Apostolus 24. q. 3. cap. excommunicamus. §. credentes de hæretic. cum aliis per Ioan.*
23 *Roias de hæretic. p. 1. c. 1. ex n. 34.* † Neq; si paratus est corrigi, pro hæretico est iudicandus. Quia error solus nõ facit hæreticum, sed iunctus cum pertinacia, vt tradunt *Cardinal. Turrecrem. in summ. Eccles. p. 2. lib. 4. cap. 1. & Archiepis Florent. in sum. p. 2. tit. 12. cap. 5. Episc. Simanc. de Catho. instit. c. 31. n. 7. & c. 25. n. 2. & in Enchirid. tit. 49. n. 4. Albertin. vbi sup. & tract. de hæretic. in rub. lib. 6. q. 1. n. 19. & q. 13. n. 14.* Nam vt ait D. August. lib. 1. de Trinit. *Er-*
24 *rare potero, sed hæreticus non ero.* † Nam eo excusatur Marcellinus Pontifex max. qui tẽpore Domitiani, & Maximiani à paganis compulsus idolo thurificauit, vt habetur in *c. nunc autem dist. 21.* † Et sanctissimus Osius 25
Episcopus Cordubensis, qui Nicenæ synodo præfuit, Illiberitano Arelatensi, & aliis multis à Pagano compulsus idolis flectit genua, mẽte tamen intacta, vt multis adductis comprobat omnigena eruditione clarus amicus noster. *D. Bern. Alderete lib. 1. de las antiguedades de Espanna, ex cap. 4.* † Et D. Cyprianus in errore, 26
quem profitebatur de baptismo, *ca. si quis inquit. 1. q. 1. cap. quomodo exaudit de consecrat. dist. 4.* † Et D. Paulus do- 27
ctrinam D. Petri principis Apostolorum reprehendit, ex eo quod D. Petrus sentiebat legalia nõ esse seruanda, vt patet ex eleganti disputatione *D. Paul. ad Galat. c. 2.* † Et Ec- 28
clesiæ doctores D. Augustinus, & Hieronymus passim sibi inuicem fuerunt contrarii, & contrarias sententias protulerunt, vt habetur in *cap. 1. dist. 26. vbi glos.* inquit, *male sentiebat hic Hieronymus, late D. Aug. lib. de bono coniug. cap. 18. Villadiego de haret. q. 7. n. 7.*

CAP. IX.

De iudice competente in vnoquoque Magiæ crimine.

SVMMARIVM.

Iudex vniuersalis omnium solus Deus, n. 1

Deus

Deus per se ipsum iudicia exercuit, numero 2.

Iudicia constituta à Deo humana, ob frequentes hominum controuersias, numer. 3.

Adam in iudicem vniuersalem creatus, n. 4.

Reges constituti à Deo ad iurisdictionem, n. 5.

Lege naturali, & scripta, vnius iudicio omnia iudicabantur, n. 6.

Iurisdictio spiritualis, & temporalis post aduentum Christi distincta, n. 7.

Magiæ hæreticalis cognitio ad Episcopos fuit principio delata, n. 8.

Magiæ hæreticalis punitio hodie ad Inquisitores pertinet, n. 9.

Inquisitores ex causa hæresis tam aduersus clericos, quam laicos cognoscunt, n. 10.

Magiæ crimina dum sapiunt hæresim specialiter ad Inquisitores sunt demandata, n. 11.

Inquisitores maiores sunt quocumq; ordinario, n. 12.

Inquisitores possunt quoscumq; iudices cōpellere, vt ad se acta contra magos hæreticos mittant, n. 13.

Reus subesse debet iudici, vel ratione originis, delicti, vel domicilij, n. 14.

Magus de hæresi suspectus, potest à iudice loci, in quo reperitur, puniri, numer. 15.

Hæresis crimen habet causam continuam. n. 16.

Magia hæreticalis non præscribitur viginti annis, n 17.

Sortilegia non hæreticalia viginti annis præscribuntur, n. 18.

Maleficia coniuncta hæresi nullo tempore præscribuntur, n. 19.

Hæresis causa etiam post mortem instituitur, n. 20.

Sentētia in mortuum directo lata est nulla, n. 21.

Sententia in mortuum ferri potest si cū eo lis cœpta sit, n. 22.

Pœna pecuniaria sententia lata in mortuum ab hæredibus exigitur, n. 23.

Hæredes rei in crimine læsæ Maiestatis quinquennio præscribunt, n. 24.

Sortilegij non hæreticalis reus discutitur à laico, vel Ecclesiastico cumulatiue, nu. 25.

Clericus sortilegij reus ab Ecclesiastico solo discutitur, n. 26.

Clericus gaudet foro Ecclesiastico etiamsi post commissum delictum ordines assumpserit, n. 27.

Tempus commissi delicti non attenditur in clericis factis post delictum, numer. 28.

Laicus factus clericus post commissum crimen apud laicum, quoad bona respondere tenetur, n. 29.

Ecclesia delinquentibus fauet, qui se ad eā recipiunt, n. 30.

Clerici apud temporales iudices etiam volentes litigare non valent, n. 31.

Clericus nullo modo forum suum renuntiare valet, n. 32.

Fori priuilegium concessum est in fauorē totius ordinis clericalis, n. 33.

Tonsura gaudet priuilegio clericali iure communi, n. 34.

Tonsura in criminalibus, & ciuilib. gaudet foro clericali, n. 35.

Tonsura verus ordo Ecclesiæ est, n. 36.

Con-

Concilij dispositio circa clericos minorum ordinum quare iaceat sub epigraphe de reformatione, n.65.
Authoris sententia circa obseruationem Concilij ad intellectum l.1.tit.4.lib.1. Recopil.n.66.
Lex temporalis inter Ecclesiasticas personas disponere nequit, n.67.
Iure canonico deficiente recurritur ad ius Regium, n.68.

1 IVdex † competens in omni crimine, solus Deus est, qui scit reddere vnicuiq; mercedem pro merito *Gen.cap.*18.*Deuteronom.*10 *Iob.*34. *Psalm.*7.61.*&* 93.*Isai. capit.*11.*Eccles.* 35.*Hierem.*17.*Matth.*16.*&* 25.*Acta Apost.*17.*Apostol.ad Rom.* 2.*ad Timoth.* 2.
2 *capit.*4. *ad Hebr.* 12. † Et ita per se ipsũ primũ illud Apostasiæ crimẽ in primo omniũ parente, ac protoplasto Adamo compescuit *Genes. cap.* 3. & alia multa hominum scelera in generali cataclysmo puniuit *Genes. c.*6.& primos diuinitatis oppugnãdæ conatus in Nemrod. *Genes.ca.*11. & effrænatam libidinem in Sodoma *Genes.cap.*19.& alia multa Iudicis officia fecit *Genes.*28.*descendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me o-*
3 *pere compleuerint.* † Sed cum ad frequentes hominum controuersias non par esset Deum descendere, ac ne ex eius benignitate, delinquendi homines occasionem arriperẽt, quia semper tardo gradu procedit Oseas cap. 11. *non conuertam vt disperdam Ephraim, quoniam Deus ego, & non*
4 *homo.* † Necesse fuit ad eas componendas hominem constituere, vt vitiosos hominum motus licentius erumpentes in officio contineret. Quorũ primus fuit Adam *Gen. ca.* 1. nam vt legitur Sapient.c.9. *& sapientia tua constituisti hominem, qui dominaretur creatura.* † Et post eum alii 5
Reges, & Principes in eãdẽ iurisdictionẽ prouecti fuere Prou. c. 8. *per me Reges regnant*, varii eiusdẽ potestatis ministri creati, Nã propagata natura vnus omnia expedire non poterat *Exod.c.* 18. † Qui licet princi- 6
pio vnus fuisset, & Adamus, & eius successores in lege naturæ omnium causas expedirẽt, & in lege Scripta cæteri omnes tã, qui ex Leui, q̃ qui ex aliis tribub. descẽderant Iudicio Moysis erãt iudicãdi, *vt diximus sup.*
† Post aduẽtũ Christi iurisdictiones 7
distinctæ sunt, & Pontifices ad spiritualẽ, Reges ad temporalẽ creati ac de iurisdictionis cõpetẽtia lites oriri cœperunt, quas cõponere nostrũ non est institutũ, sed cuiusq; Magiæ criminis cognitio ad quem pertineat, ostendere, secũdum vniuscuiusq; naturam de quo in præcedenti capite actum est.

¶ Quando enim crimen est hæ- 8
reticũ, aut hæresim sapit, licet principio ad Episcopũ diœcesanũ eius ꝑtineret cognitio *capit.ad abolendam. capit. excommunicamus de hæretic.*
† Nunc tamen ad Inquisitores hæ- 9
reticæ prauitatis pertinet priuatiue *capit. accusatus* §. *sane de hæretic. libr.* 6. quia ad id à Sede Apostolica hodie sunt deputati *cap. Inquisitores, de hæretic. libr.* 6. † Et ita aduersus om- 10

nes tam clericos, quam laicos hodie priuatiue cognoscunt, *cap. vt officiunt de hæret. cum aliis per Eymericũ & Pegn. in direct. Inquis. Simanc. de Cathol. instit. cap. 34. ex num. 1. Ioan. Roias de hæret. p. 2. assert. 12. n. 267. Conrad. in*
11 *temp. Iud. lib. 1. ca. 1. § 3. ex n. 1.* † Quod specialiter in hoc Magiæ crimine dum sapit hæresim, eis demandarunt SS. DD. *Innocent. VIII. Iul. II. Leo X. Hadrian. VI. Pont. Max.* vt apparet ex eorum bullis, quas referunt *Syluest. lib. 3. de strigimag. cap. 1. Binsfeld. in confess. malefic. Sprenger. in Mall. ad prin-*
12 *cip.* † Qui cum sint delegati à Papa ad causam specialem maiores sunt quocunque Ordinario, *cap. pastoralis, c. tua, de offic. vicar.* & causas omnes meri, & mixti imperii expediunt
13 *l. 2. C. de offic. eius.* † Et ita possunt, quoscunque iudices compellere, vt ad se acta contra huiusmodi magos facta mittant *cap. præsidentes, ca. vt officium. § denique, cap. vt commissi, de hæret. lib. 6. capit. cum Bertoldus, de re iudic.*
14 † Etiam si reus, talium Inquisiorum iurisdictioni non subiiciatur, nec ratione originis, nec delicti, nec domicilii, quando necessarium est ad cognoscẽdum de quocunq; crimine *l. 1. C. vbi de crimine agi potest. capit. si diligenti de foro compet. Couarr. in Pract.*
15 *ca. 11. ex num. 3.* † Nam reus de hæresi suspectus in quacunq; parte reperiatur, potest iure optimo per iudicem quoq; loci, puniri, ex communi sententia praxi recepta, vt per *DD. in cap. vt commissi de hæret. libr. 6. Guido Pap. q. 202. Duen. reg. 378. nu. 7. Couar. d. c. 11. ex n. 12. Flamin. Carthar. de execut. sent. c. 1. ex n. 245.* † Quia hæ- 16
resis crimen habet causam continuam, & successiuam, & ideo vbicunq; hæreticus versabitur, ibi delinquere censetur, vt resoluunt *Arnal. Albertin. de agnoscend. assert. Catho. q. 25. Frã. Pegna in direct. Inquisit. Schol. 45. Farinac. d. tom. 1. q. 7. limit. 9.* † Et- 17
iam si à crimine desito viginti anni sint transacti, quo spatio sortilegia omnia, & maleficia præscribuntur, vt ex communi sentẽtia solida eruditione docet *Farinac. d. tom. 1. q. 10. n. 28.* † Nam id procedit in sortile- 18
giis non hæreticalibus, in quibus reus post viginti annos (nisi in foro conscientię) non tenetur respondere *glos. in cap. admonere 33. q. 2. Abbas, & Felin. in ca. fi. de præscrip.* † Dum enim 19
maleficium coniunctum est cũ hæresi, quamdiu quisq; viuit, accusari, & puniri potest. Quia nullo temporis spatio pręscribit, vt tradit *Gigas de crimine læsæ maiestat. lib. 1. tit. qualiter in crim. proced. q. 14. & q. 29. & cum aliis Farinac. d. q. 10. ex n. 29.* † Imo, & post 20
mortem ratione hæresis poterit aduersus eos inquisitio institui, & eorum cadauera exhumari, & comburi, vt tradunt *conciuis meus Episcopus Simanc. de Cathol. inst. c. 18. ex nu. 7. Alphon. Castro lib. 2. de iust. hæret. punit. ca. 18. Fran. Pegn. vbi sup. p. 3. Schol. 102. & alij relati à Cenedo collect. 16. ad sex. n. 1.* † Sed non citatur reus, sed hære- 21
des, & sententia fertur in memoriã

eius,

eius, ne in mortuũ directo feratur, & ob id esset nulla, vt tradit *Sebaſ. Medices tract. mors omnia ſoluit. concluſ.*
22 † Nisi cum eo lis cæpta sit, vt ex cõmuni ſanctæ Inquiſitionis practica reſoluunt *Zanchin. de hæret. cap. 41. ex n. 3. Gigas crimine læſæ Maieſt. tit. qualiter procedatur, li. 1. q. 20. vſq; ad 28.*
23 † Et tunc pœna pecuniaria ab hæredib. exigitur, vt ex multis firmat *Peregri. de iure fiſc. lib. 4. tit. 5. n. 31.* quod puto vſq; ad annũ quadrageſimum durare: nam minori ſpatio non præſcriberent hæredes, *cap. 2. de præſcrip. lib. 6.*
24 † Quantumuis in crimine læſę Maieſtatis humanę quinquennio præſcribatur. *l. 2. l. apoſtatarum. C. de apoſtat. cum aliis per Ant. Gomez. tom. 3. Variar. ca. 11. n. 12.*

25 ¶ In aliis autem, quæ non ſunt hæretica, neq; hæreſim ſapiunt, vnuſquiſque à ſuo iudice diſcutitur, laicus à Laico, & Eccleſiaſtico cumulatiue: ita vt qui prius capiat reũ, illum puniat, quia delictum eſt mixti fori, *Abb. in c. 1. de ſortileg. ex num. 3. Paul. Grill. q. 11. n. 4. Iul. Clar. in Pract. §. hæreſis. v. ſucceſſiue quæro, Simanc. in Pract. capi. 8. & capit. 11. Maria de iuriſ-*
26 *dict. p. 2. cap. 12. num. 10.* † Clericus vero ab Eccleſiaſtico tantum priuatiue. Nam laicus in clericum nullam habet cognitionem, *cap. 1. & 2. de foro compet. cap. decernimus, cap. at ſi clerici, cum aliis de iudic. capit. qualiter, &*
27 *quando de accuſat. cum vulgat.* † Etiam ſi poſt commiſſum delictum, & nomen receptum inter reos ordinem aſſumpſerit, *Stephan. Aufrer. in Clement. 1 fallen. 11. numer. 19. de offi. ordia. Plaza de delict. cap. 32. numer. 2. Flamin. Carthar. de execut. ſent. capit. fi. nu. 308. Farinac. de quæſt. 8. numer. 7. Couarr. in Pract. cap. 32. n. 4. Maria de iuriſdict. p. 4. cent. 2. caſ. 121. ex num. 11.* † Nam ra- 28
tione excommunicationis non attenditur tempus commiſſi delicti, vt in *l. 1. D. de pœnis,* ſed ſententiæ, vt ex multis reſoluunt *Gutierrez in Practic. lib. 1. quæſt. 5. ex n. 1. Iul. Clar. libr. 5. receptar. §. fin. quæſt. 36. ex numer. 43. Rob. Lancellot. de attent. part. 2. cap. 4. de attent. lite pend. limit. 20. ex numer. 16. cum alijs per Cened. collect. 23. ad Decretal. ex n. 1.* † Licet quo ad bona capta 29
reſpondere teneatur, vt tradunt *Ant. Scapus de iure non ſcript. lib. 1. cap. 1. ex num. 6. Anaſt. Germon. de ſacror. immunit. lib. 3. cap. 15. ex nu. 77. Tiber. Decian. lib. 4. criminal. cap. 9. ex 60. Azeued. in l. 1. tit. 4. lib. 1. Recop.* † Nam ſi 30
Eccleſia delinquentibus fauet, qui ſe ad eam recipiunt ob ſacri loci immunitatem, quanto magis fauere debet eis, qui ex eius gremio euecti ſacrum ordinem recipiunt? vt colligitur ex *ca. bene quidem. ca. deniq; cap. ſi Imperator. 96. diſt.* † Tanta eſt enim 31
iudicis laici incapacitas circa res, & eccleſiaſticas perſonas, vt neq; volentes, apud temporales iudices (tãquam eorũ legis diuinę incapaces) clerici vllatenus agitari valeant *cap. 2. cap. ſignificaſti de foro compet. c. ad audientiam, de conſuetud. c. quamquam de cenſib. lib. 6. cap. 1. & per tot. 11. q. 1. Trident. ſeſſ. 25. cap. 3.* † Quia neq; tacite 32
neque expreſſe, neque Epiſcopi cõſen-

ſenſu accedente, neque fatendo ſe laicum, neque iure iurando forum ſuum vllatenus renunciare valent *d. capit. ſignificaſti, cap. ſi diligenti de foro compet. cū aliis per Gutierr. de iuram.*
33 *confirm. p. 1. c. 16. n. 13.* † Quia priuilegium fori non vnicuique clerico in particulari conceſſum eſt, ſed toti ordini clericali. Ideoque particularis renūciatio illud tollere nequit. Cum iuri publico nitatur, quod priuatorum pactionibus derogari nō debet *l. ius publicum. §. paciſcar. D. de pact. l. neq; pignus. §. priuatorū D. de reg.*
34 *iur.* † Etiamſi clerici ſint minorum Ordinum quia ſola prima Tonſura gaudet priuilegio Eccleſiaſtico, vt ea initiati priuatiue ab Eccleſiæ prælatis diſcutiantur, *ca. 2 de foro compet. & ibi DD. & in cap. qualiter & quando, de iud. & in cap. vnico de cleric. coniugat. libr. 6. Bart. & alij in authent. presbyteros, & in auth. ſtatuimus C. de Epiſc. & cleric. Roland. à Valle conſ. 4. vol. 1. n. 17. & conſ. 16. vol. 4. n. 12. Ioann. Garſia de Nobilit. ad l. Cordubæ gl. 9. n. 50. & teſtatur communem Viuius in ſuis commun. opin. v. clerici à poteſtate Farin. tom. 1. qu.*
35 *8. n. 5.* † Non in criminalibus tantū, vt voluit *Garſia, & Farinac. vbi ſup.* ſed etiam in ciuilibus, vt ex generalitate *d. cap. 2. de foro compet.* defendit *Doctiſſ. Luſitanus Pet. Barboſ. in l. Titia D. ſoluto matrim. & Cardin. Thuſcus tom.*
36 *1. Pract. lit. C. concl. 285. nu. 14.* † Quia prima tonſura verus ordo Eccleſiæ eſt, *ca. cleros 21. diſt. cap. duo ſunt genera 12. q. 1. l. 1. tit. 6. part. 1. Trident. ſeſſ. 21. de reform. ca. 1. & ſeſſ. 23. ca. 2. & de reform. ca. 10.* † Quæ clericos efficit vere, & 37
realiter, *cap. cum contingat de ætate, & qualitate ordin. Albert. Trotius de vero, & perfecto cler. cap. 2. Flamin. li. 4. de benefic. q. 2. n. 56. Nauarr. in Manual. c. 22. n. 17. Couarr. in c. quia nos n. 4. de teſtā. & li. 1. variar. c. 10.* † Ita vt eius aſſū- 38
ptio recipientes liberet à poteſtate ſæculari, & conſtituat eos in Eccleſiaſtica *Bart. & Horoſc. in l. cum quadā puella ex num. 15. D. de iuriſd. omn. iud. Auend. de exeq. mandat. ca. 22. n. 12. Tiraq. de pœn. caſ. 25. nu. 8. Aufrer. de poteſtate ſæcular. reg. 1. & in d. Clem. 1. d. fallen. 11. Gutier in Pract. d. q. 5. Cauall. q. 563. n. 5. Maria de iuriſdict. p. 4. cent. 2. caſ. 121. ex n. 11.*

¶ Quod quidem de iure commu- 39
ni abſque dubio procedit. Nam hodie obſtat grauiter Trident. ſeſſ. 23. de reform. cap. 6. *Is fori priuilegio non gaudeat, niſi beneficium eccleſiaſticū habeat: aut clericalem habitum, & Tonſurā deferens alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi inſeruiat, vel in ſeminario clericorū, aut in aliqua ſchola, vel vniuerſitate de licentia Epiſcopi, quaſi in via ad maiores ordines ſuſcipiendos verſetur.* † Niſi velis 40
Concilium non omnes minorum Ordinum clericos comprehendere, ſed eos dūtaxat, qui antequartumdecimum ætatis annum ordinabantur, de quibus in præcedentibus verbis fit mentio, *vt olim in primaria Granatenſis Academiæ cathedra (diſputationis cauſa) primus communi applauſu diſſerui in lectura ad ca. decernimus, de iudiciis, quæ typis excuſa eſt anno 1609. & ætatis noſtræ XXVI.* † Nā 41
præ-

præenomen is,ea,id,(per quod dicta
verba enunciātur) qñ facit relatio-
nē,vt hic, vires sumit relatiui, quis
vel qui, Cicer.ad Attic. *Venit mihi
obuiam puer tuus, is mihi litteras abs te
reddidit*: & est demonstratiuum: &
prçteriti repetitiuum.*l.si seruus lega-
tus.§.si ita scriptum. D. de leg.1.l. nuper.*
42 *D.delegat.3.* † Nam cum regulariter
minores ordines pupillis tātum cō-
ferantur:*c.1.& 2.de ætate,& qualit.or-
di.* & iis maxime qui tantum legere,
& scribere norunt, quæ solum re-
quiruntur, vt prima Tonsura initi-
entur.*d.sess.23.de reformat.ca.* 4.& alii
minores Ordines iis qui saltem La-
tinam linguam nouerunt conferā-
43 tur.*d.sess.23 de reform. capit.*11. † Sa-
crosanctum sacerdotii munus, ad
quod per minores ordines, tanquā
per gradus quosdam ascenditur. *d.
sess.23.capit.2.& de reform.d.cap.*11. al-
tiorem scientiam requirit. Malach.
cap.2. *Labia sacerdotis custodiunt scien-
tiam,& legem exquirunt de ore eius*.nec
non virtutis culmen,quia vt legitur
Trident.sess.22. de reform. cap. 1.
*Cum à rebus sæculi in altiorem sublati lo-
cum conspiciantur, in eos, tanquam in
speculum, reliqui oculos conijciunt ex eis*
44 *sumunt quod imitentur.* † Operæ pre-
tium fuit eos,qui in beneficii colla-
tione in vita, & moribus probati
non erant, in Ecclesia, aut schola
constituere, vt in virtutis, & litte-
rarum fontes ad ministerii apicem
informentur, vel ex eo quod ipsa-
met synodus subdit de sess.23.de re-
form.cap.18. *Quod adolescentium ætas
nisi recte instituatur prona sit ad mundi
voluptates sequendas, nisi à teneris annis
ad pietatem, & religionem informetur.*
† Vnde quia de his pupillis agit,lit- 45
teris,& virtute destitutis,nisi in Ec-
clesia, aut schola versarentur, vt in
eis litteris, & virtute induantur, tā-
quam suo ministerio non deseruiē-
tes, ad forum noluit admittere, &
ideo de his agens dixit,*quasi in via ad
maiores.*† Nam alii ætate, litteris, & 45
virtute prouecti,nō sunt *quasi in via,*
sed in ipsa via ad maiores. Quia in
his sine assignatione vlla conferun-
tur.*d.sess.23.de reformat.c.*13.14. *&* 15.
nam dicto *quasi* denotat improprie-
tatem.*l.2. C. de inoffic. testam. princi-
pio Institut. de obligat. quæ ex quasi de-
lict.*

¶ Nisi malueris Concilium de 46
incorrigibilibus, & facinorosis, &
qui se immiscent sæcularibus agere.
Nam cum hi causam dedissent dis-
positioni, ex quo eos ordinari ve-
tuit.d.sess.23.de reform.c. 4. *De qui-
bus probabilis coniectura non sit, eos non
sæcularis iudicij fugiendi fraude, sed vt
Deo fidelem cultum præstent hoc vitæ ge-
nus elegisse.* † Ita eos nisi resipiscant, 47
& in Ecclesia,aut schola de manda-
to Episcopi (quasi in via ad maiores
ordines suscipiendos versentur) ad
Fori priuilegium noluit admittere,
ne Ecclesia productitia peccati vi-
deatur, *ca. nuper de regularib.* † Nam 48
cum huiusmodi clerici, qui nec lit-
teris,nec virtute illustrātur in Eccle
sia, aut schola non assistant, præsu-
muntur in eadem persistere contu-
ma-

matia, ideoq; recte eos fori priuilegio non gaudere decernit, donec ea versati cogniti, pietate, & claris moribus conspicui praeclarum bonorum operum exemplum ab eis possit expectari, vt habetur *d. sess. 23. de refor. c. 14.*
49 † Nam Tonsurati puniri non possunt à laico sine praeuia degradatione, vt etiam extante Cõcilio Tridentino defendunt *Couarr. in cap. alma mater. p. 1. §. 1. n. 9. de sent. ex communicat. & in 4. p. 2. cap. 6. nume. 3. Nicol. Plotus de censur. §. 6. ex numer. 1. Petr. Duennas reg. 99. Hieron. Gonzalez in reg. 8. Chancell. glos. 5. § 6. ex nu. 6. & gl. 35. nu. 55. Maria de iurisd. p. 4. cent. 2.*
50 *cas. 121.* † Ideo necessarium videtur vt Cõcilii dispositio (quae nulla praeuia degradatione clericos huiusmodi ipso facto à laicis voluit discuti) de illis intelligatur, qui sunt ipso facto fori priuilegio priuati, quales incorrigibiles, & qui se immiscent saecularibus, *cap. 1. de apostat. cap. quisquis 84. dist. omni Ecclesiastica dignitatis priuilegio nudetur.* capit. ex litteris de vita, & honest. cleric. *Mandamus quatenus si tales tertio à te commoniti ab huiusmodi non resipuerint, sed praetermissis diuinis officiis negotiationibus institerint saecularibus, cum facto priuilegium*
51 *abiiciant clericale.* † Nam ad hoc vt clerici de facto à laico puniãtur (nõ expectata Ecclesiastici degradatione) necessaria est trina monitio, & quod ipsi toties moniti nihilominus in eadem persistant contumacia, *ca. in audientia de sent. excom. c. contingit, c. fi. de vita, & honest. clericor. glos. in cap. ex parte de priuil. Couarru. in pract. cap. 31. nu. 6. & cap. 32. num. 1. Farina. tom. 1. q. 8. numer. 60. Barbos. in l. Titia. D. solut. matrim. num. 35.* † Vbi communiter 52
tenent, non sufficere monitionem factam in synodo, sed particulariter fieri debere ad priuandum, vnicuiq; foro, etiam in delictis reiteratis, *Cardinal. Thuscus in Pract. tom. 1. lit. C. conc. 377. num. 9.* quamuis se etiam gerant, vt laici, & habitum, & tõsuram dimiserint clericalem, *Decius in cap. at si clerici de iud. Roland. cons. 4. vol. 1. nu. 28.* † Nam hoc priuilegium 53
fori clericis competit ratione Ordinis, & non habitus, dummodo illũ ex malitia deserere nõ despexerint, vt tradit *Capella Tholosana decis.* 104. & ita eum non portantes, dum se enormibus non immisceãt, aut moniti non negligant, non priuantur foro, vt docent *Farina. d. q. 8. nu. 68. Maria de iurisdict. p. 4. cent. 2. cas. 135. n. 18.*

¶ Neq; obstat communis eorũ 54
sententia, qui huc vsq; Concilium absq; vlla distinctione acceperunt *Couar. in Pract. ca. 32. Ant. Gomez tom. 3. variar. cap. 10. numer. 13. cum aliis per Cened. collect. 105. ad Decretal. numer. 4.* & vltra ab eo relatis *Anastas. Germon. de sacror. immunit. libr. 3. cap. 15. nu. 49. Ioa. Garsia de nobilit. ad l. Cordub. glos. 9. num. 50. Belluga in speculo Princip. rub. 11. § videndum, fol. 54. Menoch. de Arbit. l. 2. cas. 246. Perez in l. 2. tit. 18. li. 8. Ord. Azeued. in l. 1. tit. 4. lib. 1. Recop. Salcedo ad Diaz. in Prax. capi. 61. numer. 9. Auend. de exequut. mandat. lib. 2. capi. 22. num.*

num.12.Iul.Clar.in Prax. §.*fi.q.36.nu.* 13.*Gutierrez.in pract.lib.1.cap.7.* & *de iuram.confirm.p.1.cap.17.n.13.Paz.in*
55 *Prax.tom.2.prælud.2.num.6.* † Nam doctorum sententiæ probabiles tãtum sunt non necessariæ, vt defendit *Marius Salomonius in* §.*respõsa prudentum Inst.de iure natural.* quia eorũ munus in interpretando, cauendo, & respondendo consistit, vt tradit
56 *Cic.in orat.pro Muren.* † Cum nec veteres iurisconsulti, quos legum cõditores iura appellant.*l.fi.C.de legib. l.nulla.C.de procurat.l.si furiosi.C.de nupt.* vllam iuris statuendi potestatem habuerint, vt ex multis probãt *Salomonius,* & *Balduin.in d.*§.*responsa prudentum,* & *nouissime præceptor meus nulli postponendus D.Ant.Pichardo ibi ex num.1.* nam ad id solum cõstituebantur, vt de iure publico consulerẽtur.*l.2.*§.*iuris ciuilis.D.de orig.iur.*
57 † Vnde communem sententiam sequendam non esse, vbi est ratio in contrarium, ex multis probat *Hieron.Zauall.in Pract.communes contra com.in præfat.ex n.22.* nam vt ait Imperator in l.1.§.sed neq;.C.de vetere iure enucl. *Sed neq; ex multitudine authorum, quod melius, & æquius est iudicatur, cum possit vnius forsan, & deterioris sententia, multos & maiores aliqua ex parte superare.*
58 ¶ Neq; etiam dicendum est legem non distinguere, neq; nos debere, ex vulgata *l.de pretio.C.de publician.* & *vectig.* quia leges generaliter loquentes ita intelliguntur.*l.1.*§.*generaliter.D.de leg.præstand.* Nam id nõ procedit, vbi iura corriguntur, aut resultat absonus intellectus. Quia tunc iura iuribus sunt concordãda, vt euitetur legum corruptio *l.vnica.C.de inoffic.donat.ca.cum expediat, de electãon.lib.6.* † Et cum illud dicatur 59
esse in mẽte, legis, quod ex eius verbis deducitur.*l.nominis,* & *rei.*§.*verbum D.de verb.signif.l.3.D.de legit.tutor.* quia ex ratione posita in lege lex ipsa debet intelligi, & interpretari.*l.libertum.D.de ritu nupt.l.statu liberi.*§.*Quintus Mutius.D.de statu liber.capit.1.de temporib.ord.lib.6.* † Hæc opinio 60
magis fauorabilis videtur; tunc quia magis Concilii dispositioni quadrat, quam alia, nam cui non conueniunt verba legis, neq; ei debet conuenire dispositio.*l.4.*§.*totius.D.de damno infecto.l.hoc accessare* §.*omnibus.D.de accusa.cap.In omnibus.*§.*fin.de elect.* † Tum etiam quia nos magis 61
reducit ad terminos iuris cõmunis, sicuti facilius reuertitur res quælibet ad suam naturam.*l.si vnus.*§.*pactus ne peteret.D.de pact.l.fi.C.de spons.larg.cap.ab exordio.dist.25.* Et ita leges nouæ semper intelligi debẽt, vt minus ius cõmune lædant.*l.2.C.de nox.l.sancimus.C.de testam.l.præcipimus.C.de appellat.auth.quas actiones.C.de sacro.Eccles.* † Idque maxime Concilium 62
Tridentinum, quod conuocatum fuit, vt constat ex bulla suæ Indict. XI.Kal.Iun.M.D.XLII. *ad bonorum morum reductionem,* vel vt in bulla cõfirma.VII.Feb.M.D.LXIII. *ad restituendam Ecclesiasticam disciplinam,* vel vt sess.1.*ad reformationem cleri,* quorum

rum causa fuisse cõgregatum, aperte fatetur sess. 3. *& moribus reformandis, quorum causa est congregata.* & sess. 16. *vt abusus, & mores corruptissimos emendaret.* & sess. 18. *vt mores, qui à veteri instituto desluxerant ad meliorem*
63 *vitæ rationem reuocaret.* † Quare minorum ordinum clericos, qui ex iure communi erãt in possessione fori, & secundum eius dispositionem vitam duxerant, defraudari non videtur dicendum. Cum illos de quibus agit, ad eorum norman velit reuocare. d. sess. 23. de reformat. capit. 17. *vt sanctorum Ordinum à Diaconatu ad Ostiariatum functiones ab Apostolorum temporibus in Ecclesia laudabiliter receptæ, & pluribus in locis aliquãdiu intermissæ, vt in vsu iuxta sacros ca-*
64 *nones reuocentur.* † De quorum priuilegiis agens sancta synodus sacrorũ canonum cultrix, non solum ea nõ reuocare, sed expresse confirmare, voluntatis suæ intentionem fuisse aperte declarat plurib. in locis maxime *sess. 22. de reform. cap. 1. & sess. 24. de reformat. capit. 21. & sess. 25. de reformat. ca. 20.* quorum vltimi hæc sunt verba, *Decernit itaq; & præcipit sacros canones, & Concilia generalia omnia, nec non alias Apostolicas sanctiones, in fauorem Ecclesiasticarum personarum, libertatis Ecclesiasticæ, & contra eius violatores editas, quæ omnia præsenti etiam decreto innouat, exacte ab omnibus ob-*
65 *seruari deberi.* † Ex quibus omnibus videtur dicendum, Tridentinum *d. cap. 6.* de pupillis, aut malis clericis loquutum, quos reformare intendit. Nam ideo eius dispositio inscribitur sub epigraphe *de Reformatione*, vt ad eam reducatur. Quia leges debent intelligi sub titulo, sub quo iacent *DD. in l. princeps legibus. D. de legib. Duaren. l. 2. disput. Cuiac. lib. 15. obseruat. cap. 30. cum aliis per præceptorem meum Ioan. Pareia in otio quadrimestr. ad l. Papiam popeam p. 2. ex nu. 41.* Reformare enim nihil aliud est quã in pristinum statum restituere, Ouid. li. 1. Metamor.

Sed prome quiquid erit, dum quod fuit ante reformet.

¶ Quod licet tot iurib. & ratio- 66
nibus fulciatur, quibus olim adductus in primaria Granatensis academiæ cathedra hanc sententiam, cõtra communem defendi; nunc tamen maturiori studio, donec aliud ab Ecclesia statuatur à communi sẽtentia non discesserim. Nam in ea veniunt Reges nostri in *l. 1. & fi. tit. 4. li. 1. Recopilat.* † Nam licet lex tem- 67
poralis de re spirituali, inter Ecclesiasticas personas disponere nequeat *auth. cassa, & irrita. C. de sacros. Eccl. cap. Eccles. Mariæ, de constit.* † Constitu- 68
tiones illæ tamen quæ tot sapientissimorum virorũ (quales omnes qui Regio nostro Concilio assistunt) consilio, & consultatione Episcopi de Cariate Nuntii Apostolici, factæ sunt, ad consilii mentem plurimum conducunt. Quia deficiente iure canonico recurrendum est ad ius Regium *DD. in c. 1. de noui oper. nunt.*

Rod. Suarez in l. post rem iudicatam ex n. 8. de re iud. Couarru. in Pract. cap. 8. nu. 5. Paz in Prax. tom. 2. part. 2. cap. 1. num. 1. & 3.

APPENDIX.

1 POstquam † hæc scripsi incidi in bullam S.D.N.D. Sixti V. datam Romæ apud sanctum Petrum anno salutis M. D. LXXXVI. Nonis Ianuar. pontificatus sui an. I. qua indistincte cauetur, vt de omnibus maleficiis, sortilegiis, mathematicis, & aliis quibuscumque magiæ criminibus cognoscatur per dominos hæreticæ prauitatis Inquisitores cumulatiue cum Episcopis locorũ ad præuentionem, nulla facta veteris iuris distinctione inter hæreticalia, & non hæreticalia. Quæ ideo omnia debet complecti, quia indefinita æquipollet vniuersali, *Extrauaga. vnam sanctam de maiorit. & obe-*
2 *dient.* † Quæ licet aliquamdiu vsu intermissa sit, hodie tamen à supremo sanctæ Generalis Inquisitionis Senatu, in viridem obseruãtiam est reuocata. Et hoc anno rescriptum est vniuersis sancti Officii Inquisitoribus, vt eam obseruari faciant; Cuiusmodi decretum vidi, & alia in proposito collegi *lib. 1. de magia diuinatrice, c. 8. de vanitate astrolo.* & bullæ inserui, vt non habentibus subueniatur *in appendice ex numer. 19. d. cap. 8.*

CAP. X.

De sententia excommunicationis in magiæ crimine promulgata.

SVMMARIVM.

Magiæ crimen omnibus hæreticorum pœnis punitur, n. 1.

Magiæ criminis diuersa capita ad vnum crimen subordinantur, n. 2.

Magiæ crimen hæreticale comprehenditur excommunicatione contra hæreticos promulgata, n. 3.

Excommunicatio hæreticorum continetur in bulla cœna Domini, n. 4.

Hæreticorum excommunicationem, tam occulti, quam manifesti incurrunt, num. 5.

Hæretici incurrunt in excommunicationem à die commissi criminis, n. 6.

Hæreticos vitare non tenemur antequam ab Ecclesia denuncientur, n. 7.

In pœnis ipso facto incurrendis necessaria est sententia saltem declaratoria, numer. 8.

In hæreticis notoriis non est necessaria declaratio, n. 8.

Magi qui hæreticalia non conficiunt, non sunt excommunicati, sed veniunt excommunicandi, n. 9.

Anathema sit, *declaratur sententia ipso facto incurrenda, n. 10.*

Anathema sit, *loquitur de sententia ferenda, n. 11.*

Capitula obscura per alia eiusdem authoris declarantur, n. 12.

1 MAgiæ † crimen quando sapit hæresim, licet in eo repertus, non hæreticus, sed magus dicatur: omnibus hæreticorum pœnis punitur, vt statuerunt Pontifices Ioa. XXII. *in Extrauag. super specula.* Innocent. VIII. *in Extrauag. cum accepimus*, quæ ponuntur ante *Malleum*, *Paul. Grilland. de sortileg. qu.10. ex numer. 4. Fran. Pegna in direct. Eymerici.* † Nam licet capita diuersa habeant, ad vnũ tamen crimen subordinantur, vt notat *Eymeric. in direct. q.2. fol.109.* siue vt ait tex. in ca. excommunicans de hæretic. *Facies quidem diuersas habentes, sed caudas ad inuicem colligatas, quia in vanitate conueniunt in id ipsum.*
† Vnde primo comprehenduntur 3
in excommunicatione contra hæreticos promulgata in *capit. canonica 11 quæst.3. cap. sanæ. 24. quæst.3. capit. ad abolendam, cap. accusatus, ca. excommunicamus, de hæretic. capit. noueris, de sent. excommunicat. Iul. Clar. lib.5. Receptar. §. hæresis, Castro de iusta hæret. punit. lib. primo cap.13. Eymeric. d.p.2 quæst.92. Comens. in Lucerna Inquisitor. v. sortilegio, Grilland. quæst.11. Simanc. de Catholic. instit. tit.21. & 62.* † Quæ maior 4
excommunicatio est quotannis in bulla cænæ Domini publicata, de qua *Soto in 4. dist.22. q.2. art.3. Episcop. Simanc. de Cathol. instit. cap.3. & 27. & 42. ex numer.1. Castro de lege pœnal. lib. 2. ca.15. & de iusta hær. punit. li.2. ca.28. Arag. 2.2. q.11. art.3.* † In qua nõ min⁹ 5
occulti, quam manifesti incurrunt *Nauarr. in Manual. ca.11. n.17. Iul. Clar. lib.5. Receptar. §. hæresis, num.23. & § fi. q.91. num.1. Roias de hæretic. p.1. ex num. 240. & p.2. assert.37. nu.319. & singul. 17 nume.153. Gutierrez libr.1. canonic. qq. ca.13. ex nu.5. Couaruu. in reg. peccatum, p.2. num.7. Perez. in l.1. tit.1. lib.1. Ordinam, & in l.3. tit.4. libr.8. fol.83. Menoch. de Arbitrar. cas.360. ex num.6.*
† Quia ipso iure sunt excommuni- 6
cati. *d. cap. excommun. de hæret. Clem.1.*

eod.

eod. tit. & à die cõmissi criminis adhæret eis excommunicatio, sicut lepra leproso, & homini vmbra, vt dicit *Gutierrez vbi sup. capit. 2. ex num. 9.*

7 † Licet eos vitare non teneamur, antequam ab Ecclesia denuntientur, vt ex Concilio Constantiensi adducunt *Nauarr. in Manual. cap. 27. n. 35. notab. 3. Couarru. in c. alma mater, de sent. excommunic. p. 1. §. 2. n. 9. Gutier-*
8 *rez. d. ca. 1. ex n. 7.* † Nam in pœnis ipso facto incurrendis necessaria est saltem declaratio, qua talem incursum denuntiet Ecclesia, *capit. cum secundum leges de hæretic. libr. 6. l. eius, qui delatorem, & ibi Bartol. D. de iure fisc. Anto. Gomez. variar. 3. capit. fin. num. 3.*

8 † Nisi factum adeo notorium sit, vt nulla possit tergiuersatione celari, *Abb. in c. cum non ab homine, numer. 29. de iudic. cum aliis per Gutierrez vbi sup. num. 3.*

9 ¶In aliis autem quæ hæretica nõ conficiunt, neq; hæresin sapiunt, non est indicta excommunicatio ipso iure, sed veniunt excommunicandi, per sententiam, c. aliquanti, *ab Ecclesia habeatur extraneus*, c. si quis clericus, *ab Ecclesia communione pellatur*, c. sortes. 16. q. 5. *sub anathemat is interdicto prohibemus.* Quæ omnia iura non loquuntur de sententia lata, sed ferenda, vt docet *Suarez de Releg.*
10 *li. 2. c. 19.* † Neq; obstat tex. in ca. si quis ariolos. d. 26. q. 7. ibi. *Si quis ariolos, aruspices, incantatores obseruauerit, aut phylacteriis vsus fuerit anathema sit,* quibus verbis declarari solent censuræ ipso facto incurrendæ, vt tradit *Suarez de censur. disp. 3. sect. 3.* † Nã 11
verbum illud *sit*, quia est de futuro, non indicat sententiam latam, sed ferẽdam, secundum *gl. in c. si quis clericus de vita, & honest. cleric.* nam cum ibi dicat tex. *anathema sit*, exponit, *id est, fiat, non enim est excommunicatus ipso iure.* † Quorum vterque textus 12
cum desumptus sit ex Concilio Romano sub Grego. II. qui vixit ad annum salutis DCC. XV. eadem in vtroq; ratio debet militare, & intelligi de sententia ferẽda, cuius similis est *gl. in c. si quis, dist. 30. & Naua. in Manual. c. 27. n. 12.*

¶Et quidem prædictam excom- 13
municationem ipso iure, non solũ magi hęreticalia conficiẽtes incurrũt, sed etiam fautores, receptores, consulentes, & cõsultores, *c. vt commissi, c. priuandi de hæretic. lib. 6. Pegn. in direct. Inquisi. p. 3. com. 155. Simanc. vbi sup. & in Enchirid. tit. 63. n. 9.* Nam vt ait de iure nostro Regio. l. 5. tit. 3. li. 8. Recop. *Porque hereie es aquel Christiano, y deue ser por tal iuzgado qua va alos adiuinos.* † A qua quidem excõ- 14
municationis nota absolui nõ possunt tam ipsi quam huiusmodi sortilegi (etiam virtute bullæ Cruciatæ) nisi à Romano Pontifice, vel hęreticæ prauitatis Inquisitoribus, vt tradunt *Nauarr. Pegna, & alii vbi sup. Couarr. in c. alma mater. p. 1. §. 11. n. 15. conciuis meus Anton. Corduba in summ. quæst. 8. Medices in sum. peccat. p. 2. titul. 9. quæst. 66. Viuald. in Candel. ab Eccles. tit. de absolut. ex numer. 9. & in explicat. bulla Cœna Domini, num. 134.* † Qui 15

id limitat tãtum in mortis articulo: sed in hoc casu etiam absque bulla cruciata absolui potest à quocunq; presbytero, *c. fœlicis de pœn. l. 6 c. pastoralis, de offi. ordin. c. cupientes, de pœn. in Clem. c. inter cuncta. §. duos. in Extra-*
16 *uag.* † Quod alii dicunt locum habere dum crimen est occultum, sed in eo casu non expectato mortis articulo, ab Episcopis locorum possũt absolui. Trid. sess. 24. de reform. c. 6. *Idem in hæresis crimine in eodem foro cõscientiæ eis tantum*, scilicet Episcopis,
17 *sit permissum.* † Et quamuis hæc Cõcilii dispositio reformata sit à Pio V. & Gregorio XIV. Pont. max. & dominis Inquisitoribus ea potestas demandata, vt tradunt *Viual. vbi sup. ex*
18 *n. 13. Gutierrez in d. c. 13. n. 30.* † Quod ad mortis tamen articulum, nulla patet dubitatio quin in eo magus hæreticalia conficiens à quocumq; sacerdote habente potestatem possit absolui, etiam sine bulla Cruciata, vt in Concilio Trid. sess. 14. ca. 7. *Vt nulla sit reseruatio in mortis articulo.*
19 † Et ita prædicta intelligunt, & resoluunt *conciuis meus Episcopus Simanc. vbi sup. c. 51. n. 6. Roias de Hæreti. p. 2. assert. 38. numer. 320. Gutier. d. lib. 1. c. 1. nu. 59. Lucerna Inquisit. v. excommunicatus.*
20 ¶ Et quia quæri solet *ex prima Inst. Hispal.* an magis huiusmodi hæreticalia in occulto conficiens, vt plena probatio haberi non possit, in hanc incidat excommunicationem, Dico, quod si talis magus illam ad actũ externum deduxit, quamuis occultissime fecerit, debet recõciliari, illam propriis Inquisitoribus confitendo. Quod si tantum mente concepit à proprio confessario, poterit absolui, *vt in d. instruct. c. 5. fol. 159. gl. & DD. in Clem. 1. de hær.* † Nam in hoc 21
æquiparantur hæretico mentali, qui absolutione Inquisitorum non indigent, vt tradunt *Petr. de Palud. in Sent. 4. dist. 13. & ibi Soto dist. 22. q. 2. n. 3. Ant. in sum. p. 3. tit. 24. c. 4. Ang. in sum. v. hæreticus. n. 2 Syluest. v. excommunicatio. 7. Castro lib. 2. de iust. hæretic. punit. c. 12. & lib. 2. de lege pœnal. c. fin. Hermas li. 2. de instaur. relig. c. 6.* † Nam licet 22
nullo modo hæreticum mentalem inueniri posse affirmauerit *Albert. Pighius lib. 6. hierarch. Ecclesiast. cap. 6.* & multo minus Magũ, quod hæresis eius quodammodo facto committatur, vt diximus *sup. c. 7. de Magiæ huiusmodi qualific. ex n. 32.* † Nihilo- 23
minus tamen Magus mentalis dari potest, quando quis cogitat in corde Magiam esse licitam, vel credit dæmonem habere potestatem ad ea quæ sunt Deo reseruata, &c. Nam vt fides vera perficitur interius, sic ex opposito intime hæresis consummatur solo dissensu interiori, cum cõsensu impiæ voluntatis, *Caiet. 2. 2. q. 11. art. 3. Anan. in c. si quis Episcopus de hæret. Albert. de agnoscend. assert. Catho. q. 25. Bald. in l. si quis non dicam rapere C. de Episcop. & cleric.* † Sed si talem 24
errorem quem talis Magus mente conceperat, verbo, aut scripto pepererit, vel dæmonem inuocauerit, vel quid aliud magicum quamuis

nis claneulum, vel occultissime fecerit: nihilominus eo ipso in sententiam excõmunicationis incidit, & alias pœnas hæreticorum, *cap. porro de sent. excommunic. gl. & DD. in Clem. 1. de hæretic. §. verum & ibi Imol. numer. 18. & Cardin. in §. fin. Abb. & Felin. in capit. vlt. de hæret. Tiraq. in l. si vnquam. C. de reuocan. donat. v. reuertantur numero 240.*

CAP. XI.

De bonorum confiscatione.

SVMMARIVM.

Bona externa, sine virtute, non modo non iuuant, sed quodammodo sunt damnosa, n. 1.

Bona publicantur in Magia crimine, numer. 2.

Bonorum confiscatio intelligitur de Magia hæreticali, n. 5.

Magia hæreticalis pro vera hæresi reputatur, n. 4.

Bonorum cõfiscatio in hæresis crimine desuetudine tolli nequit, n. 5.

Magorum hæreticorum bona cõfiscari secundum authoris sententiam, n. 6.

Bonorum confiscatio in hæreticali crimine fit à die commissi criminis, numero 7.

Donationes, & venditiones in fraudẽ fisci factæ reuocantur, n. 8.

Alienatio bonorum ante condemnationem regulariter tenet, n. 9.

Alienatio post commissum crimen (etiam læsæ Maiestatis) sustinetur ante bonorum interdictionem, n. 10.

Alienatio pro causa necessaria etiam eius, qui in vinculis detinetur, valet, nume. 11.

Alienationis reuocatio per Fiscum fit soluto pretio, n. 12.

Bona etiam fraudulenter vendita non reuocantur à Fisco sine pretii solutione, n. 13.

Fructus rei possessæ mala fide cedunt possessori, n. 14.

Bona restitutioni subiecta non confiscantur, n. 15.

Bona prohibita alienari non transeunt in Fiscum, n. 16.

Læsæ Maiestatis crimen, non occupat bona restitutioni subiecta, n. 17.

Priuatorum pactionibus ius publicum nõ derogatur, n. 18.

Maioratus clausula, vt ante commissum crimen ad successorẽ transferatur impedit Fisci ingressum, n. 19.

Clericorum bona Ecclesiæ intuitu obtenta non confiscantur, n. 20.

Fructus beneficiorum non possunt confiscari ex hæresi possessorum, n. 21.

Fructus adquisiti ex quotidianis distributionib. non confiscantur, n. 22.

Bona clericorum ob hæresim confiscantur siue patrimonialia, siue aduentitia sint, vel suo labore comparata, num. 23.

Feudalia post commissum crimen statim ad directos dominos reuertuntur, nu. 24.

Fructus feudi viuente Reo possessore Fisco ceduntur, n. 25.

Vsusfructus peculij aduentitii ex delicto patris

BOna † externa sine virtute, quia 1
non modo non iuuant, sed sunt quodāmodo ēt damnosa, vt inquit *Plato li.4. de leg.* in delictis enormib. merito publicantur. Quia sceleratis hominibus nihil aliud sunt, quam paratissima flagitiis, malisq; omnib. instrumenta, vt docet *Arist. l. 2. Mor.*
† Et cum nullum sit immanius quā 2
ma-

magiæ crimen, merito in illo, bona publicari, & Fisco addici *Constant. Imper.* decreuit *in l. nullus haruspex. C. de malefic. & math.* quam ita obseruari testantur *Cassan. in Consuet. Burgun. rubr. 2. §. 1. numer. 21. Fran. Lucan. de Fisc. p. 2. numer. 33. Sebast. Guazzinus de confiscat. bonor. ampl. 26. con-*
3 *clus. 13. n. 7.* † Et licet legis dispositio sit generalis, magos omnes, tam hæreticales quam non hæreticales cõfiscari, & eorũ Receptatores: in nõ hæreticalib. tamẽ verius admiserim bona non publicari. Nã ex solo sortilegii crimine bona non confiscantur, vt ex Senatus Mediolani sentẽtia resoluit *Iulius Clarus li. 5. Receptar.*
4 *§. hæresis, n. fi. ad fin.* † Hæreticalis autem Magiæ crimina perficientium bona absq; dubio admiserim, vt publicentur. Vtpote cum hæretici reputentur, *cap. accusatus. § sane de hæretic. lib. 6.* eorum pœnas subire debẽt. Quia nihil interest mentis errorem verbis manifestare, an rebus ipsis, & factis *l. de quibus D. de legib. l. nostrã*
5 *prouisionem C. de testam.* † Nam licet hæc pœna hodie in huiusmodi Magos non practicetur (qui frequenter publica infamia notati, cum mithra carthacea fustigantur, vel ad triremes mittuntur, nulla facta bonorum confiscatione) pœna tamen imposita ipso iure non obstante desuetudine, exigitur, vt tradunt *Tiraq. l. si vnquam v. reuertatur n. 350. priuil. 24. Sebast. Guazzinus de confiscat bo-*
6 *nor. concl. 15. num. 34.* † Et ita huiusmodi Magorum, & sortilegorum hæreticalia perficientium (quia ipsis hæreticis peiores sunt) bona confiscari censeo, ipso iure, vt ipsorũmet hæreticorum, quib. hæc pœna ipso iure est indicta, *cap. vergentis cap. excõmunicamus § damnati de hæretic. c. cum secundum leges eod. tit. lib. 6. l. Manichæos l. Gazzaros C. de hæret. l. 2. tit. 2. & l. 19. tit. 31. par. 7.*

¶ Et cum huiusmodi bona à die 7
commissi criminis sint confiscata ipso iure, omnes donationes, venditiones, filiarum dotes, permutationes, distractiones, & quascunq; alienationes, etiam titulo oneroso factas, post commissum crimẽ, à Fisco reuocari etiam pretio nõ soluto tenent *Conrad. in Prax. § 3 tit. de bon. publ. n. 14. Boss. eod. tit. n. 76. Carpan. super nouam Constit. Mediol. tit. de bonor. confisc. c. omnium, n. 610. Thomas Sanchez in summ. tom. 1. li. 2. c. 22.* † Quod ve- 8
rum intellige, dum sit dolus, & reo sit bonorum admistratio interdicta per sententiã, aut sit super crimine formata accusatio, aut ipse in vinculis detineatur, ex quibus præsumi possit in fraudem Fisci factũ, vt per *DD. in l. post contractum, de donat. Pereg. de iure Fisc. lib. 5. n. 180.* † Quia re- 9
gulariter tenet huiusmodi alienatio post commissum crimen ante litis contestationem. *Bart. in l. si quis post C. de bon. proscrip. Iul. Clar. qu. 78. Carpan. in d. ca. omnium n. 79. Anton Gom. tom. 3. c. 14. n. 4. Mazol. cons. 48. nu. 32. Thom. Sanchez in summ. d. c. 23. ex num.*
31. † Etiam in crimine læsæ Maiesta- 10
tis, vt tenet *Peregr. d. lib. 5. nu. 152. Alciat.*

tiat. in d. l. post contractum, nu. 8. *& cum alijs late Prosp. Farin. tit. de crimine læsæ Maiest. q.* 116. §. 2. *ex n.* 59. *Guazzin. de confiscat. bonor. limit.* 13. *concl.* 13. *ex nu.*
11 3. † Idque maxime si talis alienatio fiat pro causa necessaria, puta alimentorum, &c. quia etiam post sẽtentiam tenet, *Carpan. in d. c. omnium ex n.* 826. *Petr. Surdus de aliment. priuileg.* 35. *n.* 4. *Peguera decis.* 151. *n.* 12. *Anto. Gom. to.* 3. *d. c.* 14. *n.* 3. *Thom. Sanchez vbi sup. d. c.* 22. *ex num.* 14.
12 † Et quando alienatio reuocatur per Fiscum, tenetur soluere pretium emptori ex bonis confiscatis, *Iul. Clar. q.* 78. *n.* 15. *Pereg. d. lib.* 5. *n.* 158. *Surd. vbi prox. tit.* §. *d. priuil.* 35. *n.* 2. *Guazzin. vbi sup. limit.*
13 14. *d. concl.* 13. *n.* 1. † Etiãsi bona fraudulenter emerit *l.* 1. §. *si quis in fraudem D. si quis in fraud. Boss. titul. de bonor. publ. n.* 45. *Decian. tom.* 1. *lib.* 5. *c.* 44. *n.* 4. *Peregr. d. n.* 158. *Guazzin. d. limit.* 14. *nu.*
14 2. † Quoad fructus autẽ perceptos secus est. Quia vt eos faciat suos, necessaria est bona fides: & ea interueniẽte si locupletior factus est, restituere tenetur, *Vazquez* 1. 2. *qu.* 96. *art.* 5. *Valent.* 2. 2. *disput.* 5. *quæst.* 6. *Toledo in sum. li.* 5. *c.* 17. *Leonard. li.* 2. *de iust. capit.* 14. *d. rub.* 1. *nu.* 7. *Nauarra de restit. lib.* 3. *ca.* 4. *Thom. Sanch. vbi sup. cap.* 23. *ex n.* 3.

15 ¶ Bona autem, quæ sunt restitutioni subiecta non confiscantur, sed deferuntur ei, cui post mortem erãt restituenda *l. Imperator D. de fideicommiss. libert. l. Statius Florus* §. *Cornelio fœlici D. de iure Fisc. Alexand. consil.* 23. *lib.* 1. *Ruin. cons.* 124. *lib.* 2. *Cassan. In consuet. Burg. rub.* 2. §. 2. † Quod intellige 16
verum, quando talia bona sunt prohibita alienari à testatore, quia nec etiam pendente conditione possũt transire in Fiscum, vt late per *Bern. Diaz in Prax. cap.* 124. *num.* 19. Neq; quo ad vtile dominium durante vita delinquentis *Anton. Gom. in l.* 40. *Taur. n.* 91. *Marsil. sing.* 314. † Etiam in 17
crimine læsæ Maiestatis *Pereg. lib.* 5. *nu.* 103. *Sfort. Odd. cons.* 53. *nu.* 1. *Gigas de crim. læsæ Maiest. titul. per quos crim. Farin. tract. de crim. læsæ Maiest, quæst.* 150. *Guazzin. de confis. bonor. limit.* 17. *concl.* 13. *ex n.* 18. *Michael. Crass. de success.* §. 1. *n.* 10. *Bacard. ad Clar. d. q.* 78. *num.* 39.
† Nam licet per priuatorum pactiones ius publicum derogari nõ possit. *l. ius publicum.* §. *priuatorũ D. de pact.* 18
ex quo in causa maioratus, quando fundator cauit, quod hora ante cõmissum crimen ad successorem deueniat, respondit confiscari *Episc. Simanc. de Cathol. inst. tit.* 9. *ex num.* 271.
† Fallitur tamen (licet alias sit vir eruditus, & omni honore commendãdus) quia per dicta verba impeditur Fisci ingressus. Eo, quod testatoris dispositione legis ministerio in successorem, dicta bona deferãtur, vt præter Gigan. & Farin. vbi prox. tradũt ex nostris *Ant. Gom. in d. l.* 40. *Taur. n.* 91. *Molina de primog. l.* 4. *c.* 10. *ex n.* 5. *Pelaez de Mieres p.* 1. *q.* 40. *Guazzi. d. lim.* 17. *cõc.* 13. *ex n.* 10. *& lim.* 31. *n.* 3 19

¶ Quod si clerici sunt huiusmodi delinquentes, bona eorũ, quæ ex Ecclesia, vel respectu eius adquisierunt, confiscari non posse, sed esse 20

Ecclesiæ restituenda tenent *Nicol. Eymeric. in director. p. 3. qu. 112. Conrad. Brun. de hær. li. 5. c. 6. Ber. Diaz. in Pract.*
21 *c. 106. Couar. lib. 2. var. c. 9. n. 12.* † Idq; dicendum in redditibus beneficiorum. Nam cum verum dominium eorum nãciscantur *Io. Maior, & Gabr. in Sent. 4. ille dist. 24. qu. 20. hic vero dist. 15. q. 8. Couarr. in c. cum in officiis. de test.* Sane quidem non possunt confiscari ex hæresi possessorũ, vt pro-
22 bat *Simã. d. tit. 9. n. 90.* † Idẽ locũ habet in bonis adquisitis ex quotidianis distributionib. Ecclesiastici beneficii. Nã similiter earũ habẽt plenum dominium *c. vnico, de cleric. non residentib. Soto li. 10. de iust. qu. 4. art. 3. conc. 3. Decius cons. 280. Paris. 33. vol. 4.*
23 † In aliis autem bonis, siue patrimonialibus, siue quæ ab amicis, vel cõsanguineis, vel suo labore, vel industria adquisiuit, minor est dubitatio, quin ob hæresim eorũ confiscẽtur *Oldr. cons. 17. Bened. in ca. Raynutius de testã. v. & vxorem n. 242. Boßius tit. de hæret. n. 33. Couarr. d. c. 9. num. 12. Si-*
24 *manc. d. tit. 9. n. 92.* † Secus tamen in fœudalibus. Nam ea bona statim ad directos dominos reuertũtur, *Host. c. excommunic. §. hæret. §. moneamur, n. 12. de hæret. Gigas de crim. læsæ Maiest. li.*
25 *2. titul. de pœna crim. qu. 5.* † Licet quo ad fructus fœudi, viuente reo, Fiscus succedat, *Andr. de Isernia in capit. 1. § præterea, tit. quæ sit prima caus. benefic. amitt. & §. denique, eod. titul.* quem refert, & sequitur *Gigas. d. quæst. 5. nu.*
26 *4. & 7.* † Secus in vsufructu peculii aduentitii. Quia ob delictum patris consolidatur in filio, cum sui iuris efficiatur *Ant. Gom. varian. 2. ca. 15. n. 18. Gigas vbi sup. tit. de pœna cõm. crim. q. 13. n. 4. Carpan. in d. c. omniũ, n. 204. Farinac. q. 24. n. 29 Peregrin d. lib. 5. nu.*
129. † Idemq; dicendum est de vsu- 27
fructu, quem maritus habet in bonis vxoris *Iul. Clarus d. q. 78. n. 14. Pereg. d. lib. 5. num. 82. Farinac. quæst. 25. n. 111. Boß. titul. de bonor. publ. numer. 651. Guazzin. vbi sup. limit. 35. concl. 13. ex n.*
1. † Ius autem patronatus, quia simi- 28
liter non confiscatur eius emolumentum, neque ad Fiscum transit, neq; ad hæredes transmittitur, cui bona denegantur, ideo Ecclesia remanet libera sub potestate Episcopi, vt ex Lambertino, Molina, & aliis probat *Petr. Cabalcan. in qq. crim. cas. 40. n. 8. Farin. d. q. 25. ex n. 153.*

¶ Filii autem Magorum huius- 29
modi propter hæresim parentum, priuantur legitima iure naturæ debita, & aliis emolumentis, quos ex paterna hæreditate expectabant, *ca. vergentis, de hæreticis. Iul. Clarus li. 5. Receptar. § hæresis Grilland. de hæret. quæst. 4. Pegna in direct. Inquis. part. 2. schol. 6. Simanc. d. tit. 9. ex nume. 3. Tib. Decian. tom. 1. lib. 5. cap. 45. Farinac. q. 24. n. 44. Guazzin. vbi sup. limit. 23. numer. 29.*
† Nam licet regulariter bona dam- 30
natorum reseruẽtur filiis, ex dispositione *Auth. bona damnatorũ C. de bonis proscrip.* in hæresis tamẽ crimine locũ non habet, ẽt si filii sint Catholici, *cap. 2. §. hæretici, d. capit. vergentis, cap. statutum, de hæretic. lib. 6.* † Nam 31
licet de iure ciuili eorum bona non

ſolum reſeruentur filiis orthodoxis, per *l. Manichaos. C. de hæret.* ſed etiam agnatis, & cognatis Chriſtianæ fidei ſocialibus. *l. cognouimus. C. eod. tit.* hodie tamen iſtæ leges reuocatæ
32 ſunt ex *l. Gazzaros. C. eod. tit.* † Et ſimiliter correctæ ſunt *l. 2. & 5. titul. 26. part. 7.* quæ hæreticorum bona non extantibus filiis ad Regem pertinere decreuerunt: & ſi hæreticus clericus eſſet Epiſcopo. Quia hodie indiſtincte eorū bona, ſiue clerici, ſiue laici ad Regem pertinent. *l. 1. tit.*
33 *3. lib. 8. Recopil.* † Præterquam quod in bonis ſuccedant parentibus filii, qui nati ſunt antequam parētes eorum in hæreſim laberentur, vt ex multis firmant *conciuis meus Epiſcopus Simanc. vbi ſup. tit. 29. ex num. 22. Caſtro de iuſta hæretic. punit. libr. 2. capit. 26. & libr. 1. de poteſtate leg. pœn. capit. 7. Iul. Clarus d. §. hæreſis, numer. 17. Tiraq. de primogen. q. 31. ex num. 4. Roias de hæretic. d. p. 2. aſſert. 44. ex nu. 354. Anto. Gomez varia. 3. c. 2. n. 16. Perez in l. 1. tit. 1. libr. 1. Ordin. & in l. 1. tit. 7. libr. 8.*
34 *fol. 197.* † Nam ratio, propter quam priuantur filii hæreticorum, omnibus paternis emolumentis non eadem eſt in filiis, natis, & naſcituris, vt tradit *Simanc. vbi ſup. n. 25.* vbi ait, nullam legem eſſe, quæ filios natos excludat à paterna hæreditate, imo multæ huic diſtinctioni ſuffragantur. *l. 2. C. de libertin. & eorum fil. l. 6. tit. 27. p. 2. l. 4. & 5. tit. 1. lib. 4. Ordin. l. 3. tit. 9. eod. libr. 4. Concil. 13. Toletan. capit. 1.*
35 *Valer. Max. lib. 2. cap. 1.* † Solum enim nati poſt commiſſum crimen, ex infecta radice proueniunt: Nam filius antequam generetur, dicitur eſſe in patre ſecundum corporalē ſubſtantiam, & ſecundum potentiam generationis actiuam, quemadmodum Leui dicitur decimatus in lumbis Abrahæ, *D. Aug. ſuper Deuter. q. 42. & ad Hebr. 7. D. Ambroſ. Cathari. de peccato orig. diſp. 6.* † Nam li- 36
cet hæreſis ſit vitium mere ſpirituale, tamen non minus, quam alia carnis vitia, tranſmittitur; & ſic inter carnis opera hæreſes poſuit *D. Paul. ad Gal. ca. 5.* & fornicationem appellant *D. Iſai. c. 1. & 57. D. Ierem. 3. Ezech. 6. & 16 Oſſ. 1. & 2. Apocalyp. 18.* Vnde recte poeta.

Qui viret in foliis venit à radicib. humor,
Et patrum in filios manant cum ſemine mores.

¶ Quibus tamen huiuſmodi bo- 37
na ſic confiſcata applicentur, non poteſt vno verbo (vt mos noſter eſt) enodari; Nam de iure communi bona clericorum tam mobilia, quā immobilia ex crimine hæreſis proſcripta, ad Eccleſiam ſuam pertinebant, *cap. excommunicamus §. damnati, de hæret. lib. 6. Peregrin de iure Fiſ. lib. 4. tit. 5. ex n. 32.* † Et in terris imperii ſer- 38
uatur diſtributio *Innocent. in Clem. IV.* quod vna pars aſſignetur domino temporali, alia Epiſcopo loci, alia Inquiſitoribus, *Extrauag. ſtatuimus, §. teneantur inſuper, de hæret.* quē obſeruari in Italia teſtatur *Zanchin. de hæretic. ca. 26. ad fi. &* in ſtatu Mediolani *Iul. Clar. libr. quinto Receptar.*

§. hæ-

39 §. *hæresis, num.* 11. † In aliis autem locis per varias Extrauagantes Pontificum aliter diuiduntur aliquando inter eos, qui pertinent ad Cameram Apostolicã, & inter Inquisitores, vt tradit *Zanch. in d. c.* 26. *Decian. li.* 5. *cap.* 44. *n.* 3. Aliquando solis Inquisitoribus reseruantur, vt iidẽ testantur *Decian. & Zanchi. vbi sup.*
40 † Aliquando talia bona inter Romanam Ecclesiam, Episcopum, & Inquisitores diuiduntur, ęqualibus portionibus *Felin. in cap. irrefragabili.* §. *cæterum, num.* 5. *de offic. ordin.* In quibus omnib. seruanda est consuetudo loci, vt tradit *Iul. Clar. d.* §. *hæresis, n.* 15.
41 † In his autem Hispaniæ regnis talia bona applicantur regio Fisco, siue delinquentes sint laici, siue clerici, ex particulari ratione defẽsionis fidei, ac eius tribunalis cõseruatione, vt tradit *Episcopus Præses Couar. lib.* 2. *Variar. cap.* 9. *nu.* 12. *Iul. Clar. d.* §. *hæresis, nu.* 11. *Bursat. cons.* 43. *vol.* 1. *Peregr. de iure Fis. lib.* 4. *tit.* 5. *num.* 31. *Guazzin. de confiscat. bonor. conclu.* 31. *nu.* 20.
42 † Nam fidei defensio proprium Hispanię munus est, vel ex eo quod regnum istud datum est Christo à Patre in hæreditatis suæ meliorationem. Psalm. . *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Nam sub illis *terminis terræ* intelligitur Hispania, in qua positi sunt orbis termini, *D. Leand. in homil. ad Concil.* 3. *Tolet.*

43 ¶ Et quia Fiscus capit bona cum omnibus oneribus, & honoribus, vt erant penes indignum. *l. quod dicitur. C. de iure fisc. l. cum fisco, ad Sylan. auth. hoc amplius C. de fideicom.* 44 † Quia per confiscationem succedit in bonis delinquẽtis vti hæres extraneus *Cassan. in consuet. Burg. rub.* 2. §. 1. *de cõfiscat. v. & apperuant, ex num.* 3. *Fachin. lib.* 6. *controuers. cap.* 21. *Petrus Surdus de Aliment. tit.* 8. *priuileg.* 59. *& tit* 1. *q.* 31. *ex n.* 5. *Farinac. q.* 25. *nu.* 169. 45 † Ideo & Fiscus tenetur soluere omnia debita delinquentis. Quia omnia quæ transeunt in hæredem extraneum transeunt etiam in Fiscum, *Peregri. de iure Fis. lib.* 5. *ex n.* 68. *Carpan. d. cap. omnium, num.* 118. *Baiard. ad Clar. q.* 78. *n.* 113. *Honded. cons.* 95. *nu.* 109. *vol.* 1. *Ruinus Lun. consil.* 131. *n.* 4. *vol.* 2. 46 † Et quia nullum maius debitum est quam filiorum educatio. (Nam qui alimẽta negat, necare videtur. *l. necare. D. de liber. agnoscend.*) propterea cautum est, vt dum paruuli sunt à Fisco alantur, *in prima instruct. Hispal. cap.* 22. *Ioann. Lupus in ca per vestras* §. 72. *Quomada, q.* 24. *Plot. cons.* 30. *ex nu.* 83. 47 † Item vt dotentur filiæ, *Plot. d. cons.* 30. *nu.* 84. *Carpan. in d. cap. omnium, nu.* 531. *Surdus de Aliment. q.* 31. *n.* 15. *tit.* 1. *Guzzin. de confis. bonorum, limi.* 4. *concl.* 13. *& conclus.* 20. *numer.* 17. 48 † Dos vxori restituatur *Iulius Clar. q.* 78. *numer.* 14. *Farinac. q.* 25. *nu.* 111. *Boss. de bonor. publ. num.* 651. *Plot. d. consil.* 30. *num* 50. *Peregri. de iure Fis. d. lib.* 5. *numer.* 82. & dum non restituitur, alatur, *Boss. de aliment. vxeri præstan. Baiard. ad Clar. quæst.* 78. *numer.* 88. 49 † Dum vera sit dos non cõfessata. l. si quis post hac. C. de bonis proscrip. *Dos, etiam,*

non quæ aliquoties inaniter dotalium instrumētorum tenore conscribitur, sed quā se corporaliter tradidisse docuerit, nisi per lapsum decennii exceptio non numeratæ dotis exspiret, *Auth. quod locum. C. de dote non mun. Farin. q. 25. n.*
50 *122.* † Arrhæ similiter tradantur, quas in præmium virginitatis dari existimant *Gomez Arias in l. 49. Taur. n. 8. Ioannes Lupus rub. de donat. §. 12. n. 1. Padilla in auth. res quæ. n. 31. C. comm. de leg. Couarr. in 4. p. 2. cap. 3. § . 7. num. 12. Roias de successión. cap. 33. numer. 35.*
51 † Sed falsum est. Nam cui virgo nō fuisset, Fiscus restituere non teneretur, neq; ipsa petere posset in conscientia, quorum neutrum dici pōt. Et ita arrhas dari existimo in præmium pudicitiæ, quam viro prostituit mulier, vt ex multis cōprobat conciuis, & amicus meus *Thomas Sanchez de matrim. lib. 6. q. 27. num. 4.*
52 † Nam deseruiens in vilissimum actū concupiscentię obsequitur viro in viliori officio, quam potest præstare, vt notat alter conciuis meus *Ioannes Baptista Nauarrete (maioris iudicij quam ostentationis) in Ierem. Thre-*
53 *nor. cap. 5. fol. 339.* † Nam arrhæ dantur etiam viduæ *l. 1. tit. 2. libr. 3.* Fori, *Greg. in l. 87. tit. 18. p. 3. & in l. 1. tit. 11. p. 4.* & ita omnibus deberi à Fisco restitui decreuit l. 2. C. ne vxor ꝑ marit. *Comprehendens arrhas, & alia munuscula, quæ ab sponso data sunt osculis interuenientibus cum primum copulantur: hæc enim non confiscantur, quia pu-*
54 *dicitiæ præmio cedunt.* † Donationes propter nuptias, annulos, monilia, & alia quæ à marito sanæ mentis accepit. d. l. si quis post hac. *Etiam, quæ ab innoxio adhuc marito ante nuptias titulo donationis accepit, vel durante matrimonio largitione viri ad eam ante proscriptionem peruenerunt, apud eam firmiter permaneant.* † Dimidiam partē 55
lucratorū (vbi illam habere vxores consuetudo est) quia indignum visum fuit, vt bona lucrata ex parte vxoris non committentis delictū, Fisco cedant. *l. ob maritorum. C. ne vxor pro marit. Palat. Rub. in rub. de dona. inter.* præterquā in Corduba patria mea, vbi vxores dimidiam lucratorum non percipiunt, *Simanc. de Catho. inst. tit. 9. n. 74.*

CAP XII.

De infamia iuris, & facti.

SVMMARIVM.

Magi hæreticales infames sunt ipso iure, n. 1.

Credētes, fautores, defensores, & receptores magorum infames sunt, n. 2.

Filij magorum infames sunt vsq; ad secūdam generationem, n. 3.

Filij nati ante patris delictum non notantur infamia, n. 4.

Filius non gaudet honore patris ante natiuitatem adepto, neq; infamia ex crimine, n. 5.

Filius natus dum pater erat sanæ mentis, non est infamis, n. 6.

Filius non tenetur portare iniquitatem pa-

patris, n. 7.

Vnusquisq; debet pro peccato suo puniri, n. 8.

Filij hæreticorũ ex causa sine proprio scelere puniuntur, n. 9.

Filij parentum plerūq; sunt imitatores, n. 10,

Filios pro parentum scelere punire solet diuina iustitia, n. 11.

Deus visitauit peccata parentum in filios, n. 12.

Nobilitas generis non amittitur propter parentis hæresim, n. 13.

Pater hæreticus non nocet filio Catholico in successione aui, n. 14.

Crimina suos tantum debent tenere authores, n. 15.

Nobilitatis causa virtus est, n. 16.

Virtus sola confert nobilitatem, n. 17.

Nobilitas sine virtute manca censetur, n. 18.

Magi hæreticales, & eorum filij ad officia publica non admittuntur, n. 19.

Magi, & eorum filii ad beneficia Ecclesiastica non admittuntur, n. 20.

Magi hæreticales, & eorum filij, fautores, & receptatores, sunt beneficiis suis ipso iure priuati, n. 21. & 22.

Magi huiusmodi, & eorum filij, & fautores non sunt ipso iure beneficiis suis priuati, sed veniunt priuandi, n. 23.

Authoris sententia circa priuationem beneficiorum hæreticorum, & eorum filiorum, n. 24.

Hæreticorum beneficia à die commissi criminis amittuntur per ipsos, n. 25.

Receptatores, fautores, & defensores per sententiam sunt beneficiis priuandi, n. 26.

Filij hæreticorum à beneficiis adquirendis excluduntur, n. 27.

Filij hæreticorum beneficia obtenta retinent, n. 28.

Beneficiis Ecclesiasticis non priuantur filij hæreticorum, quæ obtinent tempore delicti, n. 29.

Magi hæreticales etiam pœnitẽtes honoribus, & beneficiis priuantur, numer. 30.

Magi hæreticales quamuis nõ sint ipso iure priuati, priuandi veniunt, n. 31.

Deponatur, significat in perpetuum, n. 32.

Magis hæreticalibus pœnitentibus bona solent restitui, n. 33.

Hæretici, qui absq; misericordia in manus iustitiæ tẽporalis decesserunt, pro pertinacibus habentur, n. 34.

Pertinaces non sunt, qui delictum agnoscunt, & misericordiam petunt, etiam si illis ex alia causa non concedatur, n. 35.

Authoris sententia circa pertinaces negatiuos, n. 36.

Relapsi licet pœniteant, non dicuntur Ecclesiæ reconciliati, n. 37.

Ecclesiæ reincorporati, n. 38.

Filij suspectorum de hæresi, n. 39.

Filij contumaces infamiam contrahunt, n. 40.

Contumax pro hæretico habetur, numer. 41.

Filij spurij, noti, bastardi hæreticorum, n. 42.

Filii hæreticorum ad pœnam post crimen patris, n. 43.

Infamia hæreticorum notantur eorum filii tam nati, quam nasciturí, nu. 44.

Regia

1 ET † quia huiusmodl proprio creatore derelicto dæmonis eius hostis auxilia petunt, infami lege astricti diuino honore se indignos iudicauerunt, infames sunt ipso iure, atq; ita vt ipsismet hæreticis portæ dignitatũ omni iure clauduntur, *auth. Gazzaros. C. de hæret. l. isti quidem. D. quodmet. caus. c. alieni. 2. q. 7. c. infames. 6. quæst. 1. cap. infamibus, de reg. iur. c. 2. § hæretici, de hæretic. lib. 6.*
2 *Brun. lib. 5. de hæretic. c. 8.* † Item Credentes, Fautores, & Receptores, & defensores, *c. vt inquisitionis § probibemus de hæretic. lib. 6.* de quorum singulis tractarunt *Episcopus Simanc. de Cathol. instit. tit. 15. Repertor. Inquisit. v.*
3 *credentes, &c.* † Item, & eorum filii vsq; ad secundam generationem. *c. quicunq; de hæret. lib 6.* quod intellige per lineam paternam vsq; ad filios, & nepotes: per maternam autem, filios non excedere, *Hostiens. in ca. vergentis de hæret. n. 4. Ant. Gom. variar. 3. c. 2. n. 4.* † Dum tamen tales filii nati 4
sint post parentum suorum delicta, non tamen antea, quia nulla lex est, quæ illorũ filios, nisi natos post crimen puniat, vt probat *Simãc. vbi sup. tit. 29. ex n. 30. Tho. Sanchez in summ. tom. 1. li. 2. c. 16.* † Nam si filius natus 5
ante dignitatem patris, non consequitur prærogatiuas, & honores eius, multo minus illi nocere debet crimen à patre, post eius natiuitaté cõmissnm. *l. si quis decurio. l. neq; Dorotheum l. neminem l. diuæ memoriæ. l. fin. C. de Decurion. lib. 10. l. senator. C. de dignit. lib. 12 l. emancipatum. D. de senatorib.* & eo maxime cum odia restringi, fauores conueniat ampliari, *c. odia, de regul. iuris. l. si quis in suo § 1. D. de inoffic. testam.* † Quare filios tantum 6
comprehendere videtur post patris natos delictum, quos infames esse omni iure tradunt *Calder. tit. de hære. cons. 3. Cyn. & Ang. in l. quisquis. C. ad l. Iul. Maiest. Dominic. in c. 2 § hæretici, de hæret. lib. 6. Alf. Carthagena in Concil. q. 7. Tiraquel. de iure primog. q. 31. num. 4.*
† Nam etsi filius non teneatur portare iniquitatem patris, *Ezechiel. cap.* 7
18. vbi multa collegit Pradus apud Auunculum meum Ioan. Bapt. Villalpando in Regio Collec. tom. 1. fol... & ipse Auunculus meus siue Genitricis meæ frater, tom. 2. p. 2. de externa visione Ezechiel. cap. 42.
† Quia vnusquisque debet pro peccato suo puniri, *Genes. cap. 18. l. sancimus. C. de pœn. l. crimen. C. eod. capit. 2. de Constit. cap. quæsiuit, de his quæ fiunt à* 8

ma-

maiore par. c. Romana ad fin. de sent. excommunic.

9 ¶ Multi tamen absq; propria culpa, sed tamen non absque causa sine proprio scelere puniuntur, *c. quoniã frequenter, §. si vero, vt lite non contestat. cap. renouantes. & ibi gloss. 22. distinct. cap. antiqua, de priuileg. gloss. in d. cap. 2. de Constit.* † Idque specialiter in hoc
10 magiæ crimine, propter eius deformitatem, ac detestationem, ita quidem, vt in viuo filio patris memoria damnetur, & facta eius extirpentur, vel ex hac causa, quia plerumq; filij parentum sunt imitatores, vt post alios tradiderunt *Conciues mei Simanch. vbi sup. ex num. 1. & Regius Consiliarius Lara de Corduba in l. si quis à liberis §. item rescripsit. D. de liberis agnoscend. num. 6. Castro de iusta hæreticor. punit. lib. 2. cap. 10. ex num. 11. Couarru. lib. 2. variar. cap. 8. ex num. 1. Anton. Go-*
11 *mez. tom. 3. c. 13. nu.* † Nam & in hoc imitantur Iudices diuinam iustitiã, quæ in euersione Sodomæ & Gomorræ, propter parentum scelera, paruulos etiam igne cõsumpsit, *Genes. c. 19.* & Dathan, & Abiron idem contigisse scribit sacra pagina. *Reg. 2. cap. 12.* & filij Achan cum patre,
12 morte absorpti sunt, *Ios. c. 6.* † Nam similiter etiam in sacra pagina legimus Deum visitasse peccata parentum in filios vsque in tertiam, & quartam generationem, *Exod. c. ...* & apud externos plura huiusmodi *Plutarch. libr. de ser. num. vind. Iustinus Philos. quæst. 138. Cœl. Rodigin. lib. 6. cap. 14.*

¶ Infames quidem sunt, quia ab 13
infami parente procreantur; sed si quam habent generis nobilitatem, illam non amittunt. Nam ea, quæ proueniũt ab auis, & atauis, & maioribus, non auferuntur nepotibus & aliis descendentibus propter parentum suorum crimina, vt docet *Simanc. d. c. 29. n. 18.* † Et hoc iure v- 14
timur, quia pater hęreticus non nocet filio Catholico in successione aui paterni. *l. cum pater. §. hæreditatem. D. de legat. 2.* neque in iure eligendi, quia non sunt nominatim iure electionis priuati *Abb. & alij in cap. excommunicamus. §. credentes de hæretic. Cassan. in consuet. Burgun. rub. 3. §. 5. n.*
69. † In hoc enim iura suos tantum 15
tenent authores, vt ille qui crimen commisit omni honore, & nobilitate priuetur. Quia vt ait Dominus Reg. 1. c. 2. *Quicunque honorificabit me, glorificabo eum, qui autẽ contemnent me, erunt ignobiles.* † Quia totius nobi- 16
litatis causa virtus est, vt tradunt *Bald. in l. si qua. C. de secund. nupt. Salicet. in l. prouidendum. C. de postuland. Sarmient. lib. 1. selectar. cap. 15. num. 6. Azeuedo in l. 8. tit. 7. lib. Recopil. num. 1. & in Curia Pisan. lib. 1. cap. 12. num. 13. Tiraquel. de nobilit. cap. 4. & cap. 22. Tapia Aldana de triplici bono. lib. 1. per tot.*
† Nam vt ait conciuis meus L. An- 17
næus Seneca lib. 3. de benefic. *Eadem omnibus principia, eademque origo est, nemo altero nobilior, nisi cui rectius ingenium.* ad quod plura congesserunt *Luc. de Penna in l. mulieres. C. de dignitat. lib. 12. Ioan. Neuizan. in Sylua*

nupt. lib. 4. ex num. 127. Matth. de Afflict. in cap. 1. §. si vero de controuers. inuest.
18 *in vsibus feudor.* † Siquidem nobilitas sine virtute manca debet, vel potius nulla iudicari, vt docet *Tiraquell. vbi sup. c. 22. ex n. 2.* nam vt ait Iuuenal. satyr. 8.

Stemmata quid faciunt, quid prodest, Pontice, longo
Sanguine censeri, pictosque ostendere vultus
Maiorum; si coram Lepidis male viuitur.

¶ Et tam hæretici quam eorum
19 filij ad officia publica nō admittuntur, *cap. nulla officia 54. dist. c. infames. 6. q. 1. cap. alieni. 2. q. 7.* Imo non possunt esse iudices, neque aduocati, nec vllam dignitatē obtinere, Maioriæ, Patronatus, Feudi, vel similiū, vt tradit *Simanc. de Cathol. insti. tit. 46.*
20 *ex n. 52.* † Neq; ad beneficia Ecclesiastica obtinenda admittuntur, & obtentis priuantur, c. statutum 15. de hæretic. lib. 6. *Ne videlicet hæretici credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumq; filij vsq; ad secundam generationem ad aliquod beneficium Ecclesiasticum, seu publicum officium admittantur, quod si secus factum fuerit, sit irritum, & inane. Primum & secundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus, per maternam vero ad primam dumtaxat volumus hoc extendi. Hoc sane de filiis, & nepotibus hæreticorum credentium, & aliorum huiusmodi, qui tales, vel tales decessisse probantur, non tamen illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ vnitati, & pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam receperint.*
† In quo ab interpretibus dubitari 21
solet, an huiusmodi credētes, & receptatores, & eorum filij, sint ipso iure suis beneficiis priuati, an veniant priuandi per sententiam? Cuius dubitationis ansam dedit Bonifacij rescriptum *in c. vt cōmissi de hæreticis, lib. 6.* in illis verbis: *Priuandi præterea, vel pro priuatis nunciādi.* † Et quod sint 22
ipso iure priuati notat *gloss. in cap. quo iure. 8. dist. Ioan. Andr. & Prapos. in d. c. vt commissi. Felin. in cap. 2. Abb. in cap. inter dilectos, de rescript. Bern. Diaz in Prax. cap. 106.* Nam sicuti sunt ipso iure infames, & excommunicati, ita ipso quoq; iure sunt suis beneficiis priuati, vt notat *Salced. ad Diaz. d. c.*
106. † Contra tamen, Magos, & 23
hæreticos huiusmodi non esse ipso iure suis beneficiis, & officiis publicis priuatos, nisi postq̄ per sententiā fuerint condemnati, tenent *Alphon. Castro de iusta hæreticor. punit. lib. 2. c. 9. Simanc. de Cathol. instit. tit. 46. nu. 72.*
† Mihi tamen prior sentētia verior 24
videtur, quod Magi huiusmodi sint ipso iure priuati. Nam dicta verba declaratiue accipiuntur in d. cap. vt commissi, *priuandi, vel priuatos nunciandi:* quod si nolis, debes admittere, vt dictio *priuandi* referatur ad hæreticorum fautores, & receptores, dictio vero *priuatos denunciandi* ad ipsos hęreticos, vt exponit *Couar. lib. 2. variar. cap. 8. n. 4.* † Nam quid- 25
quid sit de iure veteri, de iure tamen nouo, nullo pacto negare possumus,

ſumus, quin hȩretici, & magi huiuſmodi, ſint ipſo iure à die commiſſi criminis, ſuis beneficiis priuati. Quia, vt ait Pius V. Pontif. Max. in bulla data Romæ apud S. Petrum VI. Kal. Febr. M.D.LXVI. *Vacantia beneficia, ob hæreſis crimen, ſedis Apoſtolicæ ordinationi reſeruantur.*

26 ¶ De hæreticorum vero receptoribus, defenſoribus, & fautoribus, minor eſt difficultas, quod nimirũ non ſint ipſo iure beneficiis priuati, ſed per ſententiam priuandi, c. excõmunicamus. §. credentes, de hæretic. *Si vero clericus fuerit, ab omni officio, & beneficio deponatur*, vt notat o-
27 ptime *Couar. d. c.* 8. *n.* 4. † Filij tamen licet ad officia, & beneficia huiuſmodi non admittantur, *cap. omnipotens, de accuſat. gloſ. in c. cum inter canonicos de Electiõn. Hojeda de benefic. p.* 1. *c.* 23. *ex num.* 79. *& cap.* 24. *num.* 6. *Rojas de hæretic. p.* 2. *aſſert.* 42. *ex num.* 336. *&*
28 *ſingul.* 66. † Tamen obtenta retinent *Couarru. d. cap.* 8. *num.* 4. *Menoch. de recuper. remed.* 1. *ex num.* 342. Quia inhabilitas ad obtinenda regulariter non impedit obtenta *gl. in Clem.*
29 1. §. *ipſius, de pœn.* † Quare neque ipſo iure, neque per ſententiam, beneficiis Eccleſiaſticis, quæ tempore paterni criminis obtinebãt, erunt expoliandi *Panorm. in c. vergentis, de hæretic. Villadiego, q.* 23. *Simancas de Cath. inſtit. tit.* 29. *n.* 30.

30 ¶ Altera difficultas, quæ ex *d. c. ſtatutum* 15. ſuboriri ſolet, hæc eſt, an prædicta infamiæ, & priuationis pœna, locum habeat in pœnitentibus, & conuerſis? & ait, quod non, *Eyricus in director. Inquiſit. part.* 3. *q.* 113.
† Quod ſi intelligatur de ipſis hæ- 31
reticis, & magis huiuſmodi, anceps mihi videtur controuerſia. Nam licet non ſint ipſo iure priuati, omnino tamen priuandi veniunt, vt in Concilio Illiberitano, c. 51. *Ex omni hæreſi, qui ad nos fidelis venerit, minime eſt ad clerum promouendus, vel ſi qui ſunt in præteritũ ordinati ſine dubio deponantur.* † Nam cum ſimpliciter dicat 32
deponantur, in perpetuum ſignificat, *gl. in c.* 1. 50. *diſtin. Bernar. Diaz in Prax. cap.* 127. *& faciunt, quæ tradunt Brun. lib.* 3. *de hæreti. cap.* 7. *Simanc. vbi ſup. cap.* 47. *n.* 76. † Ita vt ſi aliquan- 33
do dominis Inquiſitorib. videatur quiſpiam ex æquitate, & miſericordia ad beneficia reſtituẽdus, ꝓpter priſtinam rei dignitatem, aut reipublicæ vtilitatem, aut ipſius pœnitẽtiam (quia ſponte conuerſus eſt) id caute conſiderare debent, & Pontificem, aut Senatũ conſulere. Quia non niſi ex diſpenſatione agere valent, vt tradunt *Zanch. de hæretic. cap.* 16. *num.* 9.

¶ Et cum ex text. deciſione *in d. c.* 34
ſtatutum, filij ſolum, & fautores hæreticorum, comprehendantur (qui abſque miſericordia pertinaces, in manus iuſtitiæ temporalis deceſſerunt) diſputari ſolet, an filij relapſorum pœnitentium, qui curiæ ſæculari traduntur, & moriuntur Catholici, comprehendantur? & partem negatiuam tenuerunt *Gemin. in d. cap. ſtatutum.* §.

hoc sane, Repert. Inquisit. v. filij. §. nunc videndum. Montaluus in l. 2. tit. 26. p. 7. & Decanus Segouiens. tract. de haeret. cap.
35 18. † Quoniam eorum parentes nō videntur hæretici decessisse, cum pœniteant, & ad sacramentum pœnitentiæ & Eucharistiæ admittātur. *c. super eo, de haeret. lib. 6.* Quia ex eo, q̄ parentes eorū sacramenta recipiūt reincorporati videri possunt Ecclesiæ, cum ea non tribuantur, nisi fidem habentibus, *c. extra Catholi-*
36 *cam, 1. q. 1.* † Contrarium tamen, scilicet, q̄ filij relapsorum inhabiles sint, & infames, quamuis parentes eorum conuertantur, & admittant ad Ecclesiæ sacramenta, tenuerunt *Ioan. Andr. in d. c. statum. super gl. v. reincorporatos, quem sequuntur ibid. Philip. Francus in fine, Simanc. in Enchirid. violata relig. tit. 63. num. 2. & in Catholic. instit. tit. 29. num. 17. Ioan. Rojas tract. de haeretic. p. 2. assert. 42. n. 337. & seqq.*
37 † Quare tamen licet prior sentētia mitior sit, in hāc vltimam me libentius subscribo. Quam de iure veriorem puto, ideo, quod tales relapsi quamuis pœniteant, non dicantur Ecclesię reincorporati. Nam vt tradunt *Ioan. Monach. & Geminian. in c. accusatus. §. si vero, de haeret. lib. 6. n. 14.*
38 † Illi dicuntur proprie Ecclesiæ reincorporati, q per Inquisitores absoluti, & ad gremium Ecclesiæ, pro debita absolutione, & obediētia reducti, vt iniunctam pœnitentiam peragant, admittuntur; q̄ cum relapsis conuenire non possit, non poterit eorum filiis aptari dispositio. *d. c. statum, de haeret. lib. 6.* † Et an filij su- 39
spectorum de hæresi, hanc etiā pœnā infamiæ, & inhabilitationis luāt quæsitum est, & *Zanchin. tract. de haeretic. c. 28. n. 4. & Repert. Inquisit. v. filij. §. item filij*, in hęc verba definierunt, *In filiis eorum, qui fuerūt suspecti propter fautoriam, & defensoriam, receptatoriā, vel similia bene habet locum dicta pœna, vt non possint Ecclesiastica beneficia obtinere, si modo isti parentes decesserunt tales, cap. statum. 2. § fin. de haeret. lib. 6.*
† Nam filios damnati, ob contuma- 40
ciam infames, & inhabiles fieri, iura profitentur. Tum quia contumax habetur pro conuicto, *gloss. in c. contumacia, de haeretic. lib. 6.* Tum quia ex eo, quod per annum perseuerauit, præsumitur pertinax *Ioan. And. in d. cap. cum contumacia, & ibi Gemin. num. 11.* & argumentum de pertinace ad contumacem valet. *Albert. tractat. de agnoscend. assert. Cathol. quaest. 29. num. 9.* † Cum itaque iudicio 41
Ecclesiæ cōtumax pro hæretico habeatur, ac velut hæreticus condemnetur, consequitur plane vt in filios contumacis pœnæ inhabilitationis, & aliæ descendant, vt velle videtur *Hieron. Gigas tractat. de crimine laesa Maiest. lib. 3. de pœnis quas filij, quaest. 13.*

¶ Et quidem infamiam, & inha- 42
bilitationem, & alias pœnas hæreticorum filiis eorū impositas à iure, incurrunt, non solum legitimi, sed etiam spurij, noti, bastardi, & alij etiam ex punibili complexu procreati, ne peioris conditionis sit castitas,

quam

quam vitium, *auth. de restit. & ea quæ par. §. fin.* & ita docent *Gregor. in l. 2. titul. 2. part. 7. Couuarru. lib. 2. variar. cap. 8. num. 3. Menoch. de præsumption. lib. 5. præsumpt. 33. num. 11. Zachin. de hæretic. cap. 28. Thom. Sanchez in sum.*
43 *tom. 1. lib. 2. cap. 27. ex num. 1.* † Dummodo post crimen parentum nati sint, vt docent *Cyn. in l. quisquis. C. ad l. Iul. Maiest. Præposit. in cap. quo iure 8. dist. cum aliis per Simanc. d. c. 29. ex nu. 23.* quibus astipulatur de iure regio l. 6. tit. 27. part. 2. *pero no se entiendo de los yerros que obierẽ fecho antes que eran,*
44 *mas de los que despues fizieren.* † Contra tamen, vt tam filios natos ante patris delictum, quam post eius crimen nasci turos comprehẽdat prædicta infamia, tenent *Alberic. & Salyc. in d. l. quisquis. §. fin. gl. in cap. si quis cum militib. 6. q. 1. Palat. Rub. tract. de regno. Nauarr. p. 5. §. 8. Angel. de malefic. v. che hai adulterato la mia dona. Anton. Gomez tom. 3. cap. 2. n. 16. Castro de potestate leg. pœn. lib. 1. cap. 7. & de iusta hæretic. punit. lib. 2. cap. fin. Gregor. in l. 2. tit. 2. p. 7. Hieron. Gigas vbi sup. tit. de*
45 *pœn. quas filij q. 5.* † In quorũ quidem sententiam libentius inclino, tum propter rationes, & fundamenta eorum, tum etiam quia text. *in d. l. quisquis in §. fin.* in cuius decisione se fundat, *& in c. statutum, & in cap. quicunque. §. hæretici, de hæret. in 6.* indistincte loquũtur de filiis natis, & nascituris, atque ideo indistincte sunt intelligendi *l. 1. §. generaliter, D. de leg. præstand. l. 3. D. de offic. præsid. l. de pretio D. de public. & vectigal.*

† Tum etiam quod prædicta infamia, quæ ex peccatis parẽtis descen- 46
dit in filios, ideo imposita est, vt parentes à peccato auertantur, & cæteri in eis resipiscant, vt docet *glos. in Extrauag. Ioan. XXII. de pœn. §. filij eius, Castro de potestate leg. pœn. lib. 7. c. 7. & de iusta hæretic. punitio. lib. 2. cap. fin.*
† Quæ quidem ratio, tam reperitur 47
in filiis ante delictum natis, quam nascituris, cum vtrosque parentes diligant, & in vtrisque eorum memoria conseruetur, & sic ad vtrosq; debere extendi tradiderunt *Doctores à nobis supra relati hoc cap. 12.*
num. 37. † Sed verius est natos 48
non comprehendi, vt ex multis resoluit doctissimus conciuis, & amicus noster *P. Thom. Sanchez in summ. d. cap. 27. ex num. 9. Didac. Perez in l. 3. tit. 6. lib. 4. Ordin. Couarr. lib. 2. variar. cap. 8. num. 5. Rota in nouissimis, volum. 3. lib. 2. p. 3. decis. 114. Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 33. ex num. 17. Gutierr. Canon. qq. lib. 2. cap. fin. ex num. 37.*

¶ Et quod multi docti viri tenue- 49
runt, filios huiusmodi, non solum ad officia, & beneficia obtinenda esse incapaces, sed etiam obtentis priuari, idque multis rationibus, & iuribus fundarunt *Ioan. Andr. in cap. vt commissi, de hæret. lib. 6. & ibidem Geminian. in §. priuandi, num. 4. Annanias in cap. vergentis, n. 13. de hæretic. Præposit. in c. satis peruersum, 56. distinct. Imol. in l. in insulam. D. solut. matr. Hieron. Gigas vbi sup. d. tit. de pœnis quas filij, q. 11. n. 3. Palat. Rub. tract. de regno Nauarr. p. 5.*

50 §.8.*Eymeric.in direct.p.3.q.114.* † Verior mihi videtur sententia, neque esse ipso iure priuatos, vt multi eorum voluerunt, neque per sententiam priuandos, sed solum ad recipienda beneficia de nouo, fieri inhabiles, text. in cap. quicunque, §. hæretici, de hæretic. lib. 6. *ipsorum quoque filij vsque ad secundam generationem ad nullum ecclesiasticum beneficium, seu officium publicum assumantur.*
51 † Nam cum verba illa de futuro sint, præteritum non comprehendunt, atque ita inhabilis ad obtinenda beneficia, non priuatur obtentis, *glos. in Clemen. 1. §. ipsius, de pœn. quam sequuntur ibi Zabarella, Imola,*
52 *& Bonifac. num.* 54. † Et quamuis ex iure defendi possit, hæreticos credentes, fautores, & cæteros huiusmodi inhabiles effectos ad obtinenda beneficia, obtentis etiam priuari ipso iure; in filiis tamen alia ratio militat. Quia illi proprio scelere puniuntur, hi autē ob alterius culpam inhabiles damnantur, & ideo lex ista cum sit pœnalis non
53 debet extendi, ... † Neque obstat *text. in cap. fœlicis. §. quod si quis, de pœn. in 6.* Quia respublica sæpe minora crimina, variis ex causis, maioribus rationibus insequitur, ob euitandā delinquendi audaciam, vt tenet *Couarru lib. 2. variar. c. 8. n. 4.*

CAPVT XIIII.

De pœna mortis imponenda in Magiæ crimine hæreticali.

SVMMARIVM.

Malefici morte damnantur iure diuino. num. 1.

Legis veteris moralia obseruantur, ad decisiones causarum. n. 2.

Magiæ crimina omnia morte multantur. num. 3.

Maleficij vox non solum ad venenarios restringitur, sed & ad omne maleficij genus. n. 4.

Mechasephim vox apud Hebræos quid significet. n. 5.

Maleficia ad omnia Magiæ crimina sunt amplianda. n. 6.

Diuinationis crimina omnia morte multantur. n. 7.

Maleficis mors æterna parata in stagno ardenti. n. 8.

Magos huiusmodi non esse morte multandos affirmant non solum hæretici, sed & Catholici. n. 9.

Magi fatentur impossilia ad eis patrata quia per somniorum excessum deluduntur. n. 10.

Somniis, quæ fiunt, nec meremur, nec demeremur. n. 11.

Cogitatio pœnam non meretur. n. 12.

Magiæ crimina negare vere peracta nihil aliud est quam insanire. n. 13.

Magiæ crimina non pro illusionibus tantum, sed & pro veris, & nefariis excessibus puniuntur. n. 14.

Magiæ crimina vera esse negare hæreticū est. n. 15.

Magiæ crimina morte multantur iure positiuo. n. 16.

Magiæ crimina morte multantur ex communi praxi ecclesiastica. n. 17.

Magiæ

Magiæ crimina morte multantur ex totius orbis consuetudine. n. 18.

Magiæ criminis pœna ignis fuit. n. 19.

Feralis pestis quid significet apud Imperatorem. n. 20.

Feralis pestis de morte cruenta, potius quam de mortis genere dictum, numer. 21.

Feralis pestis de morte cruenta dicitur. num. 22.

Christianos tanquam Magos sub Neronis tempore igne crematos. n. 23.

Hispaniæ Magiæ crimina ante regem Ramirum ignis coercuit. n. 24.

Italiæ magorum & hæreticorum pœna ignis fuit. n. 25.

Magiæ crimina non muliercularum tantum, sed virorum quoque, & nobilium. n. 26.

Hæretici hodie pertinaces viui, pœnitentes compressis faucibus igni mandantur. n. 27.

Magi morti tradendi, nulla dissimulandi facta licentia. n. 28.

Reos morte dimittentes in diuino iudicio pro eis morte affliguntur. n. 29.

Pœna à lege præfinita à iudice retractari non potest. n. 30.

Reo vita, quãdo reipublicæ valde est vtilis condonatur. n. 31.

Sortilegij crimen ad curiæ secularis traditionem non sufficit. n. 32.

Sortilegij crimen quando nõ progreditur ad pactum cum dæmone non multatur morte. n. 33.

Degradari pro curiæ sæculari tradi, accipitur. n. 34.

Degradatio non nisi propter tria crimina expressa permittitur. n. 35.

Magiæ crimina non expectata incorrigibilitate morte multantur. n. 36.

Grauissima crimina sunt qualificata, & valde reipublicæ damnosa. n. 37.

Magi non solum, sed credentes, fautores, & receptores, iure diuino, morte puniuntur. n. 38. & 39.

QVibus, † & aliis hæreticorum 1
pœnis Magi huiusmodi insusti
ad mortem vsque deueniunt terribilium omnium malorum secundum *gloss. in l. qui vltimo, D. de pœn.* quæ eis lege diuina infligitur Exod. capit. 22. MALEFICOS NON PATIARIS VIVERE. † Quæ non solum iudicialis 2
positiua est, sed iudicialis iuris diuini, & naturalis, quæ à Deo minime est per legem Euangelij sublata, & ideo allegari potest ad decisiones causarum, vt tenet *Lancellot. de attentatis in præfat. nu. 60.* † Etiam si ho- 3
minem nullũ veneno necauerint, etiamsi segetibus, & animantibus nõ nocuerint, neq; alia patrauerint crimina. Nam eo ipso quod dæmoni fœderati sunt interfici, & necari debent, siue sint *Malefici*, siue *Magi*, siue *Sortilegi*, siue *Venenarij*, siue *Incãtatores*, siue *Necromantici*, siue qui alij, nullo eorum facto discrimine, vt ex Wiero hęretico, conatur defendere *Ficardus cons. 112.* † Nam ipsa vox 4
latina satis patens est, non solum ad ipsos venenarios restringenda, sed ad omne maleficij genus ampliãda, vt non minus de Græca & Hebræa docet *Mart. del Rio lib. 1. Magic. cap. 2. & lib.*

5 *& lib.5.sect.16.* † Quia vox *Mechasse-*
phim in Hebræo fonte habet origi-
nem à *chasaph*, quę non solum signi-
ficat toxico perimere, sed & quod-
cunque Magorum ludibrium exer-
cere *Exod.c.7.& c.22.Paralipom.2.c.*
33.D.Isai.cap.47.Daniel.2.Micheas cap.
6 *5.Malach.3.* † Ex quo Nahum Pro-
phetæ dictum cap.3.*meretricis haben-*
tis maleficia, ad omnia maleficorum
crimina extendendum docent ibi
Origen.& Ambros.Syluestr.lib.1.de stri-
7 *gib.c.9.* † Nam etiam Diuini, Ario-
li, Aruspices, Augures, & q̃ somnia
fingunt, vt Malefici, ex lege diuina
morte naturali multantur. Leuit.c.
20. *vir siue mulier, in quibus pythonicus,*
vel diuinationis fuerit spiritus, morte mo-
riantur, lapidibus obruant eos, sanguis eo-
8 *rum sit super eos.* † Quibus post hanc
vitam ęterna mors paratur in infer-
no, Apocal. c. 21. *Veneficis & idolola-*
tris, & omnibus mendacibus, pars illorum
erit in stagno ardenti igne, & sulphure,
quod est mors secunda: nã vt ait Alcim.
lib.2.carm.15.

Damnabitur ille perenni
Iudicio, quisquis vetitum cognoscere
tentat.

9 ¶ Contra tamen, Magos huiusmo-
di non esse morte naturali multan-
dos affirmant non solum hæretici
Danæus, dial. de Sorciar. Bodin.lib. Dæ-
monom. Pictorius in resolut. an saga igni
multan. Sed etiam Catholici, *Vlder.*
Molitor de Pythonib. mulier. cap.8. Leo-
nar. Vayr. lib.2. de Fascin. cap.13. Ioan.
Salisberiens. lib.2. Polycrat. cap.17. Al-
ciat. lib.8. Parerg. cap.22. & in cap. per-
nitiosa, num.66. de offic. Ordin. Petr. E-
rodius lib.5. rerum iudic. c.14. † Quia 10
fatentur impossibilia, nempe se vo-
lasse ad conuentus, libidinem cum
Dæmone expleuisse, tẽpestates ex-
citasse, & alia huiusmodi peccata se
peregisse, quæ magis ad delusio-
nem, quam ad verum, & realem a-
ctum videntur referenda, quasi per
somni excessum peracta fuissent, in
quo à Dæmone deluduntur, *cap. E-*
piscop. h.26. quæst.5. † Nam ex eis, quę 11
in somniis fiunt, nec meremur nec
demeremur, *cap. maiores. §. verum de*
Baptism. Clem.1. de pœnit. D. Thom. in 4.
distinct.9. art.4. Ias. in l. vt vim. D. de iu-
stit. & iur. † Quia cogitatio pœnam 12
non meretur *Reg.1. cap.16. Apost. Cor.*
1. cap.4. cap. cogitationis de pœnit. distin.
1. l. cogitationis, D. de pœnis. † Sed cum 13
ista negare non tantum in somniis,
verum etiam vere, & realiter pera-
gi, iam sit insanire, vti colligitur,
vel ex illis, quæ congessimus *lib.2.*
cap.33. de translatione corporali ex num.
4. ad interpretationem d. cap. Episcopi.
† Ideo in Magos huiusmodi non 14
pro illusionibus duntaxat, sed etiam
pro veris, & nefariis excessibus ani-
maduertendum est (tex. cap. perue-
nit) *districta vltione h.26. q.5. cap. con-*
tra idolorum d.26. q.5. & Extrauag. Io-
an. XXII. & Innocent. VIII. & aliæ
variæ *Alexand. VI.* quæ incipit *cum*
accipimus, & Leo X. quæ incipit *hone-*
stum petentium votis, & Hadrian. VI.
quæ incipit *dudum vti votis.* † Quod 15
cum Ecclesia tot, ac tantis Consti-
tutionibus confirmet, idcirco qui
iam

iam dixerit, Magos huiusmodi non esse morte naturali multandos, habendus est tãquam Ethnicus, & Publicanus. Quia Ecclesiæ non obedientes sunt hæretici, sicuti & ille, q ab eius decretis, sine causa, recedit, aut aliter putat, quam quod Ecclesia instituit, *c. hæc est fidem, 24.q.1.* vel se melius sentire arbitratur, cum illa non possit errare, *Matth.c.16.c.violatores 15.distinct.*

16 ¶ Confirmatur hæc conclusio iure Imperiali in l.nemo, *supplicio capitis ferietur gladio,* l.multi *feralis pestis absumat,* l.nullus, cum aliis, *C.de malefic. & mathem.* quibus respõdet de iure nostro regio l.3. *deuen morir por ende,* tit.23.par.7.l.6. *que los maten por*
17 *ello,* tit.3.lib.8.Recapitulat. † Quod similiter communi Praxi comprobatur, non solum sub sellis sæcularibus, sed etiam in tribunalibus Ecclesiasticis; qui solent tales delinquentes brachio sæculari tradere, vt in *Lucerna Inquisi. Viatorium Inquis. Directorio. Inquisit. Sprenger. in Mall. Iaquerus in Flagell. Simanc. in Prax. Ca-*
18 *stro lib.1.c.16.* † Et iudicio sæculari, qui solet sic relaxos, absque alia causæ cognitione morti tradere, vt apud nos Hispanos testantur *Couarruuias, Gregorius, Simancas, Rojas, Villalpando, & alij:* apud Italos *Grillandus, Clarus, Boßius, Carrerius, Decianus, & Farinacius,* apud Gallos *Remigius, Foller, Iaquerus, & Binsfeldius,* apud Germanos *Dambauder, Godelmanus, & Ficardus.*

19 ¶ Cuius quidem supplicij genus ante Diocletiani tẽpora ignis fuit, vt constat ex Codice Gregoriano *lib.7.tit.de malefic.* & in Theodosiano l.1.ibi. *Flammis ignibus exurendos,* & in Iustinianeo l.3. de malef. & mathe. *concremando haruspice.* † Neq; in con- 20
trarium facit d.l.multi, *feralis pestis absumat,* quod de ad bestias obiiciẽdis interpretantur *Odofred. & Cuiac.* sed causam non docent, cur sententiam mutem. *Feralis* enim pro *ferino pastu* à nullo Classico receptum video authore. † Quare feralem acci- 21
pio potius in eam sententiã, vt Cõstãtinus maleficos vltimo supplicio affligendos decernat, quam vt pœnæ genus exprimat. *Feralia* enim *dira appellantur;* & sic *ferales flammas,* funestas atq; lethales *Minutius* dixit.
† Sic & etiam *feralis pestis,* de morte 22
cruenta intelligitur. Quia de Diis Manibus, quibus feralia sacrabãtur accitis arte Magica, locutus fuit, vt narrat *Reuard.li.5.varior.c.3.* † Quod 23
neq; à Neronis tempore abfuit, qui Christianos, tanquã Magos huiusmodi flammis tradebat, aut stantib. ad palum destinatum, vnco gutturi suffixo, è lamina ardente picem, aut vnguentum in caput infundebat, Iuuenal. Satyr.1.

Pone Tigillinum, tæda lucebis in illa,
Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant.

† Apud nos Hispanos, iam ante 24
ann. DCCC. XL. IIII. à regno Ramiri regis Magiæ sacra, cantionesq; ignis coercuit, vt tradit *Ioan. Marian. lib.7. de rebus Hispan. c.13.* postea Alfonsus

fonsus IX. programmatis sanctio-
ne cauit in l.1.tit.1.lib.4. Forij *la tal*
25 *sea de fuego.* † In Italia Imperator Fre-
deric. II. rex Neopolit. lege sanxit,
vt hæretici viui comburerentur an.
M.CC.XXII. vt testantur *Repert.*
Inquisit.v.comburi, Matt. Afflict.in Con-
stit.Neap tit.1.num.43. Ludou. Carre-
26 *rius in Pract.tit.de haret.n.132.* † A
temporibus D. Gregorij quando
Romæ Basilius quidã senator Ma-
gus flammis absumptus fuit, *Cassio-*
dor.lib.4.variar.epist.23.& 24. Vt vi-
deas hoc crimen non muliercularũ
tantum, & vilium, sed virorum etiã,
& nobilium fuisse, quidquid Wie-
rus, & similes oggänniant.
27 ¶ Hodie tamen ex communi pra-
xi receptum est, vt contumaces vi-
ui, pęnitentes vero compressis fau-
cibus igni mandentur, vt tradunt
Paul.Grillan.de haret.q.3.Zanchin.q.9.
Rojas p.2.assert.4.ex n.137. Couarr.lib.
2.variar.c.10.n.fin.Simanc. de Cathol.
inst.tit.46 ex nu.45.& tit.48.ex nu.1.
Castro de iusta hareti. punit. lib.1.c.9.&
28 *lib.2.c.12.* † Nulla Iudici cõniuendi,
aut dissimulandi permissa licentia,
nisi ipse pati velit, quod aliis conni-
uendo indulserat *l.nulli hareticorum.*
C.ne sacrum baptism.iteret. Nam vt ait
Cassiodorus lib.9.varior. *Impium est*
iudices illis esse indulgentes, quos cœlestis
29 *pietas non patitur impunitos.* † Caue-
antque ne fiant socij furum, & cum
Iosaphat his, qui oderunt Dominũ,
cum amicitias iungentes, iram Do-
mini concitent *Paralipom.lib.2.c.19.*
videant ne audiant terrificum illud
dictum Regi Achaz Reg.3.cap.20.
quia dimisisti virum dignum morte de
manu tua, erit anima tua pro anima il-
lius. † Nam pœna à lege præfinita, à 30
Iudice retractari non potest. Quia
vt ait diuinus Plato (quem à D.Hie-
remia in Ægypto sacris literis edo-
ctum testatur *D. August.lib.2.doctrin.*
Christ.c.28.) in Apolog.Socrat. *Non*
enim ad hoc sedet iudex, vt per gratiam
concedat, sed vt iudicet secundum leges.
† Nisi quando crimen nõ est enor- 31
me, & vita rei valde sit vtilis reipu-
blicæ, ac necessaria, & non adsit ac-
cusator. Quia tunc bene poterit su-
premus Iudex pœnam debitam re-
laxare, inferior tamen minime, *D.*
Thom.2.2.q.67.art.4.Soto lib.5.de iust.
& iur.q.4.art.4.
¶ Neque obstat ad hanc curiæ sæ- 32
cularis traditionem, siue relaxatio-
nem sortilegij crimen nõ sufficere,
vt quibusdam canonum locis inni-
xus defendere conatur *Abb.in cap. ad*
abolendam, de haretic. † Quia illa lo- 33
quuntur quando sortilegij crimen
intra suos cancellos cõtinetur, hoc
est, non progreditur vltra illicitam
diuinationem, non coniunctã cum
expresso pacto apostatico, vt sunt
pleraq; Astrologorum & similium,
de quibus loquuntur, *c.vnico, h. 26.*
q.1.c si quis Episcopus, d.26.q.5. † Nam 34
de aliis quando incantationes et-
iam medicamentis ad malorum re-
medium adhibitę alius canon ex D.
Augustino expresse iubet clericos
degradari, *cap.admoneant, d. 26.q.7.*
vbi degradari ponitur pro curię sæ-
culari

culari tradi, vt notat *Anton. de Butrio*
35 *in cap. at si clerici, de iudic.* † Quid-
quid de verbali tantum depositio-
ne accipiat *Abb. in d. c. admoneant*, q̃a
degradatio nõ nisi propter tria cri-
mina expressa iure canonico per-
mittitur, *cap. cum non ab homine, de iu-*
36 *dic.* † Quia id procedit in crimini-
bus tantum grauibus, non tamen
in enormibus, & grauissimis vt o-
mnia Magiæ crimina censentur, in
quibus non expectata incorrigibi-
litate pro vnico tãtum crimine de-
bent clerici degradari, & tradi curię
sæculari puniendi, vt docent *Guil.*
Benedict. in cap. Raynutius, de testament.
Bern. Diaz. in Prax. cap. 33. & 90. Feli-
cian. lib. de deposit. & degradat. cap. 12.
37 *& 14.* † Quod & fatetur *idem Abb.*
in cap. tuæ, de pœn. & inter grauissi-
ma collocat, quæcunque sunt qua-
lificata, & valde perniciosa reipu-
blicæ, pro quibus puniendis, quia
ius canonicum nõ habet condignã
pęnam, introductum est, vt iudices
Ecclesiastici tales reos puniendos
curiæ seculari tradant *c. nouimus, de*
38 *verb. signif. c. penult. de hæretic.* † Non
solum ipsos criminis reos, sed etiam
credentes, consultores & fautores;
nam & hi pro hæreticis reputantur
cap. vt commissi, cap. priuandi, de hæretic.
lib. 6. Pegna in direct. Inquisit. p. 3. com.
155. Simanc. de Cathol. Instit. c. 3. & 27.
& in Enchirid. violata Relig. tit. 63. n. 9.
collega meus, & amicus Pelaez de Mieres
39 *p. 1. q. 1. num. 66.* † Nam vt ait Leuit.
cap. 20. *Anima quæ declinauerit ad Ma-*
gos, & fornicata fuerit cum eis, ponam fa-
ciem meam contra eam, & interficiam
illam in medio populi sui. Siquidem at-
testante Apost. ad Rom. c. 1. ad fin.
Qui talia agunt digni sunt morte, non so-
lum, qui ea faciunt, sed etiam, qui consen-
tiunt facientibus.

CAPVT XIV.

De pœna Magiæ non hæreticalis.

SVMMARIVM.

Magia non hæreticalis in foro pœnitentiali pœna. n. 1.
Pœnitentia possunt à confessario moderari. n. 2.
Publico crimini olim imponebatur publica pœnitentia. n. 3.
Laicus pro prima vice excommunicatur pro sortilegio. n. 4.
Incorrigibilis in foro Ecclesiastico fustigatur. n. 5.
Clerici sortilegi ad bonum finem, suspenduntur per annum. n. 6.
Clerici sortilegi si dolo faciunt, deponuntur ab ordine. n. 7.
Clericus celebrãs super rebus aptis ad sortilegia, deponitur. n. 8.
Clericus, qui consueta luminaria extinguit, deponitur. n. 9.
Sæculari foro tam hæreticalia, quam non hæreticalia conficientes, morte multantur. n. 10.
Sortilegij pœna quæ hodie fit in foro sæculari. n. 11.
Iudicis arbitrio pœnæ sunt remissæ. numer. 12.
Iudex debet sic arbitrio vti, vt legibus, canoni-

canonibusq; se accommodet.n.13.
Iudex non debet legis praeceptum temere transgredi.n.14.

1 NOn hæreticalis† Magiæ pœna varia est de iure Canonico. Nam olim in foro pœnitentiali, tam clericus, quam laicus quadraginta dierum pœnitentiam subiit
2 *c.1.& ibi omnes, de sortileg.* † Quæ hodie à Confessario possunt moderari. Quia omnes pœnitentiæ in eius libero sunt arbitrio, *Menoch. de arbitr.*
3 *lib.2.cas.388.n.6.& 7.* † In foro fori, si publicum erat crimē, olim imponebatur publica pęnitentia, q̄ si detrectaret, vel non cōpleret, à cōmunione fidelium arcebatur *c. pro dile-*
4 *ctione, de consecrat. dist.2.* † Hodie sublata illa publica pœnitentia laicus ꝑ prima vice est excommunicandus, *c. si quis Episcopus, c. aliquanti, h.26.q.5.*
5 † Si monitus perseuerat, & vilis est persona, in foro Ecclesiastico publice est fustigandus: si honestior, relegandus, vel perpetuo carceri mācipandus, *cap. contra idolorum, d.26.q.5. Abb. in c.1.& 2. de sortileg. Felin. in cap. cum sit generale, de foro compet. n.20. Roman. sing.660. Grilland. de sortileq.q.11. n.4.& 10.*

6 ¶ Clerici autem non hæreticalia conficientes, si bono zelo, & simplicitate cordis faciunt, & ad bonum finem à diuinis, & altaris ministerio suspenduntur per annum, & vltra, Iudicis arbitrio, *c.2. de sortileg. Grillan.*
7 *vbi sup.q.14.n.3.* † Si dolo malo fecerint, deponūtur ab ordine sacro, & omnibus beneficiis priuantur, & in monasteriū perpetuo detruduntur, & degradantur *c. si quis Episcopus h.26.q.5.* † Veluti si celebrat super 8
rebus profanis, quæ putantur apta ad sortilegia, vt cuticula, qua infantis caput nascentis est inuolutum, panis incoctus, siue massa cruda, hostia sanguineis literis circumscripta, &c. *Bern. Diaz in Prax. cap.39. Grilland. d.q.14. Menoch. d. cas.388. ex n.10. Farinac. q.20. n.107.* † Idem di- 9
cendum si consueta luminaria extinxerit *c. quicunque huius 26.q.5.* si vasis aut vestib. sacris abutatur, vel missas defunctorum pro viuis celebrauerit, vt citius moriantur *cap. quisque 2.q.8. cap. de benedictione 32. q.1. cap. admoneant d.26.q.7. Farinac. q.19. num.49. tom.1. Grilland. de sortileg.q.16.*

¶ In foro sęculari tam hæreticalia, 10
quam non hæreticalia conficientes morte naturali damnantur *l. nemo, l. si excepta cum seqq. C. de malef. & math.* cum aliis per *Farinac. d.q.20. nu.88.*
† Hodie tamen solent virgis cædi, 11
& ad triremes, vel in exilium mitti, & interdum pecunia multari, vel alia extraordinaria, (pro iudicis arbitrio) pœna; vt de vtroq; iure receptū testantur *Abb. in cap.2. de sortileg. Grilland. d.q.11. ex num.7. Farinac. d.q.20. num.84.89.& 94. Did. Perez. in l.9. tit.1. lib.8. Ordinam. Salcedo ad Diaz. in prax. cap.107.* † Nam hodie om- 12
nes pœnæ Iudicis arbitrio sunt remissæ *l. hodie, l. in metallum, l. aut facta, D. de pœn. l. quid ergo. §. pœn. grauior. D. de*

D.de iis, qui notant.infam.cap.non afferamus,24.q.1.cum aliis congestis à Fari-
13 *nac. d.tom.1.q.17.ex num.4.* † Dum tamen Iudex arbitrio sic vtatur, vt canonibus, legibusq; se accommodet. Nam licet facti quęstio in arbitrio sit iudicantis, pœnæ tamen executio non eius voluntate, sed legis authoritate definitur *l.si operam.l.ordinem.D.ad municip.l.si qua pœna. D.de*
14 *verb.sign.* † Neq; eorum præscriptũ transilit temere, nisi qualitas facti, cõditio personarum, animus delinquentis, scandalum inde exortum, similiave suadeant pęnã intendere, vel minuere, *DD.in d.l.si qua pœna, & in d.l.aut facta, & in l.respiciendum.D.de pœn.& in l.militis.C.de custod.reor. Farinac.d tom.1.q.18.ex n.63. Grillan. d.q.11.n.7. Simanc.de Cathol.instit.tit. 46.ex n.78.Segura Daualos in director. par.2.c.11.*

CAP. XV.

De libris Magorum.

SVMMARIVM.

Libri Magorum, vt eorum authores sunt vitandi.n.1.

Ephesi ad fidem conuersi, superstitionis libros concremarunt.n.2.

Honorius Imperator exterminandos decreuit, qui libros Magos non comburerent.n.3.

Libri Magorum debent, vt eorum authores igni ardere.n.4.

Libri damnati censentur, quorum damnati sunt authores.n.5.

Libros noxios damnare solent etiam Gentiles.n.6.

Athenienses in concione combusserunt libros Protagoræ, qui de religione parũ sentiebat.n.7.

Augustus Cæsar duo millia Fanaticorum librorum combussit.n.8.

Libros vaticinos Romani combusserunt. num.9.

Antiochus libros veteris testamenti combussit quod noxios & hæreticos putauerit.n.10.

Domitianus sacra volumina iussit ardere, quod noxia putarit.n.11.

Libros hæreticorum vt ipsosmet hæreticos vitandos.n.12.

Principes, qui religionis zelo impiorum libros interdixerunt.n.13.

Libros Arrij combussit Concil. Nican. & Cypriani libros Magicos.n.14.

Hæretici libros sacros deprauant. numero 15.

Euangelia, & Apostolorum scripta ab hæreticis deprauata.n.16.

Sacra scriptura ab hæreticis deprauata, laceranda est.n.17.

Libros Magorum, etsi multa bona contineant, comburi palam.n.18.

Poetarum volumina, quasi hæretica damnata.n.19.

Libros priuatos legere interdictum, nisi Episcopi, & Inquisitorum licentia. n.20.

Libri hæreticorum non sunt legendi, nisi diuina reuelatione.n.21.

Libros hæreticorum legentes ex curiositate grauiter peccant. n.22.

Hæreticos non debemus audire etiam vera loquentes.n.23.

1 MAgiæ libros, vt eorum authores esse vitandos *Iul. Paulus lib. 5. Recept.* reliquit scriptum *in tit. ad l. Cornel. de Sicar.* & Vlpian. in l. cæteræ 4. D familiæ hercifcund. *tantundem debebit facere in libris improbatæ lectionis Magicis forte, vel his similibus: hæc enim protinus corrumpenda sunt.* 2 † Quapropter Ephesi, qui Magiæ crimine contaminabantur, Apostolorum prædicatione cõuersi ad eorum pedes scelera sua patefacientes, libros artis publice concremarunt, Acta Apost. c. 19. *eos, qui fuerunt curiosa sectati contulerunt libros, & combusserunt coram omnib.* 3 † Ex quo merito Impp. Honorius & Theodosius è dictione Romana exterminandos statuerũt, qui libros magorum in omnium oculis coram Episcopo non combussissent, *in l. Mathematicos, 11. C. de Episcop. aud.* 4 † Nam cum pro hæreticis habeantur, debent vt ipsi eorum scripta ardere, vt in sexta synodo generali historias ab hæreticis confictas, igni ardere iusserunt Patres, *can. 63.* & Leo ille Magnus præcepit, vt hæreticorum Codices interdicerentur, & ignibus cõcremarentur. Quod in Concilio Constantiẽs. approbatum est, dum Apostoli ipsi, libros hęreticorum damnasse comprobantur, *can. 59.* 5 † Quia damnatis authorib. libri quoq; illorum damnati intelliguntur, atq; omnia eorum opera, *c. fraternitatis, de hæreti. & ibi omnes, & in c. damnamus, de summ. Trinit. & fide Cathol. Zanchin. de hæret. c. 7. Campeg. ad Zanchin. c. 34. Castro li. 2. de iusta hæret. punit. c. 15 16. & 17. Albertin. de agnoscend. assert. q. 12. ex n. 13. & q. 28. Rojas sing. 224.*

6 ¶ Et non solum veræ religionis cultores, verum etiam qui peruersa dogmata susceperũt, libros noxios damnare solent. Nam Plato ille diuinus libros poetarum, qui de religione sua parum senserant, repudiandos, & extirpandos docet *lib. 7. de*
7 *legib.* † Et Protagoræ libros quos de diuinitate male cõscripsit, Atheniẽses in concione combusserunt, sub præconis voce à singulis, qui illos habebãt, inuestigati, vt tradunt *Cic. lib. 1. de natura Deorum, & Lactant. lib. 1. de Ira Dei, & Laert. lib. 9.* Et Augustus Cæsar duo millia Fatidicorũ librorum concremauit: vt referunt *Sueton. in August. & Dion. lib. 54.* . . . .
8 † Et libri religionis Numæ Pompilij à Prętore in Senatum delati, quia leues quasdam sacrorum causas cõtinebant, ex Patrũ authoritate cremati sunt, vt narrãt *Plutarch. in Num. Plin. lib. 13. natur. histor. c. 13. Tit. Liuius lib. 40. Lactant. lib. 1. de diuin. instit. c. 22. Valer. Max. lib. 1. c. 1. D. Augustin. lib.*
9 *7. Ciuit. Dei, c. 34.* † Et vt ad rem redeamus idem *Liuius lib. 39.* ita scribit *quotiens hoc Patrum, auorumque ætate negotium est magistratibus datum, vt vaticinos libros conquirerent, comburerentq;*, & lib. 25. *vt quicunq; libros vaticinos, precationesve, aut artem sacrificandi conscriptam haberent, eos libros o-*
10 *mnes literasq; ad se deferrent.* † Et Rex Antiochus putans libros Veteris Testamenti, noxios, & reprobos esse, edicto pœnali eos prohibuit: & milites eius, libros legis Dei combusserunt igni; & apud quemcunq; inueniebant eos, trucidabant, vt legitur *Machab. 1. c. 1.* † Et eodem er- 11
rore atque impietate infectus Domicianus edictis iussit, vt sacra omnia volumina igni cõcremarentur, vt tradunt *Euseb. lib. 8. Ecclesiast. histor. c. 2. Niceph. lib. 7. c. 3.*

¶ Ex quibus satis perspicuum est 12
sapientes homines iure quodam Gentium, vt susceptam quisq; religionem tueretur, eius cõtrarios, ac noxios libros damnasse: quod multo magis fieri debet in veræ religionis cultoribus, ne inexplicabiles errores in rempublicã Christianam inducerẽtur. Nam si vitare debemus impiorum colloquia, multa magis eorum libros, qui tanquam perennes fontes perpetuum virus scaturiẽtes euomunt. Libri enim fontes appellantur, *vt per DD. in Psalm. 67. Pier. in Hieroglis. Castro lib. 2. cap. 15.* † Vt sic 13
merito multi religiosi Principes impiorum libros damnauerint, vt Constãtinus Magnus Arrij libros: Theodosius & Valẽtinianus, libros Nestorij: Valentinianus & Martianus, libros Entychetis, & Apollinarij: Honorius & Theodosius, libros Mathematicos: Arcadius & Honorius, & Iustinian. libros omnes hæreticorum publice comburi iusserint *in l. damnato, l. quicunq; C. de haretic. l. fin. tit. 16. lib. 9. l. 24. tit. 4. lib. 16. C. Theodos. 5. Synodo Constant. act. 1. Nicephor. lib. 8. hist. Ecclesiast. cap. 25. & lib. 17. cap. 9.* † Et in Concilio Ni- 14
cæno libri Arrij combusti sunt, vt testatur *Socrat. lib. 1. c. 9.* & Cyprian.

libros

libros Magicos palam combussit, vt author est *Greg. Nazianz. orat.* 19. quod & ipse Theodas quoq; fecit, sicuti in historia retulit *Damasc.* Simachus, Gelasius, & Ormisma Manichæorum libros exuri fecerunt. Et qui olim arte Magica insignes erant ad Christianam religioné conuersi, impiæ vanitatis libros incendiis tradiderunt, vt memorat *Athanas. lib. de Incarnat. Verbi.*

15 ¶ Et non solum suis scriptis virus erroris immiscét, sed etiam Sanctorum volumina deprauant, atq; corrumpunt, vt in suos sensus trahant, qualiter olim Euangelia ipsa, & Apostolorū scripta ab hęreticis fuisse deprauata testatur *Tertullian. contra*
16 *Marcion.* † Et libri Clementis, Dionysij, Origenis, & aliorum corrupti fuerunt, & demū Synodus Chalcedonés. & acta quintæ Synodi, & capita quædam Ephesini Concilij adulterata fuerunt, vti tradunt *Euseb. lib. 4. Ecclesiast. histor. c. 23. & lib. 5. cap. fin. & lib. 6. c. 10. Ruffinus lib. de adulter. librorum, Orig. & D. Isidor. lib. 3. de summo bon. cap. 12. Ioan. Picus in Apolog. q. 7.*
17 *Brunus lib. 6. de hæret. cap. 7.* † Quæ quidem opera deprauata, ideo lacceranda sunt, & comburenda, qa plus quam libri hæreticorū nocere possunt, dum bona fide leguntur. Nam vt ait Leo Magnus epist. 93. *vt ad prophanos sensus pietate Sanctorum voluminum deprauata, nō quod Spiritus sanctus docuit, sed quod diaboli minister inseruit,*
18 *prædicetur.* † Et ita potiori ratione ipsos Magorum, siue hæreticorum libros lacerandos, & concremandos esse, etiam si multa bona contineant, docet *Hostiens. in d. cap. fraternitatis, num. 1.* Nam vt ait Irenæus lib. 3. aduersus hæres. cap. 4. *non oportet quærere apud alios veritatem, quam facile est ab Ecclesia discere,* quia sapientia in ore fidelis complanabitur *Ecclesiast. c. 34.* † Timendum enim est 19
ne dulcedine veritatis lectores allecti, impietatis venenum incauti liguriant. Ideo Platonis lex, Poetarū volumina nisi à ciuitatis Rectorib. & legum custodibus approbata, à priuatis legi prohibuit *lib. 7. & 8. de legib.* Nam Athenięses philosophiæ libros Carminibus componebant, ex quo poesim à sapientia nō differre dixit *Tyrius Platonic. serm. 29.* † Et 20
in Cōcilio Lateranens. sub excommunicationis pœna fuit interdictū priuatos libros legere si Episcopi, & Inquisitoris iudicio nō approbentur, *sess. 10.* quod renouatum est in *Synodo Tridentin. sess. 4.* & Regiis pragmaticis maiori cura cautum, ac pœnis grauibus sancitum *in l. 24. tit. 7. lib. 1. & in l. 48. tit. 4. lib. 2. Recopil.*

¶ Nam licet Ethnicorum libros 21
legendos esse, & si quid recte dixerint ab eis tanquam ab iniustis possessoribus in nostrum vsum vindicandum, docuerint *D. August. lib. 2. doctr. Christ. c. 40. & tex. in cap. turbat, cum seqq. dist. 37 Niceph. lib. 30. cap. 26.* (nam vt ait *Dionys. Alexand. lib. 3. de baptism.* se ad huiusmodi lectionem diuina visione fuisse monitum, & ei obsecu-

obſecutum fuiſſe, quia Apoſtolicæ
ſententię congruebat, dicenti, *omnia*
22 *probate, quod bonum eſt tenete.)* Id ta-
men non procedit in hæreticorum
libris, vt ſine delectu ab omnib. le-
gantur. Quia non oēs ſunt Auguſti-
ni, aut Dionyſij, nec diuinam de illo
habent reuelationem, imo dum ad
id curioſitate mouent, grauiter pec
cant. Quia Pontificũ præcepta cõ-
temnũt, de quibus ſcriptum eſt, qui
vos ſpernit, me ſpernit *D. Luc. c.* 10.
& ſimiliter ſe exponunt periculo ꝓ-
babiliter, de quo etiam extat apud
Eccleſ. c. 3. *Qui amat periculum peribit*
in illo, & Eccleſiaſt. c. 13. *Qui tetigerit*
23 *picem coinquinabitur ab ea.* † Nam
inter vtilia plęrunque latent erro-
res, vt tenet *D. Gregor. lib. 5. Moral. c.*
10. qui etiam doctos ſecum quan-
doque trahunt. Ideoque Chriſtus
Seruator noſter dæmonem dicen-
tem veritatem, tacere iuſſit, ne Iu-
dæi in omnibus aliis ei fidem adhi-
berent, vt docent *Theophylact. & Eu-*
thym. ſuper Marc. c. 1. ſiue etiam quod
veritatē ex ore peccatoris Deus no-
lit, Pſal.... *Quare tu enarras iuſtitias*
24 *meas per os tuum.* † Improbus enim
Magiſter eſt Diabolus, qui falſa ve-
ris ſæpe permiſcet, & ſpecie verita-
tis teſtimonium fraudis obtexit, &
ideo etiã Paulus compeſcit dæmo-
nem viam ſalutis prędicantem, *Acta*
Apoſt. 16. quia vt ait Poeta:

Ne corrumpantur amari
Melle doli, ſi vera canit, qui falſa mi-
niſtrat.

25 ¶ Quapropter nullus quantumuis
literis prouectus, aut in dignitate
conſtitutus ſibi licere putet, vllo pa-
cto, hæreticorum libros legere, ſcri-
bere, retinere, ſub excõmunicatio-
nis maioris pœna, *vt per DD. in c. fra-*
ternitatis, & in d. c. damnamus, c. excom-
municamus. §. credẽtes, de hæretic. † Ni- 26
ſi libri ſint recepti, quamuis author
damnatus, vt ſunt Origenis libri,
quos permiſit *Gelaſ. in c. ſancta, diſt.*
15. qui ideo legi poſſunt, *c. ſane pro-*
fertur. 24. *q.* 2. † Aut talis, qui legit, 27
aut retinet ſit Inquiſitor, vel Cõmiſ
ſarius pro tempore exiſtens, aut à
Sede Apoſtolica habeat reſcriptum,
& non alius etiam ſi Epiſcopus ſit,
vt tradit *Franc. Pegna in Director. p.* 2.
cap. 4. *comm.* 3. † Nam licet plerique 28
velint hãc poteſtatem poſſe domi-
nos Inquiſitores concedere, licet
ampla ſit eorum poteſtas, in hoc tñ
verius eſt, non poſſe. Quia Roman.
Pontifex ex ſuprema poteſtate hoc
ſibi reſeruauit, *gl. in d. c. excõmunica-*
mus. v. Apoſtolica, de hæretic. & apparet
ex literis Iulij III. relatis à Pegna vbi
ſup. † Nam cum ipſo facto in ana- 29
thematiſmos bullæ Cœnę Domini
incurrant, ipſo Romano Pontifici
reſeruatos, ab alio quam ab eo diſ-
penſatio concedenda non videtur,
quia eius eſt diſpenſare, cuius pro-
hibere *l. fin. C. de legib.*

¶ Vt ſic interim caueãt, qui ſacras 30
cõfeſſiones audiunt neminem eo-
rum poſſe reum ab hac excommu-
nicatione abſoluere, vt in præfata
bulla cauetur §. illos autem. ibi, *&*
audiendi cõfeſſiones officia interdicimus:

ac nunciantes eisdem, & declarantes aperte, non grauius contra eos spiritualiter, & temporaliter processuros.

31 ¶ Ex quo disputant Doctores qua pœna sint huiusmodi afficiendi, & nonnulli iurisperiti non admodum perite aiunt, quod si libri hæreticorum apud aliquem reperiatur, hoc ipso probatum erit illum hæreticũ esse; atque ideo, vt conuictum puniri posse, *Archidiac. in c. sæpe profertur, 24. q. 2. Ioan. Andr. in c. filij, de hæretic. lib. 6. Roman. sing. 326. Marsil. consil. 52. & in l. qui falsam, D. de fals. & in Pract. §. diligenter, Ananias in cap. si quis Episcopus, de hæret. Gratus consil. 151. lib. 2.*

32 *Carrer. de hæretic. n. 125.* † Quod nunquam approbaui, quia ex sola præsumptione, siue ficta ꝓbatione neutiquam impietatis Christianus homo damnari potest, vt lege Pontificia nominatim vetitum est, *c. literas,*

33 *de præsumpt.* † Sed solum de hæresi suspectos esse, & ita ex personarum, & librorũ qualitate, aliisq; circumstãtiis causa cognita iudices in vnaquaq; specie ex æquo & bono statuant, *Ioan. Andr. & Dominic. in c. 2. de hæretic. lib. 6. Albertin. de assert. Cathol. q. 28. Godophred. in l. damnato. C. de hæret. Repert. Inquis. v. libri, §. 1. Cassanæus in consuetud. Burgund. rub. 1. des Iustices,*

34 *super tit. es droictz d'icelles. n. 53.* † Nã licet primam sententiam tueatur in hæc verba, Honorius atq; Arcadius *Codices, hæreticorum doctrinam continentes, summa sagacitate quæri, ac prodi mandamus, sub aspectibus iudicantium incendio mox cremãdos: ex quibus si quid forte aliquis, qualibet occasione, vel fraude occultasse neq; prodidisse conuincitur, sciat se velut noxiorum codicum retentorem capite esse plectendum.* † Quibus 35 adstipulatur lex quædam Magni Constantini, cuius hæc sunt verba: *Si quis conscriptiones Arrij celasse comperiatur, & non repente proferens igne consumpserit, mortis supplicio subiaceat,* vt habetur in C. Theodosiano *in l. 24. tit. de his, qui super religione contend. & in Iustinianæo, l. quicunq;, C. de hæretic.* † In foro Ecclesiastico (vbi de his 36 cognoscitur) prædictæ leges non habent authoritatem, *Auth. cassa, & irrita. C. de sacros. Eccles. c. Ecclesia S. Mariæ, de Constit.* Ideo sententiam non muto, nisi talis Codicis ille (apud quem reperitur) sit author. Siquidẽ non minus hæreticus est, qui hæreses dicit, quam qui scribit, imo deliberatione maiori libri scribuntur, quam verba enunciantur, *l. lex Cornelia. §. si quis librum. D de iniur.* † Sunt 37 enim hæreticorum libri in diuinum Dei Vicarium, & totam Ecclesiam, ac diuos omnes impij famosique libelli, ideo eum, apud quem reperiuntur maxime suspectum reddunt, *l. 1. C. de famos. libel.* etiam si non contumacia, sed per ignorantiam disputet, vt cõtra Pelagium scribit *D. August. epist. 96. c. fin. 24. q. 2.*

CAPVT XVI.

De processus fulminatione in Magiæ crimine.

SVMMA-

SVMMARIVM.

Magię † crimen licet extraordinarium sit, & ex exceptis, eo quod quædam contineat peculiaria, quæ non continentur sub legis generali dispositione (vt sunt crimina apostasiæ, hęresis, sacrilegij, blasphemiæ, homicidij, & concubitus cōtra naturam, & cum creatura spirituali, & odij in Deum, quibus nil potest esse atrocius.) † In eo tamen ordine proceditur, & seruatur ordo, & processus ordinarius, siue generaliter promotore Fiscali, siue particulariter ad instantiam partis, vel ex officio Iudicis inquisitio instituatur. Quia publicum est crimen, & habet nomen certum, & pœnam præfinitam in iure, *DD. in l. fin. C. de accusat. Ant. Gom. lib.3. varior. c.13. n.6. Gigas de crimin. læsæ Maiest. tit. per quos crim. q.15. nu.6. Farinac. tom.1. q.18. nu. 60.* † Iudicem tamen non arctari censent ad priscas illas solemnitates sequendas, neq; ad ordinem illum publicorum iudiciorum antiquum adstringi, quem exoleuisse scribit *Paul. 1. c. lib.8. de public. iudic.* sed teneri sequi eum ordinem, qui ætati nostræ consentaneus est. Quia in criminalibus priuilegiatis, siue exceptis iura quædam sunt communia, quæ qui turbat, aut negligit, eius iudicialia acta nulla sunt, *Farinac. tom. 1. q.30.*

(Margin numbers: 1 at "Magię", 2 at "In eo tamen", 3 at "Iudicem tamen")

4 l.q.30.*num.* 120. † Nam cum ordo iudiciorum sit de substantia iudicij à lege in fauorem publicum introductus, vt tenet *Cardin. in Clem. sæpe de verb. signif. q.* 12. à Iudice tolli nequit, *l.* 1. §. 1. *de feriis, l. formam, C. de offic. præfect. prætor.* † Neq; etiam cum
5 partium consensu. Quia priuatorum pactiones iuri publico derogare non debent *l. iuspublicum.* §. *priuatorum. D. de pact.* Quia vt ait tex. in l. testandi. C. de testib. *Iurisdictionis mutare formam, vel iure publico derogare, non est cuiquam permissum.* † Et
6 ita Iudex, qui iudicij formam non seruat, facit actus nullos *l. prolatam. C. de sentent. & re iudic. l.* 1. *C. de execut. rei iudic. cap. ad petitionem.* §. *fin. de accusat. cap. veritatis, de dolo & contumac.* † Nam etiam in iudicio sum-
7 mario; & possessorio iuris formam obseruandam esse docuerunt *Bart. in l. naturaliter.* §. *nihil commune. D. de acquirend. possess. Abb. & Felin. in cap. consultationibus, de offic. delegat.*
8 † Quia plus inficit Iniustitia ex ordine, quam ex causa. Siquidem prima reddit sententiam nullam, secunda non, vt tradit *Panormitan. in cap. cum olim, de re iudic. Ancharan. consil.* 269. † Ideo talis ordo à
9 quocunque iudice obseruandus est, siue ordinario, siue delegato, *Bald. in l. propscriptione. C. si contra ius, vel vtilitat. Decius consil.* 483. *libr.* 4.
10 † Quantumuis superior censeatur. Quia ordo substantialis iudicij etiam à Principe obseruandus est, *cap. licet causam, quia nolumus à iuris tramite declinare, de probat. cap. veritatis, cap. cum dilecti de dolo & contumac. cap. cum olim, de election. cap. cum ad sedem, de restitut. spoliat.* † Nam 11
licet plærunque Princeps, iuris rigorem relaxet, & causas de plano, & sine figura iudicij decernat, *Clement. sæpe, de verborum significat. Clement. dispendiosam, de iudiciis.*
† Hoc tamen intelligitur, quan- 12
do ipsemet Princeps declarat, se velle sine iuris ordine procedere, vt per *Doctores in dict. cap. cum dilecti de dolo, & contum. & in l. ex imperfecto. D. de leg.* 3. † Quod non præsu- 13
mitur, nisi expresserit *Abb. & Felin. in dict. cap. licet causam, & in cap.* 1. *de Constit.* Quia non videtur tot constitutiones sine causa subuertere *cap. Ecclesia vestra, de Election. l. si quando. C. de inoffic. testament.* † Ne- 14
que obstant Regni *l.* 22. *titul.* 4. *& l.* 58. *titul.* 5. *lib.* 2. *& l.* 10. *titul.* 17. *lib.* 4. *Recopil.* quibus cauetur Iudicibus, vt procedant absque iuris scrupulositate, sola facti veritate inspecta. Quia illud intelligitur, quod pronunciandum, non quoad substantiandum. Quia dum non obseruatur forma iudicij substãtialis, actus corruit. Quia forma dat Esse rei, *l.* 3. *quæsitum. D. ad exhibend.* † Et illa di- 15
citur forma substãtialis iudicij, quæ à lege, vel statuto est introducta, *c. cum delicta de rescript. cap. venerabili, de offic. delegat. Bald. in l. prolatam. C. de sentent. & in. l.* 1. *D. de liberis, & posthum.*

¶ Quando enim delictum ad a- 16

ctum externum erumpit, vt infanticidium, cadaueris delaceratio, & similia, primo cōstare debet saltem in genere delictum esse cōmissum, *l. 1. §. item aliud. D. ad S. C. Syllania, l. vnde Neratius. §. fin. D. ad leg. Aquil. l. Diuus Traianus. D. de militar. testam. l. si quis legatum. §. cæterum. D. ad leg. Cornel. de Sycar. l. eius qui delatorem.*
17 *D. de iure fisc.* † In aliis autem, quæ consistunt in intellectu, vt hæresis: vel in occulto, vt pactum cum diabolo, comessationes cum eo, colloquia, concubitus, & alia huiusmodi difficillimæ indagationis, si inditia sunt vrgentia, licet non constet de corpore delicti, procedi potest, *Bern. Comensis tract. de strigib. nu. 14.*
18 *qui est post Lucernam Inquisit.* † Nam in iis, quæ fiunt in occulto, & secreto proceditur coniecturis, & præsumptionibus *l. fin. C. de procurator. tutor. vbi glossa notat, & Bald. in l. quicunque. C. de seru. fugitiu. &*
19 *in rubr. C. de probat.* † Aut quando Magi dicunt se ad conuentus delatos. Quia eo solo puniuntur tanquam si supradicta omnia commisissent, vt docent *Arnald. Albert. de agnoscend. assertione Catholic. quæst. 25. dub. 1. ex num. 1. Ponzinibius tractat. de Lamiis, ex n. 70. Conrad. in Pract. tit. de Inquisit. n. 26.*

20 ¶ Dum tamen ad procedendum aliqua adsit accusatio. Quia sine illa non videtur Iudex posse procedere, *cap. vt nostrum, vt Ecclesiast. benefic. l. liberorum. D. de accusat.* ad quod facit illud Christi responsum adulteræ apud D. Ioan. cap. 8. *Mulier, vbi sunt, qui te accusabant? Nemo te condemnauit? Quæ dixit. Nemo Domine. Dixit autem Iesus, neque ego te condemnabo.* † Quia inquisitio remedium 21
est extraordinarium, *l. rescripto, §. si quis accusatorem, D. de muner. & honor. l. fin. C. de in ius vocand. cap. 1. & ibi Doctores, de accusat. & in l. 3. C. eodem titul. capit. Quisquis, 22. quæst. 4. gloss. in l. 2. § si publico, versic. Sine accusatore, D. de adulter. Iulius Clarus in Practicis, quæst. 3. Bernardus Diaz, regul. 336.* † Quod licet in aliis crimi- 22
nibus procedat, in exceptis tamen, vt in hoc Magię crimine dubiū non est, quod etiam sine accusatore, ex mero iudicis officio inquisitio instituatur, *gloss. & Bart. in l. 2. §. si publicum. D. de adulter. Maranta de ordine iudicior. part. 6. tit. de Inquisit. ex num. 16. Iulius Clar. in Pract. §. fin. q. 5. Menoch. consil. 100. ex num. 260.* † Et 23
maxime hodie quando inquisitio iam remedium est ordinariū. Quia in quocunque crimine Iudex sine accusatore ex mero eius officio ꝓcedit, ne delicta maneant impunita, ex communi sententia praxi recepta, *Bald. in l. ea quidem, C. de accusator. num. 44. Iul. Clar. vbi supr. quæst. 3. Ant. Gomez d. tom. 3. c. 1. num. 49. Conrad. vbi sup num. 2.*

¶ Hoc tamen obseruato, quod ad 24
procedendum, præcedat criminis diffamatio, quæ vicem accusationis obtinet *Genes. cap. 18. D. Luc. cap. 16. c. qualiter, & quando, cap. inquisitionis, de accusat. cap. 1. & 2. eod. tit. in 6. cap. licet*

Hely

Hely, de simonia, cap. Deus omnipotens, 2.quaest.1. Angelus de malef. vers. Fama publica, ex num. 2. Maranta de ordine iudic. par 6. tit. de Inquisi. num. 19. Marsil. in Pract. §. Constante. num. 12. Menoch. de Arbitrar. lib. 1. quaest. 78. num. 1. Farinac. d. p. 1. quaest. 1. num. 50. & p. 2.
25 *q. 78. ex num. 4.* † Nisi Magiae crimẽ sit haereticum. Nam in haeresi procedi potest ad Inquisitionem ex indiciis, & praesumptionibus verosimilibus, etiam si infamia nõ praecedat. *c. excommunicamus. §. adicimus, de haeretic. & ibi Cardin. Ananias, & Felin. in c. Vt officium, in princ. d. tit. lib. 6. Bartol. in l. congruit, de offic. Praesid. Bald. in l. iuuemus, C. de probat. Alciat. in cap.*
26 *1. de offic. ordinand. num. 49.* † Nam in aliis procedere sine diffamatione, & dirigere inquisitionem in peccatorem occultum, & ad detegendum eius peccatum interrogare testes, est omni iure prohibitum: Quia est contra charitatem, qua tenemur diligere proximũ, sicut nosmetipsos *D. Matth. c. 7. & 25. Leuitic. c. 19. c. 1. dist. 1. D. Thom. 2. 2. quaest. 25. D. Anto. tom. 4. summ. tit. 6. cap. 4. & 5.*
27 † Quia inquirere delinquentẽ non diffamatum, est illum sine causa diffamare, & proculdubio grauissimã ei irrogare iniuriam, cum bona fama sit bonum inaestimabile, Ecclesiast. cap. 41. *Cura de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quam multi thesauri pretiosi.* & Prouerb. c. 22. *Melius est bonum nomen, quam diuitiae mul-*
28 *tae.* † Et est iudicium temerarium iure diuino prohibitum, Matth. c. 7. *Nolite iudicare.* Prouerbiorum cap. 24. *Ne insidieris, & quaeras iniquitatem in domo iusti.* Apost. Corinth. 1. c. 4. *Nolite ante tempus iudicare*, & reddit rationem. *Quousque veniat Dominus, qui illuminauit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* † Et 29
similiter est contra ius naturale reuelare secreta, *cap. Omnis vtriusque sexus, de poenit. & remiss. cap. Sacerdos, de poenit. distin. 6. cap. Dilectus filius, de excessib. praelator.* Nam vt ait Prouerb. cap. 11. *qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana; qui autem fidelis est, celat amici commissum.* † Et est proditionis 30
quoddam genus occulta reuelare, & contra humanam naturam, quod vt ostenderet Martialis sic cecinit:

Quaeque tibi quondam tenero ducenda palato
Plena dedit nutrix vbera, tygris erat.
Aut mala nostra minus, quam non aliena putares,
Duritiaeq; mihi non agerere reus.

¶ Et praeter famam concurrere 31
debent alia indicia, etiam ad inquirendum, alias inquisitio nulla erit, & processus, & omnia inde secuta, *l. milites, D. de qq. l. iustissimos. C. de offic. rector. l. si quis alicui, C. ad l. Iuliam Maiest. Anton. Gomez in l. 80. Taur. n. 20. Cened. collectan. 34. ad Decretal. n. 3. Palat. Rubr. in cap. per vestras, de donat. inter. §. 21. ex num. 11. Aluarado de coniectur. men. lib. 2. cap. 3. num. 73. Farinac. tom. 1. part. 1. quaest. 1. ex num. 40.*
† Etiam si fiat ex mãdato Principis. 32

Quia

Quia debet intelligi, prçcedentibus indiciis, *gloß.* & *Bald. in cap. licet vndique, de offic. deleg. Boss. titul. de Inquisit. num. 25. Roland à Valle consil. 94. num. 11. volum. 4. Tiber. Decian. tom. 2. lib. 6. cap. 21. ex num. 37. Farinac. vbi sup. q. 1.*
33 *& 36. ex num. 51.* † Alias iudex multabitur in syndicatu, & tenebitur ad interesse, & actione iniuriarum *Bald. in l. sancimus, C. de iudiciis, & in Rub. C. de pœna iudic. qui male iud. & in l. seueriter. C. de accusa. Plot. in l. si quando. C. vnde vi, num. 630. & 635. Bossius tit. de accusat. num. 21. Paris de Puteo in syndic. rub. de Barrataria, Osasc. consil. 64. num. 6.*

34 ¶ Indicia autem ad inquirendum licet leuia dicat sufficere *Bossius vbi sup. num. 8.* quem reprehendit *Iulius Clar. in pract. q. 20.* ea tamen debent esse legitima, & quæ de iure subsistant, vt ex communi firmant *Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 78. n. 1. Mascard. de probat. lib. 1. q. 351. n. 1. Flamin. Car-*
35 *thar. de execut. sent. cap. fin. nu. 59.* † Ad transmittendam tamen reo inquisitionem, siue ad eum denunciãdum, vel publicandum necessaria sunt indicia grauia, vt tenent *Osascus d. cons. 64. num. 5. Menoch. d. q. 78. ex num. 1. & cum aliis Farinac. d. quæst. 1. num. 45.*
36 *& q. 36. n. 52.* † Vnde ad capturam leuia indicia non sufficere cõtendunt *Neuizan. in Sylua lib. 5. num. 68. Marsil. in pract. §. constante. num. 1. Angel. de Malefic. v. quod fama. num. 4. Iul. Clar. d. §. fin. q. 28. Cephal. consil. 93. num. 6. lib. 1. & consil. 166. ex num. 17. lib. 2.*
37 † Etiam in criminib. læsæ Maiestatis, *gl. & Bald. in l. si quis alicui. C. ad l. Iul. Maiest.* & in atrocissimis, *Conrad. in pract. tit. de captura, n. 2.* † Et quam- 38
uis fiat ne reus fugiat; nam in hoc casu, licet possit à captura incipere, *arg. l. ait prætor. §. si debitorem, D. de iis, quæ in fraud.* † Non tamen sequitur, 39
quod non debeant prçcedere indicia, sed quod possit absq; fulminatione processus delinquentem capere, & postea informationes sumere, *Paul. de Castr. in l. si longius. §. si filius familias. n. 3. de indiciis, Brunus de indiciis. p. 2. q. 9. nu. 5. Paris de Puteo in synd. verb. captura, cap. 2. ex num. 12. Nouel. in pract. §. 1. num. 23.* † Nam captura 40
cõtinet in se iniuriam personalem, & præiudicium irretractabile, vt tradunt *Bald. in l. per diuersas. C. mandat. & in l. si clericus, C. de episc. & cleric. Ias. in l. 4. §. si quis condemnatus. D. de qq. Neuiz. consil. 52. num. 8. Roland. 17. num. 1. volum. 3. & consil. 40. num. 10. volum. 4.* † Quare iniuste captum 41
posse se defendere, etiam percussis satellitibus, & carcere rupto fugere, si aliter se liberare nequit *gloss. & DD. in Clem. pastoralis, verb. per violentiam, D. de sentent. & re iudic. Bart. in l. vis eius, C. de probat. Ripa in l. admonendi, D. de iureiurand. Marsil. in pract. §. diligenter. numer. 50. & in §. attingant. numer. 37. Tiraquel. de vtroque retract. in præf. num. 64. Menoch. de Arbitrar. lib. 2. cas. 301. num. 14. & lib. 1. de præsumpt. q. 89. ex num. 43. Couarru. lib. 1. variar. cap. 1. num. 11. Prosp. Farinac. d. tom. 1. q. 27. num. 111. & q. 30. ex num. 120. & q. 32. ex num. 97.*

† Neque

42 † Neque per hoc videtur crimen
confiteri, vt tradunt *Alberic. in l. in eos. D. de custod. reor. & Foller. in pract. p. 4. principal. p. 3. v. etsi confitebuntur, nu.* 52. Vt etiam in crimine hæresis tenent *Rojas de hæretic. p. 2. assert. 15. num. 185. Franc. Pegn. in Direct. Eymeric. p. 3.*
43 *schol. 47.* † Neque tenetur de violentia, aut carcere rupto, vt tradit *Menoch. de arbitr. lib. 2. cas. 585.* quia id magis ad iniuriæ, damniq; propulsionem, quam ad fraudem, & vim pertinet *Neuiza. cons. 52. n. 11. & cons.*
44 *161. n. 37.* † Et ita per hoc non debet puniri *Marsil. in pract. §. attingam. nu. 42. & tract. de Banni. v. carcerati. n. 44.* imo si non fugit, dignus erit pœna, *arg. l. non omnis. §. qui captus. D. de re milit. Luc. de Penna in l. prohibitum. D. de iure fisc. n. 11. Paris de Put. vbi sup. v. resi-*
45 *stentia., c. 1. n. 6.* † Quia tenetur fugere & non expectare iniquam iudicis sententiam, vt colligitur ex *D. Thom. 2. 2. q. 69. art. 4. Archidiac. in cap. cum homo, 23. q. 5. cum aliis per Couar. d.*
46 *c. 2. n. 12.* † Et in foro animæ peccat non fugiendo, quia sui ipsius homicida est, vt de communi tenent *Petr. Plaza de delict. lib. 1. c. 32. nu. 6. Iul. Clar. in pract. §. fin. q. 21. Couarr. d. cap. 20. n. 9. & 10.*

47 † Ad torturam autem non sufficiunt quęcunq; indicia, sed grauissima, vrgentia, & verosimilia; nō pręsumpta, sed certa, & luce (quod aiūt) meridiana clariora, vt tradunt *Menoch. de arbitr. lib. 2. cas. 270. ex num. 5. & de præsumpt. d. quæst. 89. num. 3. & consil. 283. volum. 3. ex num. 2. Mascard. de probat. conclus. 385. num. 20. Iulius Clarus in pract. quæst. 64. ex numer. 63. Roland. à Valle consil. 24. volum. 1. num. 23. Bursat. consil. 336. nu. 16. volum. 3.*
† Ita vt ad condemnationem nil a- 48
liud iudici deesse videatur, quam Rei confessio *l. milites*, ibi, *velati certis indiciis adducti, D. de qq. iuncta l. 1. D. de custod. reor.* ibi, *vt sola rei confessio deesse videatur.* † Nam quando iu- 49
dex putat se habere plena indicia, procedit ad torturam, quando vero plenas probationes, ad condemnationem, *l. addictos, l. fin. D. de custod. reor. cum aliis per Osascum decis. 79. num. 6. Menoch. de præsumpt. lib. 1. q. 91. ex num. 1.*

¶ Quæ autem indicia dicantur le- 50
uia, quæ grauia, quæ grauissima, iudicis arbitrio remittitur, *Bartol. in l. fin. D. de qq. nu. 5. per text. in l. 3. §. eiusdem quoq;, D. de testib. l. de minore. §. plurium, D. de qq. Angel. de Malefic. verb. quod fama publica, num. 9. Marsil. in Pract. §. diligenter, num. 32. Anton. Gomez variar. 3. cap. 13. num. 13. Bursat. cons. 201. num. 50. vol. 2. Menoch. de Arbitrar. d. cas. 270. ex num. 3. Mascardus de probationib. lib. 1. quæst. 15. num. 15. & lib. 2. conclus. 859. num. 7. & lib. 3. conclus. 1385. ex num. 16.* † Dum tamen 51
arbitrio sic vtatur, vt legibus, canonibusque se accommodet, aut vt inquit textus *in l. 1. D. de vsuris*, vt legem non offendat, *capit. cum autem, distinct. 22. capit. iudicet, 3. quæst. 7. gloss. in l. eas causas, D. de condit. & demonstr. Marsil. in pract. dict. §. diligenter, ex numer. 24. Carthar. in pract. interrogan-*

dor.reor.lib.4 cap.1. Bajard.ad Clarum
52 *d.quæst.64.ex num.56.* † Nam indicia ad hoc, vt admittãtur ea debent esse, quæ de iure subsistant, vt tradunt *Marsil.in d.§.diligenter.num.30. Foller.in Pract.v.quod suffocauit, nu.25. & de communi Bonacos. p.2. commun. verb. indicia, Roland. à Valle consil.57. ex num.31.volum.4. Hondedeus cons.17. ex num.24.& consil.100.num.5.Hipp. Riminald.consil.361.num.53.volum.4.*
53 *Osasc.decis.79.ex num.13.* † Quia iudex præsumptionibus non magis credere debet, quam leges ipsę credunt: etsi enim vehementer putet præsumptionem aliquam esse verã, quia ex propria conscientia, etiam sibi certa iudicare non debet, *l. illicitas.§.veritas.D.de offic.præsid.cap.literas, de præsump.Simanc.de Cathol.instit. tit.50.num.3.*

CAPVT XVII.

De inditiis leuibus, grauibus, & grauissimis.

SVMMARIVM.

Indicia leuia, quæ sint. n.1.
Conuenticula Magorum frequentans facit indicium leue.n.2.
Magis sese associans indicium facit generale.num.3.
Fama per se sola indicium non facit. numer.4.
Fama nihil incertius. n.5.
Popularis vox inanis, & falsa. n.6.
Popularis applausus malis artibus quæritur.n.7.
Omnes qui secundum carnem nati sunt, persequuntur spiritualem.n.8.
Famæ nemo credit nisi inconsideratus. num.9.
Fama ab vnius dicto sæpe incipit. numer.10.
Fama indicium non facit ad torturam. num.11.
Fama neq; in ciuilibus, neq; in criminalibus probat.n.12.
Fama non facit semiplenam probationem nisi aliis indiciis adiuta.n.13.
Fama debet procedere ex causa certa, & verosimili.n.14.
Testes deponentes de fama debent reddere rationem de ortu, & origine. num.15.
Fama non probatur si dicant se publice, vel à mille audiuisse. n.16.
Famæ authores debent nominari in eius probatione.n.17.
Testes deponentes de fama debent concludere de authore quod sit honestus, &c. num.18.
Fama debet esse solida, nõ leuis, varia, aut decrescens. n.19.
Fama incontinenti debet oriri.n.20.
Fama, quæ his non probatur, vt vanus populi rumor debet contemni. numer.21.
Fama legitime probata nihil aliud facit quam semiplenam probationem. numer.22.
Fama peior testis reperiri non potest. numer.23.
Fama nec plene, nec semiplene probat, sed coadiuuat alia indicia.n.24.
Fama per se nihil probat, sed iuncta cum aliis.n.25.

Mina

Condemnatus ex indiciis grauißimis debet in mitiorem damnari. n.61.

Iudex condemnans ex præsumptionibus debet sententiam temperare. numer.62.

Pœna pecuniaria imponitur in grauißimis præsumptionibus. n.63.

Iudex ex grauißimis præsumptionibus potest reum in pœnam ordinariam damnare. n.64.

Præsumptionibus in hæresis crimine non imponitur pœna ordinaria. n.65.

Hæreticus vehemente præsumptione diffamatus, compellitur iurare de vehemēti. n.66.

Hæreticus recusans iurare de vehementi traditur curiæ sæculari. n.67.

Hæreticus nolens iurare censetur impœnitens, & tanquam negatiuus damnatur. n.68.

Violenta præsumptio ad condemnandum sufficit. n.89.

Inditium grauißimum probatum per vnum testem omni exceptione maiorem sufficit ad torturam. n.70.

Indicium vnum proximum delicto probato per vnum testem facit semiplenā probationem n.71.

Indicia plura quando necessaria ad torturam intelliguntur de remotis. numer.72.

Indicia remota non solum debent esse plura, sed probari per duos testes omni exceptione maiores. n.73.

Testes singulares etiam in exceptis nō admittuntur. n.74.

Testes infames admittuntur in causa fidei. n.75.

Testes omni exceptione maiores debent esse ad torturam. num.76.

Testes nisi contestes non admittuntur ad torturam. n.77.

Indicia varia non admittuntur nisi ad vnum crimen subordinata. n.78.

Indicia varia, neque in hæresis, neque in læsa Maiestatis crimine admittuntur. num.79.

1 INdicia † leuia illa dicuntur, quæ sola suspicione, siue leui iuris præsumptione nituntur, vt conuersatio cum malis hominibus, *arg. l.3. § nullus putat. D. de excus. tut. l. item apud Labeonem. § itē adduxisse. D. de iniuriis, & famos. libell.* † Veluti si quis reperiat 2 conuenticula Magorum, vel hæreticorum frequentare, *c. excommunicamus in fin. de hæretic.* aut eis associari, vel quid simile. Nam qui à recta ratione dignoscitur quantulūcunq; deuiare, pro hæretico, & Mago habetur *l.2. C. de hæret.* † Quod licet ad 3 torturam sufficiēs videatur *Mascard. de probat. lib.1. concl.452. n.4.* Indiciū tamen satis remotum est, & generale, ꝙ solum coadiuuat alia indicia secūdum *Prosp. Farinac. d. tom.1. q.52. n.88.* † De quo genere est *Fama*, quę 4 etsi in omni crimine probanda sit, adhoc vt iudex tuto possit ꝓcedere, nunq̄ tamen per se sola indicium facit *l.3. § eiusdem. D. de testib. c. testes, c. sæpe etiam, & ibi glos. 4. q.3. Duenn. reg. 299. & testatur communem Mich. Crass. in suis commun. lib.2. c.16. q.1. Rot. Rom. tit. de præbend. decis.16.* † Nam cum 5 fama ex populi rumore oriat̄, nihil ea incertius est. Quia vt ait Herodot. in

dot. in Thalia, *Plebis enim scientia est nihil intelligere, quo enim pacto sciat, qui neq; edoctus est, neq; honestum nouit, ne domesticum quidem, quia ad res agendas sine consilio praeceps ruit, torrenti fluminis*
6 *similis.* † Siue vt ait Plato in Axiocho, *populus ingratus est, morosus, crudelis, inuidus, immodestus, vt qui sit ex colluuie turba, & stultis insolentibus collectus.* Quamobrem eius electio iure damnatur, qui vocibus populi postulatus est, *l. decurionum filij, C. de poen. l. si*
7 *constat, de appellat. c. 2. de election.* † Ex quo merito Apostolum dicere cõstat apud Gratianũ in c. fin. dist. 47. *Si hominibus placerem, Christi seruus nõ essem.* Nam vt ait conciuis meus L. Annæus Seneca, eius familiaritate deuinctus epist. 29. *Malis artibus popularis fauor quaeritur, similem te illis fa-*
8 *cias oportet, alioquin non ꝓbabunt.* † Nã cum populus cõstet ex perditis hominibus, inuidis, desidiosis, ignaris, ac fraudulẽtis, vt ait *Phalaris in epist. ad Ægesip.* omnes qui sibi non cohęrent, odio habent *D. Ioan. c. 15.* & sic dicunt apud Ecclesiast. c. 33. *circumueniamus iustum quoniam contrarius est operibus nostris.* Nam omnes qui secundum carnẽ nati sunt persequũtur spiritualem, *c. qui secundum, 23. q.*
9 4. † Vt sic videas quã futilis, & inanis sit fama, Tertullian. in Apologet. cap. 8. *Fama incerta est, cui nemo credit, nisi inconsideratus, quia sapiens non credit incerto. Mendacium ab vno seminatur, aut ingenio aemulationis, aut suspicione ambitionis, aut ingenita men-*
10 *tiendi voluntate.* † Vtpote, quæ ex vnius dicto, & hominis quidem ignari, inuidi, inimici, ac maleuoli; sæpe incipiens, in altum se extollit, seu vt ait Virgil. Æneid. 4.

Vires acquirit eundo,

Nam vt ait Ouid.

Hinc narrata ferunt alio, mensuraq; ficti
Crescit, & auditis aliquid nouus addidit author.

¶ Vnde famam indicium non facere ad torturam (contra vulgatam 11
Bartoli opinionem in l. de minore. §. plurium. D. de qq. secutam à Claro in Pract. q. 21.) eleganter defendunt *Angel. de malef. v. quod fama publica, Ias. in l. admonendi. n. 251. de iureiuran. Bern. Diaz reg. 333. Petr. Duen. 301. Simant. de Cathol. instit. c. 65. nu. 36. Foller. in pract. v. dentur capitula, Mascar. de probat. concl. 754. Menoch. de praesumpt. d. q. 89. ex n.* 29. † Nam fama neq; in ciuilibus, 12
neq; in criminalibus per se sola vnquam probat *gl. in l. 3. §. eiusdem. D. de testib. c. si testes, cap. saepe etiam, 4. q. 3. cap. illud, de cleric. excommun. Felin. & Decius in cap. veniens,* ille *num.* 11. hic vero *num. 23. de testib. Rota Roman. d. tit. de praebend. decis. 19.* Et dicit communem *Michael Crassus in suis commun. lib. 2. c. 16. q. 1. Duennas reg. 299. Couarr. in 4. p. 2. cap. 8. §. 3. n. 3.* † Neque facit semiplenã probationem 13
nisi aliis indiciis adiuuetur, & probetur, quo ad minus per duos testes omni exceptione maiores, *Bart. in l. de minore. §. plurium. D. de qq.* quia socij criminis non admittuntur, *l. 4. C. de qq. cap. fin. 15. quaest. 3. l. fin. tit. 7.*

 lib-

14 *lib.2.For.* † Et quod à causa certa, & verosimili proficiscatur *l.decurionum fili, & ibi glos. C.de pœn.l.si priuatus.D.qui, & à quib.l.diuo Marco.C.qui manumit. non poss.l. milites.§.penult.D.*
15 *de adult.cap.Ossius,de elect.* † Et ita testes deponentes de fama,etiam non interrogati,debent reddere rationẽ de ortu,& origine famæ,vt docent post *Bart.in d.l. de minore,Roland.cons. 3.ex num.51.lib.1.Mascard. de probat. lib.2.conclus.749.ex num.11. & lib.3.*
16 *concl.1369.num. 8.* † Neque sufficit quod dicant se audiuisse publice à multis personis,vt tenet *Grammat. cons.42.nu. 2.* etiamsi dicant à mille audiuisse,*Mascar .de probat.conc.749. n.7.* aut sæpe,ac sæpius, *Hipp. Riminald.cons.59.n.34.lib.1.* quia debent deponere se audiuisse ad minus à maiore parte populi,*Marsil.in d.l. de minore.§ plurium.n.49.& 53.Mascard. d.*
17 *concl.749.n. 2.* † Et debent similiter nominare authores,à quibus fama habuit originem,vt per *Bar.& Marsil.in d.l.de minore,* nec sufficit, quod dicant se non recordari, *Decius in c.*
18 *veniens.num.38.de testib.* † Quia debent concludere specialiter in eo, qui famam seminauit, quod sit honestus, & fide dignus, non accusati inimicus, neque alius improbatæ vitæ,*c.qualiter,& quãdo,d.c.inquisitio-*
19 *nis,de accusat.* † Debet etiã fama esse solida,non leuis,neq; varia, aut decrescens,vt per *Angel.de Malef.v.quod fama publica, n.45.Brun.de indiciis,p.1. q.3.n.32.* non contraria, nec diuisa; sed constans, vniformis, eadem in toto populo,vt tradunt *Roland.dict. consil.3. num.49.lib 1.Tiraquel.de pœn. cas.27.nu.4.* † Et quod simul incon- 20
tinenti oriatur. Nam tunc delicto inesse videtur, *l. quod ait lex. D. ad l. Iul.de adulter.l.3.§.cum igitur.D.de vi, & vi armat.* † Alias neque ad inqui- 21
rendum sufficere, sed vt vanũ populi rumorem debere contemni,ex multis docet *Farinac. d.p.2. q.47.ex num.43.*

¶ Et quando ita probatur fama, 22
nihil aliud facit quam semiplenam probationem in delictis occultis,q̃ sunt difficilis probationis, ita vt eo transferatur onus probandi in aduersarium, *Menoch. de arbitrar. lib.2. cas.89.ex n.87.Mascard.de proba.lib.2. concl.253.n.22.& lib.3.concl.1124.n.9.*
† Nam in aliis delictis non difficilis 23
probationis,peior testis quam fama reperiri non potest, vt tradunt *Roland. consil.77.num.6. lib.3. & consil. 447.num.10.lib.4.* † Qui nec plene 24
nec semiplene probat, sed tantum coadiuuat alia indicia, *Mascard. vbi sup.lib.1.concl.11. num.6.in præf. & lib. 2.concl.748.num.9.& concl. 753.n.5.*
† Quia non per se, sed iuncta cum 25
aliis probat: vt si accedant iactantiæ, vel minarum verba, *DD.in l.fin. D. de qq. Menoch.de præsumption. lib.1. concl.89.num.28. Farinac.d. tom.1.p. 2.quæst.50.ex num.5.* † Illius, vide- 26
licet, qui solet minas exequi. *Farina. tom.2.quæst 50.ex num.22.* † Vel fu- 27
ga sit secuta, vt per *Farinac. vbi supr. q.48.ex num.2.....* † Quod intel- 28
lige quando fuga accidit ante inquisitionem,

ſitionem, ſecus poſt formatam accuſationem, vt tradit *Bart. iuris noſtri lucerna in l. 1. D. de bonis eor. Iaſ. in l. admonendi, D. de iureiur. num. 169. Felin. c. nullus, de præſumpt. Menoch. de præ-*
29 *ſumpt. d. q. 89. n. 39.* † Nam poſt formatam accuſationẽ, etiam ſi captus è manibus ſatellitum ſe eripiat, ac fugiat, nihil probat contra eum de delicto. Quia non ex criminis conſcientia, ſed carceris timore, fugiſſe creditur, vt contra Follerum, Carerum, & alios animaduertit *Proſp. Fa-*
30 *rinac. d. q. 48. ex n. 14.* † Quia tũc nec ſemiplene ꝓbat *gl. in l. in bonæ fidei, C. de reb. cred. & in l. admonendi, de iureiuran. vbi Ripa teſtatur communem, Bart. in l. 1. de bonis eorũ. Oldrad. conſ. 65. Deci.*
31 *234. Böer. deciſ. 215.* † Et ideo ex ea torqueri non poſſe teſtatur Iuriſcõſultus in *l. Fulcinius ius. §. quid ſi autem latitat, D. quibus ex cauſ. in poſſeſ. eatur. c. accedens, vt lite non conteſt. Bald. in d. l. bonæ fidei.*

32 ¶ Indicia grauia ſunt vehementia, magna, & fortia, quæ dicuntur veroſimilia, quia ad delicti perpetrationem facile, & frequenter ſolent adeſſe, *Bald. in l. in hoc, C. vnde cognat.*
33 *Cyn. in l. metum. C. de dolo.* † Vt in illo qui reperitur in loco maleficij *arg. l. 1. §. quid ergo, & § hoc autem, ad S. C.*
34 *D. Syllan....* † Qualis eſt ille, qui intempeſtæ noctis ſilentio reperitur circa patibula, mortuorum expoliando cadauera, vel circa cœmiteria, vel alia loca inſueta, colligendo oſſa, capillos, dentes, laqueos, tunicas, & alia huiuſmodi. In quo (nõ ſolum de ſepulchro violato tenetur) ſed ẽt de Magiæ crimine grauiter eſt ſuſpectus. Quia mortuorũ fibris Magi vti ſolent ad maleficia conficienda, *vt diximus lib. 2. de Magia operatiua, c. 36.* † Vel ſi reperiantur in 35
noctе S. Ioannis colligendo grana herbę *fœlicis*, vulgo *helecho*, qua Magi ad maleficia ſua vtũt, vt tradit *Raph. de la Torre, tom. 2. de vitiis oppoſ. Relig. q. 69. art. 3. diſp. 2.* † Vel in eius domo 36
reperiãtur, hæ vel aliæ herbæ peſtiferæ, vnguenta, ſerpentes, pyxides, bufones, laquei, dentes ſuſpẽdioſorum, vel qđ ſimile ad maleficiũ aptũ, *arg. l. 1. § poſſidere. D. de vi, & vi armat.*
† Quia non ſufficit, ꝙ ſit venenatũ 37
ad hoc, vt indicium faciat, ſed ꝙ ad Maleficia ſoleat cõparari. Quia ex herbis peſtiferis conficiuntur medicamenta, vt docet conciuis meus *Auicenna in Antidotario*, ex quo medicamenta venena dixerunt *IC. CC. in l. quod ſæpe. D. de contrah. empt. l. venenum. D. de verb. ſignif.* † Vel reperian- 38
tur inſtrumẽta Magicę noxæ, vt bufones transfixi, & in loco abſcondito ſuſpenſi, oſtiæ circumſcriptæ, vel imagines præter Dei, & Sanctorum ex cera, lana, vel argilla, quia hæc ad maleficia comparantur, vt Canidia apud Horat.

Lanea effigies erat, altera cerea maior
Lanea quæ pœnis compeſceret inferiorem.

† Vel laminæ variis characteribus 39
inſignitæ, vel barbaris literis notatæ, aut notis: libri Magorum, quibus ex officio vel priuilegio eos retinendi

nendi concessum non est. Nam eo ipso criminis sunt suspecti, vt tradūt *Pegna in director. p. 2. comm. 42. Simanc.*
40 *in prax. c. 39. ex num. 3.* † Vel si illos quos sciunt esse Magos, occultant, munera illis mittunt, visitant, vel defendunt *c. accusatus. §. ille vero, de hæretic.* vel consilium, fauorem, vel auxilium prestant, *c. vt inquisitionis. §.*
41 *fin. de hæretic.* † Vel si quispiam vocatus, vt de fide respondeat, comparere subterfugit, aut contumaciter se absentat, neq; comparet intra designatum tempus, *c. cum contumacia, de hæretic. lib. 6.*

42 ¶ Dicitur similiter indicium graue, quādo ad iudicis præsentiam loquitur quis tremens, trepidans, vel varians, pallēs, vel sudans per angustiam timoris, quod sæpe ex criminis conscientia delinquentib. solet adesse, vt tradūt *Bart. in l. de minore. §. pluriū. D. de qq. Brun. de indiciis, p. 1. q. 3. n. 38. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 89. num.*
43 173. † Quia oculus & vultus sunt animi indices, *Ecclesiast. c. 13. Prouerb. 10. Sapient. 17. Iob 15. Cicero pro Roscio Amer. & lib. 1. de legib. Aristot. lib. 9. Ethicor. cap. 4. Plutarch. lib. de tranq. anim. & lib. de sera numin. vind. D. Chrysostom. in Genes. homil. 20. & in Actib. Apostol. homil. 47. D. Gregor. in Iob 12. capit. 19.* nam vt ait Iuuenal. Satyr. 13.

Hos tun' euasisse putes, quos diri cōscia facti
Mens habet attonitos, & surdo verbere cædit?

44 † Licet hoc aliquando ex naturali hominis pusillanimitate, vel alia ex causa naturali soleat accidere, vt tradunt *Boss. in Pract. tit. de indiciis ex nu. 40. Menoch. de præsumpt. d. q. 89. ex nu. 71. & testatur cōmunem Bonacos. in suis commun. p. 1. v. indicium, Simanc. de Cathol. instit. tit. 65. ex nu. 33. Iul. Clar. in pract. q. 21. num.* 88. † Vel quando 45
quis interrogatus de crimine non respondit, vel non apte, nec directo respondit, vt si dicat, *nescio*, vel, *non recordor*. Nam & hoc casu, nullo alio indicio poterit torqueri, vt respondeat confitēdo, vel negando crimē, *Bald. in l. accusationum. C. de accus. n. 6. Paris de Put. in Syndic. verb. tortus, c. 7. n. 16. Brun. de indiciis, p. 2. q. 5. n. 4.* † Nā 46
etiam in criminalibus reus tenetur iurare de calumnia, & (medio iuramento) respondere positionibus datis, vel ad instātiam partis, vel officio iudicis interrogantis, vt de cōmuni tradit *Iul. Clar. d. lib. 5. q. 45. n. 4. & ibi Baiard.* † Quare non respon- 47
dendo, etiam articulis ad instātiam partis contrariæ præsentatis, indicium graue facit contra se, vt tradit *Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1385. num. 15.*

¶ Indicia autem grauia dicuntur 48
maxima, & violēta, & quę sunt proxima delicto, *c. cum contumacia, c. accusatus, de hæretic. DD. in l. 1. D. de qq. Brun. de Indiciis, p. 2. q. 5. num.* 8. † Pro- 49
xima delicto dicuntur, quæ respiciunt veritatem rei, & tangunt delictum, vt ex multis probat *Prosper Farinac. vbi sup. q. 37. ex n. 10.* † Quæ 50
dicuntur indicia indubitata, *l. sciant cuncti*

cunctis C. de probat. Quia arctant mentem iudicis, vt omnino credat, & nõ possit in contrarium declinare *Paul. de Castro in l. fi. C. de probat. n. 5. Mascar. lib. 3. de probat. conclus. 1222. numer. 67.*

51 † Qualia sunt inditia iuris, & de iure, in quibus quia ius præsumit, & super præsumptionem statuit firmũ ius, debet iudex tanquam in aliquo proposito existente quiescere, & plus inuestigare desinere *Bart. in l. ea quidem C. de accusat. nu. 8. Angel. de Malef. v. quod fama publica n. 9. Brun. de Inditiis, q. 1. n. 3 Gandin. tit. de præsumpt. & inditiis in dub. n. 9. Alciat. de præsumpt. in prælud. ex n. 3. Menoch. cod. tract. lib. 1. q. 3. n. 18. & q. 7. num. 16. Mascard. de probat. lib. 1 concl. 15. n. 11.*

52 † Quia vt ex tali præsumptione crimen legi patet, ita etiam debet patere iudici *Boss. in pract. tit. de coniectur. ex n. 29. Ant. Gomez tom. 3 cap. 12. variar. nu. 25. Tiraq. de pœn. cas. 27. n. 10 Iul. Clar. in pract. §. fin. qu. 20. Mascard. de probat. lib. 1. concl. 196. num. 4. & lib. 3. concl. 1221. ex n. 41.*

53 † Adeo vt nec probationes in contrarium admittantur *cap. afferte mihi gladium, & in cap. litteras de præsumpt. DD. in l. fin. C. ad Macedon. & in l. antiqua C. ad velleian. l. si ii, qui. C. ad l. Iul. de adult. gl. in l. fi. D. de eo quod met. caus. &*

54 *in l. siue possidetis C. de prob.* † Verius tamen est aduersus præsumptiones iuris etiam & de iure, probationes in cõtrarium admitti, vt tradit *Menoch. de præsumpt. lib. 2.* quia nullus ex præsumptionibus debet damnari.

55 † Vt si quis inueniatur Magiæ characteres, circulos, annulos, schedulas, nomina, imagines, vel quid simile ad maleficium aptum conficiens, vel adorans Magos, vel idola, vel consolationem à Magis petens, vt solent hæretici, *cap. filii, cap. accusatus de hæret. l. 6.* † Vel si sit visus de lo- 56
co exire fugiens, ac pallens, & cum instrumento Magicæ noxæ, in quo loco tunc inuentus est aliquis læsus, vel maleficiatus, *Bald. in l. neq; naturales D. de probat. Angel. in l. fin. D. quod metus caus. num. 6. Brun. de indiciis p. 1. q. 4. ex n. 9. Anton. Gomez variar. 3. cap. 13. nu 11. Menoch. de Arbitrar. libr. 2. cas. 270. ex n. 18.* † Nam pallor, & trepi- 57
datio in delinquente indicium est à iure approbatum, *l. de minore §. tormenta. D. de qq.* & ex instrumẽtis magicis lex male præsumit *capit. illud h. 26. q. 2.* & fuga de loco vbi res est maleficiata, maleficiũ arguit. Quia ex singulis facti qualitatibus sumitur coniectura, *l. vtrum D. de donat. inter.* † Quemadmodum in homi- 58
cidio Aiacis, quod ea de causa Vlyssi imputabatur, quod de loco exiret cum gladio sanguine madido, vbi cadauer repertum est, tradunt *Anton. Gomez d. cap. 13. nu. 11. Mascard. de probat. d. conclus. 1222. Menoch. de præsumption. lib. 1. q. 89. n. 117. & de Arbitrar. d. cas. 270. n. 19.* † Nam delictum 59
dicitur manifestum, nõ solum quãdo deprehenditur quis in ipso delicto, sed etiam in actu proximo *Bart. in l. fur est manifestus D. de furt. Abb. in c. 3. de probat. n. 10.*

¶ Quod quidem quando proba- 60
tur legitime ad minus per duos testes

stes de visu omni exceptione maiores, reus vt conuictus ex concludẽti probatione damnatur vt tradunt *Osasc. decis. 79. nume. 6. Menoch. de præsumpt. lib. 1. quæst. 91. num. 1. Farinac. d. tom. 1. p. 2. q. 52. ex num. 51. & tom. 3. qu.*
61 *36. ex num. 55.* † Licet reus quando damnatur ex tali præsumptione, siue probatione ad mitiorem pœnã debeat damnari vti voluerunt *Ang. de Malefic. v. fama publican n. 22. Marsil. in rub. de prob. n. 238. Iul. Clar. in Pract. q. 21. & ibi Baiard. dicit communem: Bonacos. in suis commun. p. 1. Mascar. libr. 1. concl. 867. n. 26. & lib. 5. concl. 1220. n.*
62 *12. & concl. 1221. n. 58.* † Quia iudex quando reum condemnat ex præsumptis probationibus debet sententiam suam temperare, *Marsil. d. rubr. de probat. ex num. 241. & in l. repeti D. de qq. Plaza de delict. cap. 14. nume.*
63 *3.* † Et pœnam esse pecuniariam dicit post *Marsilium vbi prox. n. 238. Mascard. d. concl. 1221. num. 58.* & corporalem non ordinariam, *idem Mascar. d. concl. 1220. num. 2.* qualis est damnatio in metallum, ad triremes, in
64 exilium, & fustigationem. † Quamquam haud negẽ quin possit si velit, in pœnam ordinariam delicti iudex reum damnare, vt multis relatis comprobat *Petr. Cenedo collect. 62. ad Decretal. n. 4.* & vltra ab eo relatus *cognatus meus Iacob. Garsia Villalpando in l. 22. tit. 1. p. 7. §. 9. Simanc. de Cathol. instit. tit. 50. n. 21. Anton. Gomez variar. 3. cap. 12. num. 25. Farinac. vbi sup. d. qu.*
65 *86.* † Nisi crimen sapiat hæresim, in quo propter eius atrocitatem nõ condemnatur reus in pœnam ordinariam quantumuis vehementib. & magnis præsumptionibus sit diffamatus, *c. litteras 14. de præsumpt. Palat. Rub. in allegat. de hæresi §. 11. Ioa. Roxas sing. 165. Simanc. de Cathol. instit. 51. n. 11. Imola in clem. 1. de hæretic. Oldrad. consi. 110. Butrius in capit. afferte de præsumpt. Innocent. in cap. quia verisimile, eod. tit.* † Nam quando contra hære- 66
ticum sunt inditia grauissima adeo, vt indicent vehementem suspitionem, reus non damnatur, sed compellitur iurare de vehemẽti, vt tradunt *Nicol. Eymeric. in Direct. Inquis. p. 2. q. 42. & 55.* † Si tamen nolit abiu- 67
rare tradendus est Curiæ sæculari animaduersione debita puniendus *cap. ad abolendam §. 1. de hæretic.* † Si ta- 68
men non fatetur crimen postquam est conuictus, nec consentit abiurare, est vt hæreticus impœnitens cõdemnandus, *ex d. cap. ad abolendam.*
† Violenta enim suspicio ad condẽ- 69
nandum sufficit, quia ea conuictus pro hæretico habetur, *cap. excommunicamus §. quia vero, cap. vt officium de hæret.*

¶ Et hoc sane verum est quando 70
tale inditium per duos testes legitimos probatur. Nam si per vnum tãtum, quamuis sit omni exceptione maior, iudex non procedit ad condemnationẽ, sed ad torturã, vt per *DD. in l. 1. §. idem Cornelio & in l. maritus D. de qq. gl. & Ang. in l. 3. C. ad l. Iul. Maiest. & in l. fin. C. familia herciscund. Menoch. de præsumpt. lib. 1. q. 89. nu. 21. Mascard. d. l. 1. qu. 15. numer. 12. & lib. 2. concl.*

*concl.*894.*n.*5.*Ant.Gom.d.c.*13.*num.*7.
71 † Etiamsi nulla alia inditia concurrant, *Bart.in l.fi.D. de qq.* Quia vnum inditium proximum delicto per vnum testem probatum, facit semiplenam probationem *Mascar.d.lib.*1. *q.* 4.*ex n.*11.quę est necessaria ad torturam, *glos.in l.si quis C.ad l.Iul. Maiest. Farinac.d.q.*36.*n.*220.*&* *q.*37.*n.*43.*&*
72 *n.*55.† Nam quando plura inditia dicuntur necessaria ad torturam intelligũtur de remotis, *Menoch. d.cas.* 270.*n.*32.*Baiard. ad Clar.q.*64.*n.*60. *& cons.*213.*n.*8.*vol.*1. *Carrer. in Prax. tit.de inditiis* §.*sed ad vnum*, *& de communi firmat Bonacosa in suis commun.p.*
73 2.*v. tortura non potest.* † Quæ non solum debent esse plura, sed probari ét saltem per duos testes omni exceptione maiores, *Iul.Clarus in Pract. d.q.* 64.*Bonacos. d.p.*2. *v. inditia remota Bursat.cons.*35.*n.*2.*vol.*1. *& cons.*316.*n.*
74 25.*vol.*3.*Osascus dec.*79.*n.*15.† Nam in nullo casu, etiam in exceptis testes singulares de inditiis remotis admittuntur, vt probant *Bald.cons.* 515. *nu.* 2.*vol.*5.*Marsil.*18. *nu.* 12.*& cons.*41. *numer.*10.*& cons.*59.*numer.*6.*Farinac. tract. de opposit. contra test. quæst.* 62.
75 † Et licet fauore fidei, testes infames & socii criminis admittantur, *cap. in fidei fauore, de hæretic. libr. sexto capit. litteras de præsumpt. Salycet. in l. quoniam liberi, C.de testib. Boher.decis.*319. *nu.*2.*Menoch.de Arbitr.d.cas.*474.*num.* 28.*Simanc. de Cathol. institut. titul.*35. *num.*18.*Mascard.de probat.lib.*1.*conclus.*
76 35.*n.*7.*& lib.*3.*concl.*1311.*n.*22.† In aliis tamẽ delictis reus non torquetur nisi testes sint omni exceptione maiores, vt tradunt *Marsil.in l.*1.§. *Diuus D. de qq. & in Pract.* §.*diligenter num.*60.*& singul.*209. *Menoch. de Arbitrar.lib.*2.*cas.*474.*num.* 25. *Mascard. de probat.concl.*1311.*n.*13.† Nec plures 77
sufficiunt nisi contestes, quia plura inditia non debent coniungi ad effectum torquendi, nisi singula sint specifice probata, vt tradunt *Menoch.de præsumpt.lib.* 1.*q.*91.*nu.*4.*Bursat.consil.*35. *num.*1. *Farinac. de opposit. contra testes, qu.* 64.*ex nu.* 57.*& tom.*3. *q.*86.*nu.* 95. † Aut talia inditia ad v- 78
num crimen subordinentur, vt tradunt *Simanc. vbi sup. tit.*35.*ex nu.*34. *Ant.Gomez variar.*3.*cap.*12.*n.*12. *Mynsinger.obseruat.*100.*cent.*2. *Mascard. d. libr.*3.*conclus.*1223.*ex nu.*32. *Farin. d.q.* 37.*numer.*39.† Quod in crimine et- 79
iam hæresis verum putat idem, *Ant. Gomez d.cap.*13 *nu.* 18. *Ioannes Roias de hæretic. p.*2.*assert.*6.*ex n.*121. & in crimine Magiæ *Pegna in Direct. comm.* 55. & in crimine læsæ Maiestat. *Mascard.de probat.d.lib.*1.*concl.*462.*nu.*19. *& lib.*2.*concl.*894.*n.*4.*& lib.*3. *conclus.* 1385 *n.*32.

CAP XVIII.

De Tortura, & rei confessione.

SVMMARIVM.

*Tortura qua de causa inducta, n.*1.
*Tortura in omni crimine imponitur, numer.*2.

1 TOrtura † iure inducta est, vt ait D.Cyprian. tract. cōtra Demetr. *vt facinoris veritas, quæ indice voce non promitur, dolore corporis exprimatur.*
2 † Quæ hodie in omni crimine imponitur, *l.1.D.de qq.l.milites, C.eod.tit.* tam publico, quam priuato; *Ghirland.tract.qq.& tort.q.5.n.1.* Et in omnibus casibus, nisi aliter de iure statutū sit, *Brun.in Pract. de inditiis p.3.q.3.n.1.* † Quod ad hoc crimen Magiæ 3
attinet dubium non est, admitti, cū sit grauissimum, & atrocissimum, & quidem exceptione maius. Nam ad inferendam torturam regulariter necesse est, quod delictum sit capitale, *l.edictum D.de qq.* & ꝗ ad minus pœnam habeat corporalē, *Peguera decis.crim.16.n.3.Ant.Gomez variar.3.c.13.n.2.* † Nam quando pœna 4
est pecuniaria, regulariter tortura non infertur, DD. *in d.l.edictum.D.de qq.Iul.Clar.in Pract.§.fin.q.64.Plaza de delict.li.1.c.3.n.3.* † Quia plura se- 5
querentur absurda, quæ in proposito considerant *Hyp.Marsil. in Pract. §.expedita ex n.57.D.de qq. Farinac.to.1.p.2.q.42.ex n.9.* † Cum tortura nō 6
solum sit pœna corporalis, sed ea quidem grauissima, & maior vtriusque manus abscissione, *auth. vt nulli iudicum § fin.& ibi DD.collat.3.Marsil. in l.diuus D.de qq. ex n.2.* † Et omnis 7
pœna corporalis, licet minima, maior est qualibet pœna pecuniaria, quamuis magna, *l. in seruorum D. de pœn.*

¶Quo ad personas autem: crimē 8
istud est exceptum, ideo priuilegio suo omnes expolientur, vt per DD. *in l.si quis alicui, & in l.nullus D. ad l.Iul. Maiest.& in l.proditores.D.de re militar. Simanc.in Prax.c.54.Ant.Gom. variar.3.ca.13.nu.3.* † Diuersimode tamen. 9
Nam qui sunt priuilegiati ratione ordinis, vt Milites, Doctores, & Aduocati, regulariter torqueri non possunt, *l.milites D.de qq.* Nobiles, *l.*

10 *nullus C.ad l.Iul. Maiest.* † Vel ratione dignitatis, vt Clarissimi, & Primates, *l.seueram C.de dignit.lib.*12.Decuriones, & eorum filii, & nepotes, *l. fin.C.de Decurion. lib.*10.*l.Diuo Marco,*
11 *l.decuriones C.de qq.* † Illi plane priuilegio suo omnes expoliatur, vt tradunt *Simanc.de Cath.inst.tit.* 65. *Marsil.in l.edictum D.de q.n.*31.*Ghirl.de tor-*
12 *tur.q.6.n.* 10. † Etiam si clerici sint, vel monachi quibus infertur lenior tortura, quam aliis dixit, *Iul. Clar.in Pract.*§.*fin.q.*64.per tex.in *c.illi,qui* 5. *qu.* 5. ex illis verbis, *relig osius tortor.*
13 † Et sane quidem tum propter periculum excommunicationis, si forte torturæ modus exceditur, tum propter dignitaté Sacerdotis, cui summa semper, & vbiq; reuerentia habetur, vt tradit *Simanc.de Cathol.inst.*
14 *tit.*65.*n.* 49. † Licet contrarium teneri videatur *Foller.in Pract.cap.* 31.*v. tortus, numer.* 7. dicens quod ideo acrius torquendi sunt clerici, quam laici, quia eorum delicta grauiora, & punibiliora sunt, quam delicta laicorum, *l.presbyteri,C.de Episc.& cle-*
15 *ric.c.presbyteri* 5.*quæst.*5. † Nec contrarium suadetur ex illis verbis *religio suis tortor*, quia non indicant, quod tortura lenior habeatur, nec ex eius contextu potest colligi, cum postea dicat, *diuersis cruciatibus*, sed quia vt Iudex, sic & tortor dicitur religiosus, *leg.* 1. §. *Diuus Seuerus D. de qq.*

16 ¶ Quo ad alios tamen, qui sunt exempti ratione ætatis, puto si sint minores anno XIIII. dicunt tantum esse terrendos etiam terrore reali, vt nudando, ligando, & ad eculeum adducendo, non tamen imponendo, *l.ex libero* §. 1. *D. de qq.* sed habenas minando, vel ferula cædendo, *l.* 1. §. *impuberi D. ad Syllan.*
† Si minores anno XXV. maiores 17
tamen anno XIIII. torqueri posse puto contra *Bald. in l. quicunque, de seruis fugitiu. numer.* 17. *& Anton. Gomez. dict.capit.*13.*numer.* 13. & ad id moueor ex text. in *d.l. de minore D.de qq.* vbi de illis loquens sic ait, *omnes omnino si ad testimonium prouocentur, cum res exegerit torqueantur.* † Senes 18
vero pro cuiusque viribus torquétur minus tamen acriter, quam viri, DD. *in l. quæstionũ modum,* §. *ignoscitur D.de qq. Simanc. de Cathol. institut.titul.*52.*Iacob. Portius consil.*99.*Farinac.d.tom.*1.*p.*2 *quæst.*41.*numer.*103. *Flam.Carthar.in Pract.interrogat.reor. libr.*4.*capit.* 1. † Idem de cæteris pri- 19
uilegiatis ratione debilitatis, qui torqueri possunt moderatius, dum tamen absit omne mortis periculum, vt tradunt *Carer. in Pract. titul. de inditiis tract.* 2. §. *quæ personæ numer.* 37. *Plaza de delict.libr.*1.*cap.*32.*numer.* 12. *Fran.Personal.tract.de inditiis, n.*15.
† Excipiendæ tamen prægnantes, 20
fauore partus, donec pepererint, *l. prægnantes.D.de pœn.* quas ideo, nec terreri posse affirmat *Anton. Gomez d.cap.*13.*n.* 4. † Nec post partum in- 21
tra dies XL. *Iul.Clari.Pract.*§.*fi quæst.* 64. *Carer.tit.de negat.crimin.num.*34. Nec postea, si puerum lactant, *idem Clarus d.quæst.* 64. *& ibi Baiard. Marsil.*

22 *fil. l. edictum D. de qq. numer.* 24. † Item mutus, & surdus à natura, nec torqueri possunt, nec terreri, vt tradunt *Ghirland. tit. de qq. & tort. cap.* 7. *num.* 8. *Carer. in Pract. tit. de inditiis, & tort. §. circa tertium, quæ person. num.* 4.
23 *Ant. Gomez. d. tom.* 3. *ca.* 1. *n.* 69. † Nam cum non possint ex sua confessione signis manifestatis damnari frustra expectaretur eius euentus, cuius effectus nihil operatur, *l. hac stipulatio §. Diuus D. vt legator. nomin. caueat.*

24 ¶ Iudex tamen, si quos, ratione priuilegii, aut ætatis, vel alia causa, in Iure à tortura exceptos eculeo subiiciat, & rei in tortura fateantur crimen, de quo accusantur, ex tali confessione non possunt damnari, *Hippol. Marsil. in l. edictum D. de qq. ex numer.* 25. *Brun. de inditiis p.* 2. *quæst.* 3. *Duen. reg.* 190. *Foller. in Pract. p.* 3. *princip. p.* 3. *v. etsi confitebuntur, numer.* 75.
25 *Anton. Gomez. d. cap.* 13. *num.* 4. † Idem dicendum si fiat sine plenis inditiis, *gl. & DD. in l. penult. D. de qq. cum aliis per Roland. cons.* 3. *ex num.* 55. *& cons.* 12. *num.* 91. *vol.* 3. & de comm. testantur *Mascard. de probat. vol.* 3. *concl.* 1385. *nu.* 4. *Anton. Gomez. d. c.* 13. *nu.* 25. *Foller. in*
26 *Prat. v. etsi confitebuntur d. p.* 3. *n.* 1. † Etiamsi noua superueniant inditia, aut alias confessio verficata sit, vel millies ratificata, vt tradunt *Bursat. consil.* 20. *ex num.* 22. *vol.* 2. *Riminal. consil.* 88. *n.* 54 *vol.* 1. *Mascard. de probat. con-*
27 *cl.* 353. *& concl.* 1385. *n.* 5. † Nam cum talis tortura inferri non possit, etiam in criminibus exceptis, sine plenis, & legitimis inditiis, vt tradunt *Alberi. in rubr. ad l. Iul. Maiest. n.* 3. *Conrad. in Pract. tract.* 2. *de inditiis, §. circa quartum quomodo ad tortur. num.* 7. † Iudex eam inferendo facit contra legem, quæ ideo non solum actũ, sed omnia pariter ex eo secuta irrita, & inania reddit, *l. non dubium C. de legibus cum aliis per Menoch. libr.* 2. *Arbitrar. cas.* 201. *ex numer.* 16. *l.* 38. *tit.* 18. *p.* 3. ibi, *pero toda cosa que por ella sea fecha non deue otrosi valer.* † Et talis confesio dicitur facta metu tormentorum, etiamsi reus grauiter non sit tortus, imo nec leuiter, sed solum ligatus, aut ad eculeum adductus, siue expoliatus, vt docent *DD. in l. nouissime D. quod cum fals. tutor. Hippol. Marsil. in l.* 1. *D. de qq. numer.* 55. *& in Pract. §. expedita ex numer.* 2. *Carer. in Pract. tract.* 2. *de inditiis, & tort. §. circa quartum, nume.* 15. *Mascar. de probat. concl.* 352. *n.* 14. † Et hoc verum, si reus esset valde timidus, aut debilis, secus in aliis, quibus sola tortura, iuris ordine non seruato inualidat confesionem, non tamen terror eius, aut minæ, vt tradunt *Bald. in l.* 2. *C. quorum appellat n.* 4. *Conrad. in Pract. tit. de negatione crim. n.* 41. *Ant. Gomez. d. cap.* 13. *n.* 14. *Iul. Clar. in Pract. § fi. q.* 64. *Paris. de Put. in syndic. verb. tortura, c.* 9.

28 (margin, at "7. † Iudex")
29 (margin, at "† Et talis")
30 (margin, at "† Et hoc ve-")

¶ Idem dicendũ si repetita quæstione talis confesio sit extorta, quando non licebat Iudici repetere *Anton. Gomez. d. capit.* 13. *numer.* 25. *Gigas de crimine læsæ Maiest. lib.* 2. *titul. per quos crim. probet. q.* 1. *num.* 32. *Carer.* 31

32 *in Pract.* §. 2. *n.* 5. † Idem si negatis reo defensionibus, vel copia indicioru͂, per tex. in *Clem. Pastoralis in fi. de re iudic. cap. qualiter, & quando* 2. *de accusat.*
33 † Nam defensiones nulli sunt nega͂dæ, *l. defensionis facultas* C. *de iure fisc. libr.* 10: etiam hæretico, vt tradunt *Boss. in Pract. tit. de inditiis, & tortur. nu.* 78. *Roland. cons.* 12. *nu.* 61. *vol.* 3. *Parisius*
34 *cons.* 2. *ex n.* 155. *lib.* 4. † Nec non reo confesso, & conuicto, quia adhuc dandi sunt termini ad se defendendum, vt probat tex. in *l. desertorem.* §. *si ad idem D. de re militar. Salyc. in l.* 2. *C. de custod. reor.* & de communi firma͂t *Angel. de Malefic. v. qui iudex dictis inquisit. n.* 1. *Paris de Puteo in syndic. v. con-*
35 *demnatio, cap.* 4. *in princip.* † Quia possunt esse multę defensiones reo co͂fesso, & conuicto, per quas non debeat condemnari, *Marsil. in Pract.* §. *vlterius, n.* 33. *Iul. Clarus d.* §. *fi. q.* 49. *Foller. in Pract. v. etsi confitebuntur p.* 1. *pr. p.* 3. *n.* 64. *Boss. tit. de confess. ex nu.* 2. *Ant.*
36 *Gomez d. tom.* 3. *ca.* 12. † Idem dicendum si talis confessio sit extorta per iudicem non habentem potestate͂, *cap. atsi clerici, cum ibi notatis, de iudic.*
37 † Vel pendente appellatione à sententia torturæ *Angel. de malefic. v. quod fama publica nu.* 100. *Foller. in Pract. v. etsi confitebuntur, p.* 3 *princip. p.* 3. *q.* 50. *Lancellot. de attent. cap.* 1. *limit.* 1. *n.* 99.
38 † Idem si iudex talem confessione͂ extorsit promissa reo impunitate, q̃ no͂ cogitat, nec vult impendere, nec de iure potest, vt tradunt *Couarru. libr. primo Varior. cap. secundo num.* 16. *Iul. Clar.* §. *fin. q.* 55. *ex num.* 7. *Palea de delict. c.* 37. *Anton. Gomez d. ca.* 12. *n.* 6. *Azeued. in l.* 3. *tit.* 3. *l.* 1. *Recop.* † Na͂ licet 39
hæc omnia iudici permittat *Bodinus lib.* 4. *Damonol. cap.* 1. quia mentiri licere asserit, quem sequuntur *Marulus lib.* 4. *Instit. bene viuend. c.* 4. *Machiauel. lib.* 1. *discur.* 13. † Nugantur plane 40
vel delirant. Nam mentiri est res simpliciter, & per se mala, & illicita, quam nec Pontifices dispensando bonam facere possunt, vt est communis Theologorum sententia cu͂ *D. August. lib. contra mendac. & in epist. ad Hieron. & in psal.* 5. *D. Thom.* 2. 2. *qu.* 110. *art.* 1. *DD. Gregor. Isidorus, Innocentius, & alii, apud Gratian. caus.* 12. *qu.* 5.

¶ Iudex quando talem quæstionem infert iuris ordine non seruato, tenetur actione iniuriarum, & parti de damno illato, *DD. in l. iniuriarum D. de iniuriis Bald. in rubr. C. de pœna iudicis, qui male iud. & in l. filiusfamilias D. de iud.* † Quod verum est etiam in foro conscientiæ, & si dolo fecit grauius puto puniri, *l. fin. D. de variis, & extraord. l. fi. C. de pœn. iudicis, qui male iud.* §. 1. *instit. de obligat. quæ ex quasi delict. Gabriel. in Sent.* 4. *dist* 15. *qu.* 6. *Felin. in ca. tua nos de homicid. Hippol. in l.* 1. §. *præterea D. ad l. Cornel. de Sycar. & in Pract.* §. *successiue.* † Et licet dolus debeat probari, quia in iudice non præsumitur, *l.* 2. *C. de offi. ciu. iud. l.* 1. *C. de prædiis curi. l.* 10. *c. illud ca. ad audientiam de decim. Hipp. in Pract.* §. 1. *n.* 98. *Alciat. de præsumpt. reg.* 3. *præsumpt.* 9. † Na͂ sententia in dubio potius præsumitur lata per ignorantiam, quam ob do-

Margin numbers, right column: 41 (beside "¶ Iudex quando…"), 42 (beside "milias D. de iud. † Quod verum est et-"), 43 (beside "& in Pract. § successiue. † Et licet dolus"), 44 (beside "Alciat. de præsumpt. … † Na͂").

dolum, *Paul. de Castro in l.seruo inuito §.cum prætor D.ad S.C.Trebellian.Mayner.in l.culpa caret D.de reg.iur.nu.14.*
45 *Menoch de Arbitr.cas.*340. † Hoc tamen fallit quando iudex procedit iuris ordine non seruato. Quia tūc lex non præsumit pro eo, sed aduersus eū, *Bald.& Cyn.in l.sancimus C.de iud.Paris de Puteo in syndic.v.iudex cap.1.n.22.reg.1.præsumpt.10.ex nu. 9. Me-*
46 *noch.lib.2.præsumpt.67.ex nu.27.* † Et ita res habet quando iudex aliquē condemnat, quem condemnare nō debet, præter rationem, quam in æterno iudicio est redditurus, quam sciat esse exactissimam, quia vt ait Regius Vates psal.99. *Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, sæculum nostrum in illuminatione vultus tui*, id est, in sæculo acta, quę singulis horis, & momentis fecimus, illa erunt testes aduersus nos, vt docet amicus noster *Ioann. de Pineda in Iob.capit. de-*
47 *cimo versic. quinto num.3.* † In humano iudicio talis iudex primo incurrit in infamiam iuris, & facti ipso iure, *l.iudices,12.*ibi, *insignibus, & honore exciti, C.de dignitat.lib.12. Auth.nouo iure, C.de pœna iud. qui male iudicau.*
48 † Secundo multatur officii amissione, *l.aliquid 11.*ibi.*nemo id rursus officiū gerat, in quo antea decoxit.*C.de suscept.arcan.lib.10.l.iudices 1 .C.de dignit. *nec sibi posthac eo honore blandiatur, quo se indignos iudicauerunt.*l.56.tit.5.lib.2. Recopil. *pierdan el inzgado, i*
49 *finquen inhabiles ende en adelāte.* † Tertio condemnatur ad damna, & litis expensas, *l.filiusfamilias 15.ad fi. veram æstimationem litis præstare cogatur, D.de iud.l.si iudex.6.in quantum de ea re visum fuerit, D.de variis & extraordin.cognit.l.fin.C.de pœn.à iudic. qui male iud.l.2.& 3.D.ad l.Iul.repetund.l.24.tit.22.p.3.l.52.tit.14.part.5.* † Quarto com- 50
pellitur Talionis pœnam subire *Leuit.c.19.D.Matth.7.Apocalyps.13.Paul.ad Rom.cap.14.cap.quisquis & seqq.2.q.8.cap.fin. de calumniator.l.fin. D.de accusat.l.2.tit.2.lib.2.Forij l.19.tit.1.p.7.l.4.tit.14.lib.4.Recop.* † Quinto dam- 51
natur perpetuo exilio, *l.lex Iulia §.fi.* ibi, *in insulam depertari, D.ad l.Iul.repetundar.l.26 tit.22.p.3.* & bonorum confiscatione, *d auth.nouo iure confiscatis omnibus bonis in exilium mittatur, C.de pœna iudic.* † Quæ hodie pœna 52
extenditur ad mortem, etiamsi pecuniam non acceperit, l.lex Iulia §.hodie D. ad l.Iul.repetund. *si ob hominem necādum pecuniam acceperit, vel licet non acceperit, colore tamen inductus interfecerit, vel innocentem damnauerit, vel quem puniri non debuerat, capite plecti iusserit.* † Quibus quidem pœnis 53
non excusatur quātumuis superior sit iudex, nam cū eo debeat arctius iura seruare *l digna vox C.de legib* grauiore sunt pœna digni, l.1. C.de cōduct. libr.11 *grauior pœna constituenda est in eos, qui nostri iuris sunt, & nostra arctius debent custodire mandata.*

* * *

CAP. XIX.

De quæstionis vsu non necessario.

SVMMARIVM.

Tortura res fragilis, & periculosa, numero 1.
Tortura quam detestanda, n. 2.
Torturæ metu multi innocentes confeßi sunt crimen, n. 3.
Torturæ fragilitatis sententia Ciceronis laudata, n. 4.
Reus conuictus non est torquendus, numero 5.
Quæstionis iudicium subsidiarium quando veritas aliter haberi non potest, nu. 6.
L. quoties C. de qq. exornata, n. 7.
Torquendus non est reus ad hoc vt confessus non poßit appellare, n. 8.
Reus conuictus, & confessus appellare potest, n. 9.
Iudex fatuus est, qui torquet reum conuictum, n. 10.
Conuictus negans in tortura crimen plenas probationes elidit, n. 11.
Iudicis protestatio de tortura inferenda manentibus probationib. nihil operatur, n. 12.
Intentionem prauam negans potest torqueri, vt eam declaret, n. 13.
Confessus crimen, sed intentionem negans potest damnari, n. 14.
Damnandus non est quis, ex confeßione qualificata, n. 15.
Confeßio qualificata non potest separari, numer. 16.
Voluntas ex qua oritur confeßio est indiuidua, n. 17.
Conuictus, qui ad suam defensionem crimen fatetur, damnatur, n. 18.
Confesso delicto, reus tenetur probare ad suam defensionem, n. 19.
Delictum ex sola rei confeßione admittitur cum qualificatione confitentis, nu. 20.
Cuiq; de se ipso creditur ad conscientiæ testimonium, n. 21.
Crimen confitens, de quo non erat conuictus damnatur, n. 22.
Confeßio vltra deducta in processu omnia supplet, n. 23.
Confessus de complicibus non est torquendus, n. 24.
Confessus in Magiæ crimine de complicibus interrogatur, n. 25.
Confessus in crimine falsæ monetæ, & læsæ Maiestatis de sociis torquetur, num. 26.
Hæresis crimen peius est læsæ Maiestatis, & falsæ monetæ, n. 27.
Confessus crimen, de quo non constat, est dimittendus, n. 28.
Nullius in potestate est facere delictũ vbi non est, n. 29.
Confessus maleficasse hominem ignotum, non torquetur, n. 30.
Hæresis crimen quia sola voluntate committitur sola confeßione probatur, n. 31.
Confeßi quales à lege præsumantur, nu. 32.
Confessus ex legis præsumptione debet, vt confessus damnari, n. 33.
Fictio legis tantum operatur in casu ficto quan-

quantum veritas in casu vero, numer. 34.

Confessio ficta à lege tantum operatur quantum veritas in casu vero, num. 35.

Præsumptiones, quæ requirantur ad condemnationem, n. 36.

Ad consequendam absolutionem sufficit delatoris intentionem dubiam reddere, n. 37.

Actus intelligitur, vt minus contineat delictum, n. 38.

Delicta non præsumuntur, n. 39.

Lex vbi non præsumit, nec iudex debet præsumere, n. 40.

Inditia indubitata vbi non sunt, & reus negat, liber dimittitur, n. 41.

Suspiciones de fide non prætermittuntur, n. 42.

Verba dubia interpretari debent, vt non contineant delictum, n. 43.

Verba huiusmodi etiam in crimine hæresis absq; delicto interpretantur, num. 44.

Crimina occulta in nullius iudicantis sũt iurisdictione, n. 45.

Iudicia humana non iudicant de occultis, n. 46.

Occulta sunt diuino Throno reseruata, n. 47.

Occulta indagans Iudex diuinam vsurpat iurisdictionem, n. 48.

1 SEd † tortura res fragilis est, & periculosa, & quæ sæpe veritatẽ fallit, vt docent *Philosophus in Rhetor. ad Alexandr. & Vlpian. I.C. in l. 1. D. de*
2 *qq.* † Quia vt ait Diuus Augustinus libr. 19. de Ciuitat. Dei cap. 6. *Iudicia humana de hominibus quàm sunt misera, quàm dolenda: qui dum in sua causa quisq; torquetur, & cum quæritur vtrum sit innocens, cruciatur: & innocẽs luit pro incerto crimine certissimas pœnas.* † Ideo 3
velim iudices (quoad fieri possit) ab ea abstinere. Nam multi sunt, qui metu torturæ confessi crimina innocẽtes perierunt, vt tradit *Episcopus Simanc. de cathol. instit. tit. 65.* & exemplis exornat *Episcop. Simon. Maiol. tom. 1. dier. Canicul. cap. 4.* † Quod 4
etiam confirmat Cicero Iurisconsultorum dissertissimus (vt tenet *Tryphonin. I. C. in l. Cicero D. de pœnis*) Ille enim libr. 2. Rhetoric. ad Herenn. *Eis enim*, inquit, *qui torquentur, credi non oportet, quod ex tortura veritas laboret, sitque tum minus tuta, quod varia sint ingenia hominum, varij affectus, varia tolerantia.* † Quin etiam 5
res est nõ necessaria iudicio. Nam si reus conuictus est, non est torquẽdus, vt crimen fateatur, cum etiam si diffiteatur, in pœnam ordinariã possit damnari, *Marsil. in pract. § nũc videndum numer. 52. & in l. 1. D. de qq. numer. 1. Boss. titul. de inditiis, numer. 229. Iul. Clarus in Pract. § fin. quæst. 64. Mascard. de probat. libr. 3. conclus. 1385. nu. 3.* † Nam quæstionis remedium 6
subsidiarium est. Ideo non vsurpãdum nisi quando veritas aliter haberi non potest. l. Diuus Pius D. de qq. *sed si aliter veritas inueniri non possit, nisi per tormenta, licet habere quæstionem*, l. quotiens, C. eod. *si aliis probationibus veritas illuminari non possit.* † Nam licet loqui videa- 7

tur de seruis, & pro causa pecuniaria, generaliter tamen, de omni persona, & pro omni crimine intelligitur, vt notant *Ang. in l fin. C. de qq. nu. 4. Marsil. in Pract. §. nunc videndum nu. 51. & in l. 1. D. de quaest.* & dicit comm. *Suarez in suis commun. lit. qu. nu. 2. Mascard. de probat. libr. 3. concl. 1385. num. 3.*

8 † Nec torqueri debet quispiam ad hoc, vt confessus non possit appellare, vt in hoc Magiæ crimine Constantius, & Constans Impp. statuerunt in *l. obseruare C. quorum appell. non recipiuntur.* ibi, *obseruare curabis, nequis maleficiorum, & c. argumentis conuictus, testibus superatus, voce etiam propria vitium scelusq; confessus audiatur appellãs.*

9 † Nam reus etiam conuictus, & cõfessus, ex communiori, & receptiori sententia potest appellare, vt cõtra *Bald. in l. 1. C. de iuram. calum. n. 9. & alios,* eleganter probarunt *Marsil. in d. l. 1. D. de qq. ex n. 16. & in Pract. d. §. nunc videndum nu. 22. idẽ Bald. sibi contrarius in l. 2. C. quorum appell. nu. 6. Baiard. ad Clarum in Pract. q. 64. Rota Lucens. decis. 13. n. 62. Flan. Carth. de execut. sent. c. 1. ex n. 81. Anton. Gomez var. 3. cap. 13. n.*

10 *20.* † Vnde fatuum esse iudicẽ, qui torquet reum conuictum, ad hoc, vt appellare nequeat dicunt *Angel. de Malefic. v. fama publica num. 94. Marsil.*

11 *in dicto §. nunc videndum.* † Nam si in tortura negasset crimen, de quo erat conuictus, non solum indubitata inditia elideret, *Alberic. in d. l. edictum D. de qq. n. 2. Iul. Clar. d. q. 64.* sed etiam plenas probationes annullaret, *Marsil in Pract. §. nunc videndum, n. 25. & singul. 262. & in d. l. edictum n. 6. Couarr. in Pract. cap. 23 nu 5. Sarmient. lib. 1. selectar. cap. 1. num. 1. Flamin. Carthar. de execut. sent. cap. 2. num. 60.* † Et 12 quãuis iudex protestetur reo se reseruare in sua firmitate, probationes legitimas, talis tamen protestatio eum non iuuat ad hoc vt contra legem faciat, vt tradit *Anton. Gomez d. cap. 13. n. 20.* quippe prohibitum est quæstionem inferre extantibus legitimis probationibus, *DD. in l. 1. D. de qq. & in l. quotiens C. eod. & in l. 1. C. de iuram. calum.*

¶ Si conuictus tamen crimen cõ- 13 fiteatur cum aliqua qualitate, nempe se praua intentione non fecisse, tunc eum in isto casu esse torquendum, vt intẽtionem suam declaret, tenuerunt *Cardinal. in Clem. fi. de vsuris Albertin. de agnoscend. assert. q. 8. nu. 12. & q. 37 ad fin. & q. fi. n. 18. Simanc. de Cathol. instit. tit. 13. n. 4. & tit. 52. nu. 27. & tit. 65. n. 52. Roias de hæretic. p. 2. assert. 18. ex n. 208.* † Verius tamen est 14 illum absq; tortura esse condemnãdum. Quia possum stare tuæ confessioni, in quantum dicis te occidisse hominem, & nõ cogor stare tuæ defensioni, in quantũ dicis, te praua intentione non fecisse, vel ad tuã defensionem, *Bart. in l. Aurelius §. idẽ quæsit n. 2. D. de libert. legat. Bald. in l. vnica, C. de confess. n. 42. & in cap. dudum n. 35. de elect. Hippolit. in l. 1. nu. 30. D. de qq & in Pract. §. postquam n. 23. Felin. in cap. cum venerabilis, de except. nu. 12. & in capit. cum dilecti num. 18. de accusat. Boer. dec. 164.* † Et licet contrariam 15 tenue-

tenuerint sententiam *Salycet. in d. l. vnica. C. de confess. oppos.* 4. *Alexan. cons.* 1. *num.* 40. *volum.* 1. *Hippol. cons.* 36. *nu.* 30. dicens esse communem veriorẽ contra Bartolum. *& ipse Bart.* sibi cõtrarius, eam sequitur *in l. eum qui de iureiur. & Bald.* sibi etiam contrarius, *in §. item vasallus cap.* 1. *de controuers. in vsib. feudor. & in l. non codicillos C. de codicill. n.* 2.

16 † Nullus tamen eorum tenet, reum esse torquendum, sed liberum dimittendum. Nam confessio cum aliqua qualitate facta non potest separari, sed debet acceptari in totum, vel repudiari, *l. non vtiq; D. de except. ca. exceptionem obiiciens de regul. iur. libr.* 6. *gl. in l. si quidem D. de except. & in l.* 2. *C. de donat. ante nupt. cũ aliis per Tiraquell. de pœn. cas.* 30. *num.* 17.

17 † Nam voluntas ex qua oritur confessio, est indiuidua, *l. si iis, qui legem D. de testam. l. fideicommissa* §. 1. *de leg.* 3. *l. in hoc iudicio D. familiæ herciscũd. l. dicere, de arbitr.* Ideo separari non potest, ne vna, & eadem res diuerso iure censeatur, *l. eum qui D. de vsucapion. cap. cum in tua de decim. cap. cognouimus,* 12. *qu.* 2.

18 † Quare vt incidenter tot controuersias componam, dicendum est, in reo conuicto, qui ad suã defensionem, crimen fatetur, at vero sententiam prauam intentionem negat, primam procedere, vt nihilominus condemnetur. Ita declarãt idem *Bart. in l. diuus D. de re iud. Bald. in d. l. vnica C. de confess. num.* 43. *& in l. decẽ, D. de verbor. Ias. in l. vt vim D. de iust. & iur.*

19 † Nam confesso delicto reus tenetur probare fecisse ad suam defensionem *Bart. in l. nemo ex his D. de regul. iur. Boer. decis.* 164. *num.* 15. *Boss. in Pract. tit. de confess. num.* 4. *Iul. Clar. in Prax.* § *homicidium, & dicit communem Decius in capit. pastoralis n.* 15. *de except.*

† Secunda sententia procedit, quãdo delictum ex sola confessione rei tantum constat, quæ ideo cum eadẽ qualitate, & vnico verborum contextu est accipienda, & propterea liber dimittendus est, *Abb. in cap. auditis n.* 32. *de præscript. quod dicet mirabile ibi Felin. num.* 16. *&* 30. *& in c. cum venerabilis numer.* 15. *& in cap. cum dilecti, numer.* 18. *de accusat. & in cap. afferte, de præsumpt. & in cap. significasti de homicid. Hippol. in Pract.* §. *postquam nu.* 24. *& in l. repeti D. de q. n.* 30. *& cons.* 129. *num.* 2. *& sing.* 185. *Boer. decis.* 164. *Anton. Gomez variar.* 3. *cap.* 3. *n.* 26. 20

† Neque in crimine hæresis aliud tenerem. Quia quãdo testimonium de conscientia alicuius requiritur, cuique de se ipso creditur, *l. Theopompus. D. de dote prælegat. l. fin. C. ad l. Iul. repetund. cap. fin. de voto, cap. mulieri de iure iuran. cap. in nostra de procurat. cap. statutum* §. *assessorem de Rescript. lib.* 6. 21

¶ Si tamẽ nõ conuictus crimẽ de plano fateatur sine quæstione, statim condemnandus est, *l.* 1. *& ibi omnes, C. de confess. l. confessus D. de custod. reorum. l. cum sententiam. C. de pœn. l. proinde. D. ad l. Aquil.* Etiamsi processus sit inualidus, *cap. Pisanis de rest. spoliat. cap.* 1. *de accusat. libr.* 6. *Bald. in l.* 1. *de iurisd. omn. iud. & in l.* 2. *C. de re iudic. cum aliis per Anton. Gom. to.* 3. *ca.* 12. *n.* 8. 22

† Et quamuis talis confessio vltra deducta 23

cta in processu se extẽdat, quia omnes defectus supplet, cum sit maior probatio omnibus aliis, vt ex multis firmat *Prosper. Farinac. tom. primo*
24 *p. 2. q. 37. nu. 19.* † Nec de complicibus quidem torquendus. Nam qui sibi ipsi non pepercit, de aliis interrogari non debet, vt dixit *Pontifex in capit. 1. de confess.* siue vt ait I.C. in l. repeti D. de qq. *iis, qui de se confessus est, in caput aliorum non torquebitur*, vel vt ait Imp. in l. fin. C. de accusat. *Nemo igitur de proprio crimine confessus, super*
25 *conscientia non scrutetur aliena.* † Nisi Magiæ crimen sit hæreticum, in quo de sociis criminis interrogantur, & de iis, à quibus didicerunt, & vt eos manifestent torquentur, *l. libero l. vnius §. testes D. de qq. l. qui vltimo D. de pœn. l. 8. titul. 30. part. 7.*
26 † Quod etiam in crimine falsæ monetæ, & aliis quibusdam sancitum est, l. 1. C. de falsa moneta, *l. diuus Hadrianus D. de custod. reor. l. etsi certus l. prius D. ad Syllan.* & specialiter in crimine læsæ Maiestatis *Roias singu. 50.*
27 *& 183.* † Quibus omnibus hæresis crimen peius est, vt tradunt DD. *in d. l. repeti D. de qq. & in l. fin. C. de accus. Soto libr. de ratione tegen. secret. membr. 2. q. 6. Bald. cons. 95. lib. 5.*

28 ¶ Si tamen confessus est, & non constat de corpore delicti, non est torquendus, vt ostendat, neque in testem. Quia non est sanus mente, qui tam temerarium iudicium contra sui ipsius vitam prodidit, atque ita liber dimittendus est, vt docent *Bartol. in l. diuus D. de milit. testam. & in l. 1. C. de confess. Boss. in Pract. tit. de delict. ex n. 15. Marsil. in Prax. §. postquam nu. 48.* † Quia nullius in potestate est 29
facere delictum vbi non est, aut de illo non constat, *Hieron. Gigas tract. de crimine læsæ Maiest. lib. 2. titul. postquam crimen q. 1. num. 5.* neq; se propria authoritate pœnæ subdere. Quia nullus est dominus membrorum suorum *l. liber homo D. ad l. aquil.* † Vt si 30
quis confiteatur maleficasse hominem ignotum, de quo non constat tali maleficio fuisse affectũ, vel dedisse toxica ad maleficiẽdum. Quia si alias non constat de delicto non debet reus ex tali confessione molestari, *Marsil. in l. 1. D. de qq nu. 5. & in rub. de probat. numer. 103. & in Pract. §. principium n. 5. & cons. 40. num 6. Foller. in Pract. v. etsi confitebuntur nu. 34. Brun. de inditiis p. 2. q. 6. nu. 11. Iul. Clar. in Pract. q. 55. Farinac. q. 2. num. fi.* † Ni- 31
si crimen sit hæresis, quod quia sola voluntate committitur, ideo ex sola voluntate propria confessione manifestata, damnatur, *Bald. in l. si quis non dicam. C. de episcop. & cleric. Iul. Clar. d. q. 55. Foller. vbi sup. v. etsi confitebuntur numer. 137. Ponzinib. tract. de Lamiis numer. 52. Arnald. Albertin. de agnoscend. assert. qu. 25. ex numer. 1. Mascard. de probat. libr. 2. conclus. 859. ex num. 1.*

¶ Si a. nõ confessus proprio ore, 32
sed à lege pro confesso habeatur, vt ille, qui è carceribus fugit, *l. in eos, D. de custod. reor.* & qui nolit respondere

dere positionibus, *l. de ætate §. qui tacuit D. de interrogat. action.* vel citatus comparere recusat, *cap. si post præstitum de confess. lib. 6.* qui omnes à lege pro confessis habentur *Flam. Carthar. in Pract. interrogand. reor. lib. 3. cap.*
33 *3. ex num. 17.* † Ex tali præsumpta à lege confessione debet, vt si vere, & iudicialiter ore proprio confessus esset, absque tortura in pœnam ordinariam damnari, *Iul. Clar. in Pract. §. fin. quæst. 20. Sarmient. lib. 1. selectar. cap. 1. Boss. in Pract. tit. de coniectur. nu. 29. & 34. Anton. Gomez. d. cap. 13. numer. 25. Farinac. tom. 1. p. 1. q. 11. numer.*
34 *97.* † Etiamsi talis confessio dicatur ficta à lege, vt per *Felin. in cap. nullus numer. 3. de præsumpt.* Nam vbi lex præsumit, & super præsumptionem statuit firmum ius debet obseruari, quia tantum operatur talis fictio facta à lege, in casu ficto, quantum veritas in casu vero, *l. vnica C. de rei v-*
35 *xo. action.* † Et propterea tantum operatur ficta confessio à lege, quantum vera facta in iudicio ab homine, vt ex multis probat *Foller. vbi sup. v. etsi confitebuntur. ex nume. 28. Flam. Carthar. d. cap. 1. ex n. 31.*

36 ¶ Si tamen non confessus, nec conuictus est testibus de visu, sed præsumptionib. tãtum indiciatus, notandum est, quod si hæc sunt indubitata, *vt in l. sciant cuncti. C. de probat.* & legitime probantur non debet reus torqueri, sed tanquam ex concludenti probatione conuictus, damnari, vt probant *Menoch. de præsumpt. lib. 1. q. 91. ex num. 1. Osasc. decis. 79. ex num. 6.* † Quod intellige verum quando reus nulla ratione se valet excusare. 37
Nam si se aliqua exceptione tuetur, vt quo ad minus delatoris intentio dubia reddatur, liber dimittendus est, quia ad consequendam absolutionem sufficit delatoris intẽtionem dubiam reddere, *Bart. in l. non solum, §. sed vt probari D. de operis noui nuntiat. Ias. in l. non hoc C. vnde legit. Decius in ca. in præsentiã ex num. 2. de probat. Felin. in cap. significasti de homicid.* † Neq; propterea est 38
torquendus. Nam quando actus duobus modis intelligi potest, factũ præsumitur à lege, vt minus contineat delictum, *l. si quis intentione D. de iud. Alciat. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 35. n. 10.* † Quia delictum non præ- 39
sumitur *l. merito D. pro socio. l. Arrianus D. de actionib. & obligat. l. semper in obscuris D. de regul. iur. capit. decidunt de præsumpt. cap. estote de regul. iur. Bald. in l. 1. C. de seruis fugit. ex num. 7. Alciat. vbi sup. præsumpt. 1. Hyppol. in l. prima C. ad l. Cornel. de siccar. num. 68. & singul. 218. Albertin. de agnoscend. assert. quæst. 25. numer. 17.* † Vbi autem lex non præ- 40
sumit, nec iudex debet præsumere.

¶ Si autem prędicta inditia non legitime probãtur, vel non sunt indubitata, & reus negat delictum in confessione, liber dimittendus est, quia iuramentum ibi delatum tollit omnem malam suspicionem. 41
† Nisi crimen sit hæresis, in 42
quo,

quo, quia nec suspiciones quidem de fide sunt ꝑtermittendæ reus non dimittitur, sed admittitur ad se purgandum, *Simanc. de Cathol. instit. tit.*
43 *56. ex num. 2.* † Nisi verba sint dubia, vel facta, hoc est quod duplicẽ habeant sensum, quia sunt interpretanda in fauorem rei, vt non contineant delictum *l. hodie l. præses l. interpretatione D. de pœn. capit. cum dilecti de*
43 *accusat.* † Et propterea dimittendus est, quia illud quod multipliciter intelligitur veritas ignoratur, *vt ex Boetio refert Bald. in l. scire leges D. de leg. nu. 3. & in l. testium C. de testib. nu. 10. Bartol. in l. in ambiguo D. de rebus dubijs.*
44 † Quod etiam in crimine hæresis verum putat *Albertin. de agnoscend. assert. q. 29. n. 19. & q. 8. nu. 11. & q. 34. ex numer. 48. & de hæret. lib. 6. q. 13. nu. 19. Roias de hæretic. p. 1. numer. 201. & 366.*

45 ¶ Neq; in delictis occultis, & difficilis ꝓbationis quæstionis vsus habendus est, quia aliter veritas haberi non possit. Nam eo ipso quod occulta sunt crimina in nullius iudicantis sunt iurisdictione, *c. erubescant*
46 *32. dist. cap. in scripturis, dist. 96.* † Quia iudicia humana non iudicãt de occultis, *cap. tua nos, cap. sicut de simonia, cap. à nobis de sent. excommunic. Reg. 1. ca. 16. c. Deus quando 24. q. 3. Victoria in D.*
47 *Thom. 2. 2. q. 11. art. 3.* † Nam occulta diuino Throno sunt reseruata, D. *Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. Nauarr. in Manual. cap. 11. num. 39. Remig. libr. 3. Dæmonolat. capit. 9. Petr. Gregor. in Syntag. lib. 48. cap. 19. Andr. Gail. li. 2. de pace public. cap. 7. n. 24.* † Et ita Iudex in illa 48
procedens peccat mortaliter, quia diuinam vsurpat iurisdictionem, vt tradit D. Paul. Corinth. 1. cap. 4. *Nolite ante tempus iudicare.* Cuius rei rationem subdit, *quo vsq; veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.*

CAP XX.

De purgatione Canonica.

SVMMARIVM.

Purgatio canonica est de obiecto crimine Ignorantia ostensio, n. 1.

Purgatio canonica lege Moysis in vsu, numer. 2.

Purgatio criminis apud Israelitas, numero 3.

Purgatio canonica pro omni crimine in primitiua Ecclesia inducebatur, num. 4.

Purgatio canonica nõ solum priuatis hominibus, sed nobilioribus indicta, numer. 5.

Pontifices Maxi. qui de obiecto crimine se purgarunt, n. 6.

Purgatio canonica hodie in crimine hæresis tantum, n. 7.

Suspiciones de hæresi dissimulandæ non sunt, n. 8.

Ad Purgationem canonicam, quæ requirantur, n. 9.

Infamia non censetur, apud vulgares, sed apud probos viros, n. 10.

Suspi-

Suspicionibus credere non debet Iudex magis quam legib. n. 11.

Purgatio canonica principio fiebat per Iusiurandum, aut Eucharistiæ assumptionem, n. 12.

Anabaptistæ negant iurare licere, numer. 13.

Sacramentarij negant ad criminis probationem sacramenta sumere, numero 14.

Purgatio per sacramentum licita, num. 15.

Purgatio per sacramenti assumptionem laudata, n. 16.

Lotharius Rex *sacramenti assumptione se purgauit, n. 17.*

Charitate refrigerata purgatio per sacramentum esse desiit, n. 18.

Purgationes vulgares ex vulgi vsurpatione sunt inductæ, n. 19.

Purgatio canonica hodie per testium depositiones, n. 20.

Testium numerus in purgatione canonica varius. n. 21.

Testes in purgatione canonica quales esse debeant, n. 22.

Defensionis facultas reo auferenda non est n. 23.

Purgationis ritus in tribunalibus Inquisitionis, n. 24.

Pœna varia pro vno crimine imponi non potest, n. 25.

Duplex tribulatio non est inferenda, nu. 26.

Reus pluribus pœnis non est grauandus, n. 27.

Reus in purgatione deficiens pro conuicto habetur, n. 28.

Reus in purgatione deficiens admittitur ad pœnitentiam, n. 29.

Reus in purgatione deficiens, qui dicatur, n. 30.

Purgationi satisfaciens reus liber dimittendus est, n. 31.

Iudex pronior debet esse ad absoluendum, quam ad condemnandum, n. 32.

Humanæ fragilitatis est abuti potestate, n. 32.

PVrgatio † canonica nihil aliud 1
est, quam de obiecto crimine, ignorantiæ ostensio, vt tradunt *Alex. Alens. p. 3. q. 45. memb. 3. Syluest. Gofr. & alii in summ. purgatio.* † Cuius origo 2
reperitur in sacris litteris. Nam in lege Moysis suspectus de furto, iurare tenebatur, quod non extenderit manum in rem proximi sui, *Exod. c. 22.* † Et maiores natu, ciuitatem 3
suspectam de homicidio purgabant dicentes, Deut. cap. 21. *manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt.* † Ex quibus & aliis sacræ 4
Scripturæ locis, quos conger. *Alex. Alens. d. qu.* 45. in primitiua Ecclesia purgatio canonica pro omni crimine inducebatur, vt patet ex *titul. de purgatione canonic. in Decretal.* † Qua 5
non solum priuati homines, sed multi etiam Pōtifices Max. vsi sunt, ac de grauibus criminibus diffamati, innocentiam suam in populo ostenderunt publice se purgantes, vt tradit *D. Aug. lib. de bono viduit. cap. 22.*
† Quemadmodum Paschal. I. Damasus, Symachus, & alii Pontif. 6
Max. coram populo solēniter purgati sunt, & Leo III. coram Carolo Ma-

Magno, Gregor. VII. coram Henrico IV. Sixtus III. coram Valentinian. & Pelagii I. coram Narsete vt referũt *Platina & cœteri in vitis Pontif. ca. mãdastis cap. auditum 2. qu. 5. Pighius libr. 6. hierarch. Eccles. c. 17.*
7 † Et licet iam hodie in aliis criminib. in vsu esse desierit, in crimine tamen hæresis purgatio canonica etiam nunc vsitata, & in sacro Inquisitorum foro frequentata est, ad tollẽdas fidei suspiciones, vt notat *cõiuis meus Episc. Simanc. de Cathol. institut. titul. 56. num.* 1. quidquid dicat Ouid.

Conscia mens recti famæ mendatia ridet.

8 ¶ Et quamuis de hæresi suspiciones etiam leuissimæ dissimulandæ non sint, vt tradit *Ruffin. lib. 1. inuectiuar. in Hieron.* quia hæresis est fornicatio, & adulterium animæ, *Deuter. c. 31. Oseas cap. 4. Hierem. 3. Ezech. 16.*)
9 † Ad hoc tamẽ vt purgatio canonica inducatur, necessarium est, quod reus laboret publica infamia, & ꝙ crimen plene probatũ non sit. Nã si horum alterum desit, non purgatione, sed cõdemnatione, vel absolutione, caussa peragenda est, *c. nos inter, ca. si quis de gradu, c. cum dilectis de purgat. canon.*
10 † Nec temere censeri debet quispiam diffamatus, si apud vulgares, maleuolos, infames, aut leues homines male audiat, dum apud bonos, & graues viros eius existimatio læsa non sit, *cap. cum in iuuẽtute cap. penult. de purgat. canonic. capit. in cunctis 11. q. 3. c. Inquisitionis §. vlt. de accusat.* † Quia non debet credere 11
plus suspicionibus, quam leges ipsæ credunt. Nam vt ait Tertul. in Apolog. c. 8. *Multum in vtraq; parte crebro fama mentitur, & tam de bonis mala, quam de malis bona falso rumore concelebrat.*

¶ Principio hæc purgatio fiebat, 12
aut per iusiurandum, *ca. presbyter, ca. super causam cum aliis, 2. qu. 4.* aut per sacrosanctam Eucharistiæ sacramẽti sumptionem, *cap. sæpe contingit, c. si Episcopi d. 2. q. 4.* † Quam quidem ra- 13
tionem purgationis impugnãt hæretici. Nam Anabaptistę contendũt nunquam licere iurare, nec in iudicio quidem, quos late refutarunt *Alf. Castro de iusta haeret. punit. lib. 10. & Gregor. Valent. in 2. 2. disp. 6. qu. 7. pun. 3.* † Et Sacramenti purgationẽ irri- 14
det *Hotomann. in Feud.* quia Rabula ille cum Caluino suo præceptore, non credit sub panis specie Deum viuum esse. Nos autem, qui credimus illius præsentiam, & transubstantiationem veram fatemur, etiã ad crimina detegenda, valere arbitramur, ex traditis *Thom. Sanchez in summ. tom. 1. lib. 2. ca. 34. n. 13.* † Hanc 15
similiter purgationem licitam asseueramus, ex eiusdẽm et Christi verbis, apud D. Ioann. capit. 6. quæ sic proponit S. Paulus 1. Corinth. c. 11. *Qui manducauerit panem hunc, & biberit calicem Domini indigne reus erit corporis, & sanguinis Domini.* † Vnde hãc 16
purgationem vt diuinam commẽdant Pontifices *in c. moniales, c. si quis de gradu, c. quotiens, ca. ex tuarum, cap.*

cum

17 *cum in iuuentute de purg. canon.* † Et ideo ad eã Nicolaus Pontifex Lotharium Regem admisit, vt author est *Sigibert. in Chron. an.* 870. Nam vt ait Apost. Corinth. 1. c. 11. *probet autem se ipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat: nam qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit.*
18 † Sed post refrigeratam charitatem iurisiurandi quoque est contempta religio, quæ satis Deum habet vltorem, *c. atsi Christus, de iureiuran.* Ad-de quod sacramentum Eucharistiæ suspectis dandum non sit, *c. dilecti, de purgat. canon. c. tribus de consecrat. dist.*
19 *2.* † Ad purgationes vulgares homines descenderunt, quæ nullo legitimo vsu, sed quadam vulgi vsurpatione, & obseruatione superstitiosa introductæ sunt, *vt late probamus lib. 1. de Magia diuinat. c...*

20 ¶ Hodie autem in causis fidei ad tribunalia sanctę Inquisitionis purgatio fit per testium depositiones, quos purgatores iura vocant, *vt per DD. in cap. inter sollicitudines de purgat.*
21 *can. Campegius ad Zanch. c. 11.* † Quorum numerus varius à legislatorib. adducitur, modo plus, modo minus prout vnusquisq; laborat infamia, *c. omnibus, c. presbyter 2. quæst. 5. cap. ex tuarum de purgat. canon. c. significasti de adulter. c. Inquisitionis, §. fin. de accusat.*
22 † Eligi porro debent ii, qui eandem dignitatem, & conditionem habent, quam reus, sed si tales non inueniantur eligendi sunt saltem viri ꝓbi, & catholici, qui vitã, & mores habẽt spectatos, viri honesti, & bonę existimationis, *c. si legitimi 2. q. 4. c. cũ P. Manconela, c. constitutis, c. inter sollicitudines, c. cum dilectus de purgat. canon.*
† Et si tales inueniri nõ possint, admittendi erunt alii expurgatores, 23
quamuis æque idonei non sint, ne prorsus eis defensionis facultas auferatur, *c. cum in iuuentute ad fi. de purgat. canon. Abb. in d. c. inter sollicitudines de purg. canon. Archidiac. in c. si legitimi*
2. q. 4. † Quorum examinãdi ritum, 24
in vnaquaq; sancti Officii causa, in quib. talis purgatio admittitur, post Eymericum, & alios tradit *conciuis meus Episcopus D. Iacob. Simanc. de Cath. instit. cap. 65. ex n. 26.*

¶ Neq; assentior illis, qui dicunt 25
reum vehementer suspectum prius torqueri debere, deinde si negauerit, cogi purgationem subire, & si expurgatus sit compelli ad abiurãdum. Quia cũ hæc sint variæ, ac diuersæ pœnæ, pro vno crimine imponi non possunt, *l. senatus D. de accusat. cap. at si clerici, §. fin. de iudic. ca. sceleratior. cap. sunt plures, de pœnit. distin. 3. c. presbyter. distin. 81. c. quid ergo 23. qu. 5.*
† Nam vt ait Nahum propheta ca. 26
1. Non consurget duplex tribulatio, neq; vindicauit Dominus bis in id ipsũ. † Nec 27
ciuiles leges permittunt pluribus actionibus experiri. Quia multum refert an vna, an plurib. experiaris, præsertim in criminalibus, vbi magnum est, an vna dumtaxat, vel pluribus pœnis graueris, *l. quod in hæredem §. eligere, de tribut. l. cum filius §. variis de leg. 2. l. absentem §. aduersus de pœn.*

28 ¶ Et quia reus in purgatione deficiens pro cōuicto habetur, debet pœna ordinaria puniri, dummodo iudicis arbitrio temperetur, *capit. de hoc de simonia. cap. inquisitionis de accusat. Abb. Hostiens. & reliqui in capit. inter solicitudines de purgat. canonica, & in c.*
29 *accedens de accusat.* † Nam si pœnitétentiam agere velit, admittitur nisi forte relapsus sit. Nam si is admittédus est, cuius hæresis testibus, & propria confessione probatur; multo magis ille, qui præsumpta quadam, seu ficta probatione conuincitur, *l. filio quem pater D. de liberis, &*
30 *posthum. cap. afferte de præsumpt.* † Et dicitur in purgatione deficere ille, qui ab omnibus expurgatoribus derelinquitur, vel à maiore parte, vel aliquibus, pro Iudicis arbitrio, *l. quod maior. D. ad municipal. l. duo ex tribus, D. de re iud. l. 1. D. de iure deliberan. c. ad abolendam de hær.*

31 ¶ Si tamen reus ab omnibus cōpurgatoribus laudatur, & eorum testimonio inditia excludit, nō debet amplius molestari, sed liber dimitti. Nam qui tormenta vincit, purgat quæcunque inditia: & qui purgationi canonicæ satisfacit, absoluédus est, & boni testimonii vir declarandus, vt tradit *Simanc. de Ca-*
32 *thol. instit. tit. 56. ex n. 20.* † Quia non debet iudex plus suspicionibus credere quam leges ipsæ credunt, nec ei suspectus deinceps reus est habédus, vbi iura omnem suspicionem purgatam esse declarant, & eo maxime cum pronior debeat esse ad absoluendum, quam ad cōdemnādum, *cap. iudicet 3. q. 7. l. quæstionis modum D. de qq. cap. iudicantem 30. qu. 5. c. estote de reg. iur. l. absentē, D. de pœn.* † Et 33
eo magis quanto se aliis superiorem putat, vt tradit *Senec. li. 2. de Ira*, Non enim est potentia nocere, sed imbecillitas, quia humanę fragilitatis est abuti potestate, *Machab. 2. ca. 7.* nam vt ait Ouid. lib. 3. eleg. 5.

Quo quisq; est maior, magis est placabilis iræ,
Et faciles motus mens generosa capit.

CAP XXI.

De criminis abiuratione.

SVMMARIVM.

Magus hæreticalis suspectus cogitur crimen abiurare, n. 1.
Abiuratio hæresis, quid sit, n. 2.
Abiurantes, quid facere teneantur, nu. 3.
Abiuratio de leui, & de vehementi, numer. 4.
Abiuratio ab omnibus hæresi suspectis publice præstatur, n. 5.
Hæretici occulti, & pueri intra priuatos parietes abiurant, n. 6.
Violenter suspectus non solum crimen, sed omnia debet detestari, n. 7.
Hæresim abiurans, de vehemēti in quacūque postea dilabatur, punitur, numero 8.
Abiurans de leui si postea dilabatur non punitur, vt relapsus, n. 9.
Relapsus non est, qui de leui abiurauit, n. 10.

Abiu-

Abiurans de leui, neq; ex probatione, neq; præsumptione reputatur hæreticus, n. 11.
Abiurare recusans, vt impœnitens traditur curiæ seculari, n. 12.
Abiurans non solum errores, sed authores, & libros detestatur, n. 13.
Abiurans debet Catholicam veritatem confiteri, & contraria damnare, nu. 14.
Abiurationis formulæ variæ, nume. 15. & 16.

1 Magus † de hęresis crimine suspectus, vt hæreticus cogitur crimē abiurare: de leui si leuib. fuerit diffamatus, de vehementi, si magnis & vehementibus, de violenti tamen si violēta suspicione laborauerit, vel si vere & formaliter sit hęreticus, vt tradunt *Spreng. in Mall. p. 3. q. 19. Eymeric. in direct. Inquis. p. 2. qu. 55.*
2 *Zanchin. de hæretic. ca. 41.* † Est autem abiuratio in hoc casu solemnis hæresum detestatio, cum assertione contraria Catholicæ veritatis, vt colligitur ex *c. Ego Berengarius de consecrat. dist. 2.* & ex *c. ad abolendam, §. illos quoq; de hæret.* & ex *c. super eo.* & ex *cap. accusatus de hæretic. lib. 6. capit. inter*
3 *solicitudines de purgat. canonica.* † Nam qui tali suspicione laborant debent cum abiuratione generali omnium hæresum, & aperta, atq; clara errorum, de quibus sunt suspecti canere palinodiam, & contraria asserere, & iurare, se nunquam ad abiuratos errores redituros & hæc omnia cōscripto libello abiurationis propria inscriptione munito cōfirmare, quę cuncta ab Apostolorum temporib. recepta fuere testatur *Simanc. de Cathol. instit. c. 55 n. 8. & 10.* † Hac tamē 4
differentia, quod qui iurat de leui, intra priuatos Inquisitoris parietes, debet eam recitare; si tamen de vehementi, vel violenta iurandum est publice conuocato populo, vt tradit *Roias sing. 1. n. 26.* licet Eymericus vtranq; publice fieri debere contēdat, cum, qui abiurat publice sit de hæresi suspectus, *in direct. Inquis. p. 3. n. 161.* † Nam olim errores abiurabā- 5
tur in Conciliis generalibus, & prouincialibus, in quorum loco publica abiuratio succedit, ab omnib. de hæresi suspectis præstanda, etiam si impubes, aut doli capax abiurauerit *c. siquis episcopus 1. q. 7. ca. ad abolendam de hæret. ca. inter sollicitudines de purgat. canonic.* † Exceptis pueris intra pu- 6
pillarem ętatem, & qui occultas hęreses profitetur, qui pro leui suspicione publice abiurare non solent, sed priuatim in auditorio siue camera Inquisitorū, vt in *prima Const. Hispal. cap. 5. & tertia Vali solet. cap. 12.*

¶ Debent enim violenter suspe- 7
cti quando crimen fatentur, & parati sunt abiurare, & redire ad sanam mentem, detestari non solum errorem, de quo accusantur, sed omnes alios Catholicæ fidei contrarios. Quia Christianus non est, qui omnia fidei contraria non detestatur, vt tradunt *Simanc. de Cathol. inst. tit. 1. n. 12. & tit. 57. n. 7.* † Et ita postea, 8
in quacunq; hæresi reperiatur, (etiā si no-

si nominatim non sit abiurata) tanquam relapsus punitur. Quia omnia in genere abiurauit, *c. litteris*, §. *quo circa, de præsumpt. Simanc. & Spreger. vbi sup. Eymeric. in direct. Inquisi. p.*
9 *2. q. 55.* † Leui quoque suspicione laborantibus debet indici abiuratio tantum specialis hæresis, de qua leuiter suspecti, cum etiam si relabantur in hanc, aut aliam hæresim non puniantur, vt relapsi, *cap. accusatus de hæretic. lib. 6. Simanc. d. titul. 1. num. 19. Roias singul. 1. num. 26. Eymeric. vbi sup.*
10 *d. p. 3. n. 161.* † Vnde falsum est quod multi testantur, eum quoque qui de leui abiurauerit, si iterum incidat, vt relapsum esse puniẽdũ, *Anchar. in d. c. accusatus, notab. 6. Afflict. in Constitut. Siciliæ titul. 1. colum. 8.* quia id expresse sacris canonib. aduersatur, vt tradit *Pegna in direct. p. 2. schol.*
11 *64.* † Nam de leui abiurans, neque ex probatione, neque ex iuris fictione reputatur hæreticus, sed tãtum suspectus. Quare relabendo non conuincitur, neque de hæresi, quam fuit abiuratus, neq; de alia, quia in genere non abiurauit, vt tradit *Simanc. d. c. 53. n. 5. Sprenger. d. q.*
12 *19.* † Nisi abiurare recusauerit, in quo tam qui leui, quam qui vehementi laborãt, vt pertinaces, & impœnitentes traduntur curiæ sæculari, *d. c. ad abolendam de hæret.* Nam vt ait Leo ille magnus ad Aquilanens. Episc. epist. 10. *qui correctos se videri volunt, ab omni suspicione se purgent, & obediendo nobis, probent se esse nostros.*

¶ Et in tali abiuratione non solũ 13
errores, de quibus sunt suspecti tenentur abiurare, sed eorum etiam authores, & liberos, & damnatos asserere, *c. saluberrimũ 11. q. 7.* vt de Pelagio hæretico testatur *D. Aug. ad Innocent. epist. 95.* † Atque simul de- 14
bet catholicam veritatem suis erroribus contrariam confiteri, ac se protestari in eius fide decessurum, & iureiurando asseuerare, vt in Ephesina synodo decisum est aduersus Nestorium, *sentias autem, & doceas, quæ nos vniuersi per orientem, & occidentem Episcopi, & Magistri, præsulesque populorum credimus, & docemus,* idq; apertissime confiteri, *cap. donatum 1. q. 7.* † Cuius quidem abiura- 15
tionis formulæ variæ sunt in iure, prout vniuscuiusque criminis natura, vna præscribitur *in capit. Ego Berengarius de consecrat. dist. 2.* quam retulit *Eymeric. p. 2. pag. 181.* & aliam eiusdem Berengarii, *Pegna li. 2. schol. 24. fol. 56.* aliam *Turrecrem. libr. 4. de Eccles. p. 2. capit. 22.* aliam *Castro de iusta hær. punit. li. 1. cap. fi.* aliam *Roias singul. 1.* † Alias referunt *Zanch. de hære-* 16
tic. cap. 20. numer. 2. & ibi alias Campeg. Bern. Comens. in lucerna Inquisit. v. abiuratio. Albertin. de agnoscend. assert. Cathol. quæst. 30. ex num. 60. Roias singul. 1. & de hæret. p. 2. assert. 41. n. 331. Brun. lib. 3. de hæret. cap. 6.

* * *

CAP.

CAP. XXII.

De Relapsis.

SVMMARIVM.

Relapsi sunt qui iam semel crimen abiurarunt, & iterum dilabuntur, numero 1.

Relapsorum quatuor species, numero 2. & 3.

Relapsus est, qui abiurat inuocationem, si iterum consulat dæmones, numero 4.

Relapsus censetur abiurans hæresim de qua tenetur, & omnes in genere, si postea in quamlibet earum dilabatur, n. 5.

Relapsus non censetur abiurans de leui si postea labatur, n. 6.

Relapsus est abiurans de vehementi si postea hæreticos visitat, aut fouet, numero 7.

Relapsus censetur dilapsus postquam ad purgationem canonicam fuit admissus, n. 8. 9.

Abiurans ex spontanea criminis confessione, si relabitur non punitur, vt relapsus, n. 10.

Relapsum facit pertinacia, & impænitentia, n. 11.

Relapsus curiæ sæculari traditur, etiamsi petat misericordiam, n. 12.

Delinquentibus semel partitur, n. 13.

D. Matth. c. 18. *de relapsis explicatus, nu. 14.*

Ezech. c. 18. & 33. *de relapsis illustratus, n. 15.*

RElapsi † dicuntur, qui prius lapsi fuerunt, & pœnitētia ducti crimē abiecerunt, in quod iterum labuntur. Nam ante abiurationē relapsus non dicitur, etiamsi sępissime labatur, *cap. accusatus cap. super eo hæret. libr. 6. Petr. de Palud. in Sent. 4. dist. 13 qu. 3. concl. 5. Castro de iusta hæret. punit. li. 2. c. 2.* † Et horū quatuor sunt species. Prima eorum, qui in eandē hæresim labuntur, quam antea abiurauerunt, *vt in c. ad abolendam, §. præsenti de hæret.* siue deprehendantur facti euidentia, siue confessione propria, siue testium productione legitima, *vt tradit gl. in d. c. abolendam, v. deprehensus, & in c. super quibusdam, eod. titul.* † Secunda species existit, quando vehementer suspectus de aliqua hæresi aut sortilegio hæretico abiurat errorem tanquam vehementer suspectus (si post talem abiurationem deprehensus est in eandem abiuratam hæresim incidisse) vt relapsus debet puniri, *c. accusatus in princip. de hæret. lib. 6.* † Vt qui dæmones inuocabat, & propter hæresim, aut vehemētē suspicionem coactus fuit solemniter abiurare crimen, ac deinde iterum dæmones consulit, puniri potest, tanquam relapsus, vt tradunt *Archidiacon. Dominic. & Franc. in d. capit. accusatus §. sane de hæretic. libr. 6.* † Tertia species quando vehementer suspectus abiurat illam hæresim, de qua tenetur specialiter, & omnes alias generaliter, & postea incidit in aliam, de qua primo fuerat accusatus.

Quia

Quia tunc etiam relapsus censetur, *d.c.accusatus*, §. *cum vero de haret. lib. 6.*
6 † Secus si leuib. indiciatus iurat de leui, & postea incidit in eam, aut aliam heresim, licet ex hoc grauius sit puniendus, non tamen debet relapsorum loco haberi, nec tradi curiæ sæculari, *ex d.cap. accusatus*, §. *si autem*
7 *leui.* † Quarta species quãdo quis in hæresi deprehensus, vel suspectus vehementer cogitur abiurare, & postea hæreticos, vel Magos alloquitur, visitat, fouet, vel munera mittit. Quia excusari nequit, quin ex approbati erroris consequentia fecisse intelligatur, relapsus censetur, *d.cap.accusatus* §. *ille quoq;*, *cap. vt officium de haret.*
8 ¶ Præterea non solum relapsus censetur, qui de vehemẽti, aut violenta suspitione abiurauit, sed etiã qui ad purgationẽ canonicam fuit admissus, vt iterum labens, tãquam relapsus puniatur, cap. ad abolendã. §. illos quoq; de hæret. *illos quoq; qui post abiurationẽ præfati erroris, vel postquam se proprij Antistitis examinatione purgauerint, deprehensi fuerint in abiuratam hæresim incidisse sæculari iudicio, sine vlla penitus audientia decernimus re-*
9 *linquendos.* † Nam licet Eymerico valde difficile videatur in *Direct. p. 2. q. 85. n. 7.* vbi ait consulendum esse Pontificem, & dubitanter loquitur, *in p. 3. n. 184.* vera tamẽ est asserta sententia, quæ similiter confirmatur *in cap. excommunicamus*, §. *adijcimus de hæret. & in cap. super eo, eod. tit. li.*
10 *6.* † Et hoc verum, nisi sponte crimẽ confiteatur, & ex vera criminis cõtritione ad Inquisitores sponte accedat, vt tradit *Castro lib. 2. de iusta hæretic. punit. cap. 2.* aut occultum crimẽ manifestauerit. Quia incorrigibilis non est, qui sponte crimen fatetur, vt tradit *Simanc. de Cathol. inst. tit. 57. n. 18.* † Neq; qui è carcere fugit, li- 11
cet pro conuicto habeatur, *l. in eos D. de cust. reor.* sufficiẽs est, vt dicatur relapsus. Quia fuga non facit relapsũ, sed pertinacia, & impœnitentia, & ita reiiciendi sunt *Abb. in cap. cum non ab homine de iud. Castro d. cap. 2.*

¶ Pœna autem Relapsi est, vt si- 12
ne spe veniæ Iudici sæculari relinquatur animaduersione debita puniendus, quantumuis ad sanam mentem conuertatur. Quia semel hæreticis pœnitentibus parcitur, *ca. ad abolendam de hær. ca. super eo eod. tit. lib. 6.* † Nã vt ait Plato libr. 10. de leg. 13
Vt impij propriori lapsu ad carcerẽ damnarentur: si vero rursus impietatis crimine condemnati essent, morte, sine venia plecterentur, cui astipulantur *l. 3. C. de episcop. aud. l. seruos C. ad l. Iul. de vi publ. l. quicunq; C. de seruis fugitiu.* † Neque 14
obstat dicere peccatorem tametsi sæpe sæpius relabatur, esse admittẽdum. Quia Ecclesia Catholica nemini ad se redeunti gremium claudit, *D. Matth. cap. 18. & Ezech. capi. 18. & 33.* † Ad quod facile respondetur 15
aliud esse in foro interiori, aliud in foro exteriori. In illo enim semper locus est pœnitentiæ, ac hæreticis etiam relapsis absolutio salutaris nõ denegatur. In hoc vero, hæretici relapsi

lapsi curiæ sæculari relinquuntur. Quia bona temporalia, nempe vitã, famam, & cætera fortunæ bona, iure amisit, vt tradit *Simanc. vbi sup. d. cap. 57. n. 14. & 15.*

CAP. XXIII.

De Dogmatistis.

SVMMARIVM.

Dogmatistis pœnitentiæ locus non est, numer. 1.

Magistri, & duces erroris grauius puniũtur, n. 2.

Fidem alterius expugnantes, quam acriter puniantur, n. 3.

Dogmatistis ex nullo iure denegatur pænitentia, n. 4.

Dogmatistæ ex iure Canonico ad pœnitẽtiam admittuntur, n. 5.

Ecclesia solis relapsis veniam denegauit, n. 6.

Dogmatistæ ad pœnitentiam venientes admittuntur, n. 7.

Impænitentibus, relapsis, & qui nolunt abiurare, venia denegatur, n. 8.

Dogmatistæ moniti, vt errorem deponant perseuerantes sine miseratione tradũtur Curiæ, n. 9.

Supplicia acerbanda sunt in proteruis, & multum grassantibus, n. 10.

Dogmatistæ quare potius quam alij puniantur, n. 11.

1 MAgos † hæreticales, qui alios in errorem inducunt, vt ipsos hæresiarchas (etiam si pœniteant) tradẽdos esse curię sæculari docuerunt *Repertorium Inquisit. v. docere, Rojas de hæret. p. 2. assert. 43. Simanc. de Cathol. institut. titul. 47. ex num. 54. & in Enchir. violatæ relig. t. 59.* † Nam Ma- 2
gistros, & duces erroris grauius quam alios puniri conuenit, *Deuteronom. capit. 13. Numer. 25 l. hi qui C. de apost. l. quoniam nulla facinora C. ad l. Iul. de vi public. Tiraquel. de pœn. cas. 47.*
† Nam vt Imperatores, & Iurisconsulti testantur, vltimo supplicio co- 3
ercendi sunt, qui illicita docere tẽtauerint, & qui fidem alterius expugnant peruersa doctrina, *l. quicunq; C. de hæretic. l. penult. C. de apostat. l fin. C. de Iudæis, l. 75. titul. 6. libr. 16. C. Theodos. l. 1. § persuadere, D. de seruo corrupt.* † Quod licet tot iuribus ful- 4
ciatur, ac tot sæculis inualuerit eius rei consuetudo; In contrarium tamen est veritas. Quia nullus est textus, de iure Canonico, qui eos ad misericordiam venientes non admittat, & indulgeat; imo in Concilio Bitirrense capit. 16. de huiusmodi dogmatistis agens, ita subdit, *ipsos ad conuersionem prout poteritis inducentes, & conuerti volentibus vos exhibeatis fauorabiles, & benignos.* † Et in 5
Concilio Tarraconens. capit...... in hæc verba cauetur, *Perfecti vero hæretici si conuerti voluerint, & dogmatizantes absolutione præhabita, & abiuratione facta perpetuo carceri detrudãtur.* † Neque obstant iura ciuilia in 6
contrarium adducta, quia in his disponere nequeunt, ex defectu potestatis, *capit. Ecclesia S. Mariæ de*

stitut. Ecclesia enim solis relapsis veniam denegauit, quæ ad alios extẽdi nequit, cum iudex pronior debeat esse ad absoluendum quam ad condemnãdum, *capit. iudicet. 3. qu. 7. capit. iudicante 30. quæst. 5. capit. estote de*
7 *regul. iur.* † Et ita hanc sententiam, quod dogmatistis pœnitentibus venia condonetur, expresse tenent *Eymeric. in direct. Inquis. p. 2. quæst. 39. & p. 3. numer. 188. late Pegna, d. p. 2. schol.*
8 *46.* † Nisi nolint abiurare, aut sint impœnitentes, aut relapsi, quibus omnibus ius canonicum diserte veniam denegauit; *c. ad abolendam; cap. accusatus cap. super eo de hæretic. libr. 6.*
9 *Eymeric. in direct. p. 2. q. 55. & 57.* † Aut tales Dogmatistæ moniti sint, errorem deponere, vt Lutherus in Concilio Trident. (quæ est canonica admonitio) & sic redeuntes, licet non relapsi censeantur, incorrigibiles tamen habentur quos ius Canonicũ tradi iubet curiæ sæculari. Quia Ecclesia nõ habet condignam pœnam ad illos puniendos, *cap. cum non ab homine de iud. c. nouimus de verbor. si-*
10 *gnif.* † Nam in proteruis & multis grassantibus acerbanda sunt supplicia. Quia propter immanitatem facinorum licitum est iura trãsgredi, *l. aut facta, §. fin. D. de pœn. Tiraquel. de*
11 *pœn. temp. cas. 49.* † Idque maxime in dogmatistis admonitis propter eorum pertinaciam, & ob bonum publicum. Quia noxiis Magistris peremptis, prouidetur discipulis, vt salui fiant, *Amos proph. cap. 9. cum aliis per Brun. lib. 5. de seditio. cap. 6.*

CAP. XXIV.

De absentibus, & eorum bonis.

SVMMARIVM.

Absens damnari non debet, n. 1.

Incerta cognitio est inter absentes, numero 2.

Crimina obiecta fateri videtur, qui sæpe monitus purgandi se occasione non vtitur, n. 3.

Absens conuictus quibus præmissis possit damnari, n. 4.

Contumatia delictum est, per quod possit reus damnari, n. 5.

Contumax non plectitur amissione vitæ, vel bonorum, n. 6.

Absens nisi in crimine læsæ Maiestatis dãnari non debet, n. 7

Contumax, & positionibus non respondens habetur pro confesso ex fictione iuris, n. 8.

Confessi habiti à lege, dum volunt probare contrarium, audiuntur, numero 9.

Tertius admittitur ad probandam innocentiam rei, n. 10.

Sententia contra absentem lata potius præsumitur ob contumaciam quam ob delictum, n. 11.

Sententia contra absentem potius interlocutoria, quam definitiua censetur, n. 12.

Sententia absentis pœna non durat, nisi quatenus durat contumatia, numer. 13.

Re-

Reprehenditur consuetudo, quæ ex quocunq; crimine pœnā confiscationis bonorum imponit, n.14.

Reus comparens infra annum, à die sententiæ omnia ipso iure recuperat, num. 15.

Præsentatio rei succedit in locum satisdationis, n.16.

Præsentato reo omnia resoluūtur in vim simplicis citationis, n.17.

Hæreticus cuius statua est combusta, si cōparet, auditur, n.18.

Nulla temporis præscriptione à causæ defensione reus submouetur, numero 19.

Reus elapso anno auditur, quo ad personā, nam bona remanent penes Fiscum, n. 20.

Reus elapso anno nō recuperat bona, etiāsi innocentiam docuerit, nu.21.

Bona alienata per fiscum in pœnam contumatiæ, post annum non recuperat reus, n.22.

Bona innocentis à fisco alienata in pœnā contumaciæ tenetur fiscus restituere contra communem, n.23.

1 ABsens † damnari non debet, vt Imperator Hadrianus constituit, & pluribus sanctorum Patrū decretis comprobatum est, *Acta Ap. cap.25. l. absentem D. de pœn. capit.1. de causa possess. & propriet. capit. 1. & seqq.*
2 *3.quæst.9.* † Quia vt ait D. Hieron. epist. ad Iulian. *inter absentes incerta cognitio est*, & sicuti Menander ait, *qui prius condemnauit, quam causam luculenter audiuerit, is malus est, quia male credidit*, & Seneca in Med. *qui statuit aliquid parte inaudita altera, æquum licet statuerit, haud æquus fuit*, nam vt ait Ouid.

Optima, nam nullo causa tuente, perit.

¶ Sed quia reorum proprium est latitare, (Nā qui male agit odit lucem) maiores nostri statuerunt, vt ille qui neque denunciationibus, nec edictis iudicum obtemperauerit, quando conuictus est, in pœnā ordinariam damnetur. Quia crimina obiecta fateri videtur, qui sæpe monitus purgandi se occasione nō vtitur, *d.l.absentem, l.1. & seqq. D. de req. reis, cap. absens, cap. decernimus 3.qu. 9.* † Absens enim si plene conuictus non est, sed iusta aliqua suspicione premitur, in foro Ecclesiastico citandus est, vt compareat vel vocandus per edicta, vt intra certum tempus sui copiam faciat, sub pœna excommunicationis, quod si neglexerit, & in ea perstiterit contumacia per annum damnandus est tanquam hæreticus, *cap. cum contumatia de hæret. lib.6. Brun. lib.4. de hæretic. cap.11.* 3 4

¶ Nam licet contumacia delictū sit, *l. omne delictum §. contumacia, D. de re militar.* propter quod reus mulctari possit, *DD. in l.1. D. si quis ius dicenti non obtemper. Menoch. de Arbitrar. cas.280. libr. primo nume. primo* & excommunicari, *Abb. in ca. de quod vult deo, numer. decimo de iudic. capit. quærenti de verbor. signific.* † Non tamen in amissione vitæ vel bonorum plectendus est, vt ex multis fir- 5 6

 mat,

mat. *Farinac. tom. 1. qu. 18. ex num. 37.*
7 † Excepto enim crimine Maiestatis, in aliis etiam imponentibus pœnã corporalẽ, absens damnari non debet, *l. absentem §. aduersus contumacem, D. de pœn. l. absentem C. de accusat. l. 1. D. de requir. reis, Abb. in cap. veritatis, ex n. 19. de dolo, & contumat. Boss. in Pract. tit. de requir. reis num. 1. Menoch. de Arbitr. lib. 1. quæst. 80. ex nu. 97. Catheran. de-*
8 *cis. 105. ex num. 8.* † Nam licet contumax, & positionibus non respondens, habeatur pro confesso, *capit. si post præstitum, de confess. libr. 6.* hoc fit tamen per fictionem tantum iuris, vt tenet *Catheran. decis. 105. numer. 6.*
9 † Et ita si vult probare contrarium, admittitur, vt innocẽtiam suam ostendat, non solum coram superiore, sed etiam apud eundem iudicẽ, qui sententiam tulit, *Bald. in l. error, C. de iuris, & facti ignoran. nu. 14. Ias. in l. 2. C. qui testã. facere poss. Alciat. de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 22. numer. 7. Tiraq. de Retract. ligna gier. §. 4. gl. 1. numer. 12. Menoch. de Arbitrar. cas. 416. ex numer. 37. Andr. Gail, de pace publ. lib. 2.*
10 *cap. 8.* † Quod adeo est verum, vt tertius etiam admittatur ad docendum de innocentia Rei, contra reg. *l. penult. §. an crimen, D. de public. iudic.* tradit ex *Iasone, Bonacosa, & aliis, Flamin. Carthar. de execut. sent. cap. 1. ex nu.*
11 *103. & ca. 3. ex n. 23.* † Nam sententia contra absentem lata potius prçsumitur ob contumaciam, quam ob delictũ, *l. Papinianus §. meminisse, & ibi Bartol. l. qui repudiatis D. de inoffic. testam. Foller. in Prax. cap. 33. nu. 90. Tiraq. tract. cessante causa p. 1. ex nu. 62.*
† Ideo potius interlocutoria, quam 12
diffinitiua censetur ex traditis ab *Alexandro, Socino, & aliis in l. 1. § hoc iudicium, D. si quis ius dicenti non obtemp.*
† Cuius ideo pœna non durat, nisi 13
quatenus durat contumacia, *Feli. & Decius in cap. ex litteris num. 12. de Constit.*

¶ Et ita non obstante pœna pu- 14
blicationis bonorum (quæ ex quocunq; delicto hodie imponitur, *ex tit. de requir. reis,* quamuis male, quia sublata est per *Auth. bona damnatorum, C. de bonis proscript.*) † Reus ho- 15
die comparens infra annum, à die sententiæ omnia recuperat ipso iure, si satis dederit *Alberic. in l. 1. C. de requir. reis num. 4. & de communi firmat Farinac tom. 1. qu. 11. numer. 84. Flam. Carthar. vbi sup. d. cap. 1. ex numer. 389. Iul. Clar. in Prax. q. 44 numer. 1.* † Vel 16
si se in carcerem præsentauerit, qui succedit loco satisdationis, vt ex dicto Farinacio, & aliis resoluit *Sebastian. Guazzinus tractat. de confiscat. bonor. limit. 64. concl. 13. ex n. 2.* † Quia
tunc omnia acta resoluuntur in 17
vim simplicis citationis: auditurq; reus, quo ad bona, & quo ad personam, vt tradunt *Boss. vbi sup. numero 3. Angel. de malefic. v. qui dicatur numer. 4. Clar. in Pract. quæst. 44.* † Et- 18
iam si crimen sit hæreticum, & Rei statua combusta sit, vt tradit *Episcop. Simanc. de Cathol. institut. titul. 2. n. 20.*
† Quia nulla temporis præscriptio- 19
ne

ne à causæ defensione reus submoueri debet, quin absens audiatur, *l. 2. l. penult. D. de requir. reis.*
20 † Et ita verum est, quo ad personam. Nam quo ad bona, elapso anno, in pœnā contumatiæ remanent penes fiscū, donec innocentiam suam docuerit, & fuerit absolutus, *l. 1. cum aliis, D. de requir. reis, l. 2. C. eod. l. 2. D. si quis caut. l. qui commeatus, D. de re milit. cum aliis per Boss. & Clar. vbi sup. Conrad. in Pract. titul. de contumace, & bannito, ex numer. secundo.*
21 † Contra tamen, quod elapso anno etiamsi de innocentia docuerit, & fuerit absolutus, bona non recuperat in pœnam contumaciæ, tradunt *Conrad. vbi prox. tit. de public. bonor. numer.* 40. *Farin. d. quæst. 11. numer. 89. Guazzin. vbi sup. limit. 65. conclus. 13. ex numer. 3.*
22 † Idque magis si bona fuerint alienata per Fiscum, vt facere solet, nam etiamsi compareat, infra annum, & fuerit absolutus adhuc bona alienata bannitus non recuperat, vt in praxi obseruari testatur *Baiard. ad Clar. qu. 44. ex num. 9.*
23 † Sed hæc praxis valde periculosa est in conscientia, vt fiscus innocentis bona retineat, ideo contra Baiardum, & alios ex Romanæ Curiæ stylo contrarium resoluit *Guazzinus vbi sup. ex num. 12. & per pulchras decisiones Rotæ Farinac. d. q. 11. ex num. 98.*

CAP XXV.

De appellatione.

SVMMARIVM.

Appellatio est remedium salutare contra iniquitatem primi Iudicis, numero 1.

Appellatio in omni casu censetur permissa nisi expresse prohibeatur, numero 2.

Appellari posse negans debet ostendere, numer. 3.

Appellatio non est deneganda etiam diabolo, n. 4.

Appellatione non solum suspendere verum & extinguere dicitur sententiam, numer. 5.

Appellatio extinguit præsumptionem, quæ stet pro sententia, n. 6.

Sententia postquam est appellata dicitur potius iniusta, nu. 7.

Præsumitur magis pro appellatione, quā pro sententia, n. 8.

Appellatione pendente, nihil est innouandum, n. 9.

Appellatio eximit appellantem à Iurisdictione iudicis à quo, n. 10.

Iudex æque procedens post appellationem facit acta nulla, n. 11.

Attentata proueniunt ex natura ipsius appellationis, n. 11.

Iudex, æque procedens post appellationem Ius, iudicem, & partem offendit, nu. 12.

Hæreticis non datur appellatio ab Inquisitoribus, n. 13.

Hæresis causa fit de plano, & sine figura iuditij, n.14.

Hæreticis in Hispania datur appellatio ad Papam, & ad Senatum sanctæ generalis Inquisitionis, n.15.

Appellatio huiusmodi non solum ab diffinitiua, sed etiam ab interlocutoria datur, n.16.

Appellatio ab excommunicatione effectũ tantum habet deuolutiuum, non suspensiuum, n.17.

1 APpellatio † theriaca dicitur, & remedium salutare contra venenum, & iniquitatẽ primi Iudicis, *l.1. D. de appellat. cap. suggestum eod. tit.*
2 *in Decretal.* † Et ita in omni casu censetur permissa nisi expresse reperiatur prohibita, *gloss. in l. qui restituere,*
3 *D. de rei vindicat.* † Vnde qui dicit in aliquo casu non posse appellari, debet ostendere, cum habeat regulam contra se, vt tradunt *Francus in cap. vt debitis, num.43. de appellat. Lappus alleg.2. num.5. Tiraquel. in tract. Lemort. sai sit. p.6. principal. declar.6. ex num.9.*
4 *Caphal. consi.185. num.1. lib.2.* † Quare in dubio est appellationi deferendum. Nec iudex debet ẽã reiicere: Quia nemini est deneganda nequidem diabolo, vt est *decis. Rota 16. alias 354. num.3. de dolo, & contum. Parisius cons.28. num.11. libr.4. Lancellot. de attent. p.2, cap.12. ampliat.5. n.8.11. & 14.*
5 † Nam appellatio dicitur tantæ potentiæ, vt non solum suspendere, verum etiam extinguere dicatur
6 sententiã, *l.1. ad fi. ff. ad Turpil.* † Quin imo, & præsumptionem, quæ solet esse pro sententia, vt est communis, de qua *Osascus decis.13. num.4. Bursat. cons.66. num.2. lib.1.* † Nam senten- 7
tia postquam est appellata, dicitur potius iniusta, *Zasius in l.1. D. de re iudic. Mynsinger. cons.41. nu.7.* † Quia 8
magis præsumitur pro appellatione, quia est magis fauorabilis, quam pro sententia, vt tradit *Bapt. Ferret. cons.51. num.23. lib.1.* † Et ita regula 9
est, quod appellatione pendente, nihil est innouandum, vt omnia iura proclamãt, *l.1. C. vt appellatien. pendẽt. Beroi. cons.116. libr.3. numer.10. Decius consil.97. num.1. lib.1. Grat. cons.26. nu.11. lib.2. Menoch. consil.2. num.150. libr.1. Viuius in comm. lib.2. op.3.* † Nam ap- 10
pellatio eximit appellantem à iurisdictione Iudicis à quo appellatur, etiamsi superiori non sit pręsentata, vt tradit *Lancellot. d. cap.12. in præfat. ex num.11.* nisi desertione, aut lapsu fatalium finiatur, *l. fin. C. de temp. appellat. gl. in cap. personas de appell. DD. in cap. cum sit Romana, & in cap. ex ratione eod. tit.* † Alias Iudex procedens, fa- 11
cit acta nulla, & attentata ipso iure, etiam si à superiore non inhibeatur. Quia attentata proueniunt ex natura ipsius appellationis, vt tenet *Lancellot. d. cap.12. limit.17. ex numer. 34.* † Et committit delictum. Quia 12
eodem tempore ius, iudicem, & partem offendit, *iuxta notata in capit. cordi de appell. lib.6. Natta consil. 568. ex numer.14. libr.3.* ideo punitur triginta pondo auri, *l. quoniam iudi-*

iudices, *C. de appellat.* & aliis pœnis congestis à *Lancellot. vbi sup. p. 3. capit.*
13 *31.* † Nisi causa sit hęresis, in qua ab Inquisitoribus non datur appellatio tam hęreticis, quam eorum fautoribus, & defensoribus, *capit. vt inquisitionis de hæretic. lib. 6. Clem. sæpe de*
14 *verbor. signific.* † Quia in negotio hæresis proceditur simpliciter, & de plano, & absque strepitu Iudicii, *capit. fin. de hæretic. lib. 6. cum aliis per Comens. in Lucerna Inquisit. v. appellatio, ex*
15 *numer. 1.* † Contra tamen in his Hispaniæ regnis ab Inquisitoribus appellatio datur ad Papam, & ad senatum S. Inquisitionis supremum, vt probant *conciuis meus Episcopus Simanc. de Cathol. institut. titul. 6. Zanchin. de hæretic. capit. 29. Eymeric. in direct. Inquis. p. 3. numer. 121. & ibi Pegn.*
16 *comm. 31.* † Et non solum à diffinitiua datur huiusmodi appellatio, sed ēt ab interlocutoria dū iustam causam adfert. Nam friuola non est admittenda, *capit. cum appellationibus de*
17 *appellat. lib. 6.* † Nisi talis sententia sit excommunicationis, in qua appellatio effectum tātum habet deuolutiuum, non suspensiuum, *capit. pastoralis, §. verum de appellat. Duen. reg. 42. num. 8. Lancellot. de attent. p. 2. c. 12. limit. 21.*

❧(o)❧

CAP XXVI.

De Recusatione.

SVMMARIVM.

Recusatio defensionem continet, & à iure naturali emanat, n. 1.
Recusatio acta suspendit, n. 2.
Sententia, & gesta post recusationem sunt ipso iure nulla, n. 3.
Recusatio in omnibus Regnis admittitur, n. 4.
Recusatio in omni causa, & à quocunque Iudice imponitur, n. 5.
Ordinarius recusatus recipit Coadiutorem, n. 6.
Recusatio Ordinarij hodie solo partis iuramento fit, n. 7.
Iudices superiores nō recusantur sine causa, n. 8.
Iudices Ecclesiastici omnes non recusantur sine causa, n. 9.
Vniuersitates, & Concilia recusantur, n. 10.
Concilia generalia recusari nequeunt. Quia Ecclesiam repræsentant, numer. 11.
Concilia huiusmodi non solum in causis fidei, verum temporalibus non possunt errare, n. 12.
Concilia huiusmodi in temporalibus recusari posse, n. 13.
Ciuitas, collegium, & senatus recusari possunt, n. 14.
Ciuitas delinquere nequit, n. 15.
Ciuitas delinquit respectu Rectorum, nu. 16.

Recusatio † quia defensionem continet, *Clem. pastoralis*, §. *cæterum de re iud.* ex iure naturali emanasse, scribit *Abb. in ca. cum inter, de except.* Nam vt ait tex. in ca. quod suspecti 3. quæst. 5. *Nam quemadmodum naturale est suspectorum, & inimicorum iudicum semper velle refugere.* † Quare vt appellatio acta suspendit, quia miserum est apud iudicem suspectũ litigare, *d. capit. cum inter, de except. capit. suspicionis, de offic. delegat. capit. secundo requiris*, §. *tertio postulas, de appellat.* † Ita gesta, processus, & sententia per Iudicem recusatum sunt ipso iure nulla, vt post plures tradit *Robert. Lancell. de attent. p. 2. capit. 6. de attent. post recusat. num. 4. & ex num.* 11. † Quod in omnibus prouinciis, & Regnis commune est, & recusandi stylus praxi receptus, vt tradunt *Viuius in capit. quoniam contra falsam ex numer.* 148. *de probat. Couarru. in cap. 26. Pract. Auend. de exequend. mand. p. 2. ca. 23. Menoch. de Arbitr. libr. 2. cas.* 152. † Et interponitur in omni causa, tam Ecclesiastica quam temporali, & in omni iudicio, tam ciuili, quam criminali, & à quocumq; Iudice tam delegato, quam ordinario, *cap. suspicionis de offic. deleg. cap. cum speciali de accusat. capit. si quis contra, de*

Margin numbers: 1 2 3 4 5

6 *de foro compet.* † Licet de iure Ordinarius non possit recusari, *gloss. in l. apertissimi C. de Iudic.* quod intellige, vt tollatur causa in totum, non tamen, vt detur alius Coadiutor, *au-*
7 *th. si vero contingit C. de Iudic.* † Ad quod de iure communi causa suspicionis debebat allegari, *Bart. Alex. & alij in l. quia poterit, Iason in l. apertissimi C. de iudic.* hodie tamen de iure Regio sufficit iurare de calum-
8 nia, *l. 1. titul. 16. libr. 4. Recopil.* † Quæ in omnibus Iudicibus temporalibus obseruatur, nisi supremi sint, qui propter vitę integritatem, & officii eminentiam, non recusantur, nisi causam suspicionis probare offeratur, & depositet pœnam, quæ non probanti est imposita, *l. 36. tit. 4. l. 4. tit. 6. lib. 2. Recopil.*

9 ¶ In Ecclesiasticis tamen non solum superiores, recusari non possunt, (nisi causa probetur) verum etiam omnes inferiores, *cap. cum speciali, de appellat. cap. secundo requiris, §. 1. eod. titul Bald in l. apertissimi C. de Iud. numer. 7. Andr. Gail. obseru. 33. numer.*
10 16. † A quo nec Concilia, neque vniuersitates eximuntur, dum in sæcularibus iuretur de calumnia, in Ecclesiasticis causa ostendatur, *Menoch. de Arbitr. l. 2. cas. 458. n. 10. Did. Perez in l. 1. tit. 5. lib. 3. Ordin. cum aliis per Cenedum Collect. 100. ad Decretal. nu.*
11 5. † Nisi Concilia sint Generalia, quæ minime recusari possunt. Quia Ecclesiam Vniuersalem repræsentant, cui Deus promisit adesse, vt quæ ad consummationem sæculi, *Matth. c. 27. cap. 1. c. violatores distin. 15.* † Non solum quãdo causa fidei de- 12
finienda est, verum etiam quando temporalis tractatur, *Greg. Lopez in l. 22. tit. 4. p. 3. Auend. in c. 23. Prætor. p. 2. num. 13. Rolan. cons. 19. vol. 3. Rebuf. constit. 3. titul. de Rescript.* † Licet, quo ad 13
temporalia posse recusari (quia cessat causa fidei pro qua Deus orauit *Matth. ca. 9. Luc. 22.*) tenuerint *Cardinal. Turrecremat. in Summ. Eccles. lib. 3. cap. 6. ad fin. & lib. 2. cap. 112. D. Thom. in 4. distin. 41. Menoch. d. cas. 458. ex num. 13.*

¶ Ciuitas similiter, Collegium, 14
& Senatus recusari possunt generaliter, *Alber. l. 2. statutor. q. 101. vers. autem potest, fol. 39. Capicius decis. 138. nu. 6. Boer. decis. 269. num. 4. cum aliis per Cened. Collect. 100. ad Decret. numer. 5.* † Nam licet ciuitas delinquere non 15
dicatur, quia homo non est, sed corpus quoddam fictum, *argum. l. mortuo, D. de fideiussor. l. rerum mixtura D. de vsucapion.* † Quatenus repręsen- 16
tatur per Rectores *l. 1. §. quibus l. 2. l. sicut § fin. D. quod quisque vniuers. nom. c. innotuit, de his, quæ fiunt à prælat.* † Quia tamen eorum singuli, & si- 17
mul omnes odio, aut amore moueri possunt, & conspirare, non solum errare, verum & delinquere poterunt, *Iul. Clarus in Pract. §. fi. quæst. 16. ex num. 7. Cacher. decis. 39. num. 9. Farinac. tom. 1. quæst. 24. ex num. 109. Cenedo Collect. 101. ad Decretal. num. 2.* † Adeo, vt ciuitas possit deleri, 18

 atq;

atque vastari, *Tiberius Decian. tom. 2. libr. 7. cap. 32. nume. 14. Azeued. in curia Pisan. lib. 4. cap. 3. numer. 6. Mascard. de probat. tom. 3. conclus. 1415. ex numer. 1. & conclus. 1190. num. 19. Farinac. d. qu. 24. num. 120.*
19 † Quare eius recusationem absque dubio procedere testantur *DD. in c. pastoralis, § pysana, de re iudic. Petr. Gregor. in syntag. p. 3. libr. 49. cap. 3. num. 24. Azeu. in l. 1. titul. 16. lib. 4. Rec. & in curia Pis. d. lib. 4. c. 6 nu. 70. Paz. in prax. to. 1. p. 1. temp. 10. num. 22.*
20 † Etiam si vaga recusatio videatur, quæ ad omnes extenditur, *Rebuf. tract. de Recusat. articul. 9. gloss. 5. n. 46. tom. 3. Constit. Franc.*
21 † Ex quo Iurisperitos omnes ciuitatis recusari non posse, (nisi specialiter nominentur) tradiderunt *Bald. in l. hoc modo D. de condit. & demonstr. Gregor. in l. 22. titul. 4 p. 3.*
22 † Sed verius est ciuitatem totã, & iurisperitos omnes vnius, vel plurium ciuitatum recusari posse (licet specialiter non nominentur) prout tradunt *Menoch. vbi sup. nu. 11. Capicius d. dec. 138. Conrad. in Curial. Breuiar. lib. 1. cap. 9. § 2. n. 9. & cum aliis Cened. d. collect. 100 n. 5.*

23 ¶ Inquisitores autem hæreticæ prauitatis, vt qui grauissimi, æquissimi, & probatissimi sẽper eliguntur, ac tanto muneri præponuntur, irrecusabiles sunt. Quia nulla videtur causa, quæ tantos viros suspectos reddat, vt tradunt *Archidiac. in cap. quia plerumque de offic. Ordin. lib. 6. Menoch. libr. 1. arbitr. quæst. 37. nume. 40.*
24 † Et nominatim eos recusari non posse scripserunt *Dominic. in d. cap. quia plerumque Ripa de peste libr. 3. numer. 140. Ioann. Roias singul. 100. & tract. de hæret. p. 2. tit. de priu. leg. Inquis. num. 435.* † Contra tamen verius est 25
Inquisitores nominatim posse recusari vti post alios, tenuerunt *Episcopus Simanc. de Cathol. inst. tit. 17. nu. 51. Bernar. Comẽs. in Lucerna Inquis. V. recusatio, § 1. Tabiena in summa V. Inquisitor, § 4. n. 5.* † Nam cum sint ho- 26
mines & possint errare, & odio, aut amore duci, dubium non est quin recusentur. Quippe Episcopos omnes, qui sub Concilio fuerant congregati, D. Chrysostomus recusauit, dicens apud Sozomen. libr. 8. hist. Eccles. cap. 17. *Neque se tam stultum fore, vt Iudices ferret suos, qui essent manifesti hostes.* † Et ita Inquisitores recu- 27
sari posse expresse cautum est per supremum Senatum S. Generalis Inquisit. *Instruct. Matritiens. an. 1561. cap. 52.* † Dum tamen suspicionis causæ 28
ad ipsum senatum deducantur, quæ non debent esse friuolæ, sed capitalis inimicitia, cõspiratio in reos, vel quid tale, vt per *Hostiens. in sum. tit. de Recusat. § quæ sint iustæ causæ, Zabarella in Clem. 1. de hæret.* † Nam licet in iu- 29
ditio Ecclesiastico, ad probandas recusationis causas arbitri eligantur, qui de illis cognoscant, *cap. suspicionis de offic. delegat. cap. cum speciali de appellat.* † In recusatione tamen In- 30
quisitorum in his Hispaniæ Regnis, recurritur ad Senatum, à quo dum legitimas causas iudicat, Inquisito-

ri

ri imperatur abstinere; dum leues,
vt relictis leuib. iudiciis ad vlteriora
procedat, vt tradit *Simanc. tit.17.nu-
mer.52.*
31 ¶ Papa tamen licet errare possit,
cap. si Papa distinct. 40. non poterit ta-
men recusari, *cap. querelam, vbi notat
Panhormit. de Elect. capit. ipsi sunt. capi.
cuncta per muendum, 9. quæst. tertia.*
32 † Nam cum recusatio, & appella-
tio ad se inuicem cohæreant, *c. super
eo de appellat.* ad Papam non extendi-
tur. Quia nullum superiorem ha-
bet in terris, ad quem appellet, *cap.*
33 *ego solus, de maiorit. & obedient.* † Quia
non est purus homo, sed vices Dei
gerens, *Nauarr. in capit. nouit. de Iudic.
Pacian. cons. 123. num.* 88. neque ab
vllo iudicatur *cap. mandatis 2.q.4. cap.
si Papa dist.* 40. Quia nullus ei potest
dicere, cur ita facis? *idem Pacian. d.*
34 *cons. 123. num.* 89. † Quare appellan-
tes a Papa ad futuram synodum, ex-
communicantur in Bulla Cœnæ
Domini, vt tradit *Vgolinus de censuris
Pontifici reseruat. p.2. cap. 2 §.1. num.1.*
35 † Nam Papa superior est omni Cō-
cilio etiam Generali. Nam ab eo de-
bet conuocari, ordinari, præsideri,
& approbari, vt tradunt *Conrad. in
temp. Iud. libr. 2. capitul. 1. §.4. Sebast.
Medices de legibus part. 1. quæst. 9. ex
numer. 6. cum aliis per Cened. Collect.*
108. *ad Decretal. numer. 4. & nume-
ro 5.*
36 ¶ Reges, & Imperatores simili-
ter irrecusabiles sunt, quia non ha-
bent superiorem, quippe non acci-
piunt potestatem à Papa, vt volunt
Abb. in c. nouit. de iudic. nu. 11. Decius 7.
Nauar. notab. 3. ex numer. 19. sed à Do-
mino Deo immediate, Prouerb. ca.
8. *per me Reges regnant.* † Nam, vt Pa- 37
pa in spiritualibus Dei Vicarius est,
D. Ioann. capit. fin. sic Reges, & Impe-
ratores in temporalibus, *Apostol. ad
Rom. cap.* 13. † Qui ad externam po- 38
litiam præpositi, recusari nequeunt,
dum non recognoscunt in tempo-
ralibus superiorem.

CAP. XXVII.

De Inhibitione.

SVMMARIVM.

Inhibitionis tractatio ex difficillioribus, n.1.

Inhibitionis materiam in causa violentiæ remissiue, n.2.

Regibus nostris cognitionem competere in causa violentiæ ex consuetudine, & priuilegio, n.3.

Regibus nostris huiusmodi cognitionem iure naturali competere probatur contra communem, numero 4.

Regibus nostris huiusmodi cognitionem competere iure naturæ, à Iure tolli nequit, n.5.

Regibus huiusmodi cognitio competit iure diuino, n.6.

Violentiæ cognitio Regibus competit iure positiuo, n.7.

Regibus huiusmodi cognitio competit nō actu iurisdictionali, sed priuato, numer. 8.

1 INhibitionis † latam materiam aggrediens non omnia duxi prosequenda, sed solito more, quæ difficiliorem materiam reddunt. In quo primum se offert causarum Ecclesiasticarum apud Regios consiliarios cognitio ex causa violentiæ, atque ex ea Ecclesiastici Iudicis inhibitio, & de reuocãdis actis præce-
2 ptum. † Huius cognitionis, & inhibitionis causam reddẽdo indefesse insudarunt *Episcopus præses Couarru. in Pract.c.35.Did. Perez in l.5.tit.1.libr.2. Ordin.Gregor.in l.13.titul.13 p. 2. Azeued.in l.2.titul.6.lib.1. Recop. Auend. de exequend.mand.p.1. capit. 1. numer. 32. Ioann. Garsia de Nobilit. ad l. Cordub. glos.9.n.51. Nauar.in cap.cum contingat de Rescript.& in Manual.cap.27.n.69. Salcedo ad Diaz in Prax.cap. 102. Segura Daual. in direct.Iud.p.2.c.13.num.51. Menoch. de retinend. possess. remed.3. ex num.356. Gutier.de iuram confirm.p.1. cap.2.num.26. Auiles in capit. 1. Prætor. glos. mandamos n. 10. Mexia iul. Toleti fund.2.p.11.num. 47. Aufrer.in Clem.1. de offic.ordin. Cacheran.decis.30. Pedan. ex num.13. Fulu. Pacianus cons.166. ex nu.1.Paz.in Prax. tom. 1.p.1. temp. 1. ad*
3 *princip.ex num.23.* † Omnes præallegatis legibus vnanimiter asserẽtes, id iuris Regibus nostris competere, ex priuilegio Pontificis, & consuetudine immemoriali. In quo tamẽ non satis sibi prouident. Quia ob id possent Pontifices illud derogare, vt S.D.N. Clem.VIII. iam pridem tentauit, & contraria consuetudine tolli. Quia omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur. † Ego autem iure naturali inductum assero, vt de 4
facto factum tollatur. Quia natura docet vim, vi repellere, *l. vt vim D. de iust. & iur. l.1. §. vim vi l. idem est §. cum igitur D. de vi, & vi armat. l. sed & partus §. quæ ei D. de eo quod metus caus. nam vt ait Poeta:*

Armaque in armatos sumere iura sinunt.

¶ Et ita neq; iure positiuo, neque 5
consuetudine illud ius delere valent. Quia naturalia immutabilia sunt *§. sed naturalia Instit. de iure natural. §. fin. de legit. agn. tutel. l. eas obligationes D. de capit. diminut. l. abdicatio D. de patria potest.* † Idque maxime cum 6
ex mero iure Diuino descendat, D. Hierem. c. 22. *Audi verbum Domini Rex Iuda, qui sedes super solium Dauid. Facite iudicium, & iustitiam, & liberate vi oppressum de manu calumniatoris, & aduenam, & pupillum nolite contristare, &c.* † Quod iure positiuo com- 7
probatum est, *in cap. Regum. c. Princeps sæculi, cap. administratores 23. q. 5. c. filiis, vel nepotibus 16. quæst. 7. l. 13. tit. 13. p. 2. l. 2. titul. 6. libr. 1. l. 36. titul. 5. lib. 2. Recopil.* † Non actu quidem iurisdictio- 8
nali, sed de facto, equidem, vt vim vi repellant. Quia iudici male exequenti violenter resisti potest non solum per eum, qui iniuriam patitur, sed etiam per tertium cuius nihil interest, *glos. in c. ex litteris, & ibi Felin. de of. deleg. Afflict. in Constitut. Neapol. lib. 1. rub. 8. num. 78. Duen. reg.*

19. *ampl* 8. *Oldr. conf.* 89. *n.* 3. *Menoch. li.* 2. *Arbitr. cas.* 578. *nu.* 8.

9 ¶ Neque obstat si dixeris quæstionem facti rerum spiritualiũ laico etiam esse prohibitam, *cap. tuam de ordine cognit. capit. vt Inquisitionis §. prohibemus de hæretic. lib.* 6. *cap. si Iudex*
10 *laicus de sent. excommunicat.* † Quia dum quæstio facti talis naturæ est, vt absque rei spiritualis cognitione terminari possit, non est prohibitus sæcularis quin de illa cognoscat, *Padilla in l.* 1. *C. de iuris & fact. ignorat. n.* 57. *Menoch. de Recuper. possess. remed.* 15. *numer.* 212. *& de Retinend. remed.* 3. *num.* 336. *Quesada diuers. qq. lib.* 1. *cap.* 34. *numer.* 17. *Farinac. tom.* 1. *quæst.* 8.
11 *numer.* 25. † Neque obstat *D. capit. tuam,* Quia ibi in causa Reginæ Cypri non dubitabatur solum, an fuisset filia Comitis, sed etiam an legitimo matrimonio nata esset, vt succedere posset in Comitatu. Et ideo eius cognitio, sæculari Iudici tanquam incompetenti fuit denegata. Quoniam hæc caussa ad Ecclesiam spectat, *capit. lator, qui filij sint legitim.*
12 † Alias enim si dubitaretur de solo facto, scilicet an matrimoniũ inter eos contractum, ad effectum puniendi, eo quod clandestinum esset, quereretur, non prohiberetur sæcularis, quin de illo cognosceret, vt tradit eruditiss. Conciuis, & amicus meus *Thom. Sanchez. tom.* 1. *de Matri.*
13 *lib.* 3. *quæst.* 54. *ex numer.* 3. † Vel ad alium facti finem, vt tradunt *Bart in l. quotiens, & ibi Ias. num.* 6. *C. de iud. & in l.* 2. *C. de Iurisdict. omn. iud. n.* 4. *Felin. in cap. cum si ex nu.* 1. *de foro compet. Gutierres in Pract. lib.* 3. *q.* 26. *ex num.* 1. *Menoch. de recup. poss. remed.* 15. *nu.* 338. *Couarru. de spons. p.* 2. *q.* 8. *§.* 12. *nu.* 3. *Anast. Germon. de sacror. immunit lib.* 3. *cap.* 15. *nu.* 96.

¶ Neque minus obstat *D. §. prohibemus.* Nam quæstio facti in specie illius textus, separari non potest à quæstione iuris; vt si quis verba hæreticalia protulerit, quia necesse est scire an sint hæreticalia, & an cum scientia, & pertinacia protulerit, *Clem.* 1. *§. porro de hæretic. D. Thom. in* 4. *dist.* 13. *qu* 2. † Secus tamen si de nudo facto hæretico agatur, vt si quis Hostiam consecratã in ignem proiiceret, aut crucifixum ausu temerario compungeret, &c. quorum laicus poterit assumere cognitionem, vt eum capiat, cũm possit priuatus apprehendere delinquentẽ in manifesto crimine deprehensum *Simanc. de Cathol. institut. capit.* 25. *numero* 5. 14 15

¶ Neque tandem obstat *d. capi. si Iudex laicus*, quia non agit solum de quæstione facti, sed de remittendo clericum, ad effectum, vt Iudex Ecclesiasticus priuatiue de suis delictis cognoscat, ad quod non sufficit quasi possessio clericatus, sed veritas, & validitas tituli clericalis, cum multi sint pro clericis reputati, qui reuera clerici non sunt, *cap.* 2. *de clerico non ordin. celebr.* † Secus tamen quando captus à seculari Iudice 16 17

ce allegat se esse clericum, cuius laicus bene assumit cognitionem quo ad effectum se informandi, vtrum ille statim, & absque vlla retentione remittendus sit, cum ad id sufficiat quasi possessio clericatus, quæ laico non denegatur, vt tradunt *Felin. in cap fin. de exception. n. 10. Bald. in l. si qua per calumniam. nume. 2. C. de Episc. & cleri. Iul. Clar. in Pract. §. fin. qu. 36. numer. 21.*
18 † Quinimo sæcularis poterit cogere clericum, vt sibi ostendat ea, quæ allegaturus est apud Ecclesiasticum, vt videat vtrum sint concludentia, alias procedet ad vlteriora, *idem Felin. in c. cum sit Romana num. 3. de appellat. Alex. in l. Titia D. soluto matr. Decius in c. decernimus, nu. 24 de Iudic. Cacheran. decis. 30. num. 15.*
19 † Omnes enim præsumuntur laici, quamdiu de contrario non cõstat, *Ripa in d. c. decernemus numer. 4. Boer. decis. 171. numer. 14. Farinac. d. qu. 8. nu. 38.*
20 † Quare captus obiicere debet declinatoriam, & ostendere titulũ cum sit fundamentum suæ intentionis, *Did. Perez in libr. 1. tit. 3. libr. 1. Ordinam.*
21 † Cuius recte laicus assumit cognitionem, vt sciat vtrum captus, sit suæ iurisdictionis, nec ne, *l. si quis ex aliena D. de iudic. cap. super litteris de Rescript.*
22 † Quod non solum ad se informandũ, sed ad cognoscẽdum, & pronunciandum in Regno Neapolis obseruari testatur *Carauita, in ritibus magn. cur. capit. 235. numer. quarto.* Et in Francia, *Rupellan. libr. quarto Instit. capit. 6.*
23 † Et ita regium auxilium violentiæ tollendæ quia in mero facto consistit, laico non denegatur, vt de facto factũ tollat, cum & in hoc casu sit permissa huiusmodi cognitio, vt tradiderunt idem *Rupelan. d. cap. 6. Aufrer. de potestat. sæcular. regul. 4. fallen. 8. nu. 12. Petr. Barb. in l. Titia, D. solut. matr. num. 35.*

¶ Quo ad inhibitionem autem 24
iudicis Ecclesiastici per Regios auditores faciendam, & præceptum de reuocandis actis post appellationem factis non ita assentior. Quia hæc omnia sunt iurisdictionalia, Ecclesiasticæ potestatis, cuius laicus incapax est, *capit. sacerdotibus 11. quæst. 1. capit. ita dominus 19. distinct. capit. bene quidem, capit. denique. capit. si imperator 96. distinct. cap. decernimus, c. at si clerici cum aliis de iudiciis.* † Inhibitio enim est actus iurisdictionalis, 25
capit. tuam de ordine cognit. quæ inducitur à iure, *titul. vt lite pendente nil innouan. & titul. nil nouari appell. pend.* quam priuatus exercere nequit, *l. 3. D. de testament. Lancellot. de attent. p. 2. capit. 20. in præfat. qu. prima.*
† Quare licet tales actus post ap- 26
pellationem facti sint nulli ipso iure, *capit. per tuas de sentent. excommunicat.* & reuocentur priuilegio attentatorum, quia inhibitio æquiparatur decreto irritanti, *Cassan. decis. 2. in princip. decis. 5. numer septimo de restitut. spoliat. Mandos. de inhibit. quæst. 14. numer. secundo.* † Hoc ta- 27
men non pertinet ad Reges neque

quead eorum consiliarios, sed ad superiores Ecclesiasticos, ex sacro Concilio Trident. sess. 25. de reformat. cap. 3. *Nefas autem sit saculari cuilibet magistratui prohibere Ecclesiasticum iudicem, ne quem excommunicet, aut mandare, vt latam excommunicationem reuocet (etiam sub prætextu, quod contenta in hoc decreto non sint obseruata) cum non ad sæculares, sed ad Ecclesia-*
28 *sticos hac cognitio pertineat.* † Et non solum ipsosmet iudices, sed etiam partes grauatas pro huiusmodi preceptis ad Regias Cancellarias, & senatus temporales recurrentes, esse ipso iure excommunicatos plures decisiones Rotæ tenuerunt, quarum nonnullas congerit *Farinac. tom. 4. cons.* 121. *& consil.* 122. quia causam præbent, vt immunitas Ecclesiastica violetur, *ca. grauem de sent. excommunic. & in processu Bullæ*
29 *cœnæ Domini*, §. 16. † Quamquam haud negem prædictas decisiones, & sacrosanctum Concilium Tridentinum, & Bullam cœnæ Domini, & alias Apostolicas constitutiones non comprehendere prædictos iudices quando solum violentiam committi declarant, vt tradunt *conciues mei Cardin. D. Fr. Toledo, & Fran. Anton. Corduba ille in summ. sacerd. cap. 30. hic vero in summ. casuum consc. cap. 35. Nauarr. in d. cap. cum contingat de rescript. Viuald. in candelab. ad Bullam cœnæ Dom. cas. 14. ex num. 102. cum aliis per Cenedum collect. 5. ad Decret. nume. 3. & collect. 17. ad Decretal. num. 2.* † Et qui non acquiescit Iudici 30 illi, pecuniæ mulcta, & amissio temporalium bonorũ imponitur. Quia inutilis esset prædicta potestas si inobedientes iustis pœnis afficere non posset, *Grego. in l. 13. tit. 13. p. 2. Iul. Clar. in Prax. d. §. fin. quæst. 36. num. 24. Salcedo ad Diaz. in Prax. capit. 102. & 118. Fulu. Pacian. consil. 166. ex nume. 162. Cassan. in Catal. glor. mund. p. 5. consid. 24. & in consuet. Burg. rub. 1. §. 5. gl. fin la grace numer. 82. Steph. Aufrer. de potest. sæcular. reg. 1. n. 22. Couarr. in Pract. cap. 35. num. 3.* † Nam bulla 31 Cœnæ Domini in eos tantum publicatur, qui Ecclesiasticos Iudices rite, & recte procedentes impediunt ne sua iurisdictione vtantur, nõ tamen quando iniuste litigantes grauant, aut iustum causæ cursum impediunt, quominus ad sedem Apostolicam appellatio perueniat, vt præter supradictos tradunt *Vgolin. tract. de censuris Pontifici reseru. p. 2. capit. 16. §. 2. n. 1. Suarez de censuris tom. 3. disput. 21. sect. 2. ex nu. 78.* † Et ita 32 eos ab iniusta executione arcendo (etiam pœnali iudicio) iurisdictionem Ecclesiasticam potius honorant, quam onerant, cum subditos à tali liberent tyranno, *Nauar. in d. cap. cum contingat, & in Manual. capit. 27. ex num. 49. Couarr. d. cap. 35. ex nu. 3. Pacian. d. consil. 166. ex numer. 5. Cacheran. d. decis. 30. ex nu. 14.* † Quamuis 33 hos recursus propter prædicta præcepta de reuocandis actis, & aliis huiusmodi Ecclesiasticæ iurisdictioni

ctioni reseruatis, Rota Romana sēper abhorreat, procedatq; (tanquā in excommunicatos) in eos, qui ad regias Cancellarias pro huiusmodi decretis recurrunt, vt patet in vna manuscripta, quam ex fidelissimo originali habui, & (quia ad Hispaniam dirigitur) libuit inserere, quæ talis est:

CORAM R.P.D. PEgna 1. April. 1604.

34 CVm † Martinus de Padilla senior resignasset benef. in manibus S. D. N. Clement. VIII. ad fauorem Martini iunioris ann. 1596. & litteris super resignatione expeditis, & coram prouisore Lucens. earum executore præsentatis, opposuit se Petrus Gartis de eodem beneficio prouisus per obitum resignantis, agentes Petri à præfinitione cuiusdam termini quem nimis breuem esse prætendebant, appellarunt: & recursum habuerunt ad Gubernatorem generalem regni Galliciæ, & præmissa narratiua quod ad ipsum pertinebat cognitio super violentiam factam per iudicem Ecclesiasticum, quam amouere, & tollere debebat, obtinuerunt eidem prouisori mandari sub pœna amissionis tēporalitatū quas habebat in dicto regno, vt eidē Petro concederet appellationem, aut infra tres dies sequētes trāsmitteret sibi processum, vt eo viso ꝓuideret.

¶ Causa in Rota introducta Petrus nulla facta mētione de recursu, neque obtēta absolutione ab excommunicatione pro prædicto incursu eidē beneficium à Sede Apostolica impetrauit. Sed quia Martinus prætendebat gratiam à Petro obtentā ei non suffragari dubitaui an constaret de tali recursu, qui ad prædictum effectum Petro obstaret. Et Rota vtraque parte informante ob recursum obstare censuit quia recurrendo ad iudicem laicum ipso iure incidit in sententiam excommunicationis cum causam præbuerit, vt immanitas Ecclesiastica violaretur cap. *nouerit cap. grauem de sent. excomm. & ex textu (quem ignorare nō licet) in processu in bulla in cana Domini, quæ singulis annis solemniter publicatur in* §. 16. graui anathemate feriuntur, qui ad Cancellarias, & curias sæculares recurrunt pro obtinendis prohibitionib. & mandatis contra prælatos Ecclesiasticos cum iudices laici sint incapaces iurisdictionis in clericos exercendæ, *cap. Sacerdotibus* 11. *q.* 1. *cap. ita Dominus* 19. *dist. cap. bene quidem*, §. *ista scriptura ca. denique cap. si imperator* 96 *distinctione*, & iudicibus Ecclesiasticis sint inferiores d. ca deniq; Clem. Romanus de iureiur. ideoq; non possunt, nec debent Ecclesiasticos corrigere, aut eis inhibere, aut alia præcepta facere, & præsertim pœnalia prout in casu proposito, *Abb. in d. cap. qualiter & quando n.* 2. *de iudiciis Mar. Socin. in c. si quis clericus n.* 8. *& in cap. sane* 3 *n* 10.

de foro compet. Rota decis. 10. *de consuetud. in antiq.* & dum prætextu violẽtiæ audent iudices laici iudicibus Ecclesiasticis superioris ordinis p̃cipere aut inhibere, audent sacris Canonibus, & perpetuo Ecclesiæ vsui (quæ semper huiusmodi recursus damnauit, & anathemate plectendos censuit) grauiorem violentiam inferre. Et consequenter Petrus non potuit adquirere beneficium impetratum cuius gratia fuit ipso iure nulla, *cap. postulatis de clerico excomm. ministr. cap. cum bona de ætate, & qualit. ordin. Innocent. in cap. post electionem numer. 21. de concess. præbend. Selua de benefic. p. 3. quæst. 4. numer. 22. facit Couarr. in ca. alma mater. p. 1. relect. §. 3. n. 3. vbi testatur de Communi.*

Ad excusationes datas per informantes pro Petro sequentes Responsiones dedit Rota. Ad primam quod recursus fuerit habitus non ab ipsomet Petro, sed ab Alfonso eius patre, de cuius legitimo mandato non cõstabat. Fuit respõsum primo, istos recursus ad iudices sæculares præsumi factos ad instantiam & petitionem eorum, qui habent interesse in causa, *vt fuit sæpe in Rota decisum, & signanter in causa Cartaginens. portionis die 14. Nouemb. 1594. coram R. P. D. Serafino & in causa ciuitari scholastisa 24. Martij coram Pamphilio, & nuper coram me in causa Hispalens. beneficij die 22. Martij proxime præteriti.*

Sed quia alii ex dominis dicebãt hoc nõ procedere vbi agitur de incurrenda pœna inhabilitatis, quo casu requiruntur probationes, concludentes, & quod de mandato recurrentis habeatur fides, *vt fuit conclusum in causa Vincent. Cantoriæ die 14. Iulij 1610. coram domino meo Litta fuit 2. Respõsum*; Petrum satis habuisse scientiam huius recursus, & illam ratam habuisse. Primo quia recursus fuit habitus, & prouisio à Generali gubernatore Galliciæ fuit obtenta, *in ciuitate Coruniæ die 1. Augusti* 1597. & tandem Petrus sub die 18. Iunii præcedentis eiusdẽ anni 1597. dederat mãdatum Petro de Lemos specialiter ad hanc causam ad comparendum coram quibuscunq; Iudicib. in Regia Curia Valisoleti, & Regni Galliciæ ad obtinẽdum quascunque prouisiones. Secundo fuit responsum Petrum vsum fuisse prouisione, quia die 3. Augusti eiusdem anni 1597. notarius ad instantiam partis eiusdẽ Petri notificauit dict. prouisionem Prouisori Lucensi. Tertio dicebatur oriri probationẽ sufficientem ex propria comparitione eiusdem Petri in loco iudicii sub die 14. Octobr. eiusdem anni, & ex decreto sibi intimato, & ex alia comparitione cum clausula citra reuocationem sui procuratoris, & ex pluribus aliis comparitionib. & actis per eundem Petrum factis ex quibus dicitur sufficienter constare de scientia recursus, & cum Petrus non reclamauerit, vel renunciaue-

ciauerit prouisioni iudicis sæcularis, & reperiretur in processu ex tot actibus, videbatur illam sciuisse, & ratam habuisse.

Ad secundam excusationem deductam ex clausula supplicationis, *teq; absoluentes*, quæ concedi consueuit impetrantibus quascumque gratias ad effectum validitatis, & subsistentiæ illarum informantes contra Petrum dicebant talem absolutionem non prodesse impedientibus executionem literarum apostolicarum tanquam violatoribus libertatis Ecclesiasticæ; & allegabant *Felin. in capit. Apostolicæ in principio vers. idem de absolutione de exceptionibus, & Rebuf. in prax. titul. de forma & declaratione nouæ prouisionis vers. teque absoluentes n. 12. & 13. Mandos. tract. de signatura gratiæ ver. absolutio ab excommunicat. ad fi.*

¶ Sed hęc Responsio non satisfecit Rotæ, *quia Felinus fundauit se in concl. Innocent. 8. & Rebuf. in conclus. Iulij 3. & similiter Mandos. in concl. tunc vigente quæ per mortem conditorum expirarunt*, & ideo amplexa fuit conclusionem 65. S. D. N. Clementi PP. VIII. qua cauet præteritam generalem absolutionem à censuris Ecclesiasticis non suffragari violatoribus Ecclesiasticæ libertatis via facti auso temerario Apostolico mandato non obtemperantibus, & Nuncios, vel executoris Apostolicæ Sedis & officialium eius commissa exequentes impedientibus si propter præmissa, vel aliquod eorum excommunicati à iure, vel ab homine per quatuor menses scienter excommunicationis sententiam sustinuerint cum non vigente hac clausula habitus fuerit recursus contra Petrum merito fuit responsum.

¶ Ad tertiam excusationem pro Petro deductam quod ille recurrerit in casu licito, & permisso pro defendenda propria possessione, quē casum nec Canones nec decisiones Rotales damnant; quin potius videntur permittere, *vt apud Achillem decis. 36. de appellationibus in Impressis*, & etiam *in causa Tarraconen. Villæ de Reus die 4. Decemb. 1592. coram D. Serafino & in causa Salmantin. Cantoriæ die 24. Maij 1596. coram illustrissimo Blancheto tunc Rotæ auditore fuit responsum sicut alias Rota responderat in causa Oxonens. die 1. Decemb. 1595. coram me*, per pręfatas decisiones non defendi recursum ad Iudices laicos, & ad parlamenta & tribunalia Magistratuū licet in eis dicatur posse quandoq; haberi recursus ad Iudices laicos, & inuocari eorum nudum auxiliū ad defendēdam propriam possessionē qua quis de facto expoliatur, & quā quis etiam propria authoritate defendere potest, nusquam tamen legitur in eis quod talis recursus fieri possit ad tribunalia siue Iudices laicos, tanquam Iudices ad effectū obtinēdi inhibitiones & mādata cōtra Prælatos & Iudices Ecclesiasticos,

& præcepta pœnalia, vt in casu proposito.

¶ Cæterum quia nihil est tam vere dictum quod non possit sinistre interpretari, & informantes pro Petro vterentur etiam decisione in d. causa Oxonens. coram me, licet clarissime huiusmodi recursus detestetur & damnet, ideo ex sententia Rotæ ad tollendam omnem difficultatem visum fuit duo adiungere.

¶ Primum præfatas decisiones nullam præbuisse nec præbere istis recursibus authoritatem, nisi in casib. à iure Canonico expressis, Quāuis auditores, qui præfatas decisiones compilarunt, visi interdū fuerint istis recursib. deferre pro defendenda possessione quam quis propria authoritate defendere potest, non quod ad Iudices sæculares tanquam Iudices, & superiores recurrere liceat, *Sed tanquam ad homines priuatos iuuare tamen potentes, non secus, ac si quis inuocaret auxilium cuiuslibet transeuntis per vicos, vel plateas si forte de facto ab alio potentiore de propria domo depelleretur*, non tamen, vt possit à Iudicibus laicis defendi per citationes & inhibitiones & pœnarum comminationes contra iudices Ecclesiasticos. Quia tales recursus tanquam illicitos, Rota sacrorum canonum cultrix, & obseruatrix, nunquam approbauit, aut tolerauit. Quia potius in ea re grauissime lapsum *Couarr. pract. capit. 35. nu. 3. & cæteros idem opinantes vno consensu semper censuit, & docuit.* Alterum fuit iam superiore sęculo, viros pios præfatam Achillis decisionem formidasse. Nam, *Quintil. Mandos. tract. commißio forma 14. versiculo recurrendi numer.* 54. licet fateatur præfatam decisionem posse sustineri, addit tamen ansam præbere nō solum Regibus, sed etiam dominis temporalibus quibus suis circa negotia Rotalia (quæ vt plurimum beneficialia existunt) & circa sacerdotia, & dignitates, ac personas Ecclesiasticas se intromittendi contra *text. in capit. nouit. de iudic.* & domini temporales ista occasione, seu prætextu manutentionum, seu defensionum, se & suos iudices super sacerdotiis, & sacerdotum iurisdictionibus, & sacerdotibus constituerent. Et ego tempore meo propter istam causam semper Achillis decisionem vidi haberi suspectam.

¶ Quod attinet ad decisionem D. Cardinalis Blancheti in causa Salmantina, sæpe fuit reprobata, & nulla eius penitus habita ratio. Atque ex his fuit cōclusum Petro obstitisse recursum, vt non potuerit tanquam excommunicatus acquirere beneficium, quod à Sede Apostolica impetrauit.

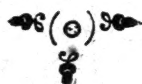

CAP.

CAP XXVIII.

De prouocatione ad diuinum iudicium.

SVMMARIVM.

Ad diuinum iudiciū fit prouocatio si auxilium humanum superesse non cernitur, n.1.
Prouocatur ad diuinum iudicium, vt de iniustitia ratio reddatur, n.2.
Prouocatio ad diuinum iudicium licita secundum aliquos, n.3.
Prouocatio ad diuinum Iudicium ex sacris litteris, n.4.
Prouocatio ad diuinum iudicium periculosa, n.5.
D. Gundizalui de Cordona, laudabile responsum incitatione militis, numero 6.
Qui scienter alios iniuste citant peccant mortaliter, n.7.
D. Ferdinandum IV. citatum interijsse, nu.8.
D. Clem. V. P. M. & Philippus pulcher citati interierunt, n.9.
Citationis memorandus casus in Granatensi ciuitate, n.10.
Iudex citatus, qui exanimis ex equo fuit delapsus, n.11.
Iudices sibi ne temere datam potestatem agnoscant, multoties citati interuenerunt, n.12.

1 SEd † quando appellatio, & auxilium huiusmodi non satis iuuat, & se iniuria affici putant homines, nec aliud humanum præsidium superesse cernunt, solent ad Deum iudicem confugere, non quidem malis, vt illos eripiat, sed vt sumpta de persecutoribus vltione, tali iniuria se indignos fuisse, cunctis faciant manifestum. † Interdum illos 2
ad tribunal Dei sisti intra certum tempus; interdum nullo tempore addito iubent coram Deo comparere, vt de eorum nece rationem reddant, vt tradunt. † Quod multi 3
licitum defendunt, tuentes se illo Saræ ad Abraham Genes. cap. 16. *iudicet Deus inter me, & te*, & illo Dauid, ad Saulem Reg. 1. c. 24. *Iudicet Dominus inter me, & te, & vlciscatur me Dominus de te.* † Et illo Zachariæ cum 4
iussu Ioas Regis occideretur Paralip. 1. cap. 24. *videat Dominus, & requirat.* ad quod martyres etiam noui Testamenti proclamant Apocalyp. capit. 6. *vsquequo Domine non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant super terram.* † Lici- 5
tum est sacris viris: sed has citationes imitari homines incompertæ sanctitatis periculosum est. Nam facile fallit amor proprius, & persuadet nos iniuriam passos, cum non simus. Facile enim latens aliqua gloriæ: vel vindictæ, vel alterius perturbationis animi nebula se immiscet, vt veritatem non videamus. † Vt nebulo ille, qui inuictissimum 6
æque ac sapientissimum conuicem meum magnum ducem D. Gundizal-

dizaluum Fernandez à Corduba, dum ad patibulũ, eius iussu, deferretur, se ignorare asserens eum citauit. Cui respondit, propera inquã, nam illic habeo fratrem, qui in expugnatione Granatensi occubuit, vt respondeat, vt refert *Paul. Iouius, in eius vita.*

7 ¶ Qui scienter alios iniuste citãt peccãt mortaliter, quia eos suggillant, quos citant, vt oppressores innocentiæ: minus etiam constantes graui terrore percellunt, ita vt metu mortis possint in morbum in-
8 cidere, ac mori. † De hoc exempla sunt innumera, aliquando has citationes non irritas fuisse Hispanorũ Annales prodiderunt D. Ferdinãd. IIII. Regem iussisse duos nobiles perduellionis reos ex rupe altissima oppidi de *Martos*, præcipitari, illos constanter crimen negasse: quod quia videbantur se frustra facere, tandem ad diuinum Tribunal prouocasse, Regiq; denunciasse, vt ibi ante diem tricesimum se sisteret, quo ipse subita morte fuit correptus, vt tradunt *Ambros. de Morales &
9 Marian.* † Apud Gallos traditur Neapolitanum equitem in Templariorum damnatione, ad diuinum Iudicium prouocasse, & Clem. V. Pontif. Max. & Philippum pulchrum Francorum Regem, anni spacio cõcesso, coram Tribunali Dei citasse: intra quod Clemens repente moritur, & Philippus mox interiit, vt narrat *Fulgos. libr. 1. cap. 6. Maier. lib. 2.
10 Annal.* † Et memoria adhuc recens est in hac Granatensi ciuitate, cum quidam ex vnius Iudicis criminalis odio indefensus duceretur ad patibulum, Iudicem, & tabellionem citasse, qui in ipsa hebdomada ambo sunt perempti. Similiter & alius, alterius quem innocentẽ sustulit, sæpius phantasmate offenditur. † In 11
vicina Germania memorabile est illud Ioannis Turlonis, de quo sic scribit Olaus libr. 4. historiæ Aquilon. cap. 20. *Is genibus innixus: en morior iniuste, teque voco hac hora ante Tribunal Dei, vt respondeas, cur me innocentem mori condemnas, vix autem miser carnificis manu obtruncatus fuerat, cum etiam iudex de equo corruit exanimis.*
12 † Hæc ideo proponuntur ne Iudices absoluendi, atque ligandi datã potestatem peruertant, temereue sententiam suam exequantur. Quia nõ hominis, sed Dei Iudiciũ iudicãt, *Paralipom. 2. cap.* 19. qui requiret sanguinem de manibus eorum, *Genes. cap.* 4.

CAP. XXIX.

De executione rei Iudicatæ.

SVMMARIVM.

Res Iudicata dicitur quæ finem controuersiæ imponit, n. 1.

Transitus in rẽ iudicatam, tollit litis pendentiam, n 2.

Parum esset sententias ferre nisi executioni mandarentur, n. 3.

Sen-

1 Res † iudicata dicitur, quę finem controuersiarum, pronunciatione Iudicis imponit *l. 1. D. de re iudic.* Quia illa litem finiri, & extingui statutum est, *Rota decis. 10. alias 411. si litem, nu. 3. vt lite pendent. Afflict. decis. 342. numer. 3.*
2 † Transitus enim in rem iudicatam tollit litis pendentiam, *Mandos. super reg. de subrogand. Collitig. q. 12. n. 2. Parisius cons. 30 num. 36. libr. 4. Beroius cons. 54. num. 18. libr. 3.*
3 † Ideo decisum est executioni mãdari, *l. 1. C. de execut. rei iudic.* quia parum erat sententias ferre, nisi executioni mandarentur, *ca. quo ad consultationem, de re iudic.*
4 † Nisi legitime sit appellatum. *Auth. nouo iure C. de appellat.* vel sint partes intra decẽ dies datæ ad appellandum, *Bald. in l. 1. C. de temporibus appellat. Lancellot. de attentat. p. 2.*
5 † Alias enim faciet actus nullos, & attentatos; nisi desertione, & lapsu fatalium appellatio sit finita *l. fin. C. de tem-*

temporib. appellat. & ibi omnes & in cap. cum sit Romana, & in capit. ex ratione de
6 *appellat.* † Aut sint tres conformes aduersus quas non datur appellatio, *l. 1. & ibi omnes C. ne liceat tertio prouoc. Ripa in l. 4. §. condemnatus D. de*
7 *re iudic.* † Aut sententia sit Principis, vel Præfecti prętorio à quibus non appellatur, *l. 1. C. de sent. præfecti Prætor.*
8 † Vel ab executione sententiæ appellatio sit inducta, à qua similiter non datur appellatio, *l. ab executione 5. C. quorum appellat. non recipiãt. l. ab executore D. de appellat. Alciat in l.*
9 *1. §. si quis ita D. de verb. obligat.* † Quia executio (appellatione pendente) fit in omnibus illis casibus in quibus à iure prohibitum est appellare, *And. Barbat. consil. 10. numer. 2.* vbi ponit exemplum in eo, qui contra tres conformes volebat appellare, *Guido Pap. consil. 219. Roland. consil. 77. numer. 30. vol. 2. Lancellot. d. ca-*
10 *pit. 12. limit. 53. ex num. 4.* † Quippe à præcepto executionis non datur appellatio, nec facit actum nullum, neque attentatum *DD. in d. l. ab executore, glos. in capit. non solum de appellat. lib. 6. Boer. decis. 259. num. 5. Tholossan. decis. 500. & ibi Aufrer. in addit.*
11 † Executio autem fit non solum ab ipsomet Iudice, qui sententiam tulit, quando transacta est in rem iudicatam, verum & à iudice requisito. Quia sententia in vno foro lata authoritatem habet rei iudicatæ in alio, *capit. fin. de exceptionibus libr. 6.*
12 † Neque requiritur causæ cognitio etiam sententia laici apud clericũ, quod in ciuilib. tãtũ, & nõ in criminalib. obseruari deberi defendunt, *Bartol. in l. Magistratibus D. de iurisdiction. omn. Iudic. & in l. diuus D. de cust. reorum.* † Verius est in omni causa 13
locum habere, tam ciuili, quam criminali, dum videat, an sit iusta, vel ne, vt tradunt *Maria de iurisdict. p. 4. cent. 2. cas. 169. ex numer. 12. Maroto de iure quæsito libr. 1. capit. 7. ex numer. 19.*
† Quod secus est in laico, dum re- 14
quiritur pro executione Ecclesiastici, propter incapacitatem, *DD. in capit. excommunicamus §. damnati de hæretic. libr. 6. Simanc. de cathol. instit. titul. 34. num. 48. Did. Perez. in l. 3. titul. 4. libr. 8. Ordin. Couarru. in clem. 1. p. 1. §. 5. num. 6. Pegna in direct. Inquis. com. 20. fol. 131.* † Et ita Magistratus 15
temporales dum eis ab hæreticæ prauitatis Inquisitoribus traduntur hæretici, debent eos absque vlla causæ cognitione, sic relaxatos, cõtumaces, viuos, pœnitentes vero compressis faucibus igni mandare, vt tradunt *Simanc. vbi supr. d. titul. 36. ex num. 4. Lucer. Inquis. V. executio contra damnat. Iul. Clar. li. 5. sentent. §. fin. quæst. 96. numer. 7. Salcedo ad Diaz in prax. capit. 133. Belluga in speculo Princip. rubr. 11. §. viso. num. primo, late Flamin. Carthar. de execut. sentent. capit. fin.*
† Quidquid contrarium tenere vi- 16
deantur *Igneus in l. 1. §. cum Dominus num. 79. D. ad Sylan. Alciat. in cap. 1. de offic. ordin. nu. 110. Brun. lib. 4. de haret. capit. 13.* scilicet quod dum con-

ſtat manifeſte de ſententiæ iniuſtitia non eſſe per iudicem ſecularem exequendam, ſed cognoſcere de veritate aut Inquiſitores ſupplicare, vt cauſam reuideant, quia id falſum eſt, vt ex multis probat *Simanch. vbi*
17 *prox. ex num* 8. † Et eo iure vtimur, quia poteſtates ſæculares in tali caſu ſunt meri executores, *Bald. in auth. clericus. C. de Epiſcop. & cleric. Angel. in l. Diuus 2. de cuſtod. reor. Abb. & Anchar. in cap. at ſi clerici, de iudic. Salicet. in l. ea quidem. C. qui accuſare non poſſ. Iaſ. & Oroſ. in l. Majeſtatib. D. de iurisd. omn. Iud. Alciat. in c. 1. de offic. ordin. Matth. de Afflict. in procemio conſtit. Sicilia, gl. gladij, Brun. lib. 4. de hæret. c. 15.*

18 ¶ In aliis autem non ita; nam quando manifeſte conſtat de innocentia Rei, audiri debet etiam contra tres conformes, quia ſententia iniqua non eſt exequenda, vt ex multis probat *Robert. Lancel. tract. de attent. p. 2. c. 12. limit. 8. ex num. 25. &*
19 *cap. 17. ex num. 75.* † Nam ſtante notorio grauamine ceſſat clauſula, appellatione remota, *gloſ. in cap. ex conquæſtione, de reſtitut. ſpoliat. Decius conſ.*
20 *49. Ruin. 82. lib. 5.* † Quia notoria iniuſtitia etiam contra agentem admittitur, & impedit litis ingreſſum, vt tradit *Blanch. tract. de compro-*
21 *miſ. q. 4. n. 97.* † Neq; obſtat quod exceptio nullitatis contra tres conformes præſumatur potius animo retardandæ executionis, *Ripa in l. 4. §. condemnatum. D. de Iudiciis, num. 14.*
22 † Quia id ceſſat, in notorio grauamine, vt tenet *Sebaſt. Vant. tract. de nullit. ſent. tit. quis poßit dic. de null. nu. 28. Lanc. d. cap. 17. num. 127.* † Quia 23
remota exceptione & nullitate: non intelligitur de notoria, & manifeſta, *cap. veniens, el 2. de teſtib. gloſ. in d. cap. ex conquæſtione V. appellationem, & in cap. ſuſcitata V. ſententia de reſtit. in integr. & in l. 1. §. ſiue autem. D. de tabul. exhibend. & in l. ſi alterius. D. ſi minor ſe maior dix. cum aliis per Abb. in c. ſuper eo, de offic. deleg.* † Et dicitur no- 24
toria nullitas, quæ ex actis reſultat, quia omnem calumniam excludit, *Bart. in l. 4. §. condemnatum. D. de re Iudic. Abb. & alij in Clemen. vt calumniis, eod. tit. Alex. conſ. 282. num. 3. lib. 6. & conſil. 59. num. 17. lib. 4. & conſ. 77. n. 2. lib. 2. Vant. de nullit. ſent. tit. quid ſit nullitas, num. 22.*

¶ Quæ non ſolum aduerſus 25
tres conformes, verum etiam contra ſententias Præfecti prętorio admittitur, *l. nemo. C. de ſentent. tit. generali, l. fin. C. de temporib. appellat. auth. quæ ſupplicatio iuncta gloß. V. retractionis. C. de precib. imp. offer. & in l. vnic. C. de ſent. Præfecti prætor.*

CAP. XXX.

De impedientibus Executionem rei iudicandæ.

SVMMARIVM.

Leges Regni quæ aduerſus ſententias de Reuiſta *nullam exceptionem allegare prohibuerunt. n. 1.*

Lex 4. titul. 17. lib. 1. Recopil. adducitur. num. 2.

1 NOndum † ad superioris quæstionis coronidem perueneram, & nobis hac de re quæstio incidit nimis grauis, & ardua, in qua manifeste grauatus querebatur de notoria iniustitia sententiæ superiorum Iudicum criminalium huius Curiæ, & petebat à supremo Senatu audiri, contra prædictam sententiam, quæ erat *de Reuista*, dicens ad prædictos iudices causæ cognitionem non pertinuisse, neque fuisse iuris ordinem seruatum, neque se fuisse in causa auditum, neque datum sibi tempus ad se defendendum, aut supplicandum, neque commisisse delictum, neque conuictum fuisse, neque Iudicem Senatus decreta obseruasse, & pronunciatum relatione pendente, falsis testibus, & falsis relationibus, & errore notorio, & nihilo minus reum non fuisse auditum, ex Regni, *l. 3. & l. 4. tit. 17. & l. 1. & l. 2. titul. 19. lib. 4. Recopil.* † Quæ 2
quidem leges aduersus prædictas sententias *de Reuista*, reis denegarunt opponi posse quascumq; nullitates, etiamsi dicant ex actis constare, neq; defectum iurisdictionis, aut notorium grauamẽ. Nam vt ait potentissimus Rex noster D. Philippus II. in d. l. 4. quæ aliis omnibus, vt magis nouissima, sic magis cassum vrgebat. *Ordenamos, i mandamos, que en todos, i qualesquier negocios, en que conforme a las leies destos Reinos, de las sentencias dadas por los del nuestro Consejo i Oidores de las nuestras audiencias, noba lugar supplication, se entienda asi mesmo no auer lugar alegarse, ni oponerse de nulidad, aunque se diga, i alegue ser de incompetencia, o defecto de Iurisdicion, o que della notoriamente consta del processo, i autos del, o en otra qualquier manera, ni para impedir la execucion, de las tales sentencias: ni para que despues de executadas se pueda tornar al pleito, i que por las dichas sentencias se entiendam ser acabados, i fenecidos los dichos pleitos, sin que se puedan tornar a mouer, ni suscitar, ni tratar en manera alguna.* † Et 3
cum casus vrgeret, neque vllus vnquam ex gregalium iuris interpretum,

tum, qui dictam legem sunt commentati, nec verbo vllo portam pandere viderentur in tam iustissima, & æqua defensione, non sum arbitratus cum aliis in hanc sirtim impingere, neque legem culpare, vt rabula quidam asserebat, dicens durum esse, sed legem ita scriptam esse, *l. prospexit. D. qui & à quib.* Quia difficultas legis, non legislatoris culpæ, sed inscitiæ non assequentium tribuenda est, vt tenet *Aul.*
4 *Gellius lib. 20. noct. Atticar. cap. 1.* † Lex enim sanctissima, iustissima omni rationi, & iure consona habenda est: Nam si iura pro vnaquaq; sententia (etiam pedanei iudicis) præsumit esse iustam, & ex bono, & æquo latam, *l. 2. C. de offic. ciuil. iudic. l. 2. C. de prædiis curial. lib. 10. cap. illud, cap. ad audientiam, de præbend. l. 10. tit.*
5 *7 lib. 4. Recopilat.* † Quid de illa debeat præsumere? quæ tot virorum applausu, qui præ cæteris aliis ingenio, literis, & nobilitate coruscant, ac tot partium sollicitudine, atque prudentum consultatione semel atque iterum, firmum, stabile, atque valiturum statuerunt, vt litigantium tergiuersatione cælatur? ac inanis nullitatis spe, vt defectus iurisdictionis in Principe, anteuertitur? quia prædictæ sententiæ per Principum ora diuinitus promulgantur, *l. 1. D. de offic. præfect. prætor. l. à Proconsulibus. D. de appell. l. 1. D. à qui-*
6 *bus appellan. non fit.* † Vnde merito neque allegantes audiuntur, neque probationem offerentes admittuntur, neque ostendentibus creditur. Quia licet ex actis constet, potuerunt iudices, vt Deus, omissa iuris scrupulositate sola facti veritate inspecta sententiam ferre, *l. 22. tit. 4. l. 58. tit. 5. lib. 2. Recopilat. l. 10. titul. 17. lib. 4. eiusdem Recopilat.* † Quod licet 7
ita verum sit: aliquas tamen patitur exceptiones, quibus partes aduersus assertas sententias audiuntur, quas ex prædictæ legis contextu, mente, atque iuris consona dispositione (quæ, quia alibi, nō habebis) delinquere lubet. Nam, vt ait Modest. Iuris Consultus, in l. scire oportet, §. illud. D. de excusat. tutor. *sed, & si maxime verba legis hunc habeat intellectum, tamen mens legislatoris aliud vult.*

¶ Primo enim præfata lex non 8
loquitur de manifeste grauato, nec de illo potest intelligi. Quia vt ait Robert. Lancellot. d. cap. 12. limit. 8. num. 25. *Quod si per legem aut statutum tollitur appellatio non censetur sublata, quando quis manifeste grauaretur, secundum Bald. in l. 1. C. si de moment. poss. fuerit appellat. & in l. consentaneum. C. quomodo & quando Iud. & per Alexand. consil. 77. visis, num. 12. col. fin. lib. 3. & consil. 160. Viso, num. 26. lib. 3. cum concord. de quibus per eund. Alexan. in l. 4. §. condemnatum. D. de re Iudic. & in l. de pupillo, §. qui opus. D. de noui oper. nunciat. quibus adde in recollect. Caputaquen. p. 2. decis. 38.* † Grauari autem 9
manifeste dicitur quando procedit Iudex iuris ordine non seruato. Nam licet iusta appareat, iniuste tamen

men profertur, & ita non præsumit lex pro tali sententia, sed aduersus eam, quod sit iniusta. Quia formam datam à lege, vel statuto non seruabit, *Bald. & Cyn. in l. sancimus. C. de iudic. Paris de Puteo in syn-*
10 *dic. V. Iudex, cap. 1. num. 22.* † Etiamsi sententia sit superioris, quia omnes Iudices tam minores, quam maiores in procedendo, & iudicando tenentur obseruare leges generales, *Auth. de Iudic. §. final. collocat. 6. & sub Rubr. in med. liter. non fiet. sac. iuss.* ibi, *omnes Iudices, qualitercumque iudicent, siue ex scripto, siue non scripto generales leges custodisse debent, & secundum illas sententias proferre, & aliter latas infirmas esse iuuet, & appellatione non indigent, neque ex compro-*
11 *misso infertur pœna.* † Quod non vno iure comprobatum est, *in l. final. in fin. C. de vetere Iure enucleand. l. final. C. si contra Ius, vel vtilitat. canonizata in cap. dicenti. 25. quæst. 2. & capit. iudicet. 3. quæst. 7. princip. Institut. de offic. iudic.* Cuius hæc sunt verba; *& quidem in primis illud obseruare debet Iudex, ne aliter iudicet, quam quod legi-*
12 *bus, aut moribus proditum est.* † Nam dum aliquid cõtra leges decernũt, vel earum formam non obseruauerint pro nullo, infecto, ac inutili habendum est, *l. non dubium. C. de legib. l. pacta quæ contra, C. de pact. l. ex pretio. C. si certum petat. capit. imperiali, 25. q. 2. cap. vides, dist. 10. cap. 2. in fin. de testib.*
13 *cap. prouida, de elect. lib 6.* † Nullum autem quod est dicitur iniquum, *l. scire oportet. §. fin. l. qui testamento, & ibi Bald. D. de excusat. tutor. idem Bald. in l. 1. C. de fruct. & litis expens. Ægid. con. lus. 343.* vbi dicit, *nulla est maior iniustitia, quam nullitas,* quod probat *Vantius vbi sup. tit. quid sit nullitas, ex num. 20.*

¶ Neque prædictæ potestates ex- 14
cusari possunt, quod non tenentur iuris scrupulositatem seruare, in sententiis ferendis, sed sola facti veritate inspecta, d. l. 22. *titul. 4. cum aliis lib. 22. Recopilationis.* Nam præter quam quod non loquuntur in processu substantiando, sed in pronunciando, vt notat *Azeued.* † expresse 15
eis cautum est, vt in substantiando processum, obseruẽt formam iuris, & substantialia Iudicij, & ad id multæ leges eis diriguntur, *tit. 4. 6. & 7. lib. 2. tit. 1. 2. & 3. lib. 3. Recopil.* quas expresse obseruare iurant. l. 6. d. tit. 6. lib. 2. Recopil. *Iuren que guardaran nuestras leies.* † Quare credendum 16
non est velle Principem tot constitutiones atque leges, quæ de fulminandis processibus tam maturo iudicio sunt statutæ, atq; tot sæculis firmæ, & illibatæ compertæ, sine causa vno ictu subuertat, & quæ modo iussit, modo irritet. Quia non præsumitur legislatorem se velle incontinenti corrigere, *arg. l. præcipimus. C. de appell. l. fin. C. de testam.* neque tot constitutiones vno ictu subuertere, *cap. Ecclesia vestra, de elect. l. si quando. Cod. de inoffic. testament.*
† Vnde licet Princeps plerumque 17
iuris rigorem relaxet, & causas de plano, & sine figura iudicij decernat,

nat, *Clemen. dispendiosam, de Iud. Clem. sæpe, de verbor.* Id tamen non intelligitur nisi expresserit *Innocent. in cap.*
18 *innotuit, de elect.* † Nam ad id debet iura omnia derogare, *DD. in d. cap. licet causam, & in l. ex imperfecto. D. de leg. 3.* quod nunquam præsumitur. Quia iuris derogatio est odiosa, *l. ius singulare, l. quod vero. D. soluto matrim. l. aduersus. C. de nupt. l. si quando. C. de*
19 *inoffic. donat.* † Et ita aduersus quascunque sententias etiam Principis opponitur de iuris ordine non seruato. Quia ex præsumpta eius mente (quoniam non constat de contraria) legibus vniuersalibus ac Positiuo iure vti velle videtur, *cap. veritatis, de dolo & contumacia*, ibi, *nos igitur videntes ordinem iudiciorum in hoc facto fuisse obseruatum*, & est text. in *cap. licet causam, de probat.* ibi, *quia nolumus à iuris tramite declinare.* & similia, *cap. cum olim, de elect. capit.*
20 *cum ad sedem, de restit. spoliat.* † Quare licet presentia Principis suppleat defectus processus, *Felin. in cap. cum olim, de re iudic.* non intelligitur tamen de illis qui sunt de substantia iudicij, ne actus corruat. Quia sine substantia non possunt esse acci-
21 dentia, *Aristot. lib. 1. Physic.* † Et illa dicuntur de substantia iudicij, quæ à lege aliqua vel statuto obseruari iubentur, *cap. cum dilecta, de rescript. cap. venerabili, de offic. deleg. Bald. in l. prolatam. C. de iudic. & in l. 1. D. de li-*
22 *ber. & posthum.* † Dum enim iuris ordo nõ obseruatur, iudicium non dicitur, quia veritas corruit, & iustitia opprimitur, D. Isai. cap. 59. *Conuersum est retrorsum iudicium, & iustitia longe stetit, quia corruit in platea veritas, & aquitas non potuit ingredi. Et facta est veritas in obliuione: & qui recessit à malo, prædæ patuit: & vidit Dominus, & malũ apparuit in oculis eius, quia non est iudicium.* † Neque superiori- 23
tate excusantur. Quia eo sunt culpabiliores, quo tenentur magis leges obseruare, *l. digna vox. C. de legib. l. ex imperfecto, D. de leg. 3. l. cum herede. C. qui testament. facere poss. cap. quæ contra, 8. distinct. cap. iustum, distinct. 9.*
† Ex quo grauius quam inferiores 24
puniuntur, l. 1. C. de conductoribus lib. 11. *grauior pœna constituenda est in eos, qui nostri iuris sunt, & nostra arctius debent custodire mandata*, & sic nulla sententia magis impugnatur ex non seruato iuris ordine, quam superiorum, *Vantius de nullitat. tit. an qualibet sent. num.* 24. † Nam dum 25
iudicare debent sola facti veritate inspecta si iuris ordinem prętermitterent, nec veritatem scirent, neq; iudicium facerent. Quia veritas nõ est dum iudicium peruertitur, quia nulla alia iudici veritas habetur, quam, quæ ex actis constat, & si alia ipsi certa videantur. Quia nullus iudex quantumuis superior potest iudicare secundum conscientiam, sed secundum allegata, & probata, vt tradunt *Episcopus Præses Couarru. lib. 1. varior. cap. 1. ex num. 17. Menchaca lib. 1. controuers. cap. 14. late Petr. Morla in Empirio iur. par. 1. tom. 1. q. 1. ex num. 30.*

¶ Secun

26 ¶ Secundo contra quaſcumque ſententias, etiam *de Reuiſta,* opponi poteſt de innocentia Rei, quia de illa ſimiliter non loquitur prædicta lex, nec intelligi poteſt, non ſolum quando quis damnatur ſine cauſa, ſed etiam quando non eſt ſufficiens ad pœnam impoſitam in ſententia. Quia pœna debet eſſe commenſurata delicto *Geneſ. cap. 9. Exod. 21. Leuit. 24. Deuteron. 25. Matth. 26. cap. duo iſta 23. q. 4. l. vnica, C. de raptu virg. l. 3. D. ad leg. Cornel. de Sicar. l. 15. tit. 8. p. 7.*
27 † Alias erit iniuſta, iniqua, & irrationabilis, nec iuſtificari poteſt eo quod ſit *de Reuiſta,* quia Iudex facere non poteſt delictum vbi non eſt, *Hierem. Gigas de crim. læſæ Maieſt. lib. 2.*
28 *tit. per quos crim. quæſt. 1. num. 5.* † Nec illum punire pluſquam leges puniunt. Nam licet quæſtio facti in arbitrio ſit iudicantis, pœnę tamen exſecutio, non eius voluntate, ſed legis authoritate diffinitur, *l. ſi operam, l. ordinem, D. ad Municipal. l. ſi qua*
29 *pœna, D. de verbor. ſignificat.* † Nam illud eſſet innocentem damnare, quia condignam pœnam non imponit, quod illi eſt omni iure vetitum, & maxime iure diuino, Diuus Marc. cap. 12. *Innocentes non ſunt condemnandi*, atque naturali, Apoſtol. ad Roman. capit. 2. *Natura docet reddere vnicuique ſecundum opera ſua.*
30 † Quare ſacratiſſimi Reges noſtri huiuſmodi grauatis remedium tollere non videntur, nec ei cuius honor, aut vita, aut bona ſine cauſa auferuntur, os compeſcere videantur. Nam illud eſſet peccatum ex malitia, quod in ſanctiſſimis Regibus, vel ſuſpicari eſt nefas. Quia peccatum ex malitia eſt contra Spiritum ſanctum, vt probat *D. Thom. 2. 2. q. 14. art. 1.* cuius reatus nō remittitur, neque in hoc ſęculo, neque in futuro, *D. Matth. c. 12. Marc. 3. Luc. 11. Apoſtol. ad Hebr. 6.* † Vnde 31
cum finem litibus imponere decreuerint, quæ eſt ratio ciuilis, *l. 12. tit. 4. p. 3.* contra diuinam & naturalem in tantum ſui diſpendium ſtatuere non videntur, de quibus legislator interrogatus veroſimiliter non eſſet ſtatuturus, *cap. in generali, de regul. iur. lib. 6. & ibi gloſſ. allegat text. in cap. frater noſter. 16. q. 1.* † Credi enim 32
non poteſt, quod tam Chriſtianiſſimus Princeps, vt eſt eius conſtitutionis author, ſubditis ſuis legem imponere voluiſſet, per quam maniſeſte grauatū remedium denegaret, cū paria ſint occidere innocentem, ac illum ſe defendere vetare, vt ex multis reſoluit *Marotto lib. 1. de iure quæſito, cap. 14. ex num. 49.* † Quo 33
ſolo prædicta lex, quæ ſancta, iuſta, poſſibilis, & ſecundum naturam eſſe debet, ad hoc, vt obliget, *cap. erit autem lex 4 diſtinct. Ariſtot. lib. 3. Politic. cap. fin.* eſſet iniuſta, iniqua, & intolerabilis. Quia vinculum eſſet iniquitatis, *cap. inter cætera, 22. quæſt. 4. cap. quanto de iureiurand. authen. ſcenicas non ſolum, §. 1. coll. 5.* † Neque 34
eam teneremur obſeruare, quia legi non eſt obediendum contra pręceptum Dei, *D. Thom. 2. 2. q. 33. art. 7.* nam

nam vt ait Apostol. Actor. 5. *Obedire oportet Deo magis quam hominibus.*
35 † Nam proculdubio causa esset manifesti peccati, quod nec Reges, nec Pontifices dispensando licitum facere possunt, *cap. & si Christus de iureiurand. cap. super eo, de vsur. cum alijs per Lodouic. Gomez in regul. Chancell. de impetrat. benef. viuent. quæst. 3.*
36 † Nec iuuarentur, certa scientia & plenitudine potestatis. Quia Deus non dedit Principi potestatem peccandi, neque auferendi alienum, *Bartol. in l. fin. C. si contra ius, vel vtilitat. Fulgos. & Decius in cap. fin. num. 6. de Constitut.*
37 † Plenitudo enim potestatis in Principe Christiano consideratur secundum leges, quia non dicitur posse quod cum peccato potest, *cap. faciant, 22. quæst. 2.* Alias enim frustra Achab anxius esset pro vinea Naboth, si eam sententia *de Reuista* tollere potuisset? & indigne Iezabel punita, *Reg. 3. cap. 21.*
37 † Quorum neutrum dici potest. Quia Princeps non est Dominus rerum priuatarum, neque sententia sua valet auferre sine causa, imo auferendo magis peccat quam priuatus. Cum magis leges teneatur obseruare. Nam vt queritur Nero apud Senec. act. 2. scen. fin. *prohibeor vnus facere quod cunctis licet,* cui Seneca respondit:

Maiora semper populus à Summo exigit.

38 † Vnde firmiter tenendum est præfatam legem non agere in manifeste grauatum, & aliter eam interpretantes à tam sanctissimo Principe nostro puniri debere. Quia mentem eius sinistre interpretantur. Quippe in legem committit, qui verbis legis mordicus hærens, contra eius nititur voluntatem, *l. non dubium, C. de legib.*
† Nam de Principis voluntate ex 39
infinitis eius rescriptis manifeste apparet, dum illa, quæ contra iuris formam aut in tertij præiudicium vertuntur exsequi prohibentur, l. 2. titul. 14. lib. 4. Recopil. *Que si en nuestras cartas mandaremos alguna cosa en per juizio de partes, que sea contra lei, que la tal carta sea obedecida, i no complida.* † Etiam si di- 40
cant se vti velle certa scientia, & plenitudine potestatis, l. 3. titul. 14. lib. 4. Recopil. *Que si entre partes vuiere contienda, i en perjuizio de qualquiera dellas se diere alguna nuestra carta, i sobrecarta, con quales quier penas, i clausulas derogatorias, aunque se diga que procedende cierta scientia, i poderio Real absoluto.* † Et ita non 41
obstante prædicta lege quando quis apparet manifeste grauatus, auditur contra quascumque sententias de Reuista, *Anton. Gomez, lib. 2. variar. cap. 13. num. 33. vers. quarto potest. Iulius Clar. lib. 5. Receptar. §. fin. quæst. 61. Paz in Prax. tom. 1. part. 5. §. 10. num. 4. Viuius lib. 1. decis. 178. num. 2.* † Nam in generali prohi- 42
bitione non intelligitur comprehensa nullitas ex capite alterius statuti, seu rescripti insurgens, ne

statuentes se ipsos incontinenti corrigere videantur, *argum. l. præcipimus, C. de appell. & in l. fin. C. de testam. Bartol. in l. 1. §. & parui. D. quod vi aut clam, cum aliis per Vantium, vbi supra, titul. quis possit dic. de nullit. num. 50.*

43 ¶ Tertio contra quascunque sententias, etiam *de Reuista*, opponi potest de citatione. Quia nullitas ex defectu citationis proueniens non censetur sublata per legem ciuilem. Quia cum sit iuris naturalis defectus à Principe, vel statuto tolli nequit, *Clement. pastoralis, §. cæterum, de re iudic. cap. 1. & ibi Abb. de causa possess. & propriet. & in capit. cum olim, de re iudic. Baldus & alij in l. 1. Cod. de legib. & in l. final. Cod. si contra ius, vel vtilit.*

44 † Et quod talis nullitas ab statuto qualitercumque loquente, & prohibente non censeatur exclusa expresse tenent *Innocent. in capit. tua nos, de cohabitation. clericor. & mulierum. Bald. in l. 1. Cod. quomodo, & quando iudex. Alexand. consil. 225. lib. 6. Ambaran. consilio 202. alias 211. Decius consil. 38. numero 7. & consil. 410. numer. 17. & consilio 603. numer. 11. & consil. 681. libr. 5.*

45 † Idem dicendum de negatis Reo defensionibus. Nam cum defensio similiter sit à iure naturali proueniens, *l. defensionis facultas. C. de iure fisc. libr. 10.* sub dicta lege non videtur comprehendi. Quia quæ sunt iuris naturalis à Principe tolli nequeunt, *§. sed naturalia. Institut. l. de iure naturat. §. final. de legitim. agnator. tutel. l. eas obligationes. D. de capitis diminution. l. abdicatio. D. de patria potestat.*

† Nec sub quibuscumque verbis comprehendi per dictam legem. 46 Quia intelligi debent de nullitatibus ex iure Ciuili prouenientibus, de quibus disponere potest, non tamen ex iure naturali, quod tanquam æquum & bonum debet illibatum permanere, vt ex multis probat *Sebast. Vantius de Nullitat. sentent. titul. an qualibet sentent. possit dici nulla, ex num. 13.*

¶ Quarto impeditur executio 47 nullitate ex falsis instrumentis, vel testibus, iuxta illud Daniel. cap. 13. *Reuertimini ad iudicium, quia falsum testimonium loquuti sunt aduersus eam.* Nam vt ait textus in l. 1. C. si ex falsis instrument. *Si tabulas testamenti, quas secutus Proconsul vir Clariss. sententiam dixit, falsas dicere vis, præbebit notionem suam non obstante præscriptione rei iudicatæ, quia nondum de falso quæsitum est.* † Idem dicendum ex falsis re- 48 lationibus. Nam ex defectu veritatis, defuit etiam Principis voluntas, qui ad talem sententiam præsumitur circumuentus, *cap. constitutus, de rescript.* ibi, *circumuenisse prædecessorem nostrum,* l. final. C. de his, qui à non dom. *fallendo Principis conscientiam,* l. 53. titul. 18. part. 3. *engannan a aquellos que dan las cartas, è fazenles errar en ellas.*

† Et

49 † Et ita plusquam compertum eſt, quod ſententiæ Principis ex falſis relationibus ſunt ipſo iure nullæ, l. 1. §. quæſitum, D. de appellat. *ſi enim docuerit, vel falſo, vel non ita ſe habere, quæ ſcripta ſunt, nihil à nobis videtur iudicatum*, cum aliis per *Iacobum Menoch. lib. 2. Arbitrar. caſu* 201. *num.* 2. 16. & 17.

50 † Quantumuis in modico deficiat, *capit. non poteſt, de præbend. in* 6. & ignorantia iuuetur, quia non tantum attenditur relatoris negligentia, aut dolus partis, quam defectus voluntatis iudicantis, *Oldrad. conſil.* 257. *numer.* 37. *Achil. Pedroch. conſilio* 1. *numer.* 145. & 170.

51 † Et ita Regia diplomata, in quibus committitur obreptio, aut ſubreptio, ſunt ipſo iure nulla. Quia narrandum eſt, omne id quod difficiliorem redderet Principem, vt tradunt *Collega meus, & amicus Pelaez de Mieres de Maiotat. part.* 1. *quæſt.* 3 *num.* 3. *Lancellot. Galliæ conſil.* 121. *num.* 43. & 44. *Achil. Pedroch. dict. conſil.* 1. *ex numer.* 143. *Couarru. lib.* 1. *varior. capit.* 20 *numer.* 5.

52 † Illud enim quod nullum eſt, nullum effectum poteſt ſortiri, quia habetur perinde ac ſi non fuiſſet, *l.* 1. §. *penultim. D. quod quiſque vniuerſ. l.* 1. *in fin. cum l. ſeq. D. de authorit. tutor. l. quotiens. D. qui ſatisdare cogant. l. de ætate,* § *quod ait Prætor. D. de interrogat. act. capit.* 2. *de translat. Prælat. Clemen.* 1. *de immunit. Eccleſ. l. non dubium, C. de legib. cap. imperiali.* 25. *quæſt.* 2.

¶ Quinto aduerſus prædictas 53
ſententias *de Reuiſta* admittitur exceptio erroris, ſi in eis qualecumque reperiatur, quia ſunt nullæ ipſo iure, l. 4. titul. 26. part. 3. *Quando fuere pueſto ierro en la ſentencia, maguer no ſe alcen de los Iuizios, puedenſe rebocar quando quier, è non deuen obrar por ellos, bien aſi como ſi non fueſſen dados.* † Quæ de omni- 54
bus tam inferioribus quam ſuperioribus loquitur; nam omnes tenentur, vt diximus, leges obſeruare. Nam piaculum eſſet, vt à Principe oſtenſo opere virtutis ipſe ab eius obſeruatione retraheretur, *Apoſtol. ad Roman. cap.* 2. *Soto lib.* 1. *de iuſtit. quæſt.* 6. *art.* 7. *Iuſtus Lipſ. lib.* 2. *Politic. cap.* 9. & 10. † Et ita ſenten- 55
tiæ Præfecti prætorio ex tali errore ſunt nullæ ipſo iure, *gloſſ. in l.* 1. *C. de ſentent. præfecti Prætor.* adeo, vt nec ſupplicationis auxilium ſit neceſſarium, *l.* 1. *D. quæ ſentent. ſine appel. reſcindant.* ibi, *cum contra ſacras Conſtitutiones iudicatur ſupplicationis neceſſitas remittitur.* text. in *l.* 2. *Cod. quando prouocare non eſt neceſ.* ibi, & *ideo in hac ſpecie nec ſupplicationis auxilium neceſſarium fuit.* † Nam er- 56
ror voluntatem excludit, *l. ſi per errorem. ff. de iuriſdict. omn. iudic.* quia non videtur conſentire, qui errat, *l. conſenſiſſe. D. de iudic. l.* 15. *titul.* 22. *part.* 3. † Vnde in terminis quod 57
aduerſus tales ſententias audiatur, quia ſunt nullæ ipſo iure expreſſe tenet D. Ioan. Gutierr. in Pract. lib. 3. quæſt. 17. numer. 236.

Et potissimum prædicta vtriusque Cancellariæ consultatio, etiam si expresse superiorib. contradicat, adhuc euitari posset, quia esset contra leges expressas l. 2. C. quando prouocar. non est necess. ibi, sententiam eius contra tam manifesti iuris formam datam nullas habere vires palam est.

58 ¶ Sexto contra prædictas sententias opponi potest de nullitate inhibitionis, vt quando partes queruntur à iudicibus crminalibus huius Curiæ vel aliis Magistratibus se comprimi, & libellum querelæ offerunt Regi, vel eius supremo Senatui, & iubetur, quod tabellio eat ad faciendam Relationem, vt sæpius in Senatu rescribitur in hæc verba: *venga el Escribano a hazer Relacion.* † Quia eo ipso
59 præfati Magistratus sunt inhibiti ipso iure, vt in terminis docet *Sebastian. Vantius tractat. de nullitat. sentent. ex defectu iurisd. ordin. numer.* 143. cuius hæc sunt verba: *Et quod de recusatione, & appellatione dictum est, idem dicendum erit de Relatione causæ ad Principem faciendam, quoniam Relatione petita suspenditur, imo finitur iurisdictio inferioris, nec valet id quod postea, seu illa pendente facit, cap. licet, de offic. delegat. cap. bonæ, de postul. prælator.* † Nam sicut appella-
60 tione pendente nihil est innouandum, *l. 1. cum rubric. D. nil nouand. appell. pendent.* ita similiter Relatione pendente, *vt per DD. in rubr. de appellat. Franc. in cap. cum speciali, eodem titul. in 6. Ioan. Andr. in cap. legitima, eodem tit. cum aliis per Lancellot. dict. tractat. de attentat. part. 2. cap. 8. num. 1.* † Nam cum multi sint ca- 61
sus per eum congesti, *num.* 2. 3. 4. *&* 5. in quibus debeat fieri Relatio ad Principem, si dicta Relatione petita prædictæ potestates procedant, & in causa semel, atque iterum pronuncient, talis sententia *de Reuista* erit nulla ipso iure, vt ex multis firmat *idem Lancellot. vbi proxim. ex num. 6.* † Quia 62
nequeunt procedere etiam partium consensu, *argument. cap. cum de appellationibus, & ibi Abb. de appellat. lib. 6.* nam licet contrarium tenere videatur *in cap. constitutus de appellat. in Decret.* verius est tamen non posse procedere per *text. in d. cap. bonæ, & l. 2. de postul. prælator.* quem ad hoc commendat *Aufrer. in addit. Tolosanæ decision.* 480. † Et 63
licet ex clausula appellatione remota reuocari non possit priuilegio attentatorum, potest nihilominus reuocari per viam querelæ ordinarie agendo secundum *Hostiens. in cap. pastoralis, § præterea, & illi omnes, de offic. delegat. Abb. in cap. vt debitus, de appellat. cum aliis per Robert. Lancellot. vbi supr. part. 2. cap. 12. limitat. 8. num. 43.* † Idque maxi- 64
me si se intromitterent in causa sibi prohibita, vt de Natalibus restituendis, possessione ex primo decreto in causa maioratus, quam vocamus *Tenutam*, & similibus, quæ Reges nostri sibi in supremæ potestatis prærogatiuam reseruarunt.

runt. Quia talis defectus iurisdictionis non comprehenditur sub dicta lege. Quia cum sint prohibiti, non procedunt, vt Iudices, sed vt priuati *Bartol. in l. 1. versic. caueat Iudex. C. si à non compet. Iudic.*
65 † Et ita licet ex dicta lege defectus iurisdictionis aduersus tales sententias non possit allegari, in hoc tamen casu cessat eius dispositio, cum vero similiter credi non possit, ea quæ sunt Regalia, & supremæ suæ potestatis prærogatiuæ Principem aliis velle committere, *argum. cap. in generali, de regulis iuris in 6. cum aliis per Ludouic. Gomez. in reg. Cancell. titul. de non iudicand. iux-*
66 *ta form. supplicat. quæst.* 14. † Prohibita enim appellatione, vel supplicatione, & nullitatis querela, non censetur prohibitus recursus ad Principem, vt docent *Minodous in Neapolitan. decis.* 27. *& decis.* 42. *Abb. in cap.* 1. *de Rescript. Menoch. de arbitrar. lib.* 1. *quæst.* 70. *Lancellot. de Attent. cap.* 19. *de attent. pendente recurs.*
67 *ex num.* 22. † Quinimo prædictam legem de hoc casu intelligentes crimen læsæ Maiestatis committunt. Quia expresse agunt contra Supremam Regis potestatem, in quam incurrunt negando recursum prædictum, vt ex multis tradunt *Marta de iurisd. p. 4. cent. 1. consil.* 56. *nu* 8. *fol.* 119. *Marotto de iure quæsito, lib. 1. cap.* 32. *num* 74.

68 ¶ In quibus omnibus casibus, & eorum singulis, quia Iudices manifeste grauant, eorum nullitas opponi potest contra quascunque sententias *de Reuista*, non obstante prædicta lege: Quia cum de eorum vllis non loquatur, nec de illis potest intelligi, *l. vnica, §. si autem, & ibi Bartol. C. de caduc. tollend. cap. ad audientiam, de decim.* † Nam 69
licet leges generaliter loquentes ita intelligantur, *l. 1. §. generaliter. D. de legat. præstan.* id non procedit tamen quando leges corriguntur, aut resultat absonus intellectus. Quia talia de legislatore non præsumuntur, cum iubeat iura iuribus concordare, vt euitetur legum correctio, *cap. cum expediat, de elect. libr. 6. l. 1. C. de inoffic. donation.*
† Idque magis *in dict. l.* 4. quæ cum 70
sit lex noua intelligi debet, vt minus ius commune lædat, *l. 2. C. de noxal. l. Sancimus, C. de testamen. l. præcipimus, C. de appellat. authent. quas actiones, C. de Sacrosanct. Eccles.* † Et 71
ita hæc interpretatio magis fauorabilis censenda est, cum nos magis reducat ad terminos iuris communis, quia facilius reuertitur res ad suam naturam, *l. si vnus, §. pactus ne peteret. D. de pact. l. fin. C. de sponsalit. largit. cap. ab exordio, distinct.* 25.
† Quod semper obseruandum esse 72
in omni statuto docet *Cacheran. decis.* 57. *num.* 3. quia omnis recessus à iure dicitur odiosus, *l. ius singulare, l. quod vero, D. soluto matrimon. l. aduersus, C. de nuptiis, cum aliis per Gallin. lib. 6. de verbor. signific. cap. 15. ex num.* 1. † Vnde cum prædicti ca- 73
sus, neque eorum vllus in dicta le-

ge exprimatur, ex eius generalitate non debent comprehendi. Nam lex generalis non comprehẽdit casus, qui habent specialem prouisionem, *l. doli clausula. D. de verbor. si-*
74 *gnific. l. sanctio legum. D. de pœn.* † Nam si lex voluisset facile expressisset, *d. l. 2. §. si autem, & ibi Bald. l. qui soluendo. D. de hæred. instit. l. si seruus. § non dixit prætor. D. de acquirend. hæred. cap. inter corporalia de translat. Episcop. Tiraquel. in l. si vnquam V. literis ex num.*
75 *3. C. de reuocaud. donat.* † Et ita ex præsumpta eius voluntate ad hos casus non potest extendi, vt innocentis vita, fama, aut fortuna auferatur: aut quæ tot iuribus nulla, & irrita sunt in tantum Reipub. damnum; contra partium dispendium, iudicum peccatum, & ipsiusmet Principis conscientiam sustineantur. Nam ex sententia iniqua omnes ad restitutionem tenentur, *D. Thom. 2. 2. q. 62 art. 1. 2. & 16. Couarr. in cap. cum esses, num. 8. de testam. & in c. peccatum, p. 2. § 3. n. 9. & § 6 ex n. 1. de reg. iur. lib. 6.*

CAPVT XXXI.

De Ecclesiastica sepultura & iis, qui sibi mortem consciscunt.

SVMMARIVM.

Ecclesiasticæ sepulturæ traduntur Rei ex regionis consuetudine. n. 1.

Hæretici pœnitentes traduntur Ecclesiasticæ sepulturæ. n. 2.

Hæreticis non denegatur pœnitentia, & Eucharistiæ Sacramẽtum si pœnitentes appareant. n. 3.

Reorum cadauera tradenda sunt petentibus, vt Ecclesiasticæ sepulturæ tradantur. n. 4.

Deuter. c. 2. de reorum cadaueribus illustratum. n. 5.

Reus tradendus est sepulturæ Ecclesiasticæ. num. 6.

Iudex negans caduera reorum sepeliri tenetur actione iniuriarum, & parti damno illato. n. 7.

Mortem oppetentes vi sibi illata non traduntur Ecclesiasticæ sepulturæ. num. 8.

Mortem sibi consciscentes ante executionem sententiæ tanquam pertinaces iudicantur. n. 9.

Excommunicati quare non mandentur Ecclesiasticæ sepulturæ. n. 9.

Qui in manifesto peccato moriuntur non debent in Ecclesia sepeliri. n. 10.

Mortem sibi consciscentes diuinam vsurpant iurisdictionem. n. 11.

Impœnitentia finalis est peccatum contra Spiritum Sanctum. n. 12.

Peccatum contra Spiritum Sanctum non remittitur, neq; in hoc seculo, neq; in futuro. n. 12.

Mortem sibi consciscentes peccant contra ipsam naturam. n. 13.

Mortem sibi consciscentes peccant contra charitatem. n. 14.

Samson excusatur de sui ipsius homicidio. n. 15.

Mortem sibi consciscere apud multos Philosophos laudabile. n. 16.

Fortitudinis magis est mortem contemnere

1 SEd † huiusmodi Reis iuxta tenorem sententiæ à carnificis manu interfectis, an debeatur Ecclesiastica sepultura? dubitatum video, & sequendam esse regionis consuetudinem respondent *Ant. Gomez Var. 3. cap. 14. num. 18. Iul. Clar. lib. 5. Receptar. §. fin. q. 100. num. 1.*
2 † Æquius est, vt tradantur; nam etiam si hæretici sint, dum tamen pœnitentes moriuntur, Ecclesia non debet vlli denegari, *D. Matth. cap. 18.*
3 † Nam eis non denegatur pœnitentiæ & Eucharistię Sacramentũ si veri pœnitentes appareant, *c. super eo, de hæret. lib. 6. gl. in Clem. 1. de pœn. & remiss. Turrecrem. in c. quæsitum, de hæret. Nauar. in Manual. c. 25. & in Ench. c. 22. Pet. Binsfeld. in confess. malefi. p. 2. dub. 5.*
4 † Vnde dubium non est, quod Ecclesiasticæ tradantur sepulturæ, cum crimina morte extinguantur, *l. defuncto. D. de publ. iudic. Petr. Binsfeld. in l. 5. C. de mal. & math. q. 2. c. 1.*
5 † Alias iudex si in tale corpus defuncti sæuierit illud suspendendo, vel concremãdo, aut sepelire negando, vel in loco ignominioso id fecerit, tenebitur actione iniuriarum, & parti de damno illato, *l. 1. §. quoties. D. de iniuriis*, quod vindicare ad hæredes & consanguineos defuncti spectat, *Petr. Binsfeld. in d. l. 5. q. 2. concl. 2.*
6 † Et ita iudices debent cognatis, vel quibuslibet petentibus eorum cadauera concedere, vt Ecclesiasticæ sepulturæ tradantur, l. 1. l. fin. D. de cadauerib. punit. *l. obnoxios. C. de relig. & sumpt. funer. Couarr. lib. 2. variar. cap. 1. num. 11.*

† Qui-

7 † Quibus adstipulatur veteris iuris lex Deuteron.cap.12. *quando peccauerit homo, quod morte plectendus est, & adiudicatus morti appensus fuerit patibulo, non permanebit cadauer eius in ligno, sed in eadem die sepelietur.*

8 ¶ Quo ad alios autem qui sententiæ executionem morte præuenerunt, si id fiat vi sibi illata, dum in carcere existunt, quia creduntur ex conscientia criminis mortem sibi consciuisse, mandari non debent Ecclesiasticæ sepulturæ, *cap. placuit, 23. quæst. 5. cap. ex parte, de priuileg.*

9 † Nam eo ipso pro confessis habentur, & tanquam pertinaces iudicantur & declarantur excommunicati, & demum excommunicantur, quod attinet ad operationem viuentium, vt pro eo non fiant preces, neque oblationes, neque inter fideles ponantur, & hæc est causa ne mandentur Ecclesiasticæ sepulturæ, *cap. sicut in primo, de hæretic. cap. 2. capit. accusatus, eodem titul. lib. 6. cap. à nobis, de sentent. excommunicat. cap. Ecclesiam, de consecrat. distinct. 1. cap. sane profertur, 24. quæst. 2. l. 8. tit. 13. part. 1. Grilland. de hæretic. quæst. 9. num. 2. Villadiego quæst. 22.*

10 *num. 7.* † Nam in Ecclesia non sunt sepeliẽdi excommunicati, hæretici, & qui in manifesto peccato moriuntur, pro quibus orare non licet; nam ad id fideles in Ecclesia conduntur, vt ingredientes pro eis Deum precentur, *D. Augustin. lib. de cura pro mort. cap. cum grauia, 13. quæst. 2. cap. ex parte, cap. sacris, de sepult. Clemen. 1. eod. tit. Castro de iusta hæretic. punit. lib. 2. cap. 18. Brun. lib. 4. de cerem. cap. 2 & 7.*

¶ Illi enim, qui mortem sibi consciscunt, diuinam vsurpant potestatem. 11 Quia vitæ & mortis solus Deus author est, Deuteron. cap. 32. *ego occidam, & ego viuificare faciam,* & Sapient. cap. 16. *tu es Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem.* † Et 12 committunt peccatum contra Spiritum Sanctum, quod est impœnitentiæ finalis, *D. Thom. 2. 2. q. 14. art. 1.* quod ei remitti non valet, neque in hoc sæculo, neque in futuro, *Matth. cap. 12. Marc. 3. Luc. 11. Hebr. 6.* † Et similiter peccant contra ipsam naturam, quæ rebus omnibus 13 eam vim inseruit, vt appetant sui conseruationem, & resistant corruptioni, vt tradit *Arist. lib. 2. de Gener. l. vt vim. D. de iustit. & iur.* † Et 14 peccant similiter contra diuinum præceptum. Nam illud, *non occides,* ipsummet hominẽ à fortiori complectitur, quia se ipsum occidens, magis contra charitatis ordinem peccat, quia charitas debet à se incipere, *D. Thom. 2. 2. q. 26. & Sent. 3. dist. 18.* nam vt ait Ecclesiast. c. 14. *qui sibi nequam est, cui alij bonus erit?*

¶ Neque obstat Samsonem se oc- 15 cidisse, & inter Sanctos veteris testamenti annumerari. Nam id fecit ex diuina reuelatione, vt probat *Euseb. lib. 8. histor. Eccles. cap. 12. & c. 17.* neque aliud de tanto viro est credendum, cum Deus suiipsius homicidam abhorreat, *cap. displicet, 23. quæst. 4.*

16 *q.4.* † Nã licet apud varias nationes
seipsum occidere laudabile fuerit,
vel pro infamia fugienda, vel vitæ
tædio, vel alia de causa, ex quo Chry
sippus, Empedocles, Zeno, Chlean-
tes, Lycurgus, Demosthenes, The-
mistocles, Annibal, Cleomenes,
Brutus, Cato Vticensis, Marcus
Antonius, & alij multi prudentes,
fortesq; viri mortem sibi nefariam
17 consciuerunt. † Contraria senten-
tia ipsismet Ethnicis, qui melius
senserunt probata fuit. Quia for-
tium virorum est magis mortem
contemnere, quam odisse vitam, vt
docent *Plato in Phedro, & lib.9. de leg.*
Arist. lib 3. Ethic. c.7. & lib.5. c.11. & alij
18 *relati Alciat. lib.4. Parerg. c.4.* † Quod
facinus maioribus de causis apud
nos execrari debet. Quia talibus si-
bi mortem cõsciscentibus salubris
pœnitentiæ locus non relinquitur,
cap. si non licet, c placuit, 18. q.5. D. Au-
gustin. lib.1. Ciuit. Dei, c.17. D. Clem. lib.
7. Recognit. D. Cyprian. lib. de duplici
mart. Origen. lib.2. in Iob. Lactant. lib.3.
diuin. Instit. cap.18. D. Thom. Sent.2. q.
64 art.5.
19 ¶ Et ita tanquam impœnitentes,
& de tanto scelere conuicti eorum
cadauera debent à Iudicibus in fur-
cam agi, *Decius in l. imperium D. de iu-*
risd. omn. iud. Menoch. lib.2. Arbitr. cent.
20 *3. cas.285. num.7.* † Nam licet regu-
lariter iudex non possit in corpus
mortui sæuire, illud suspendendo,
vel decollando, vt tradunt *Carrer.*
in Pract. §. homicidium. n.223. Ant. Go-
mez, d. tom.3. c.3. n.13. Plaza de delict.
lib.1. c.23. † Locum tamen hoc non 21
habet quando moriendo nouum
crimen committitur, & ipsa mors
crimen est: crimine enim, nec cri-
men, nec criminis pœna potest ex-
tingui, vt probat *Marotto de iure*
quæsito, lib.2. cap.3. num.15. † Idque 22
maxime in atrocioribus vbi rectius
est cadauera puniri ad eorum ne-
cessarium exemplum, *Iulius Clar.*
vbi supr. quæst.51. num.15. Menoch. d.
cas.285. num.9. Couarru. lib.2. variar.
cap.1. Bald. in l. defuncto, de public. iu-
dic. Marsil. in l. quæstionis, D. de quæstio-
nib. num.31. † Et ita licet talis con- 23
suetudo sit iam hodie abolita ca-
daueris suspendendi, tamen in tri-
bunalibus sancti Officij, eius loco
Rei imago erigitur ex membranis
chartaceis, vulgo *statua*, quæ pro
eo à Curia sæculari traditur flam-
mis exurenda, *Imola in dict. l. defun-*
cto. D. de public. iudic. & in l.3. D. de
bonis eor. † Etiam si Reus suum 24
delictum fuisset confessus, & se
pœnitere affirmasset. Quia similis
est Iudæ qui pœnitentia ductus se
suspendit, *cap. Iudas, cap. nihil, distin.*
3. Villadiego de hæretic. quæst.22. Al-
beric. in rubric. de bonis eor. † Et ita 25
vbi bona confiscantur potest agi
ad bonorum confiscationem.
Nam eo solo titulo, quod mor-
tem sibi consciscit, bona eius non
confiscantur, *l.3. §. si quis autem.*
D. de bonis eorum, l. si quis filio. §. eius.
D. de iniusto rupt. l. fraudem. §. eius bo-
na. D. de iure fisci. l. omne delictum. §.
qui se vulnerauit. D. de re militar. l.24.

 tit.1.

26 *tit.1.l.6.tit.21.p.7.* † Vbi autem talis consuetudo non est potest agi ad memoriç damnationem, *Iul.Clar.d.* §.*fin.q.51.n.14.* Nam vt pretiosa est in conspectu Domini mors Sanctorum eius, *Psal.115.* (eo quod duret semper mors iusti cum laudibus) sic nomen impiorum debet putrescere,
27 re, *Prou.c.10.* † Ad bonorum autem confiscationem necessaria est accusatio qua quis teneatur de aliquo crimine *l.1.C.de bonis eor.l.1.D.eod.l.21.tit.1.p.7.l.2.tit.28 ead.p.7.l.9 ti.13.*
28 *lib.8.Ordin.l.8.tit.fi.d.lib.8.* † Sed hodie correctæ sunt prædictæ leges, p recentiora iura, *l.8.tit.23.lib.8. Recopil.* & alia iura, quæ in certis casibus similiter corriguntur de sui occisione, *l.24 tit.1.l.2.tit.27.p.7.*

29 ¶ Si vero non vi sibi illata, sed ægritudine, vel debilitate, aut carceris incommoditate ante sentẽtiam moriantur, cõmunem alias sequor, viam doctrinæ, scilic. non posse Iudicem in mortuũ sęuire, nec vetare, ne Ecclesiasticæ tradatur sepulturę, alias actione iniuriarum, & peccato mortali teneretur, *d.cap.placuit, c.ex parte, de sepult. Angel. & alij in l.1.§ quotiens.D de requir. reis, Couar. lib.2. Variar.c.1.n.11.Ioan.Maior.in Sent.4.dist.*
30 *45.q.4.* † Nam absoluta corporis, & animæ compagine, in qua crimina committuntur, Reus liberatur, eo quod præuentus à summo Iudice Deo, ad maximum eius tribunal aduolauit, quo alius se intromittere nequit. Quia crimen mortalitate extinguitur, *l.1.cum seqq. C.si reus vel accusat.l.1.C.ne ex delict. defunct. l. defuncto.D.de publ.iud.l.crimen. D.de pœnis. §.non autem, Instit.de perpet. & tempor.act.* † Nisi crimen sit hæreticum 31
cuius reatus morte non soluitur, *l. apostatarum, C.de apostat.* Quia eo, qui ex exceptis est, potest post mortem contra defunctum agi, vt ex multis tradit *Iul.Clar.d.§.hæresis.* † Et ita bo- 32
na poterunt ab hæredibus exigi, & ossa exhumari, & comburi, quemadmodum iustus Rex Iosias fecit, dum hæreticos & eorum ossa combussit igne, *Reg.4.c.23. Paralip.2.c.34.* & Iræne Augusta effodit ossa soceri sui hæretici, & iussit illa ardere, *Nicephor.lib 17. Ecclesiast. hist. cap.27.*
† Et qui tales hęreticos scienter Ec- 33
clesiasticæ sepulturæ mandauerit, excommunicationis sententiæ subiacebit, donec propriis manibus ea publice effodiat, & extrahat, si à fidelium corporib. discerni possint, *c.sicut de hæret. c.2.eod.tit.lib.6.c.sacris, de sepultur. instruct. Hispal.c.20.* † Po- 34
terit tamen Iudex sinere corpus sepeliri cum protestatione, & litem cœptam contra mortuum prosequi, citatis ad defensionem quorum interest, vt etiam in hæresis crimine docent, *Episc. Simanc. de Cathol. instit. tit. 62. Bellamer. decis. 677. & decis. 678. cum tribus seqq.*

EPITO-

EPITOMES DELICTORVM, IN QVIBVS APERTA VEL OCCVLTA INVOCATIO dæmonis interuenit,

LIBER QVARTVS

DE CRIMINIS PVNITIONE IN Foro inferiori animæ.

D.D. PHILIPPI III. HISPANIARVM REGIS Catholici iussu scriptus, ac totius Senatus Regii approbatione, ad petitionem D. Fiscalis vulgatus.

CAPVT I.

De iurisdictione spirituali.

SVMMARIVM.

Spiritualis iurisdictio solius Dei est. numer.1.

Spiritualis iurisdictio in Christo admiranda. n.2.

Christus vt purus homo reputatus. numer.3.

Meßias in spirituali iurisdictione venturus Euangelizatur. n.4.

Christus à Patre missus est ad spiritualem iurisdictionem. n.5.

Ioannes de Hus, & Martinus Lutherus de Potestate Ecclesiæ refutati. ex numer.6.

Iurisdictio spiritualis Ecclesiæ necessaria. num.7.

Difficiliores morbi ex peccatis oriri solent. n.8.

Corporis humani & animi affinitas. n.9.

Iurisdictio spiritualis soli Petro data secundum hæreticos. n.10.

Apostolos præfecit Christus in Iurisdictione spirituali. n.11.

Piritualis † Iurisdictio 1
& absoluendi à peccatis potestas, quia solius Dei est, *Exod. c. 34. Psal. 18. 31. & 102. Isai. c. 43. & 44. Hierem. 31. & 33. Matth. 7. Marc. 2. Luc. 5.* † Adeo priori sæ- 2
culo inaudita fuit, vt eo nomine Christus Dominus blasphemiæ fuerit notatus, quod peccata remitteret, D. Matth. cap. 7. *Et videns IESVS fidem illorum dixit paralytico, confide fili remittuntur tibi peccata tua; Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: hic blasphemat.* † Causa fuit, quod 3
Christum Dominum, vt purum hominem reputarint, & priuatum, vt fatentur apud D. Matth. cap. 13. ad fin. *Nonne hic est fabri filius? nonne mater eius dicitur Maria? & fratres eius Iacobus, & Ioseph, & Iudas? & sorores eius nonne omnes apud nos sunt? vnde ergo huic omnia ista?* † Alias enim 4
si Christum promissum Messiam agnouissent, hanc proculdubio, ei potestatem concessissent. Quippe in ea venturum, iamdiu eis fuerat euangelizatum, per Isai. cap. 53. *ipse peccata multorum tulit.* Daniel cap. 9. *& finem accipiet peccatum.* † Et ita i- 5
psum cum hac potestate à Patre missum, aperte assertum est apud *D. Ioan. cap. 1. & 3.* & multis peccata ante mortem suam remisit, *Matth.*

cap. 1. 9.

cap.1.9. 10.11. 20. & 26. Matth. 2. Luc.cap.24. Ioan. 1. Acta Apostol. 2. 4. 10. & 13.

5 ¶ Ex quibus impie Ioan.de Hus, & Martin. Lutherus contendunt, Christum venientem ad nostram redemptionem, sua morte opus consumasse, & in ea nos omnes saluos fecisse, ex meritis diuinę gratiæ, ita quidem vt nobis iam sit neque pœnitentiis, neque absolutionibus opus, iuxta illud Ioan. c.. *omnia con-*
7 *summaui, quæ dedisti, vt faciam.* † Sed blasphemant huiusmodi hæretici Scripturæ lumine obcœcati. Quia pœnitentia & remissio peccatorum necessaria est naufragantibus post Christi mortem, & per consequens iurisdictio spiritualis, cũ qua Christus Dominus discipulos suos misit, D.Luc.cap.9. *Conuocatisq; duodecim Apostolis dedit illis virtutem, & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarent, & misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos.*
8 † Quod de iurisdictione spirituali, & absoluendi à peccatis potestate, præter alios interpretor. Nam difficiliores morbi ex peccatis oriri solent, vt docent *D. Chrysostom. in Matth. 4. homil. 14. & in Ioan.ho-*
9 *mil.37.Theophilact. in Marc.2.*† Et ita ad salutem conferendam paralytico dixit Dominus apud Matth. d. cap. 7. *remittuntur tibi peccata*, tanta prorsus est affinitas corporibus hominum, mentibusque, vt testatur *Aul. Gellius libr. 14. noct. Atticar. cap.13.*

¶ Alij paulo nequiores hanc potestatem spiritualem fatentur quidem, sed eam nihilominus soli Petro datã impie affirmant. Cui Christus dixit apud Matth.cap.18. *Quodcunq; ligaueris super terram, ligatum erit & in cœlis, & quodcumq; solueris super terram, solutum erit & in cœlis.* † Sed 11
dicendum est, quod & si promissio illa soli Petro facta sit, vt Apostolorum Principi, non propterea tamen negandum est, alios Apostolos in eadem fuisse præfectos. Cum post resurrectionem eis omnibus dixerit apud D.Ioan.c.20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* † Quia ad salutem 12
animarum, non solum Petrum, sed Apostolos, Prophetas, & Euangelistas, & alios ministros pręfecit, D. Paul. ad Ephes. cap. 4. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerij.*

¶ Quæ quidem Iurisdictio pri- 13
mo, & principaliter ad animarum salutem dirigitur, & peccatorum absolutionem, in qua clauium potestas versatur, *Card. D.Franc. Toledo in sum.lib.1. cap.3. num. 7. Innocent. in cap.2. de maiorit. & obedient. Alciat. in c. cum non ab homine, de iudic. & in l. iubemus nullam. C. de sacros. Eccles. Iulius Clar. in Pract. q.36. nu.1. Boer. decis.31. ex num.3. & decis.69. ex num. 1. Anast. Germon. de sacror. immunit. lib.3. cap.13. num.*

*num.*108. Nam Christus Dominus hãc Petro promittens potestatem, Regni cœlestis claues se daturum ei pollicetur, D. Matth. cap. 16. *Et tibi dabo claues Regni cœlorum* & postea in ipsa dignitatis, & officij collatione dixit apud D. Ioan. cap. fin.
15 *Pasce oues meas.* † Quod de spirituali Iurisdictione intelligitur ipsomet Petro affirmante ad suos compastores, Canonic. 1. cap. 5. *Pascite, qui in vobis est gregem Domini prouidentes, non coacte sed secundum Deum: neq; turpis lucri gratia, sed voluntarie, neque, vt dominantes in cler cis, sed forma facti*
16 *gregis ex animo.* † Quod prorsus de Iurisdictione spirituali intelligitur, quæ voluntarie exercetur. Nam temporalis redditur in inuitum, *l. inter stipulantem.* §. 1. *D. de verbor. oblig. l. neq; fœminam. D. de procura. c. intelleximus, de iudic.*

17 ¶ Ambitus enim, & dominatio externa, non est altitudine Ecclesiastica digna, ideo Dominus ad discipulos Matth. cap. 26. *scitis, quia Principes Gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt potestatem exercent in eos: Non ita erit inter vos, sed qui voluerit maior fieri, sit vester mini-*
18 *ster.* † Vt sic dominationem, & ambitum externæ gloriæ, spiritualia tractantibus summoueret, vt diuinis vacarent. Quia nemo potest militare Deo, & sęculo, & ita admonuit per Matth. c. 19. *Nisi quis renunciauerit terrenis, non potest meus esse discipulus.*

19 ¶ Vnde Dominus, vt hoc idem, sicuti docuerat verbo, sic & exemplo doceret, Iurisdictionem sæcularem offerentibus renunciauit in causa criminali adulterij *D. Ioan. c.* 8. & ciuili, familiæ herciscundæ, *D. Luc. cap.* 12. dum rogatus, vt diuideret hæreditatem, respondit: *Quis me constituit iudicem, aut diuisorem inter vos?* † Et regnum temporale 20
offerentibus reliquit, & fugit in montem, *Matth. cap.* Quia vt ipsemet testatur apud D. Ioan. capit. 1. *Non veni tollere regna, sed peccata*, & capit. 3. *Non enim misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum.*
† Ad salutem autem animarum 21
nil magis est impedimento, quam dominatio. Ideo illam renunciauit cum esset Dominus vniuersorum, Apocalyps. capit. 1. *Princeps regum terræ*, & ipsemet ait apud D. Luc. capit. 10. *Omnia mihi tradita sunt à patre meo*, & D. Ioan. capit. 13. *sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus.*
† Sed humiliauit semetipsum, vt 22
nobis humilitatem suaderet, & potestatis plenitudinẽ fugeret. Quia potestas nocendi, non est potentia, sed imbecillitas. Nam vt ait Nero Imp. apud Senecam in Octa. act. 2. Scen. fin. *Prohibeor vnus facere, quod cunctis licet*, cui Seneca respondit:

Maiora semper populus à summo exigit.

¶ Vnde nil mirum si dominatio- 23
nem, & temporalia Apostolis interdixerit, non quod eis non subiaceant,

iaceant, sed vt rebus spiritualibus, & saluti animarum libentius incumberent, quam cæteris aliis duxit anteponendam, cum Apostolis dixit, Matth. cap. 10. *infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eÿcite, gratis accepi-*
24 *stis, gratis date.* † Alias enim eos Iudices & Principes vniuersorum constituit, Doctores atque Præceptores Gentium, D. Marc. cap. fin. *Ite, & prædicate Euangelium omni creaturæ*; necnon & Rectores, D. Ioan. cap. fin. *pasce oues meas.* Nam pascere spiritualiter & temporaliter regere significat, Paralip. 1. capit. 11. *tu pasces domum meam Israel, & tu eris*
25 *Princeps super eam.* † Nam cum spiritualis Iurisdictio excellentior sit, & superior temporali, ei præesse debet de necessitate salutis. Quia finis temporalis potestatis pendet quodammodo à fine potestatis spiritualis: fœlicitas enim humana, quæ potestatis sæcularis finis vltimus est, vtpote imperfecta, in beatitudinem supernaturalem ordinatur, tanquam in sui perfectionem, & summum omnium bonum, vt tradit *Episcop. Simanc. de Cathol. instit. tit. 45. num. 26.*

26 ¶ Præterea cũ Christus ipse omnes oues suas Petro, & eius successoribus regendas commiserit, addita potestate plenissima ligandi, atque absoluendi: consequens etiam est, vt omnia illa concessa intelligantur, quæ necessaria sunt ad munus perfecte gerendum, *l. 2. D. de iurisd. omn. iudic. cap. præterea, de offic. deleg.* † Et ita vel ex sola hac spiri- 27
tuali iurisdictione temporalia omnia videntur tradita, etiam gladij potestas, quatenus necessaria iudicatur ad iurisdictionem conseruandam, vt aduersus hostes fulciatur, & firma, & illibata persistat. Nam vt ait Apost. ad Corinth. cap. 2. *Potestas mihi data est ad ædificandum & conseruandum.* † Quia gladij po- 28
testas necessaria est ad vnamquamque Iurisdictionem conseruandam, *Benedict. in cap. Raynutius V. vxorem, de testam. ex num. 155. Salcedo ad Diaz in Praxi cap. 102. & cap. 118. Gregor. in l. 13. titul. 13. part. 2. Cassan. in Catalog. gloriæ mund. part. 5. consid. 24. & in consuetud. Burgund. rubr. 1. §. 5. gloss. sin la grace. num. 81.* † Et 29
ita ex hac iurisdictione Petro data, potest Papa omnes Christianos ad concordiam, & vnitatem cogere; transgressores punire, excessus corrigere, officio inutiles amouere, lites componere, controuersias definire, & omnia Reipubl. Christianæ necessaria ordinare, *l. 1. D. si quis ius dicenti non obtemp. l. 2. D. de offic. eius. D. Thom. & alij in Sentent. 4. distinct. 18. Abulens. in Numer. cap. 15. quæst. 48. Marta de iurisdict. p. 1. cap. 17. cum multis seqq.* † Quia omnes Chri- 30
sti fideles subsunt Ecclesiæ, de necessitate salutis, *Extrauag. vnam sanctam, de maior. t. & obedient.* quia ex baptismo facti sumus quid spirituale, *Nauarr. in cap. nouit, de iudic. notab. 6. num. 8.* † Ideo Papa ex hac Iurisdi- 31
ctione

ctione omnibus Christi fidelibus præficitur, tam in spiritualib. quam temporalibus, cap. omnes, dist. 22. *qui Beato Petro æternæ vitæ Clauigero, terreni simul, & cœlestis Imperij iura*
32 *concessit.* † Et Iudex est vniuersalis omnium nostrum, vt certa fide tenendum est. Quia vt ait D. Paulus Corinth. 1. c. 2. *Spiritualis iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur.*

CAPVT II.

De exomologesi, seu peccatorum confessione.

SVMMARIVM.

Medicina corpori & animæ æque necessaria probatur. n. 1.

Lapsis ante baptismum subuenitur regeneratione baptismali. n. 2.

Delinquentibus post baptisma datur pœnitentiæ Sacramentum. n. 3.

Waldenses, & Lutherani in pœnitentiæ Sacramento refutantur. numero 4.

Presbyteros solos esse pœnitentiæ Sacramenti ministros. n. 5.

Iustificationem ex sola fide comparari hæretici tuentur. n. 6.

Fidem, Magdalena & adulteræ gratiam impetrasse. n. 7.

Ad peccatorum remissionem sufficere, credere, culpam sibi condonari, ex Luthero. n. 8.

Fides necessaria est & peccatorum confessio ad hoc, vt culpa condonetur. numer. 9.

Confessionis necessitas probatur. numer. 10.

Pœnitentia vera est noua vita secundum Lutherum. n. 11.

Vita æterna posita est in obseruatione legis secundum Lutherum. n. 12.

Vita huiusmodi non sufficit pœnitenti ad iustificationem. n. 13.

Iustos non minus quam peccatores vocauit Deus. n. 14.

Prædestinationis causa ex Deo est. numer. 15.

Iustos aliter vocat Deus, aliter peccatores. num. 16.

Luc. cap. 10. & 13. Matth. cap. 11. de vocatione iustorum explicati. numer. 17.

Matth. cap. 3. Luc. cap. 13. & 15. de vocatione peccatorum explicati. numer. 18.

Confessionem integram peccatorum impossibilem dicunt Lutherani. numer. 19.

Impossibile nihil Deus præcepit. numero 20.

Crimina quantumuis occulta adhuc tenemur confiteri. n. 21.

Contritionem facere magis peccatorem asserunt Lutherani. n. 22.

Contritio est donum Dei. n. 23.

Contritionis definitio. n. 24.

Aeque † necessaria probatur 1 medicina corporis & animæ: illam necessariam docet ratio naturalis: hanc ratio fide illustrata: de illa dicitur Ecclesiastic. capit. 38. *Altissimus de terra creauit medicinam, & vir sapiens non abhorrebit eam.*

† Neces-

2 † Necessitatem autem confessionis docet ratio fidei. Naufragantibus enim in hoc mundo, de duobus remediis prouidit Dominus in suis Sacramentis, sine quibus veniam, & gratiam assequitur nemo. Lapsis ante baptisma subuenit regeneratio baptismalis in nouam vitam,
3 *D. Marc. cap. fin.* † Post baptisma vero delinquentibus pœnitentiæ dedit Sacramentum, cuius rei insinuauit necessitatem Dominus dicens per D. Luc. cap. 13. *Nisi pœnitentiam habueritis omnes similiter peribitis*: nam vt ait Trident. sess. 6. cap. 14. *hic enim iustificationis modus est lapsis reparatio: quam secundam post naufragium deperdita gratia tabulam*
4 *SS. Patres nuncuparunt.* † Nec enim sufficit Deo confiteri, vt Waldenses contendunt, nec cuilibet priuato, vt Lutherani affirmant, dum ad omnes fideles verba Christi emissa tumultuantur, Matth. c. 18. *quodcumque ligaueris super terram, ligatum*
5 *erit, &c.* † Nam ad solos presbyteros hæc verba prolata sunt, vt declarat Trident. sess. 14. cap. 6. *Circa ministrum autem huius Sacramenti declarat sancta Synodus falsas esse, & à veritate Euangelij penitus alienas doctrinas omnes, quæ ad alios quosuis homines præter Episcopos, & Sacerdotes clauium ministerium perniciose extendunt, putantes verba illa Domini, quodcumque ligaueris, &c.*

6 ¶ Sed hanc peccatorum confessionem heretici rursus impugnant dicentes peccata non ex confessione, sed ex fide remitti. Quia iustificatio ex fide est, Apostol. ad Roman. cap. 3. *iustificans eum, qui est ex fide*, & ad Rom. 14. *omne quod non est ex fide, peccatum est*, quia sine fide impossibile est placere Deo, secundum *Apostol. ad Hebr. cap. 11.* † Quare dicunt Dominum non misisse 7
Magdalenam ad Sacerdotes, sed dixisse apud D. Luc. cap. 17. *vade in pace fides tua te saluum fecit*, & adulteræ apud D. Ioan. cap. 8. *vade, noli amplius peccare*, & D. Petrus non venit ad confessionem sed ad lachrymas, *cap. Petrus, de pœnit. distinct. 1.*
† Quibus concludunt impie hæretici huiusmodi cum Luthero suo 8
præceptore, sufficere credere culpam condonari, & mores in melius conuertere, vt eorum remissionem consequamur. Quia credenti omnia sunt possibilia, *D. Marc. cap. fin.* Nam absolutus est, quisquis se absolutum credit, secundum *Lutherum, art. 12.* † Sed hæc omnia, 9
quot erroribus scateant, non est opus nunc differere: Non enim negamus fidem esse necessariam, sed docemus vna cum fide, opus esse peccatorum confessione, vt quis iustificari valeat, vt declarat sacra Trident. sess. 6. cap. 8. *Cum vero Apostolus dicit, iustificari hominem per fidem, & gratis, ea verba in eo sensu intelligenda sunt, vt per fidem ideo iustificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, &c.* † Et ita quamuis liceat cre- 10
dere culpam condonari, non propterea tamen à necessitate confes-

 sionis

sionis excluditur. Quia vt ait ipsamet Synodus, dict. sess. 5. cap. 9. *Quamuis autem necessarium sit credere, neque remitti, neque remissa vnquam fuisse peccata nisi gratis, diuina misericordia propter Christum: nemini tamen licet fiduciam, & certitudinem remissionis peccatorum suorum iactare, &c.*

11 ¶ Nam licet ex sententia Lutheri multi affirment quod vera pœnitentia sit noua vita, vsurpantes illud D. Ambrosij: *Hæc est vera pœnitentia cessare à peccato*, nam vt ait Regius Vates Psalm. *declina à malo, &*
12 *fac bonum.* † Quia in obseruatione legis posita est vita æterna, Matth. cap. 19. *Si vis ad vitam ingredi serua mandata*, & Psal. *Quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in mōte sancto tuo? qui ingreditur sine macu-*
13 *la, & operatur iustitiam.* † Tamen hæc vitę renouatio non sufficit pœnitenti ad iustificationem. Quia necessaria est adhuc peccatorum confessio, & pœnitentia, ex diuino oraculo D. Luc. c. 5. *Non veni vocare iustos,*
14 *sed peccatores ad pœnitentiam.* † Non quod iustos non vocauerit, qui misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias, *Matth. c. 22.* qui ait per eundem Matth. cap. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & ego reficiam vos.*
15 † Nam vt ait D. Marc. cap. 3. *vocauit ad se quos voluit ipse*, & Apostol. ad Roman. cap. 8. *quos prædestinauit, hos*
16 *& vocauit.* † Sed quod aliter vocet iustos, aliter peccatores: illos ad continuandam vitam probam, hos ad lamentum, & fletum, vt docet Catholicæ veritatis propugnaculum *D. Thomas.* † De priore voca- 17
tione dicitur Luc. cap. 10. *negotiamini dum venio*, & cap. 13. *contendite intrare per angustam portam.* Matth. cap. 10. *qui perseuerat vsque in finem, saluus erit.* † De secunda, Matth. 18
cap. 3. *Pœnitentiam agite, appropinquauit regnum cœlorum*, Luc. cap. 13. *nisi pœnitentiam egeritis omnes similiter peribitis*, & capit. 15. *gaudium est in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente.*

¶ Neq; dicendum est integram 19
peccatorum confessionem, (vt precipit Ecclesia) esse impossibilem, vt contendunt Lutherani, ex illo Psalm. *delicta quis intelligit?* † Quia 20
dum se in perditionem adducunt, in Deum blasphemi existunt, dum credunt aliquid Deum impossibile præcepisse, D. Augustin ad Damas. PP. epist. 42. *Execramur blasphemiam eorum, qui dicunt Christum impossibile præcepisse.* † Et licet quantumuis oc- 21
culta sint crimina, adhuc tamen eadem tenemur confiteri ex D. August. homil. 49. in cap. agite de pœnit. dist. 1 *Nemo sibi dicat occulte ago, apud Deum ago; ergo sine causa dictum est. Quod solueritis in terra solutum erit in cœlo. Ergo sine causa data sunt claues Ecclesiæ Dei, frustramur Euangelium Dei, frustramur verba Christi si promittimus vobis, quod illi negant, nonne vos decipimus?*

¶ Sed de contritione ait Luthe- 22
rus facere magis peccatorem.

Nam

Nam quæ extra charitatem fiunt, vana, & falsa sunt, *Apostol. Corinth.* 1. *cap.* 13. & pertinent ad hypocrisin *Matth. cap.* 15.
23 † Quod Tridentina Synodus cōdemnauit expresse, sess. 14. cap. 4. *declarat sancta Synodus contritionem non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsum, &c.*
24 † Est enim contritio verus terror conscientiæ, quę Deum sentit irasci peccato, & dolet se peccasse, non tam metu Gehennæ, quam summa Dei dilectione, *D. Thom. part.* 3.

CAPVT III.

De officio Confessarij in ea parte qua Iudex est.

SVMMARIVM.

Differentia inter forum fori, & forum poli. n. 1.

Conscientia quid sit. n. 2.

Conscientia forum est boni & æqui. numer. 3.

Confessarius corda & renes scrutatur, vt Deus. n. 4.

Magia crimine interuenit idolatria, apostasia, hæresis, sacrilegiū, blasphemia, &c. num. 5.

Confessarius debet primum examinare Magos de vera contritione. n. 6.

Lachrymæ signa solent esse contritionis. num. 7.

Dolor magnus lachrymas solet excitare. num. 8.

Gaudia magna lachrymas solent adferre. num. 9.

Desperatio diuinæ misericordiæ signum est impœnitentiæ finalis. n. 10.

Diabolus, quibus fallatiis vtatur ad indurandа corda Magorum. numero 11.

Confessarij scientia huius operis maxime necessaria. n. 12.

Confessarij quid circa fidem debeant Magos interrogare. n. 13.

Confessarius quid circa pactum Magos debeat interrogare. n. 14.

Libros artis, vel instrumenta secum habentes non possunt absolui. numero 15.

Magis seductores aliorum, quid facere debeant ad hoc, vt absoluantur. num. 15.

Magi quando fatentur esse maleficium impendens non debent absolui donec destruant. n. 16.

Magi qui damna intulerint non possunt absolui nisi resarciant. n. 17.

Magus, cui bona confiscantur, quid facere teneatur in restitutione. numero 18.

Magus tenetur ad restitutionem damni illati ex maleficio. n. 19.

Magus non euadit obligationem restituendi, per mortis pœnam & obligatio migrat ad quoscumque bonorum possessores. n. 20.

Magus ad mortem damnatus tenetur ad damna, nisi partes morte contenta profiteantur. n. 21.

Magus tenetur ad resarcionem damni in foro fori & poli. n. 22.

1 CONſcientiæ † forum quia non minus diſtat à foro exteriori, quam cœlum à terra, ſpiritus à carne, ac Deus ab homine, non videtur huic tractationi ſatisfactũ, niſi de illo ſpecialia ſimul pmittamus. Nam in hiſce quædam ſunt communia, quædam ſunt diuerſa, imo & contraria. Quia caro aduerſatur ſpiritui ſecundum *Apoſtol. ad Ga-*
2 *lat.* 4. † Conſcientia enim eſt, quid intrinſecum latens in mente, vt inquit Bald. *in l. ſi quis filio. §. irritum. D. de irrito rupt.* ſiue vt ait text. in cap. nouit, de Elect. num. 2 *ſcientia mente recluſa, quam Deus aſſociat animæ, vt eam reprehendat de erroribus.* Et ita docet eleganter Baldus in cap. ſacerdos de offic. ordin. not. 1. *Con-*
3 *ſcientia eſt cordis ſcientia.* † Quare forum conſcientiæ eſt forum boni, & æqui, in quo homo ſe ipſum accuſans Rei, & accuſatoris partes ſuſtinet. Quia vt ait Apoſtol. ad Rom. cap. 2. *Eſt in gentibus conſcientia factum*
4 *accuſans, vel defendens.* † Confeſſarius autem vices Dei gerens, corda, & renes ſcrutatur. Quare & ſi ſemper, & in omni crimine maxime circumſpectus eſſe debeat, ad eluẽdas conſcientiæ vniuſcuiuſq; maculas, in hoc tamen crimine de quo agimus, maxime attentum eſſe oportet, quia maiores ſunt in hoc Dæmonis fallaciæ.

5 ¶ In hoc enim Magiæ crimine interuenit Idololatria, apoſtaſia, hæreſis, ſacrilegium, blaſphemia, homicidium, & concubitus contra naturam, cum creatura ſpirituali, & odium in Deum, quibus nil poteſt eſſe atrocius, vt ſupra dictum eſt, *lib. 3. de crimin. punit. in foro exterior. cap.* † Ideoque debet Con- 6
feſſarius ſingula perpendere, ac Reum de ſingulis congrue interrogare, ac examinare, primo de vera earum omnium contritione, quia vt ait Paul. Grilland. de Sortileg. q. 9. n. 2. *Diabolus nihil magis ſatagit, neq; alio magis laborat, quam in perſuadendo, vt perſiſtant in ſententia, & vſque ad vitæ finem perſeuerent.* † Cuius qui- 7
dem impœnitentiæ ſignum eſſe dicit *idem Grilland. vbi ſup. num. 3.* quod licet ſuſpiria alta emittant, & omni conatu lachrymas procurent, lachrymas tamen non emittunt, quæ ſigna eſſe ſolent pœnitentiæ, ac nubes mœſtum animum obſidentes, *Diuus Luc. cap. 22. Pſalm. 50. cap. lachrymæ, cap. porro, cap. conuertimini, cap. quem pœnitet, de pœnitent. diſtinct.*
1. † Sed hoc ſignum ſatis fallax 8
eſt, & incertum, quia nonnunquam ipſa doloris magnitudo lachrymas deſiccat ac plane tollit, vt fatetur conciuis meus Seneca in Oedip.

Fletuque acerbo funera, & queſtu carent,
Quin iſta tanti peruicax clades mali
Siccauit oculos, quodque in extremis ſolet
Periere lachrymæ.

† Et è contra nonnulli ex magna 9
lætitia ſolent lachrymari, Tob. c. 11. *Et cœperũt ambo flere præ gaudio.* Quod haud

haud latuit eundem conciuem meum Senecam in Thyeste:

Subitos fundunt
Oculi fletus; nec causa subest
Dolor, an metus? an habeat lachrymas
Magna voluptas.

10 ¶ Quare huius impœnitentiæ signum potius crediderim hoc esse, si Lamię huiusmodi, ex suorum criminum magnitudine veniam consequi desperauerint, vt sæpe solet. Nam diabolus persuadet eis impossibilem esse ad Deum cōuersionem, & veniam consequi peccatorum eas non posse, propter pactum secum initum, & Dei abnegationem, & propter alia, quibus se contaminarunt, scelera nefandissima. Sic enim nonnullis ille mentitur.

11 † Aliis persuadet, quod licet in supplicij locum adducantur, ignesque succendantur; se tamen illarum corpora, ex laqueis & flammis palam erepturum, facturumq;, vt ex flammarum cōtactu nullum dolorem percipiant, & sic dum illas desperatione deiicit, vel spe lactat, & extollit; semper conatur earum corda obdurare, vt cuncta negent, respuantq; confiteri, nec resipiscāt, nec pœniteant deliquisse, vt tradit *Petr. Binsfeld. in confess. malef. p. 1. præ-*
12 *lud. 6.* † Quare confessarius debet in promptu habere sacræ Scripturę hac de re testimonia, Patrum sententias, ac omnia æui exempla, quæ ex superioribus libris facile colliget, quibus clare demonstret, vtrinq; dæmonem mentiri, nihilq; eorum, quæ pollicetur iactatorem illum præstare posse; neque si posset, velle: serioque conuersos, nunquam à Deo respui.

¶ Post hęc debet pœnitentes in- 13
terrogare, an ex animo renunciauerint fidem. Nam cum Magia coniungitur apostasia, *cap. 1. de apost.* vel quid crediderint contra fidem, vel quem errorem fouerint, qui sit hæresis, *c. hæreticus, 24. q. 3.* an diabolum adorauerint Dulia, vel Latria, putantes esse Deum, quod est idololatria prohibita *Exod cap. 22.* vel habuerint cum eo pactum, quod est infidelitas, *cap. illud, d. cap. nec mi-*
rum, h. 26. q. 5. † Vel quid eidem 14
promiserint, & qua solemnitate: vt cognoscat an pactum tacitum, vel expressum contraxerint; quid dæmoni pro pacto tradiderint, quia solent illi filios offerre. An appetiuerint ludos, in quibus dæmoni prosternuntur, & alia fœdissima peragunt, de quorum singulis actum est
lib. 2. de Magia operat. † Item an li- 15
bros artis, vel instrumenta secum habeant, quia retinētes absolui nequeunt, vt tradit *Simancas*, si aliquos seduxerint, quia debent prius eos cōuertere, & si noluerint eos ad superiores Magistratus deferre, vel accusare, iuxta illud D. Matth. c. *Si peccauerit in te frater tuus, corrige, inter temetipsum, quod si noluerit, denuncia Ecclesiæ.*

¶ Item interroget; num ad alicu- 16
ius damni restitutionem sint obligati,

gati, tam illatum, quam impẽdens. Nam si damnum adhuc pẽdet, hoc est, quod venenum seu maleficium non cœperit lædere, sed post aliquod tempus effectum suum sit habiturum, non est Reus absoluendus donec quocumq; modo licito, conetur malis futuris obuiare, & veneno antidotum præbere, & maleficij signa destruere, ex traditis *lib.*
17 *2.c.fin.* † Si vero damna iam fuerint personis vel fortunis illata, non debet Confessarius eum absoluere sine præuia satisfactione, aut (si eam nequit prestare sine fideiussoria, vel saltem iuratoria cautione, quando quis adhuc liber iurisque sui confitetur, vt docent **Nauarr. in Manual. cap. 27. num. 59. conciuis meus Ant. à Cord tract. de los casus de conscient. q. 68. Gutierrez lib. 1. Canonic. qq. c. 40. ex n.**
18 8. † Nam quando est damnatus ad mortem in locis vbi bona non confiscantur, sufficit, quod cõfessarius hanc defuncti obligationem (ex eius consensu) hæredibus significet. Imo & Reus debet hoc coram iudicibus declarare, velle se, vt de bonis suis omnibus quoad fieri poterit, satisfiat illis, qui ab eo damnum acceperunt, vt per *DD. in reg. peccatum, de reg. iur. & in cap. nemo 14. quæst. 5. Medin. p. 1. instru. conf. cap. 14. §. 33. Petr. Nauar. tom. 2. de restit. lib. 4. cap. 5. ex num. 3.*
19 ¶ At vero in locis vbi bonorum cõfiscatio capitale supplicium consequitur, officium confessarij erit monere Reum, vt Iudicibus indicet, sed à Fisco petere, vt qui in bonis ei succedit, etiam in restitutione hac exequenda succedat, quidquid alij talem restitutionem his non esse necessariam autument, quorum hæresin iam diu improbarunt *Medices in Sum. omn. hæres. part. 1. ver. restitutio, A'f. Castro aduersus hæres. cap. 13.* † Non enim Malefici per 20
mortis pœnam euadunt obligationem restituendi. Nam mortem subeunt propter iniuriam Deo, & Reipublicę irrogatam, non propter damnum priuatorum: & hæc eadem realis obligatio restituendi, migrat ad quoscumque bonorum successores, cum non pœna sit, sed delictum, *c. in literis, de Raptorib. & incendiar. Couarr. lib. 3. variar. cap. 3. Iul. Clar. in Pract. §. fin. q. 51.* † Nisi pars 21
læsa profiteatur se tali supplicio cõtentam esse, sibique satisfactum, *Nauar. in Manual. cap. 15. num. 25. Binsfeld. in confess. malefic. part. 2. prælud. 13.*
† Nam maleficus tenetur in foro 22
fori, & poli damna illata resarcire. Nam licet dæmon illa intulerit, fuit tamen maleficus causa ipsum solicitans, vt docet *Suarez de relig. lib. 2. cap. 17. num. 13. & cap. 14. num. 12. & ex eo Thom. Sanchez in Summ. tom. 1. lib. 2. cap. 41. num. 23.*

CAPVT IV.

De bonis Magorum in foro conscientiæ.

SVMMA-

SVMMARIVM.

Magus hæreticalis est bonorum suorum dominio ipso iure priuatus. n. 1.

Magus hæreticalis tenetur bona sua offerre fisco secundum aliquos. n. 2.

Magus hæreticalis non tenetur bona sua offerre fisco ex authoris sententia. numer. 3.

Non oportet verum dicere, ni argumentis de contrariis satisfiat. n. 4.

In foro animæ nihil interest an iniuste quis possideat, vel aliena inuadat. numer. 5.

Hæreticus ante sententiam non est priuatus dominio bonorum suorum. numer. 6.

Ipso iure, operatur, vt fiscus petere possit, non vt reus teneatur offerre. numer. 7.

Ipso iure, nullum aliud dominium transfert in fiscum, quam ciuile. num. 8.

Ipso iure, habet necesse partis postulationem. n. 9.

Ipso iure, perinde valet ac si dicat per ipsum ius n. 10.

Ipso iure, bona delata requirit accusatinem & sententiam seruato ordine. num. 11.

Qui actionem habet ad rem recuperandam, rem habere videtur. numero 12.

Lex iusta quatenus dicatur obligare in conscientia. n. 13.

Lex vltim. titul. 3. & lex fin. tit. 9. lib. 2. Ordinamenti de obligatione restitutionis in consciehtia explicantur. num. 14.

Magus non tenetur ante cõdemnationem bona offerre fisco. n. 15.

Sententia declaratoria non est necessaria ad hoc, vt hæreticus bona sua offerat. num. 16.

Sententia nulla est, qua condemnationem aut absolutionem non continet. num. 17.

Euidentia patrati sceleris non eget clamore accusatoris, sed eget sententia iudicis. num. 18.

Lex qua hæreticorum bona applicat fisco nullum in specie condemnat. numero 19.

Princeps hæreticum nequit condemnare antequam hæreticum esse constet, præcedente citatione & causa cognitione. num. 20.

Hæreticus non tenetur bona offerre in foro conscientiæ antequam in foro exteriori sit per Iudicem iure damnatus. num. 21.

Quod pœnæ nomine exactum est, id eidem restituere nemo cogitur. numero 22.

Hæreticus ante sententiam est dominus bonorum suorum & habet titulum & possessionem. n. 23.

Fiscus occupare non potest bona hæretici nondum condemnati. n. 24.

Quidquid iure possidetur, iniuria aufertur. n. 25.

Expoliatus à Iudice iuris ordine prætermisso statim restituendus est. numer. 26.

Fiscus occupans bona hæretici occulti tenetur furti actione. n. 27.

Exigere nihil aliud est in iure quam instituta actione petere. n. 28.

Causa

Causæ cognitio non est necessaria in executione iusta. n.29.

Fiscus potest occupare secreto ab hæretico tot bona quæ ad eum pertinent quando non potest in iudicio probare. numer.30.

Debitum ante tempus nullus soluere tenetur in conscientia. n.31.

Hæretici transmittunt bona hæredibus à quibus auferri non potest nisi propter eorum culpam. n.32.

Hæredes conueniuntur quandoque ex contractibus & delictis defuncti. numer.33.

1 MAgus † hæreticalis bonorum suorum dominio est ipso iure priuatus, *c.cum secundum leges, de hæretic.lib.6. Auth. Gazaros. C. de hæretic. l.fin. C.de bonis proscript. Fortunius in l. Gallus. §. & quid si tantum. D.de libe. & posth. Lupus in c.per vestras. §.72. de don.*
2 *inter. Brun.de hæretic. lib.5. c.6.* † Et quanquam à nemine accusetur, debere tamen illum bona sua offerre fisco in foro conscientiæ, vt quamdiu nõ restituat sit in peccato mortali, tenent *Abb. & Felin. in c.1. de Constit. Paul. in l.1. §. ad bestias, de postulan. Barbat. in c.Raynaldus, de testam. Cardin. in c.fraternitatis, 12.q.2. Tiraq. in l. si vnquam. C. de reuocan. don. ver. reuertatur, num.246. Lud. Gomez. in c.1. de rescript. lib 6. Alfon. Castro de iusta hæretic. punit. lib.2. c.6. & lib.2. de potest. leg.*
3 *pœn. c.10.* † Sed verius semper mihi visum fuit, illum non teneri ad talẽ pœnam ante cõdemnationem siue declarationẽ in se ipsum exsequendam, vt tradunt *D.Thom. 2.2. q.62. ar. 3. Ant. Gom. variar. 3. c.2. n.5. Soto lib.1. de iust. & iur. q.6. art.6. Syluest. in Sum. ver. hæresis 1. nu.13. Bart. in l. qui delatorem. C.de iure fisc. gl. in d. c. fraternitatis, 12.q.2.* † Sed quia non oportet verũ 4
dicere, nisi argumentis de contrario satisfaciamus, quorum inter omnes copiosa & neruosa congessit *Castr. dict. lib.2. de lege pœnal.* non me tanto viro opponendi, sed veritatem ostendendi gratia, disputationem suscipiam. Quia veritas examinata magis exsplendescit in lucem, *cap. grauem, 35.q.9. gl. in cap. cum Ioannes, de fide instrum. Ias. in l. iubemus. C. de iudic.*

¶ Primo enim sic argumentatur 5
Castrus in d.c.10. quod hæreticus est priuatus ipso iure dominio bonorum suorum, quod in fiscum translatum est: ergo vero domino bona illa reddere debet, alioquin lethaliter peccat retinens rem alienam inuito domino. Nam in foro animæ nihil interest, an iniuste quis possideat rem vel alienam inuadat, *c. sæpe, de rest. spol. c. cum secundũ, de hæret. lib.6.*
† Difficilior res est, quam vno ver- 6
bo queat enodari. Nam primo hæreticus non est priuatus ante sententiam vero dominio bonorũ suorum, ipso facto. Quia eorum potestas non pendet à charitate, vel gratia, vt per peccatum amittatur: sed sicut acquiritur apprehensione, traditione, ac iustis causis, ac titulis, sic etiã contrario amittitur, quarum nulla est peccatum, *D.Tho. 2.2.*

q.12.

q. 12. *art. fin. Sot. & Gabr. in Sent. 4. dist.*
7 15. *Conrad. de contract. q. 7.* † Neq; per illa verba in d. c. cum secundum, *bona hæreticorum ipso iure decernimus confiscata*, statim dominium bonorum desinit, qui crimen commisit, vt fisco adquiratur, nisi ciuili modo, vt fiscus illa petere possit, non tamen vt Reus teneatur illa offerre, *l. commissa D. de publician. & vectig.* & ita tenet *doctiss. conciuis meus Thom. Sanchez in summ. tom. 1 libr. 2. c. 22. ex num. 20.*
8 † Nam per verba illa, *ipso iure decernimus confiscata*, nullum dominium in fiscum transfertur, nisi ciuile ius persequẽdi in iudicio bona illa, quæ non ante fisci proprie esse potuerunt, quam de crimine sit pronunciatum, & virtute sententiæ in possessionem missus sit. Quia traditionibus, & possessionibus dominia rerum acquiri solent, non autem verbis legum, *l. traditionib. D. de pact.* cum ante damnationem Reus eorum dominus dicatur, *l. quæsitum D.*
9 *qui, & à quibus.* † Quinimo verba illa, *ipso iure*, non habent vim tantam, vt executio statim à lege fiat, parte non petente, sed necesse est, vt ab eo postuletur, in cuius fauorem lex illa verba posuit. Nam supplementũ legitimæ portionis filio debitæ, fit ipso iure: quod tunc demum locum habet, cum fuerit à filio petitum, *l. sancimus C. de inoffic. testam. cum aliis per Tiraq. in l. si vnquam C. de reuocand. do-*
10 *nat. ver. reuertatur, n.* 8. † Quia verba *ipso iure*, perinde valent ac si quispiã dicat per ipsum ius, non tamen, vt vulgus iocatur. Nam veteres Iurisconsulti ipsum ius per antonomasiã appellare solent, Ius illud antiquissimum XII. Tab. l. 1. §. fi. D. de superficieb. *& ipse ad exemplum earum quæ ipso iure constitutæ sunt*, l. si vsusfructus §. illud D. de vsufruct. quẽadmod. caueat. *siue ipso iure quis vsumfructum habeat.* l. in causę la 2. de minorib. *satis ipso iure munitus est*, l. 1. D. quod falsis tut. *non enim ipso iure* §. 1. Instit. de perpet. & temporal. act. *aut ipso iure competunt.* † Quare verba illa nil a- 11
liud significant, quam quod bona illa iure ipso delata sunt fisco, & obnoxia confiscationi, sed tamen opus est, vt fiscus ea petat, & Magus accusetur, & ordine iuris seruato condemnetur. Nam bona quædam fisco delata ipso iure ad fiscum pertinere dixit *Calistr. I. C. in l. 1. D. de iure fisc.* † Nam si quando fiscus dicitur 12
dominus bonorum eorũm ipso iure, non intelligitur de vero & vtili dominio, sed tantũ de actione, quæ dominium dici solet. Nam qui actionem habet ad rem persequendam, ipsam rem habere videtur, *l. qui actionem D. de reg iur. l. qui autem §. apud Labeonem D. de his, quæ in fraud. l. vt mihi D. de donat. l. 1 D. quod cum eo l. fratres §. idem respondit D. pro socio.*
† Neque obstat, quod lex iusta ob- 13
ligat in conscientia. Quia illud fit, vt peccator se iuste condemnatũ sciat, ne resistat, non tamen quod teneatur bona sua offerre fisco, absq; vlla condemnatione. Nam ordo iudicii exterioris ꝑtermittendus, aut per-

 tur-

turbandus non est, *l. prolata C. de sent.*
& interloq. ca. forum de verbor. significat.
14 *cap. 1. cum seqq. 4. q. 4.* † Neque huic
solutioni obstat *l. vltim. titul. 3. &*
lex fin. titul. 9. libr. 2. Ordinam. quæ ex-
presse obligant in foro conscientię,
ad pœnam præstandam. Quia illi
quib. talia officia publica commis-
sa sunt, ea lege (ne quid vltra salariũ
accipiant, alioquin ad pœnas illi sta-
tutas teneantur) obligantur tum
condictione qua officia acceptarũt,
tum iuramento, quo illa ita obser-
uare præstiterunt, *l. ea lege C. de condit.*
15 *ob caus. l. debitores D. de iureiur.* † Quod
in nostro casu longe abest. Quia le-
gislator non obligat talem Magum
bona sua offerre, neque id facere
potest, nec vult, nec velle præsumi-
tur. Vnde ante condemnationem
non teneri, expresse docent *Couar-*
ruuias in 4. part. 2. capitul. 6. §. 8. numer.
10. Conrad. de contractibus quæstion. 7.
conclusion. 2. Soto libr. 1. de institut. quæst.
6. art. 6. gloss. in ca. fraternitatis 12. q. 2.
16 ¶ Secundo argumentatur, quod
sola sententia declaratoria, super
crimine lata tenetur hæreticus in
foro conscientiæ bona omnia tra-
dere fisco, etiamsi nulla alia Iudicis
condemnatio adiecta sit, ergo ante
sententiam tenetur id ipsum face-
re. Quia sententia ad nil aliud exigi-
tur quam vt constet crimen esse cō-
missum. Quod cum hęretico sit no-
tissimum frustra expectatur senten-
tia declaratoria, quæ iuxta quorun-
dam opinionem necessaria non est,
cap. cum secundum §. fin. de hæretic. in 6.

Felin. in c. canonum de Const. † Cuius 17
quidem fallacia vel ex eo pendet, ꝙ
putat Castrus sententiam declara-
toriam vim condemnationis non
habere. Nam dicit adeo requiri, vt
crimen manifestum fiat; non enim
profertur sententia, vt per illam de
crimine constet, sed vbi de crimine
constat, vt reus vel absoluatur, vel
condemnetur. Quia sententia nul-
lius momenti erit, quæ condemna-
tionem, vel absolutionem non cō-
tinet, *l. præses C. de sēt. & interlocut. omn.*
iud. l. 1. D. de re iud. † Neq; in crimine 18
notorio est necessaria sententia, vt
ipsemet Castrus putat. Quia nullo
iure suffragatur, cum nullibi euidēs
esse potest delictũ, quod aliqua iusta
defensione in toto, aut parte defen-
di, aut excusari non queat; Euiden-
tia quidem patrati sceleris non eget
clamore accusatoris, sed tamen eget
sententia Iudicis, *c. euidentia, de accu-*
sat. & ibi gl. & interpretes. † Neque n. 19
lex humana, eo quod talia bona ap-
plicat fisco, generaliter quemquam
in specie condēnat, vt necessarium
est, *l. in summa D. de re iud. §. curare Inst.*
de act. Nam talis lex, nihil aliud dici
potest q̃ sententia Principis. Quip-
pe, ipse est qui leges condit, *l. 1. C. de*
leg. & vt inquit Imp. in auth. de Con-
sulib. §. fi. *Princeps est lex viua, & ani-*
mata. † Sed Princeps non pōt hære- 20
ticum aliquem ante damnare q̃ eũ
hæreticũ esse constet, idq; nō aliter
fieri pōt, quam antecedēte citatio-
ne, atq; omni causa diligēter cogni-
ta, ergo neq; per legem potest quis-
piam

piam ita dānari, & multo minus si-
ne sententia hanc durissimam pœnā
subire, *Clem. pastoralis. § fi. de re iud. c. 1.*
de causa possess. & propriet. Plotus in l. si
quādo, n. 762. & cons. 30. n. 5. Guazzin.
21 *de confisc. bonor. limit. 1. concl. 13.* † Et
quamuis sit crimen Reo ipsi mani-
festum, non tamen propterea tene-
tur ad executionem pœnę in se ipsū
faciendā in foro conscientię, prius-
quam in foro exteriori sit per Iudi-
cem iure damnatus. Quēadmodū
nec Princeps nec Iudex debet aut
pōt illum Reum condemnare, quē
certissime scit crimen cōmisisse, ni-
si tanquā iudici hoc illi constiterit,
per plenas probationes, *l. illicitas §.*
veritas D. de offic. præsid. l. prolatam C. de
sentent. cap. si peccauerit 2 q. 1.

22 ¶ Tertium argumētum non mi-
noribus nititur fallaciis. Ait enim
Castrus, si sciret fiscus per euidentiā
rei, quę nulla posset tergiuersatione
celari, Petrum hæreticum esse, & eo
inuito bona illius caperet, nō tene-
retur illi reddere. Nā quod à quo-
cunq; pœnę nomine exactum est, id
eidē restituere nemo cogitur, *l. quod*
à cumq; D. de reg. iur. ergo Petrus te-
23 netur illi illa offerre. † Nullus dubi-
tat quam inualida sit consequentia:
ideo ad argumentū dico possessio-
nē hæretici non esse iniustam, quia
adhuc retinet naturale dominium
bonorum suorū, habet n. titulū, &
possessionem, & bonorum admini-
strationem, quia naturaliter insistit
rei, cuius titulum, & causam habet,
neq; aliqua lege id ei ante sententiā
aufertur, nec propter hæresin vllo
iure ante illam amittit, quippe pos-
sessionem remanere apud hæreticū
omnes cōcedunt, *l. aufertur § in reatu*
D. de iure fisci, Anch. in ca. cum secundum
de hær. Curtius sen. cons. 20. † Quare fi- 24
scus neq; occupare, neq; inuadere
potest talem possessionem. Neq; n.
manu ꝓpria ius sibi dicere, aut vim
inferre debet hęretico nondum cō-
demnato, *l. nullus C. de Iudæis, l. 1. & seq.*
quando liceat vnicuiq; l. si quis in tantā
C. vnde vi, Sebast. Guazzinus de cōfiscat.
bonor. concl. 16. ex n. 1. † Ex quib. patet, 25
quod si Castri opinionem sequere-
tur Fiscus, ex tali bonorum occupa-
tione, seu inuasione, tutus non es-
set. Quia cum iure non fiat, prorsus
iniusta, & violenta esse debet. Nam
vt ait Fabius declamat 13. *quidquid*
iure possidetur, iniuria aufertur. † Et ita 26
Fiscus teneretur ad restitutionē il-
lius possessionis, quando quidem
spoliatus etiam à iudice iuris ordi-
ne prætermisso, confestim restitui
debet, etiam si prædo sit, *ca. in literis,*
cap. conquerente de restitut spoliat. c. licet
Episcopus de præbend. libr. 6. §. retinendæ
Institut. de interdictis. † Quinimo fi- 27
scus teneretur occulto hæretico
(bona occupando) furti actione, ta-
metsi verus dominus non esset.
Quia eius interest bona eius subre-
pta non esse, *l. itaque fullo §. fin. l. cum*
as pignori l. qui iniuria, § fin. D. de furt.
† Neque regula iuris aliud suadet: 28
ait enim *quodcumq; pœna nomine exa-*
ctum est, exactum, ait, non raptum,
non spoliatum, non violenter

inuasum: nec aliud est in iure ciuili exigere, quam instituta actione petere, *l. exigere dotem D. de iud. l. 1. §. ex actio C. de rei vxor. act. Alciat. in l. transacta D. de verb. signif.*
29 † Neq; iuuatur quod in executione non sit necessaria causæ cognitio. Quia illud fit in executione iusta, non tamen in violenta inuasione, & hoc est quod docent *Innocent. in ca. ex ratione de appellat. Bald. in ca. 1. de feudo sine culpa non amittendo cap. pastoralis §. quia vero de offic. deleg. l. executorem C. de execut. rei iudic. Felin. in capit. de cætero de re iudic.*

30 ¶ Quartum argumentum eiusdem Castri, non minus debile & infirmum est, quia dicit quod fiscus potest occupare secreto ab hæretico tot bona, quot ille retinet, ex his, quæ ad fiscum pertinent, quãdo fiscus non potest in iudicio hæresin testibus probare, ergo hæreticus ex conscientia tenetur eadem bona fisco reddere docente Apost. ad Rom.
31 13. *Reddite omnibus debita.* † Non enim ab omni debitore inuito exigi pecunia potest, neque enim ab eo, qui debitor est in diem, exigitur ante tempus, multo minus occupari clanculum bona hæretici poterunt ante sententiam, nec in foro quidẽ conscientiæ quispiam debitum soluere tenetur ante tempus, *l. cedere diem D. de verb. significat. l. 1. C. de plus petit.*

32 ¶ Ad quintum, & sextum argumentum quibus Castrus probare conatur possessionem hæretici esse iniustam, & dominium bonorum suorum translatum esse in fiscum, ipso iure à tempore commissi criminis, ab hæredibus non exigeretur: quibus non immoror, cum friuola sit illius ratio, quod si hæreticus verum dominium non haberet, vtiq; non transmisisset illud in hæredes, à quibus auferri nõ posset, nisi propter eorum culpam. † Nam hære- 33
des non solum ex contractibus defuncti conueniuntur, sed interdum etiam ex delictis; scilicet, si lis fuerit cœpta cum defuncto, vel pœna ipso iure imposita, ita vt post mortem accusari possit reus, vt fit in crimine hæresis, vel si ex maleficio aliquid ad eos peruenerit, quibus casibus hæredes soluere debẽt etiam innocentes, quamuis verum dominium ad eos translatum sit, *l. 1. C. ex delictis defunct. cap. à nobis, el 2. de sent. excommunic. capit. accusatus §. in eo de hæretic. lib. 6. l. 1. vt actio ab hæred. & contra hæred.*

CAP. V.

De absolutione Sacramentali.

SVMMARIVM.

Hæreticus recurrere debet pro absolutione ad proprium parochum, etiam reconciliatus ab Inquisitoribus, numero 1.

Inquisitores solum à censura absoluunt hæreticos, non tamen à peccatis actualibus,

libus, numer. 2.

Laicus potest in casu necessitatis peccata audire secundum alios, n. 3.

Laicus licet possit audire peccata non tamen potest absoluere. Quia absolutio pertinet ad clauium potestatem, numer. 4.

Magus de hæresi mentali prius absoluendus, n. 5.

Hæreticus occultus & mentalis in excommunicationem incidit, n. 6.

Hæresis contrahitur per solum errorem in intellectu caussatum per malam electionem, n. 7.

Magi, qui errorem non fouent in mente quantumuis horrenda crimina perpetrauerint absoluuntur, vt cæteri peccatores, n. 8.

Magus in foro exteriori ex malis factis malam intentionem ostendit, & quare, n. 9.

Magi in foro animæ (quia de conscientia tantum quæritur) dicto solo statur, n. 10.

Magus adhoc, vt absoluatur, inspici debet vtrum in aliam incurrerit censuram, n. 11.

Magus ex maleficio illato clerico vel religiosæ personæ incurrit in excommunicationem violentæ manus, numer. 12.

Excommunicatio violentæ manus quouis modo lædentes comprehendit, numer. 13.

Hæreticus damnatus censetur in mortis articulo positus, n. 14.

Reseruatio omnis cessat in mortis articulo, n. 15.

Hæresis occulta in his quæ nō sunt in mortis articulo reseruatur Episcopi, nu- 16.

Inquisitoribus recentiore iure hæresis occulta reseruatur, n. 17.

Veneficia, sortilegia, & incantationes duntaxat secuto effectu & quoad actus exteriores Episcopis reseruantur, num. 18.

Ordines mendicantes virtute suorum priuilegiorum non possunt absoluere à censuris Episcopo reseruatis, nume. 19.

Ordines mendicantes virtute talium priuilegiorum possunt absoluere à prædictis censuris, n. 20.

Pontifex in talibus priuilegiis suam quasi delegat potestatem, n. 21.

Cui plus licet non debet quod minus est nō licere, n. 22.

Virtute Bullæ cruciatæ quæ potestatem concedit absoluendi ab omnibus peccatis possunt absolui à casibus Episcopalibus, n. 23.

Religiosis mendicantibus non est derogatum priuilegium absoluendi in casibus Episcopalibus, n. 24.

Tridentinum Sess. 14. cap. 7. non comprehendit Regulares, n. 25.

Pius IIII. in reuocatione Marimagni nō derogauit Regularibus priuilegia absoluendi in reseruatis, n. 26.

Gregorius XIII. nec alius Pontifex regularibus priuilegia absoluendi in reseruatis derogauit, n. 27.

Regulares huiusmodi recentiori iure habent confirmata priuilegia absoluendi à reseruatis dum sint ab Episcopis approbati, n. 28.

1 POst † contritionem, confessionem, & satisfactionem, sequitur absolutio Sacramentalis, pro qua Magus hæreticalis debet recurrere ad proprium parochum etiam si sit reconciliatus ab Inquisitoribus, *D. Tho. in Sent. 4. dist. 18. q. 2. art. 2. Abb. in capit. de his de accusat. numer. 4. Azpilquet. in c. Sacerdos nu. 94. de pœnit. dist. 6. & cauetur expresse in Instruct. Matrit.*
2 *an. 1561. capit. 7.* † Illi enim solum à censura absoluunt, peccata autem actualia non remittunt (quorum iudex parochus est) nisi aliter Reo sit priuilegio prouisum, vt post alios tradit *Maroto de iure quæsito libr.*
3 *3. cap. 16. num. 23.* † Quantumuis sit in necessitate constitutus. Nam licet in hoc casu necessitatis peccata audiendi etiam laico permissum videatur *in cap. quod quidem 1. qu. 1. capit. quem pœnitet. 87. de pœnit. dist. 1. glo. in c. pastoralis §. præterea de offic. ordi.* quin & baptizare, *cap. in necessitate, dist. 4.*
4 *cap. diaconos dist. 95.* † Sciendum tamen est, quod licet baptismus administrari possit à laico, quia nudũ ministerium exercet, Confessio tamen nõ ita se habet. Nam licet peccata audire permittatur laicus, non tamen tenet absolutio. Quia pertinet ad clauium potestatem, quæ laico est denegata, *ca. omnes, c. noua quidem de pœnit. & remiss. Gonzalez in reg. 8. Chancell. gl. 6. n. 51. Soto in 4. dist. 18. q. 4. art. 1. Nauar. in Manual. cap. 21. nu. 41. Trident. sess. 14. cap. 6. & sess. 23. ca. 15.*
5 ¶ Ad quam quidem absolutionem præmittendum est, an Magus aliquem fidei errorem in mente fouerit, scilicet, quod Dæmon sit omniscius, vel omnipotens; aut quod Sacramenta Ecclesiæ non sint vllius efficacitatis, vel quod vim habeant ad maleficii operationem, vel quid simile hæreticum. Nam prius ab excommunicatione absoluendi sunt, etiamsi in mẽte tantum admiserint errorem, vt docet *Roias de hæret. p. 1. ex nu. 267.* † Hæreticus enim omnino 6
occultus, & mentalis in excommunicationem incidit. *Abb. in proœm. Decretal. n. 6. & in ca. extirpanda §. quia vero, n. 21. de præbend. & Felin. in cap. fin. de hæretic. & in cap. si vero num. 1. de sent. excommunicat. Cardin. in Clement. vnica §. verum num. 7. de vsur. Felin. & Anan. in capit. fin. de hæretic. Albertin. de agnoscend. assert. qu. 33. num. 27. 29. &*
32. † Nam per solum errorem in intellectu caussatum per malam e- 7
lectionem, contrahitur crimen hæresis, etiam si per opus externus, vel loquelam, vel signa, vel per scripturam non fuerit manifestatum, *cap. excommunicamus §. credentes de hæret. ca. quicumq; eod. tit. lib. 6. glos. in Clem. 1. ver. ipso iure de hæret. & in cap. cogitationis, de pœnit. dist. 1.* † Si autem tales 8
Magi errorem non fouerint in mẽte, quantumuis horrenda crimina perpetrauerint, non sunt ideo in foro conscientiæ hæretici cẽsendi, sed absoluendi, sicut ii, qui contra fidei dumtaxat professionẽ, & per sacrilegia, mortaliter peccarunt, *Archiep. Flor. in summ p. 2. tit. 12. ca. 5. §. 1. Castro*

de hæretic.lib.1.ca.1.Lapus in allegat. hæresis.§.2.Roias de hæretic.p.1.ex nu.316.

9 †Licet aliud videatur dicendum in foro fori. Nam cum illic ex malis factis malam intentionem præsumamus facientis, *l.si non conuitij C.de iniur.cap.1.de præsumpt.* merito illos punit iudex, *vt diximus libr.3.cap.9.* quia ea quæ sunt animo, improbabilia sunt, *Innocent.in cap.super eo, de renunciat.* quia Ecclesia nō iudicat de occultis, *cap.sicut tuis ca.tua nos. de Simonia.*

10 † In foro autem animæ quia de conscientia tantum quæritur eius dicto solo statur, *l. Theopompus D.de dote prælegat.l.fin. C. ad l. Iul. Repetund. ca.fi.de voto, cap.mulieri.de iureiur.cap. in nostra de procurat. c statutum §.assessorem de rescript.libr.6.*

11 ¶ Attendere tamen oportet an incurrant in aliam censuram Ecclesiasticam, veluti si maleficium præbuerint Clerico, vel religiosæ personæ, quibus prospecti volunt Pontifices, *cap.siquis suadente diabolo 17.q.4.DD.in ca. cum illorum de sent. excommunicat.*

12 † Ex quo sequeretur notabilis læsio, ratione cuius incurrerēt ipso iure in excommunicationem violētæ manus in clericos iniectionis reseruatam Pontifici, *Couarru.in c.alma mater,p.1.§.1.n.9.de sent.excommun.Nicol.Plotus tract.de Cēsur. §.6.ex n.1.Gutier.lib.1.Canonic.qq.cap.5.ex nu.*

13 *11.* † Nam in hanc censurā non solū incurrunt, qui violentas manus in clericos, & Ecclesiasticas personas intulerint, sed ēt quouis modo eos lædentes, *Couarru.l.1.variar.c.11.ex n.5.Medices in Summ.peccati, p.2.tit.9.q.78.Plaza de delict.ca.1.ex n.28.*

¶ Et quia in his censuris Pontifici reseruatis cuilibet Sacerdoti non competit ius absoluendi, ideo distinguendum est in confessione Rei ad mortem damnati, & alterius ipsō te confitentis non condemnati. Nā cum ille censeatur in articulo mortis, quo ad hoc positus, vt tradunt *Soto in 4.dist.18.art.4. Canus de pœnit. c.5.Nauar.in Manual.c.2.n.9.* 14

† A cōfessario quolibet poterit absolui à quibuslibet censuris etiam reseruatis. Quia in mortis articulo omnis cessat reseruatio, *cap.pastoralis §. præterea de offic.ord.ca.fur es, de furt.cap. fœlicis de pœnitent.li.6.c.cupientes de pœnit.in Clem.c.inter cuncta §.duos de priuileg.in Extrauag.Trident.sess.14.de pœnit. cap.7.* 15

† Secus est quo ad alios, qui non sunt in mortis articulo. Nā licet dum crimen est occultum, eius absolutio Episcopis videatur delata ex Concil.Triden.sess.24 de Reform.cap.6. *idem in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantum,* scilicet Episcopis, *sit permissum.* 16

† Prædicta tamen Concilii dispositio reformata est à Pio V.& Grego. XIII. Pont.Max. & dominis Inquisitoribus ea potestas demandata priuatiue, vt tradunt *Viual.in candelabr.Eccles.tit.de absolut ex nu.13. Gutierr.in d.c.13.num.30.* 17

† Quamuis verum sit ex virtute *Trid.d sess.14.ca.7.* Episcopos sibi reseruare veneficia, sortilegia, maleficia, & incantationes dūtaxat, intelligendum tamen hoc est 18

secu-

ſecuto effectu, & quo ad actus exteriores ex receptiori ſententia, *Paludan. apud Syluest. v. caſus, q. 5. Ant. p. 3. tit. 17. cap. 11.*

19 ¶ Dubium tamen eſt, quod ab omnibus mouetur, an Mendicantibus ordinibus virtute ſuorum priuilegiorum, etiam Maris magni, quibus eis permittitur quoſcumq;, & vndecumq; ad eos veniẽtes abſoluere à cunctis peccatis, & cenſuris (etiam Pontifici Max. reſeruatis) exceptis iis, quæ in Bulla Cœnę Domini continentur: An inquam eis liceat abſoluere à reſeruatis Epiſcopo caſibus, per Concilium Tridentinum? cuius negatiuam partem tenuerunt *Epiſcopus Felician. de Cenſur. Viuald. in Candelabr. tit. de abſolut. n. 52.*
20 *edit. 5.* † Sed contraria ſententia verior eſt, nẽpe ex tali priuilegio poſſe etiam abſoluere à cenſuris Epiſcopo reſeruatis, quam *Viualdus ibi, nu. 27. 32. & 35.* tribuit *Nauar. Fumo, Henriq. & Medinæ*, Nam in eam veniunt *Ambr. Carolus in diſput. de miniſtr. Sa-*
21 *cram confeſ. art. 16. & 91.* † Nam cum Pontifex poteſtatem abſoluẽdi habeat reſeruatã Epiſcopis, & per huiuſmodi priuilegia concedat Religioſis, & quaſi deleget ſuam abſoluendi poteſtatem, *arg. Clem. ſuper cathedram de ſepult. gl. in capit. 7. de pœnit.*
22 *in 6.* † Videtur ſimiliter conceſſiſſe caſus Epiſcopales, qui abſq; dubio minores ſunt caſib. Põtificiis. Quia cui plus cõceditur, quod minus eſt non denegatur, *capit. cui conceditur*
23 *de reg. iur. in 6.* † Et ita virtute Bullæ Cruciatæ, & quarundam ſodalitatũm quibus datur licentia eligendi confeſſarium, qui eos abſoluat ab omnibus peccatis, tribuunt licentiã ei, quem iſti elegerint, ſic eos abſoluendi, à caſibus Epiſcopalibus, vt docent *Nauar. in Manual. ca. 27. & Viuald. vbi ſupr. nume. 37. & 52.* † Quod 24
multo magis tribuendum eſt Religioſis ipſis, qui tale priuilegium à Sede Apoſtolica immediate obtinuerunt. Quia nec Concilium Tridentinum, nec Greg. XIII. nec alius Pontifex priuilegia hæc quoad omnes vbiq; Religioſis aperte reuocarunt, vt erat neceſſarium ſecundum *Viual. ex d. n. 37.* † De Concilio Tri- 25
dentino patet quod *d. ſeſſ. 14. c. 7.* tantum tribuit facultatem Epiſcopis ſibi caſus reſeruãdi, quoad ſuos ſubſtitutos. Sed Regulares iſti non ſunt eorum ſubditi, ſed immediate ſubiiciũtur Sedi Apoſtolicæ, ergo, &c.
† Quo ad Pontifices apparet, quod 26
Pius IIII. in Bulla ſua inſerta Concilio, hoc priuilegium minime tollat, eo quod Mare magnum reuocauerit, quo ad ea in quib. repugnat ſtatutis ſacroſancti Concilii. Quia nõ reperitur religioſos huiuſmodi, quo ad Ordinarios ſubiicere, nec iſta reuocare priuilegia. † Nec Gre- 27
gorius XIII. in prædicta Bulla, nec alius Pontifex talia priuilegia vſquã reuocauit, vt tradunt *idem Viuald. n. 44. Maroto de iure quæſito lib. 2. ca. 9. ex n. 11.* † Imo priuilegia quædam con- 28
ceſſa per Pium V. quę Religioſos videtur reſtringere, hæc de quibus agitur

gitur in suo robore relinquit, cum illa ad ius commune, & veteres Cõstitutiones reuocauerit, quo Religiosi facultatem habent ab omnib. his casibus absoluendi, *Clem. dudum de sepult.* dum modo sint ab Episcopis approbati, *Trid. sess. 14. d. c. 7.*

CAP. VI.

De absolutione priuilegiata.

SVMMARIVM.

Confessarius electus ex virtute Bullæ Cruciatæ valet absoluere ab hæresi secundum alios, nu. 1.

Confessarius valet absoluere percussorem clerici virtute Bullæ Cruciatæ, numero 2.

Confessarius nullo Iubilæi vel litterarum Apostolicarum obtentu hæreticum pœnitentem absoluere valet, n. 3.

Generali concessione nõ veniunt quæ quis non esset verosimiliter concessurus, numer. 4

Absolutio à quacumq; excommunicatione à Romano Pontifice concessa ad alicuius beneficii collationem non comprehendit hæresin, n. 5.

Hæresis crimen licet non reperiatur exceptum in Iubilæi vel aliis literis, trahitur tamen ad similes, n. 6.

Cap. quamuis, de sententia excomm. quo ad extensionem explicatur, n. 7.

Extensio facultatis iuris communis, & priuilegij plurimum differt, n. 8.

Cap. quamuis de sent. excomm. quatenus quis impeditur accedere ad Pontificem n. 9.

Semel absolutus non est amplius molestãdus, n. 10.

Absolutus virtute Iubilæi potest inquiri ab externis iudicib. n. 11.

Pontifices per Iubilaum solum remittunt quæ animæ sunt, n. 12.

Absolutus à Pontifice donec Curiæ externæ fuerit satisfactum potest inquiri, n. 13.

Absolutio ad iudicium externum debet fieri compositione pecuniaria cum Datario, n. 14.

Baptismo omnia crimina abluuntur, nu. 15.

Baptismus non tollit actionem exteriorem n. 16.

In crimine misti fori per punitionem vnius non tollitur in alio accusatio, nume. 17.

SEd † an confessarius electus ex 1
Iubilæi, vel literarum Apostolicarum (quas Bullas vocanus) priuilegio, absoluere valeat pœnitentem ab hac excommunicatione, cõtrouersum est: Quia absolutio huiusmodi etsi sit Romano Pontifici reseruata, suas tamen vices tali confessario remittit, vt à quocumq; (etiam sibi reseruato) absoluat crimine; exceptis quibusdam quarum nullum est hæresis: & sic exceptio firmat regulã in contrarium, *l. quæsitum §. deniq; D. de fund. instruct. l. nam quid liquide §. fi. D. de penu legat.* † Nã 2
confessarius indultu Pontificis percussorem clerici valet absoluere ab-

excōmunicatione Canonis, & quibusdam casibus exceptis, *cap. quamuis de sent. excommunicat.* qui Romano Pontifici sunt reseruati. *Can. si quis suadente,* 17. *q.* 4. & sic ab hæresi & aliis reseruatis concludunt *Abb. in ca. de coete de sent. excommunicat. Felin. & alij in d. c. quamuis,* & fatetur hanc esse sententiam communem, *Syluest.*
3 *in Summ. ver. absolutio* 4. *dub.* † Quib. non obstantibus contraria sententia verior est, nempe, non licere talib. Sacerdotibus pœnitētes huiusmodi ab hac excōmunicatione absoluere, quocunq; Iubilæi, vel literarum Apostolicarū obtentu; quāuis eis à quacūq; excommunicatione maiori, vel minori, absoluendi potestas concedatur, vt tradit *Florēt.*
4 *p.* 3. *titul.* 24. *capit.* 77. §. 1. † Quia in generali concessione non veniūt ea, quæ quis non esset in specie verosimiliter concessurus, *cap. in generali de reg. iur. lib.* 6. *& ibi gl. allegat tex. in cap. frater noster* 16. *q.* 1. Non enim generalis concessio Papæ facta legato extenditur ad casus fidei, vt probat *Marot. de iure quæsito lib.* 2. *capit.* 13.
5 *n.* 15. † Et ita absolutio ab excōmunicatione quacumq; per Romanū Pontificem cōcessa ad alicuius beneficii Ecclesiastici collationem, nō extenditur ad excommunicationē hæresis, vt tradit *Felin. in cap. Apostolica col.* 1. *de exceptionibus. vbi testatur ita fuisse decisum ab Innocent. VIII. per quādam regulam Cancellariæ.*

6 ¶ Neque obstat in his Iubilæi, & aliis literis inter casus exceptos nō reperiri hanc excommunicationē, Quia casus illi excepti ad similes trahuntur, *cap. cum dilecta, & ibi Abb. & Decius de confirmat. vtili, vel inutil. cap. ad audientiam, de cleric. non residentibus Bald. in capit. post translationem de renunciat. gl. in l.* 1. *C. de condict. indebit. & in l. fin. C. de reuocand. donat. Felin. in capit. quoniam frequenter, vt lite non contestat.* † Neque minus obstat *d. cap.* 7
quamuis. Quia argumentari non potest ex eius ratione ad alias, vt docet ibi *Innocent. Anchar. Cardinal. Abb. & Rauen.* † Quia tractatur de extē- 8
sione facultatis iuri communi cōcessa, hic vero de extensione priuilegii extra ius commune dati, quod plurimum differt, vt per *Fortun. in l. Gallus* §. *& quid si tantum D. de liberis, & posth. col.* 70. *Felin. in cap. postulasti de rescript. n.* 13. † Quinimo *d. cap. quam-* 9
uis, solum agit de absolutione concedenda per inferiorem à Principe, quotiens excommunicatus aliqua ex causa iusta impeditur accedere ad Romanum Pontificē pro absolutione obtinenda, quod in nostro casu cessat, vt docet *Maroto d. cap.* 13. *ex n.* 42.

¶ Sed ex his dubitari solet an ab- 10
solutus à confessario, cui tales literæ absoluendi potestatem dederūt, possit inquiri à Dominis hæreticæ prauitatis Inquisitorib. vel aliis iudicibus temporalib. quando crimē non est hæreticum. Et videtur dicēdum, quod nō. Quia semel absolutus, non est amplius molestandus, *cap. de his de accusationib.* † Sed nihilo- 11
minus

minus tenendum censeo, quod talis absolutus poterit iterū à suis externis iudicibus in foro contentioso inquiri, & puniri non obstante prædicta absolutione, nam hæc ad satisfactionem diuinæ offensæ dirigitur, posterior vero, necessaria est ad publicam vindictam, *gl. communiter recepta in d. ca. de his de accusat. Hosti.*
12 *& Immol. in ca. tuæ de procurat.* † Nam Summus Pontifex per Iubilæū, aut alias Bullas non videtur committere ea, quæ forum contentiosum cōcernunt, sed tantum ea, quæ ad pœnitentiæ forum, & conscientiæ purgationem spectant, vt ex stylo Curiæ Romanæ docet *Paul. Parisius cōs.*
13 *67. n. 12. lib. 4.* † Et ita licet à Romano Pontifice absoluātur, donec Curiæ exteriori fuerit satis factum, & dānum parti læsæ reparatū, cui maleficium intulerit, procedēdum est tamē aduersus eum tam officio iudicis quam ad instātiam fiscalis, vel accusatoris, vt tradunt *Ant. Corduba de indulgent. q. 40. Couar. libr. 2. variar.*
14 *cap. 10. ex n. 3.* † Nam per absolutionem huiusmodi hæc nequaquā remittuntur. Cum nulla fiat compositio cum Romanæ Curiæ Datario, pecuniaria quidem, quæ fieri solet, quotiens ad iudicium exterius aliqua dispensatio in Romana Curia expeditur, vt docet *Ludou. Gomez in reg. Cancellar. de nō iudicando iuxta for-*
15 *mam supplicat. q. 14. n. 3.* † Cum etiam si Baptismum sacrum recipiat quo crimina omnia abluuntur, *gl. in cap. quod autem, 31. q. 1. & in cap. sine pœnitē-*
tia, de consecrat. dist. 4. † Quo ad exte- 16
rius, & iudicialis fori accusationem minime tollatur actio, *Abb. in d. ca. de his, & ibi gl. Cardinal. in Clem. 1. §. sane q. 14. de vsuris, Decius in capi. quæ in Ecclesiarum col. 7. de constit* & dicit communem *Ananias in d. ca. de his.* † Nam 17
etiam in crimine mixti fori per absolutionem vnius non tollitur in alio accusatio, ex receptiori sententia praxi recepta, *cap. fœlicis §. per hoc de pœnitent. in 6.* quem ad hoc commendat *Abb. in cap. tuæ, de procurat. & in cap. de his criminibus de offic. ordin. & in c. cum sit generale de foro compet. Bald. in l. placet C. de sacros. Eccles. & consil. 260. libr. 3. Couarru. d. capit. 10. numer. 6.*

CAP VII.

De sigillo confessionis.

SVMMARIVM.

Sigillum confessionis post mortem in crimine hæresis non teneri confessarium secundum alios, n. 1.

Sigillo confessionis post mortem teneri ex authoris sententia, n. 2.

Sigillo confessionis in hæresis crimine & læsæ Maiestatis teneri, numero 3.

Sacerdos tenetur seruare, quæ plena confessione accepit, non quæ promissione secreti, n. 4.

Sacerdos in delictis committendis potest reuelare secretum ne fiant, n. 5.

SIgillo † confessionis traditur à 1 plerisq;, non teneri post mortem pœnitentis confessarium, ad eius obseruationem, nec viuente Reo, quando est crimen hęresi ad mixtũ, & non vult pœnitere, *Alberic. in rub. C. de hæret. n.* 8. *Palat. Rubeus, in repet. capitul. per vestras notab.* 3. §. 26. *n.* 9. vnde versiculus.

Hæresis est crimen, quod nec confessio celat.

¶ Sed hæc sententia neutro casu 2 vera est. Quia tale sigillum, vt ante Rei mortem, sic etiam eo mortuo seruandum est. Quia moriendo, ius famæ suę non amisit, *Tiraq. tract. cessante caus.* † Vimq; æqualem habet 3 in omni crimine quantumuis enormi, vt etiam in crimine hæresis, & læsæ Maiestatis prout tradunt *Gigas li. 2. de crim. læs. Maiest. tit. qui accusare poss.*

*poss.q.*18. *Ant.Gabr.lib.*7.*concl.fin.n.*17. *Albertin.de agnoscend.assert. cath.qu.*25.
4 *Soto & Ricard.in Sēt.*4.*dist.*21.† Quod verum intellige in iis quæ Sacerdos plena confessione accepit, non tamen in aliis, quæ ei sub promissione secreti, & sigilli confessionis tradita sunt, etiam genu flexu, & facto signo crucis. Nam si in testem producatur, debere illud reuelare in iudicio, communis est sententia Canonistarum *Gabr. vbi prox.d.cōcl.fi. n.* 16. *Abb. & reliqui in c. omniu vtriusq; sexus, de pœn.& remiss. Gomez.lib.*3.*c.* 13.*nu* 9.
5 † Nulla facta differentia inter delictum commissum, & cōmittendū, vt volunt alii, quod quando causa est integra, potest Sacerdos, quo securius, & cautius fieri possit reuelare cōfessionem, cui proderit, ne tale crimen perficiatur, *Gigas d.q.*18.*n.*11. *Couarr.in* 4.*p.*2.*cap.*8.§.12.*n.*10.*Salcedo ad Diaz in Prax.c.*109 *Medin. p.*2.
6 *Inst.confess.c.*4. † Quia hæc sententia reiicitur ab aliis. Nam qui se obligat sub secreto tali, æque se obligat ad committenda, & commissa. Sed Ecclesiam propter publicum bonum velle irritare promissionem illā quo ad crimen committendum (quia fauor boni publici cessat ordinarie, quo ad crimen commissum) fatentur *Menoch.li.*1.*de præsumpt.q.*89.*n.*17. *Farinac.tom.*1.*q.*51 *n.*115.

7 ¶ Sane quidē promissio illa sub secreto sigilli facere nequit, vt q̄ sigillum nō est, id facile fiat, sed obligat solummodo, more promissorū aliorū de secreto obseruando, quorumvis se in detrimentum Reipublicæ contra æquum & bonum nequit porrigere, *Soto in* 4.*dist.* 18. *q.* 4. *art.*5.*Ludou. Lop.p.*1.*instruct. consciat.c.* 37.*Gutier.li.*1.*canonicar.qq.c.*11.*n.* 47.
& 48. † Atq; ita quo ad delicta cō- 8
mittēda quando quis non vult abstinere, aut resipiscere, sed crimen statuit perficere, ea posse à confessario reuelari tenuerunt post *Abb. & Innoc.in d.c.omnis vtriusq; sexus, Gabr. d.cōcl.fin.*7.*Menoch. de Arbitr.cas.*180.
*n.*21. † Sed hæc sententia periculosa 9
est, non minus quā superior, vt quæ retrahit homines à confessione, & quæ portam pandit sigilli violationis; nisi dumtaxat in eo, qui non haberet animum confitendi, sed cōsilii petendi, aut confessarium seducendi: non tamen in eo, qui cōfitendi mente accedit, & se clauib. subiicit, & absolutionem petit. Quia tūc, nec Reipublicę quidem proditionē licet detegere, vt docent *D.Tho. Soto, Durand. & alij vbi sup. Nauar. in c. pen.* §.*Sacerdos de pœn.dist.*6.*ex n.*120.*Farinac.d.q.*51.*ex n.* 116. † Quod quidem 10
tantum locum habet, quo ad veram reuelationem, non quod nequeat Sacerdos Magistratibus, & Episcopis intimare, vt super gregem suum vigilent, ciuitatem custodiant, & similia in genere, vt tradit *Aug.ad Ang. de Malef. ver. che hai tradito la tua patria,n.*18.*cum alijs per Cened.collect.*60. *ad Decretum, n.*5.

¶ Item quando pœnitens habet 11
plures cōplices, ipse tamen pœnitet & metuit ne per socios crimen perficia-

ficiatur, tenuerunt nonnulli, tunc
vt damno futuro succurratur, posse
confessorem crimen reuelare, etiã
illo non consentiente, vt ex multis
12 tradit *Farinac. vbi sup. nu.* 101. † Aut
quãdo reus nollet pœnitere, nec se
emendare, non teneri cõfessarium
seruare sigillum, quia vera confessio
dici nequit, tradiderunt *Gabr. & Me-*
noch. vbi sup. Gigas d. q. 18. *Aug. ad Ang. d.*
n. 18. *Bonacosa in suis comm. p.* 1. *ver. Sa-*
13 *cerdos potest reuelare.* † Quorum neu-
tris assentior. Nam adhoc, vt sit vera
confessio, sufficit, quod pœnitens a-
nimo accedat confitendi, & clauib.
se subiiciat. Et hoc satis est, vt Sacer-
dos obligatus maneat, ad sigillum,
quamuis pœnitens complices ha-
beat, quorum crimen non attendi-
tur, vt tam altum sigilli ministeriũ
violetur; nec æquitas, aut religio
huius Sacramenti patitur, vt qui fi-
dem habuit, suaq; arcana credidit
cõfessario, vlla ex causa decipiatur,
vt bene notat *Nau. in d. ca. Sacer, ex n.*
14 144. † Quare rectissime S. D. N.
Clem. VIII. an. 1592. die 26. Maii de-
creto præcepit superiorib. Regula-
rium, vt diligentissime caueant ne
notitia de peccatis in cõfessione ha-
bita ad exteriorem gubernationem
vtantur: quæ licet ligare dumtaxat
videatur eos, ad quos scripta, omnes
tamen absq; dubio obligat, quia o-
mnes tenẽtur sigillum non violare,
quantumuis rationabili causa, vt te-
net *D. Tho. in addit ad p.* 3. *q.* 11. *art.* 1.
15 ¶ Nec potest ad reuelandum Sa-
cerdos cogi, nec à Papa quidem, &
multo minus à quouis alio, vt fuse
docẽt *Berous q.* 12. *n.* 2. *Gigas d. q.* 18. *n.* 5.
Viual. in Candelabr. tit. de sigillo confess.
ex n. 11. *Victoria de Sacram. conf.* §. *ex n.*
183. *Naua. in Manual. c.* 8. *ex n.* 4. † Et si 16
compellatur, posset dicere se hoc in
confessione non audiuisse, vel sibi
Reum non fuisse confessum, & hæc
omnia iuramento firmare. Quia nõ
scit, vt purus homo, sed vt vices Dei
gerens, vt notat *Nau. d. c.* 8. *n.* 19. *& in*
d §. *Sacerdos n.* 142. *Gigas d. q.* 18. *nu.* 4.
Gomez tom. 3. *c.* 13. *n.* 9. *Mascard. de prob.*
li. 1. *in præfat. q.* 5. *n.* 51. *Marta de iurisd.*
p. 2. *c.* 14. *n.* 18. † Nec iudex ex eis, quæ 17
à tali sacrilego sigilli violatore acce-
pisset, aut scripto peccata commen-
data, vt confiterentur, cognouisset,
aut ab aliquo auscultante pœniten-
tem intellexisset, posset Reũ ad tor-
turam cõdemnare, vt præter *Gomez*
d. n. 9. *Mascard. vbi prox. li.* 2. *concl.* 377.
n. 1. *&* 3. *Menoch. li.* 1. *de præsumpt. q.* 89.
n. 26. *&* 27. † Imo etiam si iam illum 18
condemnasset testibus conuictum,
& postea intelligeret totã delatio-
nem vel accusationem ortam ex si-
gilli violatione, deberet damnatum
absoluere, & dimittere, vt etiam te-
nent *Authores proxime citati, Soto in* 4.
dist. 18. *q.* 4. *art.* 5.

¶ Duo tamen casus sunt in quib. 19
licitum est reuelare in confessione
audita, & primus est quando pœni-
tens licentiam Sacerdoti reuelandi
concessit vt patet in *ca. significasti, de*
adult. tradunt *Scholiast. in Sent.* 4. *dist.*
11. *&* 18. *Nau. in Manual c.* 8. *n.* 15. *Coua.*
in 4. *p.* 2. *c.* 8. §. 12. *n.* 11. *Mascard. d. concl.*

20 377.n.10.† Quia pœnitenti licitum est renũciare ius pro se introductũ, l. generaliter §. in his C. de secund. nupt. l. quod fauore C. de legib. c. quod ob gratiam
21 de reg. iur. li. 6. † Dum ad hoc constet de licentia pœnitentis, non implicita, nec interpretatiua: sed clara, & patenti, aut Sacerdos, qui de illa asseuerat, sit bonę famæ, & mediante iuramento confirmet, se talẽ licentiam obtinuisse, & pœnitens ei non contradicat, vt tradunt Mascard. vbi sup. concl. 1286. Ant. Gabr. li. 1. comm. tit. de testib. concl. 1. n. 28. Aug. Beroius qu. 12.
22 ¶ Secundus casus est, si Sacerdos id aliunde, seu alia via extra confessionem ante, vel postea resciuerit, quem casum admittunt in delectis committendis Abb. & alij relati ab Au-
23 gust. ad Ang. vbi sup. Farin. d. q. 51. † Sed idem etiã in commissis censent cõmuniter Theologi Bonau. in Sent. 4. dist. 21. art. 2. q. 3. Soto d. dist. 18. q. 4. art. 6. & Iurisperiti Nau. in d. c. Sacerdos, & in Manual. d. c. 8. n. 15. Vuald. in Candelabr. tit. de sigillo confess. n. 34. Gutier. li. 1. Canon. qq. c. 11. n. 74. Salced. ad Diaz. c. 109. fol. 369. Ludou. Lopez in p. 3. Instr. confe. c. 37. † In quo nota, non credẽdum Sacerdoti dicenti se extra confessionem resciuisse, quantumuis probatæ vitæ sit, nisi id probet. In quo si succũbat, extraordinarie punitur arbitrio Iudicis, vt tenent Nauar. vbi prox. Mascar. d. concl. 377. n. 5. & 6. Farin. d. q. 51. n. 107. † In aliis autem Sacerdos sigillum confessionis violans deponitur, & in carcerem monasterii detruditur, c. omnis de pœn. & remiss. Aliquando iussi fuere à Pontificib. degradari, & pœna mortis affici, vt de quodam refert Episc. Feliciã. li. de degrad. c. 14. † De aliis pœnis quibus hodie violatores sigilli mulctãtur tractãt DD. in d. c. omnis §. caueat, de pœn. Salce. ad Diaz in Prax. cap. 102. Lancell. Conrad. in temp. iud. l. 2. c. 12. n. 17. Nauar. d. c. 8. ex n. 4. & in c. 18. n. 51. Ludou. Lop. d. c. 37. Menoch. de Arbi cas. 414. Gigas de crim. Maiest. d. li. 2. q. 18. ex n. 1. Masc. d. concl. 377. ex nu. 2. cum aliis per Cened. collect. 60 ad Decretum, nu. 1. & collect. 75. ad Decret. nu. 1. & collect. 101. n. 5.

24 (margin, beside "confe. c. 37. † In quo nota")
25 (margin, beside "6. Farin. d. q. 51. n. 107. † In aliis autem")
26 (margin, beside "li. de degrad. c. 14. † De aliis pœnis")

Por mandado del Consejo del Rey nuestro Sennor.

Appendix

APPENDIX PRÆTERMISSORVM, QVÆ LIBRARIORVM INCVRIA IN ADVERSARIIS NOstris prioribus Magiæ libris delituerunt.

CVm supremi Senatus iussu, hi quatuor Magiæ libri (qui in aduersarijs nostris accusabantur) Regia authoritate transcriberentur, nonnulla sunt in marginibus prætermissa, quæ hic sunt inserta, vt suis locis restituas; alia postea accedent; nam solemus, qui ingenio parum fidimus, satietatis periculum fugere.

Ad lib.1.cap.1.n.62.ad fin.

63 † Sed quia diabolus diuinæ gloriæ cupidus hanc per sæpe conatur imitari prophetiam, dando petentibus responsa, vel ex antris, vel ex statuis, vel ex hominibus; ideo reuelationes huiusmodi lynceis oculis sunt examinandę, ne diuinis apologiis velata eius loco diuinatio irrepat, nam vt ait Poeta.

Fallit enim vitium specie virtutis, & vmbra.

64 † Quæ tamen de diuina prophetia aliis institutis desiderantur, præter Orthodoxos Patres, atq; ordinarios sacrorum Interpretes clare, dilucideq; prosecutus est omnigena eruditione conspicuus auunculus meus, &c.

Ad libr.1.cap.2.n.4.ad fin.

† Ex delphini ebullientis saltationibus, tempestatem futuram, vt do- 5
cent conciues mei, *Seneca in Tragœd. 8. Agamen. Lucan. l. 5. Farsal. Ioa. de Mena ad Regem D. Ioann. II. ordin. 5. copl. 170.*

Niveo delphines de fuera mostrados.

Ad lib.1.cap.2.n.14.ad fin.

† Quod ridiculum est, nisi ad natu- 15
ralem auiculæ, & morbi sympathiã referatur. Quia morientis multa sunt

sunt naturalia signa, ex quibus quædam collegit conciuis meus Auerroes li. 4. ca. 43. *Et quando album oculi rubeum fuerit, & ipsius venæ obscuræ, aut nigræ signum mortis est proculdubio.*

16 † Sed hæc ab auicula dignosci nequeunt, quia rationis compos non est, neque instinctus naturalis operatur, nisi in iis, quæ ad suam conducunt cõseruationem, vt de equis *Plin.* &c.

CAP. III.

De diuinatione physica, seu medica.

Ad libr. 1.

1 Physica † diuinatio huiusmodi petitur ex morborũ signis, quib. præteriti, præsentis, & futuri status dignoscitur, quæ pręcipua, & præstantissima medicinæ pars est. Quia in huiusmodi cognitione medici quodammodo Deo assimilãtur, dũ morbi euenta ex internis, & externis causis prędicunt, ex quo in morbis esse aliquid diuinum dixit *Hippocrat. in* πρoγνως. *capi.* 1. † Cuius quidem doctrinæ partes sunt Agnostica, Dignostica, & Prognostica, de quibus idem Hippocrates late, beneq; disseruit. De prima dum de internis passionibus agit, & de iis, quę præter naturam in corporibus consistunt; De secunda, quando antecedentia cognoscere docet ex præsentibus, vt in muliere sanguinem euomente, menstrui suppresionẽ: De tertia quando varios morborũ euentus ex præsentibus, & præteritis prædicit, vt *in libris de Iuditiis, de diebus Decretoriis, Propheticis, seu Prædictionum, atq; Prognosticon.* † Nam in 3
libris de Iudiciis docemur pręsentire, an ęger sit periturus, aut liberandus à morbo paulatim, an repentina mutatione liberandus. In libris autẽ de dieb. decretoriis vim morbi, secundum eius naturam, & symptomata; In propheticis, seu prædictionum libris vtriusque morbi status prognostica continentur, vincere ne an vinci morbus possit, ideo totam artem in tribus libris di-
uisit *Galen. de Crisib.* † Quæ omnia 4
medico sunt necessaria, quia pręnotio huiusmodi parit prouidentiam, quam ei maxime commendat *Hippocrat. lib. 1. de præsag. c. 1.* ideo medicinam, & vaticinationem valde inter se cohærere docet *idem Hippocrat. epist. ad Philopœm.* & medico valde necessariam vaticinationẽ huiusmodi constituit *Galen. libr. 1. de arte medi. cap.* 18.

¶ Diagnosis natura, ac tempore 5
prior est prognosi, quia vt scribit Hippocrat. li. de arte. *Si sufficiat medicus ad cognoscendum, sufficiet ad curandum.* Prognosis dignitate diagnosin antecellit. Nam futuros morborum euentus præuidere admirabile est, & quasi diuini proximum. Ex quo medici olim quasi mortales Dii & crediti, & habiti, quod mortalibus hominibus vitam & sanita-

tem impertiebantur, vt ex multis
obſeruat *Franc. Valleriol. lib.* 1. *locorum*
6 *comm. c.* 1. † Sunt enim propria cu-
iuslibet morbi ſymptomata, quæ e-
ius ideam, ſpeciemq; detegunt, vt
eleganter docet *Galen.* 1. *de locis affect.*
quorum ſigna ex quatuor in vni-
uerſum deriuat fontibus excretis
ſcilicet, doloris proprietate, ſitu, &
accidentibus propriis, *Pet. Garſ. Car-
rero ad Galen. vbi ſup. diſputat.* 2. 3. *&* 4.
7 † Non enim ſatis eſt medico affe-
ctus ſpeciem noſſe, pars quoq; affe-
cta dignoſcēda eſt, vt iudicium fiat;
diuerſa quippe vnius eiuſdemque
morbi inſtituitur curatio, pro varia
partis, quam obſidet natura tempe-
rie, ſubſtantia, præſtantia, ſitu, & ſē-
ſu, vt docent *Hippocrat. & Galen. vbi
ſupr.*
8 ¶ Prognoſtica omnia ſigna è duo-
bus velut fontibus haurienda ſunt,
morbo ſcil. in quo euentus quæri-
tur, & ægrotantis natura, vt docet
Hippoc. li. 1. *de iudic.* in morbo tria ſpe-
ctāda ſunt, ſpecies, ſeu idea, magni-
tudo, motus & mores; in ægro alia
tria conſiderantur, qualitas corpo-
ris, actiones, & excrementa, vt tra-
9 dit *Galen. li.* 1. *de dieb. critic.* † Qualitas
expectari debet in colore, figura, &
mole totius, ſed præſertim faciei. A-
ctiones tres ſunt, naturalis, vitalis,
animalis: naturalis incoctione lucet
maxime, vitalis in pulſu, & reſpira-
tione, animalis in motione, & ſenſu.
Excrementa alia vniuerſalia, vt vri-
næ, deiectiones, ſudor, vomitus; a-
lia particularia, vt cerebri, oculo-
rum, aurium, ventriculi, thoracis, in-
teſtinorum, renum, veſicæ, &c. † Ex 10
quib. omnib. comparatur diuinatio
phyſica in omni morbo, præterquā
in acutis, quib. nil certo prædici po-
teſt, aut dum fuerit humor habetq;
ὀργασμον non ſunt turæ prædictio-
nes, quia ex commigratione ad locū
nobiliorē leuis morbus ingraueſcit,
ex tranſitu ad ignobiliorem ſanatur
grauiſſimus, vt docet *Hippocr. Aphor.*
19. *ſect.* 2.

¶ Morbi ſpeciem detegunt ſigna 11
propria; quam Græci dicunt παθο-
γνωμονικα Magnitudinem, ἐπιγε-
νομενα, ſuperuenientia motum, &
mores: vt in pleuritidis morbo (quē
& diſſenteriam certiſſima habere
ſigna dixit *Galen. l.* 12. *Meth. c.* 7.) Si-
gna pathognomonica ſunt lateris
dolor pungens, idq; vehemētis ra-
tione membranę quæ eſt exquiſitiſ-
ſimi ſenſus, vt tradit *Hiero. Mercurial.
in prognoſ. & in Pract. med. ca.* 9. *Galen.
lib. de conſtit. artis medic. cap.* 15. † Dif- 12
ficultas ſpirandi, tunc quia ab inflā-
matione augetur vſus reſpirationis,
tunc quia organorum reſpirationi
dicatorum adeſt anguſtia: pulſus
durus, & inæqualis ſerræ modo ta-
ctum feriens, durus ratione inflam-
mationis, & partis obſeſſæ; Febris
continua, eaq; acuta propter cordis
viciniā Tuſſis exſudāte ſero in pul-
mones. *Gal. & Mercur vbi ſupr.* † Ma- 13
gnitudinem vero pleuritidis indi-
cant ſymptomata ſuperuenientia,
quæ per humoris propagationem
fieri ſolent, vt delirium, alui fluxus,
or-

orthopnœa faciei, & oculorũ rubor, maculæ per thoracem erumpentes, dorsi, & scapularum rubedo, quæ omnia pleuritidis insanabilis signa sunt, vt tradunt *Aretæus*; *& Cœl. Aurel. Galen. lib. 3. de cris. c. 4. & de locis af-*
14 *fect. 5.* † Motum & mores pleuritidis denuntiant ἐπιφαινόμενα, quæ humoris morbifici qualitatem malignam detegũt, quæ in sputis, & linguæ colore consideranda sunt. Nã vt ait Hippocr. Aphor. 12. sect. 1. *Sputum si statim in pleuritide appareat, breuiorem morbum arguit, si vero postea longiorem*: de linguæ colore, hæc eadem scribit Hippocr. *quibus pleuriticis continuo lingua bile fucata est, septimo die iudicantur, sublivida autem bulla continuo in lingua humescens, difficulter exsolutũ iri morbum ostendit.*

15 ¶ Faciei color signum solet esse, morbi, vel salutis, & hic triplex, ruffus, liuidus, aut niger. Rubor faciei non reflexus, vt in his, qui verecundia erubescunt, sed aliquantulũ stabilis, vel naturalis est, & tunc refertur ad futuram hæmorrhagiam criticam: vel contra naturã, & tunc lethalem indicat; phrenitidẽ, aut cõuulsionem. Liuidus color, perpetuo lethalis, tunc in solidis partib. tum in excrementis *Hippocr. prog. 9. sect. 1.*
16 † Niger color idẽ fere minatur periculũ peius tamẽ est partes liuere, quam nigrescere. Quia fit interdũ nigredo per decubitum humoris atri; idem dicendum de faciei forma. Nam dum absimilis est bene valentis, quia deprauata aut omnino à se mutata, & pene emortua, quæ cernitur in oculorum, & narium peruersione de qua *Hippocrat. Aphor. 49.*
sect. 4. † Nares acutæ, oculi concaui, 17
collapsa tempora, aures frigidæ, & contractæ, cutis circa frõtem dura, color totius faciei niger, perpetuo lethalis, vt tradit *Hipp. lib. 1. prog. ca. 5. & 6.* cui astipulatur conciuis meus Auerroes lib. 4. c. 43. *Nasus acutus, oculi concaui, & aures dependentes, & cutis faciei tensa, & color eius viridis, vel obscurus & oculi quasi cinericei, mortem denotãt, & procedunt in morbis acutis.* † Vt 18
in quadam suo tempore oborta peste præfatam faciei speciẽ apparuisse testatur Lucret. li. 6.

Compressæq; nares, nisi primoris acumen
Tenue, cauati oculi, caua tempora, frigida pellis,
Duraq; inhorrebat rictum, frons tenta minebat
Nec nimio rigida post strati morte iacebant.

¶ Sed explorata corporis quali- 19
tate (quæ prima omnium se dat in conspectum) actiones humanę percurrendę sunt. Quarum aliæ sunt animales, aliæ vitales, aliæ naturales secundum *Galen.* Animales aliæ sunt motrices, aliæ sensificæ, aliæ principes. Sentiens facultas duplex, interna, cuius obiectum commune est secũdum *Arist.* externa cuius obiectũ singulare est. Principes facultates tres sũt, imaginatio, & ratiocinatio, & memoria. † Motrix 20
facultas, vel debilis est, vel deprauata,

ta, vel abolita. Debilitatis ſigna in
decubitu, & tremore lucent. Decu-
bitus aut naturalis eſt, aut contra
naturam. Naturalis, & ſanorum ſi-
milis eo, qui fit in alterutrum latus,
manibus, pedib. cruribuſq; modi-
ce reflexus, quæ figura media eſt,
quam laudat Hippocrat. prognoſt.
1. *Optimi ſunt decubitus, qui ſanorum ſi-
miles exiſtunt*, & aphoriſ. 6. ſect. 2. *con-
uenit ægrotum in attollendo ſe leuem eſſe.*
21 † Decubitus contra naturam, aut
pronus eſt, aut ſupinus. Pronus de-
lirii ſignum, modo terminum aut
conſuetudinis, aut molliciei nulla
ſit excuſatio, *Hipp. in progn. aphor.* 18.
ſect. 1. ſupinus peior eſt, quia maxi-
mam motricis imbecillitatem ar-
guit. Quod ſi prolabatur in pedes,
peſſimum, quia indicium eſt emor-
tuæ, aut extinctæ facultatis, *Hippo-*
22 *crat. aphor.* 14 *ſect.* 1. † Tremor ſym-
ptoma eſt etiã imbecillioris motri-
cis facultatis, ſed ille tantum letha-
lis eſt, qui ab exhauſto fit, ſic acute
febricitãtes, & phrenetici fere om-
nes tandẽ tremuli moriuntur. De-
prauati motus voluntarii ſympto-
ma eſt conuulſio vniuerſi corporis,
aut partium; vniuerſi corporis ſi fi-
at ab inanitione, lethalis, *Aphoriſ.* 3.
ſect. 5. particularis periculo non va-
cat: ſic temporalium muſculorum
conuulſio, quæ dentium ſtridore
denunciatur, praua eſt, *Hippoc. progn.*
23 20. *ſect.* 1. † Motus abolitus apparet
in apoplexia, & paralyſi, q́ ſunt pri-
uati ſenſus, & motus totius, vel ali-
cuius corporis partis, vt notat *Ga-
len. libr.* 3. *de locis affect. & ibi plura Petr.
Garſ.*

¶ Sentifica facultas duplex eſt in- 24
terna, & externa. Interne progno-
ſtica petuntur ex ἀναισθησία, id eſt,
ſenſus vacuitate, irritatis ſenſibus:
ſic in dolorificis cauſis non dolere
peſſimum, *Aphoriſ.* 6. *ſect.* 2. ideo etiã
in ſitifera cauſa, non ſitire, malum,
Aphoriſ. 59. Sic phrenetici parũ, aut
raro bibentes tandem tremuli fiũt,
aut conuelluntur. † Externæ facul- 25
tatis ſentiẽtis ſigna prognoſtica, in
ſingulis ſenſuum organis apparent,
vt oculis, aurib. lingua, *Aphoriſ.* 49.
ſect. 4. ſi cui in febre acuta videndi
vis, audiendiue pereat, ægro iam de-
bili exiſtẽti, in propinquo mors eſt;
Valles ad Hippocrat. in prognoſt. cap. 19.
† Principum tandem facultatum 26
prognoſtica in mentis conſtantia,
aut inconſtantia, morum ſimilitu-
dine, aut diſſimilitudine lucent, *A-
phoriſ.* 33. *ſect.* 2. In quouis morbo
mente conſtare, & bene ſe habere
ad illa, quæ offeruntur, bonum, cõ-
tra vero malum, *Aphoriſ.* 100. mode-
rati hominis proterua reſpõſa, ma-
lum denuntiant, *Aphoriſ.* 48.

¶ Vitalis facultas ſpirituum pro- 27
creatrix, in ſanguineis, & perfectis
animalibus, duobus indiget ad ſui
conſeruationem, pulſu ſcilicet, &
reſpiratione: ex quibus prognoſtica
ſigna eruenda ſunt. Nam pulſus pri-
mo morbi, & ſanitatis ſigna eſſe vult
*Hippocr. lib. de alimento, & humorib. &
lib. 2. de morb. Galen. li. 2. de pulſ.* † Pul- 28
ſus enim ſalutis, & mortis certiſsima

pro-

profert inditia. Nam pulſu conſtante nemo interire poteſt, ſolus hic vitæ, & cordis fidelis eſt nuntius; Pulſus ergo magnus, vehemens, validus ſecuritatem perpetuo pollicetur: languidus vero, debilis, & paruus imbecillis facultatis eſt aſſecla. Inæqualitas pulſus ſemper damnatur, ſi perſeueret intermiſsio iuuenibus periculoſiſsima: repentinam quippe illis mortem minatur, niſi ex arteriarum obſtructione, & oppreſsione fiat, minus pueris, minime ſenibus, vt docet *Galen. vbi ſupr.*
29 † Sed ad hoc, vt medicus certum edat præſagium, debet conſiderare cauſas omnes, quæ pulſum alterare ſolent, tam naturales, vt ſexum, ætatem, temperiem, habitum corporis, & anni tempus: quam non naturales, vt eſt aer ambiens, cibus & potus, ſomnus, & vigilia, motus & quies, inanitio & repletio, & animi pathemata, *Galen. in arte medica, cap. 83. & 85.* ex quo pulſui tanquam fallaciſsimæ rei fidendũ non eſſe ſcri-
30 bit *Celſus*. † Reſpiratio autem cum ad vitalis facultatis ſubſidiũ ſit cõparata, eius etiam robur, atque conſtantiam oſtendit, ideo facilis, & libera in omnib. morbis acutis præclare ſemper ad ſalutem apparet, vt docet *Hippocr. in prognoſt. Aphoriſ. 23. ſect. 1.* Reſpiratio frequens & parua, aut dolorem, aut inflammationem partium diaphragmate ſuperiorum denotat; Reſpiratio magna, & ex longis interuallis, ſignum eſt delirii. Reſpiratio parua, minutula, & rara interitus iam iam futuri certiſſimum eſt indiciũ. Reſpiratio frigida è naribus, & ore ducta, pernicioſa eſt, vt late *Hippocr. Aphoriſ. 24. d. ſect. 1.*

¶ Naturalis facultatis progno- 31
ſtica excoctione primum petenda ſunt: Coctionis autem ſigna in vrinis, & deiectionibus maxime ſunt conſpicua, ex quibus bona aut mala colligitur hypochondria, quæ in omni morbo cõſideratur, quia optimum ex ea prognoſticũ eſt, vt do-
cet *Hippocrat. Aphoriſ. 16. ſect. 1.* † Ex v- 32
rinis certiſsima coctionis, & cruditatis, ſalutis, & mortis petuntur indicia. Quia vrina hepatis, & venarum eſt excrementũ, ideo in ea duo ſunt conſideranda, liquor, & contenta: in liquore tria expectanda, ſubſtantia, qualitas & quantitas. Subſtantia, aut eſt tenuis, aut craſſa, aut mediocris, eaq; vel perſpicua, vel turbulenta, *Galen. ad Hippocr. li. 2. de præſag. cap. 5. & lib. de vrin. & lib. 2. de Criſib. cap. 12. Valleriol. locor. comm. lib. 2. c. 10. Andr. Lauren. lib. 1. de criſibus, ca-*
pit. 7. † Vrina tenuis vel eſt cum fe- 33
bre, vel ſine febre; quæ ſine febre eſt meatuum tantum vrinæ dicatorum, aut hepatis, lienis, & viſcerum obſtructionem arguit, nonnumquã etiam paroxyſmum epilepticũ minatur. Quæ eſt cum febre, cruditatem in vniuerſum arguit, & ſi ſumma adſit, virium imbecillitas, mortem, aut periculum ingẽs minatur. Sin autem conſtet, vires morbi longitudinem, aut abſceſſum imis in

partibus prænunciat, *Galen. ad Hipp. libr. 3. de morbis popul. comm. 3. text. 27.*

34 † Crassa vrina moderate, arguit caloris natiui robur; cuius imperio τα ομογενη congregantur, ideo laudatur: quæ crassissima est, dolores, abcessus prauos, morbi longitudinem recidiuas prænunciat. Quia aut propter nimium calorem, aut propter immodicum frigus, aut ob partium diuersæ naturæ confusionem talis euasit, *Galen. lib. 4. Aphorism.*

35 *comm. 69.* † Vrinæ perturbatæ in febre acuta, cum virium robore, diuturnitatem: cũ imbecillitate, mortem significant: quod si perturbatæ mingantur, & tales remaneãt sintq; iumentorum similes, dolorem capitis, delirium, conuulsionem præsagiunt, vt multis adductis docet *Galen. lib. 1. de crisib. & lib. 2. de præsagiis, & li. 7. Aphorism. comm. 31. & de morb. popul. comm. 3. lib. 3. tex. 15. & libr. 4. de sanit. tuend.*

36 † Quo ad quantitatem autẽ, copiosa vrina si ab euidenti causa non fiat, semper praua est, & vt signum, & vt causa: vt signũ quia vel humoris crudi abundantiam, vel renum calidiorem intemperiẽ, aut eorundem exsolutionem, aut denique totius corporis colliquationẽ indicat: vt causa, quia vires deiicit, spiritus natiuumq; calorem dissoluit *Galen. ad Hippocrat. libr. 3. de morb.*

37 *popul. com. 3. tex. 41.* † Pauca vrina si fit sine febre, aut meatuum vrinariorũ obstructionem, aut excretricis, & secretricis renũ facultatis imbecillitatẽ arguit: cũ febre acuta si nulla sit excusatio sudoris critici mox erupturi, aut maximum inducat incendium serum exhauriens, aut serosi humoris translationem symptomaticam ad superiores partes, lethalis est, vt docent *Hippocr. & Galen. vbi supr.*

¶ Qualitas vrinarũ in colore potissimũ, & odore spectãda est, color aut est albus, niger & ruffus; Albus color sine febre nihil lethale præsefert, cum febre periculosus est, quia vel summã natiui caloris imbecillitatem ostendit, vel vniuersæ bilis translationem ad caput, vel magnũ hepatis incendiũ, quo sanguis vna cumbile absorbetur, vt tradit *And. Laur. li. 1. controuers. c. 8. & li. 2. de Crisib. ca. 9.* † Vrinæ nigræ si tales sunt generatione perpetuo sunt lethales *Hipp. Aphoris. 21. sect. 4.* quia aut natiui caloris extinctionem denotant, aut maximum incẽdium omnia torrefaciens *Galen. li. 1. de crisib.* licet quandoq; splenetici, & quartanarii vrinæ nigræ profusione liberentur, vt obseruat *Laur. vbi supr. d. cap. 8.* † Vrina præ rubra, si talis sit ab inflãmatione ieri, initio morbi longitudinem arguit, in statu vero mortem; si rubra sit bilis permixtione, aut hepatis inflãmationem denotat, aut ductuũ vesiculæ fellis obstructionem: si talis sit permixtione sanguinis, aut est ab vniuerso corpore, aut à renibus, & vesica: ab vniuerso corpore ob plethoram, & suppressionem solẽnis euacuationis, vt mẽsiũ, hemorrhoidum: Si à renib. id per anasto-

ma-

masin, diapedesin, & diæresin contingere potest, ab erosione, & ruptione, periculosa est, vt probat *Hippocr. lib. 7. de popular. morb. Galen. lib. 2. præsagior. com. 27. And. Laur. li. 1. de cri-*
41 *sib. c. 7.* † Deiectiones autem sunt excrementa, & vomitus: de quorum natura, modo, conditione, qualitate, & quantitate, atq; colore, videndus est Apolineæ facultatis antesignanus *Hippocr. in prognostic. Aphoris. 13. sect. 2. & Aphorism. 20. 21. 22. & 23. sect. 2. & vtroniq; eius interpretes Fran. Valles, & Ioan. Brauo, alter in Salmanticensi academia, alter in Complutensi bene meriti Doctores. Hiero. Mercur. in prognost. & in Prorrhetic.*

42 ¶ Ad excrementa pertinet sudor in quo quinq; expectãda sunt ad iudicium, quantitas, qualitas, tempus, modus & locus. De quantitate hæc prima lex sancitur, vt nihil paucum est criticum, ita quod nimium est, damnatur. Nam paucum malignos & multos humores, aut summam naturæ fatiscentis exsolutionẽ denunciat, vt docet *Hippocr. Aphoris. 1.* Qui ex rigore perfrigidi exiguo sudore madent, vt se collegerint,
43 moriuntur, *Aphoris. 43.* † Qualitatẽ sudoris in calore, & frigore cõsiderat *Hipp. Aphoris. 37. sect. 4.* Frigidi sudores cum acuta febre, mortem; cũ mitiori autem morbi longitudinẽ significant. Est enim frigus duplex; aut priuatiuum per absentiam natiui caloris ab interceptione, retractione, inopia, aut positiuum per præsentiam humoris frigidi, pituitę scilicet acidæ, aut vitreæ, quæ cum difficile excutiatur, longitudinem arguit morbi. † Tempus sudoris ne- 44
cesse est considerare ad faciendum iudicium, nempe; quod sit dies criticus. Nam aliis diebus suspecti esse solent, *Aphoris. 36. sect. 4.* sudores febricitantibus boni, qui manare cœperint die tertio, quinto, septimo, nono, vndecimo, decimoquarto, &c. qui vero non ita fiunt, laborem, & morbi longitudinem, & recidiuas significant. † De modo sciendũ 44
est, quod debet confertim, non sensim, & paulatim erumpere sudor. Nam qui sensim destillat ab exolutione est. Postremo est locus sudoris. Nam bonus ille est, qui per totũ corpus effluit; prauus autem quod caput tãtum, ceruicem; & claiuculam roris instar humectat, quę omnia vnico Aphorismo docet Hippocr. in prognost. sect. 1. *Sudores optimi sunt in omnibus morbis acutis, qui diebus criticis contingunt: boni enim sunt, qui per totum corpus fiunt; Pessimi autem sunt frigidi, & qui tantum circa caput, faciemque & ceruicem exudant. Hi enim cum acuta quidem febre mortem, cum mitiori vero longitudinem morbi pranuntiant.*

¶ Et quia morbi non vno eodẽ- 45
que tempore soluuntur, alia sunt consideranda circa eius naturam, an sit acuta, mollis, aut diurna, an breuis, salutaris, an exitialis, popularis, an priuata symptomatib: comitata, an sine illis, quia ex horum singulis varie pronunciare contingit.

Nam

Nam si morbus est acutus, incertas habet salutis, aut mortis prænũtiationes secundum *Hippocr. lib. 2. Aphoris.* 1.
46 † Etenim vt vnicuiq; animantium generi proprium, ac peculiare viuendi tempus à natura tributum est, certo numero definitum: sic & morbis quoq; pro sua cuiq; natura, durationis, atq; solutionis eorũ statuta sunt tempora, quibus ceu cancellis quibusdam, ac terminis morbi concluduntur, quidam breuiori spatio, longiori alii finiuntur, habentque & morbi ipsi perinde atq; animalia suas ætates, vt docte, atq; copiose demonstrat *Galen. li. de mor-*
47 *bor. temporibus.* † Quare illis qui de morbis velint iudicare hoc perspectum esse debet, non solum ad cognitionẽ morbi futuri euentus, sed vt medicamenta suo loco, & tẽpore applicentur. Nam vt ait Galen. li. de constit. artis medic. cap. 18. *Itaq; necessarium est ei, qui præsagiendi artem volet constituere, antea considerasse, an sicut vniuscuiusq; animantis natura proprium viuendi tempus obtinet, ita morbi singuli, vt nullus eorum solui possit quatuor diebus cuius naturales tempus statum duos*
48 *menses continet.* † Nã in morbis chronicis quibus tempus diurnum est, ac lento, & vt plurimum, non periculoso cursu gradiũtur, nullus diebus paucis solui posse certo præsagire poterit, quod à crasso, viscido, ac lento humore fiant, multoq; ob id tempore ad curationem indigeant, vt de quartana febre, aqua intercute, melancholia, empyemate, & tabe, cæterisque diuturnis. *Ioann. Hucherus tract. de prog. med. ca.* 5. † Contra 49
tamen acuti morbi, & magni sunt, & ad suum vigorem celerrime properant, paruoq; tempore magnas faciunt permutationes, quare certissime mortem, vel salutem adferre dignoscuntur, vt tradit *Galen. libr. 2. Aphorism.*

¶ Et hæc est causa dierum criti- 50
corum, seu Indicum apud medicos, in quibus, quia morbus secundum eius naturam permutatur, atq; de vno in alium migratur statũ, mortis aut salutis signa reddũt, & quasi digito demonstrant, vt docet *Galen. lib. 3. de crisib.* Nam vt ait conciuis meus magnus Auinzohar. libr. 2. Theicir. tract. 2. ca. 2. *Crisis est pugna, quæ accidit inter virtutes corporũ, & humorum, qui causa ægritudinis extitit.*
† Nam etsi criticorum rationem a- 51
lii ex paris, & imparis numeri virtute exquirant, vt cum Pythagoricis multi ex Philosophis voluerũt, falsum tamen omnino est, quia numeris nullam agẽdi vim tribuimus, eo quod non sint substantiæ, neq; vllas qualitates habeant, vt docent *Arist. lib. 12. metaphys. c. penult. & fin. Galen. li. 3. de dieb. decret. c.* 8. *Plin. lib. 7. natur. histor. c.* 40. † Alii volũt ex Lunæ cur- 52
su rationem pẽdere. Nam Luna inquit Lucilius, alit ostrea, implet & echinos muribus, fibras addit, animalia saginat, menstrua mulieribus sollicitat, morbo comitiali laborãtibus auxiliatur, & multa alia, quia maximæ sunt Lunæ vires in hæc inferio-

feriora, vt ait *Galen. li. 3. dier. decret. ca.*
53 2. † Ego tamen non assentior criticorum rationem à Luna pendere. Nam si talis virtus à se ipsa habet, omnes dies ea præditi esse debent, si autem ab alio per aspectũ, reflexionem, lumẽ, quadraturam, & oppositionẽ, necesse est vt de eo die omnes simul pereant, aut sanentur, quod dici nequit, ergo nec talem causam ab ea euenire, vt multis adductis docent *Galen. li. 3. de dieb. decret. Ioann. Langius epist. 35. Andr. Laur. l. 3. de crisib. ca. 8. Io. Heurnius in Prax. med. li. 3. ca. 9.*
54 ¶ Alii tamen totam criticorum rationem, & causam salutis, & mortis in eis latẽtem referunt ad beneficos, & maleficos Planetas, vt docet in hæc verba Mercurius Trismegistus lib. de decubitu infirmor. *Medicus ægri decubitum explorare debet, quod si horam, qua ægrotare cœpit, exquisite deprehendere nequeat, inspiciat quomodo cœlum affectũ sit, & ad quam stellarum Luna rationem habeat, oppositam scilicet, vel quadratam; cum maleficis enim si conformetur noxium morbum facit, cum beneficijs salutarẽ.* Ptolomæus li. 1. quadripartiti. ca. 6. *Super ægrotis criticos dies inspice stellarũ, ac Lunæ peragrationem in angulis figuræ sexdecim laterum: vbi enim eos angulos bene affectos inuenies, bene erit languenti, contra male,*
55 *si afflictos inuenies.* † Quorũ ego neutri assentior. Quia nulla sunt in cœlo sydera malefica quæ nobis malũ aliquod immittãt. Quia omnia illa æqualis bonitatis Deus creauit ad mundi conseruationem, vt ipsis Ethnicis percognitum est, Plato in Timæo, *Omnes stellæ diuinæ sunt, & bonæ, nec quidquam faciunt mali, aut quadam malefica, sed maleficas esse in illo sãcto, & pietatis loco quatenus conuenit? cũque omnia sydera plena sint cœlestis sapientiæ, malitiam porro sciamus ex dementia nasci, quatenus conuenit maleficas esse stellas dicere? Nisi forte id, quod fas non est interdum easdem bonas, interdum malignas esse existimandum: proptereaq; promiscue beneficia, & maleficia præbere. Sed hoc absurdum est putare, cœlestem substãtiam vna eademq; natura præditam, nõ in omnibus stellis eandem esse, sed plerasq; tanquam à propia degenerare natura.*
† Nam si in corporibus cœlestibus 56
aliqua esset malitia, aut astra aliqua maligna qualitate prædita fuissent, de necessario corrumperẽtur, quod est erroneum. Nam vt ait Aristot. li. 9. Metaphys. ca. 10. *Non igitur quidquam in iis, quæ à principio, & quæ perpetua sunt, malũ est, neq; error, neq; corruptum, etenim corruptio de malis est.* Quod exponens eius interpres *Auerroes in comment. 19.* sic testatur, *impossibile est creditu, quod Astronomi dicũt stellas quasdam fortunatas esse, quasdam infortunatas.* † Nam cum astra, & sy- 57
dera diuina sint corpora, malũ neq; in illis esse, neq; ab eis emanare posse cõtẽdit *Arist. l. 1. de cœlo c. 9. vbi plura eximius eius interpres, atq; conciuis meus Auerroes, com. 19. & 22. & li. 3. tex. com. 25. cognatus meus D. Gasp. Cadillo Villalpando com. 2. idẽ Arist. d. c. 10. metaphys. & lib. 2. Phys. Ioan. Hucherus in prognost. med. cap. 2.* † Quare dies critici, seu 58

morborũ indices, eo quod alii bonũ alii malum euentum significant, minime à numero, neq; Luna, neq; ab astris euenire possunt, sed à corporis tẽperamento, aut morbi symptomatib. vt rationib. & argumentis eleganter defendunt *Hipp. li. 1. Epidemiar. & lib 2. sect. 2. & prognos. 26. sect. 2. Galen. li. 3. de crisib. Io. Langius epistol. 35. Valleriol. li. 3. locor. commun. tit. de dieb. decret. & in append. c. 2. & ad Galen. in const. artis med ca. 18. Petr. Forest. tom. 1. obseru med. li. 1. obseru. 22. & nullo ex his citato Andr. Laur. li. 3. de crisib. c. 6. S. Bonau. Ioannes Picus, & alij relati à Codronch. de morb. venef. li. 2. cap. 6. Ioa. Heurnius in Prax. med. lib. 3. c. 9.*

Ad lib. 1. c. 4. n 3. prope fin.

per se ferunt, vt tradũt *Ambr. Paræus l. 24. de mõst. & prodig. c. 13. Petr. Gars. ad*
4 *Gal. de locis affect. disp. 37. c. 2.* † Nã mõstra, & ꝓdigia persæpe à Deo emittuntur, vel in peccati alicuius pœnã, vel ad præuiam peccatorum punitionem, quemadmodum in Ægypto, &c.

Ad lib. 1. c. 8. append. n 19. ad fin.

20 Quia in cœlo nulla sunt sydera, quæ nautis tẽpestates, agricolis sterilitates, medicis pestes, aut alia mala etiam probabiliter inducãt. Quia omnia sydera plena sunt bonitatis, atq; salubria omnisq; mali carẽt influentia, vt non vno in loco testatur diuinus *Plato in Epinomide & in Timæo, Arist. l. 1. de cœlo c. 9. cum aliis à nobis adductis sup. li. 1. de magia diuinat. c. 3. de di-*
21 *uin. physic.* † Quare ridiculum est asserere vlla infortunia, vllos morbos vllumue cõtagium, aut malum nobis ex astris emanare. Nam si nobis aduersaria cœlestia corpora essent, corrũpi statim vniuersũ consequẽs plane foret, vt docet cõciuis meus *Auerroes ad Arist. libr. 1. de cœlo com. 28.*
† Quamobrem si à syderum certo 22
congressu quædã cõtagio oriretur, contagiosa ipsa esse, & morbida exoratione inquinata omnino oporteret. Quod cum impiũ sit dicere, atq; nefas diuinissimis vtiq; ac purissimis existentib. corporib. corruptionis omnis, ac passionis expertibus, fateri omnino necesse est, neq; à cœlo, nec à syderib. tantũ mali in mortalium perniciem deriuari, vt contendit idem *Auerroes lib. 3. de cœlo*
com. 25. † Quare eleganter his verbis 23
testatur doctissimus Frãc. Valleriola medicus in appendice ad li. de locis comm. ca. 2. *Desinant itaq; Astronomi, & qui eos sequuntur parum cordati medici, nobis suis fallatiis, technisq; imponere; grauéq; facinus arbitrentur malum cœlo, ac astris tribuere, vnde bona ad nos omnia, ceu à fõte purissimo manãt: illudq; cogitent, vanas esse, quæ de hisce reb. traduntur Astronomorum regulas, prorsusq;*
fallaces. † Nam vt ait Io. Heurnius in 24
Praxi. med. li. 3. ca. 9. *Inexpugnabilis, & reipublicæ calamitosa quadam imprudentia nomine, ac vmbra præclara sciẽtiæ huius æui medicos ac Chirurgos fere inuasit: vt ignauus Accesius nauta, quem cum nauigationis tæderet, Lunam infaustam causari solitũ ferũt, sic medici quidam, vt abijciãt morbos, in auspicatos dies Lunæ criminantur, dũ cõclamatũ sit de ægri vita,*

25 *ta, &c.* † Nā ægritudines, casus, & euenta, ac tempestates minime ab astris pendēt, vt indocti medici, imperiti naucleri, atq; barbari agricolæ tumultuātur, sed vel naturæ cursu, vel ab exhalationibus ab impuris locis manantib. vt multis argumentis, atque rationib. probant *Galen. li. de differēt. febr. c. 4. And. Laur. li. 3. de Crisib. c. 6. Franc. Valleriol. li. 1. locor. com. c. 4. & in append. c. 2. & ad Gal. in const. artis med. c. 18. Bapt. Codronch. de morb. venef. c. 6. Io. Hucherus in Therapeut. li. 4. c.*

26 5. † Quia astra in hæc inferiora nihil aliud pter lumen mittūt, & animātib. atq; plantis, lapidib. & herbis, natiuum calorem ingerunt, quæ ꝓpria sunt astrorū naturæ, ac philosophiæ consona. Nam vt ait Io. Heurnius vbi supr. *Nō ego is sum, qui diuina illa efficacia qua efflorescūt in his inferiorib. spoliare sydera, cœlumq; velim, sed doleo ignauissimos homines hu vitalib. viribus nimis confuse omnia adscribere.*

CAP. XII.

De Oraculis Sibyllarum.

Ad finem Append. n. 12.

14 ¶ Alii dicunt harū causam fuisse naturalem. Nam quoad diuinationem per somniū, corporis naturam ad futurorum præcognitionem cōducere existimauit *Arist. li. de insomniis*, & primo loco melācholicis diuinandi virtutem adscribit, dum ait Probl. 1. *Multi incalescente humore melancholico, quia calor ille sedi mentis est propinquus, morbo vesaniæ implicantur,*

15 *aut instinctu lympatico efferuescūt.* † Erasmus Roterodamus refert Pamaceum medicum, quendam nomine Phlyariū patria Spoletanū, facili paratoq; remedio mēti reddidisse, q in morbo probe Teutonice loquebatur, q̄ sanus nunq̄ potuerat, quib. assentitur *Hier. Cardanus.* † Quod q- 16 dem melancholiæ vitio contingere arbitrātur ex frequētissima humorum ebullitione, & vehementi spirituū agitatione, vt possit quis diuinare, & variis linguis loqui, *Leuin. Lemnius li. 2. de occultis nat. c. 2.* † Quod 17 minime probare audeo, quia ad diuinationē spiritus potētiā supranaturalem agnosco, & ad linguarū loquutionē, earū notitiā, q̄ sola melācholia adaptari nō possūt, *Hier. Mercur. in Pract. li. 1. c. 16. Petr. Forest. tom. 1. obseru. med. li. 10. obseru. 12. Petr. Gars. ad Galen. de locis affect.* † Nam melan- 18 cholia imaginatricē, ac reliquas cerebri facultates, quas principes, Medici vocant, commouet, impellit, ac in motum deducit; quo fit, vt cum sanguis optime attēperatus est, hoc est, calens, lucidus, fulgoreq; haud secus q̄ ignitum rubensq; aurum, illustratus, admirabiles faciat in animo motus, vt docent *Mars. Ficinus li. 1. de vita long. c. 4. Franc. Valler. lib. 6. enarrat. to. 1. enarrat. 10.* † Ex melācho- 19 lico n. sanguine calente attenuatoq; manare tenuissimos spirit⁹, calidissimos simul & lucidissimos, qui cū sint motu agiles, & actione vehementes, contemplationi & ingenio deseruire maxime valent, & sic philosophiæ prodesse melancholicos dixit *Arist.* † Nam tali instrumento 20

munitus animus, atq; ſeptus, acute, ſolerter profundeque abditiſſima queq; inquirit, & inquirendo præſtat diutius, ex quo viri ſummi, atq; philoſophi ſingulares euaſerũt, qui animum ab externis corporeiſque rebus ſegregantes, eundemq; in totum colligentes, altiſſima queq; & abſtruſiſſima meditantur, ſic vt diuino afflati furore eſſe videantur, vt
22 teſtatur *Menard.7 epiſ.3.* † Quod qa Prophetis cõtingere ſolebat, ſimul atq; Poetis, qui ex intenſa imaginatione, quaſi extra ſe eleuari videbãtur, vtrumq; numini diuino veteres adſcripſerunt. Ideoq; melãcholia, ad ſua commendanda oracula diabolus vtebatur, quam agitari à dæmone dixit *Auicen.fen.2.tertij tractat.4.c.18.* à qua impulſi poetę apud Ouid. 6. Faſtor.

Eſt Deus in nobis, agitante caleſcimus illo.

23 ¶ Alii contendunt quandam è terra exhalationem eſſe, quæ fanaticos efficit, eo quod in antris quibuſdam phanaticorũ ſedes conſpiciãtur, vt de Delphico oraculo narrat *Cicero*, eius diuinitatem ceſſaſſe quod terræ exhalatio deſierit, quæ furorem inſpirabat, *li.1.diuinat.* Alii corporum cœleſtium influẽtiis adſcribunt, eo quod diuini huiuſmodi magis quibuſdam Lunæ reuolutionib. quam alii vexantur. Ex quo Lunatici dicuntur in Euangelio *D.*
24 *Matth.c.17.* † Sed hi omnes vim terreæ exhalationi, ac cœleſti influentiæ tribuenes manifeſto errore implicantur. Quia terrę exhalatio nullos facit diuinos, licet mente attonitos aliquando efficiat. Nec cœlũ hanc veritatem largitur, cum nulla ſint ei ſigna, quæ id præſtare valeãt, vt probat *Caſalpin.lib.de inueſt.dæmon.*

¶ Quare hæc cauſa tota pendet, 25
vel ex Dei virtute in Prophetas, in quos elegit diffuſa; aut dæmonis arte, & calliditate, diuina anhelantis munia ementita, vt probant *Caſalp. vbi ſupr. Bapt Codrinch.li.2.de morb.venef.c.8.* † Qui non ſolum per phanta- 26
ſię vitium eos deludit, ſed etiam eorum corpora ſubingrediens, tã per ora, quam alios corporis meatus, et tenuiſſimos poros illabitur, vt docet *Petr.Thyraus p.1.de dæmon.c.9.* † Na 27
cum corpus hominis ſit penetrabile, & ipſe ſpiritus pertenuiſſimus latebras ſubire põt, & hoc eſt, ꝙ abſq; læſione ingrediatur & egrediatur, & ſine nocumẽto inhabitet, in quacũq; velit corporis parte, vt probat *Thyraus vbi ſupr.d.part.1.ca.10.* † Etiã 28
plures ſimul. Nõ n. ea ſpirituũ, quæ corporum, conditio eſt, vt vnus alteri cedat; vbi vnus ſpiritus, ibi mille: & ſic legitur in Euangelio Luc.c. 8. *multa dæmonia intrauerunt in hominem,* &c.11. *& aſſumpſit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi.*
† Et quia atrę bili, vt humorum peſ- 29
ſimo, dæmones inſidere ſolent, quę in liene eſt proximo hypochõdriis, diuinis huiuſmodi ex imo ventre vox prodire videtur, & ſic eos ſacra pagina ventriloquos appellat *Act.Apoſt.c.16.* diuinoſque quaſi dæmone ple-

30 plenos, *ca. illud 26. q. 3.* † Nam in his
diabolus prophetiam ſuam ementi-
tur & oracula tam ſoluta oratione,
quam carmine promit, ex quo ma-
leficia, carmina dicebant veteres,
Tibul.

Carmine læſa Ceres ſterilem vaneſcit
in herbam.

Et canendo res quaſpiam excãtari,
Virg.

Cantando rumpitur anguis.

31 ¶ Nam in hoc etiã diabolus diui-
nam vſurpat virtutem, qui oracula
ſua carmine Mundo promulgari
voluit, vt dicta Oracula Sibyllarũ.
Quia donũ prophetiæ dabatur fre-
quenter à domino ſimul cum poe-
tria, vt apparet ex Pſalterio Regis
Vatis, quod carmine ſcriptũ teſta-
32 tur *Ioſeph. li. 7. antiq. Iud. c. 10.* † Item
& libri Iob carmine fuerunt ſcripti,
vt docet *D. Iſidor. li. 1. Etym. c. 59.* nec
non Cantica Canticorũ à Salomo-
ne. Quia nihil aliud ſunt; quam Epi-
thalamium Chriſti, & Eccleſiæ nu-
ptiarum vt docet *idem Iſidor. vbi prox.*
33 † Et Propheta Hieremias in morte
iuſti Regis Ioſię compoſuit carmen,
Nehemias, *Paral. 2. c. 35.* & Moyſes
antequam faciem cornutam oſten-
deret carmen hexametron modu-
latus eſt, *Exod. c. 15.* & Ioſue curſũ So-
lis non ſoluta oratione, ſed carmine
detinuit, vt tradit *Maſius ſuper Ioſ. ca.*
34 10. † Et Sanctiſſima Virgo Maria,
Redemptoris noſtri Genitrix, car-
mina modulata eſt, vt conſtat ex E-
uangelio *D. Luc. c. 1.* & ipſemet Chri-
ſtus ſeruator noſter priuſquam pa-
teretur, ad Patrem orationem hym-
no dirigit, *D. Matt. c. 26.* † Vnde Pro- 35
phetis, & Poetis nomen commune
fuit, dictiq; ſunt vtrique *Vates*, nam
poetria, vt prophetia ad mores cor-
rigendos, & virtutem denuntiandã
fuit comparata, vt tradunt *Ariſtot. in*
poet. Plato in Ioue, Lel. Gyral. in hiſt. poet.
dial. 1. & ſacrũ nomen Poeſiæ, Ouid.

Ad ſacra Vatum carmina afferto no-
ſtrum.

Ad lib. 2. c. 8. n. 8. ad fin.

¶ Fiebat enim dæmonis inuoca- 9
tio conceptis verbis, & primo vlula-
tu incondito ferarum ſono, vt de E-
rictho apud Lucanum viſum eſt, *li.*
1. de magia diuin. ca. 16. de necrom. n. 34.

Confundit murmura primum.
Diſſona, & humana multum diſcor-
dia lingua, &c.

Quem imitatus conciuis meus 10
Muſarum ſui ſæculi coriphæus Ioa.
de Mena in poema Regi D. Io. II. or-
din. 7. copl. 245.

Iam comença da la inuocation.
Con triſte murmurio ſu diſono canto,
&c.

Sed ſi diabolus adeſſe noluerat, 11
Magus eum minis terrere cœpit, vt
Medea apud Senecam, Circes apud
Ouidium, Erictus apud Lucanum,
Canidia apud Horatium, Cæleſtina
in tragœdia Caliſti, & Melibeæ, &
alius apud conciuem meum Ioa. de
Mena vbi ſupr. d. ord. 7. copl. 251.

I con mis palabras tus hondas cabernas
De luz ſempiterna telas henchire.

Minabantur enim ſe terram fin- 12
dere, & lucem Plutonem inferorũ

præsidem percuti. Nam molestatur claritate, eo quod obscura colat, *Senec. tragœd.* 1. *Ouid. l.* 5. *Metamorph. Stat. li.* 8. *Thebaid. Lucan. in Palinur.*

Ad lib. 2. *c.* 16. *n.* 20. *ad fin.*

Hieron. Mercurial. in Pract. li. 1. *c.* 16.

21 † Vt de quodã à dæmone hoc morbo oppresso, qui se lupum arbitrabatur narrat *Wierus libr.* 3. *de præstig. dæmon. capit.* 18. de aliis multa ex atræ bilis excessu exemplis astruit *Petr. Forest. tom.* 1. *obseru. med. li.* 10. *obseru.* 10. *vsq; ad* 25. Vt de illa quæ se bouem, ex hoc vitio, crediderat, Homer. Odiss. 2.

Et sæpe in leui quærebat cornua fronte
Omnia cõplectens falsis mugitib. arua.

22 ¶ De cynanthropia, qua homines se canes putant, tradit *Petr. Forestus vbi sup. obseru.* 26. De alio, qui se lupum persuasus, homines fugerat & sanguinis desiderio ardebat, Ouid. li. 1. Metamorph.

Territus ipse fugit, nactusque silentia ruris
Exululat, frustraq; loqui conatus ab ipso.
Colligit os rabiem, solitaq; cupidine cadis
Vtitur in pecudes, & nunc quoq; sanguine gaudet.

CAP. XVIII.

De vitæ prorogatione.

Ad li. 2. *post. c.* 17.

1 VItę † productrices causas à cœli influentia duci, contendit *Arist. li.* 2. *generat. animal. ca.* 1. Nam Sol & homo generant hominem, & omnia, & rursus, *li.* 4. *de generat anim. c. fin.* Solem, Lunam, & syderum cursum, generationis, & vitæ principia esse summa certe ratione affirmauit. Nam cœlorũ irrequieto motu, vitali Solis, & siderum calore, atq; influxu generationes fieri, vitãq; rebus genitis infundi, nemo est q dubitet. † Necesse n. est mundum hũc 2
infra positum, (vt idem Aristoteles tradit *li.* 1. *meteor. ca.* 2.) esse subditum superioribus lationib. vt omnis eius virtus inde regatur, siue, vt eximius eius commentator Auerroes, de causis agẽs dixit, *Vitam progreßionem esse quandam à sempiterno Ente atq; quieto manente.* † Ille est enim qui 3
nobis inspirat spiraculum vitæ, *Genes. ca.* 2. & vt Moyses ait Deuteron. cap. 20. *Ipse est vita tua, & longitudo dierum tuorum.* & Regius Vates Psalm. 65. *Qui posuit animam meam ad vitam*, & Iob. cap. 10. *Vitam, & misericordiã tribuisti mihi*, quia vita à solo Deo est, *D. Ioan. cap.* 1. *Acta Apost. cap.* 17. † Vn- 4
de nullo humano artificio, neq; dęmonis arte fieri posse videtur, vt vita prorogari possit. Nã ei terminus constitutus est, quem præterire nõ possumus. *Malach. cap.* 3. *Iob. capit.* 14. nam vt ait Horatius lib. 1. carmin. ode 4.

Vita summa breuis, spem nos vetat inchoare longam.

Ouid.

Tempora labuntur, tacitisq; senescimus annis:
Et fugiunt freno non remorante dies.

† Vitæ enim tẽpus à Deo præfi- 5
nitum nullatenus immutari potest,

vt

vt solo naturali lumine agnouit *Arist.li.2.de generat.c.20.* quia eo multo inferior est ars, & natura, vt docet *Galē. li. de Marasmo.* nam vt ait D. Greg.li.12.Moral. *Statū nāq; est hominià Deo quantū in ipsa vita mortali tēporaliter viuat*, quod variari, aut immutari nequit, Num.ca. 23. *Apud ipsum nulla est transmutatio*, Malach.3. *Ego Deus, & non mutor.*

6 ¶ Verum cum vniuersales causę, concursu particularium in hęc inferiora agant, vt idem testatur *Aristot. lib.2.Physic.cap.2.* humidi primogenii & calidi natiui symmetria quędam, qualitatumque agentium, & patientium commensurata proportio, ad vitæ conseruationem, quodammodo iuuat. Nam modice pingue, & qualitatibus omnibus temperatum humidum radicale (quod vitæ fons est, atq; pabulum) esse omnino oportet, vt tradit *Auerroes ad Arist. vbi supr.*

7 † Proba namq; temperies, compago corporis firma, cœli clementia, soli ac regionis bonitas, victus cauta ratio, rerum vtilium obseruatio, abstinentia in omni victu, atq; cultu corporis tuēdi causa, voluptatum deniq; certissimæ vitę pestis detestatio, atq; fuga nō productiorem modo, sed beatiorem, atq; salubritate omnino florentem vitā efficiunt, vt probat *Mars. Ficinus libr. 1.de vita longa.*

8 † Et per consequens, qui aut improba, secundum naturam, temperatura constāt, infirmaque compage, aut pleniore cœlo, & inclemēti, insalubri regione, incauto victu vtuntur, breuioris ęui sunt. Quia non solum naturę bonitas, tēperaturæ æqualitate genita, aut illius contrarium ad vitæ productionem, breuitatemue faciunt, sed & regionis præstātia, victusq; accurata ratio, vt docet *Hipp.li.de aere, aquis, & locis.*

† Nam in Taprobana Insula, & Arabię fœlicis vrbe Reama, ob regionis temperiem, perpetuamq; cœli clementiam, longæuos ibi esse homines, centesimum supra vigesimum, & amplius vegeta adhuc senecta attingentes, narrat *Ludou. Rō. li.2 nauig.ca.9.& li.4.ca.8.* Namque temperata sunt, & omnis excessus expertia, naturæ amica, ea ratione proferendæ vitæ valde idonea sunt, vt docet *Hippoc.li.6 Epidemiar.part.6. Aphorism.5.* 9

¶ Vnde cum ex his causis vita ꝑduci, & contrahi valeat, bene doctrina, & arte prorogari poterit, & contrariis destrui, vt ait *Galen. libr.5. de sanitat. tuend.* cuius multa docent idem *Galen. vbi prox. li.1. & 2. Mars. Ficin. libr. de vita longa.* 10

† Nam etsi incommoda quædam vi naturæ homini euenientia vitari nullo pacto queant, qualis in senio siccitatis excessus, aut totius substantiæ deperditæ fluor, possunt tamen aliquatenus corrigi atq; resarciri cibo, potu, respiratione, & arteriarū pulsu, q̄ ad natiui caloris fomētū à natura insita habemus, vt docet *Galē.l.1.de sanit. tuend.* 11

† Ad ꝙ quidē ars medica dirigitur, nō vt nos à morte securos faciat, sed vt sanitatē custodiat: ac corpus 12

pus ab extrinsecis nocumentis muniat. Neq; vnumquodq; corpus ad vltimã vitæ longitudinẽ perducit, sed de duabus reb. securitatem præbet, putrefactionis, ne penitus subeat corpus, & defensionis humiditatis innatæ, ne scil. cito dissoluatur, vt docet *Auicenna fen. 1. primi cap. sing.*
13 † Sic igitur natiuus humor ne cito exhauriatur artis beneficio diutissime conseruari potest, & putredo arceri, & vita ꝓferri, seruatis scil. principiis, quæ vitam fouent, & natiuo calori, & radicali humori sunt amica, vt docet *Galen. li. 5. & li. 6. de tuenda valet.*
14 † Potest n. natiuus calor ita arte attemperari, humectari victus ratione, & excogitatis ad id auxiliis, ne humidum absumendo siccitatẽ, frigiditatemq;, pabuli defectu, tandemq; mortẽ inferat, & hac ratione vita produci, vt multis ex causis cõprobãt *Galen. vbi supr. d. li. 5. & li. 3. artis med. com. 213. Marsil. Ficinus li. de vita producend. & li. de studiosor. vita tuend. Fran. Valleriol. li. 3. locor. com. ca. 19. Valles controuers. li. 6. ca. 1.*

CAP XXVII.

De diuinis apparitionibus.

Ad lib. 2. post c. 27.

1 APparitione imaginaria omissa, qua Beati perfruuntur in cœlo, dum corporis mole soluti speculãtur Deum, sicuti est, & non ex ænigmatibus, vt inquit *D. Paul. Corinth.*
2 *1. ca. 13.* † De apparitione corporali agendum est, qua se Deus, Angeli, & Beati hominibus, visibiles exhibent. Nã etsi Deus visus non sit, nec videri possit ex inaccessibili gloria, quam homo capere nequit, Exod. ca. 33. *Non videt me homo, & viuet.* † Ex 3
quo eũ prædicat D. Paul. ad Thim. 1. c. 1. *Regem sæculorum inuisibilẽ, & immortalem* & ca. 3. *Dominum dominantium, qui solus habet immortalitatẽ, & lucem habitat inaccessibilem, quem nemo hominum vidit, nec videre potest.* † Nihi- 4
lominus tamen multoties Deum visũ agnosco in humana specie, vt apparuit primo parenti Adamo, *Gene. c. 3.* secundum *D. Aug. l. 2. de Trin. c. 10.*
† Apparuit similiter Cain cædem 5
fratris obiurgans. *Gen. c. 4.* Abrahamo quãdo eo familiarissime vtebatur, *Gen. c. 18.* Moysi, dum è rubo eũ vocauit, *Exod. c. 3.* & in monte Synai, *Exod. ca. 20.* Isaiæ, quando vidit eum sedentem in throno, *Isai. c. 6.* & Ezechieli super Cherubim, *Ezech. c. 10.*
† Sic eius corporis partes in scriptu- 6
ra describũtur, vt *vultus* eius super facientes mala, *Psal. 33.* & oculi ad fideles terræ *Psal. 100.* & os locutum, *Isai. c. 1.* nunc & manus extenta, *Exod. c. 3.* & caligo sub pedib. eius, *Isai. c. 3.* & palpebræ interrogant filios hominum *Psal. 17.* † Et vt membra hu- 7
mana Deo tribuuntur, ita & actiones, vt abscondere faciem, *Exod. c. 31.* Sedere super sedem sanctam suam, *Psal. 46.* descendere ad homines, *Genes. c. 18.* & in eos excandescere, *Gen. c. 6.* deambulare inter bonos, *Deut. c. 23.* & alia passim. † Quibus nostræ 8
magis infirmitati consulitur, quam Dei natura, & conditio exprimitur, D. Am-

D.Ambr.li.de Noe,&arc. *Non irascitur Deus, quasi mutabilis, sed irascitur, vt exprimatur peccatorum nostrorum acer-*
9 *bitas, quæ diuinã meruit offensam.* † Nã proprium corpus Deus non habet, sed alienum (quãdo apparuit) assumit, & persępe viri robusti, ad quod credendum me mouet illud Exod. ca.15. *Dominus, quasi vir, pugnator*, facie decora, ac fulgenti, Sap.3. *Fulgebunt iusti tãquam scintillæ,* aspectu terribili Iud.c.15. *terribilis nimis*, claritate maxima coruscans, si credimus D.Greg.li.18.in Iob.c.23. *Nimia quoque claritate fulgebit corpus gloriosum.*
10 † Idq; colligere possumus ex variis eius apparitionibus factis Gedeoni, *Iud.ca.6.* Manre, & vxori eius, *Iudic. cap.13.* Abrahæ in conualle Mambre, *Gen.18.* Loth quando eum vna cum filiabus ab incẽdio eripuit *Genes.c.*10. Iacob redeunti de Mesopo-
11 tamia, *Gen.32.* † Quod quidem corpus hæretici putant Deum assumere ph ntasticum, vt Marcion, contra quẽ scribit *Tertul. l. de carne Christ.* Lucanus & Cerdon quos dãnat *Epiphan. hæres.*41. Manichæi quos confundit *D.Aug. hæres.* 46. Priscillianistæ, vt refert *Leo Pontif. epist.93.c.4. &*
12 17. † Gnostici tamen apud *Irenæum li.1.ca.5.* putãt et corpus quod Christus assumpsit ad humanam redemptionem fuisse allatum è cœlo iuxta illud Corinth.1.c.15. *Primus homo de terra, terrenus; secundus homo de cœlo, cœlestis*, contra quos Athanas. in symb. *Quemadmodum caro, & anima vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus; vnus non conuersione diuinitatis in carnẽ sed assumptionis humanitatis in Deum.*
† Quare verũ corpus assumere Deũ 13
quando hominib. apparet, vt certa fide tenendum censeo, non allatũ è cœlo, neq; factũ ex nihilo, sed formatum ex præiacente materia elementorũ, vt docet cõmunis Theologorum schola cum *D. Tho. in Sent. 2. dist.8. Abulens. in Exod.c.7.q.13. Petr. Thyræus de apparit. spirit. li.1.ca.18.*

¶ Hic enim & Angeli hominib. 14
apparẽt ad diuina renuncianda mysteria, vt Deiparæ Virgini Mariæ, *D. Luc.c.1.* & aliis passim, quibus Angeli visibili forma sunt loquuti, visi, atq; cõmorati hominibus, vt multis adductis docet *Petr. Leloyher lib.1. spectror. Petr. Thyræus de lois infest. p.1. ex*
c.1. † Nec desut, qui omnes supradi- 15
ctas Dei apparitiones ad Angelos referãt, in persona Dei apparẽtes atq; loquẽtes. Id n. testatur Diony. l.4. de cœlesti Hierarch. *per Angelos nobis donata sunt diuina reuelationes, & gloriosos ante legem, & post legem Patres Angeli ad*
diuinum reducebant. † D. Hier. ad Gal. 16
3. *Quod ait Apostolus lex per Angelos, hoc vult intelligi, quod in omni veteri Testamento, vbi Angelus primum visus refertur, & postea, quasi Deus, loquens inducitur, Angelus quidẽ vere ex ministris pluribus quicumq; fit visus, sed in illo Mediator loquatur, qui dicit. Ego sum Deus A-*
braham, Deus Isaac, Deus Iacob. † Nam 17
vt ait D. Aug. li.3. de Trin. c.11. *Sed dicet aliquis, cur ergo scriptum est, Deus dixit ad Moysem, & non potius: dixit Angelus ad Moysen? Quia cũ verba iudicis præ-*

co pranunciat, non scribitur in gestis, ille
18 *praco dixit, sed ille Iudex.* † Discernuntur tamen secundum D. Tho. p. 1. q. 51. pun. 2. *Quãdo Angelus apparet in persona Dei, & quando in persona sua (licet vtroque tẽpore ab Angelo immediate corpus assumatur) colligi potest ex ipsa re, quae per talem apparitionem geritur.* *Nã si ea competit non Angelo, sed Deo, in persona Dei tũc Angelus apparet: vt cum data est lex Moysi: & cum legitur apparuisse Deus deambulans per meridiem, &c. Si autem ea res competat proprie Angelo, in persona sua tunc Angelus apparet, vt cum Angelus apparuit Tobiae, &c.*

19 ¶ Beatorum a. animae aliquando in suismet corporib. apparent, aliquãdo in elementariis ab Angelo fabricatis, quae ipsae subingrediuntur, ac mouent, quemad. Hieremias, & Onias fecerunt, qñ Iudae apparuerũt, *Machab. 2. ca. 15.* Moyses, & Helias cũ Christo Domino alloquentes, *D. Luc. c. 9.* Samuel, Sauli Regi, & alii de
20 quib. diximus *ca. 27. ex n. 38.* † Nã licet plures negauerint fieri redditus animarũ ad viuos, vt contendũt *D. Chrys. hõ. fi. de Lazaro, aliisq; nonnullis locis, Tertul. li. de Anim. Athan. siue quis alius in qq. ad Antioch. q. 11. & 13. D. Isid. li. 8. Etym. c. 9. Theoph. in Matt. 8. Mal-*
21 *don. in Luc. 16.* † Nihilominus tamen quoties Deus permittit, recte animę defunctorum ad vitam redeunt, & maxime, q̃ apud Purgatorii poenas detinẽtur, vt à viuis suffragia exposcant, vt docet *Petr. Thyraeus de locis in-*
22 *fest. p. 1. c. 7.* † Nam quae apud Deum coelorum beatitudine fruuntur felices, cum nulla adsit necessitas, cur viuentib. appareant frequenter de earũ apparitione dubitatur, sed ab Angelis in corporib. assumptis repraesentari, dicunt negandum tamẽ haud esse quin ipsae beatorũ animae aliquando possint apparere testatur D. Hierõ. contra Vigilãt. *Tu Apostolis vincula iniicis vt esse ad diem iudicij cogantur in custodia?* & rursus, *Cum diabolus, & daemones vbiq; toto orbe vagentur; quare Martyres post effusionem sanguinis tenebuntur inclusi?* † Fateor tamẽ 23
aliquando ipsas Beatorum animas ab Angelis in elementatis corporibus viuentib. repraesentari, aliquando ipsos dęmones eas emẽtiri. Quia transfigurat se in Angelum lucis Sathan, ac multa viuẽtib. per delusionem operatur, vt diximus *lib. 1. ca. 16.* & dicemus infra *cap. seq.*

CAP XXVIII.

De spectrorum infestatione.

Ad lib. 2. post c. 27.

Spectris, † atq; spiritib. loca quaedam esse infesta adeo literarum monumentis est proditum, vt illud negare prorsus sit insanire. Nam datae sunt infestę *domus*, vt inter alias illa quam *Alex. ab Alex.* habitauit; dati fundi, vt Hesperii, quorũ meminit *August.* Datae *arces, & Palatia*, vt illa in Scotia, ob spirituũ gemitus mõs dolorosus dicta, datae *Ciuitates*, vt Moguntia. Datae *Insulae, & Prouinciae* apud Aquilonares populos, & in Saxonia *Episcopatus Hildesheimensis*, & alii passim, vt meminit *Petr. Thyraeus de locis*

2 *infest.p.1.ca.2.* † Quæ vel sunt animæ damnatorum, quas Deus permittit ab inferno quandoq; egredi, vt testes sint miseræ suppliciorum infernalium apud viuentes, quod probatur vel solo diuitis Epulonis exẽplo, qui p̄ suorum, quę mox à morte sustinuit, tormentorũ lamentabili cruciatu exclamat, apud D. Luc. ca.
3 16. *Crucior in hac flãma.* † Vel sunt ipsi dæmones, q̃ talia loca spectris reddunt infesta, vt molestias mortalib. facessant, qui cum sint in pernitiem humanam paratissimi, hæc quoque tormenta viuentib. inferre non recusant. Quia vt ait D. Petr. canon. 1. c. 5. *Tanquam leo rugiens, quærit quem*
4 *deuoret.* † Nam licet iustorũ animæ beatorũq; spiritus, atq; Angeli boni persæpe soleant viuentib. apparere, vt omnium literarum monumentis probauimus capite præcedenti, ad has tamen vexationes inferẽdas solum damnatorũ animas, & dęmonũ spiritus proniores agnoscit *Petr. Thy-*
5 *ræus vbi sup. c. 6. 7. & 8.* † Et hi sunt, qui domib. & aliis locis, viuentib. terrores ingeminant, metus incutiũt, ac dira portendunt, quos apud Gentiles *Lares* dixerunt, Nos autem *Duendes* appellamus, quod cicures apud homines cõmorẽtur, vt docet *Petr. Thyræus vbi supra c. 8. Petr. Leloyher li. 1.*
6 *spectror.* † Qui solent homines terrere, vel visu, vel tactu, vel auditu, vel quocũq; alio modo, cathenarũ strepitum, clamores, & tumultus excitando, gemitus, risus, voces, sonos, vlulatus, non vere, & realiter, sed ex aeris conquassatione, vt de aduẽtãte spiritu legitur Act. c. 2. *Et factus repente sonus, quasi aduenientis spiritus vehementis.* † Vel sumẽdo formas hor- 7
ribiles, atq; spectabiles, & vt plurimũ ferarum, atq; monstrorum, vt q̃ D. Anton. territabant, *D. Athan. in eius vita*, & D. Dominicum in specie lacertæ deformis, atq; abominabilis, *vt constat ex eius vita li. 3. ca. 7.* Draconis multi coloris B. Brigidam, vt narrat *Surius tom. 4.* † Aliquando ẽt 8
corpora mollia offerunt media noctis caligine dormientib. vel gradientib. vt tactu illarum inhorrescãt, vt de amico suo simili pauore perterrito narrat *Alex. li. 2. c. 9.* & ille, qui in lecto aduenire spectrum sensit in manu cultros habentem, qui capitis verticem totondit, apud *Plin. li. 7. epist. 27.* † Nec perterrent tantum sed 9
damnum quoq; inferunt, vt qui p̄cipites agunt, atque propellunt in quos vadunt, vt de seruis Hesperii narrat *D. Aug. li. 22. Ciu. Dei c. 8.* de Ottone Imperatore ab spectris p̄prio lecto deturbato scribit *Tacitus*, de S. Nicolao Tolent. ab spiritib. terra p̄strato meminit *Surius to. 5.* de Nerone ab spiritibus huiusmodi matris nomine verberibus vexato, refert *Krant.* † Qui persæpe apparent in 10
forma horribili, vt faciliuş terreant siue vt ait Alex. ab Alex. li. 2. Genial. c. 9. *Squalida facie, vultu minaci, nigro corpore, & aspectu formidabili*, nam vt ait Poeta.

Segnius irritãt animos demissa per aures
Quam quæ sunt oculis [illegible]ecta fidelib.

11 ¶ Sed huiusmodi spectra à dæmone esse quam plures negarunt, &c.

CAP. XXXI.

De Gigantibus, & Pigmæis.

Ad lib. 2. c. 31. ante n. 1.

1 ET † quia ex asserto cōcubitu dęmonum, & mulierū, natos fuisse Gigantes omnes, qui filiorū Dei, & filiarum hominum concubitū, in præcedenti capite asseuerāt, neruose non dubitant asserere, sic intelligentes illud, Gen. c. 6. *Postquam autē ingreßi sunt filii Dei ad filias hominum illaq; genuerunt, isti sunt potētes à sæculo viri famosi: Gigantes autem erant super*
2 *faciem terræ, &c.* † Necesse est, an sint Gigantes huiusmodi ex dæmonum congressu procreati, ostendere, & cum asserta sententia de filiis Dei, & filiab. hominum de dæmonib. incubis, & sucubis detestata sit, vt dixi sup. *c. 30. ex n.* 4. opus est an tales Gigantes fuerint in rerū natura an dæmonis illusionib. referēdi, asserere.
3 † Gigantes, vt compertum est ante diluuium, ita post diluuium, &c.

CAP. XXXII.

De Centauris, Onocentauris, & Hippocentauris.

Ad li. 2. c. 32. ante n. 1.

1 CEntauros, † Onocentauros, & Hippocentauros dæmonum phantasmata esse, multi sunt, qui asseuerant. Eremi solitarii incolæ, qui in beatorū cœtu annumerātur fœlices huiusmodi sunt experti, & primus omniū D. Antonius maximis horum [illegible] solicitatus fuit, vt narrat D. Athanas. in eius vita, *Dæmones bestiarum, & serpentū formas induentes, omnia, vbi vir Sanctus agebat, protinus repleuere phātasiis, leonum, taurorum, luporum, aspidum, serpentū, scorpionum, nec non & pardorum, atq; pantherarum.* † De Antonio etiam per 2
Erenum ad Paulum iter faciente sic habet D. Hier. *conspicit hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Hippocentauro nomen dedit*, & paulo post, *inter saxosam conuallem, haud grādem homūculū videt aduncis naribus: fronte cornib. asperata cuius extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat.* † Hanc ob 3
causam idem Hieron. Eremum dicit *Monstrosorum animalium feracem*, & D. Cyrill. in Isai. c. 34. *Spiritus mali, libenter dicuntur in desertis locis habitare.* Procop c. 13. *desertis incultisq; locis ipsi dæmones gaudent.* † Et ex Gentilib. 4
Plin. li. 7. c. 2. Satyros sub solanis Indorum montib. tum quadrupedes, tunc recti currētes humana effigie, admisi. Et in desertis Alex. ab Alexa. li. 2. dier. Genial. c. 9. *Immanes, ac formidabiles visūtur imagines, vltra humanum modum, nigris, & demißis tunicis in veste lugubri, funestaq; barba, capillo sūmisso, atq; horribili facie.* † Nam si hæc 5
valet dæmon inducere, cur non alia monstra effingere, atq; ex elementari corpore ementiri, & hominib. (quasi vera) repsentare, ita vt oculorū aciē, & tactū fallant, vt de aliis eius apparitionib. in cōmuni dicēdū est *ca. 37. ex n. 38.* † Ex quo Centau- 6
ros, Onocētauros, & Hippocētauros viua animalia esse negarunt, &c.

CAP.

CAP. XXXV.
De insectorum productione, Transformatione, & Resurrectione.

Ad li.2.c.35.ante n.1.

1 POst † dæmonis calliditates, circa hominis, Gigantis, Pigmæi, Hippocentauri, & aliorum mõstrorum productionem, trãsformationem, atq; resurrectionem, quid in his circa insecta valeat, nunc erit ostendendum, vt omnes eius dolos,
2 atq; artes detegã. † Insecta sunt, quæ nõ ex semine ꝓducũtur, sed ex aliis reb. putrefactis fiũt, vt ex limo, &c.

CAP. XXXXI.
De nocturnis terriculamẽtis.

Ad lib.2.post ca.38.

1 DÆmones, † quia inimici nostri sunt irreconciliabiles, nos maxime molestare cupiunt. Nam ea est aduersariorũ natura, vt quos iusto bello superare nequeunt, territare procurent. Ideo licet semper id exoptent, non tamen semper præstare possunt, sed maxime nocturnis tẽporib. adnituntur, quia dæmones sunt, vt ait D. Paul. ad Eph. 6. *Princi-*
2 *pes tenebrarum.* † Ideo de nocte imperium exercent, quia noctis humiditas, elementata corpora diutius retinet, ne dissoluãtur, ac eius opacitate facilius repręsentãtur spectra, ac minus fallaciæ (propter denegatã lucem) deprehenduntur, vt docet
3 *Casalp. li. de inuestig. dæm.* † Et hoc est, quod luce diei aduenĩete, vel lumine accenso spectra huiusmodi fugãtur, & non ratione morali ab aliis adducta, quod qui male agit odit lucem, ex *Io. c.3.* Nam sunt, qui gaudẽt cũ malefecerint, & exultant in reb. pessimis, *Prou. c.2.* & qui peccatũ suũ, vt Sodoma prædicant? *D. Isai. c.3.* quibus frons est meretricis? qui erubescere nesciunt, *D. Hier. c.6.* † Ideo no- 4
cturna terriculamenta quæ hominib. dira denuntiant, atq; horrorẽ incutiunt à dæmonib. excitantur, ꝗ sunt ordinis inferioris, quales Lares, & Genii, qui cum tantæ potestatis non sint, vt mala inferãt, gaudẽt homines territare, vt dicit *Petr. Leloyher lib. 1 spectror.* † Sunt n. vt sin- 5
gulis hominib. domib. ciuitatibus, atq; prouintiis sui Angeli Custodes, ac tutelares à summo Deo ad defensionem constituti, sic & à Sathanæ principatu dęmones pernitiem enixe procurantes, vt tradunt *Origen. in Luc. homil. 10. & li. 3. de prin. c. 2. Caßian. collect. 8. c. 17. & collect. 13. c. 12.* † Nam 6
eo quod Lares, & Genii huiusmodi nobiscum semper assistant noscunt passiones nostras, ac mala (exiã eminentib.) euentura protẽdunt, vt ꝓdigiosum illud Genium, ꝙ mortem ꝓdixit Bruto, de quo *Plut. in Brut.* & apud Plaut. in Aulular. *Ego Lar sum familiaris, ex familia, vnde exeuntẽ me aspexistis.* † Quorum causa apud Græ- 7
cos, Romanos, Gallos, Druidas, Germanos, & alios ꝓ Larib. & Genib. statis dieb. humanis litant hostiis, & cruore humano adolẽt aras. Quia pernitie nostra delectãtur, & Genialia sacra Dianæ sanguine expiaba-

piabantur, vt narrat *Alex. ab Alex. lib.*
8 *6. Genial. capit.* 16. † Sic tumultus,
voces horridæ, vlulatus, vexatio-
nes, ſtrepitus, fragores, gemitus, cla-
mores, ſonos, & alia quibus homi-
nes territare valeant, domib. rurib.
thermis, ac aliis locis excitare ſo-
lent, nocte, vt plurimum, & inter-
diu quandoque, vt homines tremu-
los, aut anxios reddãt, quia teſte D.
Paulo, *Datus eſt ſpiritus Sathan, qui*
nos colaphizet, Corinth. 2. capit. 12.
9 ¶ Quandoque etiam dæmones
ſuperiores his terriculamentis ope-
ras ſuas locant. Libido ſiquidem
humanum genus vexãdi, ſtudium-
que nocendi, quæ ipſos nunquam
deſerunt, efficit, vt nullum, quam-
uis viliſſimum officii genus, ſupe-
riores dæmones fugiant, vt auari
mercatores, ex re quauis lucrum ita
illi vndecumque & vbicumq; poſ-
ſunt hominibus detrimenta afferre
10 quærunt. † Sunt & boni Angeli, qui
terriculamenta huiuſmodi procu-
rant, vt homines de malis impen-
dentibus admoneant, vt à peccato
deſiſtant. Quia vt ait Regius Vates,
Pſal. *Poſuiſti metuentibus te ſignificatio-*
11 *nem, vt fugiant à facie arcus.* † Nec e-
nim terror is, ac metus incuſſio in-
digna eſt diuinis apparitionibus,
nam Adam audita Dei voce, Geneſ.
cap. 3. *timuit*, Iacob ex ſcalæ viſione
in qua Dominus erat innixus con-
feſſus eſt, Geneſ. cap. 28. *Terribilis eſt*
locus iſte, & qui vocem Domini audi-
uerunt, Exod. cap. 20. *territi & pauo-*
re concuſſi, orabant Moyſem, *non lo-*
quatur nobis Dominus, ne forte moria-
mur, ſic conſolaturus Gedeonem
Angelus dixit, Iudic. 5. *ne timeas, non*
morieris. † Naturaliter enim anima 12
licet diuinis viſionibus collætetur,
timet à ſuperiori viſitari, aut tanto
numine perterritus vt Regi Aſue-
ro fatetur Eſth. c. 15. *Vidi te Domine,*
quaſi Angelum Dei, & conturbatũ eſt cor
meum, præ timore gloriæ tuæ: valde enim
mirabilis es Domine, & facies tua plena
eſt gratiarum: cumq; loqueretur rurſus,
corruit, & pene exanimata eſt. † Sic e- 13
nim viſo Angelo fatetur Daniel. ca.
8. *Pauens corrui in faciem meam*, & Eli-
phat viſo ſpiritu apud Iob. ca. 4. *Cum*
ſpiritus, me præſente, tranſiret, horrue-
runt pili mei capitis, & pauor terruit me,
& tremor, & omnia oſſa mea perterrita
ſunt. † Et in nouo Teſtamento Ma- 14
ria audito Angelo, apud D. Luc. c. 1.
Turbata eſt in ſermone eius, & Diſcipuli
audita voce de cœlo, Matth. ca. 17.
Ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt
valde, & D. Paulus Act. Apoſt. 9. *tre-*
mens, atq; ſtupens, & qui comita-
bantur eum, *ſtabant ſtupefacti*, & cu-
ſtodes ſepulchri, Domini, pręe timo-
re, Matth. cap. 28. *facti velut mortui.*
† Cauſa autẽ varia aſſignatur ab in- 15
terpretibus, cur homines viſione
diuina perterreantur, *D. Gregor.*
lib. 4. Moral. cap. 30. contemplationi
diuinæ tribuit, qua *mens humana à*
ſtatu fortitudinis infirmata, ipſo quo ab-
ſorbetur deſiderio, liquatur, ſed non o-
mnes contemplationis deſiderio
flagrant; vt ſepulchri cuſtodes, &
qui comitabantur Paulũ, &c. † Fra- 16
gili-

gilitati humanæ tribuit *D. August.* sed lata est responsio, *Perera in Dan. li. 12.* inter alia, quibus tristia denunciãtur tremorem comitari dixit. Sed multis læta prædicuntur, & contre-
17 mũt, vt Iacob, &c. † Quare ex ipsius visionis natura rem perpendo. Nã plerisq; tales visiones solent apparere oculis micantibus, vt Ioanni in *Apocalypsi*, aliis aspectu terribili, vt custodibus prædictis Matth. 28. *Erat autem aspectus Angeli, velut fulgur*, sic enim ad eius visionem Daniel. ca. 10. *Domine in visione tua dissolutæ sunt com-*
18 *pages meæ.* † Nam ex metu sanguis ad cor (vt ad arcem) confugit, ideo cætera membra frigescunt, & ab vsu impediuntur, ex quo tremor sequitur, vt tradunt *Hipp. li. 4. de rat. vict. in morbis acut. Galen. li. de tremore, & lib. 2. symptom. c. 2. Aristot. in Problem. sect.*
19 *26. probl. 6. & 7.* † Vnde sequitur raucedo, & vocis impedimentum, secundum *Auinzohar libr. 1. Theicir. tract. 10. c. 45.* vt viso Angelo Zacharias obmutescit, *D. Luc. c. 1.* & Moyses viso Domino Exod. c. 4. *Ex quo enim locutus est ad seruum tuum, impeditioris & tardioris sum linguæ*, & Isaias de se testatur. c. 6. *A. a. a. Domine nescio loqui*
20 † Quibus enim visiones nullis his de causis fiunt, non solent terreri, vt Abraham, eiusq; vxor, atq; ancilla, quin & Adamus anteq̃ noxã cõtraheret; *Ge. c. 2.* Aut id fit ex nimia Dei & Angelorum familiaritate, ꝗ eos frequenter viserint. Nam vt dicunt philosophi, *Assuetis non fit passio*
21 ¶ Solent similiter homines terrere mortuorum animæ, ad hanc auram reuocatæ, diuina permissione, aut imperio: & ii maxime, qui ob suorum crimina pœnam apud inferos degunt, vt suã miserã cõditionẽ fratrib. & iis, qui occasio peccandi fuerunt, denuntient, vt resipiscant, quia eorũ causa acrius cruciantur.
† Licet hoc paucis cõcedatur. Nam 22
ex inferno aditus ad hanc vitã non est. Sic Epuloni illi, qui exorabat, vt ad viuos rediret Lazarus, q fratres miserandæ suæ conditionis admoneret, respõsum est, *Habẽt Moysem, & Prophetas: audiant illos.* Et cum vrgeret secundo, putans pœnitentiam acturos: *Siquis ex mortuis ad eos veniret*, bene Abraham concludit, *Si Moysem, & Propheas non audiunt, neq; siquis ex mortuis resurrexerit, credent.* † Re- 23
surgunt tamen speciali Dei priuilegio aliquando mortui huiusmodi, ac de suorum miserãda clade viuos certiores faciunt, atque terroribus incussis suorum tormentorum testes esse volunt, vt ex innumeris exemplis comprobatur adductis in *Theatro vitæ humanæ, Fulgosio, & aliis.*
† Ideo enim domos, ac loca, quę vi- 24
uentes flagitiis suis contaminarunt, post mortem spectris, infestant, vt in iis, qui viuentes peccandi occasio fuerunt puniantur, ad quod respexit *D. Isai. capit. 34.* dum domos Lamiarum dæmonib. habitatas asseuerat his verbis *Domicilia Lamiarum, dæmonum, & Onocentauri.* † Ideo 25
loca & sedes eorum qui in grauibus versantur peccatis, spectris

maxime infesta esse solent, vt docent *D.Gregor.lib.4. Dialogor.cap.40. Caßian.collect.7.cap.23. Alexand. ab Alexand.libr.2.dier.Genial.Petr. Thyreus de dæmoniac.part.2.cap.30.& de locis infestis cap.1.& cap.14.part.1.*

Dat. Madriti ex nostro Musæo 22. Septembr. 1615.

D. Franciscus Torreblanca Villalpando V.I. Licentiatus.

INDEX

INDEX RERVM ET SENTENTIARVM MAXIME memorabilium, quæ hoc opere continentur.

A

Ani-

B

Cœ-

facta

D

Fama

Gigan-

Ie-

I

ius

M

Mon-

N

Pro-

R

Ra-

S

Sacri-

T

V

FINIS.

DEFENSA
EN FAVOR DE LOS LIBROS CATOLICOS DE LA MAGIA.

DE EL LICENCIADO DON FRANCISCO Torreblanca Villalpando Presbytero, Abogado de los Conseios de su Magestad, de su Real Chancilleria de Granada.

ESCRITA POR MANDADO DEL Sennor Presidente de Castilla, a las Aduertencias, que contra ellos se le dieron. Impressa con licencia del Conseio.

PRO OEMIO.

1 NO trato en esta defensa de escusar mis faltas, por que no seria acertado pésar estar sin ellas, no uiendose escapado ninguno, o ia porque la embidia no perdona a nadie, o ia porque como dize el Emperador in l. 2. § siquid autem C. de vetere iure enucleand. *omnium habere memoriam, & penitus in nullo peccare, diui-*
2 *nitatis magis, quam mortalitatis est.* † Trato de defender la verdad por medio de tantas injurias indeuidas, i no verdaderas, hijas de vn patro, de quien dize el Real Propheta Psalm. 7. *Ecce parturijt iniustitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem* † I aunque en materia tan 3
alta, i superior, como la destos libros, tenian escusa los trompezones que pudiera hallar el curioso, por sermas ordinarios, i menos culpables, en quien va corriendo por montes de dificultades, que en quien va arrastrando por lo llano Plin. lib. 9. epist. ad Luperc. *Frequentior currentibus quam reptantibus lapsus, sed his non labentibus null laus, illis non minima etiam si labeantur.* † Ha 4

sido Dios seruido, que estando tā en jerga, como se ha visto, pues tubo necessidad el Consejo demandarlos trasladar, no ayan hallado otra cosa, en que reparar los contrarios, sino estas aduertencias llenas de errores conocidos del Heresiasmo, i Atheismo, que andubo sagazen no sir marlas el curioso, pues no dexara de quemarse, sino los pies, las plumas. † Lo que
5 entonces respondi, saldra agora, no porque me de cuidado la impugnacion, que bien se como se ha recebido entre la gente docta, sino porque los que no lo son tanto, tengan conocimiento de la verdad, y no se engannen por nadie, que es pecado necio, condenado en el Euangelio por S. Marc. cap.
6 13. *Videte ne quis vos seducat.* † Bien se que eran menester mas fuercas, que las mias porque no contiendo con hombres de carne ne i sangre como io, sino con espiritus leuantados por essas regiones del aire: S. Pablo ad Ephes. cap. 6. *Non est nobis collustatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus mundi rectores, tenebrarum harum, contra spiritualia ne-*
7 *quitia in cœlestibus.* † Porque como en estos libros trato solo de defender la honra de Dios, i nuestra sagrada religion, cōtra los embustes, i mentiras de Sathanas, sintiendo el danno que se le hazia con ellos, puso todas sus fuercas en desacreditarlos, que hasta esto tubo esta obra de grandiosa, pues segun Horat. lib. 2. Od. 10.

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus et celsæ grauiore casu
Decidunt Turres, feriuntque summos Fulmina montes.

I aunque no se dio razon a los 8
principios, mas que de auer salseado mis propios libros cō las nueuas adiciones que les hazia despues de la licencia del Consejo, no auiendo lei que lo prohiba, ni ser punible donde tā patētemēte falta ua el dolo interes, i periuicio de tercero, *DD. in l damus D. ad l. Igem Corn. de fal. S. Bart. in l siquis legatū D. eo. t n. 2. Iul. Clar. lib. 5. Recept. § falsū n. 35. Men. de Arbitr. cas. 306. ex n. 22. Far. de falsit. q. 150. p. 12. ex n.* 140. † Despues de 9
auerme condenado por ello, i mādado salir de la Corte, camo embiassen los libros al sennor Fiscal del consejo, sobre impedir la licencia, i priuilegio que io tenia para imprimirlos, diose en decir tanto mal dellos, que no se daua lugar a oirme, porque esta parte, que fue su pretension, segun que con espiritu profetico dixo Isaias cap. 30. *qui dicunt videntibus nolite videre, & aspicientibus nolite aspicere, loquimini nobis placentia vidite nobis errores.* † Pudo 10
tanto esto, i el autoridad de la cosa juzgada, por juezes tan superiores, como los sennores Alcaldes de la Casa i Corte de su Magestad, q̄ nadie se atreuia aun a informar de mi iusticia, hasta que rompiendo cō dificultades, me bolui a la Corte, i hablando al sennor Presidente de Castilla sobre el caso, que a la

sazon era el sennor Marques de Valle, que esta en el cielo, medio este memorial de Aduertencias, que dixo le auian dado contra mis libros, mandandome que satisfi-
11 ziesse. † I auiendolo hecho lo menos mal que pude, segun dio lugar la inquietud, que suele causar todo esto, su Sennoria ilustrissima lo vido, e hizo que los viesse el sennor licenciado Gilimon de la Mota del Consejo de su Magestad, que a la sazon hacia oficio de Fiscal (a quien sus muchas prendas de nobleza, letras, i santidad tan dignamente han colocado en tan alto puesto) el qual conociendo mi verdad, con la superioridad de ingenio, con que exorna todas estas partes, honro mis intentos de suerte, que auiendo el Consejo mãdado trasladar mis libros de su pedimiento, por estar mui borrados, con las dichas adiciones, los aprobo, i mãdo imprimo su Magestad, *segun consta de la Cedula Real, que està al principio de ellos, firmada de su nombre en* XXIX *de Noviembre de* M.
12 DC.XV. † Con que se ha cerrado la puerta a los debalde mal intencionados, pues la aprobacion del Consejo demas de tener fuerca de lei, comprime con razon estos peradores in l.fin. C.de legi. *Quid-e* orgullos: porq; como dice el Em- *nim Sanctius Imperiali est maiestate? vel quis tanta superbia fastigio tumitus est, vt regalem sensum contemnat, cum & veteris iuris conditores Constitutiones, quae ex Imperiali decreto processerunt, legis vim obtinere dilucideque definiant.* † 13
Las aduertencial son estas fiel mẽte copiadas de su original, que por estar en romance lo ira tambien la respuesta, no como merecia su temeridad, porque aunq; no se con quien hablo, por no tener firma, no suelo ofender a nadie en ausencia, i assi solo al papel respõdo, que esta presente, porque la intencion de su author pudo ser buena, si las obras no lo manifiestan, en fin hemos de dar bien por mal, pues tenemos tãtos exemplos en Christo, los que veneramos su doctrina, i en san Pablo Cor. 1. c. 4. *male dicimur, & benedicimus, persecutionem patimur, & sustinemus.*

ADVERTENCIAS
Contra los libros de la Magia de Don Francisco Torreblanca Villalpando.

LA primera, i principal causa q; ai contra estos libros, es el ser de la Magia, cuio estudio es prohibido en la lei de Dios, Leuit. cap. 19. *Non declines ad Magos neque ab Ariolis aliquid sciscitemini ne poluamini per eos.* I Hiere. in cap. 27. *Nolite audire prophetas vestros, & diuinos, & somniatores, & augures, & maleficos.* Por lo qual el Rei Saul mando matar a los Magos, Reg. 1. cap. 28. *Saul abstulit Magos de terra, & interfecit eos, qui pythonem habebant in ventre,* I los Reies sus sucessores que no lo hizieron assi, tuuieron todos desastrados fines, porque como dize el Deuter cap. 18. *omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter istiusmodi scelera deleuit has gentes in introitu suo.* I assi del dichado fin del Rei Manasses fue causa la Magia, que professaua como lo dize la sagrade Escritura Paralip. 2. capit. 33. *habebat secum Magos, & incantatores, multaque mala operatus est coram Domino, vt irritaret eum.* I por esta causa muchos de los Reis de los Hebreos, que se dieron a ella murieron mala muerte, como Ochozias *Reg. 4. cap. 1.* Iezabel *Reg. 4. cap. 9.* i otros muchos, porque los Iudios se entiende, que fueron los autores della i assi los Romanos la llamauan *Iudaica supersticion*, segun consta de Vlpiano *in l. generaliter § fin. D. de decurio.* I no solo el studio de la Magia es damnoso, i prohibido pero la demasiada curiosidad, con que se procuran indagar las cosas diuinas, como en estos libros se hace tras cada passo, Ecclesiast. c. 3. *Altiora te ne quæsieris, & fortoira te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus.* I mas, que para esto se mezclan de ordinario las cosas diuinas con las profanas, contra la determinacion del sagrado Concilio de *Trento sess.* 4.

Lo segundo, la disputa de la Magia es inutil, porque todos quantos delictos ai, o se fingen della son todos suennos, e ilusiones de el demonio, sin que en ellos aya consistencia de verdad para póderse proceder en juicio, donde han de constar los delictos con mas claridad, que la luz de medio dia, *l. qui sententiam C. de pæn. l sciant C. de probat. l. singuli C. de acuj.* Porque como dice el Concilio Ancyrano in cap. Episcopi 26. q 5. *Siquidem ipse Sathanas, qui transfigurat se in Angelum lucis, cum mentem cuiuscunque mulierculæ capit, & hanc sibi per infidelitatem subiungauerit, illico transformat se in diuersarum*

species

species personarum, atque similitudines, & mentem, quam captiuam tenet in somniis deludens, modo læta, modo tristia, modo cognitas, modo incognitas personas ostendens, per deuia quaque deducit, & cum solus spiritus hoc patiatur infidelis mens hoc non in animo, sed in corpore euenire opinatur. Lo qual deuiera saber, pues es vno de los principales capitulos de la causa veinte i seis, que leio en la Catedra de Decreto de Granada, i no sacar libro de los delictos, en que interuiene pacto con el demonio, pues el principal, que es la transueccion de los Magos, en que entienden que el demonio los lleue, a sus delitos corporalmente, esta condenado por error en el mesmo Concilio, i por tal lo refuta, *Alciato lib 8. Par. rg. cap.* 22. I la experiencia lo ha ensennado de muchas, a quien en el santo Oficio han mandado vntarse con lo que ellas dicen, que suelen, quãdo el demonio las lleua, i lo que han hecho ha sido adormecerse, i quando recuerdan, cuentan muchas coses de tierras que han andado, siendo el espiritu solo, el que fue, i no ellas, como lo dicen *Abulense sobre el Exod. i el Maestro Espina de Strigib.* I la raccon natural lo manifiesta, pues dicen que van conuertidas en aues, no pudiendo el demonio mudar la forma del cuerpo humano en otra cosa, como de los companneros de Diomedes, que creieron los Gentiles se auian conuertido en aues, dice el c. nec mirum 26. q. 5. *hac omnia magis præstigiis fingebantur, quam rerum veritate complerentur*, i mucho menos lo que dellas se dize, que en figura de gatos, o de otros animales pequennos entran en los aposentos cerradas las puertas, porque el cuerpo humano no puede el demonio atenuarlo de suerte, que lo entre por los resquicios, o lo haga inuisible, segun lo ensenna *el Padre Delrio lib. 2. Magicarum disquis. q. 17.* I assi es todo lo demas que dicen de las hechiceras, de que causan tempestades, porque como dice su Seneca hablado de la lei de las doce tablas, que lo creio como el, lib. 4. nat. qq. *Rudis ad huc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantu, & repelli, quoniam nil posse fieri tam planum est, vt huius rei causa nullius philosophi schola intranda sit.* I lo mesmo se puede decir de las enfermedades, i muerte de los hombres, que se les imputa a las hechiceras, por el pacto con el demonio, siẽdo cierto, que la salud, o enfermedad consiste de la conueniẽcia de humores del cuerpo, i assi solas las causas naturales la pueden mouer, como lo dice su *Auicena lib. 1. Fen. 2.* I el pacto, aunq; puede obligar al demonio a que concurra no a que cause enfermedad, ni muerte, porque esta solo pẽde de la mano de Dios, i no de la Magia, condenada en tantos Concilios, i en la bula de Sixto Quinto.

Lo tercero, es erroneo lo que

dice de la fuerza de las estrellas lib. 1. de Magia diuinat. cap. 7. de diuinat. astrolog. num. 13. *Potest spreta Dei inspiratione ad bonum & illuminatione boni Angeli, duci affectione corporali ad ea, quæ influentia luminari cœli inclinant, vt tam voluntas, quam intellectus malitia, & erroribus inuoluatur*, Sap. cap. 9. *corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantē.* Esto no pēde de la influēcia de las estrellas, si no solo de la voluntad i predestinacion de Dios, ni el lugar de la Sabiduria lo prueua, ni otro ninguno de la sagrada Escritura, antes ai muchos en contrario, pues aunque las estrellas le inclinē, i el quiera hacerlo, mientras Dios no quisiere, no hara nada, D. Hierem. cap. 10. *Scio Domine quoniam non est hominis via eius, nec viri vt dirigat gressus suos.* Porque la hoja del arbol no se muda sin la voluntad de Dios, D. Matth. cap: 6. *Folium arboris non cadit in terram, sine voluntate patris vestri, qui in cœlis est*, quanto mas ir el hombre contra lo que Dios tiene predestinado, aunque todas las estrellas concurran para ello, pues dice Dios por S. Ioan cap. 15. *Sine me, nihil potestis facere.* I esto se prueua claro, porque muchas veces quiere el hombre hacer vna cosa, i no la hace, porq; Dios no quiere, Prouerb. c. 16. *Cor hominis cogitat viam suam, & Dominus dirigit gressus suos*, porque como dice S. Pablo Cor. 2. c. 3 *Non sum us sufficientes ex nobis, quasi ex nobis cogitare aliquid, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est*, i assi se ve en la hist. de Bala. que auiēdole alquilado para que fuesse a mal decir el pueblo de Dios, queriēdolo poner por obra, se le trocarō las palabras en la boca, i en lugar de mal decirle, le benedixo N. c. 24. porq; aunq; nuestra voluntad, o nuestro natural, o las estrellas nos inclinen a vna cosa todo lo arrastra la voluntad de Dios, como hablando de la conuersion de san Pablo, dice san Augustin lib. 1. contra epist. Pelasg. cap. 19. *quod nolentes Deus conuertit, & reluctantes*; sin que pudiesse obrar el natural de las estrellas de san Pablo, para que dexasse de acudir a su abocacion, pues es llano, que no era bueno, segun el mesmo san Pablo ad Ephes. cap. 2. *Eramus natura filij iræ sicut cæteri, Deus autē (qui diues est in misericordia) propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis cōuificauit nos.* porque todo lo guia i dispone su voluntad, i la predestinacion, que tiene de cada vno, sin que pueda ir contra ella, ora sea para bien, ora para mal, Prou. cap. 16. *Omnia propter semetipsum operatus est Dominus etiam impium in diem malum.*

Lo quarto dice, lib. 2. de Magia operatric. cap. 2. de Magia artific. n. 29 *Et quia præfatum S. Laurentii Scorialis Templum, si fortunarum copia, quæ Salomoni affluit Regi nostro suppeditaret, non dubito quin Salomoni, non solū compararetur, verum etiam superaret.*

Lo

Lo qual no es cierto, porq; el Rey nuestro sennor tiene mas rentas, que tenia Salomon, de quien dice la sagrada Escritura auer tenido DCLXVI. Talentos *Reg. 3. cap. 10. Paral. c. 9.* que valen segun el computo de su tio el Padre Villalpando *nueue millones ochocientos i och nta mil i cien escudos de oro de los nuestros*, que deuiera seguir, pues supo mas, que no el, quando no a tantos hõbres de canas, que lo a firman, a cuia autoridad es disparare oponerse vn moco, pues dixo el mismo Salomon por serlo, Sapient. cap. 9. *homo infirmus sum, & exigui temporis, & minor ad intellctum iudicij, & legum:* porque de solas las Indias le viene a su Magestad mas en vna flota, que lo que tubo Salomon de renta, sin otros muchos pechos, i contributiones, que le hacen el maior Monarca de el mundo, *como se verà en sa Historia.* I assi en esto, como en lo del Templo andubo de salun brado, en que es culpabilissimo por ser Espannol, i saberse que los edificios antiguos no tienen que ver con los modornos, assi en la traza (por estar oi mas per ficionados los ingenios) como en la costa, pues ai mas dinero oi, q̃ vbo estonces, pues no ha muchos años q̃ valia vn carnero diez marauedis, segun consta de las leies de la Mesta, i el sueldo de vn hombre de sol a sol eran quatro marauedis *l. 2. tit. 10. lib. 8. Recopil.*

Lo quinto diçe d. lib. cap. 28. de variis dæmon. generib. numer. 36. *Ta is dæmon, qui in forma draconis custos fuit ad aurea poma in hortis Hesperidum filiarum regis Atlantis, quo subacto Hercules tulit, Seneca in Hercul. furent.* Quien esto dixo, que no dira? pues nos hace hechiceros a los Espannoles: porque las Hesperides f eron nietas de Hespero Rei de Espanna, segun Diodor. *Fuisse in Hespania tradunt fratres duos fama celebres Hesperum, & Atlantem, &c.* Ni Seneca lo dice, porque solo cuenta vna fabula de la antiguedad entre las muchas que creio de Hercules, i fue que entro en los huertos Hesperides, i mato al dragon vigilante, que los guardaua, i robo las mãcanas de oro, que tambien lo cuenta Ouidio, i mucho mejor, i en muchos lugares, en especial lib. 9. Metamorph.

Pom ique ab insomni custodita dracone.

I deuiendo entender esto, como los que mejor sienten, de que no fuessen mancanas de oro, si no ouejas con vellones de oro, o que lo parecian; que fueron las que robo Hercules, matando al pastor, que las guardaua, sin afirmar por cierto en perjuicio de Espanna, lo que son fabulas, porque como dice Se uio ad Aeneid. 1 *Hesperides Atlantis filiæ Nimphæ secundum fabulam hortum habuerunt, in quo erant aurea mala Veneri consecrata, qua Hercules missus ab Eurysteo occisso perujgi dracone sub-*

ne subslulit.Reuera nobiles fuerunt pulla,quorum greges abegit Hercules occisso eorum pastore. Por aplicarlo a su Magia,no reparo en nada,siendo cierto que aun en la misma antiguedad siempre se tubo esto por mas cierto, *Diod.Sicul.libro.5.c.2. Asserunt quidam in Libya in Hesperidum hortis mala aurea à terribili dracone asseruari. Alij pecudum greges exquisita pulchritudine Hesperides habuisse, quæ ob decorem à poetis aurea dicta sunt,quemadmodum venerem ob egregiam formam auream appellant.* Y deuiera saber esto, pues dice que en su Guadalquiuir, auia vnos carneros el vellon de oro, o que parecia de oro, que se vendia cada vno en vn Talento de plata, que vale mas de setecientos ducados, segun el computo que hace de *Couarruuias,de Veter.num.*Porque este era el trato de su padre de las Hesperides,como el de Labaan, Dauid,i otros Reies,i por ser el ganado tan vello,le llamauan de oro, como lo tiene Diodor. vbi supr. *Fuisse in Hesperia tradunt fratres duos fama celebres Hesperum, & Atlantem, hos habuisse oues decoras fere colore aureo, ac rubicundo, à quo eas Poetæ aurea mala dixere.* I porque las apacentauan jũto al monte Atlante, fue causa de tantas mentiras como da las Hesperides, su padre, guertos,i dragõ se dixeron: i assi haziendo menciõ dellas, diuiera referir las por tales, como lo hico el mesmo Siculo, d. cap.2 *Non omittenda nobis videtur,quæ de Atlante,& Hesperidum genere in fabulis feruntur.* I assi este Atlante, de quien se haze mencion en los Poetas,no es el Rei,sino el monte,que algunos quieren que tambien sea fabuloso como lo demas. Solin. lib.5.cap.1. *Per quem iter est ad montem Africæ, vel fabulosissimum Atlantem,* de quien dixo Aristoteles,lib. de commun animal. mot. cap.3. *Atque fabulose comminiscuntur Atlantem in terra fixos pedes habere,ex suo ipsorum commento fabulam finxisse.*

Lo sexto hablando de los Clerigos de corona,dice,lib.3. de crim. punitione cap.7. de Iudice compet.num.31. *Quia sola tonsura gaudent priuilegio Ecclesiastico.* I luego dice,num.33. *Quia prima tonsura verus ordo Ecclesiæ est,* y luego num.34.*Quæ clericos efficit vere,& realiter*, lo qual todo, aunque lo funda con algunos lugares del derecho comun,esta todo derogado por el Concilio de Trento *Sess.23. de reformat. cap.6.* I assi oi dia es falso,i como tal, aunque por hazer ostentacion lo defendio en la Catedra de prima de Granada, en la letura que dello se imprimo,se le mando borrar, i tan solamente dice, quanto al priuilegio del fuero,num.63. *Quod licet tot iuribus,& rationibus fulciatur,quibus olim aductus in primaria Granatensis academia catedra hanc sententiam contra communem defenderim, nunc maturior studio donec aliud ab Ecclesia statuatur à communi non dicederem;* lo mesmo tiene necessidad de hazer

quanto

quanto alo demas, de que la primera Tonsura sea orden que imprima caracter, i que haga clerigos verdaderos, pues no teniendo beneficio, o assiunacion, son auidos por seglares *l.1.2.3.4.& 5.tit 4.lib.1. recopil.* Porque la prima Tonsura no es orden de la Iglesia, porque solo tiene siete, i entre ellas no se cuenta esta, como lo traen *Petr. Lombard. Ricardo, Paludano, & alij in Sent.4.dist. 24.cap.1. D. Thom. p.3.q.36. art.2.* porque no es necessaria ad corpus Domini couficiendũ, para q̃ se instituia el Sacramẽto de la Ordẽ como lo tiene *Dioÿs.lib.de Eccl.hier.c.3.*

RESPVESTA ANALYTICA DEL LICENCIADO Don Francisco Torreblanca Villalpando en defensa de sus libros.

CAP. I.

De la excellencia de la Magia, i de la necessidad que ai de las letras humanas, para las diuinas.

1 A LA primera aduertencia, si bien no quisiera hallar al curioso tan aficionado de la lei vieja, por lo que le soi repugnante por naturaleza, y oficio: mas me pesa de que no le de lugar su demasiada arrogancia a entender los lugares que cita de la Escritura: porque es forcoso, le suceda lo que de los semejantes dize el Apostal S. Pablo ad Timot. 1. cap. 1. *Conuersi sunt in vaniloquium volentes esse legis doctores, non intelligentes, neq; quæ loquũtur, neq; de quibus affirmant.* †. Pues siendo los libros de la Magia, los que tienen primer lugar en el mũdo despues de la Sagrada Escritura, porque tratan de todo lo diuino, i humano cerca del conocimiento de Dios, i de la immortalidad del alma, segun *S. Crysost. tom. 2. in Matth. 2. homil. 2.* † Se arroja a dezir mal dellos, sin saber de quales habla la Escritura, porque la 2 3

Magia es ciencia diuina, i natural, la qual Dios infundio a Adan, para el gouierno del mundo, i despues dio a Salomon, Ioseph, Iacob, Daniel, i otros, que celebran las sagradas letras, segun probamos *lib. 2 de*
4 *Magia oper. c. 1.* † Esta fue la ciencia, que professaron aquellos santos Reies, a quien les fue reuelado el mysterio de la Encarnació del Hijo de Dios, i de su Nacimiéto (bastante prueba de su santidad) los quales vinieron desde las partes Orientales, guiados de vna estrella, D. Matth. cap. 2. *Ecce Magi ab Oriente*
5 *venerunt.* † Porque la Magia fue la ciencia de las ciencias (que esso quiere dezir en la voz Persica) la magestuosa, la magistral de todas ellas, de quien penden, como de su principio, dandolo a las demas, pues segun el gran Philó lib. quod omnis probus sit liber. *Tales erant apud Persas Magi, natura scrutatores præ veritatis cognoscendæ studio, qui per o*
6 *tum diuinas virtutes contemplantur clarius, & alios iisdem initiant mysteriis.* † Por lo qual en los primeros siglos no podian ser Reies, ni juezes, sino vuiessen estudiado la Magia, como lo trae el mismo Philon lib. de special. legib. *Veram Magiam, hoc est perspectiuam scientiam, per quam naturæ c. gnuntur clarius vt honestam, expectēdamque non plebei solum testantur, sed etiam reges regum maximi, quippe astrum Persici tam curiosi harum artium, vt regnare non liceat, nisi familiariter*
7 *cum Magis versato.* † Porque los Magos no son encantadores, como algunos piensan, sino los sabios, i letrados del mundo segun el Dotor de la Iglesia, i padre de toda verdad san Geronymo sobre Daniel cap. 2. *Magi sunt, qui de singulis philosophantur: nec malefici sunt, sed philosophi Caldæorum, & artis huius scientia in Reges quoque & principes eiusdem*
gentis omnia faciunt. † De aquí el san 8
to Ioseph figura, i representacion de Christo, el fauorecido de Dios, fiel interprete de sus mysterios se precia de saber la Magia, Genes. c. 44. *An ignoratis, quod non sit similis mei*
in augurandi scientia. † Iacob mediá 9
te el conocimiento de la Magia, obro aquel efeto tan marauilloso, quáto sabido de las varas, en cuya vista concebiam las ouejas los corderos mancha chados, Genes. cap. 30. *Tolens ergo Iacob virgas populeas, & amygdalinas, &c. Factum est vt in ipso calore coitus oues intuerentur virgas, &*
parerent maculosa. † I el santo man- 10
cebo Tobias para la ceguedad de su padre vso tambien de la Magia, segun consta de la sagrada Escritura, Tob. cap. 11. *Tunc sumens Tobias de fele piscis liniuit oculos patris sui: & sustinuit quasi dimidiam fere horam, & cæpit albugo de oculis eius quasi mem-*
brana ouis egredi. † Porque aunque 11
algunos an querido dar aqui milagro, donde se puede escusar, no ai para que traerlo, pues si fuera milagroso, no auia menester passar tiempo, para que obrasse, como lo dize el sagrado texto, i assi se ve que

es na

es natural, alcançado por la Magia, mediãte la compannia del Archangel, porque el pez Callionymo tiene esta virtud, *Galen. lib.* 10.
12 *simplic. Valles de sacra philos. cap.* 42. † I no porque el otro no alcance la causa con su mal juicio, hemos de dezir que estos Santos fueron hechizeros, pues son efetos de la Magia diuina i natural, como otros muchos que ai, e io refiero algunos en mis libros; porque como dize Psello lib. de Mag. *Magia nihil aliud est quam arcanarum rerum cognitio qua cœlorum, ac syderum cursu, & influxu, & sympatijs a q; antipathijs rerum singularium obseruatis suo tempore, loco, ac modo res, rebus applicantur, & mirifica quædam perficiuntur.*

13 Pero como el diablo se desuele tanto en deprauar todas las obras buenas i santas: esta que lo es tanto, la ha ido contaminando, mezclando en su lugar la vanidad, i superstition, Cæl. Calcagn. lib. de Magia amator. *Vanitas olim iuncta miraculo furtino concubitu genuit Magiam secundam cognomine, reformidãsque ne forte veritas, cum qua perpetuas g[illegible] inimicitias suum partum enecaret, illum impudentiæ, ac timori iunctis connubiali*
14 *fœdere commend[illegible]t.* † I con este nombre de Magia segunda a diferencia de la primera, que es santa i buena, fue conocida siempre, i empeço como ella desde el Paraiso, procurando el demonio encaxarla en su lugar, con aquellos ahincos de diuinidad, que le derribaron de la gloria, i quiso sembrarlos aca, Genes. cap. 2. *Eritis sicut Dij scientes bonum, & malum.* † I como la fuerça 15
de la mentira sea el paracerse tanto a la verdad, siempre se ha tenido por mui dificultoso el diferenciar la vna de la otra, i dar a entender sus engannos al mundo, que es lo que hago (con el fabor de Dios) en estos libros, i en lo que se desuelaron casi todos los Padres de la Iglesia Griega, i Latina, siendo el cuidado de todos aqueste, porque como dize san Ioan; *ad hoc apparuit filius hominis, vt opera diaboli destrueret.* † I assi cõdenar mis libros, porque tratan desto, bien se ve el error que es, i no quiero dezir mas, pues pudiera, imitando a Christo, cuias palabras son nuestra ensennança, responderle por S. Ioan. cap. 19. *Si male locutus sum testimonium perhibe de malo, si bene autem cur me cadis?* 16

Otros quieren que sea el origen de la Magia segunda, despues de los nefarios concubitos, de los hijos de Seth justo, i las hijas de Cain malo, i deprauado, segun Cassiano Sereno Abbad collat. 8. cap. 21. *Scientiam omnium rerum cœlestium, & sublunarium, quam Ada a DEO acceperat, tradidisse ipsam filio suo Seth, cuius semen eam seruauit contaminatam, & donec diuisum à sortilega propagine Cain perdurauit, eam doctrinam ad DEI cultum, & ad vtilitatem vita communis exercuit; cum vero fuisset impia generationi pe mixtum a[illegible] prophanas, atq; nox[illegible], quæ p[illegible] did[illegible]erat, instinctu dæmonis* 17

 monis

monia d.riuauit; curiosasque ex ea maleficorum artes, atque prestigias, & magicas superstitiones audacter instituit. †
18 Otros hazen mas moderno el origen de la Magia segunda, dandole por author a Cham hijo de Noe, que por otro nombre llamaron Mizrrain, poblador del Egipto, Persia, i Babilonia, Clemens lib. 4. Recognit. *Ex quibus, & alijs causis diluuium introductum est, & omnes, qui erant super terram deleti sunt, excepta Noee familia, qui cum tribus filijs, eorumque vxoribus superfuit, ex quibus vnus Cham nomine quidam ex filiis suis, qui Mezrraim appellabatur, à quo Aegyptiorum, Babyloniorum, & Persarum ducitur genus male compertam Magiam tradidit disciplinam, hunc gentes, quæ tunc erant Zoroastrum appellarunt.* †
19 Llamaron le *Zoroastro*, quasi *Viuum astrum*, porque murio abrasado de vn raio, el qual fue comun opinion auer sido el inuentor de la Magia perniciosa. I con esto passa S. Aug. lib. 21. Ciu. Dei, c. 14. *nam Magicarum artium fuisse perhibetur inuentor* (scilicet Zoroaster) *quæ quidem illi nec ad præsentis vitæ vanam felicitatem contra suos inimicos prodesse potuerunt: a Nino quippe Assyriorum Rege, cum esset ipse Rex Bactrianorum bello superatus est.* †
20 De donde colijo, que no vuo vn solo Zoroastro, porque a el tiẽpo que reinaua Nino en los Assirios, nacio en los Hebreos Abraham, que fue despues del diluuio casi mil annos, los quales fuera impossible viuirlos, si fuera Cham el hijo de Noe, a quien llamaron Zoroastro: porque despues del diluuio no viuian los hombres sino ciento i veinte annos, Genes. c. 6. *Eruntque dies illius centum & viginti annorum.* † 21
I assi contando la variedad de opiniones que vuo del, dize Plin. lib. 30. c. 1. *Sine dubio in Oriente orta est Magia in Perside a Zoroastre, vt inter authores conuenit. Eudoxus Zoroastrem hunc sex millibus annorum ante Platonis mortem fuisse prodidit, sic, & Aristoteles: Hermippus qui de tota ea arte diligentissime scripsit, & vicies centum millia versuum a Zoroastre cõdita indicibus quoque voluminum positis explicauit, præceptorem à quo institutus est Zoroaster, tradidit Azonacẽ quinque millibus annorum priorem bello Troiano.*
† I assi consta que aunque tubo varios autores la Magia, segun la diuersidad de tiempos, i regiones, en que se ensenno, ninguno la atribuio a los Hebreos, como el curioso, falto del conocimiento de la antiguedad, si bien la falsa Cabala tubo origen dellos, segun diximos *lib. 1. c. 11. n. 1.* † Pero esta es diferente de la Magia, de que tratamos: i si toda vna, contra ambas escribo, porque estos libros son en defensa de la primera Magia, de quien Dios es autor, i en detestacion de la segunda, de quien es inuentor el demonio, i assi es gran disparate condenar lo vno con lo otro, pues ai en ello la diferencia que entre Christo i Belial, como se podra ver por mis libros, especialmente *lib. 1. cap. 11.* 22 23

12.13. & 14. & lib. 2. c. 5. 6. 7. 8. 9. & 10. cum sequent. & lib. 3. cap. 3. 8. & 9. † I
23 no entender esto assi es error manifiesto, porque es contra quanto la escuela Theologa, i iurista ensenna. I aplicarlo de vna a la otra, es blasphemia conocida, pues es atribuir a Dios las obras de el demonio. I entender que debaxo la prohibicion de la Magia, se comptehenden ambas es heregia calificada, porque es disentir de todo lo que la Iglesia tiene recebido. *c. hac est fides 24. q. 1. c. ad abolendam de heretic. lib. 6.*

24 I no es menor herror dezir, que los Romanos llamauan a la Magia, *Iudaica supersticion*, pues no lo mamo en la leche, ni la lei que cita lo prueua, ni hazen en su fauor las palabras de Vlpiano, enemigo declarado de nuestra santa Religion in l generaliter § fin. D. de cecurionib. *Eis qui Iudaicam superstitionem sequuntur Diui Verus, & Antoninus honores adipisci permiserunt.*
25 † Esto les fue vedado a los hechiceros segun *Cornelio Tacito lib. 2. Annal.* i assi no habla dellos, ni de los Iudios, porque no podian tener dignidades en el Imperio Romano, como lo afirma *Dion Cassio lib. 37.* Habla pues de los Christianos, que en aquel tiempo les llamauan Iudios, segun que de S. Pablo i Sila dixeron los de Macedonia, Acta Apostol. cap. 16. *Hij homines conturbant ciuitatem nostram cum sint Iudaei.*
26 † Los quales erã ciudadanos Romanos, como mo ellos mesmos abaxo lo confiessan, quexandose de que los auian preso, i castigado sin culpa, i despues los desterrauan sin oirlos, ardid del demonio, para que no se vea su bellaqueria, *Caesos nos publice, & indemnatos homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occulte nos eijciunt.*
† Porque aunque es verdad 27
que san Pablo era Iudio de nacion del Tribu de Beniamin, segun el mismo lo afirma *ad Roman. c. 11. ad Philippens. 3. ad Galat. 1. Acta Apost. 19. 21. & 22.* Fue municipe de Tharso en Sicilia, como lo testifica el mesmo, Acta Apost. 21. *Ego homo sum quidem Iudaeus a Tharso Ciciliae non ignotae ciuitatis municeps.* No por auerse euecindado, como piensan algunos, sino por auer nacido en ella, Acta Apost. cap. 22. *Ego sum vir* 28
Iudaeus, natus in Tharso.
† La qual era municipio Romano, segun que de sentencia de Dion Cassio, Estrabon, i otros refiere *Caesar Baronio tom 1. Annal. ann. 58. num 148.* I assi como ciudadano Romano en su causa apello para Cesar, *Act Apost.* 29
25. † Pero por ser Christiano, le llamaron Iudio, i concitador de Iudios, i autor de la seta Nazarena, segun que los que le acusauã, dixeron a el juez, Acta Apost. cap. 24. *Inuenimus hunc hominem pestiferum, & concitantem seditiones omnibus Iudaeis in vniuerso orbe, & authorem seditionis secta Nazaranorum.* 30
† Llamauan los Iudios a nuestra santa Religion, seta Nazarena, porque seguiamos

a Iesus Nazareno, i con este nombre nos maldeziã tres vezes al dia, D.Hieron.in Isai.cap.54. *Qui abominationi est genti Iudaeorum, cui ter in singulos dies sub nomine Nazaraeorum*
31 *maledicunt in Synagogis suis.*† Llamauan seta, porque nos tenian por supersticiosos i hechiceros, i como a tales (no teniendo conocimiento de la verdad) nos castigauan, segun de los tiempos de Neron refiere Sueton.cap.16. *Afflicti supplicijs Christiani genus hominum superstitionis noua, ac malefica*, i el castigo como a tales era de fuego, segũ Iuuenal Satyr.1.

Pone Tigillinum, taeda lucebis in illa,
Qua stãtes ardent, qui fixo gutture
32 *fumant.*

No auia maldad, que no les achacassen a los Christianos, hasta el incendio de Roma, que Neron mando quemar, despues por desmentir la voz hizo prende a los Christianos, i castigarlos, segun afirma Cornel. Tacito l.15. annal. *Ergo abolendo rumore Nero subdit reos, & quaesitissimis poenis afficit, quos per flagitia invisos vulgus Christianos appellat.*
32 † I assi no entendio Vlpiano por la Magia *Iudaica superstitiõ*, sino por la lei de Christo nuestro Redemptor, a la qual llamo con este nombre, por ser en aquel tiempo comun llamar Iunios a los Christianos, segun lo tienen *Alciato lib.3.disput cap.8.Casar Baronio tom.1.ann.9. §.2. & ann.43.§.15. & ann.51. §.1. & ann.98.§ 4.Iusto Lipsio lib.15. Annal. ad Tacit.ann.83.*† I con este nombre de 33
Iudios desterro a los Christianos de Roma el Emperador Claudio, segun refiere Suetonio cap.25. *Iudaeos impulsore Christo asidue tumultuantes Roma expellit.*† I la causa fue 34
porque crecian, i se aumentauan, segun Cornel. Tacito lib.15. Annal. *Author nominis Christus, qui Tiberio imperante per procuratorem Pontium Pilatum supplitio affectus erat, repressaque in praesens exitialis superstitio, rursus erumpebat, non modo per Iudaeam originem eius mali, sed per vrbem etiam.*
† Lo qual no habla de los hechiceros, sino de los Christianos, porque ellos son los que se han aumẽtado, si bien con nombre de supersticiosos los desterraron, aunque Dion Cassio lib. 60. dize auerles mandado viuir con las leis i costũbres Romanas, *Cum Iudaei adeo Romae frequentes fierent, vt difficulter sine tumultu propter multitudinem vrbem possent exigi, non eiecit quidem eos, patriis tamen legibus vitam tolerantes non passus est conuenire.* † Pero engannase 35
Cassio, porque la verdad es, que los desterraron con este nombre de Iudios, segun lo afirma el Euangelista san Lucas en los Actos de los Apostoles cap.18. *Et inuenimus quidem Iudaeum nomine Aquilam Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Prisciliam vxorem eius (eo quod praecepisset Claudius discedere omnes Iudaeos à Roma) accessit ad nos*, &c. † Eran 36
Christianos ambos, i como tales 37
salie-

salieron de Roma en cumplimiento del edicto de Claudio, q̃ comprehendio con el nombre de Iudios a los Christianos, tambien segun lo tienen *Eusebio lib. 2. de la prepar. Euangel. cap. 17. Nicephoro lib. 2.*
38 *cap. 26. Rufino lib. 2. cap. 18.* † Porque los que eran Iudios verdaderos, se les permitia estar en Roma, pagando cierto pecho a manera de Farda, i era con tanto rigor, que a los que se escusauan, los descubrian, para ver la circuncision, segun que de vn viejo de nouenta annos, que vido siendo muchacho, refiere Suetonio in Domician. cap. 12. *Vel dissimulata origine imposita genti tributa non pependissent: interfuisse me adolescentulum memini, cum à procuratore frequentissimoque concilio inspiceretur nonagenarius senex, an circumsectus esset.*
39 † Era sennal por donde diferenciauan a los Iudios de los Christianos; porque en la profession los tenian por vnos, si bien confessando que los vnos seguian a Christo, i los otros a Moises, con sus ceremonias i ritos, segun que dellos dixo Iuuen. Saty. 14.

Quidam sortiti metuerunt sabatha patrem,
Nil præter nubes, & cæli numen adorant,
Nec distare putant humana carne suillam,
Qua pater abstinuit: mox & præputia ponunt.
Iudaicum discunt, & seruant, ac metuunt ius.
Tradidit arcano quodcunq; volumine Moses.

I dezir el curioso, que es prohibido el indagar las cosas diuinas, 40
es error manifiesto, i que no esta dos dedos de heregia, i assi no ai q̃ responder, pues el lugar que cita del Ecclesiastico, ningun interprete lo entiende en este sentido, porque alli *curioso* sinifica el hechicero, segun lo probamos *lib. 2. de Magia operatr. cap. 3. ex num. 30.* † I de a- 41
qui el negro curioso da en otro error, que es pensar, que el Concilio prohibe el exornar las cosas diuinas, cō lugares de letras humanas, que es lo que hago en mis libros, imitando a muchos santos: porque el Concilio no prohibe sino el interpretar la sagrada Escritura en sentido profano, dict. sess. 4. *Præterea ad coercenda petulantia ingenia, decreuit, vt nemo, sua prudentia innixus, in rebus fidei, & morum ad ædificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens.* † Porque lo que es exornar 42
las cosas diuinas con letras humanas, es de suio tan loable, que dize el gran Basilio columna de la Iglesia, in homil. de legend. libris Gentil. *Velut plantis, quibus propria virtus est fructus pulcherrime scatere, folia nihilominus ramis coniuncta quandam seruunt ornamentum, sic & anima cui præcellens quidam veritas fructus est, non absq; tamen exteriore sapientia circundatur, cui folijs quibusdam vmbram fruitui, ac aspectu non intempestiuum præbentibus.*

43 *bentibus.* † Blasphemat enim, qui negat, vt Iulianus non Imperator, sed aversor imperij, qui Christianis humanam sapientiam interdixit, vt Christianis in hæreticos robur auerteret, i assi dize san Gregorio Nazianzen. epist. 1. in Iulian. *Atque vtinam mihi, amicisque meis politioris litteraturæ robur adsit, quod primum post id, quod principem locum tenent amplexus sum, atque amplector: hoc est post diuinam. Vnde igitur hoc tibi in men em venit homo omnium le issime, & inexpleuissime, vt sermonis, & doctrinæ humanitatis studia Christianis*
44 *auferas? vnde, & qua ex causa.* † No pudiera hazer tan gran maldad otro, que vn tan grande hereje, como Iuliano, como es quitar a los Catolicos los libros de humanidad, para enflaquecer les las fuercas q; tenian contra sus errores: i assi le hizieron en Africa los scismaticos, segun Ioan Leon en su descript. p. 1. *Ne tempi che scismatici regnarono nel la Africa, &c. essi comendaromo, che si douessero abbrusciar titti i libri delle hi-*
45 *storie, & delle scientie de gli Africani.* † Porque segun nos enseña el gran Dotor de la Iglesia S. Augustin. lib. 2. doctrinæ Christ. cap. 28. *Historia plurimum nos adiuuat ad sacros libros intelligendos etiam si præter Ecclesiam puerili eruditione discantur.* I que vsemos de las razones de los Philosophos, para entendimiento de las diuinas letras d. lib. 2. cap. 4. *Philosophi si qua forte vera, & fidei nostræ accommoda dixerunt, non solum formidanda non sunt, sed ab eis tanquam ab iniustis possessoribus in vsum nostrum vindicanda.*

Est enim tanta inter sentias, & verba interdum Aethnicorum sapientum, & sacrarum litterarum similitudo, vt facile appareat ex eis mutuatas, vel ex sacrorum librorum lectione, vel antiqua traditione, famaque aut fortasse ex doctrina Chaldæorum, & Ægyptiorum, quibus propter diutinam apud eos commemorationem multa Iudaicæ disciplinæ non solum pernotuerunt, verum etiam adhæserunt, vt tradit *Bened. ct. Perera in Genes. cap.* 18. 46
† Noto esto mucho antes *S. August. lib. 2. Ciuit. Dei cap.* 7. donde se marauilla hallar vna sentencia del Euangelio, escrita en los versos de Virgilio, de que refieren mucho *Eugubin. lib. de peremni philosoph. Teodoret. de curand. Græcor. affect.* † Pues vemos que en lugar de la tierra de promission, que manaua leche, i miel, *Numer. cap.* 13. dixo Ouid. lib. 1. Metamorp. 47 48

Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant,
Flauaque de viridi stilallabant illice mela.

Nam antiqui illi philosophi Anaxagoras, Plato, Pythagoras, Orpheus, Linus, Museus, Ouidius, & alij quam plures ab Ægyptijs, Hæbreisque Theologis diuina sapientiam didicerunt, vt de Platone à D. Hierem. sacris litteris edocto refert *D. August. lib. 2. doctu. Christiana cap.* 49

cap, 28. de alijs Eugubinus, & Theod. v-
50 li sup. † I assi no solo se aprouechauan de la sagrada Escritura para sus fabulas, especialmẽte de los libros del Pentateucon, que llamauan de la lei, que son los cinco primeros dad Moyses, por lo qual dize el sagrado Historiador Machab. 1. c. 3. *Expanderunt libros legis de quibus scrutabantur Gentes similitudinem simulacrorum suorum.*
51 † Porque la fabula de la Bona diasa es cierto que la fingieron de la historia sagrada de Eua, a quien enganno la serpiẽte, segun probamos en el *appendice del cap. 2. del lib. 3. de crimin. punit.* I de la historia de Noe hizieron la fabula de Deucaliõ, como lo ensenna *Iustin. Mart. in Apolog 1. pro Chri-*
52 *stian.* † Las fuercas de Hercules, i sus trabajos, sabida cosa es, que los tomaron los Gentiles de las fuercas de Samson, porque viuieron en vn tiempo, segun lo trae *Genebrar.*
53 *lib. 1. Chronol.* † I el carro del sol, de Helias, segun el *venera. le Beda lib. 30 q. q. cap 28.* i assi se ve, porque en Griego ἥλιος *Helios* significa el sol por que como dize *Sedulius in Pasc. 1. de ascens. Elie.*

Vna per accentum mutetur litera sol est.

54 Quin & ipsi Hæbrei multa etiam ex Gentilium, & maxime Ægyptiorum moribus cum quibus quadraginta annos versati sunt, aut etiam ex Assirijs, & Caldeis, quorum in seruitute satis diu fuerunt, seu etiam à Græcis, quorum disciplinis interdum (tametsi non pallam) erudiebantur, in suos mores traduxisse, vt diximus de Romanis.
55 † I si al curioso le pareciere q̃ no es assi, de sate le el silogismo que le pone S. Hierõ. ad Pauli Gal. 1. *Quod si aliquis contradicit exponat, quomodo de communi opinione non sit sumptum vallis Titanorum in libris Regum, Syrena, & Ænocentauri in Isaia, Arcturus, & Orion, & Pleiadas in Iob, & cætera his similia, quæ vtique vocabula Gentilium fabularum, & causas, & originem habent.* † Por lo qual dize 56
el mesmo S. Hieron. lib. de optimi gen. interp. *In Moysis, & Prophetarum voluminibus, quædam assumpta ex Gentilium libris, & Salamonem ex Philosophis Tyri, & nonnulla proposuisse, & aliqua respondisse: &c.* † I si todo no le 57
contentare al curioso, oiga no a mi sino al gran Doctor de la Iglesia S. Ambr. libr. 3. de Fide: *Si reprehendis, agnosce non solum sententias, sed etiam versiculos poetarum scripturis insertos diuinis; nam & Gigantes, & vallem Titanorum prophetici sermonis seriem non refugit, & Isaias Syrenas & filias passerum dixit; & Hierem. de Babylone memorauit, quod habitauerunt in ea filiæ Syrenum, vt ostenderet Babylonis confusionis secularis illecebras venustis losis nitae fabulis comparandas.*

Con que tambien quedam respondido de paso a lo que se me opone de la alegacion de versos de Poetas, diziendo que en obra tan seria como esta no se auian de mezclar, pues Platon desterro a los Poetas de su Repub. mandando 58

que ninguna parte delas que imitan sea recebida, *lib. 9. & 10. de Repub.*
59 † Porque aqui no destierra la Poesia sino los Poetas que vsã mal della infamandola con fabulas inutiles, siendo ella en quien esta librado el deleite, i correcion de costumbres, Horat. in art. poet.

Aut simul & iocunda, & idonea dicere vitæ.

60 Porque como la naturaleza humana sea mas aficionada al deleite, que a la virtud, tuuo necessidad la Philosophia moral, de vsar de la poesia para hazerla delictable, por la qual dixo Aristophanes, que vna de sus oraciones, en que procuro amonestar a sus ciudadanos le hizierõ Poeta, *apud Euripidem.* I Socrates dixo, que los Poetas ãtiguos enseñaron a viuir mejor, *epist. 1. Horat. vbi supr. Omne tulit punctum, qui*
61 *miscuit vtile dulci,* I el mesmo Platon amonesta que los Poetas canten alabanças de la virtud, i detestaciõ de los vicios, *libr. 2. de legib.* i por esto alaba a Homero, i le llama Capitan de los Philosophos, *en su Timeo,* i prueba su doctrina, con versos suios, i lo mesmo hazen casi todos los Philosophos Griegos, i Latinos, porq̃ la Poesia no es otra cosa que Philosophia metrificada, segũ
62 lo prueua *Max. Tyrio serm. 29.* † I assi Apolo luego que hallo la Lyra enseño a los hombres las leies, i arte de viuir, como lo afirman, *Suidas in voce νόμ©. Iul. Polucen. lib. 4. τῶν ὀνόματων cap. 9.* porq̃ como dize Horat. in arte Poetic.

Fuit hæc sapientia quondam,
Publica priuatis secernere sacra prophanis,
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno.
Hinc honos, & nomen diuinis Vatibus, atq;
Carminibus venit.

I por esto, sin duda, las leies de 63
las doze Tablas estauan en verso segun refiere *Ciceron. in Orator.* i los Emperadores authorizan las suias con ellos, *Proem. Diges. & in § 1. Instit. ad l. Aquil. & in §. hæc moris Instit. de donat.* i los Iuris consultos sus tepuestas, *l. in tantum D. de rer. diuiss. l. quæ extrinsecus D. de verb. obligat. l. qui euentum D. de verb. signif.* i sus Constituciones los Pontifices, *cap. aut facta 19. de pœnit. dist. 1. cap. forus de verb. signif.* i el Maestro de las Gentes S. Pablo ad Roman. cap. 7. *in ipso enim mouemur & sumus, sicut quidam ex vestris poetarum dixerant.* † Porque la 64
Poesia tiene por obiecto a la philosophia moral segun lo affirman *Arist. in poet. Cic. in orat. pro Archia poet. & libr. 2. de Orator. Maxi. Tyrius serm. 16. Hesiod in Theag. Plutarc. li. de audiend. poet. Strabo lib. 1. Geograph.* † Que 65
es el instituto de las leies segun Vlp. I. C in l. 1. D. de iust. & iur. *veram nam simulatam philosophiam affectantes.* en la qual por auer sido tan eminente el gran Philosopho Socrates sin auer hecho verso en su vida

vida lo llamo Maestro de la Poesia Horatio en su arte poetic.

Rem tibi Socratica pot.runt ostendere charta.

66 Porque toda la erudicion antigua estuuo vinculada en la Poesia, no solo de la Philosophia, sino de la Theologia, i todas buenas letras, como cosa q̃ manaua de los Dioses, por la qual a sus arrobos llanauan ἐνθυσιασμὸς *enthusiasmus* de la voz Griega ἔνθεος, que significa *numine afflatus, vel diuinus* vulgo *endiosado*, como lo ensenna el Doctor

67 *Franc. Bocense sobre Angelo Politian in Nutric. fol.* 17. † I ia por esto, o porque deleitaba el animo creian que con ella se podian sanar las enfermedades, *Plin. lib.* 18. *cap.* 2. *Plato lib.* 4. *de Republ. Tiraq. de nobilit. cap.* 31 *ex num.* 301. por lo qual dixo Horat, libr. 2. epist. 1.

Auertit morbos metuenda pericula pellit.

68 Porque en los Poetas entendian que auia alguna diuinidad que les inspiraua, i assi los llamauan interpretes de los Dioses, i quel furor les venia del Cielo, para que ensennasen a los hombres el camino de la verdad, segun *Aristot. Ciceron, i los demas arriba citados Cas. Scalig. in poetic. Plato in Ione*, porque como dixo Ouid. lib. 3. artis amand.

Est Deus in nobis, sunt & commertia cœli,
Sedibus ætheréis spiritus ille venit.

89 De donde nacio el llamarles *Vates* a los Poetas, como a los Prophetas, i consultarlos como a Oraculos, porque muchas vezes se daua el don de la Prophecia con el de la Poesia, como se ve en las Sibylas, cuios Oraculos hallamos en verso, las quales tuuieron don de Prophecia, segun probamos, *lib.* 1 *de Magia diuinat. cap.* 11 *de diuinatr. per Oracul. num.* 33.

† I en la sagrada Escriptura tenemos libros enteros de Prophe- 70
tas escriptos en verso, come todo el Psalterio del real Propheta Dauid, segun afirma *Ioseph lib.* 7. *ant q. iud. cap.* 10. i el pacientissimo Iob los libros de su historia conpuso en verso, segun refiere *S. Isidoro Arcobispo de la insigne Ciudad de Seuilla lib.* 1.
Ethymol cap. 59. † I el Cantica can- 71
ticorum tambien fue verso, porque no es otra cosa que vn epithalamio de las bodas de Christo, con su Iglesia, segun lo prueba *S. Isid. Vbi su.* i el S. Iosue detuuo el sol haziendo su oracion en verso, como
lo afirma *Masio sobre Iosc. cap.* 10 † I el 72
Propheta Hierem. en la muerte del iusto Rei Iosias compuso vn verso que llamo Nehemias, *Paralip.* 2. *cap.* 35. & Moyses ante quam faciem cornutam ostenderet, compuso el verso.

Cantemus Domino gloriose enim magnificatus est, &c.

Que esta *Exod. cap* 15. † I la Vĩrgẽ 73
Maria N.S. (en quien estuuo con grandes prerogatiuas vinculado el dõ de proph.) cõpuso el verso de la

C 2 Magnifi-

Magnificat, segun el Euangel. S. *Luc. cap.*1. i Christo N. Redemptor la noche antes de su Pasion la oracion que hizo a el Padre eterno fue en verso, *Matt.cap.*26.*& hymno dicto*.
74 † I la gran Prophecia del Iuzio final, del Euang. S. Iuan, traduzida en Espannol por S. Cecilio primer Obispo de Granada, que se hallo en la torre Turpiana della en vn pergamino (que io he visto original, mostrandomelo el Illustrissimo Sennor Arcobispo de Seuilla, con las demas Reliquias deste inestimable thesoro) esta en verso a lo que parece de su version, porque aunque carece del Rythmo necessario en las poesias Espannolas, Arabes, i Hebreas, por faltar en ellas el metro de las Griegas i Latinas, es poesia, i en muchas partes se hallan versos enteros, como lo es aquel en que empieca *la edad de la luz ia*
75 *comencada.* † I aunque no estuuiera tan claro bastauale su asumpto para serlo, pues la Poesia no consiste en el verso, sino en el concentuoso, i leuantado stilo, como se vee en los libros ia dichos, de Dauid, Daniel, i Iosue, Iob, Salomon, Moyses, Hieremias, i los demas que disueltos del verso en la Vulgata, ostentan bien los miembros Giganteos de Poeta, que es lo que se requiere en la verdadera Poesia, segun Horat. lib.1. sermon. Saty.4.

Non vt si soluas. Postquam discordia terra
Belli ferratos postes, portasq; refregit.
Inuenies etiam disiecti membra poetæ.

Porque el ser Poetas no es hazer versos sino leuantarse a la con- 76
sideracion de cosas altas, amonestando a la virtud, i afeando el vicio, o ia con harmonia concetuosa, o ia con fictiones, que lo representen, segun lo prueban *Aristot. in poet. Cicer. in orat. pro Arch. poet. Cæsar. Scalig. in poet. Lel Girald. in hist. Poet. dial.*2. *Max. Tyrius serm.*29. *Socrat. epist.*1. † I assi dize mui bien *Aristot.* 77
vbi prox. que aunq; la obra de Herodoto se pusiesse en verso, i la de Homero en prosa, no por esso dexaria de ser esta Poesia, i aquella historia, i por eso dize Plutar. que Nicandro no fue Poeta en su *Triaca*, i Quintiliano dize lo mesmo de Lucano en su *Farsalia*, i por el contrario Platon que escriuio en prosa es Poeta, i lo mesmo Xenophon
in Cyr. † I no se si me atreua a dezir 78
lo mesmo del Propheta Daniel, i del Apocaly. de S. Iuan, cuias visiones representadas, o ia en suennos, o ia en extasis dieron motiuo a lo que escriuieron en destacion de los vicios, i estimulo de la virtud, i prophecia de lo futuro, segũ doctamente lo ha obseruado el doctissimo *Padre Luis de Alcazar de la exclarecida Compannia de IESVS, sobre al Apocalypsis in annotat. ad proem.*
† I assi la Gentilidad conociendo
esta verdad, vino a confessar Hora- 79
cio en nombre de toda ella, que el hazer versos como los hazian ellos, no era ser Poetas, sino hablar

con

con este spiritu prophetico aunq; sea en prosa. d. Saty. 4.

Neq; enim concludere versum.
Dixeris esse satis, neque si quis scribat vti nos.
Sermone, propiora put. s hunc esse Poetam:.
Ingenium cui sit mens di inior, atq; os.
Magna sonaturum des nominis huius honorem.

80 Porque la alteza del numeroso estilo, es el que haze el Poema, i porque ninguno mas que el de los Prophetas, ni que tenga menos de tribial, podemos dezir que en ellos estuuo vinculada la poesia, pues los mesmos Gentiles confiessan de si por faltarles esta parte diuina, q; son indignos del nombre de Poetas, diuido solo a la Prophecia, que con valor heroico, i spiritu leuantado nos enseñnan la verdad, Iuuenal. saty. 7.

Sed vatem egr gium, cui non sit publi. a vena,
Qui nihil expositum sol. t deducere, nec qui
Communi f riat carmē tribiale moneta,
Hunc qualem nequeo monstrare, & sentio t. ntum.

Con que queda bien conocida la alteza de la Poesia, i no ser indigna assi ella, como las dem s letras humanas de ningun asumpto por leuantado que sea.

Porque como dize el gran Doctor de la Iglesia S. Hieron. a los que l: reprehendian lo mesmo que a mi, epist. ad Paulin. que anda al principo de la Biblia, *Pucrilia sunt hæc, & circulatorum lado similia docere, quod ignoras; imo, & cum stomacho loquar, nec hoc quidem s ire, quod nescias?*

CAp. II.

De los delitos de la Magia, i de la verdad que tengan para su castigo.

1 SI dixo la Sabiduria eterna, Prou. cap. 14. *Sapiens timet & declinat à malo, stultus transit, & confidit*, de que nos marauillamos, que siendo la Magia cosa tan cierta como queda probado en el c. antes deste, diga aora el cuiroso, que todos los delitos que ai, o se fingen della, son sueños, e ilusiones del demonio, estandonos diziendo la sagrada Escritura Leuit. cap. 20. *Anima, quæ declinauerit ad Magos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam in medio populi sui.* † Pues es cierto que si los delitos de la Magia fueran todos imaginados, no los castigara Dios, ni los llamara fornicacion, porque 2
aunque sea espiritual, es menester que sea cierta, i real, i por esto se llama-

ma la heregia fornicacio en las Sagradas letras. *D.Isai.cap.1.& 57.Hierem.3.Ezech.6.& 16.Oseas cap.1.& 2.*
3 *Apocal.18.* † Porque de lo que nos passa en suennos, ni merecemos, ni desmerecemos, *cap.maiores §. verum de bapt.clem.1.de pœnit.* ni se nos da pena por lo que se comete con solo el pensamiento, *l.cogitationes*
4 *D de pœn.c cogitationis de pœn dist.1.* † I assi pues la Iglesia castiga a semejantes Magos con pena de muerte, segun laramente queda probado, *lib.3.cap.13.ex num.16.* es fuerça vna de dos, o que el curioso ierra, o la Iglesia, porque no ai dar medio; i que la Iglesia ierre digalo el que dixo lo demas, que io tengo, i confiesso que no puede errar en nada de quanto hiziere, porque esta iluminada con la presencia de Dios: *D.Matt.cap.27.ego vobiscum ero vsque ad consummationem seculi, c.1.cap.vio-*
5 *latores dist.15.* † I assi no puede herrar, *D.Matt.cap.9. D.Luc.cap.22. cap. hæc est fides, cap.cudenda 24 q.1. Turrecremat.in sum.lib.3.cap.58.Menochi de Arbitr.lib.2.cent.5.cas.458.ex num.28.*
6 † No solo en las causas de la Fè, pero en las demas temporales, segun lo prueuan *Grego.Lopez in l.22. tit. 4.par 3. Auend.in cap.23. Pretor.part. 2.num 13.Roland. à Valle cons.19.vol. 3.Rebuf.in Constit.3.tit.de Recusat.*

7 De suerte, que mi opinion es lo que siente toda la Iglesia, en quien no puede auer raga, ni macula, ni enganno. Ni el *cap.Episc.26.q.5.* tiene algo en contrario, porque demas de ser apocripho, i no del Cōcil. Ancyr. a quien Graciano se lo ahija, como lo afirman *Turrecrem. in d.cap.episc.el Tostado Obispo de Auila in Exod.cap.7. & Mat 4.Victoria in relect.de Mag q.7.* † No se halla en la E- 8
dicion Griega de los Concilios, que interpreto Balsamon, ni en las versiones Latinas *Cresconiana, Dyonisiana, ni Tugurtina*, sino solo desde aquellas palabras *Episcopi*, hasta aquellas *à tali peste mundari debet Ecclesia*, que se veè en la Edicion de los Conciliós nueua, en el *Concilio Ancyrano can.fin.* i se refieren a la letra en el *canon, qui diuinationes 26.q.*
10 † En lo qual no ai nada de lo q̄ 9
el curioso refiere, ni se puede creer para ello, ni que sea de san Damaso Papa, ni de S Augustin, ni de otro autor Clasico, como algunos otros han querido, viēdo que no se halla en el Concilio Ancyrano, segun lo tengo probado *d.lib.2.de Magia operatr.cap.33.de translatione corporali ex num.16.* † Porque todo lo que 10
despues se sigue desde aquellas palabras, *illud enim non est omitendum, quod quedam scelerata mulieres*, no vienen con el contexto de arriba del Concilio, i mas parecē de Graciano, Buchardo, o Ibon, copiladores del Decreto, que no tienen authoridad Canonica, vt ex multis probat *Maroto lib.2.de iure quæsito cap.23.ex num.7.*

† I prueuase que no sea del Cō- 11
cilio, ni de otro autor Canonico

demas

demas de lo dicho, con lo que se sigue despues de las palabras que el curioso refiere: *Quis vero tam stultus, & hebes sit, qui hæc omnia quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? cum Ezechiel Propheta visiones Domini in spiritu non in corpore vidit? & Ioannes Apostolus Apocalypsis sacramentum in spiritu non incorpore vidit, & Paulus non audet dicere se raptum in spiritu.* † Porque antes tendria io por desatinado (en los mesmos terminos referidos) al que dixesse, q; no ai translaciones corporales, hechas por los buenos o malos angeles, porque el Profeta Ezechiel no fue arrebatado en cuerpo, sino en espiritu, *Ezech. cap.* 3 & 11, i porque san Ioan los mysterios del Apocalypsi, no los vido corporalmente, sino en espiritu, *Apocalyps. cap.* 1. & 4. i porque S Pablo no se atreue a dezir, que fue lleuado en cuerpo, *Corinth.* 2. *cap.* 12. pues los priuilegios particulares, no pueden hazer lei comun, *cap. non statim* 26. *q.* 2. *c. fin. de regul. iur. lib.* 6. *l.* 2. *C. de legib.*

12

13

† I sino pregunto io dormia Christo nuestro Sennor, quando el diablo dio con el sobre el pinaculo del templo, i sobre el monte leuantado de Hierusalem? *Matth. cap* 4. Sonnaua S. Pedro, quando el Angel le saco de la carcel, i el libre de las cadenas, huio? *Acta Apost. cap* 12. Deliraua por ventura el Propheta Habacu, quando el Angel lo lleuo desde Hierusalem, hasta Babylonia, a lleuarle de comer al Propheta Daniel? *Dan. cap.* 14.

† I si esto no se atreue a negar el curioso, porque lo quemaran, porque quiere negar lo que la Iglesia tiene recebido? pues no es menor error negar los lugares de la sagrada Escritura, que las tradiciones de la Iglesia, Trident. sess. 4. *Nec non traditiones ipsas tum ad fidem, tum ad mores pertinentes tanquam vel oretenus à Christo, vel Spiritu sancto dictatas, & continua successione in Ecclesia Catholica conseruatas pari pietatis affectu, ac reverentia suscepit, ac veneratur.* 14

Demas que sin perjuicio de la verdad, io le quiero confessar que todo el capitulo es del Concilio Ancyrano, i deme en todo el donde este negado el ser los delitos de la Magia verdaderos i reales, como el dize, por que las palabras que refiere no lo prueban, porque solo hablan de algunas mugeres supersticiosas, ibi, *Quædam sceleratæ mulieres*, i assi de antecedentes particulares, sacar conclusiones generales, no lo permitten los *Dialecticos.* 15

† I estas tales se mandan castigar por hereges, no porque entienden que el demonio las puede lleuar corporalmente, sino porque creian que ellas iuan Caualleras sobre ciertas bestias, 16

com-

acompannando a Diana, diosa de la Gentilidad, o con Herodiade a passear el mundo en el peso de la noche, ibi. *creduut, ac profitentur se nocturnis horis cum Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spatia in tempesta noctis siletio per-*
17 *transire.* † I porque en creer esto estas mugeres, faltá de la fe, porque creen que ai Diana diosa de los Gentiles, i que Herodiade que esta en el infierno, sale a correr con ellas la tierra, i que los animales, en que van, son verdaderos, siédo de cuerpo elementar, formado por el demonio, justamente se mandan descomulgar, porque como luego se sigue; *Nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta, hac vera esse credunt, & credendo à recta fide deviant, & errore Paganorum involuuntur, cum aliquid divinitatis, aut numinis extra v-*
18 *num Deum arbitrentur.* † I assi a los q̃ confessaren que el demonio los lleua corporalmente al delito, o a sus concilios, donde se cometen los mas feos, segun diximos *d. lib. 2. cap. 7. & 29. & 35.* se les ha de castigar, como a verdaderos delinquẽtes, que cometen delitos reales, corporales, i verdaderos, i no sonnados, ni fingidos, aunque mas digan los hereges Ponzinibio, Vviero, Godelmano, Agrypa, Paracelso, i Bodino, de quien fue original lo dotrina que refiere el curioso, segun queda resuelto *d. cap. 33. ex n. 5. & lib. 3. cap. 13.*

I no contradizen a esto los exẽ- 19
plos que el curioso refiere de las q̃ mandandoles en el santo Oficio, que se vnten con lo que suelen quando dizen que van a sus delitos, no han ido corporalmente, sino quedandose adormecidas, porque esto succede por dos causas, la vna de parte del demonio, el qual siendole mas vtil no lleuarlas, sino burlarlas, echandoles suenno, lo haze, para psuadir a los juezes, q; es falso lo que dellas se dize, la otra por parte de Dios, que permite, q̃ los engannen, para cegarlos en su curiosidad, como lo dizen *Bart. Spina Maestro del sacro Palatio tract. de strigib. Castro d. iusta haeretic. punit. lib. 1. c. p 16. Andr. Caesalpin. de investig. dae-*
mon: cap. 20. † Porque aunque el de- 20
monio no puedo obligarse a el pacto por ser criatura espiritual, superior a nosotros, quando le es mas vtil guardarlo, los haze, i las lleua quantas vezes quiere, i Dios se lo permite, sin que le pese el cuerpo, ni otra cosa pues puede mudar los montes, *D. August. lib. de natura dæmõ. cap. 5.* i quando le importa no lleuarlas, las burla, i se las dexa engãnadas, i assi no las lleua quando estan en la carcel presas, porque dessea con su muerte sus almas, *Grilland de sortileg. q. 7 num. fin. & q. 9. n.*
1. † I assi no niego io que en suen- 21
nos las pueda engannar, sino que no es cierto pensar que siempre las enganna: i quando las enganna, no es lleuando el espiritu solo, como el cu-

el curioso quiere, porque mientras vno viue, no puede el espiritu desamparar a el cuerpo, pues aun en los diuinos extasis no sale el alma de el cuerpo, segun probe *lib. 2. cap. 19.* porque como dize Tertullian. lib. de anim. *dilirium est hanc li-*
22 *centiam animæ sine morte fugitiua.* † I si todos contamos cuentos, que me dira el curioso, de muchos Magos, i hechiceras, que se han hallado desnudos en carnes en medio de los montes, i paramos millares de leguas de sus tierras? a quien el demonio dexo por hazer burla dellos, o porque no duro mas el pacto, segun refieren *Ioan. Cesarius lib. 10. miraculor. cap. 1 Cuman. in Lucerna Inquis. Sprenger. in Mall. p. 2. q. 3. Gillan. d. q 7. num. 27. & 28 Remig. lib. 1. Demonol. tt. cap. 14. Spina de Strig. c. 6. 17. Maiol. tom. 2. dier. Canicul colloq. 3.*

23 I probar el curioso, que a las tales el demonio no las lleua corporalmente, porque dizen van conuertidas en aues: porcierto que es la illacion buena, siendo esto por vicio de la phantasia, pues puede el demonio hazerles que lo crean, i aun que lo parezcan, por medio del aire ambiente, que las cerca, o quitandolas de delante, i poniendo en su lugar las tales aues, o animales verdaderos, o phantasticos, formados de cuerpos elementares, segun lo probe *d. lib. 2. de Magia operat cap. 16 de hominis in belluam degeneratione ex n. 3.*

24 I desta suerte fue lo que la antiguedad creio de los companneros de Diomedes, que se conuirtieron en aues, porque fueron ilusiones del demonio, como de los companneros de Vlises en lechones, de los de Arcadia en lobos, de Philomena en aue de Apuleio en Asno, de Antheon en cieruo, i otras mil trasformaciones, que cuenta la Gentilidad, i aun el juez, que por tonto se conuirtio en piedra, Ouid. lib. 13. Metamorphos.

Certata lite Deorum

Ambraciam versumque vident sub imagine saxum.

I assi le confiessesso io al curioso, que es disparate dezir, que estas entran en los aposentos por resquicios en forma de animales pequennos, i maior dezir, q a puerta cerrada, pero esto solo el curioso lo dize, porque io expressamente defiendo lo contrario, pues digo que el demonio no puede mudar vn cabello de la cabeca de blanco en negro *d. cap. 16. de homin. is inbell. degen.* ni atenuar el cuerpo humano, para que entre por los resquicios, quanto mas hazerlo inuesible, porque todo esto pende de el vicio de la phantasia, segun dixe *dict. lib. 2. cap. 15. de sensus decept. an. ex n. 19* † Lo que en esto haze es (quando corporalmente los lleua) ir delante, i abrir la puerta, o la pared, i entrarlas por ella, i despues boluer a cerrarla, i persuadirles que entraron por los resquicios de la pared, 25 26

D o puer-

o puerta cerrada; i hazelas inuesibles, condensando el aire medio, para que no las vean los del aposento, segun dixe en el Appendice del cap. 34. *de translat. corporal. num.* 8 porque como dixo Vergil. Aeneid. I.

At Venus obscuro gradientes aere s.rpit,
Et multo nebula circum Dea fundit amictu,
Cernere ne quis eos, ne quis contingere posset.

27 I no por esto quiero confessarle a el curioso, el ser lo demas assi, como el dize, de las hechiceras, que causen tempe a des, porque por medio de el pacto lo pueden hazer, concurriendo el demonio, a quien es possible (permitiendolo Dios) leuantar qualesquier tormentas, i tempestades en los elementos, aguas, truenos, granizos, i fuegos, segun consta de las sagradas letras, *Iob. cap.* 1. & 2. porque como dize el text. in cap. sciendum 26. q. 3. *demon in aeris affectione sibi nota, nobis ignota futuras prauidet tem-*
28 *pestates.* † I no obsta lo que dixo mi Seneca, porque aunque es verdad, que el demonio no puede excitar los vapores, para formar las tempestades, puede los ia excitados, lleuarlos donde quisiere, porque esto no excede a su naturaleza, cap. nec mirum d. 26. q. 5. *elementa concutiunt:* i assi dixo la l. eorum C. de malefic, & mathemat. *ne maturis vindemijs maturentur imbres, aut ventis, grandinis, & lapidatione quaterentur.* † Lo qual en aquel tiempo no 29
se ignoro en la Gentilidad, ni oi lo duda nadie que tenga juizio, pues vemos que la Iglesia se arma de oraciones, i exorcismos contra las tempestades excitadas por los demonios, como cosa cierta i verdadera, segun tengo probado en el *lib. 2. cap. 12. de Magorum iactantia circa orbes cœlestes, & elem. ex numero 8.* porque como dize Lucano tio del dicho Seneca, lib. 6. Farsal.

Torpuit, & praceps audito carmine mundus,
Axibus, & rapidis impulsus Iupiter vergens,
Miratur non ire polos, tunc omnia complent,
Imbribus, &c.

I pensar el curioso, que porque la enfermedad, o salud consista en la mala, o buena conueniencia de humores, que no la podra el demonio causar; es tan grande desuario, aunque lo diga Auiceua, que si porfiasse, de curioso daria en herege, porque es contra la sagrada Escritura, donde vemos que el demonio le causo a Iob tan grade enfermedad, que lo puso en vn muladar, cubierto de pies a cabeca, *Iob. cap.* 2. i en el Euangelio mil exemplos destos, *D. Marc. cap. 9. Mat. 17. Luc. 8. & 13.* † I assi Auicena sino supo mas por carecer de 31

nue-

nuestra santa Fe, no es tan culpable como el curioso, que en medio de Espanna, i a vista de su Magestad, i en su Corte, donde resplandece nuestra sagrada Religion, publique desatinos como estos contra la mesma verdad del Euangelio, i de la sagrada Escritura, i de toda la philosophia, segun que largamente le probe *cap. 36. de malefico hostili, quo homin. solus & vita in sect. ex numero 3.*

32 † Pues si la enfermedad consiste de la destemplanca de humores, i esta la puede causar qualquier airecillo, mucho mejor el demonio, pues no ai poder en la tierra, que se le iguale, Iob. cap. 41. *Non est potestas, qua comparetur ei super terram, qui factus est vt nullum timeat.*

33 † Pues quando quiera vsar de causas naturales, podra mejor que todos los Chimicos sacar sin alãbiques las quintas essencias de todas las ieruas, i plantas venenosas, i aplicarlas al paciente, harto mejor que ningun fisico, i assi causarles muerte, o enfermedad, i sino inficionar el aire, como en tiempo de peste, i por si solo, como lo notaron *san August. lib. de natur. dæmon. santo Thom. p. 2. q. 1. art. 14.* que no se le escondio a nuestro Lucano, lib. 6. Farsal.

Mens hausti nulla sanie polluta veneni,
Excantata periit.

34 Sin que para nada desto le obligue el pacto, como el curioso quiere, ni la fuerca de las palabras, ni encantos, ni las demas borracheras, de que vsan lol hechiceros. porque de todas el las el demonio se rie, e io, de que el curioso lo crea, por ser tan gran desatino, como lo dexo probado, *lib. 2. cap. 6.* i assi la sagrada Escriptura, haziendo burla de semejante desuario, le dize por Iob, cap. 40. *Nunquid fecit tecum pactum, vt accipias eum quasi seruum sempiternum?*

† Esto si, que no es verdad, que 35
no el ser los delitos de la Magia reales, i verdaderos, para imputarme, que saco libros dellos, como de cosa sonnada, pues no ai Santo del viejo, o nueuo Testamento, que poco, o mucho dexe de tocarlos, ni hombre docto, que no aia dado su puntada, no como cosa sonnada, i fingida, sino real, i verdadera, a quien se castiga en esta vida con pena de muerte natural, i en la otra con fuego eterno, segun lo probamos *lib. 3. de criminis punit. cap. 13.*

† Lo que el curioso estranna, 35
no es los delitos en que interuiene pacto con el demonio, pues tanto los procura saluar; lo que estranna es el castigo, sino la disposicion, que como nueua le puede hazer mal cuerpo, almenos no podra negar, que ia que el demonio no me dexo acabarla, q̃ no le he reglado el papel, para q̃ pueda impugnarla, sino cõdena esto por peor, aunq̃ le

36 succeda lo que a Midas con Orpheo.† I no piense, que porque la Magia segunda esta condenada, que por esso sus delitos son simulados, i fingidos, porque es mentira, que antes por ser ciertos, i verdaderos se prohiben, i no ai Concilio, ni autor clasico, que sienta lo contrario, ni la Bula de Sixto V. tiene algo en su fauor, i para que no redunde della, esta es la version impressa, que en aquel tiempo se hizo por mandado del santo Oficio, para publicarla, porque si acaso viniere a sus manos, ia que no a sus oidos, se reduzga, i no sea de los q̃ dixeron, Mach. 1. c. 2. *Moriamur in simplicitate nostra.*

SIXTO OBISPO SIERVO de los sieruos de Dios, para memoria perpetua.

EL Criador del Cielo, i la tierra Dios en quien solo Omoipotente creemos con el coracon para justicia, i con la boca confessamos para salud, aunque al hombre que crio a su imagen, i semejanca aia dado entendimiento, que no solo con la diuina lumbre de la Fè ilustrado conociesse aquellos misterios que son maiores à la intelligécia humana; mas tambien con la fuerca de su naturaleza, aunq̃ con gran trabajo inuestigasse, i entendiesse mui auentajadas cosas. Mas para que la soberuia del animal hombre no supiesse demasiado, antes temiesse, i la inmensa Magestad de su Criador prostrado en tierra adorasse, reseruo para si solo la sciencia, i el conocimiento de las cosas que estan por venir. Porque solo el mismo es, a cuios ojos estan desnudas, i descubiertas las cosas todas; i penetra los intimos pensamientos de los hombres, i las acciones que se siguen dellos esta mirando, solo el que llama las que no son, como aquellas que son i todas las cosas tiene presentes, i delante de los ojos, i solo aquel finalmente que las cosas todas, i cada vna por si, de todas las que en el discurso de todo tiempo, i en las edades de los siglos han de ser, desde la eternidad toda las conoce, i con admirable prouidencia las dispuso. Las quales cosas no solo la imbecillidad del entendimiento humano ignora, mas los demonios mismos no pueden alcancarlas. Por lo qual el Espiritu Santo haze burla de la falsedad de los Idolos en anunciar lo que esta por venir, i la flaqueza, i vanidad de aquellos que los adorauan, diziendo por Esaias aquellas palabras.

Anun-

Anunciad las cosas que estan por venir, i sabremos que vosotros sois Dioses. I en el nueuo testamento Christo nuestro Sennor la pregunta de sus discipulos codiciosos en demasia de inquirir las cosas que estauan por venir, rechaco con aquella tan graue respuesta, con la qual tambien se reprime la curiosidad de los fieles todos, diziendo. No es vuestro saber los tiempos, o los momentos que el Padre puso en su poder. I para lo que es conocer antes los acaecimientos que há de suceder, o los casos fortuitos, fuera de aquellos sucessos, que necessariamente, o muchas vezes de las causas naturales prouienen, los quales no pertenecen a la diuinacion, no ai artes, ni diciplinas, que lo alcancen, i las que ai, son engannosas, i vanas, introduzidas por la astucia de malos hombres, i por los engannos de los demonios, de cuia obra, consejo, i aiuda prouiene toda diuinacion, ora sea, que para manifestar las cosas por venir expressamente los llamen, ora los mismos por su maldad, i aborrecimiento que tienen con el linage humano, ocultamente, i sin que sea de la intencion del hombre, se inxieran, i entremetan a las inquisiciones vanas de las que estan por venir, para que las almas de los hóbres, con las perniciosas vanidades, i engannosa diuinacion de las cosas por venir, se enlazen, i en todo genero de maldad se deprauen.

Las quales cosas son a ellos conocidas, no por alguna diuinidad, o por alguna ciencia de las cosas por venir, mas por vna agudeza de su natural tan sutil, i por otros modos, que el entender de los hombres, que es mas corto, no los alcanca, por lo qual no deue alguno tener duda, que en semejante inquisicion, i pretendido conocimiento de las cosas por venir, i casos fortuitos, se mezcla engannosamente la obra del demonio, para que con su arte, i engannos aparte a los hombres del camino de la salud, i los enrede en el lazo de su condenacion. I con estas cosas de la manera que dezimos, algunos sin atenderlas fiel, i religiosamente, como deuian, antes buscando en ellas curiosidad, grauemente ofenden a Dios, errando ellos, i traiendo a otros en errores. I tales son, i en ellos los primeros los Astrologos, dichos antiguamente Mathematicos, los Genethliacos, i Planetarios; los quales professando la vana ciencia de las estrellas, i de los astros, i pretendiendo con gran osadia preuenir la ordenació de la diuina disposicion, que a su tiempo ha de ser reuelada, miden por mouimiẽto de los astros, i curso de las estrellas, los nacimientos i genituras de los hombres, i juzgan no solo las cosas por venir, mas las presentes, i passadas, que son encubiertas, i del punto en que nace el muchacho, o de aquel dia de su

nacimiento, o de otra vanissima obseruacion, i cuenta de tiempos i momentos del estado de cada vno, de la condicion, i curso de la vida, de la honras, riquezas, i sucession, de la salud, muerte, caminos, desafios, enemistades, carceles, muertes, contrastes varios, i de otros casos, i sucessos, assi prosperos, como aduersos presumen temerariamente a adeuinar, juzgar, i afirmarse en ello no sin peligro grande de error, i de infidelidad, pues S. Augustin luz principal de la Iglesia, afirma que preuarica de la Christiana Fe, i del baptismo, el que mira estas cosas, i atiende, el que cree, o admite en su casa los que tratan dellas, i el que los pregunta. I assi con razon el Apostol arguie, i reprehende a los que hazian esto, diziendo: Andais mirando los dias, los meses, los tiempos, i los annos? temoos que a caso no aya con vosotros trabajado sin prouecho. Estos pues tan liuianos i tan temerarios hombres, en miserable ruina suia de sus almas, en graue escandalo de los Fieles, i en detrimento de la Fe Christiana los acaecimientos, que han de ser de las cosas quando an de suceder prosperas, o aduersas, los humanos actos, i finalmente las cosas que dependen de la voluntad libre de los hombres atribuien a los Astros, i a las estrellas, i danles tanto poder, tanta fuerca, virtud, i eficacia para significar lo que esta por venir, i de inclinar a lo que antes se conoce, de tal manera, que aia de suceder assi necessariamente, por lo qual no dudan de preciarse publicamente, i tomar para si los juizios, i pronosticos de todas las cosas, conociendolas, i diziendolas antes que sean. Con las quales cosas muchos rudos, e imperitos, i otros que son faciles en creer, i son imprudentes les dan tanto credito, que entienden sin duda ha de suceder, i lo esperan todo quanto desta menera se ha dicho en los juizios, i diuinaciones, la qual mentira, i temeridad de los maestros, i credulidad de los miserables discipulos deue llorarse, pues amonestados con las diuinas letras no entienden la dignidad del hombre, a quien los cielos, i las estrellas, i las clarissimas luzes del cielo, el sol, i la luna, disponiendolo Dios assi, no mandan, antes le siruen; que assi amonestaua Moyses al pueblo de Dios, para que no caiesse en semejante error, diziendo; no sea que leuantando los ojos al cielo, veas el sol, i la luna, i todas las estrellas del Cielo, i lleuado del error adores lo que crio el Sennor Dios tuio en ministerio de todas las Gentes que estan debaxo del Cielo. I que ai que espantarnos de que las estrellas siruan al hombre? por ventura los Angeles, inteligencias nobilissimas no son todos ad ministratorios espiritus,

embia-

embiados en ministerio por aquellos que reciben la herencia de la salud? Porque las racionales ouejas ama Dios tanto, que no solo ordeno Obispos (como san Ambrosio dize) para defender el rebanno, mas los Angeles sennalo, para lo mismo.

Tambien san Hieronymo dixo en estremo bien. Grande es la dignidad de las almas, pues cada vna tiene desde el punto de su nacimiento diputado vn Angel que la guarde.

I si los Angeles guardan los hõbres, que pueden contra la guarda dellos hazer las estrellas, que con los mismos Angeles en ninguna manera pueden ser comparadas? i no es de oluidar en este lugar la sentencia del gran Doctor de la Iglesia, i santissimo Pontifice Gregorio Magno, el qual con gran peso de palabras, i de razones confuta los Priscilianistas hereges, que pensauan nacia cada vno de los hombres debaxo de la ordenaciõ de las estrellas.

No passe tal por pensamiento (dize el santo) a los fieles que digan ser alguna cosa el hado, porque esta vida del hombre, solo el que la crio la gouierna, que no fue hecho el hombre por las estrellas, sino las estrellas por el hombre? i si la estrella se dize que es el hado del hombre, ia el hombre se diria estar sujeto al proprio ministerio suyo.

Oxala estos hombres sin juizio supiessen, i entendiessen, i obedeciess en los consejo de Dios, que dize en el Leuitico: No vaias a los Magos, ni pregunteis algo a los Arialos, para ensuziaros por ellos, que no procurarian inquirir con tanta diligencia las cosas que destierra, i condena la verdadera piedad Christiana, ni se dexarian tan miserablemente engannar, i enlazar con ellas.

Ai tambien vnos hombres vanos, i curiosos, o impios, i sin religion, que el conocimiento de las cosas por uenir, i de otras ocultas procuran con tanta demasia, que no reparan, en que por inuestigar, i conocer estas cosas, incurren de muchas maneras en ofensa de la diuina lei.

Porque vnos se dan a la Geomancia, Hydromancia, Aeromancia, Pyromancia, Onomancia, Chyromancia, Necromancia, i otros sortilegios, i supersticiones en compannia, por lo menos oculta, o tacito cõcierto de los demonios, vsando tambien de las suertes de los dados, o de arrojar las habas, i los granos de trigo. I otros reteniendo algunas reliquias de la antigua, desecha, i postrada idolatria cõ la vitoria de la Cruz, tratã de diuinar con algunos agueros, o Au-

i semejantes sennales, i obseruaciones vanas. Ai tambien otros, que hazen concierto con la muerte, i pacto con el infierno, que para descubrir cosas ocultas, como hallar tesoros, o para hazer otras maldades, haziendo expresso pacto cō el demonio, en manifiesto danno de sus almas, interuiniendo malditas encantaciones, instrumētos, i hechicerias de la arte Magica, escriuen circulos i charactéres diabolicos, inuocan los demonios, o los consultan, i piden respuestas, o las admiten, hazenles oracion, i cō incienso, i otras cosas los inciensā, hazen otros sacrificos, encienden candelas, o sacrilegamente vsan mal de las cosas sagradas, Sacramētos, o sacramentales, hazen adoraciones, i genuflecciones, i otros oficios de gran impiedad, atribuiēles culto, i reuerencia o fabrican, o hazen fabricar algun anillo, espejo, o pequennas tacas, para atar, i encerrar (como piensan) los demonios, para consultarlos, i tener respuestas de ellos. Otros demas desto, procurā en los cuerpos posseidos de los demonios, o en las mugeres lymphaticas i phanaticas saber cosas por venir, o casos, i sucessos secretos, i con razon de aquellos, a quien el Sennor en el Euangelio mando callar, tienen vanas, i mētirosas respuestas. Ai tambien otros Prestigiatores, i de ordinario vnas mugercillas dadas a superisticion, que en vnas tacas, o vasos de vidrio llenos de agua, o en espejo encendidas velas benditas en nombre del Angel santo, i blā co adorando humildes al sembrador de todos los males, el diablo, o en las vnas, o en la palma de las manos vntadas tambien a vezes con azeite al mismo fabricador de los engannos hazen oracion, para que desta manera les muestre las cosas por venir, o secretas en alnunas figuras, o aparentes imagines, o visiones phantasticas, o del mismo padre de la mentira el diablo, con otras encantaciones, i varias obseruationes, supersticiosas inquieren de las cosas por venir la verdad, i la pretenden dezir a otras, de los quales todos que auemos nombrado, siendo vna misma la impiedad, se vee vn mismo fin, pues al cabo se hallan miserablemente engannados, i burlados cō los prestigios, i artes del demonio los que hazen la diuinacion, i los que la procuran, siendo pues proprio de Dios conocer antes que sean los sucessos de las cosas en ellas mismas, siguese necessariamente, que los Astrologos, i los demas q; auemos dicho, que sin reuelarlo Dios, se atreuen a dezir antes, i conocer las cosas, injustamente, i sin verguenca toman para si, i vsurpan lo que es de Dios. I desta manera dandole sin razon a las criaturas lo que es de Dios, la diuina Magest. se ofende grauemente, la entereza de la sancta Fe es violada, i a las almas

rede-

redemidas con la preciosa sangre de Christo, pestilencia, i destruiciō se les allega. I es assi que por las reglas del indice de los libros prohibidos, hecho por Decreto del sagrado Concilio general de Trento, entre las demas cosas se les encarga a los Obispos prouean con diligencia que no se lean, ni se tengan semejantes libros de Astrologia judiciaria, tratados, o indices, que de los futuros contingentes, sucessos, casos fortuitos, o aquellas acciones que dependen de la voluntad del hombre, osan afirmar que alguna cosa à de ser cierta, permitiendo se los juizios, i obseruaciones naturales que para aiudar a la nauegacion, agricultura, o al arte de Medicina se han escrito. Mas los libros todos de Geomancia, Hydromancia, Chyromancia, Nicromancia, o aquellos en que se contienen sortilegios, hechizerias, agueros, auspicios, encantaciones del arte Magica, procurasen quitarlos del todo, y deshazerlos. Mas con todo esto a la extirpacion de los errores, corruptelas, delictos, y abusos no se à proueido, de manera que en algunos lugares, i cerca de algunos dexe de auerse conseruado, i con curiosidad permanezcan, descubriendose cada dia, quan lleno esta todo con las traiciones del diablo, de diuinaciones, sortilegios, i varias supersticiones.

Por tanto nosotros que por el cargo del Pastoral oficio deuemos guardar inuiolada la integridad de la Fe, i cō entrannas de caridad de Padre, desseamos mirar por la salud de las almas, quanto aiudandonos la diuina gracia podemos condenando, i reprouando todo genero de diuinaciones, que siendo autor el diablo, para enganno de los fieles se suelen hazer de los ia dichos curiosos, i perdidos hōbres.

Desseando sin esto que aquella santa simplicidad de la Christiana religion, principalmente del summo poder del criador Dios, de su sabiduria, i prouidencia, se conserue entera sin corrupcion de algun error.

I queriedo ocurrir a la falsa credulidad, i al detestable estudio de semejantes ilicitas diuinaciones, i supersticiones, i a las maldades, i suziedades de testables, para que del Christiano pueblo se pueda dezir lo que del antiguo pueblo de Dios esta escrito, no ai Aguero en Iacob, ni ai diuinacion en Israel.

Por esta constitucion que para siempre à de valer, por autoridad Apostolica estatuimos, i mandamos, que assi contra los Astrologos, Mathematicos, i otros qualesquier de la secta judiciaria, que de aqui adelante exercitaren el arte de la Astrologia, sino es cerca de la agricultura, nauegacion, i cosas de medicina.

E I con-

I contra los que echan juizios, natiuidades de los hombres, en los quales se atreuen à afirmar, que à de suceder alguna cosa de los que son sucessos por venir contigentes, i casos fortuitos, o acciones que dependen de la voluntad del hōbre, aunque ellos digan, i protestē que no lo afirman de cierto, contra estos hombres, o mugeres, que las sobredichas condenadas, vanas, engannadoras, i perniciosas artes, o sciencias de diuinar, exercitan, professan, ensennan, o deprenden, i los que semejantes ilicitas diuinaciones, sortilegios, supersticiones, hechizerias, encantaciones, i las ia dichas maldades, i delictos como auemos dicho hazen, o en ellas de qualquier manera se entremeten de qualquier dignidad, grado, o condicion que se an, assi a los Obispos, i Prelados, superiores, i otros Ordinarios de los lugares, como tambien los Inquisidores de la heretica prauedad, que donde quiera estan diputados, aunque en muchos destos casos no procedian antes, o no podian proceder con diligencia, hagan inquisicion, i procedan, i los castiguen seueramente con las penas Canonicas, i las demas que les pareciere, prohibiēdo todos, i qualesquier libros, obras, tratados de esta judiciaria Astrologia, Geomancia, Hydromancia, Aeromancia, Pyromācia, Onomancia, Chyromancia, Necromancia arte Magica. I aquellos, en que aia sortilegios, hechizerias, agueros, auspicios, malditas encātaciones, i supersticiones en el dicho indice vedados, debaxo de las censuras i penas en el contenidas leerse de qualesquier Christianos, o de alguna manera detenerlos, deuiendo darlos a los Obispos, i a los Ordinarios de los lugares, o presentarlos, i consignarlos a los dichos Inquisidores. I sin esto por la misma autoridad estatuimos, i mandames que contra los que a sabiendas leen, o retienen los dichos libros desta manera, o aquellos en que se contienē teles cosas, por es semejāte los mismos Inquisidores libre, i licitamente procedan, i puedan proceder, apremiar, i castigar con deuidas penas, sin que estoruen constituciones, i ordenaciones Apostolicas, i las demas, q̄ contrarias sean. I para que mas facilmente las presentes letras vengā a la noticia comun de todos, mandamos que se fixen, o cuelguen en las puertas de las Iglesias de S. Iuan Laterano, i del Principe de los Apostoles en Roma, i en Campo de Flora, i quitadas estas; se pongan sus traslados, i se dexen fixos en los mismos lugares. I demas desto, a todos, i a cada vno de los venerables hermanos nuestros Patriarcas, Primados Arcobispos, Obispos, Ordinarios de los lugares, i Prelados, i a los Inquisidores de la heretica prauedad de qualquier parte, por estos es eritos cometemos,

mos, i en virtud de santa obediencia, con toda fuerça mandamos q̃ por si, o por otros estas mismas letras despues que las aian recebido, o tuuieren noticia dellas, en cada vna de sus Iglesias parrochiales estando junto el pueblo para los diuinos oficios, i de alli adelãte vna vez en el anno, i las demas todas q̃ les pareciere que conuiene las publiquen, i hagan publicar en lẽgua vulgar. I porq; seria dificultoso q̃ las presentes letras se puedã lleuar a cada vno de los lugares donde se les ha de darse, queromos q̃ a sus traslados, aunq; sean impressos, cõ subscripcion de mano de algun notario publico, i selladas con el sello pequenno de la santa Romana, i vniuersal Inquisicion, o de algũ Prelado, o de la Curia Ecclesiastica, se les de en todo ẽ juizio i fuera del, la misma fe en qualquier parte que se mostrare, que se diera a las mismas letras originales si fuessen exhibidas, o mostradas. A ninguno ques sea licito esta pagina de nuestros estatutos, mandatos, prohibicion, jussion, comission, i voluntad, romper, o ir contra ella con temeraria osadia, i si alguno presumiere de atentarlo, sepa que incurrira en la indignaciõ de Dios omnipotente, i de los bienauenturados Apostoles S. Pedro, i S. Pablo. Dadas en Roma en S. Pedro, anno de la Encarnacion del Sennor de mil i quiniento i ochenta i seis, a cinco de Enero, anno primero de nuestro Pontificado.

H. Prodat.

Io. Baptista Canobio.

CAP. III.

De la fuerça de las Estrellas en las cosas inferiores.

1 A La tercera aduertencia bien auia que responder a vna blasfemia tan calificada como en ella se defiende contra la summa bondad de Dios nuestro Sennor, haziendole autor de todas nuestras obras, assi malas como buenas, porq; esta es opiniõ original de M. Lutero, Io. de Hus, Vvitcleph, Hieron. Praga, i otros herejes de Francia, i Alemania, que la fundã, i poiã en los mesmos lugares de la Escritura, q; el curioso cita mal entẽdidos, porq; como dize el Principe de la Iglesia S. Pedro Canõ. 2. c. 3. *In quibus sunt quædam intellectu difficilia, quæ indocti, & instabiles deprauãt, sicut, et cæteras scripturas ad suam ipsorũ perditionẽ.* † Os imputũ, o lingua stipitus eradicanda! Deus nostrorum 2
scelerũ author est? o mutesce blaspheme, quia nemo sane te ipso miserabilior est, qui tãta in Deũ insectaris blasphemia vt illum facias authorẽ omniũ flagitorũ, nã quid magis execrãdum cogitari potest, quam quod Deus Optimus Maximus, quem Paulus velle testatur. *Omnes homines saluos fieri*: cogat eosdẽ adulteros esse, & sacrilegos? † Nihil potest in sanius dici, nam D. Paul. ad Thesalon. 1. cap. 4 3

Hæc est voluntas Dei, reliquit scripta, *iustificatio vestra*: & Dauid Psalm. 5. *Mane astabo tibi & videbo quoniam non*
4 *Deus volens iniquitatem tu es.* † Porque si el ser buenos, o malos no pendiesse de nuestra voluntad, sino sólo de la predestinacion, como quiere el curioso, o el hereje por mejor dezir, fuera injusticia condenar a vnos, i saluar a otros, lo qual es blasphemia darlo en Dios summa bondad, en quien ni el Iudio su enemigo, ni los falsos testigos hallaron que reprehender citados para ello apud *D. Matth. cap. 21. & 26. D. Marc. cap. 14.*

5 Todo esto nace de la heregia, i error de los Manicheos que afirman que con el pecado de Adan perdimos el libre aluedrio: pero conuencense estos herejes facilmente Genes. cap. 4. *Nonne si bene egeris, recipies: sin autem male, statim in foribus peccatum tuum aderit? Sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis*
6 *illius.* † I assi dixo Dios en la segunda lei que dio a su pueblo, Deuter. cap. 30. *Considera, quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam, & bonum, & è contrario mortem, & malum, vt diligas Dominum Deum tuum, &c. Sin autem auersum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque errore deceptus adoraberis Deos alienos, & seruieris eis, prædico*
7 *tibi hodie quod pereas.* † I el Santo Iosue caudillo del pueblo de Dios, hablando con el, les dize desta suerte en el libro de los Iuezes, c. 24. *Sin autem malum vobis videtur, vt Domino seruiatis, optio vobis datur, eligite hodie, quod placet, cui seruire potissimũ debeatis, vtrum Dijs, quibus seruierunt Patres vestri in Mesopotamia, an Dijs Amorrhæorum in quorum terra habita-*
tis. † I Iesus hijo de Sirach, en el Ec- 8
clesiast. cap. 15. *Apposuit tibi aquam, & ignem; ad quod volueris porrige manum tuam: ante hominem vita, & mors: bonum, & malum, quod placuerit ei dabitur illi.* † I no por esso negamos 9
los meritos de la gracia, como hizieron los Pelagianos, ni la fuerça de los auxilios, porque nada desto quita el libre aluedrio, pues Dios no nos fuerça la voluntad, sino la fauorece para que corresponda cõ la abocacion, S. Hieron. contra Pelasgian, epist. 13. *Conditi sumus liberi arbitrij, sed ipsum liberum arbitrium*
Dei nititur auxilium. † Porque Dios 10
es de cuias manos recebimos todos los bienes, *Ecclesiast. cap. 1.* I desseando que todos nos saluemos, acude a nuestro remedio con mas, o menos efficazes auxilios, segun su diuina voluntad, sin que de nuestra parte merezcamos el mas minimo de todos, segun el Apostol *ad*
Rom. cap. 11. ad Ephes. 2. ad Tit. 3. † Pe- 11
ro de tal suerte, que aunque en los auxilios eficientes de necessidad correspondemos a la abocacion como San Pablo, no le priua del libre aluedrio, sino lo inclina, i dispone para que ame el bien, i huiga el mal, *Ecclesiast. d. cap. 15. Quod pla-*
cuerit dabitur illi. † I porque esta 12
abocacion es tan eficaz que la voluntad

lundad no quiere hazer otra cosa sino lo que Dios le inspira, piensa el hereje, que la fuerca, i que solo penden de la de Dios todas sus obras, estando en su mano la elec-
13 cion, *Apostol. Corinth. 1. cap. 3. & 7.* † Nam liberum arbitrium cooperatur gratia Dei *Reg. 1. cap. 7. Paralip. 2. cap. 12. Psalm 9. & 72. Prouerb. 16. Eccl. s. 2. Esai. cap. 1. & 40 Hierem. 3. & 4. 7. 25. & 26. Ezech. 18. & 33. Zacha. 1. Matth. 3. & 11. Marc. 1. Luc. 3. Ioan. 7. Acta Apost. 3. 8. & 9. Apostol. ad Rom. 10. ad Ephes. 5. ad Philip. 2. & 4. ad Colocens. 1 ad Timoth. 4. ad Tit. 2. ad Habreos 4.*

14 I como en todas nuestras obras tẽgamos siempre libre el aluedrio, podemos resistir a la inspiracion de Dios, i hazer, lo que nos inclina la carne, mediante la influencia de las estrellas, a q̃ esta sugeto el cuerpo, como todas las demas cosas inferiores, que es lo que io digo en el lugar que el curioso me impugna falto del conocimiento desta ver-
15 dad. † Siendo cierto que la carne contradize a el espiritu; I que muchas vezes sale vencedora, i no solo con los malos (que essos es ordinario) sino cõ los justos, i buenos, desuerte que hazemos lo que ella quiere, aunq; sepamos que es malo, como de si lo afirma S. Pablo ad Roman. cap. 7. *Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum*
16 *hoc ago.* † Porque es poderosa la carne a contra dezir al espiritu, i aun a el mesmo Dios, pues muchas vezes nos llama, i nosotros no queremos oir, segun su diuina Magestad se quexa por San Matheo c. 23 *Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos quem admodum Gallina congregat pullos suos sub alis, & noluisti?* † I si esto lo puede ha- 17
zer la carne por si sola quanto mejor lo hara instigada con la influencia de las estrellas? pues nacemos debaxo dellas, y estamos sugetos á su influencia como criaturas inferiores, no porque nos puedan forcar, sino irritar, i commober la cõcupiscible, i esta resistir las inspiraciones de Dios, segun el Apostol ad Galat. cap. 5. *Nam caro concupiscit aduersus spiritum;* † Arrastrando la 18
voluntad tras si, que aunque potencia del alma, por la mala vecindad del cuerpo, se fue le contaminar, Sapient. cap. 9. *Corpus quod corrumpitur aggrauat animam.* Porque como dize el Apostol cap. *Habemus thesaurum istud vasibus fictilibus.*

19 I sentado esto por llano, i verdadero, como lo es, no obstan los fundamentos de contra io, porq; al lugar de *Hierem. c. 10.* se responde, que alli el Propheta habla de la destruicion de su ciudad, que hizieron los de Babylonia, por los pecados de los Iudios: *Vox auditionis ecce venit, & commotio magna de terra Aquilonis, & ponat ciuitatem Iudæ in solitudinem.* † I assi dize mui 20
bien, que no es acaso, ni por sola su voluntad, sino por castigo de sus

pecados, guiandolo, i mouiendolo Dios, *scio Domine quoniam non est hominis via eius*, hoc est non proprio venit instinctu, sed per te cuius benignitaté offendimus, & vt Hieronymi verbis vtar, *non est eorum fortitudinis, sed nostri meriti, & indignatio-*
21 *nis tuæ.* † Quod siue de Babylonijs dictum intelligas, népe, quod diuino instinctu contra Iudæos accessissent, nihil tamen fecerunt nisi spóte sua? siue de Iudæis quod Iustitiæ viam incedere nequirent nisi castigati, ad id enim semper prę mittendum est librum arbitrium eis fuisse.

22 I tampoco obsta el lugar de *S. Matt, c.6.* porque aunque ninguna cosa sucede sin la volútad de Dios, como dueño que es de todas ellas, no por esso suceden de necessidad, porque la diuina prouidencia no quita los futuros contingentes, como lo prueua el Obispo i martir *Ioan. Roffense contra las assertiones de*
23 *Luthero art. 36.* † I lo de S. Ioan c.15. *sine me nihil potestis facere*, no se entiéde del libre aluedrio, sino de las acciones humanas, que no son nada sin Dios, segun lo explica S. Pablo ad Galat. c.6. *In Christo Iesu neq; circumcisio aliquid valet, neq; preputium,*
24 *sed noua creatura.* † Porque como dize el mesmo san Pablo Corinth. 1. cap. 13. *Si habuero Prophetiam, & nouero mysteria omnia, & omnem scientiam, etsi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem*
25 *non habuero, nihil sum.* † Porque todas las obras que no van dirigidas en Dios, no son nada, porque no tienen meritos, i assi dize, que sin el no podemos hazer nada, i este es el setido del Euangelio, porque abia dicho, *Sicut palmes non potest facere fructum a se ipso, nisi manserit in vite, sic ne vos, nisi in me manseritis.*

I no obsta assi mismo el lugar de 26
los Prouerbios c.16. porque aunque Dios rija, i guie nuestras acciones, no por esso nos quita el libre aluedrio, sino lo ilustra, para q̃ nos apartemos del mal, i sigamos el bien, segun lo dize por el Propheta Osseas c.13. *Perditio tua ex te Israel, tantum modo in me auxilium*
tuum. † Porque todos nuestros pésamientos son malos *Gen. c.6. & 8.* 27
si Dios con su bondad no los rige, i endereca: como obras de hóbres, de quien dize S. Pablo ad Roman. cap. 8. *prudentia carnis mors est, & inimica Deo.* † I assi vemos que los 28
hermanos de Ioseph, auiendo tratado de matarlo, no lo hizieron, no porque Dios les forcasse la voluntad, sino porque mediante sus inspiraciones mudaron de parecer, como lo dize el mesmo Ioseph Genes. cap. 50. *Vos cogitatis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum.* † 29
Son de ningun prouecho nuestros consejos, sino tienen su fundamento en Dios, porque toda la prudencia humana es necedad en su presencia, S. Paul. 2. *prudentia humana stultitia est apud Deum.* † I assi 30
aunque el hóbre piense qualquier

cosa, mientras Dios no le fauoreciere, no hara nada, porque es necessario para que sean algo, q̃ Dios nos ẽderece las manos: i esto quiere dezir el lugar de los Prouerb.

Porque como dize el S. Rei Dauid Psalm. 127. *nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborant, qui ædificant eam.* †
31 Porque aunq; los oficiales trabajen, si Dios no acude en la obra, seran telas de arannas, que el primer viento las desbarate, porq; sin Dios no ai nada que permanezca, porq; el es el ser, i el viuo de las cosas, i del procedẽ, D. Ioan. c. 1. *omnia per ipsum facta sunt.*

32 Menos obsta el lugar de S. Pablo *Corinth. 2. cap. 3* Porque siendo como es Dios el que à de mouer nuestras acciones para que puedan tener ser, porque las demas son vanas, i vaciadicas, no podemos pensar nada que sea algo, que no venga de su mano: i assi dixo el Profeta Isaias cap. 26. *Omnia opera nostra*
33 *operatus es nobis Domine.* † No porque Dios las haga sin nosotros, o porque sucedan de necessidad, como dixo el Poeta: *Certa cõstat omnia lege,* sino porque como dize San Chrysostomo Homil. 83. in Math. *Ideoque Deus cooperari nobis debet, vt*
34 *quæ volumus, perficiamus.* † Velle adiacet mihi inquit *Apostolus ad Rom. cap. 7.* Perficere autem non inuenio. Nam Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere. Et rursus ad Philipens. 2. *Deus qui cæpit in nobis opus bonum, perficite vsq; in diẽ Christi Iesu.*

Tampoco obsta lo de Balaan 35
Numer. cap. 24. Nam licet linguam Balami ad benedicẽdum elegerit, spiritus mansit tamen, & voluntas libera, quia studuit omnibus modis maledicere, sed lingua eius non fuit expedita, iuxta illud Psalm. 139. *Non est sermo in lingua mea.* † 36
Quam Deus solet mouere arbitrij libertate integra manente Prouerb. c. 16. *Hominis est præparare cor, Domini autem gubernare linguam.* † 37
Porque si por alguna causa se pudiesse forcar la voluntad, ni las obras del justo le valdriã para saluacion, ni las del malo para cõdenarle segun Tertuliano lib. 2. aduersus Marcion. *Nec boni nec mali merces iure pensaretur, ei qui aut bonus, aut malus necessitate fuisset inuentus, non voluntate.*

I tampoco obsta lo que assi me- 38
smo trae el curioso de la conuersion de San Pablo, de quien dixo S. Augustin. *Quod nolentes Deus convertit, & reluctantes,* quia non trahitur Paulus multus, sed miris modis allicitus ab illo, qui nouit, intus operari, segun lo ensenna el mismo S. Augustin *super Ioan. tract. 26.* † 39
Porque ninguna abocacion por efficiente q̃ sea nos priua de la voluntad, pues podemos correspon der, o no con los auxilios de Dios D. Luc. c. 10 *Va tibi Corozain, va tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone facta fuissent virtutes, quæ facta sunt in vobis, olim in cinere, & cilitio pœnitentes sederent.*

Por-

40 † Porque si el pecador no tu-
uiesse volūtad mas que la de Dios,
de que auian de seruir tantos ser-
mones como cada dia le predican?
Pues no estraria en su mano el cō-
uertirse lo qual es falso, como lo
ensenna toda la escuela Theologa
41 con Santo Thomas. † I aunque ai
personas doctissimas, que afirman
que con iguales auxilios no se pue-
de condenar vno, i saluar otro, no
me meto en calificar opiniones de
nadie, pues de todos tengo io mu-
cho que deprender, i para mi pro-
posito vasta que pueda disentir, o
asentir an la abocacion; pues por
esto dize San Ioan Apocalip. 2. ha-
blando de Iezabel: *Dedit illi tempus
vt pœnitentiam ageret, & noluit pœni-*
42 *tere a fornicatione sua.* † Por lo qual
justamente murio sin alcancar mi-
sericordia, porque no quiso con-
uertirse con la amonestacion que
tuuo, sennal de que estaua ē su ma-
no, i el hazello meritorio, segun el
Apostol Santiago cap. 5. *Qui conuer-
ti fecit peccatorem ab errore vitæ suæ, sal-
uabit animam eius in morte.*

43 I no obsta el lugar de San Pablo
ad Ephes. 2. porque menos se prue-
ua con el, que Dios fuerce nuestra
voluntad, sino que por su miseri-
cordia San Pablo se conuirtiesse, i
sin meritos suios, de hijo de ira, se
hiciesse hijo de Dios, que puede
qualquier Christiano conseguir,
segun San Ioan cap. 1. *quo quot au-
tem receperunt dedit eis potestatem filios*
44 *Dei fieri.* † A lo qual no vamos for-
cados, sino de voluntad, porque la
gracia nos dispone para ello, i aun-
que se nos de sin meritos ningu-
nos de nuestra parte, porque dexa-
ria de ser gracia, segun el *Apostol ad
Roman. cap. 11 & ad Tit. cap. 3.* † La fe, 45
i las obras, que la acompannan pē-
den de nuestra voluntad, pues sin
ellas la perdemos, i con ellas la co-
bramos Trident. sess. 6. cap. 14. *qui
vero ab accepta iustificationis gratia per
peccatum exciderunt, rursus iustificari
poterunt, cum excitante Deo per pœnitē-
tiæ sacramentum merito Christi amis-
sam gratiam recuperare procurauerint.*

I no obsta finalmente el lugar 46
de los *Prouerb. cap* 16. porque Dios
de ninguna suerte es author de
nuestros pecados, como a el infa-
me hereje se le antoja, pues dize
Santiago cap. 1. *nemo cum tentatur di-
cat quoniam à Deo tentatur; Deus enim
intentator malorum est, & neminem
tentat, multo minus peccatum ipse fecit.*
† Ni por la predestinaciō de Dios 47
se condena, sino por sus pecados,
porque como dize San Augustin
lib. de prędestin. & grat. *Dei præsciē-
tiam non cogere hominem, vt talis sit,
qualem præsciuit Deus, sed præscire talem
futurum, qualis futurus est, quamuis eū
non sic fecit Deus.* † I assi miente en de- 48
zir, que no puede ir contra ella, o-
ra sea para bien, ora para mal, por-
que como dize el mesmo san Au-
gustin lib. de causis contra Pelasg.
*Nec Dei voluntate peccant homines, neq;
quod voluit Deus, sed quod peccator ipse
voluit operatus est, & in sinistra parte
consti-*

constituetur iuxte merito, & damnan-
49 *dus.* † Pues a el diablo no lo hizo Dios malo, sino bueno, si el por el pecado no se apartara de Dios, Ezechiel cap. 38. *ambulasti perfectus in vijs tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta est in te iniquitas: Peccasti, & eie-*
50 *ci te de monte* Dei, *& perdidi te.* † I assi se entienden aquellas palabras de los Prouerbios *etiam impium in diem malum*, porque el pecador con sus culpas obliga a Dios a que le desampare, dexandole en las manos del demonio, que es todo el mal q̃ le puede venir, que apretando mas la dificultad dixo S. Pablo ad Roman. 1. *tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant, quæ non conueniunt.* † Porque como dize el gran Dotor de la Iglesia san Hieronymo: *Anima igitur quæ spiritus instinctum deserit, carnis concupiscientias secuta, si sic pergat, nec vllis velit admonitionibus redire, merito tandem à Deo deseritur: & sic deserta tradidit in reprobum sensum.* † Et ita intelligunt omnes Orthodoxi Patres, quorum nullus ausus est hoc malum in Deum inferre, quem tu impie insectaris, nã vt ait Sapient. cap. 3. *Deus non fecit mortem neque imperditionem viuorum lætatur.*

CAP. IIII.

Del Templo de Salomon, comparado al del Escurial.

1 A La quarta aduertencia, bien le parezco moco al curioso, y que desdigo de la doctrina de mi tio el Padre Ioan Baptista Villalpando, i otros hombres de canas. Si fuera assi tenia razon, por deuerlos venerar io mas que otros; aunque no defiendo nada por authoridad, sino por razon: que es la que se ha de seguir, sea mosso o viejo el que la diga, porque el venerar las canas las sagradas Letras, es por la prudencia i sabiduria que suele auer en ellas, segũ dixo el santo Iob cap. 12. *In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.* † Por esto 2
mandaua Dios en la lei vieja Leuit. cap. 19 *Coram cano capite consurge, & honora personam senis,* no tanto por la edad, como por la sciencia que en ellos esta, i assi dixo la sabidur in eterna Sapient. cap. 4. *Senectus venerabilis est, non diuturna, neq; annorum numero computata, cani autem sunt sen-*
sus hominis. † I destos viejos manda- 3
ua Dios que se escogiessen los Iuezes de su pueblo *Numer. cap.* 11. de donde se dixeron los Iuezes *Seniores,* Deuter. cap. 32. *ad Seniores vrbis:* pues aunque no fuessen viejos se

les daua este titulo. I assi parece de la historia de Susana, que siẽdo los Iuezes del pueblo los que la solicitaron, los llama *Seniores* el texto sagrado *Daniel c.* 13. I nosotros dezimos *Sennores* a los que queremos honrar, *quasi seniores*, aunq; no sean
4 viejos, como lo noto *Guardiola de Nobil. c.* 39. † I assi dixo bien Ouidio a vn viejo, que con serlo en annos no lo era en juizio li. 1 Fastor. *Stultitia est, quæ te non sinit esse senem*: porq; quãdo la vejez cai sobre pocas letras, i falta de prudencia, mas es caduquez que vejez. Por lo qual dixo mui bien el Santo Iob, c. 32. *Non sunt longæui sapientes, neque senes intel-*
5 *ligunt iudicium*. † Para que no se desuanezca el curioso, con que su opinion la siguẽ hombres de canas, pues las que veneran las sagradas letras, no son las que nacen de muchos annos, sino del mucho estudio, con que se adquiere la sabiduria, que es la muger fuerte que dixo el Espiritu Santo que alcancan pocos, Prou. c. fin. *rarum, & à finibus terræ pretrum eius*, pues entenderlo materialmente de la muger, como muchos han querido, es dificultoso, que siendo buena le hagan por ella honra a su marido, *Cum sederit in porta cum Principibus populi sui*.

6 I assi no me pesa tanto, que me diga el curioso, que siento contra hombres de canas, como que siento cõtra la doctrina de mi tio, porque me precio mucho de los mios, i quisiera saber en q̃ me hallo contrario, porque en lo que le cita solo es en el computo de lo que valian los seiscientos, i sesenta i seis talẽtos de la renta de Salomon, de que io no hablo palabra, que se pueda contra dezir con mi tio, ni trato de comparar estas rentas con las de su Magest. ni el Escurial con el Templo, con auerlos escrito por mãdado del Rei nuestro Sennor, que esta en el cielo padre de su Magest. q̃ lo hizo, i auerlo embiado a Roma a imprimirlo a su costa, cõ cartas de recomẽdacion para el Pontifice, *segun lo afirma su Santidad de N. S. P. Clemente Octauo, en la Bula de su impression, que anda con ellos tom. 1. fol.* 8
14. † Ni esto recibe conparacion, porq; aunq; no ai nedie mas afecto a su Magestad, i a las cosas de Espanna, q̃ io, tengo por igual piaculo aplicarle a vno lo que no tiene, q̃ negarle la verdad, Prouer. c. 14. *qui humilia extollit, & qui excelsa supprimit, vterque abominabiles, apud Deum.*
9 † Demas que io no se que hagan grandes Monarcas a los Reies, los pechos grandes de los vassallos, porq; suponen necessidades grandes, que les obligue a pedirlos: antes pensaua io, que se dezian grandes por las grandes mercedes q̃ les hazian, pues en esto solo se asse mejan a Dios, Cic. lib. 2. nat. Deor. *sed ipse Iupiter, id est, iuuans pater.* † Quantomas que sin nada de todo esto, io le confiesso al curioso, que la Monarchia de Espanna es la maior de el mundo, la magestuosa de lo visible,

ble, la emula de todas las naciones: pero que tiene que hazer esto con lo que io escriuo? ni conparar las rentas de su Mageſt. a las de Salomon, ni el Templo a el Escurial, que aunq; le soi aficionado, tanto por obra de nuestro Espannol Salomō, como por auer sido traca de mi tio, la verdad ha de estar en su
10 punto. † I sino digame el curioso, en que articulo de fe me halla contrario? o en que principio de derecho, Teologia, o Philosophia, para que haga tantas algazaras, i le parezca que por ello no se deuiā imprimir mis libros, si por vētura fue peō del Escurial? declarese, i no gastaremos tiēpo, o dissimule, porq; es mui de ruines ser cosquillosos, pues segun dixo Plaut. *pr. silla se ledi*
11 *putant si tangantur*. † I si hemos de estar a la razō, sin salir de la sagrada Escritura, i de los libros de mi tio, que es en lo que funda su intenciō el curioso io le probare que no supo lo que se dixo, porque ajustada bien toda la renta q̃ tubo Salomō, i lo que sustento, i gasto, que hizo en el Templo, no solo con Espanna, pero con el demas resto del mundo puede cō petir, pues ni vbo, ni abra cosa que se le iguale, *Paralip. 2. cap. 1*.
12 Los seiscientos i sesenta i seis talentos que dize la Escritura que tubo de rentas Salomon, que valen nueue millones ochocientos i nobenta mil i cien escudos de oro, segun el cōputo de mi Tio, son de los Reinos conquistados por el Rei Dauid su padre, *segun el mesmo lo ensenna, i nuestro amigo el Chrysost. Espan. el P. Io. de Pineda lib. 1. de rebus Salom.* † 13
Demas desto le pagauan los doze Tribus de Israel cada anno 1440. talentos de oro, que valen *veinte i vn millones trecientos i ochenta i quatro mil escudos de oro*. I el Rei de Tyro le pagaua cada anno 120. Talentos, *Reg. 3. c. 9.* que hazen *vn millon treciētos i quatro mil escudos de oro*. † I si en- 14
tonces no estauā descubiertas nuestras Indias, estaualo la India Ophir, de la qual le veniā tres flotas, cada anno la suia, *Reg. 3. c. 10.* i la vna le traia 420. Talentos, *Reg. 3. c. 9.* i la otra 450 *Paralip. 2. c. 8.* i la otra 666. *Ioseph. l. 8. c. 2.* que vn anno con otro hazen mas de siete millones, porque cada talento de oro vale 14 850 *ducados*, segun el computo de *mi tio tom. 3. p. 2 l. 2. disp. 4. c. 33 & 35.* † 15
I demas desto, los hijos de Israel le pagauan cada anno el pecho del Tabernaculo, que llamauan el tributo santo, el qual era medio siclo de plata por cabeça, que son *dos reales, i seis marauedis*: i aunq; lo pagauā de veinte a cincuenta annos, excepto los Sacerdotes, Leuitas, enfermos, i criados, *Exod. cap. 30.* montaua cada anno veinte i dos mil talentos de plata, que valen *veinte i seis millones ciento i treinta i seis mil ducados*. † I sin esto erā de infinito va- 16
lor los presentes que todos los annos le embiauan a Salomō los Reies confederados, auentajandose

cada vno, conforme a su grandeza, pues de vna vez sola le dio la Reina Saba CXX. talentos de oro *Reg. 3. c. 10.* que valen *vn millon vi-*
17 *scientos i ochenta i dos mil ducados.* † I si vieran de contar los demas, fueran sin numero, pues era tanta la abũdancia, que auia en Hierusalem en el tiempo de Salomon, que dize la Sagrada Escritura que se hazia el caudal de la plata, que de las pie-
18 dras de la calle, Paralip. 2 cap. 1. *argentum pro lapides erant.* † Pues hasta de Espanna (que en aquel tiempo se tenia por el cabo del mundo) se le lleuo gran suma de oro, i plata, i para ello tenia flota particular, que venia cada anno, Reg. 3. cap. 10.
19 *quia classis Regis per mare cum classe Hiram semel per annos ibant in Tharsis.* † Tharsis quieren algunos que fuesse Cartagena, otros el puerto de Cadiz, otros Tarifa, i o no tengo por aora lugar para resoluerlo, basta saber que fue en Espanna para mi intento, segun lo afirman *el P. Ioan de Mariana de Rebus Hisp lib. 1. ca. 2. i nuestro amigo el P. Ioan de Pineda de reb. Salom. lib. 4. cap. 13.* i de aqui los campos de mi tierra se llamauan Thartessiacos, Mart. lib. 9. epigram. 62.

In Tharteßiacis domus est notißima terris,
Quam diues placidum Corduba Batim amat.

20 † I todo esto fue sin el tesoro que eredo Salomon de su padre Dauid, que fue de infinito valor, pues en el sumptuoso sepulchro que le hizo, labro cõ artefìcio muchos retretes, i los lleno de oro, para que cebados de la cudicia, dexassen de buscar el cuerpo; de vna de las quales (passados mil i trecientos annos) Hircan Pontifice, oprimido de Antiocho, saco *seis mil talentos de oro,* que valen *quarenta i quatro millones quinientos i cincuenta escudos.* † I para el templo dexo jun- 21
tos tantos materiales, piedras preciosas, oro, i plata, que no se puede sumar, pues de vna vez dio Para el cien mil talentos de oro, i mil vezes mil de plata. i el metal, i hierro por ser tanto, no se peso *Paralip. 1. c.*
22. † Sin los despojos de las batal- 22
las que vencio, que tambien ofrecio al Templo: *Paralip. 1. cap. 18.* que fueron en gran cantidad, porque los soldados vsauan llenar las armas de oro, i plata, i muchas joias, conforme a su possibilidad: i vencio Dauid quatro millones quinientos i veinte i tras mil hombres, i dellos monto el despojo *dos mil i setecientos i sesenta i cinco millones trecientos i ochenta i siete mil i ochocien-*
tos escudos. † Porque como tubo tan 23
gran desseo de edificar el Templo de Dios, aunque tubo orden que no lo hiziesse, sino su hijo, *Paralip. 1. cap. 29.* junto toda la riqueza que pudo para ello, i persuadio al pueblo que ofreciessen tambien de sus haziendas, que lo hizieron con grã
liberalidad, *Paralip. 1. d. c. 29.* † Con 24
esto se junto el tesoro de Salon, que

que fue sin numero, assi por las rentas que tenia, como por los pechos que le pagauan los vasallos, i dadiuas que le dauan los Reies cõfederados, que fueron muchos, porque todos desseauan su amistad. I para solo el seruicio de su persona sustentaua cincuenta i siete mil cauallos *Reg.3.cap.4.Paralip.2.c.9* i mil i quatrocientos coches, *Reg.3.cap.*10. doze mil hombres de acauallo, que le acompannauan quando salia en publico, *Reg.3.cap.*
25 20.† Los vasos en que comia, i las alhajas de la casa del campo eran de oro, *Reg.3.cap.*10. I no es de menor admiracion el sustentar Salomon mil mngeres con la obstentacion que suelen querer las que lo son de los Reies, i el que requeria
26 su grandeza, *Reg.3 cap.*11. † Que a no dezirlo toco la sagrada Escritura, parece se pudiera dudar, aunque no hombre, que sea leido, pues sabemos que las coronas de oro de Alexandro, i las armas de plata de los soldados, i frenos de los cauallos, se apreciaron en *ciento i quarenta i ocho millones quinientos mil ducados*, i que tomo a Dario de despojos *dozientos i treze millones ochociẽtos i quarenta mil ducados*, i Sardanapalo Rei de Niniue se arrojo en el fuego cõ *diez i seis mil setecientos i cincuenta millones de ducados* segun de sentencia de muchos lo refiere nuestro ami-
27 go el *P. Ioan de Pin da lib.4. de las cosas de Salomon cap.*19. † Que todo esto es nada en comparacion de Salomon, pues le prometio Dios mas riquezas que auia dado, ni daria a Rei ninguno del mundo, *Paralip.*2.cap. *Diuitias autem, & substantiam, & gloriam dabo tibi, ita vt nullus in Regibus, nec ante te, nec post te fuerit similis tui.*

Con toda esta grandeza Salomon empeço el Templo en el an- 28
no quarto de su Reino, siẽdo Dios el artifice, *Paralib.*1.*cap* 28. & 29. que solo basta para su grandeza, pues en vn dia hizo todo este orbe del mundo, i le sobro tiempo para hazer otros mil millares dellos, 27
*Gen.cap.*1 .† Edificolo en el monte de Moria, en el campo de Ornam Iebusæi, *Reg.3.cap.6.* i para igualar el sitio leuanto primero dos lienços de pared a la parte del Oriente, i medio dia, de mil codos de largo cada vno, que hazen M.DCCC.XXXIX. pies, i de alto DCCC.LI. de gruesso por lo baxo CCLXXXIII. gastando en acabarle desde el dia que le empeço siete años i me- 28
dio *d Reg.cap.6. Paralip.2.cap.3.* † Allanado el sitio, hizo quatro lienços de pedestales, que zercaron en torno el templo, cada vno de largo de CXXV. calamos (segun la cuẽta de la Escritura) que hazen pies de los nros 211.216. menos vn quarto de pie. I cada lienço tenia LXX. pedestales con bolas por remates, i de vnos a otros enrejados de piedra, en lugar de las cadenas de las lonjas, i de la parte de dẽtro auia vna calle descubierta, de 125.

calamos, que hazen 2182. pies, i de
ancho XXXVI. codas, que hazen
29 CVI. pies. † A la qual se seguia el a-
trio de los Gentiles, el qual tenia 4.
paredes en quadro, que hazian lõ-
ja por todas partes, cada vna de C
X. calamos, que hazen pies M D
CCCCLI. i de alto codas XXX q̃
hazẽ pies LXXXV. i en cada qua-
dro auia 48. ventanas con sus rexas
i celosias (que dize Iosepho que e-
ran de oro) i por de dẽtro tres cal-
les hechas de quatro ordenes de
colunas, que por todas eran 72. las
que auia ẽ cada portal, i destos ha-
bla el Euangelista S. Ioan. c. 10. *Et
deambulabat Iesus in Templo in porticu*
30 *Salomonis.* † A el atrio de los Genti-
les se seguia immediato el portico
de Israel con otros quatro lienços
en quadro, cada vno de largo de
quinientos codos, i por la parte de
afuera tenia tres ordenes de colu-
nas, que correspondian a otros tã-
tos suelos, cada vno de 46. colu-
nas, i en cada pared quatro torres,
que hazian por todas XII. de cuia
grandeza i medida no ai que de te-
nerme, pues las trai harto docta-
mente *mi tio d. t. 2. p. 2 lib. 3. ad Ezech.*
31 *c. 40.* † Dentro deste edificio auia
nueue atrios, o patios, que es lo me
smo, cada vno de CCLXXXV.
pies en quadro, i entre patio porta
les de tres calles con quatro orde-
nes de colunas del mesmo ancho i
largo que los demas, i dellos los o-
cho eran de habitacion, porque el
otro seruia de casa de Dios, segun
lo muestra *mi tio vbi sup. dict. a* 40. † I 32
estos quartos de habitacion eran
doblados de tres suelos cada vno,
quadrados, i por medio vna ga le-
ria, con aposentos a los lados, que
los menores tenian veinte i cinco
pies en quadro, sin otros que auia
maiores, en que se leia Theologia,
que por todos eran 712. aposentos,
en que viuian los Sacerdotes, i mi-
nistros del Templo: i las virgines
dedicadas a Dios en aposentos a-
parte † En medio de todo estaua el 33
patio de los Sacerdotes, subiase a
el por ocho gradas, donde estaua ẽ
medio el altar de los Holocaustos,
de diez codas de alto, i de ancho
veinte, quadrado, el qual era de
bronce vaciado con muchos fol-
lajes, i esculpturas de cherubines,
aguilas, bueies, i leones a la redon-
da, cuia forma, i esculptura muestra
mi tio d. tom. 2. ad Ezech. cap. 43. † A la
mano derecha estaua el mar æneo,
que era vn vaso grande de agua re-
dondo, que tenia de circuito pies
85. de diametro 28. de hondo 14.
de gruesso 4. dedos, cabia tres mil
metretas de agua, *Reg. 3. c. 7.* que ha-
zen *ocho mil i quinientas quarenta i sie-* 34
te arrobas de ocho açumbres cada vna. †
Estaua sobre doze bueies de bron-
ze de la estatura de vn hombre, las
cabeças hazia fuera, i los pies den-
tro de vna bacia de metal, pesaua
solo el mar æneo ocho mil seisciẽ-
tos i quarenta talentos, que hazen
diez mil i ochocientas arrobas. I con los
buies, i bacia *treinta i dos mil i qui-*

nientas arrobas, segun lo trae mi tio, junto con su forma, i esculptura *d.*
35 *tom.2.p 2.l.4.disp.3.c.38* † Auia mas diez bacias de metal, cinco por banda, para lauar las carnes de los sacrificios, cada vna sobre vn carro de bronce de quatro ruedas, i de 11. pies en quadro, i 8. de alto, que cada vna con el vaso pesaua XX mil talentos, que hazen LXXV. arrobas, cuia forma, i tamanno ensenna de gallarda esculptura *mi tio d. disp 3.cap.39.*

36 Mas adentro del patio de los Sacerdotes en el espacio que auia de estar el patio que se seguia hazia poniẽte auia vna placa de CCCC. XXVII. pies de largo, i ducientos ochenta i cinco de ancho. En medio de la qual estaua la casa de Dios, la qual ocupaua con todas las paredes ducientos i ochenta i cinco pies de ancho; porque el demas sitio occupaua vna calle, q̃ la cercaua por todas partes de 56. pies de ancho, segun lo muestra mi *tio*
37 *d.t.2 cap.40* † Tenia dos puertas, la vna inmediata a la casa de Dios, i la otra en la pared exterior, las quales eran de madera de oliuo cubiertas de planchas de oro, i en ellas de relieue sacadas de buril palmas i cherubines, Reg.3.c.6. *Cherubim, & palmarum species, & anagly-*
38 *pha valde prominentia.* † I el sitio que auia entre puerta, llamauan *e vestibulo*, dentro de el qual auia dos columnas de bronce guecas de quatro dedos de gruesso, cubiertas de planchas de oro de mas de vn dedo de canto, labradas a la redonda de follaje, enlacado con granadas, de relieue, i medio relieue, que por todas eran ciento, D.Hierem.c.52. *& omnia malo granata centum retiaculis circundabantur.* † La vna de las 39
quales colunas llamaron *Ioachin*, que estaua a la mano derecha, i la que estaua a la izquierda *Booz*, *Paral.2.c.3.ad fin.* Tenia encima sus capite vaciados de metal, cubiertos de lazos de oro i granadas, i por remates vnos lilios de oro de quatro codos de alto Reg.3 cap.7. *capitella autem, quæ erant super capita columnarum, quasi opere lilii fabricata erant in*
porticu quatuor cubitorum. † Cada co- 40
luna tenia de circuitu XVII. pieis i medio, i de diametro V. pies i medio, i de alto cõ su vasa, i capitel 57. pies, de alquitraua, friso, i cornija 14. cuio metal pesaua diez i nueue mil i veinte i siete talentos, que hazen *sesenta i vn mil trecientas i treinta i cinco arrobas.* El oro pesaua DCCL VII. talẽtos, que valen *ochenta i cinco millones trecientos i diez i ocho mil ochocientos i nouenta i tres escudos de oro*

Encima del vestibulo, sobre v- 41
na, i otra puerta cargaua vna torre, que tenia de delantera LXIIII. codos, que hazen CLXXXII. pies, con tres altos, cada vno de tres ordenes de columnas, de major grãdeza, i mejores molduras de todas las del Templo. E an redondas, i acanaladas, i las del primer suelo tenian

tenian de diametro XI. pies, i de alto con su vasa, i capit. XL. codos, que hazen CXIII. pies i medio: i de alquitraue, frixo, i cornixa XV III. i medio, i al respeto las demas, porq; todo estaua con tal arte, que por vna piedra del Templo se podia sacar la grandeza de lo demas, como lo noto *mitio vbi sup. d. c.* 40.
42 † Subia esta torre mucho mas alta, que todo el edificio, con maior arte, i gallardia, por que seruia de remate de todo el: tenia de alto 120. codos, *Paralip. 2. cap. 3.* que hazen CCXLI. pies, la qual cerraua por lo alto vna piedra triangular de maiores molduras, i mas vistosas, que todo lo demas, sobre la qual lleuo el demonio a Christo nuestro Señor, para tentarle, segun *S. Luc. cap.* 4. i de ella se haze mencion *Psalm.* 17. *Matt. 2. Acta Apost.* 4.

43 Tubo el Templo quatro puertas a las quatro partes del mundo, aunque la del Oriente siempre estuuo cerrada *Ezech cap.* 44. todas de tanta grãdeza, traca, i artefício, como se podra ver por *mitio d. tom. 2. ad Ezechiel. cap.* 41. No vbo en todo el mas gradas, que XXV. las vẽtanas fueron dos mil i docientas i veinte i tres, que cada vna tenia de largo cincuenta codos, i de ancho XXV. *Ezech. c.* 40. i cada codo tiene XLV. dedos, que son tres pies menos tres dedos, segun la cuenta de
44 *mitio, tom. 3. p. 2. lib. 3. cap.* 18. † Las columnas por to das fueron M. CCCC. LIII. i las menores de XLII. pies de alto, i con ser muchas dellas tan g ue ss s, que tres hombres no las podian abarcar dados de las manos, eran todas de vna pieca de marmol blanco finissimo
Reg. 3. cap. 6. Paralip. 2. cap. 3. † I de lo 45
mismo eran todas las paredes del Templo, i con ser tan anchas, que podian ir quatro carros juntos por cima, no vbo en todas ellas ripio, ni cal, porque las piedras atrauessauan todas al edificio de parte a parte, i assi las traian del monte asserradas con sus haces de dentro i fuera, abiendo algunas, en que se podia hazer vna casa Reg. 3. cap. 7. *Omnia lapidibus prat osis, qui ad normam quamdam, atque mensuram tam intrinsecus, quam extrinsecus serrati erant, magnis decem octo cubitorum.* † I 46
de aqui queda entendido el lugar dificultoso de la sagrada Escritura, que mientras se labro el Templo no se oio martillo, ni hacha, ni otra herramienta ninguna, Reg. 3. cap. 6 *Domus autem cum adificaretur, de lapidibus dolatis, atque perfectis adificata est: & malleus, & securis, & omne fe ra*
mentum non sunt audita. † La causa e- 47
ra porque traian todo el material labrado del monte conforme a la planta del Templo con sus hazes, de suerte que no hazian mas que sentarlo: las piedras asian con vnos gatos de metal, por las moscas que traian hechas, i las vigas las clauauan a mano por los agujeros, que traian, con clauos de oro engastadas piedras preciosas en las cabe-

cas,

eas, los quales pesaua cada vno cincuenta siclos de oro *Paralip.2.c.3.* que cada siclo vale cinco ducados, menos catorze marauedis, segun el computo de mi tio *d t.3.p 2. lib.21.disp 4.c.38.* † Las vigas eran de cedro, i las menores tenian de largo XXXIII. pies, de ancho cinco i medio, de alto 3. i las maiores, que eran las de la casa de Dios, tenian de largo CLIII. pies, i de ancho X. i medio, i de canto VI. i medio, segun consta *Reg.3.cap.6. Paralip.2.cap 3. Ezech.cap.40.* † Los tejados estauan cubiertos de planchas de bronce, i porque no se sentassen las aues a ensuciarlos, tenian vnas puntas de oro purissimo, i de lo mesmo eran las rexas de las ventanas, segun *Ioseph.* † Las quicialeras, cerrojos, aldauas i clauos de las puertas eran assi mismo de oro, *Reg.3.cap.7.* en que se gastaron diez i ocho millones cincuenta i siete mil i seiscientos escudos de oro, segun lo prueua *mi tio d.tom.2.*

48

49

50

Ocuparonse en la fabrica del Templo por siete annos i medio, o ocho, como quiere *Eusebio*, continuamente cada anno, quatrocientos i vn mil i nueuecientos oficiales, porq; andauan en Hierusalem 165ʒ000. sobrestantes destos 3ʒ 3000. cateros en el mõte 80ʒ000. peones destos 70ʒ000. sobrestantes del monte 3ʒ600. *Reg. 3. cap. 5. Paralip.2.cad.2.* † A los quales daua Salomon de racion cada anno de trigo coras 60ʒ850. que montan segun el computo de mi Tio *quatro cuentos i trecientas i seis mil setecientas fanegas.* De vino metretas 60ʒ850. que valen *vn cuento i seyscientas i nouenta i cinco mil quinientas i quinze cantaras.* De azeite Satos 60ʒ850. que hazen *quinientas i sesenta i cinco mil ciento i sesenta i vna arrobas.* † I esto sin el gasto que tubo con los obreros de Galilea, Iudea, Samaria, Arabia, i Moab, i los salarios tan auentajados que pago a todos, pues acabado el Templo les dio de encimo *nueue millones ochocientos i nouenta i quatro mil i cincuenta escudos de oro.*

51

52

53

La casa de Dios de dentro era del modo de nuestras Iglesias de vna naue de largo de LX. codos, q̃ hazen CLXX. pies, i de ancho XX. codos, que hazen LVI. pies. La capilla maior era quadrada de cincuenta i seis pies en quadro, la qual llamauan *Sancta sanctorum* a diferencia del demas cuerpo de la Iglesia, que ellamauan *sancta.* † En todo este sitio de la casa de Dios no vbo cosa, que no fuesse de oro, ocubierta de planchas de oro, pues el suelo lo estaua de dentro, i fuera 3.Reg.cap.6. *& pauimentum domus texit auro intrinsecus, & extrinsecus.* † De lo mesmo estauan cubiertas las paredes, vigas, puertas, i techo, Paralip.2.*cap.3. Porro aurum erant probatissimum de cuius laminis texit domum, & trabes eius, & postes, & parietes:* las quales estauan clauadas con clauos assi mesmo de oro de vein-

54

55

56

te i cinco oncas cada vno, d.cap.3. *& clauos fecit aureos quorum singuli*
57 *quinquagenos siclos appendebat.* † Estas planchas estauan todas labradas de buril con varios follajes, i esculpturas, con cherubines, i palmas, todo de relieue Reg.3.cap.6. *& omnes parietes templi per circuitum sculpsit variis celaturis, & torno, & fecit in eis cherubim, & palmas & picturas varias, quasi prominentes de pariete, & egre-*
58 *dientes.* † Las quales pesaron DC. talentos, digo las del Sancta Sanctorum, Paralip.2. cap.3. *Et laminis aureis texit eam, quasi talentis sexcentis*, que cada taléto pesa mil i quiniétas oncas de oro, que son nouenta y quatro libras menos quatro oncas, que valen *catorze mil y ochocientos y cinquenta ducados, segun el compu-*
59 *to de mi tio. d. tom.3.* † Dentro del Sancta Sanctorum estaua vn altar de cedro cubierto de planchas de oro con tan gallardas molduras, i relieues que cedia la materia a el arte, encima del qual estaua el arca del testamento, en la qual solo auia vn baso de Mana, i la vara de Moyses, i las tablas de la lei, *Reg.3. cap.8. Paralip.2.cap.5. Apost. ad Hebr.6.*
60 † A los lados del altar junto a el arca auia dos Cherubines de diez codos de alto, que hazen casi otras tantas varas de medir de las nuestras, eran hechos de madera de oliuo, cubiertos todos de planchas de oro, con quatro alas cada vno, con las dos se cubrian a si, i con las otras dos tendidas hazian sombra a el arca, llegando las vnas puntas con las otras, i las otras tocauan en las paredes, *Reg.5.cap.6.* † Los qua- 61
les tenian las caras de hombre, los cuerpos de Leon, los pies de buei, i las alas de aue; i assi se entiende aquel lugar dificultoso Reg 3 cap. 7. *Inter coronullas, & plectras, leones, & boues, & cherubim*: porque en el Sancta Sanctorum no auia bueies, leones, ni cherubines; sino cherubines en forma de leones, i bueies, como lo ensenna *mi tio el padre Ioan Baptista Villalpando d.tom.2 ad Ezech. cap.41.* † I donde suelen en las Iglesias estar las rejas, estaua el velo del Templo, que se rasgo en la muerte de Christo S.N.*D.Matt.cap.27.* delante del qual en el cuerpo de la Iglesia estaua el altar de el incienso dicho Thymiamatis, *Exod.cap.30.* el qual era de oro puro junto con la mesa de los panes de la preposicion Reg.3.cap.7. *altare aureum, & mensam super quam ponerentur panes* 62
propositionis auream. † El qual altar tenia dos candeleros de oro a los lados, i adelante por el cuerpo de la Iglesia, otros diez candeleros de oro cinco por banda, con otras diez mesas entretexidas entre ellos, *Paralip.2.c.4.* cuia traça, i escultura de todo ello refiere *mi tio d.* 63
tom.2. lib 3 ad Ezech c.cap.41. † I para el seruicio del Templo auia tanta cantidad de vasos de tan extraordinaria grandeza, i labor, que dexados los de bronce, que por ser tantos no se pesaran, *Reg.3.cap.7.*

Paral-

Paralip.1 cap.2. los vasos de oro fueron 440JJ000. que pesauan *mili seiscientos i tres millones, ochocientos i catorze mil trecientos i setenta i cinco ducados.* Los vasos de plata fueron 1340JJ000. que pesauan *mili docientos i ocho millones ciento i nouenta i seis mil ducados*, los quales heredo de su padre Dauid, *Paralip.1.cap.18.22.&*
64 *29.* † I siendo esto assi como lo es, no se ve llano, que es desuario q̃rer con parar a ello las cosas de España, donde no en vasos de oro desseamos tener que comer, sino en barro? i que despoblandose cada dia los lugares, i caiendose los templos, sin poderlos leuantar, seamos tan demasiadamente contentadizos de nuestras cosas mesmas, que hagamos cotexo de ellas, con las que no tuuieron par en el
65 mundo? † I para impugnar vna cosa tan sentada i llana como esta, nos fauorezcamos de argumentos tan flacos como es dezir, que los edificios antiguos no tienen que ver con los de aora, i que ai mas dinero oi, que vuo entonces, pues no ha muchos annos que valia vn carnero diez marauedis, i el jornal de vn hombre de sol a sol erá quatro marauedis, con que se deluanece el cuitado sin fundamento.
66 I assi dexado lo demas, para que le respondan las ciudades, i pueblos de Espanna, a lo del sueldo digo, que no era jornal, como se le antoja al curioso, sino moneda que corria en aquel tiempo, como lo es oi la que tenemos *l.2.tit.3.lib.4.* Fori legum, *pechen trecientos sueldos.* l. 3. tit.5.d.lib.4.For. *peche por cada miembro docientos sueldos,* † El qual tubo 67
diferente valor, cóforme los tiempos, segun de las mesmas leies, i de las chronicas de aquellos parece, porque en el tiempo del Rei don Alóso el onzeno era el sueldo menor la quinta parte del marauedi que entonces corria, de suerte que quatro marauedis hazian cinco sueldos, segun lo nota *el insigne Couarru. tract. de veterum numism. cap. 5. num 7.* † Despues en el tiempo del 68
Rei don Henrique el segundo su hijo, se aprecio cada sueldo por vn dinero i la tercia parte de otro, segun consta de las Ordenancas hechas en Toro Era de M.CCCC. XI. Otros sueldos corrian en tiempo 69
po de el Rei Don Alonso el decimo, que valian seis dineros Burgaleses cada vno, que hazen quatro marauedis de los de aora, *segun consta de su Chron. cap.1.* I con esto passo la *l.1.tit.10.lib.8.Recopilat.*

CAP. V.

De las Hesperides, i sus huertos, donde fueron, i que verdad tengan.

1 LA quinta aduertencia de las Hesperides, i sus huertos, nace de algunos Criticos destos tiempos, que presumen de archiuistas de la antiguedad, i todo lo que no abre su llaue maestra lo despreciã, i desacreditan por fabuloso, como prodigioso, i fingido, porq; como dize la Sabeduria eterna Prouerb. cap. 28. *Non recepit stultus verba prudentia, nisi ea dixeris, qua versantur in*
2 *corde suo.* † Siendo cierto, que aun las mesmas fabulas tuuieron su origen cierto, i verdadero, por lo qual nos amonesta que las estudiemos, aun para entender la sagrada Escritura el fiel interprete della S. Augustin lib. 2. doctr. Christ. c. 28. *Historia plurimum nos adiuuat ad sacros libros intelligendos etiam si prater*
3 *Ecclesiam puerili eruditione discantur.* † Entre todas las historias que celebro el antiguedad, ia por ilustres, ia por milagrosas, la que mas le causo pasmo, i admiracion fue esta de las Hesperides, i sus huertos, por lo qual dixo Plin lib. 19. cap. 4. *Antiquitas nihil prius mirata est quam*
4 *Hesperidum hortos.* † No vbo casi historiador, ni poeta Griego, ni Latino, que no las celebrasse, i cantasse, i aunque con noticia confusa, ninguno dixo auer sido en Espanna, como al curioso se le antoja, falto del conocimiento de la antiguedad, porque todos concuerdan auer sido en las riberas del mar Oceano Atlantico al principio de la Mauritania i para maior claridad ire con la historia en que van todos llanos. 5

En la primera parte que se ofrece de la Libya, o Africa, que es lo mismo, iendo caminando el rostro a Leuante esta la *Mauritania inferior*, de quian dixo Plinio lib. 5. c. 1. *principio terrarum Mauritania appellatur*, i assi viniendo de Africa a Espanna el rostro a Poniente, viene a ser la vltima, con que se concuerdan otros, que la llaman la postrera; *Solin. cap. 45. Xiphilin. in vita Seuer. Plin. lib. 5. cap. 9.* † Esta parte llaman 6
Tingitania, de la ciudad de *Tingi*, que esta en ella mui celebre entre todos los Autores Griegos, i Latinos, mas por las fabulas que dello se contaron, i por los celebres mõtes de Auila, i Athlante, que por la noticia que tuuieron della, por ser el remate de su region, a la qual no llegauan, o ia por miedo, o ia por reuerencia, porque entendian que de alli aca era otro mundo, donde

ivan las almas de los justos, cuio er-
ror duro hasta los tiempos del Pō-
tifice Clemente I. segun S. Hieron.
tom. 6. ad Ephes. 2. *Vtrum, & aliud*
sæculum sit, quod non pertineat ad mun-
dum istum, sed ad mundos alios, de quibus
Clemens in epistola sua scribit: Occea-
7 *num, & mundi trans ipsum sunt.* † I assi
hablauan de las Hesperides, i de
nosotros, como de gente de la otra
vida, mezclando en cada coso tan-
tas fabulas, que demasiadamente
creio Gornelio Nepos, segun *Plin.*
lib. 5. c. 1. i sin el, los mas de los Grie-
gos, i Latinos, a que no dio credito
Gabinio, i por esso fue celebrado
de Estrabon, *Gabinus Romanorum re-*
rum scriptor in describenda Mauritania
8 *fabulis prodigiosis abstinuit.*

En esta parte de la Mauritania,
junto a *Tingis*, estubo la famosa ciu-
dad de *Lyxos* que despues Claudio
Cæsar hico Colonia Romana, dō-
de fueron los palacios de Anthæo,
i los huertos tan celebrados de las
Hesperides, Plin. lib. 5. cap. 5. *Colo-*
nia à Claudio Cæsare facta Lyxos, ibi
Anthæi regia, certamenque cum Hercule,
9 *& Hesperidum horti.* † Que otros
quieren que se llamasse *Lunx*, segū
Estephano λυνξ *lunx vrbis Libyæ con-*
tra Gades Athlātē versus, & insula Ath-
lantis, & vrbis λυγξω *Arthemidoro, gen-*
tile Lynxites, & Lyngios, i Pomponio
Mela, como mas vezino dixo; *Pro-*
10 *pius autem Sala, & Luxo fluminis Lunxo*
proxima † La comun es, que se lla-
mo *Lyxis*, i en esto vienen el glorio-
so S. Isidoro Arcobispo de Seuilla,
assi en los libros antiguos, como
en el manuscripto del Escurial, de
que se entiende se copio la nueua
impression, que salio en Madrid
por mandado de su Magestad el
anno de 1599. lib. 15. cap. 10. *Tingis*
ciuitatis, & Lynxis Anthæus author
fuit, i con el concuerda Silo Ital.
lib. 3.

Et Tingim rapido mittebat ab æquo-
re Lyxus.

La qual ciudad estaua de Cadiz 11
ochocientos estadios, que son cien
millas, Estrab. lib. 17. *Extrema Mau-*
ritaniæ pars, & Cotes appellatur, pene est
opidum paruum supra mare ad Barbari
Tinga. Artemidorus Linga. Eratosthenes
Lyxum, & contra Gades est situm freto
DCCC. stadiorum diremtum, ac tan-
tundem distat à freto columnarum. † 12
Lugar dificultoso, pero Isaac Cau-
sobono lo declara assi: *Caue vero ne*
confundas vrbem hanc cum Tigri Mau-
ritaniæ, quam nemo veterum Lyxum
appellauit, vt recte affirmauit Hermolaus
Barbarus male à quibusdam reprehen-
sus, qui non videntur animaduertisse,
quid inter Tigim, & hanc vrbem inter-
sit.

Tomo nombre esta ciudad de 13
Lyxos de vn rio, que passaua junto a
ella llamado *Lyxo*, segun lo afirma
el glorioso san Isidro, o Isidoro, a
quien demas de su santidad, por su
grande erudicion, se da siempre
grande veneracion d. lib. 5. cap. 10.
Lyx autem a Lyxo flumine Mauritania 14
nuncupata. † O como dize Ptholo-
mæo, la ciudad se llamo λιξα *Lyxa*, i

el rio λυξο *Lyxo*: el qual tenia vna ensanada, donde se recogian los mercaderes de Phænicia segun lo siente Estrab. d. lib. 17. *Lyxo, & Cotibus sinus adiacet ad Austrum, qui Emporicus vocatur, & diuersoria mercatoria habent Phænices mercatoribus destinata.*

15 †Por la parte de arriba tenia el mõte Atlante, distante CCV. mil passos, i del puerto de Cadiz CXII. mil. Solin. cap. 37. *Atlas a Lyxe abest quinque, & ducentis millibus passuum Lyxa Gaditano freto centum duodecim millibus habitatus ante, vt indicat loci facies, quondam cultu exercita, in qua vsq; adhuc vitis, & palmæ extant vesti-*
16 *gia.* † Con lo qual concuerda Estrabon, Ptholomeo, i Capella, diferenciandose algo en la medida, que la pudo causar la variedad de los tiempos: en fin todos son de parecer, que estaua mui cerca del puerto de las colunas, tanto que dize, que los pescadores de Cadiz se ivan a este rio a echar sus lances, Strab. lib. 2. fol. 68. *Iisque (Gaditanis) piscandi gratia vsque ad Lyxum amnem circa Maurusiam navigasse.*

17 Cerca desta ciudad, el rio arriba docientos passos la tierra a dentro de el mar, estuuieron los celebrados huertos de las Hesperides, cerca del templo de Hercules, Plin. lib. 19. c. 4. *Vbi Hesperidum horti fuisse produntur CC. passus ab Oceano iuxta*
18 *delubrum Herculis antiqui.* A los quales se entraua por el rio que los cercaua, Plin. lib. 5. cap. 1. *Lyxos, &c. ibi Regia Anthæi, certamenq; cum Hercule, & Hesperidum horti; effunditur autem hinc æstiuarium e mari flexuoso meatu, &c.* I assi dixo mui bien Euripides, *Hesperidum vsque pontus consitus litus.* † Por todo lo qual io en- 19
tiendo que esta ciudad de Lyxos fue la que oi es de *Larache*, q̃ Claudio Cæsar hizo Colonia Romana, i su Magestad del Rei nuestro sennor en estos dias Espannola, metiendo la Fe de Christo, i soldados de presidio en ella el anno de 1610. 20
† La qual esta distante de Cadiz, lo que se refiere de la ciudad antigua de *Lyxos*, i assi a su rio *Lyxo* corrompido el vocablo, dezimos oi *Lucco*, segun Leon, en la descript. del Afric. *L'Harais e vna citta fabricata da gli antichi Africani su l' mare Occeano, doue entra el flume Luccus de vna parte posta sopra la ribera d'l flume*, cuio nombre le dura oi, segun que en la Cancion de su toma dixo nuestro amigo Don Luis de Gongora:

Par la arena desnuda el Lucco ierra, &c. 21

I esto es mui ordinario, porque segun opinion de los que mejor sienten, la Y ψιλον no es Y, sino V. assi louemos en Ρωμυλος, que no dezimos *Romylos*; sino *Romulus*, τυλλιος *Tullios*, αυλα *aula*, αυγουρας *auguras*, i otros mil, segun de sentencia de Adolpho Mecherche, Sosipatro Carisio, i otros me ensenno mi maestro en la lengua Griega *el insigne Doctor Francisco Sanchez Brocens. Catedratico de prima de Rhetorica, i*

Griego de la vniuersidad de Salamanca.

22 † I assi mesmo la ξ de las vozes Griegas, que Latiniazamos, o Hispanizamos voluemos en C, como de ἄξις latino *acis*, Espannol *acueca* O'ξύβαφα Latino, *acetaria*, Espannol *azeitera*, Οξύζω latino *aceo*, E-
23 spannol *acedo*. † I assi parece que de λυκο dixeron *Lucco*, el rio que oi riega a *Larache*, que fue el q̃ antiguamente passaua por la ciudad de *Lyxo*, i assi donde oi es la laguna, que esta el rio arriba dozientos passos de la mar, fueron sin duda estos famosos huertos de las Hesperides, que por permission de Dios se han inundado, como las ciudades que estauā donde es aora el mar muer-
24 to, *Genes. cap. 19.* † O estaua assi antiguamente, porq; el demonio para las aparencias, i representaciones que aqui hizo de ordinario (como despues se vera) tubo necessidad del pātano, que estuuiesse siempre exalando vapores, para poder mejor formar el dragon de cuerpo elementar, los huertos, i mancanas de oro, que en el auia, como a los criados del Duque Rathbono, para mostrarles el throno de oro, que estaua aparejado a su amo, los lleuo a vn pantano, segun *Sigesberto en su Chronic. Oros. de Conarr. lib. 1. de vera proph. cap. 26.*

25 A lo qual aiuda el estar Larache al principio de la Mauritania, como vamos de aca, donde es cierto que estuuo la ciudad de *Lyxos*, i el rio *Lyxo*, los guertos de las Hesperides, i la ciudad de *Tingi*, tan celebrada, q̃ oi dezimos *Tanger*, como lo afirma Iuan Leon en la escripcion de Africa. *Et dal' altra sopra l' Occeano, ne tempi che Arzila, & Tangia* 26
furono d' Mori, era multo hauitata. † I el monte Atlante esta tambien aqui, dicho del Rey Atlante, padre de las Hesperides, o ia por ser su Rei, segun Diodor. lib. 5. c. 2. *Inter quos clarissimus Atlas, & Saturnus Atlantis regiones Occeano contermina forte obuenerūt, qui populos illi Atlanticos, & maxime terra montem Atlantem de no-* 27
mine suo appellauit. † O porque entendian que se auia conuertido en monte, i esta fue vna de las fabulas que se dixeron del. Seruio ad Aeneid. 4. *Nam Rex fuit, qui cum audisset oraculum, cauendum esse a Iouis filio, & rationē nullam susciperet, à Perseo in montem conuersus est, viso Gorgonis capite, eo quod illum noluit suscipere.* 28
† I porque entendian que Atlante se auia quedado hecho monte, los pies fixos en la tierra, q̃ es mentira, dixo muy bien Aristoteles lib. de commun. anima. mot. cap. 3. *At qui fabulose comminiscuntur Atlantem in terra fixos pedes habere, videntur ex suo ipsorum commento fabulam finxisse.* 29
† I no paro aqui la fabula, sino que entendieron que la barba, i cabello se auia transformado en las seluas, i de los bracos, i ombros hecho los collados, i de la cabeca la cima, i pimpollo, que dezian que tocaua en el cielo, Ouidio lib. 4. Metamorph.

Quan-

Quantus erat mons factus Atlas: nam barba, comaque,
In siluas abeunt, iuga sunt humeri, manusque,
Quod caput ante fuit, summo est in monte cacumen, &c.

30 I porque deste monte no menos que de su Rey se dixeron, no menores fabulas, dixo muy bien Solino lib.5.cap.1. *Vel fabulosissimum Atlantam*, no porque lo tuuiesse por mentira, pues es monte verdadero. que esta adelante del mar de las columnas, que es el estrecho de Gibraltar, dexando a la mano izquierdo a Africa, segun Estrabon lib.17. *Extra columnarum fretum procedenti, ita vt ad sinistrum sit Africa mõs est, quem Graci Atlantem nominant,*
31 *Barbari Dyrim.* † I como este monte fuesse tan alto, por hazer su tierra famosa, los Africanos, que tenian ingenio para fabulas, fingieron tãtas del, que les hizieron creer a los antiguos Gregos, i Latinos facilmente porque no llegauan aca, teniendolo por el fin del mundo, hasta dezir que se perdia de vista, i que seruia de coluna del Cielo, segun Herodot. lib. 4. *Cui confines est Atlas, & vndique teres, & (vt fatur) adeo excelsus, vt eius cacumen nequeat cerni, quod a nobis vnquam relinquitur, neque hieme, neque æstate: quem esse co-*
32 *lumnam cœli indigenæ aiunt.* † I de aqui se dixeron las colunas *ἀτλαντες Atlantes*, a sustentado segun *Eustachio*. O porque encima del monte tuuiesse alguna coluna en memoria de su Rey, por la qual a la coluna, i al Atlante llamo Dionysio *μελα θαυμα magnum miraculum.*

Stant (ingens miraculum) ad extremas Gades,
Alto sub monte longe, lateque dispersorum Atlantum,
Vbi etiam ænea excutitur columna in cœlum,
Excelsa densis operta nubibus.

† Porque los antiguos en lugar de 33
estatuas ponian colunas, i assi dixo nuestro Espanno Martial libro 6. epigram.77.

Non aliter monstratur Atlas cum cõpare gibbo.

I de aqui vengo a entender, que las colunas tan celebres de Hercules, que estauan junto a Cadiz, fueron en lugar de estatuas, pues en igual grado las pone con las de Atlante, Auieno.

Vltima proceras subducit ad astra columnas,
Hic modus est orbis, Gadir locus: hic tumet Atlas,
Arduus, hic duro torquetur cardine cælum.

I desta verdad salieron tantas 34
mentiras, como creio deste monte la antiguedad, pues llego a dezir que seruia de puntal del cielo, que lo sustentaua porque no se caiesse, como lo dixeron del Rei de su nõbre, i otras cosas a este passo, que se podran ver en otros, porque io no trato sino de cosas solidas, i macicas, que tienen su verdad fundada en historia, o en lugar de la Escritura,

tura,

tura, o del Derecho, si bien por no ser vulgares causen admiracion en los que no an leido tanto; tratanlas *Pomponio Mela, Plinio, Diodoro, Solino, Democtrio, Eraclito, Eschylo, Apollodoro, Higino, Pindaro, Virgilio, Ouidio, i casi todos los demas autores i poetas Grie*
35 *gos, i Latinos.* † I assi hablando deste monte, Solino, o por mejor dezir, de las fabulas que se contauan del, dize mui bien, *vel fabulosissimum Atlantem*, no porque tenga el monte por mentira, sino porque lo era lo mas que del se decia, i assi prosigue con las palabras que el curioso cita; *Per quemiter est ad montem Africæ, vel fabulosissimum Atlantem: e mediis hunc arenis in cælum attoli prodiderunt, asperum, squalentem, quà vagat ad littora Oceani, cui cognomen imposuit; eundem opacum, nemorosum q; & scatebris fontium, rigidum, quà spectat Africam fructibus omnium generum sponte ita subnascentibus, vt nunquam saci tas voluptatis desit. Incolarum neminem inter diu cerni: silere omnia haut aliquam solitudinum horrore, subire tacitam regionem animos proprios accedentium, pteterque horrorem elati super nubila,*
36 *atque in vicinum lunaris circuli.* † Esto cuenta Solino por fabuloso, como lo es, i assi la llama fabulosissimo Atlante, o monte de las fabulas, por las muchas que del se dezian, i prosigue con los fuegos, que en el se aparecian de noche, con los bailes, i cantos de los Aegypanes, i Satyros, de quien haze tambien mécion el mesmo Solino dict. lib. 5. c.

37. *Atlas mons in media arenarum consurgit vastitate, & eductus in vicinam lunaris circuli vltra nubila caput condit; quà ad Oceanum extenditur, cui à se nomen dedit, manet fontibus, nemoribus horrescit, rupibus exasperatur, squalet ieiunio, &c. Lucet nocturnis ignibus, choretis Aegypanum, vndique personatur.*
† Creian los antiguos, que sus Deidades habitauan en los montes, de que estan llenos los autores Griegos, i Latinos: i aun los de Samaria, como gente supersticiosa, i dada a el culto del demonio (que esso quisieron dezir a Christo nuestro Sennor los Iudios en llamarle Samaritano, *D. Ioan. cap. 8.*) tambien lo creieron, pues confiessa la otra ramera, que sus maiores adorauan la Deidad del monte, D. Ioan. cap. 4. *Patres nostri in monte hoc adorauerũt.* 37
† I los Gentiles entendian, que erã estos Satyros, Faunos, i Aegypanos, que se veian, i oian en los mõtes, de cuia verdad i lo que en esto ai, ia diximos *lib. 2. de Magia operatrice cap. 28. num. 33. & cap. 29. ex num.* 10. de que ai mucho en los poetas Griegos, i Latinos, i assi dixo nuestro Lucano lib. 4. 38

Has loca capripedes, Satyros, Nymphasq; tenere.
Finitimi fingunt, & Faunos esse loquuntur.

De todo lo qual consta, que las Hesperides no fueron en Espanna, como a el curioso se le antoja, falto de el conocimiento de la antiguedad, ni que Atlante su padre fue 39

Rei de Espanna, como sin el, han querido otros, engannados del lugar de Siculo, que cita ni fueron hijas de Hespero Rei de Espanna, ni viuieron en ella, sino en el Africa, si bien hijas de Atlante, i de su sobrina hija de Hespero, i assi por su madre se llamaron Hesperides, i por su padre Atlantides, segun el mesmo Siculo lib. 5. c. 2. *Fuisse in Hispania tradunt fratres duos fama celebres Hesperium, & Atlantem, &c. ex hac vero Atlas septem genuit filias, quæ a patre Atlantides, a matre Hesperides dictæ*
40 *sunt.* † I con esta verdad passan todas las historias, assi antiguas, como modernas, i S. Isidro, i todos los santos, que dellas hazen mencion, no como de cosa sonnada, o fabulosa, sino como de cosa cierta i verdadera, i assi dize Euseb. lib. 2. de præparat. Euangel. cap. 3. & 4. *Post mortem Hyperionis cæli filios regnum inter se patrium fuisse, quorum clarissimi Atlas, & Saturnus fuerunt, Atlanti vicinas Oceano partes contigisse, & multam Astrologiæ operam datam septemque filias natas, quæ Atlantides*
41 *appellantur.* † Este pues Atlãte (porque vbo otros tres, i a este llamaron el magno) fue tan dado a la Astrologia, que le hizieron autor della, segun Plin. lib. 8 c. 56. *Astrologiam Atlas Libyæ filius adiuuenit*, i lo que parece mas verdadero, que lo fuesse de la esphera, segun el mesmo Plin. lib. 2. cap. 8. *Spheram ipsam ante multo Atlas*, porque de la Astrologia lo fueron los Chaldeos, segun diximos *lib. 1. de Magia diuinatrice capite octauo de vanitate Astrol. iudic. ex num. 3.* † I fue tan eminente, 42
que le attribuie el arte de la nauegacion el Pontifice Clemente Alexand. successor de san Pedro, i su compannero, lib. 1. Stromat §. 7. *Atlas autem Libyus primus nauim est fabricatus*; i de la philosophia, i demas artes liberales le haze docto i eminente Vergil. Aeneid. 1.

Maximus Atlas
Hinc canit errantem lunam, solisque labores,
Vnde hominum genus, & pecudes, vnde imber, & ignis,
Arcturum, pluuiasque Hyadas, geminosque Triones, &c.

De donde nacio la fabula de 43
entender que sustentaua el cielo, i la tierra con sus ombros, segun lo ensenna el gran Dotor de la Iglesia, i padre de toda verdad san Augustin, lib. 18 de Ciuit. Dei cap. 8. *Frater (Promethei) magnus fuisse astrologus dicitur, vnde ocasionem fabula inuenit, vt eum cælum portare confingeret.*
† Porque las ciencias son las que 44
sustentan el mundo, i assi dixo deste Atlante Eschylo poeta Griego;

Sustinet per grandem,
Cœli columnam, totiusque terræ onus.

Vergilio le hizo celestial, i que con su ciencia sustentaua el polo, i le hazia dar la buelta, como superior a todo, Aeneid. 6.

Vbi cælifer Atlas,

Axem

Axem humero torquet, stellis ardentibus aptum.

45 Esta ciencia fue la Magia que con hombre de astrologia se estendio en aquel tiempo, i aun dura en este, especialmente en Africa, de quien hablamos, por ser los Africanos naturalmante inclinados a ella, pues aun entre los mas rusticos, i barbaros de ellos, oi permanece con tanto genero de supersticiones, como cuenta *Ioan Leon. en la*
46 *descript de Afric. p. 3.* † Aunq̃ se engãna, pensando q̃ esto es por arte milagrosa: *Et in vero questa loro Cabala e vn arte maravigliosa, ne io per me veddi cosa tenuta naturale, che paresse cosa sopra naturale, como al detta*: porque todo se haze por arte del demonio, i como tan grande artifice de engãnos, le haze parecer milagroso, lo q̃ es mero embuste, e ilusion suia, segun diximos *lib. 2. de Magia operatur.*
47 † I como en aquel tiempo no auia ciencia mas estimada, q̃ la Magia, dieron a Atlante el nombre de *Themis*, de la voz Arabe *Temen*, que significa fin de qualquier cosa; o de la Hebreca *Themin* תימן que sinifica *perficion, i sabiduria*, segun *S. Hie-*
48 *ron lib. 7. in Isai. cap. 2.* † I assi se entienden dos lugares dificiles de la Escritura, q̃ hablan de la sabiduria con este vocablo D. Hierem. c. 49. *Nunquid non est sapientia in Themam.* D. Baruch. c. 3. *Non est audita in terra Chanaam, neque visa est in Themam*, porque como dize S. Hieron. sobre los dichos lugares, *Mittam ignem in Themam, quæ Idumæorum regio est, & vergit ad Australem partem, quod interpratatur Theman, eo quod Eurum, & Austrum, Africumq; respiciat.*
† Porque Theman fue nieto de Esau de su hijo Eliphaz, *Genes. cap 36.* 49
a quien atribuien la fundacion de la tierra Austral, que es el Africa, segun S. *Hieronymo lib. de locis Habra.*
† Que es gente dada a vanas ciencias, i ficciones, como lo ensenna 50
el Propheta Baruch. cap 3. *Negotiatores Merrhæ, & Themam, & fabulatores, & exquisitores prudentiæ, & intelligentiæ.* I assi dixo Luciano. Αἐξέων οἱ ἐξηγηταὶ τῶν μύθων *Arabes fabularum interprates, doctores, & commentatores.* † Que parece que de cuen o- 51
riginal sacaron malas copias; i no se si me atreba a dezir, auer atendido a esto la sagrada Escritura, en llamar a los maestros de las ciencias vanas Eliphaz, i Themanites en *Iob cap. 4.* como lo fue este Atlante, a quien llamo Themis, el oraculo Parmassio en Ouidio lib 4. Metamorph.

Dederat Themis hanc Parmassia sortem,
Tempus Atla, veniet, tua post spoliabitur auro,
Arbor, & hunc præda titulum Ioue natus habebit.

Era el arbol con sus mancanas 52
de oro, el tesoro, que tenia encãtado, porq̃ este Atlante era grãde Mago, i encãtador, segun diximos; de cuia ciencia hizieron participantes a sus hijas las Hesperides, que por

otro nombre llamaron *Pleiadas*, que por ser tan sabias en la Astrologia, i arte Magia, entendierõ que se conuiertieron en las estrellas de su nombre, de quien haze menciõ Iob c. 9. *Qui facit Austrum, & Orion,*
53 *& Pleiadas in interiora Austri.* † I assi qda llana la dificultad de los huertos de las Hesperides, de las mancanas de oro, i del dragon que los guardaua sin dormir: que al curioso se le passo todo por alto: porque todo esto fue encantado, i este dragon fue demonio, que estaua en guarda deste tesoro, como de otros muchos que ha auido, segun probamos *dict. cap. 28. de variis daemon.*
54 *gener. ex. num. 35.* † I porque Hercules con su mucha sabiduria deshizo estos encantos como otros muchos, que se han deshecho en el mundo, fingieron que auia muerto a el dragon, i robado las mancanas de oro, cuia historia cuẽta harto elegantemente nuestro Seneca, que io refiero, si bien el curioso no halla el lugar, encienda vn cabo de vela, i los hallara desde el vers. 238.

Post haec adortus nemoris opulenti domos.
Aurifera vigilis spolia serpentis tulit, &c.

55 I en el Argonauta, vers. 848.

Arbor, quae pomis fertilis aureis,
Extimuit manus insueta carpi,
Fugitq; in auras leuiore ramo.
Audiuit sonum crepitante lamna,
Frigidus custos nescius somni,
Liquerat cum iam nemus omne fuluo,
Plenus Alcides vacuum metallo.

I su tio Lucano lib. 6. Farsal.

Abstulit arboribus pretium, nemoriq; laborum,
Alcides, passusq; inops sine pondere ramos.

Fue Hercules no menos mago, 56
que Atlante, pues fue su discipulo, i qui le sucedio en la ciencia de la Magia, que en aquel tiempo corria con nombre de Astrologia, Diodor. lib. 5. cap. 2. *quo beneficio motus Atlas non solum dignis facto muneribus donauit Herculem, sed Astrologiam insuper docuit in qua operam. curamque impendisset praecipuam, ob sphaeram astrorum à se inuentam. orbem suis humeris ferre existimatus est.* † En que alio 57
tan eminente, que dixeron le auia sucedido en el oficio de tener a cuestas los cielos, de suerte que su mesmo maestro se marauillaua, segun dize Claudiano in Panegyr. in laudib. Stil. 1.

Sic Hercule quondam,
Sustentante polum, melius librata pependit,
Machina nec dubiis titubauit signifer astris,
Perpetuaq; senex subductus mole parumper,
Obstupuit, proprij spectator ponderis Atlas.

Pero restanos satisfazer el curio- 58
so, que dize que estas que Hercules robo de los huertos Hesperides, no fueron mancanas de oro, sino ouejas con vellones de oro, o que lo parecian. Bien se que ai quiẽ

lo diga, i aun harto mejor que los que el cita, que es Marco Varron, lib. 2. de rustic. cap. 1. *in Libya ad Hesperides vnde aurea mala, id est, secundū antiquam consuetudinem capras, & oues, quas Hercules ex Afr ca in Graciam exportauit, ea enim sua voce Graci ap-*
59 *p llant* μηλα † I expli ādo esto mas expr fesso, dize Palephato lib. 1. *Aur. a enim oues numerabantur, quoniā pulcherrimum omnium rerum aurum est, & illa quoq; pulcherrima erāt;* μηλα *etenim, vt poma, sic oues quoq; apud Graecos vocantur, qua quidem* μηλα, *hoc est, oues, cum circa littus pascentia Hercules vidisset ea nauigādo comprahend ns naui sua imposuit, simulque earum pastorem nomine draconem secum domum perdu-*
60 *x t.* † Pero estas todas son salida, que dio la antiguedad, tomando ocasion de la voz Griego, que lo significa todo, por huir a dificultad que les hazia, que vbiesse huertos con mancanas de oro, por no tener tan exacta noticia destas cosas, como la que io e dado, i assi no vbo cosa que mas les causasse espanto, que estos huertos, sus mancanas, i dragon, por lo qual dixo Plinio
61 li. 19. cap. 4 *Antiquitas nihil p ius mirata est, quā Hesperidum hortos.* † Porque aunque es verdad que vbo ouejas de vellones de oro, o que lo parecian; como io dixe *lib. 2. de Magia operat. cap. 1. de magia natural. ex n.* 52. estas solo leo auerlas auido en Andalucia en los campos de Cordoua, i no en Africa, Martial lib. 9. epigr. 62.

In Thartesiacis domus est notissima terris,
Quam diues placidum Corduba Batin amat,
Vellera natiuo pallent vbi flaua metallo.

I assi no assiento, que fuessen ouejas, menos que cidras, que dizen 62
otros, queriendo corregir toda la antiguedad, segun Athaeneo lib. 3. in Athen. cap. 7. *Scriptum à Comicis poetis inuenitur, qui de ipsius pomis cum aliquid dicunt, de citris malis videntur id tradere, Antiphanes in Boeotio.*

A, sed hac accipe.
O vi go, mala B. pulchra sane. A. pulchra quidem Dij boni:
A. Ab Hesperidibus, sic mihi Lucifera propitia sit,
Aura hac mala tria esse inquiunt.

Fue le causa el ser Africa madre 63
de toda fruta de agro, en especial de las cidras, que por su belleza, i color les lleuaron mas los ojos, cō el animo a la admiracion, i aunque mientras no las vbo sino en Africa, por su color tan encēdido pudiessen entender, que eran de oro, el tenellas tan guardadas, quita esta duda, pues si era fruto general en Africa, como lo fue el zitro, no se celebraran tanto por el los huertos Hesperides, de quien dixo Lucano lib. 5.

Aureaq; Hesperidum seruans fulgentia mala,
Aspera, acerba tuens immani corpore serpens.

El dragon tambien an querido 64

naturalizar, pensando auerse dicho por las muchas especies que ai dellos en Africa, que como es tierra seca, i concurren a el agua tantas especies de animales, suelen mezclarse entre si, i algunas con diuerso genero, de que salen cada dia tantos monstruos, por lo qual
65 dixo Plinio: *Africa monstra generat.* † I aunq; esto se podra traer para las fabulas de los Gorgones, i la cabeça de Medusa, de cuia sangre se engendraron tantos cornos, como cantan los Poetas, i los Historiadores refieren de el Africa, o Lybia, q̃ es lo mesmo, por ser tierra tan copiosa dellos, no tiene entrada para este de que tratamos, porq; el nunca dormir, ni desuiarse de los huertos, i las demas cosas q̃ del se cuentan, no podia ser sin mynisterio del demonio, que suele encantarlos para este, i otros fines, segun diximos, *lib. 2. de Magia oper. c. 13. ex n. 27.*
66 † I assi fue siempre de parecer, que si fue natural, fue encantado, porq; las alas, i lo demas no implican cõtradicion, pues ai naturalmente sierpes con alas, segun Herod. lib. 2. *fertur in Arabia serpentes allatos ineunte statim vere in Ægyptum volare.* I haze menzion dellas *S. Augustin*
67 *lib. 3. de la Ciudad de Dios cap. fin.* † No con alas de aue con plumas, como piensa *Solino*, sino de vna membranula, o ternilla, del modo de las alas de murcielago, como lo tiene *Nicol. de Comitibus*, i los pies como de ansar, *Plin. lib. 11. cap. 47.* segun se ven en las armas de los Burgesios, de aquel famoso hecho del dragõ, que basta para su verdad, a cuia impressa el dia de la adoraciõ de nuestro S. P. D. Paulo V. se le puso este mote encima de las suias, al dragõ, i a el aguila dellas:

Rite Comes socat volucrum Regina Draconem,
Quo premat ille malos quo leuet ista bonos

† Pero algunos, que no supieron tan exactamente estas cosas, huiẽdo la dificultad del dragon, quisieron que fuesse el rio Lyxo, o Lucco, que oi cerca la laguna, donde entiendo, fueron los huertos Hesperides, que por sus bueltas haze forma de Dragon, Solin c. 37. *Lyx quoque, &c. flexuoso meatu æstuarium e mari fertur adeo sinuosi lateribus tortuosum, vt visentibus procul lapsus anguneos fracta vertigine menciatur.* † Con lo 68
69 qual concuerda Martin Capella, *in confinio est Elisseos colonia, in qua regia Anthæi, luctamenque cum Hercule celebratur, & Hesperidum horti, illic æstuarium fluxuosum, quem Draconem vigilem rumor vetustatis allusit.* † Todo es andar alucinando, porq; fue 70
demonio en figura de dragon, como tengo dicho, i assi entendieron que era hermano del portero del infierno el Canceruero, segun Higinio Fabul. 151. *Ex Thyphone gigante, & Echidna Gorgon, canis, ceruerus triceps, & Draco, qui mala Hesperidum trans Oceanum seruabat, & Hydra nati.*
† I a esto alude el nombre de el rio 71

Lyxo,

Lyxo, o *Lucco*, en que este dragon estaua, a el qual dize el Arabe *Nahr Luccus*, i el Syro נהר לחישר *Nahara Lacisu*, hoc est, *Fluuius in antacionis*, i el Hebreo נהרו לוחש *nahar Luchus* hoc est, *amnis incantationis*, Hispane, *Rio del encantador*, segun
72 *Ammiano Marcelino*. † Porque en la lengua santa לוחש *Luches*, significat *incantator*. I de aqui en Hierem. c.8 *Ecce ego mitto vos serpentes & regulos, quibus non est incantatio* לחש *Lachas*. Ecclesiast. cap. 10. *Si mordeat serpens in silentio* otros leen *absque incantatione* לחש *Lachas* psalm. 57 *sicut aspidis surda & obdurantis aures, quae non audit vocem incantantiũ* לחשים
73 *La hasim*. † Porque este Rio, su Rei, i las Hesperides sus hijas, i la sacerdotisa de su templo todas eran encantadores, por lo qual dixo Virgil. Aeneid. 4.

Vbi maximus Atlas,
Axem humero torquet, stellis ardentibus aptum:
Hinc mihi Massylae gentis monstrata sacerdos,
Hesperidum templi custos, epulasque draconis,
Quae dabat, & sacros seruabat in arbore ramos,
Haec se carminibus promißit soluere mentes,
Quas vellit, ast alias diras immitere curas,
Sistere aquas fluuiis, & vertere sydera retro:
Nocturnosque ciet Manes, mugire videbit,

Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.

I assi queda llano, que lo que io 74
dixe cerca desto fue la mesma verdad, si bien por la breuedad, se le passo por alto al curioso, bastame a mi, que el docto lo entienda, porq̃ si viuera de detenerme a probar cada cosa (aunque fuera tan a la ligera como esto) seria proceder en infinicio, pues le asseguro al curioso, que me costo mas trabajo hazer elecion de lo que auia de dexar, q̃ no lo que escriui: si no le agradare, dexelo, pues le esta ia dicho, *qui potest capere, capiat*. † Porque los huer- 75
tos fueron encantados, como lo fue el templo i la sacerdotisa, que maxaua la comida a el Dragon, el qual era demonio, a quien debaxo destas vanidades venerauan, i assi lleuauan los soldados sus armas a encãtadas a este templo, i las traian encantadas, para salir vencedores en las lides, que entrassen con ellas, i a esto atendio Silo Italico, quando dixo:

Et quat ensem
Cantato nuper senior, quem fecerat igni,
Litore ab Hesperidum Rhemisus, qui carmine pollens,
Fidabat magica ferrum crudescere lingua.

Otras vezes en las tunicas, o ca- 76
misas de lienco les escreuian caracteres, q̃ les defendian mas q̃ cotas de malla, i llamauanlas camisas del infierno, de quien trata *Mart. del*

Rio

Rio lib. 2. Magicar. auia otras inuenciones, para hazerse inuisibles, que en este templo se dauan, i por esto las llamauan celadas del infierno,
77 de que trata *Homer. Iliad 5.* † Porque esta ribera de Larache tuuieron los antiguos por el cabo de el mundo, i principio del infierno, porque de alli fingian se embarcauan las almas para la otra vida, que erã estas partes donde habitamos aora, segun Aristoteles lib. de admirab. audit. *Extra columnas Herculis aiunt in mari à Carthaginensibus insulam fertilem desertamque inuentam, vsque tam syluarum copia, qua in fluminibus nauigationi idoneis abundet, cum reliquis*
78 *fructibus vehementer.* † El qual sitio llamauã *Islas Hesperides*, o por la vecindad de las Hesperides tan celebradas, i cantadas de todos, o por su Rei Hespero, Plin. lib. 6. cap. 31. *à Gorgonum Insulis pra nauigatione Atlantis dierum quadrainta ad Hesperidum Insulas cursum prodiderit.* † I
79 por otro nombre las llamauan *Islas fortunadas*, porq; los de buena fortuna solas pensauan que llegauan a ellas, creiendo que era lugar de solos los bienauenturados, Solino lib. 5. cap. 32. *Fortunatas Insulas contra Laeuum Mauritaniæ tradunt iacere.*
80 † I assi las llamauan *campos Elysios*, de la voz Griega ἥλιος *helios*, que sinifica el Sol, dios de la bieuanenturança; porque el del infierno llamauan Pluton. I a esto quiças atẽdio el demonio en dezirles a los Indios en sus oraculos, que los auiande sujetar los hijos del Sol, por nosotros: i con este nombre de Elysios las celebro *Horat. in Epod. Od. 16.* imitãdo a Homero Odyss.

Nos manet Oceanus circumuagus, arua beata,
Petamus arua, diuiteisque Insulas.

I assi como de region, que entẽdian que era reino de las almas, fue 81
facil a los antiguos Griegos, i Latinos con cada verdad creer mil mẽtiras, que aque he procurado dicernir, para que nosotros, que las tubimos tan cerca, no passemos cõ la mesma ignorancia, porque como para venir aca passauan el mar, nos considerauan gente de la otra vida, i assi al rio Lyxo, o Lucco de Larache, que era por donde se embarcauan, para passar aca, llamauan el Lethæo, segun Pthomon. lib. 14. fol. 445. *Altus est fluuius Lethaus, apud Hesperides Libyes.* † I no es mucho 82
que ellos creiessen tantas fabulas, de lo que solo tenian noticia confusa, pues nosotros cõ tener la mas clara de las Indias, a quien indignamente llamamos *America* por quitarle las honra a España de auerlas descubierto, pues quien dio noticia a Christoual Colon fue Alonso Sanchez de Huelua vassallo del esclarecido Conde de Niebla, segun lo trae nuestro amigo *el Inca Laso de la Vega en sus comentarios reales lib. 2. c.* 83
3. † Creiamos tantas patrannas dellas antes de auerlas descubierto, i habitado, con los portentos de la torrida Zona, que nos dezian los

sol Geographos, que siẽdo la tierra mas fertil, i apacible del mundo (pues contino es vna perpetua primauera) la teniamos por aspera, e inhabitable, segun diximos *lib. 1. de Magia diuinatrice cap. 7. de diuinat. a-*
84 *stronomic. ex numr. 9.* † Teniendo prophecia del santo Rei Dauid, de que era tan fertil, que solos los que pasassen el mar en nauios despues de su larga nauegacion, verian las marauillas de Dios, Psalm. 106. *qui descendunt in mare in nauibus facientes operationem in aquis multis: ipsi videbunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo*, que no se le escondio a nuestro Seneca, in Med.

Venient annis,
Sacula seris, quibus Oceanus,
Vincula rerum laxet, & ingens,
Pateat tellus, &c.

CAP. VI.

De los Priuilegios de los Clerigos de corona, i en que estan derogados por el sacro Concilio de Trento.

1 A La sexta aduertencia no me pesa de la impugnacion, si el estilo no fuera grossero, porque el ser autor de vna dotrina tan fundada como esta, es por si glorioso, aunq̃ sea contra lo que han escrito muchos, pues es bueno ser autor de algo, i hallar lo que tantos han buscado, por singular, por sutil, por leuantado, por insigne, i fauorable a la jurisdicion Eclesiastica, que esto basta para que se perfiera a las demas opiniones, *Mart. de iurisd. p.*
2 *4 cent. 2. cas. 164. ex num. 1.* † Porque el sacro Concilio de Trento no derogo los priuilegios de los Clerigos de corona, antes expressamẽte cõfirmo todas las Constituciones, que auia en su fauor, sess. 25. de Reformat. cap. 20, *Decernit itaq; & pracipit sacros Canones, & Concilia Generalia, omnia nec non alias Apostolicas sanctiones in fauorem Ecclesiasticarum personarum, libertatis Ecclesiastica, & contra eius violatores editas, qua omnia presenti etiam decreto innouat exacte ab omnibus obseruari debere.* † I assi la re- 3
formacion que hizo, de q̃ tuuiessen asignacion de Iglesia, o Vniuersidad para que se entendiesse q̃ estauan en camino de maiores ordenes, *sess. 23. de Reformat. cap. 6.* demas que parece hablar de solos los muchachos, de quien va tratando, que son los que tienen necessidad de semejante asignacion, o de los incorregibles, por las razones que diximos, por no auer lo determinado la Iglesia, no le quise forçar al curioso, a que siga mi opinion, i assi

lo de claro, sin tradar de lo demas, porque el Concilio no habla dello, i si no lo entiende, porque esta en latin, vealo en Romance, in *l.* 1.
4 *tit* 4. *lib.* 1 *Recopil.* † I esto no lo dije, porque me la aia mandado nadie borar, como sonno el curioso, sino porque consultandola con hombres de los mas graues de estos Reinos, aunque a todos les parecio bien, algunos me escriuieron que tenia dificultad para el juizio, donde siempre se ha de siguir la
5 comun. *Caual. in Pract. ad prafat.* † No embargante, que podra el juez acomodarse a lo que le pareciere mas justo, si la comun no es tan segura, porque vno solo, i de menos autoritad puede con razones vencella, l. 1 § sed neque C. de vetere iure enucl. *sed neque ex multitudine authorum quod melius & aquius est iudicatore, cum possit vnius forsam, & deterioris sententia, multos, & maiores a-*
6 *liqua ex parte superare.* † Qu en mas me obligo a lo que dixe, fue el Illustrissimo en sangre i lerras, cuias virtudes proprias realcan tanto las de sus antepassados, que dando que imitar a los suios, pone en embidia a los estrannos, el seunor don Luis Fernandez de Cordoua hijo de mi patria, i padre de las letras, Obispo meritissimo que oi es de Malaga, el qual siendolo de Salamanca, en vna que me escriuo de 23. de Mar. de 1610. dize su Sennoria: *Aunque se puede defender que la primera Tonsura sea sacramento, que imprima carcter, porque no se puede reiterar: Quanto al priuilegio de fuero, aunque v. m. lo sigue con mucho ingenio, i erudicion, mientras la Iglesia no lo determinare, no me atreueria a iuzgar por la opinion, porque la interpretacion del Concilio pende de la Sede Apostolica.* † 7
Estas razones fueron tan fuertes para mi, que teniendo escrita la opinion, no quise dexarla con solo mi arbitrio, aunque otros me le celebraron, en especial el esclarecido no menos en letras, i sangre el sennor don Andres de Cordoua su tio, Obispo de Badajoz, auditor que fue de la Rota de su Santidad, en vna que me escritiuo de 15. Marco de 1610. *Las razones son fuertes i que a mi me conuencen i estan seguidas con tanto ingenio, i eminencia de ambos derechos, como es menester para persuadir oi en Espanna, que vn clerigo de menores o dones goze del fuero, sin beneficio, ni asignicion, que aunque va con la limitacion de v. m. es forcoso que cause* 8
nouedad, por no auerlo dico otro. † El illustrissimo en letras i santidad, padre de la Republica, i esposo liberalissimo de su iglesia, el sennor Don Frai Diego Mardones Obispo meritissimo de Cordoua, Confessor de Magestad, en vna que me escriuio de 20. de April 1610. *Mucho nos promete v. m. en tan pocos annos, con estos pliegos que he visto de su letura de la Catedra de Prima, pues donde nadie ha puesto la mano, se leuanta de suerte, que le asseguro tenga mil embidiosos, la interpretacion del Concilio es singular, i assi*

9 *no tengo que dezirle otra cosa.* † El insigne por su doctrina, i erudicion, honor de nuestro siglo, el Padre Ioan de Pineda de la Compannia de Iesus, en otra que me escribio de 22. de Diziembre 1609. *Recebi la lectura de v.m. de la Catedra de Prima, i con ella mucha merced, i aunque le he dado vna buelta depriessa, hallo mucho que leer de espacio, i que estimar siempre, como lo hare, i comunicate a los amigos curiosos que por aca ai de todas facultades, para que en buena concordia vea alli cada vno lo que le toca, pues tiene tanto de todo, i todos con el aplauso comun, i gusto que estoi cierto, tendran, obliguen a v.m. a sacar mucho desto a luz, como lo espero de su gallardo ingenio i letras de v.m.*

10 El Tribonian. Espannol, copilador de las leies del matrimonio, q̃ lo pudiera ser de las de Roma, hijo de mi patria, el venerable P. Thomas Sanchez de la Compannia de Iesus, en vna q̃ me escriuio en 29. de Henero 1610. *El nueuo entendimiento del Concilio deuemos a su gallardo ingenio de v.m. quisiera io se recibiera tambien como me parece, por lo menos podremos ir con tan buenos fundamentos rastrear la mente del Concilio, que me*
11 *parece que es la que v.m. nos ensenna.* † El padre de la jurisprudencia, gloria de nuestra Espanna, el egregio Do. Gab. Henriquez mi maestro, Catedratico de prima de Salamãca, siendo Fiscal de su Magestad, en vna de 20. de Iulio de 1610. *Mucho nos da v.m. que imitar a sus maestros, pues en tan pocos annos, quando otros hazen harto de rastrear el entendimiento de las leies por los Doctores, que escriuen sobre ellas, v.m. auentaindose a todos nos las explica con tan gallardo pensamiento, como es del Concilio, que lo que me pesa es que se ha de mal lograr, por ser materia odiosa.*

Esto es lo que sienten cerca de 12
lo q̃ io escribo sobre el sacro Concilio de Trento, varones tan doctos, como los que aqui refiero, luzes de la Republica, i oraculos de la verdad, con quien consulte mi opinion, porque jamas me fio de solo mi parecer, i ninguno de todos me apunta a dezir cosa de las q̃ el curioso reprueua, porq; si la primera Tonsura no es orden nulla Iglesia, pregunto io, es de la Sinagoga, o del Alcoran? I si no haze clerigos a los q̃ la recibien, como les dan beneficios Ecclesiasticos? de q̃ son incapeces los seglares, *c. 2. de Inst. t.* † Porq; aunq; no es necessaria 13
ad corpus Domini conficiendum; es disposicion para esso, como lo son todas las demas Ordenes, las quales negar que lo son es heregia, condenada en el mesmo Concilio de Trent. sess. 23. can. 2. *Siquis dixerit praeter sacerdotium non esse in Ecclesia Catholica alios ordines & minores & maiores, per quos velut per gradus quosdam in sacerdotium tenditur anathema sit.* † Porque por esso mesmo podra 14
negar, que el Obispado es orden de la Iglesia, qui quantum ad confectionem corporis Domini,

idem exhibet cum præsbyteris ministerium, quia noua illa potestas non pertinet ad sacrificium, segun lo ensenna *el insigne Fr. Domingo, de soto de la esclarecida Ord. de S. Domingo confessor del Sennor Emperador, in Sent. 4. dist. 24 q. 1. art. 1.*

15 La prima tonsura es Orden de la Iglesia, la qual la instituio de cōseio del Principe della S. Pedro, segun lo ensenna *Dionys. Areopag. de Eccles. hierarch. cap. 6. p 2.* Por lo qual dixo el Catechismo Roman. tit. de Sacram. Ordin. num. 14. *Primum autem omniū ferunt Apostolorum principem eam consuetudinem induxisset ad*

16 *memoriam coronæ.* † I como sea tradicion de los Apostoles, sera hereje, el que la quisiere impugnar, Trident. sess. 4. in princip. *& sine scripto traditionibus, quæ ipsius Christi ore ab Apostolis Spiritu sancto dictante, quasi per manus tradita,* & rursus; *Nec non traditiones ipsas tum ad fidem, tum ad mores pertinentes tanquam vel ore tenus a Christo, vel Spiritu sancto dictatas, & continua successione in Ecclesia Catholica conseruatas, pari pietatis affectu, ac*

17 *reuerentia suscepit, & veneratur.* † Lo qual san Pedro instituio, para ensennarnos a despreciar las vanidades del siglo, en el qual era afrentoso el trasquilarse, i assi a el mesmo san Pedro predicando en Antiochia le raparon la cabeca, por escarnio, segun lo trae *mi tio el Padre Ioan Baptista Villalpando, en los comentarios Reales sobre propheta Ezechiel, que escriuio por mandado de su Magestad tom. 1. p. 2. cap. 17.* † Era cosa afrentosa el trasquilarse, assi en la lei vieja de Moysen, se le vedo a los Sacerdotes, Leuit. c. 19. *Non corrumpatis effigiem Cæsaria vestra;* porque la calua fue ignominiosa, segun a el Propheta Eliseo, porque la tenia, lo corrian los muchachos, *Reg. 4. c. 2.* diziendole, *salue calue,* porque como dize Ouid. 18

Turpe pecus mutilum, turpe sine gramine campus,
Et sine fronde frutex, & sine crine caput.

I de aqui en las cosas tristes, trasquilaban en lugar de luto, segun lo trae de dotrina de muchos *el Doctissimo Padre Hieronymo de Prado, apud aunculum meum vbi prox. tom. 1. ad Ezech. c. 5. 16. 17. & 24.* porque como dize nuestro Seneca, lib. 5. de benefic. cap. 6 *in luctu à rebus aduersis moris est capillum tendere.* † Porque fue sennal de seruidumbre, segun lo nota *Fran. Duareno lib. 1. de sacror. immunit. c. 14.* de donde dixo *Mart. lib. 6. epigr. 64.* para dezirle a vno, que era hijo de vn esclauo: *sed patris ad speculum tonsi,* i en otra parte, *sed tonsis apta ministris,* Aristophan. in auib. 19 20

Ἔπειτα δῆτα δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις.

Ac deinde, seruus cum sis geris comam.

I a esto pudo atender la Iglesia, entre otras causas que dan otros, para mandar que las mugeres que se casauan, cubriessen las cabecas, *cap. hæc imago 33. q. 5.* porque la muger en cabello fue sennal de libertad, di- 21

digo de no estar sugeta a matrimonio, l. 5. tit. 1. lib. 3. For. *Si la manceba en cabello casare sin consentimiento de su padre, o la madre, o otros parientes tubieren en su poder manceba en cabello, i no*
22 *la casaren fasta treinta annos.* † I por esto tambien pudo S. Pedro instituir la Tonsura, para dar a entender la sugecion de los clerigos, o para sinificar por esto lo desasidos que han de estar de los cuidados del siglo, porque como dize el tex. in cap. duo sunt 12. q. 1. *Rasio vero capitis est temporalium omnium deposi-*
23 *tio.* † Porque los cabellos son simbolo de los cuidados, i negociaciones temporales, en que se ocupan los hombres, segun lo tiene nuestro amigo *el doctissimo Padre Io. de Pineda, padre de todas buenas letras, i erudicion, in Iob tom. 1. cap. 1. vers. 11. n.*
24 *7. ad fin. & vers. 20. ex n. 13.* † Quare abscissi sacrificabantur ab eis, qui ab aliquo periculo liberati curam deponebant, vt tradunt *Lucian. in Dea Syria, & Sueton. in Neron. cap. 12.* segun que de los Nazarenos refiere la glosa in illud Iob cap. 1. *Nazarei capillos nutriunt dum per vitæ continentiam præsumptionem cognitionis crescunt, deuotione completa caput reddere, & capillos in ignem sacrificii ponere iu-*
25 *bentur.* † A lo qual parece que atienden las mugeres de nuestros tiempos, en prometer colgar sus cabellos en los templos de los santos de su deuocion, quādo se vē en alguna enfermedad peligrosa, lo qual fue commun en todo tiēpo, Mart. lib. 1. epigr. 88.

Hos tibi Phœbe vouet totos e vertice crines.

& Amphiareus Diti patri sacrificans apud Statium Papin. li. 3. Syluar.

Accipe commissum capiti decus, accipe laurus,
Quas Erebo deferre nefas.

Et in planctu Lycurgi de more Artemidori filij, lib. 6. Thebaid.

Iupiter hanc crimen voti reus ante dicaram.

Vnde prima Tōsura nihil aliud 26
est quam prima sui ipsius in manus Episcopi facta cōsecratio, ad quod nec ceremoniæ, nec Episcopi verba parum alludunt, nam & clerici nomen ex ordinis formula accipiunt, Psalm. 15. *Dominus pars hereditatis meæ, & calicis mei, tu es qui restituis hereditatem meam mihi.* † Quia 27
hæreditas Græce dicitur κλῆρος, *cleros*, à quo clerici dicuntur *cap. cleros 21. distinct.* quasi Domini heredes *l. 2. D. de excusat. tutor* τὴν κληρονομίαν προσέρχεται, quod vertit Ant. Aug. *aut cum hereditas adita est.* item l. 23. in additis ab Ant. Contio in tit. de Episcop. audien C. ἐκκλησίαν ἐνίστασθαι κληρονόμον καὶ εἰς ὁλόκληρον.
† Quamquā haut negem clericos 28
á sorte dici traddicisse *D. Isidor. lib. 7. Etymol. cap. 12. relatus in d. c. cleros*, quia id fit analogice, eo quod in hæreditarijs rebus sortes mitterentur: *Numer. cap. 6. Paralip. 1. c. 24. Psal. 77. l. 2. qu. bus quar. li 10.* † Vel quod 29
ad hanc diuinam hæreditatis Dei vocationem per sortes venirent, vt

in veteri testamento satis constat ex *Leuit.cap.16. Paralip.1.cap.24.* & *26.* in nouo autem D. Lucam cap.1 *Sorte exiit, vt incensum poneret.* Acta Apostol. cap.1. *cecidit sors super Matthiam.*
30 † Apud Græcos idem probat *Arist. lib.4. Polyticor.cap.15.* apud Romanos *l.47. Graca C. de Episcop. & cleric.* nam vt art. Vergil. Aeneid.2.
31 *Laocon ductus Neptuno sorte sacerdos.*

Quare simpliciter Tonsuratos clericos esse vere, & realiter probarunt *Albert. Trotius de vero, & perfecto cleric. cap.2. Flamin. lib.4 de beneficio quæst.2. num. 56. Nauarr. in Manual. cap.22. num.17. Couarr. in cap. quia nos num.4. de testam. & lib.1. variar. cap.*
32 10. † Nam inter ordines Ecclesiæ Tonsura annumeratur in *d. cap, cleros 21. dist. cap. duo sunt genera 12. quæst. 1 l.1. tit.6. p.1* Trident. sess. 21. de Reformation cap. 1. *quorumcunque ordinum etiam clericalis Tonsura, & sess. 23 cap.2. qui iam clericali Tonsura insigniti, & de Reformat. cap.* 10. *Tonsu-*
33 *ram, vel minores ordines conferre.* † Quare licet nulla sacrificij instrumenta tradantur Ordo nihilominus est cap. cum contingat de ætate, & qualitate ordinand. *per primam Tonsuram iuxta formam Ecclesia*
34 *traditam à talibus clericis ordo conficiatur.* † Collatus per manus impositionem Episcopi, cap. quoniam videmus 69. distinct. *Tonsuram clerici quosdam accipientes, non dum ab Episcopo manus impositione percepta,* ex quo gratiam confert ex operato secundum Apostol. ad Timot.1. cap.1. *Gratia, quæ data est vobis cum impositione manus Episcopi.* † Et caracterem 35
sacrum imprimit in anima indelebile, vt probat *Præceptor meus D. Didac. Sahagum in opere posth. tit. de Sacram. ordin. nu.11. Marta de iurisdict. p.4. cent.2. cas.121. nu.11.* † Nam cum 36
sit vnum ex ordinibus nouæ legis, dubium non est, quod caracterem imprimat, Trident. sess.23. cap.4. *Quoniam vero in Sacramento Ordinis, sicut in Baptismo, & Confirmatione caracter imprimitur, qui neque deleri, neque auferri potest.* † Cuius idem sub 37
anathematis censura statuitur sess. 7. cap.9. *siquis dixerit in tribus sacramentis baptismo scilicet confirmatione, & ordine non imprimi caracterem in anima, hoc est signum quod. m spirituale, & in delebile, vnde raiderari non possunt, anathema sit.* † Nam sub voce Ordine, tam minores, quam maiores cōpræhenduntur nam in definita æquipolet vniuersali, *Extrauagant. vnam sanctam de maiorit & obedient* & 38
sub anathematis etiam statuitur d. sess.23. can.2. *siquis dixerit præter sacerdotium non esse in Ecclesia Catholica alios ordines, & maiores, & minores, per quos velut per gradus quosdam in sacerdotiũ tenditur, anathema sit.* † Ex quo 39
primam Tonsurã iterari non posse extante Concilio Trident. deffenadit *Cardin. Bellar l. de Ord. c.8. ad fin.* nec puniri sine degradatione *cap. si quis Episcopus 27. q.1. c.2. de pœnit. in 6. Bern. Diaz in Prax. c.104. & c.132.*

40 I no obsta dezir, que la Tonsura no es orden, sino disposicion a las otras ordenes (Nam alij ordines minores quos in confesso ordines fatentur) nihil aliud sunt, quam gradus ad maiores Trident. sess. 23. de Reform. cap. 11. *cumque hinc ad altiores gradus, & sacra ministeeria sint ingressus*, & idem habetur *d. sess. 23.*
41 *cap. 2* † Vnde Tonsurati clericorũ appellatione veniunt, & gaudent omnibus priuilegijs, & immunitatibus quæ clericis in sacris constitutis conceduntur, *Guido Papa quæst. 388. Menoc. de success. creat. l. 3. §. 22. limit. 17. ex n. 61. Steph. Aufrer. in Clem. 1. de offic. ordin. reg. 1. fall. 11. ex num. 1. Olanus in concord. antinom. lit. C. num. 21. Gregor. in l. 54. tit. 6. p. 1. glos. 12. ex num. 7. Did. Perez. in l. 1. tit. 3. lib. 1. Or-*
42 *din.* † Ita vt omnia iura, quæ loquuntur in clericos, locum habeant in simpliciter tonsuratis, vt tradunt *Purpurat. in l. placet ex num. 21. C. de sacros. Eccles. Roland. à Valle cons. 61. num. 4.* etiam si coniugati sint, dum vnica, & virgine contraxerint *cap.*
43 *1. de cleric. coniugat. lib. 6.* † Quod ad eorum etiam vxores extendunt *Gemin. in d. cap. 1. §. in cæteris numer. 7. Tiraquel. in ll. connubial. glos. 2. ex num. 54. & de pæn. cas. 51. num. 73.* ad familiam, & consanguineos *Felin. in cap. Ecclesia S. Mariæ de Constit. num. 99.* nec non ad concubinam, cum sit de eius familia *Tib. Decian. tom. 1. lib. 4. cap. 9. ex num. 47.*
44 I todo esto procede despues de el Concilio Tridentino, quo exstante prima Tonsura primum filios familias á patria eximit potestate ita vt libere testari valeant, vt contra Viglium eleganter resoluit *Ceruant. in l. 5. Taur. num. 13. quem sequitur præceptor meus D. Ant. Pichardo in S. 1. Instit. quibus non est permiss. n. 8.*
† Quod verum intelligo, quo ad 45
administrationem rerum spiritualium, in quibus nihil operatur patria potestas, *Ias. in l. patre furioso D. de his, qui sunt sui Gutierr. in repet. §. sui num. 9. Instit. de hæ ed. qualit.* † Nam 46
cum patria potestas sit Iure ciuili, ea in spiritualibus non attenditur, *cap. fin. de iudic. in 6. Menoch. de Recuperan. remed. 15. numero 320.* † Vt si filius 47
vellet agere super spiritualibus non requiratur Consensus patris, secus in temporalibus, quia natura alia immutabilia sunt *Couar. in c. quia nos n. 5. de testam.*

Lo segundo, quando ære alieno 48
opprimitur gaudet beneficio *cap. Odoardus de solution.* vt non possit pro debito ciuili incarcerari, quia vt miles, & nobilis, non tenetur nisi in quantum facere potest de ductis necessarijs alimentis *gl. & Bart. in l. miles D. de re iudic. & dicunt communem ibi Ripa num. 7. Ias. 3. glos. in c. studeat. 50. distinct.* † Etiam si nec be- 49
neficium neq; Ecclesiasticam habeat asignationem, quia cum á die receptæ ordinis clericus efficiatur, & per consequens nobilis, vt tradunt *Hostiens. & Panormit. in cap. ex libentia de seruis non ordinand. Tiraq. de nobilit. cap. 9.* † Ad hoc vt dicto 50
bene-

beneficio gaudeat nullam aliam
qualitatem debet habere quam
ordinis titulum, quia Tridentina
dispositio circa fori tantum priui-
legium versatur, quod quia non i-
ta distinguit *Gutierr. de iuram. confir.*
p.1. cap.17. ex num.10. perperam ac-
cusat *Lappum allegat.118.*

50 Lo tercero, el clerigo de corona
despues del Concilio Tridentino
sin beneficio, ni assignacion, goza
de el priuilegio del *Canon, si quis sua-
dente diablo 17. quaest.4.* vt in eum
violentas manus inijciens ipso iu-
re sit excommunicatus, *Couarr. in c.
alma mater, p.1. §.1. num.9. de sent. ex-
commun. & in Decretal. 4. p.2. cap. 6. n.
3. Petr. Duen. reg. 99. Belluga in speculo
Princip. rub. 11. §. videndum. num.5. Ni
col. Plotus de censur. §. 6. ex num.1. Gon-
calez in reg. 8. Chancell. gloss. 5. §. 5. ex n.*
51 *6. & gloss. 53 n. 55.* † Ita vt à nullo a-
lio, quam à Romano Pontifice ab-
solui queat *Nauarr. in Manual, cap.
27. ex num. 89. Gutierrez lib 1 canon.*
55 *qq. cap. 5. ex num. 11.* † Non solum
qui manus violentas inijciunt, sed
qui pedibus, aut verbis, aut scripto
lædunt *Nauarr. in d. cap. 27. num. 77.
Couarr lib. 1, variar. cap. 11. ex num. 5.
Sebast. Medices in summ. peccat. p. 2. tit.
9. q. 78. num. 39. Plaza de delict. cap. 1.*
53 *ex num. 28.* † Vel inuitum detinea-
tur *DD. in cap. nuper. §. nos igitur de
senten. excommun. Tib. Decian tom. 2. li.
7 cap. 10. num. 22. Couarr. Decret. 4. p.*
54 *1. cap. 1. n. 1.* † Etiam si clericus sit de-
gradatus, vel excommunicatus *Iul.
Clar. in Pract. §. fin q. 77. ex num. 9 al-
ciat. in cap. cum non ab homine de iudic.*
† Siue dormiens, aut imago eius, 55
vel familia offendatur *Medices in d.
q.78. ex num. 19. cum alijs per Oened.
collect. 24 ad Decret ex n 3.*

Lo quarto, assi mesmo el cleri- 56
go de corona sin beneficio, ni assi-
gnacion, despues del Concilio de
Trento, es capaz para tener be-
neficios ecclesiasticos, canonica-
tos, prebendas, y capellanias, de q
son incapaces los seglares, *cap. 2. de
Inst.* porque el Concilio solo dispu-
so que tuuiessen catorze annos,
*Couarr. in cap. quia nos, de testam. Fla-
min. d. lib. 4. cap. 1. num. 7. & cap. 11. n.
13. Hieron. Cauall. in Pract. q. 524. num.
fin.* † Etiam si in d. capellania, aut 57
beneficio teneatur dicere tot mis-
sas, quod præsbyteris solum videa-
tur respicere, quia cum illas per a-
lium possit dicere per se dicere vi-
detur, *l. qui per alium D. de regul. iur.* vt
ex decissionib' Rotæ, & Domino-
rum Cardinalium declarationib'
contra Ripan, Lambertinum, Pe-
rizium, Gutierrez, Spinum præce-
ptorem meum, & alios accurate
defendit *Hieron. Gonzal in dict. reg 8
Chancel. gloss. 5. ex num. 74.* † Nisi te- 58
stator dicat, quod solus præsbyter
admitatur, & non alius, quia tunc
necesse est habere illam qualitaté,
vel saltem proximam, vt infra an-
num valeat ordinari, vt *idem resoluit
Gonzales vbi prox. ex n. 101.* 59

Lo quinto, el Clerigo solo de
corona extante Concilio Trident.
sine beneficio, aut asignatione iu-
risdi-

risdictionem Ecclesiasticam exercere valet, & Vicarium esse Episcopi, *vt probat Couar in cap. alma mater, p.1. §.11. num. 3. de Sent excomm. Conrad. in templo Iudic. lib. 2. cap. 5. Segura Daualos in direct. Inquis. p.1. cap. 11.*
60 *Henriq. in Summ. d. lib. 10 cap. 2.* † Vicarius tamen Episcopi iura Ecclesiiastica exercet, *cap. licet de offic. Vicar. lib. 6.* cuius laicus incapax est, *c. bene quidem cap. si Imperator, 96. dist. c. futuram, 12. q. 1 c. decernimus cum alijs*
61 *de iudic.* † Quare plus quam compertum est te manifeste errare dũ ais Tonruscatum sine beneficio aut asignatione esse laicum, nam vt ait tex. in c. in noua 16. q. 7. *inde corum est Vicarium Episcopi Laicum esse, &*
62 *viros Ecclesiasticos iudicare.* † Nam iurisdictio Ecclesiastica immediate Petro, & successoribus à Domino fuit tributa, & sæcularibus interdicta, *vt nullaten⁹* liceat eam prophanis hominibus vsurpare, *cap. eum ad verum cap. duo sunt 96. dist. cap. solita de*
63 *maiorit. & obedient.* † Ita vt neque Pontificis rescripto neque consuetudine immemoriali contrarium induci queat, *Iul. Clarus in Pract. §. fin. q 36. num 3 Couar. lib. 1. Pract c. 31. ex n. 4. Salcedo ad Diaz reg. 140. Duen. 143. Decian. d. lib. 4. c 9. ex nu. 10. Petr. Greg in syntag. p. 3. lib. 3. c. fin. n. 18. Camilus Borel in addit. ad. Bellug. in speculo Princip. rub. 11 §. videndum, n. 13.*

64 Lo sexto, el Clerigo de corona mientras no es incorregible, ni padece otra objecion de hecho, ni de derecho, goza del priuilegio del fuero Eccles. como queda prouado en el lugar que refiere el curioso, por los fundamentos q̃ allı truxe, a los quales fauorece la Iglesia Catholica en el Pontifical, donde a los Clerigos de corona (despues de auerlos ordenado) manda que les diga el Obispo en no[illegible] de la Iglesia, *Filij Charissimi, animaduertere debetis quod hodie de foro Ecclesia facti estis, & priuilegia clericalia sortiti sitis, cauete igitur, ne propter culpas vestras illa perdatis.* † I si esto les asegura, i promete la Iglesia despues del Concilio Trid. como es llano, dandoles palabra q̃ con sola la primera Tõsura son del fuero Eccles. i gozan de sus priuilegios, mientras los vicios no les hizieren indignos, no sera temeridad, dezir lo contrario, i error manifesto querer in validar la promesa de la Iglesia, i aun heregia no a sentir con ella, *cap. hac est fides 24. q. 1.* † No solo quanto a sus personas como otros algunos quieren, sino tambien quanto a sus bienes, assi espirituales como patrimoniales, i aduẽticios, por qual q̃r titulo que sea, *gl. in cap. Ecclesia S. Maria de Constit. & ibi Abb. & Felin. vterq. n. 7. Anast. Germ. de sacror. immunit. lib. 3. c. 15. n 107. Oct. Cacher decis. 30. n. 4. Petr. Barb. in l. titia D. soluto matr.* † Nam bona clericorum gaudent eodẽ priuilegio quo ipsi clerici, *cap. non minus de immu. Eccl. s. cap. quamquam de censib. li 6. c. similiter 16. q. 1. gl. in c. fin. de immunit. Ecclesiar. & in cap. ex litteris de vita, & honest. cleric.*

(right margin: 65, 66, 67)

Coua. lib. I. Varia. c. 4. num. 4. preceptor
68 meus Spin. in spec. test. gl. 18. num. 72. †
Nam quod attinet ad forum persona principaliter consideratur, & bona veniunt accessorie, Oldrad. cons. 80. Decian. d. libr. 4 c. 11 n. 13. Cardinalis Thusc. in Prac. tom. 1 lit. C. concl. 114. ex num. 1. & tom. 4. concl. 450. ex num. 1.

69 Lo septimo, el Clerigo de corona exemptus est ab exactionibus, & contributionibus tam realibus quam personalib⁹ tributorum, petitorum, gabellarum, & munerum, temporalium, d. c. quanquam d. censib. lib. 6. cum aliis per Couar. in Pract. c. 31.
70 n. 9. † Porque cerca desto el Concilio Tridentino no trato nada, i assi lo dexo a la disposicion del Derecho comun, en que esta mandado que goze de todos los priuilegios de los Clerigos, i assi lo resuelue nouissimamente la congregacion de los sennores Cardenales deputados por la Sede Apostolica, para la interpretacion del Concilio, in d.
71 sess. 23. d. c. 6. † I no se me podra opponer de la l. 2. tit. 4. libr. 1. Recopil. porque habla de los Clerigos tratantes, los quales pechan, i pagan como los legos, aunque sean de orden Sacro, porque como dize el Pontifice in cap. recolleotes de statu monach. quia dignum est eum qui cum aliis similem vitam suscipiant, simi-
72 lem sentiant in legibus disciplinam. † I assi lo tienen Azeuedo in l. 7. tit. 18. lib. 9. Recopil. ver. como si fuera lego, Gregor. in l. 5. tit. 6. p. 5. ver. tambien Clerigo como Cauallero, Mexia in pragm. taxa pan. concl 5. ex n 21 Salcedo ad Diaz in Pract. c. 55. Parlador. lib. 1. rerum quotid. c. 3. §. 1. Felician. de censib. lib. 2. cap. fin. Girond de Gabell. p. 7. ex n. 9. Marta de iurisdict. p. 4 cent. 1 cas. 36. ex nu. 20. † 73
Con lo qual queda satisfecho (a lo que entiendo) a las Aduertencias ia refedridas, si bien, no como io quisiera, como han dado lugar la breuedad del tiempo, i descomodidad de posada, q pudiera tener escusado el curioso, pues aun las objeciones legitimas en libros agenos son reprobadas, porque como dixo Martial. Turpiter facit, qui in alieno libro ingeniosus est. † Quãto mas 74
las de tan poco fundamento como estas, que solo han saruido de escãdalizar el mundo, tan acosta de su consciencia del curioso, que le valiera mas no ser nacido, segun de sentencia de Christo nuestro Redemptor refiere S. Marc. cap. 6 Va homini illi, per quem scandala veniunt, & rursus, melius esset ei si natus nõ fuisset, con el desenganno, espero la satisfacion del Consejo, a quiẽ nuestro Sennor guarde, de Madrid de la posada 24 de Iunio de 1615.

El Licenciado Don Francisco
Torreblanca Villalpando.

Des-

Despues de auer dado este papel al sennor Presidéte de Castilla se vieron mis libros en el Consejo, i por auto, que se dio, se mandaron trasladar por estar mui borrados con las dichas addiciones, i sa remitieron al sennor Fiscal, para que los viesse, i consultados con todo el Consejo, se approuaron, i mandaron imprimer en la forma que estaua quando se delataron, i para ello se despacho cedula, i priuilegio del Rey nuestro sennor, en la forma siguiente.

EL REY.

POr quanto por parte de vos el Licenciado Don Francisco Torreblanca Villalpando Abogado de la nuestra Chancelaria, que reside en la Ciudad de Granada, nos fue fecha relacion, auiades venido a nuestra Corte a imprimer vnos libros que auiais compuesto sobre la Causa veinte i seis del Decreto que leistes en la Vniuersidad de la dicha Ciudad, intitulados *Epitomes delictorum in quibus aperta, vel occulta inuocatio dæmonis interuenit.* I auiendose visto en el nuestro Consejo de Iusticia, *i aprouadolos por nuestro mandado personas de ambas facultades Theologia, i Iurista, i los Calificadores del S. Officio,* i dado os licencia, i Priuilegio para imprimir los por diez annos, sobre que auiendo empecado la dicha impresion los lleuastes a vuestra casa para disponer algunas cosas mejor, i otras exornarlas con nueuos Autores *en prouecho vniuersal de la Republica, a que se enderecan los dichos libros, tanto por la difficultad de la materia, como por la necessidad della,* los Alcaldes de nuestra Casa i Corte, pretendiendo ser esto falsedad os auian hecha causa dello, i sin ser de su iurisdicion por ser de lo reseruado a el dicho nuestro Consejo, *ni auer nada en perjuizio de nadie contra la Fe, ni buenas costubres, ni otra cosa ninguna que adnotar sino mucho que imitar, i deprender, como era notorio, i lo testificauan los dichos Censores,* os auian desterrado, i lleuado cien ducados, i mandado que los dichos libros se lleuasen a el nuestro Fiscal para que viesse la culpa, despues de aueros condenado por ello. Atento lo qual nos suplicastes mandassemos que en razon dello el dicho nuestro Fiscal diesse su parecer, i hallado ser tales los dichos libros que se os deuiesse dexar vsar de vuestro Priuilegio, se os diesse de nueuo inserta la razó, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del dicho nuestro Consejo, i lo dicho en razon dello, por el Licenciado Gilimon de la Mota nuestro Fiscal, a quien mádamos los viesse por auto que proueieron *Os mandaron voluer los dichos libros, con las hojas contadas, i rubricadas por Iuan Albarez del Marmol nuestro Escriuano de Camara, para que los trasladasedes, i pusieseles en*

emplio, por estar mui horrados, i traslada dosi los voluisedes al officio del dicho nuestro Escriuana de Camera, i auiendose os entregado para el dicho efeto, i trasladados, vistos por los del dicho nuestro Consejo, i lo dicho ansi mesmo por el dicho nuestro Fiscal, á quien mandamos los viesse de nueuo, fue acordado que deuiamos mandar, dar esta nuestra cædula para vos en la dicha razon, i nos tuuimoslo por bien. Por la qual os damos licencia, e facultad, para que por tiempo de diez annos contados del dia de la fecha della en adelante, *Vso o la persona que vuestro poder ouiere, i no otra alguna, podeis imprimir, i vender los dichos libros que de suso sea fecho mencion por su Original, que así auois escripto por nuestro mandado, que nueuamente se Vio i Approuo por los del dicho nuestro Consejo*, que van rubricadas las hojas, i margenes del, e firmados al fin del dicho Iuan Aluarez del Marmol nuestro Escriuano de Camara, de los que en el nuestro Consejo residen, con que antes i primero que se vendan los traigais ante ellos con el dicho su original, que así va trasladado, para que se vea si la dicha imprension está conforme a el, o traigais fe en publica forma como por corrector por nos nombrado se vio, i corrigio la dicha imprension por el dicho original. I mandamos al Impressor que ansi imprimiere los dichos libros, no imprima el principio, i primer pliego dellos, ni entregue mas de vn solo libro cō su original al Autor, o persona a cuia costa lo imprimiere, para efeto de la dicha correcion i tassa, hasta que antes, i primero los dichos libros esten corregidos, i tassados por el dicho nuestro Consejo, i estando facha no de otra manera pueda imprimir el dicho principio, i primer pliego, i seguidamente *pōga esta nuesta cedula, i las dichas aprouaciones que de los dichos libros se han hecho por nuestro mandado*, i la tassa, i erratas, so pena de caer e incurrir en las penas contenidas ē las leies, i pregmaticas destos nuestros Reinos, que sobre ello disponen. I mandamos, que durante el tiempo de los dichos diez annos, persona alguna sin la dicha vuestra licencia no pueda imprimir ni vender los dichos libros sopena, que el que los imprimiere, o vendiere aia perdido, i pierda todos, i qualesquier libros, moldes, i aperejos q̄ de los dichos libros tuuiere, i mas incurra en pena de cinquēta mil marauedis, la qual sea, tercia parte para nuestra Camara, i la otra tercia parte para el Iuez que lo sentenciare, i la otra tercia parte para la persona que lo denunciare. I mandamos a los del dicho nuestro Consejo Presidente, i Oidores delas nuestras Audiencias, Alcaldes, i Alguaziles de ta nuestra casa i Corte, i Chancillerias, i a todos los Corregidores, Asistente, Gouernadores, Alcaldes maiores, i Ordinarios, i otros Iuezes, e Iusticias qualesquier de todas las Ciudades, Villas, i Lugares de nuestros Reinos, i Senorios, i a cada vno dellos en su Iurisdicion, que os guaden, i cumplan esta nuestra cedula, i contra ella no vaian, ni passen, ni cōsientan ir, ni passar en manera alguna sopena de la nuestra merced, i de diez mil marauedis para la nuestra Camara. Dada en Roa a veinte i nueue dias del mes de Nouiembre de mil i seiscientos i quinze annos.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro sennor.

Pedro de Contreras.